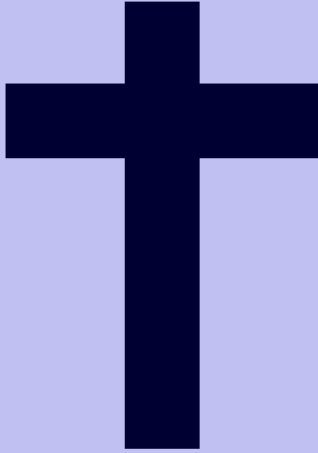

El Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma piapoco

New Testament in Piapoco

El Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo en el idioma piapoco

New Testament in Piapoco

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Piapoco

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Piapoco

pio

Colombia

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Piapoco

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
15b1335d-e064-57a2-9f7f-a5383125b741

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	57
SAN LUCAS	91
SAN JUAN	148
LOS HECHOS	188
ROMANOS	237
1 CORINTIOS	262
2 CORINTIOS	287
GÁLATAS	303
EFESIOS	313
FILIPENSES	322
COLOSENSES	328
1 TESALONICENSES	334
2 TESALONICENSES	339
1 TIMOTEO	342
2 TIMOTEO	349
TITO	354
FILEMÓN	358
HEBREOS	360
SANTIAGO	381
1 SAN PEDRO	387
2 SAN PEDRO	394
1 SAN JUAN	399
2 SAN JUAN	405
3 SAN JUAN	406
SAN JUDAS	407
EL APOCALIPSIS	409

SAN MATEO

Los antepasados de Jesucristo

¹ Yáí cuyàluta icàlidaca Jesucristo yàawirinámi ípidená. Yáí Jesucristoca yácata nataquerínámi, yáí rey David, Abraham nacái.

² Abraham ìri ípidenáté Isaac. Isaac ìri ípidenáté Jacob. Jacob ìri ípidenáté Judá. Judá, nía nacái yéenanái once namanùbaca, níacata israelitanái yàawirinámi. ³ Judá yéenibe asianái náipidenáté Fares, Zara nacái. Náatúa úpidenáté Tamar. Fares ìri ípidenáté Esrom. Esrom ìri ípidenáté Aram. ⁴ Aram ìri ípidenáté Aminadab. Aminadab ìri ípidenáté Naasón. Naasón ìri ípidenáté Salmón. ⁵ Salmón ìri ípidenáté Booz. Booz yáatúa upidenáté Rahab. Booz ìri ípidenáté Obed. Obed yáatúa upidenáté Rut. Obed ìri ípidenáté Isai. ⁶ Isai ìri ípidenáté rey David. Rey David ìri ípidenáté Salomón. Salomón yáatúa, úacata Urías yàacawéetúami quéechatécáwa.

⁷ Salomón ìri ípidenáté Roboam. Roboam ìri ípidenáté Abías. Abías ìri ípidenáté Asa. ⁸ Asa ìri ípidenáté Josafat. Josafat ìri ípidenáté Joram. Joram ìri ípidenáté Uzías. ⁹ Uzías ìri ípidenáté Jotam. Jotam ìri ípidenáté Acaz. Acaz ìri ípidenáté Ezequías. ¹⁰ Ezequías ìri ípidenáté Manasés. Manasés ìri ípidenáté Amón. Amón ìri ípidenáté Josías. ¹¹ Abéeri néená Josías yéenibeca asianái ípidenáté Jeconías, yáté camuí Babilonia yàasu cáli néeséeyéi náibàacaalíté israelitanái natécáténá nía presoíri iyú Babilonia néré.

¹² Néeseté idècunitàacá israelitanái iyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli ìnata, Jeconías idèniacaté ìriwa ípidenéeeri Salatiel. Salatiel ìri ípidenáté Zorobabel. ¹³ Zorobabel ìri ípidenáté Abiud. Abiud ìri ípidenáté Eliaquim. Eliaquim ìri ípidenáté Azor. ¹⁴ Azor ìri ípidenáté Sadoc. Sadoc ìri ípidenáté Aquim. Aquim ìri ípidenáté Eliud. ¹⁵ Eliud ìri ípidenáté Eleazar. Eleazar ìri ípidenáté Matán. Matán ìri ípidenáté Jacob. ¹⁶ Jacob ìri ípidenáté José. Yáí José yeedácaté ìriwa María, úái Jesús yáatúaca. Wáimaca Jesús ìwali Mesiascani, ìmáanáca wacuèrinásàiri Dios ibànuèricaté walí, wía israelitaca, icúacaténá wía.

¹⁷ Iná waputàaca catorce namanùbaca Abraham itaquénánámi iyéeyéicaté Abraham yàasu èeri idénámi, idènièyèicaté nacái yéenibewa àta rey David imusúacatalétaté iicá èeri. Néese rey David idénámi, nàycaté catorce namanùbaca David itaquénánámi iyéeyéicaté David yàasu èeri idénámi, idènièyèicaté nacái yéenibewa àta Babilonia yàasu cáli néeséeyéi natécatalétaté israelitanái presoíri iyú Babilonia néré. Néeseté idècanáamité israelitanái nàycaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli ìnata, néese Mesías yàawirinámi catorce namanùbaca nàycaté, nadèniacaté nacái néenibewa àta Mesías imusúacatalétaté iicá èeri, yáí wacuèrinásàiri ípidenéeerica Jesucristo.

Nacimiento de Jesucristo

¹⁸ Siúcade nucàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali yáí imusúanacaté iicá èeri: Yáatúa María idècunitàacá ucúaca ucásaanápinátéwa José yáapicha, camíchúaca iimá yáapicha. Quéwa, udéericuca sùmái, Espiritu Santo ìwiitáise iyú. ¹⁹ Néese José, cayábéerica ìwiitáise, càmítaté iwàwa ibáiniadaca úa áibanái yàacuèsemi. Iná ìnáiadacawa imàacáanápiná ìchawa úa ibàacanéeeri iyú càmícáiná ìri yáí udéericuírca. Càmítaté José iwàwa icháawàaca uináwaná ìwali iyacàle mìnánái ìri ípíchanáté nanúaca úa. ²⁰ Yá José ìnáiadacatéwa imàacáanápiná ìchawa úa, quéwa abéeri àngel Dios néeséeri yàanàca José yàatalé. Yá àngel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani ìricúise. Yá àngel ìimaca José ìri: “José, rey David itaquérínámi, picá cáalu peedáca María piacawéetúapínáca úara, udéericucáiná sùmái Espiritu Santo ìwiitáise iyú. ²¹ Sùmàiquéera yáí imusúeripinácawa María ìcha. Pimàni ípidená Jesús. Ípidenápiná cáì yácáiná iwènúadapíná yàasu wenáiwicanái ìwiitáisewa nabáyawaná ìchawa, ípíchaná Dios yúuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalísewa”, ìimaca yáí àngelca.

²² Càité àngel icàlidaca José ìrini macáita ichàbáanápinátéwa càide iyúwaté profeta icàlidáanáté Dios itaacái wenáiwicanái ìri. ²³ Bàaluitécáiná Dios yàasu profeta ìimacaté nalí Dios inùmalicúise:

“Abéechúa mànacàu camíchúacáwaca iimá asiali yáapicha, udéericupinácawa. Imusúapinácawa uícha abéeri sùmái, namàniiripíná ípidená Emanuel”,

ìimacaté yáí profetaca. (Yáí ípidená Emanuel ìmáanáca: “Dioscata wáapicha”).

²⁴ Néeseté José icawàacawa, yá imànicaté càide iyúwa Dios yàasu àngel ichùullanáni. Yáté èerica yeedácaté úái María yàacawéetúapínáca. ²⁵ Càmíirítàacá quéwa José iimá úapícha àta urí imusúacatalétaté iicá èeri yáí idàbáanéerica uírca. Yá José imànicaté ípidená Jesús.

2

La visita de los sabios de Oriente

¹ Jesús imusúacaté iicá èeri Belén iyacàlená irícu, Judea yàasu cáli ínata, rey Herodes icúacaalíté yái cálica. Néenialíté abénaméeyéi aslanái cáaliacáiyéi nàanàca Jerusalén iyacàlená iriculé. Décuíséeyéi nàanàca, Oriente yàasu cáli néeséeyéi, yéwáidéeyéicawa nacái dùlupùta iwali. ² Nasutáca néemlawa Jerusalén iyacàlená mìnaná:

—¿Alénásica judío icuèrinápiná siùquérica tàacáwa imusúaca iicá èeri? Wáaliacawa idéca asácani waicáináté áiba dùlupùtaca ímáanàca idéca imusúaca iicá èeri, yái picuèrinápinácuéca, piacué judíoca. Iná wadéca wàanàca wàacaténá icàaluíná —námica.

³ Yá rey Herodes yéemiaca cáaliacáiyéi iináwaná, iná máini cáaluca ínáidacawa, càmicáiná iwáwa áiba yeedáca íicha yái cálica. Jerusalén iyacàlená mìnaná nacái cáaluca nía canánama, càmicáiná nawàwa Herodes yàasu úwiná namànica úwi náipunita íwalíse yái nacuèrinápináca wálisáica. ⁴ Néese rey Herodes iwacáidaca sacerdote íwacanánái, nía nacái yéwáidéeyéica wenáiwica templo irícu. Herodes imáidaca nía isutácaténá yéemiaca nía alénápinácaalíté Mesías imusúaca iicá èeri, yái judío icuèrinápiná Dios íbanuèrica nalí. ⁵ Yá námica Herodes irí:

—Belén iyacàlená néenipináca imusúaca iicá èeri, Judea yàasu cáli ínata, yáicáináté Dios yàasu profeta itànàca càiri tàacáisi Dios inùmallcuise bàaluité. Dios ímacaté:

⁶ Pía, Belén iyacàlenáca, Judea yàasu cáli ínatéeri iyaca, canáwanáca pía áiba yàcalé ícha canánama iyéeyéica Judea yàasu cáli ínata, yáicáiná Nacuèriná imusúapínacawa Belén iyacàlená irícu icuèrinápiná nùasu wenáiwica, níái Israel itaquénáinámica’,

càité itànàca tàacáisi yái profetaca Dios inùmallcuise —námica.

⁷ Néese Herodes imáidaca cáaliacáiyéi íbàacanéeri iyú áibanái ícha. Imáida isutáca yéemiaca nía yáaliacaténá cayába càinácaalíté èeri idàbacaté naicáca úái dùlupùtaca uchanàacawa.

⁸ Néese Herodes idécanámi yéemiacani, yá ímaca nalí:

—Piacuéwa picutáca cayábani, yára sùmáica; néese pidécanáamicué planàacani, yá picálidacué nulí iináwaná, yéewanápiná nùacawa néré nubàlùacawa nùlulú ipùata iyúwa irí nùacaténá nacái icàaluíná —meedáta càí ímaca nalí, ichiwáidacáita nía meedá Herodesca. Yá íbanúaca nía Belén iyacàlená nérépiná.

⁹ Idécanámi néemiaca Herodes itàacái, yá nàacawa ícha níái cáaliacáiyéica. Yá néese, dùlupùta yàacawa napíchalépináta, úái dùlupùta naiquéechúacaté nàyacaalíté nàasu cáli néesewa. Yá uchanàacawa yàcalé iwicácu yái sùmái iyacatáica. ¹⁰ Néese naicáicáiná dùlupùta, yá casíimáica nía manuísíwata. ¹¹ Yá nawàlùacatéwa capíi iriculé. Naicáca sùmái néré yáatúa María yáapichawa. Yá nabàlùacawa irí nàululú ipùata iyúwa nàacaténá sùmái icàaluíná. Néese nàacùaca nàasuwa nàacaténá irí oro, incienso nacái, mirra nacái, níái cawèniyéi pumènica isàni. ¹² Néese Dios yàalàaca nía náamacani irícuísewa ipíchaná nèepùacawa Herodes yàatanabáa. Inaté nèepùacawa áiba àyapu iricubàata Herodes ícha nàasu cáli nérépináwa.

La huida a Egipto

¹³ Néese idécanámité nàacawa níái cáaliacáiyéica, yá Dios íbanúaca ángel yàanápinátéwa José yáatalé. Yái ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irícuise. Yá ángel ímaca irí: “Pimichàawa, pichùnia piasuwa planáwa, pitéca yái sùmáica yáatúa yáapichawa, piacàatétawa Egipto yàasu cáli nérépiná. Píya néréwa àta numáidacataléta píawa, Herodescáiná icutápiná inúawa yái sùmáica”, ímaca yái àngelca.

¹⁴ Néese, José imichàacawa táiyápi, itécani yái sùmáica, yáatúa yáapichawa. Yá yàacàatécatawa náapicha Egipto yàasu cáli nérépiná. ¹⁵ Nàyacaté néré àta Herodes yéetacatalétatéwa. Inaté macáita ichàbacawa càide iyúwaté Dios yàasu profeta icálidáanáté tàacáisi Dios inùmallcuise: “Numáidaca Nuíriwa yàacaténáwa Egipto yàasu cáli ícha”, ímacaté yái Diosca.

Herodes manda matar a los niños

¹⁶ Néeseté Herodes yáaliacawa naináwaná iwali níái cáaliacáiyéica càmitaté neebáida itàacái, yá calúaca báawanamani yái Herodesca. Iná Herodes íbanúaca yàasu úwináwa nanúacaténá macái sùmanái aslanái Belén iyacàlená irícuíyéica, áiba yàcalé nacái iyéeyéica mawíenibàa Belén irí. Nanúacaté macái sùmanái aslanái idèniyéyéica àta pucháiba camuí, níacáináté cáaliacáiyéica nacálidacaté Herodes iríni nadàbacaté naicáca dùlupùta pucháiba camuí ipíchawáiseté nàanàca Jerusalén iyacàlená néré. ¹⁷ Càité ichàbacawa càide iyúwaté profeta Jeremías itànàanáté tàacáisi Dios inùmallcuise. Jeremías ímacaté:

¹⁸ “Náicháanípiná cachàini manuísíwata níái Ramá iyacàlená mìnanáca, Raquel itaquénáinámica. Náicháanípináca, máini achúmaca nawàwa néenibe ílináwa. Canácata yáaliméeripiná ísímáidaca níawa, néenibemi yéetáicánáwa náicha”,

ímacaté yái profetaca Jeremías.

¹⁹ Néese idécanámité Herodes yéetácawa, Dios íbanúaca ángel yàacaténáwa José yáatalé Egipto yàasu cáli néré. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irícuise. Yá ángel ímaca José irí: ²⁰ “Pimichàawa, pité yái sùmáica yáatúa yáapichawa, pèepùawa Israel

itaquénáinámi yáasu cáli nérépiná. Nadéca néetácawa níara iwàwéeyéicaté inúacani”, íimaca yái ángelca.

²¹ Yá néeseeca José imichàacatéwa, itécani yái sùmàica yáatúa yáapichawa Israel yáasu cáli nérépiná. ²² Quéwa, José yéemliaca Arquelao iináwaná iwali icúaca judíonái yáasu cáli yáanirimi Herodes yáamiricubàamiwa, iná cáaluca José yáacawa néré. Yá náacawa Galilea yáasu cáli néré ángel icàlidacáiná José írini yáamacani iricúise nàanápínawa Galilea yáasu cáli néré. ²³ Nàanàacaté Galilea yáasu cáli néré, yá náacawa nàyacaténá Nazaret iyacàlená iricu. Nàyacaté néré càide iyúwaté profetanái íimáanáté Jesús iwali. Profeta íimacaté nàimáanápínaté Jesús iwali Nazaret iyacàlená néeseéericani.

3

Juan el Bautista en el desierto

¹ Néeseté madécaná camuí idénáami, néenialíté Juan el Bautista idábaca icàlidaca Dios itàacái alé manacúali yùucubàa càinàwàiri iyéerica Judea yáasu cáli íinata. ² Manùbéeyéi wenàiwica nàacatéwa Juan yáatalé, néemliacaténá itàacái. Yá íimaca nali: “¡Piwènúadacué píiwitáisewa Dios írpiná, mesúnamáicáináta Dios icúapiná macáita!” íimaca yái Juanca.

³ Yái Juan el Bautista, yácata yái asialica profeta Isaías itànèericaté tàacáisi iináwaná iwali Dios inùmalicúise. Isaías itànàacaté yái tàacásica:

“Abéri asiali icàlidapiná naliwani cachàiníiri iyú manacúali yùucubàa càinàwàiri. Càipiná íimaca nali: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnliacaalí àyapu Náiwacali írpináwa, càitacué nacái iwàwacutácué pichùnliaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios írpiná, pitàidacaténácué cayábèeri iyúni. Pichùnliacué píiwitáisewa yéewacaténá idábaca yéewáidacuéca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa iwàwáaná’, càipiná íimaca”,
càité itànàaca tàacáisi yái profeta Isaíasca.

⁴ Yái Juan idèlacaté ibàlewa wáluma cáucúiri camello ichùna iwálumalená. Idacúacaté nacái iwàllabàawa pìrái íimamimi. Iyáa nacái iyáacaléwa wiríichu nacáiyéi, mába ituní nacái Juan yàanèerica manacúali yùucubàa càinàwàiri. ⁵ Néese manùbéeyéi Jerusalén iyacàlená mìnánái, madécaná nacái Judea yáasu cáli néeseéeyéi, Jordán inanába yáasu cáli néeseéeyéi nacái nàacatéwa Juan el Bautista yáatalé néemliacaténá itàacái. ⁶ Néese nacàlidaca náichawa yái báawéerica namànírira, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanába yáaculé.

⁷ Quéwa Juan íicaca manùbéeyéi fariseo, saduceo nacái manùba nàanàaca yáatalé ibautizacaténá nía, yá Juan yáaliacawa càmitaté nawènúada náiwitáisewa báawéeri íicha báisiiri iyú, iná Juan yàalàaca nía cachàiníiri iyú. Ima nali: “¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculále! Manuíri yùuwichàacáisi yàanàapiná mesúnamáita, yùuwichàidacaténá wenàiwicanái. Piyúunáidacuéca píalimáaná pichúuliacawa íicha, yái yùuwichàacásica, píbautizácaalicáitawa, éwitacué càmicáaníta piwènúada píiwitáisewa báisiiri iyú píbáyawaná íichacuéwa. ¡Càmítacué núcàlida píri càiri chiwáii! ⁸ Iwàwacutácué pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápíná macái wenàiwica naicáca amalèeri iyú piwènúadacuéca píiwitáisewa báisiiri iyú Dios írpiná. ⁹ Picácué píma píriwa: ‘Canácatáita Dios yùuwichàida wíawa, ¡Abraham itaquénáinámicáiná wía!’ picácué càí píma. Péemliacué cayábani, éwita Dios ímàlàida macáitacué pía píbáyawaná iwàllisewatá, càicáaníta Dios yáalimá iwènúadaca níai íbaca Abraham itaquénáinámpíná iyútá Dios yáasu wenàiwicapíná nía píamiricubàamicuéwa. ¹⁰ Máini mawiénica yái yùuwichàacáisi Dios ímàaquèripináca yàanàaca báawéeyéi iwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu iwali chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yáasu yùuwichàacásica. Péemliacué comparación: Càide iyúwa wàucaaalí macái àicu canéeyéi írì iyacaná cayába weemácaténá nía quichái iricu, càita nacái Dios yùuwichàidapiná wenàiwica quichái iricu cawinácaalí wenàiwica càmiyéica imàni cayábèeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹¹ Báisíta nubautizácué pía úní yáaculé, píasáidacaténácué pídicé piwènúadaca píiwitáisewa Dios írpiná, quéwa mesúnamáita áiba yàanàaca núamiricubàawa. Yátacué ibànùapíná Espíritu Santo abènaméeyéicué péená írì ibautizacaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái yàanèeripináca. Albanáicué péená quéwa càmiyéica yeebáida itàacái, ibautizápináca níawa quichái iyúwa, nàuwichàacaténáwa càiripináta. Máini cachàiníiri íiwitáise nuícha. Nuíwacalici, yái yàanèeripináca; nuicáca núawawa iyúwa yáasu wenàiwica càmiíri cachàini náicha canánama, máinicáiná cayábèerica nuíchani. ¹² Péemliacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica natécaalí nàasu palawa nacáapi iricuwa masacàcaténá namànica nàasu trigo ituínáwa, nàaláidacaténá nacái trigo iwíralèmi, càita nacái yái yàanèeripináca núamiricubàa yàanàaca iwàllisàidacaténá yáasu wenàiwica íiwitáisewa, iseríacaténá nacái nía náicha áibanái càmiyéica yáasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuiri capí iriculé ituínási yàaluca, càita nacái yái yàanèeripináca iwacáidapiná yáataléwa yáasu wenàiwicanáwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituínási iwíralèmi manuiri quichái iricu, càita nacái yái yàanèeripináca

yùuwichàidapíná macáita càmíyéica yàasu wenàiwica quichái irìcu, càmírica ichacàwa càiripinèerita iyaca”, íimaca yái Juanca.

Jesús es bautizado

¹³ Néeseté Jesús yàacatéwa Galilea yàasu cáli ícha yàanàcaténá Juan yàatalé Jordán inanába néré, yéewacaténá Juan ibautizàcani, yái Jesúsca. ¹⁴ Néese queéchatécáwa càmita Juan iwàwa ibautizáca Jesús, báicáiná íicáca yáawawa Jesús iwéré. Yá Juan íimaca Jesús iri:

—Nuwàwacutáca pibànúaca nulí Espíritu Santo ibautizácaténá nuíwitáise. Càmita cayába nubautizá pia úni yáaculé meedá, máinicáiná cachànica nuícha pia —íimaca yái Juanca, yáalíacáinátéwa canáca Jesús ibáyawaná. ¹⁵ Quéwa Jesús íimaca iri:

—Siúcade iwàwacutáca pibautizáca núa, cayábacáiná wamànica macáita càide iyúwa Dios ichùullaná, yéewanápiná macáita náalíacawa nuebáidaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

Inaté Juan ibautizàcani. ¹⁶ Néeseté idécánámi Jesús ibautizáca, yá imichàacawa úni yáacúise. Yáta capíraléeri cáli yàacúacawa, yá Jesús íicáca Espíritu Santo iricúacawa ìwali Dios yáatanáise càide iyúwa unúcu iricúanáwa. ¹⁷ Néese néemiaca Dios itàacái chènuníse. Dios íimaca: “Yácata Nuiri nuwàwèeri cáininéerica nuicáca. Cayába nuwàwa nuicàcani”, íimaca yái Diosca.

4

Jesús es puesto a prueba

¹ Néeseté Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé caináwàiri yéewacaténá Satanás yáalimáidaca Jesús imànínápiná ibáyawanáwa, quéwa Jesús càmita yeebá Satanás iri. ² Jesús iyacaté néré cuarenta èeri, catá nacái. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa. Yá máapicani. ³ Néese Satanás yàacawa Jesús yàatalé yáalimáidacaténá Jesús imànínápiná ibáyawanáwa. Yá íimaca Jesús iri:

—Dios Íiricáiná pia, yá pichùulla níái íbaca nawènúanápináwa pan iyú piyáacaténáni —íimaca yái Satanásca. ⁴ Quéwa Jesús íimaca iri:

—Càmírita. Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Picácué wáináidawa yàacási ìwali Dios ícha. Néese iwàwacutácué weebáidaca macáita iyúwa Dios ímáaná yéewanápiná wáyaca machacàniri iyú’, íimaca yái Dios itàacáica —íimaca yái Jesúsca, càmíicáináté iwàwa imànica wawási meedá iripínáwa Dios íiwitáise iyú.

⁵ Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén iyacàlená néré, yái yàcalé cáininéerica Dios íicáca. Yá Satanás imicháidaca Jesús templo ipùata ínatalé chènuníiri náicha canánama. ⁶ Néese Satanás yáalimáidaca Jesús imànínápiná ibáyawanáwa. Satanás íimaca Jesús iri:

—Dios Íiricáiná pia, pípisíawá templo ícha cáli ínatalépiná, yáicáiná Dios yàasu profeta itànàcaté Dios itàacái piináwaná ìwali. Profeta íimacaté:

‘Dios ichùullápináca yàasu ángelnáíwa nacúanápiná pia. Namicháidapíná nacái píawa nacáapi iyúwa ipíchaná pinúa píawawa íba iwéré’,

càité profeta itànàca Dios itàacái piináwaná ìwali —íimaca yái Satanásca.

⁷ Néese Jesús íimaca Satanás iri:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca nacái walí: ‘Picá píalimáida píicáwa Picuèriná Dioswa asásí icuacaalí pia’, càité profeta itànàca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

⁸ Néese àniwa Satanás itéca Jesús chènuníiri dúli ínatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús íicá macái cáli èeri iricúiyéi, nachàini yáapícha nacái, nàasu cawèníiri nacái. ⁹ Néese Satanás íimaca Jesús iri:

—Núapínáca píriwa macáitani pibàlùacaalíwa nulí piùlú ipùata iyúwa píacaténá nucàaluíná —íimaca yái Satanásca. ¹⁰ Jesús íimaca iri:

—¡Càmíiri! Píawa nuícha, Satanás. Càmita núa picàaluíná, yáicáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Iwàwacutá píaca Picuèriná Dios icàaluínáwa. Iwàwacutá nacái píaca abéerita Dios iyéininá’, càité itànàca yái profetaca —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Inaté Satanás yáacawa Jesús ícha, yá abénaméeyéi ángelnái yàanàca néré nayúudàcaténá Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹² Jesús yéemíacaté ábanái náucacaté Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé, íná Jesús yéepúacawa Galilea yàasu cáli nérépiná. ¹³ Quéwa càmita iyamáawa Nazaret iyacàlená irìcu, néese yàacatéwa iyacaténá Capernaum iyacàlená irìcu, iyéerica Galilea icalisaniná idùlepiré, Zablón itaquénáinámi yàasu cáli ínata, Neftalí itaquénáinámi yàasu cáli nacái. ¹⁴ Jesús imànicaté càí yéewacaténá macáita ichàbacawa càide iyúwa profeta Isaias itànàanáté táacáisi Jesús iináwaná ìwali. Isaias íimacaté Dios inùmalicúise:

¹⁵ ‘Píacué israelita iyéeyéica Zablón itaquénáinámi yàasu cáli ínata, Neftalí itaquénáinámi yáapícha, yái cáli iyéerica abéemalé Jordán inanába ícha, Galilea icalisaniná idùlepiré, alé càmíyéi israelita iyacataléca, Galilea yàasu cáli.

¹⁶ Píacué catéeyéica íiwitáise, càmiyéica yáalá Dios ìwali, áiba yàanàpinácué pialalé amalácaténácué imànica píiwitáise. Yéewáidapínácué pía, piyacaténácué Dios icamaláná ìricu, píacué canéeyéica icáuca càmiíri imáalàwa, iyéeyéica siùcade iyúwa yéetáními”, íimacaté yáí Isaiasca. ¹⁷ Néeseté Jesús idábaca yéewáidaca nía. Íimaca nalí: “Píwènúadacué píiwitáisewa Dios írípíná, mesúnámáicáináta Dios icúapíná macáita”, íimaca yáí Jesúsca.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁸ Néeseté Jesús yèepunícawa Galilea icalisaníná icàinalená ínatábàa. Yá iicáca pucháiba asianái. Ibèeri ípídená Simón, áibaalí ípídená Pedro nacái. Iméeréeri ípídená Andrés. Cubái inuérínánáica nía needácaténá nalíwa nàasu platawa. Nàucaca nàacawa nàasu tarayawa nèepunícawa calísacubàa. ¹⁹ Jesús íimaca nalí:

—Aqualécué sísaara, píacuéwa núapicha iyúwa nuéwáidacalénái. Pidécueca píibaidaca píibàacaténácué cubái, quéwa siùcáise de núacuéca píri wálisái píibaidacalépiná píwacáidánápinácué nulí wenàiwica yéewacaténá nuéwáidacaléca nía —íimaca yáí Jesúsca. ²⁰ Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa Jesús yáapicha.

²¹ Néese nàacawa ániwa calisa idùlepiré, yá Jesús iicáca áibanái asianái pucháiba: Ibèeri ípídená Santiago, iméeréeri ípídená Juan. Zebedeo yéenibeca nía. Nachùniaca nàyaca nàasu chinchorrowná barca ìricu nàaniri yáapichawa. Yá Jesús imáidaca nía, nàanápináwa yáapicha, iyúwa yéewáidacalénái. ²² Yá caquialéta namàacaca barca, nàaniri nacáíwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

Jesús enseña a mucha gente

²³ Jesús ípáchiaca yèepunícawa macáí Galilea yàasu cáli ínatábàa. Macáí yàcalé ìricu nacái yéewáida yèepunícawa judiónái yéewáidacàalu ìricu. Yá icàlidaca nalí yáí tàacáisi cayábéerica náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icúaca yàasu wenàiwicawa. Yúucaca náicha nacái macáí uláicái íiwitáaná. ²⁴ Macáí Siria yàasu cáli néeséeyéi néemliaca Jesús iináwaná, yá natéca néenánáíwa Jesús yàatalé, macáí yúuwichèeyéicawa uláicái iyú, cáíwíri iyú nacái. Natéca nacái wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise, naté nacái áibanái idènièyéica tèwacáimi nacái, máapínéeyéi nacái. Yá Jesús ichùniaca nía macáita.

²⁵ Manùbèeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáapicha: Galilea yàasu cáli néeséeyéi, áibanái nacái yàanèyéica diez namanùbaca yàcalé néese Decápolis yàasu cáli ínatéeyéica iyaca, áibanái nacái Jerusalén iyacàlená mìnánái, Judea yàasu cáli néeséeyéi nacái, áibanái nacái iyéeyéica abéemalé Jordán inanába ícha.

5

El sermón del monte

¹ Néeseté Jesús iicáca manùbèeyéi wenàiwica ìwacáidáyaquèyéiwa yàatalé néemliacaténá itàacái, yá yàacawa dùli ínatalé, yá yáawinacawa néré. Yéewáidacalénái nàacawa yàatalé. ² Yá idábaca yéewáidaca nía. Íimaca nalí:

La verdadera dicha del hombre

³ “Cawinácaalí wenàiwica càmiyéica cachàini iicáca yáawawa, yáaliéyéi nacáíwa nawàwacutáaná Dios iyúudáca nía, casímáica nía Dios icúacáiná nía.

⁴ “Cawinácaalí wenàiwica achúmèeyéica iwàwa ibáyawaná ìwaliwa siùcade, èeri mìnánái ibáyawaná ìwali nacái, casímáipínáca nía yácáiná Dios isímáidapíná nía.

⁵ “Cawinácaalí wenàiwica càmiyéica cáimacái iicáca yáawawa, itàaníyéi nacái casalíníri tàacáisi iyú éeréeri iyú nacái, casímáipínáca nía, yácáiná Dios imàacapíná nactuca yáapicha èeri ìricuíri macáita.

⁶ “Cawinácaalí wenàiwica máiniyéica iwàwa imànica abéerita cayábèeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, casímáica nía, yácáiná Dios imànipíná nalí macáita yáí cayábéerica nawàwéerica imànica nalí.

⁷ “Cawinácaalí wenàiwica iiquèeyéica áibanái ipualé, casímáica nía, yácáiná Dios iicápiná napualé nacái.

⁸ “Cawinácaalí wenàiwica masaquèeyéica íiwitáise, casímáica nía, níacáiná iicápiná Dios natuí iyúwa.

⁹ “Cawinácaalí wenàiwica iwènúadéeyéica áibanái íiwitáise nalíwáca nàyacaténá matúbanáiri iyú náapichawáca, casímáica nía, Dios yéenibecáiná nía.

¹⁰ “Cawinácaalí wenàiwica yúuwichèeyéicawa Dios írípíná neebáidacáiná itàacái, casímáica nía yácáiná Dios imàacapíná nactuca yáapicha macáita.

¹¹ “Píacué nuéwáidacalénáica, áibanái icuísacaalícué pía peebáidacáinácué nutàacái, yá namànicaalícué píri báawèeri núwalíse, yá nacháawácaalícué píináwaná ìwali macáí íiwitáaná nachíwa báawèeri iyúwa, peebáidacáinácué nutàacái, néese casímáipínácuéca píawa. ¹² Casímáicué píwàwa, piyanídacué nacáíwa manuúswata, yácáiná Dios imàacapínácué píri

cawèniri manuíswata pianápinácalícué chènuniré. Casímáicué piwàwa, nàawirináimicáiná namànicaté báawéeri Dios yáasu wenáiwica profetanái irí, níái pipíchaléeyéimicuéca íbaidéeyéicaté Dios írípíná càide iyúwacué piyáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Saly luz del mundo

¹³ Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Péemiácué comparación: Càicuéca píade iyúwa iwíidúma cháí èeri írícu. Yái iwíidúma puíwaca ímànica yàacási, yéewanápiná caséeca wenáiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puíwa iwíidúmaca, yá càmita idé puíwaca àniwani, yái iwíidúmaca. Yá canápinéerica meedáni. Wáucacani bàacháwalé, néese wenáiwica nàipinánica ínatàbàami. Càitacué nacái iwàwacutá piyaca machacàníri iyú, pimànícúé cayábéeri nacái, yéewanápiná wenáiwica nawàwa neebáidaca yái báisíri tàacásica.

¹⁴ “Péemiácué áiba comparación: Càicuéca píade iyúwa camalási cháí èeri írícu. Càide iyúwa camalási icànacaalí catéeri írículé, càita nacáicué iwàwacutá picálidaca yái báisíri tàacásica èeri mìnánái irí amalácaténá náiwitáise, níái catéeyéica íiwitáise, càmíyéica yáalía Dios íwali. Iwàwacutácué piyaca càide iyúwa manuíri yácalé iyéerica dúli ipúatalícu. Càide iyúwa macáita náalimácalí naicáca manuíri yácalé, càita nacái iwàwacutácué pimàacaca áibanái iicáca piyaca machacàníri iyú càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. ¹⁵ Péemiácué áiba comparación: Watùcuniacaalí lámpara, càmita wabàani yàalusí írículé. Néese wamàacaca icànaca chènunibàa, yá icànaca nàwali macáita iyéeyéica caplí írícu. ¹⁶ Càita nacái iwàwacutácué pimàacaca picamalá icànaca áibanái íiwitalícu: piyacué machacàníri iyú macái wenáiwica iicápiná, náalíacaténáwali yái cayábéerica pimàníricuéca, yéewanápiná nacái nàaca icàaluíná, Píaniri Diosca chènuníserica”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre la ley

¹⁷ Jesús íimaca: “Picácué píináidawa nùanàaca numáaláidacatená tàacási profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalícuíse, nía nacái profetanái icàlidéeyéicaté tàacási Dios inùmalícuíse. Picácué càí píináidacawa nùwali. Càmita nùanàa numáaláidacatená yái tàacásica. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide iyúwa ímáanáca yái tàacásica icàlidéerica nuináwaná íwali. ¹⁸ Péemiácué cayábani: Máini cachàinírícani yái Dios itàacái bàalusàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèericaté Dios inùmalícuíse. Macáita ichàbapínacawa càide iyúwaté Dios itàacái ímáaná. Aiba èeriwa Dios imáaláidapíná capíraléeri calí, yá nacái èeriquéi. Quéwa canácatáita yúucawa yái itàacái bàalusàimica, íbatàa abéeri letra achúmèerína piná, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapínáwa càiwade iyúwaté Dios itàacái ímáaná. ¹⁹ Máinicáiná cachàiníríca macái tàacási natànèericaté Dios inùmalícuíse, íná iwàwacutá wenáiwica neebáidaca macáitani. Canácata canéeri iwèni tàacási. Aibacaalí càmíri yeebáida abéeri tàacási natànèericaté, càmicaalí nacái yéewáida áibanái neebáidáanápiná yái tàacásica, yá canáca yéewanáwa iwàlúacawa Dios iyacàle írículé icúacatalé macáita chènuniré. Quéwa cawínacaalí yeebáidéerica yái tàacási Moisés, profetanái nacái natànèericaté Dios inùmalícuíse, yá yéewáidacaalí wenáiwica neebáidáanápináni, yásí máinírípíná cáimíetacanéeri yái wenáiwica Dios iyacàle írícu icúacataléca macáita chènuniré. ²⁰ Níara yéewáidéeyéica wenáiwica templo írícu, nía nacái fariseoca nacálidaca naináwaná íwaliwa namànínása macáita machacàníri iyú càide iyúwa Dios ichùllaná namànica. Báisita namànica madécaná. Quéwa nùumacué píri: Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná máini cachàiníwanái náicha níái yéewáidéeyéica wenáiwica templo írícu, náicha nacái fariseonáca. Càmicaalícué pimàni máini cachàiníwanái náicha, yá càmítacué yéewa Dios yéenibeca pía, Dios icúacatenácué pía”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el enojo

²¹ Jesús íimaca: “Pídecúca péemiaca néewáidaca pía càide iyúwaté profeta Moisés ímáanáaté Dios inùmalícuíse. Iimataté plawirináimi irí: ‘Píca pinúa wenáiwica. Pinúacaalí wenáiwica, yá iwàwacutá péetácawa píbáyawaná íwalísewa’, íimataté yái Moisésca. ²² Siúcade nùumacué píri àniwa áibacaalí calúa iicáca áiba wenáiwica, yásí yéetápináacawa íbáyawaná íwalísewa. Aibacaalí itàani báawéeri iyú áiba wenáiwica irí, yásí Dios yúuwicháida báawanamani, càide iyúwa Junta Suprema israelita íwacanáni náuwicháidáaná cabáyawanéeri wenáiwica. Aibacaalí icuísa íchawa áiba wenáiwica báawéeri iyú, yásí Dios yúuwicháidacani infierno írícu, yái quichái càmíríca íchacàwa càiripinéerita iyaca.

²³⁻²⁴ “Píwàwacaalí píte ofrenda altar néré piacatená Dios icàaluíná, yá cayábéeriquéi pimànínáca càí. Quéwa ipíchawáise piaca Dios icàaluíná, píináidawa cayába asáisi cawáwanáta pimànicaalíte báawéeri áiba wenáiwica irí. Pimànicaalíte báawéeri áiba irí, yá piacàatétawa yàatalé ipíchawáise piaca Dios icàaluíná. Yá písutá wenáiwica ícha wawási imáacáanápiná iwàwawa ícha yái báawéerica pimànírícaté irí. Néese píalimá piaca Dios icàaluíná matuíbanáiri iyú. Càmicaalí càí pimàni, yá caná iwèni Dios iicáca yái pianáca icàaluíná.

²⁵ “Pisutá piáwawa Dios ícha caqualéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná ícha, ipíchaná yúuwicháidaca pía. Càmiccaalí càì pimàni, yásí Dios iyaca píri càide iyúwa piúwide. Péemià comparaciòn: Piúwide itécaalí pía icháawàcaténá piináwaná iwali nacuèrinánáí irí, yá iwàwacutá pitàanica yáapicha éeréta àyapullcubàa. Pisutá ícha wawàsi caqualéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná ícha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmiccaalí pisutá ícha càì, yásí juez imàacaca úwináí nàibàaca pía, yá úwináí nàucapíná píawa presofyéí ibànaliculé, nacapèedáidacaténá píawa. ²⁶ Péemià cayábani: Canácatáita namusúawa nàuwichàacáí íchawa presofyéí ibàna írìcuise àta napáyaidacataléta náichawa namawènicálewa macáita, àta abéeri centavo piná yáí centavo namáaláidáaná canánama. Càita nacáí càmita píalimá pimusúacawa Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha càiripínáta”, ímaca yáí Jesúsca.

Jesús enseña sobre el adulterio

²⁷ Jesús ímaca: “Pidécueca péemiaca tàacáisi nacàlidéericaté: ‘Píca piimá áiba wenàiwica yáapicha càmlíchúaca píinusíwa, càmlíríca nacáí pinírísíwa’, càité nàimaca. ²⁸ Siúcade quéwa núumacué píri áibacaalí iicáida inanáí irí, yá capicùlecaalíni iwàwacáiná ímáca úapicha, yá idéca imànica íbáyawanáwa úapicha iwàwalicúsewa, íná cabáyawanáca Dios iicácani.

²⁹ “Íná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí yéewápuwáiséechúa iyúwa, piicáanápíná wawàsi càmlíríca Dios iwàwa piicáca, néese piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí íchawa ituíwa, ipíchaná imànica íbáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacáí iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmlíri imáalàawa, ipíchaná nacáí Dios yúucaca pía infierno írìculé, yáí manuírí quicháica. ³⁰ Càita nacáí piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi yéewápuwáiséechúa iyúwa, néese piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwíchúacaalí íchawa icáapiwa ipíchaná imànica íbáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacáí iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmlíri imáalàawa, ipíchaná nacáí Dios yúucaca pía infierno írìculé, yáí manuírí quicháica càmlíríca íchacáwa càiripinèerita iyaca”, ímaca yáí Jesúsca.

Jesús enseña sobre el divorcio

³¹ Jesús ímaca: “Pidécueca péemiaca tàacáisi nacàlidéericaté íméerica: ‘Aibacaalí iwàwa imàacaca íchawa ínuwa, iwàwacutá yàaca ulí cuyàluta icàlidéerica áibanáí irí imàacacaté uèpunicawa ícha’, càité nàimaca. ³² Quéwa siúcade núumacué píri càmiccaalí uimá áiba asialí yáapicha càmlíríca unírísíwa, càmita yéewa unírí imàacaca íchawa úa. Quéwa yúucacaalí meedá úa, yá imàacaca umànica ubáyawanáwa idàbàanéeri unírí írìwa, uedácaalí ulíwa áiba asialí unírìpinácawa àniwa. Aiba asialí yeedácaalí ínupináwa abéechúa nàuqueechúami, yá imànica íbáyawaná nacáíwa, ímáacáiná áiba asialí ínu yáapicha”, ímaca yáí Jesúsca.

Jesús enseña sobre los juramentos

³³ Jesús ímaca: “Pidécueca nacáí péemiaca tàacáisi nacàlidéericaté plawirináimi irí íméerica: ‘Pimàni macáita machacàníri iyú càide iyúwa picàlidáaná báisi báisisíwata Dios yáalíerícawa pimànínápínása’, càité nàimaca. ³⁴ Quéwa núumacué píri, picácué píima: ‘Báisi báisisíwata Dios yáalíerícawa’. Picácué nacáí càì píimaca capíraléeri càli ípidená iwali, Dios iyacáiná chènuniré. ³⁵ Picácué nacáí càì píimaca càli ípidená iwali, Dios iyacáiná chái èeri írìcu nacáí. Picácué nacáí càì píimaca Jerusalén iyacàlená ípidená iwali, yacáiná Wacuèriná Dios cachàinírí yáasu yàcalécani. ³⁶ Picácué nacáí càì píimaca plíwita iwaliwa yacáiná abèerita Dios yáaliméeri imàacaca plíwita íbáiná iwènúacawa cúulírí iyú, cabalèeri iyú áiba. ³⁷ Píimacaalícué ‘báisita’, néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Píimacaalícué ‘càmita’, néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Báawéeriquéí píimáanácueca ‘Báisi báisisíwata Dios yáalíerícawa’”, ímaca yáí Jesúsca.

Jesús enseña sobre la venganza

³⁸ Jesús ímaca: “Pidécueca péemiaca tàacáisi nacàlidéericaté plawirináimi irí, íméerica: ‘Caw-ínacaalí imusúadéerica áiba wenàiwica ituí, iwàwacutácué pimusúadaca ituí, yáí imàníríca báawéeri áiba irí, càita nacáí cawínacaalí imalèeri áiba iyéí, iwàwacutácué pímalàaca iyéí nacáí, yáí imàníríca báawéeri áiba irí’, càité nàimaca. ³⁹ Quéwa siúcade núumacué píri: Picácué pipélicá ípunita cawínacaalícué imàníríca píri báawéeri. Aiba inúacaalí pináni iwali, yá píimáaca inúaca pináni iwali abéemàawáise àniwa. ⁴⁰ Aibacaalí iwàwa icháawàca piináwaná iwali píimawènicáinásá ícha camisa, yá píimáaca írìni, yáí camisaca. Yá píimáaca írì nacáí píasu ruanawa. ⁴¹ Uwináí nachùullacaalí pitéca nàasu abéeri kilómetro idècuni, yá pité nàasu pucháiba kilómetro idècuni, nawàwacaalí càì pimànica. ⁴² Cawínacaalí isutéerica píicha wawàsi, píimáaca írìni. Picá píwènúawa ícha cawínacaalí isutéerica pianápiná ichàba wawàsi. Píia íchàbani”, ímaca yáí Jesúsca.

El amor a los enemigos

⁴³ Jesús íimaca: “Pidécueca péemiaca tàacáisi áibanái icàlidéericatè pìawirináimi írì, íiméerica: ‘Cáininá piicáca piacawéeyéináwa. Báawa nacái piicáca piùwidenáíwa’, càité náimaca. ⁴⁴ Quéwa núumacué pirí: Cáininacué nacái piicáca piùwidenáíwa. Pisutacué nalí Dios imánínápiná nalí cayábéeri, cawinácaallicué ibànuéyéica piwali chàwicùli. Pimànicué cayábéeri nalí cawinácaallicué báawéeyéica íicáca pía. Pisutacué nalí Dios mamáalàacata cawinácaallicué icháawéeyéica piináwaná iwali báawanama nachíwa iyúwa, cawinácaallicué nacái imàniyyéica pirí báawéeri nùwalíse, peebáidacáinacué nutàacái. ⁴⁵ Càipiná pimàacacué náalíacawa Wáaniri Dios chènuníseeri yéenibecuéca pía. Iwàwacutacué pimànica càide iyúwa Dios imáníná: Dios imàacaca èri icànaca báawéeyéi iwali, cayábéeyéi iwali nacái. Imàaca nacái unía yúuwàacawa nabànacale iwali, náí imàniyyéica cayábéeri, nía nacái imàniyyéica íbáyawanáwa. ⁴⁶ Cáininácaallicué piicáca níawamita wenáiwica cáininéeyéicuéca íicáca pía, néese Dios càmita imàacacué pirí cawèníri chènuniré, níacáiná macái èri mìnánái namànica cà. Nía nacái báawéeyéica íiwitáise yeedéeyéica plata yéenánái íichawa Roma iyacàlená yàasu gobièrno írìpiná, cáinináca náicáca cawinácaalí wenáiwica cáininéeyéica íicáca nía. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. ⁴⁷ Pitàidacaallicué nacái cayábéeri iyú níawamita péenánáíwa, néese càmitacué pimàni piyaca cayábéeri wawásica áibanái íicha, níacáiná macái èri mìnánái namàni cà. Nía nacái càmiyyéica judío, càmiyyéica yáalía Dios iwali, nía nacái namànica cà. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. ⁴⁸ Báisícaallicué Dios yéenibeca pía, néese iwàwacutacué cayábéeyéi píiwitáise náicha canánama èri mìnánái. Iwàwacutacué piyaca càide iyúwa Wáaniri Dios chènuníseeri iyáaná, imàniirica cayábéeri nalí canánama, náí cáininéeyéica íicáca Dios, nía nacái càmiyyéica cáininá íicáca Dios”, íimaca yáí Jesúsca.

6

Jesús enseña sobre las buenas obras

¹ Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa, náí yéewáidacaléca: “Picácué píibaida Dios írìpiná wenáiwica íicápiná meedá nàináidacatenácué píwali cayábanaméeyéicuéca píiwitáise. Pimànicaallicué cà, néese Wáaniri Dios chènuníseeri càmita yàapiná píricué piasu cawèníri chènuniré, canásíwa.

² “Iná piyúudàacué catúulécaneeyéi, quéwa picácué picàlida áibanái írì iwali yáí pimàniínáca. Aibanái pucháibéeyéi íiwitáise nacàlidaca naináwanáwa manùbéeyéi wenáiwica yàacuésemi, náimaca nadécasa nayúudàaca catúulécaneeyéi. Aibanái nacái nabàlúacawa bàacháwalé, yá náaca plata catúulécaneeyéi írì macái wenáiwica íicápiná, yéewacatená wenáiwicanái icàlidaca naináwaná cayábéeri iyú. Péemiacué cayábani, cawinácaalí imàniyyéica cà, èri mìnánái nacàlidapiná naináwaná iwali cayábéeri tàacáisi iyú, quéwa Dios càmita imàacapiná nalí báisíiri cawèniirica iyéerica chènuniré. ³ Néese picacué nuéwáidacaléca, piyúudàacué catúulécaneeyéi, quéwa picácué picàlida áibanái írìni, íbatàa írìpiná yáí piacawéerináca cayábéeri náicha canánama, picácué picàlida írìni. ⁴ Piyúudàacué catúulécaneeyéi ibàacanéeri iyú. Yásí Wáaniri Dios, yáí íiquéerica càinácaallicué pimàniínáca ibàacanéeri iyú, imàacapinácué pirí piasu cawèníri pianàcaalípiná chènuniré”, íimaca yáí Jesúsca.

Jesús enseña a orar

⁵ Jesús íimaca: “Pisutacué píawawa Dios íicha, quéwa picácué pimàni càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise imàniíná. Nawàwa wenáiwicanái íicáca nía meedá idècunitàacá nasutáca Dios íicha. Iná máini nawàwa nabàlúacawa manùbéeyéi yàacuésemi judionái yéewáidacáalu írìcu, bàacháwalé nacái wenáiwicanái yàacuésemi nasutacatenáwa Dios íicha wenáiwicanái íicápiná meedá. Péemiacué cayába, cawinácaalí imàniyyéica cà, èri mìnánái nacàlidapiná naináwaná iwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapiná nalí báisíiri cawèniirica iyéerica chènuniré. ⁶ Néese pisutá píawawa Dios íicha, quéwa piwàlúawa picapèe imàdàaná írìculéwa, yá píbàlla inùma, néese pisutá píawawa Wáaniri Dios íicha iyéerica píapícha néré. Néese Wáaniri Dios yáí íiquéerica macáita pimàniirica ibàacanéeri iyú, yàapiná pirí piasu cawèníri chènuniré.

⁷ “Pisutá Dios íicha, quéwa picá píima canéeri iwèni tàacáisi madécana yàawiria càide iyúwa càmiyyéi judío imàniíná càmiyyéica yáalía Dios iwali, nía nacái iyúunáidéeyéica Dios yéemiaca nalí nasutacáiná íicha déecuiri iyú. ⁸ Picácué piináidawa cà, Dios yáalíacáináwa piwalicué càinácaalí pimáapuèrica ipchawáise pisutacuéca íichani. ⁹ Iwàwacutacué pisutáca Dios cà: ‘Pía, Wáaniri Dios chènuníseeri, pimàaca macái wenáiwica yàaca picàaluíná.

¹⁰ Pimàaca péenáíwaná yàanàaca caquialéta yáí èerica pidàbacatáipináta picùca macáita. Pimàaca èri mìnánái namànica càide iyúwa piwàwaná cháí èri írìcu càide iyúwa neebáidáaná pitàacái, níara iyéeyéica chènuniré.

¹¹ Pía wayáapiná wamáapuèrica siúcade.

¹² Pimàaca piwàwawa wabáyawaná íicha, yáí báawéerica wamàniirica càide iyúwa wamàacáaná wawàwawa nabáyawaná íicha cawinácaalí imàniyyéica walí báawéeri.

13 Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri Satanás ícha. Píacáiná icuèripináca macáita, pía cachàiníríca íiwitáise náicha canánama, icànéerica mèlùmèlúrí iyú càiripináta. Báisíta, amén’, càì pisutácué píawawa Dios ícha.

14 “Pimàacaaalícué piwàwawa nabáyawaná ícha cawinácaalícué imàniyéica píri báawéeri, néese Wáaniri Dios chènuníiséeri imàacapínácué iwàwawa píbáyawaná íchwawa. 15 Quéwa, càmicaalícué pimàaca piwàwawa áibanái íbáyawaná ícha, néese càmitacué nacái Wáaniri Dios imàacapíná iwàwawa píbáyawaná ícha”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el ayuno

16 Jesús íimaca: “Pimàacaaalícué píchwawa piyáacaléwa pisutácaténácué píawawa Dios ícha manuísíwata, picácué cáimiétaquéeri iyú pimànica píawawa wenàiwica íicápiná meedá càide iyúwa pucháibéyéí íiwitáise imàniná. Nawàwa áibanái wenàiwica naicáca nía cáimiétaquéeri iyú, íná cáimiétaquéeri iyú namànica níawawa wenàiwica íicápiná meedá yéewacaténá macáita náalíacawa namàacaca náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios ícha. Péemiácué cayábani, cawinácaalí imàniyéica càì, èeri minanáí nacàlidapíná naináwaná íwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapíná nalí báisíiri cawènírica íyéerica chènuniré. 17 Quéwa pía pimàacaaalí píchwawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa Dios ícha manuísíwata, yá pípia cayába píiwita íbáináwa acete iyú, píiba nacái pinàniwa. 18 Càita pimàni, ipíchaná áibanái náalíacawa pimàacaca píchwawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa Dios ícha. Abéerita Wáaniri Dios, yái íyéerica píapícha, yáalíacawa pimàacaca píchwawa piyáacaléwa, íná Dios yàapíná píri píasu cawèníri chènuniré”, íimaca yái Jesúsca.

Riquezas en el cielo

19 Jesús íimaca: “Picácué píwacáida píriwa manùba cawèníri wawàsi cháí èeri írícu. Cuwée iyáaca meedá cawèníri bàlesi. Aiba wawàsi nacái namáalàacáitacué píchwawa. Cayéedéeyéí nacái nawàlúacawa needácaténácué píchani. 20 Cayába cachàini píricuèni pimàninácuéca càide iyúwa Dios iwàwáaná pídeníacaténácué píasu báisíiri cawèníriwa íyéerica chènuniré, aláera càmicatalé cuwée iyáacúe píchani, càmicatalé nacái cawèníri imáaláawa, càmita nacái cayéedéeri iwàlúawa néré. 21 Pimàacaaalícué piwàwawa píasu íwaliwa cháí èeri írícúrica, yásí píináidapínácuéca íwali mamáalàacata. Quéwa píicácaalícué iyúwa cawèníri yái cayábéeri wawàsica Dios yèeripínácuéca píriwa chènuniré áiba èeriwa, yásí píináidapínácuéca íwali mamáalàacata. Iná pimànícué càide iyúwa Dios iwàwáaná peedácaténácué píriwani yái cawènírica íyéerica chènuniré. Càita píináidapínácuéca íwali mamáalàacata”, íimaca yái Jesúsca.

La lámpara del cuerpo

22 Jesús íimaca: “Pítuú iyaca píri càide iyúwa lámpara pítuúicáiná imàacaca píicáca. Cayábacaalí pítuú, yásí amalánamaca píicáca. 23 Quéwa báawacaalí pítuú, yásí catáca píicáidaca. Néese yái píináidéericawa píwàwalícuéca iyaca càide iyúwa catuúri íiwitáise. Iná pícuu cayába piwàwawa masaqúeri iyú, picá cáininá píicáca áiba wawàsi Dios ícha, ipíchaná catáca píiwitáise. Néese báawacaalí píiwitáise, yái píináidéericawa píwàwalícuéca, yásí ímáini catáca píiwitáise báawanama! Càmita píalíapíná cayábéeri íwali báawéeri íchaná”, íimaca yái Jesúsca.

Dios y el dinero

24 Jesús íimaca: “Péemiácué comparación: Canácata wenàiwica yáaliméeri imànica machacàníri iyú càide iyúwa íiwacanánái pucháiba ichùulíaná imànica, báawacáiná íicáca abéeri íiwacaliwa, cáinináta quéwa íicáca íiwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapíná íiwacali áiba icáaluínáwa, quéwa caná iwèni meedá íicápiná íiwacali áibawa. Càita nacái càmitacué píde píibaidaca cayába Píiwacali Dios írípínáwa càide iyúwa iwàwáaná cáininácaalícué píicáca plata”, íimaca yái Jesúsca.

Dios cuida de sus hijos

25 Jesús íimaca: “Péemiácué cayábani: Picácué achúma píináidáanicawa piwàwawa càinacaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, piyacaténácué, càinacaalícué iyú yéewanápiná nacái peedáca píbàlepínáwa, píwalícaténácué píbàlewa. Máiníri cawènica wacáca yàacàsi ícha. Wainá nacái máiníri cawènica bàlesi ícha. Dios ídèca yáaca wacáca, wainá nacái cawèníri, íná wáalíacawa yàanápiná walí yái cànírica máini cawènica cháí èeri írícu, yái yàacàsica, yái bàlesica nacái. 26 Píicáidacué nacái nalí, níái màsibèe yáaléeyéicawa chènunibáa. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacái needá nabànacalewa. Canáca nacái nacapèe nadèniacatalépiná nabànacale iyacanáwa. Quéwa Wáaniri Dios chènuníiséeri yàaca nayáacalépiná. Néeni, ímáinícuéca cawèníyéica pía náicha níái màsibèeca! Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios icúanácué pía nacái. 27 Néese, éwitacué píináidáanicaaalíwa piwàwawa báawanama, càicáaníta càmitacué píalimá cáala pimànícuéca picácuéca pídeníerica piyacaténácué mamáalàacata cháí èeri írícu, íbatàa abéeri horapíná càmitacué píalimá

càì. Càmicáinacué pialimá pimànica càiri achúmèeri wawàsi, ínacué canèeri iwèni meedá pínáidáanínacáwa piwàwawa báawanama yàacàsi iwali, bàlesi nacái.

²⁸ “¿Cánacué pínáidawa piwàwawa mamáalàacata iwali càinácaallicué iyú yéewanápiná peedáca pibàlepináwa? Piicáidacué càinácaalí iyú íiwínási nadàwinàacawa manacúalibàa: càmita náibaida, càmita nacái needá sáawáli namàníripiná nabàlewa. ²⁹ Quéwa núumacué pírí nadèniaca náiwínáca cayábèeri iicacánáwa rey Salomón ibàle fícha, ewítate máinicáníta càasuca Salomón. ³⁰ Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná cayábèeri iicacánáwa, éwita masicái nàyacáaníta maléena èeri meedá manacúalibàa, néese táwicha, yá wenàiwica neemàceni quichái iyú. Dios imànica cayábèeri írì yái masicái waiquéerica iyúwa canèeri iwèni, ínà iwàwacutácué pialíacawa Dios icúanacué piawa nacái. ¿Cánacué càmita manuí pínáidacawa piwàwawa Dios iwali icúanápinacué pía? ³¹ Iná picácué pínáidawa piwàwawa mamáalàacata. Picácué càì pisutá péemlawa piawáaca: ‘¿Cawiná wayáa? ¿Cawiná wabàle wàwalíripiná?’ picácué píma. ³² Macái èeri mánanái càmlíyéica yáalía Dios iwali, achúmaca náináidáanícawa nawàwawa nàwali macáita yái wawàsica. Quéwa pidèniacué Wáaniri Dios chènunísèeri yáaliéricawa càirínácaallicué wawàsi pimáapuèrica. ³³ Iná pialimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichùullaná pimànica macái pichàini iyúwa, yásí Dios imàacacué pírí macáita yái pimáapuèrica. ³⁴ Siüca èeri, picácué achúma pínáidáaníwa piwàwawa mamáalàacata pipichaléwa, táwichacáiná pidèniacué áiba èeri pínáidáanápináwa táwicheeri wawàsi iwali. Macái èeri idèniaca yàasu wawàsi càulenériwa”, íimaca yái Jesúsca.

7

No juzgar a otros

¹ Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái íríwa: “Picácué máini picháwàa áibanái iináwaná iwali mamáalàacata ipichanacué Dios yúuwichàidaca pía. ² Piwàwacaallicué piúuwichàidaca áibanái caquialéta manuísiwata, yásí Dios yúuwichàidacué piawa manuísiwata. Néese picácaallicué áibanái ipualé, yásí Dios iicácué pipualé nacái. ³ Píia idènièrica ibáyawaná manuíriwa, picá pínáidawa máini cayábaca pía áiba wenàiwica fícha idènièrica ibáyawanáwa achúmèeri meedá. Péemiacué comparación: Pibáyawaná manuíri, càicanide iyúwa manuíri àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituí iriculé. Néese áiba achúmèeríwanái ibáyawaná, càicanide iyúwa imuluísi achúmèeri yúuwàacaalíwa ituí iriculé. ⁴ Càmicáiná pialíawa cabáyawanáca pía manuísiwata, ínà canáca yéewaná báawaca piicáca píchawa áiba wenàiwica idènièrica ibáyawanáwa achúmèeri meedá. Péemiacué comparación: Manuíri àicu yúuwàacaalíwa pituí iriculétá, yá càmita pidé piicáca cayába pimustúadacaténá imuluísi áiba wenàiwica ituí iricúsetá. Càita nacái cabáyawanacaalí pía, picá píma áiba wenàiwica írì: ‘Nuénásàiri, pimàca núcáidaca pírí pibáyawaná iwali, nuyúudáacaténá pimáachaca píchawani’, picá càì píimaca írì. ⁵ Píacáiná pucháibaca piwítáise plyaca. ¡Pidéca píimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píchawa quéechacáwa yái pibáyawanáwa manuírica. Yásí pidéca pialáaca áiba wenàiwica imàacáanápiná fíchawa ibáyawaná achúmèeriwa”, íimaca yái Jesúsca.

⁶ “Picácué picálida mamáalàacata Dios itàacái mabáyawanèeri áibanái írì áuli nacáiyéi íiwítáise máiniyéica báawaca iicáca Dios. Péemiacué comparación: Wàacaalí cayábèeri wawàsi áulinái írì, yásí nawènúa naamiaca wía, namádáida nacái wainá. Wáucacaalí nacái perla cawèníiri iba marranonái írì, yásí nabawáida meedáni nàabàli yáapírewa. Càita nacái, picácué picálida mamáalàacata mabáyawanèeri Dios itàacái áuli nacáiyéi íiwítáise írì, marrano nacáiyéi íiwítáise nacái, nlara wenàiwica máiniyéica báawaca iicáca Dios, casaqueyéica íiwítáise nacái, ipichanacué máini calúaca nía piápicha, néese namànicuéca pírí báawèeri”, íimaca yái Jesúsca.

Pedir, buscar y llamar a la puerta

⁷ Jesús íimaca: “Pisutácué piawawa mamáalàacata Dios fícha, yásí imànicuéca píriwani. Péemiacué comparación: Picutácué mamáalàacatani, yásí pianàacuèceni. Pimáidacué mamáalàacata capíi inuma néeni, yásí yàacúacuèca píriwani. ⁸ Yáacáiná cawinácaalí isutéerica mamáalàacata, yeedápináca írìwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàpinácani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capíi inuma néeni, nàacúaca írì capíi inuma. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica isutéerica mamáalàacata Dios fícha, Dios imànipiná írìwa càide iyúwa isutáaná.

⁹ “Péemiacué comparación: Pidèniacaallicué píriwa, càmitacué pía írì íba isutácaalí pícha pan iyáapínáwa. ¹⁰ Càmitacué pía iyáapíná àapi isutácaalí pícha cubái. ¹¹ Ewítacué báawéyéicáaníta íiwítáiseca pía, càicáaníta cáininácuèca piicáca péenibewa, pialimácué nacái píaca nalí cayábèeri wawàsi. Néeni, ¿càmítasícué pialíawa cayábèeri íiwítáise yái Wáaniri Dios chènunísèerica? ¡Iná iwàwacutácué pialíacawa Dios imàníinápinacué pírí cayábèeri, pisutácaallicué fícha mamáalàacata!

¹² “Iná pimànicué áibanái írì cayábèeri càide iyúwa piwàwáaná namànica píricué cayábèeri. Pimànicaallicué càì, yásí pimànipinácué machacàniri iyú càide iyúwaté profeta Moisés

ichùullaná piawirináimi Dios inùmaliçuise, càide iyúwáté nacáí profetanáí natàñanà tàacáisi Dios inùmaliçuise”, ìimaca yáí Jesúsca.

La puerta angosta

¹³ Néeseté Jesús ìimaca nalí: “Píalimáidacué macáí pichàini iyúwa peebáidacatená nulí yéewacatená nùasu wenàiwicacuéca pía. Càulenáca wenàiwica neebáidaca nutàacáí, nawàlùacatenáwa Dios iyacàle iriculé, càide iyúwa càulenacaalí nawàlùacawa máucuíri capíi inùma iricubáa. Yácáiná èeri mìnanáí ìiwitáise báawéeri iyaca càide iyúwa cáucuíri capíi inùma, cáucuíri àyapu nacáí, màulenácatalé manùbéeyéí wenàiwica nàacawa iricubáa. Quéwa èeri mìnanáí ìiwitáise báawéeri itéca wenàiwica yéetácáisi iriculé, aláera infierno iriculé. Màulenáca náyaca càide iyúwa èeri mìnanáí ìiwitáise iyáaná cháí èeri iricu, iná yéewa manùbéeyéí náyaca èeri mìnanáí ìiwitáise ìwali càide iyúwa manùbéeyéí nawàlùacaalíwa cáucuíri capíi inùma iricubáa, cáucuíri àyapu nacáí. ¹⁴ Quéwa cáica núade iyúwa capíi inùma máucuíri. Nutàacáí nacáí càicanide iyúwa máucuíri àyapu, máinicáiná càulenáca neebáidaca nulí, càulenáca nacáí náyaca càide iyúwa nùumáaná nawàlùacatenáwa Dios iyacàle iriculé. Iná càmita máini madecaná yàawa néré”, ìimaca yáí Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

¹⁵ Néeseté Jesús ìimaca nalí àniwa: “Píacácué píichawa áibanáí cachíwéeyéica. Náimaca nàwaliwa nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càica níade iyúwa caluéyéi cuwéesi lobo ìwaliyéica oveja ìimamimi nachíwáidacatená ovejanáí nanúacatená níai ovejaca. Níai cachíwéeyéica natàñanica càide iyúwacué pitàaníná nawàlùacatenácuéwa pèewiré, nawàwacáiná naméeráidacuéca pía Dios íicha, namáaláidacatenácué pía. ¹⁶ Píalimápinácué píalíacawa cachíwéeyéica nía píicácaalícué càinácaalí namànica. Péemiácué comparación: Wáalíacawa macáí àicu ìwali waicácaalí iyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacáí, néese báawéericaní. Càmita weedá cayábéeri uva iyacaná áwa yúuba íicha. Càmita nacáí weedá cayábéeri higuera iyacaná tuírí íicha. ¹⁷ Macáí cayábéeri àicu idèniaca iyacanáwa báawéerita nacáí. ¹⁸ Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idèniaca iyacanáwa báawéeri. Canáca nacáí báawéeri àicu yáaliméeri idèniaca iyacanáwa cayábéeri. Càita nacáí píalimácué píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachíwéeyéica, píicáicáinácué càinácaalí namànica. ¹⁹ Càide iyúwa wàucacaalí macáí àicu canéeyéica írì iyacaná cayába, weemácaténá nía quicháí iricu, càita nacáí Dios yùuwicháidapíná nía quicháí iricu cawínácaalí wenàiwica càmiyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰ Càitacué píalimápiná píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachíwéeyéica, píicáicáinácué càinácaalí namànica”, ìimaca yáí Jesúsca.

No todos entrarán en el reino de Dios

²¹ Jesús ìimaca: “Madecaná wenàiwica náimaca nulí: ‘Wáiwacalí’, quéwa càmita macáita nawàlùapínáwa Dios iyacàle iriculé Dios icùacatalé macáita chènuniré. Cawínácaalí wenàiwica imàníyéica càide iyúwa Nùanirí Dios chènuníseeri iwàwáaná níawamita yáalimápiná iwàlùacawa néré. ²² Imáaláacaalípináwa yáí èeriquéí, yá madecaná náimapíná nulí: ‘Wáiwacalí, wacálidacaté nalí pitàacáí. Wáucacaté demonio wenàiwica íicha píipidená ìwali. Wamánicaté nacáí píipidená ìwali madecaná wawási càimírí wenàiwica idé imànica’, càipíná náimaca nulí. ²³ Quéwa nùumapíná nalí: ‘Càmita nùalíacué nuicáca pía. Píacuéwa nuícha, píacué imàníyéica íbáyawanáwa’, càipíná nùumaca nalí”, ìimaca yáí Jesúsca.

Las dos bases

²⁴ Jesús ìimaca: “Péemiácué comparación: Cawínácaalí wenàiwica yéemiérica nutàacáí, imànicaalí nacáí càide iyúwa nùumáaná, yáí wenàiwica iyaca càide iyúwa cáaliacáiri aslali imàníríca icapèewa. Quéechacáwa ífica depuúwalé. Yá aslali yàanàca manuírí íba iyéerica depuúwalé cáli iricu íbàlùadacatená icapèewa íinata. Yá imànica icapèewa íba íinata. ²⁵ Néese unía yúuwàacawa àta inanába yéesacataléawa. Yá yéesacáí yàacawa cachàinírí iyú capíi ìwali, yá cachàinírí cáuli ipùaca ìwali yá capíica. Càimírí quéwa yúuwàawa yá capíica íbàlùacáináwa íba íinata. Càide iyúwa capíi íbàlùacaalíwa mamáalàacata, càita nacáí cawínácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacáí nadèniapíná nacáucawa càimírí imáaláawa. ²⁶ Néese cawínácaalí yéemiérica nutàacáí, quéwa càmita imàni càide iyúwa nùumáaná, yá càicanide iyúwa máiwitáiseeri wenàiwica imàníríca icapèewa càina íinata meedá. ²⁷ Yá unía yúuwàacawa. Néese inanába yéesacawa, yá yéesacáí yàacawa cachàinírí iyú capíi ìwali, yá cachàinírí cáuli ipùaca ìwali yá capíica. Néese yúuwàacawa yá capíica, yá imáaláacawa macáita. Càide iyúwa capíi imáaláacaalíwa, càita nacáí cawínácaalí wenàiwica càmiyéica yeebáida nutàacáí, canáca nacáuca càimírí imáaláawa”, ìimaca yáí Jesúsca.

²⁸ Idécanáamité Jesús imáaláidaca icálidaca nalíni, yá macáita wenàiwica iyéeyéica néeni nánáidacawa néemiaca itàacáí manuúsiwata yéewáidacáiná nía cáaliacáiri iyú. ²⁹ Jesús yéewáidacáiná nía càide iyúwa wenàiwica idèniérica Dios ìiwitáise icálidacatená tàacáisi Dios

inùmalicuise. Càmita yéewáida núa càide iyúwa néewáidáaná, níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu Dios itàacái iwali, yái taaacáisi profeta Moisés itànèericaté.

8

Jesús sana a un leproso

¹ Jesús iricúcatéwa dúli ínatáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa yáapicha. ² Néese abéeri asiali cacháunéeri ímami lepra iyú yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yүүлù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icáaluíná, yéewacaténá catúlulécanáca Jesús iicácani. Yá ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, núaliacawa píalimá pichùniaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùniaca núa —ímaca. ³ Néese Jesús imàacaca icáapiwa cacháunéeri iwali. Jesús ímaca irí:

—Nuwàwaca nuchùniaca pía. ¡Cayábaca píawa! —ímaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa ícha. ⁴ Jesús ímaca irí:

—Péemia cayába. Picá picàlida áibanái iríni, nuchùniana pía. Néese píawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacaténá iicá píimamiwa, yáaliacaténáwa cayábaca pía picháuná íchwawa. Pité nacái ofrenda profeta Moisés ichùlièricaté wenàiwica namàacáanápíná Dios irí nachùniacaalíwa lepra ícha, yéewacaténá macái wenàiwica yáaliacawa cayábaca pía —ímaca yái Jesúsca.

Jesús sana al criado de un capitán romano

⁵ Néeseté Jesús iwàlùacawa Capernaum iyacaléná iriculé, yá abéeri romanonái yàasu úwi íiwacaliná yàacawa Jesús yàatalé isutácaténá Jesús ícha wawási imánínápiná irí cayábéeri. ⁶ Yá ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nùasu wenàiwica írliwa nucapèe iricu. Càmiri yéewa imichàanicawa. Yүүлwíchàacawa manuíswata cáiwíri iyú —ímaca. ⁷ Jesús ímaca irí:

—Uwé, wàawa. Nuchùniacaténáni —ímaca yái Jesúsca. ⁸ Quéwa úwi íiwacaliná ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, canáca yéewanáwa nuedáca nùataléwa pía, máinicáiná cayábéerica núcha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré. Pichùliacáita ichùnánápináwa pitàacái iyúwa, yáara nùasu wenàiwicaca, yási ichùnìacawa. ⁹ Núaliacawa píalimá pichùniacani pitàacái iyúwa, níacáiná nuíwacanáni nachùliwa nacái núa. Núa nacái nuchùliwa nùasu úwináíwa. Nuchùliacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa. Numáidacaalí abéeri, yáta yàanàca. Nuchùliacaalí ániwa nùasu wenàiwicawa imánínápiná áiba wawási, yáta imánicani. Iná yéewa núaliacawa píalimá pichùniaca nùasu wenàiwica nacái pitàacái iyúwa —ímaca.

¹⁰ Idécanáami Jesús yéemiacani, yá cayábaca ínáidacawa yéemiaca úwi íiwacaliná itàacái. Néese Jesús iwènúacawa, yá ímaca nalí, níái wenàiwicaca yèeyéicawa yáamiwáise:

—Pémiacué cayábani, canáca nùanèeri càirica yeebáidéeri nulí manuíswata, ibatàa Israel itaquénáníni yéenápináta, càmitaacá nùanàa càiri. ¹¹ Núumacué nacái píri, manùbaca áibanái wenàiwica íiwitáaná nàanápiná áiba cáli néese. Nàwacáidáyacacawa nawàlùacaténáwa Dios iyacàle iriculé icùacataléca macáita chènuniré. Néré nàypínáca piawirínáimicú yáapichawa, níái Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái. ¹² Píatacué quéwa, Dios imáidéeyéicaté quéechatécáca, càmitacué pìypíná Dios yáapicha chènuniré, éwitacué Abraham itaquénánínámicáanítacué pía, càmicáinácué peebáida nulí. Dios yүүлcacué íchwawa píawa catácatalé. Néré píicháanínácuéca, píamíapínácuéca píyéíwa píuwíchàacái iyúwa —ímaca yái Jesúsca. ¹³ Néese Jesús ímaca úwi íiwacaliná irí:

—Pèepùa picapèe néréwa, yácáiná idéca ichùnìacawa píasu wenàiwicaca iyúwa peebáidáaná nulí —ímaca yái Jesúsca. Yáta idéca cayábacani, yái úwi íiwacaliná yàasu wenàiwicaca.

Jesús sana a la suegra de Pedro

¹⁴ Néeseté Jesús yàacawa Pedro icapèe iriculé. Iicáca néré Pedro iyéeru iculuéchwawa mecuní iyú, irièchwawa yáalubái ínatawa. ¹⁵ Iná Jesús imàacaca icáapiwa ucáapi iwali, yáta mecuní ichàbacawa ucha. Yá umíchàacawa, udàbaca úca nayáapíná.

Jesús sana a muchos enfermos

¹⁶ Néeseté catácaalí yàacawa, yáta yàcalé mìnánái natéca néenánáíwa Jesús yàatalé, manùbéeyéi wenàiwica demonio idacuéyéica íiwitáise. Jesús ichùliacáita demonionái abéeri palabra iyú nàanápináwa wenàiwica ícha. Càita Jesús yүүлcaca demonio wenàiwica ícha. Ichùnìaca nacái macáita níái cáuláiquéyéica. ¹⁷ Iná Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías icálidáanáté taaacáisi Dios inùmalicuise. Isaías ímacaté Dios yàasu wenàiwica iwali: “Ichùnìaca wía, wía machawàaquéyéica, yeedáca wáicha uláicái”, ímacaté yái profeta Isaíasca.

Los que querían seguir a Jesús

¹⁸ Néeseté Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica iwacáidáyacuéyéicawa itéese, iná ichùliaca yéewáidacalénáíwa itéenápináni Galilea icalisaníná abéemàalé barca iricu. ¹⁹ Ipíchwáíseté

nawàlùacawa barca iriculé, abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo iricu yàacawa Jesús yàatalé. Yá ìimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, nuwàwa nùacawa píapicha àta alénácaalí píawa yéewacaténá péewáidacaléca núa —ìimaca yái wenàiwicaca. ²⁰ Néese Jesús ìimaca irí:

—Píináidawa cayába quéechacáwa asásí píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenácáiná wenàiwica nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemia comparación: Yàlidunáí idèniaca ibànawa, cuipiranáí nacáí nadèniaca namùlubèwa, nùacata quéwa, yái asiali Dios néeséerica, càmita nudèniaca nuimácatáipináwa —ìimaca yái Jesúsca. ²¹ Néese áiba néená, níái Jesús yéewáidacaléca, ìimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, píimàaca nùyaca nuénánái yáapichawa àta núniri yéétacatalépinátawa, néese idécanáami nubàliacani, yásí nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé —ìimaca irí. ²² Néese Jesús ìimaca irí:

—Píawa núpacha iyúwa nuéwáidacalé. Pimàaca nabàliaca níawáacata, cawinácaalí iyéeyéica matufbanáita Dios ícha càide iyúwa yéetánimi —ìimaca yái Jesúsca.

Jesús calma el viento y las olas

²³ Néeseté Jesús iwàlùacawa barca iriculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nadàbaca nàacawa abéemàalé Galilea icalisaníná ícha. ²⁴ Jesús ìimaca íchawa barca iricu. Yáta manuírí cáuli idàbaca ipùaca calisa iwali. Máiniíri cachàinica yái cáulica. Màladàca nacáí yúuwàacawa barca iriculé, yá ùni ipuníadaca yàacawa barca. Quéwa Jesús ìimaca mamáalàacata. ²⁵ Iná yéewáidacalénái nacawáidacani, yái Jesúsca, yá nàimaca irí:

—¡Wáiwacali, piyúudàa wía! ¡Wasawáca wàacawa! —nàimaca Jesús irí. ²⁶ Néese Jesús ìimaca nali:

—¿Cánacué máini cáaluca pía? ¿Cánacué càmita manuírí píináidacawa píwàwawa nùwali? —ìimaca nali. Idécanáami icàlidaca nalíni, yá íbàlùacawa, ichùullaca cáuli, màladàca nacáí wiúnápináni. Yá wiúca macáita màladàca. ²⁷ Néese níái yéewáidacaléca nàináidacawa manuísiwata naicáidaca irí. Yá nasutáca néemiawa níawáaca. Nàimaca:

—¿Cawináscica yái asalica ichùulìerica cáuli, màladàca nacáí, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùullaná nía? —nàimaca nalíwáaca.

Los endemoniados de Gadara

²⁸ Néeseté Jesús yàanàaca abéemàalé Galilea icalisaníná ícha, Gadara yàasu cáli néré, yéewáidacalénái yáapichawa. Idécanáami yàanàaca néré, yá pucháiba asianáí demonio idacuèyéí ìiwitáise nàacawa yéetánimi icàliculèená néese. Máiniyéí calúaca nía iyúwa caluèyéí cuwèesi, càmita nabatàa áiba wenàiwica íchàbacawa néenibàa àyapulicubàa. Yá nàacawa Jesús yàatalé. ²⁹ Yá demonionáí nadàbaca néemíanicawa asianáí isàna iyú:

—¡Picá pisàiwica walí wawàsi, Jesús, yái Dios íirica! ¿Píanàasica piùwichàidacaténá wía ípíchawáise wéenáiwáná yàanàaca? —nàimaca.

³⁰ Mawiénita nali manùbéyéí marranonáí yèepuniwa. Nayáaca nèepunicawa nayáacaléwa néenibàa. ³¹ Néese demonionáí nasutáca Jesús ícha wawàsi. Nàimaca:

—Píucacaalí wía asianáí ícha, yá píimàaca wàacawa marranonáí idèericulé —nàimaca. ³² Jesús ìimaca nali:

—Placuéwa —ìimaca yái Jesúsca. Yá demonionáí yàacawa asianáí ícha, yá nawàlùacawa marranonáí idèericulé. Yáta macáita marranonáí nadàbaca napiacawa iyúwa máiwitáiseyééí demonio ìiwitáise iyú. Napiacawa nacaláacawa quiratàli íinatáise. Yá nacaláacawa calisa yáaculé, nàiscùmacawa macáita, níái píráica càmiyééica Dios imàaca wadèniaca, wía judíoca, casacàacáiná walí marrano íiná.

³³ Néese níái icuèyéicaté marranonáimi napiacawa yàcalé nérépiná. Nàanàacatè néré, yá nadàbaca nacàlidaca yàcalé mìnánái írini, macáita yái nàyáanáca, níái asianáí demonio idacuèyéicaté ìiwitáise. ³⁴ Iná macáita yàcalé mìnánái namusúacawa yàcalé ícha, yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicàcani, yá nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísiwata yèepunápináwa nàasu cáli ícha.

9

Jesús sana a un paralítico

¹ Néeseté, Jesús iwàlùacawa barca iriculé yéewáidacalénái yáapichawa, yá nachàbacawa abéemàalé Galilea icalisaníná ícha. Yá nàanàaca Capernaum iyacaléná néré, yái Jesús iyacàleca. ² Yá abénaméyééí wenàiwica natéca cáuláiquéeri asiali Jesús yàatalé, abéeri máapinéeri íiná macáita, càmiírca yáalimá imichàanicawa, irìericawa yàalubái íinatawa, ìiméerica íinata. Néese Jesús yáaliacáiná náiwitáise manuíca nàináidacawa nawàwawa Jesús iwali ichùnánápináni, iná Jesús ìimaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerínaca, picá achúma píwàwa. Nudéca numàacaca nuwàwawa píbáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios —ìimaca yái Jesúsca.

³ Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenáiwica templo iricu nàyaca néré. Néemlaca Jesús itàanica cáuláiquéeri irí, iná nadàbaca nánáidacawa Jesús iwali cà: “Yá asiali Jesús itàanica báawéeri iyú Dios iwali, yá cáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenáiwicanáí ibáyawaná fícha cayábacaténá náapicha Dios”, náimaca nánáidacawa nalíwa nawàwalicúsewa. ⁴ Quéwa Jesús yáalíacawa nánáidáanácawa. Iná isutáca yéemlawa nía:

—¿Cánacué yéewa pílnáidacawa càí máiní báawéeri iyú? ⁵ Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa píbáyawaná fícha cayábacaténá píapicha Dios’, càmicáiná áibanáí yáalimá iicáca asáísí báísícaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, píipìna’, áibanáí wenáiwica náalimácáiná naicáca asáísí wadécaalí wachùniacani watàacáí iyúwa, yáí máapinéerica. ⁶ Iná núa, asiali Dios néeséerica, nuchùniapíná yáí máapinéerica píalíacaténácuéwa Dios idéca ichùuliaca núa numàacáanápíná nuwàwawa wenáiwicanáí ibáyawaná fícha cháí èeri iricu cayábacaténá náapicha Dios —íimaca yáí Jesúsca. Néeseca Jesús íimaca máapinéeri irí:

—Pimichàawa, peedá píalubáíwa, pèepùwaca pícapèe néréwa —íimaca yáí Jesúsca. ⁷ Néese yáí máapinéeri imichàacawa, yá yàacawa icapèe néréwa. ⁸ Níái wenáiwica iyéeyéica néré, naicáca iyúwa iyáaná, yá cáaluca nía. Nàaca Dios icáaluíníná imàacacáiná ichàiniwa abéeri wenáiwica irí ichùniacaténá cáuláiquéeyéi.

Jesús llama a Mateo

⁹ Jesús yàcatéwa capíi fícha, yá iicáca núa, núa Mateoca, yáawinéericawa aléera nuedácatelécate plata nuénánáí judío fíchawa Roma iyacàlená yáasu gobièrno irípiná. Néese Jesús íimaca nulí:

—Aguialé, píawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca nulí yáí Jesúsca. Yá numichàa nùacawa Jesús yáapicha.

¹⁰ Néese Jesús idècunitàacá iyáca iyáacaléwa nucapèe iricu, yá madécaná wenáiwica nàanàaca néré, áibanáí yeedéeyéica plata néenánáí judío fíchawa Roma iyacàlená yáasu gobièrno irípiná, áibanáí cabáyawanéeyéi nacáí. Yá nàawinacawa Jesús yáapicha, wáapicha nacáí, wía Jesús yéewáidacaléca, nayáacaténá nayáacaléwa wáapicha. ¹¹ Néese fariseonáí naicáca nía, iná náimaca walí, wía Jesús yéewáidacaléca:

—Yáí yéewáidéericuéca pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapicha níái yeedéeyéica wáicha plata romanonáí yáasu gobièrno irípiná, núa nacáí cabáyawanéeyéica wenáiwica? —náimaca. ¹² Quéwa Jesús yéemlacani, yá íimaca fariseonáí irí:

—Péemiacué comparaciòn: Málúaicacaalí wenáiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnièripíná nía. Quéwa áibanáí idènièyéica uláicáí nawàwacutácani, yáí ichùnièripínáca nía. Càita nacáí wenáiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnièripíná náíwitàise nabáyawaná fíchawa. Quéwa áibanáí wenáiwica yáalíeyéiwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripíná náíwitàise báawéeri fícha. ¹³ Càmitacué péewáidacawa cayába Dios itàacáí iwali. Piacué péewáidacawa càinácaalí íimáaná yáí tàacáisi profeta itànèericatè Dios inùmallicúse. Dios íimacaté: ‘Ewitacué pínuacáanita madécaná pípirawa iyúwa sacrificio píacaténácué núcàaluíníná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca culto pímaníiricuéca càmicacalíwaca píicáca áibanáí wenáiwica ípualé, píyitúdàacaténácué nía’, íimaca yáí Diosca. Iná cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica, nuicácaténá napualé. Càmicáiná nùanàa numáidacaténá wenáiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenáiwica yáalíeyéiwa cabáyawanáca nawènúadáanápíná náíwitàisewa nabáyawaná fíchawa —íimaca yáí Jesúsca.

La cuestión del ayuno

¹⁴ Néeseté Juan el Bautista yéewáidacalénáí nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemlawa Jesús. Náimaca irí:

—Wamàacaca wáichawa wayáacaléwa manùba yàawíríwa, fariseonáí nacáí, wasutácaténá wíawawa Dios fícha manúsiwata. ¿Cáná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, níái péewáidacaléca, nasutácaténá níawawa Dios fícha? —náimaca. ¹⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué comparaciòn: Asiali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàcawéeyéináwa asianáí naicácaténá icásàacawa casíimáiri iyú. Idècunitàacá iyaca náapicha, càmita yéewa achúmaca nawáwa. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa. Quéwa áiba èeriwa, áibanáí itéca náichawani. Néese namàacapíná náichawa nayáacaléwa, níái yàcawéeyéinámica achúmácáiná nawáwa néenialípiná. Càita nacáí nuéwáidacalénáica, càmita yéewa achúmaca nawáwa idècunitàacá nuyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, nuyacáiná náapicha.

¹⁶ “Péemiacué áiba comparaciòn: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisàí wáluma yéemami iyú. Wamànicaalí càí, yásí wàlisàí wáluma yéemami imàacacawa, yá ica-canáidaca éwisàimi bàlesi, yá quéwanáta manúca icháuná. ¹⁷ Càita nacáí càmita wadé wàucúca wàlisàí uva ituní éwisàimi íimamisi iriculé. Wamànicaalí càí, yásí uva ituní idàbaca isáacawa dàchidàchiwaca inànicubàa, néese éwisàimi íimamisi icacanácawa, càmicáiná yáalimá

imulacàacawa yàacawa. Yá yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, íimamisi nacái. Iná wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài íimamisi iriculé. Yásí wacùaca nía cayába, yái uva ituníca, íimamisi nacái. Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya càide iyúwa fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi íimáaná”, íimaca yái Jesúsca.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

¹⁸ Idècunitàacá Jesús itàaníca nalí, yá abéeri judío íiwacaliná yàanàcaté Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa yùulú ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. Néese judío íimaca Jesús irí:

—Nuídu idéca yéetácawa siùcasíwatàacáwa. Quéwa piacaalíwa ùatalé pimàacacaténá picáapiwa ùwali, yásí cáuca úa àniwa —íimaca.

¹⁹ Jesús yàacawa yáapícha, wía nacái yéewáidacalénái wàacatéwa Jesús yáapícha. ²⁰ Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yéewi. Cálúicacaté úa doce camuí, úiraná yàacawa úícha mamáalàacata. Uái inanáica ùacawa Jesús yáamiwáise mawiénita irí, manùbéeyéi wenàiwica yéewi. Yá udunùaca ibàle ipùata iwali. ²¹ Umànica càì uínáidacáináwa ùacawa: “Nudunùacaalí iwali, éwita ibàle iwalicáaníta meedáni, yásí báisíta cayábaca núatá”, càì úumaca uínáidacawa ulíwa uwàwalicuéwa. ²² Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca ulí, yá íimaca ulí:

—Picá achúma piwàwa. Pidéca pichùnìacawa pimàacacáiná piwàwawa nùwali —íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úa uláicái íícha.

²³ Néeseté Jesús yàanàca judío íiwacaliná icapèe néré, yá iicáca áibanái ipùlièyéi íwa. Nàwacáidáyacatéwa nabàllacaténá yéetèchúamiwa. Áibanái nacái náicháanica uíwítáiseimi, néemánica nacáíwa cachàiníri iyú càide iyúwa judío íiwítáise íyáaná. ²⁴ Jesús yáalíacawa icáucáidáanápínaté úái yéetèchúamicawa, íná íimaca nalí:

—Pimúsuacuéwa macáita, úacáiná sùmàuca càmíchúata yéetáwa, uimácáicata ùyaca — íimaca yái Jesúsca, yáalíacáináwa icáucáidáanápínaté úa. Néese níái wenàiwicaca naicáanica Jesús íquíniná, náalíacáináwa báisíri iyúcani uetátacatéwa. ²⁵ Quéwa Jesús imusúadaca nía canánama caplí íícha. Néese iwàlùacawa sùmàumi iriacatalécawa. Yá íibàca ucáapi iwali úái yéetèchúamicawa, yá umichàacawa, cáuca úa àniwa. ²⁶ Néesetéacáwa macáita wenàiwica iyéeyéica mawiénita irí yái yàcaléca néemiacaté uínáwaná iwali Jesús imicháidáanaté úa yéetacáisi íícha.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷ Jesús imusúacatéwa nacapèe íícha, yá pucháiba matuíyéi nàacawa yáamíise. Yá náimaca irí cachàiníri iyú:

—¡Pía rey David itaquérinámica, Dios ibànuérica walí wacuèrinápiná, wía judíoca, picá wapualé! —náimaca irí. ²⁸ Jesús iwàlùacawa caplí iriculé, néese níái matuíyéica nàacawa yàatalé. Yá Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Peebáidasicué nùalimá catuíca numànicuéca pía? —íimaca yái Jesúsca. Náimaca irí:

—Báisíta, Wáiwacalí, weebáida càì —náimaca. ²⁹ Néese Jesús imàacaca icáapiwa natuí iwali. Yá íimaca nalí:

—Pichùnìacuéwa càide iyúwa peebáidáanácúé —íimaca yái Jesúsca. ³⁰ Yásí cayábaca natuí. Yá Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú. Íimaca nalí:

—Picácué pimàaca áibanái náalíacawa cawínácaalícué ichùnìaca pituí —íimaca yái Jesúsca.

³¹ Quéwa namusúacanacáitawa caplí íícha, yáta nacálidaca Jesús iináwaná ichùnìaca nía nalí níái nayaquewéeyéicawa.

Jesús sana a un mudo

³² Néeseté idècunitàacá matuíyéimi namusúaca nàacawa caplí íícha, yá áibanái natéca matàacáiri asialí Jesús yàatalé. Demonio idacùaca matàacáiri íiwítáise, íná càmita yáalimá itàaníca. ³³ Yá Jesús yúucaca demonio asialí iwàwalicué. Néese matàacáiri idábaca itàaníca. Yá áibanái wenàiwica ìyèeyéica néeni náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácaté waiquéricáwa càiri wawàsi cháí wàasu cáli Israel néenibàa! —náimaca.

³⁴ Quéwa abénaméeyéi fariseo náimaca Jesús iwali:

—Demonio íiwacalináquéi idacùaca íiwítáise yái asialica Jesús. Iná yéewa yúucaca demonio wenàiwica íícha demonio íiwacaliná íiwítáise iyú —náimaca Jesús iwali.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵ Jesús yàacaté ipáchíaca macái manuírí yàcalé iriculé, púbbéeri yàcalé iriculé nacái. Yá yéewáidaca wenàiwicanái macái judíonái imanùbaca yéewáidacáalu irícu. Yá icálidaca nalí cainácaalí iyú Dios icúaca yàasu wenàiwicawa. Ichùnìaca nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica, cáiwíri íícha nacái, macái íiwítáaná. ³⁶ Catúulécánaca Jesús iicáca nía máinicáiná achúmaca nawàwa nàuwichàacáinátéwa madécaná yàawírí. Càica níade iyúwa ovejanái canéeyéica icuèriná,

iméerèyèicawa meedá, canacáináté abéeri yéewáidèeripiná nía Dios iwali, níái wenàiwicaca.
³⁷ Iná Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Báisíta, madécaná wenàiwica nawáwa neebáidaca nutàacái. Péemiacué comparaciòn: Càica níade iyúwa bànacalé ituiná quiríreeri yéenáiwana yàanàacaalí wenàiwica needácatáipiná nabànacalewa. Quéwa máisibáanatacué pía, icàlidéeyéipiná nalí nutàacái. ³⁸ Iná pisutacué Dios ícha, yái càiride iyúwa bànacalé íwacali, ibànlanápiná yáasu wenàiwicawa íbaidéeyéipiná írí, nacàlidacaténá wenàiwicanáí írí nuináwaná iwali, yéewacaténá neebáidaca nulí. Yásí wàwacáidaca nía Dios yáasu wenàiwicanáipiná càide iyúwa wenàiwica needácaalí nabànacale íyacanáwa —ímaca yái Jesúscá.

10

Jesús escoge a los doce apóstolos

¹ Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía, wía docéeyéica imanùbaca yéewáidacaléca. Yá imàacaca walí íwitáisewa wáucacaténá demonio wenàiwicanáí ícha, wáucacaténá náicha nacái macái uláicái íwitáaná, cáiwíri nacái.

² Wía docéeyéica imanùbaca apóstolca ípidenéeyéica cà: quéecha Simón, ípidenéeri nacái Pedro; yá nacái iméeréeri ípidenéeri Andrés; nía nacái Zebedeo yéenibeca, íbèeri ípidenéeri Santiago, yá nacái iméeréeri ípidenéeri Juan; ³ yá nacái Felipe; Bartolomé nacái; Tomás nacái; núa nacái Mateo, núa yái yeedéericaté plata nuénánáí judío íchawa Roma íyacàlená yáasu gobierno iripiná; yá nacái Santiago, yái Alfeo íirica; Tadeo nacái; ⁴ yá nacái Simón, ípidenéeri nacái celote; yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripinacaté Jesús yúuwidenáí náibàacaténáni, nanúawani.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

⁵ Jesús ibànucaté wía doce wamanùbaca wacàlidacaténá itàacái. Càì yàalàaca wía: “Picácué piawa càmíyèí judío yáasu cáli ínatalé, picácué nacái piwàlùawa yàcalé írìculé íyèeyéica Samaria yáasu cáli ínata. ⁶ Piacué nàatalé níawamita Israel itaquénánámica íyèeyéica càide iyúwa ovejanáí iméerèeyéiwa, canéeyéica icuèriná, nawènúadacáináí náiwitáisewa Nacuèriná Dios íchawa, canáca nacái abéeri yéewáidèeripiná nía Dios iwali. ⁷ Piacué picàlidaca nalíni Dios icuànapiná macáita mesúnamáita. ⁸ Pichùnìacué cúláiquéeyéí wenàiwica, pimichàidacué nacái yéetéeyéimiwa yéetácáisi ícha, pichùnìacué nacái cacháunéeyéí ímami lepra iyú, piúcacué demonio wenàiwica ícha. Nudéca numàacacuéca pírí nuíwítáisewa mawènríi iyú, íná picácué picobra nía cawinácaalí wenàiwica pichùnìeyéica.

⁹ “Picácué pité iwèni píasu bolsa írìcuwa, orocáaníta, plata nacái, cobre nacái. ¹⁰ Picácué pité sacco, pucháiba bàlesi nacái; picácué peedá píriwa wàlisáí costiza nacáiri, àicu nacái. Cawinácaalí wenàiwica piyúudéeyéipinacuéca iwàwacutá nàaca piyáapinacuéca.

¹¹ “Piacuéwa yàcalé írìculé, picutácué abéeri cáimíetacanéeri iwàwéerica yéemiaca picàlidáanacué nalí nutàacái. Yá piyamáacuéwa icapèe írìcu àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé írìcuise. ¹² Piwàlùacuéwa icapèe írìculé, yá pitáidacué wenàiwicanáí íyèeyéica néré, pisutacué nalí Dios imànínápiná nalí cayábèeri. ¹³ Cayábacaalí náiwitáise níái capíi írìcuíyéica, yásí Dios imànica nalí cayábèeri càide iyúwacué pisutáaná ícha. Quéwa, càmicaalí cayába náiwitáise, néese Dios càmita imànipiná nalí cayábèeri. ¹⁴ Quéwa, càmicaalícué nawàwa needáca nàataléwa pía, càmita nacái nawàwa néemiaca picàlidáanacué nalí nutàacái, néese pimúsucuéwa capíi írìcuise, yàcalé írìcuise nacái, yá pichùpiacué cáli ichùmálé piabàli íchawa naicápiná, càide iyúwa wáiwitáise íyáaná, wía judíoca, píasáidacaténacué nalí Dios yúuwichàidáanápiná nía. ¹⁵ Péemiacué cayábani, èeri imáalàacaalípináwa, Dios yúuwichàidapiná báawéeyéí wenàiwica, yásí yúuwichàidapiná níawa càmíyèícué yeedáca yàataléwa pía máníi yáwanáí Sodoma íyacàlená mìnánámi ícha, Gomorra íyacàlená mìnánámi nacái”, ímaca walí yái Jesúscá.

Persecuciones

¹⁶ Néeseté Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca: “ÍPéemiacué cayába! Nubànùacué pía nèewiré níara èeri mìnánáica cuwèesi lobo nacáiyéí íwitáise, báawéeyéica íicáca Dios, báawéeyéí nacái íicáca Dios yáasu wenàiwica. Piyápinacuéca nèewibáa càide iyúwa oveja càmíyèí yáalimá ípelíaca caluèyéí cuwèesi lobo ípunita iwàwéeyéica iyáaca oveja. Iná iwàwacutácué cáalíacáica píiwitáise, píicácué píichawa píuwidenáicawa, càide iyúwa cáalíacáiri àapi íicáaná íchawa yúuwidenáíwa ípíchaná áibanáí ichùwáidacuéca pía. Quéwa iwàwacutácué mabáyawanáca pía, càmítacué nacái pímaní áibanáí írí báawéeri. Piyacué càide iyúwa unùcu càmíchúwa imàni áibanáí írí báawéeri. ¹⁷ Picácué píichawa áibanáicáináí náibàapinacuéca píawa nacháawàcaténacué píináwaná iwali yàcalé íwacanáináí írí, nacapèdàidacaténacué nacái píawa judíonáí yéewáidacàalu írìcu. ¹⁸ Yá natépinacuéca píawa nacháawàcaténacué píináwaná iwali nacuèrinánáí írìwa, náiwacanáináí írí nacáíwa, níái icuèyéica cáli, pèebáidacáinácué nutàacái. Càita píalimápinacué picàlidaca nalí nuináwaná iwali, níái èeri mìnánáí icuèrinánáica, nía nacái càmíyèyéica judío. ¹⁹ Náibàapinacué natéwa pía nacháawàcaténacué píináwaná

ìwali nacuèrinánái iríwa, quéwa picácué achúma pínáidacawa piwàwawa ìwali yáí tàacáisi iwàwacutéericuéca picàlidaca nalí, càinácaalí iyú nacái yéewanápiná picàlidaca piínáwaná ìwaliwa. Nésecué péenáiwaná yàanácaalíwa picàlidáanápiná piínáwaná ìwaliwa, yásí Dios imàacacué píaliacawa càinácaalí iyú iwàwacutáaná picàlidaca nalíni. ²⁰ Càmicáinácué píá yáí càì icàlidéeripínácani, néese Espíritu Santo Wáaniri Dios ibànüérica imàacapínácué pitàaníca Dios inùmalicuése.

²¹ “Néenialpíná wenàiwicanái nacháawàapíná néenánáisiwawa áibanái irí néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái nasèenái nacái nacháawàapíná néenibewa néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái néenibe nacái nawènüadapíná náiwitáisewa nasèenái ìchawa, yá nanúca nasèenáiwawa. ²² Macái èri mìnánái báawapínácué naicáca píawa peebáidacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéca nutàacái mamáalàacata àta néetácatalétawa, Dios iwásáapíná níawa yáasu yúuwichàacáisi ìchawa. ²³ Namànicaalícué píri báawéeri abéeri yàcalé irícu, néese píplacuéwa áiba yàcalé irículé. Péemiácué cayába, núa asalí Dios néeséerica núnáanápiná ipíchawáise píamáaláidacué picàlidaca nuínáwaná ìwali macái yàcalé irícu ìyeyéyíca Israel yáasu cáli ìfíata.

²⁴ Péemiácué comparación: Abéeri yéewáidacalé càmita yéewa cachàinica ìcha yáí yéewáidéericani, càmita yéewa nacái áiba ìbaidéeri cachàinica ìwacalí ìchawa. Càitacué nacái càmita yéewa cachàinica píá nuícha. Wenàiwica náináidacawa píwalicué càide iyúwa náináidáanáwa nùwali. ²⁵ Píacué nuéwáidacaléca, iwàwacutácué piwàwaca píyaca càide iyúwa nùyáaná, yáí yéewáidéericuéca píá, càide iyúwa yáasu wenàiwica iwàwáaná iyaca càide iyúwa ìwacalí iyáaná. Aibanái càmiyeyí yeebáida nutàacái náimaca nùwali Beelzebúcasa núa, yáí demonio ìwacalínáca. Iná nùlàacuéca píá náicha, náimáanápinácué píwali càiri báawéeri tàacáisi nacái, píyacáinácué càide iyúwa nupapèe irícuíyéca, nuénánáisiwá”, ìmaca walí yáí Jesúsca.

A quién se debe tener miedo

²⁶ Jesús ìmacatè walí: “Iná picácué cáalu píá èri mìnánái ìcha, càmicáiná náalimá nabàaca nabáyawanáwa càiripínáta. Aiba èriwa macáita náaliacawa ìwali. ²⁷ Càita nacái, picácué píbàaca náicha nutàacái. Yáí nucàlidéericuéca píri íbàacanéeri iyú, iwàwacutácué picàlidaca nalíni amalánama. Yáí nucàlidéericuéca píri ìwali méetàuculé áibanái ìcha, píacué picàlidaca cachàimíri iyúni àta macái néemiácatalétani. ²⁸ Picácué cáalu píá èri mìnánái ìcha yáaliméeyéca inúacuéca píá quéwa càmitacué náalimá nanúacuéca piwàwa cáuri. Néese, iwàwacutácué cáaluca píá Dios ìcha, yáí yáaliméerica yeedácuéca pícauca, yúucacaténácué píá nacái infierno irículé, yáí quichái càimíríca íchacàwa càiripínéerita iyaca.

²⁹ Péemiácué comparación: Aibanái nawéndaca pucháiba màsibèe píubéeyéí abéeri moneda ìwalíná càmicáiná cawèni màsibèe píubéeyéca. Quéwa éwita càmiyeyécaaníta cawèni níá, càicáaníta Wáaniri Dios yáaliacawa nàwali, icúa nacái níá. Càmita yéewa abéeri màsibèe achúméeri yéetácawa càmicáalícawa Dios imàacaca yéetácawa. ³⁰ Càita nacái Dios icúacuéca píá. Yáaliacuéca macáita píwali, àta càisimalénácaalícué píwiita íbáiná, yáalia nacáíwa Dioscáiná idéca íputàaca níá abéeranmata; càita Dios yáaliacawa píwalicué. ³¹ Iná picácué cáalu píá wenàiwicanái ìcha, cawenécáiná Dios íicácuéca píá náicha níái màsibèe píubéeyéca manùbéeyéca”, ìmaca walí yáí Jesúsca.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

³² Jesús ìmacatè walí, wía yéewáidacaléca: “Cawinácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuèsemi, yásí núa nacái nucàlidapíná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníseeri iríwa. ³³ Quéwa cawinácaalí càimíríta icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuèsemi, yásí núa nacái nucàlidapíná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníseeri iríwa”, ìmaca walí yáí Jesúsca.

Jesús, causa de división

³⁴ Jesús ìmacatè walí nacái: “Picácué pínáidawa wenàiwicanái nàypíná matuíbanáita náapichawáca nudécáaníta núnáaca. ¡Càimíríta! Néese, càmitapíná abédanama náiwitáise nùwali. ³⁵ Nudéca núnáaca, iná asianái nàuwídeca namànápináca nánaníríwa, inanáí nacái nàuwídeca namànápiná náatúawa, nayéeru nacáíwa. ³⁶ Càita macáita nàuwídeca namànápiná néenánáisiwawa, níacáiná abénaméeyéí neebáidapíná nulí, quéwa áibanái càmita neebáida nulí.

³⁷ Cawinácaalí càininéerica íicáca nuícha yáaniri, yátúta nacáíwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. Albacaalí nacái càininéerica íicáca nuícha ìriwa, ìdu nacáíwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. ³⁸ Iwàwacutá nùasu wenàiwica matuíbanáiri iyú imàaca áibanái nàuwichàidacani nùwalíse, naicáani nacái íquíníná, éwita nanúcaalíni cruz ìwali yeebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá nacái imànica macáita càide iyúwa nuchùllaná. Cawinácaalí càimíríca imàni càì, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. ³⁹ Aibacaalí càimíríca

iwàwa yeebáida nutàacái ipíchaná yúuwichàacawa nulípiná, canáca irí icáuca càmíri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata nutàacái, éwita nanúacaalíni, yácata idènièripiná icáuca càmíri imáalàawa”, ímaca walí yái Jesúsca.

Premios

⁴⁰ Néeseté Jesús ímaca walí àniwa: “Cawinácaalí yeebáidéericuéca pitàacái, yeebáidapiná nacái nutàacái. Néese nacái, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáidapiná nacái itàacái, yái Dios ibànuerica núa aléi. ⁴¹ Aibacaalí wenàiwicanái yeebáida Dios yàasu profeta itàacái, namànicaalí nacái profeta irí cayábéeri profeta icàlidacáiná nalí Dios itàacái, yási Dios yàapiná nalí cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri yàasu profeta iríwa. Aibanái wenàiwica neebáidacaalí itàacái cayábéeri íiwitáise, namànicaalí nacái irí cayábéeri cayábacáiná íiwitáise, yási Dios yàapiná nalí cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri cayábéeri íiwitáise irí. ⁴² Cawinácaalí imànírca cayábéeri nuéwáidacalénái càmíiyéi cachàini irí, nùasunáicáiná núa, Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná níai yeebáidéeyéica nutàacái. Ewita yáalimáccánita yáaca nàiraca meedá casalíniri úni, càicáanita Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná nùasunái”, ímaca walí yái Jesúsca.

11

Los enviados de Juan el Bautista

¹ Néeseté Jesús idécanaamité yàalàaca wía docéeyéi yéewáidacaléca, yá yàacawa yéewáidacaténá wenàiwicanái áibanái iyacàle iricu, yáara cálica, icàlidaca nacái nalí yái cayábéeri tãacásica.

² Néenialité Juan el Bautista, iyéerica presoíyéi ibànalicu, yéemíaca íwali yái Cristo imànírca. Néese Juan ibànùaca yéewáidacalénáwa abénameeyéi nàacaténáwa Jesús yàatalé. ³ Juan iwàwacaté nasutáca néemíawa Jesús asáisi báisícaalí Dios néeséericaní, yái wenàiwica Dios ibànueripinacaté judío icuèrinápiná, néese càmicaalí yáníi, yá iwàwacutá nacùaca áibata yàanáaca.

⁴ Néese Jesús ímaca nalí: “Péepuacéwa Juan yàatalé. Picàlidacué Juan iríni pidéénacuéca picáca numànica, pidéénacuéca nacái péemíaca nucàlidaca wenàiwicanái irí. ⁵ Picàlidacué Juan iríni matuyéimi idéca iicáidaca, éeruyéyéimi yàabàli nacái nadéca càmíritaté machawàaca cachàunéeyéimi ímami lepra iyú nacái, idéca cayábaca núa uláicái íicha, màuwíyeyéimi nacái nadéca néemíaca, yéetéeyéimiwa nacái nadéca namichàacawa yéetácáisi íicha, catúulécaneeyéi nacái nadéca néemíaca nuwàwaca nuwasàaca núa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Picàlidacué Juan iríni yáalícaténáwa idéca nùanáaca, núa Dios néeséerica. ⁶ ¡Casíímíca cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata!” ímaca yái Jesúsca.

⁷ Néese idécanaamité Juan yéewáidacalénái yéepuacawa Jesús íicha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná íwali. Jesús ímaca wenàiwicanái irí: “Baaluité piacatécué piicáca wenàiwica yéepunírca chuirí cáli íinata, yáara Juanca. Càmíritaté machawàaca íiwitáise yái asialí piiquéericatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáawiadáidéerica meedá. ⁸ ¿Càinásicué piicáté néré? Càmíritaté asialí cawèníri ibàle yái piiquéericatécué. Píalíacuécawa cawinácaalí cawèníryéica ibàle iyéeyéica nacái caásuiri iyú, nàyaca cayábéeri capíi iricu càide iyúwa reynái iyáaná, icuèyéica manúbéeyéi wenàiwica. ⁹ Néese piacuécawa baaluité manacualí yúuculé càinawàiri piicáténaté profeta icàlidéerica tãacáisi Dios inùmalicuise. Báisita profetacaní, yái Juanca, quéwa máiníri cachàinica áibanái profeta íicha canánama. ¹⁰ Yái Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté íwali tãacáisi Dios inùmalicuise. Dios yàasu profeta itànàacaté tãacáisi Dios íméericaté líri iríwa. Dios ímaccaté:

‘Nuchùllapiná pípíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáiwa. Yá yàapinácawa pípíchalé yàalàacaténá wenàiwica nachùnánápiná náiwitáisewa yéewanápiná natàidaca pía cayába pianàacaalíwa nàatalé’,

ímacaté yái Diosca. ¹¹ Péemíacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiníri Juan íicha nèewíse macái èeri mìnánái. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái siúcásiede, yéewanápiná Dios icùaca núa, máiní cachàinípináca núa Juan íicha, éwita càmíccánita máiní cachàinica núa Dios iyacàle iricu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

¹² “Baaluité Juan el Bautista idàbaccalíté icàlidaca Dios itàacái àta siúca nacáide, èeri mìnánái namànica báawéeri Dios yàasu wenàiwicanái irí, yá nàalimáidaca namáaláidaca cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios itàacái, iwàwéeyéica Dios icùaca núa. ¹³ Macái tãacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inùmalicuise, áiba tãacáisi nacái Dios ichùllíericaté profeta Moisés itànánápiná, macáita yái tãacásica icàlidacaté walíni càinacaalí iyú Dios icùanápinaté yàasu wenàiwicawa. Càité nacàlidaca Dios itàacái àta Juan el Bautista yàanáacatalétaté.

¹⁴ Cawàwanátacué píalimá peebáidaca yái tãacásica: Juan el Bautista, yácata profeta Elías nacáiri, yái iwàwacutéericaté yàanáaca ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanáaca. ¹⁵ Càuwiyéicaalícué pía, péemíacué nutàacái.

¹⁶ “Nucàlidacué piri càina píiwitáise, piacué wenàiwicaca iyéeyéica siuca. Péemiácú comparación: Càicuécá piáde iyúwa sùmanái yáawinéeyéicawa àyapulicubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca manacáiyéi iríwa: ¹⁷ ‘Wadéca wapùliacuéca piri íwa, quéwa càmítacué pilabàa; néese wadéca wacántàacuéca piri canción càide iyúwa nacántàaná yéetéeyéimiwa iwali, quéwa càmítacué pícháani’, càì nàimaca. ¹⁸ Càita nacái pidécuéca pimànica. Juan el Bautista yàanàacaté, yá imàacaca íchawa iyáacaléwa isutácaténá yáawawa Dios ícha manúsiwata, càmita nacái ìira uva ituní. Quéwa pímacatécué Juan iwali demoniosa iyaca iwàwalicu. ¹⁹ Siúcade nudéca nùanàca, nùa asali Dios néeséerica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuira nacái uva ituní. Néese pímacuéca nùwali camùnírìcaca nùa, cànáirisa iyáaca iyáacaléwa nùa, casimáicaca nacái nucàmaca, nùacawéeridàanása nacái cabáyawanéeyéi wenàiwica, nùa nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobièrno irípiná. Càita pímacuéca nùwali càmícáinacué piwàwa peebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaali yeebáidéeyéica Juan yàasu tàacáisi, nutàacái nacái, náasáidaca Dios idéca imàacaca cáalíacáica nùa báisíri iyú”, íimaca yái Jesúsca.

Los pueblos desobedientes

²⁰ Néese Jesús yàalàaca nùa cachàiníri iyú níái yàcalé m̀nanáica aléera Jesús imànicatalécaté batéwa macáita yái càmírìca wenàiwica idé imànica. Yàalàaca nùa cachàiníri iyú càmícáinaté nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Yá Jesús íimaca nàwali: ²¹ “¡Máinicué piùwichàapinácawa, piacué israelitaca iyéeyéica Corazín iyacàlená írìcu, Betsaida iyacàlená írìcu nacái! Ewítacué piicácaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmírìca wenàiwica idé imànica, cáicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa pibáyawaná íchawa. Piyúunáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmíyéica israelitami iyéeyéicaté Tiro iyacàlená írìcu, Sidón iyacàlená írìcu nacái, iyéeyéica méetáuculé Israel yàasu cáli ícha. Quéwa càmítaté máini báawaca nùa píchacué. Càmítaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàniná pèewibàa. Quéwa naicácaalíté càirítá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmícáinaté máini báawéeyéica nùa iyúwacué pía, yá nacái nàwalicaté nabàlesiámiwa báawéeri iicácanáwatá, napúsua nacái nàwalísewa catáli náasáidacaténaté achúmaca nawàwa nabáyawaná iwaliwatá. ²² Quéwa nùmacué piri, áiba èeriwa Dios yúuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapinácucéca máini cachàiníwanái náicha, níara càmíyéica israelita iyéeyéicaté Tiro iyacàlená írìcu, Sidón iyacàlená írìcu nacái, máinicáinacué báawéeyéica náicha pía. ²³ Piacué nacái Capernaum iyacàlená m̀nanáica, piyúunáidacuéca máinípiná cáimiétacanáca pía, càide iyúwa Dios iyáaná chènuniré. ¡Càmírìta! ¡Néese Dios yúucapinacué plawa írìculé yàara utàwi máiníri depuúwaca, máinicatalé depuúwaca náicha canánama! Ewítacué piicácaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmírìca wenàiwica idé imànica, cáicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa pibáyawaná íchacuéwa. Piyúunáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmíyéica israelita iyéeyéicaté Sodoma iyacàlená írìcu. Quéwa càmítaté máini báawa nùa píchacué. Càmítaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàniná pèewibàacué. Quéwa naicácaalíté càirítá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmítaté nacái Dios imàalàidaca níatá, yá nacái nàyacàlemi Sodoma iyacaté mamàalacatátá àta siuca nacáide, càmícáinaté máini báawéeyéi nùa iyúwacué pía. ²⁴ Iná nùmacué piri, áiba èeriwa Dios yúuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapinácucéca máini cachàiníwanái náicha níara càmíyéica israelita iyéeyéicaté Sodoma iyacàlená yàasu cáli ínata, máinicáinacué báawéeyéica náicha pía”, íimaca yái Jesúsca.

Vengan a mí y descansen

²⁵ Néenialíté Jesús íimaca Yáaniri Dios iríwa: “Pía, Núaniri Dios, nùaca piri cayábéeri, pía Nacuérinasáirica macáita níái iyéeyéica chènuniré, cháí èeri írìcuíyéica nacái. Nùaca piri cayábéeri pímacacáiná nali píiwitáisewa, níái yeebáidéeyéica pítaacái càide iyúwa sùmanái pùbéeyéi neebáidáana, yéewanápiná áiba èeri m̀nanái iyúunáidéeyéi cáalíacáica càmita náalimá náalíacawa píiwitáise iwali. ²⁶ Báisíta, Núaniri, pídeca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica”, íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Néese Jesús íimaca wenàiwicanái írì: “Núaniri Dios idéca imàacaca nùalíacawa macáita. Abéerita Núaniri yáaliéri báisíri iyú nùwali, yái írìca. Abéerita nùa, yái írìca, yáaliéri báisíri iyú Núaniri iwali, abéerita nacái cawinácaali wenàiwicanái numàaqueeyéica yáalíaca Núaniri iwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái írìca. ²⁸ Aquialécué nùatalé, peebáidacué nutàacái, piacué macáita chamáléeyéica. Pidécuéca píibaidaca cachàiníri iyú pímanícaténacué macáita càide iyúwa áibanái ichùlianacué pímanica càulenéeri wawási Dios irípiná. Piacué nacái achúméeyéica ínàidacawa iwàwawa íbáyawaná iwaliwa, aquialécué nùatalé, yá numàacacué piyamáidaca píawawa càulenéeri wawási ícha, numàacacué nacái nuwàwawa pibáyawaná ícha. ²⁹ Peebáidacué nutàacái, pímanícué nacái càide iyúwa nuchùlianacué pía. Pimàacacué nuwáidaca pía, piyacaténacué càide iyúwa nùyaná, nùa càmírìca caluéri íwitáise, nùa càmírìca cáimacái ícá yáawawa. Nùacawéeridapinacué pía, wáibaida nacái

wáapichawáaca. Càitacué píalimápiná piyamáidacawa píbayawaná íchhawa, ícha nacái yái càulenéri wawási áibanái ichùulìericuéa pimànica Dios irípiná. ³⁰ Càmita máini càulenácué pícha peebáidáanápinácué nutàacái, pimánínápinácué nacái càide iyúwa nuchùulianácué pía, nùacawéericadáinácué pía, numàacápinácué nacái casímáica pía”, ímaca yái Jesúsca.

12

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

¹ Néenialité áiba sábadu judíonái iyamáidacatáicawa Jesús yéepunícawa àyapulicbùaa bànacalé yéewibàa, wáapicha wía yéewáidacaléca. Yá máapica wía, íná weedáca achúmáanata trigo ituiná bànacalé ícha wayáapináwa, judío íwítáise imàacacáiná wenáiwica needáca nayáapináwani achúmáanata iyacaná áibanái íbanacale yéená, máapicaalí nía. ² Fariseonái naicácaté weedáca bànacalé iyacaná, yá naicáca yái wamánírica iyúwa íbaidacalési ínaté náimaca Jesús irí:

—Píicáca yái namáníináca. Péewáidacaléiná náibaidaca siúca sábadu wayamáidacatáicawa. Dios càmita imàca wáibaidaca siúca èeri —náimaca irí. ³ Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidéucéca píimáichaca tàacáisi píléericuéca Dios itàacái iricúise wáawirimi rey David iwali, bàaluité máapicaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi aslanáica. ⁴ David iwàlucátéwa Dios yáasu manúiri capíima ímamisíri iriculé, yái israelitanái isutácatáipiná Dios ícha. Yá iyáaca pan namáníricaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapiná. Ewita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca, càicáaníta càmitaté yúuwíhàida David, nía nacái aslanái yéepuníyécátéwa yáapicha, máapicáinaté nía, ínaté catúulécánaca Dios íicáca nía. ⁵ Pidéucéca píimáichaca nacái áiba tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise. Moisés ímocaté sacerdotenái càmita namàni nabáyawanáwa éwita náibaidacáaníta templo iricu sábadu wayamáidacatáicawa. Máini iwàwacutáca náibaidaca Dios irípiná templo iricu namànicaténá macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cachàinica templo sábadu ícha iwàwacutáicáiná wenáiwica náaca Dios icàaluíná èeri imanùbaca, sábadu nacái. ⁶ Quéwa núumacué piri, núa iyéerica cháí pèewi, cachàinírica núa templo ícha. ⁷ Càmitacué péemla càinacaalí ímáaná áiba tàacáisi profeta Oseas itànèericaté Dios inùmalicúise. Dios ímocaté: ‘Ewitaacué pinúacáaníta madécaná pípirawa iyúwa sacrificio pícaténácué nùcaaluíná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca yái culto pimáníricucéca nuli càmicaalícáwa píicáca áibanái ípualé, piyúudácaténá nía’, ímaca yái Diosca. Báisicaalícúé péemlécate càinacaalí ímáaná yái tàacáisicatá, yá càmitacué pícháawàa naináwaná iwali báawéeri iyúta, níai nuéwáidacaléca càmiyéica imàni íbayawanáwa. ⁸ Iná Dios idéca ichùulíaca núa, asiali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenáiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná, èeri imanùbaca, yái sábadu nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —ímaca yái Jesúsca.

El hombre de la mano tullida

⁹ Néeseté Jesús yàacawa, yá iwàlucawa judíonái yéewáidacáalu iriculé, iyéerica néré. ¹⁰ Iyacaté néeni abéeri asiali icáapi ituwíericawa ícha. Abenaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús irí naicácaténá asáisi imànicaalípinaté áiba wawási náalimérica nacháawàca íináwaná iwali íwalíse, fariseonái náimacáinaté íbaidacalésicani yái Jesús ichùnlanáca wenáiwicaná. Iná nasutáca nëemlawani, náalimáidacatái naicáwani. Yá náimaca Jesús irí:

—Wawàwa wáallacawa càinacaalí píináidacawa. ¿Dios imàacásica wachùnliaca cáuláiquéeyéi wenáiwica sábadu iricu wayamáidacatáicawa? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús. ¹¹ Néese Jesús ímaca nalí:

—Péemlécate comparación: Pidèniacaalícúé pípirawa oveja, néese yúuwàcaalíwa utáwi nacáichúa iriculé namusúadacatáise úni, ¿càmítasícúé pímusúadacani caquialéta, éwita sábadu iricucáaníta, yái èeri wayamáidacatáicawa? ¹² Néeni, máinírii cawénica wenáiwica oveja ícha. Iná ¿cánácué càmita píalíwa Dios imàacaca wamànica cayábéeri áibanái irí siúca sábadu iricu? —ímaca yái Jesúsca. ¹³ Néese Jesús ímaca irí yái asiali icáapi ituwíericawa ícha:

—Piducúa pícaápiwa —ímaca yái Jesúsca. Yá asiali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi càide iyúwa abéemàa icáapi. ¹⁴ Quéwa fariseonái namusúacanácatáwa judíonái yéewáidacáalu ícha, yá nadábacaté nánáidacawa càinápinácaalíté iyú náalimáaná nanúca Jesús.

—Péemlécate comparación: Pidèniacaalícúé pípirawa oveja, néese yúuwàcaalíwa utáwi nacáichúa iriculé namusúadacatáise úni, ¿càmítasícúé pímusúadacani caquialéta, éwita sábadu iricucáaníta, yái èeri wayamáidacatáicawa? ¹² Néeni, máinírii cawénica wenáiwica oveja ícha. Iná ¿cánácué càmita píalíwa Dios imàacaca wamànica cayábéeri áibanái irí siúca sábadu iricu? —ímaca yái Jesúsca. ¹³ Néese Jesús ímaca irí yái asiali icáapi ituwíericawa ícha:

—Piducúa pícaápiwa —ímaca yái Jesúsca. Yá asiali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi càide iyúwa abéemàa icáapi. ¹⁴ Quéwa fariseonái namusúacanácatáwa judíonái yéewáidacáalu ícha, yá nadábacaté nánáidacawa càinápinácaalíté iyú náalimáaná nanúca Jesús.

Una profecía acerca de Jesús

¹⁵ Néeseté Jesús yáallacawa náiwítáise nawàwáanaté nanúacani, yá Jesús yàacawa náicha, manùba quéwa wenáiwica yàacawa yáamiwáise. Jesús ichùnliaca macáita cáuláiquéeyéi wenáiwica yàanèyécáté yáatalé. ¹⁶ Yá yàalàca nía cachàinírii iyú ípíchaná nacálidaca íináwaná iwali manùbéeyéi wenáiwica irí ichùnlanaté nía. ¹⁷ Càité Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaias icàlidáanaté tàacáisi Jesús íináwaná iwali Dios inùmalicúise. Dios ímocaté:

¹⁸ “Yácata nùasu wenáiwica íbaidéerica nulípiná, nuedéerica íbaidáanápiná nuli. Yácata càimínéerica nuicáca, yácata casímáirica nuicáca. Yá numàacápiná irí Espíritu Santo icúcaténá íwítáise. Yá icàlidapiná nutàacái càmiyéi israelíta irí, náalícaténáwa nuwàwaca náyaca machacànírii iyú.

- 19 Càmita itàanìpiná ùlèeri tàacáisi iyú, càmita nacái yéemíanicawa. Canáca nacái yéemièri itàacái imáidáidáaná cachàinìri iyú calle iricubàa bamuchúami yàcalé.
- 20 Imànipíná cayábèeri machawàaqueyéyi irí, iicápiná nacái napualé, cawinácaalí iwàwèeyéica yéetácawa, àta imawèniadacataléta macáita báawèeri.
- 21 Càmiyéi israelita yeebáidapíná itàacái, yàasu wenàiwica nacái nía”, ímaca yái Diosca.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

22 Néeseté natéca matuíri asiali Jesús yàatalé, abèeri matuíri, matàacáiri, demonio idactuacáiná íiwitáise. Yá Jesús yúucaca demonio asiali íicha, iná catúica àniwani, itàani nacái àniwa. 23 Néese macáita wenàiwica nánáidacawa manuísiwata naicáidaca Jesús irí. Yá nasutáca néemiawa níawáaca: “¿Yátasica rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica wacuèrinápiná, wia judíoca?” náimaca nalíwaca.

24 Néese fariseonái néemiacánáni, yá náimaca nali: “Yái asiali Jesúsca idèniaca Beelzebú íiwitáise, yái demonio íiwacalináca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú”, náimaca Jesús iwali.

25 Jesús yáaliacawa nánáidáanáwa. Iná ímaca fariseonái irí: “Péemiacué comparación: Wenàicanái ipéliacaalí íipunitawáaca, yási náasu cáli imaaláacawa. Càita nacái yàcalé mìnánái, áibanái néenánái nacái napéliacaalí náipunitawáaca, néese càmita náalimá nàyaca náapichawáaca. 26 Càita nacái, canácatáita Satanás yúuca yàasu demonionáwa wenàiwica íicha. Satanás yúucacaalí demonio wenàiwica íichatá, yá ipéliaca meedá yáawatá. Yási imaaláacawa nacái yái ichànicatá, yái Satanásca. Iná ¿cánacué càmita píaliwa càmita núuca demonio wenàiwica íicha Satanás íiwitáise iyú? 27 Pidécuéca píimaca núucacasa demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú. Picháawàacaalícué nuináwaná iwali càì mamáalàacata, yási iwàwacutácué picàlidaca nulíni cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénáicué náucaca demonio wenàicanái íicha. Píaliacuéwa càmita náuca demonio Beelzebú íiwitáise iyú. Iná níata péewáidacalécuéca náasáidaca càmitacué picàlida nuináwaná iwali báisíri iyú. 28 Núucaca demonio wenàiwica íicha Espiritu Santo íiwitáise iyú, iná nudéca núasáidacuéca píri Dios icúca abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa.

29 “Núucaca demonio wenàiwica íicha nuíwítáise iyúwa, cachànicáiná núa Satanás íicha. Péemiacué áiba comparación: Càide iyúwa cayéedèeri iyáaná, càmita cayéedèeri yáalimá iwàlúacawa iriculé áiba cachàinìri asiali icapèeca iyéedúacaténá íicha yàasu, càmiccalícáwa cayéedèeri idacúca íichawa yái cachàinìri asialica quèechacáwa. Iwàwacutá cayéedèeri imànica càì, yéewacaténá iyéedúca cachàinìri asiali yàasu. Càita nacái nùalimá nudacúca nuíchawa Satanás nuwasàacaténá íicha wenàiwica. Pidécuéca pitàanica báawèeri iyú Espiritu Santo iwali.

30 “Píacué càmiyéica abédanamata íiwitáise nùapicha, piùwídecuéca pímanica núa; càmitacué piyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios iripíná, néese piyúudàacuéca Satanás iméeráidacaténá wenàiwica Dios íicha meedá.

31 “Iná péemiacué cayába. Dios imàacapíná iwàwawa íichéi macái íiwitáaná báawèerica wenàiwica imàníríca, itàaníríca nacái Dios iwali báawèeri iyú, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. Quéwa wenàiwica itàanicaalí báawèeri iyú Espiritu Santo iwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa íibáyawaná íicha. 32 Aibacaalí itàani báawèeri iyú nùwali, núa asiali Dios néesèerica, néese iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios iripíná àniwa, yási Dios imàacaca iwàwawa íibáyawaná íicha. Quéwa itàanicaalí báawèeri iyú Espiritu Santo iwali, néese càmita quirínama Dios imàaca iwàwawa íibáyawaná íicha cháì èeri iricu, càmita nacái wàlisáipíná èeri iricu”, ímaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

33 Jesús íimacaté fariseonái irí: “Péemiacué comparación: Cayábèeri àicu yàaca walí cayábèeri yàacási. Báawèeri àicu idèniaca iyacanáwa báawèeri. Càita wáaliacawa macái àicu iwali. Càita nacái píalimácué píaliacawa nùwali píicácáiná càinácaalí numànica. 34 Píacué càiyéide iyúwa àpí iculá! Càide iyúwa àpí imusúadáná iculálewa inuma iricúisewa, càita nacái càmitacué píalimá pitàanica cayábèeri wawási iwali báawacáinacué píiwitáise. Iná yái báawèeri tàacási pitàanírícuéca, pidécuéca pímusúadacani píwàwalícúisewa, yáacáinacué píwàwa idéca ipuníacawa báawèeri tàacási iyú. 35 Cayábacaalí wenàiwica íiwitáise, yási itàanica nacái cayábèeri wawási iwali, yáacáiná íiwitáise cayábèeri iyaca iwàwalícu. Càita nacái báawacaalí wenàiwica íiwitáise, yási itàanica báawèeri wawási iwali, yáacáiná íiwitáise báawèeri iyaca iwàwalícu. 36 Núumacué píri, Dios yúuwichàidapíná báawèeyéi wenàiwica èeri imaaláacaalípínáwa, yá yúuwichàidapíná núa iwálíse macái tàacási canèerica iwèni náiméericaté. 37 Càide iyúwa pitàaníná, yási Dios iicáanáca pía, yáacáiná pitàacái yáasáidaca càinácaalí píiwitáise. Pitàanicaalí cayábèeri wawási iwali, yási cayábaca Dios iicáca pía iyúwa mabáyawanèeri, cayábacáiná píiwitáise, yá càmita Dios yúuwichàidapíná pía. Quéwa pitàanicaalí

báawéeri wawàsi ìwali, yá báawaca Dios iicáca pía, cabáyawanéeri, báawacáiná piíwítáise, yá Dios yúuwichàidapíná pía”, ìmaca yáí Jesúsca.

La gente mala pide una señal milagrosa

³⁸ Néeseté abénaméeyéí fariseo, áibanáí nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo írúcu náimaca Jesús írú:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wawàwa waicáca pimànica wawàsi càmirica wenàiwica idé imànica —náimaca. ³⁹ Jesús ìmaca nalí:

—Píacué báawéeyéica ìwítáise, píacué nacáí iwènúadéeyéica ìwítáisewa Dios ícha, pídecúeca pisutáca nuícha numànlínápiná piicá yáí càmirica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué píri càiri wawàsi. Numàcacáita piicáca numànlínápiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáté. ⁴⁰ Càide iyúwaté Jonás iyamáanátéwa manuírú cubáí idèerúcu máisiba èeri, càita nacáí núa asialí Dios néeséerica nùypíná cáli írúcu máisiba èeri. ⁴¹ Níara càmfíyéica israelíta iyéeyéicaté Nínive iyacàlená írúcu namichàapínácawa yéetácáisi ícha èeri imáalàacaalípináwa Dios yúuwichàidacaalípiná báawéeyéí wenàiwica. Nabàlúapínáwa Dios ípunita yéewacáténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinacaalí báawéeri namàniiricaté. Píacué israelíta iyéeyéica siúcade pimichàapínácué nacáíwa. Yásí Nínive iyacàlená mìnánámi nacháawàacuéca piínáwaná ìwali, bàaluitécáiná Nínive mìnánáí nawènúadaca náiwítáisewa Dios írúpiná néemiácáinaté profeta Jonás icàlidaca nalí táacáisi Dios inùmalicúise. Néese, éwita nùyacáaníta pèewibàa siúcade, núa cachàimírúca ìwítáise profeta Jonás ichàini ícha, càicáaníta càmitacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía. ⁴² Ua nacáí Sur yáasu cáli íiwacalumi càmfíhúca israelíta umichàapínácawa yéetácáisi ícha ucháawàacáténácué piínáwaná ìwali, píacué israelítaca èeri imáalàacaalípináwa Dios yúuwichàidacaalípiná báawéeyéimi. Bàaluitécáiná ùanàaca máini déecuése cháí wáasu cáli íinatalépiná uemíacáténaté rey Salomón itàacáí máini cáaliacáica, úaliacáináítéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca táacáisi cáaliacáiri iyú. Quéwa éwita nùyacáanítacué pèewibàa, núa cachàimírúca ìwítáise rey Salomón ichàini ícha, càicáaníta càmitacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía —ìmaca yáí Jesúsca.

El espíritu impuro que regresa

⁴³ Jesús ìmaca nalí: “Demonio yàacaalíwa wenàiwica ícha, yásí demonio iméeràacawa chuírú cáli ínata, yá icutáca iyamáacatáipínáwa. Càmicaalí demonio yàanàa iyamáacatáipínáwa, yásí ìmaca ínàidacawa írúwa: ⁴⁴ ‘Nuèpùacawa àniwa nucapèe néréwa yáara wenàiwica nudécátáiseca nùacawa ícha’, ìmaca írúwa. Néese demonio yèepùacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwítáiseeri càide iyúwa cayábéeri capli máiseeri natunuéerica, nachùnièerica nacáí cayába. ⁴⁵ Néese demonio yàaca iwacáidaca yáapichaca siete namanùbaca demonio máiniyíyí báawaca ícha. Yá macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwaliculé, nadacùacáténá ìwítáise. Yásí namànica írú báawéeri máini ícha yáí báawéerica idábàanéeri demonio imàniiricaté írú quéechacáwa. Càita nacáí píacué wenàiwicaca báawéeyéica piùwìchàapínácuécawa máini cachàimírúca ícha yáí quéechéericaté piùwìchàanácuécawa”, ìmaca yáí Jesúsca.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶ Idècunitáca Jesús icàlidaca wenàiwicanáí írúni, néese yáatúa yàanàaca néré, Jesús yéenanáí yáapichaca nacáí, nawàwacáinaté natàanica Jesús yáapichaca. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise capli ícha. ⁴⁷ Iná áiba ìmaca Jesús írú:

—Píatúa, péenanáí nacáí nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwa natàanica píapichaca —ìmaca.

⁴⁸ Quéwa Jesús ìmaca írú yáí asialí icàlidéerica írú naináwaná:

—Péemia yáí nùumáanaca nùatúa ìwaliwa, nuénánáí ìwali nacáíwa —ìmaca yáí Jesúsca.

⁴⁹ Néese Jesús iicáidaca walí wía yéewáidacaléca iyéeyéica yáapichaca, yá imichàidaca icáapiwa wapualé. Yá ìmaca:

—Níai wenàiwicaca nuicáca nía iyúwa nùatúanáíwa, nuénánáí nacáíwa. ⁵⁰ Yácáiná caw-inácaalí wenàiwica imàniirica càide iyúwa Nùaniri Dios chènuniiséeri iwàwáaná, yácata nuíquéerica càide iyúwa nuénásàiriwa, nuénásàatúa nacáíwa, nùatúa nacáíwa —ìmaca yáí Jesúsca.

13

La parábola del sembrador

¹ Néeseté yáta èericaté Jesús imusúacawa capli ícha yáacáténáwa Galilea icalisaniná néré. Yá yáawinacawa càina íinata. ² Yá máini manùbaca wenàiwicanáí nawàcáidáyacacawa yáatalé, iná Jesús iwàlùacawa barca írúculé, yá yáawinacawa barca írúcu. Níai manùbéeyéí wenàiwicaca nayamáacawa càina íinatata.

³ Néese Jesús yéewáidaca nía manùba comparación iyú. Yá ìmaca nalí: “Abéeri asialí ibàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwítáise nabànanáí ituínási, yá yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. ⁴ Yàaca icasáaca yàacawa, yá abénaméeyéí ituínási yúuwàacawa àyapulicubáa,

yá màsibèe yàanàca néré, yá nayáaca íimi. ⁵ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré, canácatáica cayába cáli íbaníiri. Yá bànacalé íimi íbacácawa ráunamáita, càmícáiná íbaní néeni cáli. ⁶ Néese èeri ímusúacawa, yá icànaca cachàini, yeemáca yái bànacalé, yá chuicani canácáiná ipichu cayába cáaléeri, íná yéetácawa. ⁷ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Yá idàwinàacawa tuíri yáapícha, quéwa tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, càmíta íbatàa bànacalé idàwinàacawa cayába. ⁸ Quéwa áiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábèeri cáli íinata. Idàwinàacanámiwa, yá idèniaca iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi yéetaná nadèniaca natuínáwa cien namanùbaca, áibanái yéetaná nadèniaca natuínáwa sesenta namanùbaca, áibanái nacái nadèniaca treinta namanùbaca ituíná. ⁹ Càuwiyéicaalícué pía, píemiacué nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

El porqué de las parábolas

¹⁰ Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa Jesús yàatalé, yá wasutáca wéemiawani cáná yéewa icàlidaca wenàiwicanái írini comparación iyú. ¹¹ Jesús íimaca walí: “Dios imàacacué píalíacawa cànácaalí iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmíta imàaca áibanái yáalíacawa, níái manùbèeyéi càmíyéica yeebáida itàacái. ¹² Wenàiwica íináidacaalíwa cayába nutàacái iwali, yá nacái yéemiacaalí cànácaalí íimáaná, yásí Dios imàacaca yáalíacawa mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmíta íináidaca cayába nutàacái iwali, yásí íimáicha nacái yái achúméerica yáalíericatéwa iwali. ¹³ Íná nuéwáidacáita nía comparación iyú, níacáiná éwita naicácáaníta numànica yái càmíríca wenàiwica idé imànica, càicáaníta càmíta nawàwa náalíacawa núwali, cawinácaalí núa. Ewita néemiacaalí nutàacái náui iyúwa, càicáaníta càmíta nawàwa néemiaca cànácaalí íimáaná yái nutàacáica. ¹⁴ Íná nàyaca càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáaná tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté israelitanái íri:

‘Ewitacué péemiacaalí mamáalàacata píuwi iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapínacuéwa cànácaalí íimáaná. Ewitacué píicáaníta madecaná wawási pituí iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapínáwa cànácaalí íimáaná yái píiquéericuéca’, íimaca yái Diosca. ¹⁵ Néeseté Dios íimaca israelitanái iwali:

‘Níái wenàiwicaca, Israel itaquénáinámi, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Máuwica nía, càmíyéi iwàwa yéemiaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, càmíyéi iwàwa yáalíacawa cànácaalí íimáaná yái nutàacáica, ípíchaná nawenúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha nuwasàacaténá nía nùasu yùuwíchàacáisi íichawa’,

íimaca yái Diosca.

¹⁶ “Quéwa píacué nuéwáidacaléca, Dios imànícuéca píri cayábèeri manuíswata píalíacáinácué píicáca yái píiquéericuéca pituí iyúwa, pídecué nacái péemiaca cànácaalí íimáaná yái tàacáisi péemiéricuéca píuwi iyúwa. ¹⁷ Péemiacué cayába, madecaná profetanái, áibanái nacái cayábèeyéi íiwitáise nawàwacaté naicáca núa, yái píiquéericuéca, quéwa càmítaté naicáca núa. Nawàwacaté nacái néemiaca yái nutàacái péemiéricuéca, quéwa càmítaté néemlaní”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹⁸ Jesús íimaca walí: “Péemiacué yái íimáanáca, yái comparación íbanéeri iwali. ¹⁹ Cawinácaalí wenàiwica yéemiyéica cànácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, quéwa càmíta neebáidani, càica níade iyúwa bànacalé yúuwèericawa àyapullícubàa. Yá Satanás yàanàca, yá imàacaca naimáichaca Dios itàacái. ²⁰ Yái ituínási yúuwèericawa cáli íinata íba yèewiré íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios itàacái, yá neebáidacani casíimáiri iyú. ²¹ Néeseta quéwa, càmícáiná neebáida Dios itàacái básíiri iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí bànacalé ipichu cayába, íná neebáida itàacái maléená èeri, càide iyúwa bànacalé yéetácaalíwa ráunamáita. Íná nadàbacaalí nàuwíchàacawa Dios írípíná, neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái yáalíimáidacaalí nía namánínápiná nabáyawanáwa, yásí nyamáidaca neebáidaca Dios itàacái. ²² Yái bànacaléca yúuwèericawa tuíri yèewiré íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios itàacái, náináidacawa nacái iwali, quéwa báawaca náináidacawa nawàwawa báawanama abèerita nàasu iwaliwa, cháí èeri írícúrica. Cánína nacái naicáca nàasu caweníriwa, nawàwacáiná cáasuca nía. Macáita yái cháí èeri írícúrica íchíwáidaca nía, càmíta íbatàa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaliwa báawata, quéwa canácatáita cayacánáni, càita nacái níái wenàiwicaca. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmíríta quéwa nawàwalícuísewa, íná càmíta máini namáni cayábèeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²³ Quéwa yái bànacaléca yúuwèericawa cayábatái cáli íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios itàacái, yá neebáidacani tàí íiméeri iyú. Yá namànica cayábèeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí mamáalàacata iyacanáwa cayábèeri. Abénaméeyéi namànica cayábèeri manuíswata càide iyúwa bànacalé idèniacaalí cien namanùbaca iyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca. Áibanái namànica cayábèeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí sesenta namanùbaca iyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca. Áibanái namànica cayábèeri càide iyúwa

bàncalé idèniacaalí treinta namanùbaca iyacanáwa, macáí yéetaná imanùbaca”, íimaca yáí Jesúsca.

La parábola de la mala hierba entre el trigo

²⁴ Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Íimaca nalí: “Péemiacué cainácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Iyaca càide iyúwa asiali ibànacaalí yèepunicawa ibànacalewa. Ibànaca cayábanaméerita trigo ituíná. ²⁵ Néese táiyápi, yáí bàmcalé íiwacali yúuwide yàanàca trigo ibànacalé yúuculé, yá ibànaca nàùba báawéeri masicáí ími trigo nacáiri íicacánáwa, cayábéeri trigosiwa íinatabàa. Yá yèepùacawa íicha, yáí yúuwideca. ²⁶ Iná yéewa macáita nadàwinàacawa, néese nadèniacaalí nàycanàwa, átata báawanaméeri masicáí yàasáidaca iyacanáwa báawéeri meedá. ²⁷ Néese bàmcalé íiwacali yàasu wenàiwica naicáca báawéeri masicáí, yá nàcawa náiwacali yàataléwa nacàlidacaténá írini yàasu bàmcalé íinàwaná iwali. Náimaca írì: ‘Wáiwacali, píbànacaté cayábanaméerita ituínási. ¿Sísáanà yàanàa yáí báawéeri bàmcaléca imusúericawa yèewibàa?’ náimaca. ²⁸ Yá náiwacali íimaca nalí: ‘Núuwidequéera càì ibànaca nèenibàa báawanaméeri ituínási trigosiwa yèewibàa’, íimaca nalí. Néese yàasu wenàiwicanáí íimaca írì: ‘¿Píwàwasica wàaca wacacàaca íicha yáí báawéerica?’ náimaca írì. ²⁹⁻³⁰ Quéwa náiwacali íimaca nalí: ‘Càmírita. Picácué picacàa yáí báawanaméerica, ipíchanácué picacàaca yáapichata yáí cayábéeri trigoca. Tàacá idàwinàacawa abédanamata trigo yáapicha àta weedàcatalépináta yáí bàmcaléca trigoca. Néese yàasu èeri tàacàwa, nuchùullapíná nàasu wenàiwicawa yeedéeyéi bàmcalé iyacaná needàanápíná yáí báawéerica bàmcaléca quèechacàwa, nadacùadàanápíná ibàpi iyúnama nía, yéewanápíná weemáca nía. Néese nuchùullapínáca needàanápíná yáí cayábéeri trigoca nàasu manuírì capìi iriculé, trigo ituíná yàalu’, íimaca yáí bàmcalé íiwacalica”, íimaca yáí Jesúsca.

La parábola de la semilla de mostaza

³¹ Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwicanáí áiba comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Péemiacué cainácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa: Yáí Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa, càicanide iyúwa mostaza ími, asiali ibànérica ibànacale yèewiwa. ³² Ewita achuméerínacáaníta yáí mostaza íimica, càicáaníta idécánámi idàwinàacawa, yá manuicani macáí bàmcalé íicha, yá idàwinàacawa manuicani iyúwa áicusíwa. Iná yéewa màsibèe nàanàca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana íinata”, íimaca yáí Jesúsca.

La parábola de la levadura

³³ Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Yáí Dios icùanáca yàasu wenàiwicanáíwa càicanide iyúwa levadura iyáaná. Inanáí yèewiadaca levadura màsibàawíracatáí harina yèewi, àta macáita íbesi ínásàacawa”, íimaca yáí Jesúsca.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

³⁴ Néese yéewáidaca wenàiwicanáí macáí wawàsi iwali comparación iyú. Yéewáidaca níái manùbéeyéi wenàiwicaca comparación yáawami iyúta. ³⁵ Jesús yéewáidaca nía càì imànicaténá càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidàanáté tàacáisi Jesús inùmalcuise. Yáté Jesús íimaca: “Nucàlidapíná nalíwani comparación iyúwa; nucàlidapíná nalí manùba wawàsi iwali, càimíyécàwa wenàiwica yéemia íinàwaná iwali, Dios idàbàcatáiseté èeriquéi àta siuca íimaca.

Jesús explica la parábola de la mala hierba entre el trigo

³⁶ Néeseté Jesús isutáca náicha wawàsi nèepùanápínáwa nacapèe nérèwa, níái manùbéeyéi wenàiwicaca. Yá Jesús iwàlùacawa capìi iriculé wáapicha, wía yéewáidacaléca. Néese wàacawa Jesús yàatalé. Wasutáca wéemiawani cainácaalí íimáaná yáí tàacáisi icàlidéerica walí báawéeri masicáí iwali. ³⁷ Yá Jesús íimaca walí: “Núa, asiali Dios néeséerica, núacata yáí ibànérica cayábéeri ituínási. ³⁸ Yáí bàmcalé yàalupínáca íimáanáca càicanide iyúwa cháí èeriquéi. Yáí cayábéeri ituínásica íimáanáca càicanide iyúwa Dios yàasu wenàiwica, yeebáidéeyéica itàacáí. Yáí báawéeri masicáica íimáanáca càicanide iyúwa báawéeri Satanás yàasu wenàiwica. ³⁹ Yáí núuwide ibànérica báawéeri masicáí, yácata Satanás. Yáta nacáí èerica needàcatáipínáca bàmcalé iyacaná, yácata èeripíná imáalàacatáipínáca yáí èeriquéi. Níái yeedéeyéica bàmcalé iyacaná, nacata Dios yàasu àngelnáí. ⁴⁰ Càide iyúwa needàcaalí báawéeri masicáí, neemánápíná nía quicháí írìcu, càipíná nacáí iyaca imáalàcaalípínáwa yáí èeriquéi. ⁴¹ Núa, asiali Dios néeséerica, nuchùullapíná nàasu àngelnáíwa nàwacáidàanápíná nàasu wenàiwicanáí nèewíse macáita ichiwáidéeyéica wenàiwica namànínápíná nabáyawanáwa, nía nacáí imàníyéica íbáyawanáwa mamáalàacata. ⁴² Néese nàasu àngelnáíwa yúucapíná báawéeyéi wenàiwica manuírì quicháí iriculéwa. Néré wenàiwica náicháanápíná, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacáí iyúwa. ⁴³ Cawínàcaalí imàníyéica cayábéeri càide iyúwa Dios ichùulláná, nacànapínáwa mèlumèluírì iyú càide iyúwa èeri icamaláná Wáaniri Dios iyacàle írìcuwa. Càuwíyéicaalícué píá, péemiacué cayàba nutàacáí”, íimaca walí yáí Jesúsca.

La parábola del tesoro escondido

⁴⁴ Jesús yéewáidacaté wía àniwa comparación iyú. Yá ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa cawèñiri wawàsi, áibanái wenàiwica ibèericaté cáli iriculé. Néese asiali yàanácani, yá ibàliaca àniwani. Néese, casímáiri iyú, yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, yá iwèniaca írwa yái cáli bànacalé yàalupináca”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la perla de mucho valor

⁴⁵ Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Yá ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa cacharrosàiri, icutérica yàacawa perla pùbéeeyéi íba cayábanaméeyéi cawèñiyéi. ⁴⁶ Néese asiali yàanáca perla máini yáwanáichúa cawènica, yá yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, néese iwèniaca írwa úái perla cawèñichúa yáwanáica”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la red

⁴⁷ Néeseté Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa chinchorro náibèeri iyú cubái. Yá asianái yúucaca chinchorro manuiri ùni yáaculé. Yá náibàca macái cubái íiwitáaná. ⁴⁸ Idécanámi ipuniacawa yái chinchorroca, yá asianái iwataídacani ùni yáacuíse càina ínatalépiná. Yá náawinacawa nacutáca nëewíse níai cayábanaméeyéi cubáica. Needáca cayábanaméeyéi cubái nàalu iriculéwa. Quéwa náucaca náichawa méetàuculé níai báawanaméeyéica cubáica. ⁴⁹ Càita nacái èeri imáalàacaalípináwa, yásí àngelnái namusúacawa chènuníse naseriacaténá báawanaméeyéi wenàiwica cayabéeyéi wenàiwica íicha. ⁵⁰ Yá náucapiná báawéeyéi wenàiwica manuiri quichái iriculé. Néré wenàiwica náicháanípináca, naamíapiná nacái nayéiwa nàuwicháacái iyúwa”, ímaca yái Jesúsca.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹ Néeseté Jesús isutáca yéemíawa wía:

—¿Péemiasicué càinácaalí ímáaná yái tàacáisi nucàlidéericuéca pírí? —ímaca walí yái Jesúsca. Néese wáimaca írí:

—Báisíta, Wáiwacali, wáalíacawa càinácaalí ímáaná —wáimaca írí. ⁵² Néese Jesús ímaca walí:

—Péemiacué comparación: Abéeri yéewáidéri wenàiwica templo írçu, idécanámi yéewáidacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, càide iyúwa nucàlidáaná, yásí yáalimá yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái bàaluisàimi iyú, wálisai iyú nacái, càide iyúwa capli íiwacali ímusúadacaalí yàasu cawèñiriwa icuèrica icapèe írçuwa, yái cawèñiri bàaluisàimica, yá nacái cawèñiri wálisàica —ímaca yái Jesúsca.

Jesús en Nazaret

⁵³ Néeseté Jesús idécanáamité icàlidaca níai comparaciónca, yá yàacawa. ⁵⁴ Yá yàanáca yàasu cáli néréwa, Nazaret iyacalénáca. Néese idàbaca yéewáidaca wenàiwicanái judiónái yéewáidacàalu írçu, iyéerica Nazaret iyacaléná írçu. Níai wenàiwicawa nánáidacawa manuísíwata néemíaca icàlidáaná nalíni. Yá náimaca nalíwáaca:

—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Càmita báisi imàni yái càmirica wenàiwica idé imànica.

⁵⁵ Yácata lírimi meedá yámide yàalubáisi imàñirinámica. María lírica meedáni. Nabèerica meedáni, níai Santiago, José nacái, Simón nacái, Judas nacái. ⁵⁶ Yéenanái inanái nàyaca wèewibàa meedá. Icàlidacáita áibanái yàasu tàacáisi meedá, càmicáiná yáalíawa cayába —námica. ⁵⁷ Ináté càmita nawàwa neebáidaca Jesús itàacái. Quéwa Jesús ímaca nalí:

—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalícuise. Níawamita yàasu cáli néeséeyéi, yéenanái nacái, icapèe írçuíyéi nacái, níawamita càmita nawàwa neebáidaca itàacái. Càita nacái nàasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nupapèe írçuíyéi nacái, càmita nawàwa neebáidaca nutàacái —ímaca yái Jesúsca. ⁵⁸ Càmitaté Jesús imàni néré madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, càmicáinaté neebáida itàacái.

14

La muerte de Juan el Bautista

¹ Néenialité rey Herodes, yái romanosàiri icuèricaté Galilea yàasu cáli, yéemíaca wenàiwicanái icàlidaca Jesús íináwaná íwali. ² Yá Herodes ímaca yáapichéeyéi írwa: “Yácata Juan el Bautistami, Juancáiná idéca imichàacawa yéetácáisi íicha. Iná yéewa yáalimá imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica”, ímaca yái rey Herodesca, iyúunáidacáiná Juan el Bautistamicani, yái Jesúsca.

³ Càica Herodes ímaca ichùuliacáinaté yàasu úwináywa náibàanápínaté Juan nadacúacaténáni cadena iyú, yá natéca náucacani presoíyéi ibànaliculé. Herodes imànicaté cài isímáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, caluéchúa íicáca Juan. Uái Herodíasca, úcata Herodes yéenasàiri Felipe yàacawéetúa quéchatécáwa, quéwa Herodes imelùdacaté úa

yéenasàiri fíchawa. ⁴ Ináté Juan yàlàaca rey Herodes. Juan íimacaté: “Báawéeriquéi peedáanáca péenasàiri yàacawéetúawa”, íimaca yáí Juanca.

⁵ Yá rey Herodes iwàwacaté inúaca Juan isíimáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, quéwa cáaluca Herodes iicáca wenàiwicanáí iiquéeyéicaté Juan iyúwa profeta itàaníríca Dios inùmalicúse. ⁶ Quéwa áiba èerité rey Herodes imànica manuiri fiesta iwàwalicaténá yáasu èeriwa asáacatácaténi. Yá Herodías ídu iwàlúacawa asianáí iyáacáalu iriculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata asianáí yàacuésemi naicácaténá úa, níái asianáí rey Herodes imáidéeyéica fiesta néré. Herodes iicáciná ulabàaca, yá usíimáidaca Herodes iwàwa manuísíwata. ⁷ Iná Herodes íimaca ulí báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa Herodes yáanápínaté ulí cainácaalí wawási usutéerica ícha. ⁸ Néese úacawa utàanca úatúa Herodías yáapichawa quéechacáwa. Néese úái mànacàuca uèpùacawa rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:

—Pia nulí Juan el Bautista íiwita quirápieli irícu —úumaca, úacáiná úatúa Herodías uwàwacaté uicáca Juan íiwita utuí iyúwa úalíacaténáwa báisíri iyúcáni idéca yéetácawa, yáí Juanca.

⁹ Yá achúmaca rey Herodes iwàwa, quéwa iwàwacutácaté imànica càide iyúwa íimáanaté mànacáu irí, níacáiná yáapichéeyéi néemíacaté íimáan ulí báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa. Yá Herodes ichùulíaca úwináí nanúanápínaté Juan nàacaténaté ulí íiwitami. ¹⁰ Herodes ichùulíacaté abéeri úwi yàaca iwichúaca Juan ícha íiwita presoíyeyéi ibànalicu. Càité Juan yéetácawa. ¹¹ Yá natéca Juan íiwitami quirápieli irícu. Yá nàaca ulíni úái mànacàuca. Néese utécáni úatúa yàataléwa.

¹² Néese Juan yéwáidacalénámi yàanàaca presoíyeyéi ibàna néré natécaténá Juan íchéecami. Yá nabàllacani. Néseté nàaca nacàlidaca Jesús íríni.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹³ Idécánámité Jesús yéemiaca Herodes iyúunáidaca Juan el Bautistamicani, yáí Jesúsca, yá Jesús yàacawa barca irícu abéemáalé Galilea icallsaniná ícha. Wía yéwáidacaléca wàacawa nacáí yáapicha áibalé canácatéle wenàiwica. Quéwa madécaná wenàiwica yáalíacawa Jesús íináwaná iwali yàanàwa néré, iná nàacawa cáli ínatábàa nérépiná manúba yácalé ícha. ¹⁴ Néese Jesús imíchàacawa barca ícha, yá iicáca madécaná wenàiwica néré. Catúulécánáca iicáca nía, yá ichùníaca cáuláiquéeyéi wenàiwica natéeyéica yàatalé. ¹⁵ Catáca yàacawa wàwali iná wía yéwáidacaléca wáimaca Jesús irí:

—Catáca yàacawa wàwali cháí canácatáica yàcalé. Iná pichùulla nèepùanápínáwa nawèniacaténá nayáapínáwa yàcalé irícu —wáimaca irí. ¹⁶ Jesús íimaca walí:

—Càmita iwàwacutá nèepùacawa. Piatacué yàa nayáapíná —íimaca walí. ¹⁷ Néese wáimaca irí:

—Canáca walí nayáapíná. Wadèniaca cinco namanúbaca pan, pucháiba cubáí imídecaná meedá —wáimaca irí. ¹⁸ Jesús íimaca walí:

—Pitécué nulí nía —íimaca walí.

¹⁹ Yá néese Jesús ichùulíaca náawinacawa masicáí ínatá macáita níái wenàiwicaca manúbéeyéi. Néese yeedáca cinco namanúbaca pan icáapi iriculéwa, pucháiba cubáí imídecaná nacáí. Néese iicáida chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri iwali yáí yàacàsica. Néese isubériadacani, yàaca walíni wía yéwáidacaléca, yáí yàacàsica. Néese wawacúaca nalíni, níái wenàiwicaca. ²⁰ Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá weedáca doce mapíri imanúbaca yàacási yéenáimi imàaqueeríca. ²¹ Níái iyéeyéicaté yáí yàacàsica, cinco mil namanúbaca asianáí. Càmita waputáa inanáí, sùmanáí nacáí iyéeyéicaté iyáacaléwa náapicha.

Jesús camina sobre el agua

²² Néseté Jesús ichùulíaca wawàlúanápínáwa barca iriculé wía yéwáidacaléca, wachàbacaténáwa ipíchalépiná abéemáalé Galilea icallsaniná ícha. Iwàwacaté wàacawa ipíchalépiná idécunitáacá imàacawa wenàiwicanáí yèepùanápínáwa ícha. ²³ Néese idécánámité ibànúaca fíchawa nía, yá yàacawa dúli ínatalé abéerita isutácaténá yáawawa Dios ícha. Catácanámi iwali, yá iyamáacawa abéerita néré. ²⁴ Quéwa wía yéwáidacaléca wáyaca barca irícu déeculé cáli ícha. Máladáca yàacawa wáasu barca iwéré cachàini, mawicáiná ipua wáipunita. ²⁵ Néese táiyápiwanáí, amalácaalí yàacawa wawicáu. Jesús yàacawa mawíénita walí, yèepuníriwa úni inàniacubàa. ²⁶ Néese wía yéwáidacaléca waicáca yàacawa úni inàniacubàa, yá cáaluca wía báawanama, càmícáinaté wáalía waicácani, yá wéemáníacawa wacalúniwa:

—¡Iwàwanásimica! —wáimaca. ²⁷ Yáta Jesús itàaníca walí. Íimaca walí:

—¡Cayábacani, núaqueí, picácué cáalu píá! —íimaca yáí Jesúsca. ²⁸ Néese Pedro íimaca irí:

—Nuíwacali, báisícaalí píacani, yá pimáida núa nùacaténáwa píatalé úni inàniacubàa —íimaca yáí Pedroca. ²⁹ Néese Jesús íimaca irí:

—Aqualé —íimaca yáí Jesúsca. Néese Pedro imusúacawa barca irícué, yá idábaca yàacawa yèepunícawa úni inàniacubàa Jesús yàatalépiná. ³⁰ Quéwa ipichawáiseté Pedro yàanàaca

Jesús yàatalé, yá iicáca cachàinìri cáuli ipùaca iwali, iná cáaluca Pedro íináidacawa iwàwawa. Cáaluca nacáitani, yá idàbaca isawiacawa. Iná yéemánicawa icaluñiwa Jesús irí:

—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —íimaca yái Pedroca. ³¹ Yáta Jesús iducúta icáapiwa Pedro irí, yá íibáaca Pedro icáapi iwali, imichàidacani úníacuíse. Yá íimaca Pedro irí:

—¿Cáná càmita píibàa piwàwawa nuwéré tòi íiméeri iyú? Pidàbacanacáitaté píináidacawa piwàwawa càmínápinaté nuyúudàa pía, yáta pidàbacaté pisawiacawa —íimaca yái Jesúsca.

³² Nawàlùacanacáitawa barca iriculé, yáta wíuca cáuli canánama, Jesúscaíná iwàlùacatéwa wàatalé barca iriculé. ³³ Néese wía iyéeyéica barca iricu, wabàlùacawa wàululù ipùata iyúwa Jesús irí, wàacaténá icàaluñiná. Wáimaca irí:

—¡Báisíta Dios íirica pía! —wáimaca irí.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴ Wachàbacatéwa abéemàalé Galilea icallsininá íicha, yá wàanàca Genesaret yàasu cáli néré. ³⁵ Genesaret yàasu cáli néeseéeyéi náaláa naicáca Jesús, iná nàaca nacàlidaca íináwaná iwali macái néenánái írwa iyéeyéica macái yàcalé iricu Genesaret yàasu cáli. Yá natéca macái cáuláiquéeyéi wenàiwica Jesús yàatalé. ³⁶ Yá nasutáca íicha wawàsi imàacáanápiná nadunùacáita ibàle ipùata iwali nachùnìacaténáwa. Yá macáita idunuéyéica ibàle iwali, yá cayábaca nía uláicái íicha.

15

Lo que hace impuro al hombre

¹ Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo iricu nàanàcaté Jerusalén iyacàlená néese. Nàwacáidáyacacawa fariseonái yáapicha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé, yá nasutáca néemiawani. Náimaca Jesús irí:

² —¿Cáná péewáidacalénái càmita namàni càide iyúwa wàawirináimi judío yéewáidáaná? Càmita namàni culto nacáiri nàibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise íimáaná ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa iná casacàca Dios iicáca níái péewáidacaléca —náimaca. ³ Néese Jesús íimaca nali:

—Báisíta càmita namàni yàara canéeri iwèni wawàsi càide iyúwaté piawirináimicué yéewáidáaná, càmírica Dios ichùulìaca wamànica. Quéwa pimànicuéca áiba wawàsi báawéeri cachàiníwanái: Pidécuéca pimàacaca píchawa Dios itàacái pimànicaténácué meedá iyúwa píiwitáise íimáaná. ⁴ Bàaluitécáiná Dios íimaca: ‘Pia píaniri íimíetacanáwa, píatúa nacáíwa’, càì íimaca yái Diosca. Yá nacái íimacaté: ‘Aibacaalí itàaníca báawéeri iyú yáaniri íwaliwa, càmicaalí nacái, yáatua íwaliwasi, yásí iwàwacutácué pinúacani’, càì íimaca yái Diosca.

⁵ Quéwa piacué fariseoca péewáidacuéca wenàiwica cayábacasa càì náimaca nàaniri írwa, nàatúa irí nacáíwa: ‘Càmita núalimá nuyúudàaca pía; nudéca nuçúaca Dios írìpináni, yái nurèpinámica píri, iná canáca nulí cayába nuyúudèeripiná iyú pía’, càì náimaca nasèenái írwa.

⁶ Càita péewáidacuéca wenàiwica càmítasa íwàwacutácué pinúacani, nàatúa nacáíwa idècanáami càì náimaca nasèenái írwa. Iná piacué fariseoca píasáidacuéca piúcaca píchawa Dios itàacái pimànicaténácué iyúwa píiwitáise íimáaná meedá. ⁷ ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Profeta Isaías icàlidacatécué píwali machacànìiri iyú Dios inùmalicuíse. Dios íimacaté:

⁸ ‘Níái israelitaca náimacáita meedá nàacasa nuçàaluñiná, quéwa càmita cáininá naicáca núa nawàwalicuísewa.

⁹ Caná iwèni nuicáca nàasu culto namànìiricaca nulí. Càmita néewáida wenàiwicanái nutàacái iyú, néese néewáidacáita nía náiwitáise iyúwa’, càì íimaca yái Diosca —íimaca yái Jesúsca.

¹⁰ Néese Jesús imáidaca yàataléwa áibanái wenàiwicanái iyéeyéica néeni. Yá íimaca nali:

—Péemlacué nutàacái, piacué macáita. Píalimáidacué píalíacawa péemiaca càinàcaalí íimáaná yái núeméeripinácué píri: ¹¹ Càinàcaalí yàacási iwàlùericawa wenàiwica inùmaliculé, càmita yéewa casacàca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. Quéwa tàacási báawéeri imusuéricawa nanùmalicuíse, yácata casaquèeri imànica náiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca. ¹² Néese wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí.

—¿Càmítasica píalíawa máini báawaca fariseonái néemlaca yái píimáanáca? —wáimaca. ¹³ Quéwa Jesús íimaca walí:

—Péemlacué comparación: Càide iyúwa bànacalé íiwacali iwatàacaalí báawéeri yéetaná imusuéricawa ibànacale yèewi, càita nacái Núaniri Dios chènuníseeri yúucapiná íichawa cawinàcaalí càmíyéica itàaní Dios inùmalicuíse báisíri iyú, càmíciná Dios ibànàtia nía. Dios imáalàidapiná nacái nàasu tàacási cachìwéeri. ¹⁴ Picácué píináidawa piwàwawa fariseonái itàacái iwali. Níacata matuyéi íiwitáise meedá, càmíyéi yáalíawa báisíri tàacási, iná càmita náalimá néewáidaca wenàiwica machacànìiri iyú Dios iwali. Néewáidacáita áibanái càmíyéi yáalíawa, iná càica níade iyúwa matuíri itéerica áiba matuíri. Néese pucháibanama nàuwàacawa

utàwi iriculé. Càita nacái nàra fariseoca naméeràidaca áibanái càmiyéi yáalíawa —íimaca walí yái Jesúsca. ¹⁵ Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Picàlida walí càinacaalí íimáaná yái tàacáisica picàlidéerica yàacàsi ìwali —íimaca yái Pedroca. ¹⁶ Yá Jesús íimaca walí:

—¿Néeni, càmitasicué nacái píalía péemiaca càinacaalí íimáaná? ¹⁷ ¿Càmitasicué píalíawa macáita yàacàsi iwàlùericawa wenàiwica inùma iriculé yàanàca idèericulé, néese imusúacawa fícha? ¹⁸ Quéwa tàacáisi báawéeri imusuéricawa wenàiwica inùma iricúise, imusúacawa iwàwa iricúise. Yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios fícha. ¹⁹ Yácáiná macáita báawéeri íiwitáisesi imusúacawa wenàiwica iwàwa iricúise. Càita báawéeri íiwitáisesi: Nanúaca wenàiwica; naimáca áiba yáapícha càmiíchúaca nàinusíwa, càmirica nanirísíwa nacái; naimáca áibanái yáapícha ipíchawáise needáca nalíwa ní; namànica nainá iyúwa càide iyúwa càminá Dios ibatáa wenàiwica imànica; nayéedúaca áibanái yáasu; nachiwáidaca wenàiwica, nacàlida nacái nachiwawa; nataànica báawéeri iyú áibanái ìwali. ²⁰ Yái báawéeri wawásica wenàiwicanái imánirica, yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios fícha; néese, càmicàalí wamàni culto nacáiri wáibáaná wacáapíwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo íiwitáise íimáaná ipíchawáise wayáca wayáacaléwa, càmita casacáa imànica wáiwitáise Dios fícha —íimaca yái Jesúsca.

Una extranjera que creyó en Jesús

²¹ Yá Jesús yàacatéwa náicha yàacaténáwa Tiro iyacàlená yáasu cáli néré, Sidón iyacàlená nacái. ²² Néese inaná yàanàca néré, cananeasátúa, càmiíchúca israelita, iyéechúca néré. Uacawa Jesús yàatalé. Yá umáidaca, úumaca Jesús irí:

—¡Nuíwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànùerica israelita icuèrinápiná, piicá nupualé! ¡Uacáiná nuíduca úuwichàacawa demonio iyacáiná uwàwalicu! —úumaca. ²³ Jesús quéwa masánata uíchani. Néese wía, Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí:

—Píchùulla úa wáicha meedá, uémianicáiná úacawa wáamiwáise —wáimaca. ²⁴ Jesús íimaca:

—Dios idéca ibànùaca núa nuyúudàcaténá níawamita Israel itaquénáinámi iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios fícha càide iyúwa ovejanái naméeràacaalíwa náucacawa canácaalí nacúèriná. Nudéca nùanàca numáidacaténá nía, nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná —íimaca yái Jesúsca. ²⁵ Quéwa úái inanáica úacawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacawa ùlulu ipùata iyúwa Jesús irí úacaténá icàaluíniná, yá úumaca irí:

—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —úumaca. ²⁶ Jesús íimaca ulí:

—Péemia comparación: Càmita wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapíná; càita nacái iwàwacutá nuyúudàaca quèechacáwa nuénánáicawa, níái israelitaca. Càmita cayába nuyúudàaca píacué càmiyéica israelita —íimaca ulí, yáalimáidacaténá iicáwa úa, asáisi uebáidacaalí Dios imànínápiná ulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita úa. ²⁷ Néese úumaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, quéwa càide iyúwa áulinái iyáacaalí yàacàsi yéenáimi yúuwèericawa náiwacali yáasu mesa yáapiré, càita nacái nuwàwa Dios imànica nulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita núa —úumaca. ²⁸ Néese Jesús íimaca ulí:

—¡Pía inaná, pidéca peebáidaca nulí manuísíwata! Yá nudéca numànica càide iyúwa pisutáná nuícha —íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úái inanái íduca, demoniocáiná yàacatéwa uícha.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹ Néeseté Jesús yàacawa náicha, yá yàanàca Galilea icalisaniná icàinalená néré. Néesecáwa yàacawa dúli ínatalé, yá yáawinacawa néré. ³⁰ Manùba wenàiwica yàanàca yàatalé, natéca náapíchawa wenàiwica éeruyéi yàabàli, matuíyéi nacái, cacháunéeyéi nacái, matacáiyéi nacái, áibanái cáuláiquéeyéi nacái manùbéeyéi. Yá natéca nía, namàacaca nía cáli íinata Jesús íipunita. Yá Jesús ichùniaca nía macáita. ³¹ Iná níái manùbéeyéi wenàiwicaca nàináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí, imànícáinaté cayábéeri wawási íiwitáise iyúwa. Néemiaca matacáiyéimi itàaníca cayába. Naicáca nacái cacháunéeyéimi iiná cayábaca nía; níái éeruyéimi yàabàli nacái nàipínáanica cayába; nía nacái matuíyéimica naicáidaca cayába. Yá nadábaca nàaca Dios irí cayábéeri, yái Dios Israel itaquénáinámi yèerica icàaluíniná.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres

³² Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí:

—Catúulécánaca nuicáca níái wenàiwicaca. Nadéca náyaca núapícha máisiba èeri, idéca nacái imáalàacawa náicha nayáacalé. Càmita nuwàwa nubànùaca nía mápíyéica nacapèe néréwa, ipícháná nawàwachàacawa àyapulicubàa namáapicawa —íimaca yái Jesúsca. ³³ Néese wáimaca irí:

—Quéwa, càmita wáalimá weedáca yàacàsi cayába nayáapínáwa, níái manùbéeyéica cháí, canácatáica yàcalé —wáimaca. ³⁴ Néese Jesús isutáca yéemiawa wía:

—¿Cáisimalénácué pan iya pirí? —íimaca walí. Néese wáimaca irí:

—Siete namanùbaca pan, màisibàanata cubái imìdecaná pùubéeyéi nacái —wáimaca.

³⁵ Néese Jesús ichùullaca nàawinacawa cáli íinata níai wenàiwicaca. ³⁶ Néese yeedáca siete namanùbaca pan icáapi iriculéwa, cubái nacái. Yàaca Dios irí cayábéeri yàacási ìwali. Néese isubèriadacani, yàaca wallíni, wía yéewáidacaléca. Néese wawacùaca wenàiwicanái iríni. ³⁷ Néese macáita nayáaca cadénamani, yá weedáca siete mapíiri imanùbaca yàacási yéenáimi imàaquericawa. ³⁸ Níai iyéeyéicaté yái yàacàsica, cuatro mil namanùbaca asianáica. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa asianái yáapicha. ³⁹ Néeseté Jesús imàacaca wenàiwicanái nèepùacawa íicha. Yá iwàllùacawa wáapicha barca iriculé. Néese wàacawa Magadán yàasu calíre, iyéerica abéemàalé Galilea icalisaníná íicha.

16

Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa

¹ Néeseté abenaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé saduceonái yáapicha. Yá nadàbaca natàanica Jesús yáapicha, càmiyíeyi yeebáida Dios néeséericani yái Jesúsca. Yá nawawacaté nàalimáidaca naicáwani imànicaténá áiba wawàsi nàalimérica nachàawàaca iinàwaná ìwali ìwalíise. Yá nasutáca íicha imànínápiná naicá áiba wawàsi ichàini iyúwa, áiba wawàsi càmirírica wenàiwica idé imànica, yàasáidacaténá báisiiri iyúcani Dios néeséericatani.

² Quéwa Jesús íimaca nalí: “Péemiacué comparación: Tàicacaalícué pìwali cháí Israel yàasu cáli íinata, yá píimacuéca: ‘Táwicha cayába èeri waicácáiná quíiréeri acalèe siuca èeri’, càicué píimaca. ³ Néese áibaalícué amalácaalí piwicáu, yá píimacuéca: ‘Siucata báawéeri èeri waicácáiná quíiréeri acalèe cháí Israel yàasu cáli íinata’, càicué píimaca. ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, píalíacuécawa càinácaalí íimáaná yái capíraléeri cáli iicacánáwa. Iná iwàwacutácué píalíaca nacáíwa càinácaalí íimáaná yái numànínáca siucade pèewibàa, quéwa picàlidacáitacué pichìwawa càmitasa píalíacuéwa cawinácaalí núa. ⁴ Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacái iwénúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, pídecuéca pisutáca nuícha numànínápiná piicá yái càmirírica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué píri càiri wawàsi. Numàcapínacué piicá abéerita numàníná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáaté”, íimaca yái Jesúsca. Néese Jesús yèepùacawa náicha.

La levadura de los fariseos

⁵ Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca, watéca wàacawa Jesús Galilea icalisaníná abéemàalé, quéwa waimáichacaté watéca pan wayáapínáwa. ⁶ Yá Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayába comparación: Piicácué píchawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái —íimaca yái Jesúsca. ⁷ Néese wía yéewáidacaléca càmita wéemìa càinácaalí íimáaná yái comparación Jesús icàlidéerica walí iná wáimaca walíwáaca:

—¡Ídèca càí íimaca walí càmicáiná waté pan wayáapínáwa! —wáimaca. ⁸ Jesús yáalíacawa wáináidáanáwa, iná íimaca walí:

—¿Cánácué píima canácasa píri pan? Càmita nutàani pan ìwali. ¡Cánácué càmita píibàa píwàwawa nuwéré! ⁹ ¿Cánácué càmita peebeáida nulí nùalimáca nùacuéca piyáapíná càinácaalícué pímapuèrica? Iwàwacutácué píwàwalica càinácaalíte iyáaná nuwacùacaalíte wenàiwicanái irí pan nayáapíná. Idécánámité nuwacùaca nalí cinco namanùbaca pan nayáapíná níai cinco mil namanùbaca asianáica, yácué píwacáidacaté madécaná mapíiri yàacási yéenáimi imàaquericawa. ¹⁰ Néese àniwa idécánámité nuwacùaca nalí siete namanùbaca pan nayáapíná níai báinúaca mil namanùbaca asianáica, yá píwacáidacatécué madécaná mapíiri yàacási yéenáimi imàaquericawa. Iná ¿cánácué càmitàacáwa píalíawa nùalimáca nùaca piyáapíná? ¹¹ ¿Cánácué càmita píalíawa càmita nutàani pan ìwali? Péemiacué comparación: Piicácué píchawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái, ipíchanácué báawaca namànica píiwitáise nacái —íimaca yái Jesúsca.

¹² Ináité átata wáalíacawa Jesús càmita yàalàa wía pan yàasu levadura íichaná. Néese yàalàaca wía íichaná yái fariseonái yàasu tàacáisi cachìwéerica, saduceonái yéewáidáaná nacái. Yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica, càicanide iyúwa levadura. Càide iyúwa levadura imàníná ibàacanéeri iyú, imàacaca macáita íbesi inísaacawa, càita nacái fariseonái, saduceonái nacái néewáidaca wenàiwica nachìwa iyúwa, quéwa ibàacanéeri iyúta. Wenàiwicanái càmita nàalíawa cachìwéerica nàasu tàacáisi. Càita fariseonái iméeráidaca madécaná wenàiwica Dios íicha namànicaténá nabáyawanáwa.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹³ Jesús idécánámité yàanáca Cesarea de Filipo iyacàlená itéese, yá isutáca yéemiawa wía, wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí:

—¿Càiná nàimaca nùwali níara áibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa, núa asiali Dios néeséerica? —íimaca yái Jesúsca. ¹⁴ Yá wáimaca irí:

—Abenaméeyéi íimaca píwali Juan el Bautistamicasa pía, nàimacáiná Juan idéca ícáucàcawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèepuèricasa yàanáca àniwa, yái profeta

Dios ímíericatè iwali ibànùanápínátè àniwani. Aibanái ímímaca profeta Jeremíascasa pía, imíchéericasawa yéetácáisi ícha, càmicaaalí nacái, náimímaca áiba profetaca pía nacái, itàanírícatè Dios inùmalicúise bàaluité —wáimímaca. ¹⁵ Néese Jesús ímímaca walí:

—Néenicué pía, ¿càinácúe nacái píimímaca nùwali? ¿Cawiná núa? —ímímaca yái Jesúsca. ¹⁶ Néese Simón Pedro ímímaca irí:

—Mesíascas pía, yái cáuri Dios Iríca, yái icuèripínaca wía, Dios ibànùèrica walí, wía israelítaca —ímímaca yái Pedroca. ¹⁷ Néese Jesús ímímaca Pedro irí:

—Dios idéca imànica píri cayábéeri, Simón, Jonás iríca. Canácata wenàiwica yáaliméeri imáacaca píalíacawa nùwali cawinácaalí núa. Abéerita Núaniri Dios chènuníseeri idé imáacaca píalíacawa nùwali. ¹⁸ Siúcade nùumaca píri Pedrocata píipidenáca ímáanáca “achúméeri íba”. Quéwa péemia comparación: Yái taacáisi siùquéerica taacáwa píimímaca nùwali iyaca càide iyúwa cachàiníri íba manuiri nabàlùadéeripíná ínata manuiri capii. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái nàypíná càide iyúwa manuiri capii ibàlùacaalíwa, abédanamapínáta náiwitáise neebáidaca iyúwa píimáaná nùwali Mesíascas núa, yái Dios Iríca. Péemia comparación: Càide iyúwa canáaná yáaliméeri imáaláidaca manuiri capii ibàlùèricawa cachàiníri íba ínata, càita nacái canácata yáaliméeri imawèniadaca càiripínáta nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái, éwita yéetácáisi piná, canácata yáaliméeri imáaláidaca núa, canásiwata. ¹⁹ Numáacapíná picálidaca nutàacái wenàiwicanái irí, nawènuadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná, yéewanapíná nawàlùacawa Dios iyacàle iriculé Dios icùacataléca macáita chènuniré. Píaláapíná nùasu wenàiwicanái namànínápiná cháí èeri írícu càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái iyéerica chènuniré —ímímaca yái Jesúsca.

²⁰ Néese Jesús yàaláaca wía, wía yéewáidacaléca ipíchaná wacàlidaca áibanái irí Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèrica walí, wía israelítaca.

Jesús anuncia su muerte

²¹ Néenialté Jesús idábaca icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, iwàwacutáanátè yàacawa Jerusalén iyacaléná néré. Jesús ímímaca israelita icuèrinánái, sacerdote íiwacanánái nacái, núa nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írícu nàuwicháidáanápínátè manuísíwatani, yá nanúanápínátèni yái Jesúsca. Quéwa Jesús ímímaca imíchàanápínátèwa yéetácáisi ícha máisiba èeri írícu. ²² Néese Pedro itéca Jesús méetàucuta wáicha, yá idábaca yàaláaca Jesús cachàiníri iyú ipíchaná icàlidaca càiri. Yá Pedro ímímaca irí:

—¡Nuíwacali, Dios càmita iwàwa picálidaca càiri wawàsi! ¡Canácatáita yéewa píuwicháacawa càii! —ímímaca yái Pedroca. ²³ Quéwa Jesús iwènúacawa Pedro ícha. Yá ímímaca Pedro irí:

—¡Píawa nuícha, pía nùuwide Satanás nacáiri íiwitáise, píalimáidacáiná núa, numànínápiná nubáyawanáwa! Càmita píináidawa iyúwa Dios iwàwáaná. Píináida meedáwa càide iyúwa èeri mìnánái íiwitáise iyáaná —ímímaca yái Jesúsca. ²⁴ Néesecháwa Jesús ímímaca walí macáita, wía yéewáidacaléca:

—Abéericaalí péenacué iwàwa yàacawa núpicha iyúwa nuéwáidacalé, néese càmita yéewa píimànica yái píwawéerica píimànica. Iwàwacutá nacái píimànica mamáaláacata càide iyúwa nuchùullaná pía. Iwàwacutá matulbanáiri iyú píimàaca áibanái yúuwicháidaca pía, éwita naicáanicaalí nacái píquíná, éwita nanúacaalí píawa cruz iwali peebáidacáiná nutàacái. ²⁵ Níacáiná cawinácaalí càimiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwicháacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càimíri imáaláawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáaláacata, éwita áibanái inúacaalí núa, nadèniapíná nacáucawa càimíri imáaláawa. ²⁶ Ewita wenàiwica yeedácaalí íríwa macáita cháí èeri yáasu cawènírica, quéwa yúuca íchawa icáucawa càimíri imáaláawa càmicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá írini, macáita yái cawènírica yeedéerimica íríwa. Canáciná áiba wawáisi wenàiwica yáaliméeri yáaca yeedacaténá íríwa icáucawa càimíri imáaláawa, idécanámi yúucaca íchawani. ²⁷ Núacáiná, asialí Dios néeserica, nùanápíná àniwa Núaniri Dios íiwitáise yáapichawa mèlumèluiri iyú, Dios yáasu ángelnái yáapicha nacáiwá. Yá nùapíná macái èeri mìnánái iwèni íwalíse yái namàníríca. ²⁸ Péemiacué cayábani, abènaméeyéicué péená iyéeyéica cháí siúcade, càmita néetápináwa ipíchawáise numáacaca nùawawa naicáca núa càide iyúwa abéeri nacuèrinásáiri, núa asialí Dios néeserica —ímímaca yái Jesúsca.

17

La transfiguración de Jesús

¹ Néeseté seis èeri natàanicadénnami càii, yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái yái Santiago íméeréerica. Yá Jesús yàacawa wáicha dúli chènuníri ínatalepíná, itéca máisiba wéená. ² Néré naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca naicápiná. Yá mèlumèluwaca ináni icánaca càide iyúwa èeri icànáaná, ibàle nacái iwènúacawa cabaléewaca càide iyúwa camalási. ³ Yáta níái máisiba wéenáca iyéeyéica néré naicáca profeta Moisés, profeta Elías nacái natàanica Jesús yáapicha. ⁴ Néese Pedro ímímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábéeriqueí wàyáanáca chá! Piwàwacaalí, yásí numànica másiba capíi yána wawáwalínápinácué pia, abéeri piripíná, áiba nacáí Moisés iripíná, áiba nacáí Elías iripíná — íimaca yái Pedroca.

⁵ Néese idècunitàacá Pedro itàanica, yá mèlumèluiri acalèe ibàllaca nía catámèeri iyú. Yá néemiaca Dios itàacái acalèe yéewíse. Còi íimaca: “Yácata Nuiri nuwàwèeri cáiníeérica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemiacué itàacái”, íimaca yái Diosca. ⁶ Néemiacanacáitani níái yéewáidacaléca másiba, yá náuwàa naliacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús ípunita nàacaténá icàaluíná. Yá cáaluca nía báawanama. ⁷ Néese Jesús yàacawa nàatalé. Yá ímàacaca icáapiwa nàwali. íimaca nalí:

—Pimichàacuéwa; picácué cáalu pía —íimaca nalí. ⁸ Naicáidaca néré, yá canácata naiquèeri áibanáca, abéerita Jesús naicá. ⁹ Néese idècunitàacá nalicuacawa dúli íinatáise, Jesús yàalàaca nía. íimaca nalí:

—Picácué picálida áibanái írini yái péemièricuéca, piiquèericuéca nacái, yái yéenáiwánasi nacáirica àta numichàacatalépinátawa yéetácáisi íicha, núa asiali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca. ¹⁰ Néese Jesús yéewáidacalénái másiba nasutáca néemiawani. Náimaca iri:

—Níara yéewáidéyeyéca wenàiwica templo iricu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yéepua yàanáca quéechacáwa aléi èeri iriculé àniwa ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanáca, yái wacuèrináca Dios ibànuèripináca walí. ¿Cáná yéewa còi náimaca, níái yéewáidéyeyéca wenàiwica templo iricu? —náimaca. ¹¹ Néese Jesús icálidaca nalí Juan el Bautistami iináwaná lwali:

—Báisita, iwàwacutácaté profeta Elías nacáiri yàanáca quéechatécáwa. Yá iwènúdaca wenàiwicanái íiwitáise Dios iripíná àniwa, yéewanápiná néemiaca itàacái yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí. ¹² Quéwa núumacué pirí abéeri profeta Elías nacáirimi idéca yàanáca, yái Juan el Bautistamica, quéwa càmitaté náalía lwali Elías nacáiricatení. Yaté namànica iri báawèeri càide iyúwaté nawàwáaná. Càita nacái núa, asiali Dios néeséerica, núuwichàapinácawa namànicaalípiná nulí báawèeri —íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús yéewáidacalénái náalíacatéwa Jesús icálidaca iyaca nalí Juan el Bautistami iináwaná lwali.

Jesús sana a un muchacho que tenía un demonio

¹⁴ Nàanácaté wenàiwicanái yàatalé, yá abéeri asiali yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàllucawa yүүлu ipùata iyúwa Jesús iri yàacaténá Jesús icàaluíná. Yá íimaca Jesús iri:

¹⁵ —Núiwacali, píicácáwa nuiri ipualé, demoniocáiná idacúaca íiwitáise cachàimiri iyú, yá yүүлwichàacawa báawanama, yái nuirica. Madécaná yàawiria yүүлwàacawa quichái iriculé, úni yáaculé nacái. ¹⁶ Nudéca nutécani péewáidacalénái yàatalé nachùnìacaténáni, quéwa càmita nadé náucaca íicha demonio —íimaca. ¹⁷ Néese Jesús íimaca nalí:

—¡Píacué càmiyeyéca yeebáida Dios lwali, báawéeyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nuyacuéca píapicha quirita? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuéca pirí quirita? Planáidacué cháni, yái uucullirica —íimaca yái Jesúsca. ¹⁸ Néese Jesús yàalàaca demonio cachàimiri iyú. Yá yүүлcaca demonio uuculliri íicha. Yáta cayábaca yái uucullirica.

¹⁹ Néesetécáwa wía Jesús yéewáidacaléca watànica Jesús yáapicha méetàucuta wenàiwicanái íicha. Yá wasutáca wéemliawani:

—¿Cánácáwa càmita wadé wáucaca demonio? —wáimaca. ²⁰ Néese Jesús íimaca walí:

—Càmìcáinácué peebáida Dios nacái pichàini iyúwa. Péemiacué cayába, peebáidacaalícué Dios, éwita achúmácanáita càide iyúwa achúmèerína mostaza íimi, yásí píalimácué pichүүлlaca dúli isirùacawa méetàuculéta còi: ‘Pimichàawa, pia píbàllucawa áibacatalé’, yásí dúli yàacawa. Báisícaalícué peebáida Dios, yásí píalimácué pimànica macáita. ²¹ Quéwa máimícué càulenáca píucaca yái demonio íiwitáanáca. Iwàwacutácué pisutá Dios quéechacáwa, píimàacacué píichawa nacái piyáacaléwa, píidéenápinácué píucacani wenàiwica íicha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

²² Néeseté idècunitàacá Jesús yéepunicawa wáapicha, wía yéewáidacaléca Galilea yàasu cáli íinatabàa, yá icálidaca walí yái tàacáisica. íimaca walí:

—Aiba wenàiwica presopináca namànica núa namàacacaténá áibanái aslanái inúaca núa, núa asiali Dios néeséerica. ²³ Yá nanúapináca núa. Quéwa másiba èeri iricu yásí nucáucàacawa àniwa —íimaca yái Jesúsca. Néese wéemliacanámi yái tàacáisica, yá achúmaca wawàwa manuísíwata.

El pago del impuesto para el templo

²⁴ Néeseté Jesús, wía nacái yéewáidacaléca wàanáca Capernaum iyacàlená néré. Nàyaca néré abenaméeyéi iwacáidéyeyéca plata camuí imanúbaca nachùnìacaténá judionái yàasu templo. Yá nàacawa natànáca Pedro yáapicha. Yá nasutáca néemiawani:

—Yáara yéewáidéerica pía, ¿càmitasica ipáyaida íchawa camuí imanùbaca nachùnìacaténá templo? —náimaca.

²⁵ —Báisíta, ipáyaidéeri —íimaca yái Pedroca. Néese Pedro iwàlùacanacáitawa capli iriculé, yáta Jesús càì íimaca irí quéechacáwa:

—Simón, ¿càinásica píináidacawa? ¿Cawiná ícha needá plata níara icuèyèica cáli cháì èeri iricu? ¿Needásica plata néenibe íchawa, áibanái íchatasica? —íimaca yái Jesúsca. ²⁶ Pedro íimaca irí:

—Aibanái ícha —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Iná néenibe càmita iwàwacutá napáyaidaca náichawa. Càita nacái càmita iwàwacutá nupáyaidaca nachùnìacaténá Núaniri Dios icapèewa, yái temploca, Iiricáiná núa. ²⁷ Quéwa càmita wawàwa báawaca wamànica nawàwa. Piawa Galilea icalisaniná néré. Piúca néré puiwi. Peedá yái idábáanéerica pibaláca cubáica. Yásí pianàca moneda cubái inùmalicu, abéechúa moneda cawèniíchúa pipáyaidacaténá nalí nulípináni, pirípiná nacáíwa. Pidécánámi pianàca yái plataca, yá pitéca nàataléni pipáyaidacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

18

¿Quién es el más importante?

¹ Néenialité, wía Jesús yéewáidacaléca, wàcawa Jesús yàatalé. Yá wasutáca wéemiawani:

—¿Cawináica wéená máini cachàinipiná náicha canánama icùacaténá macáita èeri mìnaná píapicha? —wáimaca. ² Néese Jesús imáidaca yàataléwa abéeri sùmài ibàlùacaténáwa wèewi.

³ Yá Jesús íimaca wali:

—Càmítacué píináidawa machacàniri iyú. Péemiacué cayába, càmicaallicué piwènúada píiwitáisewa àniwa píináidacaténáwa càide iyúwa sùmài ínàidánáwa, càmíri cáimacái íicáca yáawawa, néese canácaíta yéewa Dios yéenibecuéca pía, Dios icùacaténácué pía. ⁴ Cawinácaalí wenáiwica iwènúadéerica íiwitáisewa ínàidacaténáwa càide iyúwa yái sùmài yána ínàidánáwa, càmíri cáimacái íicáca yáawawa, yácata máiníripiná cachàini náicha canánama áiba èeriwa Dios iyacàle iricu Dios icùacataléca macáita chènuniré. ⁵ Pimànicaallicué cayábèeri nuípidená ìwali sùmài irí, càiride iyúwa yái sùmàica peebáidacáiná nutàacái, yásí nuicáca yái cayabéerica pimànirica sùmài irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí cayábèeri —íimaca yái Jesúsca.

El peligro de caer en pecado

⁶ Jesús íimaca: “Aibacaalí iméeràidaca nùasu wenáiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níái pùbéeyéica yeebáidéeyéica nutàacái, yásí Dios yùuwichàidapiná manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetacaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca sùmanái. Aibanái idacùacaalí manuiri íba ícanápi ìwalíise, náucacaténáni manuiri úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí ìisicòmawaca. Quéwa iyacaalí mamàlàacata cháì èeri iricu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiniwanái yùuwichàapinácawa áibanái ícha infierno iricu. Iná cayába cachàini irítáni yéetacaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca pùbéeyéi. ⁷ Máini nàuwichàapinácawa níái èeri mìnanáica, nàyacáiná madécana wawási cháì èeri iricu imàaqueerica wenáiwica ínàidacawa namànínápiná nabáyawanáwa! Macái èeri imanùbaca ìyaca càiri wawási, quéwa ¡máini Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí wenáiwica yáalimáidéerica áibanái namànínápiná nabáyawanáwa!

⁸ “Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi iyúwa, piabàli iyú nacáíwa pianápináwa aléera càmicalé Dios iwàwa piacawa, yá piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenáiwica iwichùacaalí icáapiwa, yàabàli nacáíwa, ipíchaná imànica yéetawanáwa icáapi iyúwa, yàabàli iyú nacáíwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmíri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno iriculé, yái manuiri quicháica, càmírira ichacáwa, càiripinèerita ìyaca. ⁹ Piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí iyúwa, piicáanápiná wawási càmírira Dios iwàwa piicáca, yá piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenáiwica imusúadacaalí ituíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmíri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno iriculé, yái manuiri quicháica”, íimaca walí yái Jesúsca.

La parábola de la oveja perdida

¹⁰ Jesús íimaca walí: “Picácué piicá níái sùmanáica càiyéide iyúwa canéeyéi iwèni meedá, picácué nacái pimàni nalí báawéeri. Núumacué pirí Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí càì imànírira, níacáiná Dios yàasu ángelnái icuèyèica níái sùmanáica nàalimá nàacawa Núaniri Dios chènuniiséeri yàatalé chácátánápinácaalí nawàwa naicàceni, natàanicaténá Dios yáapicha.

¹¹ Iwàwacutácué cawènica piicáca sùmanái, núacáiná, asiali Dios nééséerica, nudéca nùanàca

aléi èeri iriculé nuwasàcaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi fícha, níái iméerèyèicawa Dios fícha.

¹² “¿Càinacué píináidacawa ìwali yái comparacióna? Aslali idèniacaalí cien namanùbaca ipíra ovejanáíwa, yá abéeri oveja iméerèacaalíwa íiwacali fíchwawa, yásí náiwacali imàacaca ipiranáíwa noventa y nueve namanùbaca dúli inàliméeri yèewiré, yásí yàaca icutáca yái yúuquéericawa fícha. ¹³ Yàanàacaalíni, yásí iyanídacawa ipíra ìwaliwa manuísíwata fícha yái iyanídanácawa noventa y nueve namanùbaca ìwali, níái càmiyèica iméerèawa fícha. ¹⁴ Càitacué nacáí Píaniri Dios chènuníseeri càináca íicáca níái púubéeyèica. Càmita iwàwa áiba yúucacawa fícha, íbatàa abéeripináta”, ímaca yái Jesúsca.

Cómo se debe perdonar al hermano

¹⁵ Jesús ímaca walí àniwa: “Aibacaalí imàni píri báawéeri, pía pitàanica yáapícha abéerita. Picàlida irini machacàníri iyú, yái imànírica píri báawéeri. Yeebàacaalí pitàacái, yásí abédanamata íiwitáise píapícha àniwa. ¹⁶ Quéwa yái imànírica píri báawéeri, càmicaalí yeebá píri, yá píamáida áiba wenàiwica, cawàwanáta pucháiba wenàiwica nacáí, nàacaténáwa píapícha yàatalé nàalícaténáwa íbáyawaná ìwali. ¹⁷ Néese càmicaalí nacáí yeebá nalí, yái imànírica píri báawéeri, néese picàlida íinàwaná nalí níái iwacáidáyacuèeyèicawa yéemièyèica Dios itàacái. Néese càmicaalí yeebá mamáalàacata, yá iwàwacutá píicàcani càiride iyúwa wenàiwica càníri yeebáida Dios itàacái, càita nacáí càiride iyúwa wenàiwica yeedéeri plata yéenanái judío fíchwawa Roma iyacàlená yàasu gobiernu íripiná. Iná iwàwacutá càmita píwacáidáyacacawa yáapícha.

¹⁸ “Péemiàcué cayábani, càinácaalí wawàsi càníricuèca píamàaca namànica cháí èeri írìcu, yáta nacáí Dios chènuníseeri càníri imàaca namànica. Càinácaalí wawàsi nacáí píamàacuèericuèca namànica cháí èeri írìcu, yáta nacáí Dios chènuníseeri imàacuèerica namànica.

¹⁹ “Núumacué píri pucháibacaalícué pía cháí èeri írìcu abédanamacaalícué píiwitáise píapíchwàaca písutàanápíncuè Dios fícha iyúudàanápíná píalàaca péenàsàiriwa, yásí Núaniri Dios chènuníseeri imànicuè píri càide iyúwa písutàanácú Dios fícha. ²⁰ Ata alénacaalí náyaca pucháiba yeebáidèyèica nutàacái, iwacáidáyacuèeyèicawa nuípídená ìwali, áibaalí nacáí máisiba nàwacáidáyacacawa nuípídená ìwali, yásí nùyaca néré náapícha, iná Núaniri Dios yéemiàcué písutàaná fícha”, ímaca yái Jesúsca. ²¹ Néese Pedro ísutáca yéemílawá Jesús:

—Nuíwacali, ¿càisimaléná yàawíríia iwàwacutá numàacaca nuwàwawa íbáyawaná fícha càinácaalí báawéeri áiba wenàiwica imànírica nulí? ¿Numàacacasa nuwàwawa íbáyawaná fícha siete yàawíríiasica? —Ímaca yái Pedroca. ²² Jesús ímaca írì:

—Càmita núuma píri píamàacàanápíná píwàwawa íbáyawaná fícha siete yàawíríia. Néese núuma píri, píamàaca píwàwawa íbáyawaná fícha siete yàawíríia setenta imanùbaca ímàanáca cuatrocientos noventa imanùbaca yàawíríia iwàwacutá píamàacaca píwàwawa fícha càinácaalí báawéerica imànírica píri —ímaca yái Jesúsca.

La parábola del funcionario que no quiso perdonar

²³ Jesús ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa abéeri nacuèrinásàiri imànífiná. Yái nacuèeríná iwàwacaté yàasu wenàiwicanáí ipáyaidaca fíchwawa imawèniacálecawa. ²⁴ Néese idàbàanéeri aslali needéerica nacuèeríná yàataléwa, imawèniaca icuèeríná fíchwawa manùba millones. ²⁵ Néese càmicáiná yáalímá ipáyaidaca fíchwawani, iná nacuèeríná ichùullaca nawéndaca aslali áibanái írì, yàacawéetúa yáapíchwawa nacáí, yéeniibe yáapíchwawa nacáí, macáita yàasumi nacáí yéewanápíná nacuèeríná yeedáca íríwa àniwa achúmàanata yéená yái platamí yàasu wenàiwica imawènièrica fícha. ²⁶ Néese yái íbaidéerica yéemiacaalíni, yá íbàlùacawa yùulul iyúwa yàacaténá icuèeríná icàaluínínáwa, yéewanápíná icuèeríná íicáca ípualé. Yá ísutáca icuèeríná fíchwawa manuísíwata càí: ‘Nuíwacali, pícuàcáwa quirítá matuìbanáitàacáwa, nupáyaidapíná tàacáwa nuíchwawa macáita’, ímaca. ²⁷ Néese catúlécánaca íicàcái íicàcái. Yá íwasàacani, imàaca nacáí iwàwawa aslali imawèniacálecawa fícha, yéewanápíná càmita quirínama iwàwacutá ipáyaidaca fíchwawani. Néese icuèeríná imàacaca aslali yàacawa matuìbanáita.

²⁸ “Yái íbaidéerica ídecànami yàacawa icuèeríná fíchwawa, yá yàanàaca inacáiriwa íbaidéeri imawènièrica fícha achúmàanata plata. Néese idàbàanéeri aslali íbàaca inacáiriwa ícanápi íwalíse cachàiníri iyú, batéwa inúacani. Yá ímaca inacáiri íríwa: ‘Pía nulí nùasu plata yái píamawènièrica nuícha’, ímaca írì. ²⁹ Néese yái inacáiri íbàlùacawa yùulul ípùata iyúwa yàacaténá icàaluíníná, yái idàbàanéeri aslali, ísutácaténá íicàanápíná ípualé. Yá ímaca: ‘Pícuàcáwa quirítá matuìbanáitàacáwa, nupáyaidapíná tàacáwa nuíchwawa macáita’, ímaca írì. ³⁰ Quéwa yái idàbàanéeri íbaidéerica cànírita iwàwa càí, yá yúucaca inacáiriwa pre-soíyèi íbanalículé àta ipáyaidacataléta fíchwawa yái imawèniacálecawa. ³¹ Aibanái íbaidéeyèi naicácaté càinácaalí íyáaná, yá máini achúmaca nawàwa íwalíse. Yá nàaca nacálidaca íinàwaná ìwali nacuèeríná íríwa. ³² Iná nacuèeríná ímáidacani yàataléwani yái idàbàanéerica

yàasu wenàiwicaca. Yá nacuèriná ímaca irí: ‘Pía nùasu wenàiwica báawéeri íiwitáise meedá. Numàacacaté nuwàwawa ícha macáita yáí pimawèniacálemica, pisutácáiná té nuícha manuísíwata. ³³ Nuicácaté pipualé, íná iwàwacutáca piicáca áibanái ipualé nacái, càide iyúwa nùyáaná’, ímaca yáí nacuèrináca. ³⁴ Yá máini calúaca yáí nacuèrináca, yá yúucaca asiali presoíyéi íbanáliculé nàuwichàidacaténáni mamáalàacata ipáyaidacaténá íchawa càiripináta yáí imawèniacálemicawa”, ímaca yáí Jesúsca. ³⁵ Néese Jesús ímaca:

—Cáita nacái Núaniri Dios chènuníseeri yúuwichàidapinácué pía canánama càmicaalícué pimàaca piwàwawa nabáyawaná ícha báisíiri iyú, càinácaalí báawéerica áibanái imàníricuéca pírí —ímaca walí yáí Jesúsca.

19

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Idécánámité Jesús icálidaca nalíni, yá yàacawa Galilea yàasu cáli ícha wáapicha, wía yéewáidacaléca. Yá wàanáca Judea yàasu cáli ínatalé, yáí cáli iyéerica oriente iwéré èeri imusúacatáisewa, abéemàalé Jordán inanába ícha. ² Yá madécana wenàiwica yàacawa yáamíse, nàwacáidáyacacawa yàatalé. Yá ichùniaca cáuláiqueeyéi wenàiwica néré.

³ Néese abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé náalimáidacaténá naicáwani itàanínápiná báawéeri iyú yéewanápiná nacháawàaca íináwaná ìwali itàacáí ìwalíse. Yá nasutáca néemlawani: —¿Pimàacacasa asiali imàacaca íchawa ínuwa àta càinácaalí wawási ìwalíse iwàwéerica imàacaca úa meedá? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús. ⁴ Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca piléeca Dios itàacáí profeta itànèericaté, quéwa càmitacué piwàwa peebáidacani. Profeta itànàacaté tãacáisi ímèerica Dios idàbacaté wenàiwicanái quéechatécáwa. Dios ‘idàbacaté idàbáanéeri asiali, idàbáanéechúa inanáí nacái’, càì itànàaca yáí profetaca. ⁵ Dios ímaca nacái: ‘Iná asiali yàacawa yáaniri íchawa, yáatúa ícha nacáíwa iyacaténá abédanamata ínu yáapichawa, yásí nuicáca níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica’, ímaccaté yáí Diosca. ⁶ Iná idécánámi asiali íimáca úapicha, yá càmita quirínama Dios íicáca nía iyúwa pucháiba wenàiwica, néese Dios íicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica. Iná càmita cayába wenàiwica nèepúadaca náichawáca nía, níái Dios imàaqueeyéica iyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica — ímaca yáí Jesúsca. ⁷ Néese nasutáca néemiawa Jesús àniwa:

—Quéwa, Dios imàacaca asiali yúucaca íchawa ínuwa, yácáiná profeta Moisés ichùllacaté asiali yàanápiná cuyàluta ínu íríwa, abéeri cuyàluta icálidéerica áibanái irí idéca yúucaca úa, náalífacaténáwa maníríca úa. Yá idécánámi yàaca ulíni, yá yáalimá íbanúaca íchawa úa — náimaca. ⁸ Jesús ímaca nalí:

—Yáí profeta Moisés càmitaté ichùulla náucáanápiná náichawa náinuwa, néese bàaluité imàacacué píbanúaca píchawa pínuwa máinícaalí báawaca piicáca úa, ipíchanácué pímaníca ulí báawéeri cachàiníwanái mamáalàacata máiníccáinácué báawaca píiwitáise piacué israelitaca. Quéwa quéechatécáwa Dios idàbacaalíté wenàiwica, càmitaté íbatàa namàacaca náichawa náinuwa, íná báawacuéca Dios íicáca yáí piúcáanácuéca pínuwa síucade. ⁹ Síucade nùumacué pírí, asiali imàacacaalí íchawa ínuwa cáimíchúacáwa íimá áiba asiali yáapicha cáimíríca unírísíwa, yá yeedácaalí áiba íinupináwa, imànica íbáyawanáwa idàbáanéechúa ínu íríwa. Áiba nacái yeedácaalí íinupináwa abéechúa náuquéechúami, imànica íbáyawaná nacáíwa, íimáccáiná úapicha, úái áiba asiali ínuca —ímaca yáí Jesúsca. ¹⁰ Néese wía Jesús yéewáidacaléca wáimaca irí:

—Càmicaalí Dios íbatàa asiali yúucaca íchawa ínuwa, yá máini càulenáca náichani. Cayába cachàini nalítáni càmicaalí needá náinupináwa —wáimaca. ¹¹ Jesús ímaca walí:

—Báisíta, quéwa càmita macái wenàiwica náalimá náyaca abéerita, nàwamita Dios imàaqueeyéica iyaca càì casímáiri iyú. ¹² Abénaméeyéi càmita náalimá naduica, namusúacáináwa càì, íná càmita needá nalíwa. Áibanái nacái càmita náalimá naduica, áibanáccáiná náíríadacaté nía báawéeri iyú. Áibanái nacái nadéca náináidacawa nàyáanápiná càiripináta càide iyúwa wenàiwica càmfíyéi yáalimá iduica yéewacaténá náyaca matuibanáiri iyú èeri ícha, náibaidáanápiná abéerita Dios írípíná. Cawinácaalí yáaliméeyéica iyaca càì abéerita casímáiri iyú íbaidacaténá càiripináta Dios írípíná, yá cayábéeriquéi iyáanáca càì —ímaca yáí Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

¹³ Néeseté áibanái natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutácaténá nalí Dios imànínápíná nalí cayábéeri. Quéwa wía Jesús yéewáidacaléca, wadábaca wacúisaca níái itéeyéica yéenibewa, wáimaca sùmanái nasáiwicasa Jesús írí wawási. ¹⁴ Néese Jesús ímaca walí:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé. Picácué pimáisanía nàanáca, Dios icúcáiná wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná náaniri itàacáíwa —ímaca yáí Jesúsca.

¹⁵ Yá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios. Néesećawa yàcawa áibalé wáapicha wía yéewáidacaléca.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁶ Néesećé abéeri ùuculliri yàcawa Jesús yàatalé, yá isutáca yéemiawa Jesús:

—Pía, cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càiriínásica cayábéeri iwàwacutá numànica nùycaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —Íimaca. ¹⁷ Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába iwali yái píimáanáca, càinácaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri — íimaca irí yái Jesúsca, iwàwacáinaté asiali yeebáidaca iwali, Dioscani yái Jesúsca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Piwàwacaalí piyaca càiripináta Dios yáapicha, yá iwàwacutá piyaca càide iyúwa profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi bàaluité Dios inùmalicúise —íimaca yái Jesúsca. ¹⁸ Néese yái ùuculliri íimaca Jesús irí:

—Moisés ichùullacaté namànica madécaná wawàsi. ¿Càiriíná wawàsi pitàani iwali? —íimaca yái ùucullirica. Néese Jesús íimaca irí:

—Dios itàacái íimaca: 'Picá pinúa wenàiwica, picá piimá áiba inaná yáapicha càimíchúaca píinusíwa, áiba asiali yáapicha nacái càmirica pinirisiwa, picá piyéedua, picá picávida pichiwawa, picá nacái pichiwáida áibanái. ¹⁹ Néese pia píaniri íiméetacanáwa, piatúa nacáíwa, cáininá píicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná píicáca píawawa, píimáicaténá nalí cayábéeri', cái íimaca Dios —íimaca yái Jesúsca. ²⁰ Néese ùuculliri íimaca:

—Nudéca numànica macáita càiri wawàsi càide iyúwa Dios ichùullianá wía. ¿Càináica áiba iwàwacutá numànica quiríta? —íimaca. ²¹ Néese Jesús íimaca irí:

—Piwàwacaalí piyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná, pia piwénda macáita píasuwa, píacaténá iwéninámi cattulécanéyeyí irí. Càita pidèniapiná píasu cawèniñiríwa chènuniré. Néese pèepùawa píacaténáwa nùapicha iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca.

²² Yái ùuculliri idécanámi yéemiacani, yá achúmaca iwàwa, càasucáináni, yá yàcawa Jesús íicha, càmicáinaté iwàwa yàca macáita yàasuwa áibanái irí. ²³ Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Péemiacué cayábani, máini càulenáca càasuñri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni.

²⁴ Nùumacué píri àniwa, càide iyúwa camello càimíná yáalimá iwàlúacawa siduwiapi ituí yáapu íricubáa, càita nacái máini càulenáca càasuñri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni, máinicáiná cáinináca càasuñri íicáca yàasuwa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

²⁵ Wía yéewáidacaléca idécanámi wéemiacani, yá wáináidacawa manušíwata wéemiacani, càmicáiná wáalíawa càinácaalí íimáaná. Yá wasutáca wéemiawani:

—Néeni, ¿cawinápinásica yáalimá iwasaaca yáawawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha? — wáimaca. ²⁶ Néese Jesús íicáidaca walí, yá íimaca walí:

—Càmita yéewa wenàiwicanái nawasaaca níawawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasaaca nía —íimaca yái Jesúsca. ²⁷ Néese Pedro íimaca irí:

—Wadéca wamàacaca macáita wàasuwa, yá wadéca wàacawa píapicha yéewacaténá péewáidacaléca wía. Néeni, ¿cáináica wadèniapiná chènuniré? —íimaca. ²⁸ Néese Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayábani, áiba èeriwa Dios iwàlisàidapiná macáita. Néese núa, asiali Dios néeseérica, nùawinapináwa nùasu yàalubáisi mèlumèlúri íinatawa, nùucacaténá macáita. Píacué nacái nuéwáidacaléca, píawinapínacuécawa doce namanùbaca yàalubáisi íinata picùacaténacué doce namanùbaca Israel itaquénáinami yàawiría. ²⁹ Numáidacué abenaméyeyí péená nàanapínáwa nacapéé íichawa nacàlidacaténá áibanái irí nutàacái. Áibanái péenacué nacái nàapínáwa néenánái íichawa, càmicaalí nacái néenánái inaná íichawa, càmicaalí nacái nàaniri íichawa, càmicaalí nacái náatúa íichawa, càmicaalí nacái néenibe béeyeyí íichawa, càmicaalí nacái nabànacale yàaluná íichawa nacàlidacaténá nutàacái. Quéwa Dios yàapínacué píri cien imanùbaca yàawiríapiná cayábéeri wawàsi. Pidèniapínacué nacái picáucawa càmiri imáaláawa. ³⁰ Quéwa manùbéeyeyí wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa máiniyéica cachàinica siucade, càmita máini cachàini níawa áiba èeriwa. Manùbéeyeyí nacái wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa càmiyeyéica máini cachàini siucade, áiba èeriwa yási máini cachàiniwanái cachàinica níawa áibanái íicha —íimaca yái Jesúsca.

20

La parábola de los trabajadores

¹ Néesećé Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Dios imànipiná nalí cayábéeri, cawinàcaalí libaidéeyéica irípiná. Péemiacué yái tàacáisi comparaciónca: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa bànacalé íiwacali imàniná. Yái íiwacalica yàacawa mapisáisiwata

icutátacaténá wenàiwica íbaidéeyéipiná yàasu uva íbànacalená yèewiré. ² Néese idécánáami itàanica abénáeyéi wenàiwica yáapicha ipáyaidacaténá nía abé èri iwènicatái, yá íbànùca nía náibaidáanápíná yàasu uva íbànacalená yèewiré. ³ Néese a las nueveta mapisáita, yàacawa àniwa, yá íicáca áibanái íbàlùeyéicawa bàacháwáise nacùca nàyaca néré íbaidacalési. ⁴ Yá íimaca nalí: ‘Piacué píibaidaca nacái nùasu uva íbànacalená yèewiré, yási nupáyaidacué pía cayába càide iyúwa píibaidáaná’, íimaca nalí. Iná nàacawa náibaidaca írí. ⁵ Néese machacànicaalí èeri, yá bàncalé íiwacali yàacawa àniwa. Yá itàanica áibanái yáapicha íbaidéeyéipiná írí. Yá nàacawa náibaidaca írí bàncalé yèewiré. Yá néese a las tresta táicalé, yá itàanica áibanái yáapicha àniwa náibaidacaténá írí bàncalé yèewiré nacái. Yá nàacawa néré. ⁶ Néese a las cincota táicalé àniwa, yá yèepùta íicáca áibanái icutéeyéica íbaidacalési. Yá íimaca nalí: ‘¿Cánacué píbàlùawa èeríapinama cháí canéeyéi meedá íbaidéeri?’ íimaca nalí. ⁷ Náimaca írí: ‘Wàya cháí canácáiná imáidéeri wía wáibaidacaténá’, náimaca írí. Néese íimaca nalí: ‘Piacué nacáíwa píibaidaca nulí nubàncalé yèewiré’, íimaca nalí. Yá nàaca náibaidaca.

⁸ “Catàcaalí nàwali, yá bàncalé íiwacali íimaca yàasu wenàiwica íríwa ipáyaidéerica wenàiwica: ‘Pimáida níara íbaidéeyéica, pípayáidáaná níawa. Pípayáida quéecha níai yàanèeyéica náamiwáise macáita, néese pípayáida níai yàanèeyéicaté napichalécáwa, àta níara idàbàanèeyéicaté yàanàaca’, íimaca yái íiwacalica. ⁹ Néese nàanàaca néré níai idàbèeyéicaté íbaidaca a las cincota táicalé, yá ipáyaidaca nía abé èri iwènicatái. ¹⁰ Néese napáyaida nàacawa macáita àta nàanàacataléta néré níai idàbèeyéicaté íbaidaca mapisáisiwata, yá nayúnáidaca ipáyaidapínaca nía manuí yáwanáita. Càita quéwa ipáyaidaca nía macáita abé èri iwènicatáita. ¹¹ Needácánáami yái plataca, yá nadàba natàanica báawéeri iyú bàncalé íiwacali íwali. ¹² Náimaca írí: ‘Níacata yàanèeyéicaté a las cinco táicalé, nadéca náibaidaca abéeri hora meedá. Yá pípayáidaca nía abédanamata wáapicha, wía yúuwichèeyéicawa íbaidaca ùlèeri yáapiré èeríapinama’, náimaca írí. ¹³ Yá bàncalé íiwacali itàanica àniwa yáapicha abéeri néená íbaidéeyéicaté èeríapinama. Yá íimaca írí: ‘Pía, nùacawéerináca, càmita numàni píri báawéeri. Mapisáita bàwina nutàanicaté píapicha, yá abédanamata wáiwitáise wáapichawáca nupáyaidacaténá pía abé èri iwènicatái. ¹⁴ Peedá píasu platawa piacaténáwa matuíbanáita. Nuwàwa nùaca írí yái yàanèericaté a las cincota táicalé càitade iyúwa nupáyaidáaná pía. ¹⁵ Nùalimá numànica nùasu yáapichawa càide iyúwa nuwàwáaná. Píca báawa píicáca núa íwalíise yái numànínáca cayábèeri áibanái írí mawèníri iyú’, íimaca yái bàncalé íiwacalica.

¹⁶ “Càita nacái, piacué idàbèeyéicaté íbaidaca nulí quéechatécáwa, áibanái nacái íbaidéeyéipiná nulí píamiwáise, numànipíná canánama írí cayábèeri càide iyúwa nuwàwáaná numànica nalí cayábèeri”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

¹⁷ Jesús idéca idàbaca yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Iná itéca wía yéewáidacalécáwa doce wamanùbaca méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca walí:

¹⁸ —Càide iyúwacué píicáaná, wàacawa wáyaca Jerusalén iyacàlená nérépiná. Aibanái preopináca namànica nùawa, núa asiali Dios néeseerica, natécaténá núa sacerdote íiwacanáni yáatalé, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo íricu. Yá nachùulíaca áibanái nanúnápiná núa. ¹⁹ Yá natépiná núa presoíri iyú càmiyèi judío yàatalé naicáanicaténá nuquíná, yá nacapèedáidapíná núa, yá natàápiná núa cruz íwali nuétácaténáwa. Quéwa náisiba èeri íricu, yá numicháapínacawa yéetácáisi íicha —íimaca walí yái Jesúsca.

Lo que pidió la madre de Santiago y Juan

²⁰ Néeseté Zebedeo yéenibe yáatúa ùacawa Jesús yáatalé uénibe yáapichawa níai Santiago, Juan nacái. Yá ubàlùacawa ùulú ipùata iyúwa Jesús írí usutácaténá íicha wawási imànínápiná ulí cayábèeri. ²¹ Yá Jesús íimaca ulí:

—¿Càinásica píwàwa numànica píri? —íimaca yái Jesúsca. Néese úmaca írí:
 —Pimàaca nuénibe pucháiba náawinacawa píapicha nacùacaténá píapicha macái wenàiwica áiba èeriwa píçùacaalípiná macáita píiwitáise cachàiníri iyúwa. Pimàaca náawinacawa píapicha, abéeri yáawinacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáullicúise píri nacùacaténá píapicha macái èri mínaná —úmaca. ²² Quéwa Jesús íimaca nalí níai Santiago, Juan nacái:
 —Càmítacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná pimànica Dios imàacacaténácué píri yái písutéericuéca nuícha, píçùanápínácué núapicha macái wenàiwica. ¿Píalimásicué píuwicháacawa càide iyúwa núuwicháanápínáwa yéewacaténácué cachàiniyéica pía càide iyúwacué písutáaná nuícha? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús írí:

—Báisíta, Wáiwacali, wáaliméeri wamànica —náimaca. ²³ Néese Jesús íimaca nalí:
 —Báisítacué píuwicháapínacawa càide iyúwa núuwicháanápínáwa, quéwa Dios càmita íbatàa numàacapínácué píawinacawa núapicha abéericué péená yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái yáawinacawa apáullicúise nulí, píçùacaténácué núapicha macái wenàiwicata, yácáináta Núaniri Dios imàacapíná nalíni, cawinácaalí wenàiwicanáni Dios

íináidéeyéicatéwa náawinánápináwa núapicha wacúacaténá macái wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Wía, Jesús yéewáidacaléca diez wamanúbaca, wéemíacaté yái nasutáanáca Jesús íicha wawási, yá calúaca wía náapicha, níái pucháiba Zebedeo yéenibeca. ²⁵ Quéwa Jesús imáidaca yáataléwa wía. Yá íimaca walí:

—Píalíacuécaali cáinácalí iyú càmíiyéi judío imànica icuèyéica yàasu cáli néeséeyéiwa; casímíaca nacúaca wenàiwica cachàiníiri iyú. Píalíacuéwa nacái casímíaca náiwacanáni nachùullaca macái wenàiwica. ²⁶ Quéwa iwàwacutácué càmita piya càide iyúwa náyáaná. Néese cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios íicácani càiride iyúwa cachàiníríca íiwitáise, iwàwacutá iyúudácuéca pía macáita. ²⁷ Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios íicácani càiride iyúwa cachàiníríca áibanái íicha, iwàwacutá íibaidacuéca píri macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íibaidáná íiwacali íriwa. ²⁸ Iwàwacutácué còi pímaníca, núacáiná, núa aslali Dios néeséerica, éwitacué Píiwacalícaníta núa, càicáníta càmita núaná náibaidacaténá nulí meedá. Néese nudéca núanáca núbaidacaténá áibanái wenàiwica írípína, numàacacaténá nacái núcúacawa nuwasàacaténá manúba wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, yái yàanèeripináca nàwali nabáyawaná íwalísewa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a dos ciegos

²⁹ Néeseté wamusúacawa Jericó iyacàlená íicha, yá manúbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáamíse. ³⁰ Yá pucháiba matuíyéi náyaca néeni, yáawinéeyéicawa àyapu idùlepi isutéeyéica plata náicha níái wenàiwicaca íchàbéeyéicawa néenibáa. Matuíyéi ísutáca náicha plata yéewanápiná nawèniaca nayáapínáwa. Náalíacáináwa Jesús íináwaná íchàbáanáwa chábái, yá namáidaca Jesús íri:

—¡Wáiwacali, rey David itaquérínámi, Dios íbànuèricaté walí wacuèrinápiná, píicá wapuálé! —náimaca.

³¹ Manúbéeyéi wenàiwica nacúsaca níái matuíyéica masánáanápiná nía, quéwa namáida quéwanáta mamáalàacata cachàiníiri iyú. Náimaca:

—¡Wáiwacali, rey David itaquérínámi, Dios íbànuèricaté walí wacuèrinápiná, píicá wapuálé! —náimaca. ³² Iná Jesús íyamáaca íbalùacawa, yá imáidaca níái matuíyéica. Néese ísutáca yéemíawa nía:

—¿Cáináscué píwàwa numànica píri? —íimaca yái Jesúsca. ³³ Náimaca íri:

—Wáiwacali, wawáwa pímanáca catuíca wía —náimaca. ³⁴ Catúulécanáca Jesús íicáca nía, yá imàacaca ícáipiwa natúí íwali. Yáta matuíyéimi íicáidaca àniwa, yá nàacawa Jesús yáapícha.

21

Jesús entra en Jerusalén

¹ Wàanàacaté mawíenita Jerusalén iyacàlená íri; quéchatécáwa wàanáca Betfagé iyacàlená néré, iyéerica dúli íwali ípidenéchúa Olivos, yái olivo inàlmanáca. Yá Jesús íbànúaca ípíchalépináwa pucháiba wéená wía yéewáidacaléca. ² Ípíchawáise Jesús íbànúaca nía, yá íimaca nalí:

—Píacuéwa íriculé yái yàcaléca iyéerica wapíchalé. Nérécué píànàapínáca burro nadacuéchúa néré, íbalùéchúawa uíri yáapíchawa. Píwasàacué úa, pítcuécé nulí níawa.

³ Aibacaalícué ísutá yéemíawa píawa cáinácaalícué pímaní, pícàlidacué íriwani nuwàwacutáca níái burroca, núa Píiwacalícuéca, nubànàanápiná nacái wenàiwica natécaténá íri nía àniwa caquialéta —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Càité Jesús imànica càide iyúwaté Dios yàasu profeta itàanáaté tàacáisi Dios inùmalícué: Dios íimacaté:

⁵ “Pícalídadacué nalíni níái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená íricu, áibaalí ípidenacatalé Sión: ‘Píicácué, Pícuèriná yàanáca píatalécué, càmíiri cáimacái íicáca yáawawa, cáimíetacanéeri, matuíbanáiri iyú nacái, yáawinéeríwa burro wàlísái íinata, uíríca abéechúa pírái ítéechúa yáasúsi’, càicué píimaca nalíwa”,

íimacaté yái Diosca. ⁶ Níái pucháiba yéewáidacaléca nàacawa, yá namànicaté càide iyúwa Jesús íimáanaté nalí. ⁷ Natéca úái burroca, uíri nacái. Yá walladaca wàasu ruana nacáiriwa nawaalírícubàa, yéewanápiná Jesús yáalubáicani. Yá Jesús ímíchàa yáawinacawa burro ínata.

⁸ Manúbéeyéi wenàiwéica íyaca néré wáapícha. Abénaméeyéi natéca nàasu ruana nacáiriwa náuquéeri nàwalísewa, yá nalladaca nía àyapulícubàa Jesús ípíchalé, burro íipínacaténá ínatabàa càide iyúwaté judío íiwitáise nàaná nacuèriná ícaaluínáwa. Áibanái nacái nawíchúaca wísiri nacáiri íbáiná, yá nalladaca nía àyapulícubàa Jesús ípíchalé, náasáidacaténá casímíaca naicácani. ⁹ Níái yéeyéicawa Jesús ípíchalé, níái nacái yéeyéicawa yáamiwáise namáidáidaca casímíacáiná nía. Náimaca:

—¡Wàacué íri cayábéeri, yái rey David itaquérínámica, Dios íbànuèrica walí wacuèrinápiná! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios íbànuèrica walí, ícúacaténá wía! ¡Wàaca píri cayábéeri, pía Dios chènuníseerica! —náimaca.

¹⁰ Jesús iwàlùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé, yá macáita wenàiwica namusúacawa nacapèe íchawa naicacaténáni. Manùbéeyéi nasutáca néemiawa wenàiwica yéeyéicawa Jesús yáapícha. Yá náimaca:

—¿Cawínásica yái wenàiwicaca? —náimaca. ¹¹ Néese níái wenàiwicaca yéeyéicawa Jesús yáapícha náimaca nalí:

—Yácata profeta Jesús, yái Nazaret iyacàlená néeséerica, yàanèerica Galilea yàasu cáli néese, itàaníríca Dios inùmaliçuse —náimaca.

Jesús purifica el templo

¹² Néeseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé. Yá imusúadaca wenàiwicanái templo ibàacháwalená iriçuse, macáita iwéndéeyéicaté yàasusi, áibanái nacái iwènièyéica yàasusi templo ibàacháwalená iricu. Itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níái icambiéyéica plata wenàiwica ícha needácaténá nalíwa plata. Jesús itamàaca yúucawa náicha nàalubáica níái iwéndéeyéica unùcu sacrificio pinéerica. ¹³ Yá Jesús íimaca nalí:

—Pidécueca péemiaca tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmaliçuse. Dios íimacaté yàasu templo íwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutácaalupínáca nuícha’, íimacaté yái Diosca. Quéwa, pidécueca piwènúadacani cayéedéeyéi icapèe iyú, yái temploca, piyéedüacáinacué plata wenàiwica ícha píçhíwa iyúwa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁴ Néese abénaméeyéi matuíyéi, áibanái nacái éeruíyéi yàabàli nàacawa Jesús yàatalé templo iricu. Yá ichùniaca nía. ¹⁵ Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu báawaca naicáca Jesús imànínínaca yái càmíríca wenàiwica idé imànica, cayábacáiná wenàiwicanái iicáca náicha Jesús. Néemiaca nacái sùmanái isàna imáidéeyéica casímáiri iyú templo iricu; sùmanái íimaca Jesús íwali: “¡Wàacué irí cayábéeri, yái rey David itaquèrinámica, Dios ibànüerica walí Wacuèrinápiná!” náimaca níái sùmanáica. Iná calúaca sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu, yáicáiná yái tàacáisi sùmanái icàlidéerica íimáanáca Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànüerica nalí. ¹⁶ Néese sacerdotenái íimaca Jesús irí:

—Picá pimàaca nacàlidaca píwali yái tàacásica. Píchùllia masànanápiná nía, ipíchaná áibanái nayúunáidaca Mesíasca pía —náimaca. Yá Jesús íimaca nalí:

—Casímáica nuémíaca yái náimáanáca. Pidécueca píléeca tàacáisi Dios yàasu profeta itànèericaté nuínáwaná íwali, íiméerica sùmanái nacàlidáanápinaté nuínáwaná cayábéeri iyú. Profeta íimacaté:

‘Pía Wacuèriná Dios, pídeca pimàacaca píubanaméeyéi sùmanái, quíraslinái nacái nàaca píri cayábéeri’,

cái íimacaté nùwali yái profetaca. ¿Cánacué càmita péemia cainácaalí íimáaná yái Dios itàacái píléericueca? —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néeseté Jesús yàacawa náicha. Yá imusúacawa wáapícha Jerusalén iyacàlená ícha, wía yéewáidacaléca. Néese macáita wàacawa Betania iyacàlená néré, yá waimáca néré.

Jesús maldice la higuera sin fruto

¹⁸ Néeseté mapisáinámi àniwa Jesús, wía nacái yéewáidacaléca, idècunitàacá wàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná àniwa, yá maaapicani, yái Jesúsca. ¹⁹ Néese iicáca higuera yéetaná ibàlùericawa àyapu idùlepi. Yá Jesús yàacawa higuera yéetaná yàatalé icutácaténá iyacaná. Quéwa canáca iyacaná, iicá ibáiná meedá. Néese Jesús íimaca àicu irí:

—¡Càmíta quirínama càyacanáca píawa! —íimaca yái Jesúsca, yáasáidacaténá walí Dios yúuwichàidáanápinaté israelitanái. Yáta ichuidacawa macáita yái higuera yéetanámica, yá yéetáca. ²⁰ Néese wía, Jesús yéewáidacalénái waicáicáníni, yái wáináidacawa manuísíwata waicáidaca higuera yéetanámi irí. Yá wasutáca wéemiawa Jesús:

—¿Càiná yéewaná ichuidacawa abéeríçúseta, chuìcani yái higeraca yéetanámica? —wáimaca. ²¹ Néese Jesús íimaca walí:

—Iwàwacutácué peebáidaca tàí íiméeri iyú Dios imànínínápinacué píri cainácaalícué cayábéeri pisutéerica ícha imànínínápinacué píri. Péemiacué cayába, píbàacaalícué píwáwawa Dios iwéré tàí íiméeri iyú, yásí píalimácué pímaníca càide iyúwa númáaná higuera yéetanámi irí. Píalimápinácué nacái pímaníca cachàiníwanái. Píimacaalícué yái dúli irí: ‘Pímichàawa, pícaláawa manuírí úní yáaculé’, càicaalícué píima, yásí yàacawa càide iyúwacué píimáaná irí, báisicaalícué peebáidaca Dios imànínínápinacué píríni. ²² Núumacué píri nacái, macáita cainácaalí cayábéeri pisutéericueca Dios ícha imànínínápinacué píri, yá peebáidacaalícué tàí íiméeri iyú Dios imànínínápinacué píríni, yásí Dios imànicuèca píriwani —íimaca yái Jesúsca.

La autoridad de Jesús

²³ Néeseté Jesús iwàlùacawa templo iriculé. Yá idábaca yéewáidaca wenàiwica néré. Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemiawani:

—¿Cawiná ibànù pía pimusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená iricuise níai iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùulla pía pimusúadánápiná nía? —náimaca Jesús irí.
24-25 Néese Jesús íimaca nalí:

—Núa nacái nuwàwa nusutácuéca nuémíawa pía: ¿Cawiná ichùullatè Juan ibautizáanápiná wenàiwica, Diossica? ¿Wenàiwicanáisica? Píimacué nulí càirínacaalí náicha ichùulièricatè Juan ibautizáanápiná wenàiwica. Picàlidacuè nulíni. Picàlidacuè nulíni, yási nucàlidacuè nacái píriwani cawinácaalí ichùullaca núa numusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená iricuise níai iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca. Néese nadábaca natàanica nalíwáaca. Náimaca: “Wáimacaalí irí Dios ichùulièriquèera Juan, yási isutáca yéemíawa wíatá: ‘Néeni, ¿cánacuè càmitatè peebáidani?’ càipiná íimaca walí. 26 Càmita nacái wawàwa wáimaca irí wenàiwica ichùulièriquèera Juan, cáalucáiná wía wenàiwicanái íicha, macáita wenàiwica neebáidacáiná Juan itàanícátè Dios inùmalicuise”, càì náimaca nalíwáaca. 27 Iná náimaca Jesús irí:

—Càmita wáalíawa —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Càita nacái càmitacuè nucàlida píriwani cawinácaalí ichùullaca núa numusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená iricuise, níai iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los dos hijos

²⁸ Jesús isutáca yéemíawa judío íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái:

—¿Càinacuè píináidacawa iwali yái comparaciònca? Péemiacuèni. Abéeri asiali idèniacatè yéeniweba pucháiba asianái. Yá íimaca abéeri néená irí, yái idàbàanéerica: ‘Nuìri, siùcade pía píibaidaca nùasu uva ibànacalená yèewiré’, íimaca yái nàanirica. ²⁹ Néese líri íimaca yáaniri líriwa: ‘Càmita nuwàwa nuíbaidaca’, íimaca. Néeseta quéwa iwènúadaca íiwitáisewa, yá yàaca íibaidaca néré. ³⁰ Néese nàaniri yàacawa imáidacaténá líri áibawa. Yá ichùullaca íibaidaca uva ibànacalená yèewiré. Néese líri íimaca yáaniri líriwa: ‘Yá, pápa. Yáca nùacawéera’, íimaca. Quéwa càmita yàawa néré —íimaca yái Jesúsca. ³¹ Néese Jesús isutáca yéemíawa judío íiwacanánái, nía nacái sacerdote íiwacanánáica. Yá íimaca nalí:

—¿Càiríná náicha níai asiali yéeniweba pucháiba imànica càide iyúwa yáaniri iwàwáaná? — íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Yái idàbàanéerica —náimaca. Néese, Jesús yèepùla íimaca nalí:

—Péemiacuè cayába yái nutàacáica. Báisita áibanái yeedéeyéicatè plata yéenanái íichawa romanonái yàasu gobièrno irípiná, nía nacái inanái íiméeyéicatè asianái yáapicha plata iwalinápiná, nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, yá idéca Dios yàasu wenàiwicaca nía, Dios icuátacaténá nía. Quéwa, píatacuè càmita Dios yàasunáica. ³² Yacáiná Juan el Bautistamí yàanàcatè yéewáidacaténacuè pía piyáanápinacuè càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càmitacuè quéwa peebáida iríni. Néese áibanái yeedéeyéicatè plata yéenanái íichawa romanonái yàasu gobièrno irípiná, nía nacái inanái íiméeyéicatè asianái yáapicha plata iwalinápiná, nía yáca yéebáidacatè Juan el Bautista itàacáimi. Yátè nawènúadaca náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. Quéwa píacuè, éwita píicácanítacuè neebáidaca, néese càmitacuè quéwa píwènúada píiwitáisewa Dios irípiná peebáidacaténá càide iyúwatè Juan el Bautistamí icàlidáaná Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los labradores malvados

³³ Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwica comparaciòn iyú. Íimaca nalí: “Péemiacuè comparaciòn: Abéeri asiali idèniacatè ibànacale yàalunáwa uva yàalupiná. Yá ibànaca uva. Néese imànica iwáiná ibànacale itèsebàawa. Ichùulla nacái utáwi nacáichúa uva iyacaná yàalupiná, napisúacatalépiná uva ituní. Néese imànica chènuníri capli naicáidacatáisepiná macáita uva ibànacalená yàalu. Yá imàacaca áibanái icuèyèipiná irí yái yàasu uva ibànacalená yàalunáca, quéwa iwàwacutácatè nabànùaca irí yàasu uva iyacaná yéenápiná, yàasu èerita needácatáipinatè iyacaná. Idècanámitè imànica náapicha càiri wawási, yá néese yàacawa náicha áibalépiná. ³⁴ Uva yàasu èeri yàanàcatè needácaténá iyacaná, yá bānacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa néré nacutácaténá icuèyèi íicha bānacalé íiwacali yàasu uva iyacaná yéenápiná. ³⁵ Quéwa níai icuèyèica bānacalé náibāaca nía; nacapèedáidaca abènaméeyéi, nānuāca áibanái, néese nanūaca abènaméeyéi wenàiwica iba iyú. ³⁶ Yá bānacalé íiwacali ibànùaca nāatalé àniwa yàasu wenàiwicanáíwa áibanái, manūba yáwanái idàbàanéeri yāawírí íicha. Quéwa càita nacái níai icuèyèica bānacalé namànica nalí báawéeri mamáalāacata.

³⁷ “Néese bānacalé íiwacali ibànùaca nāatalé líriwa, íináidacáináwa líriwa yái bānacalé íiwacalica: ‘Báisita nāaca nuìri íimíétacanāwa’, íimaca íináidacawa líriwa. ³⁸ Quéwa níai icuèyèica bānacalé naicāca líri yāacawa napualé, yá náimaca nalíwāaca: ‘Yāara bānacalé íiwacalica yéetācaalípināwa, yá yāaca bānacalé líri líriwa. Ara, wāacuéwa wanūanáni. Yási wíacata bānacalé íiwacanánái’, náimaca. ³⁹ Càita náibāacani, yá nawatāidacani bānacalé yéewíse, yá nanūacani.

⁴⁰ “Siùcade pímacué nulí: Yáí uva ibànacalená íwacalica, yàanàacaalipíná nàatalé, ¿càinásica imànipíná nalí, níái icuèyéicaté bàncalé?” ímaca yáí Jesúsca. ⁴¹ Néese níái wenàiwica iyéyéica templo iricu náimaca Jesús irí:

—Inúapíná níái báawéyéica, càmita nacáí catúulécaná iicáca nía. Néese imàacapíná áibanáí cayábéyéí íwítáise icuèyéipíná irí yáí uva ibànacalenáca, ibànueyéipíná irí yáasu uva iyacaná yéenápíná needácaalí bàncalé iyacaná —náimaca. ⁴² Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisita. Pidécueca píleeca nacáí comparaciòn Dios yáasu profeta itànèericaté Dios inùmalicúse. ¿Cánacué càmita peebáida itàacáí? Itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ibànùanápínaté nacuèrinápíná, níái israelitaca, quéwa báawáanápínaté naicácani. Càité profeta íimaca:

‘Níái imàníyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa Wacuèriná Dios idéca imàacaca máiníri iwàwacutácawa capíi iripínáni yáí íba náuquéricaté. Càita Dios idéca imànica, íná wàaca Dios irí cayábéeri’,

càité profeta íimaca nùwali, núa càiride iyúwa íba, núa israelita icuèrinápínáca. ⁴³ Iná númacué pirí, càicuéca píade iyúwa báawéyéí icuèyéica bàncalé. Càmitacué picúa cayába israelitanáí càide iyúwa Dios iwàwáaná, càmitacué nacáí péewáida nía, íná càmita namàni cayábéeri. Siùcáise Dios càmita quirínama íbatàacué picúaca yáasu wenàiwica, níái israelitaca. Yá Dios imàacapíná áibanáí íbaidaca iripíná, yéewáidéyéipíná nía cayába, namànicaténá cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁴⁴ Iyaca nacáí áiba comparaciòn íba iwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwéyéicawa iwéré yáí íbaca, yásí wenàiwica ísubériacawa. Néese íba yúuwàcaaliwa áibanáí ínatabàa, yásí náalacawa ichùmalésí iyú —íimaca yáí Jesúsca, náalíacaténáwa Dios yúuwicháidáanápíná manuisiwata cawinácaalí càimíyéica yeebáida Jestú itàacáí.

⁴⁵ Níái sacerdote íwacananáica, fariseonáí nacáí, idécanáami néemiaca comparaciòn Jestú icàlidéerica, yá náalíacawa icàlidacatèni nàwali yáí tàacáisica. ⁴⁶ Ináté nawàwaca náibàacani náucacaténáni presoíyéí ibànaliculé. Quéwa cáaluca nía manùbéyéí wenàiwicanáí ícha, níacáiná manùbéyéí wenàiwica neebáidaca Jestú itàanica Dios inùmalicúse. Iná càmita nadé náibàaca Jestú.

22

La parábola de la fiesta de bodas

¹ Néeseté Jestú idábaca yéewáidaca nía àniwa comparaciòn iyú. Yá íimaca nalí: ² ‘Péemiacué comparaciòn: Yáí Dios icùanáca wenàiwica càicanide iyúwa abéeri nacuèriná imàníná iwàwéerica imànica manuírí fiesta líri írípínáwa, yáasu casamientopínáwa, líri yeedácáiná íríwa yàcawéetúapínáwa. ³ Yá nacuèriná ibànúaca yáasu wenàiwicanáíwa nàaca namáidacaténá wenàiwica nacuèriná icàlidéyéicaté íríní quéecha. Quéwa càmita nawáwa nàwacáidáyacacawa néré. ⁴ Néese nacuèriná ibànúaca yáasu wenàiwicanáíwa áibanáí. Ípíchawáise nàacawa, yá íimaca nalí: ‘Píacué picàlidaca nalíni, níara numáidéyéica, nudéca nuchùnìaca yáí nayáapínáca. Nùasu wenàiwica nadéca nanúaca nupira pacá walíibéyéí, áiba nacáí nupira walíibéyéí. Macáicata idéca canánama yáí nayáapínáca. Pisutacué nàanápínáwa aléí fiesta casamento nérépíná’, íimaca yáí nacuèrináca. ⁵ Néese nacuèriná yáasu wenàiwica namáidaca nía àniwa quéwa caná iwèni wenàiwicanáí iicáca nacuèriná itàacáíwa. Abéeri néená yàaca iicáca ibànacalewa. Aiba yàacawa yàcalé néré iwéndacaténá yáasuwa. ⁶ Yá áibanáí náibàaca nacuèriná yáasu wenàiwicawa. Yá nacúsica nía, namànica nalí báawéeri, àta nanúacataléta nía nacáí. ⁷ Yá néese máiní calúacana yáí nacuèrináca. Yá ibànúaca néré yáasu úwináíwa, yá úwináí nanúaca níái inuèyéicaté meedá nacuèriná yáasu wenàiwicawa, yá úwináí yeemáca nàyacàlemi. ⁸ Néese àniwa nacuèriná íimaca yáasu wenàiwicanáí íríwa: ‘Macáicata idéca ichùnìacanaca canánama fiesta casamientopíná quéwa níara numáidéyéicaté quéechatécáwa, canáca yéewaná nàanàaca, càmicáínaté neebá numáidáaná nía. ⁹ Iná píacué picutáca mamáalàacata wenàiwicanáí bamuchúamibàa yàcalé, àyapulicubàa nacáí pímaidacaténacué nía macáita píanèyéica’, íimaca yáí nacuèrináca. ¹⁰ Néese níái yáasu wenàiwicanáí nàacawa bamuchúamibàa yàcalé àyapulicubàa, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica nàanèyéica néenibàa, cayábanaméyéí, báawanaméyéita nacáí. Iná yéewa idéca capíi ipuníacawa madécaná wenàiwica iyú, yáí manuírí capíi imáadaná casamento yàaluca.

¹¹ “Néeseta quéwa yáí nacuèriná iwàlùacawa néré itàidacaténá wenàiwicanáí yàanèyéica néré nayáacaténá nayáacaléwa, yá iicáca abéeri asialí íbàlesiámi yáapichawa meedá. Càmitaté íwali íbàlewa wàlisàíwa, yáí bàlesi cayábéerica nacuèriná iwacuèricaté macáí wenàiwica irí, fiesta casamento íbàlenápíná. ¹² Yá nacuèriná íimaca irí: ‘¿Néeni? ¿Cánásica yéewaná píwàlùacawa aléí, éwita càmicáaníta píwali píbàlewa fiesta casamento íbàlenápíná, yáí bàlesica nuèrica nalí?’ íimaca yáí nacuèrináca. Yá masànacani ícalúniwa nacuèriná

íicha, yái asialica. ¹³ Néese nacuèriná íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa, níái iwacuèyéica yàacási wenàiwicanái irí: ‘Caquialéta, pidacuècué yái asialica icáapi nacái, yàabàli nacái. Yá piúcacué wáichani aléera catéeri iriculé. Wenàiwicanái náicháanipíná manuísíwata néré, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa’, íimaca yái nacuèrináca. ¹⁴ Dios imáidacáiná manubéeyéi wenàiwica, quéwa càmita yeedá macáita yàasu wenàiwicapínáwa nía”, íimaca yái Jesúsca.

El asunto de los impuestos

¹⁵ Néesetécáwa, abénaméeyéi fariseo nàwacáidáyacacawa natàanica náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa náalimáidáanapíná naicáwa Jesús icálidacatená áiba wawási báawéeri yéewanápiná nacháawàaca iináwaná iwali romanonái yàasu gobiernonái irí. ¹⁶ Iná nabànúaca abénaméeyéi néenáwa Jesús yàatalé náapicha nacái áibanái cayábéeyéi iicaca rey Herodes íiwitáise. Yá náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáaliacawa pitàanica báisíiri iyú, péewáidaca nacái wenàiwica báisíiri iyú náyacatená machacàníiri iyú càide iyúwa Dios ichùullaná náyaca. Wáaliacawa nacái piicaca macái wenàiwica abédanamata, iná càmita píbatàa áiba wenàiwica caináwanéeyéi iwèntúadaca píiwitáise cayábéeri íicha. ¹⁷ Iná picáida walíni cainácaalí píináidacawa: ¿Cayábásica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobiernonái icuèyéica wàasu cáli? —náimaca. ¹⁸ Quéwa Jesús yáaliaca náiwitáise báawéeri nawáwaná nacháawàaca iináwaná iwali itàacái iwalísewa. Yá íimaca nalí:

—Piacué pucháibéyéica íiwitáise, ¿cánacué píalimáida píicawa núa pícháawàacatená nuináwaná iwali nutàacái iwalíse? ¹⁹ Néeni, píasáidacué nuicá moneda càichúaca nachùullacuéca pípáyaidaca iyú núa —íimaca yái Jesúsca. Yá natéca iri denario, yái cawèníiri monedaca abé èeri iwènicatáica. ²⁰ Néese Jesús isutáca yéemiawa núa:

—¿Cawiná yéenáwaná ichanàawa moneda iwali? ¿Cawiná nacái ípidená ichanàawa iwali? — íimaca yái Jesúsca. ²¹ Yá náimaca irí:

—Emperador ípidenáquéi ichanàawa iwali, yéenáwaná nacái ichanàawa iwali, yáara romano íiwacalíná, icuèrica macái èeri mìnánái —náimaca. Iná Jesús íimaca nalí:

—Pípayáidacué píichawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùullanácué pípáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanacué pimànica —íimaca yái Jesúsca. ²² Yá nánáidacawa manuísíwata néemiaca Jesús íimáaná, càmicáiná náalimá nacháawàaca iináwaná iwali itàacái iwalísewa. Néese namàacacani, yá nàacawa íicha.

La pregunta sobre la resurrección

²³ Néese yáté èerica àniwa abénaméeyéi saduceo nàacawa Jesús yàatalé. Níái saduceo náimaca yéetéeyéimiwa càmitasa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanái iicáanica Jesús iquíniná, iná nasutáca néemiawa Jesús, náalimáidacatená naicáwani. Yá nacálidaca irí tàacási. Náimaca irí:

²⁴ —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacási íiméerica Dios ichùullanácué wía judíoca wamànínápiná cà: Aslái yéetácaalíwa méenibeta, yási iwàwacutá yéenasàiri yeedáca iríwa yéenasàiri ínumiwa yàacawéetúapínáwa yéewacatená idèniaca úapicha yéenibewa naiduéeyéipíná iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná náyaca wenàiwica icuèyéipíná yéetéerimiwa yàasu cáli. ²⁵ Uwé, áibaalíté náyaca wèwi siete namanúbaca yéenanái. Nabèeri yeedáca abéechúa íinupínáwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta. Méenibecáináni, iná iméeréeri yeedáca úái ibèeri ínunicawa. ²⁶ Càita nacái iméeréerimi yéetácawa uícha méenibeta. Néese iméeréeri yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níái sietéeyéicaté imanúbaca needáca úa. Yá neetácawa uícha macáita méenibeta. ²⁷ Néese úanama yéetácawa náami nacái. ²⁸ Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa idé icáucàacawa áibaalípinátá, càide iyúwa áibanái ímáidáanáwa, néese ¿cáinápínásica uníri náicha níara sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náaliacawatá macáicáináta náinuca úa —náimaca, naicáanica Jesús iquíniná. ²⁹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piméeráacawa báisíiri tàacási íicha càmicáinácué píaliáwa càinácaalí íimáaná Dios itàacái profetanái itànèericaté Dios inùmalicuise. Càmitacué nacái píaliáwa Dios íiwitáise cachàiníiri iwali imicháidáanapíná wenàiwica yéetácási íicha. ³⁰ Aiba èeriwa yéetéeyéimiwa nacáucàapínáca, quéwa càmita nacásàapínáwa, níái aslanáca, inanái nacái, náyapínáciná càide iyúwa chènuníseeyéi ángel íyáaná càmiyéica icásàawa. ³¹ Aiba wawási nacái, píyúunáidacuéca càmita Dios icáucàidapíná wenàiwica áiba èeriwa, quéwa pídecuéca píléeca cuyálua profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuise, iná ¿cánacué càmita péemia càinácaalí íimáaná? ³² Dios íimacaté: ‘Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, càité íimaca yái Diosca. ¡Dios càmita icúa yéetéeyéimiwa ichéeca meedá! ¡Néese Dios icúaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué píaliácawaca cáuca núa Dios yáapicha siúcade, níái Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita neetácaánitatéwa madécaná camuí ípíchawáiseté Moisés iyaca. Iná yéewa wáaliacawa Dios icáucàidáanapíná yéetéeyéimiwa áiba èeriwa —íimaca yái Jesúsca.

³³ Néese wenàiwicanái nadécanáami néemlacani, yá nánáidacawa manuísiwata néemíaca Jesús yéewáidáaná nía.

El mandamiento más importante

³⁴ Néeseté fariseonái idécanáami néemíaca Jesús iináwaná imawèniadacaté saduceonái yáasu tàacáisi, yá fariseonái nàwacáidáyacacawa. ³⁵ Néese abéeri fariseo yéewáidéeri wenàiwica templo írìcu, íináidacawa yáalimáidáanápíná íicáwa Jesús icàlidáanápíná áiba wawàsi báawéeri nacháawáacaténá iináwaná iwali iwalíise. Yá íimaca Jesús írì:

³⁶ —Pía yéewáidéerica wenàiwica, nàyaca madécaná wawàsi Dios ichùulìerica wamàninápináca. ¿Càiríná wawàsi máiníri cachàinica náicha canánama wamàninápiná? —íimaca. ³⁷⁻³⁸ Néese Jesús íimaca írì:

—Yá Dios ichùullanáca máinírìca cachàinica náicha canánama wamàninápiná càì íimaca: ‘Cáininá piicáca Picuèriná Dios macái piwàwallcúsewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái piwítáise iyú nacáíwa’, càì íimaca. ³⁹ Iyaca walí áiba inacáiri nacái, yáí pucháibáanáca. Yá íimaca: ‘Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca piawawa’, càì íimaca yáí Diosca. ⁴⁰ Canáca áiba tàacáisi cachàiníri náicha níai pucháiba ichùullacanáica. Macáita tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliucúse, profetanái nacái icàlidéericaté Dios inùmaliucúse, macáita yáí tàacáisica yéewáidaca wía cáinináanápíná waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái —íimaca yáí Jesúsca.

¿De quién desciende el Mesías?

⁴¹ Néese idécunitàacá fariseonái iyaca Jesús íipunita, yá Jesús isutáca yéemiawa nía. ⁴² Íimaca nalí:

—¿Càinácué pínáidacawa Mesías iwali, yáí picuèrinápinácuéca Dios ibànùeripinácuéca píri, píacué israelítaca? ¿Cawiná itaquèrinámíni? —íimaca yáí Jesúsca. Néese náimaca Jesús írì:

—Rey David itaquèrinámícani, yáí Mesíasca —náimaca. ⁴³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta rey David itaquèrinámícani yáí Mesíasca. Quéwa rey Davidcaté íimaca áiba wawàsi nacái Mesías iwali, yáí israelíta icuèrinápináca. David icàlidacaté Espíritu Santo inùmaliucúseni, yá David íimacaté Mesías iwali ‘Nuíwacalí’. Càité David íimaca:

⁴⁴ ‘Nucuèriná Dios íimacaté Nuíwacalí írì: Píawinawa nuéwápuwáise picùacaténá núapícha macáita, idécunitàacá numawèniadaca pícha macái piùwidenáíwa, íimaca yáí Diosca’, càité íimaca yáí Davidca. ⁴⁵ Yáí rey Davidca íimacaté Mesías iwali ‘Nuíwacalí’, íná éwita rey David itaquèrinámícanítaní, yáí Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca iwali rey David íiwacalí nacáicani —íimaca yáí Jesúsca, icàlidaca nalí iwaliwa, yáí Mesíasca.

⁴⁶ Canácata néená yáalíeri áiba tàacáisi náaliméerica namawèniadaca iyú Jesús, íbatàa abéeri tàacáisi piná, càmíta náalíawa, canásiwata. Íná cáaluca nasutáca néemiawa Jesús àniwa, ípíchaná báica nía nacái wenàiwicanái yàacuésemi.

23

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

¹ Néeseté Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, áibanái nacái wenàiwicanái iyéeyéica néeni. ² Yá íimaca walí: ‘Níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, nía nacái fariseoca nacàlidacuéca píri tàacáisi profeta Moisés itànèericaté báaluité Dios inùmaliucúse. Néewáidacuéca pía píalíacaténácuéwa càinácaalí íimáaná yáí Dios itàacáica.

³ Íná néewáidacaalícué pía Dios itàacái iyú, néese peebáidacué yáí nacàlidáanáca, pímanícué nacái macáita càide iyúwa nacàlidáaná Dios itàacái írìcué. Quéwacué picá pímaní càide iyúwa namàniná, nacàlidacáinácué píri cayábéeri wawàsi, quéwa namànica áiba wawàsi méetàuculéeri, báawéeri meedá. ⁴ Nadèniaca nàasu tàacáisi nacáíwa, méetàuculéeri Dios itàacái íicha. Íná nachùullaca wenàiwicanái namànica wawàsi máiníri càulenáca náicha, náimacáiná Dios iwàwacasa wenàiwicanái imànicani. Quéwa càmíta wenàiwica yáalimá lídenlacani, néese níai yéewáidéeyéica wenàiwica nàca nàwàwa nayúudàaca nía, càmíta nacái namàni càide iyúwa nachùullaná áibanái imànica. ⁵ Macáita yáí namànírìca, yá namànicaní wenàiwicanái íicápiná meedá, yéewacaténá wenàiwica nàca náimíetacaná meedá. Nawàwacué piyúnáidaca cáináca naicáca Dios itàacái níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu. Íná nadacùca nàwaliwa Dios itàacái yéená napùdálícuwa, nàaná iwali nacáíwa, càide iyúwa Dios ichùullaná wamànica, wía israelítaca, quéwa nadacùacani cáucuíri iwaalíbipi iyú yéewacaténácué píicácani ráunamáita, íná piyúnáidacuéca cáináca naicáca Dios itàacái, níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu. Cáalaca namànica nàasu chílanásiwa nasucuéri nabàle ipùata iwaliwa yéewacaténácué piyúnáidaca nàca Dios icàaluíná macái nawàwalícuésewa. ⁶ Nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi íinata cáimíetacanéeyéi yáawinacatáicawa macái wenàiwicanái yàacuésemi nayáacaalí nayáacaléwa náapícha, namànicaalí culto nacái judionái yéewáidacàalu írìcu, yéewacaténá áibanái naicáca nía iyúwa máiníyèica cachàinica. ⁷ Nawàwa macái wenàiwica natáidaca nía cáimíetaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi naicácaténá

nía. Máini fariseonái iwàwacué pitàidaca nía cà: Píamísicawa yéewáidéerica wía”, íimaca yái Jesúsca.

⁸ Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Quéwa píacué nuéwáidacaléca, picácué piwàwa áibanái ímáaná píri ‘pía, yéewáidéerica wía’, nuwàwacáinacué macáita picáyacacawa càide iyúwa abémisana. Núcata yái abéericata yéewáidéerica pía. ⁹ Picácué píma áiba íri ‘Pía, Wáaniri, icuèrica wía’ cháí èeri írucu pidèniacáinacué abéerica Píaniriwa Dios iyéerica chènuniré. ¹⁰ Picácué piwàwa áibanái íimaca píri ‘pía, Wáiwacali, yéewáidéerica wía’, abéericáináta núa Cristo Píiwacalicué. ¹¹ Cawinácalicué péená iwàwéerica Dios iicácani iyúwa cachàinírira áibanái íicha, iwàwacutácué íibaidaca píri macáita càide iyúwa yáasu wenáiwica íibaidáaná íiwacali írwa. ¹² Níacáiná macáita cachàiníyéica iicáca yáawawa, níacata Dios imàaqueyéipiná báica nía, cà míyéica nacái cachàini. Néese cawinácalí cà míyéica cachàini iicáca yáawawa, níacata Dios imàaqueyéipiná cachàinica nía”, íimaca walí yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús yáaláaca fariseonái cachàiníri iyú, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenáiwica templo írucu. Íimaca nalí: “Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenáiwica templo írucu, Dios yúuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenáiwica íbàlèyéica capí inúma, néese càmita nawàlúawa capí írículé, càmita nacái namàaca áibanái iwàlúacawa. Càitacué pía, éwitacué píalíacáanitawa càinacáalí Dios itàacái ímáaná, càicáanfa cámitacué piwènúada píiwitáisewa peebáidáanápináni, càmita nacái píimàaca áibanái yeebáidacani, ipíchaná Dios yáasu wenáiwicaca nía. ¹⁴ Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenáiwica templo írucu, Dios yúuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, piyéedúacáinacué náicha nacapèmi, nàasumi nacái, níái catúulécaneyéeyéi inanáica inírimi yéetéyémicawa íicha. Néese, písutácuéca Dios déecuírí iyú, yéewacatená áibanái iyúunáidacuéca cayábaca píiwitáise. Dios yúuwichàidapínacué píawa cachàiníri iyú náicha áibanái cabáyawanéeyéica.

¹⁵ “Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenáiwica templo írucu, Dios yúuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, píacáinacúewa áiba cáli néré manuírí úni abéemàalé piwènúadacaténacué abéeri wenáiwica íiwitáise yeebáidacatená càide iyúwa péewáidáaná nía. Néese pídecánamicué piwènúadaca íiwitáise píasu tàacáisi iyúwa, yási péewáidacuéca imànica íbáyawanáwa pucháiba yáawiríericatái yáwanái íicha yái báawéerica píamániricuéca, píacué yéeyéipináwa infierno írículé, yái quichái cà mírica íchacàwa càiripinéerita iyaca.

¹⁶ “Dios yúuwichàidapínacué píawa! Càicuéca píade iyúwa matuíyéi itéeyéica áiba wenáiwica, píimacáinacué píwaliwa píalimáanása péewáidaca wenáiwica Dios íwali, quéwa càmitacué báisi píalíacawa Dios íwali. Píacáinacúewa wenáiwica chwái iyú nachiwáidacatená áibanái! Píacué fariseoca, pídecúéca cà píimaca nalí: ‘Píimacaalí báisi báisisíwataa templo ílipidená íwali píimánínápiná áiba wawási, néese càmicaalí piwàwa píimànicani machacàníri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá píimànicani, càmicáiná máini cachàinírira yái templo ílipidená; quéwa pícalídacaalíni templo yáasu oro ílipidená íwali, yási iwàwacutá píimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yúuwichàidaca pía, máinicáiná cachàinírira oro templo íicha’, cà píewáidacuéca wenáiwica píchiwa iyúwa nachiwáidáanápiná áibanái.

¹⁷ Píacué fariseoca, cà míyéica yáalíawa, matuíyéi nacái íiwitáise! ¿Càmítasicué píalíawa cachàinica templo oro íicha? Bàalutécáiná Dios ichùllaca wáawirináimi namánínápinaté írípíná yái temploca, íná yéewa cachàinica templo imànica oro. Íná iwàwacutácué píimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanacué Dios yúuwichàidaca pía. ¹⁸ Càita nacái, píacué fariseoca, pídecúéca cà píimaca altar íwali: ‘Píimacaalí báisi báisisíwataa altar ílipidená íwali píimánínápiná áiba wawási, néese càmicaalí piwàwa píimànicani machacàníri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá cà píimànicani, càmicáiná máini cachàinírira altar ílipidená; quéwa pícalídacaalíni ofrenda ílipidená íwali, yái pírái nanuérimica iyúwa sacrificio náacaténá Dios icàaluíná, yási iwàwacutá píimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yúuwichàidaca pía, máinicáiná cachàinica ofrenda altar íicha’, cà píewáidacuéca wenáiwica píchiwa iyúwa nachiwáidáanápiná áibanái, píacué fariseoca. ¹⁹ Píacué fariseo matuíyéica íiwitáise! ¿Càmítasicué píalíawa cachàinica altar ofrenda íicha? Bàalutécáiná Dios ichùllaca wáawirináimi namánínápinaté írípíná yái altarca, íná yéewa cachàinica altar imànica ofrenda. Íná iwàwacutácué píimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanacué Dios yúuwichàidaca pía. ²⁰ Píacué fariseoca. Càmitacué péewáida wenáiwica báisíri tàacáisi iyú. Núumacué píri cawinácalí íiméerica ‘báisi báisisíwata altar ílipidená íwali’, yá idéca nacái càí íimaca náipidená íwali cawinácalí ofrenda iyéerica altar íinata. Íná iwàwacutá yái wenáiwicaca imànica macáita càide iyúwa ímáanáaté áibanái írí. ²¹ Yá nacái cawinácalí íiméerica ‘báisi báisisíwata templo ílipidená íwali’, yá idéca nacái càí íimaca Dios ílipidená íwali, Dios imàacacáiná íiwitáise iyamáanápináwa templo írucu. Íná iwàwacutá yái wenáiwicaca imànica macáita càide iyúwa ímáanáaté áibanái írí. ²² Yá nacái cawinácalí íiméerica ‘báisi báisisíwata capíraléeri cáli ílipidená íwali’, yá idéca nacái càí íimaca Dios yáalubái ílipidená íwali iyéerica chènuniré, idéca

nacái còi ímaca Dios ípídená ìwali, Dios iyacáiná chènuniré. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa ímáanaté áibanái irí. Canáta yéewaná ichiwáidaca áibanái càide iyúwacué péewáidáaná nía pichíwa iyúwa, piácué fariseoca.

²³ “¡Piácué fariseoca, piácué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, Dios yúuwichàidapínacué piáwa, piácué pucháibéeyéica íiwitáise! Pimàacacuéca bñacalé ofrenda iyú Dios irí, abéerinama néená níái diyéyica imanùbaca pibñacaléca púubéeyéica, níái menta, anís nacái, comino nacái, càide iyúwaté Dios ichùulhanacué pimàacaca irí bñacalé ofrenda iyú sacerdotenái iyáapíná. Quéwa, càmítacué picúa wenàiwicanái machacànìiri iyú, càmítacué nacái piicá áibanái ipualé, càmítacué nacái piaca Dios icàaluíná. Iwàwacutácué còi pimànica, quéwa picácué piyamáida pimàaca piasu cawenìiriwa ofrenda iyú Dios írìpiná.²⁴ ¡Càicuéca piáde iyúwa matuíyí itéeyéica áiba wenàiwica, piácué fariseoca, píimacáinácué piwaliwa píalímáanása péewáidaca wenàiwica Dios iwali, quéwa càmítacué báisi píallacawa Dios ìwali! Péemiácué comparaciòn: Càicuéca piáde iyúwa wenàiwica ichàbáidéerica ìirapínáwa ùni wáluma yéewibàa imàacacaféna néeni awàsa, ipichaná ìiraca írìwa casaquèeri única, néese ráunamáita meedá iwetúaca manuírì camello casaquèeri. Càitacué pía, pimànicáinácué cáallacáiri iyú púubéeri wawásica iyúwa piawirínáimi íiwitáise ímáaná, quéwa matuíbanáiri iyú meedá píimáichacuéca Dios itaacái máinírìca iwàwacutáca weebáidaca.

²⁵ “¡Piácué fariseoca, piácué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, Dios yúuwichàidapínacué piáwa, piácué pucháibéeyéica íiwitáise! Pimànicuéca madécana wawási cáallacáiri iyú càide iyúwaté piawirínáimi yéewáidáaná, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca píiwitáise. Péemiácué comparaciòn: Càicuéca piáde iyúwa bacáa, quirápieli nacái wáibéeyéica ìnatàbàwa. Quéwa máinicué báawaca píiwitáise piwálicu càide iyúwa bacáa ipuníechúacawa casaquèeri iyú, peedacáinácué piríwa manùba wawási piyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimànírìcuéca.²⁶ ¡Piácué fariseo matuíyéica íiwitáise! Iwàwacutácué masacàaca pimànica píiwitáisewa piwáwalicúsewa quéechacáwa. Masacàacaalícué pimànica píiwitáisewa, yási masacàaca Dios ìicápiná macáita yái pimànírìcuéca.

²⁷ “¡Piácué fariseoca, piácué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, Dios yúuwichàidapínacué piáwa, piácué pucháibéeyéica íiwitáise! Péemiácué comparaciòn: Càicuéca piáde iyúwa càlicullimi nabàdéerica ìnatàbàa cayábawa cabalèeri iyú. Cayábéeyéi ìicácanáwa ìnatàbàawa càlicullimica, quéwa ipuníacawa yéetánimi yáapi iyú, macái íiwitáaná casaquèeri iyú nacái.²⁸ Càitacué pía nacái piácué fariseoca: Macái wenàiwica nayúunáida cayábacuéca píiwitáise, quéwa máinicué píiwitáise pucháibéeri idéca ipuníadacuéca piwàwa báawéeri iyú.

²⁹ “¡Piácué fariseoca, piácué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, Dios yúuwichàidapínacué piáwa, piácué pucháibéeyéica íiwitáise! Pidécuéca pimànica cayábanameyéi capíi profetanáimi yáasu càlicullimi iwícalé piwáwalicáinácué níái Dios yáasu profetamica, icálidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalícué. Pidécuéca pichùnica cayábéeri iyú nacái náasu càlicullimica áibanái cayábéeyéimica íiwitáise.³⁰ Néese pidécuéca còi píimaca: ‘Wáyacaalíé bàaluité wàawirínáimi yáasu èerimité, yá càmítate wayúudáa nanúaca Dios yáasu profetanímícatá’, càicué pidéca píimaca.³¹ Iná pidécuéca picáidaca píimánáwa píallacawa piawirínáimicuéca nía, níara inuyéyícaté Dios yáasu profetanámica.³² ¡Siùca nacáide mesunamáita pimáalàidapínacué pimànica yái báawéerica piawirínáimi idábéericaté imànica!

³³ “¡Piácué àapi nacáiyéica íiwitáise! ¡Piácué caculáléeyéica íiwitáise! ¡Càmítacué píalímá pichúulicawa ícha yái yúuwichàacáisi iyéerica infierno írìcu!³⁴ Iná nubànùpinácué píataléwa nùasu wenàiwicawa icálidéeyéipíná tàacáisi nunùmalícué, nùasunái profetanái, nùasunái cáallacáiyéi nacái, nùasunái yéewáidéeyéi wenàiwica nacái. Quéwa, nùalíacawa pinùapínacuéca abénaméeyéi néená, pitàtàapínacué abénaméeyéi néená cruz iwali, picapèedáidapínacué abénaméeyéi nacái judionái yéewáidacáalu írìcu, pípiadáidapínacué nía yácalé ícha áiba yácalé nérépiná.³⁵ Iná Dios yúuwichàidapínacué piáwa, piácué israelitaca, nàwalíse macáita cayábéeyéimica íiwitáise piawirínáimicué inuyéyícaté, nantúacatáiseté Abel, yái cayábéerimica íiwitáise, àta nanúacatalétaté nacái Dios yáasu profeta Zacarías, yái Berequías ìirímicaté, piawirínáimicué inuéricaté templo ibàacháwalená írìcubàa, bamuchúamibàa náicha altar; templo nacái.³⁶ Péemiácué cayábani, Dios yúuwichàidapínacué piáwa, piácué israelitaca iyéeyéica siúcade ìwalíse macáita yái báawéerica pimànírìcuéca nalí, níái nùasu wenàiwicaca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesus lloira por Jerusalén

³⁷ Néese Jesús íimaca: “¡Piácué Jerusalén iyacàlená mìnanaica, piácué inuyéyéica Dios yáasu profetanái, pinúacuéca áibanái nacái ìba iyú, níái wenàiwica Dios ibànúeyéica icálidaca pirícué tàacáisi inùmalícué! ¡Manùba yàawírìca nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca pía càide iyúwa cawámai úwacáidacaalí uclaca uénibewa ubáiná yáapiréwa! Quéwa càmítacué piwàwa nucùaca pía.³⁸ Iná péemiácué cayába, máiséeyéipíná picapèemicuéca, idécanaami piùwidenái imànícucéca úwicái píipunita.³⁹ Yá nùumacué nacái pirí, siúcáise de càmítacué píicá

núa quirínama àta píimacatalépinátacué nùwali: ‘¡Cayábéericaní yái yàanèrica Wacuèriná Dios ípidená ìwali, Dios ìbànuèrica walí!’ càipínacué píimaca nùwali”, íimaca yái Jesúsca.

24

Jesús anuncia que el templo será destruido

¹ Néeseté Jesús yàacawa templo íicha. Idècunitàacá yàacawa, wía yéwáidacaléca wàacawa yáapicha mawiénita írì. Yá wadábaca watàaníca írì templo ìwali, nàwali nacái cayábanaméeyéi capíica iyéeyéica templo itéese. ² Quéwa Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayába yái nùuméeyéicuéca píri ìwali, níai capíica. Báisíta áiba èeriwa canácata capíi yàasu íba yáawínèripínacawa áiba íba íinata. Macáita níai temploa itéeséeyéica namáalàapínáta nacáíwa —íimaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin

³ Néese Jesús yàacawa dúli néré ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús yáawinacawa néré. Néese wía yéwáidacaléca wàacawa yàatalé watàanícáténá yáapicha méetàucuta áibanái íicha. Yá wáimaca írì:

—Wawàwaca picàlidaca walí chácátáinacaalí ichàbapínáwa yái picàlidéerica walí templo ìwali. ¿Cáinásica iyú wadépiná wáallacawa mawiéníca péenáíwaná pianàanápíná àniwa, èeri nacái imáalàanápínacawa? —wáimaca. ⁴ Néese Jesús íimaca walí: “Píicácué píichawa cayába ipíchaná áibanái ichíwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáalàapínacawa. ⁵ Manùbacáiná wenáiwica nàanàapíná icàlidéeyéipíná ichíwawa. Náimapíná núacasa níata. Yá nacálidapíná nachíwawa. Càipíná náimaca: ‘Núacata yái Mesiasca ípidenéerica Jesucristo, israelita icuèrinápínáca’, càipíná náimaca namànica nachíwawa. Yá nachíwáidapíná manùba wenáiwica. ⁶ Nacálidapínacué píri madécaná ùwicái íináwaná ìwali, áibanái imànínása úwi mawiénita, déecubàata nacái. Quéwacué, píicácué cáalu píawa iwàwacutáicáiná càì namànica, quéwa càmítàacá imáalàapínáwa yái èeriquéi. ⁷ Manùbacáiná áiba càli néeséeyéi ipéliapíná áiba càli néeséeyéi ípunitawa, áibanái gobierno namànipínáca ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. Yá manùbéeyéi wenáiwica néetápínacawa mápíicái iyú, càli nacái icustapínacawa madécaná cáliwa. ⁸ Quéwa macáita yái yúuwichàacáisica, yátanica idàbàanèerica yúuwichàacáisica meedá, càide iyúwa inaná ídàbacaalí úuwichàacawa úasu èeri umusúadacáténá íicá èeri.

⁹ “Néese náibàapínacué píawa nacháawàacáténacué píináwaná ìwali náiwacanánái írìwa peebáidacáinacué nutàacái. Yá namànipínacué píri báawéeri, yá nanùapínacué píawa. Macái èeri mìnánái báawacuéca naicápiná píawa peebáidacáinacué nutàacái. ¹⁰ Néenialípiná manùbéeyéi wenáiwica nawenùadapíná nuícha náiwitáisewa namànicaténá nabáyawanáwa. Yá báawapíná naicáyacacawa, nacháawàayacacawa. ¹¹ Madécaná iwícùlidéeyéi cachíwéeyéi yàanàapínáca icàlidéeyéi ichíwawa. Náimapíná nataanínása nacái Dios inùmaliçuise, yásí nachíwáidapíná madécaná wenáiwica. ¹² Néenialípiná iyaca madécaná báawéeriwa, iná batéwa macáita càmítapíná cáinái naicáyacacawa. ¹³ Quéwa cawínacaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetacatalétawa, nuwasàapíná níawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. ¹⁴ Yá nàapínacawa macái càli ínatalé nacálidacáténá yái tàacáisi cayábéerica íiméerica Dios icùaca yàasu wenáiwicawa yéewacáténá macái èeri mìnánái néemiacani; néese èeri imáalàapínacawa macáita.

¹⁵ “Baaluité profeta Daniel itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise icàlidéerica walí áiba báawéeri casaquèri wawàsi íináwaná ìwali abèeri wenáiwica imànírípínáca templo írìcu, aléde càmítacaléca Dios íbatàa wenáiwica imànica càiri wawàsi, casacàacáténá imànica templo Dios íicha. Píicácaalípinacué yái báawéerica iyéeripínáca templo írìcu—píacué iléeyéica yái tàacáisica, péemiacué cayábaní—iná píicácaalípinacué yái wenáiwica iyaca néré, yásí iwàwacutácué píiapacawa Jerusalén iyacàlená íicha. ¹⁶ Yásí cawínacaalí iyéeyéica cháí Judea yàasu càli íinata, iwàwacutá napiacawa dúli inàlíméeri nérépiná. ¹⁷ Cawínacaalí wenáiwica iyamáidacatáicawa iyaca icapée ipùata sàabadèeri íinatawa néenialípiná, iwàwacutá càmita nèepùa nawàlùacawa nacapèe írìculéwa needacáténá nàasuwa ipíchawáise napiacawa Jerusalén iyacàlená íicha. ¹⁸ Cawínacaalí iyéeyéica manacúaliré, iwàwacutá càmita nèepùawa nacapèe néréwa, íbatàa needàanápíná nabàlewata, iwàwacutá càmita nèepùawa ipíchawáise napiacawa Jerusalén iyacàlená íicha. ¹⁹ ¡Nàuwichàapínáwa manuísíwata cawínacaalí inaná ídèericuyéica, nía nacái inanáca yéeyéica quíraslí líra línisi, càmícáiná náalímá napiacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa! ²⁰ Pisutácué Dios íicha ipíchanacué iwàwacutá píiapacawa uníabépi, máinícáinacué càulenáca píacawa, càmita nacái sábadò írìcu judíonái iyamáidacatáicawa, ipíchaná nabàlacuéca píicha yàcalé iwáiná inúma pímusúacatáisepináwa yàcalé íicha. ²¹ Néenialípiná wenáiwica yúuwichàapínacawa báawanama. Canácáté áiba yúuwichàacáisi báawéeríwanái íicha, Dios idàbacatáiseté yái èeriquéi, àta síuca nacáide. Càmírípínáta nacái áiba yúuwichàacáisi báawéeri íicha càirípínátawa cháí èeri írìcu. ²² Càmicaaalí Dios imàaca maléenèeripínáni yái yúuwichàacáisicatá, yásí macái èeri mìnánái yéetápínacawatá.

Quéwa Dios idéca imàacaca maléeneripinàcani cáiminácáiná iicáca yàasu wenàiwicawa, níai wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa.

²³ “Néese néenialpíná áibanái íimapíná piríwa: ‘Aqualécué piicáca, chácata iyaca yái Mesíasca’, càipíná náimaca; áibanái nacái náimapínacué piríwa: ‘Piicácué Mesías iyaca néré, yái judío icuèrináca’, càipíná náimaca. Quéwa, picácué peebáida nalíwani. ²⁴ Manúbacáiná cachiwéeyéi yàanàpiná, icàlidéeyéipíná ichiwawa Mesíasca nái, judío icuèrinápiná; áibanái iwicùlidéeyéi nacái nàanàca icàlidéeyéipíná ichiwawa. Náimapíná nàtanínása Dios inùmalcuise. Yá namàpiná yái càmíríca wenàiwica idé imànica. Càita nàasáidapíná nachàiniwa nachìwáidacaténá èri mìnánái. Náalimáidapíná nachìwáidaca nacái Dios yàasu wenàiwica, níai Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa. Càimcaalí Dios yàasunái iicá íchawa cayábani, yásí cachiwéeyéi náalimá nachìwáidaca nía nacái. ²⁵ Nudéca nùlàacuéca pía náicha, ipichawáise ichàbapínacawa. ²⁶ Iná náimacaalícué pirí: ‘Aqualécué piicáca Cristo iyaca manacúli yuucubàa càinawàiri’, picácué píawa néré. Náimacaalícué nacái pirí: ‘Piicácué chácataníra Cristo iyaca capí imàdáná irícu, ibàacawa’, picácué peebáidani. ²⁷ Nùcáiná nùacaalípináwa néese àniwa, yásí macái èri mìnánái naicáca nùcànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icànàanà macáita capíraléeri cáli iwali chènuniré èri imusúacatáisewa àta èri iwàlùacataléwa. Càicata nacái nùapínacawa néese àniwa nuénáiwana yàanàcatáiwá, núa asíali Dios néeséerica. Càmita nùawa ibàacanéeri iyúwa. ²⁸ Mäulenéeri iyú piicápinácué chábàanacalí nùacawa càide iyúwacué píalánáwa alénácaalí yéetéerimiwa írława piicácáinácué manúbéeyéi wáchuli nàwacáidáyacawa”, íimaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

²⁹ Jesús íimaca walí: “Néenialpíná ichàbacanacáitawa yái yúuwichàacáisica, yá catápináca èeri icamaláná, yá nacái quèeri càmítapíná amalá icànaca. Dùlupta nacái nacaláapínáwa chènuníse. Yásí cachàiníyèi wawási iyéeyéica chènuniré nacusúacawa macáiwá. ³⁰ Néese macái èri mìnánái iicápiná abéeri wawási chènuníse imàaquèeripínáca náalíacawa nùanàanàpiná, núa asíali Dios néeséerica. Yá náichàanípíná nacalúniwa níai macáita èri mìnánáca. Néese naicápiná núa, núa asíali Dios néeséerica, nùanàpiná acalèe yéewíse cachàiníri nuíwítáise iyúwa, mëlumèluíri iyú nuclúacaténá macáita. ³¹ Yá nubàupíná nùasu ángelnáiwá napùllacaténá trompeta cachàiníri iyú nàwacáidacaténá macáita wenàiwica nuedéeyéica nùasunáipináwa. Càipíná nùwacáidaca nulíwa nía àta alénácaalí nàyaca macái cáli imanuica cháí èri irícu, èri imusúacatáisewa àta èri iwàlùacatalécawa.

³² “Péemiácué cayába comparación híguera yéetaná iwali: Càisinàcaalí híguera yàana, yá imusúadacaalí ibáináwa, yá píaliacuécawa mawíénica camuí. ³³ Càita nacái piicácaalípinácué ichàbacawa macáita yái nucalidéericuécá pirí iwali, yásí píaliacuécawa mawíénica núa, nùanàpináwa néese àniwa, núa asíali Dios néeséerica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capí inúma irícu, iwàlùanàpináwa capí iriculé. ³⁴ Péemiácué cayábani, macáita yái siúquérica tàacáwa nucalíacuécá pirí iwali, macáita ichàbàanàpinácawa ipichawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéipínáca néenialíwa. ³⁵ Yái capíraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalàapínacawa áibaalípiná, néese nutàcái càmíta imáalàapínáwa. Macáita ichàbapínacawa càiwade iyúwa nucalídaná piríni.

³⁶ “Quéwa canácata yáaliériwa chácátáinàpinácaalí yái èerica, chènuníseyéi ángel nacái càmíta náalíwa, núa nacái Dios írłica, càmíta nùalíwa chácátáinàpinácaalí èeri, hora nacái. Abéericata Nùaniri Dios yáaliériwa.

³⁷ “Mawíénicaalípiná nuénáiwana nùanàcatáipínáta àniwa, núa asíali Dios néeséerica, yásí wenàiwicaná nàyapínáca càide iyúwaté èri mìnánái iyàanaté Noé yàasu èerité. ³⁸ Bàaluité èeri ipichawáiseté úni yéesacawa macáita cáliquéi, macái èri mìnánái nàyacaté matuíbanáita Dios íicha; nayáacaté nayáacaléwa, nàiracaté nacái nàiracaléwa. Needácaté nacái náinupínáwa. Càitè namànica àta Noénái iwàlùacataléatéwa arca iriculé. ³⁹ Càmitaté èeri mìnánái yeebáida mawíénicani yái yuuwichàacáisica. Néeseté yáta manuíri yéesacái yàanàca, yá macáita néetácawa càmíyèicaté iwàlùawa arca iriculé Noénái yáapícha. Càita nacái yuuwichàacáisi yàanàpináwa ráunamáita èeri mìnánái iwali áiba èeriwa nùanàcatáipínáta àniwa, núa asíali Dios néeséerica. ⁴⁰ Néenialpíná pucháiba asianái yèepuníyèipínacáwa manacúlibàa. Angelnái itépiná abéeri asíali, abéeripíná nacái imàacawa néenita. ⁴¹ Yá pucháiba inanái namulúapínáca nàyaca ituínási. Angelnái itépiná abéechúa, abéechúapíná nacái imàacawa néenita.

⁴² “Picúacáitacué nùanàca, càmícáinácué píalíwa nuénáiwana nùanàcatáipíná, núa Píiwacalícuécá, chácátáinàpinácaalí nùanàca àniwa. ⁴³ Péemiácué cayába comparación: Capí íiwacalí yáalíacaalíwa càinàcaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanà táiyápitá, yá càmíta capí íiwacalí íimacatá, càmíta nacái ibatàa nawàlùacawa icapèe iriculé nayéedùacaténá yàasutá. Càmita quéwa capí íiwacalí yáalíwa càinàcaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanà. ⁴⁴ Càicata nacáicué pía. Pichùniacué píiwítáisewa picúacaténácué nùacawa néese, núa asíali Dios néeséerica, nùacáináwa néese àniwa càmícatáipínácué picúca nùanà”, íimaca walí yái Jesúsca.

El criado fiel y el criado infiel

⁴⁵ Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Péemiacué comparación: Iwàwacutácué p̄yaca càide iyúwa capli íiwacali yàasu wenàiwica. Càibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwicaca, yeebáidéerica nacái íiwacali itàacáwa machacàn̄iri iyú. Iná yái capli íiwacalica, ipíchawáise yàacawa icapée íichawa, yá ichùullaca yàasu wenàiwicawa icùanápina yàasu wenàiwica áibanái, yàacaténá nacái nayáapíná èeri imanùbaca. ⁴⁶ Néeseçáwa capli íiwacali yèepùacalipínawa néese àniwa, yá casíimáica yàasu wenàiwica imànicaalcáwa càide iyúwa íiwacali íimánáté irí. ⁴⁷ Péemiacué cayábani, capli íiwacali imàacapíná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica líbaidacaté cayába íiwacali irípináwa, idècunitaacá canáca yái íiwacalica. ⁴⁸⁻⁵⁰ Quéwa capli íiwacali yàasu wenàiwica báawacaalí íiwitáise, yá iyúunáidacaalí íiwacali idècuniacawa càiripináta, yá nacái idàbacaalí icapèedáidaca inacáiyéiwa íibaidéeyéi, yá iyamáidaca íibaidaca iyàacaténá manuí iyáacaléwa, ìiraca nacái, icamáanápíná nacái icáméyeyéi yáapicha, yáta íiwacali yèepùapínáca yàanàaca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icùa yàanàaca, abéeri hora nacái càm̄iri yáaliwa iwali íiwacali yàanàanápíná. ⁵¹ Yási capli íiwacali idalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica. Yá yùuwichàacawa càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise nàuwichàanáwa infierno iricu. Yási náichàanápíná báawanama, naamapínáca nayéiwa nàuwichàacái iyúwa”, íimaca yái Jesúsca.

25

La parábola de las diez muchachas

¹ Néseté Jesús yéewáidaca wía comparación iyú, yá íimaca walí: “Néenialipíná, ipíchawáise Dios icùaca macáita wenàiwicanái, yá abénaméeyéi nactuapíná nùacawa néese, quéwa áibanái càm̄ita nacùa nùacawa néese. Càica níade iyúwa diez namanùbaca mánacanái. Péemiacué comparación: Mánacanái needáca nàasu lámparama nàacaténáwa fiesta casamiento néré. Yá nabàlùacawa bàacháwáise capli íicha, nacùaca abéeri asiali yàanàaca idècanámi yeedáca iríwa yàacawéetúawa, yéewanápíná nawàlùacawa nàapicha fiesta iriculé. ² Cinco namanùbaca mánacanái máiwitáiseeyéi. Aibanái cinco namanùbaca cáalíacáiyéi nacái. ³ Níai máiwitáiseeyéica meedá natéca nàasu lámparama, quéwa càm̄ita naté lámpara ituní napuníadánápíná àniwa nàasu lámparama. ⁴ Níai cáalíacáiyéica natéca ituní yaalupíná nàasu lámpara yáapichawa. ⁵ Néese idècunìcatéwa yái asiali yeedéericaté yàacawéetúawa, iná iwàwacutá mánacanái icùaca nía máadáiní. Yá cadapùleca macáita mánacanáica. Néese naimáca náichawa. ⁶ Néeseta quéwa catá bamuchúami yáta mánacanái yéemíaca áibanái imáidaca nalí cacháin̄iri iyú. Yá naimaca mánacanái irí: ‘Aca níara, piacúe píipunitáidaca nía’, naimaca. ⁷ Yá nacawàacawa macáita níai mánacanáica. Yá nachùnìaca nàasu lámparama. ⁸ Níai máiwitáiseeyéica meedá naimaca cáalíacáiyéi irí: ‘Píiucúacué wáli achúmána ituní, wàasu lámparamáiná ichacáca yàacawa’, naimaca. ⁹ Quéwa cáalíacáiyéi líma nalí: ‘Càm̄irita, canácáiná walí cayába wàasupíná, pirípínacúe nacái. Piacúe picutáca piríwa aléera nawéndacataléca’, naimaca nalí. ¹⁰ Néese idècunitaacá máiwitáiseeyéi nàacawa nawènicaténá nalíwa lámpara ituní, yá asiali yàanàaca yái yeedéericaté yàacawéetúawa. Néese níai cáalíacáiyéica mánacanáica ichùnìeyéicaté yàasuwa, nawàlùacawa nàapicha fiesta casamiento néré. Yá nabàllaca capli inúma. ¹¹ Néese níai máiwitáiseeyéica nàanàaca néré. Yá namáidaca capli inúma néeni. Naimaca: ‘Wáiwacali, piacùta walíni yái capli inúmaca’, naimaca irí. ¹² Néese quéwa íimaca nalí: ‘Péemiacué cayábani, càm̄itacué nùalía nuicáca píá’, íimaca nalí”, íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús íimaca walí iyéeyéica yáapicha: “Càita nacái iwàwacutácué picùaca nùanàaca néese àniwa. Picùacué cayába nùanàaca néese àniwa, nù, asiali Dios néeséerica, càm̄icáinacúe píalíawa chácátáinápínacaalí èeri nùawa, càinacaalipíná hora iricu nacái, càm̄itacué píalíawa”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola del dinero

¹⁴ Néseté Jesús yéewáidaca wía áiba comparación iyú. Yá íimaca walí: “Néenialipíná ipíchawáise Dios icùaca macáita, càicanide iyúwa càasuiri asiali idènièrica yàasu wenàiwicanáwa. Péemiacué comparación: Ipíchawáise càasuiri asiali yàacawa áiba cáli nérépíná, yá imáidaca yàasu wenàiwicanáwa. Yá yàaca nachàba yàasu platawa nactuapíná iríni. ¹⁵ Yá náiwacali yàaca abéeri ichàba cinco mil namanùbaca moneda máin̄iyéi cawènica. Yàaca nacái áiba ichàba pucháiba mil namanùbaca. Yàaca nacái áiba ichàba abéeri mil namanùbaca. Yái náiwacali yàaca nachàba càide iyúwa nàalimáná nàibaidaca, namànicaténá nàasu wawásiwa náiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yàacawa náicha áiba cáli néré. ¹⁶ Yái asiali idènièrica cinco mil namanùbaca, yàacawa caqualéta imànicaténá yàasu wawásiwa íiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yeedáca áiba cinco mil namanùbaca moneda íiwacali irípináwa ipualé yái plata íiwacali yèericaté ichàba. ¹⁷ Càita nacái imànica yái áiba asialica idènièrica pucháiba mil namanùbaca imàniripíná iyú yàasu wawásiwa. Yá yeedáca áiba pucháiba mil àniwa

fiwacali iripínáwa. ¹⁸ Quéwa yái asiali idènièrica abéeri mil meedá yàacawa, yá ícaca cáli yèewiré, yá ibàlìaca plata cáli iriculé. Càita ibàacaca íwacali yàasu platawa.

¹⁹ “Madécaná èeri idénámi, yá yèepùacawa néese àniwa yái náiwacalica. Néese imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáwa, níái yeedéeyéicaté ícha plata, yáaliacaténáwa náicha càisimalénácaalí needá náiwacali iripínáwa. ²⁰ Quéechacáwa yái asiali yàanàca íwacali yàataléwa, yái idènièricaté cinco mil namanùbaca moneda, yá yàaca diez mil namanùbaca moneda íwacali iríwa. Yá ímaca íwacali iríwa: ‘Nuíwacali, piacaté nuchàba cinco mil namanùbaca. Siùcade pidèniaca áiba cinco mil namanùbaca àniwa nuedéerica piripíná’, ímaca irí. ²¹ Néese íwacali ímaca irí: ‘Cayábéericani. Pidéca piibaidaca nulí cayába, machacàniri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca piibaidaca nulí machacàniri iyú achuméerina iyú, iná numàaca picùaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casíimáicaténá pía núpicha’, íwacali ímaca irí. ²² Néese àniwa, yái asiali yàanàaca nacái íwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba pucháiba mil namanùbaca moneda, yá yèepùadaca báinúaca mil namanùbaca íwacali iríwa. Yá ímaca íwacali iríwa: ‘Nuíwacali, piacaté nuchàba pucháiba mil namanùbaca. Nudéca nuedéca piripíná pucháiba mil namanùbaca àniwa’, ímaca irí. ²³ Néese íwacali ímaca irí: ‘Cayábéericani. Pidéca piibaidaca nulí cayába, machacàniri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca piibaidaca nulí machacàniri iyú achuméerina iyú, iná numàacaca picùaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casíimáicaténá pía núpicha’, íwacali ímaca irí.

²⁴⁻²⁵ “Néese nacái yái asiali yàanàaca íwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba abéeri mil namanùbaca moneda. Yá ímaca íwacali iríwa: ‘Nuíwacali, núaliacawa píwali caluérica píwítáise, peedácaíná piríwa yàacási càmicataléca píbàna, píwacáida nacái piríwa càmicataléca píbaida. Iná cáluca núa, yá nùaca nubàlìaca piasu plata cáli iriculé. Siùcade nuèpùada pirí àniwa piasu plataca’, ímaca. ²⁶⁻²⁷ Néese íwacali ímaca irí: ‘Báawéeri píwítáise, càmita píbaida nulí cayába, inuca pía nacái. Píináidacaalíwa nùwali nuedáaná yàacási càmicataléca nubàna, nùwacáidáaná nacái nùwali càmicataléca nùbaida, néese ¿cánaté càmita pímaaca nùasu plata caja néré, yéewanápiná inásacawa nulípiná achumáana quirítatá àniwa?’ Íwacali ímaca irí. ²⁸ Néese náiwacali ímaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Peedácué ícha níái abéeri mil namanùbaca monedaca. Piacué írini yái idènièrica diez mil namanùbaca’, ímaca yái náiwacalica. ²⁹ ‘Níacáiná macáita íbaidéeyéica cayába nulípiná, yá numàacáanápíná nacùaca madécaná mamáalàacata. Quéwa cawínacáalí càmiyéica íbaida cayába, càmita numàaca náibaidaca nulípiná quirínama. ³⁰ Piacué piùcaca yái wenáiwica canéerica iwèni méetàuculé máiníri catácatalé. Wenáiwicanái náicháanipíná manuísíwata, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa’ ”, ímaca yái Jesúsca.

El juicio de las naciones

³¹ Néeseté Jesús ímaca walí àniwa: “Núa asiali Dios néeséerica, nùanàapíná cachàiníri iyú, nucamalá írucuwa, càimiétaquéri iyú nacái, cachàiníri núwítáise nacái nucùacaténá macáita èeri mìnánái. Yá nùanàapíná macái àngelnái yáapichawa. Yá núawinacawa nùasu yàalubáisi mèlumèlúri ínatawa nucùacaténá macáita. ³² Nàwacáidapíná nùatalé macái èeri mìnánái. Yá nùwacáidapíná náichawáaca núa pucháiba yàalusipíná càide iyúwa píraí icuériná íwacáidacaalí píra ovejaniáwa cabranái ícha. ³³ Yá nùwacáidapíná nulípináwa nùasunái ovejaca nuéwápuwáise mawíénita nulí, quéwa nùwacáidaca cabranái nuíchawa apáuwáisepiná meedá. ³⁴ Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapíná nalí íyeyéica núpicha nuéwápuwáise. Yá núumapíná nalí: ‘Aqualécué núpicha, piacué Núaniri Dios yàasunáica, Dios imàaqueyéica casíimáica. Peedácué piríwa yái cayábéeri yàaléca wamàniricátécué piripíná wadàbacaalíté èeriquéi, yái yàcalé picùacatalépinácué macáita wenáiwica. ³⁵ Bàaluitécáiná, máapicalíté núa, piacatécué nuyáapíná. Macàlacaalíté nuwàwa, piacatécué nuirapíná úní. Nùacaalítéwa déecuise nùasu cáli íchawa, peedácatécué plataléwa núa. ³⁶ Canácaalíté nubàle, platécué nubàlepiná. Cálalíacaalíté núa, picùacatécué núa. Nàucacaalíté núa presoíyéi ibànallicu, pianàacatécué písíimáidaca núa’, càipíná núumaca nalí. ³⁷ Néese níái cayábanaméyéica íwítáise náimapíná nulí: ‘Wáiwacali, ¿càicaalínaté waicá máapica pía, yaté wàaca piyáapíná? ¿Càicaalínaté waicá macàlaca piwàwa, yaté wàaca píiraca úní? ³⁸ ¿Càicaalínaté waicá piacawa déecuise piasu cáli íchawa, yaté weedáca wàataléwa pía? ¿Càicaalínaté waicá canáca píbàle, yaté wàaca píbàlepiná? ³⁹ ¿Càicaalínaté nacái càuláicaca pía, yaté wàacua pía? ¿Càicaalínaté nacái piyaca presoíyéi ibànallicu, yaté wàaca wasíimáidaca pía?’ càipíná náimaca nulí. ⁴⁰ Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapíná nalí: ‘Péemíacué cayába. Pimàncáinatécué cayábéeri nuenánái irí, éwita nalípiná níái càmiyéica cachàini náicha canánama, ináté nuicáca yái pimàniricuéca nalí càide iyúwacué pidéca nacáicaalí pimànica nulíni’, càipíná núumaca nalí.

⁴¹ “Néese núumapíná nalí níái íyeyéica apáuwáise nuícha: ‘Piacuéwa nuícha, piacué báawéeyéica Dios íicaca íwítáise. Piacuéwa quichái iriculé càmirica ichacàwa càiripinèerita iyaca Dios imàníríca nalípiná, yái Satanásca, núa nacái Satanás yàasu àngelnáica. ⁴² Bàaluitécáiná máapicalíté núa, càmitatécué pia nuyáapíná. Macàlacaalíté nuwàwa,

càmìtatéucé pìà nuìra úni. ⁴³Nùacaalíté déecuìse nùasu cáli ìichawa, càmitatéucé peedá pìataléwa núa. Canácaalíté nubàle, càmitatéucé pìà nubàlepìná. Cáuilaacaalíté núa, càmitatéucé picúa núa. Náucacaalíté núa presoíyéi ibànaliculé, càmitatéucé pìà písíimáidaca núa', càipíná nùumaca nalí. ⁴⁴Néese náimapíná nulí: 'Wáiwacali, ¿càicaalínáté waicá máapicaté pìà, macàlacaalíté piwàwa nacái, cáuláicaaalíté pìà nacái? ¿Càicaalínáté waicá pìacawa déecuìse pìasu cáli ìichawa? ¿Càicaalínáté waicá mìyataca presoíyéi ibànalicu nacái? ¿Càicaalínáté waicá canáca pibàle? ¿Càicaalínáté càmita wayúudáa pìà?' càipíná náimaca nulí. ⁴⁵Néese nùumapíná nalí: 'Péemiacué cayába, càmicáináté pìmaní cayábéeri nuénánái irí, éwita nalipíná níái càmiíyéica cachàini náicha canánama, ínáté nuicáca yáì càmiínácuéca pìmaníca nalí cayábéeri càide iyúwacué càmicáalí nacái pìmaní nulítáni', càipíná nùumaca nalí. ⁴⁶Néese níái báawéyéica ìiwítáise nàapínácuwa Dios yáasu yúuwichàacáisi iriculé, yáì yúuwichàacáisi càmiírica imáaláawa. Níata quéwa cayábanaméyéica ìiwítáise nawàlùapínácuwa yàcalé iriculé nadèniacataléca nacáucawa càmiíri imáaláawa", ìimaca yáì Jesúsca.

26

Conspiración para arrestar a Jesús

¹Idécanámité Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá ìimaca walí:

²—Píalíacuécuwa iyaca wapíchalé pucháiba èeri ipíchawáise namànica Pascua yáasuná culto. Yánica abénaméyéyi wenàiwica presopináca namànica nùawa namàacacaténá àibanái natàtaaca núa cruz iwali, núa asiali Dios néeséerica —ìimaca yáì Jesúsca.

³Néenialíté sacerdote ìiwacanánái nàwacáidáyacacawa judío ìiwacanánái yáapícha Caifás icapèe manuírí iriculé, yáì sacerdote ìiwacalíná ìipidenéericaté Caifás. ⁴Yá náináidacawa, natàanica nacái, namànica wawàsi náapichawáca náibàanápínáté Jesús ibàacanéeri iyú nanuàacaténáni. ⁵Quéwa macáita náimaca nalíwáaca:

—Ìwàwacutá càmita wáibàani Pascua yáasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapícha níái manùbéyéyi wenàiwicaca, ipíchaná namànica ùwicái yàcalé irícu —náimaca.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

⁶Néeseté Jesús iyaca Betania iyacàlená irícu, Simón icapèe irícu, yáì Simón ichùnièericatéwa cháunási lepra ìicha. ⁷Néese abéechúa inanái ùacawa Jesús yàatalé. Udèniaca achúmèechúa catúa cawèníri íba alabastro icatùalená, ipuniéchúawa sèenási pumènírí iyú, máinírí cawènica. Idècunitáacá Jesús iyáaca iyáacaléwa, yá ùcuàca yáì sèenási pumèníríca Jesús ìiwita iwali. ⁸Néese wía, Jesús yéewáidacaléca, waicáciná yáì umàníríca, yá calúaca wía. Yá wadábaca wáimaca:

—Máini báawéeriquéi úcáanáca meedá canéeri iwèni iyú yáì pumèníríca isàni cawènírimica. ⁹¿Cánáté càmita uwèndani, manùba platapínácinátani, uyúudàanápíná catúulécanéyéyi wenàiwicatá? —wáimaca. ¹⁰Jesús yéemiaca yáì wáimáanáca, yá ìimaca walí:

—Píacué písáiwica ulí wawàsi. Yáì umàníríca nulí máinírí cayábacani. ¹¹Catúulécanéyéyi wenàiwica nàypínácué píapícha mamáalàacata càiripínáta ína yéewacué píalimá piyúudáaca nía píwàwacatáacacué piyúudáaca nía. Núa quéwa càmiíríca iyapíná píapíchacué càiripínáta cháì èeri irícu. ¹²Udéca ùcuàca perfume nùwali, nusànipíná nabàllicaténá nuinámi, càide iyúwa judío ìiwítáise iyáaná. ¹³Péemiacué cayábani, àta alénácaalí wenàiwica nacàlidaca nutàacái cháì èeri irícu ìiméerica nuwàwaca nuwasáca wenàiwica Dios yáasu yúuwichàacáisi ìicha, yá nacàlidapíná uináwaná iwali úái inanáca, umànicáiná nulí cayábéeri, yá nawàwalipíná úa —ìimaca yáì Jesúsca.

Judas traiciona a Jesús

¹⁴Néeseté abéeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca docenacaté wamanùbaca, ìipidenéerica Judas Iscariote, yáaca itàanica sacerdote ìiwacanánái yáapícha. ¹⁵Judas ìimaca nalí:

—¿Càinácué imanùbaca pìà nulí nutécaalícué pìà Jesús yàatalé píibàacaténácuéni? —ìimaca yáì Judas Iscariote. Néese nacàlidaca írini nàanápínáté írì treinta namanùbaca moneda, níái plata cawèniyéica, báinúaca quéri iwènicatái. ¹⁶Néese Judas idábaca icutáca wawàsi càinacatáinápíná yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni.

La Cena del Señor

¹⁷Idábàanéeri èeri yàanàcaté judíonái yáasu culto Pascua yaalí, nayáacatáica pan càmiíri idènia levadura. Yáté èerica, wía Jesús yéewáidacaléca wasutáca wéemiawa Jesús. Yá wáimaca irí:

—¿Alénásica piwàwa wàacawa wachùnìacaténá piyáapíná nacáíwa yàacàsi Pascua pinéerica piyáacaténá wáapíchani? —wáimaca. ¹⁸Yá ìimaca walí:

—Píacuéwa Jerusalén iyacàlená iriculé, abéeri asiali icapèe néré, càide iyúwacué nùumáanáté píri. Píimacué írì: 'Yáara Yéewáidéerica wía ìima píri: Mawíénica nùasu èeri nuétáanápínáwa. Yá

nùacawa picapèe néré nuyáacaténá yàacàsi Pascua pinéerica nuéwáidacaléná yáapichawa, càì íimaca pírí', càicué píimaca íríwa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Néese abénaméeyéi wééná wía yéewáidacaléca nàacawa néré, yá namànica càide iyúwa Jesús ichùullanáté nía. Yá nachùniaca yàacàsi Pascua pinéerica.

²⁰ Néese catáca wàwali, yá Jesús iyaca mesa iwéré wáapicha wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca. ²¹ Idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, yá íimaca walí:

—Péemiacué cayábani, abéeri péenacué itépiná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca. ²² Yá idàbaca achúmaca wawàwa manuúsiwata, yá wadàbaca wasutáca wéemiawani abéerinamata:

—Nuúwacali, ¿núasica? —wáimaca. ²³ Jesús íimaca walí:

—Yái yáapúadéerica núapicha pan quírapieli írículé, yácata itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa. ²⁴ Iwàwacutá nuétácawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nuínáwaná iwali Dios inùmalicuése, núa asiali Dios néeséerica; quéwa, ¡máinírpiná yúuwichàacawa yái asialica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa! Cayábatésica írítáni càmicallité imusúa íicá èeritá —íimaca yái Jesúsca.

²⁵ Néese Judas yái íináidéericatéwa itéénápiná Jesús yúuwidenái náibàacaténáni, yá isutáca yéemiawa Jesús:

—Nuúwacali, ¿núasica? —íimaca yái Judasca. Néese Jesús íimaca írí:

—Báisíta, piacatani —íimaca yái Jesúsca.

²⁶ Néese idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi írículéwa, yá yàaca Dios írí cayábéeri iwali yái panca. Néese isubèriadacani, iwacùaca walíni. Íimaca walí:

—Peedácué piyáawani, yácata nuíná yái —íimaca walí.

²⁷ Néese yeedáca copa icáapi írículéwa, abéechúa copa idènièchúa írìcuwa uva ituní. Yá yàaca Dios írí cayábéeri iwali yái uva ituníca. Néese ichàbáidaca walíni, yá íimaca walí:

—Macáitacué píracuéní. ²⁸ Yáacáiná yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz iwali manùbéeyéi wenàiwicanái yáapicha iwásàanápiná níawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Nuétácawa yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha. ²⁹ Quéwa núumacué pírí càmita nuèpua nuìrapináca quirínamani yái uva ituníca àta áiba èeripiná nuìrcataléta wálisài uva ituní piápichacué yàcalé írìcu Núaniri Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³⁰ Néese idécanáamité wacántàaca máisibáwanáita salmos, yá wàacawa dúli néré íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlìmanáca. ³¹ Jesús íimaca walí:

—Macáitacué piwènúadapiná nuícha píiwitáisewa yáta catáquéi, néese píimàacapinácué núa abéerita, càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàaná tàacáisi Dios íiméericaté núwali. Dios íimacaté: 'Nunúapiná yái icuèrica nupira ovejanáíwa, néese nupira ovejanáí nàpiapinácawa nacàlàliacawa', íimacaté yái Diosca. ³² Quéwa nudécanáami numichàacawa yéetácáisi íicha, yá nùapinácuécawa pípíchalé Galilea yàasu calí néré, yásí nuípunitáidacuéca pía néréwa —íimaca yái Jesúsca. ³³ Néese Pedro íimaca írí:

—Ewita macáita áibanái iwènúadacaalí píicha íiwitáisewa, càicáaníta càmita càì numànica —íimaca yái Pedroca. ³⁴ Jesús íimaca írí:

—Péemia cayába, yáta catáquéi, ípíchwáise cawámai itàaca, yá píimànipiná píchìwawa máisiba yàawírta càmináca píalíawa núwali, ípíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca.

³⁵ Quéwa Pedro íimaca:

—Ewita iwàwacutácaalí nacái nuétácawa piápichawa, càicáaníta càmitanica nucàlida nuchìwawa càmináca núalíawa píwali —íimaca yái Pedroca. Yá macáita wía Jesús yéewáidacaléca càì wáimaca nacái Jesús írí.

Jesús ora en Getsemani

³⁶ Néese Jesús yàanàaca wáapicha wía yéewáidacaléca bànacalé inàlìmaná néré íipidenacatalé Getsemaní. Yá íimaca walí:

—Piawinacuéwa cháì idècunitàacá nùaca néré nusutáca núawawa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

³⁷ Yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, núa nacái Zebedeo yéenibeca pucháiba íipidenéeyéica Santiago, Juan nacái. Yá Jesús yúuwichàacawa manuúsiwata achúmacáiná iwàwa, cáalucáiná íináidacawa, yái Jesúsca. ³⁸ Néese íimaca nalí:

—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalicuésewa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa aquialéta. Chátacué píara. Picácué píimá piyaca. Nuwàwacué piacawéeridaca núa —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese Jesús yàacawa napíchalé achúmánata. Yá Jesús yúuwàa írìacawa inùmáawawa calí iwéré. Yá íimaca Dios írí: "Núaniri, cayábacaalí piwasàanaca núa íicha yái manuúri

nùuwichàanàpinácawa, yá piwasàaca núa. Quéwa càmicaalí cayába piwasàaná núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa”, ímaca isutáca yáawawa Dios ícha yái Jesúsca.

⁴⁰ Néeseçáwa Jesús yèepùacawa àniwa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàca núa íiméeyéicáita. Yá Jesús ímaca Pedro íri:

—¿Cánácué càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horapíná piacawéeridacaténácué núa? ⁴¹ Picácué piimá piyaca. Pisutácué piawawa Dios ícha ipíchana Satanás yáalimáidacuéca pía pimàninápinácué píbayawanáwa. Piwàwacuéca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná, quéwa machawàacáicatué piiná meedá —ímaca yái Jesúsca.

⁴² Néese àniwa Jesús yàacawa náicha pucháibáaná yàawirípiná. Yá isutáca yáawawa Dios ícha. Ímaca: “Núaniri, càmicaalí cayába piwasàaná núa ícha yái yúuwichàacáisica, yásí pimàni nulí càide iyúwa piwàwáaná”, ímaca yái Jesúsca.

⁴³ Néese Jesús yèepù yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yá iicáca núa íiméeyéica àniwa máinicáiná cadapùleca nía báawanama. ⁴⁴ Yásí Jesús ímàacaca núa càita, yá yàacawa náicha àniwa isutácaténá yáawawa Dios ícha máisiba yàawirípiná àniwa càide iyúwa idéenáté isutácáwaca.

⁴⁵ Néese yèepùacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa. Yá Jesús isutáca yéemiawa nía:

—¿Cánácué piimá piyaca mamáalàacata? ¿Cánácué piyamáidacáitacuéwa? Idéca nùasu èeri yàanàca, núa asialí Dios néeseérica, presocotáipíná namànica núa namàacacaténá cabáyawanéeyéi inúaca núa. ⁴⁶ Pimichàacuéwa wàanàcuéwa. Aca néese yái asialica itéerica nùuwidenái náibàacaténá núa —ímaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

⁴⁷ Idècunitàacá Jesús itànica, yá Judas yàanàca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica wía. Yàanàca madacáná wenàiwica yáapicha cacáapisèeyéi. Naté espada machete nacáiri, àicu nacái áiba. Sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái nabànucaté wenàiwica Judas yáapicha íibèeyéipínáca Jesús. ⁴⁸ Judas, yái itéeripínacaté Jesús yúuwidenái náibàacaténáténi, icálidacaté nalí quéecha càinápinácaalí iyú yáasáida Jesús. Càité Judas ímaca nalí quéechatécáwa: “Yái asialí nutáidèeripínáca nusùseripínáca nacái inàni iwali, yácata Jesús. Yá píbbacuéni”, càité ímaca nalí yái Judasca. ⁴⁹ Iná Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá Judas ímaca Jesús íri:

—¡Catámiquéera, Nuíwacali! —ímaca yái Judasca. Néese Judas isúsùca Jesús inàni iwali càide iyúwa wáiwitáise iyáaná watáidáaná wenàiwica càininéerica waicáca, wía judíoca. ⁵⁰ Jesús ímaca íri:

—Pía nùacawéerínáca, pimàni caquialéta yái piwàwéerica pianàca pimànica —ímaca yái Jesúsca. Néese níai yéeyéicawa Judas yáapicha nàacawa Jesús yàatalé, yá náibàacani. Yá nacùacani presoíri iyú.

⁵¹ Néese abéeri wéená wía Jesús yáapichéeyéica iwatàaca yàasu espadawa machete nacáiri. Yá yáalimáidaca ipéliacatátá, yá inúacatátáni espada iyú abéeri sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita yúuwi abéemàa. ⁵² Néese Jesús ímaca yéewáidacalé írriwa:

—Píyaa piasu espadawa yàalu iriculéwa. Càmita cayába càì pimànináca, níacáiná macáita wenàiwica ipéliyéyéica espada machete nacáiri iyú néetápiná nacáiwica espada iyúwa. ⁵³ ¿Càmita píalíawa nuwàwacaalí nusutáca Núaniri Dios íchawa iyúudàanápiná nútá, yásí ibànúca nulí sesenta míl ichàbaníseta ángelnáicatá iyúudèeyéipíná nútá? ⁵⁴ Quéwa nupéliacaalí, nusutácaalí nacái Dios ícha yàasu ángelnái, yá càmita nùalimá nùuwichàacawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté taacáisi nuináwaná iwali bàaluité Dios inùmalicúse —ímaca yái Jesúsca. ⁵⁵ Néese Jesús isutáca yéemiawa níai wenàiwicaca:

—¿Cánácué pianàa nùatalé cacáapisáiwaca espada, àicu nacái píbbàacaténá núa presoíri iyúpiná càide iyúwa píicáaná cayéedèerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica càmícinácué nupéliapíná pípunita. Macái èeri imanúbaca nudéca nùyaca templo írri, nuéwáidacaalíté wenàiwica, yáté càmitacué píbbàa núa néeni. ⁵⁶ Quéwa píalimácué píbbàca núa siúcade yéewanápiná macáita ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàaná taacáisi nuináwaná iwali bàaluité Dios inùmalicúse —ímaca yái Jesúsca. Néese macáita wía Jesús yéewáidacaléca wamàacaca Jesús abéerita. Yá waplacawa náicha.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵⁷ Níai íibèeyéicaté Jesús natécani Caifás icapèe néré, yái sacerdote íiwacalináca. Nía nacái yéewáidèeyéica wenàiwica templo írri, judío íiwacanánái nacái nàwacáidáyacacatéwa Caifás icapèe iriculé. ⁵⁸ Pedro yàacawa náamiwáise déecuáseta. Yá iwálúacawa bàacháwa iriculé yái sacerdote íiwacaliná icapèe íbàchàwalenáca. Yá yàawinacawa úwinái yèewi, níai icuèyéica templo. Pedro iyamáacawa néré iicácaténá càinácaalí ichàbacawa yái Jesús.

⁵⁹ Sacerdote íiwacanánái, núa nacái Junta Supremanái israelita íiwacanánáica nacutáca cachíwèeri wawási Jesús iwali, namàacáanápiná úwinái nanúaca Jesús. ⁶⁰ Quéwa canáta nàanèeri iwali wawási nanúanápiná Jesús éwita madécaná nacálidacáaníta nachiwawa

nacháawacaténá Jesús iináwaná ìwali. Atata nàanàca pucháiba wenàiwica icàlidéeyéipináté ichìwawa. ⁶¹ Náimaca:

—Yáì asìali íimacaté: ‘Núalimá numáalàidaca Dios yàasu templo, yásì nubàlùadapináni àniwa máisiba èeri iricu’, càì íimaca —náimaca. ⁶² Néese yáì sacerdote íiwacaliná imichàa ibàlùacawa. Yá íimaca Jesús iri:

—¿Cáná càmita pitàani? ¿Càiná pímaca ìwali yáì nacàlidéerica pìwali nacháawàanaca pì-ináwaná ìwali? —íimaca. ⁶³ Quéwa, éwita càmicàaníta cabáyawanáca yáì Jesúsca, càicàaníta masánata náichani mamáalàacata, canáca icàlidáaná iináwanáwa nalí. Néese sacerdote íiwacaliná íimaca irí àniwa:

—Nuchùulia pía cáuri Dios íipidená ìwali picàlidáanápíná walí básiíri iyúni. Picàlida walíni, ¿píatasica yáì Mesíasca, judío icuèrinápínáca, yáì Dios lírica? —íimaca. ⁶⁴ Jesús íimaca iri:

—Yáca núa yáì càide iyúwa píimáaná. Núumacué nacáì pírí áibaalípíná píicápinácuéca núa, núa asìali Dios néeséerica. Píicápinácuéca núa yáawinécawaca Dios yéewápuwáise, yáì Dios cachàiníríca náicha canánama nuúacaténá yáapícha macáita. Yá píicápinácuéca nacáì nùanàca àniwa acalèe yèewáise chènuníise —íimaca yáì Jesúsca.

⁶⁵ Néese yáì sacerdote íiwacaliná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná yáasáidacaténá báawaca yéemiaca yáì Jesús íimáanáca Dios ìwali. Yá sacerdote íiwacaliná íimaca nalí:

—¡Yáì asìali itàanica báawéeri iyú Dios ìwali! ¡Càmita iwàwacutá wéemiaca áibanáì icàlidáaná iináwaná ìwali! Pidécúéca péemiaca itàanica báawéeri iyú Dios ìwali, icàlidaca ìwaliwa Dios líricasaní. ⁶⁶ ¿Càinásicuè wamànica iri? —íimaca. Néese náimaca:

—Cabáyawanácani. Iwàwacutá yéetácawa —náimaca. ⁶⁷ Néese abénaméeyéì nàpísáidaca Jesús ináni. Nacapéedáidacani nacáì. Áibanáì nanúadáidaca nacáì inàni ìwali. ⁶⁸ Nabàlía nacáì ituí, yá náimaca iri:

—Píasa Mesíasca, yáì wacuèrinása Dios ibànùerisa walí, ¡píwicúlida, picàlida walíni caw-inácaalí níai inúadáidéeyéica pía! —náimaca naicáanica iquíniná.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁹ Pedro yáawinacawa iyaca bàacháwáise, yá inanáì íibaidéechúa néré ùacawa Pedro yàatalé. Yá ùumaca iri:

—Pía nacáì yèepunírítéwa Jesús yáapícha, yáì Galilea néeséerica —ùumaca. ⁷⁰ Quéwa Pedro icàlidaca ichìwawa nèewi macáita níai wenàiwicaca. Yá íimaca:

—Càmita núalíawa ìwali yáì pitàaníríca nulí ìwali —íimaca yáì Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná nanúacani Jesús yáapícha.

⁷¹ Néesecáwa Pedro yàacawa náicha iwáiná inùma néré, yáì iwáiná bàacháwa itéeséerica. Yá áiba uicáca néréni, yá ùumaca áibanáì irí níai iyéeyéica néré:

—Yáì asìaliquéì yèepunítéwa Jesús yáapícha, yáì Nazaret néeséerica —ùumaca nalí. ⁷² Yá Pedro icàlidaca ichìwawa àniwa básiì báisícata càmínása yáalía iicáca Jesús. Íimaca:

—¡Càmita núalía nuicácani yáì asialica! —íimaca yáì Pedroca, ipíchaná náibàacani. ⁷³ Achúmáana tàacáwa àniwa, áibanáì iyéeyéica néré nàacawa Pedro yàatalé. Yá náimaca iri:

—Básiita píaca néená níai Jesús yéewáidacaléca pitàanicáiná càide iyúwa Galilea yàasu cáli néeséeyéì —náimaca irí. ⁷⁴ Néese Pedro idàbaca icàlidaca ichìwawa báawéeri tàacáisi iyú báawanama básiì báisísiwata Dios yáalíeriwa. Pedro íimaca:

—¡Càmita núalía nuicácani yáì asialica! —íimaca yáì Pedroca, cáalucáináni. Yáta cawámai itàaca. ⁷⁵ Yá Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús íiméericaté irí: ‘Ipíchawáise cawámai itàaca, yá pímanípíná pichìwawa máisiba yáawíríca càmínáca píalíawa nùwali’, càité íimaca yáì Jesúsca. Yá Pedro yàacawa náicha. Yá íicháanica cachàinírí iyú.

27

Jesús es entregado a Pilato

¹ Amalácaalíté nawicáu, yá macáita sacerdote íiwacanánái abédanamata náiwitáise náapícha níai judío íiwacanánái béeyéica nanúanápíná Jesús. ² Yá nadacúaca náichawa Jesús. Néese natécani Pilato yàatalé, yáì gobernador romanosáiri icuèricaté Judea yàasu cáli.

La muerte de Judas

³ Néeseté Judas, yáì itéericaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, yá Judas iicáca natéca Jesús nadacuèrimi, gobernador romanosáiri yàatalé nasutacaténá gobernador ichùulanápíná úwináì inúaca Jesús. Iná Judas, iicáciná nanúanápínaté Jesús, yá achúmaca Judas íinádacawa iwàwawa, báawaca iicáca yáì imànínacaté. Yá Judas iwàlùacawa nàatalé níai sacerdote íiwacanánáica, nía nacáì judío íiwacanánái béeyéica. Yá Judas iwàwacaté yèepùadaca nalí yáì plataca nèericaté irí itéenacaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, níai treinta namanùbaca moneda plata cawènyíyéì báinúaca quéeri iwènicatáica. ⁴ Judas íimaca nalí:

—Nuèpùadacué pírí yáí plataca ipíchaná cabáyawanáca núa íwalíise. Nudéca numànica nubáyawanáwa nutéénacué pía yàatalé píibàacaténáni pinúanápínacuéni, yáara asiali mabáyawanéerica —íimaca yáí Judasca. Quéwa náimaca Judas írí:

—¡Canápináta walíni cabáyawanáanáca pía! ¡Piasu wawásicatéera! —náimaca.

⁵ Iná Judas yúucaca íchawa níái monedaca templo iriculé. Néese yàacawa. Yá idacúaca ícanápi íwalíisewa yéénúsi iyú idacuèricaté chènuníise. Yá ípisiacawa chènuníise, yéewacaténá yéénúsi isidúa ícanápi, yá yéetácawa.

⁶ Néese sacerdote íiwacanánái iwacáidaca níái monedaca Judasmi yúuquéericaté íchawa templo iriculé. Yá náimaca:

—Ídéca yeedáca íríwa yáí plata imàacacaténá nanúaca asiali, iná casacàca Dios íicáca yáí plataca. Canátacué yéewaná wamàacaca Dios íríni ofrenda iyú —náimaca.

⁷ Iná nánáidacawa nawènanápíná cáli Judasmi yàasu plata iyú, abéeri cáli ípidenéeri Campo del Alfarero (ímáanáca “yàasu cáli, asiali imáníríca mapuwáa”). Néese nadécánámi nawèniacani, yá namàacaca yáí cáli nabàllacatalépiná yéeteyéimiwa càmíiyéica judío. ⁸ Iná Jerusalén iyacaléná mìnánái néemiacáináté cànicaalíté namànica Judas yàasu platami iyú, yá nàaca ípidená yáí cálica Campo de Sangre (ímáanáca “Írái yàalu”) Judasmi yeedácáináté íríwa yáí plataca imàacacaténáté nanúaca asiali. Mamáalàacata càì náimaca íwali yáí cálica, àta síuca nacáide. ⁹ Càité macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inòmaliçuise, abéeri néená níái profeta iyéeyéicaté profeta Jeremías yéetacadenáamitéwa. Yái profeta íimacaté: “Needáca treinta namanúbaca moneda plata cawèníyèi, yáí asiali iwèninámi càide iyúwa israelita íiwacanánái ípáyaidáaná nawènicaténá asiali nàasu wenàiwicapínácawa. ¹⁰ Yá nawèniaca cáli platami iyú, yàasu cáli yáí asiali imáníríca mapuwáa, càide iyúwa Wacuèriná Dios ichùllaná núa”, càì íimacaté yáí profetaca Dios inòmaliçuise.

Jesús ante Pilato

¹¹ Néeseté natéca Jesús gobernador romanosàiri yàatalé, yá gobernador isutáca yéemiawa Jesús. Gobernador íimaca Jesús írí:

—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —íimaca. Néese Jesús íimaca:

—Báisíta, núacani, pidéca càì píimaca —íimaca yáí Jesúsca.

¹² Néese sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica idècunitàacá nacháawàaca Jesús iináwaná íwali mamáalàacata, yá masànacata náicha Jesús, éwita càmícanáitè imàni íbáyawanáwa iyúwa nacháawàaná iináwaná íwali. ¹³ Iná yáí Pilato gobernadorca isutáca yéemiawa Jesús. Yá íimaca Jesús írí:

—¿Cáná càmita picàlida nulí piináwanáwa? Péemià nacháawàaná piináwaná íwali manùba wawási íwalíise —íimaca yáí Pilatoca.

¹⁴ Masànata quéwa yáí Jesúsca, càmita icàlida iináwanáwa gobernador írí, íbatàa abéeri tàacáisi pináta. Iná yáí Pilato gobernadorca íináidacawa manuísíwata íicáidaca Jesús írí.

Jesús es sentenciado a muerte

¹⁵ Camuí imanúbaca judionái imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yáté gobernador romanosàiri iwasaaca abéeri presoíri judionái írípíná càirínácaalí presoíri nawàwèeri. ¹⁶ Néenialítè iyaca caináwanéeri presoíri ípidenéericaté Jesús Barrabás. ¹⁷ Néese idécánámi judionái nàwacáidáyacacawa Pilato yàatalé, yá Pilato isutáca yéemiawa nía:

—¿Càirínácaalícué náicha piwàwa nuwasàaca pírí, Barrabástasica, càmicaalí nacái, Jesús áibatásica, yáí náiméerica íwali Mesíascani, yáí nacuèrinàsáirica Dios íbanuèrica nalí? —càì íimaca yáí Pilatoca.

¹⁸ Pilato icàlidaca nalíni, yáaliacáinátéwa báawaca judío íiwacanánái íicáca Jesús, máinicáiná cayábaca nacái wenáiwica naicáca Jesús, iná judío íiwacanánái náibàacaté Jesús nacháawàacaténá iináwaná íwali gobernador írí.

¹⁹ Néese idècunitàacá Pilato yáawinacawa iyaca néré yàasu manuírí yàalubáisi íinatawa, yá Pilato yàacawéetúa íbanúaca írí tàacáisi. Yá úumaca írí: “Píwasàa caquialéta yáara asiali mabáyawanéerica, núamacanicáiná táiyápi bàwina. Yá núamacani írícúise máini cáaluca núa manuísíwata Jesús íwalíise, ipíchaná pímaníca írí báawéeri”, càì ubànúaca tàacáisi ùacawéeri Pilato íríwa.

²⁰ Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánáica nawènúadaca manúbeyéi wenáiwicanái ííwítáise nasutáanápíná Pilato ícha iwasaacaténá nalípiná Barrabás, ichùllaca nacái yàasu úwináíwa nanúanápíná Jesús. ²¹ Néese gobernador Pilato isutáca yéemiawa nía àniwa:

—¿Càiríná asiali pucháibéeyéica ícha piwàwacué numàaca yéepunicawa pírícúe? —íimaca. Néese náimaca:

—¡Píwasàa walí Barrabás! —náimaca. ²² Pilato isutáca yéemiawa nía:

—Néeni, nuwasàacaallicué pirí Barrabás, ¿càinásicué piwàwa numànica Jesús irí, yá píiméericuéca ìwali, Mesíascani, yá picuèrinápináca? —íimaca. Néese macáita náimaca:

—¡Pitàtàacuèni cruz ìwali! —náimaca. ²³ Néese Pilato isutáca yéemàwa nía:

—¿Cáná? ¿Càinásica báawéeri idé imànica? —íimaca yá Pilatoca. Quéwa nèepùà néemianicawa:

—¡Pitàtàacuèni cruz ìwali! —náimaca.

²⁴ Atata Pilato yáaliacawa càmita yáalimá iwènúadaca náiwitáise, iicáca nacái máini calúaca nía cachàiniwanái mamáalàacata nawàwáanápínaté namànica ùwicái gobièrno ípunita yàcalé iricu. Iná Pilato ichùuliacawa yàasu wenáiwicawa itéenápiná irí ùni. Yá Pilato íibaca icáapiwa manùbéeyéi wenáiwica naicápiná yáasáidacaténá nalí yáawawa càide iyúwa canáca nacáiri ibáyawaná Jesús ìwalíise, quéwa cabáyawanéeri mamáalàacatani yáí Pilatoca. Yá Pilato íimaca nalí:

—Canáca nubáyawaná pinúanacué yáí asialica. Piasu wawásitacué pinúani —íimaca yáí Pilatoca. ²⁵ Macáita wenáiwicanái náimaca íri:

—¡Wía cabáyawanéeyéica ìwalíise, wéenibe nacái! —náimaca. ²⁶ Iná Pilato iwàsàaca nalí Barrabás. Néese ichùuliacawa yàasu úwináíwa nacapèedáidaca Jesús mabàleta cachàiníri cabèesi iyú. Nadécánáami nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa íicha, yá Pilato yèepùadacani úwinái irí natàtèanápínáni cruz ìwali.

²⁷ Néese gobernador yàasu úwinái natéca Jesús Pilato icapèe manuírí néré, bàacháwa iriculé. Yá namáidaca macáita néenánáíwa úwináica nàwacáidáyacaténáwa Jesús itéese. ²⁸ Needáca Jesús ibàle. Yá náucaca ìwalíise cáaléeri ruana nacáiri quíiréeri càiride iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèriná naicácaténásatáni, quéwa naicáanicáita meedá Jesús iquíniná. ²⁹ Néese namànica tuírí culèpi nacáiri icyauwanáná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyáaca corona Jesús íiwita ìwali. Namáacaca sitúa Jesús icáapi yéewápuwáiseeri iriculé càide iyúwaté romano icuèriná idènianá yàasu àicu oroíríwa. Néese nabàlùacawa nàululí ipùata iyúwa Jesús irí càide iyúwa nàaca nacáicalí icàaluíniná quéwa naicáanicáita meedá iquíniná. Càmita báisíiri iyú nàa icàaluíniná. Yá náimaca íri:

—¡Casíimái piwàwa, piyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanicaténá meedá Jesús iquíniná.

³⁰ Nàapísáidacani, yá needáca sitúa icáapi íicha, yá nanúadáidaca íiwita ìwali sitúa iyú. ³¹ Idécánáami càì naicáanica Jesús iquíniná, yá needáca íicha yáí ruana nacáiri quíiréerica. Néese náiyáaca ìwali ibàle, yá natéca natàtèacaténáni cruz ìwali.

Jesús es crucificado

³² Nàacanáamiwa capí íicha, càmita yéewa Jesús iwáacutaca yàasu cruz, canácáiná quírinama ichàini, úwináicáiná icapèedáidacani báawanama. Iná úwinái íibàaca aslali íipidenéerica Simón, Cirene iyacàlená néeseeri. Yá nachùuliacawa Simón iwáacutaca cruz Jesús iripíná.

³³ Natéca Jesús méetáuculé Jerusalén iyacàlená íicha. Nàanàacaté Gólgota néré (íimáanáca “Íiwitási yáapimi iyacalé”). ³⁴ Yá nawàwacaté nàaca Jesús líra uva ituní ipuírí, nèewiadéerica dabé yéewi íipidenéeri hiel wéebacaténá Jesús íiná ípíchaná máini yúuwicháacawa cruz ìwali. Quéwa, idécanáami yáalimáidaca achúmáanata, yá càimírira líra náichani.

³⁵ Idécánáami úwinái natàtèaca Jesús cruz ìwali, yá náibàaca íbàlemi, náucaca náichawa suerte naseríacaténá nalíwáaca Jesús íbàlemi. ³⁶ Néese úwinái iyamáa yáawinacawa néré nacúacaténáni ípíchaná áibanái yàanàaca yàatalé. ³⁷ Nachanáidaca tàacáisi cruz ìwali Jesús íiwita iwicáubàa. Yáí tàacáisi icàlìidacaté cáná yéewa nanúacani. Yá tàacáisi íimaca: “Yácata Jesús, yáí judío icuèrináca”, íimacaté yáí tàacáisca.

³⁸ Natàtèaca nacái pucháiba cayéedéeyéi cruz ìwali mawiénita Jesús irí. Abéeri cruz íbàlùacawa Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái íbàlùacawa apáuwáise Jesús irí. ³⁹ Níái íchàbéeyéicawa néenibàa àyapulcubàa natàanica Jesús ìwali báawéeri iyú, nacusúadaca náiwitawa irí naicáanicaténá iquíniná. ⁴⁰ Yá náimaca íri:

—¡Píata ímáaláidèeripínása templo, ímichàidèeripínása nacái àniwani máisiba èeri iricu, píchàianiada píawawa yéetácáisi íicha ípíchaná pèetácawa! ¡Báisíicalí Dios Íirica píá, yá píricùawa cruz íicha! —náimaca naicáanica Jesús iquíniná.

⁴¹ Càita nacái naicáanica Jesús iquíniná níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái yéewáidèeyéica wenáiwica templo iricu, nía nacái judío íiwacanánái bèeyéica. Náimaca nalíwáaca:

⁴² —Ichùnìacaté áibanái ípíchanaté néetácawa, quéwa càmita yáalimá íchàniadaca yáawawa yéetácáisi íicha. Báisíicalí Israel itaquénáinámi icuèrinacatáni, ¡yási yáalimá iricùacawa cruz íchatá, wéebáidacaténá itaacái! ⁴³ Íimacaté manuícasa íináidacawa iwàwawa Dios ìwali, íibàacaténása nacái iwàwawa Dios iwéré Dios icúanápínaténi báawéeri íicha. Quéwa báisíicalí cáinináca Dios íicacatáni, ¡yá Dios íchàniadacatáni yéetácáisi íicha ípíchaná yéetácawa! ¡iná

càmita yéewa Dios Iiricani càide iyúwaté icàlidáaná ichìwawa! —námaca naicáánica Jesús iquíniná.

⁴⁴ Nía nacái cayéedéyéica natàtèyéica cruz ìwali mawiénita Jesús irí, natàánica nacái ìwali báawéeri iyú.

Muerte de Jesús

⁴⁵ Néese té machacánicaalíté èeri, yá catáca macáita cháí èeri irícu másiba horapíná catáca, àta las tresta táicalé. ⁴⁶ Yási horaquéi a las tres Jesús imáidaca cachàiniiri iyú itàacái iyúwa. Yá íimaca Dios irí: “Elí, Elí, ¿lema sabactani?”, íimaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi íimáanáca: “Nucuèriná Dios, Nucuèriná Dios, ¿cánásica pimàaca núa abéerita?” càì íimáanáca.)

⁴⁷ Abénaméyeyí néená níái ìbàluèyécawa néré néemiaccáináni, yá námaca nalíwáaca:

—Yái asíali imáidaca iyaca profeta Elías —námaca.

⁴⁸ Yá abéeri náicha yáaca yeedáca esponja wáluma nacáiri íisapiadacaténáni uva ituní iyú càaméeri liracaná. Yá idacúaca esponja isàbèerica sitúa ipùatalicu. Néese imichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténá Jesús ibèrùacani. ⁴⁹ Aibanáita quéwa yáapichéyeyí námaca irí:

—Tàacáwa, wacúacuécani waicáwa Elías yàanàacaalí yeedácani cruz íicha —námaca naicáánica Jesús iquíniná.

⁵⁰ Néese àniwa Jesús imáidaca cachàiniiri iyú, yá imàacaca icáucawa yáacawa iiná íichawa.

⁵¹ Jesús yéetácanacáitawa, yáta manuúri yáawáanáca templo iricuúrica icacanácawa bamuchúamibáa cáli iwérénama, pucháibawaca yéewi, yái yáawáanáca ibàlèrica mabáyawanéeri Dios iyacatáica wenàiwicanái ituí íicha. Yá icacanácawa chènuniise cáli iwérénama, yái yáawáanáca. Cáli icusúaca nacáiwá. Yá íba manuínaméyeyí nacái nasubèriacawa cáli icusúacái iyú. ⁵² Yáta madécaná càliculli inùma nàacúacatéwa, yá nacáucàacawa madécaná yeebáidéyeyéicáté Dios itàacái, níái yéetéyeyéimicatéwa. ⁵³ Néese técáwa namusúacawa càliculli iricúwe idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi íicha. Yá nawàlùacatéwa Dios yàasu yàcalé iriculé, yái Jerusalén iyacàlenáca, yáté madécaná wenàiwica naicáca nía néré.

⁵⁴ Néese úwi íiwacalíná, nía nacái yáapichéyeyéica icuèyeyéicáté Jesús, naicácaná cáli icusúacawa, yái áiba wawási ichàbáaná nacáiwá, yá cáluca nía báawanama. Yá námaca nalíwáaca:

—¡Báiscata yái asíalica Dios Iirica! —námaca.

⁵⁵ Náyaca nacái néré manúba inanái íicáidéyeyéica iyaca Jesús irí déecuíseta quéwa. Níái inanáica nayúudacáté Jesús yéepunicaalítéwa Galilea yáasu cáli íicha Jerusalén iyacàlená nérépiná. ⁵⁶ Uyaca nëewi María Magdalenaca. Aiba María nacái iya néré úai náatúaca, níái Santiago, José nacái. Aiba inanái nacái iya néré úai Zebedeo yéenibe yáatúaca.

Jesús es sepultado

⁵⁷ Néese té catáca yáacawa, yá abéeri càasuúri yàanàca íipidenéerica José, Arimatea iyacàlená mìnali. Yái Joséca yeebáidacáté Jesús itàacái. ⁵⁸ Yá José yáaca íicáca Pilato gobernador yàatalé. Yá isutáca Jesús iinámi Pilato íicha. Néese Pilato ichùullaca namàacaca José itéca Jesús iinámi. ⁵⁹ Ináté José yáacawa cruz néré, yeedáca Jesús iinámi, yá yéepùacani masaquèeri wáluma linoiri iyú, càide iyúwa wáiwitáise yáaná, wía judíoca. ⁶⁰ Yái José idèniaca yáasu càliculli wàlisaíwa. Yá iriadaca Jesús iinámi càliculli iriculé. Yái càlicullica áibanái íiquéericaté dúli ibàlái irícu, yéewacaténá càlicullicani, càide iyúwa capli imádáaná. José, áibanái nacái idécanámi nabàliaca càliculli inùma manuúri íba iyú, yá nàacawa íicha. ⁶¹ Quéwa María Magdalena, áiba María nacái nayamáacawa néré, nàawinacáwacawa abéemàawáise càliculli íicha.

La guardia ante el sepulcro de Jesús

⁶² Néese té mapisáita àniwa, yái sábadu judíonái iyamáidacatáicawa, sacerdote íiwacanáiná, fairiseonái nacái nàacawa Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté nàasu cáli. ⁶³ Yá námaca irí:

—Wáiwacali, pía icuèrica wía, wadéca wawàwalica yái íimáanácaté yáara cachìwéerica idècunitàacá cáucani. Íimacaté imichàanápínacatéwa yéetácáisi íicha másiba èeri irícu.

⁶⁴ Iná pichùulla úwinái nacúaca cayábani yái càlicullica àta imàalacatáitawéi másiba èeri ipíchaná yéewáidacalénái yàanáca táyápi yá nayéedúaca iinámi càliculli iricúise, ipíchaná nacái nacàlidaca nachìwawa wenàiwicanái irí idéénaca imichàacawa yéetácáisi íicha. Níacáiná yéewáidacalénái nacàlidacaalí iináwaná idéecasa imichàacawa yéetácáisi íicha, yási máini yáawanáica báawaca íichani yái quéechéeri chìwáica yái nacàlidáanácaté nachìwawa ìwali Mesíasacasani, yái judío icuèrinápínaca —námaca. ⁶⁵ Néese Pilato íimaca nali:

—Pidèniacuéca úwinái pichùuliéyepíná icúaca càliculli. Piacué pibàliacani picúacué pialimáanáta cayábani, yái càlicullica, ipíchaná áibanái yàanàca néré —ímaca yái Pilatoca.

⁶⁶ Néese nàacawa càliculli néré. Yá nachanàidaca sello íyanási nacáiri íba ìwali, yái manuúri íba nabàlèrica iyú càliculli inùma. Canáca yéewaná wenàiwica iwàlùacawa càliculli iriculé

càmicalicáwa imàdáida sello quéechacáwa, yái sello íyanási nacáiri nachanàidéerica càliculli inúma iwali. Yá namàacaca néré nacái úwinái icuèyéipináca càliculli ipíchaná áiba wenáiwica iwàlùacawa néré.

28

La resurrección de Jesús

¹ Néese sábadó ichàbacatéwa judiónái iyamáidacatáicawa. Yáté amaláca yàacawa domingo, yá María Magdalena, áiba María úpicha nacái nàaca naicáca càliculli nérépiná. ² Yáta cáli icusúacawa cacháiníri iyú, ángel Wáiwacali néeseéri yàanàacáiná chènuníse. Yàanàca càliculli néré, yá yeedáca manuiri íba càliculli inúma ícha, yá yáawinacawa íba ínata. ³ Yái ángel icànaca càide iyúwa énu icamaláná icànáná. Idèniaca nacái íbàlewa cabalèeri, mèlumèluíri càide iyúwa nieve. ⁴ Uwinái naicácani, yá natatácawa nacalúniwa, yá náuwàa naliacawa cáli ínatale càide iyúwa yéetéeyéimiwa. ⁵ Néese ángel ímaca inanái íri:

—Picácué cáalu pía nuícha. Núlálacawa picutácuéca piacawa Jesús iinámi, yái natàtèericaté cruz iwali. ⁶ Canáca chání, idéca imichàacawa yéetácáisi ícha càide iyúwaté ímáaná. Aquialécué piacuéwa piicáca aléi càliculli iriculé naliadacatáimicani. ⁷ Néese piacàatétacuéwa picàlidaca yéewáidacalénái íríni. Càicué píimaca nalí: “Wáiwacali idéca imichàacawa yéetácáisi ícha. Siúcade yàacawa pipichalécué Galilea yàasu cáli néré. Nérépinácué piicáni”, càicué píimaca yéewáidacalénái íríwa. Yácata tàacáisi iwàwacutéericuéca nucàlidaca píri —ímaca yái ángelca.

⁸ Néese níái inanáica napiacawa càliculli ícha, yá cáaluca nía quéwa casímáica nawàwa manuíwata. Yá napiacawa nàacaténá nacàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca. ⁹ Yáta Jesús imàacaca yáawawa naicácani, yá itáidaca nía. Yá nàacawa Jesús yàatalé, náuwàa naliacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús íipunita, náibàaca yàabáli iwali nàacaténá icàaluíniná, càide iyúwa wáiwitáise íyáaná, wía judíoca. ¹⁰ Yá Jesús ímaca nalí:

—Picácué cáalu pía. Piacué picàlidaca nuénánái íríni nàacaténáwa Galilea yàasu cáli néré, yásí néréca naicápiná núawa —ímaca yái Jesúsca.

Lo que contaron los soldados

¹¹ Néeseté níái inanáica idècunitàacá nèepùaca nàacawa càliculli ícha, yá abénaméeyéi néená níái úwináica icuèyéicaté càliculli nèepùacawa Jerusalén iyacaléná iriculé. Yá nacàlidaca sacerdoté íwacanánái íríni macáita yái ichàbàanácátéwa. ¹² Néese sacerdoté íwacanánái nàaca natàanica judío íwacanánái béeyéi yáapicha. Yáté abédanamacata náiwitáise. Néese nàaca madécaná plata úwinái íri masànacaténá níái úwináica. ¹³ Yáté náimaca úwinái íri:

—Picàlidacué áibanái íríni, táiyápi bàwina idècunitàacá píimácuéca píyaca, yásasí níái Jesús yéewáidacalénáimica nàanàacaté needáca ichéecami, càicué píimaca wenáiwicanái íríwa. ¹⁴ Néese gobernador yéemiacaalícué piináwaná iwali càminácué picúa cayába yái càlicullimica, yásí wàtáanícuéca yáapicha piwicáu ipíchanácué inúaca pía —náimaca nachùullaca úwinái nacàlidáanápíná nachìwawa.

¹⁵ Néeseté úwinái needáca nalíwa yái plataca, yá nàacawa nacàlidaca nachìwawa càide iyúwa sacerdotenái ichùullianáté nía. Càita nacái madécaná judiónái nacàlidaca càiri cachìwèeri tàacáisi Jesús iwali àta siuca nacáide.

El encargo de Jesús a los discípulos

¹⁶ Ináté wía Jesús yéewáidacaléca once wamanùbaca, wàacatéwa Galilea yàasu cáli néré, áiba dúli néré Jesús icàlidéericaté walí iwali, wàwacáidáyacacatáipínacawa. ¹⁷ Waicácaté Jesús, yá wàaca icàaluíniná, quéwa abénaméeyéi wéená càmitatécáwa neebáida báisica Jesús yái naiquéerica. ¹⁸ Néese Jesús yàacawa wàatalé. Yá ímaca walí:

—Dios idéca imàacaca nulí íwiitáisewa nucúanápiná macáita iyéerica chènuniré, cháí èeri írìcu nacái. ¹⁹ Piacuéwa macái cáli ínatale, péewáidacué macái wenáiwicanái neebáidáanápíná nutàacái. Pibautizácué nacái cawinácaalí yeebáidéyéica Wáaniri Dios, núa nacái yái Dios Íirica, Espíritu Santo nacái. ²⁰ Péewáidacué wenáiwica namànicaténá macáita càide iyúwa nuchùullanácué pía. Núatacué nacái píapicha, nùacawéeridapínácué píawa càiripínáta àta yái èeriquéi imáalàacatalépinátawa, nùanàapínacaalí àniwa —ímaca yái Jesúsca.

SAN MARCOS

Juan el Bautista en el desierto

¹ Yácata cayábéeri tàacáisi icàlidéerica walí Jesucristo iwali, yái Dios Iirica. Yái tàacáisisa idàba còi: ² Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios ímèericaté Iiri iriwa. Dios ímacaté:

“Péemla cayába, nubànùpiná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáíwa. Yá yàapínacawa pipíchaléwa yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanápíná náiwitáisewa yéewanápiná natàidaca pía cayábéeri iyú pìanàacaalípiná nàataléwa.

³ Icàlidapíná nalíwani cachàiníri iyú manacúali yùucubàa cànàwàiri. Càipíná ímaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanáí ichùnìacaalí àyapu Náiwacalí írìpináwa, càitacué nacáí iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuéríná Dios írìpiná, pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacaténá idàbaca yéewáidacuéca pìyaca machacàníri iyú càide iyúwa iwàwáaná’, càipíná ímaca yái nùasu wenàiwicaca”, ímacaté yái Diosca.

⁴ Ináté macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanaté tàacáisi Dios inùmalícuése. Juan el Bautista yàanàacaté manacúali yùuculé cànàwàiri, yá ibautizáca yàacawa wenàiwicanáí néenibàa. Yàalàaca nía nawènùadánápiná náiwitáisewa Dios írìpiná, nabautizáanápíná nacáíwa, náasáidacaténá namàacaté náichawa yái báawéerica namànírìca, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha. ⁵ Néese manùbéeyéí wenàiwica nàacatéwa Juan yàatalé néemìacaténá itàacáí, madécaná Judea yàasu cáli néeséeyéí, Jerusalén iyacàlená mìnánáí nacáí. Néese nacàlidaca náichawa yái báawéerica namànírìca, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanàba yàaculé.

⁶ Yái Juan idèniaca ibàlewa cáucuiri wáluma camello ichùna iwálumalená. Idèniaca nacáí iwaliabàawa píráí ímami. Iyáa nacáí iyáacaléwa wirìchu nacáiyéí, mába ituní nacáí Juan yàanèrica manacúali yùucubàa cànàwàiri. ⁷ Càité Juan icàlidaca yèepunicawa nalíni: “Mesúnamáita áiba yàanàaca nùamiricubàa, máníri cachàinica íiwitáise nuícha. Nuíwacalìni, yái yàanèripínáca; nuicáca nùawawa iyúwa yàasu wenàiwica càmíri cachàini náicha canánama máincáiná cayábéerica nuíchani. ⁸ Nudéca nubautizácuéca pía ùni yàaculé, yáta quéwa ibànùeripínácué píri Espíritu Santo ibautizácaténácué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú”, ímaca nalí yái Juanca.

Jesús es bautizado

⁹ Néenialíté Jesús yàanàaca Nazaret iyacàlená néese, iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Jesús yàanàaca Juan yàatalé. Néese Juan ibautizáca Jesús Jordán inanàba yàaculé. ¹⁰ Idécanámi Jesús imichàacawa ùni yàaculé, yáta íicáca capraléeri cáli yàacùacawa. Yá íicáca Espíritu Santo iricùacawa iwali càiride iyúwa unùcu iricùanáwa. ¹¹ Yá néemiaca Dios itàacáí chènuníse. Dios ímaca Jesús íri: “Píacata Nuiri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicáca pía”, ímaca yái Diosca.

Jesús es puesto a prueba

¹² Yáta Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé cànàwàiri. ¹³ Jesús iyaca néré cuarenta èeri manacúali yùucubàa. Néréca Satanás yáalimáida Jesús imànínápiná íbáyawanáwa, quéwa càmita Jesús yeebá. Yá Jesús iyaca cuwéesinái yéewibàa. Angelnái nacáí yàacawéeridaca néréni, nayúduàacani.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ Néeseté áibanáí wenàiwica náucaca Juan el Bautista presoíyéí ibànaliculé. Néese Jesús yàacawa Galilea yàasu cáli néré. Yá icàlidaca yèepunicawa yái tàacáisi cayábéerica Dios inùmalícuése. ¹⁵ Jesús ímaca: “Idéca yàanàaca yéenáiwana Dios icùacaténá canánama mesúnamáita. Iná píwènùadacué píiwitáisewa píbáyawaná íchawa, peebáidacué nacáí yái tàacáisi cayábéerica”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁶ Néese Jesús yèepunicawa Galilea icalìsaníná icàinalená ínatabàa. Yá íicáca pucháiba asianáí. Ibèeri ípídená Simón, iméeréeri ípídená Andrés. Yúquéeyéí yàasu tarayawa yèepunicawa callisáacubàa, náibàacáiná cubáí needácaténá nalíwa nàasu platawa. ¹⁷ Yá Jesús ímaca nalí:

—Aquialécué sísaara, píacuéwa nùapícha yéewacaténá nuéwáidacalénáicuéca pía. Pidécúéca píibàaca cubáí píwacáidacaténácué nía, quéwa siúcáise nuéwáidapínácué píawa píwacáidánápiná nulí wenàiwica yéewanápiná nuéwáidacaléca nía —ímaca yái Jesúsca. ¹⁸ Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa yáapícha.

¹⁹ Néese nëepunicawa nàacawa àniwa calisa idùlepiré, yá Jesús iicá nacái Zebedeo yéenibe pucháiba asianái, ípidenéeyéi Santiago, Juan nacái, ichùnièyèi yàasu chinchorrown, nàasu barca iricüwa. ²⁰ Jesús iicácanacáita nía, yá imáidaca nía. Yá caquialéta namàacaca nánariwa barca iricu, yàasu wenàiwicanái yáapichawa íbaidéeyéica Zebedeo irí. Yá Santiago, Juan nacái nàacawa Jesús yáapicha.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

²¹ Yá nàanàaca Capernaum iyacàlená néré. Néese áiba sábadó judionái iyamáidacatáicawa, yá Jesús iwàlùacawa judionái yéewáidacàlu iriculé, yá idábaca yéewáidaca wenàiwica. ²² Yá nánáidacawa néemiaca yéewáidáaná nía, yéewáidacáiná nía càide iyúwa wenàiwica idènièrica Dios íwitáise icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalicúise. Càmita yéewáida nía càide iyúwa judionái yéewáidáaná wenàiwica, níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu, Dios itàacái iwali, profeta Moisés itànèericaté. ²³ Néese iyaca nàasu néewáidacàlu iricu abéeri asiali idènièrica demonio iwàwalicüwa, abéeri demonio casaquèeri íwitáise. Yái demonio idacüaca asiali íwitáise. ²⁴ Yáta demonio idábaca yéemianicawa asiali isána iyú. Yá demonio ímaca Jesús irí:

—¿Cáná pisàiwica walí wawási, pía Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica? ¿Pianásica pimáaláidacaténá wía? Núaliacawa nuicáca pía, núaliacawa piwali, Dios néeséeri mabáyawanéerica pía —íimaca. ²⁵ Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníri iyú. Yá ímaca demonio irí:

—¡Masánata pía! ¡Pimusúwawa íicha yái asialica! —íimaca yái Jesúsca.

²⁶ Néese demonio casaquèeri íwitáise itatáidaca asiali cachàiníri iyú, yá demonio yàacawa asiali íicha, yá demonio ícháanáca yàacawa cachàiníri iyú. ²⁷ Néese macáita iyéeyéica néré nacalùadacawa manuisiwata, íná nasutáca néemiawa níawáaca, náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yái wàlisái yéewáidáanáca? Yéewáidaca wenàiwica, ichùullaca demonio nacái íwitáise cachàiníri iyúwa. Ichùullaca demonio casaquèeyéica íwitáise, yá namànica càide iyúwa ichùullaná nía —náimaca nalíwáaca.

²⁸ Néese ráunamáita macái Galilea yàasu cáli néeséeyéi náaliacawa Jesús iináwaná iwali.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

²⁹ Idécanáamité namusúacawa judionái yéewáidacàlu iricúise, Jesús yàacawa Santiago yáapicha, Juan nacái. Yá nawàlùacawa Simón icapèe iriculé, Andrés iyacatalé íbèeri Simón yáapichawa. ³⁰ Néenialíté Simón iyéeru uculúacawa mecuní iyú. Jesús iwàlùacadénáamiwa nacapèe iriculé, yáta nacàlidaca irí uculúanáwa. ³¹ Néese Jesús yàacawa ùatalé, íbàaca ucáapi, imicháidaca úa, yáta mecuní ichàbacawa uícha. Néese ùaca nayáapiná.

Jesús sana a muchos enfermos

³² Néeseté catáca yàacawa, èeri idénáami iwàlùacawa, yáté yàcalé mìnánái natéca macái néenánáica cáuláiquéeyéi Jesús yàatalé, áibanái wenàiwica nacái demonio idacüeyéi íwitáise. ³³ Yá macáita nàwacáidáyacacawa capli inùma néeni Jesús iyacatái. ³⁴ Jesús ichùniacaté madécaná cáuláiquéeyéi macái uláicái íwitáaná íicha. Jesús yúucaca madécaná demonio wenàiwicanái íicha, càmita quéwa íbatàa demonionái icàlidaca iináwaná iwali, náaliacáiná naicácani, yái Jesúsca.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

³⁵ Néese táiyápicáwa, cáala èeri ipíchawáise èeri imusúacawa, yá Jesús imichàacawa, yàacawa imusúacawa yàcalé iricúise yàacaténáwa canácatalé wenàiwica. Yá néré isutáca yáawawa Dios íicha. ³⁶ Néese Simón yàacawa yàacawéeyéiná yáapichawa nacutáca Jesús. ³⁷ Néese nàanàacani, yá náimaca Jesús irí:

—Macáita nacutáca nàyaca pía —náimaca. ³⁸ Yá Jesús ímaca nalí:

—Wàacuéwa áibanái iyacàle néré iyéeyéica mawiénibàa nucàlidacaténá nalíni yái tàacáisi cayábéerica. Nudéca nùanàaca nucàlidacaténá nalíni —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Iná Jesús yàacawa macái yàcalé iyéeyéica Galilea yàasu cáli íinata. Icàlidaca nalíni nàasu néewáidacàlu imanùbaca iricu. Yá yúucaca demonio wenàiwicanái íicha.

Jesús sana a un leproso

⁴⁰ Néeseté áiba asiali, cacháunéeri ímami lepra iyú, yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùululú ipùata iyúwa Jesús irí, yàacaténá Jesús icàaluíniná, yéewacaténá catúulécánaca Jesús iicácani. Yá ímaca Jesús irí:

—Núaliacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca. ⁴¹ Yá catúulécánaca Jesús iicáca cáuláiquéeri, yá imàacaca icáapiwa iwali, yá Jesús ímaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca.

⁴² Yáta icháuná lepra ichàbacawa asiali íicha. Yáta cayábaquéi asialica. ⁴³ Quéwa Jesús ichùullaca asiali yèepùanápínáwa íicha caquialéta. Yá nacái yàalàaca asiali cachàiníri iyú. ⁴⁴ Jesús ímaca asiali irí:

—Péemla cayába. Picá picálida áibanái iríni nuchùnianá pía. Néese, píawa caquialéta píasáida sacerdote iicá píimamiwa, yáaliacaténáwa cayábaca pía picháuná íchawa. Pimàaca nacái ofrenda Dios irí càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá, cayábacáiná pía, yéewanápiná macái wenàiwica yáaliacawa pídeca pichùniacawa —íimaca Jesús.

⁴⁵ Quéwa yái asialica idábaca icálidaca macái wenàiwica irí Jesús iináwaná ichùnianáni. Iná càmita quirínama Jesús yéewa iwàlucawa asáiwaca áiba yácalé iriculé madécánacáiná wenàiwica nawàwa naicácani. Iná yèepunicawa náicha manacúali yùucubàa càinawàiri canácatalé wenàiwicanái. Quéwa macái yácalé minaná náacawa yàatalé naicácaténáni.

2

Jesús sana a un paralítico

¹ Néeseté cawàwanáta máisiba èeri idénáami, yá Jesús yèepùa iwàlucawa Capernaum iyacàlená iriculé. Quéwa manùbéeyéi yáaliaca iináwaná iyaca capiiricu. ² Yá madécáná wenàiwica iwacáidáyacacawa yàatalé iná napuniáadaca capíi, inúma nérénamata. Yá Jesús icálidaca nalí Dios itàacái. ³ Néese báinúaca asianái yàanàaca itéeyéica asiali máapinéeri iná macáita, càmíríca yáalimá imichàanicawa, irièricawa yàalubái íinatawa, iiméeri iricu. ⁴ Càmita náalimá nawàlucawa Jesús nérépiná dàalacáiná máini wenàiwicanái néré, iná náiriacawa escalera iwalibàa capíi ínatalé, saabadéeri, canéerica ipùata chènuniré. Néréca nawatàaca capíi íbaná Jesús iwíicáu. Yá nalícúadaca néenibàani, yéenulusi iwali, yái máapinéerica iná yàalubái íinatawa. ⁵ Néese Jesús yáaliacawa náiwitáise manuica náináidacawa nawàwawa Jesús iwali ichùnianápináni, yá Jesús íimaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, nudéca numàacaca nuwàwawa píbáyawaná ícha cayábataténá píapícha Dios —íimaca yái Jesúsca.

⁶⁻⁷ Yá abenaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu nàyaca néré, yáawinéeyéicawa. Yá náináidacawa: “¿Cáná itàani càì yái asiali Jesúsca? Itàanica iyaca Dios iwali báawéeri iyú, canáacáiná asiali yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái íbáyawaná ícha cayábataténá náapícha Dios. Abéericata Dios yáaliméeri imànica càiri wawási”, náimaca náináidacawa nalíwa nawàwalicúsewa. ⁸ Yáta Jesús yáaliacawa náináidánáwa. Yá íimaca nalí:

—¿Cánácué yéewa píináidacawa càì? ⁹ Máini màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa píbáyawaná ícha cayábataténá píapícha Dios’, càmíicáiná áibanái yáalimá íicáca asáisi báisícaali cayábaca yáapícha Dios. Quéwa máini càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, pílipina’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisi wadécaali wachùniacani watàacái iyúwa, yái máapinéerica. ¹⁰ Iná núa, asiali Dios néeséerica, nuchùnìapíná yái máapinéerica, píaliacaténácuéwa Dios idéca ichùullaca numàacáanápiná nuwàwawa wenàiwicanái íbáyawaná ícha cháì èeri iricu, cayábataténá náapícha Dios —íimaca yái Jesúsca. Néese íimaca máapinéeri irí:

¹¹ —Pía asialica, pimichàawa, peedá píalubáíwa, pèepùawa picapèe néréwa —íimaca yái Jesúsca.

¹² Néese yái cáuláiquéerica imichàacawa. Yá itéca yàalubáíwa. Imusúacawa náicha idècunitàaca naicáidaca irí. Iná macáita náináidacawa naicáidaca manuísíwata Jesús irí. Nàaca nacái Dios irí cayábéeri. Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácataté waiquéeri càiri wawásica! —náimaca nalíwáaca.

Jesús llama a Leví

¹³ Néeseté Jesús yáacawa àniwa Galilea icalisaniná idùlepiré. Yá wenàiwicanái náacawa yàatalé. Néese yéewáidaca nía. ¹⁴ Néesecáwa idècunitàacá yèepunicawa àniwa, yá iicáca Leví, yái Alfeo lírica. Yái Leví yáawinéerica aléera yeedácatatécate plata yéenanái judío íchawa romanonái yáasu gobierno irípiná. Yá Jesús íimaca irí:

—Aquialé. Píawa núapícha, yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —íimaca yái Jesúsca. Yá Leví imíchàa yáacawa Jesús yáapícha.

¹⁵ Néese Jesús iyáaca iyáacaléwa Leví icapèe iricu. Nàyaca néré nacái mesa iwéré manùbéeyéi wenàiwica yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa romanonái yáasu gobierno irípiná, manùbéeyéi nacái cabáyawanéeyéica wenàiwica. Macáita nayáaca nayáacaléwa Jesús yáapícha, yéewáidacalénái yáapícha nacái, madécánacáiná wenàiwica nèepunicawa Jesús yáapícha. ¹⁶ Néese abenaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu, naicáca Jesús iyáaca iyáacaléwa náapícha níái macáita cabáyawanéeyéica wenàiwicaca. Néese náimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—Yái yéewáidéerícuéca pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapícha níái cabáyawanéeyéica wenàiwicaca, náapícha nacái níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yáasu gobierno irípiná? —náimaca. ¹⁷ Quéwa Jesús yéemiacani, yá íimaca fariseonái irí:

—Péemíacué comparación: Málúicacaali wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnìeripíná nía. Quéwa áibanái cáuláiquéeyéi nawàwacutácani, yái ichùnìeripínáca nía.

Càita nacái wenàiwica ìnàidèeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnìeripiná náiwitáise nabáyawaná ìchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliyéicawa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri ìcha. Càita nacái núa, càmita nùanàa numáidacaténá wenàiwica ìnàidèeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàca numáidacaténá wenàiwica yáaliyéicawa cabáyawanáca, nawènúadánápiná náiwitáise nábáyawaná ìchawa. Iná cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica nuwènúadacaténá náiwitáise nabáyawaná ìchawa —ímaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

¹⁸ Aiba èeri càide iyúwaté náiwitáise iyáaná, Juan el Bautista yéewáidacalénái, nía nacái fariseoca namàacacaté nàichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios ìcha manuísiwata. Néese wenàiwicanái nàacawa Jesús yàatalé. Yá náimaca írí:

—Juan yéewáidacalénái namàacaca nàichawa nayáacaléwa càide iyúwa náiwitáise iyáaná nasutácaténá níawawa Dios ìcha manuísiwata, càita nacái fariseonái namànica càita. Néeni, ¿cáná càmita péewáidacalénái namàaca nàichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios ìcha? —náimaca. ¹⁹ Jesús ímaca nalí:

—Péemiacué comparación: Asiali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa aslanái naicácaténá icásàacawa caslímaíri iyú. Idècunitàacá iyaca nàapicha, yá caslímaíca nía, iná càmita namàaca nàichawa nayáacaléwa. ²⁰ Quéwa áibaalípiná, áibanái itéca nàichawani. Idècanáami natéca nàichawani, yási namàaca nàichawa nayáacaléwa, achúmáciná nawàwa. Càita nacái nuéwáidacalénáica, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca nàapicha. Iná càmita namàaca nàichawa nayáacaléwa, nùyacáiná nàapicha.

²¹ “Péemiacué áiba comparación: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisài wáluma yéemami iyú. Wachanàidacaalí càí, yási wàlisài wáluma yéemami imàacacawa, yá icacanàidaca éwisàimi bàlesi, yá quéwanáta manuíca icháuná. ²² Péemiacué áiba comparación: Càmita wadé wàucùaca wàlisài uva ituní éwisàimi ímamisí iriculé. Wamànicaalí càí, néese uva ituní isáacawa dàchidàchawaca inànàicubàa, yási éwisàimi ímamisí icacanàcawa, camáciná yáalimá imulacàcawa yàacawa. Yási yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, ímamisí nacái. Iná iwàwacutá wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài ímamisí iriculé. Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidèeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi ìwali —ímaca yái Jesúsca.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

²³ Aiba sábadu judíonái iyamáidacatáicawa Jesús yéepunicawa àyapullucubàa yéewáidacalénái yáapichawa bànacalé yèewibàa. Néese yéewáidacalénái nadàbaca needáca achúmáanata trigo ituiná nayáapináwa, yácáiná judío íwitáise imàacaca wenàiwica needáca nayáapináwani achúmáanata iyacaná áibanái ìbànacale yéená, máapicaalí nía. ²⁴ Néese abénaméeyéi fariseo naicácani iyúwa ìbaidacalési, yái Jesús yéewáidacalénái imàníríca, iná fariseonái ímaca Jesús írí:

—Péemi, ¿cáná péewáidacalénái ìbaida siúca sábadu wayamáidacatáicawa? Dios càmita imàaca wáibaidaca siúca èeri —náimaca. ²⁵ Yá Jesús ímaca fariseonái írí:

—Pidéuéca píimáichaca tàacási píléericuéca Dios itàacái iricúse wàwirimi rey David ìwali. Bàaluité David iwàwacutáca yàacási, máapicáináni, áibanái nacái aslanái iyéeyéica yáapicha. ²⁶ Abiatar yàasu èerité, yái sacerdote íwacalínáca, néese David iwàlucutéwa Dios yàasu manuírí capími ímamisíri mabáyawanéeri iriculé, israelitanái isutácatáipiná Dios ìcha. Yá David iyáca pan namànírícaté Dios írí ofrenda piná sacerdotenái iyáapiná. Dios itàacái imàacacaté níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca. Davidta quéwa iyáacani. Yàaca nacái yáapichéeyéi íríwa nayáacaténá nacái. Dios càmita yúuwicháida nía, máapicáiná nía, iná catúulécanáca Dios íicáca nía —ímaca yái Jesúsca. ²⁷ Jesús ímaca fariseonái írí nacái:

—Dios idéca imàacaca walí yái èeri sábadu wayamáidacatáicawa iyúudacaténá wenàiwicanái, catúulécanáciná Dios íicáca wenàiwica. Dios camírítaté idàba wenàiwica sábadu írípíná. ²⁸ Iná Dios idéca ichùulaca núa, asiali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná èeri imanùbaca, yái èeri sábadu nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —ímaca yái Jesúsca.

3

El hombre de la mano tullida

¹ Néese àniwa Jesús iwàlucacawa judíonái yàasu yéewáidacàalu iriculé. Iyaca néeni abéeri asiali icáapi ituwèericawa ìcha. ² Abénaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús írí naicácaténá asáisi Jesús ichùnìacaalípinaté asiali sábadu írícu nayamáidacatáicawa, yéewanápiná nacháawàca Jesús iináwaná ìwali, ìwalíse yái imànínáca sábadu írícu Dios ichùulacáináte judíonái iyamáidacacawa macái sábadu imanùbaca. Néese fariseonái náimacaté ìbaidacalésicani yái Jesús ichùnìanàca wenàiwicanái. ³ Néese Jesús ímaca írí yái asialica icáapi ituwèericawa ìcha:

—Pimichàawa, pibàlùawa nàacuésemi —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Idécánami asiali ibàlùacawa, yá Jesús isutáta yéemiawa fariseonái:

—Siùcata nusutácué nuémìawa pía: ¿Càinásica Dios imàaca wamànica siùca èeri sábadò wayamáidacatáicawa? ¿Imàacásica wamànica cayábèeri, càmicaaí nacái báawéerísica? ¿Imàacásica wacáucáidaca wenàiwica, wamàacásica néetáyewa? —íimaca yái Jesúsca. Quéwa masánata nía Jesús íicha. ⁵ Iná Jesús iicáidaca nalí, níai iyéeyéica itéesebàa. Máini maséeca íináidacata iwàwawa, yái Jesúsca, báawacáiná iicáca náiwitáise. Achúmaca iwàwa nacái càmicáiná fariseonái iwàwa yeebáidaca itàacái. Yá Jesús íimaca asiali irí:

—Piducúa picáapiwa —íimaca yái Jesúsca. Yá asiali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi. ⁶ Quéwa fariseonái namusúacanacátawa judíonái yéewáidacáalu íicha, yá nàacawa caquialéta nàwacáidáyacacawa áibanái judío yáapícha, cayábéeyéi iicáca rey Herodes, yái romanosàiri icuèrica Galilea yàasu cáli. Yá natàanica nàapícha càinápínacaaí iyú náalimáaná nanúaca Jesús.

Mucha gente a la orilla del lago

⁷ Néeseté Jesús yàacawa náicha yéewáidacalénái yáapíchawa Galilea icalisaniná idùlepiré. Yá manùba wenàiwica Galilea yàasu cáli néeséeyéi nàacawa Jesús yáamiwáise. ⁸ Áibanái néemiacáiná iináwaná imàníná madécaná yái càmlírca wenàiwica idé imànica, yá nàacawa Jesús yàatalé nacái naicácaténáni. Manùbèeyéi Judea yàasu cáli néeséeyéi yàacawa, Jerusalén iyacàlená néeséeyéi nacái, Idumea yàasu cáli néeséeyéi nacái, áiba cáli néeséeyéi nacái iyéerica abéemàse Jordán inanába íicha, Tiro iyacàlená néeséeyéi nacái, Sidón iyacàlená néeséeyéi nacái, nía nacái yacalé iyéeyéica natéesebàa. ⁹ Manùbacáiná wenàiwica néré, iná Jesús ichùulíaca yéewáidacalénáiwa icùnápíná barca yàacaténáwa úni yáacubàa wenàiwicanái íicha déecuísatá callisa icáinalená íicha, ipíchaná wenàiwicanái iwesiaca iwéré. ¹⁰ Iwàwacutá càì imànica ichùnìacáinaté manùba wenàiwica, iná madécaná cáuláiquéeyéi nawesiaca Jesús iwéré, namàacacaténá nacáapiwa iwali, yéewacaténá nachùnìacawa.

¹¹ Demonionái naicácaté Jesús, yá namàacaca wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise nabàlùacawa nàulul ipùata iyúwa Jesús irí nàacaténá icáaluíná. Yá demonionái náimaca cachàiníri iyú Jesús irí:

—¡Placata yái Dios Iirica! —náimaca irí. ¹² Quéwa Jesús yàalàaca demonionái cachàiníri iyú, ipíchaná nacàlidaca cawínacaaíini.

Jesús escoge a los doce apóstolos

¹³ Néeseté Jesús yàacawa dúli íinatalé, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa cayábéeyéi Jesús iicáca íiwitáise. Néese nàanàaca yàatalé. ¹⁴ Néese Jesús yeedáca néená doce namanùbaca nàacaténáwa yáapícha, yéewacaténá nacái ibànùaca nía nacàlidáanápíná Dios itàacái. Yàaca náipidenápíná apóstolnái. ¹⁵ Imàaca nacái nalí íiwitáisewa nàucacaténá demonio wenàiwicanái íicha. ¹⁶ Níai docéeyéica imanùbaca íipidenéeyéica càì: Simón, yái asiali Jesús yàaca íipidenápíná wàlisài, Pedro. ¹⁷ Nía nacái Zebedeo yéenibe pucháiba, ibèeri íipidená Santiago, ímeerèeri nacái íipidená Juan. Jesús yàaca wàlisài náipidenápíná Boanerges (íimáanaca “Caluèyéi íiwitáise càide iyúwa énu isàna”, càì íimáanaca). ¹⁸⁻¹⁹ Andrés nacái, Felipe nacái, Bartolomé nacái, yá nacái Mateo, Tomás nacái, Santiago nacái, yái Alfeo iirica, Tadeo nacái, yá nacái Simón, áibaalí íipidenéeri nacái celote, yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripínacaté Jesús yùuwidénái náibàacaténáni, nanúawani.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

²⁰ Néese Jesús iwàlùacawa capíi iriculé yéewáidacalénái yáapíchawa. Néese àniwa madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néré, yá dàalaca wenàiwica capíi irícu, iná càmita náalimá nayáaca nayáacaléwa, yái Jesús, nía nacái yéewáidacaléca. ²¹ Néese Jesús yéenanái yéemiaca iináwaná iwali, yá nàacawa Jesús yàatalé needácaténá náichani, náimacáiná iwali máiwitáiseccasani, yái Jesúsca.

²² Nàyaca néré nacái abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, yàanèyécáté Jerusalén iyacàlená néese. Yá náimaca Jesús iwali: “Beelzebúca, yái demonio íiwacalínaca, yáquéi idacúaca íiwitáise yái asialica Jesús. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú”, náimaca Jesús iwali.

²³ Iná Jesús imáidaca yàataléwa nía. Yá icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Imaca nalí: “Satanás canácatáita iwàwa yúucaca yàasu demonionáiwa wenàiwica íicha. ²⁴ Càide iyúwa wenàiwicanái iyáaná, napélicaaí náipunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. ²⁵ Néese àniwa áibanái néenanái napélicaaí náipunitawáaca, néese càmita náalimá náyaca abéeri capíi irícu. ²⁶ Càita nacái, Satanás yàasu demonionái napélicaaí náipunitawáacatá, néese càmita yáalimá cachàini quirínamatáni, yái Satanásca. Yá imáalàacawa ichànicatá. Iná iwàwacutácué píalíacawa càmita núuca demonio wenàiwica íicha Satanás íiwitáise iyú.

²⁷ “Nudé quéwa núucaca demonio wenàiwica íicha nuíwítáise iyúwa, cachàinícáiná núa Satanás íicha. Péemiacué comparación: Càide iyúwa cayéedèeri imàníná, càmita

cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa iriculé áiba cachàiníri asìali icapèeca iyéedùacaténá lícha yàasu, càmicàlicáwa cayéedéeri idacùaca líchawa yáí cachàiníri asìalica quéechacáwa. Iwàwacutá cayéedéeri càì imànica, yéewacaténá iyéedùaca cachàiníri asìali yàasu. Càita nacáì nùalimá nudacùaca nuìchawa Satanás nuwasàacaténá wenàiwica Satanás lícha. Pidécueca pitàanica báawéeri iyú Espíritu Santo iwali.

²⁸ “Péemiacué cayába, Dios imàcapiná iwàwawa líchéi macáì íiwitáaná báawéerica wenàiwica imànírira, itàanírira nacáì Dios iwali, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná líchawa. ²⁹ Quéwa wenàiwica itàanicaalí báawéeri iyú Espíritu Santo iwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa íbáyawaná lícha, néese cabáyawanáca càiripinátani èeri càmfíri imáalàawa”, íimaca yáí Jesúsca.

³⁰ Càita Jesús íimaca nalí níái yéewáidéyéica wenàiwica templo iricu, náimacáinaté Jesús iwali demoniosa idacùaca íiwitáise.

La madre y los hermanos de Jesús

³¹ Néeseté Jesús yáattia yàanàaca yàatalé, yéenanáì nacáì. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise caplí lícha. Yá nachùlùlica áiba imáidacaténá Jesús. ³² Néese áibanáì yáawinéeyéiwa mawiénita Jesús irí náimaca irí:

—Píatúa, péenanáì nacáì, péenanáì inanáì nacáì nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwacutáca pia —náimaca. ³³ Néese Jesús íimaca nalí iyéeyéica itéesebàa:

—Péemiacué yáì nùumáanáca nùatúa iwaliwa, nuénanáì iwali nacáíwa —íimaca yáí Jesúsca.

³⁴ Néese Jesús íicáidaca nalí níái yéewáidacaléca yáawinéeyéicawa itéese. Yá íimaca:

—Píicacué, níái wenàiwicaca nuicáca nía càiyéide iyúwa nùatúanáíwa, nuénanáì nacáíwa.

³⁵ Cawinàacaalí wenàiwica imànírira càide iyúwa Dios iwàwáaná, yácata nuíquéeri càiride iyúwa nuénásàiriwa, nuénásàatúa nacáíwa, nùatúa nacáíwa —íimaca yáí Jesúsca.

4

La parábola del sembrador

¹ Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwica àniwa Galilea icalisaniná idùlepiré. Idècunitàacá yéewáidaca nía, yá manùbéeyéi wenàiwica nàwacáidáyacacawa Jesús itéese. Iná Jesús iwàlùacawa barca iriculé iyéechúa calisa yáacu. Yá yáawinacawa yéewáidacaténá wenàiwica iyaméeyéicawa calisa icàinalená íinata. ² Néese idàbaca yéewáidaca nía madécaná wawàsi iwali. Icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Íimaca nalí:

³ “Péemiacué comparación: Abéeri asìali íbànacaté yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabanáaná ituínási, yàaca ícasáaca yàacawa bànacalé. ⁴ Iná yàaca ícasáaca yàacawani, yá abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulcubàa, yá màsibèenáì yàanàaca néré, yá nayáaca bànacalé íimi. ⁵ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yéewiré, canácatáica cayába cáli íbaníri. Yá bànacalé íimi íbacácawa ráunamáita, càmicáiná íbaní néeni cáli. ⁶ Néese quéwa èeri yàacáináwa chènuniré mamáalàacata, yá yeemáca púubéeyéi bànacalé, néese chuica nía, canáciná napìchu cayába cáaléeri, iná nètácawa. ⁷ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yéewiré. Néese tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yéewibàa, iná yáì bànacaléca càmita idàwinàawa cayába, canáca nacáì bànacalé iyacaná. ⁸ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íinata. Yá idàwinàacawa cayába, idèniaca nacáì iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi yéetaná idèniaca iyacanáwa treinta namanùbaca. Abénaméeyéi yéetaná idèniaca iyacanáwa sesenta namanùbaca. Abénaméeyéi yéetaná idèniaca cien namanùbaca iyacaná”, íimaca yáí Jesúsca.

⁹ Jesús íimaca nacáì: “Càuwíyéicaalícué pia, péemiacué nutáacáì”, íimaca yáí Jesúsca.

El porqué de la parábolas

¹⁰ Néesetécawa Jesús iyaca abéerita, yá níái yáapichéyéica, nía nacáì doce namanùbaca yéewáidacaléca nasutáca néemlawani càinacaalí íimáaná yáì comparaciónca. ¹¹ Yá Jesús íimaca nalí: “Dios imàcacué píalíacawa càinacaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanáì yáaliacawa. Néese áibanáì càmfíyéica yeebáida Dios itàacáì, nucàlidaca nalíni yáawami comparación iyú, ipichaná nàalí néemiaca càinacaalí íimáaná. ¹² Iná éwita naicácaníta yáì numànírira, càicáaníta càmita nàalíawa iwali càinacaalí íimáaná. Ewita néemiacaaníta nutáacáì, càicáaníta càmita nàalíawa néemiaca càinacaalí íimáaná. Iná càmita nawènúada náiwitáisewa Dios iripiná yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná lícha”, íimaca yáí Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹³ Jesús íimacaté nalí: “¿Cánásicué càmita píalía péemiaca càinacaalí íimáaná yáì comparaciónca? Càmicàlicué píalíawa péemiacani, yásí càulenápinácuéca píchawa macáita comparación nucàlidéeripinácué piríwa. ¹⁴ Yá íimáanáquéera yáì comparaciónca: Yáì yèerica ícasáaca yàacawa ituínási íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica icàlidacaalí Dios itàacáì áibanáì irí. ¹⁵ Abénaméeyéi wenàiwica càica níade iyúwa ituínási yúuwèericawa àyapulcubàa: Néemiaca Dios itàacáì, quéwa idécanámi néemiacani, yá Satanás yàanàacàtécata imàacaca

naimáichaca Dios itàacái ibàncanéerimica nawàwaliculé. ¹⁶ Aibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási yúuwèericawa íba yèwiré: Néemiaca Dios itàacái, yá neebáidaca casímáiri iyúni. ¹⁷ Néese quéwa, càmicáiná neebáida Dios itàacái tàì íiméeri iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí bāncalé ipíchu cayába, íná neebáidaca Dios itàacái malééná èeri meedá, càide iyúwa bāncalé yéetácaalíwa ráunamáita. Íná idābacaalí áibanái yúuwicháidaca nía Dios íwalíise, neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái yáalímáidacaalí nía namanínápiná nabáyawanáwa, yásí naméyáacawa neebáidaca Dios itàacái. ¹⁸ Aibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási ibàncanéerimica tuíri yèwiré; néemiaca Dios itàacái. ¹⁹ Quéwa báawaca nánáidacawa nawàwawa báawanama abéerita náasu cawèníri íwaliwa, yái èeri írícúirica wawási meedá. Cáinináca naicáca cawèníri, yái ichíwáidéerica wenàiwica. Nawàwa nacái needáca nalíwa macái cawèníri náasupináwa. Íná nánáidacáináwa íwali macáita yái cawènírica, yá naimáichaca Dios itàacái. Càide iyúwa tuíri càmicáalí íbatàa bāncalé idèniaca iyacanáwa, càita nacái níái wenàiwica. Nánáidacawa nawàwawa báawanama náasu cawèníri íwaliwa, íná càmita namáni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáná. ²⁰ Dios áibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási ibàncanéerimica cayábéeri cáli írículé. Néemiaca Dios itàacái, yá neebáidacani, yá namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bāncalé idèniacaalí iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi namànica cayábéeri càide iyúwa bāncalé idèniacaalí iyacanáwa treinta namanùbaca macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri manuísíwata náicha càide iyúwa bāncalé idèniacaalí iyacanáwa sesenta namanùbaca macái yéetaná imanùbaca. Aibanái nacái namànica cayábéeri náicha mamáalàacata càide iyúwa bāncalé idèniacaalí iyacanáwa cien namanùbaca macái yéetaná imanùbaca”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la lámpara

²¹ Jesús íimacaté nalí nacái: “Péemiacué comparación: Càmita watúcunia lámpara watécaténáni caplí írículé wabāacaténáni yáalusi írículé, càmita nacái wabāa lámpara wāasu cama yáapiréwa yái waiméerica íinata. Càmita cāi wamāni. Néese watéca lámpara caplí írículé, yá wamāacaca chēnunibāani, ícānacaténá caplí írícuyéi íwali. ²² Yái lámparaca íimāanáca càicanide iyúwacué piyāaná, píacué nuéwáidacaléca. Dios iwāwacué péewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tãacáisi íbāncanéeri píaliéricécawa íwali, càide iyúwa lámpara ícānacaalí wenàiwica íwali, naicácaténá cayába. Dios iwāwa náalíacawa íwali macáita yái tãacáisi càmirícáwa náalíawa íwali. ²³ Cāuwílyéicaalícué pía, yá péemiacué nutãacái”, íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Jesús íimaca nalí nacái: “Píináidacuéwa cayába íwali yái nucalidéericuéca píri. Cayábacaalícué píináidawa nutãacái íwali, yásí Dios ímāacacué píalíacawa cayába íwali, yái nūméericuéca píri. Yá ímāacapínacué píalíacawa áiba wawási íwali mamáalàacata. ²⁵ Wenàiwicacáiná ínāidacaalíwa cayába nutãacái íwali, yá nacái yáalíacaalí yéemiaca cāinacaalí íimāaná, yásí Dios ímāacaca yáalíacawa áiba wawási íwali mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmita ínāidawa cayába nutãacái íwali, yá íimáichapiná nacái cāinacaalí achúméeri wawási yáalíericatéwa íwali”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla que crece

²⁶ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú àniwa. Íimaca nalí: “Yái Dios icūanáca yáasu wenàiwicawa càicanide iyúwa asialí íbānacaalí ituínási cáli yèwiré. ²⁷ Idécánāami íbānaca íbānaclewa, yá yāacawa ícapèe néréwa íimácaténá. Eeri imanùbaca ícawāacawa. Catá imanùbaca íimāca. Canácata ímāníri ituínási írí, quéwa yái ituínási íbacácawa, néese bāncalé idāwināacawa cayába, éwita asialí càmicāaníta yáalíawa cāinacaalí iyú íbāncale idāwināanáwa. ²⁸ Càita cáli ímānica yáasu wawásitawa meedá: Quéechacáwa cáli ímāacaca ituínási íbacácawa, néese cabáinācani yái bāncaléca, néese capūutunācni, néese cāyanācani. ²⁹ Néese quéwa mūsicaalíni, yá asialí yeedáca iyacaná, yácáiná íbāncale iyacaná yáasu èeri idéca yāanāca”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla de mostaza

³⁰ Jesús íimacaté nalí nacái: “Síucade nucalídacué píri cāinacaalí iyú Dios icūanca yáasu wenàiwicawa. Nuéwáidacué pía comparación iyú. ³¹ Yái Dios icūanáca yáasu wenàiwicawa càicanide iyúwa mostaza íimi wenàiwica íbānéerica cáli yèwiré. Yái mostaza íimica máini achúméerínacani. ³² Éwita achúméerínacāanítani yái mostaza íimica, càicāaníta idécánāami nabānacani, yásí idāwināacawa manuírípíná náicha canānama bāncaléca. Idèniaca yāanawa manuínaméeyéi, yásí māsíbèe náalímá namànica namúlubèwa catāmāacatalé”, íimaca yái Jesúsca.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

³³ Càité Jesús yéewáidaca wenàiwica Dios íwali manùba comparación iyú càide iyúwa yái tãacásica. Yéewáidaca wenàiwica càide iyúwa náalímāaná néemiaca. ³⁴ Jesús yéewáidaca wenàiwica comparación yáawami iyúta. Néeseta idécunitācá iyaca abéerita yéewáidacalénái yáapichawa, yá icálidaca nalí macáita cāinacaalí náimāaná níái comparaciónca canānama.

Jesús calma el viento y las olas

³⁵ Yáté èrica catácáiná yàacawa, iná Jesús íimaca yéewáidacalénái íríwa:

—Wachàbacuéwa abéemàalé Galilea icalisániná íicha —íimaca nali.

³⁶ Néese yéewáidacalénái nàacawa manùbéeyéi wenàiwica íicha. Nawàlùacawa barca iriculé, natéca Jesús yáawinacawa náapicha barca írícu. Aibanái wenàiwica nàacawa náamiwáise barca írícu, máisibáwanáita quéwa baraca. Néeseçáwa Jesús íimáca íichawa. ³⁷ Néese manuírí cáuli ipùaca náwali. Máinírí cachàinica yáí cáulica. Màladàca nacáí yúuwàacawa barca írículé, yá úni ipuniádaca yàacawa barca. ³⁸ Jesús íimácáita quéwanáta. Abéeri íimamisi íríacawa barca yàapùa néese, Jesús írìrì yàacawa íinata. Néese nacawàidacani, náimaca írì:

—¡Wáiwacali! ¿Cáná pimáaca wasawíacawa? —náimaca Jesús írì.

³⁹ Yá Jesús imichàacawa, yàalàaca cáuli cachàinírì iyú, yá íimaca nacáí màladàca írì:

—¡Wíu! pía! —íimaca yáí Jesúsca. Yáta wíuca yáí cáulica, màladàca nacáí. ⁴⁰ Néese Jesús íimaca yéewáidacalénái íríwa:

—¿Cánacué máini cáaluca pía? ¿Cánacué càmita manuí pínáidacawa piwàwawa nùwali? — íimaca yáí Jesúsca. ⁴¹ Máini cáaluca nía. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Cawináica yáí asialica ichùulìerica cáuli, màladàca nacáí, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùullaná nía? —náimaca nalíwáaca.

5*El endemoniado de Gerasa*

¹ Néeseté nàanàca abéemàalé Galilea icalisániná íicha, Gerasa yàasu cáli néré. ² Néese idècunitàcá Jesús imichàacawa barca írícuise cáli ínatalépiná, yáta asiali yàanàca Jesús yàatalé, abéeri asiali demonio idacuèri íiwitáise. Yáí asiali yàacawa yéetáními icàliculèená néese.

³ Yáí asiali iyacaté yéetáními icàliculèená yéewi. Canácata yáaliméeri idacuàcani, ibatàa cadena iyú piná, càmita náalimá. ⁴ Ewitaté yàcalé mìnánái nadacuàcánítani madécaná yàawírí, yàabàli, icápí nacáí cadena iyú, càicáníta macáí èerita imàdáidacaté íichawa cadena, yá nacáí iwaaléminamata imànica cadena. Iná canácata yáaliméeri idacuàcani, canásíwata. ⁵ Yáí asiali yéepunicawa yéemínicawa táiyápinama, èeriapinama nacáí yéetáními icàliculèená yéewiré, dúli yéewiré nacáí. Yá inúadáidaca yáawawa íba iyú. ⁶ Quéwa íicácáiná Jesús déecuise, yá ipíacawa Jesús yàatalé. Ibàlùacawa yүүлù ipùata iyúwa Jesús írì yàacaténá Jesús icàaluíniná. ⁷ Yá demonio yéemínicawa asiali isàna iyú. Íimaca Jesús írì:

—¡Picá pisàiwica nulí wawàsi, Jesús Dios Íirica yáí Dios chènúniséeri náicha canánama. Nusutáca píicha wawàsi Dios íipidená ìwali picá piùwichàida núa! —íimaca yáí demonioca. ⁸ Càì demonio íimaca, Jesús íimacáinaté írì:

—Pía, demonio casaquèeri íiwitáiseca, píawa asiali íicha —íimaca yáí Jesúsca. ⁹ Néese Jesús íimaca demonio írì:

—¿Cawiná píipidená? —íimaca yáí Jesúsca. Yá demonio íimaca Jesús írì:

—Nuípidená Legión, íimáanaca “Cawàwanáta cinco mil namanùbaca”, máinícáiná madécanáca wía —íimaca yáí demonioca.

¹⁰ Néese demonionái isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata ipíchaná ibànùaca nía méetàuculé íicha yáí cálica. ¹¹ Mawiénita nali dúli ìwali madécaná marranonái yéepuniwa. Nayáaca nèepunicawa nayáacaléwa. ¹² Iná demonionái nasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata:

—Pichùullacaténá wàanápínáwa marranonái yàatalé, yá pimáaca wawàlùacawa marranonái idèriculé —náimaca. ¹³ Càita Jesús imàacaca nàacawa. Yá demonionái yàacawa asiali íicha. Yá nawàlùacawa marranonái idèriculé. Níái marranonái dos mil namanùbaca cawàwanáta. Napiacawa máiwitáisewaca demonio íiwitáise iyú, àta nacaláacatalétawa quíratàli íinatáise calisa yáaculé, yá náisicùmawaca macáita, níái píráica càmiyéica Dios íimáca judiónái idèniaca, casacàacáiná nali marrano íiná.

¹⁴ Néese níái icuèyéicaté marranonáimi napiacawa, yá nàaca nacàlidaca marrano íinàwanámi manuírí yàcalé írícu, yàcalé pùubéeyéi írícu nacáí iyéeyéica mawiénibàa. Iná madécaná wenàiwica nàacawa néré naicácaténá càinácaalí iyáaná. ¹⁵ Néese nàanàca Jesús yàatalé. Yá naicáca yáí asiali madécanéeyéi demonio idacuèricaté íiwitáise. Yáawinéericawa iyaca, ibàle yáapichawa mawiénita Jesús írì, cáiwitáise nacáicani. Yá cáaluca níái wenàiwicaca. ¹⁶ Néese níái icuèyéicaté marranonáimi, iiquéeyéicaté macáitani, nacàlidaca yàcalé mìnánái írìni, càinácaalíté iyú Jesús ichùnìacani, yáí asialica demonio idacuèricaté íiwitáise. Nacàlidaca nali nacáí marranonáimi íinàwaná ìwali. ¹⁷ Iná nadàbaca nasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata yéepùanápínáwa nàasu cáli íicha.

¹⁸ Yá Jesús yéepùacawa barca yàatalé, néese yáí asiali demonionái idacuèricaté íiwitáise isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata imàcàanápíná yàacawa yáapicha. ¹⁹ Quéwa Jesús càmita imàaca asiali yàacawa yáapicha. Néese Jesús íimaca asiali írì:

—Pèepùawa picapèe néréwa, péenánái yàataléwa. Picàlida nalíni macáita yái cayábéerica Wacuériná Dios imànríca pírí, iicá nacái pipualé manuúiwata —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Néese yái asiali yàaca icàlidacani diez namanùbaca yàcalé írìcu iyéeyéica Decápòlis yàasu cáli íinata. Icàlidaca Jesús imànicaté írì cayábéeri, yá macáita néemiacaalíténi, yá nánáidacawa manuúiwata néemiacani.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

²¹ Néese ídecanámi Jesús ichàbacawa àniwa abéemàalé Galilea icalisaníná íicha barca írìcu yéewáidacalénái yáapichawa, yá manùba wenàiwica iwacáidáyacacawa yàatalé. Yá Jesús iyamáacawa calisa icàinalená íinata. ²² Néese áiba asiali yàanàaca, abéeri néená níái judionái yéewáidacàalu íiwacanáni, íipidenéerica Jairo. Yá Jairo iicáca Jesús. Yá yúuwàa iriacawa inùmáawawa Jesús írì, yàacaténa Jesús icàaluíníná, yéewanápiná Jesús iicáca ipualé. ²³ Yá isutáca Jesús íicha wawási manuúiwata. Jairo íimaca Jesús írì:

—Nuidu iculúacawa, uwàwa uetácawa nuícha. Iná nuwàwacutáca pía nucapèe néréwa, pimàaca picáapiwa ùwali, ipíchaná uetácawa —íimaca.

²⁴ Néese Jesús yàacawa Jairo yáapicha yéewáidacalénái yáapichawa. Madécaná wenàiwicanái nacái nàacawa yáamíwáise. Máiincáiná manùbaca wenàiwica, iná nacàbadàayacacawa nàacawa Jesús iwéré. ²⁵ Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yéewi. Cálúalicaté úa doce camuí, úiraná imusúacawa úicha mamáalàacata. ²⁶ Uuwichàacatéwa báawanama idècunitàacá manùba cadèplacáiyéi idèplaca úa. Ewitaté úucacáaníta úasu platawa macáita upáyaidacaténa cadèplacáiyéi, càicáaníta càmíta cayába úa, mamáalàacata quéwanáta cúlúlicaca yáwanái úa. ²⁷ Uémiacaté Jesús imáwaná ichùníaná wenàiwica, iná ùaca nacáíwa manùbéeyéi wenàiwica yáapicha. Yá ùacawa Jesús yáamíwáise mawiéníta írì manùbéeyéi wenàiwica yéewi, yá udunùaca Jesús ibàle iwali. ²⁸ Umànica càì uínáidacáináwa ùacawa: “Nudunùacaalí iwali, éwíta ibàle íwalicáaníta meedáni, yási báisíta cayáapínáca núawa”, càì úumaca uínáidacawa ulíwa uwàwalicúsewa. ²⁹ Udécanacáita udunùaca ibàle iwali, yáta úiraná iyamáacawa úicha, yá úalíacawa uwàwalicúsewa udéca uchùnìacawa uláicái íicha. ³⁰ Yáta Jesús yáalíacawa iwàwalicúsewa ichùnìacaté áiba wenàiwica íiwitáise iyúwa. Iná iwènùacawa íicáidacaténa manùbéeyéi wenàiwica írì. Néese Jesús isutáca yéemiawa nía. Íimaca nalí:

—¿Cawíná idunùa nubàle iwali? —íimaca yái Jesúsca. ³¹ Néese yéewáidacalénái íimaca írì:

—¿Càmíta píicá níái madécanéeyéi wenàiwicaca nacàbadàayacacawa nàacawa píwéré? ¿Cánásica yéewa pisutá péemiawa cawínácaalí idunùa píwali? —námimaca Jesús írì.

³² Quéwa Jesús iicáida itéesewa mamáalàacata íicacaténa yái wenàiwica idunuericaté iwali. ³³ Iná úái inanáica umusúacawa wenàiwicanái yéewíse. Yá ùanàaca itatéechúawa icalùniwa, úalíacawa uchùnìacatéwa. Yá ubàlùacawa ùlulú ipùata iyúwa Jesús írì ùacaténa icàaluíníná. Yá ucàlidaca írì macáita uínáwanáwa báisíri iyú. ³⁴ Néese Jesús íimaca ulí:

—Pía, inanáica, pimàacacáiná piwàwawa nùwali, iná yéewa pídeca pichùnìacawa. Piawa matúbanáita. Pídeca pímusúacawa càiripínáta íicha yái uláicáica —íimaca yái Jesúsca. ³⁵ Idècunitàacá Jesús icàlidaca ulní, yá áibanái nàanàaca judionái yéewáidacàalu íiwacali icapèe néese. Yá námimaca Jairo írì:

—Píidumica yéetáwa. Picá písiáiwica quirínama írì wawási, yái yéewáidéerica wenàiwica —námimaca. ³⁶ Jesús yéemiaca nataáníná, quéwa càmíta itàani náapicha. Jesús itàanicáita abéerita Jairo yáapicha, yái judionái yéewáidacàalu íiwacalica. Jesús íimaca írì:

—Picá càalu pía. Peebáidacáita nulí mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca. ³⁷ Néese càmíta Jesús imàaca áibanái nàacawa náapicha Jairo icapèe nérépiná. Imàaca nàacawa náapicha níawamicata Pedro, Santiago nacái, Santiago iméeréeri nacái, íipidenéeri Juan. ³⁸ Yá néese nàanàaca judionái yéewáidacàalu íiwacali icapèe néré, yá Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica cachàiníyéi isàna, íichàaníyéica báawanama, nacántaa canción cachàiníri iyú yéetáními iwali, càide iyúwa judío íiwitáise íyáaná. ³⁹ Jesús yáalíacawa icàucáidánápiná úa yéetéechúamicawa. Yá iwàlùacawa nacapèe írìculé, íimaca nalí:

—¿Cánacué pímaní pisànawa báawanama, píichàanicué nacái máiní? Uara sùmàuca camíchúata yéetáwa, uimácáicata ùyaca —íimaca yái Jesúsca, yáalíacáináwa icàucáidánápinaté úa.

⁴⁰ Néese naicáanica Jesús iquíníná, náalíacáináwa báisíri iyúcani uetácatéwa. Quéwa Jesús imusúadaca nía canánama caplí íicha. Néese itéca yáapichawa yéetéechúami yáaniri, úatúami nacái, nía nacái yéewáidacaléca iyéeyéica yáapicha. Yá nawàlùacawa sùmàumi iriacataléca.

⁴¹ Néese íibàaca ucáapi iwali, úái yéetéechúamicawa, yá íimaca ulí:

—Talita, cum (ímáanáca judionái itàacái iyú: “Pía, mànacàuca, núuma pírí, pimichàawa”, càì ímáanáca) —íimaca yái Jesúsca.

⁴² Yáta úái sùmàuca, idènièchúaca doce camuí, umichàacawa, yá uipína nacái. Yá nánáidacawa manuúiwata naicáidaca ulí, níái wenàiwicaca iyéeyéica néré. ⁴³ Quéwa Jesús

yàalàaca nía cachàiníri iyú ipíchaná nacàlidaca áibanái iríni, icáucàidáanáté úa. Néese ichùullaca nacái nàaca uyáapíná, úái sùmàuca.

6

Jesús en Nazaret

¹ Néeseté Jesús yàacawa Capernaum iyacàlená yàasu cáli fícha, yá yàanàaca yàasu cáli néréwa, Nazaret iyacàlenáca. Yéewáidacalénái nàaca nacáíwa yáapícha. ² Yá sábadò irícu judiónái iyamáidacatáicawa, Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwica judiónái yéewáidacàalu irícu. Manùbéeyéi wenàiwica yéemiácáináni, yá báawaca nánáidacawa nawàwallícuísewa. Náimaca nalíwáaca:

—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Icàlidacáita áibanái yàasu tàacáisi meedá, càmicáiná yáalíawa cayába. Càmita báisi imàni yái càmiríca wenàiwica idé imànica. ³ Yácata lírimi meedá yámide yàalubáisi imàníirínámica. María lírica meedáni. Nabèerica meedáni, níái Santiago, José nacái, Judas nacái, Simón nacái. Yéenanái inanái nacái nàyaca wèewibàa meedá —náimaca nalíwáaca. Iná càmita nawàwa neebáidaca Jesús itàacái. ⁴ Quéwa Jesús ímaca náli:

—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalícuíse. Quéwa yàasu cáli néeséeyéi, yéenanái nacái, icapèe iricuíyéi nacái, níawamita càmita nawàwa neebáidaca itàacái. Càita nacái nùasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nupapèe iricuíyéi nacái, càmita nawàwa neebáidaca nutàacái —ímaca yái Jesúsca.

⁵ Càmita Jesús imàni néré yái càmiríca wenàiwica idé imànica, càmicáiná neebáida itàacái. Quéwa imàcaca icápiwa abénaméeyéi cáuláiquéeyéi iwali, cawàwanáta máisiba, yá ichùniaca nía. ⁶ Yá achùmaca íináidacawa iwàwawa manúisíwata càmicáiná neebáida itàacái.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

Néeseté Jesús yéepuníca yéewáidaca wenàiwica áiba yàcalé irícu búa iyéeyéica mawiénita Nazaret iyacàlená irí. ⁷ Jesús imáida yàataléwa níái doce namanùbaca yéewáidacaléca. Néese idàbaca ibànùaca nía pucháibanamata nàacaténáwa yàcalé imanùbaca. Ichàiniadaca nía náucáanápíná demonio wenàiwicanái fícha. ⁸ Càmita imàca natéca wawàsi nàasu àyapu imàluwenáwa. Imàcaca natéca abéerita nàasu àicuwa natéeripíná àyapulcubàa. Càmita imàca natéca saco, yàacàsi nacái, plata nacái. ⁹ Imàcaca nàwalica nàasu costiza nacáiriwa nàabàli iwaliwa, quéwa càmita imàca nadèniaca pucháiba nabàlepináwa, abéerita meedá. ¹⁰ Yá Jesús ímaca náli:

—Piwàlùacuéwa abéeri caplí iriculé, yá piimácué néréta àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irícuíse. ¹¹ Aibalé càmicaalícué namàaca piwàlùacawa, càmicaalí nacái nawàwa néemiaca picàlidacuéca náli nutàacái, yá iwàwacutácué piacawa náicha. Pichùpiacué cáli ichùmalé piabàli íichawa naicápiná càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía israelitaca, píasáidacaténácué náli Dios yuúwichàidáanápíná níawa —ímaca yéewáidacalénái iríwa, yái Jesúsca.

¹² Iná yéewáidacalénái nàacawa nàalàacaténá wenàiwica nawènúadánápíná náiwitáisewa Dios irípíná. ¹³ Yá náucaca nacái madécaná demonio wenàiwicanái fícha. Nàucaca olivo iséená manùbéeyéi cáuláiquéeyéica iwali, yá nachùniaca nía.

La muerte de Juan el Bautista

¹⁴ Néeseté rey Herodes yéemiaca wenàiwica icàlidaca Jesús iináwaná iwali, manùbacáiná wenàiwica nacàlidaca nàyaca iwali, yái Jesús imànínáca, càinácaalí iyú yéewáidaca wenàiwica nacái. Yá Herodes ímaca Jesús iwali:

—Juan el Bautistami idéca icáucàcawa, iná yéewa yáalimá imànica yái càmiríca wenàiwica idé imànica —ímaca yái rey Herodesca, iyúunáidacáiná Juan el Bautistamicani yái Jesúsca. ¹⁵ Aibanái ímaca Jesús iwali:

—Yácata profeta Elías yàanèerica àniwa —náimaca. Aibanái íma:

—Yácata áiba profeta càiride iyúwaté profetanáimi wapíchaléeyéimi —náimaca. ¹⁶ Quéwa rey Herodes yéemiacaalíre nacàlidaca Jesús iináwaná, yá Herodes ímaca:

—Yácata Juanmi, yái nuchùulíericaté nawichùaca fícha íiwita. Idéca icáucàcawa —ímaca yái rey Herodesca.

¹⁷ Càica Herodes ímaca ichùullacáináte yàasu úwináíwa náibàanápínáté Juan calúacáiná Herodes yàacawéetúa íicáca Juan, úái Herodes yàacawéetúa lípidenéchúaca Herodías. Yá úwinái nadacúacaté Juan cadena iyú presoíyéi ibànalícu. Uái Herodíasca, úacata Herodes yéenasàiri Felipe yàacawéetúa quéechatécáwa, quéwa Herodes imelùdacaté úa yéenasàiri íichawa. ¹⁸ Iná Juan íimacaté rey Herodes irí: “Báawéeriquéi peedáanáca péenasàiri yàacawéetúawa”, íimacaté yái Juanmíca.

¹⁹⁻²⁰ Iná báawacaté Herodías uicáca Juan, yá uwàwacaté unúacani, quéwa càmita úalimá unúacani, cáalucáiná rey Herodes íicáca Juan, yáalíacáináwa cayábéericani, yái Juanca, mabáyawanéeri nacái. Iná Herodes icúaca Juan ipíchaná Herodes yàacawéetúa Herodías inúacani. Ewita rey Herodes càmicáaná yáalíawa càinácaalí iwàwacutáaná imànica macái

èerita idécanámité yéemíaca Juan icàlidaca irí Dios itàacái, càicáaníta casímáica rey Herodes yéemíaca Juan itàacái. ²¹ Quéwa áiba èerité Herodías úalímáica umànica Juan irí càide iyúwaté uwàwáaná. Rey Herodes imànica manuírí fiesta iwàwalicaténá yàasu èeriwa asáicatáicaténi. Yá imáidaca yáapichéeyéiwa iyúdeeyéica Herodes icùaca Galilea yàasu cáli, nía nacái yàasu úwi íiwacanánáica, nía nacái yàacawéeyéináca asianáica caináwanéeyéica Galilea yàasu cáli néeseeyéica, nayáacaténá nayáacaléwa yáapicha, namànicaténá yáapicha nacái manuírí fiesta. ²² Yá Herodías úidu iwàlùacawa asianái iyáacàalu iriculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata asianái yàacuésemi naicáténá úa. Naicácáiná ulabàaca, iná usímáidaca nawàwa macáita rey Herodes, nía nacái yáapichéeyéica iyéeyéica iyáacaléwa yáapicha. Iná rey Herodes íimaca mànacáu irí:

—Pisutá nuícha càinacaalí piwàwéerica. Yásí nùaca piríwani —íimaca ulí.

²³ Yá Herodes íimaca ulí àniwa pucháiba yàawiríata báisí báisíswatasa Dios yáaliéricawa Herodes yàanápínaté ulí càinacaalí wawàsi uwàwéerica íicha, éwitasa uwàwacaalíté íicha cáli yéema, yáí Galilea yàasu cálica Herodes icuèrica, yásí yàanápínása ulítáni báisíta, íimaca. ²⁴ Yá ùacawa náicha, úumaca úatúá iríwa:

—¿Càirínásica wawàsi nusutá íicha? —úumaca úatúá iríwa. Yá Herodías úumaca ulí:

—Pisutá íicha Juan el Bautista íiwita —úumaca ulí úái Herodíasca, uwàwacáináté uicáca Juan íiwita utuí iyúwa úalícaténáwa báisíri iyúcani Juan yéetácawa. ²⁵ Néese úái mànacauca uepùa uwàlùacàatétawa àniwa rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:

—Siúcata nuwàwa piaca nulí Juan el Bautista íiwita quirápieli iricu —úumaca irí.

²⁶ Néese, éwita achúmácaníta manuisiwata rey Herodes iwàwa, yéemíacáiná usutáaná íicha, càicáaníta càmita Herodes idé imáisaníaca úichani, íimacáináté ulí nàacuésemi níái wenàiwicaca yàanápínása ulí càinacaalí wawàsi usutéerica íicha. ²⁷ Yá rey Herodes ichùullaca úwisàiri iwichùanápíná Juan íicha íiwita, itecaténáni rey Herodes irí. ²⁸ Néese úwisàiri yàacawa presoíyéi ibàna néré. Yá iwichùaca Juan íicha íiwita. Càité Juan yéetácawa. Yá úwisàiri itéca íiwitami quirápieli iricu. Yá yàaca íiwitami ulí úái mànacauca. Néese úái mànacauca utécani úatúá iríwa, uicátaténá báisíri iyúcani Juan yéetacátéwa.

²⁹ Néese Juan yéewáidacalénáimi yéemíaca iináwanámi, yá nàacawa presoíyéi ibàna néré needácaténá Juan ichéecami. Yá natéca nabàliwani.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

³⁰ Néeseté apóstolnái yèepùa iwacáidáyacacawa Jesús yàatalé, idécanámi nacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí. Néese nacàlidaca Jesús irí macáita namàníricaté, néewáidéerica iyú wenàiwicanái nacái. ³¹ Jesús íimaca nalí:

—Wàacuéwa wàanácuéwa walínáamitawa áibalé canácatalé wenàiwicaca, yéewanápíná wayamáidacawa achúmáanacáwa —íimaca nalí, madécanácáiná wenàiwicaca yàanàca yàacawa nàatalé, áibanái nacái yèepùacawa yàacawa náicha, iná càmita yéewa nayamáidacawa, ibatàa nayáanápíná nayáacaléwa, càmita nàalímá. ³² Iná Jesús yàacawa barca iricu yàasu apóstolnái yáapichawa abéemàalé Galilea icallsaníná íicha, canácataléca wenàiwicaca. ³³ Quéwa madécaná wenàiwicaca iicáca nàanáwa, nàalí nacái naicáca nía. Iná wenàiwicanái imusúacawa macái yàcalé íicha, yá napiacawa néré. Yá manùbéeyéi wenàiwicaca nàanàca napichalé néré. ³⁴ Néese Jesús imichàacawa barca iricuise néré, yá iicáca madécaná wenàiwicaca. Canáca nalí abéeri yéewáidéeripíná nía Dios iwali, iná catúulécana Jesús iicáca nía, càide iyúwa waicácaalí canéeyéi icuèriná ovejaca. Yá idábaca yéewáidaca nía madécaná wawàsi iwali. ³⁵ Néese catáca yàacawa nàwali, yá yéewáidacalénái yàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí:

—Catáca yàacawa wàwali cháí canácataíca yàcalé. ³⁶ Pichùulla nèepùanápínáwa nàacawa bànacalé yèewiré, yàcalé iriculé nacái iyéeyéica mawiénita nawènicaténá nayáapínáwa —náimaca. ³⁷ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Piatacué yàa nayáapíná —íimaca nalí. Néese yéewáidacalénái íimaca irí:

—¿Càmita pialíawa canáca walí doscientos mananùbaca denario ocho quèeri iwènicatái? Ewita wadènicacaalí yàara platatá, càicáaníta càmita wáalímá wawèniaca cayába pan wèeripínáca nayáapínatá, níái manùbéeyéi wenàiwicaca —náimaca. ³⁸ Jesús íimaca nalí:

—¿Càisimalénácué pan pidèni? Picutácuécáwani —íimaca nalí. Néese idécanámi nàalíacawa, yá náimaca irí:

—Cinco mananùbaca pan, pucháiba cubái imidecaná nacái —náimaca.

³⁹ Néese ichùullaca nía manùbéeyéi wenàiwicaca nàawinánápínáwa nàwacacawa ipulèeri masicái íinata. ⁴⁰ Néese nàawinacawa nàwacacawa manùbéeyéi yáalusipíná, cien mananùbaca abenaméeyéi, cincuenta mananùbaca áibanái nacái. ⁴¹ Néese Jesús yeedáca cinco imanùbaca pan icáapi iriculéwa, pucháiba cubái imidecaná nacái. Yá iicáida chènuniré, yàaca Dios irí cayábèeri iwali yáí yàacásica. Néese isubèriadacani, iwacùaca pan yéewáidacalénái iríwa nawacùacaténá wenàiwicanái iríni. Néese iwacùaca cubái imidecaná nacái yéewáidacalénái iríwa macáita. ⁴² Yá macáita wenàiwicanái iyáaca cadénamani. ⁴³ Néese yéewáidacalénái

needáca doce mapíiri imanúbaca pan yéenáimi, cubái nacái imàaquéericawa. ⁴⁴ Níái wenáiwica iyéeyéica pan, cinco mil namanúbaca aslanái. Càmita naputáa càisimalénácaalí inaná, sùmanái nacái.

Jesús camina sobre el agua

⁴⁵ Yáta Jesús ichùulíaca yéewáidacalénáíwa nawàlùanápínáwa caqualéta barca iriculé nachàbacaténáwa ipíchalépiná abéemàalé Galilea icalisaníná ícha nàanàcaténá Betsaida iyacaléná néré. Iwàwa nàacawa ipíchalé idècunitàacá imàacaca wenáiwicanái yèepùacawa ícha. ⁴⁶ Néese idècanáami ibànùaca wenáiwicanái yèepùanápínáwa ícha canánama, yá Jesús yàacawa dúli ínatalé isutácaténá yáawawa Dios ícha. ⁴⁷ Néese idècanáami catáca nawicáu, Jesús yéewáidacalénái nàyaca barca iricu bamuchúami calisa. Yá Jesús iyaca abéerita cáli ínatáisecáwa. ⁴⁸ Néese iicáca máadáini natenáca cachàiníri iyú cáulicáiná ipùaca náipunita, iná càmita náalimá nachàbacawa abéemàalé. Amalácaalí yàacawa nawicáu, yá Jesús yàacawa mawiénita nalí yèepuníriwa úni inàniacubàa. Iwàwaca ichàbacawa náicha machacàníri iyú. ⁴⁹ Quéwa naicáca lipínáníca úni inàniacubàa, yá nayúunáidaca wenáiwica iwàwanámicaní. ⁵⁰ Yá néemíaníca mamacáiná naicácani. Cáaluca nía báawanama, càmícáiná nálíca naicácani. Yáta quéwa Jesús ímaca nalí:

—¡Matuibanáicué pía, núaquéi, picácué cáalu pía! —ímaca yái Jesúsca.

⁵¹ Néese Jesús iwàlùacawa nàatalé barca iriculé. Yáta wíiúca cáuli, Jesús iwàlùacáináwa nàatalé barca iriculé. Yá nánáidacawa manuísíwata naicáidaca irí. ⁵² Càmitàacáwa nadé náalíacawa cayába Jesús íwítáise iwali, éwítaté naicácaníta imáníná pan iyú yái càmírica wenáiwica idé imànica, càulenácáiná náicha nálíánápínáwa néemiaca càinácaalí ímáaná.

Jesús sana a los enfermos de Genesaret

⁵³ Nachàbacatéwa abéemàalé Galilea icalisaníná ícha, yá nàanàca Genesaret yàasu cáli néré. Yá nadacáca barca calisa idùlepiré. ⁵⁴ Namichàacanacáitawa barca iricuise, yá wenáiwicanái nálíca naicáca Jesús. ⁵⁵ Yá wenáiwicanái napiacawa macái yacalé iriculé iyéeyéica néré nàalíacaténá nalí Jesús yàanàca. Néese manúbeyéi wenáiwica nadàbaca natéca cáuláiquéeyéi wenáiwica yàalubái ínatawa nálíacataléca Jesús iyaca. ⁵⁶ Néese àta alénácaalí Jesús yàawa achúméri yacalé iriculé, manuiri yacalé iriculé nacái, manacualiré nacái, yá natéca naliadaca cáuláiquéeyéi wenáiwica àyapulicubàa Jesús ichàbacatabáapínáwa. Yá cáuláiquéeyéi nasutáca Jesús ícha imàacáanápíná nadunùaca iwali, càmicaalí nacái, íbàle ipùata ìwalita. Yá macáita idunuéyéica Jesús iwali, yá cayábaca nía uláicái ícha.

7

Lo que hace impuro al hombre

¹ Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenáiwica templo iricu nàanàcaté Jerusalén iyacaléná néese. Nàwacáidayacacawa abénaméeyéi fariseo yáapícha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé. ² Naicácaté abénaméeyéi Jesús yéewáidacaléca nayáaca nayáacaléwa càmíiyéicáwa íba icáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo íwítáise ímáaná. Càmita Jesús yéewáidacalénái imáni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa càide iyúwa fariseonái imáníná. Iná fariseonái itàanica Jesús yéewáidacalénái iwali, náimaca casacàcasa Dios iicáca Jesús yéewáidacalénái. ³ (Níái fariseoca, áibanái judío nacái macáita namànica càide iyúwaté nàawirináimi imáníná. Càmicaalíca nàiba nacáapiwa éeréeri iyú nayáacalé ipíchawáise, càmítacáca nayáa nayáacaléwa, canásíwata. Càmita nayáa nayáacaléwa càmicaalíca namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo íwítáise ímáaná. ⁴ Idècanáami nacái nawènlaca yàacàsi yacaléricu, yá nèepùacawa nacapèe néréwa namànicaténá culto nacáiri nàapídanápíná náichawa ipíchawáise nayáa nayáacaléwa. Neebáidaca nacái madècaná càide iyúwaté nàawirináimi yéewáidáaná, iná namànica culto nacáiri náibacaténá éeréeri iyú macái íwítáaná bacàa, catúa nacái, mapuwáa nacái, nàasu camà nacái, naiméerica ínata.) ⁵ Iná fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica wenáiwica templo iricu náimaca Jesús iri:

—Níái péewáidacaléca, ¿cáná càmita namàni càide iyúwaté wàawirináimi yéewáidáaná? Càmita namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa wàawirináimi ichùullanáté wía wamànínápíná ipíchawáise wayáaca wayáacaléwa, iná casacàca Dios iicáca níái péewáidacaléca —náimaca. ⁶ Jesús ímaca nalí:

—Profeta Isaías itànàcaté tàacáisi machacàníri iyú píwalicué, píacué pucháibéeyéica íwítáise. Isaías itànàcaté tàacáisi piináná iwalicué Dios inùmalicuíse. Dios ímacaté: 'Níái israelítaca náimacáita meedá nàacasa nucàaluíná, quéwa càmita cáiníná naicáca núa báisiiri iyú nawàwalicúsewa.

⁷ Caná iwèni nuicáca nàasu culto namàníricasa nulí. Càmita néewáida wenáiwica nutàacái iyú, néese néewáidacáita wenáiwica náiwítáise iyúwa',

càica íimaca yái Diosca. ⁸Pidécúeeca meedá pimàacaca píchawa Dios itàacái, peebáidacatenácué wenàiwicanái yàasu tàacáisi meedá —íimaca yái Jesúsca. ⁹Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Pidécúeeca pimànica máini báawéeri wawàsi, pimàacacáinácué píchawa Dios itàacái, pimànicaténácué meedá iyúwa píiwitáise íimáana. ¹⁰Profeta Moisés íimacaté Dios inùmalcuíse: ‘Pia pianiri íimíetacanáwa, píatúa nacáíwa’, íimaca yái Diosca. Yáté íimaca nalí àniwa: ‘Aibacaalí itàaníca báawéeri iyú yáaniri iwaliwa, càita nacái itàanícaalí báawéeri iyú yáatúa iwaliwa, yá iwàwacutácué pinúacani’, íimacaté yái Diosca. ¹¹Quéwa piácué fariseoca, pidécúeeca péewáidaca wenàiwicanái cayábacasa càì nàimaca nàaniri iríwa, náatúa irí nacáíwa: ‘Càmita núalimá nuyúudàaca pía. Nudéca nuçúaca Dios iripiná yái plataca, yái nuèripinámica piri, íná canáca nulí cayába nuyúudèeripiná iyú píá’, càì nàimaca nasèenái iríwa. ¹²Càita pidécúeeca péewáidaca wenàiwica càmitasa iwàwacutá nuyúudàaca nàaniriwa, náatúa nacáíwa, nàimacaalí càì nasèenái iríwa. ¹³Iná pidécúeeca píasáidaca piúcaca píchawa Dios itàacái, peebáidacáinácué plawirináimi íiwitáisewa, yái péewáidèericuéca iyú wenàiwicanái Dios itàacái íicha. Pimànicuéca mamáalàacata madécaná càiyéi wawàsi —íimaca yái Jesúsca.

¹⁴Néese Jesús imáidaca yàataléwa níai wenàiwicaca ibàluèyèicawa mawiénita irí. Yá íimaca nalí:

—Péemiácué nutàacái piácué macáita. Píalimáidacué píaliaca péemiaca càinacaalí íimáana yái tàacáisi nucàlidèeripinácuéca piriwa. ¹⁵⁻¹⁶Macái yàacási iwàluèriwa wenàiwica idèericulé, canáca yéewaná casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. Abèerita wenàiwica íbáyawaná, yá nacái itàacái báawéerica imusuéricawa iwàwalcuíse, yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷Néese Jesús yàacawa wenàiwicanái íicha, yá iwàlùacawa capli iriculé yéewáidacalénái yáapichawa. Néese yéewáidacalénái nasutáca nèemlawani càinacaalí íimáana yái tàacásica Jesús icàlidèerica yàacási iwali. ¹⁸Yá Jesús íimaca nalí:

—¿Néeni, càmitasicué nacái píalí péemiacani yái nucàlidèerica? ¿Càmítacué píaliwa canácata yàacási yáaliméeri casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha? ¹⁹Yái yàacási càmita iwàlùawa wenàiwica iwàwa iriculé. Iwàlùacáitawa idèericulé. Néese yàacawa íicha meedá —íimaca nalí yái Jesúsca. Càita Jesús yéewáidaca nía yàacási iwali, Dios imàacaca wenàiwica iyáaca macái íiwitáana yàacásica, masacàacáiná macáita nía. ²⁰Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Yái nabáyawaná namàíirica, yá nacái tàacáisi báawéerica imusuéricawa wenàiwica iwàwa iriculé, yácata casaquèerica imànica wenàiwicanái íiwitáise Dios íicha. ²¹Macáita íiwitáisesi báawéeri imusúacawa wenàiwica iwàwa iriculé. Càita báawéeri íiwitáisesi: Namànica nàalaníwa; namànica nainá iyúwa càide iyúwa càminá Dios imàaca wenàiwica imànica; nayéedùaca áibanái yàasu; nanúaca wenàiwica; ²²naimáca áiba wenàiwica yáapicha càmlíchúaca nàinusíwa, càmlírca nacái nanlrisíwa; máini nawàwa needáca naliwa manùba wawàsi; namànica áibanái irí báawéeri; nachìwáidaca áibanái wenàiwica; mabáiníiri iyú namànica báawéeri nainá iyúwa málaléqueri iyú áibanái wenàiwica yàacuésemi; báawaca naicáca áibanái wenàiwica íwalíse yái cawènírica áibanái idènièrica; natàaníca báawéeri iyú áibanái iwali; máini cachàinica naicáca níawawa; càmita náalí cayábèeri iwali báawéeri íichaná. ²³Macáita yái íiwitáana báawéerica imusúacawa wenàiwica iwàwa iriculé. Yácata casaquèerica imànica wenàiwicanái íiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

Una extranjera que creyó en Jesús

²⁴Néeseté Jesús yàacawa Galilea yàasu cáli íicha yàanacaténá Tiro iyacàlená yàasu cáli néré. Yá iwàlùacawa capli iriculé. Idècunitàacá iyaca néré, càmita iwàwa yacalé minánai náalíacawa alénacaalí iyaca. Càmita quéwa yáalimá íbàaca iináwanáwa. ²⁵Ráunamáita abéechúa inanái uémíaca iináwaná iwali iyaca capli iricu. Udènia uíduwa demonio idacuèchúa íiwitáise. Uái inanáca ùacàatécatawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacawa ùlulí ipùta iyúwa Jesús íipunita, usutácaténá íicáanápíná upualé. ²⁶Càmílichúata israelita uái inanáca. Néese Sirofenicia yàasu cáli néeséechúaca úa. Yá ùanàca usutácaténá Jesús íicha wawàsi yúucáanápíná demonio uídu íicha. ²⁷Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Péemia comparación: Càmita wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapíná, càita nacái iwàwacutá nuyúudàaca quéechacáwa nuénáníacawa, níai israelitaca. Càmita cayába nuyúudàaca piácué càmliyéica israelita —íima ulí, yáalimáidacaténá íicáwa úa, asáisi uebáidacaalí Dios imànínápíná ulí cayábèeri éwita càmicáaníta israelita úa. ²⁸Yá úumaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, quéwa càide iyúwa áulinái yáawinacaalíwa mesa yáapíse, sùmanái yúucacaténá nayáapíná yàacási yéenáimi, càita nacái nuwàwaca Dios imànica nulí cayábèeri éwita càmicáaníta israelita núa —úumaca. ²⁹Néese Jesús íimaca ulí:

—Pidéca píasáidaca nulíni pitáacái iyúwa peebáidaca nulí, íná càmita iwàwacutá pisutáca nuícha quirínama nuyúudánápiná píawa. Yá numàaca pèepùacawa picapèe néréwa, demoni-ocáiná idéca yàacawa píidu fícha —íimaca ulí yái Jesúsca. ³⁰ Néese uèpùacawa ucapèe néréwa, yá ùanàaca uiduwa irièchúawa matufbanáita uimácataléca. Quéwa demonio yàacatéwa uícha.

Jesús sana a un sordomudo

³¹ Néeseté Jesús yèepùa yàacawa Tiro iyacàlená yàasu cáli fícha. Yá ichàbacawa Sidón iyacàlená yèewibàa. Yá ichàbaca nacái diez namanùbaca yàcalé Decápolis yàasu cáli íinatéyèica iyaca. Yá yàanàaca Galilea icalisaníná néré. ³² Néese áibanái natéca asiali Jesús yàatalé, abéeri asiali màuwíiri, càmlíiri yáalimá itàaníca machacàníiri iyú. Yá nasutáca Jesús fícha wawàsi imàacáanápiná icáapiwa màuwíiri iwali ichùniacaténáni. ³³ Jesús itéca màuwíiri méetàucuta wenàiwicanái fícha, yá Jesús iwàlùadaca báipunitácanama icáapi ipùatawa asiali yùuwíapuná iriculé pucháibanama. Néese Jesús yáaláaca níái icáapi ipùata iwalíwa, yá idunùaca asiali inène iwali icáapi ipùata iyúwa. ³⁴ Néese Jesús iicáidaca chènuniré, yá yeedáca icalésawa. Yá íimaca asiali irí: “¡Efata!” (íimánáca hebreo itáacái iyú: “¡yàacàucawéi piùwical!” íimánáca.)

³⁵ Yá yáalimá yéemiaca cayába yái asialica, yá cayábaca nacái inène, yáalimá itàaníca machacàníiri iyú. ³⁶ Néese Jesús yáaláaca níái wenàiwicaca ipichaná nacálidaca áibanái irí iináwaná ichùnlanáni, quéwa éwita ichùuliacáníta níai manùba yàawiría, càicáníta nacálidaca iináwaná mamáalàacata. ³⁷ Macái wenàiwica yéemièyèica Jesús iináwaná iwali nánáidacawa manuíswata néemiacani. Yá náimaca nalíwáaca: “Imànica macáita cayábèeri iyú. ¡màacaca màuwíiyéi yéemiaca! ¡màacaca nacái matàacáyéi itàaníca!” náimaca Jesús iwali.

8

Jesús da de comer a cuatro mil personas

¹ Aiba éerité madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa àniwa Jesús yàatalé. Néese canáca nayéeripíná néeni. Yá Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáíwa. Yá íimaca nalí:

² —Catúulécaná nuicáca níái wenàiwicaca. Nadéca nàyaca nùapícha másiba èeri. Siùcade canáca nalí nayáapíná. ³ Nubànùacaalí níai màapíyèica nacapèe nérépínáwa, cawàwanáta nawàwachàbacawa àyapulcubàa namáapicawa, abènaméeyéi nàanàcáiná déeucise —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Néese yéewáidacalénái náimaca irí:

—Canácata yáaliméeri yàaca nayáapíná cháí, canácatáica wenàiwicanái ibànacale —náimaca. ⁵ Jesús isutáca yéemiawa yéewáidacalénáíwa:

—¿Càisimalénácué pan ìya píri? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca irí:

—Iyaca walí siete namanùbaca pan —náimaca.

⁶ Néese Jesús ichùullaca wenàiwicanái yáawinacawa cáli íinata. Yá yeedáca níái siete namanùbaca panca icáapi iriculéwa. Yá yàaca Dios irí cayábèeri iwali, yái yàacàsica. Yá isubèriadacani, yàaca yéewáidacalénái iríwani. Néese, yéewáidacalénái iwacùaca pan wenàiwicanái irí. ⁷ Iyaca nacái nalí cawàwanáta másiba cubái imidecaná pùubéeyéi. Jesús yàaca Dios irí cayábèeri iwali, yái cubáica. Yá ichùullaca nacái yéewáidacalénáíwa iwacùanápínái wenàiwicanái irí. Yá nawacùaca nalíni. ⁸ Yá macáita nayáaca cadènamani, yái yàacàsica. Néese Jesús yéewáidacalénái needáca siete mapíiri namanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquericawa. ⁹ Batéwa báinúaca mil namanùbaca asianái iyáacaté yái yàacàsica. Càmita naputáa inanáiná, sùmanái nacái. Néese Jesús imàacaca nèepùacawa fícha, níái manùbéeyéi wenàiwicaca. ¹⁰ Yá Jesús iwàlùacàatétawa barca iriculé yéewáidacalénái yáapichawa. Néese nàacawa abéemàalé Galilea icalisaníná fícha, yá nàanàaca Dalmanuta yàasu cáli néré.

Los fariseos piden una señal milagrosa

¹¹ Néeseté abènaméeyéi fariseo nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nadàbaca natàanica cachàiníiri iyú Jesús yáapícha. Nawàwa nàalimáidacani imánínápiná áiba wawàsi báawéeri. Yá nasutáca fícha imánínápiná naicáca wawàsi íiwitáise iyúwa càmlírica wenàiwica idé imànica, yásáidacaténá báisita Dios néeséericatani. ¹² Yá Jesús yeedáca icalésawa cachàiníiri iyú máinícáiná báawaca íináidacawa iwàwawa. Yá íimaca nalí:

—¿Cánácué pisutá numánínápiná càí? Pidécuéca piicáca numànica manùba, quéwa càmitacué peebáida nutáacái. Péemiacué cayába, càmitacué núasáida piicáca càiri wawàsi —íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús yèepùacawa náicha, yá iwàlùacawa àniwa barca iriculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàacawa àniwa abéemàalé Galilea icalisaníná fícha.

La levadura de los fariseos

¹⁴ Jesús yéewáidacalénái naimáchacaté natéca náapichawa nayáapínáwa. Nadèniacáita abéeri pan meedá náapichawa barca iricu. ¹⁵ Néese Jesús yàaláaca níai ipichaná nàyaca càide iyúwa báawéeyéi íiwitáise fariseo iyáaná, rey Herodes nacái. Íimaca nalí:

—Péemiácué cayába comparaci6n: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, yá nacái rey Herodes yàasu levadura —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Yá yéewáidacalénái càmita náaliawa Jesús yàalàaná nía fariseonái yàasu tàacáisi íicha, rey Herodes íiwitáise íicha nacái. Iná yéewáidacalénái náimaca nalíwáaca:

—Idéca càì íimaca walí canácáiná walí pan —náimaca. ¹⁷ Jesús yáaliacawa náináidáanáwa, íná íimaca nalí:

—¿Cánácué píima canácasa pirí pan? Càmita nutàaní pan iwali. ¿Cánácué càmita peebáida nulí nùalímáca nùacuéca piyáapiná càinácaalícué pimáapuèrica? ¿Néenicué, máínsica càulenáca píichani? ¹⁸ Pidèniatacué pituiwatatá. ¿Cánácué càmita píalía péemiaca iwali yái piíquéerica? Pidèniatacué nacái piùwiwatatá. ¿Cánácué càmita píalía péemiaca càinácaalí íimáaná yái nùuméericuéca pirí? Báisíta iwàwacutácué piwàwalica càinácaalíté yáaná nuwacuacaalíté pan wenàiwicanái irí nayáapiná. ¹⁹ Idécanáamité nuwacuéca nalí cinco namanùbaca pan nayáapiná, níái cinco mil namanùbaca aslanáica, ¿càisimaléná mapíiri imanùbaca iyamáatéwa yéénáimi piwacáidéericatécué? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Doceca mapíiri imanùbaca iyamácatéwa —náimaca. ²⁰ Néese íimaca nalí:

—Néeni, idécanáamité nuwacuéca nalí siete namanùbaca pan nayáapiná, níái cuatro mil namanùbaca aslanáica, ¿càisimaléná mapíiri imanùbaca iyamáawa yéénáimi piwacáidéericatécué? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca irí:

—Sietecaté mapíiri imanùbaca yái ímáaquéericawa —náimaca. ²¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Néeni, cánácué càmitaacáwa píaliawa nùalímá nùaca piyáapiná? —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a un ciego en Betsaida

²² Néeseté nàanáca Betsaida iyacàlená néré. Yá Betsaida mìnánái natéca matuíri aslái Jesús yàatalé. Yá nasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata ichùníanápináni. ²³ Néese Jesús itéca matuíri icáapi iwali, yá imusúadacani yàcalé írícúise. Jesús yáapisáidaca icáapi írículéwa, néese ipusúa yáawiruníwa matuíri ituí íimami iwali. Yá Jesús ímáacaca icáapiwa matuíri iwali. Yá isutáca yéemíawa matuíri asáisi yáalímácaalí íicáidaca. ²⁴ Néese yái matuírica idábaca íicáidaca, yá íimaca Jesús irí:

—Nuíquéeyéitatá wenàiwica càide iyúwa waicácaalí àicu, lípnánányéi quéwa —íimaca. ²⁵ Néese Jesús ímáacaca icáapiwa àniwa matuíri ituí iwali. Asáita íicáca cayába yái asialica, idéca ichùniacawa, íná idé íicáca macáita cayába ituí iyúwa. ²⁶ Néese Jesús ichùulíaca aslái yéepùanápináwa icapèe néréwa. Yá íimaca aslái irí:

—Picá piwàlùawa yàcalé írículé —íimaca yái Jesúsca.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

²⁷ Néeseté Jesús yáacawa Betsaida iyacàlená íicha yéewáidacalénái yáapichawa nachàbocaténá naicáca yàcalé íyeyéica mawíénita Cesarea de Filipo iyacàlená irí. Ipíchawáise nàanáca néré, idècunitáacá nèepunicawa àyapulicubàa, yá Jesús isutáca yéemíawa yéewáidacalénáíwa. Íimaca nalí:

—¿Cáiná náimaca nùwali níara wenàiwicaca? ¿Cawinása núa? —íimaca yái Jesúsca. ²⁸ Yá náimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca piwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juanmi idécasa icáucàacawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèpuèricasa yàanáca àniwa, yái profeta Dios íméericaté iwali ibànùanápínaté àniwani. Aibanái àniwa náimaca piwali áiba profetanái yéénácasa pía, níái icàlidéeyéicaté tàacáisi bàaluité Dios inùmalícuise —náimaca. ²⁹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Néenicué pía, ¿cawinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —íimaca yái Jesúsca. Néese Pedro íimaca irí:

—Mesíasca pía, yái Dios icàlidéericaté iwali wàawirináimi israelitanái irí, Dios ibànùanápínaté walí wacuèrinápiná —íimaca yái Pedroca. ³⁰ Quéwa Jesús yàalàaca nía ipíchaná nacálidaca íináwaná áibanái irí, Mesíascani.

Jesús anuncia su muerte

³¹ Néeseté Jesús idábaca yéewáidaca yéewáidacalénáíwa náalíacaténátéwa iwàwacutáanáté yùuwichàacawa manuísíwata, yái Jesúsca, yái aslái Dios néeséerica. Iwàwacutácaté nacái yùuwidenái íicàceni iyúwa canéeri iwèni, càmita nacái neebáida itàacái, níái israelita icuèrinánáica, nía nacái sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írícu. Jesús icàlidaca yéewáidacalénái íríwani náalíacaténátéwa iwàwacutáanápínaté yùuwidenái inùacani, quéwa máisiba èeri írícu, yá icáucàanápínátéwa. ³² Càita Jesús icàlidaca nalí amaléeri iyúni. Néese Pedro itéca Jesús méeatàcuta náicha. Yá Pedro yàalàaca Jesús cachàínfiri iyú, ipíchaná icàlidaca càiri wawàsi. ³³ Quéwa Jesús iwènúa íicáidaca yéewáidacalénái áibanái íríwa. Yá Jesús yàalàaca Pedro cachàínfiri iyú. Jesús íimaca Pedro irí:

—¡Píawa nuícha, pía núuwide Satanás nacáiri íiwitáise! Càmita píináidawa iyúwa Dios iwáwáaná. Píináida meedáwa càide iyúwa èeri mìnánáí íiwitáise iyáaná —íimaca yáí Jesúsca.

³⁴ Néese Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáíwa, áibanáí nacáí wenáiwica yèepuníyécawa náapicha. Yá íimaca nalí:

—Abéericaalí péenácú iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, yá càmita yéewa pimànica yáí píwáwéerica pimànica. Iwàwacutá matuúbanáiri iyú pimàaca áibanáí yúuwichàidaca pía, éwita naicáanicaalí nacáí piquíniná, éwita nanúacaalí píawa cruz iwali peebáidacáiná nutàacáí. Iwàwacutá nacáí pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùllaná pía. ³⁵ Níacáiná cawínacaalí càmiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacáí ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càmfíri imáalàawa. Quéwa cawínacaalí yeebáidécawéica nutàacáí mamáalàacata, nacárida nacáí nutàacáí áibanáí irí, éwita áibanáí inúacaalí núa, nadènipíná nacáucawa càmfíri imáalàawa. ³⁶ Ewita wenáiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yáasu cawènírica, quéwa yúuca íchawa icáucawa càmfíri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacáí, yá canéerica iwèni meedá iríni, macáita yáí cawènírica yeedéerimica iríwa. ³⁷ Canácáiná áiba wawási wenáiwica yáaliméeri yàaca yeedácaténá iríwa icáucawa càmfíri imáalàawa, idécanaami yúucaca íchawani. ³⁸ Cawínacaalí wenáiwica báiyéica icálidaca cayábéeri núwali, nutàacáí iwali nacáí èeri mìnánáí irí, níái èeri mìnánáí iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha, cabáyawanéeyéi nacáí, néese càmita núumapíná nàwali nùsunáica núa, núa asialí Dios néeséerica, nùanàpinácaalí Núaniri Dios íiwitáise iyúwa icamaláná mèlumèluíri irícu, mabáyawanéeyéi ángel yáapicha nacáíwa, nucúcaténá macáita —íimaca yáí Jesúsca.

9

¹ Jesús íimacaté nalí nacáí:

—Péemlacué cayába, abènaméeyéicué péená iyéeyéica cháí siuca, càmita néetápináwa ipíchawáise naicáca cainácaalípiná iyú Dios icúca yáasu wenáiwicawa íiwitáise iyúwa —íimaca yáí Jesúsca.

La transfiguración de Jesús

²⁻³ Néesetécáwa seis èeri Jesús icálidacadénáami nalíni, yá itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacáí, Juan nacáí. Yá yàacawa náapicha dúli chènuniiri ínatalé. Yá néré naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca naicápiná. Máníiri mèlumèluwaca ibàleca cabalèeri máini ícha cháí èeriquéi caná idéeri íbaca còi. ⁴ Naicáca nacáí pucháiba profetanáí iyéeyéicaté bàaluité, yáí Elías, Moisés nacáí, itàaníyéica iyaca Jesús yáapicha. ⁵ Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡máini cayábéeriquéi wáyánaaca cháí! Siúcade wamànica máisiba capli yánaa wawáwalínápinácú pía, abéeri piásupíná, áiba nacáí Moisés irípiná, áiba nacáí Elías irípiná —íimaca yáí Pedroca.

⁶ Càica Pedro íimaca máincáiná cáaluca níái yéewáidacaléca máisiba, íná Pedro càmita yáalíawa cainácaalí iwàwacutáaná íimaca Jesús irí. ⁷ Yáta acalèe iricúacawa, yá ibàllaca núa catámèeri iyú. Néese néemlaca Dios itàacáí acalèe yéewíise. Íimaca nalí: “Yácata Nùiri nuwàwèeri cáininéerica nuicáca: Péemlacué itàacáí”, íimaca yáí Diosca. ⁸ Yáta naicáidaca natéesewa, níái yéewáidacaléca. Yá canácata nauquèeri áibanáica. Naicá abèerita Jesús ibàluèericawa néeni.

⁹ Néesetécáwa idècunitàacá nalicúacawa dúli ínatalé, Jesús yàalàaca núa ipíchaná nacálidaca áibanáí iríni, yáí nauquèericaté dúli ínatalé, àta Jesús imicháacatalétawa yéetácáisi ícha, yáí asialí Dios néeséerica. ¹⁰ Iná càmita nacárida áibanáí iríni, quéwa nasutáca néemiawa níawáaca iwali cainácaalí ímáaná yáí tàacáisi ímèerica icáucaanápínásawa. ¹¹ Néese nasutáca néemiawa Jesús:

—Níara yéewáidécawéica wenáiwica templo irícu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yèepúa yàanáaca quèechacáwa aléi èeri irículé àniwa ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanáaca, yáí wacuèrináca Dios ibànuèripínáca walí. ¿Cáná yéewa còi náimaca, níái yéewáidécawéica wenáiwica templo irícu? —náimaca. ¹² Néese Jesús icálidaca nalí Juan el Bautistami iwali:

—Báisita, iwàwacutáca profeta Elías nacáiri yàanáaca quèechacáwa. Yá iwènúadaca wenáiwicanáí íiwitáise Dios irípiná àniwa, yéewanápiná néemlaca itàacáí yáí israelita icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí. Aiba wawási nacáí israelita icuèrinápiná iwali, iwàwacutáacú píináidacawa iwali yáí tàacáisi profetanáí itànèericaté nuináwaná iwali, núa asialí Dios néeséerica. Natànacaté tàacáisi nuináwaná iwali píaliacaténácuéwa iwàwacutáanápíná núuwichàacawa manuísíwata, israelitanáí nacáí caná nuwèni naicáanápíná núa, báawapíná nacáí naicáca núa. ¹³ Quéwa núumacú píri, abéeri profeta Elías nacáirimi idéca yàanáaca, yáí Juan el Bautistamica. Yá namànicaté irí báawéeri iyúwaté nawáwáaná, càide iyúwaté profetanáí itànànaté tàacáisi iináwaná iwali cainácaalí yáanáapíná —íimaca yáí Jesúsca.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

¹⁴ Néeseté Jesús, nía nacái yáapichéeyéica, nèepùacawa Jesús yéewáidacalénái áibanái yàatalé. Yá naicáca manùba wenàiwica Jesús yéewáidacalénái itéese. Nàyaca nacái néré abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu. Níái yéewáidéeyéica wenàiwica, nía nacái Jesús yéewáidacaléca natàanica nàyaca naliwáaca ùlèeri wawàsi iyú. ¹⁵ Néese wenàiwicanái iicáca Jesús, yá macáita naplacawa ìpunita natàidacaténái, máiníyéi ìinàidacawa iicáidaca Jesús írì. ¹⁶ Néese Jesús isutáca yéemlawa yéewáidacalénáiwá:

—¿Càinacué ìwali pitàani piríwáaca chàinisíri iyú, píacué nacái nía nacáide? —íimaca nalí.

¹⁷ Yá abéeri néená níái wenàiwica iyéeyéica néré íimaca Jesús írì:

—Nuíwacali, nudéca nutéca pìatalé nuìriwa demonio idacuèri íiwitáise. Yái demonioca masànaca imànica nuìri. ¹⁸ Ata alénácaalí nuìri iyaca, yá demonio yàaca írì tēwacáimi, yá yúucaca nuìri cachàiníri iyú cáli ìnátalé, yá cacàlica inùmalicúise yái nuìrica, yá nacái yaamiadaca iyéiwa, yá pumùluca ìiná macáita. Nudéca nusutáca péewáidacalénái íicha wawàsi nàucáanápíná demonio nuìri íicha, quéwa càmita nàalimá nàucaca íichani —íimaca yái yáanirica. ¹⁹ Néese Jesús íimaca:

—¡Píacué càmfíyéica yeebáida Dios! ¿Càinacué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinacué èeri iwàwacutá numànicuéca pirí quiríta? Pianàidacué nùataléni yái ùucullirica —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Yá natéca ùuculliri Jesús yàatalé. Quéwa demonio iicacánáami Jesús, yá demonio yàaca tēwacáimi ùuculliri írì. Yá ùuculliri yúuwàcawa cáli ìnátalé. Yá itálianícawa, cacàlica inùmalicúise. ²¹ Néese Jesús isutáca yéemlawa ùuculliri yáaniri:

—¿Càisimaléná èeri idé idèniacani íisacadenáamini? —íimaca yái Jesúsca. Néese yáaniri íimaca Jesús írì:

—Sùmàicaalítàacáwani idàbaca íisacani bàaluité. ²² Manùba yàawíríca nacái demonio yúucacani quichái írìculé, ùni yáaculé nacái inúacaténáni. Quéwa, pidécaalísica pichùniacani, néese píicá watùulécáná, yá piyúudàaca wía —íimaca yái yáanirica. ²³ Jesús íimaca írì:

—¡Píca càì píimaca 'pidécaalísica'! Iwàwacutá manuica píinàidacawa piwàwawa nùwali. Aibacaalí yeebáida nulí, Dios imànìpiná írì macái íiwitáaná cayabéerica —íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Yá ùuculliri yáaniri íimaca cachàiníri iyú Jesús írì:

—Nuebáidaca pirí. ¡Piyúudàa nuebáidacaténá pirí cachàiníri iyú mamàalàacata! —íimaca yái yáanirica.

²⁵ Néese Jesús iicácáiná madécáná wenàiwica nàwacáidáyacacawa yàatalé caquialéta, ìná yàalàaca demonio cachàiníri iyú. Jesús íimaca demonio írì:

—Pía demonio, matàacáirica màuwíríca nacái imànica wenàiwica, plawa íicha yái ùucullirica. Píca pèepua piwàlùacawa àniwa iwàwaliculé —íimaca yái Jesúsca. ²⁶ Yá demonio yéemánicawa, yàaca tēwacáimi ùuculliri írì àniwa, yá imàacaca ùuculliri itatàcawa cachàiníri iyú àniwa. Néese yàacawa ùuculliri íicha, yá ùuculliri írìacáitawa cáli ìnátalé càide iyúwa yéetèerimiwa. Iná madécáná nàimaca ùuculliri yéetácasawa. ²⁷ Quéwa Jesús ìibàaca icáapi ìwali imichàidacaténáni. Yá ìbàlùacawa yái ùucullirica.

²⁸ Néesetécáwa Jesús iwàlùacawa capli írìculé yéewáidacalénái yáapichawa méetàucuta áibanái íicha. Yá nasutáca néemlawa Jesús:

—¿Cánácáwa càmita wadé wàucaca demonio? —nàimaca. ²⁹ Yá Jesús íimaca nalí:

—Máinicué càulenáca piúccaca yái demonio íiwitáanáca. Iwàwacutácué písutáca píawawa Dios íicha quéechacáwa, pímacacué píuchawa nacái piyáacaléwa, pidéenápínacué piúccacani wenàiwica íicha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

³⁰ Néese Jesús yáacatéwa náicha yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nèepunicawa Galilea yàasu cáli ìnatabàa. Jesús càmita iwàwa áibanái yáalíacawa alénácaalíni. ³¹ Jesús yéewáidacáiná yàacawa yéewáidacaléwa. Yá icàlidaca nalíni:

—Abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica nùawa namàacacaténá áibanái aslanái inúaca nùu, nùu aslali Dios néeséerica. Yá nanúapíná nùawa. Quéwa máisiba èeri írìcu, yásí núcúacàcawa àniwa —íimaca yái Jesúsca.

³² Quéwa níái yéewáidacaléca càmita nàalía néemlaca càinàcaalí íimáaná yái tàacáisi Jesús icàlidéerica nalí. Yá cáaluca nasutáca néemlawni ìwali.

¿Quién es el más importante?

³³ Néeseté nàanàaca Capernaum iyacàlená néré. Yá nawàlùacanáamiwa capli írìculé, yá Jesús isutáca yéemlawa nía:

—¿Càiná wawàsi ìwalicué pitàani siùcatàacáwa idècunitàacá pèepunicawa àypulicubàa? —íimaca nalí.

³⁴ Masànata quéwa nía Jesús íicha báicáiná nía náiwitáise báawéeri ìwalíisewa, natàanicáinaté chánacaalí néená máiníri cachàinica áibanái íicha canánama. ³⁵ Néese Jesús yáawinacawa, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwá. Yá íimaca nalí:

—Aibacaalí iwàwa Dios iicàcani iyúwa cachàinírira áibanái ícha canánama, iwàwacutá yái wenàiwica iicáca yáawawa iyúwa càmfiri cachàini náicha canánama. Iwàwacutá nacái iyúudàaca nía áibanái canánama —íimaca yái Jesúsca.

³⁶ Néese Jesús yeedáca sùmài ibàlùadacaténáni nèewi. Yá Jesús yeedáca sùmài yàanaliculéwa. Yá íimaca yéewáidacalénái iríwa:

³⁷—Cawinácaalí wenàiwica yeebáidéerica nutàacái, imànicaalí cayábéeri sùmài irí nuípidená ìwali, càiride iyúwa yái sùmàica, yásí nuicáca yái cayábéerica imànírira sùmài irí càide iyúwa idéca nacáicaalí imànica nulí cayábéeri. Càmita imàni abéerita nulí cayábéeri, nèese imànica nacái irí cayábéeri yái Diosca ibànuèerica núa —íimaca yái Jesúsca.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

³⁸ Néeseté Juan íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca waicáca áiba yúuquéri demonio wenàiwica ícha píipidená ìwali íimacáiná píimàacasaca càì imànica, quéwa càmita yèepuniwa wáapicha, iná wadéca wàalàacani cachàiníri iyú ipíchaná yúucaca demonio wenàiwica ícha —íimaca yái Juanca. ³⁹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Picácué píalàa wenàiwica càmlínápiná namàni cayábéeri, canácáiná yáaliméeri itàanica báawéeri iyú nùwali idécánami imànica nuípidená ìwali yái càmfírira wenàiwica idé imànica, icàlidacaalí nacái iinánawáwa imànínása càì nuíwitáise iyú. ⁴⁰ Macácáiná càmiyéita yúuwidaca imànica wía, nayúudàaca wía. ⁴¹ Péemiácué cayába, áibacaalícué iyúudàaca pía peebáidacáiná nutàacái, núa Cristoca, éwita yáalimácaalí yàaca píiraca úni yáawami, càicáanita Dios imànipiná irí cayábéeriwa —íimaca yái Jesúsca.

El peligro de caer en pecado

⁴² Jesús íimacaté: “Aibacaalí iméeráidaca nùasu wenàiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níai púubéeyéica yeebáidéeyéica nutàacái, yásí Dios yúuwichàidapínaca manuísiwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeráidaca sùmanái. Aibanái idacùacaalí manuírí iba icanápi ìwalíse náucacaténáni manuírí úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí lìsicùmacawa. Quéwa iyacaalí mamáalàacata cháì èeri írìcu, nèese iméeráidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiníwanái yúuwichàapínáca áibanái ícha infierno írìcu, yái manuírí quicháica. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeráidaca púubéeyéi. ⁴³ Iná píwàwacaalí píimànica píbáyawanáwa pícáapi iyúwa, yá píuca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná píimànica píbáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwíchùacaalí icáapiwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacái iwàwacutá píucaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pídèniaca pícáucawa càmfiri imáalàawa, ipíchaná nacái píacawa infierno írìculé, yái manuírí quicháica càmfírira ichacàwa càiripinéerita iyaca. ⁴⁴ Infierno írìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níai cáwi iyéeyéica nainá yáséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripináta. ⁴⁵ Píwàwacaalí píimànica píbáyawanáwa píabàli iyúwa, píánápináwa áibalé càmicataléca Dios iwàwa píacawa, yá píuca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná píimànica píbáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwíchùacaalí yàabàliwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa yàabàli iyúwa. Càita nacái iwàwacutá píucaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pídèniaca pícáucawa càmfiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno írìculé, yái manuírí quicháica càmfírira ichacàwa càiripinéerita iyaca. ⁴⁶ Infierno írìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níai cáwi iyéeyéica nainá yáséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripináta. ⁴⁷ Píwàwacaalí píimànica píbáyawanáwa píitú iyúwa, píicáanápiná wawási càmfírira Dios iwàwa píicáca, yá píuca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná píimànica píbáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí ituíwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá píucaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pídèniaca pícáucawa càmfiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno írìculé, yái manuírí quicháica càmfírira ichacàwa càiripinéerita iyaca. ⁴⁸ Infierno írìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níai cáwi iyéeyéica nainá yáséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripináta.

⁴⁹ “Dios icasáapiná quichái nàwali macáita. ⁵⁰ Péemiácué comparación: Cayábéeri iwíduma píyáacalé yáapichacué, quéwa càmicaalí quirínama píuiwa yái iwídumaca, yá càmitacué píalimá cayábéerica píimànica àniwani. Càita nacái iwàwacutácué cáinináca píicáyacacawa, càide iyúwa cayábéeri iwíduma píuwacaalí imànica walí wayáacalé. Cáininácué píicáyacaca yéewanápinácué píyaca matuíbanáiri iyú píapichawáaca”, íimaca yái Jesúsca.

10

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Néeseté Jesús yáacawa Capernaum iyacàléná ícha yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàacawa Judea yáasu cáli néré, áiba cáli néré nacái iyéerica oriente iwéré èeri imusúacatáisewa, abéemáalé Jordán inanába ícha. Néré manúbéeyéi wenàiwica iwacáidáyacacawa àniwa

Jesús yàatalé, yá idàbaca yéewáidaca nía àniwa càide iyúwaté íiwitáise iyáaná. ² Néese abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé nàalimáidacaténá naicáwani, icàlidáanápíná áiba wawàsi báawéeri, yéewacaténá nacháawàaca íináwaná iwali itàacái íwalísewa. Yá nasutáca néemiawani asásí cayábacaalí asiali imàaca íchawa ínuwa. ³ Jesús íimaca nalí:

—Picàlidacué nuli càinácaalíté profeta Moisés ichùullaca piawirínáimi imànínápiná bàaluité —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Néese nàimaca írí:

—Profeta Moisés imàacacaté asiali yúucaca íchawa ínuwa. Càité iwàwacutá namànica. Quéechacáwa asiali itànàaca cuyàluta írìcu cáná yéewaná iwàwa yúucaca íchawa úa. Néese yàaca ulí yái cuyàlutaca, yéewacaténá úasáidaca áibanái írìni, nàalífacaténáwa manírìca úa. Yá ichùullaca ùanápínáwa ícha —nàimaca írí. ⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Bàaluité profeta Moisés imàacacué pimànica càì màinícáinácué báawaca píiwitáise, píacué israelítaca, càmfíyéica iwàwa imànica cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullánacué pía. Imàacacatécué píbànllaca píchawa pínuwa báawacaalícué píicáca úa, ipíchanácué píùwichàidaca úa cachàiníwanái mamàalàacata. ⁶ Quéwa bàaluité Dios càmita íbatàa wenàiwicanái imànica càì. Iná báawaca Dios íicáca yái píúccánacuéca pínuwa siúcade. Profeta Moisés itànàacaté càinácaalíté iyáaná bàaluité Dios idàbacaalíté wenàiwica. Moisés itànàacaté: ‘Dios idàbacadé idàbàanéeri asiali, idàbàanéechúa inanái nacái. ⁷ Iná siúcade, asiali iwàwacaalí icásàacawa, yásí yàacawa yáaniri íchawa, yáatúa ícha nacáíwa, iyacaténá abédanamata ínu yáapichawa. ⁸ Iná idécanámi asiali íimáca úapícha, càmita quirínama Dios íicáca nía iyúwa pucháiba wenàiwica, néese Dios íicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica’, càité itànàaca yái profeta Moisésca. Iná càmita quirínama pucháibaca nía, néese abéericata nía. ⁹ Iná càmita cayába wenàiwica nèepùadaca nàichawáaca nía, níái Dios imàaquéyéica iyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica —íimaca nalí yái Jesúsca.

¹⁰ Néeseté nàyaca capíi írìcu, yá Jesús yéewáidacalénái nasutáca néemiawani iwali àniwa yái tàacáisica. ¹¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Asiali imàacacaalí íchawa ínuwa, yá yeedácaalí nacái írìwa ínuopináwa áibata, yásí imànica íbáyawanáwa ulí, úái idàbàanéechúaca ínuwawa, íimácáiná áiba inanái yáapícha càmfíchúaca ínusíwa. ¹² Càita nacái inanái umàacacaalí úichawa unírìwa, yá uedácaalí unírìpináwa áibata, yásí umànica nacái ubáyawanáwa írì yái idàbàanéeri unírìcawa, uimácáiná áiba asiali yáapícha càmfírìca unírìsíwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

¹³ Néese wenàiwica natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios ícha imànínápiná nalí cayábéeri. Quéwa Jesús yéewáidacalénái nadàbaca nacuísaca wenàiwica itéeyéica sùmanái, yéewáidacalénái íimaca sùmanái nasáiwicasa Jesús írì wawàsi. ¹⁴ Jesús íicáca yái yéewáidacalénái imànínáca, iná báawaca íicáca náiwitáise. Yá íimaca yéewáidacalénái írìwa:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé. Picácué pimáisanía nàanàaca, Dios icùacáiná wenàiwica neebáidacaalí itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáíwa. ¹⁵ Péemíacué cayába, iwàwacutá wenàiwica neebáidaca Dios itàacái càide iyúwa píubéeyéi sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáíwa. Càmicaalí càì wenàiwica neebáida, yá canácatáita Dios yéenibeca nía —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Néese Jesús yeedáca níái sùmanáica yàanalículéwa. Imàacaca icáapiwa nàwali, yá isutáca nalí Dios ícha imànínápiná nalí cayábéeri.

Un hombre rico habla con Jesús

¹⁷ Jesús idàbacadé yèepunicawa àniwa, yá abéeri asiali yàanàaca ípicawawa Jesús yàatalé. Yá íbàllucawawa yùululí ipùta iyúwa Jesús írì yàacaténá Jesús icàaluíná. Yá isutáca yéemiawa Jesús:

—Pía cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càinásiaca iwàwacutá numànica nùycaténá càirìpináta Dios yáapícha chènuniré? —íimaca. ¹⁸ Jesús íimaca írí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába iwali yái píimáanáca, càinácaalí ímáaná yái tàacáisi íiméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca írì yái Jesúsca, iwàwacáiná asiali yeebáidaca iwali, Dioscaní yái Jesúsca. Néese Jesús íimaca írì àniwa:

¹⁹ —Píalíacawa Dios itàacái iwali profeta Moisés itànèericaté Dios inùmallcuíse. Càité ichùullaca núa: ‘Picá pínúa wenàiwica, picá píimá áiba inanái yáapícha càmfíchúaca píinusiwa, áiba asiali yáapícha nacái càmfírìca pínrìsíwa, picá píyèedúu, picá picàlida píchìwawa, picá nacái píchìwáida áibanái, néese pía píaniri ímíétacanáwa, píatúa nacáíwa’, càì itànàacaté yái Moisésca —íimaca yái Jesúsca. ²⁰ Néese asiali íimaca Jesús írì:

—Pía yéewáidéerica wía, nudéca numànica macáita càide iyúwa Dios ichùulláná wamànica sùmàicatáiseté núa àta síuca nacáide —íimaca. ²¹ Yá Jesús íicáidaca írì, càinánaca nacái Jesús íicàcáni, yá Jesús íimaca írì:

—Iyaca abéeri wawási iwàwacutéericáwaca pimànica: Pía piwéndaca macáita píasuwa. Néese pia iwènináami catulécaneéyeyí irí. Càita pidènapíná píasu cawèníriwa chènuniré. Néese pèepùawa piacaténáwa nùapícha iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca.

²² Yái asialica, idécánáami yéemiacani, yá máini achúmaca iwàwa, íná yàacawa Jesús ícha, máincáiná cásucani, càmícáinaté nacái iwàwa yàaca áibanái irí macáita yáasuwa. ²³ Néese Jesús ícáidaca wenáiwica irí íbáluyéicawa itéese, néese íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—íMáini càulenáca cásuufíyí yeebáidaca Dios itàacái, Dios yéenibecaténá nía! —íimaca yái Jesúsca. ²⁴ Yái yéewáidacalénái máini nánáidacawa néemiaca Jesús itàacái, càmícáinatécáwa néemià càiri tàacáisi, quéwa Jesús íimaca nalí àniwa:

—Píacué nuénánáca, ímáini càulenáca neebáidaca Dios itàacái Dios yéenibecaténá nía, cawinácaalí imàaquéeyéica iwàwawa yàasu cawèníri iwaliwa! ²⁵ Càide iyúwa camello càmífiná yáalimá iwàlúcawa siduwiapi ituí yáapu íricubàa, càita nacái máini càulenáca cásuufí yeebáidaca Dios itàacái, Dios ísumàirecaténáni, máincáiná cáinináca cásuufí íicáca yáasuwa Dios ícha —íimaca yái Jesúsca.

²⁶ Idécánáami yéewáidacalénái yéemiacani, yá máini cachàiníwanái nánáidacawa Jesús itàacái iwali, yá nasutáca néemiawa níawáca. Yá náimaca nalíwáca:

—Néeni, ¿cawinápiná yáalimá iwásáaca yáawawa Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha? —náimaca nalíwáca. ²⁷ Néese Jesús íicáidaca nalí, yá íimaca nalí:

—Càmita yéewa wenáiwicanái nawásáaca níawawa Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwásáaca nía, Dios yáalimácáiná imànica macáita —íimaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Pedro íimaca irí:

—Wadéca wamàacaca macáita wáasuwa, yá wadéca wàacawa píapícha iyúwa péewáidacalénái —íimaca yái Pedroca. ²⁹⁻³⁰ Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayába, píacué nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái. Numáidacué abénaméeyéi péená nàanápínáwa nacapéé íchawa nacàlidacaténá yái cayábéeri tàacáisca èeri mīnanái irí. Albanái péenacué nacái nàapínacawa néenánái íchawa, càmícaalí nacái nàatúta íchawa, càmícaalí nacái néenibenái béeyéi íchawa, càmícaalí nacái nàaniri íchawa, càmícaalí nacái nabànacale yàaluná íchawa, neebáidacáiná nutàacái, nacàlidacaténá nacái yái tàacáisi cayábéerica. Quéwa Dios yàapínacué pírí cháí èeri írìcu cien imanùbaca yàawírìapíná àniwa picapèepínacué, manùbéeyéi nacái wenáiwica íyeyéipínacué pírí càide iyúwa péenánái, píatútanái nacái, péenibe nacái, pidènapínacué nacái píbànacale yàaluná nacái. Ewita áibanái yúuwichàidacaalícué píawa cháí èeri írìcu, peebáidacáinácué nutàacái, càicáníta áiba èeriwa píyapínacué càiripínáta èeri imàalàacanámiwa. ³¹ Quéwa manùbéeyéi wenáiwica áibanái íiquéeyéica iyúwa máiníyéica cachàinica siùcade, càmita máini cachàini níawa áiba èeriwa. Manùbéeyéi wenáiwica nacái áibanái íiquéeyéica iyúwa càmíyéica máini cachàini siùcade, áiba èeriwa yási máini cachàiníwanái cachàinica níawa áibanái ícha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

³² Néeseté nadábaca nàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá Jesús yàacawa yéewáidacalénái ípíchaléwa. Jesús yéewáidacalénái ícalúadacawa manuísíwata, yá nacái áibanái wenáiwica yéeyéicawa nàamiwáise, cálucala nánáidacawa iwali yái yúuwichàacáisca yáanèeripínacatéwa nàwali Jerusalén iyacàlená írìcu. Néese Jesús iwènúacawa, imáidaca yàataléwa níái yéewáidacalécawa doce namanùbaca méetàucuta áibanái wenáiwica ícha. Yá idábaca ícàlidaca nalíni cáinácaalíte yúuwidenái imànínápináté irí Jerusalén iyacàlená írìcu. Yá íimaca nalí: ³³ “Càide iyúwacué píicáaná, wàacawa wáyaca Jerusalén iyacàlená nérépiná. Albanái presopináca namànica núawa natécáténá núa sacerdote íiwacanánái yàatalé, nàatalé nacái níái yéewáidéeyéica wenáiwica templo írìcu, núa asialí Dios néeséerica. Yá nachúullapíná càmíyíyí judío nanúnápiná núa. ³⁴ Néese naicáaníná nuquínínáwa, yá nacái nàapisáidapíná núawa, nacapédáidapíná núa, yá nanúnápináca núa. Quéwa máisiba èeri írìcu, yá numícháapínacawa yéetácáisi ícha”, íimaca yái Jesúsca.

Santiago y Juan piden un favor

³⁵ Néeseté Zebedeo yéenibe ípidenéeyéi Santiago, Juan nacái nàacawa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, wawàwaca pimànica walí cayábéeri càide iyúwa wasutáanápíná píchawa wawási siùcade —náimaca. ³⁶ Néese Jesús isutáca yéemiawa nía:

—¿Càinásiacué píwàwa numànicuéca pírí? —íimaca. ³⁷ Náimaca irí:

—Wawàwaca píwàacaca wáawinacawa píapícha wacúcaténá macái wenáiwica píapícha áiba èeriwa pícuacaalípiná macáita píwítáise cachàiníri iyúwa. Wawàwaca wáawinacawa píapícha, abéeri yáawinacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáulícué pírí wacúcaténá píapícha macái èeri mīnanái —náimaca. ³⁸ Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmítacué píalíawa cáinácaalí iwàwacutáanápíná pimànica Dios imàacacaténacué pírí yái písutéerícuéca nuícha, pícuánápinacué nùapícha macái wenáiwica. ¿Píalimásícué

piùwìchàacawa càide iyúwa nùuwìchàanápínáwa, iyúwa nacái nuétáanápínáwa yéewacaténacué cachàiniyéica pía càide iyúwacué pisutáaná nuícha? —ímaca yái Jesúsca. ³⁹ Yá náimaca:

—Wáiwacali, wáaliméerica wamànica —náimaca. Néese Jesús ímaca nalí:

—Báisítacué piùwìchàapínacawa càide iyúwa nùuwìchàanápínáwa, péetápinacuéwa càide iyúwa nuétáanápínáwa. ⁴⁰ Quéwa Dios càmita ibatàa numàacapínacué piawinacawa núapicha abéericué péená yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái yáawinacawa apáulicúise nulí, picúacaténápínacué núapicha macái wenàiwicata, yáacínáta Dios imàacapíná nalíni, cawínácaalí wenàiwicanái Dios ínáidéeyéicatéwa náawinàanápínáwa núapicha wacúacaténá macái wenàiwica —ímaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese yéewáidacalénái áibanái diez namanùbaca, néemiacaalíté càinácaalí nasutáaná Jesús ícha wawási, yá calúaca nía pucháiba aslanái yáapicha, níai Santiago, Juan nacái. ⁴² Quéwa Jesús imáidaca yàataléwa nía macáita. Yá ímaca nalí:

—Píalíacuécawa naináwaná íwali, níai càmiiyéica judío icuèyéica yàasu cáli néeseéyéiwa, casímái nacúaca wenàiwica cachàiníri iyú. Píalíacué nacáíwa casímáica náiwacanánái nachùullaca áibanái wenàiwica. ⁴³ Quéwa iwàwacutácué càmita piya càide iyúwa nàyaná. Néese cawínácaalí péenacué iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca íiwitáise, iwàwacutá iyúduàacuéca pía macáita. ⁴⁴ Cawínácaalí péenacué iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca áibanái ícha, iwàwacutá íbaidacuéca píri macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íbaidáaná íiwacali íríwa. ⁴⁵ Iwàwacutácué càì pímaníca, núacáiná, núa aslali Dios néeseéerica, éwitacué Píiwacalícaníta núa, càicáaníta càmita nùanàa náibaidacaténá nulí meedá. Néese nudéca nùanàaca nuíbaidacaténá áibanái wenàiwica írípíná, numàacacaténá nacái nucúacawa nuwasáacaténá manùba wenàiwica Dios yàasu yúuwìchàacáisi ícha yàanèripínacawa nàwali nabáyawaná íwalísewa —ímaca yái Jesúsca.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

⁴⁶ Nàanàacaté Jericó iyacàlená néré. Néesetécáwa Jesús yàacawa yàcalé írícúise, yá yéewáidacalénái yàacawa yáamiwáise, manùbéeyéi wenàiwica nacái náacawa náapicha. Matuúri aslali iyaca néeni, ípidenéeri Bartimeo, ímáanáca Timeo líri, yáawinéericaawa àyapu ídùlepi isutéerica plata wenàiwicanái ícha íchàbéeyéicawa néenibàa, yéewanápíná iwèniaca iyáapínáwa. ⁴⁷ Bartimeo yéemiaca náimaca Jesús Nazaret iyacàlená néeseéerica yái càì íchàbawaca chábài, yá matuúri idàbaca imáidaca Jesús írí:

—¡Jesús, rey David itaquérínami, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápíná, piicá nupualé! — ímaca. ⁴⁸ Madécáná wenàiwica icúisacani yái matuúrica masànanápínáni, quéwa imáidaca quéwanáta mamáalàacata cachàiníri iyú:

—¡Pía, rey David itaquérínamica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápíná, piicá nupualé! — ímaca. ⁴⁹ Iná Jesús iyamáaca íbalùacawa, yá ímaca wenàiwicanái írí:

—Pimáidacué nùataléni —ímaca yái Jesúsca. Iná namáidaca matuúri, yá náimaca írí:

—Picá achúma piwàwa, píwìchàawa, píanáwa yàatalé; imáidaca iyaca pía —náimaca. ⁵⁰ Yáta matuúri yúucaca íchawa yàasu ruana nacáiriwa yúuquéri íwalísewa, yéewacaténá ípiacawa, yá ípiaciaca íbalùacawa, yàacawa Jesús yàatalé. ⁵¹ Jesús ísutáca yéemiawani:

—¿Cáinásica piwàwa numánica píri? —ímaca yái Jesúsca. Yá matuúri ímaca:

—Nuíwacali, nuwàwaca píwàacaca catuúca núa —ímaca. ⁵² Jesús ímaca írí:

—Piawa matuúbanáita, Dios idéca íchùnìaca pía peebáidacáiná nuchùnìanápíná pía —ímaca yái Jesúsca. Yáta matuúrimi iicáidaca àniwa, yá yàacawa Jesús yáapicha àyapulicubàa.

11

Jesús entra en Jerusalén

¹ Jesús yàanàacaté néré yéewáidacalénái yáapichawa mawiénita Jerusalén iyacàlená írí. Nàyacaté bamuchúamibàa náicha pucháiba yàcalé ípidenéeyéica Betfagé, Betania nacái, iyéeyéica mawiénita dúli írí ípidenéchúa Olivos, yái olivo ínàlìmanáca. Jesús ibànùaca ípíchaléwa pucháiba yéewáidacaléwa, idécánami càì ímaca nalí:

² —Píacuéwa írículé yái yàcaléca iyéerica wapíchalé. Píwàlúacuéwa néré, yá píanàapínacué burro nadacuèrica néré, canéeritàacáwa wenàiwica yèeriwa ínata. Píwasáacuéni, pítcué nulíwani. ³ Aibacaalícué ísutá yéemiawa píwa cánacué yéewa píwasáacani, pícalidacué írìwani nuwàwacutácani, núa Píiwacalícuéca, nubànùanápíná nacái wenàiwica natécaténá burro nàatalé àniwa caquialéta —ímaca yái Jesúsca.

⁴ Néese níai yéewáidacaléca pucháiba náacawa yàcalé írículé, yá nàanàaca burro nadacuèrica íbalùacawa bàacháwalé callé írícubàa, mawiénita capí inùma írí. Yá nawasáacani. ⁵ Abénaméeyéi wenàiwica iyéeyéica néeni nasutáca néemiawa nía:

—¿Cáinacué pímaní cháí? ¿Cáinacué píwasàa burro? —náimaca.

⁶ Yá yéewáidacalénái icàlidaca nalíni càide iyúwa Jesús ímáanáté nalí, iná wenàiwica imàacaca natéca burro. ⁷ Nallada nàasu ruana nacáiriwa burro iwaalíricubàa, yéewanápíná Jesús

yàalubáicani, yá natéca burro Jesús yàatalé. Néese Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata. ⁸ Idècunitáacá Jesús yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá manùbéeyéi wenàiwica naliada nàasu ruana nacáiriwa Jesús ipíchalé àyapulicubàa nàacaténá Jesús icàaluíniná. Aibanái nacái iriada wisiri nacáiri íbáiná àyapulicubàa, yái báinási nawichuèrica manacúalibàa, burrocáténá lípina ínatàbàa càide iyúwaté náiwitáise nàanápíná nacuèriná icàaluínináwa. ⁹ Yá macáita wenàiwica yèeyéicawa Jesús ipíchalé, áibanái nacái yèeyéicawa yáamiwáise namáidaca casímáiri iyú:

—¡Wàacué Dios irí cayábéeri! ¡cayábéeriquéi Wacuèrináca, yái wenàiwica Dios ibànùèrica walí, icùacaténá wía! ¹⁰ ¡Dios imànica irí cayábéeri yái yàanèrica icùacaténá wía càide iyúwaté wàawirimi rey David icùanáté wàasu cáli! ¡Wàacué irí cayábéeri, yái Dios chènunisèerica! —námica namáidaca nàacawa casímáica nía.

¹¹ Jesús iwàlùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé, yá yàacawa templo néré. Iicáca macáita yái namánínáca templo iricu. Néese yàacawa Betania iyacàlená néré yéewáidacalénái yáapichawa doce namanùbaca, táicacáinaté yàacawa.

Jesús maldice la higuera sin fruto

¹² Néese mapisáita àniwa, Jesús yàacawa Betania iyacàlená ícha yéewáidacalénái yáapichawa, yá máapicani yái Jesúsca. ¹³ Yá iicáca déecuise higuera yéetaná idènièrica íbáináwa. Yá Jesús yàacawa néré icutacaténá iyacaalí higuera iyacaná nacái. Quéwa canáca iyacaná, idèniacáita íbáiná meedáwa, càmicáiná higuera yàasu èeri càyacanánápínátáni. ¹⁴ Néese Jesús ímaca àicu irí:

—¡Càmita quirínama càyacanána píawa! —ímaca yái Jesúsca, yáasáidacaténá yéewáidacalénái iríwa Dios yúuwichàidánápínaté israelítanái. Yá yéewáidacalénái yéemiaca tàacáisi Jesús icàlidèrica àicu iri.

Jesús purifica el templo

¹⁵ Nàanacaté Jerusalén iyacàlená iriculé, yá Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé. Yá idábaca imusúadaca wenàiwica templo ibàacháwalená iricuise, macáita iwéndèyèicaté yàasusi, áibanái nacái iwènièyèica yàasusi templo ibàacháwalená iricu. Itamàca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níái icambiéyèica plata wenàiwica ícha needacaténá nalíwa plata. Jesús itamàca yúucawa náicha nàalubáica áibanái iwéndèyèica unùcu sacrificio pinèrica. ¹⁶ Càmita nacái íbatàa wenàiwica yèepunídaca iwèndawa yàasusi templo ibàacháwalená iricubàa. ¹⁷ Yá idábaca yéewáidaca wenàiwica néré. Ímaca nali:

—Píalíacuècawa tàacáisi íwali profeta itànèricaté Dios inùmalicúise. Dios ímacaté yàasu templo íwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutácalupínáca nuícha, macái èeri mnanána’, ímacaté yái Diosca. Quéwa, pidécueca piwènúadaca cayéedéeyéi icapèe iyúni, yái templocá, piyéedúacáinacué plata wenàiwica ícha pichiwa iyúwa —ímaca yái Jesúsca.

¹⁸ Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidèyèica wenàiwica templo iricu néemiacáiná yái tàacáisi Jesús icàlidèrica nàwali, yá nawàwa nanúacani. Yáté nadábaca nánáidacawa càinápínacaalí iyú náalimáná nanúaca Jesús, cáalucáiná naicácani, máinícáiná cayába macái wenàiwica yéemiaca Jesús yéewáidánáca nía íiwitáise cacháiníri iyúwa. ¹⁹ Quéwa catácáinaté yàacawa, íná Jesús imusúacawa yàcalé iricuise yéewáidacalénái yáapichawa.

La higuera sin fruto se seca

²⁰ Néeseté amaláca nawíca mapisáinámi àniwa, yá nàaca nachàbacawa mawiénita higuera yéetanámi irí. Yá naicáca àicumica chuìcani báawanama macáita, ipìchumi nacái. ²¹ Yá Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús icàlidèricaté higuera yéetaná irí, yá Pedro ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, píicá higuera yéetanámi piùwichàidèerimica. Idéca chuìcani —ímaca yái Pedroca. ²² Néese Jesús ímaca nali:

—Iwàwacutácué pèebáidaca Dios irí imánínápínacué píri càinácaalícué cayábéeri pisutéericuèca ícha. ²³ Péemiacué cayába, cawínacaalí càí ímaca yái dúli irí: ‘Pimichàawa, pícaláawa manuírí úni yáaculé’, ímacaalí, yèebáidacaalí nacái manuísíwata macáita íchàbàanápínáwa càide iyúwa isutáaná Dios ícha wawàsi, yásí Dios imànica iríwani. ²⁴ Íná nùmacué píri càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéericuèca Dios ícha imánínápínacué píri, yá pèebáidacaalícué manuísíwata càide iyúwa Dios idéca nacácaalí imànicuèca píriní, yásí Dios imànicuèca píriníwani. ²⁵ Pisutácaalícué piacawa Dios ícha, yá áiba wenàiwica imànicaalíté píri báawéeri, pímacacué piwàwawa ícha yái báawéerica imàniricaté píri, yéewanápínacué Píaniri Dios chènunisèeri imàacawa iwàwawa píbáyawaná íchacuèwa. ²⁶ Quéwa, càmicaalícué pímacáca piwàwawa ícha yái báawéerica áibanái imànirícuèca píri, càmítacué nacái Wáaniri Dios chènunisèeri imàaca iwàwawa píbáyawaná íchawa —ímaca yái Jesúsca.

La autoridad de Jesús

nadé náibàacani, cáalucáiná naicáca níá manùbéyéí wenàiwicaca cayábéyéíca iicáca Jesús. Iná nàacawa Jesús fícha.

El asunto de los impuestos

¹³ Néeseté judío íiwacanánáí ibànùaca abénaméyéí fariseo nàacaténáwa Jesús yàatalé, áibanáí nacáí cayábéyéí iicáca rey Herodes ííwítáise. Nawàwacaté nasutáca néemlawa Jesús càulenéeri wawási ìwali, nàalimáidacaténá naicáwani icàlidáanápíná báawéeri iyúni yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali romanonáí yàasu gobierno íiwacanánáí irí. ¹⁴ Yá nàacawa Jesús yàatalé, yá nàimaca irí cáimiétaquéri iyúta:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáallacawa pitàanica báisíri iyú, càmita nacáí cáalu pía wenàiwica fícha càmicáiná pimàaca áiba wenàiwica caináwanéyéí iwènùadaca plíwítáise cayábéeri fícha, néese péewáidaca wenàiwica báisíri iyú nàyacaténá càide iyúwa Dios ichùllanáná yàyaca. Iná picàlida walíní báisíri iyú ìwali yáí wasutéeripináca wéemlawa piawa: ¿Cayábasica wapáyaida wáichawa níá plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobierno íiwacanánáí icuèyéíca wàasu cáli, càmicaalí nacáí báawasicani? ¿Iwàwacutásica wapáyaidaca wáichawa níara romanoca, càmitasica iwàwacutá wapáyaidaca wáichawa níá? —nàimaca.

¹⁵ Quéwa Jesús yáaliacawa càmita báisí nawàwa nàaliacawa, nawàwacáita nacháawàaca iináwaná ìwali meedá itàacáí ìwalíise. Iná íimaca nalí:

—¿Cánacué píalimáida piicáwa núa picháawàacaténá nuináwaná ìwali ìwalíise yáí númerica? Néeni, pitécué nulí moneda nuicácaténáni —íimaca yáí Jesúsca. ¹⁶ Yá natéca iríni. Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Cawiná yéenáiwaná ichanàawa, cawiná nacáí íipidená ichanàawa moneda ìwali? —íimaca yáí Jesúsca. Nàimaca irí:

—Emperador íipidenáquéí ichanàawa, yéenáiwaná nacáí ichanàawa ìwali, yáí romano íiwacalínaca, icuèrica macáí èeri mìnánáí —nàimaca. ¹⁷ Iná Jesús íimaca nalí:

—Pipáyaidacué píchawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùllanacué pipáyaidaca. Pimànicué nacáí càide iyúwa Dios iwàwáanacué pimànica —íimaca yáí Jesúsca. Yá máini nàinàidacawa néemlaca manuísiwata Jesús íimáaná, càmicáiná nàalimá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacáí ìwalíise.

La pregunta sobre la resurrección

¹⁸ Néeseté abénaméyéí saduceo nàaca naicáca Jesús. Saduceonáí nàimaca yéetéyéímiwa càmitasa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonáí iwàwacaté wenàiwicanáí iicáanica Jesús iquíniná, iná nasutáca néemlawa Jesús, nàalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Nàimaca irí:

¹⁹ —Pía yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúise íiméerica wíacué judíoca iwàwacutáca càí wamànica: Asialí yéetácaaliwa méenibeta, yásí iwàwacutá yéenasàiri yeedáca íríwa yéenasàiri íinumiwa yàacawéetúapínáwa yéewacaténá idèniaca úapícha yéenibewa naiquéyééipíná iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyééipíná yéetéerimiwa yàasu cáli. ²⁰ Uwé, áibaalíté nàyaca siete namanùbaca yéenanáí. Yá nabèeri yeedáca íinupínáwa. Yá yéetácawa uícha méenibeta. ²¹ Yá ímèeréerimi yeedáca úa íinupínáwa. Yá yéetácawa uícha méenibeta. Càita nacáí ímèeréerimi àniwa yeedáca íríwa úa, yá yéetácawa uícha méenibeta. ²² Càité níáí sietéyéíca imanùbaca needáca úa quéwaté méenibecata néetácawa uícha macáita. Néese uetácawa átata náami. ²³ Uwé, báisícaalí yéetéyéímiwa icáucàacawa áibaalípinátá càide iyúwa áibanáí íináidáanáwa, néese ¿cáinápínásica uníri náicha níáí sietéyéíca? Càmita nàalimápiná nàaliacawa macáicáináta nàinucaté úa —nàimaca naicáanica Jesús iquíniná. ²⁴ Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piméeràacawa báisíri tàacáisi fícha càmicáinácué píaliáwa càinácaalí íimáaná Dios itàacáí profetanáí itànèericaté Dios inùmalicúise. Càmitacué nacáí píaliáwa Dios ííwítáise ìwali, yáí yáaliméerica ímichàidaca wenàiwica yéetácaisi fícha. ²⁵ Áibaalípiná yéetéyéímiwa nacáucàapínácawa, quéwa càmita nacásáapínáwa, níáí aslanáica, ínanáí nacáí, nàyapínacánáí cáiwade iyúwa chènuníséyéí ángel iyáaná càmiyéíca ícásàawa. ²⁶ Áiba wawási nacáí, piyúnáidacuéca càmita Dios ícáucáidapíná wenàiwica áibaalípiná, quéwa pidécuéca píléeca cuyàluta profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise, iná ¿cánacué càmita píaliá péemiaca càinácaalí íimáaná? Moisés íbàlùacatéwa Dios íipunita mawíenita maléneríi àicu irí yeeméericawa quicháí iyú, yá Dios íimacaté Moisés irí: ‘Núacata yáí Dios icuèrica Abraham, Isaac nacáí, Jacob nacáí’, càité íimaca yáí Diosca. ²⁷ ¡Dios càmita icúa yéetéyéímiwa íchéeca meedá! ¡Néese Dios icúaca cáuyéí wenàiwica! Iná iwàwacutácué píaliácawa cáuca níá Dios yáapícha, níáí Abraham, Isaac, Jacob nacáí, éwita néetáccáanítáweta madécaná camú ípíchawáiseté Moisés iyaca. Iná yéewa wáaliacawa Dios ícáucáidáanápíná yéetéyéímiwa áibaalípiná. Pidécuéca piméeràacawa máini déeculé báisíri tàacáisi fícha —íimaca yáí Jesúsca.

El mandamiento más importante

²⁸ Abéeri néená níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu yéemiacaté saduceonái isutáaná yéemíawa Jesús, yá nacái yáalacawa Jesús icàlidacaté nalíni cayábéeri iyú. Néese yàacawa Jesús yàatalé, yá isutáca yéemíawa Jesús:

—Nàyaca madécaná wawási Dios ichùulìerica wamàninápináca. ¿Càiríná náicha máiníri cachàinica náicha canánama wamàninápiná? —Ímaca. ²⁹ Néese Jesús ímaca irí:

—Yái Dios ichùullanáca máinírca cachàinica náicha canánama wamàninápiná còi ímaca: ‘Péemiacué, piacué israelitaca. Iyaca abéerita Wacuèrinásàiri, yái Wacuèriná Dios. ³⁰ Cáininá piicáca Picuèrináwa Dios macái piwàwalicúsewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái píiwitáise iyú nacáíwa, macái pichàini iyú nacáíwa’, còi ímaca yái Dios ichùullanáca máinírca cachàinica náicha canánama wamàninápináca. ³¹ Yá pucháibáaná tàacáisi Dios ichùullanáca máinírca cachàinica náicha canánama wamàninápiná còi íma: ‘Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa’, còi ímaca yái Diosca. Canáca áiba tàacáisi cachàinírca náicha níái pucháiba tàacáisca —ímaca yái Jesúsca. ³² Néese yái yéewáidéerica wenàiwica templo iricu ímaca Jesús irí àniwa:

—Cayábéeri yái picàlidéerica walí, pía yéewáidéerica wía. Pidéca picàlidaca walí báisíri iyúni. Iyaca abéerita Dios. Canácata ícha áiba. ³³ Yá nacái cáininácaalí waicáca Dios macái wawàwalicúsewa, macái wáiwitáise iyú nacáíwa, macái wachàini iyú nacáíwa, yá nacái cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná waicáca wíawawa, yási máini cawénica Dios iicácani náicha macái pírái íiwitáaná wanuyéyéica Dios irí iyúwa sacrificio, macái ofrenda íiwitáaná nacái wamàaquéerica Dios irí neemácaténá sacrificio altar ínata — ímaca yái yéewáidéerica wenàiwica templo iricu.

³⁴ Cayábaca Jesús yéemíaca icàlidáanácani, yái yéewáidéerica wenàiwica icàlidacáináténi cáalacáiri iyú, iná Jesús ímaca irí:

—Yá batéwata pimàaca Dios icùuca pía —ímaca yái Jesúsca. Néese cáaluca macáita níái Jesús yúuwidaca. Càmita nawàwa nasutáca néemíawa quirinamani, yái Jesúsca, náalimáidacaténá naicáwani, yéewanápiná nacháawàaca íináwaná ìwali itàacái ìwalisewa. Cáaluca nasutáca néemíawani, ipíchaná báica nía nacái wenàiwicanái yàacuésemi.

¿De quién desciende el Mesías?

³⁵ Idècunitàacá Jesús yéewáidaca wenàiwicanái templo iricu, yá ímaca nalí:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu càmita néewáida nía macái tàacáisi iyú Dios itàacái icàlidéerica Mesías ìwali, yái Picuèrinápinácuéca Dios ibànueripinácuéca píri, piacué judíoca. Náimacáita rey David itaquèrinámicani. Quéwa rey David ímacaté áiba wawási nacái Mesías ìwali. ³⁶ Espíritu Santo ímàacacaté David itànàaca yái tàacáisca:

‘Nucuèriná Dios ímacaté Nuíwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picúcaténá núapícha macáita, idècunitàacá numawèniadaca píícha macái píuwidenáíwa, ímaca yái Diosca’, càite ímaca yái Davidca.

³⁷ Yái rey David ímacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’, iná éwita rey David itaquèrinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David íiwacali nacáicani —ímaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí íináwanáwa, yái Mesíasca.

Jesús acusa a los maestros de la ley

³⁸ Idècunitàacá Jesús yéewáidaca nía, yá ímacaté nalí: “Piicácué pííchawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu. Picácué píyaca càide iyúwa nàyaaná. Casímáica nèepunicawa nanáawani cáaléeri yáapíchawa, náasáidacaténá nadéca néewáidacawa madécaná èeri, nayúunáidacáiná casímáica Dios iicáca nía. Nawàwa wenàiwicanái itàidaca nía cáimiétaquèeri iyú bamuchúamibáa yácalé manubéeyéi wenàiwica naicácaténá nía. ³⁹ Máini nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi ínata cáimiétacanéeyéi wenàiwica yáawinacatáicawa macái wenàiwica yàacuésemi judionái yéewáidacáalu iricu. Nacutá nacái cayábanaméeyéi yàalubáisi cáimiétacanéeri yáawinacatáicawa macái wenàiwica yàacuésemi nayáacaténá nayáacaléwa náapícha, yéewacaténá áibanái naicáca nía iyúwa máiniyéica cachàinica. ⁴⁰ Níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu nayéedùaca nacái nacapèemi, náasumi nacái, náicha níái catúulècanéeyéi inaná inírimi yéetéeyéimicawa ícha. Néese nasutáca Dios ícha déecuiri iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidaca cayábaca náiwitáise. Níacata Dios yúuwicháidéeyéipiná cachàinírca iyú náicha áibanái cabáyawanéeyéica”, ímaca yái Jesúsca.

La ofrenda de la viuda pobre

⁴¹ Aiba èerité Jesús yáawinacawa templo iricu, abéemàalé ofrenda yàalu ícha wenàiwica iwàlùadacataléca plata namàaquéerica Dios irí. Yá iicáca wenàiwicanái iriadaca yàasu platawa ofrenda yàalu iriculé namàacacaténáni Dios irí. Yá iicáca madécaná cásufyéi nalladaca néré manùba plata. ⁴² Néese inanái yàanáaca néré, catúulècanéechúa, inírimi yéetéechúamicawa ícha. Yá uliadaca moneda ofrenda yàalu iriculé, pucháiba moneda cobréeyéi púbéeyéi,

càmíyéica máini cawènica. ⁴³ Néese Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáwa. Yá ímaca nali:

—Péemiacué cayába, úái maniríchúami catúulécanechéúaca udéca umàacaca ùasu ofrenda Dios iiquéeri iyúwa manuiri iwèni náicha canánama yúuquéeyéica plata ofrenda yáalu iriculé. ⁴⁴ Macáita níai áibanái nàacaté ichàbéericawa meedá, máisibáwanáita nàasu cawèníri íchawa, quéwa úái catúulécanechéúaca, udéca umàacaca ofrenda Dios irí macáita yái udènièrimica uwènianápináca uyáacaléwa —ímaca yái Jesúsca.

13

Jesús anuncia que el templo será destruido

¹ Jesús imusúacatéwa templo ícha, yá abéeri yéewáidacalé ímaca irí:

—Wáiwacali, ipiicácáwa níai templo yáasu íba cayábanaméyéica, níai nacái capíi manuínaméyéica, cayábanaméyéi íicacánáwa templo ítééséyéica! —ímaca. ² Quéwa Jesús ímaca irí:

—Péemia cayába yái núuméyéica pírí íwali, níai capíi manuínaméyéica. Aibaalípiná canácata capíi yáasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba ínata. Macáita níai capíi templo ítééséyéica namáaláapínata nacáwa —ímaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin

³ Néeseté Jesús yáacawa yéewáidacalénái yáapichawa dúli néré ípidenéchúca Olivos, ímáanaca olivo inálimaná. Uái dúli iyéechúaca abéemáise templo ícha. Yá Jesús yáawinacawa. Néese Pedro, Santiago nacái, Juan nacái, Andrés nacái nàacawa yàatalé méetáucuta áibanái ícha. ⁴ Nasutáca néemiawa Jesús càicaalínápinácaalí ichàbawa yái wawási Jesús icàlidéericaté nali templo íwali, càinácaalí iyú nacái nadépinaté náalíacawa templo imáalánápinácatéwa mesúnamáita.

⁵ Néese Jesús ímaca nali: “Piicácué píchawa cayába ipíchaná áibanái ichíwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáaláapínáca. ⁶ Manúbacáiná wenáiwica nàanàpiná icàlidéeyéipíná ichiwawa. Náimápiná núacasa níata. Yá nacálidapíná nachíwawa. Càipíná náimaca: ‘Núacata yái Mesíasca, ípidenéerica Jesucristo, israelita icuèrinápináca’, càipíná náimaca namànica nachíwawa. Yá nachíwáidapíná manúba wenáiwica.

⁷ “Picácué cáalu piwáwa péemiapínácaalícué áibanái itàanica ùwicái iináwaná íwali, namánínása ùwicái mawiénita, déecubàata nacái. Càita iwàwacutá namànica, quéwa càmitàaca imáaláapínáwa yái èeriquéi. ⁸ Manúbacáiná áiba càli néeséeyéi ipéliapíná áiba càli néeséeyéi ípunitawa, áibanái gobierno namánipíná ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. Yá canánama càli icusúapínáca. Yá nacái manúbéeyéi wenáiwica néetápináwa máapicái iyú. Quéwa macáita yái yúuwichàacáisica, yátanica idábáanéeri yúuwichàacáisica meedá, càide iyúwa inánái idábacaalí ùuwichàacáwa ùasu èeri umusúadacaténá íicá èeri.

⁹ “Piicácué píchawa áibanáicáiná judíonái náibàapínácué píawa nacháawàacaténácué pí-ináwaná íwali nàyacàle icuèrinánái iríwa. Aibanái icapèedáidapínácué píawa judíonái yéewáidacáalu iricu. Yá áibanái náibàapínácué píawa nacháawàacaténá píináwaná íwali càmfíyéi judío icuèrinánái irí, reynái irí nacáwa peebáidacáinácué nutàacái. Càipíná Dios imàacacue namànica pírí, yéewanápiná picálidaca nali nutàacái. ¹⁰ Ipíchawáise imáaláapínáca yái èeriquéi, yá iwàwacutápiná macái èeri mánanái yéemliaca nutàacái cayábéeri. ¹¹ Néenialípiná náibàapínácué píawa nacháawàacaténácué píawá nàiwacanánái iríwa, quéwa picáculé achúma píináidacawa piwáwawa íwali càinácaalí iyú píalimá picálidaca nali nutàacái. Pibálupínácué náipunita, yá picálidacué nali càinácaalí tàacáisi Dios ichùlièeripínácuéca picálidaca nali, càmicáinácué picálidapíná nali píasu tàacáisiwa meedá, néese picálidapínácué nali nutàacái Espíritu Santo imáaqueeripínácuéca píalíacawa. ¹² Néenialípiná wenáiwicanái nacháawàapíná néenánáisiwawa áibanái irí, néenánái néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái nacái nasèenái nacháawàapíná néenibewa néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái néenibe nacái nawènúadapíná náiwitáisewa nasèenái íchawa, yá nanúaca nasèenáiwawa. ¹³ Macái èeri mánanái báawacuéca naicápiná píawa peebáidacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái namáaláacata àta néetacatalétawa, níacata nuwasèeyéipíná Dios yáasu yúuwichàacáisi íchawa.

¹⁴ “Aibaalípiná piicápinácué wenáiwica imànica áiba báawéeri casaquèeri wawási templo iricu, aléde càmicataléca Dios imàaca wenáiwica imànica càiri wawási, casaçaacaténá imànica templo Dios ícha —piácué iléeyéica yái tàacáisica, péemiacué cayábani—íná piicápinácaalícué yái wenáiwica iyaca néré, yásí macáita wenáiwica iyéeyéica cháí Judea yáasu càli iwàwacutá napiacawa dúli ináliméeri nérépiná. ¹⁵ Cawinácaalí wenáiwica iyamáidéeyéicawa iyaca icapèe ipùata sàabadéeri ínatawa néenialípiná, iwàwacutá càmita nèepúa nawàlúacawa nacapèe iriculéwa needacaténá náasuwa ipíchawáise napiacawa Jerusalén iyacaléná ícha. ¹⁶ Cawinácaalí iyéeyéica manacúaliré, iwàwacutá càmita nèepúawa nacapèe néréwa, íbatáa

needaanápiná nabàlewata, iwàwacutá càmita nèepùwa ipíchawáise napiacawa Jerusalén iyacaléná ícha. ¹⁷ ¡Nàuwichàapinácawa manuísiwata cawinácaalí inanái idéericuýéica, nía nacái inanáica yèeyéica quírasí líra íinisil, càmicáiná náalimá napiacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa. ¹⁸ Pisutácué Dios ícha ipíchanácué iwàwacutá piplacawa uníabépi, máinícaínácué càulénáca placawa. ¹⁹ Néenialípiná wenàiwicanái yùuwichàapinácawa báawanama. Canácaté áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái ícha, Dios idàbacatáiseté yái èeriquéi, àta siuca nacáide. Càmirípináta nacái áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái ícha càiripináta cháí èeri írucu. ²⁰ Càmicaalí Wacuèriná Dios imàaca maléenéeripinátáni yái yùuwichàacáisica, yásí macái èeri mìnánái yéetápinácatatá. Quéwa Dios idéca imàacaca maléenéeripinacani cáinináciná íicáca yàasu wenàiwicawa, níai wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipináca.

²¹ “Néese néenialípiná áibanái ímapinácué píríwa: ‘Aqualécué, piicáca chácata iyaca yái Mesíasca’, cáipiná náimaca; áibanái nacái náimapinácué píríwa: ‘Piicácué Mesías iyaca néré, yái judío icuèrináca’, cáipiná náimaca. Quéwa picácué peebáida nalíwani. ²² Manúbacáiná cachiwéeyéi yàanápínáca, icàlidéeyéipíná ichíwawa, náimapiná Mesiasca nía, judío icuèrinápiná; áibanái iwicùlidéeyéi nacái nàanápíná icàlidéeyéi ichíwawa. Náimapiná natàanínása Dios inùmalicuése. Namànipiná yái càmiríca wenàiwica idé imànica. Cáipiná náasáidaca nachàiniwa nachíwáidacatená èeri mìnánái. Náalimáidapíná nachíwáidaca Dios yàasu wenàiwica, Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa. Càmicaalí Dios yàasunái íicá ichawa cayábani, yásí cachiwéeyéi náalimá nachíwáidaca nía nacái. ²³ Iná ¡piicácué píchawa cayábani! Nudéca nucálidacuéca píríni, macáita yái iwàwacutéericuéca píaliacawa ipíchanácué nachíwáidaca pía. Nudéca nùalàacuéca pía náicha, ipíchawáise ichàbapínacawa”, íimaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

²⁴ Jesús ímacaté nalí àniwa: “Néenialípiná idécanáami ichàbacawa yái yùuwichàacáisica, yá catápináca èeri, quéeri nacáíwa càmita amalá icànaca. ²⁵ Dùlupùta nacái nacaláapínáwa chènuníse. Yásí cacháimíyíei wawási iyéeyéica chènuniré nacustuacawa macáíwa. ²⁶ Néese macái èeri mìnánái íicápiná núa, núa asialí Dios néeséerica, nùanápíná acalèe yèewíse cacháiníri nuíwítáise iyúwa, nucamaláná mèlumèluíri írucuwa nucuacatená macáita. ²⁷ Nubànùapíná nùasu ángelnáíwa, yá nàwacáidapíná nulí nùasunái nuedéeyéica èeri mìnánái yèewíse àta alénácaalí nàyaca macái calí imanùbaca cháí èeri írucu.

²⁸ “Péemiácué cayába comparación híguera yéetaná iwali: Càisínacaalí híguera yàana, yá imusúadacaalí íbáináwa, yá píaliacuéca mawiénica camuf. ²⁹ Càita nacái piicápinácaalícué ichàbacawa macáita yái nucálidéericuéca píri iwali, yásí píaliacuéca mawiénica núa, nùanápínáwa néese àniwa, núa asialí Dios néeséerica, càide iyúwa wenàiwica íbàlùacaalíwa capíi inùma írucu, iwàlùanápínáwa capíi íruculé. ³⁰ Péemiácué cayábani, macáita yái siùquerica tàacáwa nucálidacuéca píri iwali, macáita ichàbàanápínáca ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéipínáca néenialíwa. ³¹ Yái capíraléeri calí, èeriquéi nacái namáalápínácawa áiba èeriwa, néese nutáacái càmita ímàalápínáwa. Macáita ichàbapínácawa càiwade iyúwa nucálidáanáué píriini.

³² “Quéwa canácata yáaliériwa chácatáinápínácaalí yái èerica, chènuníseeyéi ángelnái nacái càmita náalíwa, núa nacái Dios íríca, càmita nùalíwa chácatáinápínácaalí yái èerica, hora nacái. Abéericata Nùaniri Dios yáaliériwa.

³³ “Iná picuácué piyacani, yái èeripínáca, pisutácué nacái Dios ícha, càmicáínácué píalíwa chácatáinápínácaalí nuénáíwaná yàanàca. ³⁴ Péemiácué comparación: Nuénáíwanápíná iyaca càide iyúwa asialí yàacaalíwa ipáchíacatená déeculé. Ipíchawáise imusúacawa icapèe íchawa, yá ímáidaca yàasu wenàiwicanáíwa. Yá ichùllaca nacùanápíná icapèe, yàasu nacái. Macái icàlida nalí náibaidéeripínáca. Yá ichùllaca yàasu wenàiwicawa icuèripíná capíi inùma ipíchaná íimáca, ituíyàanápíná mamáaláacata àta náiwacalí yàanàacaléta àniwa. ³⁵ Iná nùumacué píri, picuácué cayába nùanàca àniwa, càmicáínácué píalíwa nuénáíwaná, núa iyéerica càide iyúwa capíi íiwacalí, chácatáinápínácaalí nùanàca àniwa, nùanápínácaalí táicalé, càmicaalí nacái catá bamuchúami, càmicaalí nacái cawámai itàcaalí, càmicaalí nacái mapísáita. ³⁶ Picuácué cayába nùanàca ipíchanácué nuèpùapínácaalí nùanàca àniwa, yáta nùanàcuéca píameedá càmlíyéica íibaida nulí cayába, càide iyúwa wenàiwica íiméeyéica meedá. ³⁷ Yái nùuméericuéca píri, nùuma nacái macáita nùasu wenàiwica íríwa: Picuácué cayába nùanàca àniwa”, íimaca yái Jesúsca.

14

Conspiración para arrestar a Jesús

¹ Iwàwacutácaté pucháiba èeri ipíchawáise judiónái yàasu culto ípidenéri Pascua, nayáacaalíté pan càmlíri idènia levadura. Sacerdote íiwacanánái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írucu nacutáca càinápínácaalí iyú yéewanápíná náibàaca Jesús íbàacanéeri iyú nanùanápínáni. ² Abénaméeyéi náimaca:

—Iwàwacutá càmita wáibàani Pascua yàasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapicha níai manùbèeyéi wenàiwicaca, ipíchaná namànica úwicáyi yácalé iricu —nàimaca.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

³ Jesús yàacatéwa Betania iyacàlená néré, yá iwàlùacawa Simón icapèe iriculé, yá Simón ichùnìericatéwa cháunási lepra íicha. Néese idècunitàacá Jesús iyaca mesa idaní iyáacaténá iyáacaléwa, yá abèechúa inaná yàanàaca itèechúaca catúa ucáapi iricuwa, abèechúa catúa cawèníiri íba alabastro icatùalená, ipuniéchéuwa séenási pumèníiri isàni iyú, ípidenéeri nardo, máiníri cawènica. Yá utabacáca catúa inúma, yá ùucúaca séenási Jesús íiwita iwali, yá séenási pumèníirica isàni. ⁴ Néese abèenaméeyéi néená níai iyéeyéica néeni, yá calúaca núa iwálíse yáí umàníníaca. Nàimaca nalíwáaca:

—Máiní báawéeriquéi úucáanaca meedá yáí pumèníirica isàni cawèníirimica. ⁵ Yáí pumèníirica isàni iwèníiri trescientos ichàbaníseta denario, cawèníiyéi plata abéeri camuí iwènicatái. Iná ¿cánacáwa càmita uwéndani úacaténá iwènináami catúulécaneeyéi irí? —nàimaca nalíwáaca. Yá nacútsaca náichawa úái inanáca. ⁶ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Pimàacacú umànica càide iyúwa uwàwaaná. Picácué pisáiwica ulí wawási. Udéca umànica nulí cayábèeri. ⁷ Catúulécaneeyéi wenàiwica náyacuéca pèewi càiripináta, iná yéewa píalimá piyúudáaca núa càinácaalí èeri piwàwacatáicacacué piyúudáaca núa. Núa quéwa càimírira iyapíná piapichacué càiripináta cháí èeri iricu. ⁸ Uara inanáca udéca umànica nulí yáí cayábèerica úaliméerica umànica. Udéca ùucúaca nùwali perfume nusànipíná ipíchawáise nuétácawa, yéewanápiná nabáilaca núa, càide iyúwa judíonái imàníná yéetèeyéimiwa irí. ⁹ Péemiacué cayába, àta alénácaalí wenàiwica nacálidaca nutàacái cháí èeri iricu, yáí tàacáisi íiméerica nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, yásí nacái nacálidaca uinàwaná iwali càinácaalí iyú úái inanáca umànínáté nulí cayábèeri. Càipíná nawáwalica úawa —íimaca yáí Jesúsca.

Judas traiciona a Jesús

¹⁰ Néeseté Judas Iscariote, abéeri néená níai docéeyéica imanùbaca Jesús yéewáidacaléca, yàaca itàanica sacerdote íiwacanánái yáapicha, itéenápiná núa Jesús yàatalé náibàacaténáni. ¹¹ Níai sacerdote íiwacanánáica néemiacaalíni, yá máiní casímáica nawàwa. Yá nacálidaca Judas irí nàanápináté irí plata itéenápináca núa Jesús yàatalé náibàacaténáni. Néese Judas idábaca icutáca wawási cáicaalínacatáipináta yáalimá itéca núa Jesús yàatalé náibàacaténáni.

La Cena del Señor

¹² Idábàanèeri èeri yàanàacaté judíonái yàasu culto yaalí ípidenéerica Pascua nayáacaalíté pan càimíri idènia levadura. Yáté èerica nanúacaté oveja wálsai iyúwa sacrificio càide iyúwaté náiwítáise iyáaná nayáacaténá oveja íiná Pascua yàasuná culto yaalí. Yáté èerica Jesús yéewáidacalénái isutáca yéemiawani. Nàimaca irí:

—¿Alénásica piwáwa wàacawa wachùnìacaténá piyáapíná nacáíwa yàacàsi Pascua pinéerica piyáacaténáni wáapicha? —nàimaca irí. ¹³ Iná Jesús imáidaca yàataléwa pucháiba yéewáidacaléwa ibànùacaténá núa. Yá íimaca nalí:

—Piacuéwa Jerusalén iyacàlená iriculé. Abéeri asialí íipunitáidapinacué píawa, itéerica únì catúalicu. Piacuéwa yáamiwáise, ¹⁴ àta iwàlùacatalétawa capíiriculé, néese píimacué caplí íiwacalí irí: 'Yáara Yéewáidéerica wía iwàwaca isutáca yéemiawa pía alénácaalí caplí imàdàaná íya iyáacatáipíná iyáacaléwa Pascua pinéerica yéewáidacalénái yáapichawa', píimacué irí. ¹⁵ Néese yáasáidapinacué píriwani, caplí imàdàaná manuiri iyéerica chènunibàa cáli ináni íicha, nachùnìerica cayába. Pichùnìacué walíni néré wayáapíná Pascua piná —íimaca yáí Jesúsca.

¹⁶ Néese nàacawa Jesús íicha níai yéewáidacaléca, yá nawàlùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé. Yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús íimàanáté nalí. Néese nachùnìaca yàacási Pascua pinéerica. ¹⁷ Néeseté catáca yàacawa, yá Jesús yàanàaca néré doce namanùbaca yéewáidacalé yáapichawa. ¹⁸ Néese idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa mesa iwéré, Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayába, abéeri péenacué, iyéerica iyáacaléwa nùapicha siúcade, itépiná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca nalí.

¹⁹ Yá idábaca achúmaca nawàwa, iná nadábaca nasutáca néemiawani abéerinamata. Nàimaca Jesús irí:

—¿Núasica? —nàimaca. ²⁰ Jesús íimaca nalí:

—Abéeri péenacué docenacué pimanùbaca pía, yáí yáapúadéerica pan nùapicha quirápieli iriculé, yácata itéeripínaca nùuwidenái náibàacaténá núa. ²¹ Báisíta núa, asialí Dios néeséerica, nuétápinácawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nùwali Dios inùmalicúise; quéwa ¡máimíripíná yúuwichàacawa yáí asialica itéeripínaca nùuwidenái náibàacaténá núa! Cayába cachàinitésica irítáni càmicaalíté ímusúa íicáca èeritá —íimaca yáí Jesúsca.

²² Néese idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi iriculéwa, yá yàaca Dios irí cayábèeri iwali yáí panca. Néese isubèriadacani, iwacúaca nalíni. Íimaca nalí:

—Peedacué piyáawani, yácata nuiná yái —íimaca nalí.

²³ Néese yeedáca copa icáapi iriculéwa, abéechúa copa idènièchúa iricuwa uva ituní. Yá yáaca Dios irí cayábéeri ìwali yái uva ituníca. Néese ichàbáida nalíni, yá macáita nàiracani. ²⁴ Jesús íimaca nalí:

—Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali manùbéeyéi wenàiwica irípináwa, imàaquéri nacái báisíricani yái wálisà wawàsi Dios imànírica wenàiwicanái yáapicha iwasàacaténá níawa Dios yáasu yùuwichàacáisi íicha. ²⁵ Péemiacué cayába, càmita nuèpua nuírapináca quirínamani yái uva ituníca àta áiba èeripiná nuíracataléta wálisài uva ituní yácalé Irícu Dios icuacataléca macáita chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

²⁶ Néeseté idécanaami nacántàaca salmos, yá nàacatéwa dúli nérépiná íipidenéechúa Olivos, íimáanaca olivo inàlìmaná. ²⁷ Jesús íimaca nalí:

—Macáitacué piwènúadapiná nuícha píiwitáisewa, yá pimàacapinácué núa abéerita, càide iyúwaté Dios yáasu profeta itànàanà tàacáisi Dios icàlìdèericaté nùwali. Dios íimacaté: ‘Nunúapiná yái icuérica nupira ovejanáwa, néese nupira ovejanái napiapiná nacàlìlacawa’, íimacaté yái Diosca. ²⁸ Quéwa idécanaami numichàacawa yéetácáisi íicha, yási nùacuéwa píipichalé Galilea yáasu cáli néré, yá nuípunitáidapinácué pía néréwa —íimaca yái Jesúsca.

²⁹ Néese Pedro íimaca irí:

—Ewita macáita áibanái iwènúadacaalí píicha íiwitáisewa, càicàaníta càmita numànipiná càì —íimaca yái Pedroca. ³⁰ Jesús íimaca irí:

—Péemia cayába, yáta catáquéi, ipíchawáise cawámai itàaca pucháibáanà yàawiríapiná, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapiná càmitasa píalía nùwali, ipíchaná nanúaca pía núpicha —íimaca yái Jesúsca. ³¹ Quéwa Pedro íimaca irí cachàiníri iyú mamàalàacata:

—Ewita iwàwacutácaalí nacái nuétácawa píapichawa, càicàaníta càmita nucàlida nuchìwawa càminása nùalía píwali —íimaca yái Pedroca. Yá macáita níái áibanái càì náimaca nacái Jesús irí.

Jesús ora en Getsemani

³² Néeseté nàanàca bànacalé inàlìma néré íipidenáacataléca Getsemaní. Yá Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Píawinacuéwa cháì idècunitàacá nùaca néré nusutáca núawawa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

³³ Yá itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái. Yá Jesús idàbaca icalùadacawa báawanama, máiní achúmaca iwàwa íináidacawa icalùniwa. ³⁴ Yá íimaca nalí:

—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalcúsewa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa aqualéta. Chátacué píara. Picácué píimá piyaca —íimaca nalí.

³⁵ Néese Jesús isirúacawa napíchalé achúmáanata. Jesús yúuwàa iriacawa inumáawawa cáli iwéré. Yá isutáca Dios íicha wawàsi asáisi cayábacaalí iwasàanápíná Jesús yùuwichàacáisi íicha, yái yùuwichàacáisica yàanèripinácatéwa ìwali mesúnamátaté. ³⁶ Càité Jesús isutáca yáawawa Dios íicha: “Núaniri, píacata yáaliméerica imànica macái wawàsi. Iná píwasàaca núa íicha yái nùuwichàanápínácawa yàanèripinácawa nùwali siùcade; quéwa, càmicaaalí cayábani yái píwasàanaca núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáanà, néese pimàni càide iyúwa píwàwáanà”, íimaca isutáca Dios íicha yái Jesúsca.

³⁷ Néese yèepuacawa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàca núa íiméeyéicáita. Néese íimaca Pedro irí:

—Simón, ¿cáná píimá? ¿Cáná càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horapíná? ³⁸ Picácué píimá piyaca, písutácué nacái píawawa Dios íicha yéewacaténácué pímapwèniadaca píchawa báawéeri, Satanáscaíná yáalimáidapinácué pía pimàninápíná píbáyawanáwa. Píwàwacuéca pímanica càide iyúwa nuwàwáanà, quéwa machawàacáicacatué píiná meedá —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese Jesús yèepua yàacawa náicha àniwa. Yá yèepua isutáca Dios íicha càide iyúwa idéenaté isutácawaca. ⁴⁰ Néese yèepuacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yási yàanàca núa íiméeyéicáita àniwa, máinicáiná cadaptuleca núa báawanama. Idécanaami icawáidacaya núa, yá báica naicáca níawawa iwéré. ⁴¹ Yá Jesús yèepua iwènúacawa náicha àniwa, yá isutáca yáawawa Dios íicha àniwa. Néese yèepua yàacawa nàatalé àniwa máisiba yàawiríanápíná. Yá Jesús íimaca nalí:

—¿Cánácué píimá piyaca? ¿Cánácué píyamáidacáitacuéwa meedá nacái? Pídecuéca píimáca, iná pímicàacuéwa, nuénáiwanácaíná idéca yàanàca presocatáipínáca namànica núa namàacacaténá cabáyawanéeyéi wenàiwica inúaca núa, núa asialí Dios néeséerica. ⁴² Pímicàacuéwa, wàanacuéwa; áca néese yái asialica itéerica nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

⁴³ Idècunitàacá Jesús itàanica, yáté Judas yàanàaca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica nía. Yàanàaca madécaná wenàiwica yáapicha cacáapisèyéi. Natéca espada machete nacáiri, wacàba nacái áiba. Sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéyéica wenàiwica templo írìcu, judío íiwacanánái nacái nabànùcaté wenàiwica Judas yáapicha íibèyéipináca Jesús. ⁴⁴ Judasca, yái itéeripináté Jesús yúuwidenái náibàacaténáténi, icàlidacaté nalíni quéechacáwa càinápínacaalí iyú yáasáida Jesús. Càité Judas íimaca nalí quéechatécáwa: “Yái asiali nutáidéeripináca, nusùsueripináca nacái inàni ìwali, yácata Jesús. Iná píibàacuéni, pitécué placawa cachàiníri iyúni”, càité íimaca nalí yái Judasca. ⁴⁵ Ináté Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá íimaca Jesús írì:

—¡Núiwacali! —íimaca yái Judasca. Néese Judas isùsùaca Jesús inàni ìwali càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná natáidáaná wenàiwica càininéerica naicáca. ⁴⁶ Néese níai manùbéyéi wenàiwicaca náibàaca Jesús, nacùacani presoíri iyú.

⁴⁷ Quéwa abéerita néená níai yéewáidacaléca iyéyéica néré Jesús yáapicha iwatàaca yàasu espada machete nacáiriwa. Yá yáalimáidaca ipéliacatátá, yá inúacatátá abéeri asiali ìwali espada iyú, quéwa isasàacáita meedá yúuwi abéemàa, yái sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwicaca. ⁴⁸ Néese Jesús isutáca yéemíawa níai wenàiwicaca:

—¿Cánacué pianàa nùatalé cacáapisáiwaca espada machete nacáiri, wacàba nacái píibàacaténacué núa presoíri iyúpiná càide iyúwa píicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pímaníca, càmicáinacué nupéliapíná píipunita. ⁴⁹ Macái èeri imanùbaca, nuyacatécué pèewi idècunitàacá nuéwáidaca wenàiwica templo írìcu, yá càmitacuécué píibàa núa néenibàa. Quéwa píalimáicué píibàaca núa siúcade yéewanápiná macáita ichàbàaca càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalicúise —íimaca yái Jesúsca.

⁵⁰ Néese macáita Jesús yéewáidacalénái namàacaca Jesús abéerita néré. Yá napiacawa. ⁵¹ Núa Marcos quéwa, ùculliricaté núa, nùacatéwa Jesús yáamiwáise. Nudènicaté nùwaliwa manuúri wáluma meedá, núuquéericaté nùwalísewa. Néese níai wenàiwica náibàaca núa. ⁵² Quéwa numusúacatécatawa nùasu wálumami líchawa, yá nupiacawa náicha mabàleta meedá.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵³ Néeseté natéca Jesús sacerdote íiwacaliná icapèe néré. Néese nàwacáidáyacacawa macáita sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéyéica wenàiwica templo írìcu. ⁵⁴ Yá Pedro yàacawa Jesús yáamiwáise déecuíseta. Yá iwàlucacawa bàacháwa írìculé, yái sacerdote íiwacaliná icapèe ibàacháwalenáca. Yá Pedro yáawinacawa úwinái yéewi, níai icuèyéica templo. Pedro yáawinacawa mawiénita quichái írì yàanabàcaténá néeni.

⁵⁵ Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái macáita Junta Supremanái israelita íiwacanánái nacutáca wawási Jesús ìwali namàacáanápíná úwinái inúacani. Quéwa càmitaté náalimá nàanàaca báisíri wawási ìwali. ⁵⁶ Yáacáiná éwita manùbéyéi wenàiwica nacàlidacácaná nachìwawa Jesús ìwali, càicáaníta càmita abédanama natàaníca. ⁵⁷ Aibanái nabàlucacawa nacàlidacaténá nachìwawa. Yá náimaca:

⁵⁸ —Wadéca wéemiaca càì íimaca: ‘Numáaláidapíná yái templocà asianái imàníríca, néese máisiba èeri írìcu, yá numicháidapíná áiba templo càmiríta asianái imàni’, càì íimaca —náimaca nacháawàca Jesús iináwaná ìwali.

⁵⁹ Quéwa éwita nacàlidacáaníta càiri chìwái, càicáaníta càmita abédanama natàaníca àniwa.

⁶⁰ Néese sacerdote íiwacaliná imichàacawa ibàlucacawa nàacuésémi. Yá isutáca yéemíawa Jesús:

—¿Cáná càmita picàlida píináwanáwa? ¿Cáiná píimaca ìwali yái nacàlidéerica píwali nacháawàanáca píináwaná ìwali? —íimaca Jesús írì.

⁶¹ Quéwa, éwita càmicáaníta cabáyawanáca yái Jesúsca, càicáaníta masànata náicha mamáaláacatani, canáca icàlidáaná iináwanáwa nalí. Néese sacerdote íiwacaliná isutáca yéemíawa àniwani. Yá íimaca Jesús írì:

—¿Píatasica yái Mesíasca, yái judío icuèrinápínáca, yái cayábéeri Dios írìca? —íimaca. ⁶² Jesús íimaca írì:

—Báisíta, yáca núa yái. Yá áibaalípiná píicápinacué núawa, asiali Dios néeséerica. Píicápinacué núawinacawa nuyaca Dios yéewápuwáise, yái Dios cachàiníríca náicha canánama nucúacaténá yáapicha macáita. Yá píicápinacué nacái nùanàaca àniwa acalée yéewíse chènumíse —íimaca yái Jesúsca.

⁶³ Néese sacerdote íiwacaliná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná yáasáidacaténá báawaca yéemíaca yái tàacáisi Jesús íiméerica Dios ìwali. Yá sacerdote íiwacaliná íimaca nalí:

—¡Càmita iwàwacutá wéemiaca áibanái icàlidáaná iináwaná ìwali! ⁶⁴ Pidécuéca péemiaca itàanica báawéeri iyú Dios ìwali, icàlidaca ìwaliwa Dios írìcasani. ¿Càináiscué wamànica írì? —íimaca. Yá abédanamata náiwitáise macáita cabáyawanáca naicàcani, iwàwacutáanása nacái yéetáca, náimaca.

⁶⁵ Néese abénaméeyéi néená nadábaca nàapsáidaca Jesús inàni, nabàlia nacái ituí, yá nacapédáidacani, náimaca irí:

—¡Piwicùlida, picàlida walíni cawinácaalí yái inúadáida píal! —náimaca irí, naicáanica iquíniná. Yá nacái úwinái icuèyéica templo nanúadáidaca Jesús inàni iwali.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁶ Pedro iyacaté capíi yàapumáalicubàa, bàacháwáise. Néese innanái yàanàca néré, sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwicaca. ⁶⁷ Uicáca Pedro yàanabàca quichái, yá uicáidaca irí. Néese úumaca irí:

—Píal nacái yèepunírítéwa Jesús yáapicha, yái Nazaret iyacàlená néeséerica —úumaca. ⁶⁸ Pedro quéwa imànica ichìwawa, íimaca càmítasa yáalía Jesús iwali. Yá íimaca ulí:

—Càmírita núalía iwali. Càmíta nacái núalía càinácaalí iwali pitàanica piyaca —íimaca icàlidaca ichìwawa yái Pedroca, cáalucáináni. Yá Pedro yàacawa náicha iwáiná inúma néré, yái iwáiná bàacháwa itéeséerica. Néese cawámai itàaca. ⁶⁹ Néese úái íibaidéechúaca uicáca Pedro àniwa. Yá udábaca ucàlidaca Pedro iináwaná iwali wenàiwicanái irí iyéeyéica néeni. Yá úumaca nalí:

—Yá asaliquéi abéeri néená níai Jesús yáapichéeyéica —úumaca. ⁷⁰ Quéwa Pedro icàlidaca ichìwawa àniwa càmíinása yáalía Jesús iwali ipíchaná náibàacani nacái, yái Pedroca. Néese achúma yáwanáitàacáwa àniwa áibanái iyéeyéica néeni náimaca Pedro irí àniwa:

—Báisíta píaca abéeri néená níai Jesús yáapichéeyéica, Galilea yàasu cáli néeséericáiná nacái píal —náimaca. ⁷¹ Néese Pedro idábaca icàlidaca ichìwawa cachàiníri tàacáisi iyú, báawéeri nacái báawanama báisi báisísiwata Dios yáaliéricawa. Yá íimaca nalí:

—¡Càmíta núalía iwalíira asiali pitàanírícuéca iwali! —íimaca icàlidaca ichìwawa yái Pedroca, ipíchaná náibàacani, cáalucáináni, yái Pedroca.

⁷² Yáta cawámai itàaca àniwa pucháibáaná yàawirípiná. Néese Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús íiméericaté irí: ‘Píchawáise cawámai itàaca pucháibáaná yàawirípiná, yá pimànipíná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapíná càmítasa píalía núwali’, càité idéca íimaca yái Jesúsca. Yá Pedro íicháanica cachàiníri iyú.

15

Jesús ante Pilato

¹ Néeseté amalácalí nawicáu, yá nàwacáidáyacacawa, níai sacerdote íiwacanánáica, judío íiwacanánái nacái, níal nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írícu, níal macáita Junta Supremánái, israelita íiwacanánáica, náináidacaténáwa càinácaalí namànínápinaté Jesús irí. Yá nadacúaca náichawa Jesús. Yá natécani presoíri iyú Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli, yéewacaténá Pilato yéemiaca Jesús iináwaná iwali, ichùullanápiná úwinái inúaca Jesús. ² Néese Pilato isutáca yéemíawa Jesús:

—¡Báisísica judío icuèrinásàirica píal? —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Báisíta, núacani. Pidéca càl píimaca —íimaca yái Jesúsca.

³ Néese sacerdote íiwacanánái nacháawàca Jesús iináwaná iwali. Náimaca Jesús imànicaa madécaná wawási báawéeri. ⁴ Iná Pilato isutáca yéemíawa Jesús àniwa. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Cáná càmíta picàlida nulí piináwanáwa càinácaalí pidéená pimànica? Péemíla nacháawàaná piináwaná iwali manùba wawási iwali —íimaca yái Pilatoca.

⁵ Canácata quéwa Jesús íimáaná irí, iná Pilato íináidacawa manuísiwata iicáidaca Jesús irí, càmíta Pilato yáalíawa íináidéeripínáwa Jesús iwali.

Jesús es sentenciado a muerte

⁶ Camuí imanùbaca judíonái imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yá Pilato gobernador romanosàiri iwàsaca abéeri presoíri judíonái írípíná, càirínácaalí presoíri nawàwéerica.

⁷ Néenialíté iyaca asiali íipidenéerica Barrabás presoíyái íbanalícu, náapicha áibanái wenàiwica inuèyécáté wenàiwica úwicái írícuná, namànicaalíté úwicái romanonái yàasu gobierno íipunita. ⁸ Iná áibanái wenàiwica yàanàca, yá nadábaca nasutáca Pilato íicha wawási iwàsàanápiná nalí abéeri presoíri càide iyúwaté íiwitáise íyáaná. ⁹ Yá Pilato íimaca nalí:

—¿Píwàwasicué nuwasàca píri Jesús, yái judío icuèrináca? —íimaca yái Pilatoca Jesús iwali.

¹⁰ Cáica Pilato isutáca yéemíawa níal, Pilato yáalíacáinátéwa báawaca sacerdote íiwacanánái iicáca Jesús, máinacáiná cayábaca macái wenàiwica naicáca náicha Jesús, iná sacerdote íiwacanánái náibàacaté Jesús nacháawàacaténá iináwaná iwali Pilato irí. ¹¹ Quéwa sacerdote íiwacanánái nawènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Jesús íicha nasutácaténá Pilato íicha wawási iwàsàanápiná nalí Barrabás. ¹² Pilato isutáca yéemíawa níal:

—Néeni, nuwasàcaalícu píri Barrabás, ¿càinásicué píwàwa numànica Jesús irí, yái píiméericuéca iwali judío icuèrinásàirica? —íimaca yái Pilatoca. ¹³ Yá náimaca Pilato irí néemíanicawa:

—¡Pitàtàacuéni cruz iwali! —náimaca madécaná yàawiría. ¹⁴ Pilato íimaca nalí:

—¿Cáná? ¿Càináica báawéeri imàni? —íimaca yái Pilatoca. Quéwanáta néemíanicawa àniwa:

—¡Pitàtàacuèni cruz ìwali! —námica. ¹⁵ Iná Pilato iwàwacáiná cayábaca nía yáapicha, níai judíoca, íná iwásàca nalí Barrabás. Yá ichùullaca yáasu úwínáíwa icapèèdáíáanápíná Jesús mabàleta cachàiníri cabèesi iyú. Idécanámi nacapèèdáidaca Jesús báawanama àta ímami ichalàacatalétawa ícha, yá Pilato yèèpùadacani úwínáí írí natàtàacaténáni cruz ìwali.

¹⁶ Néese úwínáí natéca Jesús bàacháwáise capli ícha, yái Pilato icapèe manuírca. Yá namáidaca macáita néenáníwa úwínáí nàwacáidáyacaténáwa Jesús itéese. ¹⁷ Néese náucaca ruana Jesús ìwalíise, abéeri ruana nacáiri cáaléeri, quíréeri càiride iyúwa romano icuèriná íbàle. Néese namánica tuíri culèpi nacáiri icáyuwaniná càiride iyúwa romano icuèriná yáasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íwita ìwali, nacuèrinásáiri naicácaténásatáni, quéwa naicáanicáita meedá Jesús iquíniná. ¹⁸ Yá nadàbaca néemíanicawa íri. Námica:

—¡Casíímáí piwàwa, piyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásáirica! —námica, càide iyúwaté romano íwítáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanicaténá meedá Jesús iquíniná.

¹⁹ Néese nanuáadídaca Jesús íwita ìwali àicu iyú. Yá nàapisáidacani. Néese nabàlùacawa nàulú iyúwa Jesús íri càide iyúwa nàacaali icàaluíniná, quéwa naicáanicáita Jesús iquíniná meedá. Càmita báisíiri iyú nàa icàaluíniná. ²⁰ Idécanámi càí naicáanicá Jesús iquíniná, yá nawatàaca ícha ruana nacáiri cáaléeri quíréerica. Néese nàwalica Jesús ìwali íbàle àniwa. Yá natécani yàcalé ícha, natàtàacaténáni cruz ìwali.

Jesús es crucificado

²¹ Néeseté abéeri asiali Cirene iyacàlená néeséeri yàanàaca manacúali néese, ípidenéerica Simón, yái nánarica níai Alejandro, Rufo nacái. Yàacawa àyapullcubàa yái Simónca, néese úwínáí íbàacani, nachùullaca iwáacutaca cruz Jesús írípiná, càmicáinaté Jesús yáalímá iwáacutacani, canácáiná quirínama ichàini, úwínáicáiná nacapèèdáidacaté báawanamani.

²² Natéca Jesús Gólgota néré meetàuculé Jerusalén iyacàlená ícha. (Yái ípidená Gólgota ímáanáca: “Iiwítasi yáapimi iyacatalé.”) ²³ Yá nawàwa náaca Jesús íira uva ituní ipuúri, nèewiadéerica dabé yèewi ípidenéeri mirra wéebacaténá Jesús íiná ipíchaná máini yuúwichàacawa cruz ìwali. Quéwa càmirita líra náichani. ²⁴ Néese natàtàaca Jesús cruz ìwali. Yá úwínáí íbàlùadaca cruz utàwi íriculé. Yá úwínáí náucaca náichawa suerte náalíacaténá chánácaali néená yeedápiná íriwa Jesús íbàle yéenámica, càiyéinácaali néená úwínáí namanùbaca nawàwacani, yái íbàlemica.

²⁵ Mapisáí yáwanáí tàacáwa a las nueveta mapisáita, yaté natàtàaca Jesús cruz ìwali. ²⁶ Nachanàidacaté tàacáisi Jesús yáasu cruz ìwali icàlidéerica cáná yéewa nanuáani. Yá tàacáisi ímaca: “Judío icuèriná”, ímaca yái tàacáisica. ²⁷ Natàtàaca nacái pucháiba cayéedéeyéi mawíénita Jesús íri. Abéeri cruz íbàlùacawa Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái íbàlùacawa apáulicuse Jesús íri. ²⁸ Càité macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànanáaté tàacáisi Dios inùmalicuse Jesús yéetáanápínátéwa. Càité profeta itànàacaté: “Yá nàuwichàidapínacani báawéeyéi yáapicha”, ímacaté yái profetaca.

²⁹⁻³⁰ Aibanáí wenáiwica ichàbéeyéicawa néenibàa àyapullcubàa natàanáca Jesús ìwali báawéeri iyú, nacusúadaca náiwitawa íri naicáanicaténá iquíniná. Yá námica íri:

—¿Néeni?, píata ímalàidéeripinása templo, pimichàidéeripinása nacái àniwani máisiba èeri írìcu, ¿cáná càmita píchàiniada píawawa yéetácáisi ícha ipíchaná pèetácawa, yá píricùawa cruz ícha? —námica, naicáanicá Jesús iquíniná.

³¹ Càita nacái naicáanicá iquíniná níai sacerdote íiwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica wenáiwica templo írìcu. Námica nalíwáaca:

—Ichùnìacaté áibanáí ipíchanaté néetácawa, quéwa càmirita yáalímá ichàiniadaca yáawawa yéetácáisi ícha ipíchaná yéetácawa —námica naicáanicá Jesús iquíniná. ³² Námica nacái Jesús íri:

—¡Píricùawa cruz ícha, píasa Mesíasca, yái Israel itaquénánami icuèrináca, yéewacaténá waicáca, yásí weebáidaca pítaacáí! —námica naicáanicá iquíniná. Nía nacái pucháiba aslanáí natàtèeyéica cruz ìwali mawíénita Jesús íri, natàanáca ìwali báawéeri iyú.

Muerte de Jesús

³³ Machacánicaalíté èeri, yaté catáca macáita cháí èeri írìcu máisiba hora, catáca èeri àta las tresta táicalé. ³⁴ Yá horaquéi a las tresta, táicaca yàacawa, yá Jesús ímáidaca cachàiníri iyú itàcáisi iyúwa. Yá ímaca Dios íri: “Eloi, Eloi, ¿lema sabactani?” ímaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi ímáanáca: “Nucuèriná Dios, Nucuèriná Dios, ¿cánásica pimàaca núa abéerita?” càí ímáanáca.) ³⁵ Abénaméeyéi íbàlùeyéiwa néré néemiacá isàna. Yá námica nalíwáaca, naicáanicá Jesús iquíniná:

—Péemiacué, ímáidaca iyaca profeta Elías —námica naicáanicá iquíniná.

³⁶ Iná abéerita néená ípiaca íisapiadaca esponja wáluma nacáiri uva ituní iyú càaméeri líracaná. Yá idacuaca esponja sitúa ipuatalicu, yái wáluma nacáiri isàbéerica. Néese ímichàidacani mawíénita Jesús inùma íri, yéewacaténá Jesús íbèrùacani. Néese yái asialica ímaca yáapichéeyéi íriwa:

—Wacùacué waicáwa Elíasmi yàanàacaalí yeedácaténáni cruz ícha —ímaca, iicáanica Jesús iquíniná.

³⁷ Quéwa Jesús imáidaca cachàiníri iyú, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íchawa. Càité yéetáacawa. ³⁸ Yáta manuiri yáawàanaca templo iricúrica icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérénama pucháibawaca yéewi, yá yáawàanaca ibàlièrica mabáyawanéeri Dios iyacátaca wenàiwicanái itui ícha. Yáta icacanácawa chènunise cáli iwérénama, yá yáawàanámica. ³⁹ Néese úwi íiwacaliná romanosàiri ibàlùericawa Jesús yàasu cruz ípunita iicácáinaté càinacaalí iyú Jesús yéetáanátéwa, ináté ímaca:

—Báisiiricata Dios íiricaténi yái asállica —ímaca yái úwi íiwacalináca.

⁴⁰ Nàya nacái néré abénaméeyéi inanái, iicáidéyeyéica iyaca Jesús irí décúseta quéwa. Nàyaca nèewi níai íipidenéeyéica María Magdalena, áiba María nacái, úai náatúaca ùculliri Santiago, José nacái. Aiba inanái nacái ubàlùacawa néeni, íipidenéechúaca Salomé. ⁴¹ Níai inanáica, Jesús yéewáidacaléca nacái nía, nayúudàacaté Jesús yéepunícaalitéwa Galilea yàasu cáli ínata. Nàyaca náapicha néré nacái manùba inanái yàanèyeyéicaté Jesús yáapicha Jerusalén iyacàlená néré.

Jesús es sepultado

⁴² Catáca yàacawa yáté èerica iwàwacutácaalité namáalàidaca náibaidaca ípíchawáise judiónái yàasu sábadu idábaca, nayamáidacatáicawa. Yáté iwàwacutá nabàliaca yéetéyeyéimiwa sábadu ípíchawáise. ⁴³ Aiba aslái yàanaca íipidenéerica José, Arimatea iyacàlená mìnali. Yái Joséca, abéeri néená nacáicani, níai Junta Supremaca, israelita íiwacanánáica. Máini cáimíetaquéeri iyú wenàiwica iicáca yái Joséca, iwàwéerica nacái Dios icúca macáita. Yá José yàacawa macaaluínináta Pilato yàatalé. Yá isutáca Pilato ícha Jesús iinámi. ⁴⁴ Yá Pilato yéemiacaíná Jesús yéetácatéwa, iná Pilato imáidaca úwi íiwacaliná isutácaténá yéemiawani, asáisi báisicaalité Jesús yéetáca. ⁴⁵ Yá úwi íiwacaliná icàlidaca írini báisicani Jesús yéetácatéwa, ináté Pilato imàacaca José yeedáca Jesús iinámi cruz ícha. ⁴⁶ Néese José iwèniaca manuiri wáluma lino yáawamíríca. Yá yeedáca Jesús iinámi cruz ícha. Yá yéepúacani wáluma linoíri iyú, càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná. Néese írìadaca Jesús iinámi càliculli írìculé. Yái càliculica áibanái íicacaténi túli íbèeri ibàlài írìcu, yéewacaténá càliculicani càide iyúwa capii imàdàaná. Yá José ibàliaca càliculli inùma manuiri íba iyú. ⁴⁷ María Magdalena, áiba María nacái, úai José yáatúaca, naicácaté alénacaalí naliada Jesús iinámi.

16

La resurrección de Jesús

¹ Néeseté sábadu idénáami, judiónái iyamáidacatáicawa, catáca yàacawa yáté sábadoca, yá María Magdalena, áiba María nacái, úai Santiago yáatúaca, áiba inanái nacái íipidenéechúaca Salomé, nawèniaca pumèniiri isàni nacàlìlacaténáni Jesús iinámi iwálise, càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná. ² Yá domingo mapisáisiwa tàacáwa, níai inanáica nàacawa càliculli nérépiná mapisáisiwata idécanáamité èeri imusúacawa. ³ Yá náimaca nalíwáaca idécunitáacá nàacawa àyapulicubàa:

—¿Cawináica iyúudápiná wía weedácaténá manuiri íba càliculli inùma ícha? —náimaca nalíwáaca.

⁴ Quéwa nàanàca néré, yá naicáca manuiri íba càimíri ibàlùawa inùma írìcu. Náináidacawa manuisiwata naicáidaca íba írì máinicáiná manuírìcani yái íbaca. ⁵ Yá nawàlùacawa naicáwa càliculli írìculé. Naicáca néré ùculliri yáawinéerica nàewápuwáise cabalèeri ináawani cáalèeri. Yá cáaluca naicáicani, níai inanáica. ⁶ Quéwa ímaca nalí:

—Picácué cáalu pía nuícha. Núláicawa picutácuéca píacawa Jesús, Nazaret iyacàlená néeséericaté, yái natàtèericaté cruz iwali. Yáta idéca icáucáacawa. Canáca chánii. Piicácuéca cháí naliadacatáimicani. ⁷ Píacué picàlidaca yéewáidacalénái írini, Pedro írì nacái. Càicué píimaca nalí: ‘Jesús yáapínácuéwa pípíchalé Galilea yàasu cáli néré. Yá píicápinácué néréni càide iyúwaté icàlidáanácúé píriní’, càicué píimaca nalí —ímaca yái ángelca.

⁸ Néese níai inanáica namusúacawa napiacawa càliculli ícha, cáalucáiná nía. Yá quèechacáwa càmita nacàlida áibanái írini, cáalucáinaté nía.

Jesús se aparece a María Magdalena

⁹ Jesús imichàacatéwa yéetáicáisi ícha domingo írìcu amalácaalité yàacawa. Yáté èerica, quèechacáwa imàacaca yáawawa María Magdalena iicáicani, úai inanái Jesús yúququèechúacaté ícha siete namanùbaca demonio idacuèyeyéicaté uíwítáise. ¹⁰ Néese uicácanáamité Jesús, yá ùacawa ucàlidaca nalíni níai yéepuníyeyéicatéwa Jesús yáapicha, achúmèyeyéica iwàwa, ícháaníyeyéica iyaca nacái. ¹¹ Néemiaca ucàlidáaná cáuca Jesús, uicáicani nacái quéwa càmita neebáida utàacái.

Jesús se aparece a dos de sus discípulos

¹² Néeseté àniwa Jesús imàacaca yáawawa áiba iicacánásita pucháiba yéewáidacalénái iicàceni, pucháiba wenàiwica yèepuníyéicatéwa iyaca àyapulicubàa Jerusalén iyacàlená ícha, manacúalibàa. ¹³ Nadécadénáami naicàceni, yá nèepùacawa Jerusalén iyacàlená irìculé, nacàlidaca Jesús yéewáidacalénái iríni. Càmita quéwa Jesús yéewáidacalénái yeebáida nàasu tàacáisi.

El encargo de Jesús a los apóstoles

¹⁴ Néeseté àniwa Jesús imàacaca yáawawa naicàceni, níái once namanùbaca yéewáidacaléca idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa. Yàalàaca nía cachàiníri iyú càmícináté neebáidacáwa icáucàacatéwa, càmícináté nacái nawàwa néewáidacawa, càmícináté nacái neebáida néenánái itàacáwa, níái iiquéeyéicaté Jesús idécanáamité icáucàacawa. ¹⁵ Néese Jesús íimaca nalí: “Piacuéwa macái cáli ínatalé. Picàlidacué tàacáisi macái wenàiwica irí, yái tàacáisi íiméerica nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹⁶ Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, ibautizéeyéica nacáwa, níacata nuwasèeyéipináca Dios yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Aibanái càmíyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái, Dios yùuwichàadapiná níawa nabáyawaná ìwalísewa. ¹⁷ Níái yeebáidéeyéica nutàacái namànipiná yái càmírica wenàiwica idé imànica, náasáidacaténá báisírìceni, yái tàacáisi nacàlidéerica nalí nùwali. Càipiná namànica nuiwitáise iyúwa nasutácáiná níawawa nuícha: Náucapiná demonio wenàiwica íchawa nuípidená ìwali; natàanipiná áiba tàacáisi iyú, càmíyéicáwa náalíawa ìwali. ¹⁸ Yá namàacacaalí nacáapiwa àapi ìwali, nàuwidenái nàacaalí nàiraca iculále, càmita néetáwa iyú. Namàacapiná nacái nacáapiwa cáuláiquéeyéi ìwali nasutácáiná nalí Dios ícha, yá nachùnìapiná cáuláiquéeyéi, nuípidená ìwali”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús sube al cielo

¹⁹ Néeseté Wáiwacali Jesús idécanáamité icàlidaca nalí yái tàacáisi, yá Dios itéceni náicha chènuniré. Yá Jesús yáawinacawa Dios yéewápuwáise icúacaténá yáapícha macáita. ²⁰ Néesetécáwa Jesús yéewáidacalénái nàacatéwa Jerusalén iyacàlená ícha, nacàlidacaténáté Jesús itàacái macái cáli ínata. Yá Wáiwacali iyúudàaca nía, imàacaca namànica yái càmírica wenàiwica idé imànica, náasáidacaténáté áibanái irí báisírìceni yái Dios itàacáica.

SAN LUCAS

Prólogo

¹ Manùbéeyéi wenàiwica nadéca natànàca tàacáisi nacàlidacaténá cànácaalíté Jesucristo iyáaná wèewi yèepunicaalítéwa cháì èeri irìcu. ² Jesús yáapichéeyéi naicácaté natúì iyúwani macáita yáì Jesucristo imànírìca. Néese Dios ichùulicaté nía nacàlidáanápíná áibanáì iríni yáì báisírì tàacáisica Jesucristo ìwali iyúwaté naicáaná macáita. Néseté néewáidaca wía. Iná madécaná wenàiwica nadéca natànàca tàacáisi càide iyúwaté Jesús yáapichéeyéi yéewáidáanáté nía. ³ Núa, Lucas, nubànua pírì cuyàluta, Teófilo, nuacawéeríná máini cáimiétacanéeri. Nudéca nuéwáidacawa Jesucristo iináwaná ìwali macáita cayábéeri iyú. Yá nuínáidacawa cawàwanáta cayábaca nutànàcaalì pírì tàacáisi Jesucristo iináwaná ìwali machàcanírì iyú. ⁴ Iná nutànàca pírì yáì cuyàlutaca yéewanápíná píaliacawa cayába yáì báisírì tàacáisica Jesucristo ìwali càide iyúwaté áibanáì yéewáidáaná pía.

Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista

⁵ Bàaluté rey Herodes icùacaalíté Judea yàasu cáli, néenialì iyacaté sacerdote ípidenéri Zacarías, abéeri Abías itaquénáinámi yéená, Aarón itaquérínámi nacáì. Sacerdotenáica níái Abías itaquénáinámica íbaidéyécáté Dios irípiná templo irìcu. Zacarías yàacawéetúa úipidení Elisabet, abéechúa Aarón itaquétúanámica nacáì úa. ⁶ Zacarías, Elisabet nacáì nàyacaté machàcanírì iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, namàni nacáì macáita càide iyúwaté Dios ichùullaná israelitanáì imànica, iná canácata yáaliméeri icháawàca naináwaná ìwali. ⁷ Quéwa méenibeca nía càmicáiná yéewa quéenibeca Elisabet. Máini nacáì béeyéica nía.

⁸ Yáì sacerdote Zacaríasca íbaidacaté Dios irípiná imanùbaca yáapichawa templo irìcu. Aiba èerité iwàwacutá namànica culto Dios irípiná templo irìcu nàacaténá Dios icàaluíná. ⁹ Càide iyúwaté sacerdote íwítáise iyáaná, náucaca náichawa suerte náalíacaténátéwa chánácaalì néená iwàlueripínáwa templo iriculé. Yá needáca Zacarías iwàlúanápínáwa yeemácaténá pumèníri isàni Dios yàasu templo irìcu. ¹⁰ Iná Zacarías iwàlùacawa templo iriculé. Idècunitàacá yeemáca pumèníri isàni, manùba wenàiwica nasutáca Dios ícha templo ibàacháwalená irìcu. ¹¹ Néese abéeri ángel Dios ibànùeri chènuníse imàacaca yáawawa Zacarías iicácani. Yáì ángel ibàlùacawa altar yéewápuwáise, yáì altar neemácatáica íinata pumèníri isàni. ¹² Iicáciná ángel, yá Zacarías íináidacawa iicáidaca irí manuísíwata, máini cáalu nacáicani, yáì Zacaríasca. ¹³ Quéwa ángel ímaca irí:

—Píca cáalu pía nuícha, Zacarías, Dioscáiná idéca yéemlaca pisutáaná ícha. Píacawéetúa Elisabet quéenibéechúapíná píriwa abéeri sùmáiwá; pímanì ípidená Juan. ¹⁴⁻¹⁵ Imusúacaalípiná iicá èeriwa, yá máini casíimáica píwàwa, cayábasíwata píicácani. Casíimáipíná nacáì nawàwa áibanáica madécaná, máinicáiná cachàinírìca píri íwítáise Dios ìwali. Càmiripínáta líra ipuíri, uva ituní nacáì, canásíwata. Espírìtu Santo icùapíná íwítáise càiripínáta, icùapíná íwítáise nacáì ípíchawáise imusúlaca iicá èeri. ¹⁶ Néese iwènúadapíná náiwítáise àniwa Nacuèeríná Dios irípináwa, níái manùbéeyéi Israel itaquénáinámica, neebáidacaténá àniwa Nacuèeríná Dios itàacáíwa. ¹⁷ Yáì píirica Juanca icàlidapíná nalíwa Wáiwacali iináwaná ìwali ípíchawáise Wáiwacali yàanáca. Máini cachàinírì íwítáise yáì píirica, càide iyúwaté profeta Elías bàaluté. Iwènúadapíná nasèenáì íwítáise cànínacaténá naicáca néenibewa. Iwènúadapíná nacáì náiwítáise, níái càmfíyéica yeebáida Dios itàacáì, náalíacaténáwa cànácaalì iwàwacutáaná namànica nàyacaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càita píri iwènúadapíná wenàiwicanáì íwítáise yéewacaténá neebáidaca Wáiwacali itàacáì yàanácaalípiná nàatalé —íimaca yáì ángelca. ¹⁸ Néese Zacarías isutáca yéemlawa ángel:

—¿Càinásica yéewaná nùalíacawa asáisí báisícaalì yáì tàacáisi picàlidéerica nulí? Máinicata béerica núa, càita nacáì nuacawéetúa béeruta nacáì úa —íimaca yáì Zacaríasca. ¹⁹ Yá ángel ímaca irí:

—Núacata Gabriel, nuíbaida nacáì Dios irípiná. Dios idéca ibànùaca núa nutàanicaténá píapícha nuclíadacaténá píri yáì tàacáisi cayábéerica. ²⁰ Quéwa siúcade càmita yéewa pítaaníca àta píri imusúacatalétawa, yásì yéewa pítaaníca àniwa, càmicáiná peebáida yáì nùumáanáca píri. Néese, yáì nùumáanáca píri ìwali píiquéeripínacawa yéenáíwaná yàanácaalíwa —íimaca yáì ángelca. Néese ángel yàacawa Zacarías ícha.

²¹ Idècunitàacá Zacarías itàanica ángel yáapícha, áibanáì wenàiwica bàacháwáiseeyéica nacùaca Zacarías imusúacawa. Náináidacawa manuísíwata cáná yéewa càmita imusúacatétawa templo iricúise. ²² Atata Zacarías imusúacawa, yáté càmita yéewa itànica náapícha, iná náalíacawa iicácaté yéenáíwanási nacáiri Dios néeséeri templo irìcu, itàanicáiná náapícha icáapi iyúwa, càmicáiná yéewa itàníca. Yá matàacáica mamáalácatani.

²³ Idécanáamité imáaláidaca imànica fibaidacaléwa Dios iripiná templo iricu, yá Zacarías yèepùacawa icapèe néréwa. ²⁴ Nésecáwa yàacawéetua Elisabet udéericuca sùmài. Yá cinco quéeri càmíchúata imusúawa icapèe iricuúsewa. Uumaca uínáidacawa ulíwa: ²⁵ “Dios idéca iicáca nupualé yéewanápiná càmita quirínama wenàiwicanái iicáanica nuquíniná méenibéénaca núa”, úumaca.

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

²⁶ Elisabet udèniacaté seis quéeri udéericúuná, yáté Dios ibànùaca ángel ípidenéeri Gabriel yàanápínawa Nazaret iyáacatè néré, iyéerica Galilea yàasu cáli ínata. ²⁷ Dios ibànùacaté Gabriel icàlidacaténá tàacáisi abéechúa mànacàu irí, ípidenéchúa María, càmíchúacáwa iimá asiali yáapicha, quéwa imàníchúacaté matrimonio ùyacàle mìnanaí yàacuésemi. Uacawéeripiná ípidená José, abéeri rey David itaquérinámi. ²⁸ Yái ángel yàanàca María yàatalé, yá ímaca ulí:

—Péemia cayába, Dios imànipiná pirí cayábéeri manuí. Dios iyaca píapicha. Dios iyúudáapiná píawa manuúsiwata áibanái inanái ícha canánama —ímaca yái ángelca.

²⁹ María iicácaalí ángel, yá ucalúadacawa manuúsiwata uémiaca ímáaná ulí. Yá uínáidacawa càinàcaalíca ímáaná yái tàacáisi ángel itàidéerica iyú úa. ³⁰ Néese ángel ímaca ulí àniwa:

—María, picá cáalu pía nuúcha, cayábacáiná Dios iicáca píiwitáise. ³¹ Iná péemia cayábani, mesúnamáta pidéericuca. Pidènapiná píiriwa. Pimàni ípidená Jesús. ³² Nacuèrinápinácani, cachàiníri íwitáise, icùapiná níawa. Náimapiná ìwali Dios chènuníiséeri íiricani. Wacuèriná Dios imàacapiná píiri icùaca Israel itaquénáinámi càide iyúwate yàawirimi rey David icùanáté nía. ³³ Icùapiná nía càiripináta, níái Israel itaquénáinámica. Càmíripináta iyamáida icùaca nía —ímaca yái ángelca. ³⁴ María ímaca ángel irí:

—¿Càinásica yéewaná quéenibeca núa càmíchúacáwa iya asiali yáapicha? —úumaca úái Mariaca. ³⁵ Yái ángel ímaca ulí:

—Espíritu Santo yàanápíná píataléwa. Dios chènuníiséeri íwitáise iyamáapínacawa píwicáulé iyúwa acalée. Iná yéewa yái sùmài pímusúadéeripináca iicá èeri ípidená Mabáyawanéeri. Ípidená nacái Dios Iri. ³⁶ Ua nacái péenásáatúaná ípidenéchúaca Elisabet udènapiná uríwa, éwita máinícaníta béeruca úa. Úái nacàlidéchúacaté ìwali càmíchúasa yáalimá quéenibeca, úata udéca udéericuca sùmài seis quéeri siúcade udécadénáami udéericuca. ³⁷ Dios yáalimácaná imànica macáita, iná canácata máiníri càulenáca Dios ícha —ímaca yái ángelca. ³⁸ Iná María ímaca:

—Núacata yái Wacuèriná Dios yàasu wenàiwicaca. Yá numàacaca Dios imànica nulí càide iyúwa píimáaná nulí —úumaca úái Mariaca. Néese, ángel yèepùacawa uúcha.

María visita a Isabel

³⁹ Néenialité María uacàatécatawa áiba yàcalé néré iyéerica Judea yàasu cáli dúlinaméeri ínata. Zacarías, Elisabet nacái nàycatè néré. ⁴⁰ Yá María uwàlùacawa nacapèe iriculé, níái Zacaríasnáica. Yá utáidaca Elisabet. ⁴¹ Elisabet uémíacacáita María itáidaca úa, yá mùlimùlicani yái sùmài achúméerínaca Elisabet idéericúrica. Yá Espíritu Santo icùaca Elisabet íwitáise. ⁴² Néese Elisabet úumaca cachàiníri iyú María irí Espíritu Santo inùmalicuse:

—¡Dios idéca imànica pirí cayábéeri áibanái inanái ícha canánama! ¡idéca nacái imànica cayábéeri píiri irí! ⁴³ Càmita núaliawa cáná yéewa Dios imànica nulí yái cayábéerica imàacáaná Nuúwacali yáatúa ùanàca nùatalé upáchiaca núa. ⁴⁴ Nuémíacacáita píitáidaca núa, yáta nuiri imùlimùliacawa nudèericu casímáicáináni. ⁴⁵ ¡Dios imàacaca casímáica píwàwa peebáidacáinaté imàninápiná pirí cayábéeri càide iyúwa ímáaná pirí! —úumaca úái Elisabetca. ⁴⁶ Néese María ímaca:

“Nucàlidaca manuúsiwata Wacuèriná Dios iináwaná ìwali, máiní cayábéericani;

⁴⁷ Casímáica nuwàwa Dios yáapicha, yái íwasèerica núa yàasu yúuwichàacáisi íchawa.

⁴⁸ Casímáica nuwàwa Dios yáapicha, Dioscáiná idéca iicáca nupualé, núa yàasu wenàiwica càmíchúwa máiní cachàini. Yái siúcáise macái wenàiwica nacàlidapiná nuínáwaná ìwali Dios idéca imàacaca casímáica núa.

⁴⁹ Casímáica núa, yácáiná yái Dios Cachàiníríca náicha canánama idéca iyúudàca núa manuúsiwata. ¡Yácata yái Mabáyawanéerica, yái Diosca!

⁵⁰ Dios iicáca napualé càiripináta cawínacaalí wenàiwica yéeyéica icàaluíná.

⁵¹ Dios imànipiná madécana íchàini manuúri iyúwa. Imawèniadapiná wenàiwica cachàiníyéica iicáca yáawawa.

⁵² Níái icuèyéica èeri mìnanaí, Dios yúucapiná níawa nàalubái ínatáisewa, yá càmita íbatàa nacúaca wenàiwicanái quirínama. Yá Dios imíchàidapiná áibanái càmíyeyéi máiní cachàini icuèyéipináca wenàiwica náamirícubàami.

⁵³ Dios yáapiná madécana cayábanaméeri wawási máapíyeyéi wenàiwica irí. Ichùulíapiná càasuíyeyéi wenàiwica nèepùanápínawa ícha. Yásí nèepùacawa ícha canéeyeyéi irí wawási icáapi írícua.

⁵⁴ Dios iyúudáapínáca wíawa, wía yàasu wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica. Càmiripináta iimáicha iicáca wapualé icùacaalípiná wía.

⁵⁵ Dios icàlidacaté càiri tàacáisi wàawirináimi írì, yá imànipíná càiripináta càide iyúwaté íimáaná nali, yái Abrahamca, wía nacái itaquénáinámica”,
úmumaca úái Maríaca.

⁵⁶ María iyamáacawa Elisabet yáapicha másiba quèeri, néese másiba quèeri idénáami, yá María uèpùacawa ucapèe néréwa.

Nacimiento de Juan el Bautista

⁵⁷ Néeseté yàanàaca Elisabet yéenáiwana umusúadánápiná iicá èeri, yá umusúadaca uiriwa. ⁵⁸ Néese uyaquewéeyéi, uénánái nacái néemiaca uináwaná iwali Dios iicacaté upualé manuísiwata. Iná nàaca napáchica úa, nàacawéericadacaténá úa caslimáiri iyú. ⁵⁹ Néeseté yái sùmàica idénàcanáamité ocho èeri, yá natécani namànicaténáté írì circuncisión. Yá néese nawàwa namànica ípidená Zacarías càide iyúwa yáaniri ípidená. ⁶⁰ Quéwa yáatúa íimaca nali:

—Càmírita, néese ípidenápiná Juan —úmumaca nali. ⁶¹ Yá náimaca ulí:

—¿Cáná? Canámata péenánái càiri ípidená —námica.

⁶² Néese natàanica nacáapi iyúwa sùmài yáaniri írì nasutácaténá néemiawani càinacaalí iwàwàanà yàaca ípidená. ⁶³ Yá yáaniri isutáca náicha achúmèeri tablero itànàcatáipíná sùmài ípidená. Yá itànàacani: “Ípidenápiná Juan”, íimaca itànàaca. Yá macáita nánáidacawa nàicáidaca manuísiwata Zacarías írì. ⁶⁴ Yáta yéewa itànáica yái Zacaríasca. Yá idàbaca yàaca Dios írì cayábèeri. ⁶⁵ Néese cáaluca nánáidacawa macáita níai nayaquewéeyéica. Yá macái wenàiwica iyéeyéicaté Judea yàasu cáli dúlinaméeri íinata nacàlidaca naliwàaca càinacaalíté Zacaríasnái ichàbàanàwa. ⁶⁶ Yá macáita yéemiéyéica naináwaná iwali nánáidacawa nawàwalicúsewa manuísiwata, námica naliwa: “¿Càinásica imànipíná béericallíni, yái sùmàica?” càì nánáidacawa. Báisicáinàta mamáalàacata Dios iyúudáacani manuísiwata íiwitáise cachàiníri iyúwa.

El canto de Zacarías

⁶⁷ Néeseté Espíritu Santo icùaca Zacarías íiwitáise, yái sùmài yáanirica. Yá Zacarías icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçúse. Yá íimaca:

⁶⁸ “¡Wàacué írì cayábèeri, yái Wacuèriná Dios, yái icuèrica wía, wía Israel itaquénáinámica, yàanàapínáciná wàatalé iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, wía yàasu wenàiwicaca!

⁶⁹ Dios ibànùapíná walí abèeri cachàiníri íiwitáise iwasèeripíná wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yái yàanèeripínáca wàatalé, yácata rey David itaquèrinámica, yái David Dios yàasu wenàiwicaca bàaluité.

⁷⁰ Dios idéca imànica walí càide iyúwaté yàasu profetanái icàlidàanà tàacáisi Dios inùmaliçúse.

⁷¹ Nacàlidacaté Dios iwasàanápínaté wía wàuwidenái íichawa, náicha nacái macáita wenàiwica báawéeyéica iicáca wía.

⁷² Profetanái icàlidacaté nacái Dios iicàanápínaté wàawirináimi itúulécana, yá nacái càmita iimáicha wawási mabáyawanéerica imàníricaté wàawirináimi yáapícha.

⁷³ Yácata tàacáisi Dios icàlidéericaté máini cáimiétacanéeri iyú wàawirimi Abraham írì:

⁷⁴ Iwasàapíná wíawa wàuwidenái íichawa wàibaidacaténá írìpiná macàaluínináta,

⁷⁵ wàyacaténá nacái Dios iicápiná machacàníri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái macái èeri idècunitàacá wàyaca cháì èeri írìcu.

⁷⁶ Néese pía, nuírca, béericáalípiná pía, yási Dios chènuníseeri, cachàiníri náicha canánama, íimápiná píwali yàasu profetaca pía, picàlidacáinà wenàiwicanái írì Wáiwacali iináwaná iwali ipichawáise yàanàaca, pimichàidacaténá írìpiná wenàiwicanái íiwitáise, nacàanápíná Wáiwacali yàanàaca nàatalé, neebáidàanápíná Wáiwacali itàacái.

⁷⁷ Péewáidapíná Wáiwacali yàasu wenàiwica nàalíacaténáwa Dios imàcàanápíná iwàwawa nabáyawaná íicha, iwasàanápíná nía nacái yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

⁷⁸ Yácáinà Wacuèriná Dios iicáca wapualé manuísiwata, yá nacái ibànùapíná walíni chènuníse yái ichàiniadéeripínaca wawàwa càide iyúwa èeri icamaláná isíimáidacaalí wawàwa èeri imusúacanáníwa amalácaténá wawicáu àniwa.

⁷⁹ Yácata yàanèeripíná amalácaténá imànica wáiwitáise wía catéeyéica íiwitáise, cáaluíyéica iicáca yéetácáisi. Yàanàaca yéewáidacaténá wía wàyacaténá machacàníri iyú yéewanápíná matuíbanáica wía”,

íimaca yái Zacaríasca. ⁸⁰ Néese yái sùmàica idàwinàacawa, cachànica nacái íiwitáise Dios iwali. Néese béericanáami yái Juanca, yáté iyaca manacúali yùucubàa càinàwàiri canacatalé wenàiwica, àta Dios ichùullacataléta icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçúse israelitanái írì.

2

Nacimiento de Jesús

¹⁻² Néenialité, Cirenio icùacaalíté Siria yàasu cáli, néese emperador Augusto idàbacaté ichùulaca natànàca náipidenáwa, macáí èri mìnánáí imanùbaca, yéewacaténá romanonáí iputàaca nía. ³ Iwàwacutá macáita nèepùacawa nàawirináimi iyacàle néréwa àniwa natànàcaténá náipidenáwa néenibàata. ⁴ Inaté José yàaca nacáíwa Nazaret iyacàlená ícha, Galilea yàasu cáli néese, yàacaténáwa Judea yàasu cáli néré, Belén iyacàlená iriculé, rey David imusúacatáicaté iicá èeri. Rey David itaquérinámica yáí Joséca, inaté yèepùacawa néré àniwa. ⁵ Yá yàacawa Belén iyacàlená néré yáí Joséca itànàcaténá ípidenáwa María yáapicha úái yàacawéetúapínaca. Idéericuichúacáwa úái María. ⁶ Néese idécunitàacá nàyaca Belén iyacàlená néré, yáté yàanàca María yéenáiwana umusúadánápiná iicá èeri. ⁷ Canáca nalí naimácatáipíná, manùbacáiná wenáiwica yàanàcaté Belén iyacàlená iriculé. Atata nàanàca piráí yàalu, naimácatáipíná. Yá umusúadaca iicá èeri yáí idábàanéerica uirica. Yá uèpùacani wáluma iyú. Néese ulladaca uirwa piráí iyacàalu iriculé, canácáiná áiba naimácatáipíná.

Los ángeles y los pastores

⁸ Mawiénita Belén iyacàlená irí nàyacaté abénaméeyéí aslanáí icuèyèicaté ipìranáíwa oveja. Nàyaca manacúalibàa táiyápinama, nacúacaténá napìranáí ovejawa. ⁹ Yáta Dios yàasu ángel imàacaca yàawawa naicácani. Yá Dios icamaláná icànaca natéese, yá máini cáaluca nía. ¹⁰ Quéwa ángel ímaca nalí:

—Picácué cáalu pía nuícha, nutécáinacué pirí cayábèeri tàacáisi, isíimáidéeripíná manuúiwata macáí wenáiwica: ¹¹ Sìuca èeri idéca imusúaca iicá èeri, yáí iwásèeripinacúca plawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Belén iyacàlená iricu rey David imusúacatáicaté iicá èeri, idéca asáica yáí Wáiwacalica, yáí Mesíasca, judío icuèrinápináca. ¹² Pianèeripinacué nèepuèri wáluma iyú, iricawawa piráí iyacàalu iricu, píalíacaténacúewa càirinàcaalíni yàara quírasica —ímaca nalí yáí ángelca.

¹³ Yáta madécáná ángelnáí namàacaca níawawa chènuníse aslanáí iicácaténá nía ángel yáapicha, yèeyéica Dios irí cayábèeri. Náimaca:

¹⁴ “¡Placué Dios chènuníseeri irí cayábèeri! ¡Máini matuúbanáiri iyú nàyaca cawinácaalí èeri mìnánáí casíimáiyéica Dios iicáca íwitáise!”

náimaca ángelnáica.

¹⁵ Idécánáamité ángelnáí nèepùacawa náicha chènuniré, néese níái icuèyéica ovejanáí náimaca nalíwàaca:

—Wàacuéwa Belén iyacàlená néré waicácaténá càinácaalí iyáaná, Wacuèriná Dios icàlidéerica walí iináwaná íwali —náimaca nalíwàaca níái icuèyéica ovejanáí.

¹⁶ Yáté nàacàatécatawa néré. Yá nàanàca María, José nacáí, quírasíi nacáí irièriwa piráí iyacàalu iricu. ¹⁷ Néese naicácáináni, iná nacàlidaca áibanáí iríni yáí tàacáisi ángel icàlidéericaté nalí quírasíi íwali. ¹⁸ Yá macáita wenáiwica yéemièyéica quírasíi iináwaná, naináidacawa manuúiwata càinácaalí ímáaná yáí tàacáisi nacàlidéerica quírasíi íwali, níái icuèyéica ovejanáí. ¹⁹ Mariata quéwa, canácatáita uimáicha quírínama càinácaalíté náimáaná uiri íwali, uináidacawa mamáalàacata nàasu tàacáisi íwali. ²⁰ Néese níái icuèyéica ovejanáí nèepùacawa náicha napìranáí yàatalépináwa. Casíimáiri iyú nacàlidaca Dios iináwaná íwali cayábèericani, nàaca nacáí Dios irí cayábèeri íwali macáita yáí naiquéerica, néemiaca nacáí, macáicáináta ichàbacatéwa càide iyúwaté ángel ímáaná nalí.

El niño Jesús es presentado en el templo

²¹ Ocho èeri imusúacadénáamiwa yáí sùmàica, yáté namànica irí circuncisió. Yá nàaca ípidená Jesús, càide iyúwaté ángel icàlidáanaté María irí ípidenápiná, ipíchawáiseté udéericuca sùmái.

²² Néese cuarenta èeri imusúacadénáamiwa, yáté iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùullanaté israelitanáí imànica Dios inùmaliucíse, masacàcaténá Dios iicáca nía àniwa, nasutáanápiná Dios ícha àniwa templo iricu. Iná natéca sùmái Jerusalén iyacàlená néré, yásáidacaténáni Dios irí. ²³ Càité namànica yácáiná profeta Moisés itànàcaté càiri tàacáisi Dios inùmaliucíse: “Asíalicaalí idábàanéerica uirica, yásí Dios yàasu wenáiwicapínacani yáí sùmàica”, càí itànàcaté profeta Moisés. ²⁴ Inaté nàacawa namànicaténá sacrificio Dios irípiná, nanúnápiná pucháiba unùcu, càide iyúwaté Dios ichùullaná judionáí imànica catúulécanácaalí nía. Iwàwacutá nàaca pucháiba unùcu pùbéeyéí, càmicaalí nacáí, nàaca pucháiba unùcu manuúnaméeyéí yéenibe. Inaté José, María nacáí namàacaca pucháiba unùcu Dios irípiná ofrenda iyú catúulécanácáiná nía.

²⁵ Néenialíté iyaca aslali Jerusalén iyacàlená mìnali ípidenèeri Simeón. Yáí aslali máiníri cayábaca íwitáise, iyéerica machacàníri iyú, yèeri nacáí Dios icàaluíná, icúa nacáí Dios iwásàaca Israel itaquénánámi nàuwichàacáí íchawa. Espíritu Santo nacáí yàacawéeridaca Simeón. ²⁶ Espíritu Santo imàacacaté Simeón yáalíacawa càmínápináté yéetáwa àta idécataléta iicáca Mesías, yáí aslali Dios ibànueripinacaté israelita icuèrinápináca. ²⁷ Néese Espíritu Santo ichùulaca Simeón yàanápináwa templo néré. Yáté Simeón iyaca templo iricu nàanàcaalíté

néré níái sùmàì isèenáica, yáí sùmàica ípídenéerica Jesús. Natécaté Jesús templo néré namànicaténá càide iyúwaté profeta Moisés itànàanà Dios itàacáì israelitanáì imànnínápiná néesibe asianáì iríwa. ²⁸ Simeón yeedáca Jesús yàanaliculéwa, yá Simeón yàaca Dios irí cayábéeri. Néese Simeón ímaca:

²⁹ “Pía, Nucuèriná Dios, siuca pidéca pimànica càide iyúwa pímaanaté nuli; yásí cayábaca pimàacaca nuétácawa matulbanáiri iyú, núa píasu wenàiwicaca.

³⁰ Nudéca nuicácani nutuí iyúwa, yáí iwàsèeripináca wenàiwicanáì Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha,

³¹ càide iyúwa pichùllaná imànica macáì èeri m̀nanáì yàacuésemi.

³² Amaláca imànipiná náiwitáise, níara càmíyéica israelitaca, náalícaténáwa càinacaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá càide iyúwa piwàwáaná. Cáimíetacanápiná nacáì imànica wíawa, wía píasu wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica”,

íimaca yáí Simeónca.

³³ Néese José, úa nacáì Jesús yáatúaca náináidacawa néemiaca manuíswata yáí tàacáisica Simeón icàlidéerica sùmàì iwali. ³⁴⁻³⁵ Néese Simeón isutáca nalí Dios íicha imànnínápiná nalí cayábéeri. Yá ímaca María irí àniwa úáì Jesús yáatúaca:

—Péemla cayábani Dios idéca ibànúaca yáí sùmàica yéewanápiná Israel itaquénáinámí néemiacani. Quéwa néemiacaalípináì, yá manùbéeyéì nacalápinácawa Dios íicha càmíciná nēebáida itàacáì, yáí sùmàica. Quéwa áibanáì manùbéeyéì nawènúadapiná náiwitáisewa Dios irípiná, nēebáidacáiná itàacáì, yáí píirica. Dios idéca ibànúacani yàasáidacaténá nalí càinacaalí Dios iwàwáaná nàyaca íná manùbéeyéì wenàiwica nàuwidēca namànipinácani. Càita yàasáidapiná càinacaalí iwali manùbéeyéì wenàiwica náináidacawa nawàwalicúsewa. Quéwa pía, píicápiná iyúwa macáita ichàbàanáwa, yásí achúmaca piwàwa manuíswata càide iyúwa espada machete nacáìri idéca nacáicaalí isutáaca pía —íimaca yáí Simeónca.

³⁶ Uyaca nacáì inanáì templo irícu icàlidéechúa tàacáisi Dios inùmallicúse ípídenéechúa Ana. Unírímí ípídenaté Fanuel, abéeri Aser itaquérinámí. Máini béeruca úáì Anaca. Ucàasàacatéwa m̀nacàucaalíté úa. Yáté ùyaca siete camuí ùacawéerimi yáapichawa. ³⁷ Néeseté yéetácawa úícha ùacawéerimica, yáté ùyaca templo irícu ochenta y cuatro camuí idécanámité ùacawéerimi yéetácawa úícha. Càmita umusúwa templo íicha, uibaida quéwanáta èeríapinama, táiyápinama nacáì Dios irípiná. Umàacaca úíchawa uyáacaléwa, usutá nacáì úawawa Dios íicha, ùacaténá icàaluíná. ³⁸ Yáté Ana yàanàaca néré. Uicácanacáita yáí sùmàì Jesúsca, yá udàbaca ùaca Dios irí cayábéeri iwali. Yá ucàlidaca áibanáì irí Jesús íinàwaná iwali, cawínacaalí wenàiwica icuèyécáté Dios iwàsàanápiná Jerusalén iyacàlená m̀nanáì nàuwichàacáì íichawa.

El regreso a Nazaret

³⁹ Néese isèenáì namàaláidacaté namànica macáita càide iyúwaté Dios ichùllaná israelitanáì imànica, yá nèepùacawa Galilea yàasu cáli néré, nàyacàle nérépináwa, ípídenacatálé Nazaret. ⁴⁰ Néese yáí sùmàì idàwinàacawa cachàiníripiná, cáallíacáiri yáwanáì nacáì. Dios nacáì imànica irí cayábéeri.

El niño Jesús en el templo

⁴¹ Càide iyúwaté Jesús isèenáì íiwitáise iyáaná, nàacawa napáchiaca camuí imanùbaca Jerusalén iyacàlená néré naicácaténá néré náapicha judionáì yàasu culto ípídenéeri Pascua. ⁴² Jesús idèniacáinaté doce camuí, yá nàacawa macáita Jerusalén iyacàlená néré càide iyúwaté náiwitáise iyáaná Pascua yàasuná culto iwali. ⁴³ Néese Pascua yàasuná culto idénámi nèepùacawa nàyacàle nérépináwa. Yáí sùmàì Jesús iyamáacawa Jerusalén iyacàlená irícu. Isèenáì quéwa càmita náalíwa iyamàanátéwa náicha. ⁴⁴ Nayúunáidaca Jesús yàacawa imanùbaca yáapichawa, íná nàacawa èeríapinama. Néese nacutáca Jesús namanùbacanáì yéewibàawa, nēenánáì yéewibàa nacáìwa. ⁴⁵ Néese, càmícináté nàanàa Jesús, yá nèepùaca nàacaténá nacutácani Jerusalén iyacàlená néré.

⁴⁶ Néese máisiba èeri irícu, yá nàanàaca Jesús átaata templo irícu. Yáí Jesús yáawinéeriwa nèewi níái yéewáidéeyécáté wenàiwica Dios itàacáì iyú templo irícu. Yéemiaca iyaca néewáidáaná wenàiwica. Isutáca yéemiawa nía nacáì. ⁴⁷ Néese macáita yéemièyéica Jesús ímáaná, yá náináidacawa néemiacani manuíswata, máinícáiná cáallíacácani, yáallíacáiná nacáì icàlidaca nalíni cáallíacáiri iyú, nasutácaalí néemiawani Dios itàacáì iwali. ⁴⁸ Néese, isèenáì nàanàacani, yá náináidacawa manuíswata naicáidaca irí. Yá María íimaca Jesús irí:

—Nuíri, ¿cáná pidé càì pimànica wali? Píaniri, núa nacáì wadéca wacutáca pía máadání, máini nacáì achúmaca wawàwawa wáináidacawa píwali —úmaca. ⁴⁹ Jesús íimaca nalí:

—¿Cánásicué picutá núa áibalé? ¿Cámítasicué píalíwa iwàwacutáaná nuíbaidaca Núaniri irípináwa icapèe irícu? —íimaca yáí Jesúsca. ⁵⁰ Càmita quéwa náalíwa néemiaca càinacaalí ímáaná yáí tàacáisi Jesús icàlidéerica nalí.

⁵¹ Néese, Jesús yéepùacawa náapicha Nazaret iyacàlená néré. Yá imànica macáita càide iyúwa nachùllanáni. Quéwa yáatúa ínáidacawa mamàalàacata uwàwalicúsewa iwali, yáí wawàsica.

⁵² Jesús idàwinàcawa yàacawa, cáallácáica yáwanái nacáicani. Casímímai nacái Dios iicáca íiwitáise. Yá macáita wenàiwica cayábaca naicáca Jesús.

3

Juan el Bautista en el desierto

¹ Idécanaamité emperador Tiberio icùaca macái cáli catorce camuí, néese yàasu quincéena camuí írìcu, yá gobernador Poncio Pilato icùaca iyaca Judea yàasu cáli. Herodes icùaca iyaca Galilea yàasu cáli. Herodes yéenasáiri ípidenéeri Felipe icùaca iyaca Iturea yàasu cáli, Traconite yàasu cáli nacái. Gobernador Lisaniás icùaca iyaca Abilinia yàasu cáli. ² Sacerdote Anás, sacerdote Caifás nacái, niacata sacerdote íwacanánaica. Néenialíté Dios ichùuliaca Juan el Bautista icàlidáanápíná itàacái wenàiwicanái írì. Iyacaté manacúali yùucubàa càinàwàiri yái Juanca, Zacariás írìimica. ³ Ináté Juan yéepunicawa yàacawa mawíenbàa Jordán inanàba írì. Yá icàlidaca wenàiwicanái írì iwàwacutáana nawènúadaca náiwitáisewa Dios írìpiná, namàacáanápíná náichawa yái báawéerica namànírica, nabautizáca nacáiwá nēebáidacaténá Dios itàacái, yéewanápíná Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha, yái báawéerica namàníricaté. ⁴ Báluité profeta Isaiás itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúise Juan el Bautista iwali. Càité Isaiás itànàaca:

“Abéeri asíali icàlidapíná nalíwani cachàiníri iyú manacúali yùucubàa càinàwàiri. Càipíná íimaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùniacaalí àyapu Náiwacali írìpináwa, càita nacái iwàwacutácué pichùniacué píiwitáisewa Wacuériná Dios írìpiná pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùniacué píiwitáisewa yéewacaténá yéewáidacuéca píyaca machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáana’.

⁵ Pichùniacué píiwitáisewa Wacuériná Dios írìpiná càide iyúwa wenàiwica nachùniacaalí àyapu Náiwacali írìpináwa yéewacaténá yàanàaca nàatalé. Mapuníadaca macái manuínaméeyéi utàwi cáli iyú. Náicaca macái dúli, sàabadacaténá nía. Machacànica namànica macái éeruírì àyapu. Cayábaca namànica báawéeri àyapu.

⁶ Yá macái éeri mìnánái naicápiná yái wenàiwica Dios ibànuéerica aléi éeri írìculé iwàsàacaténá éeri mìnánái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha’, càipíná íimaca”,

íimacaté yái profeta Isaiásca.

⁷ Manùbéeyéi wenàiwica namusúacawa nàyacàle imanùbaca néeseewa, yá nasutáca Juan ícha ibautizáanápíná nía. Quéwa Juan yáalíacawa abénaméeyéi càmita nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íchawa báisíri iyú, ináté Juan yàalàaca nía cachàiníri iyú. Íimaca nalí: “¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculé! Manuíri yùuwichàacáisi yàanàaca mesúnamáita yùuwichàidacaténá wenàiwicanái. Píyùnáidacuéca píalmáana pichùliacawa ícha, yái yùuwichàacáisica, píbutizácaalícáitawa, éwitacué càmicáaníta piwènúada píiwitáisewa báisíri iyú píbáyawaná íchacuéwa. ¡Càmíta nùculídacué píri càiri chíwái! ⁸ Iwàwacutácué píyaca machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáana, yéewanápíná macái wenàiwica naicáca amaléeri iyú piwènúadacuéca píiwitáisewa báisíri iyú Dios írìpiná. Picácué càì píima píriwáaca: ‘Canácatáita Dios yùuwichàida wíawa, ¡Abraham itaquénáinámíciná wía!’ píicácué píima. Péemiacué cayába, éwita Dios imàaláida macáitacué pía píbáyawaná íwalísewatá, càicáaníta Dios yáalímá iwènúadaca níái íbaca Abraham itaquénáinámipíná iyútá, Dios yàasu wenàiwicapíná nía píamírìcubàacué. ⁹ Máiní mawíénica yái yùuwichàacáisica Dios imàaquéeripíná yàanàaca báawéeyéi iwali, càide iyúwa mawíénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu iwali chipàali iyú, càita nacái mawíénica yái Dios yàasu yùuwichàacáisica. Péemiacué comparación: Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeri iyacaná cayába weemácaténá nía quichái írìcu, càita nacái Dios yùuwichàidapíná wenàiwica quichái írìcu, cawínacaalí wenàiwica càmiyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáana”, íimaca yái Juanca.

¹⁰ Ináté manùbéeyéi wenàiwica yàanèeyéicaté Juan el Bautista yàatalé, nasutáca néemiawa Juan. Náimaca írì:

—¿Càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca írì. ¹¹ Juan íimaca nalí:

—Pídeníacaalícué pucháiba bàlesi, píacué abéeri bàlesi áiba wenàiwica írì canéerica ibàle. Pídeníacaalícué yàacási, píacué nayáapíná, canéeyéica írì yàacási —íimaca yái Juanca.

¹² Nàyaca néeni abénaméeyéi yeedéeyéica plata néenanái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno írìpiná. Nàacatéwa néré nabautizácaténáwa. Nasutáca néemiawa Juan:

—Pía yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. ¹³ Juan íimaca nalí:

—Picácué picobra nía ichàbanamawa. Peedácué náicha càitade iyúwa romanonái ichùllianá peedáca —íimaca yái Juanca. ¹⁴ Abénaméeyéi úwinái nacái nasutáca néemiawa Juan:

—Wía nacái, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. Juan íimaca nalí:

—Picácué píbàulia pínuaca wenàiwica píyèedúacaténá nàasu. Picácué picháawàa naináwaná iwali pichíwa iyúwa, peedácaténá píriwa nàasu. Casímáicué nacái píicáca píwèniwa romanonái yàasu gobierno yéericuéca píri —íimaca yái Juanca.

¹⁵ Níái wenàiwicaca nánáidacawa cawàwanáta Dios imànínapínaté naicá áiba wawàsi máiníri cachànica. Nánáida nacáíwa nawàwalicúsewa Juan íwali cawàwanáta Mesiascani, yái judío icuèrinápináca, Dios ibànuèrica nalí. ¹⁶ Quéwa Juan íimaca macáí wenàiwicanáí irí: “Báísíta nubautizácuéca pía úni yáaculé. Quéwa mesúnamáíta áiba yàanàca. Yáta ibànùpiná Espíritu Santo abénaméeyéí péénacué irí ibautizacaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú, cawínácaalí wenàiwica yeebáidzeyéica itàacáí, yái yàanèripináca. Quéwa áibanáí péénacué càmiyéica yeebáida itàacáí, ibautizápiná níawa quicháí iyú nàuwichàacaténáwa càiripináta. Máiní cachàiníríca íiwitáise nuícha. Nuíwacalicaní, yái yàanèripináca; nuicáca núawawa càiride iyúwa yàasu wenàiwica càmiríca cachàini náicha canánama, máinícáiná cayábéerica nuíchani. ¹⁷ Càide iyúwa wenàiwicanáí itécaalí yàasu palawa nacápi írícúwa, masacàacaténá namànica nàasu trigo ituínáwa, nàaláidacaténá nacáí trigo iwíralèmi, càita nacáí yái yàanèripináca núamírícubáa yàanàca iwálisáidacaténá yàasu wenàiwica íiwitáisewa, iseriacaténá nacáí nía náicha áibanáí càmiyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuírí caplí írículé, ituínáí yàaluca, càita nacáí yái yàanèripináca iwacáidapíná yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituíná iwíralèmi manuírí quicháí írícú, càita nacáí yái yàanèripináca yúuwicháidapíná nía quicháí írícú, càmiyéica yàasu wenàiwica; yúuwicháidapíná nía quicháí írícú càmiríca ichacáwa càiripinèerita iyaca”, íimaca yái Juanca.

¹⁸ Càité Juan icàlidaca nalíni. Yàalàaca nía déecuírí iyú icàlidacaténá wenàiwicanáí irí cayábéerí tàacáisi Dios ichùulíerica icàlidaca nalí. ¹⁹ Juan yàalàaca gobernador rey Herodes nacáí cachàinírí iyú, Herodes imelùdacáinaté yéénásáiri Felipe íinuwa, íipidenéechúa Herodías, Herodes imànicáinaté nacáí manùba báawéeri. ²⁰ Herodes quéwa imànica áiba wawàsi máinírí báawaca náicha canánama: Herodes yúucaca Juan presoíyéí ibànaliculé.

Jesús es bautizado

²¹ Quéwa ipíchawáiseté Herodes yúucaca Juan presoíyéí ibànaliculé, Juan ibautizacaté manùbéeyéí wenàiwica. Juan ibautizá nacáí Jesús. Yái Jesúsca, idécunitàacá isutáca yàawawa Dios íicha, yáta capíraléeri cáli yàacúacawa. ²² Yá Espíritu Santo írícúacawa Jesús íwali càiride iyúwa waicáaná unúcu írícúanáwa. Néese néemíaca Dios itàacáí chènuníise. Dios íimaca Jesús irí:

—Píacata Nuírí nuwàwéeri cáininéeri nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicáca pía —íimaca yái Diosca.

Los antepasados de Jesucristo

²³ Jesús idèniacaté cawàwanáta treinta camuí idàbacaalíté yéewáidaca wenàiwicanáí. Abénaméeyéí wenàiwica nayúunáidaca José íirimicaténi, yái Jesúsca. José yàacawéetúa yáanírí íipidenaté Elí. ²⁴ Elí yáanírí íipidenaté Matat. Matat yáanírí íipidenaté Leví. Leví yáanírí íipidenaté Melqui. Melqui yáanírí íipidenaté Jana. Jana yáanírí íipidenaté José. ²⁵ José yáanírí íipidenaté Matatías. Matatías yáanírí íipidenaté Amós. Amós yáanírí íipidenaté Nahúm. Nahúm yáanírí íipidenaté Esli. Esli yáanírí íipidenaté Nagai. ²⁶ Nagai yáanírí íipidenaté Maat. Maat yáanírí íipidenaté Matatías. Matatías yáanírí íipidenaté Semei. Semei yáanírí íipidenaté Josec. Josec yáanírí íipidenaté Judá. ²⁷ Judá yáanírí íipidenaté Joanán. Joanán yáanírí íipidenaté Resa. Resa yáanírí íipidenaté Zorobabel. Zorobabel yáanírí íipidenaté Salatiel. Salatiel yáanírí íipidenaté Neri. ²⁸ Neri yáanírí íipidenaté Melqui. Melqui yáanírí íipidenaté Adi. Adi yáanírí íipidenaté Cosam. Cosam yáanírí íipidenaté Elmadam. Elmadam yáanírí íipidenaté Er. ²⁹ Er yáanírí íipidenaté Josué. Josué yáanírí íipidenaté Eliezer. Eliezer yáanírí íipidenaté Jorim. Jorim yáanírí íipidenaté Matat. ³⁰ Matat yáanírí íipidenaté Leví. Leví yáanírí íipidenaté Simeón. Simeón yáanírí íipidenaté Judá. Judá yáanírí íipidenaté José. José yáanírí íipidenaté Jonam. Jonam yáanírí íipidenaté Eliaquim. ³¹ Eliaquim yáanírí íipidenaté Melea. Melea yáanírí íipidenaté Mena. Mena yáanírí íipidenaté Matata. Matata yáanírí íipidenaté Natán. ³² Natán yáanírí íipidenaté rey David. Rey David yáanírí íipidenaté Isái. Isái yáanírí íipidenaté Obed. Obed yáanírí íipidenaté Booz. Booz yáanírí íipidenaté Sala. Sala yáanírí íipidenaté Naasón. ³³ Naasón yáanírí íipidenaté Aminadab. Aminadab yáanírí íipidenaté Admin. Admin yáanírí íipidenaté Arni. Arni yáanírí íipidenaté Esrom. Esrom yáanírí íipidenaté Fares. Fares yáanírí íipidenaté Judá. ³⁴ Judá yáanírí íipidenaté Jacob. Jacob yáanírí íipidenaté Isaac. Isaac yáanírí íipidenaté Abraham. Abraham yáanírí íipidenaté Taré. Taré yáanírí íipidenaté Nacor. ³⁵ Nacor yáanírí íipidenaté Serug. Serug yáanírí íipidenaté Ragau. Ragau yáanírí íipidenaté Peleg. Peleg yáanírí íipidenaté Heber. Heber yáanírí íipidenaté Sala. ³⁶ Sala yáanírí íipidenaté Cainán. Cainán yáanírí íipidenaté Arfaxad. Arfaxad yáanírí íipidenaté Sem. Sem yáanírí íipidenaté Noé. Noé yáanírí íipidenaté Lamec. ³⁷ Lamec yáanírí íipidenaté Matusalén. Matusalén yáanírí íipidenaté Enoc. Enoc yáanírí íipidenaté Jared. Jared yáanírí íipidenaté Mahalaleel. Mahalaleel yáanírí íipidenaté Cainán. ³⁸ Cainán yáanírí íipidenaté Enós. Enós yáanírí íipidenaté Set. Set yáanírí íipidenaté Adán, yái aslali Dios idàbéericaté.

4

Jesús es puesto a prueba

¹ Néeseté Espíritu Santo icùaca Jesús íiwitáise. Jesús yèepùacawa Jordán inanába íicha, yá Espíritu Santo itéca Jesús manacáli yùuculé caináwàiri. ² Jesús iyacaté néré cuarenta èeri. Satanás yáalimáidaca Jesús imàninápiná íbáyawanáwa quéwa càmita Jesús imàni càì. Canácata Jesús iyèeri iyácaléwa cuarenta èeri, yáté máapicani. ³ Néese, Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios íiricáiná pía, piwènúda yáí íbaca pan iyú piyáacaténáni —íimaca yáí Satanásca. ⁴ Jesús íimaca irí:

—Càmírita. Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Picácué wáináidawa yàacàsi ìwali Dios íicha. Néese iwàwacutá weebáidaca macáita iyúwa Dios íimáaná yéewanápiná wáyaca machacàniri iyú’, íimaca yáí Dios itàacáica —íimaca yáí Jesúsca, càmicáiná iwàwa imànica wawási meedá írìpináwa Dios íiwitáise iyú.

⁵ Néese, Satanás itéca Jesús chènuníiri dúli íinatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús iica aqualénamata macái cáli èeri íricuíríca. ⁶ Yá Satanás íimaca Jesús irí:

—Núapiná píriwa macáita iyéerica cháí èeri íricu cawènírica, yá picùapiná macái cáliwa; núacata yèeri canánama nuwáwéeyéi íriwa núacáináta icuèrica macáitani. ⁷ Iná píbàlùacaalíwa nulí piùlù ipùata iyúwa píacaténá núcàaluíná, yásí píasupiná macáitani —íimaca yáí Satanásca. ⁸ Jesús íimaca irí:

—Núa, càmirírita yàa pícàaluíná, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca: ‘Iwàwacutá píaca Picuèriná Dios icàaluínáwa. Iwàwacutá nacái píaca abéerita Dios iyéininá’, càité itànàaca yáí profetaca —íimaca yáí Jesúsca.

⁹ Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén iyacàlená néré. Yá Satanás imicháidaca Jesús templo ipùata íinatalé chènuníiri náicha canánama. Néese Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios íiricáiná pía, pípisíawa templo íicha cáli íinatalépiná. ¹⁰ Yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté càì íimaca píwali:

‘Dios ichùullápiná yàasu àngelnáíwa nacùanápiná pía.

¹¹ Namicháidápiná nacái píawa nacáapi iyúwa ípíchaná pinúaca píawawa íba iwéré’, càité profeta itànàaca Dios itàacái píináwaná ìwali —íimaca yáí Satanásca. ¹² Quéwa Jesús íimaca Satanás irí:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté càì íimaca walí: ‘Picá píalimáida píicáwa Picuèriná Dios asáisi icuacaalípiná pía’, càité profeta itànàaca Dios itàacái —íimaca yáí Jesúsca. ¹³ Inaté idécánami Satanás yáalimáidaca Jesús imàninápiná macái íiwitáaná báawéeri, yáté Satanás yàacawa Jesús íicha àta íiba èeripináta àniwa.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ Néeseté Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli néré. Espíritu Santo icùaca Jesús íiwitáise. Néese macáita Galilea yàasu cáli néeséeyéi néemíaca Jesús íináwaná ìwali. ¹⁵ Jesús yèepunícátéwa yéewáidaca wenáiwica judíonái yéewáidacàalu íricubàa yàcalé imanúbaca. Macáita wenáiwica nacáidaca Jesús íináwaná ìwali cayábéerica íiwitáise.

Jesús en Nazaret

¹⁶ Jesús yàacátéwa Nazaret iyacàlená néré, yáí yàcalé isèená ídàwinàacatáicatení. Yá sábadu íricu judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu íriculé càide iyúwaté íiwitáise iyáaná. Néese íbàlùacawa wenáiwicanái yàacuèsemi íléecaténá nalí Dios itàacái. ¹⁷ Nàaca írì cuyáluta yéewacaténá íléeca nalíni, yáí cuyáluta idènièricaté itànàawa profeta Isaías yàasu tàacáisi itànèericaté Dios ínùmalícuise. Jesús yàacúaca cuyáluta iwawanèericawa, yá yàanáaca tàacáisi Jesús íimáanápinácaté ìwaliwa, yáí Dios yàasu wenáiwicaca. Càita íimaca ìwaliwa:

¹⁸ ‘Espíritu Santo, Dios íbanuèrica nulí, yàacawéeridaca núa siùca, ichùulláicáiná núcàlidáanápiná cayábèeri tàacáisi catúulécaneyéi írì. Idéca íbànùaca núa núcàlidacaténá wenáiwicanái írìni Dios iwàwaca iwasaaca nía nabáyawaná íichawa. Íbànùaca núa catúicatená numànica matuyéi, nuwasàacaténá wenáiwica nàuwichàacái íichawa nacái,

¹⁹ núcàlidacaténá nacái nalíni Dios iwàwaca iyúudàaca nía siùcade’, càité profeta Isaías itànàaca tàacáisi Jesús ìwali.

²⁰ Néese idécánamité Jesús íléeca nalíni, yá iwawanàacani yáí cuyálutaca, yá yèepùadaca cuyáluta asialí írì icuèrica cuyáluta. Néese Jesús yáawinacawa nèewi yéewáidacaténá nía. Macáita iyéeyéica néré naicáidaca írì mamáalàacata. ²¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Siùca idéca yàanáaca pèewiré yáí wenáiwicaca Dios itàacái icàlidéericaté íináwaná ìwali profeta Isaías yàasu cuyáluta íricu —íimaca yáí Jesúsca, icàlidaca íináwaná ìwaliwa. ²² Macáita níái wenáiwicaca natàanica cayábèeri iyú ìwali. Náináidacawa manuísíwata néemíaca icàlidaca nalíni máini cáalláicári iyú. Náimaca nalíwáaca:

—¿Cánásica yéewaná càì icàlidacani? José ìrimi meedá yáì —námaca. ²³ Ináté Jesús íimaca nalí:

—Báísita piwàwacué picàlidaca nulí yáì tàacáisca: ‘Báíscaalí píalimá pichùniaca cáuláiquéeyéi, néese pichùniaca píawawa waicápiná, yásí weebáidaca pitàacái’, càì piwàwacué píimaca nulí, piwàwacáinacué piicáca numànica yáì càimírira wenàiwica idé imànica. Piwàwacué nacáì píimaca nulí: ‘Báíscaalí pimànicaté yáì càimírira wenàiwica idé imànica Capernaum iyacàlená néenibàa càide iyúwa wéemianá nacàlidaca piináwaná ìwali, néese pimàni nacáì càiri wawàsi cháì, piasu cáli íinatawa, yásí weebáidaca pitàacái’, càì piwàwacué píimaca nulí, càmicáinacué piwàwa peebáidaca nutàacái báisíri iyú —íimaca nalí yáì Jesúsca. ²⁴ Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Báísita, núaliacawa càimínápinacué peebáida nutàacái, càmicáiná wenàiwica nawàwa néemiaca profeta itàacái nàasu cáli néeséericaalíni. ²⁵⁻²⁶ Quéwa, péemiacué cayába, Dios imànipiná cayábéeri íibanáì wenàiwica írì báawéeyéicuéca piicáca, niara càmiyéica judío, neebáidapinacáiná nutàacái, càide iyúwáté Dios imàníná nalí cayábéeri bàaluté profeta Elías yàasu èerité. Càmitaté unáa yúuwàawa máisiba camuí y mediopináté, iyacaté nacáì manuiri máapicái cháì Israel yàasu cáli imanúca. Ewitaté nàycáaníta manùbéeyéi inanáì ìnìrimi yéetéeyéimicawa íicha cháì Israel yàasu cáli íinata, càicáaníta Dios càmitaté íbanùa profeta Elías iyúudàacaténá nía. Néese, Dios íbanùacaté Elías iyúudàacaténá abéechúa inanáì ìnìrimi yéetéechúamiwa íicha, càimíchúa israelita, Sarepta iyacàlená mìnalu, iyéechúacaté mawiénita Sidón iyacàlená írì, méetáculé Israel yàasu cáli íicha. ²⁷ Càita nacáì profeta Eliseo yàasu èerité nàycaté nacáì manùbéeyéi cacháunéeyéi íimami lepra iyú cháì Israel yàasu cáli íinata, quéwa Dios càmitaté ichùniá nía, íbatàa abéeri pináta, càmitaté ichùniá nía. Néese ichùniacaté áiba càimíri israelita, ípidenéeri Naamán, Siríya yàasu cáli néeséeri. Càita nacáì Dios imànipiná cayábéeri naliwa áibanáì wenàiwica báawéeyéicuéca piicáca, càmiyéica judío, neebáidapinacáiná nutàacái —íimaca yáì Jesúsca.

²⁸ Níai israelítaca, néemiaca Jesús íimáaná càmiyéi israelita ìwali, yá calúaca nía báawanama canánama, níai iyéyéica judiónáì yéewáidacàalu írìcu, báawacáináté naicáca càmiyéi israelita. ²⁹ Yá namichàacawa nàibàaca Jesús, natécani cacháimíri iyú yàcalé íicha. Nawatàidaca Jesús quíratàli ipùata nérépiná, yáì quíratàli nàycàle iyéerica íinata, nawàwacáiná nàucaca Jesús chènuníri quíratàli íinatáise, yéetácaténáwa. ³⁰ Quéwa Jesús iwatàa yáawawa náicha, yá ichàbacawa nëewibàa, yá yàacawa náicha.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

³¹ Néeseté, Jesús yàacawa Capernaum iyacàlená néré iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Aiba sàbado judiónáì iyamáidacatáicawa, yá Jesús yéewáidaca wenàiwicanáì judiónáì yéewáidacàalu írìcu. ³² Yá nàináidacawa manuísiwata néemiaca yéewáidáaná nía, yéewáidacáiná nía iyúwa abéeri cacháimíri íiwitáise, Dios íbanùerica yéewáidacaténá wenàiwicanáì.

³³ Iyacaté áiba asiali néewáidacàalu írìcu. Yáì asiali demonio idacuèrica íiwitáise. Yá demonio yéemianicawa asiali isàna iyú. Yá íimaca cacháimíri iyú Jesús írì:

³⁴ —¡Pèepùa píchawa! ¡Picá pisáiwica walí wawàsi, pía Jesúsca, Nazaret iyacàlená néeséeri! ¿Pianásica pimáaláidacaténá wía? Núalía nuicáca pía, núaliacawa piwali, Dios néeséeri mabáyawanéerica pía —íimaca. ³⁵ Quéwa Jesús yàalàaca demonio cacháimíri iyú. Yá Jesús íimaca demonio írì:

—¡Masánata píal! ¡Pimusúawa íicha yáì asialica! —íimaca yáì Jesúsca. Yá demonio yúucaca asiali cáli íinalaté macáì wenàiwicanáì yàacuèsemi, néese yàacawa asiali íicha. Canáta demonio imàníná aslali írì. ³⁶ Macáita wenàiwica iyéeyéica néeni, nàináidacawa manuísiwata naicáidaca Jesús írì. Yá námaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yáì yéewáidáanáca? ¡Yáì aslali Jesús yàalàaca demonionáì cacháimíri iyú íiwitáise cacháimíri iyúwa, yá ichùllacaalí nía nàanápináwa wenàiwica íicha, yáta nàacawa! — námaca nalíwáaca. ³⁷ Yá macáita Galilea yàasu cáli néeséeyéi nacàlidaca Jesús íináwaná ìwali.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

³⁸ Néeseté Jesús imusúacawa néewáidacàalu írìcuise, yá yàaca iwàlùacawa Simón icapèe írìculé. Yá Simón iyéeru iculuéchúawa cáiwíri mecuní iyú. Yá nasutáca ulí Jesús íicha ichùnianápiná úa. ³⁹ Néese Jesús yàacawa ùatalé, yá yáawiaca iicáidaca ulí. Jesús yàalàaca mecuní cacháimíri iyú. Yá mecuní ichàbacawa uícha. Yáta umichàacawa, yá udàbaca umànica nayápiná.

Jesús sana a muchos enfermos

⁴⁰ Néese idècunitàacá èeri iwàlùacawa, yá macáita idènièyéica cáuláiquéeyéi néenánáíwa natéca nía Jesús yàatalé. Natéca néenánáíwa idènièyéica macáì uláicái íiwitáaná. Jesús imàacaca icáapiwa nàwali macáita, yá ichùniaca nía. ⁴¹ Demonionáì nàacawa nacáì manùbéeyéi cáuláiquéeyéi íicha. Yá demonionáì námaca néemianicawa cacháini:

—¡Píacata yái Dios Iirica! —náimaca. Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú, níái demonioca, càmita íbatàa natàanica, náaliacáinàwa íwali Mesíascani, yái judío icuèrinápiná Dios íbànùèrica nalí.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

⁴² Amalácaalíté nawicáu àniwa, Jesús imusúacatéwa yàcalé iricúise, yá yàacawa canácatalé wenàiwica. Néese madécaná wenàiwica icutácani. Yá nàanàaca yàatalé. Càmita nawàwa namàacawa yàacawa náicha. ⁴³ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Íwàwacutá nucàlidaca nalí cayábèeri tàacáisi áibanái iyacàle néeninbàa nacái, yái tàacáisi ímèerica càinacaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa, Dioscáiná íbànùaca núa numànicaténá càì —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁴ Càité Jesús yàaca icàlidaca yái tàacáisica judíonái yéewáidacàalu iricubàa, iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata.

5

La pesca milagrosa

¹ Aiba èerité Jesús íbàlùacawa Genesaret icalisaniná yàasu càina íinalaté, áibaalí ípidenèeri Galilea icalisaniná. Madécaná wenàiwica nàyaca néré nawàwacáiná néemiaca Jesús icàlidaca nalí Dios itàacái. Máini manùbaca wenàiwica, yá nacàbadàayacacawa Jesús iwéré. ² Néese Jesús íicáca pucháiba barca mawiénita iríwa càina íinalaté. Canáca wenàiwica barca irícu namusúacáinátéwa barca iricúise níái asianái íbèeyéica cubái, náibacaténá nàasu chinchorrowa. ³ Jesús iwàlùacawa barca iriculé, Simón yàasu barcaca. Néese isutáca Simón fícha wawási iwesanápiná barca àanam fícha. Néese Jesús yáawinacawa barca irícu, yá yéewáidaca wenàiwica barca iricúise. ⁴ Néese idécanámité yéewáidaca nía, yá Jesús íimaca Simón irí:

—Píwesía barca depuíwacatalé calisa. Píúcacué píasu chinchorrowa píibàacaténá cubái —íimaca yái Jesúsca. ⁵ Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, wadéca wacamáaca táiyápinama, canácata weedéeri, quéwa píalàacáiná núa, íná nuhùullaca náucaca chinchorro àniwa —íimaca yái Simónca.

⁶ Néese idécanáami namànica càide iyúwa Jesús ímáaná nalí, yá náibàaca madécaná cubái. Nàasu chinchorro icacanácawa yàacawa. ⁷ Iná náucaca nacáapiwa namáidacaténá nàacawéeyéinàwa iyéeyéica áiba barca irícu nàacaténá nayúudàaca nía. Néese nàanàaca Simónnái yàatalé, yá napuniadaca pucháibanama nàasu barcawa cubái iyú àta nawàwacataléta napulùnacawa cubái iyú, níái barcaca. ⁸ Quéwa Simón Pedro íicácáiná madécaná cubái, yá cáaluca íináidacawa íbáyawaná íwalísewa, yá íbàlùacawa yùului iyúwa yàacaténá Jesús icàaluíná. Yá íimaca Jesús irí:

—¡Íwàwacutá píacawa nuícha, Nuíwacali, cabáyawanácáiná núa! —íimaca yái Simón Pedroca.

⁹ Càica Simón íimaca Jesús irí cáalucáiná Simón íbáyawaná íwalísewa, yáaliacáinàwa Jesús idèniaca Dios íwítáise. Cáaluca nacái níái Simón Pedro yáapichéeyéica, naicácáiná madécaná cubái needéeyéica. ¹⁰ Cáaluca nacái Simón imanùbacaanáca nabáyawaná íwalísewa níái ípidenèeyéica Santiago, Juan nacái, níái Zebedeo yéenibeca, náaliacáinàwa Jesús idèniaca Dios íwítáise. Quéwa Jesús íimaca Simón irí:

—Píca cáalu pía nuícha. Pídéca peedáca cubái. Siúcáise de quéwa píwacáidapíná nulíwa wenàiwicanái yéewacaténá nuéwáidacaléca nía —íimaca yái Jesúsca.

¹¹ Iná natéca nàasu barcawa cáli iwéré. Yá namàacawa macáita nàasuwa, yá nàacawa Jesús yáapicha, yéewacaténá yéewáidacaléca nía.

Jesús sana a un leproso

¹² Aiba èerité, Jesús iyacaté áiba yàcalé irícu, néese asiali yàanàaca néré cacháunèeri ímami lepra iyú. Íicáca Jesús, yá yúuwáa iríacawa inumáawawa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíná, yéewacaténá catúlulécanáca Jesús íicácani. Yá isutáca Jesús fícha wawási manuísíwata:

—Nuíwacali, núaliacawa píalímá píchùniaca núa, píwàwacalí quéwa píchùniaca núa —íimaca yái asialica. ¹³ Néese Jesús ímàacaca icáapiwa íwali. Yá Jesús íimaca irí:

—Nuwàwaca nuchùniaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa fícha. ¹⁴ Néese Jesús ichùullacani. Íimaca irí:

—Píca pícalíida áibanái írini nuchùniáná pía. Néese píawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacaténá íicá píimamiwa, yáaliacaténàwa cayábaca pía pícháuná fíchawa. Pité nacái ofrenda profeta Moisés ichùulíerícaté wenàiwica namàacáanápiná Dios irí ofrenda iyú nachùniacaalíwa lepra fícha, yéewacaténá macái wenàiwica yáaliacawa cayábaca pía —íimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Quéwa éwita Jesús ichùullacáanítani càì, càicáaníta manùbéeyéi wenàiwica nacàlidaca Jesús íináwaná íwali mamáalàacata macái wenàiwica irí. Yá madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néemiacaténá Jesús itàacái, ichùniacaténá nía nacái. ¹⁶ Quéwa áibaalíté Jesús yàacawa méetàuculé wenàiwicanái fícha isutácaténá yáawawa Dios fícha.

Jesús sana a un paralítico

¹⁷ Aiba èerité Jesús yéwáidaca wenàiwicanái. Abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu nàanàcaté néré, madécaná yàcalé mìnánái nacái iyéeyéicaté Galilea yàasu cáli ínata, Judea yàasu cáli ínata nacái. Aibanái nàanàca Jerusalén iyacàlená nálese nacái. Náawinacatéwa néré Jesús yéwáidacatalé wenàiwicanái. Yá Jesús ichùniaca cáuláiquéeyéi wenàiwica Dios íwítáise cachàiníryú. ¹⁸ Néese áibanái aslanái nàanàca néré itéeyéica máapinéeri asiali irièricawa yàalubái ínatata iiméerica ínata. Nawàwa natéca asiali capii iriculé, naliadacaténáni Jesús ípunita, Jesús ichùniacaténáni. ¹⁹ Càmita quéwa náalimá nawàlucawa Jesús yàatalépiná dàalacáiná máini wenàiwicanái néré. Iná náiriacawa escalera ivalibàa capii ínatalé, sàabadéeri, canéeri ipùata chènuniré. Néese nawatàaca capii ibáiná Jesús iwicáu. Yá nalicuadaca cáuláiquéeri asiali yàalubái ínatata yéenúlusi iwali Jesús yàatalé, nàacuésemi macáita wenàiwica iyéeyéica néeni. ²⁰ Jesús yáaliacawa náiwítáise manuica nánáidacawa nawàwawa Jesús iwali ichùniánápináni, yá Jesús ímaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios —ímaca yái Jesúsca.

²¹ Néese níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu, nía nacái fariseonái nadàbaca nánáidacawa. Náimaca nánáidacawa naliwa nawàwalicúisewa: “¿Cáná yéewa itàani càì yái asiali Jesúsca? Itàanica iyaca Dios iwali báawéeri iyú, canácáináta asiali yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cayábacaténá náapicha Dios. Abéerita Dios yáaliméeri imànica càì”, càì náimaca nánáidacawa naliwa. ²² Quéwa Jesús yáaliacawa nánáidàanàcawa. Yá isutáca yéemlawa nía:

—¿Cánacué píináidawa càì? ²³ Máini màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios’, càmiciná áibanái yáalimá iicáca asáisí báisicaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máini càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, píipina’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisí wadécaalí wachùniacani watàacái iyúwa, yái máapinéerica. ²⁴ Iná núa, asiali Dios néeséerica, nuchùniapíná yái máapinéerica plaliacaténácuéwa Dios idéca ichùullaca núa numàacáanápiná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cháì èeri iricu cayábacaténá náapicha Dios —ímaca nalí yái Jesúsca. Néeseca Jesús ímaca máapinéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, núuma píri, pimichàawa, peedá píalubáíwa, pèepùawa picapèe néréwa —ímaca yái Jesúsca.

²⁵ Yáta yái asialica imichàacawa nàacuésemi, yá yeedáca yàalubáíwa irièricatéwa ínata, néese yàacawa icapèe nérépináwa, casíimáiri iyú, yàaca Dios irí cayábéeri idécunitàacá yèepunícawa.

²⁶ Macáita iyéeyéica néré nánáidacawa manuúsiwata naicáidaca Jesús irí, náaca nacái Dios irí cayábéeri. Cálalua nacái nánáidacawa, yá náimaca:

—Siùca èeri wadéca waicáca cayábéeri wawàsi Dios imànírira càmíricáwaca waicá quéechacáwa —náimaca.

Jesús llama a Levi

²⁷ Néesetécáwa Jesús imustúacawa capii iricúise. Yá iicáca asiali ípidenéeri Leví, yeedéericaté plata yéenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobiernu iripíná. Yái Leví yáawinéericawa aláera yeedácatalécaté plata wenàiwica ícha. Néese Jesús ímaca irí:

—Aqualé, píawa núapicha yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —ímaca yái Jesúsca. ²⁸ Yái Leví imàacaca yàasuwa macáita, yá imichàacawa, yàacawa Jesús yáapicha.

²⁹ Néese Leví ichùullaca yàasu wenàiwicanáíwa nahanàacaténá manùba yàacàsi icapèe iricu. Imáidaca yàataléwa Jesús iyáacaténá iyáacaléwa Leví yáapicha, Leví iwàwacáiná yàaca Jesús ímiétacaná. Leví imáida nacái manùbéeyéi yeedéeyéi plata yéenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobiernu iripíná. Aibanái nacái nayáaca nayáacaléwa náapicha néré. ³⁰ Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéi wenàiwica templo iricu natàanica báawéeri iyú Jesús yéewáidacalénái iwali. Yá náimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—¿Cánacué píyáa píyáacaléwa náapicha, níái cabáyawanéeyéica, náapicha nacái níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobiernu iripíná? —náimaca. ³¹ Quéwa Jesús ímaca fariseonái irí:

—Péemiacué comparación: Málulácaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnièripíná nía. Quéwa áibanái idènièyéica uláicái nawàwacutáca abéeri ichùnièripíná nía.

³² Càita nacái wenàiwica ínáidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnièripíná náiwítáise nabáyawaná íchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliéyéiwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadèripíná náiwítáise báawéeri ícha. Càita nacái núa, càmita nùanàa numáidacaténá wenàiwica ínáidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàca numáidacaténá wenàiwica yáaliéyéicawa cabáyawanáca, nawènúadàanápiná náiwítáisewa nabáyawaná íchawa. Iná yéewa cayábaca nawàcáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica nuwènúadacaténá náiwítáise nabáyawaná íchawa —ímaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

³³ Néese fariseonái nasutáca néemlawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Juan el Bautista yéewáidacalénái, nía nacái wéewáidacaléca, wía fariseoca, namàacaca náichawa nayáacaléwa manùba yàawiríla nasutácaténá Dios ícha manuíswata. ¿Cáná càmita péewáidacalénái namàni càì? Nayáaca nayáacaléwa mamàalàacata —náimaca. ³⁴ Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué comparaciòn: Asiali icàsàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa aslanái naicácaténá icàsàacawa casímáiri iyú. Càmita nawàwa namàacaca náichawa nayáacaléwa idècunitàacá iyaca náapicha, yái náacawéeriná imàníríca matrimonio, casímáicáiná nawàwa. ³⁵ Quéwa áiba èeriwa, áibanái itépiná náichawani. Néenialípiná namàaca náichawa nayáacaléwa, achúmáciná nawàwa. Càita nacái nuéwáidacalénái, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nuyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa —íimaca yái Jesúsca.

³⁶ Jesús icàlidaca nalí nacái áiba comparaciòn yéewáidacaténá nía:

—Càmita wadalúwa wáluma yéemami wàlisài bàlesi ícha wachanàidacaténá iyú éwisàimi bàlesita. Wamànicaalí càì, yási báawaca wamànica wàlisài bàlesimi. Yá nacái wàlisài yéemami càmita abédanama éwisàimi bàlesi yáapichani. ³⁷ Péemiacué áiba comparaciòn: Càmita wàucua wàlisài uva ituní éwisàimi íimamisi iriculé yácáiná wàlisài uva ituní idàbaca isáacawa càchidàchíwaca inàníacubàa, yási éwisàimi íimamisi icacanàcawa, càmíciná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Wamànicaalí càì, yá yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, íimamisi nacái. ³⁸ Iná iwàwacutá wàucúaca wàlisài uva ituní wàlisài íimamisi iriculé. Càita nacái nái nuéwáidacaléca yeebáidéeyéca nutàacái wàlisài, càmita nàya píasu bàaluisàimi tàacáisi iwali, piacué fariseoca. ³⁹ Aiba wawàsi nacái, péemiacué comparaciòn: Idècanámi wenàiwica líraca éwisàimi uva ituní ipuúri, yá càmita iwàwa líraca wàlisài uva ituní càmíríca ipuú íimacáiná: ‘Cayábèeri yáwanái yái ipuúrica’, càì íimaca. Càita nacái piacué: Piyacáinacué éwisàimi tàacáisi iwali, iná piyúunáidacuéca cayábèericani wàlisài tàacáisi ícha. Iná càmítacué piwàwa peebáidaca yái nutàacái wàlisàica —íimaca yái Jesúsca.

6

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

¹ Néeseté áiba sábadu judionái nayamáidacatáicawa, Jesús yéepunicawa àyapulicubàa yéewáidacalénái yáapichawa bànacalé yéewibàa. Yá yéewáidacalénái needáca achúmanamata trigo ituíná nayéeripiná. Yá naquiríca trigo ituíná nacáapi iricuwa needácaténá ícha íimi nayáacaténáni, yácáiná judío íiwitáise imàacaca wenàiwica needáca nayáapinàwani achúmanamata iyacaná áibanái ibànacale yéena máapicaalí nía. ² Abènaméeyéi fariseo íicáca Jesús yéewáidacalénái imàníná, yá fariseonái íicàcani iyúwa íibaidacalési. Iná fariseonái íimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—¿Cánacué pífbaida siuca sábadu wayamáidacatáicawa? Dios càmita imàaca wáibaidaca siuca èeri —náimaca. ³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidéucéca píimáichaca tàacáisi píléericuéca Dios itàacái iricuíse wàawirimi rey David iwali, bàaluité máapicaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi aslanáica. ⁴ David iwàlùacatéwa Dios yàasu íimamisíiri caplíma mabáyawanéeri iriculé, yái israelitanái isutácatáipiná Dios ícha. Yá David yeedácaté pan namàníríicaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapináwa. David iyáaca pan, néese yàca yáapichéeyéi iyáapináwa nacái, éwita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca. Dios càmítaté yúuwicháida Davidnái, máapicáiná nía, ináté catúlécanáca Dios íicáca nía —íimaca yái Jesúsca. ⁵ Néese Jesús íimaca fariseonái irí àniwa:

—Dios idéca ichúulíca núa, núa asiali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànáca càide iyúwa nuwàwáaná èeri imanùbaca, siuca èeri sábadu nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —íimaca yái Jesúsca.

El hombre de la mano tullida

⁶ Aiba sábadu judionái iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacatéwa néewáidacàalu iriculé, yá idàbaca yéewáidaca nía néré. Iyaca néeni abèeri asiali icáapi yéewápuwáiseri ituwièricawa ícha. ⁷ Nayaca nacái néeni abènaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu, áibanái nacái fariseonái. Naicáidaca Jesús irí mamàalàacata naicácaténá asásí ichùnicaalípiná asiali, sábadu irícu, nayamáidacatáicawa, yéewanápiná nacháawàca Jesús íináwaná iwali, fariseonáicáiná náimacaté íibaidacalésicani yái Jesús ichùnianáca wenàiwicaná. ⁸ Quéwa Jesús yáalíacawa náináidáanáwa. Yá Jesús íimaca asiali irí icáapi ituwièricawa ícha:

—Pimicháawa, píbalúawa náacuèsemi —íimaca yái Jesúsca. Yá asiali imichàa ibàlùacawa. ⁹ Néese Jesús íimaca fariseonái irí:

—Siúcata nusutácué nuémíawa pía: ¿Càinásica Dios íbatàa wamànica siuca èeri sábadu wayamáidacatáicawa? ¿Imàacásica wamànica cayábèeri, càmicaalí nacái, báawéerísica? ¿Imàacásica wacúacáidaca wenàiwica, càmicaalí wéetáidasica wenàiwica? —íimaca yái Jesúsca.

¹⁰ Néese iicáidaca nali macáita iyéeyéica itéese. Yá néeseeca iwênúacawa aslali irí àniwa, yáí báawéerica icáapi. Yá Jesús ímaca irí:

—Piducúa picáapiwa —ímaca yáí Jesúsca. Yá aslali imànica iyúwa Jesús ímáaná irí. Yáta cayábaca icáapi. ¹¹ Quéwa fariseonái máini calúaca nía. Nadábaca nasutáca néemiawa níawáaca càinácaalí náalimáanápináté namànica Jesús irí.

Jesús escoge a los doce apóstolos

¹² Néenialité Jesús yáacawa dúli ínatalé. Iyamáacawa néenibàa isutácatená Dios ícha táiyápinama abéeri catá. ¹³ Amalacánáami yáacawa, yá imáidaca yáataléwa yéewáidacaléníwa canánama. Yeedáca nëewíise doce namanúbaca Jesús yéeyéica ípidenápiná apóstolnái. ¹⁴ Níái docéeyéica náipidená cà: Simón, yáí aslali Jesús yéerica ípidenápiná nacái Pedro; yá nacái Andrés, yáí Simón iméeréerica; Santiago nacái; Juan nacái; Felipe nacái; Bartolomé nacái. ¹⁵ Yá nacái Mateo; Tomás nacái; Santiago nacái, yáí Alfeo íirimica; yá nacái Simón, áibaalí ípidenéeri celote; ¹⁶ Yá nacái Judas, yáí Santiago yéenasàirica; yá nacái Judas Iscariote, yáí itéeripinacaté Jesús yluwidenái náibaacaténáténi, nanúawani.

Jesús enseña a mucha gente

¹⁷ Néeseté Jesús iricúacawa dúli ínatáise yéewáidacalénái yáapichawa. Yá iyamáaca íbálúacawa néeni manacúalibàa. Idéca nàwacáidáyacacawa néré madécaná Jesús yéewáidacaléca áibanái, madécaná nacái wenáiwica yàanèyéica macái Judea yàasu cáli néese, Jerusalén iyacàlená néeseéeyéi nacái, Tiro iyacàlená néeseéeyéi nacái, Sidón iyacàlená néeseéeyéi nacái, níái yàcalé iyéeyéica manuúri úni idùlepi. Níái manúbéeyéi wenáiwicaca nàanacaté néré néemiacaténá Jesús itaacái, yúucacaténá náicha nacái uláicái. Yáté ichùnliaca nía. ¹⁸ Aibanái nacái yúuwichéeyéicawa demonio idacucáciná náiwitáise, Jesús ichùnliaca nía nacái. ¹⁹ Iná macáita wenáiwica nawàwaca namàacaca nacáapiwa Jesús íwali ichùnliacáciná nía canánama íiwitáise iyúwa, níái cáuláiquéeyéica.

La felicidad y la infelicidad

²⁰ Néese Jesús iicáidaca yéewáidacalénái iríwa. Yá ímaca nali:

“Casímáipinacúeca piwàwa, piacué catúlulécaneéeyéica, pimàacacáinacué Dios icúaca pía siúcáise.

²¹ “Casímáipinacúeca nacái píawa, piacué máapíyéica siúca, Dioscáiná yáapinacué piyáapiná cadénama.

“Casímáipinacúeca nacái píawa, piacué achúméeyéica iwàwa siúca, Dioscáiná imàacapinacué casímáica píawa.

²² “Casímáipinacúeca nacái píawa, báawacaallicué wenáiwica iicáca pía, náucacaallicué nacái pía náichawa, nacúsacaallicué pía nacái, natàancaallicué báawéeri iyú píwali, peebáidacáinacué nutàacái, núa aslali Dios néeseerica. ²³ Casímáicué piwàwa manuúiwata, piyanídacuéwa casímáiri iyú namànicaallicué píri cà, yáciná Dios imàacapinacué píri manuúiwéeri cawêníri planáacaalpinacué chènuniré, bàaluitécáiná níái wenáiwica yáawirinámica namànicaté báawéeri nacái profetanái irí, níái Dios yàasu wenáiwica profetanái íbaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué piyáaná”, ímaca yáí Jesúsca yéewáidacalénái iríwa.

²⁴ Néese Jesús ímaca áibanái wenáiwica irí: “Quéwa, jmáinicué piùwichàapinácawa, piacué cásuýéica! Yáciná Dios yúuwichàidapinacué píawa, néese càmitacué quirínama casímái piwàwa píasu cawênírimi íwaliwa, yáí pídenièricuéca siúca.

²⁵ “¡Máinicué piùwichàapinácawa, piacué iyéeyéica iyáacaléwa cadénama, mesúnamáicáináta piùwichàapinacué máapicái!

“¡Máinicué piùwichàapinácawa piacué iicáaníyéica siúca. Aiba èeriwa pícháanpinacúeca achúmáciná piwàwa!

²⁶ “¡Máinicué piùwichàapinácawa pitàanicáinacué méetàuculéeri tàacáisi íwali, càmfiri Dios itàacái, Iná yéewa nacái èeri mìnánái càmlíyéica íwàwa Dios natàanicuéca píwali cayábéeri iyú. Càité nacái píawirinámicué itàanicaté cayábéeri iyú áibanái cachíwéeyéi iwicùlidéeyéi íwali itàaníyéicasa Dios inumallicúse, quéwa nachíwáidacaté wenáiwica meedá”, ímaca yáí Jesúsca.

El amor a los enemigos

²⁷ Néese Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Quéwa númacué nacái píri piacué yéemièyéica nullí: Iwàwacutacué cáinínaca píicáca piùwidenáíwa. Pimàni nacái nali cayábéeri cawinácacallicué báawéeyéica iicáca pía. ²⁸ Pisutacué nali Dios ícha imànínápiná nali cayábéeri, cawinácacallicué íbànuèyéica píwali chàwicùli. Pisutacué nali Dios ícha cawinácacallicué icuúséeyéica pía. ²⁹ Aiba inúacaalí pinàni íwali, pimàaca inúaca pinàni íwali abémàawáise àniwa. Aiba yeedácaalí pícha píasu ruana nacáiri, pimàaca yeedáca picamisani nacái. ³⁰ Aiba isutácaalí pícha wawàsi, pimàaca iríni; imelúdacaalí pícha píasu, picá pisutá yéepudáanápiná píri. ³¹ Pimànicué áibanái irí cayábéeri, càide iyúwacué piwàwáaná namànica píri cayábéeri.

³² “Cáinináacallicué piicáca níawamita cáininéeyéicuéca iicáca pía, càmítacué pimàni piyaca cayábéeri wawàsica áibanái lícha, macáí èeri mìnanaí namànicáiná càì, nía nacáí báawéeyéica íiwítáise namànica càì. Iná càmítacué máini cayábéeyéi náicha pía. ³³ Càita nacáí pimànicaallicué cayábéeri nalí níawamita imàniyéicuéca píri cayábéeri, càmítacué pimàni píyaca cayábéeri wawàsica áibanái lícha, macáí èeri mìnanaí namànicáiná càì, nía nacáí báawéeyéica íiwítáise namànica càì. Iná càmítacué máini cayábéeyéi náicha pía. ³⁴ Píacaallicué nacáí áibanái ichàba píasuwa níawamita píináidéeyéicuéca nèepùdàanápíná píri cawèníri àniwa, càmítacué pimàni piyaca cayábéeri wawàsica áibanái lícha macáí èeri mìnanaí namànicáiná càì, nía nacáí báawéeyéica íiwítáise nàaca áibanái báawéeyéi ichàba wawási needácaténá náicha cawèníri àniwa. Iná càmítacué máini cayábéeyéi náicha pía. ³⁵ Iwàwacutácué cáinináca piicáca piùwidenáíwa, pimànicué nacáí nalí cayábéeri, píacué nacáí nachàba píasuwa, éwita càmicaalí nèepùda píricuèni. Yásí Dios imàacapínácué píri cawèníri manuísíwata chènuniré, yá nacáí Wáaniri Dios yéenibepínácué pía, yáí Wáaniri Dios chènuníèerica, imàníríca cayábéeri èeri mìnanaí írì, éwita càmicaánita nàaca írì cayábéeri, níái báawéeyéica íiwítáise. ³⁶ Iwàwacutácué catúlúcanáca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwacué Wáaniri Dios catúlúcanáná iicáca pía”, íimaca yáí Jesúsca.

No juzgar a otros

³⁷ Jesús íimaca yéewáidacalénái íríwa: “Píacácué máini pícháawáaca áibanái iináwaná ìwali mamáaláacata, néese Dios càmítacué yúuwicháida píawa. Píacácué píináidawa piùwicháidáanápíná áibanái imàniyéica píri báawéeri, néese Dios càmítacué yúuwicháida píawa. Pímáacacué píwáwawa nabáyawaná lícha, yásí Dios imàacacué iwáwawa píáyawaná lícha. ³⁸ Píacué áibanái írì cáinácaalí wawási namáapuèrica píicha, yásí Dios yàacuéca píriwa cáinácaalí wawási píimáapuèrica. Péemiácué comparaciòn: Càide iyúwa wenàiwica cayábéeri íiwítáise ipuníadacaallicué cayába píasuwá ituinási iyú, icusúsa nacáicani, icàbadáa nacáí nèrèni yéewanápíná ipuníadaca sacó àta ituinási itúadacatalétawa sacó inuma írícuisé, càita nacáí Dios imànicuéca píriwa cayábéeri manuísíwata. Pimànicaallicué áibanái írì cayábéeri manuísíwata, yásí Dios imànicuéca píriwa cayábéeri àniwa manuísíwata. Quéwa pimànicaallicué áibanái írì cayábéeri achúmèeri meedá, néese Dios imànicuéca nacáí píri cayábéeri achúmáana meedá”, íimaca yáí Jesúsca.

³⁹ Jesús yéewáidaca nía áiba comparaciòn iyú. Yá íimaca nalí: “Matuíri wenàiwica càmita idé itéca áiba matuíri àyapullucubáa, ipíchaná pucháibanana náuwàacawa utàwi írículé. Càita nacáí càmítacué yéewa matuíyéica píiwítáise, iwàwacutáciná píewáidaca wenàiwica matuíyéi íiwítáise náalíacaténá cáinácaalí iyú náalimá náyaca machacániiri iyú. ⁴⁰ Cawinácaallicué wenàiwica píewáidéeyéica, càmítacué yéewa cáalíacáica píicha nía, néese idécanáamicué píewáidaca nía, yásí náalíacawa abéerita yáí píalíerícuécawa. Iná iwàwacutácué máini cáalíacáica pía yéewacaténá piyúudáaca nía cayába.

⁴¹ “Pía, idènièrica íbáyawaná manuíríwa, picá píináidawa máini cayábaca pía áiba wenàiwica lícha idènièrica íbáyawanáwa achúmèeri meedá. Péemiácué comparaciòn: Pibáyawaná manuírí càicanide iyúwa manuírí àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pítuí írículé. Néese áiba achúmèeríwanái íbáyawaná càicanide iyúwa achúmèeri imulúisi yúuwàacaalíwa ituí írículé. ⁴² Máinicáiná cabáyawanáca pía manuísíwata, iná canáca yéewaná báawaca píicáca píichawa áiba wenàiwica idènièrica íbáyawanáwa achúmèeri meedá. Péemiácué comparaciòn: Manuírí àicu yúuwàacaalíwa pítuí írículé, yá càmita píde píicáca cayába pímusúadacaténá imulúisi áiba wenàiwica ituí írícúsetá. Càita nacáí cabáyawanácaalí pía, picá càì píima áiba wenàiwica írì: ‘Nuénásàiri, píimáca nucálidaca píri píbáyawaná ìwali, nuyúudacaténá píimáacaca píichawaní’, picá càì píimaca írì; pucháibaca píiwítáise piyaca. ¡Pídeca píimáichaca meedá píbáyawanáwa! Iwàwacutá píimáacaca píichawa quéechacáwa yáí báawéeri manuíríca pimàníríca. Yásí pídeca píaláaca áiba wenàiwica imàcáanápíná líchawa achúmèeri báawéeri imàníríca”, íimaca yáí Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

⁴³ Jesús yéewáidaca nía comparaciòn iyú. Íimaca nalí: “Canáca cayábéeri àicu yáalimèeri idèniaca iyacanáwa báawéeri. Canáca nacáí báawéeri àicu yáalimèeri idèniaca iyacanáwa cayábéeri. ⁴⁴ Càita wáalíacawa macáí àicu ìwali, waicácaalí iyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacáí, yá báawéericaní. Càmita weedá cayábéeri híguera iyacaná tuírí lícha. Càmita nacáí weedá cayábéeri uva iyacaná áwa yúuba lícha. ⁴⁵ Càita nacáí wáalimá wáalíacawa wenàiwicanái íiwítáise ìwali nacáí: Cayábacaalí wenàiwica íiwítáise, yásí itàanica cayábéeri taacáisi iyú, yácáiná íiwítáise cayábéeri iyaca iwàwallicu. Càita nacáí báawacaalí wenàiwica íiwítáise, yásí itàanica báawéeri taacáisi iyú, yácáiná íiwítáise báawéeri iyaca iwàwallicu. Wáalimá wáalíacawa wenàiwicanái íiwítáise ìwali wéemiacaalí cáinácaalí wawási natàanica ìwali yácáiná nawáwa idéca ipuníacawa iyú, yáí cayábéerica, càmicaalí nacáí, yá báawéerica meedáni. Iná

iwàwacutacué cayábèeri píiwitáise piwàwalicuísewa, yéewanápinacué péewáidaca wenàiwicanáí báisíiri tàacáisi iyú”, íimaca yáí Jesúsca.

Las dos bases

⁴⁶ Jesús íimaca: “Canéeri iwèni meedá píimáanácuéca nùwali ‘Wáiwacali’, càmicaalícáwa pimànicué càide iyúwa númáaná píri. ⁴⁷ Siúcade nucàlidacué píri comparaciòn píalíacaténáwa càinácaalí wenàiwica iyaca yeebáidéerica nulí, yéemiérica nacáí nutàacáí, imànírica nacáí càide iyúwa nuchùllanáni. ⁴⁸ Yáí wenàiwica càicanide iyúwa asialí imànírica capíi. Quéechacáwa ícaca depuiwalé. Yá asialí yàanáca manuírí íba iyéerica depuiwalé cáli írucu, ibàlúadacaténá ícapèewa íinata. Idécánáami imànica ícapèewa íba íinata, yá inanába yéesacawa. Yáí yéesacáí yàacawa cachàinírí iyú asialí ícapèe íwali. Càmita idé quéwa yéesacáí icusúadaca capíi, asialí imànicáinaté dàalawaca ícapèewa. Càide iyúwa capíi ibàlúacaalíwa mamáalàacata, càita nacáí cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacáí nadèniapíná nacáucawa cà míri imáalàawa. ⁴⁹ Aiba wenàiwica quéwa yéemiacaalí nutàacáí, néese càmita imàni càide iyúwa númáaná írí. Yáí wenàiwica càicanide iyúwa wenàiwica imànírica ícapèewa cáli íinata, canéeri írí íba ibàlùèripínáwa íinata, yáí capíca. Inanába yéesacawa, yá yéesacáí yàacawa cachàinírí iyú capíi íwali. Yá caqualéta capíi yúuwàacawa, imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capíi imáalàanáwa, càita nacáí cawinácaalí wenàiwica cà míyéica yeebáida nutàacáí, canáca nacáuca cà míri imáalàawa”, íimaca yáí Jesúsca.

7

Jesús sana al criado de un oficial romano

¹ Idécánámité Jesús icàlidaca wenàiwicanáí íríní, yáté yàacawa Capernaum iyacàlená néré. ² Iyaca néré abèeri romanonáí yàasu úwi íiwacaliná, idèniérica yàasu wenàiwicawa càininéerica íicaca. Cálúlicaca úwi íiwacaliná yàasu wenàiwica, iwàwèeri yéetácawa íiwacali íichawa. ³ Néese úwi íiwacaliná yéemiaca Jesús íináná íwali ichùnianá wenàiwica, yá íbanúca abènaméeyéí judío íiwacanánáí nasutacaténá Jesús íicha wawàsi manuísíwata yàanáanápíná ichùnliaca yàasu wenàiwica. ⁴⁻⁵ Néese judío íiwacanánáí nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca íicha wawàsi manuísíwata, náimaca Jesús írí:

—Cayábaca piyúdàacani, yàara úwi íiwacalináca, càininácaíná íicaca wía judíoca. Ipáyaidacáinaténi namànicaténá walí wàasu wéewáidacáalu —náimaca.

⁶ Néese Jesús yàacawa náapícha, quéwa mawiénícaalíté Jesús iyaca úwi íiwacaliná ícapèe írí, yá úwi íiwacaliná íbanúca yàacawéeyéináwa náimacaténá Jesús írí: “Nuíwacali, càmita nuwàwa nusáiwica píri wawàsi, canácaíná yéewaná nuedáca pía nùataléwa máinicáíná cayábéerica nuícha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré. ⁷ Báica nuicáca núawawa piwéré, íná càmitaté nùa nucutáca pía, máinicáíná cayábéerica nuícha pía. Pichùllacáita ichùnianápináwa yáí nùasu wenàiwicaca, yási ichùnliacawa. ⁸ Núalíacawa píalímá pichùnliacani pítaacáí iyúwa, níacáíná nuíwacanánáí nachùllia nacáí nùa. Nùa nacáí nuchùllia nùasu úwináíwa. Nuchùlliaalí abèeri yéepúacawa, yáta yéepúacawa. Numáidacaalí abèeri, yáta yàanáca. Nuchùlliaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imàníinápíná áiba wawàsi, yáta imànicani. Iná yéewa núalíacawa píalímá pichùnliacani nacáí pítaacáí iyúwa yáí nùasu wenàiwicaca”, íimaca yáí úwi íiwacalináca.

⁹ Yá cayábaca Jesús íináidacawa yéemiaca úwi íiwacaliná itàacáí. Néese Jesús iwènúacawa, yá íimaca nalí, níái manùbéeyéí wenàiwicaca yéeyéicawa yáamíse.

—Péemiacué cayába, canácaata nùanèeri càirica yeebáidèeri nulí manuísíwata, íbatàa Israel itaquénánámi yéenápínáta, càmitaacá nùanàa càiri —íimaca yáí Jesúsca. ¹⁰ Néese níái wenàiwicaca úwi íiwacaliná íbanuèyícaté nèepúacawa úwi íiwacaliná ícapèe néré, yá nàanáca yàasu wenàiwica idéená cayábacani.

Jesús resucita al hijo de una viuda

¹¹ Néeseté àniwa, Jesús yàacawa Naín iyacàlená nérépíná. Yàacawa yéewáidacalénáí yáapíchawa, madécáná nacáí áibanáí wenàiwica yáapícha. ¹² Jesús iyacaalíté mawiénita yàcalé írí, yá íicaca manùba wenàiwica namusúacawa ípunita yàcalé írúcuíse. Nawácutáida nàacawa yéetèrimiwa. Nàacawa nabállacaténáni. Yácata abèerita úrica úái yáatúaca inírími yéetéechúamicawa íicha. Madécáná wenàiwica namusúacawa yàcalé írúcuíse nacáí nàacawéeridacaténá úa. ¹³ Yá Wáiwacali íicáca úchàanica, yá catúulécanáca íicáca úa. Yá íimaca ulí:

—Picá pícháani —íimaca ulí yáí Jesúsca.

¹⁴ Néese Jesús yàacawa nàatalé, níái itéeyéica yéetèrimiwa. Yá Jesús imàacaca ícáapiwa yàalubáí íwali, chéecáisi íríríwa íinata. Yá wenàiwicanáí nayamáa nabálúacawa. Yá néese Jesús íimaca yéetèrimi íríwa:

—Píca úucullíríca, núuma píri: ¡Pimíchàawa! —íimaca yáí Jesúsca.

¹⁵ Néese yáí ùucullirica imichàa yáawinacawa, cáuca àniwani. Yá idàbaca itàaníca àniwa. Néese Jesús itéca ùuculliri yáatúya yàataléwa yèepùadacaténá ulí àniwani. ¹⁶ Macáita naicáca cáucani, yá cáaluca nía, náalíacáináwa Jesús idèniaca Dios íiwitáise cachàiníri. Yá nàaca Dios íri cayábèri. Náimaca nalíwáaca:

—Idéca yàanàaca wàatalé cachàiníri profeta icàlidéerica Dios itàacáí —námimaca Jesús ìwali. Yá námimaca nacáí:

—Dios idéca yàanàaca yàacawéeridacaténá wía —námimaca.

¹⁷ Néese macáita iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, nía nacáí iyéeyéica áiba yàcalé írìcu mawíeniyéica néemliaca Jesús iináwaná ìwali, icáucàidacaté yéetéerimiwa.

Los enviados de Juan el Bautista

¹⁸ Juan el Bautista iyacaté mamáalàacata presoíyíe ibànalicu. Néese yéewáidacalénáí nacàlidaca írì macáita yáí Jesús imànilirica. Yáté Juan imáidaca pucháiba yéewáidacaléwa. ¹⁹ Juan ibànùaca nía Jesús yaatalépiná nasutácaténá néemliawa Jesús asásí básiicaalí Dios néeséericani, yáí wenàiwica Dios ibànùeripinacaté judío icuèrinápiná, néese càmicaalí yání, yá iwàwacutá nacùaca áiba yàanàaca. ²⁰ Níai Juan ibànùeyéica nàacatéwa Jesús yàatalé. Yá námimaca írì:

—Juan el Bautista ibànùaca wía wasutácaténá wéemliawa pía, asásí Dios néeséericaalí pía, yáí iwàwacutéericaté yàanàapináca, quéwa càmicaalí píani, ¿iwàwacutásica wacùaca áiba yàanàaca? —námimaca.

²¹ Idécanámité Jesús yéemliaca nataacáí, yáta èerica Jesús ichùnìaca madécaná cáuláiquéeyéi nàuwichàacáí ìchawa, idècunitàacá Juan yéewáidacalénáí iyaca nère. Jesús yùucaca demonio abénaméeyéi wenàiwica ìcha. Imàaca nacáí manùbèeyéi matuíyéi iicáidaca nacáí. ²² Néese Jesús íimaca nalí níai Juan ibànùeyéica:

—Pèepùacué picàlidaca Juan írìni pidéenàcuéca piicáca, péemliaca nacáí. Picàlidacué írìni matuíyéimi idéca iicáidaca, èeruyéimi yaabàli nacáí nadéca nàipinàanica, cachàunéeyéimi íimami lepra iyú nacáí, idéca cayábaca nía uláicáí ìcha, màuwíyéimi nacáí nadéca néemliaca, yéetéeyéimiwa nacáí nadéca namichàacawa yéetácáisi ìcha, catùulècanéeyéi nacáí nadéca néemliaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ìcha. Picàlidacué Juan írìni yáalíacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica. ²³ ¿Casíimáica cawinàcaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nulí mamáalàacata! —íimaca yáí Jesúsca.

²⁴ Néese idécanámité Juan yéewáidacalénáí yèepùacawa Jesús ìcha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná ìwali. Jesús íimaca: “Bàaluité piacatécué piicáca wenàiwica iyéericaté manacùali yuucubàa cainàwàiri, yàara Juanca. Càmíritaté machawàaca íiwitáise yáí asiali piiquéericatécué, càide iyúwa masicáí cáuli yáawiadáidéerica meedá. ²⁵ ¿Cainásicué piicá nère bàaluité? Càmíritaté asiali cawènríni ibàle yáí piiquéericatécué. Píalíacuéwa cawinàcaalí cawènyéica ibàle, iyéeyéica nacáí cásuñri iyú, nàyaca cayábèri capi írìcu càide iyúwa reynáí iyàaná, icuèyéica manùbèeyéi wenàiwica. ²⁶ Bàaluité piacúecawa manacùali yùuculé cainàwàiri piicácaténáté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalícuise. Báisita profetacani, yáí Juanca, quéwa máiníri cachàinica áibanáí profeta ìcha canánama. ²⁷ Yáí Juanca, yácata yàara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmalícuise. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios íiméericaté írì írìwa. Dios íimacaté:

‘Nuchùullapíná pípíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáíwa. Yá yàapinàcawa pípíchalé yàalàacaténá wenàiwica nachùnianápiná náiwitáisewa yéewanápiná natàidaca pía cayába pianàacaalíwa nàatalé’,

íimacaté yáí Diosca. ²⁸ Péemliacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiníri Juan ìcha nèewíse macáí wenàiwica imusuéyécawa inanáí ìcha. Quéwa cawinàcaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacáí siucáise, yéewanápiná Dios icùaca nía, máiní cachàinipináca nía Juan ìcha, èwita càmícáníta máiní cachàinica nía Dios iyacàle írìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

²⁹ “Manùbèeyéi wenàiwica yéemièyécaté Juan itàacáí, abénaméeyéi nacáí yeedéeyéica plata néenánáí judío ìchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno írìpiná, nawènúadacaté náiwitáisewa nabáyawaná ìchawa, yá namàacaca Juan ibautizáca nía. Càité náasáidaca náalíacawa Dios icùaca wenàiwica machacàníri iyú. ³⁰ Quéwa fariseonáí, nía nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, càmítaté namàaca Juan ibautizáca nía, càmícáináté nawènúada náiwitáisewa Dios írìpiná. Càité caná iwèni meedá naicáca yáí cayábèerica Dios iwàwéericaté imànica nalí.

³¹ “Nucàlidacué píri cainá píiwitáise, piacúe wenàiwicawa iyéeyéica siuca. ³² Péemliacué comparación: Càicuéca píade iyúwa sùmanáí yáawinèyécawa ayapulicubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca nanacáiyéi írìwa, ‘Wadéca wapùllacuéca píri íwa, quéwa càmítacué pílabàa; néese wadéca wacántàaca píricué canción càide iyúwa nacántàaná yéetéeyéimiwa ìwali, quéwa càmítacué pícháani’, càì námimaca. ³³ Càita nacáí pímanícuéca. Juan el Bautista yàanàacaté, yá imàacacaté ìchawa iyáacaléwa isutácaténá Dios ìcha manuísíwata, càmita nacáí

lira uva ituní. Quéwa pímacuéca Juan ìwali demoniosa iyaca iwàwalicu. ³⁴ Siùca nudéca nùanàca, núa asiali Dios nëeséerica. Nuyáca nuyáacaléwa, nuira nacái uva ituní. Néese pímacuéca nùwali camùnírिकास núa, cáanáirisa iyáca iyáacaléwa núa, casíimáicasa nacái nucámaca, nùacawéridáanása nacái cabáyawanéyéi wenáiwica, nía nacái yeedéeyéica plata nëenánái judío ìchawa Roma iyacálená yáasu gobierno írípíná. Càita pímacuéca nùwali càmicáinácué piwáa peebáidaca nutàacái. ³⁵ Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yáasu tàacáisi nutàacái nacái, náasáidaca Dios imàacaca cáaliacáica nía báisíiri iyú”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús en casa de Simón el fariseo

³⁶ Abéeri fariseo ípidenéri Simón imáidaca yàataléwa Jesús iyáanápíná iyáacaléwa yáapicha, iná Jesús yàacawa fariseo ícapée írículé, yá yáawinacawa iyáacaténá iyáacaléwa. ³⁷ Néese inanáí ùanàca néré, iyéechúa yàcalé írucu, íiméechúacaté nacái asianáí yáapicha plata ìwalínápíná. Uémíacaté Jesús íinánáná ìwali iwàlùanáwa fariseo ícapée írículé iyáacaténá iyáacaléwa. Iná ùanàca néré utéca catúa ucáapi írucuwa, abéechúa catúa cawèníchúa alabastro ícatùalená, ípuníechúawa perfume pumènífiri isàni iyú. ³⁸ Uícháanica ùacawa ubáyawaná ìwaliwa, yá ùacawa Jesús yàatalé. Uawinacawa mawiénita yàabàli írì. Néese udàbaca uíbaca Jesús yàabàli utuíyáa iyúwa. Néese uchuidaca yàabàli uíwita íbáiná iyúwa, usùsùaca nacái Jesús yàabàli càide iyúwaté judío íiwitáise nàanaté náiwacali icáaluínánáwa. Néese ùcùaca perfume pumènífira isàni yàabàli ìwali. ³⁹ Néese yái fariseo imáidéerica yàataléwa Jesús, íicácáiná inanáí imàníríca Jesús írì, iná fariseo ímaca ínàidacawa íríwa iwàwalicúsewa: “Báisícaalí profetasíwa yái asalítá, yá yáaliacawa càinácaalí uíwítáisetá úái imàaquéechúaca ícáapiwa ìwali, úái imàníichúaca íbáyawanáwa”, ímaca ínàidacawa íríwa yái fariseo Simónca. Quéwa Jesús yáaliacawa Simón ínàidáanáwa iwàwalicúsewa. ⁴⁰ Iná Jesús ímaca fariseo írì:

—Simón, nuwàwaca nucàlidaca píri wawàsi —ímaca yái Jesúsca. Néese fariseo ímaca:

—Picàlida nulíni, pía yéewáidéerica wenáiwica —ímaca yái fariseoca.

⁴¹⁻⁴² Néese Jesús ímaca fariseo írì:

—Péemia comparaciòn. Iyacaté asiali yèerica plata áibanáí ichàba maléená èeripíná. Nëesetécáwa iwàwacutá nèepùadaca írì àniwani. Náyacaté pucháiba asianáí imawènyéyéica ìcha plata. Abéeri imawènicaca ìcha quinientos namanùbaca denario. Aiba imawènicaca ìcha cincuenta namanùbaca denario. Càmicáiná náalimá napáyaidaca náichawa yái namawènacálecawa, iná catùulécanáca íicáca núa, yá imàacaca iwàwawa namawènacále ìcha, yéewacaténá càmita iwàwacutá napáyaidaca náichawani. Picàlida nulíni, Simón, ¿cawiná náicha càininéeripíná yáwanáí íicáca asiali yèerica wenáiwica íchàba plata? —ímaca yái Jesúsca. ⁴³ Néese Simón ímaca Jesús írì:

—Cawàwanáta yáara asiali imawènièricaté ìcha manùba plata ìcha áiba asiali imawènièricaté. Yácata càininéerica yáwanáí íicàceni, cawàwanáta —ímaca yái Simónca. Néese Jesús ímaca írì:

—Pídéca picàlidaca cayábani —ímaca yái Jesúsca. ⁴⁴ Néese Jesús iwènúacawa, íicáca upualé, úái inanáica, yá ímaca Simón írì:

—¿Píicásica úái inanáca? Nudéca nùanàca píatalé picapée írículé, quéwa càmita píte nulí úni nuíbacaténá nùabàliwa, nëese úái inanáca udéca uíbaca nùabàli utuíyáa iyúwa, yá uchuidacani uíwita íbáiná iyúwa. ⁴⁵ Càmita písùsùu nunàni ìwali pítàidacaténá cayába núa càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca; quéwa úái inanáica, nudécanámi nuwàlùacawa capíi írículé, càmita uyamáida usùsùaca nùabàli ùacaténá nucáaluíná, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. ⁴⁶ Càmita píucúa mawènífiri olivo iséená nuíwita ìwali píasáidacaténá casíimáica píicáca núa càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná; quéwa úái inanáica udéca ùcùaca cawènífiri perfume pumènífiri isàni nùabàli ìwali. ⁴⁷ Iná núuma píri nudéca numàacaca nuwàwawa ubáyawaná ìcha, yái ubáyawanáca manuíríca, máinicáiná càinináca uicáca núa; quéwa pía iyúunáidéerica càmita máini cabáyawanáca càmita máini càinináca píicáca núa —ímaca yái Jesúsca. ⁴⁸ Néese Jesús ímaca ulí úái inanáica:

—Nudéca numàacaca nuwàwawa píbáyawaná ìcha cayábacaténá píapicha Dios —ímaca yái Jesúsca. ⁴⁹ Néese áibanáí wenáiwica fariseo imáidéeyéica néré, nadàbaca náimaca nalíwáaca:

—Cámíríta Dios yái, iná canéerica iwèni meedá imàacánacasa iwàwawa ubáyawaná ìcha —náimaca náináidacawa nalíwa. ⁵⁰ Quéwa Jesús ímaca ulí, úái inanáica:

—Nudéca nuwasàca pía Dios yáasu yúuwichàacáisi ìcha, peebáidacáiná nulí. Píawa matúbanáita —ímaca yái Jesúsca.

8

Mujeres que ayudaban a Jesús

¹ Nëeseté Jesús yàca ípáchiaca yèepunicawa yàcalé manùbéeri írículé, manuírí yàcalé, pùbéeri nacái. Yá icàlidaca nalí Dios itàacái cayábéeri náalícaténátéwa càinácaalí iyú Dios icùaca yáasu wenáiwicawa. Níái doce namanùbaca apóstolca nàacawa Jesús yáapicha.

² Abenaméeyéi inaná nàcawa náapicha nacái, Jesús yúuquécúeyéica fícha demonio, uláicái nacái. Abéechúa néená ípídenéechúa María Magdalena, úái Jesús yúuquécúacaté fícha siete namanúbaca demonio. ³ Uacawa náapicha nacái Cuza yàacawéetúa ípídenéechúa Juana. Uacawéeri Cuza ichúullaca rey Herodes yàasu wenàiwica íbaidéeyéica Herodes icapèericu; áiba inaná ípídenéechúa Susana úacawéeridaca nía nacái; áibanái nacái manúbéeyéi inaná nàcawa náapicha nayúudacaténá nía nàasu iyúwa.

La parábola del sembrador

⁴ Néesetá manúbéeyéi wenàiwica nàwacáidáyacawa naicácaténá Jesús. Namusúacawa mamáalàacata manúba yàcalé néese, yá nàanàaca Jesús yàatalé. Yá Jesús icàlidaca nalí comparaciòn yéewáidacaténá nía. Yá íimaca nalí: ⁵ “Péemiacué comparaciòn: Abéeri asiali íbàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabàanána ituínási, yàaca icasáaca yàacawa bânacalé. Abenaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulicubàa, néese áibanái wenàiwica nabawáidaca ituínási. Néese màsibèená yàanàaca néré, yá nayáaca íimi. ⁶ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yéewiré. Néese ituínási íbacácaaliwa, yá yéetácawa chuicáiná cáli. ⁷ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yéewiré. Yá idàwinàacawa tuíri yáapícha. Quéwa tuíri idàwinàacawa dàalawaca bânacalé yéewibàa, càmíta íbatàa bânacalé idàwinàacawa cayába. ⁸ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íinata. Idàwinàacanàamiwa, yá idèniaca iyacanàwa manúba. Madècaná yéetaná nadèniaca natuínàwa cien namanúbaca”, càité Jesús yéewáidaca nía. Néese Jesús íimaca nalí cachàiníri iyú: “¡Càuwíyéicaalícué pía, péemiacué nutàacái!” íimaca yái Jesúsca.

El porqué de las parábolas

⁹ Néese Jesús yéewáidacalénái nasutáca néemiawani càinácaalí ímáaná yái comparaciònca. ¹⁰ Yá Jesús íimaca nalí: “Dios ímàacacué píaliacawa càinácaalí iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmíta ímàaca áibanái yáaliacawa. Nucàlida quéwa áibanái íríní comparaciòn iyú, yéewanápiná càmíta náalímá náalía néemiacani càinácaalí ímáaná. Ewíta naicácaníta yái numánírica, càicácaníta càmíta náalía ìwali càinácaalí ímáaná. Ewíta néemiàcaníta nutàacái, càicácaníta càmíta náalíawa néemiaca càinácaalí ímáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹¹⁻¹² Jesús íimaca nalí: “Yácata ímáanáca yái comparaciònca. Yái ituínásica ímáanáca càicanide iyúwa Dios itàacái. Yá ituínásica yúuwèericawa àyapulicubàa ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yéemiacaalí Dios itàacái, quéwa Satanás yàanàaca ímàacaca naimáichaca Dios itàacái ípíchaná neebáidacani, ípíchaná nacái namusúacawa Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha. ¹³ Yái ituínásica yúuwèericawa íba yéewiré ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios itàacái, yá neebáidaca casimáiri iyúni, quéwa neebáidaca malééná èeri meedáni. Càide iyúwa ituínási íbacácaaliwa, yá idàwinàacawa malééná èeri, néese yéetácawa canácáiná ípíchu cayába cálóeri, càita nacái abenaméeyéi wenàiwica yéemiéyéica Dios itàacái. Neebáidaca Dios itàacái malééná èeri. Néese nadàbacaalí nàuwichàacawa Dios íripíná, neebáidacáiná itàacái, càmicaalí nacái, Satanás yáalímáidacaalí nía namànínapíná nabáyawanàwa, yásí nacaláacawa Dios itàacái fícha, yá nawèntuadaca náiwitáisewa Dios fícha. ¹⁴ Yái ituínásica yúuwèericawa tuíri yéewiré, yácata ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios itàacái, nánáidacawa nacái íwali, quéwa càmíta máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa càmicaalí bânacalé idàwinàawa cayába dàalacáiná tuíri iyaca itéesebàa, càita nacái abenaméeyéi wenàiwica. Nánáidacawa nawàwawa nàasu íwaliwa, yái èeri írlicurica. Nánáidacawa nacái plata íwali meedá cásucacaténá nía. Nánáidacawa nacái nàwali macái wawàsi ísimáidèeripínaca nìawa cháí èeri írlicu. Càide iyúwa bânacalé idàwinàacaaliwa báawata, quéwa canácatáita càyacanáni, càita nacái abenaméeyéi wenàiwica. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmírita quéwa nawàwalkúsewa, íná càmíta máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹⁵ Néese yái ituínásica yúuwèericawa cayábéeri cáli íinata ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica cayábéeri íiwitáise néemiacaalí Dios itàacái, yá neebáidaca Dios itàacái tàí íiméeri iyú náiwitáise cayábéeri yáapíchawa machíwéeri nacái. Néese namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bânacalé idèniacaalí mamáalàacata cayábéeri iyacanàwa manúba”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la lámpara

¹⁶ Néese Jesús yéewáidaca nía àniwa comparaciòn iyú: “Càmíta watùcuníla lámpara wabàacaténáni yàalusí írliculé, càmíta nacái wabàa lámpara wàasu cama yáapíréwa, yái waiméerica íinata. Néese wamàacaca lámpara icànaca chènunibàa yéewacaténá icànaca wenàiwica íwali iwàluéyécawa capíi írliculé. ¹⁷ Yái lámpara ímáanáca càicanide iyúwacué píyáaná, píacué nuéwáidacaléca. Dios iwàwacué péewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi íbàacanèeri píaliéricucéwa íwali, càide iyúwa lámpara icànacaalí wenàiwica íwali, naicácaténá cayába. Dios iwàwaca náalíacawa íwali macáita yái tàacáisi càmíricáwaca náalíawa íwali.

¹⁸ “Iná péemiäcué cayába nutàacái. Píináidacuéwa cayába ìwali yáí péemièricuéca nucàlidaca pírí. Píináidacaalícuéwa cayábéeri iyú nutàacái ìwali, yásí Dios imàacacué píaliacawa mamáalàacata. Quéwa càmicaalícué píináidawa cayába nutàacái ìwali, yásí píimáichacuéca nacái àta càinácaalí wawàsi piyúunáidèericuéca píaliacawa ìwali”, ìmaca yáí Jesúsca.

La madre y los hermanos de Jesús

¹⁹ Néeseté Jesús yáatúwa yàanàaca yàatalé, Jesús yéenanáí yáapicha. Càmita quéwa náalimá nawàlùacawa caplí iriculé manùbacáiná wenàiwica néré. ²⁰ Aiba wenàiwica icàlidaca Jesús iríni. Yá ìmaca Jesús irí:

—Píatúaca úara ibàlùawa bàacháwáise péenanáí yáapicha. Nawàwa naicáca pía —ìmaca. ²¹ Quéwa Jesús ìmaca:

—Cawinácaalí wenàiwica yéemièyéica Dios itàacái, imàniyéica nacái càide iyúwa Dios ìmáaná, nuicáca nía càide iyúwa nuátúanáíwa, nuénánáí nacáíwa —ìmaca yáí Jesúsca.

Jesús calma el viento y las olas

²² Aiba èerité Jesús iwàlùacawa barca iriculé yéewáidacalénáí yáapichawa. Yá ìmaca nalí:

—Wachàbacuéwa abéemàalé Galilea icalisaniná fícha —ìmaca. Iná nàacawa. ²³ Idècunitàacá nachàbacawa calisa ìwallabàa, yá Jesús iimáca fíchawa. Yáta manuírí cáuli idàbaca ipùaca nàwali. Yá màladàca idàbaca ipuniadaca barca úni iyú, yá nasawíaca nàacawa. ²⁴ Iná nacawáidaca Jesús, yá nàimaca irí:

—¡Wáiwacalí! ¡Wasawíaca wàacawa! —nàimaca Jesús irí. Néese Jesús imichàaca ibàlùacawa, yá ichùullaca cáuli, màladàca nacái wiúnápináni. Yá wiúca macáita màladàca. ²⁵ Néesecáwa Jesús ìmaca yéewáidacalénáí iríwa:

—¿Cánácué càmita manuí píináidacawa píwàwawa nùwali? —ìmaca. Quéwa cáaluca nía, nàináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí nacái. Yá nasutáca néemiawa níawáaca:

—¿Cawináscica yáí asialica, ichùulíerica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùullaná nía? —nàimaca nalíwáaca.

El endemoniado de Gerasa

²⁶ Atata nàanàacaté abéemàalé Galilea icalisaniná fícha, aláera Gerasa yàasu cáli néré, iyéerica abéemáise Galilea yàasu cáli fícha. ²⁷ Jesús iricùacawa barca iricúise cáli ínatalé, yá asialí imusúacawa yàcalé fícha, demonio idacuèrica íiwitáise, yá yàacawa Jesús yàatalé. Madécaná camuí yéepunicawa mabàleta yáí asialica. Càmita iya capírícu. Néese iyaca yéetáními icàliculèená yéewibàa. ²⁸ Néese asialí iicáca Jesús, yá ibàlùacawa yùlulú ipùata iyúwa Jesús irí, yá demonio yéemiánicawa asialí isàna iyú:

—¡Píca písaíwica nulí wawàsi, pía Jesús, yáí Dios chènuníséeri lírica! Nusutáca pícha wawàsi, píca píùwichàida núa —ìmaca.

²⁹ Isutáca Jesús fícha càì, yácáiná Jesús ichùullaca iyaca demonio yàanápináwa asialí fícha. Demonio idacuàcaté asialí íiwitáise manùba yàawírí. Yá éwita áibanáí idacuàcáníta asialí cadena iyú, icáapi, yàabàli nacái ipíchaná imusúacawa, càicáaníta imàdáidacaté fíchawani yáí cadenaca. Yá demonio ipladáidaca asialí manacúali yuuculépiná càináwàiri canácatalé wenàiwica. ³⁰ Néese, Jesús isutáca yéemiawa demonio:

—¿Cáiná pípidená? —ìmaca yáí Jesúsca. Néese demonio ìmaca:

—Nuípidená Legión, ìmáanáca “cawàwanáta cinco mil namanùbaca” —ìmaca yáí demonio. Càité ìmaca madécanáciná demonio nawàlùacatéwa iwàwaliculé, yáí asialica. ³¹ Néese, demonionáí isutáca Jesús fícha wawàsi manuísíwata ipíchaná ichùullaca nàacawa depuúwéeri utáwi iriculé nàuwichàacatalépináca. ³² Mawiéníta nalí manùbéeyéí marranonáí yéepuníwa. Nayáca nèepunicawa nayáacaléwa dúli ìwali. Iná demonionáí isutáca Jesús fícha wawàsi imàcáanápiná nawàlùacawa marranonáí idèericulé. Yá Jesús imàacaca nàacawa. ³³ Iná demonionáí yàacawa asialí fícha. Yá nawàlùacawa marranonáí idèericulé. Néese macáita marranonáí napíacawa iyúwa máiwitáiséeyéí demonio íiwitáise iyú, nacaláacawa quiratáli finatáise calisa yáaculé. Yá macáita nàisicúmacawa, níái píráica càmfíyéica Dios imàca judionáí idèníaca, casacàacáiná nalí marrano íiná.

³⁴ Néese níái icuèyéicaté marranonáími naicácaalíté marranonáí yéetánáwa, yá napíacawa, nacàlidaca nalíni yàcalé irícu, nalí nacái áibanáí wenàiwica iyéeyéica yàcalé itéese. ³⁵ Néese wenàiwicanáí namusúacawa yàcalé fícha naicácaténá nàyáaná. Yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicáca asialí demonio yéericatéwa fícha. Yáawinéeriwa Jesús yàabàli néenibàa, cabàleta, cáiwitáisewaca. Yá cáaluca níái yàcalé mìnánáca. ³⁶ Néese níái icuèyéicaté marranonáími iiquéeyéicaté macáitani, nacàlidaca yàcalé mìnánáí irí Jesús ichùnicaté asialí demonionáí iyéericaté iwàwalícu. ³⁷ Néese macáita Gerasa yàasu cáli néeséeyéí nasutáca Jesús fícha wawàsi manuísíwata yéepùanápináwa náicha, máinicáiná cáaluca naicácani. Iná Jesús iwàlùacawa barca iriculé, yéepùacaténáwa náicha, yéewáidacalénáí yáapichawa. ³⁸ Yáí asialí demonio

yèericatéwa lícha isutáca Jesús lícha wawási manuísíwata imàacáanápíná yàacawa yáapícha. Quéwa Jesús ichùuliacani iyamáanápínáwa. Yá Jesús ímaca irí:

³⁹—Pèepùawa picapèe néréwa, picàlida péenáná iríwa ìwali yái cayábéerica Dios imànífirica pírí—ímaca yái Jesúsca. Néese, yái asiali yàaca icàlidaca macáita iyacàle mìnáná iríwani, Jesús imànínaté irí cayábéeri manuísíwata.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

⁴⁰Néese Jesús idécanaamité ichàbacawa àniwa abéemàalé Galilea icalisaníná lícha barca irícu, yá madécaná wenàiwica itàidacani casiímáiri iyú, nacuàcáinaté Jesús yàanàaca néré. ⁴¹Néese áiba asiali yàanàaca Jesús yàatalé, ípidenéeri Jairo. Judíonái yéewáidacàalu íiwacalícani, yái Jairoca. Yá yúuwáa iríacawa inùmáawawa Jesús irí yàacaténa Jesús icàaluíná, yéewanápíná Jesús íicáca ipualé. Yá isutáca Jesús lícha wawási manuísíwata yàanápínáwa icapèe néré. ⁴²Jairo idèniacáiná abéechúata íiduwa, idèniéchúwa doce camuí, iculuéchúawa, iwàwéechúwa yéetácawa Jairo lícha. Yá Jesús yàacawa Jironái yáapícha madécaná wenàiwica yéewi. Máinicáiná manúbaca wenàiwica, íná nacàbadáayacacawa nàacawa Jesús iwére. ⁴³Abéechúwa inánái ùacawa manúbeyéyi wenàiwica yéewi. Cáluláica úa doce camuí, úiranái yàacawa uícha mamáalàacata. Uucacaté macáita úasu platawa upáyaidacaténa cadèplacáiyéi quéwa canácata yáaliméerité ichùniaca úa. ⁴⁴Uái inanáica ùacawa Jesús yáamíse mawiénita irí. Yá udunúaca ibàle ipùata ìwali. Yáta úiranái iyamáacawa uícha. ⁴⁵Néese Jesús isutáca yéemílawá níái wenàiwicaca:

—¿Cawíná idunúwa nùwali? —ímaca nalí. Yá macáita náimaca càmítasa nadunúwa ìwali. Iná Pedronái ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, dàalaca wenàiwica yéeyéicawa wáapícha, nawesiaca nàacawa pía macái píwalíseta. ¿Cáná pisutáca péemílawá cái? —ímaca yái Pedroca. ⁴⁶Quéwanáta Jesús ímaca mamáalàacata:

—Aibanáica níara idunúwa nùwali. Nùalíacawa nuchùnianá wenàiwica nuíwítáise iyúwa cawínácaalí idunúwérica nùwali —ímaca yái Jesúsca.

⁴⁷Néese úái inanáica uémíacani, yá úalíacawa càmíta udé ubàacawa uináwanáwa Jesús lícha. Néese ùanàaca itatéechúawa icalúníwa, yá ubàlúacawa ùlulú ipùata iyúwa Jesús irí uacaténa icàaluíná. Yá ucàlidacani nàacuésemi macái níái iyéeyéica néeni cáná yéewa udunúaca Jesús ìwali. Yá ucàlidaca nacái uchùnianáwa udécanacáita udunúaca ibàle ìwali. ⁴⁸Néese Jesús ímaca ulí:

—Pía inanáica, pídecá pichùniacawa pímacacáiná píwàwawa nùwali. Piawa matuibanáita —ímaca yái Jesúsca.

⁴⁹Idécunitàacáwa Jesús icàlidaca inánái írini, yá áiba wenàiwica yàanàaca nàatalé, itéerica tàacáisi Jairo irí, yái judíonái yéewáidacàalu íiwacalíca. Yá asiali ímaca Jairo irí:

—Píidumica yéetáwa. Picá písiáiwica quirínama irí wawási, yái yéewáidéerica wenàiwica —ímaca. ⁵⁰Quéwa, Jesús yéemílacani, yá ímaca Jairo irí:

—Picá cáalu pía. Peebáidacáita nulí mamáalàacata, yási cayábaca píidu àniwa —ímaca yái Jesúsca.

⁵¹Néese nàanàacaté Jairo icapèe néré, yá canácata Jesús imàaquéeri iwàlúacawa yáapícha. Níawamicata iwàlúacawa Jesús yáapícha, yái Pedro, Santiago nacái, Juan nacái, úanirimi nacái, úatúami nacái, úái sùmàu yéetéechúamicawa. ⁵²Náyaca caplí irícu madécaná wenàiwica lícháaníiyéica báawanama yéetéechúamiwa íiwítáise, càide iyúwa judío íiwítáise iyáaná. Quéwa Jesús yáalíacawa icàucáidáanápínaté úa, íná Jesús ímaca nalí:

—Càmíta iwàwacutácué píicháanica. Uái mànacàuca, càmíichúata yéetáwa. Uimácáita úyaca —ímaca yái Jesúsca. ⁵³Néese naicáiníca Jesús iquíná, nàalíacáináwa báisicata uetátéwa.

⁵⁴Néese Jesús íbàaca ucáapi ìwali úái yéetéechúamicawa. Yá ímaca ulí:

—¡Píia, mànacàuca, píimícháawa! —ímaca ulí. ⁵⁵Yáta uwàwa cáuri yèepùacawa uíná irículé àniwa. Yáta upísiaca ubàlúacawa. Néese Jesús ichùulíaca nàaca uyaápiná. ⁵⁶Néese usèenái náníadacawa naicáidaca ulí manuísíwata naicáiná cáuca úa, quéwa casiímáica nawàwa manuísíwata. Jesúsca quéwa yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca áibanái irí icàucáidacaté úa.

9

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

¹Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa níái doce namanúbaca yéewáidacalécawa. Yá imàaca nalí ichàniwa náucacaténa macái demonio íiwítáaná wenàiwicanái lícha, náucacaténa nacái náicha macái uláicái. ²Jesús íbànúaca nía nacàlidacaténa wenàiwicanái irí cainácalí iyú Dios icúaca yàasu wenàiwicawa, nachùniacaténa nacái cáuláiquéeyéi. ³Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Picácué peedá píriwa wálísái áicu, sacco nacái, yàacási nacái, iwèni nacái. Picácué píte pucháiba bàlesi. ⁴Píacuéwa yàcalé irículé, néese càirínacaalícué caplí píwalúawa irículé, píimácué néenibàata, àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irícuise. ⁵Aibalé càmicaalícué nabatàa

piwàlùacawa yàcalé iriculé, néese piacuéwa ícha. Pichùpiacué cáli ichùmalé piabàli íchawa naicápiná càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, piásáidacaténacué nalí Dios yúuwichàidánápiná nía—íimaca yái Jesúsca.

⁶ Néese nàacawa Jesús ícha. Yá nàacawa macái yàcalé. Nacàlidaca nàacawa yái tàacáisca íiméerica Jesús iwàwaca iwàsàaca wenàiwicanái Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Nachùnliaca nàacawa cáuláiquéeyéi wenàiwica nacái.

Incertidumbre de Herodes

⁷ Néeseté rey Herodes yéemiaca abénaméeyéi wenàiwica icàlidaca Jesús iináwaná ìwali, macáita nacái Jesús imànírica. Iná càmita Herodes yáallàwa íinàidéeripináwa, máini càulenáca íchani; abénaméeyéi wenàiwica náimacáiná Jesús ìwali Juan el Bautistamicani, náinàidacawa Juanmi icáucàacatéwa. ⁸ Aibanái nacái náimaca Jesús ìwali profeta Elíascani, yéepuéricasa yàanàaca àniwa; àibanái nacái náimaca Jesús ìwali bàaluisàimi profetanáimi yéénacani, imichèericasawa yéetácáisi ícha. ⁹ Quéwa Herodes íimaca:

—Nuchùullacaté nùasu úwináwa nawichùanápiná Juan ícha íiwita yéetácáténátéwa. ¿Cawinása yàara asialica nuémierica nacàlidaca ìwali madécáná? —íimaca yái Herodesca. Ináté Herodes iwàwa íicáca Jesús.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹⁰ Néeseté apóstolnái nèepùacawa Jesús yàatalé àniwa, yá nacàlidaca Jesús irí ìwali yái namàníricaté. Néese Jesús itéca nía méetàuculé àibanái wenàiwica ícha, Betsaida iyacàlená néré. ¹¹ Quéwa madécáná wenàiwica yáaliacawa Jesús yàanàaná néré, yá nàacawa yàatalé. Jesús itàidaca nía cayába. Icàlidaca nalí càninaaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáwa. Ichùnia nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica.

¹² Néese táicaca yàacawa, íná yéewáidacalénái doce namanùbaca nàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí:

—Pichùullia wenàiwicanái nèepùanápináwa nacutácáténá naimacátáipiná, nayáacatáipiná nacái yàcalé iriculé, bànacalé iyacatalé nacái iyéeyéica mawiénita. Wàyacáiná cháí canácatái wenàiwicanái iyáapiná —náimaca. ¹³ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Piatacué yàa nayáapiná —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Canáca walí nayáapiná. Wadènia cinco namanùbaca pan meedá, pucháiba cubái imidecaná nacái. ¿Càmita wáalimá wàaca wawèniaca nayáapiná, níái madécánéeyéi wenàiwica! —náimaca. ¹⁴ Nàyacáiná néeni cawàwanáta cinco mil namanùbaca aslanái. Càmita naputàa inaná, sùmanái nacái. Quéwa Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pichùullacué náawinacawa cincuantama nàwacaca náawinacawa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Néese nachùullaca càì nía, yá macáita náawinacawa. ¹⁶ Néese Jesús yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi iriculéwa, pucháiba cubái imidecaná nacái. Yá íicáidaca chènuniré, yàaca Dios irí cayábèeri yàacàsi ìwali. Néese isubèriadaca nía, yàaca yéewáidacalénái iríwani, yéewacaténá nawacùaca yàacàsi wenàiwicanái irí. ¹⁷ Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá needáca doce namanùbaca mapíiri yàacàsi yéénáimi imàaquéericawa.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹⁸ Aiba èerité Jesús isutáca yáawawa Dios ícha méetàuculé wenàiwicanái ícha. Yéewáidacalénái nàyaca yáapicha. Yá isutáca yéemiawa nía:

—¿Càiná náimaca nùwali níara àibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa? —íimaca yái Jesúsca. ¹⁹ Néese yéewáidacalénái íimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca piwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juanmi idécasa icáucàacawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yéepuéricasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios íiméericaté ìwali ibànùnánápinaté àniwani. Aibanái íimaca nacái piwali bàaluisàimi profetanái yéénacasa pía, imichèericasawa yéetácáisi ícha, níái profetanái itàanliyécáté Dios inùmalicúise —náimaca. ²⁰ Néese Jesús isutáca yéemiawa nía:

—Néenicué pía, ¿càinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —íimaca yái Jesúsca. Yá Pedro íimaca irí:

—Piataca yái Mesíasca, yái wacuèrinápiná Dios icàlidéericaté iináwaná ìwali wàawirináimi israelitanái irí, ibànùnánápinaté walí wacuèrinápiná —íimaca yái Pedroca. ²¹ Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú ipichaná nacàlidaca iináwaná àibanái irí, Mesíascani.

Jesús anuncia su muerte

²² Néese Jesús íimaca nalí:

—Iwàwacutá nùuwichàacawa manúsiwata, núa asiali Dios néeséerica. Yá wenàiwica íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, náucapiná náichawa núa iyúwa canéeri iwèni. Yá nanúpiná nùawa, quéwa máisiba èeri irícu núcàucàapináwa —íimaca yái Jesúsca. ²³ Néese Jesús íimaca nalí macáita wenàiwica iyéeyéica néré:

—Abéericaalí péenácué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, càmita yéewa pimànica abéerita yáí piwàwéerica pimànica. Macáí èeri imanùbaca iwàwacutá matuibanáiri iyú pimàaca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicáanicaalí nacáí piquíniná, éwita nanúacaalí piawa cruz iwali peebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá nacáí pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùullaná pía. ²⁴ Níacáiná cawinácaalí càmiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipícháná nàuwichàacawa nulipíná, canáca nalí nacáuca càmfiri imáalàawa. ²⁶ Aibacaalí wenàiwica báica icàlidaca cayábèeri nùwali áibanái irí, nutàacái iwali nacáí, càmita núumapíná iwali nùasu wenàiwicacani, núa asiali Dios néeséerica, nùanàacaalípiná áiba èeriwa cachàmfiri iyú nacamalá iricu, yáí Núaniri Dios, núa nacáí mabáyawanéeyéi ángel, nuçucacaténá macáita èeri mìnánái. ²⁷ Péemiácué cayába, abéameeyéi péenácué iyéeyéica cháí siuca èeri, càmita néetáipínáwa ipíchawáise naicáca càinácaalí iyú Dios icùca yàasu wenàiwicawa —íimaca yáí Jesúsca.

La transfiguración de Jesús

²⁸ Néeseté abéeri semana natàanicadénáami càí, yáté Jesús yàacawa dúli ínatalé isutácaténá yáawawa Dios ícha. Máisiba aslanái nàacawéeridaca Jesús, yáí Pedro, Santiago nacáí, Juan nacáí. ²⁹ Idècunitàacá Jesús isutáca Dios ícha, yá mèlumèluwaca inàni icànaca áibata iicacánáwa. Ibàle nacáí cabalèeri icànaca, icànèeri mèlumèluwaca. ³⁰ Yá pucháiba aslanái namàacata níawawa apóstolnái iicacaténá nía. Pucháiba nabàlùu natàanica Jesús yáapicha, níacata profeta Moisés, profeta Elías nacáí. ³¹ Níái pucháiba aslanáica cacamalánáca nía chènuniiséeri camalási iyú. Natàanica nalíwáaca Jesús yáapicha càinácaalí iyú Jesús yùuwichàanápínátéwa, yéetáanápínáté nacáíwa Jerusalén iyacaléná néeni. ³² Ewita cadapùlecánita Pedro, nía nacáí yàacawéeyínáca, càmitacá máini naimásiwaca, yá naicáca Jesús icamaláná chènuniiséerica. Naicá nacáí níái pucháiba aslanáica ibàluéyécawa yáapicha. ³³ Néese idècanáamité nàacawa Jesús ícha níái pucháiba aslanáica, yá Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábèeriquéí wáyáanáca cháí! Siúcata wamànica máisiba capli yána wawàlínápinácué pía, abéeri piäsupíná, áiba nacáí Moisés irípiná, áiba nacáí Elías irípiná —íimaca yáí Pedroca. Quéwa Pedro càmita ínàidawa cayába ipíchawáise itàanica.

³⁴ Yá idècunitàacá Pedro itàanica, yáta acalèe yàanáca nàatalé. Yá acalèe ibàlìaca nía. Cálucaca nía manuísiwata acalèe yèewi, níái Pedronáica. ³⁵ Néese néemiacaca Dios itàacái acalèe yèewíse, yá íimaca nalí: “Yácata Nuiri nuwàwèeri càininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemiácué itàacái”, íimaca yáí Diosca.

³⁶ Idècanáami néemiacaca yáí tàacáisica, yá naicáca Jesús ibàluèericawa néeninbà abéerita. Néese masánacata níái Pedronáica. Néenialité càmiyéi icàlida áibanái iríni, yáí nauquéericaté.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

³⁷ Néeseté mapisáináami àniwa idècanáami nalícùacawa dúli ínatáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa náipunitáidacaténá Jesús. ³⁸ Yá áiba asiali iyaca manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Íimaca cachàmfiri iyú Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, pimàni nulí cayábèeri, pía piicá nuiri, yácáináta abéerita nuiricani. ³⁹ Demonio idacùaca nuiri íiwitáise, yàaca irí tèwacáimi, yá imàaca yéemianícawa, yá itatáidacani àta cacàlicataléta inùmalicúise. Imàaca nacáí nuiri inúadáidaca yáawawa cachàmfiri iyú, càmfiri iwàwa iwasàaca nuiri. ⁴⁰ Nudéca nusutáca péewáidacalénái ícha wawási náucáanápíná demonio nuiri ícha, quéwa càmita náalimá nachùnlacani —íimaca. ⁴¹ Yá Jesús íimaca:

—¡Píacué càmiyéica yeebáida Dios iwali, báawéeyéi nacáí íiwitáise meedá! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nùyacuéca piapicha quiríta? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuécaca píri quiríta? — íimaca yáí Jesúsca. Yá Jesús íimaca asiali irí:

—Pianáida cháni, yáí píirica —íimaca yáí Jesúsca. ⁴² Yáí ùuculliri yàacawa Jesús yàatalé, yá demonio yúucaca ùuculliri cáli ínatalé itatáidacani. Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàmfiri iyú, ichùullaca demonio yàacawa ùuculliri ícha. Càita Jesús ichùniaca yáí ùucullirica, yéepùadacani yáaniri iríwa nacáí. ⁴³ Yá macáita iyéeyéica néeni nàináidacawa manuísiwata naicáidaca Jesús irí idèniacáiná Dios íiwitáise manuiri.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

Macáita iyéeyéica néré nàináidacawa manuísiwata naicáidaca Jesús irí mamáalàacata, natàanica nàyaca náapichawáaca iwali yáí Jesús imànirica, quéwa Jesús itàanicaté yéewáidacalénái yáapichawa méetáucuta wenàiwicanái ícha. Íimaca nalí:

⁴⁴ —Péemiacué cayábani, picácué piimáichani: Abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacaténá áibanái asianái inúaca núa, núa asiali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁵ Càmita quéwa náalía néemiaca càinácaalí ímáaná yái tàacásica Jesús icàlidéerica nalí càmicáiná Dios imàaca náalíaca néemiaca càinácaalí ímáaná. Yá cãaluca nasutáca Jesús ícha wawàsi icàlidáanápíná nalíni càinácaalí ímáaná.

¿Quién es el más importante?

⁴⁶ Néenialité Jesús yéewáidacalénái nadábaca natàanica náapichawáaca ùuléeri wawàsi iyú, chánaacaalí néená máiniiri cachàini áibanái ícha canánama. ⁴⁷ Quéwa Jesús yáaliacawa náináidáanáwa. Yá yeedáca sùmài, yá ibàlùadaca sùmài mawiénita iríwa. ⁴⁸ Yá Jesús íimaca nalí:

—Pimànicaalí cayábéeri nuípidená iwali sùmài irí, càiride iyúwa yái sùmàica peebáidacáiná nutàacái, yásí nuicáca yái cayábéerica pimánirica sùmài irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí cayábéeri. Càmita pimàni abéerita nulí cayábéeri, néese pimànica nacái irí cayábéeri yái Diosca ibànùerica núa. Yái péená piiquéericuéca càiride iyúwa càmiiri cachàini náicha canánama càide iyúwa yái sùmàica, yácata Dios iiquéerica càiride iyúwa máiniiri cachànica náicha canánama níái péenáca. Iná yéewa yái cayábéerica pimániricuéca sùmài irí càmiiri cachàini náicha canánama, yá nuicápiná càinide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulíni, yái cayábéerica —íimaca yái Jesúsca.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

⁴⁹ Néese Juan íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca waicáca áiba asiali yúuquéeri demonio wenàiwica ícha piípidená iwali ímácáiná pimàacasa càì imànica, quéwa càmita yèepuniwa wáapicha, iná wadéca wàalàacani cachàiniiri iyú ipíchaná yúucaca démonio wenàiwica ícha —íimaca yái Juanca. ⁵⁰ Néese Jesús íimaca nalí:

—Picácué pichùulia càmiínápíná imàni cayábéeri, macáicáiná càmiyéica yúuwide imànica wía, nayúudáca wía —íimaca yái Jesúsca.

Jesús reprende a Santiago y a Juan

⁵¹ Mawiénicaté Jesús yéeniáwaná yàanàaca imichàacatáipinátéwa chènuniré, ináté Jesús íináidacawa iwàwalcúisewa yàanápínáwa Jerusalén iyacàlená nérépiná. ⁵² Yá ibànùaca ipíchaléwa tàacáisi asianái yáapicha. Yá nawàlùacawa yàcalé iriculé Samaria yàasu cáli íinata nacutácaténá irí naimácatáipíná. ⁵³ Quéwa, báawaca samaritanonái iicáca judionái iná níái samaritanoca càmita nabatàa Jesús iwàlùacawa nàyacàle iriculé náalíacáináwa Jesús yàanápínátéwa Jerusalén iyacàlená nérépiná. ⁵⁴ Néese Jesús yéewáidacalénái Santiago, Juan nacái néemiacani, yá náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, çpiwàwasica wachùullaca quichái yúuwàanápínáwa chènuníise nàwali imàaláidacaténá nía càide iyúwaté profeta Elías imáidáanáté quichái yúuwàanápínáwa chènuníise imàaláidacaténáté báawéeyéi wenàiwica? —náimaca. ⁵⁵ Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca nalí, yá yàalàaca nía cachàiniiri iyú. Yá íimaca nalí:

—Càmítacué píináidawa càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁵⁶ Càmita nuwàwa nùuwichàidaca nía, núa asiali Dios néeséerica, càmicáiná nùanàa numàaláidacaténá wenàiwicanái, néese nùanàaca nuwasáacaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha —íimaca yái Jesúsca. Néese nàacawa áiba yàcalé iriculé.

Los que querían seguir a Jesús

⁵⁷ Idècunitáacá nèepunicawa àyapulicubàa, áiba asiali íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa nùacawa piápicha àta alénacaalí piawa yéewacaténá péewáidacaléca núa —íimaca. ⁵⁸ Jesús íimaca irí:

—Píináidawa cayába quéechacáwa asáisi píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenáciná wenàiwica nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemia comparación: Yàlidunái idèniaca ibànawa, cuipiranái nacái nadèniaca namùlubèwa, nùacata quéwa, yái asiali Dios néeséerica, càmita nudèniaca nuimácatáipínáwa —íimaca yái Jesúsca. ⁵⁹ Néese Jesús íimaca áiba irí:

—Piawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca. Quéwa yái asiali íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pimàaca nùyaca nuénánái yáapichawa àta nùaniri yéetacatalépinátawa, néese idècanámi nubàllacani, yásí nùacawa piápicha iyúwa péewáidacalé —íimaca irí. ⁶⁰ Néese Jesús íimaca irí:

—Pimàaca nabàllaca níawáacata, cawínacaalí iyéeyéica matuíbanáita Dios ícha. Píata quéwa, pía picàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icúaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yái Jesúsca. ⁶¹ Néese áiba íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé. Quéwa pímaní nulí cayábéeri, pímaacaca nuèpùacawa quéechacáwa nucapee néréwa, nucálidacaténá nùanáwa nuénánáí íríwa. Yásí nùacawa néese nùacaténáwa píapicha—íimaca írí. ⁶² Néese Jesús íimaca írí:

—Péemia comparaciòn: Aibacaalí idábaca íbaidaca íbànacale yàalunápináwa, néese ímáidacaalíwa imáninápiná áiba wawási, yá iwènúacawa íbaidacalé íchawa, yásí canéerica iwèni meedáni yáí wenàiwica, càmita íbaida machacáñiri iyú. Càita nacáí cawinácaalí wenàiwica iwènuyéicawa núcha ídcénaami nadábaca náibaidaca nulípiná, canáca yéewanáwa Dios yéenibeca nía, Dios icúacaténá nía—íimaca yáí Jesúsca.

10

Jesús envía a los setenta y dos

¹ Néeseté Wáiwacali yeedáca yéewáidacalénáíwa áibanáí setenta y dos namanùbaca. Yá íbànùaca nía ípíchaléwa pucháibanamata. Yá íbànùaca nía nàacaténáwa macáí yácalé írículé, wenáiwicanáí iyacatáí nacáí, níái yácaléca iwàwacutácataléca Jesús ípáchiaca.

² Yá íimaca yéewáidacalénáí íríwa: “Báísita, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutáacáí. Péemiacué comparaciòn. Càica níade iyúwa bànacalé ituíná yàasu èri yàanàcaalí wenàiwica needácatáipiná nabànacale iyacanáwa, quéwa máisibáanatacué pía, icálidéeyéipiná nalí nutáacáí. Iná písutácué Dios ícha, yáí càiride iyúwa bànacalé íwacali, íbànunápiná yàasu wenàiwicawa íbaidéeyéipiná írí, nacálidacaténá nalí nuínáwaná íwali, yéewacaténá neebáidaca nutáacáí, yásí wàwacáidaca nía Dios yàasunáipiná, càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé iyacaná quíiracaalíni. ³ Píacuéwa. Péemiacué cayába áiba comparaciòn: Nubànùacué pía èri mìnánáí yéewiré cuwèesi lobo nacáiyéí íiwitáise, báawéeyéica íicáca Dios. Càicuéca píade néewi iyúwa ovejanáí yéenibe, càmíiyéica yáalimá ípéliaca caluényéí cuwèesi lobo ípunita iwàwéeyéica iyáaca oveja yéenibe. ⁴ Píacácué pité sacco, moneda yàalu nacáí, áiba píasu costizapiná nacáíwa. Píacàtétacuéwa, píacácué piyamáa píbálùacawa déecuiri iyú àyapulcubàa pítanácaténáí áibanáí yaapícha. ⁵ Píwálùacuéwa nacapée írículé, yá pítàidacué nía quéechacáwa. Càicué píimaca nalíwa: ‘¡Nusutáca Dios ícha imáninápinácué píri cayábéeri, píacué iyéeyéica capíi írícul!’ càicué pítàidaca níawa. ⁶ Cayábacaalí náíwítáise níái capíi írícuyéica, yásí Dios imànica nalíwa cayábéeri càide iyúwacué písutáaná ícha. Quéwa, càmicaalí cayába náíwítáise, néese Dios càmita imánináí nalí cayábéeri. ⁷ Píimácué nacapée írícu. Píyáacué nacáí píyáacaléwa náapícha àta càirínácaalí yàacási nadènièrica nawacuacaténácué píasu, yácáiná cawinácaalí wenàiwica íbaidéerica, iwàwacutá namàacaca yeedáca íríwa íbaidacalé iwèniwa. Píacácué píchábawa áibanáí icapée írículé, pícutácaténácué cayábéeri yáwanáí yàacási, píyacatáipiná nacáí. ⁸ Píacuéwa áiba yácalé írículé, needácatalécué náataléwa pía, yá píyáacué píyáacaléwa náapícha àta càirínácaalícué yàacási nèerica píyáapiná. ⁹ Píchùnìacué nacáí càuláiquéeyéí wenàiwica iyéeyéica nëenibàa. Càicué píimaca nalíwa: ‘Dios icúaca wenàiwica iyéeyéica mawíénita píricué’, càicué píimaca nalíwa. ¹⁰ Quéwa, píanàalícué áiba yácalé írículé, néese càicita nawàwa nëemíaca pítàacáí, pímusúacuéwa capíi írícuse calle írículé. ¹¹ Yá píimácué nalí: ‘¡Càmita wawàwa wàyaca píapíacué, ípíchaná Dios yàasu yúuwichàacáisi yàanàca wàwali nacáí! ¡Iná wàacuécawa píícha, wachùpiaca cáli ichùmalé wàabàli íchawa, yáí píyacàle yàasu calle ichùmaléca, càide iyúwacué wáíwítáise iyáaná, wía judíoca, wáasáidacaténácué píri Dios yúuwichàidáanápinácué píawa! Quéwa péemiacué cayába quirita, Dios icúaca wenàiwica iyéeyéica mawíénita píricué’, càicué píimaca nalíwa. ¹² Núumácué píri, èri imáalàacaalípináwa, Dios yúuwichàidapiná báawéeyéí wenàiwica, yásí yúuwichàidapiná níawa càmíiyéicué yeedáca yàataléwa pía máini yáwanáí Sodoma iyacàlená mìnánáimi ícha”, íimaca yáí Jesúsca.

Los pueblos desobedientes

¹³ Jesús íimaca: “¡Máinicué píuwichàapínacawa, píacué israelitaca iyéeyéica Corazín iyacàlená írícu, Betsaida iyacàlená írícu nacáí! Ewítacué píicácaníta numànica péewibàa madécaná yáí càmíríca wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita píwènúada píiwítáisewa píbáyawaná íchacuéwa. Píyúunáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmíiyéica israelítami iyéeyéicaté Tiro iyacàlená írícu, Sidón iyacàlená írícu nacáí, iyéeyéica méetáuculé Israel yàasu cáli ícha. Quéwa càmítate máini báawaca nía pííchacué. Càmítate naicá áiba imànica nëewibàa càide iyúwa numániná píewibàa. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náíwítáisewatá caqualéta Dios írípínatá, càmícáináté máini báawéeyéica nía iyúwacué pía, càita nacáí náwalica nabàlesíamiwa báawéeri íicácanáwatá, náawínaca nacáíwa catáli yéewirétá náasáidacaténáté achúmaca nawàwa nabáyawaná íwalíwatá. ¹⁴ Quéwa áiba èeriwa Dios yúuwichàidapiná báawéeyéí wenàiwica, yásí píuwichàapínácuéwa máini cachàiniwanáí náicha níara càmíiyéica israelíta iyéeyéicaté Tiro iyacàlená írícu, Sidón iyacàlená írícu nacáí, máinicáinácué báawéeyéica náicha pía. ¹⁵ Píacué nacáí Capernaum iyacàlená mìnánica, píyúunáidacuéca máini-piná cáimiétacanáca pía, càide iyúwa Dios iyáaná chènunírí. ¡Càmírítita!

¡Néese Dios yúcupinacué píawa iriculé yáara utàwi máiniri depuúwaca, máincatalé depuúwaca náicha canánama!” còi yàalàaca nía cachàiniri iyú yái Jesúsca, càmicáináté neebáida itàacái.

¹⁶Néese Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Cawinácaalí yeebéeyéicuéca pitàacái, nuicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí neebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí iiquéeyéicuéca pía iyúwa canéeri iwèni, nuicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí naicáca núa càiride iyúwa canéeri iwèni nacái. Cawinácaalí iiquéeyéica núa càiride iyúwa canéeri iwèni, Dios íicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí caná iwèni naicáca Dios, yái Dios ibànuèrica núa”, ímaca yái Jesúsca. Néese níai setenta y dos namanúbaca nàaca nacáidaca Jesús íinàwaná ìwali wenàiwicanái irí.

Regreso de los setenta y dos

¹⁷Néeseté idécanaami nacáidaca wenàiwicanái iríni, yáté Jesús yéewáidacalénái setenta y dos namanúbaca nèepúacawa Jesús yàatalé, casímáica nawáwa manuíswata. Yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali, Dios idéca iyúudàaca wía manuíswata, imàacacaté nacái demonio yàacawa wenàiwicanái íicha, wachùulicáináté demonio píipidená ìwali nàanápínáwa wenàiwica íicha! —náimaca. ¹⁸Jesús ímaca nalí:

—Núaliacatéwa pimawèniadánápínacué Satanás, piúcaténacué yàasu demonionái wenàiwica íicha, bàaluitécáiná nuicáca Satanás icaláacawa chènuníse càide iyúwa énu icamaláná icalánáwa Dios yúcacáináté Satanás chènuníse. ¹⁹Nudéca nuchàiniadacuéca pía, píalimáanápínacué píipinaca àapi íinatabàa, chália íinatabàa nacái, canátacué picháná. Nudéca nuchàiniadacuéca pía pimawèniadánápíná macáita wàuwidesàiri Satanás ichàini macháunéeri iyú. ²⁰Quéwa, picácué piyanídawa ìwali yái píalimáanaca piúcaca demonio wenàiwica íicha. Néese, piyanídacuéwa Dios itànàacáináté píipidená yàasu cuyàluta iricuwa yái cuyàluta iyéerica chènuniré —ímaca yái Jesúsca.

Jesús se alegra

²¹Yáté Espíritu Santo imàacaca casímáica Jesús iwàwa manuíswata. Jesús ímaca Dios irí: “Pía, Núaniri Dios, núaca piri cayábèeri, pía Nacuèrinásàirica macáita iyéeyéica chènuniré, chái èeri iricuýéica nacái. Núaca piri cayábèeri pimàacacáiná nalí píiwitáisewa, níai yeebáidéeyéica pitàacái càide iyúwa púbéeyéi sùmanái neebáidáaná, yéewanápiná áibanái èeri mìnánái iyúnáidéeyéi cáalífacáca, càmita náalimá náalíacawa píiwitáise ìwali. Báisíta, Núaniri, pidéca pímaníca càide iyúwaté píwàwáaná pímaníca”, ímaca yái Jesúsca.

²²Néese Jesús ímaca wenàiwicanái irí: “Núaniri Dios idéca imàacaca núaliacawa macáita. Abéerita Núaniri yáaliéri báisíiri iyú nùwali, yái lírica. Abéerita núa, yái lírica, yáaliéri báisíiri iyú Núaniri ìwali, níawamita nacái cawinácaalí wenàiwicanái numàaqueyéica yáalíaca Núaniri ìwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái lírica”, ímaca yái Jesúsca.

²³Néesecáwa Jesús iwènúacawa, icáidaca yéewáidacalénái iríwani, méetàucuta áibanái íicha. Jesús ímaca nalí: “Dios idéca imánicuéca piri cayábèeri manuíswata, imàacacáinacué piicáca yái numánírica. ²⁴Péemiacué cayába, bàaluité madecáná profetanái, madecaná nacái nacuèrinánái nawàwacaté naicáca yái píiquéericuéca, quéwa càmítaté naicáni. Nawàwacaté néemiaca yái péemièricuéca, quéwa càmítaté néemiáni”, ímaca yái Jesúsca.

Parábola del buen samaritano

²⁵Néese iyacaté abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo iricu. Yá yàacawa Jesús yàatalé itàanicaténá yáapícha, yáalimáidacaténá íicáwa Jesús. Yá ímaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, ¿cáinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripínáta Dios yáapícha chènuniré? —ímaca. ²⁶Néese Jesús ímaca irí:

—Pidéca píléeca Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçué. Picáidaca nulí cáinacaalí ímaca yáara —ímaca yái Jesúsca. ²⁷Yái yéewáidéerica wenàiwica templo iricu ímaca:

—Yái tàacáisi Moisés itànèericaté, còi ímaca: “Iwàwacutá cáinínaca piicáca Picuèriná Dios macái píwàwalíçuéca, macái picáuca iyú nacáíwa, macái pichàini iyú nacáíwa, macáita píiwitáise iyú nacáíwa. Iwàwacutá nacái cáinínaca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinínáaná piicáca píawawa”, ímaca yái tàacáisi Moisés itànèericaté —ímaca yái yéewáidéerica wenàiwica. ²⁸Néese Jesús ímaca irí:

—Pidéca picáidaca cayábani. Pimànicaalí mamáalàacata càide iyúwa yái tàacásica ímáaná, yá pidèniapíná picáucawa càmíiri imáalàawa —ímaca yái Jesúsca.

²⁹Néese quéwa yái yéewáidéerica wenàiwica templo iricu iwàwacaté cayába áibanái íicacani, níai áibanái wenàiwicaca iyéeyéica néeni. Iná isutáca yéemiawa Jesús:

—¿Néeni, cawínásica níara áibanái wenàiwicaca iwàwacatéeyéicaca cáinínaca nuicáca? — ímaca.

³⁰Iná Jesús icáidaca iríni comparación iyú. Jesús ímaca irí: “Abéeri asáli judío yàacatéwa àyapulicubàa Jerusalén iyacaléná íicha yàanàcaténá Jericó iyacaléná néréwa. Néese quéwa abènaméeyéi cayéedéeyéi náibàacani. Yá namelúdaca íicha yàasu macáita, ibàle nacái macáita.

Yá nacapèédáidacani báawanama. Yá nàacawa ícha, namàacaca batéwéeri yéetácawa, yá judíoca. ³¹ Nésecáwa àniwa áiba judíosàiri sacerdote yàanàaca írìcu yáí àyapuca àniwa. Quéwa idécanacáita iicáca inacáiriwa judíoca, yáí asialica máinírìca, yá sacerdote ichàbaca yàacawa ícha déecubàata abémàabàa àyapu ícha. ³² Càita nacáí áiba judíosàiri levita íbaidéerica templo írìcu yàanàaca néré, yá iicàceni, yáí inacáiricawa judíoca máinírìca, néese levita ichàbaca yàacawa abémàabàa àyapu ícha. ³³ Néese áiba asiali Samaria yàasu cáli néeséeri, abéeri néená níái wenàiwicaca judíonái iiquéeyéi iyúwa báawéeyéi, yácata càmlíri judío yàacawa nacáí írìcubàa yáí àyapuca. Yáí asialica samaritanosàiri iicáca judío máinírìca, yá catúulécánaca iicàceni. ³⁴ Yá yàacawa máinírì yàatalé. Yá idèpiaca ícha icháuná olivo iséená iyú, uva ituní iyú nacáí, dabé nacáirica. Yá íbàliaca icháuná wáluma iyú. Néese samaritanosàiri imichàidacani ipira ínataléwa. Yá itéceni áiba capli néré, naimátatáipiná. Yá icùacani táiyápinama. ³⁵ Néese mapisáinámi àniwa, yáí Samaria yàasu cáli néeséerica ipáyaidaca capli íuwacali pucháiba moneda dracma iyú, caweniyéi yáawami plata quíramenírì, pucháiba èeri iwènicatáica. Yá samaritanosàiri íimaca capli íuwacali írì: 'Picùa cayába yáí máinírìca. Piúcacali plata mamáalàacata ícha yáí nuèrica píri picùanápínatani, yásí nupáyaidaca pía àniwa yáí piúquéerica nuànàcatáipínatá àniwa', íimaca yáí Samaria yàasu cáli néeséerica", íimaca yáí Jesúsca. ³⁶ Néese Jesús íimaca írì yáí yéewáidéerica wenàiwica:

—Máisiba asianái iicáca yáí máinírìca asialica àyapulcubàa. ¿Chánacaalí néená cáinináca iicáca áiba wenàiwica, yáí asiali cayéedéeyéi imánírìca írì báawéeri? —íimaca yáí Jesúsca. ³⁷ Néese yáí yéewáidéerica wenàiwica íimaca Jesús írì:

—Yára asialica iiquéericaté ipualé —íimaca. Néese Jesús íimaca írì:
—Piawa, pimàni mamáalàacata càita, áibanái írì nacáí càmlíyéica péenánái —íimaca yáí Jesúsca.

Jesús en casa de Marta y María

³⁸ Néeseté Jesús yèepùa yèepunicawa àniwa yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàanàca áiba yàcalé írìculé. Inanái tyacaté néré ípidenéchúa Marta. Uedáca nía ucapèe írìculéwa, yacaténá nayáapiná uenánái yáapichawa. ³⁹ Marta idèniaca yùuchawa ípidenéchúa María. Uái Mariaca úawinacawa mawíenita Jesús yàabàli írì uémlicaténá yéewáidacaná yéewáidacalénáiwa. ⁴⁰ Martata quéwa máini càulenáca úa, úbaidacáiná nayáacalé. Máadání úbaidaca nayáapiná. Néese úacawa Jesús yàatalé. Yá úumaca írì:

—Nuíwacali, ¿cáná píbatàa nùucha umàaca nuíbaidaca nulínáamitawa macáita wayáapiná? Pichuulla iyúudàanápíná núa —úumaca úái Martaca. ⁴¹ Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Marta, péemia cayába, ¿cáná máini maséeca píináidacawa piwàwawa, achúma nacáí piwàwa manùba wawási iwálise? ⁴² Iyaca abéerita wawási iwàwacutéeriwa wenáiwicanái írì, yáí nutàacáica. Piùcha María udéca únáidacawa uémianápíná yáí nutàacáica, cayábéeri áiba wawási ícha canánama. Canácata yáalíméeri yeedáca ulchani —íimaca yáí Jesúsca.

11

Jesús y la oración

¹ Aiba èerité Jesús iyaca áibalé, yá isutáca yáawawa Dios ícha. Idécanámi isutáca Dios ícha, néese abéeri yéewáidacalé íimaca írì:

—Wáiwacali, péewáida wía wasutáanápíná Dios ícha càide iyúwaté Juan el Bautista yéewáidacalé yéewáidacalénáiwa nasutáanápínaté Dios. ² Jesús íimaca nalí:

—Pisutacué Dios ícha, yá càicue píimaca pisutácawa:

Pía, Wáaniri Dios chènunisèeri, pimàaca macáí wenàiwica yàaca picáaluíniná. Pimàaca péenáiwana yàanàaca caquialéta yáí èerica píðàbacatáipínatá picùaca macáita. Pimàaca èeri minanái namànica càide iyúwa piwàwáaná cháí èeri írìcu càide iyúwa neebáidacaná pitáacái, níara iyéeyéica chènuniré.

³ Pía wayáapiná wamáapuèerica èeri imanùbaca.

⁴ Pimàaca piwàwawa wabáyawaná ícha, wíacáiná nacáí wamàacaca wawàwawa nabáyawaná ícha cawinácaalí imáníyéica walí báawéeri. Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasáa wía báawéeri Satanás ícha', càicue píimaca Dios írìwa", íimaca yáí Jesúsca. ⁵⁻⁶ Jesús íma nacáí yéewáidacalénái írìwa:

—Péemiacué comparación: Aiba asiali idèniaca yàacawéerináwa, yá yàanàaca icapèe néré catá bamuchúami. Yá isutáca ícha mamáalàacata: 'Pía nùacawéeriná, pia nuchàba máisiba pan yácáiná áiba nùacawéeriná idéca yàanàaca nupapèe néré, idéca yàacawa déeucíse. Canáca nulí nuèripiná iyáapíná', íimaca írì. ⁷ Néese yáí iyéerica capli írìcu càmita íma írì: 'Picá písáiwica nulí wawási. Nudéca nubállaca capli inùma. Nuénibe nadéca nacùacawa, waimacaténá íná càmita nùalimá numichàacawa nùacaténá píri quirínamatani', càmita càí íma írì. ⁸ Néese nùumacué píri, éwita càmicáaníta imichàawa yàacaténá írìni yàacawéerináacáanítani, càicáaníta yàaca írì macáita yáí imáapuèerica, isutáacáiná ícha mamáalàacata cachàinírìi iyú. ⁹ Càita nacáí nùumacué

pirí: Pisutácué mamáalàacata Dios ícha, yási imànicuéca piriwani. Càide iyúwa comparación ímáaná, picutácué mamáalàacatani, yási planàacuécani. Pimáidacué mamáalàacata capí inúma néeni, yási yàacuécua piriwani. ¹⁰ Yácaína cawinácaalí isutéerica mamáalàacata, yeedápináca iríwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàpinácani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capí inúma néeni, nàacuéca írini. Càita nacái cawinácaalí isutéerica mamáalàacata Dios ícha, Dios imànica írwa càide iyúwa isutáaná.

¹¹ “Péemiácué comparación: Pidèniacaalícué piriwa, càmitacué pia írí íba isutácaalí pícha pan iyáapináwa. Càmitacué pia iyáapiná àpi isutácaalí pícha cubái. ¹² Càmitacué pia iyáapiná chália isutácaalí pícha cawámai yéwé. ¹³ Ewitacué báawéyéicáaníta íwítáiseca pía, cáicáaníta cáininácuéca píicáca péenibewa, píalimácué nacái placa nalí cayábéeri wawási. Néeni, çcàmítasicué píalíawa cayábáaná íwítáise yái Wáaniri Dios chènuniáiserica? ¡Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios ibànùnápíná nalí Espíritu Santo, cawinácaalí isutéeyéica Dios íchani! —ímaca yái Jesúsca.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

¹⁴ Aiba èerité Jesús yúucaca demonio asialí ícha. Yái demonio mataàcaíca imànicaté asialí. Néese demonio yàacadènáamiwa asialí ícha, yáta asialí yáalimá itànica àniwa. Niái wenàiwica iyéeyéica néeni nàináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús írí íwalíise yái imàníináca. ¹⁵ Quéwa abènaméeyéi náimaca: “Yái asialí Jesúsca idèniaca Beelzebú íwítáise, yái demonio íwacalínáca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica ícha Beelzebú íwítáise iyú”, náimaca Jesús íwali.

¹⁶ Aibanái nawàwa náalimáidaca naicáwa Jesús asáisi idèniacaalí Dios íwítáise, iná nasutáca ícha imàníinápiná yái càmlíríca wenàiwica idé imànica. ¹⁷ Yá Jesús yáalíacawa nàináidáanáwa nawàwáaná náalimáidaca naicáwani. Yá ímaca nalí:

“Péemiácué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí ípunitawáaca, yási nàasu cáli imáalàacawa. Néese àniwa ábanái néenánái napéliacaalí náipunitawáaca, càmita náalimá náyaca abéeri capí írúcu. ¹⁸ Càita nacái Satanás yáasu demonionái napéliacaalí náipunitawáacatá, néese càmita yáalimá cachàini Satanás quírínamatá. Càicuéca núumaca píri pímacáinácué núwali núucáanása demonio wenàiwica ícha Beelzebú íwítáise iyú, yái demonio íwacalínáca. ¹⁹ Quéwa picháawáacaalícué nuináwaná íwali mamáalàacata núucáanása demonio wenàiwica ícha Beelzebú íwítáise iyú, néese iwàwacutácué picálidaca nulí cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénácué yúucaca demonio wenàiwica ícha. Píalíacawa càmita náuca demonio Beelzebú íwítáise iyú. Iná péewáidacalénái nadéca náasáidaca càmitacué picárida nuináwaná íwali báisíri iyú. ²⁰ Nudéca núucaca demonio wenàiwica ícha Dios íwítáise iyú. Iná nudéca núasáidacuéca píri Dios icùaná abéechúanaméeyéi wenàiwica péewibáa.

²¹⁻²² “Núucaca demonio wenàiwica ícha nuíwítáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás ícha. Péemiácué comparación: Cachàinicaalí asialí, idèniacaalí cayába icáapisáíwa, yási icùaca ícapéewa cachàiníri iyú, yáasu nacáíwa iyéerica ícapèe írúcu, ípíchaná cayéedéeri yàanàca imelùdacaténá íchani. Quéwa cawàwanáta áiba asialí yàanàca cachàiníríca capí íwacalí ícha, néese imawèniadaca íchawa capí íwacalí, yási imelùdacaca ícha icáapisáimi, yáasumi nacái yàacaténá yáapichéeyéi iríwani. Càita nacái Satanás idacùaca wenàiwica íwítáise, cachàiníri iyú ípíchaná namusúacawa ícha. Quéwa núata iwasáaca wenàiwica Satanás ícha cachàinicáiná núa Satanás ícha.

²³ “Píacué càmlíyéica abédanama íwítáise núapícha, piúwídecuéca pímaníca núa; càmitacué píyúudáa núwacáidaca wenàiwica Dios írípíná, néese píyúudáacuéca Satanás iméeráidacaténá wenàiwica Dios ícha meedá”, ímaca yái Jesúsca.

El espíritu impuro que regresa

²⁴ Jesús ímaca nalí: “Demonio yàacaalíwa wenàiwica ícha, yási demonio iméeráacawa chuíri cáli íinata, yá icutáca iyamáacatáipínáwa. Càmicaalí demonio yàanàa iyamáacatáipínáwa, néese ímaca ínáidacawa íríwa: ‘Nuèpúacawa àniwa nucapèe néréwa yáara wenàiwicaca núacatáiseecatéwa ícha’, ímaca íríwa yái demoniaca. ²⁵ Néese demonio yèepúacawa àniwa, yási demonio yàanàca wenàiwica cáiwítáiseeri càide iyúwa cayábéeri capí natunuérica, nachùniérica nacái cayába. ²⁶ Néese demonio yàaca iwacáidaca yáapíchawa siete namanúbaca demonio máiníyéi báawaca ícha. Néese macáita nawàlúacawa wenàiwica iwàwalículé nadacùacaténá íwítáise. Yási namànica wenàiwica írí báawéeri máini ícha yái idábáanéerica demonio imáníricaté írí quéecháwaca”, ímaca yái Jesúsca.

La felicidad verdadera

²⁷ Idècunitáacá Jesús icálidaca nalíni, yá abéechúa inanái úumaca cachàiníri iyú: —¡Casíimáica píwali úara inanáica imàaquéechúacaté pímusúca píicá èeri, úara idáwinèechúacaté píalí! —úumaca. ²⁸ Quéwa Jesús ímaca ulí:

—¡Báisíta, quéwa cachàini yáwanái casíimáica uícha núa, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái, namànica nacái càide iyúwa ímáaná! —ímaca yái Jesúsca.

La gente mala pide una señal milagrosa

²⁹ Néeseté manúba wenàiwica nàwacáidáyacawa mamáalàacata Jesús itéese. Yá Jesús idábaca icàlidaca nalíni: “Báawaca náiwitáise níai wenàiwicaca iyéeyéica siúcade; nasutáca nuícha numàninápiná naicá yái camíirica wenàiwica idé imànica. Càmita quéwa numànipiná nalí càiri wawási. Numàacáita naicáca numàninápiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáaná. ³⁰ Càide iyúwaté Nínive iyacàlená mínanáimi nàalánáwa Dios ibànüacaté nàatalé profeta Jonás, càita nacái numàacapiná wenàiwica nàalíacawa nùwali, núa asiali Dios néeséerica, numànipinacáiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáaté. ³¹ Aiba èriwa, Dios yúuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yási níai wenàiwicaca iyéeyéica siúcade nabàlùapináwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná iwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Néese Sur yàasu cáli icuèchúami camíchúu israelita umichàapinácawa uchàawàcaténá naináwaná iwali níai israelitaca iyéeyéica siúca. Bàaluitécáiná ùanàca máini déecuise wàasu cáli ínatalépiná uemíacaténaté rey Salomón itàacái máini cáalíacáica, úalíacáinatéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacási cáalíacái iriyú. Quéwa éwita nùyacáaníta nèewibàa, níai israelitaca, núa cachàinírica íiwitáise rey Salomón ichàini íicha, càicáaníta càmita neebáida nutàacái. Iná cabáyawanáca Dios iicáca nía. ³² Nía nacái camíiyéica israelita iyéeyéicaté Nínive iyacàlená irícu namichàapinácawa èri imáalàacaalíwa Dios yúuwichàidapinácaalí báawéeyéi wenàiwica. Néese níai israelitaca iyéeyéica siúca nabàlùapináwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná iwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Yási Nínive iyacàlená mínanáimi nachàawápiná israelitanái iináwaná iwali, bàaluitécáiná Nínive iyacàlená mínanáimi nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemiácáinaté profeta Jonás icàlidaca nalíni Dios inùmalícuise. Néese, éwita nùyacáaníta nèewibàa siúcade, níai israelitaca, núa cachàinírica íiwitáise profeta Jonás ichàini íicha, càicáaníta càmita neebáida nutàacái. Iná máini cabáyawanáca Dios iicáca nía”, íimaca yái Jesúsca.

La lámpara del cuerpo

³³ Jesús íimaca nali: “Péemíacué comparación: Watúcuniacaalí lámpara, càmita wabàani catàcatalé, càmita nacái yàalus iriculé. Néese wamàacaca lámpara icànaca chènunibàa amalàcaténá wenàiwicanái irí iwàlùeyéicawa néré. ³⁴ Pitúí nacái iyaca píri càide iyúwa lámpara pituicáiná imàacaca piicáca. Cayábacaalí pituú, yási amalánamaca piicáca. Quéwa, báawacaalí pituú, néese catáca piicáidaca. ³⁵ Néese, yái píináidéericawa piwàwalícuisewa iyaca càide iyúwa catuúri íiwitáise. Iná picúa cayába piwàwawa, masaquèeri iyú, picá cáininá piicáca áiba wawási Dios íicha, ípíchaná catáca píiwitáise. ³⁶ Amalácaalí píiwitáise, canásiwacaalí catá píiwitáise, yási píalíaca piicáca cayábèeri báawéeri íichaná, càide iyúwa lámpara icànacaalí piwali”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

³⁷ Idécánáamité Jesús icàlidacani wenàiwicanái irí, yá abèeri fariseo imáidaca Jesús iyáacatiná iyáacaléwa. Inaté Jesús iwàlùacawa fariseo icápèe iriculé, yá yáawinacawa mesa iwéré. ³⁸ Yái fariseo íináidacawa manuísiwata iicáidaca Jesús irí iicáciná Jesús càmita imàni culto nacáiri íibatcaténá icáapiwa èerèeri iyú, iyúwa fariseonái íiwitáise iyáaná ípíchawáise iyáaca iyáacaléwa. ³⁹ Quéwa Wáiwacali íimaca irí:

—Píacué fariseoca, pimànicuèca madécáná wawási èerèeri iyú càide iyúwaté píawirináimi yéewáidáanacué pía, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacáacuèca píiwitáise. Péemiácué comparación: Càicuèca píade iyúwa bacàa, quírápieli nacái wáibéyéica íinatábàa. Quéwa máini báawaca píiwitáise piwàwalícuisewa càide iyúwa bacàa ipuniéchuacawa casaquèeri iyú, peedácinácué píriwa manúba wawási piyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimàníricuèca. ⁴⁰ ¡Píacué camíiyéica yáalíawa! ¿Càmitacué píalíawa Dios yáalimá iicáca piwàwalículéwa càide iyúwa iicáaná nacái macái wawási wenàiwica yáaliméerica iicáca ituú iyúwa? ⁴¹ Quéwa, iwàwacutácué masacáca pimànica píiwitáisewa piwàwalícuisewa queéchacáwa yéewanápinácué piaca catulúelanéeyéeri irí cayábèeri ofrenda Dios irípiná. Masacáacaalícué pimànica píiwitáisewa, yási masacáca Dios iicácué macáita yái pimàníricuèca.

⁴² “¡Dios yúuwichàidapinácué píawa, píacué fariseoca! Pimàcacuèca bànacalé ofrenda iyú Dios irí abèerinama néená níai diyéyica imanúbaca píbanacaleca púbéyéica, níai menta íbáiná, ruda íbáiná nacái, macái bànacalé íwitáaná nacái, càide iyúwaté Dios ichùullanácué pimàacaca irí nía ofrenda iyú sacerdotenái iyáapiná. Quéwa, càmitacué picúa wenàiwicanái machacàníri iyú, càmitacué nacái cáininá piicáca Dios. Máinicué iwàwacutá càí pimànica, quéwa picácué píyamáida pimàca píasu cawèníriwa Dios irípiná ofrenda iyú.

⁴³ “¡Dios yúuwichàidapinácué píawa, píacué fariseoca!, iwàwéyéica máini yáawinacawa macái wenàiwica yàacuèsemi chènunibèeri yàalubáisi íinata néewáidacáalu irícu pimànicaténácué culto, yéewacaténácué naicáca pía iyúwa máiniyéica cachànica. Casímíacuèca piwàwa nacái natáidacáinácué pía máini cáimíetaquèeri iyú bamuchúamibàa yàcalé áibanái wenàiwica naicácaténácué natáidaca pía.

⁴⁴ “¡Dios yùuwichàidapinacué piawa! Péemiacué comparación: Càicuéca piade iyúwa càliculli càmiyí wənàiwica yáallawa alénacaalí càliculli iyaca, néese wənàiwica nàipinaca càliculli ínatabàa, quéwa càmita nàallawa nàipinaca casaquèeri ínatabàa. Càita nacái áibanái néemiaca péewáidánacué nía quéwa càmita nàallawa casaçacuéca piíwítáise”, ímaca yái Jesúsca.

⁴⁵ Iná abéeri yéewáidéeri wənàiwica templo írúcu ímaca Jesús írí:

—Pía, yéewáidéerica wənàiwica, picàlidacáiná càiri tàacáisi fariseonái írí, iná pitàaníca piyaca wàwali nacái báawéeri iyú, wía yéewáidéeyéica wənàiwica templo írúcu —ímaca. ⁴⁶ Quéwa Jesús ímaca:

—¡Dios yùuwichàidapinacué pía nacái, piacué yéewáidéeyéica wənàiwica templo írúcu! Péemiacué comparación: Càicuéca piade iyúwa nàiwacanánái ichùuliéyéica wənàiwica iwáacutáidaca máini imiéri wawási, néese càmita nayúudàa iwáacutáidacani, ibatàa nacáapi ipùata achúmèerína iyúpináta, càmita nayúudàa iwáacutáidacani. Càita nacái pichùullacuéca wənàiwica namànínápiná madécaná càulenéri wawási píimacáinácué Dios iwàwacasa càì namànica, néese càmitacué pimání càide iyúwa pichùullaná áibanái imànica.

⁴⁷ “¡Dios yùuwichàidapinacué piawa!, piacué imàníyeyéica cayábanaméeyéi iicacánawa capli profetanáimi yáasu càlicullimi iwicáubàa, piwàwacáináscué piwàwalica nía, Dios yáasu wənàiwica profetanámica piawirináimi inuyéycaté. ⁴⁸ Iná píasáidacuéca abédanama piíwítáise piawirináimi yáapichawa, cayábaca piicácuéca yái namáníricaté; nanúacáinaté profetanái, néese cayábacuéca pimànica profetanáimi yáasu càlicullimi.

⁴⁹ “Iná Dios ímaca cáaliacáiri iyú: ‘Nubànùapiná profetanái, apóstolnái nacái nacàlidacaténá nutàacái israelitanái írí. Néese israelitanái namànípiná báawéeri abénaméeyéi írí, nanúapiná nacái áibanái néená’, càité ímaca yái Diosca. ⁵⁰ Yacáiná Dios yùuwichàidapinacué piawa, piacué israelítica iyéeyéica siùca ìwalíse yái piawirináimicué inúanacaté Dios yáasu wənàiwica profetanái, Dios idàbacatáiscaté èriquerí àta siùca nacáide. ⁵¹ Yára idàbàanéerica nanúacaté ìpidenéericaté Abel. Néese nanúacaté áibanái manúbéeyéi. Yára nanuéricaté namàaláidáná canánama ìpidenáté Zacarías, yái profeta nanuéricaté templo ibácháwalená írúcu, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái. Iná núumacué píri, Dios yùuwichàidapinacué piawa, piacué israelítica iyéeyéica siùca ìwalíse yái piawirináimicué inúanacaté profetanái, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalcúise.

⁵² “¡Dios yùuwichàidapinacué piawa, piacué yéewáidéeyéica wənàiwica templo írúcu! Péemiacué comparación: Càicuéca piade iyúwa wənàiwica iyéeduéyéica capli yáasu llave, néese càmita nawàlùawa capli írúculé, càmita nacái nabatàa áibanái iwàlùacawa. Càita nacái piacué: Ewitacué píaliacáanitawa càinácaalí Dios itàacái ímáaná, càicáaníta càmitacué piwénúada piíwítáisewa peebáidacaténáni, càmita nacái pibatàa áibanái yeebáidacani”, ímaca yái Jesúsca.

⁵³ Idécanáami càì Jesús ímaca nalí, yá calúaca nía báawanama, níai yéewáidéeyéica wənàiwica templo írúcu, nía nacái fariseoca. Néese nadàbaca nasutáca néemiawa Jesús manùba wawási ìwali nasáiwicacaténá írí wawási. ⁵⁴ Nàalimáidaca naicáwani ímáanápiná áiba wawási báawéeri yéewanápiná nacháawàca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa.

12

Jesús enseña contra la hipocresía

¹ Néenálité madécaná mil namanúbaca wənàiwica nàwacáidáyacacawa Jesús yàatalé naicácaténáni. Máinicáiná dàalaca néré wənàiwica, iná nabawáidáyacacawa. Yá Jesús idàbaca icàlidaca quéeçacáwa yéewáidacalénái íríwani. Yá ímaca nalí: “Picácué píchawa fariseonái yáasu levadura. Yái levadura ímáanáca càicanide iyúwa nàiwítáise pucháibéeri, ipíchanacué nacái pucháibacuéca piíwítáise. ² Càmitacué píalímá pibáaca pibáyawanáwa càiripináta. Aibaalípiná macáita nàallacawa ìwali. ³ Iná macáita wawási pitàanírúcuéca ìwali catéeri írúcu, áibaalípiná macáita néemípináca amalánama ìwali. Macáita wawási pitàanírúcuéca ìwali íbàacanèeri iyú áibanái ícha, picapèe imàdàaná írúcuwa, yásí áiba èeriwa nàiriacawa capli ipùatalículé, yá nacàlidapinacani cacháimíri iyú macái yàcalé mìnánái írí”, ímaca yái Jesúsca.

A quién se debe tener miedo

⁴ Jesús ímaca yéewáidacalénái íríwa: “Piacué nùacawéeyéiná, núumacuéca píri, càmita iwàwacutá cáalucuéca pía náicha èeri mìnánái yáaliméeyéica inúacuéca pía, quéwa idécanámicué nanúaca pía, néese càmita quirínama nàalimá namànica píri báawéeri. ⁵ Quéwa núcàlidacuéca píri ìwali cawínacaalí iwàwacutá cáalucuéca pía ícha: Iwàwacutácué cáaluca pía Dios ícha, yái yáaliméerica yeedácuéca picáuca, yúucacaténacué pía infierno írúculé. Báisita, iwàwacutácué cáaluca pía ícha manuísíwata, ipíchanacué pimànica pibáyawanáwa, piacaténacué nacái icàaluíniná.

⁶ “Péemiacué comparación: Nawénda cinco namanúbaca púubéeyéi màsibèe pucháiba moneda ìwalínápiná càmicáiná máini cawènica màsibèe. Quéwa Dios càmita ímáicha nía

ibatàa abéeripiná, càmita Dios iimáichani, yáì màsibèeca. ⁷ Càita nacáì Dios icùacuéca pía. Dios yáálacuécawa macáita piwali, àta càisimalénacaalícué píiwita ibáiná, yáalía nacáìwa Dioscáiná idéca iputàaca nía abénamata. Iná picácué cáalu píináidacawa piwàwawa, Dioscáiná iicácuéca pía iyúwa cawèníri yáwanáì náicha macáì púubéeyéì màsibèe manùbèeyéì”, ìimaca nalí yáì Jesúsca.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

⁸ Jesús ìimaca nalí: “Núumacué píri, cawinácaalí wenàiwicani icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacáì wenàiwicani yàacuésemi, yásì núa nacáì, asiali Dios néeséerica, nucàlidapiná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicani Dios yàasu ángelnáì yàacuésemi. ⁹ Aibacaalí quéwa càmita icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacáì wenàiwicani yàacuésemi, néese nucàlidapiná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicani Dios yàasu ángelnáì yàacuésemi.

¹⁰ “Aibacaalí itàaní báawéeri iyú nùwali, núa asiali Dios néeséerica, néese iwènúadacaalí ìwítáisewa báawéeri ìicha, yásì Dios imàacapiná iwàwawa ibáyawaná ìicha. Quéwa aibacaalí itàaní báawéeri iyú Espiritu Santo ìwali, néese càmita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ìicha.

¹¹ “Náibàapínacué píawa nacháawàacaténacué piináwaná ìwali judiónáì yéewáidacáalu ìricu, jueznáì yàatalé nacáì, yàcalé ìiwacanáì yàatalé nacáì, quéwa picácué achúma píináidawa piwàwawa ìwali càinacaalí iyú yéewanápiná picàlidaca piináwaná ìwaliwa, ìwali nacáì yáì tàacáisi iwàwacutéericuéca picàlidaca nalí. ¹² Iwàwacutácalípiná picàlidaca piináwanáwa, yásì Espiritu Santo yéewáidacué píawa, càinacaalícué iwàwacutánápiná picàlidaca nalí”, ìimaca yáì Jesúsca.

El peligro de las riquezas

¹³ Néeseté áiba asiali ibàlùericawa wenàiwicani yèewi ìimaca Jesús ìri:

—Pía, yéewáidéerica wia, picùhulla nuénásàiri yàaca nulí nùasupiná wàaniri yàasumi yéená —ìimaca. ¹⁴ Jesús ìimaca ìri:

—Pía, nùacawéerináca, càmita nùanàa càide iyúwa juez imàniná nuémiacaténá wenàiwicani nacháawàaca áibanáì iináwaná ìwali, càmita nacáì nùanàa nuseríacaténá nàaniri yàasumi yèewi —ìimaca yáì Jesúsca. ¹⁵ Néese Jesús ìimaca nacáì:

—Píicácué píichawa cayába. Picácué piwàwa peedáca píriwa mamáalàacata cawèníri wawàsi. Wáalimáca wáyaca casímáiri iyú éwita canácaalí walí manùba cawèníri. Ewita wenàiwica idèniacaalí yàasuwa madécana cawèníri, càicáaníta càmita yáalimá yáalíacawa asáisi iyacaalípiná madécana camuí —ìimaca yáì Jesúsca.

¹⁶ Néese Jesús yéewáidaca núa. Yá ìimaca nalí: “Péemiacué comparación: Iyacaté càasuíri asiali, idèniéricaté madécana ibànacalewa. Néese áiba camuté càasuíri yeedáca manùba iyacanási ibànacale ìichawa. ¹⁷ Néese càasuíri ìináidacawa, yá ìimaca ìriwa: ‘¿Càinásica iwàwacutá numànica? Canáca nulí cayába capli imanùbaca nùwacáidacalépiná yàacási yáì nuedéerica nubànacale ìichawa’, ìimaca ìriwa. ¹⁸⁻¹⁹ Néese ìimaca ìriwa àniwa: ‘Siùca núalíacawa càinacaalí numànínápiná. Nucàlìlapiná nucapèewa nuchùnìacaténá àniwa manuínaméeyéì iyú nabàlùacawa yéewanápiná nucùaca nalícu macáita yáì nubànacaleca nuedéerica, macáita nùasu nacáìwa. Néesecáwa, yásì núumaca nulíwa: Pía, nùacawéerináca, siùcade pidènica manùba cawèníri picuèrica píripínáwa piyacaténá iyú madécana camuípiná. Iná piyamáida piawawa, piyáa piyáacaléwa, píira nacáì, casímáì nacáì piwàwa’, ìimaca ìriwa yáì càasuírìca. ²⁰ Quéwa Dios ìimaca ìri: ‘Pía asiali máiwítáiséerica. Yáta catáquéì péetáwa. Néese macáita yáì piwacáidéerica píripínáwa, áibanáì needápiná nalíwani macáita, áibanáì wenàiwica càmiyéica píalía ìwali’, ìimaca yáì Diosca. ²¹ Càita iyaca cawinácaalí wenàiwica ìwacáidéericáita ìriwa meedá cawèníri yàasupináwa, càmlíri quéwa imàni càide iyúwa Dios iwàwáná”, ìimaca yáì Jesúsca.

Dios cuida de sus hijos

²² Néeseté Jesús ìimaca yéewáidacalénáì ìriwa: “Péemiacué cayába: Picácué achúma píináidánícawa piwàwawa ìwali càinacaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, piyacaténacué, càinacaalícué iyú yéewanápiná nacáì peedáca píbàlepináwa, piwalicaténacué píbàlewa. ²³ Máiníri cawènica wacáuca yàacási ìicha. Wainá nacáì máiníri cawènica bàlesi ìicha. Dios idéca yàaca wacáuca cháì èeri ìricu, wainá nacáì cawèníri iná yéewa wáalíacawa yàanápiná walí wawàsi càmlírica máini cawènica, yáì yàacásica, yáì bàlesica nacáì. ²⁴ Píicáidacué nalí níai cuípíracá. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacáì needá nabànacalewa. Canáca nacáì nacapèe nadèniacatalépiná nabànacale iyacanáwa. Quéwa Diosta yàaca nayáapiná. Néeni, ¡máinícuéca càinínaca Dios iicáca pía náicha níai màsibèeca! Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanacué pía nacáì. ²⁵ Néese, éwítacué píináidánícaalíwa piwàwawa báawanama, càicáaníta càmitacué píalimá cáala pímanícuéca picáucawa, ibatàa abéeri hora piná, càmitacué píalimá càì. ²⁶ Càmicáinacué píalimá pímaníca càiri achúmèeri wawàsi, iná canéeri iwèni meedá píináidacaalícuéwa piwàwawa báawanama yàacási ìwali, bàlesi nacáì.

²⁷ “Piicáidacué cainácaalí íiwínási nadàwinàcawa: Càmita náibaida. Càmita nacái needá sáawáli namànriripiná nabàlewa. Quéwa númacué pirí nadèniaca náiwínáwa cayábèeri iicacánáwa rey Salomón ibàle fícha, éwitaté máiníicáníta càasuca Salomónca. ²⁸ Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná cayábèeri iicacánáwa, éwita masicái nàyacáaníta maléena èeri meedá manacúalibàa, néese tawícha, yá wenàiwica neemàcani quichái iyú. Dios imànica cayábèeri masicái irí waiquéerica càiride iyúwa canèeri iwèni, iná iwàwacutácué pialíacawa Dios yàanàpinácué pibàlepiná nacái. ¿Cánácué càmita manuí pínáidacawa piwàwawa Dios iwali icùanàpinácué pía? ²⁹ Picácué pínáidàaniwa mamàalàacata cainácaalícué iyú yéwanàpiná peedáca piyáacaléwa. Picácué máini achúmaca pínáidacawa piwàwawa iwali mamàalàacata. ³⁰ Níacáiná macái èeri mìnánái càmiyéica Dios yéeniibeca nánáidàanicawa nawàwawa iwali, yá wawàsica. Quéwa iyacué pirí Wáaniri Dios yáaliéerica càirínácaalí wawàsi pimáapuèricuèca. ³¹ Píalimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichuuláná pimànica, macái pichàini iyúwa, yási Dios yàacué pirí nacái macáita cainácaalícué pimáapuèrica”, íimaca yái Jesúsca.

Riqueza en el cielo

³² Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué cáalu pía, píacué nàusu ovejanáica; máisibáwanáitacué pía, quéwa Wáaniri Dios idéca yeedácuèca pía imàacáanàpinácué yàasunáica pía, icùacaténácué pía. ³³ Piwéndacué píasuwa. Píacué iwènináami catúulécaneeyéi irí. Yási pidènapinácué cawènisíwèeri càmirica imàalàawa Dios yèeripinácué pirí chènuniré, aléera càmicaléca ewisàimipinácué píchani, càmicaléca cayéedèeri yáalimá iwàlùacawa, càmita nacái cawéè imàalàidacuéca píchani. ³⁴ Yási píasucué cawènrísiwa iyapíná chènuniré, iná piwàwapinácué piyaca chènuniré”, íimaca yái Jesúsca.

Hay que estar preparados

³⁵ Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Pichùniacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese. Péemiacué comparación: Piyacué càide iyúwa wenàiwica idécanáami iwálca ibàlewa, ipucúadaca nacái yàasu lámparawa. ³⁶ Picùacué nùacawa néese càide iyúwa áibanái íbaidéyéica nacùacalí náiwacaliwa yèepùacawa casamiento néese, áibanái imànicatalé fiesta nacásàacadénáamiwa. Nacùaca náiwacaliwa yàacawa néese àta yàanàacataléta casamiento néese, yéewánápiná nacùaca irí capii inùma ráunamáita yàanàacaalípiná imáidaca. ³⁷ Yái náiwacali yàanàacaalípiná, yá yàanàacaalí núa càmiyéica iimá, yási casíimáica yàasu wenàiwicanái. Péemiacué cayába, yái náiwacali ichùnnapináca yàasuwa iwactúacaténá nali nayáapíná. ³⁸ Casíimáica níawa, náiwacali yàanàacaalí núa càmiyéi iimá, éwita yàanàacaalí néré catá bamuchúami, càmiccaalí nacái, cacámalaléwa nacái. ³⁹ Péemiacué comparación: Capii íiwacali yáaliacaalítéwa cainácaalípiná hora iricu cayéedèeri yàanàacatá, néese càmita íbatáa nacùaca capiiñuma nayéedùanàpiná fícha yàasutá. Càmita quéwa capii íiwacali yáaliawa cainácaalípiná hora iricu cayéedèeri yàanàa. ⁴⁰ Càita nacáicué pía. Pichùniacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese, núa asiali Dios néeséerica, nùacáináwa néese càmicaláipinátacué picùca nùanàa”, íimaca yái Jesúsca.

El criado fiel y el criado infiel

⁴¹ Néeseté Pedro isutáca yéemiawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿picálidásica yái comparaciónca péewáidacaténá wíawamita wía péewáidacaléca, càmicaalí nacái, péewáidasica canánama wenàiwica? —Íimaca yái Pedroca.

⁴² Néese Wáiwacali íimaca: “Péemiacué comparación: Iwàwacutácué piyaca càide iyúwa capii íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwica, yeebáidèeri nacái íiwacali itàacáíwa machacánriri iyú. Iná yái capii íiwacalica, ipichawáise yàacawa icapèe fíchawa, yá ichuùliaca yàasu wenàiwicawa icùanàpiná yàasu wenàiwica áibanái, yàacaténá nacái nayáapíná èeri imanùbaca. ⁴³ Néesecáwa íiwacali yàanàacaalípiná àniwa, yá casíimáica yàasu wenàiwica imànicaalícawa iyaca càide iyúwa íiwacali íimáanáté irí. ⁴⁴ Péemiacué cayába, yái íiwacali imàacapíná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácaná yàasu wenàiwica íibaidaca cayába íiwacali iríwa, idècunitàacá canáca yái íiwacalica. ⁴⁵⁻⁴⁶ Quéwa yái íiwacali yàasu wenàiwicawa iyúunáidacaalí íiwacali idècuniacawa mamàalàacata, yá nacái idàbacaalí icapèedáidaca in-acáiyéiwa íibaidéyéica, yá iyamáidaca íibaidaca iyáacaténá manuí iyáacaléwa, íiraca nacái, icámánápiná nacái, yáta íiwacali yàanàapínáca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicaláita icùca yàanàaca, áiba hora nacái càmiri yáalláwa iwali íiwacali yàanàanàpiná. Yási íiwacali idalùaca yéewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica, càide iyúwa yúuwicháidáná wenàiwica càmiyéica yeebáida itàacái.

⁴⁷ “Cawinácaalí yàasu wenàiwicanái yáaliyéerica cainácaalí náiwacali iwàwáaná namànica, quéwa càmiyéica icùca íiwacali yàanàaca, càmiyéica yeebáida nacái íiwacali itàacáíwa, yá náiwacali icapèedáidapíná níawa manùba yàawíríca cacháiníri cabèesi iyú. ⁴⁸ Néeseta quéwa cawinácaalí yàasu wenàiwica càmirica yáaliawa cayába cainácaalí íiwacali iwàwáaná yàasu wenàiwica imànica, néese imànicaalí íbáyawanáwa, yási íiwacali icapèedáidaca báawatatàani.

Cawinácaalí yáaliyéycawa cayába, iwàwacutá namànica máini machacàniri iyú. Caw-inácaalí yáasu wenàiwica íwacali imàaqueyéycica icùaca manùba, iwàwacutá nacùaca nía máini cayábéeri iyú náicha áibanái càmíiyéycica icùaca manùba”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús es causa de división

⁴⁹ Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé, íná càulenéeri wawàsi yàanàpináca macáa èeri mìnánái iwali càide iyúwa quichái yeemácaalí wenàiwica; yá jmáini nuwàwa quichái idàbaca ipucúacawa ráunamáita! ⁵⁰ ¡Iwàwacutápiná nùuwichàacawa cáiwíri yùuwichàacáisi iyú, yá máini báawaca nuínáidacawa nuwàwawa siùcade àta numáalàidacatalépináta nùuwichàacawa! ⁵¹ Picácué pínáidawa wenàiwicanái nàypiná matuibanáita nàpichawáaca nùanàacáaníta aléi èeri iriculé. ¡Cámíirita! Néese, càmita abédanama náiwitáise nùwali. ⁵² Siùcáisede nàyacaaalí cinco namanùbaca nëenánái, yási máisiba càmita abédanama náiwitáise pucháiba yáapicha, càita nacái, càmita abédanama pucháiba íiwitáise máisiba yáapicha. ⁵³ Asíali yùuwidaca imànipináca ìriwa. Ìri nacái yùuwidaca imànipiná yáaniriwa. Inanái úuwidaca umànipináca uíduwa. Uídu nacái úuwidaca umànipiná uatúawa. Ua nacái ucuíruwa úuwidaca umànipiná uiníruwa. Uiníru nacái úuwidaca umànipiná ucuíruwa, nácáiná abénaméeyéi nëená neebáidapiná nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

Las señales de los tiempos

⁵⁴ Yá Jesús íimaca wenàiwicanái irí: “Péemiacué comparación: Chái Israel yáasu cáli íinata, piicácaalícué manùba acalée namichàacawa èeri iwàlùacatáisewa, yási píimacuéca piriwáaca: ‘Aca uníara wàatalé’. Yási yùuwàacawa. ⁵⁵ Néese cáuli ipùacaalí sur nëese, yási píimacuéca ùuleca cáminá walíwa. Yási ùulecani. ⁵⁶ ¡Píacué pucháibéeyéycica íiwitáise! Píalíacuécawa càmínacaalí íimáaná yái acalée ùicacánáwa, cháí cáli nacái. Iná píalíacuéca nacáíwa càmínacaalí íimáaná yái Dios imàníríca siuca, quéwa picàlidacáitacué pichíwawa càmítasacué píalíwawa cawinácaalí nù”, íimaca yái Jesúsca.

Procura ponerte en paz con tu enemigo

⁵⁷ Jesús íimaca nalí: “¿Cánacué càmita pínáidawa machacàniri iyú pimànínápinácué cayábéeri? ⁵⁸ Pisutá Dios íicha caquialéta imàacáanápiná iwàwawa píbáyawaná íicha, ipíchaná yùuwichàidaca pía. Càmicaalí càì pimàni, yási Dios iyaca piri càiride iyúwa piùwíde. Péemia comparación: Piùwíde itécaalí pía ícháawàacaténá piináwaná iwali nacuèrinánái irí, yá iwàwacutá pitàanica yáapicha éeréta àyapulicubàa. Pisutá íicha wawàsi caquialéta imàacáanápiná iwàwawa píbáyawaná íicha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí pisutá íicha càì, yási juez imàacaca úwinái náibàaca pía, yá úwinái náucapiná píawa presoíyéi ibànaliculé, nacpeedáidacaténá píawa. ⁵⁹ Péemia cayába. Canácatáita namusúawa nàuwichàacái íichawa presoíyéi ibàna írícuse àta napáyaidacataléta náichawa namawèniacálewa macáita, àta abéeri centavo piná, yái centavo namáalàidáaná canánama. Càita nacái càmita píalímá pimusúacawa Dios yáasu yùuwichàacáisi íicha càiripináta”, íimaca yái Jesúsca.

13

Importancia de la conversión

¹ Néenialité abénaméeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yàatalé, yá nacàlidaca Jesús írini, Pilato gobernador imàacacaté yáasu úwináíwa inúaca wenàiwica Galilea yáasu cáli nëeséeyéi. Yaté Galilea nëeséeyéi íiranámi yéewíacawa napira íiranámi yéewiwa, níái píráimica nanuyéycaté sacrificio piná nàacaténá Dios icàaluíná. Uwináí inúacáiná nía mawiénita irí yáni nanúacatái napirawa, íná yéewa náiranámi yéewíacawa napira íiranámi yéewiwa.

² Néese Jesús íimaca nalí: “Níara Galilea yáasu cáli nëeséeyéica nëetacatéwa máini báawéeri iyú. Iná cawàyanátacué piyúunáidaca cabáyawanacaté nía náicha canánama iyéeyéycica nàasu cáli íinata. ³ Núumacué piri, càmítaté cabáyawaná nía áibanái íicha. Néese càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa Dios írípíná, yási péetápinácué nacáíwa méetàuculé Dios íicha. ⁴ Péemiácatécué nacái naináwaná iwali áibanái dieciocho namanùbaca yéetéeyéycatéwa Silóe néré chènuníri capli yùuwàacáinatéwa nàinatábàa. Picácué pínáidawa cabáyawanéeyéycica nía náicha macáita Jerusalén iyacaléná mìnánáica. ⁵ Núumacué piri, càmítaté cabáyawaná nía áibanái íicha. Néese càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa Dios írípíná, yási macáita péetápinácué nacáíwa méetàuculé Dios íicha”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la higuera sin fruto

⁶ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú àniwa, náalíacaténáwa mesúnamáita Dios yùuwichàidáanápináté israelitanái. Yá íimaca nalí: “Aiba asíali idèniacaté higuera yéetaná yáasu uva ibànacaléná yéewiréwa. Yàaca íicácaténá idènièricaalí iyacanáwa yái áicuca, quéwa canáca yàanèeri iyacanáca. ⁷ Iná bñacalé íwacali íimaca yáasu wenàiwica íríwa icuèrica uva ibànacaléná: ‘Píicá yái áicuca. Nudéca nucutáca iyacaná máisiba camuí imanùbaca. Yá

canáca iyacaná. Iná piúcani. Canápináta meedá wamàaca ibàlùacawa cháí màyacanéeri', íimaca. ⁸ Quéwa yáí icuèrica bànacalé íimaca íiwacali írîwa: 'Núiwacali, píimàaca ibàlùacawa cháí quirítàacáwa abéeri camuípiná. Yá nubàsabàsáidaca itéesebàa cáli, núwacáidapíná nacáí píráí iyami cayábacaténá írî cáli. ⁹ Yá cawàwanáta càyacanánani. Néese quéwa màyacanácaali mamáalàacatani, yásí piúcacani', íimaca íiwacali írîwa", íimaca yáí Jesúsca.

Jesús sana en el día de reposo a una mujer jorobada

¹⁰ Aiba sábadu judíonáí iyamáidacatáicawa, Jesús yéewáidacaté nía néewáidacáalu írîcu. ¹¹ Uyaca néeni cáuláiqueéchúa inanáí. Demonio yúuwichàidacaté úa dieciocho camuí. Càmita demonio ibatàa ubàlùacawa machacànita, canásíwa, cawaalíca úa mamáalàacata. ¹² Néese Jesús íicáca úa, yá íimáidaca yàataléwa úa. Íimaca ulí:

—Pía inanáí, nuwasàaca pía uláicái íicha —íimaca yáí Jesúsca.

¹³ Néese Jesús íimàacaca ícáapiwa úwali úái inanáí. Yáta cayábaca úa. Yá úalímáca ubàlùacawa machacànita. Yá udábaca úaca Dios írî cayábéeri. ¹⁴ Quéwa yáí néewáidacáalu íiwacali íicáca Jesús ichùnianá úa càide iyúwa íibaidacalési, iná calúacani Jesús yáapicha Jesús ichùniacáiná úa sábadu írîcu nayamáidacatáicawa. Yá néewáidacáalu íiwacali íimaca wenáiwicanáí írî:

—Iyaca walí seis èerita wáibaidacatáipíná. Iwàwacutácué pianàaca quéechacáwatá ichùniacaténácué píatá, càmita siuca èeri sábadu wayamáidacatáicawa —íimaca. ¹⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Píacué pucháibéeyéica íiwitáise, péemiacué comparaciòn: Macáitacué píwasàaca pípiranáíwa pacá itéeyéica yàasusi, burro nacáí píitécaténácué nàiraca úni siuca èeri wayamáidacatáicawa. ¹⁶ Néeni, çcánácué càmita píbatàa uèpunicawa cayába siuca èeri wayamáidacatáicawa úái Abraham itaquétúanámica, úái inanáí Satanás idacuèchúwa uláicái iyú dieciocho camuí? —íimaca yáí Jesúsca.

¹⁷ Idécanaami Jesús icàlidaca nalíni, yá báica yúuwidenáí wenáiwicanáí yàacuèsemi. Quéwa macáita wenáiwica casíimáica nawàwa naicácáináté yáí Jesús imánírica íiwitáise cacháiníri iyúwa, yáí càmiríca áibanáí wenáiwica idé imànica.

La parábola de la semilla de mostaza

¹⁸ Jesús íimaca nalí nacáí: "Siúcade núcàlidacué píri càinácaali iyú Dios icùaca yàasu wenáiwicawa. Nuéwáidacué pía comparaciòn iyú. ¹⁹ Yáí Dios icùaná yàasu wenáiwicawa iyaca càide iyúwa achúmèerína mostaza íimi, asialí ibànéerica ibànacale yéewiwa. Máiní achúmèerínaca yáí íimica, quéwa idàwinàacawa manuíripíná mamáalàacata càiride iyúwa áicusíwa. Máiníri manuícani, iná yéewa màsibèe nàanàaca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana íinata", íimaca yáí Jesúsca.

La parábola de la lavadura

²⁰ Jesús íimaca nalí nacáí: "Siúcade nuéwáidacué pía comparaciòn iyú píalíacaténácuéwa càinácaali iyú Dios icùaca yàasu wenáiwicawa. ²¹ Càicanide iyúwa levadura íyáaná. Inanáí yéewíladaca levadura másibàawiríacatái harina yéewi, yéewanápiná macáita íbesi ínísàacawa", íimaca yáí Jesúsca.

La puerta angosta

²² Néeseté idècunitàacáwa Jesús yèepunicawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá ichàbacawa áibanáí iyacàle írîcubàa imanúbaca, manuínaméeri, púwbéeri nacáí yácaléca. Yá yéewáidaca wenáiwicanáí néenibàa nacáí. ²³ Aiba wenáiwica isutáca yéemíawa Jesús:

—Wáiwacali, çmáisibàawanátisaca wenáiwica níara Dios iwásèeyéipínáca yàasu yúuwichàacáisi íichawa? —íimaca. ²⁴ Jesús íimaca írî:

—Píalímáidacué macáí píchàini iyúwa peebáidacaténá nutàacái. Máiní càulenáca wenáiwica neebáidaca nutàacái, nawàlúacaténáwa Dios iyacàle írîculé, càide iyúwacué càulenáná wawàlùacawa máucuíri capí inùma írîcubàa. Númacué píri madécáná wenáiwica nawàwapíná nawàlùacawa Dios iyacàle írîculé iyéerica chènuniré Dios icùacataléca macáita, quéwa càmita nàalímápiná, càmicáináté neebáida nutàacái báisíri iyú. ²⁵ Numápiná càide iyúwa capí íiwacali imáníiná. Nudécanaami nubàliaca capí inùma chènuniré, yásí píacué iyéeyéica méetáuculé capí íicha, pianáapínácuéca inùma néré, yá píimáidapínácuéca nulíwa: 'Wáiwacali, píacua walíni', càipínácué píimaca nulí. Quéwa númacuéca píriwa: 'Càmitacué núalia nuicáca pía síisáanéeyéicaalícué pía', càí númacuéca píri. ²⁶ Néese píimápinácuéca nulí: 'Wayáacaté wayáacaléwa píapicha. Péewáidacaté wía wáyacàle yàasu calle írîcubàawa', càipínácué píimaca nulí. ²⁷ Quéwa númapínácué píri àniwa: 'Nudéca númacuéca píri, càmitacué núalia nuicáca pía síisáanéeyéicaalícué pía. Píacuéwa nuícha macáita píacué imáníyéica íbáyawanáwa', càipínácué númaca píri. ²⁸ Yá píicháanípínácuéca néenibàawa, píamíadapínácuéca píyéiwa píuwichàacái iyúwa, píicácáinácué píawirínámi Abraham, Isaac nacáí, Jacob nacáí, macáí profetanáí nacáí nàyaca Dios iyacàle írîcu, icùacataléca

macáita chènuniré, piacué quéwa piúcapiñacuécawa méetauculé. ²⁹ Madécanáciná wenáiwica nàanàpiná néréwa, macái cáli néeséeyéica, norte néeséeyéi, sur néeséeyéi nacái, este néeséeyéi nacái, oeste néeséeyéi nacái, nayáacatená nayáacaléwa Dios iyacàle iricu Dios icùacataléca macáita chènuniré. ³⁰ Néese abénaméeyéi càmiyéica máini cachàini siùcade cháì èeri iricu áiba èeriwa máini cachàinica níata áibanái íicha. Aibanái nacái cachàiniyéica siùcade, áiba èeriwa càmita máiniyéi cachàinica níata èeri imáalàacaalípináwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús llora por Jerusalén

³¹ Yáté èerica abénaméeyéi fariseonái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá náimaca Jesús irí:
—Ara, piacàatétawa, rey Herodes iwàwacáiná inúaca pía —náimaca. ³² Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Piacuéwa rey Herodes yàatalé, yára cachìwéerica. Píimacué irí càì: ‘Péemia cayába, malééná èeri quirítàacáwa núuca demonio wenáiwicanái íicha, nuchùnia nacái cáuláiquéeyéi. Néese mesúnamáita numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa’, càì píimacué iríwa. ³³ Quéwa iwàwacutá nuèpunicawa malééná èeri quirítàacáwa àta nùanàacataléta Jerusalén iyacàlená iriculé, níacáiná israelitanái nanúacaté batéwa macáita Dios yáasu profetanái Jerusalén iyacàlená iricu. Iná iwàwacutá núa nacái nuétácawa néenibàa.

³⁴ ‘Píacué Jerusalén iyacàlená minanáica, piacué inuényéica Dios yáasu profetanái, inuényéica nacái wenáiwica íba iyú, níai wenáiwica Dios ibànuéyéica icàlidacatenácué píri tàacáisi inùmallcué! ¡Manùba yàawiría nuwàwacaté nùwacáidacuéca nuçùaca pía càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí uénibewa ubáiná yáapísewa! Quéwa càmitacué piwàwa nuçùaca pía. ³⁵ Iná péemiacué cayába, máiséeyéipiná picapèemicuéca idécanáami piùwidenái imànucúéca píipunita ùwicái; núumacué nacái píri, Càmitacué piicá núa quirínama àta píimacatalépinátacué nùwali: ‘¡Cayábéericani yái yàanèerica Wacueríná Dios ípidená iwali, Dios ibànuèerica walí!’ càipinacué píimaca nùwali —íimaca yái Jesúsca.

14

Jesús sana a un enfermo de hidropesía

¹ Aiba sábadò judionái iyamáidacatáicawa, Jesús yàacawa iyáacatená iyáacaléwa abéeri fariseo íiwacaliná icapèe iricu. Nàyaca néenibàa áibanái fariseo nacái iicáidéeyéica iyaca Jesús irí, naicácatená asáisi imànicaalí áiba wawási nacháawèeripiná ináwaná iwali iwalíse. ² Iyaca abéeri cáuláiquéeri nacái Jesús íipunita. Yái cáuláiquéerica yéenéeriwa macáita iwalísewa. ³ Néese Jesús isutáca yéemiawa níai yéewáidéeyéica wenáiwica templo iricu, núa nacái fariseonái irí:

—¿Càinacué píináidacawa? ¿Dios imàacásica wachùniaca cáuláiquéeyéi wenáiwica siuca èeri sábadò wayamáidacatáicawa? —íimaca yái Jesúsca.

⁴ Quéwa masánata íicha níameedá. Néese Jesús imàacaca icáapiwa iwali yái cáuláiquéerica, yái ichùnìacani. Yá Jesús imàacaca aslali yèepùacawa náicha matuìbanáiri iyú. ⁵ Néese Jesús íimaca fariseonái irí:

—Nucàlidacué píri comparación: Abéericaalícué píiri, càmicaalí nacái, píipira pacá, yúuwàacaalíwa utáwi nacáichúa iriculé namusúadacatáise ùni, ¿càmítasícué pímusúada caquialétani, éwita sábadocáaníta, yái èeri wayamáidacatáicawa? Iná ¿cánacué càmita píalíawa Dios imàacaca wachùniaca cáuláiquéeyéi wenáiwica macái èeri imanùbaca, sábadò nacái? —íimaca yái Jesúsca.

⁶ Néese báica nía, càmita náalimá nacàlidaca írini, Jesús imawèniadacáinaté nía.

Los invitados a la fiesta de bodas

⁷ Níai aslanái fariseo imáidéeyéicaté néré nacutáca náawinacatáipináwa cáimiétacanéeyéi yáasu yàalubáisi íinata, cáimacáicáiná naicáca níawawa, nawàwacáiná nacái áibanái naicáca nía cáimiétaqueeri iyú. Jesús iicáicáiná namáníiná, iná yàalàaca nía comparación iyú. Íimaca nalí:

⁸ —Aiba imáidacaalí pía fiesta casamiento nérépiná, picá píawinawa cáimiétacanéeyéi yáasu yàalubáisi íinata yáicáiná cawàwanáta áiba wenáiwica yàanàaca, capíi íiwacali imáidéerica néré, cachàiníríca píicha. ⁹ Néese capíi íiwacali, yái imáidéericuéca pía pucháiba, yàanàpiná píatalé, yái íimápináca píriwa: ‘Pimàaca áiba yáawinacawa píatalé’, càipiná íimaca píri. Néese báica píameedá naicáicáiná piwàwacutáaná píaca píawinacawa yàalubáisi íinata namáalàidáaná canánama, càmiyéi cáimiétacaná yáawinacatáíwa, déeculé capíi íiwacali íicha. ¹⁰ Iwàwacutá càì píimànica: Namáidacaalí pía, yái píawinawa yàalubáisi íinata namáalàidáaná canánama, càmiyéi cáimiétacaná yáawinacatáíwa, yéewanápiná capíi íiwacali yàanàaca néré, yási íimaca píri: ‘Núacawéeriná, píchàbawa áibacatalé cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa’, càipiná íimaca píri. Càita áibanái yáawinéeyéicawa píapícha mesa iwéré naicápiná capíi íiwacali iicáca pía cáimiétaqueeri iyú. ¹¹ Cawinácaalí wenáiwica cáimacáiyéica iicáca yáawawa, Dios imàacapiná báica nía, càmiyéi nacái cachàini. Néese cawinácaalí wenáiwica càmiyéica cáimacái iicáca yáawawa, Dios imàacapiná cáimiétacanáca nía, cachàini nacái —íimaca yái Jesúsca.

¹² Néese Jesús ímaca capli íiwacali irí imáidéericaté Jesús néré:

—Pimáidacaali áibanái nayáacatená nayáacaléwa píapicha, picá pimáida piacawéeyéináwa, nía nacái péenánáíwa, nía nacái piawiría yéénaca, nía nacái cáasuíyéica iyéeyéica mawiénita pirí; níacáiná áibaalpiná náalíacawa iwáwacutáaná namáidaca náataléwa pia nacái piyáacatená piyáacaléwa náapicha. Càita napáyaidaca pia yàacási íwalíná pièricaté nali. Quéwa càmita cayába còi pimànica. ¹³ Néese pichùniacaali manùba yàacási áibanái iyáapíná, yá pimáida catùulécanéeyéi wenàiwica, báawéeyéi iiná nacái, éeruuyéi yàabàli nacái, matuuyéi nacái. ¹⁴ Yási casímáipínaca piwàwa càmicáiná náalimá napáyaidaca pia àniwa. Yási Dios imàaca piríwa cayábasíwéeri cawèñiri chènuníserica áiba éeriwa namichàacaalpináwa yéetácáisi ícha macáita wenàiwicanáimi cayábéeyéica íiwitáise —ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la gran cena

¹⁵ Néeseté idécanámi Jesús icàlidaca nalíni, yá áiba yáawinéricawa néenibàa iyáacatená iyáacaléwa náapicha ímaca Jesús irí:

—¡Casímáipínacani cawináacaali wenàiwica iyéeripínaca iyáacaléwa manùbéeyéi yáapicha Dios iyacàle írìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré! —ímaca. ¹⁶ Néese Jesús ímaca irí:

—Péemia comparación: Càasuíri asiali ichùnìacaté madécaná yàacási icapèe írìcuwa iwacùacatená manùbéeyéi wenàiwica yèewi nayáapínani. Yá imáidaca néré manùba wenàiwica. ¹⁷ Néese yéénáíwaná yàanàca nayáanápíná nayáacaléwa, yá ibànùca yàasu wenàiwicawa icàlidacatená nalíni níai wenàiwicaca cáasuíri asiali imáidéeyéicaté. Yá ímaca nali: ‘Aqualéucé macái, nudéca nuchùnìaca macáita’, ímaca nali. ¹⁸ Néeseta quéwa macáita nacàlidaca càmitasa náalimá nàacawa néré. Yái idàbàanéerica ímaca: ‘Nudéca nuwèniaca cáli bànacalé yàalupíná. Iwáwacutá nùacawa néré nuicàcaté néréni. Pimàni nulí cayábèeri picàlidaca píiwacali írìwani càmita nùalimá nùacawa icapèe néré’, ímaca irí. ¹⁹ Aiba ímaca irí nacái: ‘Nudéca nuwèniaca diez namanùbaca pacá íbaidéeyéipíná. Iwáwacutá nùacawa néré nùalimáidacatená nía asáisi náibaidacaali cayába. Pimàni nulí cayábèeri, picàlidaca píiwacali írìwani càmita nùalimá nùacawa icapèe néré’, ímaca irí. ²⁰ Aiba ímaca irí àniwa: ‘Nudéca nuedáca nùacawéetùapínáwa, iná càmita nùalimá nùacawa néré’, ímaca irí. ²¹ Néese yái yàasu wenàiwicaca yèepùacawa íiwacali yàataléwa. Yá icàlidaca irí naináwaná. Néese calúaca yái íiwacalica. Yá ímaca yàasu wenàiwica írìwa: ‘Piacàtétawa yàcalé néré. Picutáca wenàiwica carretera manuínaméeyéi írìcubàa, àyapu pùubanaméeyéi írìcubàa nacái. Pimáida catùulécanéeyéi yàanàcaténá nupapèe néré, nía nacái éeruuyéi yàabàli, nía nacái yàana ituwíeyéicawa ícha, nía nacái macàwéeyéica’, ímaca yái íiwacalica. ²² Néese yàasu wenàiwica imáidaca nía. Yá ímaca íiwacali írìwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica càide iyúwa píimáaná nulí, quéwa càmitaacá ipuníawá yái picapèeca’, ímaca irí. ²³ Néese íiwacali ímaca irí: ‘Piawa macái àyapu imanùbaca chuitàliré yàcalé ícha, ànalimálé nacái àta alénacaali nàyaca wenàiwica. Pité néese wenàiwica nawàlùanápínáwa, yéewanápiná ipuniacawa yái nupapèeca’, ímaca yái íiwacalica. ²⁴ Níacáiná idàbàanéeyéica wenàiwicaca numáidéeyéicaté quéecha, nùumacuéca pirí, canácata néená iyáapíná iyáacaléwa nuchùnìerica nupapèe írìcuwa’, ímaca yái Jesúsca.

Lo que cuesta seguir a Cristo

²⁵ Madécaná wenàiwica yèepunicatéwa Jesús yáapicha, yéewáidacalécatená nía. Yá Jesús iwènwá íicàidaca nali. Ímaca nali: ²⁶ “Píwàwacaalícué nuéwáidacaléca pia, néese iwáwacutácué cáinináca píicáca núa ícha yái cáinináanáca píicáca píanírìcuéwa, píatúa nacáíwa, piacawéetúa nacáíwa, péenibe nacáíwa, péenánái nacáíwa, íchacué nacái yái cáinináanáca píicáca picáucawa. Càmicaalícué cáininá píicáca núa ícha yái cáinináanáca píicáca nía, néese càmitacué yéewa nuéwáidacalécuéca pia. ²⁷ Píwàwacaalícué placawa nùapicha iyúwa nuéwáidacalé, iwáwacutácué matuìbanáiri iyú pimàacaca áibanái yùuwichàidaca pia, éwita naicáanicaalícué piquíná, éwita nanùacaalícué píawa peebáidacáiná nutàacái, càide iyúwa iwáwacutácaali nawáacutáidaca nàasu cruzwa cawináacaali yéetéeyéipínacawa cruz íwali. Iwáwacutácué nacái pimànica mamàalàacata càide iyúwa nuchùllanácúe pia. Càmicaalícué còi pimànica, néese càmitacué píalimá nuéwáidacalécuéca pia. Iná iwáwacutácué píináidacawa cayába quéechacáwa asáisi píalimácaalícué nuéwáidacaléca pia. ²⁸ Péemiácué comparación: Abèericaali péenácúe iwàwa imànica chènuníri capli, quéechacáwa yáawinacawa iputáaca cayába capli iwènìpiná yáalacatenáwa asáisi idèniacaali iwènìpiná imáalàidacatená imànica capli. ²⁹ Néese, càmicaali còi imàni, néese idécanámi dàalaca imànica cáli íbàlùadacatená capli íba ínata, càmita yáalimá imáalàidaca imànica capli. Yási macáita wenàiwica íiquéeyéica capli yéénami, nadàbapíná naicáanica asiali íquiná. ³⁰ Yá náimápináca íwali: ‘Yái asiali idàbacaté imànica chènuníri capli, néese càmita yáalimá imáalàidaca imànicaní’, càipíná náimaca, naicáanica íquiná. ³¹ Péemiácué áiba comparación: Aiba nacuerínásáiri iwáwacutácaali imànica ùwicái áiba cáli ípunita, quéechacáwa yáawinacawa ínàidacatenáwa cayába asáisi yàasu úwinái diez mil namanùbaca náalimácaali namawèniadaca náichawa áiba cáli icuèriná yàasu úwinái veinte mil namanùbaca. ³² Néese càmicaali yáalimá imawèniadaca íchawa nía, yási íbànùca yàasu

wenàiwicanáwa áiba cáli icuèriná yàatalé, ipíchawáise yàanàca mawíénita, nasutácatená néemiawani càisimalénacaalí iyú iwàwacutá ipáyaidaca íchawani, yéewanápiná imàacaca nàyaca matuíbanáita. ³³ Càita nacái iwàwacutácué píináidacawa cáaliácáiri iyú asáisi píalimácaalicué pimànica càide iyúwa nuchùllaná pía, yáacáiná, càmicaalicué pimàaca piwàwawa ícha macáita píasumica, néeseacué canáca yéewanáwa nuéwáidacaléca pía”, ímaca nalí yái Jesúsca.

Quando la sal deja de estar salada

³⁴ Jesús ímaca nalí: “Péemiacué comparación: Nuéwáidacaléná nàyaca machacàniri iyú, namàni nacái cayábéeri. Càica níade iyúwa cayábéeri iwíduma, puíwéerica imànica yàacási yéewanápiná caséeca wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puíwa iwídumaca, yá càmita yáalimá puíwaca àniwani. ³⁵ Canéeri iwèni meedáni yái iwídumaca. Càmita cayába cáli irini. Càmita cayába irí nacái yáníi nàwacáidacataléca píraí iyami. Wáuca meedáni, yái iwídumamaca. Càita nacái iwàwacutácué píyaca machacàniri iyú, pímanícué cayábéeri nacái, píacué nuéwáidacaléca, yéewanápiná wenàiwica nawàwa neebáidaca yái báisiri tàacáisca. Càuwíyícaalicué pía, péemiacué nutáacái”, ímaca yái Jesúsca.

15

La parábola del pastor que encuentra su oveja

¹ Néenialité madécana yeedéeyéicaté plata néenáná judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobièrno irípiná, áibanái nacái báawéeyéi íiwitáise, nàacawa Jesús yàatalé, néemiacaaténá itàacái. ² Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu, natànica báawéeri iyú Jesús iwali. Náimaca Jesús iwali:

—Yái asíalica itàidaca cayába báawéeyéi íiwitáise, yá iyáaca iyáacaléwa náapicha —náimaca.

³ Iná Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá ímaca nalí: ⁴ “Péemiacué comparación: Abéeri péenácué idèniacaalí cien namanùbaca ipira ovejanáwa, yá abéeri oveja imèeracaalíwa, yási náiwacali imàacaca ipiranáwa noventa y nueve namanùbaca manacúalibà yàacatená icutáca oveja yúquéericawa ícha àta yàanàacatalétani. ⁵ Néese yàanàacaalíni, yási casímáiri iyú imicháidaca oveja iwáacutaléwa. ⁶ Néese yàanàaca icapèe néréwa, yá iwacáidaca yàacawéeyéináwa, áibanái nacái iyaquewéeyéicawa. Yá ímaca nalí: ‘Casímáicué piwàwa núapicha, nudéca nùanàca yái nupira ovejawa yúquéericatéwa nuícha’, càipiná ímaca yái oveja íiwacalináca”, ímaca yái Jesúsca. ⁷ Néese Jesús ímaca nalí: “Péemiacué cayába. Càita nacái abéeri wenàiwica iwènùadacaalí íiwitáisewa báawéeri ícha, yási àngelnái iyéeyéica chènuniré nayanáidacawa abéeri wenàiwica iwali manuísíwata ícha yái nayanáidánacawa noventa y nueve namanùbaca iwali íináidéeyéicawa mabáyawanáca, íináidéeyéica nacáwa càmita iwàwacutá nawènùadaca náiwitáisewa báawéeri ícha càide iyúwacué píináidánáwa píwaliwa. Iná yéewa cayábacata nàwacáidáyacacawa nùatalé níái yáaliyéyicawa cabáyawanáca nawènùadacatená náiwitáisewa nabáyawaná íchawa”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la mujer que encuentra su moneda

⁸ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Inaná idèniacaalí diez namanùbaca moneda máiníyéi cawènica yáawamíyéi plata quírameníiri, néese abéechúa monedacaalí yúucawa úcha, yási upucúadaca lámpara ucutácaténá moneda yúquéechúacawa úcha. Yá utunúaca ucapéè iricubàwa éeréeri iyú àta ùanàacataléta moneda cawènichúaca. ⁹ Néese ùanàacanáami ùa, yá ùwacáidaca uyaquewéeyéiwa inaná, áibanái nacái ùacawéeyéináca inanáca. Yá úmaca nalí: ‘Casímáicué piwàwa núapicha, nudéca nùanàca cawènichúaca moneda yúquéechúacatéwa nuícha’, úmaca nalí. ¹⁰ Núumacué píri, càita nacái casímáica Dios yàasu àngelnái abéeri wenàiwica iwali, cawinácaalí báawéericaté íiwitáise iwènùadéerica íiwitáisewa báawéeri ícha Dios irípiná”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola del padre que perdona a su hijo

¹¹ Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Càasuiri asíali idèniacaté yéenibewa pucháiba asianá. ¹² Néese iméeréeri ímaca yániri iríwa: ‘Pápa, pía nàasu yéená yái píasucawa píèripináca nulí péetacaalípináwa’, ímaca yániri iríwa. Yá néese nániri iwacúaca macáita yàasu yéewiwa nalí. ¹³ Néesecáwa cawàwanáta máisiba èeri idénámi, iméeréeri iwéndaca íchawa yániri yàasuwa, yá itéca iwènináami, néese yàacawa déeculé áiba cáli néré. Yá yúucaca macáita yàasu platawa iyacatená máini máiwitáiseeri iyú. ¹⁴ Néese idécánámi yúucaca macáita, yá idàbaca canáca nayáacalé cacháiníiri iyú nëenibàa. Yá iméeréeri idàbaca máapicani. ¹⁵ Yá icutáca íbaidacalépináwa áiba asíali yáapicha yái cáli néeséeri. Yái asíali ichùllaca iméeréeri yàacawa yàasu manacúaliré yàacatená ipira marranonái iyáapiná. ¹⁶ Máini iméeréeri iwàwaca iyáaca marranonái iyáacalé yéénaca anáca, quéwa càmita wenàiwica íbatàa iyáaca nía, íbatàa abéeri pináta, càmita nàa iyáapiná. ¹⁷ Atata uculliri idàbaca íináidacawa cáaliácáiri iyú àniwa. Yá ímaca iríwa: ‘Núaniri idèniaca yàasu wenàiwicawa

manùbéeyéi. Nadènia nayáacaléwa cayábata, imàacaca nacáíwa nalí manuí. Quéwa, núa cháí nuétácawa máapicái iyú.¹⁸⁻¹⁹ Siúcade nuèpúacawa núaniri icapèe néréwa àniwa. Yá núumapíná iríwa: Pápa, nudéca numànica Dios irí báawéeri, piri nacái. Siúcade càmita quirínama cayábaca nuíwítáise, íná canáca yéewaná quirínama núumáanápíná piri núanirica piata. Pimáca nùyaca càide iyúwa piasu wenàiwica, yási nuibaidaca piri, càipíná núumaca núaniri iríwa', ímaca ínáidacawa iríwa yái iméeréerica.²⁰ Íná yàacawa, yèepúacawa yáaniri icapèe néréwa.

"Quéwa déecusecaalí tàacáwani, yá yáaniri iicácani. Yá catúulécanáca iicáca líriwa. Yá yáaniri ipiacawa ípunitáidaca líriwa. Yá yáanalícua líriwa itáidaca cayábani. Isùsúaca líri ináni iwalíwa càide iyúwa náiwítáise nataídáaná wenàiwica càininéerica naicáca.²¹ Néese yái líri iméeréeri ímaca yáaniri iríwa: 'Pápa, nudéca numànica Dios irí báawéeri, piri nacái. Siúcade càmita quirínama cayába nuíwítáise, íná canáca yéewaná quirínama núumáanápíná piri núanirica piata', ímaca.²² Yáanirita quéwa ímaca yáasu wenàiwicanái iríwa: 'Caquialétacué, peedácué íbalepiná cayábanaméeri áiba bàlesi fícha. Píwalicué iwalini. Píwalicué anillo icáipi fiduná iwali. Píwalicué nacái izapatonipíná yàabàli iwali.²³ Peedácué nacái pacá fidu walibèechúaca. Pinúacué wayáapináni. Siúcade wamànicué fiesta.²⁴ Yácáiná nuírca, nuyúunáidéericaté yéetácatéwa nuícha, siuca quéwade idéca yèepúacawa nùatalé àniwa. Yúucacatéwa nuícha, quéwa siuca nudéca nùanàca àniwani', ímaca nalí yái yáanirica. Néese nadábaca namànica fiesta.

²⁵ "Idècunitàacá namànica fiesta, yá líri béeri íbaidaca yèepunicawa yáaniri yáasu manacúali néenibáawa. Yá yèepúaca yàacawa capli nérépiná, yási yéemíaca namànica música, abènaméeyéi nacái nalabáaca casimáiri iyú.²⁶ Yái líri béerica imáidaca yáataléwa abéeri íbaidéeri. Yá isutáca yéemíaca càinácaalí namáníná capli írca.²⁷ Yá íbaidéeri ímaca irí: 'Idéca yèepúacawa néese àniwa piméeréerica, íná píaniri idéca ichùuliaca nanúanápíná wayáapíná pacá fidu walibèechúá yáwanái, yácáiná piméeréeri idéca yàanàca cayábata', ímaca irí.²⁸ Néese calúacani, yái líri béerica. Càmita iwáwa iwàlúacawa capli írculé, íná iwàwacutá yáaniri imusúacawa isutácaténá fícha iwàlúanápínáwa néré náapícha.²⁹ Quéwa líri béeri càmita yeebá, yá ímaca yáaniri iríwa: 'Nudéca nuibaidaca piri madecaná camuí. Nudéca numànica mamáaláacata càide iyúwa pichùllaná numànica. Canátáita pia nulí íbatáa abéeri cabra achúméerínapínáta, numànicaténá fiesta nùacawéeyéiná yáapíchawa.³⁰ Siuca idéca yàanàca yái píirica, yúquéricaté macáita piasu platami máaléquéri iyú nalípiná inanáica íiméeyéica asíanái yáapícha plata íwalínápíná, yá pidéca pinúaca irí iyáapíná pacá fidu walibèechúá', ímaca yái líri béerica.

³¹ "Néese yáaniri ímaca irí: 'Nuíri. Pidéca piyamáacawa núapícha càiripínáta. Piasucata macáita yái nudèniérica.³² Siúcade quéwa máini cayábaca wamánínáca fiesta, casimáica nacái wía. Piméeréerícáiná idéca yàanàca, yái iyéericaté càide iyúwa yéetéerimiwa, quéwa idéca yèepúacawa wàatalé càide iyúwa idéca nacáicalí yèepúacawa cáuca àniwani; yúucacatéwa nuícha, yá wadéca wàanàca àniwani', ímaca yái yáanirica. Càita nacái Dios itáidaca cayába cawínácaalí wenàiwica iwènúadéerica íwítáisewa íbáyawaná fíchawa", ímaca yái Jesúsca.

16

La parábola del mayordomo que abusó de la confianza

¹ Néeseté Jesús yéewáidaca yéewáidacalénáíwa comparación iyú. Ímaca nalí: "Iyacaté abéeri náiwacali càasuíri. Idèniaca yáasu wenàiwicawa ícuèrica càasuíri yáasu cawèníri. Yá áibanái nàanàca nacháawáaca yáasu wenàiwica íinánáwa iwali yái wenàiwicaca ícuèrica íiwacali yáasuwa. Náimaca yúucáanása meedá íiwacali yáasu platawa máiwítáiseeri iyú.² Néese íiwacali imáidaca yáataléwani. Yá íiwacali ímaca irí: 'Nudéca nuémíaca piinánáwa piúcaca nùasu plata. Siúcade pichùniá nùasuwa picálidacaténá nulí macáita píibaidacalé íwaliwa càmicáiná nubatàa picúaca nùasu quirínama', ímaca yái íiwacalica.³ Néese yái asiali yàacawa íiwacali fíchawa. Yá ímaca iríwa: '¿Cáinásiaca numàni siúcade nuíwacali iwàwacáiná yúucaca núa? Canáca nuchàini nubánacaténá nubánacalewa. Báica nacái nusutáca plata áibanái fícha nuwènièripíná iyú nuyáapínáwa.⁴ Uwé, siuca núalíacawa càinácaalí numánínápíná àniwa yéewanápíná áibanái yeedáca yáataléwa núa, idécánáami nuíwacali yúucaca núa', ímaca iríwa.⁵ Néese yái asiali imáidaca wenàiwica imawènièyéica íiwacali fícha plata nàanánápíná abéerinamata namanúbaca iyúwa. Yá ímaca idábáanéeri irí: '¿Cáisialnéni ímawèniá nuíwacali fícha?' ímaca.⁶ Néese idábáanéeri wenàiwica ímaca: 'Numawèniá píiwacali fícha cien namanúbaca yàalu olivo iséená', ímaca. Néese íiwacali yáasu wenàiwica ímaca irí: 'Cháta iyaca pimawèniacáleca cuyáluta íbáiná írca. Piúca meedáni. Ara, píawinacátétawa pitánàa àniwa áiba cuyáluta íbáiná írca cincuenta namanúbaca pimawèniánápíná nuíwacali fícha meedá. Yási iwàwacutá pèepúadaca irí cincuenta namanúbaca meedá', ímaca irí.⁷ Néese yái íiwacali yáasu wenàiwicaca ímaca áiba irí: '¿Néeni pía? ¿Cáisialnéni pimawèniá?' ímaca irí. Yái áiba asiali ímaca irí: 'Cien namanúbaca yàalu trigo ituíná', ímaca irí. Néese íiwacali yáasu wenàiwica ímaca irí: 'Cháta iyaca pimawèniacáleca cuyáluta íbáiná írca. Piúca

meedáni. Pitànàa áiba cuyáluta ibáiná irícu àniwa ochenta namanùbaca pimawèniánápiná ícha meedá. Yási iwàwacutá pèpùadaca irí ochenta namanùbaca meedá', ímaca irí. Càita imànica náapicha macáita wenàiwica imawèniyèyica íwacali ícha yàasusi. ⁸ Néese yái íwacali yáalíacawa bàsabàsaca yàasu wenàiwica íwita, yái báawéerica íwítáise icuèricaté íwacali yàasuwa, iwènúadacáiná namawèniacále. Nudéca nucálidacuéca pírí yái comparacióncá píalífacaténáwa máiniyíéi cáalíacáica èeri mìnánáica càmíyíéica yeebáida Dios itàcái namànicaalí wawàsi nanacáiyéi yáapichawa, cáalíacáica nía píichacué, píacué yeebáidéeyéica Dios itàcái.

⁹ “Iná nùalàacuéca pía pimàniínápinácué cayábèeri áibanái irí píasu plata iyúwa, yéewanápinácué cáinináca naicáca píawa. Nésecáwa, plata imáalàacaalípináwa píichacué, yási needácué nàataléwa pía aléera chènuniré nàyacatalé càmíirica imáalàawa.

¹⁰ “Aiba wenàiwica icùacaalí achúmèeri wawàsi machacànirí iyú, yá icùápináca cayába nacái manùba wawàsi. Quéwa imànicaalí ibáyawanáwa idèniacaalí achúmanamata, yá imànipináca ibáyawanáwa nacái idèniacaalí manùba. ¹¹ Iná càmicaalícué pimàni cayábèeri píasu plata iyúwa cháí báawéeri èeri irícu, néese càmítacué namàacápiná picùaca báisírí cawèniíríca iyéerica chènuniré. ¹² Néese àniwa càmicaalícué picùca áibanái yàasu machacànirí iyú, néese càmíta nàacué pírí píasusiwapináwa.

¹³ “Péemiácué comparación: Canácata yàasu wenàiwica yáalimèeri imànica machacànirí iyú càide iyúwa íwacananái pucháiba ichùullaná imànica, báawacáiná iicáca abèeri íwacaliwa, cáinináta quéwa iicáca íwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yáapíná íwacali áiba icàaluínináwa, quéwa caná iwèni meedá iicápiná íwacali áibawa. Càita nacái càmítacué pidé píibaidaca cayába Píiwacali Dios irípináwa càide iyúwa iwàwáaná cáininácaalícué píicáca plata”, ímaca yái Jesúsca.

¹⁴ Néese abènaméeyéi fariseo cáiniéeyéica iicáca plata, néemiacáiná macáita Jesús ímáaná plata íwali, iná naicáanica Jesús iquíniná. ¹⁵ Quéwa Jesús ímaca nalí: “Pidécuéca picálidaca píináwaná íwaliwa wenàiwicanái irí cayábáanása píiwítáise. Neebáidacué nacái píchíwa. Quéwa Dios yáalíacuécawa píiwítáise íwali, cànacaalí iyáaná. Casímáica èeri mìnánái iicácuéca píiwítáise báawéeri, quéwa Dios iicácuéca píiwítáise iyúwa yáasèerimi isàni meedá”, ímaca yái Jesúsca.

La ley y el reino de Dios

¹⁶ Jesús ímaca: “Bàaluité iwàwacutá wenàiwica neebáidaca iyúwa profeta Moisés itànaanáté tàacáisi Dios inùmalícuise, iyúwa nacái profetanái itànaanáté Dios itàcái. Càité iyaca àta Juan el Bautista yàanàacatalétaté. Néese Juan, núa nacái wadéca wacálidaca wenàiwicanái iríni yái cayábèeri tàacáisica náalífacaténáwa càníacaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Sìuca madécaná wenàiwica nawáwa nàuwichàidaca Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica yái tàacáisica.

¹⁷ “Quéwa máinírí cayábacani yái Dios itàcái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèericaté Dios inùmalícuise. Macáita ichàbapínacawa càiwade iyúwaté Dios itàcái ímáaná. Aibaalípiná Dios imáalàidapíná capíralèeri cáli, yá nacái èeriquéi. Néese càmíiripináta itàcái bàaluisàimi imáalàapínáwa, íbatàa abèeri letra achúmèerína pináta, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapínacawa càiwade iyúwaté Dios itàcái ímáaná”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el divorcio

¹⁸ Jesús ímaca: “Asiali imàacacaalí íchawa ínuwa, néese yeedácaalí iríwa áiba, imànica ibáyawanáwa, iimácáiná áiba inaná yáapicha càmíchúaca ínusíwa. Aiba asiali yeedácaalí ínunápináwa abéechúa namàaquechúami, imànica ibáyawaná nacáíwa, iimácáiná úapicha, úara áiba asiali ínuca”, ímaca yái Jesúsca.

El rico y Lázaro

¹⁹ Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa. Yá ímaca nalí: “Iyacaté càasuírí asiali. Cayábanamèeri íbàle iicácanáwa cawèníri nacái. Macái èeri imanùbaca imànica fiesta máinírí cawènica. ²⁰ Iyacaté nacái catúulécanèeri asiali cacháunèeri íwalíse ípidenèeri Lázaro. Yái Lázaro yáawinacawa càasuírí icapèe inùmalícu. ²¹ Yái catúulécanèerica iwàwacaté iyáaca àta cànínacaalí yáacási ituéeríwa càasuírí yàasu mesa ínatáise. Aulinái nacái nàanàaca Lázaro yàatalé nabèrúacaténá icháuná itú yái catúulécanèerica. ²² Aiba èerité, catúulécanèeri yéetácawa. Yá ángelnái itècani iyacaténá paraíso irícu, aléera Abraham yàatalé Dios yáapicha. Yá nacái càasuírí yéetácawa. Yá nabállacani, yái càasuírímicu.

²³ “Yái càasuírímicu yúuwichàacawa mamáalàacata néenibàa báawéeyéimi nàacatalépinácawa neetácaalíwa, ípidenacatalé infierno. Càasuírímicu iicáidaca déeculé, yá iicáca Abraham, Lázaro nacái, iyéeyéica Dios yáapicha paraíso irícu. ²⁴ Iná yái càasuírímicu imáidaca cacháinírí iyú Abraham irí. Yá ímaca Abraham irí: ‘¡Nùawiri, Abraham, píicá nupualé! Pibànua síisa Lázaro nùatalé idupíadacaténá úni nunène íwali icáapi iyúwa, nùuwichàacáináwa báawanama

cháí quicháí irícu', íimaca. ²⁵ Quéwa Abraham íimaca irí: 'Pía nutaquérinámica, iwàwacutá piwáwacá piyáanáte máini cayábéeri iyú idècunitàacá cáuca pía, quéwa yáí Lázaro íyacaté máini catúulécaneéri iyú, idècunitàacá cáucani. Siuca Lázaro iyaca cayába cháí, píata quéwa yúuwichèeriwa iyaca néenibàa. ²⁶ Càmita núalimá nubàntuaca pialalé Lázaro, iyacáiná manuiri yáawa nacáiri depuúwéeri béecaná cháí bamuchúamicué wáicha, pía, wía nacáí. Iná canáta yéewaná náalimá nachábacawa aléera. Piacué nacáí sísaara, càmitacué píalimá piacawa síisa nacáira', íimaca yáí Abrahamca.

²⁷⁻²⁸ "Néese càasuírimi íimaca àniwa: 'Uwé, néese pimàni nulí cayábéeri, pía núawiri Abraham, pimàaca Lázaro imichàacawa yéetácáisi íicha, yá pibànua Lázaro núaniri icapèe nérépiná. Náyaca néeni cinco namanùbaca nuénánái. Pichùulla Lázaro yàalànápina nuénánái ipíchaná nàacawa aléi yúuwichàacáisi iriculé', íimaca yáí càasuírimica. ²⁹ Quéwa Abraham íimaca irí: 'Péenanái nadèniaca Dios itàacáí profeta Moisés itànèericaté bàaluité, profetanái itànèericaté nacáí Dios inùmalicúise. Iwàwacutá péenanái yebáidaca natàacáí', íimaca yáí Abrahamca. ³⁰ Néese yáí càasuírimica íimaca: 'Báisita, quéwa iwàwacutácaawa nalí áiba wawási quiríta. Lázaro imichàacaalíwa yéetácáisi íicha imàacacatená yáawawa naicácani, yásí nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha', íimaca yáí càasuírimica. ³¹ Quéwa Abraham íimaca irí: 'Càmicaalí neebáida Dios itàacáí càide iyúwa Moisés, profetanái nacáí natànàanáté, néese càmita nacáí neebáidapiná Dios itàacáí, éwita yéetéerimiwa imichàacaalíwa yéetácáisi íicha yàalàacatená nía', íimaca yáí Abrahamca", íimaca yáí Jesúsca.

17

El peligro de caer en pecado

¹ Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: "Macáí èeri imanùbaca iyaca madécaná wawási imàaqueérica wenàiwica nawáwaca namànica nabáyawanáwa. Quéwa, imáini Dios yúuwichàidapiná cawinácaalí wenàiwica yéewáidéerica áibanái namànicaténá nabáyawanáwa! ² Aibacaalí wenàiwica iméeráidaca áibanái namànicaténá nabáyawanáwa, yásí Dios yúuwichàidapiná manuísíwatani. Cayába cachàini irítani yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeráidaca wenàiwica. Aibanái idacúacaalí manuiri íba ícanápi íwalíse, náucacaténáni manuiri úni yáaculé isawíacatenáwa, yásí íisicùmacawa. Quéwa iyacaalí mamáalàacata cháí èeri irícu, néese iméeráidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiniwanái yúuwichàapinácawa áibanái íicha infierno irícu. Iná cayába cachàini irítani yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeráidaca púubéeyéi. ³ Píicacué píchawa cayába piméeráidacáichacué púubéeyéi Dios íicha namànicaténá nabáyawanáwa!

"Aibacaalí imàni píri báawéeri, pitàani yáapícha íwali. Néese iwènúadacaalí íiwitáisewa báawéeri íicha, pimàaca piwáwawa íicha yáí báawéerica imàníríca píri. ⁴ Ewita imànicaalí píri báawéeri siete imanùbaca yáawíríca abé èeri irícu, yá yàanàcaalí pialalé siete imanùbaca yáawíríca nacáí, yá íimacaalí píri: 'Càmita quirínama numàni píri báawéeri àniwa', càicaalí íima píri, iwàwacutá pimàacaca piwáwawa íicha yáí báawéerica imàníríca píri", íimaca yáí Jesúsca.

El poder de la fe

⁵ Néese apóstolnái nasutáca Wáiwacalí íicha wawási. Náimaca irí: —Piyúudàa wía manuícatená wáináidacawa wawáwawa píwali cachàiníri iyú mamáalàacata —náimaca. ⁶ Néese Wáiwacalí íimaca nalí: —Càmitàcáwacué manuí píináidacawa piwáwawa nùwali, íbatàa achúmèerfina iyúpináta. Manuicaalícué píináidacawa nùwali achúmèerfina iyútá, càide iyúwa mostaza íimínaca achúmèerfina iyáaná, yásí yéewanápinácué càí píimaca irí yáí manuiri morera yéetanácata: 'Píwatáa piawawa cáli íicha, néese píbàna piawawa manuiri úni yáaculé', yásí áicu imànica càide iyúwacué píimáaná irítá —íimaca yáí Jesúsca.

El deber del que sirve

⁷ Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú, yá íimaca nalí: "Abéeri náiwacalí idèniacaalí yáasu wenàiwicawa ichùnèerica bànacalé yáapíse, cawàwanáta nacáí icuaca íiwacalí ipírawa, néese idècanáami íibaidaca, yá yèepùcawa bànacalé néese, yá iwàlùcawa íiwacalí icapèe iriculéwa. Néese, íiwacalí càmita íima yáasu wenàiwica iríwa: 'Caqualéta, piawinawa, piyáa piyáacaléwa', càmita càí íima. ⁸ Néese íiwacalí íimapiná irí meedá: 'Pichùnua nuyáapiná. Píwali cayába píbàlewa pítcáatená nulí nuyáapiná, idècunitàacá nuyáaca nuyáacaléwa. Néeseçáwa idècanáami nuyáaca nuyáacaléwa, yásí numàaca piyáaca piyáacaléwa', càipiná íimaca yáí íiwacalica yáasu wenàiwica iríwa. ⁹ Càmita nacáí íiwacalí yáaca cayábéeri tàacáisi yáasu wenàiwica iríwa idècanáami imànica càide iyúwa íiwacalí ichùulianáni, yáasu wenàiwicacáiná meedáni, iná iwàwacutá íibaidaca íiwacalí iríwa càide iyúwa ichùulianá imànica. ¹⁰ Càita nacáí idècanáamicué pimànica macáita càide iyúwa Dios ichùulianácué pía, píicacué cáimacáí píicáca piawawa íwalíse, néese píimacué Dios irí: 'Wíacata píasu wenàiwicanái canéeyéica iwèni meedá.

Wadéca wamànica càide iyúwa iwàwacutáaná wamànica, càide iyúwa pichùllaná wamànica, càicue píima Dios iríwa, íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a diez leprosos

¹¹ Néeseté Jesús idècunitàacá yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá yèepunicawa bamuchúamibàa náicha Samaria yàasu cáli, Galilea yàasu cáli nacái. ¹² Jesús yàanàcaté mawiènitá áiba yàcalé irí, yá diez namanùbaca aslanái cacháunéyeyí íimami lepra iyú nàanàca Jesús íipunita. Déecúseta quéwa nabàlùacawa Jesús íicha, càmícáiná judionái ibatàa nàanàca mawiènitá áibanái irí. ¹³ Yá namáidaca cachàiniiri iyú Jesús irí:

—¡Pía Jesús, Wáiwacali, catùlécáná piicáca wía! —náimaca Jesús irí. ¹⁴ Jesús iicáca nía, yá íimaca nalí:

—Piacué pimàacaca sacerdotenái iicáca píimami náalíacaténáwa pidécuéca pichùniacawa — íimaca nalí. Yá idècunitàacá nàacawa, yá ichàbacawa náicha yái uláicáca. ¹⁵ Yá abéeri néená níai cacháunéyeyímica iicáciná masacàaca íimami lepra íicha, íná yèepùacawa Jesús yàatalé. Idècunitàacá yèepùacawa, yàaca cayábéeri Dios irí cachàiniiri iyú. ¹⁶ Yàanàca Jesús yàatalé, yá íbàlùacawa yùulú ipùata iyúwa Jesús irí. Yáawiada inàniwa cáliaculé yàacaténá Jesús icàaluíná, yàacaténá nacái irí cayábéeri. Yái asiali Samaria yàasu cáli néeséerica, càmírica judío. ¹⁷ Yá néeseca Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Nudéca nuchùniacáwa diez namanùbaca cacháunéyeyí. Níara nueve namanùbacaca càmita nèepùawa, éwita israelitacáaníta nía, nàacaténá cayábéeri Dios irí. ¹⁸ Abéerita yái càmírica judío yèepùacawa nùatalé yàacaténá cayábéeri Dios irí —íimaca yái Jesúsca. ¹⁹ Néese Jesús íimaca Samaria yàasu cáli néeséeri irí:

—Pimichàawa. Plawa. Uláicái idéca ichàbacawa píicha, peebáidacáiná nulí —íimaca yái Jesúsca.

Cómo llegará el reino de Dios

²⁰ Fariseonái nasutáca néemiawa Jesús càicaalínápinácaalí Dios icùa macáita wenàiwicanái. Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmítacué píalimá piicáca càinácaalí iyú Dios icùaca wenàiwicanái. ²¹ Càmita náimapiná: ‘Piicácué, Dios icùaca wenàiwica cháí cáli’; càmita nacái náimapiná: ‘Áiba cáli íinata nacái Dios icùaca wenàiwica’, càmita náimapiná càmícáiná náalimá naicáca natúí iyúwani càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáiwa, icùacáiná náiwitáise, icùa nacái abéechúanameyéeyí wenàiwica pèewibàa —íimaca yái Jesúsca. ²² Néese Jesús icàlidacaté yéewáidacalénái iríwani:

—Máadáinicuéca piwàwa piicáca núa áiba èriwa, éwitasica píalimácaalí piicáca núa abé èri piná meedátá, piwàwapinácuéca piicáca núa, núa asiali Dios néeséerica. Náimacuéca piwàwapiná piicáca nùanàca nuchàcaténá macáita, quéwacué càmítacá piicápiná núa. ²³ Áibanái nacàlidapiná nachíwawa, náimapiná nudécasa nùanàca. Náimapináca: ‘Mesías idéca yàanàca cháí’; áibanái náimapinácué píri: ‘Mesías idéca yàanàca néré’. Quéwa píicácué piawa néré, píicácué nacái piawa náapícha. ²⁴ Péemiacué, nùacaalípináwa néese ániwa, yásí macái èeri mìnánái naicápiná nuchànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icànáaná macáita capiráléeri cáli iwali chènuniré èeri imusúcatáisewa àta èeri iwàlùacataléwa. Càipiná nacái nùacawa néese ániwa nuenáiwáná yàanàcatáíwa, núa asiali Dios néeséerica. Càmita nùawa íbaacanéeri iyúwa. ²⁵ Quéwa iwàwacutá nùuwichàacawa manuúíwata quéechacáwa, yá iwàwacutá èeri mìnánái iyéeyéica siùca báawaca naicáca núa càiride iyúwa canéeri iwèni meedá. ²⁶ Mawiènicáalípiná nuenáiwáná nùanàcatáipiná ániwa, núa asiali Dios néeséerica, yásí wenàiwicanái nàypiná càide iyúwaté èeri mìnánái íyáaná Noé yàasu èerité. ²⁷ Matuìbanáicaté nàyaca Dios íicha bàaluité. Nayáacaté nayáacaléwa, néese nàiraca nacái, needácaté náinupináwa, àta Noénái iwàlùacatalétawa arca iriculé. Yáté manuúri yéesacái yàanàca, yá néetácatéwa macáita wenàiwica càmíyeyícaté iwàlùawa Noénái yápicá arca iriculé. ²⁸ Càité nacái Lot yáapichéeyéimi Sodoma iyacàlená mìnánái nàyacaté matuìbanáita Dios íicha. Nayáacaté nayáacaléwa, nàiraca nacái nàiracaléwa. Nawènia nacái nàasupináwa. Nabànacaté nabànacalewa, nawénda nacái nàasuwa. Namànicaté nacái nacapèewa. ²⁹ Quéwa idècanáamité Lotnái namusúacawa Sodoma iyacàlená íicha, yáté quichái yèewièricawa azufre yèewi yúuwàacatéwa chènuníse Sodoma mìnánái iwali. Yáté néetáacawa macáita. ³⁰ Càita nacái yúuwichàacáisi yàanàppináwa ráunamáita èeri mìnánái iwali áibaalípiná numàacacalípiná nùawawa naicáca núa, núa asiali Dios néeséerica.

³¹ “Néeniáalípiná áibacaalí iyamáidapináwa iyaca icapèe ipùata sàabadéeri ínatàbàawa, idèniacaalí nacái yàasuwa capí iricu, iwàwacutá càmita yèepua iwàlùacawa icapèe iriculéwa yeedácaténá yàasuwa ipíchawáise ipiacawa Jerusalén iyacàlená íicha. Áibacaalí nacái yèepunípináwa manacúalibàa, iwàwacutá càmita yèepùawa icapèe néréwa ipíchawáise ipiacawa Jerusalén iyacàlená íicha. ³² Piwàwalicué cànacaalíté Lot ínumi yéetáacawa, cànínéechúacaté iicáca yàasumiwa èeri iricúrica, úái yéetéechúamicatéwa càmícáináaté upiacawa yàcalé íicha càide iyúwaté Dios yàaláaná úa. ³³ Cawinácaalí càmírica yeebáida nutàcái iwàwacáiná

icùaca icáucawa cháí èeri írìcu, yúucapíná icáucawa càmfiri imáalàawa, quéwa cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái mamáalàacata éwita áibanái inúacaalíni, idènlapíná icáucawa càmfiri imáalàawa.

³⁴ “Néese núumacué pírí nùanàacaalí táiyápi, yá pucháiba wenàiwica naimápiná nâyaca cama írìcu. Angelnáí itépiná abéeri wenàiwica, áibapíná nacái imàacawa néenita. ³⁵ Yá pucháiba inanáí namulúapínáca nâyaca ituinási. Angelnáí itépiná abéechúa inanáí, abéechúapíná nacái imàacawa néenita. ³⁶ Pucháiba asianái yèepuníyéipínáca manacualibáa. Angelnáí itépiná abéeri asiali, abéeripíná nacái imàacawa néenita —ímaca yái Jesúsca. ³⁷ Néese yéewáidacalénái nasutáca néemíawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿chábàanásica nàana needácateéná nía? —náimaca. Néese Jesús ímaca nalí:

—Màulenéri iyú piicápinacué chábàanacaalí nàacawa càide iyúwacué píalánáwa chábàanacaalí yéetèerimiwa írìlawa piicácaalí manùbéeyéi wáchuli nàwacáidáyacacawa —ímaca yái Jesúsca.

18

La parábola de la viuda y el juez

¹ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú náaliacateénáwa iwàwacutáaná nasutáca Dios ícha mamáalàacata, yàalàacateéná nía nacái ipíchaná naméyáacawa nasutáca Dios ícha. ² Yá Jesús ímaca nalí: “Iyacaté juez áiba yàcalé írìcu. Càmita yàa Dios icàaluíná. Càmita nacái yàa wenàiwica ímiétacaná. ³ Uycaté nacái yàcalé írìcu abéechúa inanáí inírìmi yéetèechúamicatéwa ícha. Aiba wenàiwica iwàwacaté yeedáca uícha ùacawéeri yàasumi. Iná usutáca juez ícha wawási manùba yàawírì iyúudàanápíná ua. Yá úmaca juez írì: ‘Piyúudàa núa. Pichùulla nàuwichàidàanápíná nuícha nùuwidaca yeedéerica nuícha nùacawéeri yàasumi’, úmaca juez írì. ⁴⁻⁵ Manùba èeri càmita juez yeebá usutáaná ícha. Néese maséeca iwàwa idècuni yéemiaca usàna. Yá ímaca írìwa: ‘Éwita càmicáaníta núa Dios icàaluíná, éwita manúsiwata mamáalàacata èerìapinana, táiyápinama nacái. Yá Dios imawèniadapíná náicha nacái nàuwidenái. Càmita Dios idècunìapínáwa déecuírì iyú iyúudàanápíná nía. ⁸ Núumacué pírí, Dios iyúudàapíná nàwa caquialéta, imawèniadapíná náicha nàuwidenái. Núa asiali Dios néeséerica, nùanàapíná àniwa aléi èeri írìculé, quéwa càmita nùanàapíná manùbéeyéi yeebáidéerica nutàacái mamáalàacata”, ímaca yái Jesúsca.

⁶ Yá Wáiwacali ímaca nalí àniwa: “Pidécuéca péemiaca itàacái yái juez báawéerica íwiwtáiseca. Éwita báawéericaaníta íwiwtáiseni, càicáaníta átata iyúudàaca manírìchúami. ⁷ Néeni, ¿càmítasicué píaláwa cayábèeri Dios íwiwtáise? Iná iwàwacutácué píalácawa Dios iyúudàapíná cawinácaalí wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa, cawinácaalí isutéeyéica yáawawa ícha manúsiwata mamáalàacata èerìapinana, táiyápinama nacái. Yá Dios imawèniadapíná náicha nacái nàuwidenái. Càmita Dios idècunìapínáwa déecuírì iyú iyúudàanápíná nía. ⁸ Núumacué pírí, Dios iyúudàapíná nàwa caquialéta, imawèniadapíná náicha nàuwidenái. Núa asiali Dios néeséerica, nùanàapíná àniwa aléi èeri írìculé, quéwa càmita nùanàapíná manùbéeyéi yeebáidéerica nutàacái mamáalàacata”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola del fariseo y el cobrador de impuestos

⁹ Néeseté Jesús yéewáidaca abènaméeyéi wenàiwica comparación iyú, níara cachàiníyéica iicáca yáawawa nayúunáidacáiná mabáyawanéeyéica nía, iná báawaca naicáca náichawa áibanái wenàiwica. Jesús ímaca nalí: ¹⁰ “Pucháiba asianái nàacatéwa templo írìculé nasutácaténa nàwawa Dios ícha. Abéeri fariseo, áiba asiali nacái yeedéeri plata yéenanái judío íchawa Roma iyacaléna yàasu gobièrno írìpiná. ¹¹⁻¹² Yái fariseo ibalùacawa abéerita méetáucuta áibanái ícha, isutáca yáawawa Dios ícha. Càì ímaca: ‘Pía Dios, nùaca pírì cayábèeri nùacáiná càmfírìca iyúwa áibanái wenàiwica canánama. Núa nacái càmita nuyéedua. Càmita báawa nuíwtáise nacái. Càmita nuimá áiba inanáí yáapícha càmfírìhúaca nuínusiwa. Càmita numàni nubáyawanáwa càide iyúwa imáníná yái asiali yeedéerica wáicha plata romanonái yàasu gobièrno írìpiná. Núa nacái numàaca nuíchawa nuyáacaléwa pucháiba èeri semana íwali nusutácaténa Dios ícha. Macái néená níái diéyéica wawási nuedéerica nulíwa, numàaca abéeri néená Dios írìpiná ofrenda iyú’, càì ímaca iwaliwa yái fariseoca. ¹³ Néeseta quéwa yái asialica yeedéerica plata yéenanái judío íchawa romanonái yàasu gobièrno írìpiná, yáta ibalùacawa déecuíseta fariseo ícha. Máinícáiná báica iicáca yáawawa Dios iwéré ibáyawaná íwalísewa, iná càmita iicáida chènuniré. Néese, ibàbàida yúucutawa mamáalàacata icáapi iyúwa máinícáiná achúmaca iwàwa ibáyawaná iwaliwa. Yá ímaca mamáalàacata Dios írì: ‘Pía Dios, piicá nupualé, cabáyawanéerica nùaquéi’, càì ímaca isutáca Dios ícha”, ímaca yái Jesúsca. ¹⁴ Néese Jesús ímaca nalí àniwa: “Núumacué pírí, Dios imàacacaté iwàwawa ibáyawaná ícha, yái asiali yeedéerica plata yéenanái íchawa romanonái yàasu gobièrno írìpiná, néese asiali yèepùacawa matuibanáita icapèe néréwa. Quéwa yái fariseoca, càmita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha, níacáiná cawinácaalí wenàiwica icalídeeyéica iinàwaná iwaliwa máinínása

cayábaca nía áibanái ícha, Dios imàacapíná báica nía. Cawinácaalí quéwa icàlidéeyéica íchawa íbáyawanáwa, Dios imànipíná írí cayábéeriwa”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

¹⁵ Néeseté àniwa áibanái natéca néenibewa púubéeyéi Jesús yàatalé yéewacaténá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutácaténá nalí Dios ícha imàninápiná nalí cayábéeri. Quéwa, Jesús yéewáidacalénái naicáca nía, yá nadábaca nacúisaca náichawa wenàiwica itéeyéica yéenibewa Jesús yàatalé, yéewáidacalénái náimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús írí wawàsi. ¹⁶ Quéwa Jesús imáidaca sùmanái nàanápínáwa yàatalé. Yá ímaca yéewáidacalénái íriwa:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé, picácué pimáisanla nàanàca, Dioscáiná icùuca wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáiw. ¹⁷ Péemiacué cayába, iwàwacutá wenàiwica neebáidaca Dios itàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáiw. Càmicaalí wenàiwica neebáida cà, néese canácatáita Dios yéenibeca nía —ímaca yái Jesúsca.

Un hombre rico habla con Jesús

¹⁸ Néeseté abéeri judío íwacaliná isutáca yéemiawa Jesús. Yá ímaca Jesús írí:

—Pía cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —ímaca. ¹⁹ Jesús ímaca írí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába íwali yái píimáanáca, càinácaalí ímáaná yái tàacáisica ímérica cayábéerica núa, canáciná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —ímaca yái Jesúsca, iwàwacáiná asiali yeebáidaca Dioscani yái Jesúsca. ²⁰ Néese Jesús ímaca írí àniwa:

—Píalíacawa Dios itàacái ichùullaná wía: ‘Picá píimá áiba inanái yáapicha càmfíchúuca pínuúsiwa, áiba asiali yáapicha nacái càmirica pinirisíwa; picá pinúa wenàiwica; picá piyéedúa; picá nacái pichíwáida áibanái; pía náimíetacaná píaniri, píatúa nacái’ —ímaca yái Jesúsca.

²¹ Néese asiali ímaca írí:

—Nudéca numànica macáita càide iyúwa Dios ímáaná sùmàicatáiseté núa àta siùca nacáide —ímaca. ²² Jesús yéemiacani, yá ímaca írí:

—Iyaca abéeri wawàsi iwàwacutéeri pimànica quiríta: Pía piwéndaca macáita píasuwa, pía nacái iwènináami catúulécaneeyéi írí. Càipiná pídeníaca píasu cawèníriwa chènuniré. Néese pèepuawa placaténáwa núpicha nuéwáidacalécáténá pía —ímaca yái Jesúsca.

²³ Yái asiali quéwa, yéemiacanáami, yá máini achúmaca iwàwa máinicáiná càasucani, càmicáiná nacái iwàwa yàaca áibanái írí macáita yàasuwa. ²⁴ Jesús yáalíacáináwa achúmaca iwàwa yái asialica, íná Jesús ímaca yáapichéeyéi íriwa:

—¡Máini càulenápináca càsufyéi yeebáidaca Dios itàacái, Dios yéenibecaténá nía! ²⁵ Càide iyúwa camello càminá yéewa iwàlùacawa siduwíapi ituí yáapu íricubàa, càita nacái càulenáca càasuíri wenàiwica yeebáidaca Dios itàacái Dios icùacaténáni —ímaca yái Jesúsca. ²⁶ Níái yéemiéyéica Jesús ímáaná, náimaca Jesús írí:

—Néeni, ¿cawinápiná yáalimá iwàsàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha? —náimaca. ²⁷ Jesús ímaca nalí:

—Canáca yéewaná wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwàsàaca nía, Dios yáalimáciná imànica macáita —ímaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Pedro ímaca Jesús írí:

—Wáiwacali, wadéca wamàacaca wàasuwa macáita wàacaténáwa píapicha yéewacaténá pèewáidacaléca wía —ímaca. ²⁹ Yá Jesús ímaca nalí:

—Péemiacué cayába, píacué nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái. Numáidacué abenaméeyéi péená nàanápínáwa nacapèe íchawa namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. Aibanái péenacué nacái nàapináwa malééná èeri nàacawéeri íchawa, càmicaalí nacái néenánái ícha nacáiw, càmicaalí nacái nasèenái ícha nacáiw, càmicaalí nacái néenibenái béeyéi ícha nacáiw, namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. ³⁰ Yási Dios yàapinacué píri madécaná wenàiwica píiquéeyéipiná càiyéide iyúwa péenánáiw cháí èeri írìcu. Néese, èeri imáalàacaalípináwa, yási Dios yàacué picáuca càmfiri imáalàawa chènuniré —ímaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

³¹ Yáté Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacaléniwa doce namanúbaca méetàucuta áibanái ícha. Yá ímaca nalí:

—Siùcade wàacawa Jerusalén iyacaléná nérépiná. Namànipiná nulí macáita càide iyúwaté profetanái itànáná tàacáisi nuináwaná íwali, núa asiali Dios néeséerica. ³² Yá presopináca namànica núawa namàacacaténá càmiyéi judío inúaca núa, yá naicáanápíná nuquíná, yá nataánápíná báawéeri iyú nùwali, yá nàapísáidaca núawa. ³³ Nanúadáidapiná nacái núawa, yási nanúaca núa. Quéwa máisiba èeri írìcu nucáucàapináwa —ímaca yái Jesúsca.

³⁴ Quéwa, Jesús yéewáidacalénái càmita náalía néemiaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisca, càmita nacái náalimá náalíacawa iwali.

Jesús sana a un ciego de Jericó

³⁵ Néeseté, Jesús iyaca mawiénita Jericó iyacàlená irí, yá matuíri asiali iyaca néeni, yáawinéericawa àyapu idùlepi isutéerica plata wenàiwicanáí íicha ichàbéeyéicawa néenibàa. Isutáca náicha plata yéewanápiná iwèniaca iyáapináwa. ³⁶ Yái matuírica yéemiaca manùbéeyéi isàna nachàbàanáwa, yá isutáca yéemiawa núa, cawinácaalí yàawa náapicha néeni. ³⁷ Nacálidaca iríni Jesús Nazaret iyacàlená néeséericani yái càí ichàbacawa chàbái. ³⁸ Iná yái matuírica imáidaca:

—Jesús, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! — íimaca.

³⁹ Néese áibanáí yèeyéicawa Jesús ipíchalé nacúisaca náichawani, yái matuírica, masànáanápináni. Imáidaca quéwanáta mamáalàacata cachàiniíri iyú:

—Pía, rey David itaquérinámica, Wacuèrinápiná, piicá nupualé! — íimaca. ⁴⁰ Néese Jesús iyamáaca ibàlùacawa. Yá Jesús ichùllaca natéénápiná matuíri Jesús yàatalé. Néese matuíri yàacawa néré, yá Jesús íimaca irí:

⁴¹ —¿Càináscica piwàwa numànica pírí? — íimaca yái Jesúsca. Néese matuíri íimaca:

—Nuíwacali, pimàaca catuíca núa — íimaca. ⁴² Jesús íimaca irí:

—Catuíca píawa, peebáidacáiná nuchùnñanápiná pía. Iná yéewa cayábaca píawa — íimaca yái Jesúsca.

⁴³ Yáta matuírimi iicáidaca àniwa. Yá yàcawa Jesús yáapicha. Yàaca nacái Dios irí cayábéeri. Néese áibanáí iiquéeyéicani, nàaca nacái Dios irí cayábéeri.

19

Jesús y Zaqueo

¹ Néeseté, Jesús iwàlùacawa Jericó iyacàlená iriculé. Ichàbacáitawa néenibàa. ² Abéeri asiali càasuíri iyaca néeni, abéeri Jericó mìnali, íipidenéeri Zaqueo. Yái Zaqueo, náiwacalicaní, níái yeedéeyéica plata yéenanáí judío íichawa Roma iyacàlená yàasu gobièrno irípiná. ³ Yái Zaqueo iwàwa iicáca Jesústàatá, yáalícaténá iicáca Jesús. Quéwa, càmita yáalimá iicácani, manùbacáiná wenàiwica Jesús itéesebàa. Maléenéeri nacái yái Zaqueoca, iná càmita yáalimá iicáca Jesús. ⁴ Iná yái Zaqueo ipiacawa Jesús ipíchalépiná. Yá íiriacawa sicómoro yéetaná yàana iwálìbàa yéewanápiná idéca iicáca Jesús. Yái àicu ibàlùèricawa àyapu idùlepita, Jesús ichàbacatàapinácawa. ⁵ Quéwa, Jesús ichàbaca yàacawa sicómoro yéetaná yáwibabàa, yá iicáidaca chènuniré. Iicáca Zaqueo yáawinéeriwa àicu yáanalicu. Néese Jesús íimaca Zaqueo irí:

—Zaqueo, pírìcùwaca caquialéta, siùcacáináta iwàwacutá nuyamáacawa picapèe néré — íimaca yái Jesúsca.

⁶ Yá Zaqueo irìcùacàtétawa néese. Yá casímáiri iyú yeedáca Jesús yàataléwa. ⁷ Néese áibanáí, naicáciná Jesús iwàlùacawa néré, yá natàanica báawéeri iyú Jesús iwali. Yá náimaca naliwáaca Jesús iwàlùacasawa icapèericulé asialiquéi báawéerica, cáanáiricaca ibáyawaná, yái Zaqueoca. ⁸ Néesecáwa Zaqueo imichàa ibàlùacawa nàacuèsemi. Yá Zaqueo íimaca Jesús irí:

—Péemiácawa, Nuíwacali, macáita yái nudènièrica, nùapínaca yéema catúulécanéeyéi iríwa. Níara wenàiwica nucobréeyéica ichàbanamawa nuchiwa iyúwa, nuèpùadapíná naliwani báinúaca yàawiríricatái yáwanáí íicha yái platami nuedéericaté náicha ichàbanamawa — íimaca.

⁹ Yá Jesús íimaca irí:

—Siùca èeri Dios idéca iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa — íimaca yái Jesúsca. Néese, Jesús iwènúacawa íimaca áibanáí irí:

—Yácáiná asialica, Abraham itaquérinámiquéi nacái, éwitaté iméeràcáanítawa Dios íicha.

¹⁰ Nùacáiná, núa asiali Dios néeséerica, nudéca nùanàaca nucutácaténá níái cabáyawanéeyéica, nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha — íimaca yái Jesúsca.

La parábola del dinero

¹¹ Néeseté idécanámi wenàiwicanáí yéemiaca Jesús íimáaná, yá Jesús yéewáidaca nía comparaciòn iyú. Icálidaca nalíni yái comparaciònca Jesús iyacáináte mawiénita Jerusalén iyacàlená irí ináte nayùunáidaca Jesús icuèyèipínaté israelitanáí caquialétatá.

¹² Yá íimaca nalí: “Péemiacué comparaciòn: Iyacaté abéeri náiwacali, yèeripinátéwa áiba cáli néré déeculé, yéewanápiná icuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeséeyéiwa, yásí yèepùanápinátéwa néese icùacaténá nía. ¹³ Ipíchawáise náiwacali yàacawa, yá imáidaca yàataléwa diez namanùbaca yàasu wenàiwicawa. Yá yàaca nachàba manùba plata náalimáwanama. Yá íimaca nalí: ‘Piacué pimànicaténá piasu wawàsiwa iyú yái plataca àta nùanàacataléta àniwa’, íimaca nalí. Néese yàacawa náicha. ¹⁴ Aibanáita quéwa náiwacali yàasu cáli néeséeyéi máini báawaca naicácani. Yá nabànúaca áibanáí wenàiwica náiwacali yáamiwa

néré nacàlidacaténá nacuèriná iríwani. Náimaca: ‘Càmita wawàwa wacuèrinápiná yá asàlica’, náimaca.

¹⁵ “Quéwa, idéca nacuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeseéyeyíwa, yá náiwacali yàanàaca néese àniwa. Yá imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa, níái yeedéeyéicaté ícha plata, yáalíacaténáwa náicha cásimalénácaalí needá náiwacali irípináwa. ¹⁶ Yáí yàasu wenàiwacaca idábáanéerica yàanàaca íiwacali yàataléwa. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawásiwa iyú yáí piasu plataca. Nuedácaté pirípiná diez namanùbaca yàawiría ipualé yáí plata pièricaté nuchàba’, íimaca. ¹⁷ Néese náiwacali íimaca irí: ‘Cayábacáni. Cayábéeri nùasu wenàiwacaca pía. Pimànicáiná machacánirí iyú achúméerína iyú càide iyúwa nuwàwáaná, íná yéewa siúcade numàaca picùaca diez namanùbaca yàcalé mìnánáí’, íimaca yáí náiwacalica. ¹⁸ Néese yàasu wenàiwacaca áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawásiwa iyú yáí piasu plataca. Nuedácaté pirípiná cinco namanùbaca yàawiría ipualé yáí plata pièricaté nuchàba’, íimaca. ¹⁹ Néese náiwacali íimaca irí nacái: ‘Numàaca picùaca cinco namanùbaca yàcalé mìnánáí’, íimaca yáí náiwacalica.

²⁰⁻²¹ “Néeseta quéwa náiwacali yàasu wenàiwacaca áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, yáca piasu platéi. Nuépùacaténi wáluma iyú nuçáipica cayábani, cáalucáiná nuicáca pía, máinicáiná caluéri píiwitáise, peedáca yáí càmíricaté píibaida piríwa. Peedáca piríwa nacái áibanái íbànacale, càmíricaté píbana piríwa’, íimaca. ²²⁻²³ Íná náiwacali íimaca irí: ‘Píá, nùasu wenàiwacaca báawéerica íiwitáise, pitàacái iyúwa nucháawàaca piínáwaná íwali nùuwichàidacaténá píawa. Píalíacaalítéwa caluérisa nuíwítáise, píalíacaalíté nacáiwa nuedáaná nuliwa yáí càmíricaté nuíbaida nuliwa, nuedáaná nacái áibanái ícha nabànacale càmíricaté nubànacaleta, néese, ¿cáná càmita píimàaca nùasu plata caja néré inísácaténáéwa nuliwíná quirítatá àta nùanàacalétaté àniwa?’ íimaca yáí náiwacalica. ²⁴ Néese náiwacali íimaca áibanái irí iyéeyéica néeni: ‘Peedácué ícha yáí plataca. Píacué iríni yáí asàlica idènièrica diez namanùbaca yàawiría ipualé yáí plataca’, íimaca nalí yáí náiwacalica. ²⁵ Yá náimaca náiwacali iríwa: ‘Wáiwacali, ¿cánásica còi píimáni? Yáí asàli idéca idèniaca diez namanùbaca yàawiría ipualé yáí plataca’, náimaca. ²⁶⁻²⁷ Néese náiwacali íimaca nalí: ‘Péemiácué cayába. Cawínácaalí íbaidéeyéica nulí cayába, numàacáanápiná náibaidaca nulí mamáalàacata. Quéwa cawínácaalí càmíyéica íbaida cayába, nuedápiná náicha náibaidacalémica. Níata quéwa, nùuwidenáica càmíyéicaté iwàwa nùu nacuèrinápináwa, piacué píibàaca nía. Peedácué nía nùatalé cháta, yá pinúacué nía’, íimaca nalí yáí nacuèrináca”, íimaca yáí Jesúsca.

Jesús entra en Jerusalén

²⁸ Idécanáamité còi Jesús íimaca nalí, yá yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yéewáidacalénáí yáapichawa. ²⁹ Yá batéwata nàanàaca iyacatái pucháiba yàcaléca. Abéeri yàcalé ípidenéri Betfagé, áiba nacái ípidená Betania. Iyaca nacái néeni abéechúa dúli ípidenéchúa Olivos, yáí olivo inàlmanáca. Yá Jesús íbànùaca ipíchaléwa pucháiba yéewáidacaléwa idécanáami còi íimaca nalí:

³⁰ —Píacuéwa iriculé yáí yàcaléca iyéerica wapíchalé. Píwàlùacuéwa néré, yá píànàpinácué burro nadacuèrica néeni, canéeritáacáwa wenàiwacaca yéeriwa íinata. Píwasáacuéni, pítcué nulíwani. ³¹ Aibacaalícué isutá yéemiawa píawa cánacué yéewa píwasáacani, néese picàlidacué iríwani nuwàwacutácani, nùu Píiwacalícuéca —íimaca nalí yáí Jesúsca.

³² Néese níái pucháiba yéewáidacaléca nàacawa ícha. Yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús ímáanaté nalí. ³³ Idábaca nawasáaca burro, yá burro íiwacanánái isutáca yéemiawa nía:

—¿Cánácué píwasáa wapira? —náimaca. ³⁴ Náimaca nalí:

—Wáiwacalica iwàwacutáni —náimaca.

³⁵ Néese yéewáidacalénáí iríadaca yàasu ruana nacáiriwa burro iwaalíricubàa, yéewanápiná Jesús yàalubáicani, yá natéca burro Jesús yàatalé. Néese Jesús imicháa yáawinacawa burro íinata. ³⁶ Idécunítàacá Jesús yàacawa burro íinata Jerusalén iyacàlená nérépiná, manùbéeyéi nallada nàasu ruana nacáiriwa Jesús ipíchalé àyapulicubàa burrocaténá lípina íinatábàa càide iyúwaté náiwitáise nàanápiná nacuèrinásàiri icàaluínáwa. ³⁷ Yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná Olivos yàasu dúli yàasu yàawa iriculé, yá canánama nía Jesús yéewáidacaléca, níái nacái yèepuníyécawa yáapicha, macáita nadábaca namáidaca casímáiri iyú. Nàaca nacái Dios irí cayábéeri naicáicáinaté Jesús imànica madécaná íiwitáise iyúwa yáí càmírica wenàiwacaca idé imànica. ³⁸ Nacàlidaca nèepunicawa:

—¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios íbànùerica walí icùacaténácué wía! ¡Píacué canánama iyéeyéica chènuniré, casímáicué píwàwa! ¡Wàaca píri cayábéeri, pía Dios chènuníserica! — náimaca. ³⁹ Néese abénaméeyéi fariseo yèepuníyécawa náapicha wenàiwicanái yéewi náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, pialàa nía cachàiniri iyú níái péewáidacalécawa, masànanápiná nía, nacàlidacáiná piináwaná iwali Dios inacáiricasa pía —námimaca. ⁴⁰ Yá Jesús íimaca nalí:

—Péemlacué cayába, masànacaalí níái nuéwáidacalécata, yáta níái íbaca nacàlidaca nuináwaná iwali Diosca núata —íimaca nalí yái Jesúsca.

⁴¹ Néese Jesús iyamáa ibàlucawa mawiénita Jerusalén iyacàlená irí, yá iicáca Jerusalén, néese ícháanica manuísiwata iwali yái yacaléca, catúulécanaçáiná iicáca yacalé minaná, yacáiná Jesús yáaliacatéwa manuiri yúuwichàacáisi yàanàanápínaté nàwali. ⁴² Yá íimaca: “¡Máini nuwàwa piallucécawa siuca èeri càinácaallicué iwàwacutáaná pimànica cayàbacaténacué piápicha Dios! Cayàbacaallicué piápicha Diostá, néese càmitacué yàanàa piwali yàasu yúuwichàacáisitá. Quéwa càmitacué pialfawa càinácaalí iwàwacutáaná pimànica. ⁴³ Yàanàanápínacué piri báawéeri èeri. Piùwidenáicué namànipínacué iwáiná piyacàle itéesebàa macáita, ipíchanacué pimusuúacawa yacalé ícha. Macáitacué náawapínacuéca piawa. Yá namànipíná úwicá piipunitacué pitéesebàa macáita. ⁴⁴ Yási namàlálidacué piyacàle macái, nanúapíná macáita wenàiwica iyéeyéica yacalé irícu. Nacàlálipínacué picapèe. Càmita namàcapíná capli yàasu íba yàawinacawa áiba íbata, yá nacàlálacuéca macáita yái piyacàlecuécawa. Piicáçáinacué càiride iyúwa canéeri iwèni piri yái nuenáiwánaca siuca èeri Dios ibànúacatáita núa piatalécué, nuwasàacaténacué pía yàasu yúuwichàacáisi ícha”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús purifica el templo

⁴⁵ Néeseté Jesús iwàlucawa templo ibàacháwalená iriculé. Yá idàbaca ímusúadaca macáita wenàiwica iwéndéeyéicaté yàasusi templo ibàacháwalená irícu. ⁴⁶ Yá íimaca nalí:

—Pidécuéca péemíaca tãacáisi profeta itànèericaté Dios inùmallicúise; Dios íimacaté yàasu templo iwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutãcaalupínaca nuícha’, íimacaté yái Diosca. Quéwa, pidécuéca piwèntladacani cayéedéeyéi icapèe iyú, yái temploca, piyéedúacáinacué plata wenàiwica ícha pichíwa iyúwa —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁷ Néese èeri imanúaca Jesús yéewáidaca wenàiwicanáí templo irícu. Sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, judío íiwacanánái nacái, náináidacawa nàyaca càinápínacaalí iyú náalimá nanúaca Jesús. ⁴⁸ Càmitãacá quéwa náalimá náibàacani, niacáiná canánama wenàiwica cayàbaca néemíaca Jesús itãacái.

20

La autoridad de Jesús

¹ Aiba èerité Jesús iyaca templo irícu. Yá yéewáidaca iyaca wenàiwicanáí, icàlidaca nalí nacái Dios itãacái cayábéerica, yái tãacáisi íiméerica Jesús iwàwa iwásàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Yá sacerdote íiwacanánái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica nàcawa Jesús yàatalé. ² Yá námimaca irí:

—¿Cawiná ibànùta pía pimusuúadánápíná nía templo ibàacháwalená iriculé, níái iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùulla pía pimusuúadánápíná nía? —námimaca. ³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Nuwàwa nusutácuéca nuémíawa pía nacái. Picàlidacué nulíni: ⁴ ¿Cawiná ichùulliaté Juan ibautizáanápínaté wenàiwica; Diossica, wenàiwicanáisica? Píimacué nulí càiríníacaalí náicha ichùullaca Juan ibautizáanápínaté wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.

⁵ Nadàbaca natàanica nalíwáaca. Yá námimaca nalíwáaca: “¿Càináisica wáimaca? Wáimacaalí irí, ‘Dioscaté ichùullacani’, yási isutaca yéemíawa wía, ‘¿Cánacué càmita peebáidani?’ càipíná íimaca walí. ⁶ Néese wáimacaalí irí, ‘Wenàiwicacaté ichùullaca meedáni’, yási wenàiwica macáita nanúaca wía íba iyú, niacáiná macáita neebáidaca tãí ímèeri iyú Juan itãanicaté Dios inùmallicúise”, càí natàanica nalíwáaca. ⁷ Néese nacàlidaca Jesús irini càmitasa náaliawa cawínacaalí ichùulliaté Juan ibautizáanápínaté wenàiwica. ⁸ Néese Jesús íimaca nalí:

—Cáita nacái càmita nucàlidacué piriwani cawínacaalí ichùullaca núa numusuúadánápíná nía templo ibàacháwalená iriculé, níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los labradores malvados

⁹ Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwicanáí comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Abéeri asiali ibànacaté uva ibànacaléná. Yá imàcaca áibanái icuèyèipíná irí yàasu uva ibànacaléná, quéwa iwàwacutá nabànùaca irí yàasu uva iyacaná yéenápíná, yàasu èeripíná needátatáita iyacaná. Idécanaamité imànica nàapicha càiri wawási, yá yàacawa náicha áibalé madécana èeri. ¹⁰ Uva yàasu èeri yàanacaté needátaténá iyacaná, yá bãnacalé íiwacalí ibànùaca yàasu wenàiwicawa néré icutátaténá náiwacalí yàasu uva iyacaná yéenápínáwa icuèyèi ícha. Quéwa níái icuèyéica bãnacalé nacapèedáidacani, yái náiwacalí yàasu wenàiwicaca. Yá nachùullaca yàacawa náicha, càmita nabànùta yáapicha uva iyacanáca. ¹¹ Néese bãnacalé íiwacalí ibànùaca nãatalé yàasu wenàiwicawa áibata. Quéwa àniwa natàanica irí báawéeri iyú, nacapèedáidacani.

Yá nachùullaca yàacawa náicha, càmita nabànùu yáapicha uva ìyacanáca. ¹² Néese bànacalé ìiwacali yèèpùu ìbànùuca áibata àniwa. Yá àniwa níái icuèyèica uva ìbànacalená cacháunáca namànicani. Yá náucacani méetàuculé bànacalé yàaluná ìicha.

¹³ “Néese yái uva ìbànacalená ìiwacali ìimaca ìínáidacawa ìrìwa: ‘¿Càinásica numàni? Siùcade nubànùu nuùriwa, yái càininèérica nuicáca. Cawàwanáta náaca ìimíétacaná’, ìimaca ìínáidacawa ìrìwa. ¹⁴ Quéwa níái icuèyèica uva ìbànacalená naicácani, yá náimaca naliwáaca: ‘Yáca yái yeedéeripiná ìrìwa uva ìbànacalená yáaniri yéetácaalípínáwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni weedácaténá walíwa yàasu bànacalé’, náimaca naliwáaca. ¹⁵ Iná náibàacani, yá nawatáida náucacani méetàucuta bànacalé yàaluná ìicha. Yá nanúacani”, ìimaca nali yái Jesúsca.

Néese Jesús ìimaca nali níái wenàiwicaca: “¿Càinásicué pínáidacawa? ¿Càinásica uva ìbànacalená ìiwacali ìmànipiná nali níái icuèyèicaté ìrìpíná bànacalé? ¹⁶ Siùcade nucàlidacué pìrìni: Yàanàpíná nàatalé, yá inúapíná níawa. Yási imàaca áibanái icuaca ìrìpíná yàasu uva ìbànacalená —ìimaca yái Jesúsca. Néese wenàiwicanái idécànàami néemlacani, yá náimaca Jesús ìrì:

—¿Càmìrita, canácatáita Dios ìmànipiná walí càì! —náimaca. ¹⁷ Quéwa Jesús iicáidaca nali, yá ìimaca:

—Néeni, càimacalícué piwàwa Dios yùuwichàidacuéca pía, néese iwàwacutácué pínáidacawa cayába càinácaalí ìimáaná yái tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalícué. Icàlidacaté Dios ìbànàpínáté ìsraelitanái ìrì nacuèrinápiná, quéwa báawàanàpínáté naicácani. Càité ìimaca: ‘Níái ìmàníyèica ìba icapèená, nadéca náucaca abéeri ìba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa siùcade máinìri iwàwacutácawa capii ìrìpíná yái ìba náuquèericaté’,

cài itànàacaté profeta”, ìimaca nali yái Jesúsca, yéewacaténá náalíacawa yái ìba ìimáanáca càicanide iyúwa Jesús, yái nacuèrinápiná Dios ìbànùèrica judiónái ìrì. ¹⁸ Néese Jesús ìimaca nali àniwa:

—Péemiácué áiba comparación ìba ìwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèyèicawa iwéré yái ìbaca, yási wenàiwica ìsubèriacawa. Néese ìba yúuwàacaalíwa áibanái ìnatabàa, yási náalacawa ìchùmalési iyú —ìimaca yái Jesúsca, náalíacaténáwa Dios yùuwichàidàanàpínáté manuísíwata cawinácaalí càmiyèica yeebáida Jesús itàacái.

¹⁹ Néese sacerdote ìiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyèica wenàiwica templo ìrìcu, nawàwaca náibàaca Jesús yaté èrica náucacaténáni presoíyèi ìbànaliculé, náalíacáináwa icàlidacaté nàwali yái comparaciónca. Càmiiri nadé náibàaca quéwani càalucáiná naicáca wenàiwicanái, manùbacáiná níái yéemièyèica Jesús itàacái casímáiri iyú.

El asunto de los impuestos

²⁰ Néeseté sacerdote ìiwacanánái nachùullaca áibanái aslanái náacawa Jesús yàatalé, natàanicaténá càimiétaquèeri iyú Jesús yáapicha, iyúwa cayábéyèi ìiwítáise iwàwèyèica yéemiadaca Dios itàacái. Quéwa cachìwèyèica nía meedá, náacawa néré náalimáidacaténá Jesús itàanínápiná báawèeri iyú romanonái yàasu gobiernó ìwali yéewanápináta meedá náibàacani nacháawàcaténá ìináwaná ìwali gobernador romanosàiri ìrì. ²¹ Iná nasutáca néemiawa Jesús. Yá náimaca ìrì:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàaníca báisìiri iyú, péewáidaca wenàiwica nacái báisìiri tàacáisi iyú càiripínáta. Wáalíaca nacáíwa piicáca macái wenàiwica abédanamata, péewáida nacái wenàiwica nàyacaténá càide iyúwa Dios ìchùllaná nàyaca. ²² Siùcade picàlida walíni: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobiernónái icuèyèica wàasu càlì? —náimaca.

²³ Quéwa Jesús yáalíaca náiwítáise báawèeri nawàwáaná nacháawàca ìináwaná ìwali itàacái ìwalíse. Yá ìimaca nali:

²⁴ —Piasáidacué nuicá abéechúwa moneda. ¿Cawiná yéenáíwaná ìchanàawa moneda ìwali? ¿Cawiná nacái ìpídená ìchanàawa ìwali? —ìimaca yái Jesúsca. Yá náimaca Jesús ìrì:

—Emperador ìpídenáquèi ìchanàawa ìwali, yéenáíwaná nacái ìchanàawa ìwali, yáara romano ìiwacaliná, icuèrica macái èeri mìnánái —náimaca. ²⁵ Yá Jesús ìimaca nali:

—Pipáyaidacué píchawa emperador plata iyú càide iyúwa ìchùllanácué pipáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwàanacué pimànica —ìimaca yái Jesúsca. ²⁶ Iná canácata báawèeri tàacáisi Jesús ìimèrica wenàiwicanái yàacuèsemi yéewanápiná nacháawàca ìináwaná ìwali. Néese náináidacawa néemiaca manuísíwata Jesús ìimáaná, yá masànacáicata nía ìicha.

La pregunta sobre la resurrección

²⁷ Néeseté abenaméyèi saduceo náaca naicáca Jesús. Saduceonái náimaca càmitasa yéetèyèimiwa nacáucàawa áibaalípíná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanái iicáaníca Jesús ìquíníná, ìná nasutáca néemiawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca ìrì tàacáisi. Náimaca ìrì:

²⁸ —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ichùllanácúé wía judíoca wamàninápiná cà: Asiali yéetácaaliwa méenibeta, néese iwàwacutá yéenasàiri yeedáca íríwa yéenasàiri ínumiwa yàacawéetúapináwa yéewacaténá idènlaca úapicha yéenibewa naituquéeyéipiná càiyéide iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu cáli. ²⁹ Uwé, áibaalíté nàyaca siete namanúbaca yéenanái. Nabèeri yeedáca abéechúa íinupináwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta. ³⁰ Ináac iméeréerimi yeedáca ibèeri íinunicawa. Néese yéetácawa uícha méenibeta. ³¹ Néese iméeréerimi àniwa yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níái sietéeyéicaté imanúbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha macáita méenibeta. ³² Néese úanama yéetáwa náami nacái. ³³ Uwé, báisicaalí yéetéeyéimiwa icáucàacawa áibaalípinátá càide iyúwa áibanái íináidánáwa, ¿càinápinásica uníri náicha níara sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náalíacawatá, macáicáináta náinuca úa —náimaca, naicáanica Jesús íquíniná. ³⁴ Néese Jesús íimica nali:

—Chái èeri írícu, aslanái, inanáí nacái nacásàacawa. ³⁵ Quéwa cawinácaalí wenàiwicanái Dios imàaqueeyéipináca icáucàacawa áiba èeriwa nàacaténáwa chènuniré, aslanái, inanáí nacái, càmita nacásàapináwa. ³⁶ Càmita nacásàapináwa càmicáiná náalimá néetácawa quirínama, nàypinácáiná càide iyúwa ángelnái iyáaná. Níacáiná Dios yéenibepináca nía, Dios imicháidacáiná nía yéetácaisi íicha. ³⁷ Profeta Moisés nacái yáasáidacaté walí yéetéeyéimiwa nacáucàanápinácawa áiba èeriwa. Moisés itànàacaté tàacáisi wáalíacaténáwa maléneri áicu íwali yeeméericatéwa iyaca quichái iyú, Dios iyacáinaté néré, yáté Moisés yéemíaca tàacáisi íiméerica: Yái Wacuèriná Dios, yácata Nacuèrináca, níái wáawirináimica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái. ³⁸ ¡Dios càmita icúa yéetéeyéimi ichéeca meedá! ¡Néese Dios icúaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué píalíacawa cáuca nía Dios yáapicha siuca, níara Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácaanítatéwa madécaná camuí ípíchawáiseté Moisés iyaca, cáucáiná macáita wenàiwica Dios icuèyéica. Iná yéewa wáalíacawa Dios icáucàidánápiná yéetéeyéimiwa áiba èeriwa —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese áibanái yéewáidéeyéi wenàiwica templo írícu náimaca Jesús írí:

—Pidéca picàlidaca cayábani, pía yéewáidéerica wenàiwica —náimaca. ⁴⁰ Yá cáaluca níái Jesús yuúwidenáica. Càmita nawàwa nasutáca néemiawani quirínama, ipichaná báica nía wenàiwicanái yàacuèsemi.

¿De quién descende el Mesías?

⁴¹ Jesús íimica nali:

—Càmitacué píalíawa cayába Mesías íwali, yái picuèrinápinácuéca Dios ibànunèripinácuéca píri, píacué judíoca. Pímacáitacué rey David itaquèrinámica meedáni. Quéwa rey David ímacaté nacái áiba wawàsi Mesías íwali. ⁴² David itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuise, yái tàacáisi waléerica cuyálua Salmos írícuise. Càité David íimaca: ‘Nucuèriná Dios íimacaté Nuíwacali írí: Píawinawa nuéwápuwáise picúacaténá núapicha macáita,

⁴³ idècunitáacá numawèniadaca píicha macái piúwidenáíwa, íimaca yái Diosca’,

càité íimaca yái Davidca. ⁴⁴ Yái rey Davidca ímacaté Mesías íwali ‘Nuíwacali’, iná éwita rey David itaquèrinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca íwali rey David íiwacali nacáicani —íimaca nali yái Jesúsca, icàlidaca nali íwaliwa, yái Mesíasca.

Jesús acusa a los maestros de la ley

⁴⁵ Macái wenàiwicanái íyeyéica néeni néemiaca nàyaca Jesús itàacái, yá Jesús íimaca yéewáidacalénái íríwa: ⁴⁶ “Píicácué píichawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írícu. Picácué píyaca càide iyúwa nàyáaná. Casíímáica nèepunicawa nanáawani cáalèeri yáapichawa, náasáidacaténá nadéca nèewáidacawa madécaná èeri, nayúunáidacáiná nasímáidaca Dios. Nawàwa wenàiwicanái itáidaca nía cáimíetaquèeri iyú bamuchúamibàa yàcalé manúbéeyéi wenàiwica naicácaténá nía. Máini nawàwa náawinacawa yàalubáisi íinata náawinacatáicawa níara cáimíetacanéeyéica wenàiwicaca judíonái yéewáidacáalu írícu. Nacutá nacái yàalubáisi cayábanaméeyéi macái wenàiwica yàacuèsemi nayáacaténá nayáacaléwa náapicha, yéewacaténá áibanái naicáca nía càiyéide iyúwa máiníyéica cacháimica. ⁴⁷ Nayéedúwa nacái náicha nacapèemi, náasumi nacái níái catúulécaneeyéi inanáica maníríyémica. Néese nasutáca Dios déecuírí iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidaca cayábaca náiwitáise. Níacata Dios yúuwicháidéeyéipiná cacháinírí iyú yáwanái náicha áibanái cabáyawanéeyéica”, íimaca nali yái Jesúsca.

21

La ofrenda de la viuda pobre

¹ Jesús iyacaté templo írícu, yá íicáidaca wenàiwica írí íríadéeyéica yàasu platawa ofrenda yàalu írícule namáacacaténá Dios íríni. Yá íicáca cáasuýéi nalíadaca plata. ² Néese Jesús íicáca inanáí yàanáca néré, máini catúulécaneéchúa, inírími yéetéechúamicatéwa íicha. Yá ulíadaca

ùasu ofrendawa ofrenda yàalu iriculé, pucháiba moneda cobréeyéi púbéeyéi, càmiyéica máini cawènica. ³ Néese Jesús ímaca yéewáidacalénáí írîwa:

—Péemiácué cayába, úái catúulécaneéchúa manîríchúamica udéca umàacaca plata Dios iripiná ofrenda iyú Dios iiquéeri càiride iyúwa manuîri iwèni náicha canánama, níái yúuquéeyéica plata ofrenda yàalu iriculé. ⁴ Macáita níái áibanáí nàaca ichàbéericawa meedá, máisibáwáita nàasu cawèníri íichawa; úata quéwa éwita catúulécancánita úa, càicáaníta úaca macáita yái uđenîerimica uwèñianápináca uyáacaléwa —ímaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que el templo será destruido

⁵ Aibanáí natàaníca nàacawa templo iwali cayábéeri iicacánawani, yàasu cawèniyéi íba iwali nacái, áiba cawèníri wawàsi nacái wenàiwica imàaquéerica Dios iripiná ofrenda iyú. Néese Jesús ímaca nalí:

⁶—Aibaalípiná imáalàacawa macáitacué piiquéerica yái temploca. Yásí canácata capîi yàasu íba yáawinèripinácawa áiba íba íinata. Namáalàidapiná macáita —ímaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin del mundo

⁷ Néese nasutáca néemiawa Jesús. Yá náimaca írî:

—Wáiwacali, ¿chácaalínásica ichàbapináwa yái picàlidéerica walí templo iwali? ¿Càinásica iyú wadépiná wáaliacawa mawiénica yéenáíwaná, yái templo imáalàacatáipinácawa? —náimaca.

⁸ Néese Jesús ímaca nalí: “Piicácué píchawa cayába ípíchaná áibanáí ichiwáidacuéca pía ípíchawáise èeri imáalàacawa. Manùbacáiná wenàiwica nàanàpiná icàlidéeyéi ichiwawa. Náimapiná núacasa níata. Yá nacàlidapiná nachiwawa. Càipiná náimaca: ‘Núacata yái Mesiasca, ípidenéri Jesucristo, israelita icuèrinápináca’, càipiná náimaca namànica nachiwawa. Aibanáí nacái náimapiná: ‘Ídéca Jesucristo yàanàaca icuacaténá macáita’, càipiná náimaca. Quéwa picácué peebáida nalíwani. ⁹ Nacàlidapinácué píri úwicái íinawáni iwali, náimapiná nacái namànínásica úwicái nacuèrinánáí ípunitawa, quéwa picácué calu píawa. Càita iwàwacutápiná namànica quéechacáwa, quéwa càmitáacá imáalàapináwa yái èeriquéi”, ímaca yái Jesúsca.

¹⁰ Néese Jesús ímaca nalí àniwa: “Aiba cáli néeseeyéi napéliapiná áiba cáli néeseeyéi ípunitawa. Aibanáí gobierno namàpiná úwicái áibanáí gobierno ípunitawa. ¹¹ Yá cáli icusutápináwa cachàiníri iyú madécana yácalé. Manùbéeyéi wenàiwica néetápináwa máipicái iyú, uláicái iyú nacái, madécana cáli néeseeyéi. Capíraléeri cáli írîcua naicáwa wawàsi icalúadèripiná naicáca, áiba wawàsi nacái manuínaméeyéi yásáidéeyéipináca èeri mînanáí írî mawéénica yái èeriquéi imáalàanápinácawa.

¹² “Quéwa ípíchawáise naicáca càiri wawàsi, yá áibanáí náibàapinácué píawa, namànipinácué píri báawéeri peebáidacáinácué nutàacái. Nawatàidapinácué píawa judiónáí yéewáidacáalu néréwa nacháawàcaténácué piinàwaná iwali. Yá náucapinácué píawa presoíyèi íbanalículé. Natépinácué píawa nacháawàcaténácué piinàwaná iwali nacuèrinánáí írîwa, náiwacanánáí írî nacáíwa peebáidacáinácué nulí. ¹³ Càita Dios imàacapinácué picàlidaca nalí nuinàwaná iwali, peebáidacuéca nutàacái. ¹⁴ Ípíchawáise náibàacuéca pía, picácué péewáidawa càinacaalípinácué picàlidáaná nalí piinàwanáwa. ¹⁵ Néenialicáiná numàacapinácué pitàaníca máini cáaliacáiri iyú, yéewanápiná càmitacué piùwidenáí nadé namawèniadacuéca píasu tàacáisi. ¹⁶ Quéwa, píseenáicué, péenánáisiwacué nacái, piawírî yéenanáí nacái, piacawéeyéiná nacái, nacháawàapinácué piinàwaná iwali nacuèrinánáí írîwa. Nanúapinácué abènaméeyéi péenáwa. ¹⁷ Yásí macái èeri mînanáí báawacuéca naicáca píawa peebáidacáinácué nutàacái. ¹⁸ Quéwa càmitacué yúucapináwa nuícha abèeri péená, íbatàa achúmeerína pináta, càmita yúucapináwa nuícha. ¹⁹ ¡Peebáidacué mamáalàacata tàí ímèeri iyú, píideniacué piùwichàanáwa nacái matuìbanáiri iyú, yéewacaténácué peedáca píriwa picáucawa càmlíri imáalàawa!

²⁰ “Piicácaalípinácué úwináí íbalúacawa Jerusalén iyacaléná itéese, yásí píaliacuécawa mesúnamáita namáalàidáanápiná yái Jerusalénca. ²¹ Iná iwàwacutápiná cawinácaali wenàiwica iyéeyéica cháí judea yàasu cáli íinata napíacawa dúli ináimèeri nérépiná. Cawínacaalí iyéeyéica Jerusalén iyacaléná írîcu iwàwacutápiná napiacawa yácalé írîcuise. Cawínacaalí nacái iyéeyéica manacúalibàa, iwàwacutápiná càmita nèeplawa Jerusalén iyacaléná írîculé. ²² Néenialicáiná Dios yàasu manuîri yúuwichàacáisi yàanàpiná israelitanáí iwali. Macáita ichàbapinácawa càide iyúwaté profetanáí itànàaná tàacáisi Dios inumálícuise. ²³ ¡Néenialípiná inanáí nàuwichàapináwa manuísíwata, cawínacaalí idéerícuíyéica, nía nacái inanáica yéeyéica quírasí líraca íinísi!, càmicáiná náalimá napiacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa. Yá nàuwichàapinácawa báawanama níái Israel yàasu cáli néeseeyéica, yácáiná Dios yàasu yúuwichàacáisi yàanàpiná nàwali. ²⁴ Abènaméeyéi néetápináwa espada machete nacáiri iyú. Uwináí íibàapiná áibanáí, yá natépiná níawa macái cáli imanùbaca ínatalépiná. Néese càmiyéi judío namáalàidapiná Jerusalén iyacaléná, yá nacúapinácani àta imáalàacatálépinátawa nàasu èeri Dios imàaquèeripiná nalí nacúanápináni, ípíchawáise yeèputadacani judiónáí írî àniwa, yái Jerusalénca”, ímaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

²⁵ Jesús ímaca nali: “Néese wenàiwica naicápiná wawàsi capirálèri cáli írìcuwa, manuínaméeyéi wawàsi nacalùadéeripiná naicáca, èeri ituírìcu, quèeri nacáíwa, dùlupùta nacáíwa náallacaténáwa mawiénica yáí èeriquéi imáalàanápínacawa. Cháí èeri írìcu nacáí, èeri m̀nanáí máini cáaluca nánáidapínáwa, càmita náalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná namànica, manuírì únicáiná imànipíná isànawa cachàini, manuínaméeyéi màladàca nacáí ipìapínacawa cachàinírì iyú. ²⁶ Néenialípiná achúma wenàiwica néetápináwa nacalùniwa, cáalucáiná nánáidapínacawa idècunitàacá nacùaca yàanàca yáí manuírì yùuwichàacáisi yàanèeripínacawa èeri m̀nanáí ìwali. Níacáiná cachàiníyèi wawàsi iyéeyéica chènuniré, nacusúacawa macáíwa. ²⁷ Néese macáí èeri m̀nanáí ìicápiná núa, núa asialì Dios néeseérica, nùanàapíná acalèe yèewíise cachàinírì nuíwítáise iyúwa, nucamaláná mèlumèluírì írìcuwa nuclacaténá macáita. ²⁸ Idàbacaalípiná ichàbacawa macáita yáí wawàsica, yásí pichàiniadacué piwàwawa, pimichàidacué píwítáisewa nuípunita, piicáidacué chènuniré, caquialécáináta nùanàapínáca nuwasàacué pía”, ímaca yáí Jesúsca.

²⁹ Néese Jesús icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Yá ímaca nali: “Píicácué higuera yéetaná, áibanáí àicu íwítáaná nacáí iyéeyéica cháí Israel yàasu cáli ínata. ³⁰ Piicácaalícué àicu imusúadaca íbáináwa, yásí píalíacuécawa mawiénica camuí. ³¹ Càita nacáicué píicácaalípiná ichàbacawa yáí nucalídèericuécua pírí ìwali, yásí píalíacuécawa mawiénica Dios yàasu èeri icùacaténá macáita.

³² “Péemlacué cayába, macáita yáí siùquéerica tàacáwa nucalídacuéca pírí ìwali, macáita ichàbàanápínáwa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéica néenialíwa. ³³ Yáí capirálèerì cáli, èeriquéi nacáí namáalàapínáwa áibaaalípiná, néese nutàacáí càmita imáalàapínáwa. Macáita ichàbapínacawa càide iyúwa nucalídàanàcué píríni.

³⁴ “Piicácué píchawa cayába ipichaná piwènúadacuéca nuícha píwítáisewa pimánínápínácué píbáyawanáwa, pícamáanápíná nacáí, píináidàanápíná nacáíwa mamáalàacata èeri írìcúri wawàsi ìwali. Píicácué càì pímaníca, néese pícuécué nùanàca àniwa. ³⁵ Yáicáiná yùuwichàacáisi yàanàapíná ráunamáita macáí èeri m̀nanáí ìwali càide iyúwa trampa íbàaná cuwèesi isicúasiwata. ³⁶ Pichùnìacué cayába píwítáisewa. Pisutácué Dios ícha mamáalàacata cachàinìcaténácué píwítáise píidenánápínácué macáita yáí ichàbàanápínacawa, yéewacaténácué píanàaca píbàlùacawa nuípunita, núa asialì Dios néeseérica”, ímaca yáí Jesúsca.

³⁷ Néenialíté Jesús yéewáidaca wenàiwica èeríapinama templo írìcu. Néese catá imanùbaca yàaca iyamáacawa dúli néré ípidenacatalé Olivos, yáí olivo inàlìmanáca. ³⁸ Yá èeri imanùbaca macáita wenàiwica nàanàca templo írìculé mapísáisiwata néemlacaténá Jesús itàacáí.

22*Conspiración para arrestar a Jesús*

¹ Mawiénicaté judíonáí yàasu culto ípidenèeri Pascua nayáacaalíté pan càmlíri idènia levadura. ² Sacerdote íwacanánáí, nía nacáí yéewáidèeyéica wenàiwica templo írìcu natúta càinápinácaalí iyú yéewanápíná nanúaca Jesús, íbàacanèeri iyúta quéwa cáalucáiná nía wenàiwicanáí ícha.

³ Néese Satanás iwàlùacawa Judas iwàwalículé, ichùuliaca Judas imànicaténá càide iyúwa Satanás iwàwàaná, yáí ípidenèerica Judas Iscariote, abèeri Jesús yéewáidacaléca docenacaté nía. ⁴ Néese Judas yàacawa itàanica sacerdote íwacanánáí yáapícha, náapícha nacáí úwi íwacanánáí templo néeníyéica. Yá Judas itàanica náapícha Jesús ìwali yéewanápíná itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. ⁵ Yá casímáica nawàwa, náimaca írì nàanápínaté írì plata itèenápíná nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. ⁶ Cayábaca Judas yéemlaca náimáaná írì. Yá Judas idàbaca icutáca wawàsi càinácaalícatáipínáta yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, càmicataléta máini manùba wenàiwica íyaca Jesús yáapícha.

La Cena del Señor

⁷ Néeseté yéenáiwaná yàanàca judíonáí imànicatáica yàasu cultowa ípidenèeri Pascua, nayáacatáita pan càmlíri idènia levadura. Yáté èerica iwàwacutá nanúaca oveja wálisàí nayáacaténá oveja íiná Pascua yàasuná culto yaalí. Càita judíonáí iwàwalica càinácaalíté iyú Dios íwasàaca nàawirínáimi Egipto yàasu cáli ícha. ⁸ Néese, Jesús ichùuliaca Pedro, Juan nacáí, yá ímaca nali:

—Píacué pichùnìwa walípiná yàacási Pascua pinèerica wayáacaténáni —ímaca yáí Jesúsca. ⁹ Yá nasutáca néemlawani:

—¿Alénásica piwàwa wachùnìacani? —náimaca. ¹⁰ Jesús ímaca nali:

—Píwàlùacuéwa Jerusalén iyacaléná írìculé, yá píanàapínácuéca asialì iwàacutèeri úni catúalícu. Píacuéwa asialì yáamíise aléera iwàlùacatalécawa. ¹¹ Píimacué capíi íwacalì írì: ‘Yáara Yéewáidèerica wía iwàwaca isutáca yéemlawa pía, alénácaalí capíi imàdàaná íya iyáacatáipíná iyáacaléwa Pascua pínerica yéewáidacalénáí yáapíchawa’, píimacué írì.

¹² Néese yáasáidapínacué piriwani, manuírí capli imàdàaná iyéerica chènunibàa cáli inàni ícha, nachùnièrica cayába. Pichùniacué walí wayáapíná néeni Pascua piná —íimaca yái Jesúsca.

¹³ Iná nàacawa, yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús ímáanáté nalí. Néese nachùnìaca yàacási Pascua pinéerica.

¹⁴ Néeseçáwa catácanámi nàwali, iwàwacutácaalíte nayáaca, yá Jesús yàanàaca yáawinacawa mesa iwéré apostolná yáapícha. ¹⁵ Néese, Jesús ímaca nalí:

—¡Máadání nuwàwacatécué nuyáaca píapícha yái yàacási Pascua pinéerica ipíchawáise nuétácawa! ¹⁶ Càmicáiná nuyáapíná quirínamani àta ichàbatalétawa macáita càide iyúwa Pascua ímáaná, yási nuyáapíná àniwani píapíchacué, Dios iyacàle írìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néese Jesús yeedáca abéechúa copa icáapi írìculéwa, idènièchúa írìcuwa uva ituní. Idécanámi yáaca Dios írì cayábèeri, yá ímaca nalí:

—Peedacuéni, píracuéni, píwacacuéni píwaliwáacawani; ¹⁸ càmicáiná nuèrapíná quirínamani yái uva ituníca àta Dios idàbatalépináta icùaca macáita —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Néese Jesús yeedáca pan icáapi írìculéwa. Idécanámi yáaca Dios írì cayábèeri, yá isubèriadacani, yá iwacùaca nalíni. Néese ímaca nalí:

—Yácata nuíná yái, yéetéeripínacuécawa píchawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía píbáyawaná iwálísewa. Piyáacué yái panca píwàwalicaténacué nuétáanacuéwa píchawalíná —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Néeseçáwa idécanámi nayáaca yái yàacási Pascuaca, Jesús yeedáca copa icáapi írìculéwa, abéechúa copa idènièchúa írìcuwa uva ituní. Yá ímaca nalí:

—Yái uva ituníca, yácata nuíná imusuèripínacawa nuíhawa cruz iwali píripínacuéwa, ipíchanacué Dios yùuwichàidacuéca pía píbáyawaná iwálísewa. Yái uva ituníca yáasáidacuéca píri báisírìcani yái wálisài wawási Dios imànírìca wenàiwicanái yáapícha nuwasàanápíná níawa Dios yáasu yùuwichàacási ícha, nuíranáciná imusúapínacawa nuíhawa nalípínáwa. ²¹ Quéwa, sùucata yái asialica itéeripínaca nuuwidenái náibàacaténá núa, yácata yái yáawinéeríacawaca iyáaca iyáacaléwa núapícha. ²² Núacáiná, núa asiali Dios néeséerica, nuétápinacawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacási nuínáwaná iwali. ¡Quéwa máini yùuwichàapínacawa yái asialica itéeripínaca nuuwidenái náibàacaténá núa! —íimaca yái Jesúsca.

²³ Néese Jesús yéewáidacalénái nadàbaca nasutáca néemíawa níawáaca chánácalísica néená yái càì itéeripínacaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, càmicáinatécáwa náalíawa càinàcaalí Judas imàniínápinaté.

Quién es el más importante

²⁴ Néese níai yéewáidacaléca natàanica nalíwáaca ùlèeri wawási iyú chánácaalí néená wenàiwicanái líquèeripínaté càiride iyúwa máiníri cachàini áibanái ícha canánama.

²⁵ Quéwa Jesús ímaca nalí: “Chái èeri írìcu, càmiyèí judío icuèrínánái nacùaca nàasu cáli néeséeyèiwa cachàiníri iyú, nachùulla nacái nàasu wenàiwicawa nacàlidáanápíná nàwali: ‘Cayábèeriquéi wacuèrinásàirica, imànírìca walí cayábèeri’, càì nachùullaca nàasu wenàiwicawa nacàlidáanápíná. ²⁶ Quéwa, iwàwacutácué càmita píya càide iyúwa náyáana.

Cawinácalícué péená iwàwéerica Dios íicacani càiride iyúwa cachàinírìca náicha canánama, néese iwàwacutá íicáca yáawawa càiride iyúwa máiníri càmita cachàini náicha canánama, iyúwa pímeèrèerícué, íibaidáanápíná áibanái írì canánama. Cawinácalícué péená nacái iwàwéerica Dios imàacaca ichùullaca áibanái wenàiwica, iwàwacutá íibaidacué píri canánama càide iyúwacué píasu wenàiwica imàníná. ²⁷ Chái èeri írìcu níara máiníyèica cachàini áibanái ícha náawinacawa mesa iwéré nayáacaténá nayáacaléwa, néese áibanái càmiyèí cachàini náibaidaca nalí, natéca nalí nayáapínáwa. Quéwa càmítacué nuwàwa pímaníca càide iyúwa èeri mìnánái icuèrínánái imàníná. Nudéca núsáidacuéca píri càinácaalí iwàwacutáanacué píyaca. Núa, Píiwacalícuéca, nudéca nùyaca péewibàa càide iyúwa càmiyèí cachàini, iyúwa wenàiwica íibaidéerica áibanái írì canánama.

²⁸ “Pídeçuéca píyaca núapícha mamáalàacata, píidenàcuéca nacái núapícha nuuwichàacái. ²⁹ Iná numàacapínacué picùaca núapícha wenàiwicanái càide iyúwa Núaniri Dios imàacáanaté nucúanápíná wenàiwicanái. ³⁰ Yá píyáapínacuéca píyáacaléwa núapícha Dios iyacàle írìcu nucùacatalépináca macáita. Néenialípíná píawinacuécawa píasu yàalubáisi íinatawa picùacaténacué doce namanùbaca Israel itaquénánami yàawírìca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³¹ Néese àniwa Jesús ímaca Pedro írì:

—Simón, péemia cayábani. Satanás idéca isutáca Dios ícha wawási imàacáanápíná Satanás yáalimáidacuéca íicáwa pía cachàiníri iyú. ³² Quéwa, nudéca nusutáca píri Dios ícha, imàacáanápíná peebáidaca nulí mamáalàacata. Néese idécanámi píwènúadaca píwítáisewa nulípíná àniwa, yá píchàiniada nawàwa, níai péenánáicawa neebáidacaténá nulí tàì íimèeri iyú —íimaca yái Jesúsca. ³³ Néese Simón ímaca Jesús írì:

—Nuíwacali, abédanama nuíwitáise píapicha nùanápíná presoíyéi ibànaliculé píapicha, éwita iwàwacutácaalí nuétácawa nacái píapichawa —íimaca yái Simón Pedroca. ³⁴Jesús íimaca Pedro irí:

—Pedro, péemia cayába, ipíchawáise cawámai itàaca yáta catáquei, yá pimànipíná pichiwawa másiba yáawíría, píimapíná càmitasa píalía nùwali ipíchaná nanúaca píá nùapicha —íimaca yái Jesúsca.

Se acerca la hora de la prueba

³⁵ Néese Jesús isutáca yéemia nía:

—Baaluité nubànüacué píá picàlidacatená nali nutàacái, yáté càmitacué nubatàa pitéca saco, plata yàalu nacái, áiba costiza nacáiripíná nacái. Néeni, çiwàwacutéeriscuéwa píri quirítani néenialité? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Càmíri —náimaca irí. ³⁶ Néese Jesús íimaca nali àniwa:

—Quéwa, siuca péemiacué comparación: Siucade cawínacaalí idènièrica saco, iwàwacutá itéca yáapichawani, itéca nacái plata yàalu. Cawínacaalí canéerica irí espada machete nacáiri, iwàwacutá iwéndaca yàasu ruana nacáiriwa yúuqueeri iwálisewa, iwèniacatená iríwa espada. ³⁷ Nudéca nucàlidacuéca píri yái comparaciónca píaliacatenácuéwa càulenápínaca píicha yái ichàbàanápínacawa mesùnámáita iwàwacutácaíná namànica nuli macáita iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi Dios inùmallicuise. Abéeri profeta íimacaté nùwali: ‘Yá nàuwichàidapínacani báawéeyéi yáapicha’, càité itànàaca tàacáisi nuinàwaná iwali. Macáita tàacáisi natànèericaté nùwali Dios inùmallicuise, iwàwacutá ichàbacawa càitade iyúwaté natànàaná —íimaca yái Jesúsca. ³⁸ Néese náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, iyaca walí pucháiba espada machete nacáiri —náimaca. Yá Jesús íimaca nali:

—Yácata, wadéca watànica —íimaca yái Jesúsca, càmicáinaté nàalía néemiaca càinácaalíté íimáná yái comparación Jesús icàlidéerica nali.

Jesús ora en Getsemani

³⁹ Néesetécawa Jesús imusúacawa Jerusalén iyacàlená irlicuise. Càide iyúwaté íiwitáise iyáaná néenialité, yàacawa táiyápi dúli néré, ípidenéchúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yéewáidacalénái nàacawa yáamiwáise. ⁴⁰ Jesús yàanàaca néré, yá íimaca nali:

—Pisutácué píawawa Dios íicha, càminápíná imàaca Satanás yáalimáidacuéca píá ipíchanácué pimànica píbáyawanáwa —íimaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese Jesús yàacawa náicha càita meedá idècuni iyúwa asiali yúucacatalé íba. Yá ibàlúacawa yùulul ipùata iyúwa néeni isutácaténá Dios íicha. ⁴² Yá Jesús íimaca Dios irí: “Núaniri, píwàwacaalí, yá píwasàaca núa íicha yái nùuwichàanápínacawa. Quéwa, càmicaalí píwàwa píwasàaca núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa píwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

⁴³ Yáta abéeri ángel chènuníseeri imàacaca yáawawa Jesús iicàceni. Yá ángel ichàiniadaca Jesús iwàwa. ⁴⁴ Máini Jesús yúuwichàacawa manuísíwata idècunitàacá isutáca Dios íicha manuísíwata. Yá isiabédeca imusúacawa íicha iyúwa irái idupíacaalíwa cáli iwéré.

⁴⁵ Idécánáami Jesús isutáca Dios íicha, yá imichàa ibàlúacawa, yàacawa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita máinicáiná achúmaca nawàwa, ináté naimáca nàyaca.

⁴⁶ Néese Jesús íimaca nali:

—¿Cánácué píimá piyaca? Pimichàacuéwa pidapùle íichawa. Pisutácué píawawa Dios íicha, càminápíná imàaca Satanás yáalimáidaca píá ipíchanácué pimànica píbáyawanáwa —íimaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

⁴⁷ Idècunitàacá Jesús itànica nali, yá madécáná wenàiwica yàanàaca nàatalé. Judas yàacawa náiwitápu, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica nía. Néese Judas yàacawa Jesús yàatalé isùsúacatená Jesús inàni iwali càide iyúwaté náiwitáise iyáaná natàidàanáté wenàiwica càininéerica naicáca. Càica Judas imànica yáasáidacatená nali cawínacaalíni, yái Jesúsca. ⁴⁸ Néese Jesús íimaca irí:

—Judas, çcáná picháawàa núa nùuwidenái iríwa iyú yái písùsùanáca nunàni iwali, càide iyúwa càinináca nacáicaalí piicá núa, núa asiali Dios néeséerica? —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁹ Níai yéewáidacaléca iyéeyéica Jesús yáapicha naicácaíná càinácaalí Judas imànínápínaté, ináté náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, çpiwàwasica wanúaca nía espada iyú? —náimaca.

⁵⁰ Néese abéeri néená níai yéewáidacaléca iwatàaca yàasu espada machete nacáiriwa. Yá yáalimáidaca ipélicatatá, yá inúacatátáni espada iyú sacerdote íiwacalíná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita asiali yúuwi yéewápuwáiseéchúa. ⁵¹ Quéwa Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pimàacacuéni, picácué pipéla —íimaca yái Jesúsca. Yá Jesús imàacaca icáapiwa yùuwi ìwali yái asalica, yá ichùnìlacani. ⁵² Néese Jesús isutáca yéemlawa sacerdote ìwacanáni, nía nacái úwinái icuèyèica templo, nía nacái judío ìwacanáni béeyèica yàanèyèicaté nábàacaténani. Jesús íimaca nalí:

—¿Cánácué pianàa nùatalé cacáapisàiwaca, espada, wacàba nacái, càide iyúwa piicáaná cayédeérimí? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica càmicáinacué nupéliapíná piipunita. ⁵³ Macái èeri imanùbaca nùyacatécué piápicha templo írìcu, quéwa càmitatécué piibàa núa, ibatàa pidunùanápínacué nùwalita, càmitacué piibàa núa. Quéwa, siucade Dios imàacacué piibàaca núa, yácata nacái Satanás yàasu èeri ichuulicatáicuéca piíwítáise catèeri —íimaca yái Jesúsca.

Pedro niega conocer a Jesús

⁵⁴ Néese nábàaca Jesús. Yá natéca Jesús sacerdote ìwacaliná icapèe néré. Pedro yàacawa náamíwáise déeculseta. ⁵⁵ Ipíchwáiseté nàanàaca néré áibanái napucúadacaté quichái bamuchúami bàacháwalìcu. Níái úwinái náawinaca nàanabàca quichái. Néese Pedro yàanàaca néré yáawinaca nacáíwa yàanabàca nàapicha. ⁵⁶ Néese inanái ìbaidéechúa néeni uicáca Pedro yáawinacawa iyaca yàanabàca quichái, yá uicáidaca írì. Néese úumaca nalí:

—Yá asialiquéi Jesús yáapichèeri —úumaca nalí. ⁵⁷ Quéwa, Pedro icàlidaca ichìwawa, íimaca càmitasa yáalía Jesús ìwali. Yá Pedro íimaca ulí:

—Pía, inanái, càmita nùalía ìwali —íimaca yái Pedroca, cáalucáinani. ⁵⁸ Néese áiba iicácani, yá íimaca Pedro írì:

—Pía nacái néená, níara yáapichéyèica —íimaca. Quéwa Pedro íimaca írì:

—Càmírita, asiali, càmirica néená nùaquéi —íimaca yái Pedroca, ipíchaná nábàacani.

⁵⁹ Néese batéwa abèeri hora idénáami àniwa áiba íimaca nalí àniwa cachàiníri iyú:

—Báisi, yáapichèerimicani yái asalica, yáacáiná Galilea yàasu cáli néesèeri nacáicani —íimaca nalí Pedro ìwali. ⁶⁰ Quéwa Pedro íimaca írì:

—Pía, asiali, càmita nùalíawa càinácaalí íimáanáca yái píiméerica —íimaca yái Pedroca. Idècunitáacá Pedro itàanica nalí, yáta cawámai itàaca. ⁶¹ Néese Jesús iwénúa iicáidaca Pedro írì, yáta Pedro iwàwaca tàacáisi Jesús icàlidéericatè írì: “Ipíchwáise cawámai itàaca yáta catáquéi, yá pimànipíná pichìwawa másibàawírta, píimapíná càmitasa píalía nùwali”, càitè Jesús íimaca Pedro írì. ⁶² Yá Pedro imusúacawa náicha, yá íicháanica cachàiníri iyú.

Se burlan de Jesús

⁶³ Néese níái úwaca icuèyèica Jesús, naicáanica iquíniná, nanúadáidaca nacái Jesús. ⁶⁴ Nabàlaca Jesús ituí, yá nanúadáidaca inàni ìwali. Néese náimaca Jesús írì:

—Piwicùlida, picàlida walíni, ¿cawinásica níara inúadáidéyèica pía? —náimaca, naicáanica iquíniná. ⁶⁵ Yá natàanica ìwali madécana báawèeri iyú, mamáalàcata naicáanica Jesús iquíniná, nabáiniadacaténani.

Jesús ante la Junta Suprema

⁶⁶ Néeseté amaláca yàacawa nawicáu, yá úwinái natéca Jesús Junta Suprema yàatalé ìwacáidáyaquèyèicawa, judío ìwacanáni, sacerdote ìwacanáni nacái, nía nacái yéewáidéyèica wenáiwaca templo írìcu. Yá nasutáca néemlawa Jesús:

⁶⁷ —Picàlida walíni, ¿piátasica yái Mesíasca, judío icuèrináca Dios ibànuèripínacaté walí? —náimaca. Néese Jesús íimaca:

—Nucàlidacaalícué píri nùacatáni, néese càmitacué peebáida nulítani. ⁶⁸ Nusutácaalícué nuémiawa piatá, càmitacué picàlida nulítani. ⁶⁹ Mesúnamáita quéwa núa, asiali Dios néeséerica, núawinapínawa yéewápuwáise yái Dios cachàinírta náicha canánama, nucúacaténá macáita Dios yáapicha chènuniré —íimaca yái Jesúsca. ⁷⁰ Yá macáita nasutáca néemlawani:

—Néeni, ¿Dios Íiricasa pía? —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Yáca núa yái càide iyúwacué píimáaná —íimaca yái Jesúsca. ⁷¹ Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácata iwàwacutáaná wéemlaca áiba icháawèeri iináwaná ìwali quirínama! ¡Wadéca wéemlaca itàacái báawèeri, icàlidaca ìwaliwa Dios Íiricasani! —náimaca nalíwáaca.

23

Jesús ante Pilato

¹ Néese macáita namichàacawa natéca Jesús Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricatè Judea yàasu cáli. ² Néese nadàbaca nacháawáaca Jesús iináwaná ìwali Pilato írì, yá náimaca Pilato írì:

—Wadéca wàanàaca yái asalica báawéerica imànica wàasu cáli néeséyèi íiwítáise namàniinápíná ùwicái gobierno íipunita. Íimaca càmitasa cayába wapáyaidaca wáichawa emperador plata iyú, yái romano icuèrinásàirica. Íiméerica ìwaliwa nacái Mesíascani, yái judío icuèrinásaca —náimaca. ³ Néese Pilato íimaca Jesús írì:

—¿Piátasica judío icuèrinásàirica? —íimaca. Néese Jesús íimaca írì:

—Báísita, núacani, càide iyúwa píimáaná —íimaca yáí Jesúsca. ⁴ Néese Pilato íimaca sacerdote íiwacanááni irí, áibanáí nacáí iyéeyéica néeni:

—Càmita nuicá iwali ibáyawaná, yáí asialica —íimaca yáí Pilatoca. ⁵ Náimaca quéwa cachàiníri iyú mamáalàacata:

—Báawaca imànica macáí wenàiwica íiwitáise náináidáanápíná namànica ùwicáí gobierno íipunita. Idéca yéewáidaca macáita Judea yàasu cáli néeséeyéí. Idàbacadé yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli néré. Siúcade iwàwa yéewáidaca wenàiwica cháí Jerusalén iyacaléná iricu —náimaca.

Jesús ante Herodes

⁶ Néese Pilato yéemlaca nalíni, íná isutáca yéemlawa nía asáísí Galilea yàasu cáli néeséericálini, yáí Jesúsca. ⁷ Néese idécanáami Pilato yáaliacawa Galilea néeséericani, yá Pilato ichùullaca natéca Jesús rey Herodes yàatalépiná, Herodes icuacáinaté Galilea yàasu cáli. Néemialité Herodes iyaca Jerusalén iyacaléná iricu íicacáiná náapicha Pascua yàasuná culto. Íná natéca Jesús Herodes yàatalé. ⁸ Néese Herodes íicacáiná Jesús, yá casíimáica Herodes iwàwa, madécaná éericáinaté Herodes iwàwaca íicáca Jesús. Herodes yéemiacáinaté Jesús íimáwaná iwali, ínaté iwàwa íicáca Jesús imànica áiba wawási íiwitáise iyúwa, camíirica wenàiwica idé imànica. ⁹ Néese Herodes isutáca yéemlawa Jesús madécaná yàawiria. Quéwa Jesús camíirita itàaní. ¹⁰ Néese sacerdote íiwacanááni, nía nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu iyéeyéica néeni, nacháawàca Jesús íináwaná iwali mamáalàacata cachàiníri iyú. ¹¹ Néese Herodes, nía nacáí yàasu úwináí yáapichéeyéica namànica Jesús irí báawéeri nabáiniadacaténáni, natàanica nacáí iwali báawéeri iyú. Néese náucaca cayábéeri bàlesi Jesús íwalíise, cawèníri nacáí càide iyúwa romano icuèriná íbàle, nacuèrinásàiri naicacáténasatáni, yáí Jesúsca. Càité úwináí imànica naicáanicaténá Jesús íquíniná. Néese Herodes ichùullaca natéca Jesús àniwa Pilato yàatalépiná. ¹² Quééchatécáwa Pilato, Herodes nacáí nàuwidaca namàniyéicacawa. Yáté érica Pilato, Herodes imànica yàacawéeriná iyúwani.

Jesús es sentenciado a muerte

¹³ Néeseté Pilato iwacáidaca sacerdote íiwacanááni, judío íiwacanááni nacáí, madécanáca áibanáí wenàiwica náapicha néeni. ¹⁴ Yá Pilato íimaca nalí:

—Pidécuéca pitéca nùatalé yáí asialica. Pidécuéca picàlidaca nulí íináwaná. Pidécuéca picháawàca íináwaná iwali píimacáinácué yéewáidacasa wenàiwica namàniínápiná ùwicáí gobierno íipunita. Quéwa, nudéca nusatáca nuémíawani piacuésemicué, yá canácata nuíquéeri iwali ibáyawanáca càide iyúwacué picháawàaná íináwaná iwali. ¹⁵ Herodes nacáí canácata íiquéeri iwali ibáyawaná, íná Herodes idéca íbànúacani néese àniwa wàataléta. Pidécuéca píicáca canácata iwali ibáyawaná wanúanápínatáni. ¹⁶ Íná siúcata nuchùullaca nacapèedáidáanápínáni. Idécanáami nacapèedáidacani, yásí numàca yéepunicawa —íimaca yáí Pilatoca. ¹⁷ Càide iyúwaté náiwitáise Pascua yàasuná culto imanùbacata, iwàwacutá Pilato iwàsàaca nalí abéeri presoíri yéepunicaténáwa casíimáicaténá judionáí. Ínaté Pilato iwàwaca imàacaca Jesús yàacawa. ¹⁸ Quéwa, macáita néemíanicawa macáita namanùbaca iyúwa:

—¡Pinúacuéní! Pimàacué Barrabás yéepunicawa —náimaca.

¹⁹ Iyacáinaté presoíri íipidenéerité Barrabás imàníricaté ùwicáí yàcalé iricu gobierno íipunita, íná náibàacaténí, inúacáinaté nacáí wenàiwica. ²⁰ Néese Pilato itàanica judionáí yáapicha àniwa iwàwacáiná imàacaca Jesús yéepunicawa. ²¹ Néemíanicawa quéwanáta máini cachàiníri nasàna iyúwa. Càica náimaca:

—¡Pinúacuéní! ¡Pitàtàacuéní cruz iwali! —náimaca.

²² Néese Pilato itàanica náapicha máisiba yàawirínanápiná itàanica náapicha. Íimaca nalí:

—Néeni, ¿càinásica ibáyawanácué píri? Canácata nuíquéeri ibáyawanáca numàacáanápíná nanúacatáni. Siúcata nuchùulla nacapèedáidacani. Idécanáami nacapèedáidacani, yásí numàca yéepunicawa —íimaca yáí Pilatoca.

²³ Néemíanicawa àniwa lúási iyú, nasutáca Pilato íicha ichùullánápiná úwináí inúanápíná Jesús. Máinicáiná néemíanicawa mamáalàacata, íná Pilato imàacaca nalíni átata, càide iyúwa nasutáaná íichani. ²⁴ Càité Pilato iwènúadaca íiwitáisewa imàacáanápíná nanúaca Jesús càide iyúwa nasutáaná íichani. ²⁵ Íná Pilato imàacaca Barrabás yéepunicawa, yáí presoíri nasutéerica Pilato íicha, iyéericaté presoíyéi íbanálicu imànicáinaté ùwicáí yàcalé iricu, inúacáinaté nacáí wenàiwica. Quéwa, Pilato yéepúadaca nalí Jesús namànicaténá irí càide iyúwa nawàwáaná.

Jesús es crucificado

²⁶ Néese, idécunitáacá úwináí itéca Jesús nanúacaténáni, yá náibàaca asiali Cirene iyacaléná néeséerica, íipidenéerica Simón, yeeriwa manacúali néese. Nachùullaca Simón iwáacutaca Jesús yàasu cruz yàacaténáwa Jesús yáamiwáise, canáciná quirínama Jesús ichàini, úwináí icapèedáidacáinaté báawanamani.

²⁷ Madécaná wenàiwica, inanái nacái manùbéeyéi, nàacawa Jesús yáamiwáise. Níái inanái náicháanica manúsiwata Jesús iwali, máincáiná achúmaca nawàwa. ²⁸ Néese, Jesús iwènúa iicáidaca nalí, níái inanáica. Yá íimaca nalí:

—Píacué inanái Jerusalén iyacálená mìnánái. Picácué pícháani nùwali. Néese pícháanicué píwaliwata, péenibe iwali nacáíwa. ²⁹ Aibaalípiná piùwicháacuéwa báawanama. Yá pímapínacué píriwáaca: ‘Casímáica cawinácaalí inanái càmiyéica yáalimá quémibeca. Casímáica nacái cawinácaalí càmiyéicaté idéerica. Casímáica nacái cawinácaalí càmiyéicaté yàaca quìrasli lira linisi’, càipiná pímacuéca píriwáaca, níacáiná inanái quéenibéeyéica náicháanipináca néenibemi iwaliwa. ³⁰ Néese áibanái péenacué náimapiná manúnaméeyéi dúli irí: ‘picaláawa wáinatábàa, yéewacaténá wéetácawa ráunamáita!’, càipiná náimaca. Néese àniwa náimaca áiba dúli irí: ‘pibàlliacué wía!’ càipiná náimaca. ³¹ Nanúaca núa mabáyawanéerica siùca èeri càmicatái namàni úwi. ¡Cáanáica nàuwicháidapínacué píawa namànicaalípiná úwicái píipunitacué! —íimaca yái Jesúsca.

³² Níái úwinái natéca pucháiba cabáyawanéeyéi nanúacaténá nía Jesús yáapicha. ³³ Néese nàanàaca aléera ípidenacataléca La Calavera, ímáanáca “íiwitasi yáapimi iyacatalé”. Yá natàtàaca Jesús cruz iwali. Natàtàaca nacái pucháiba báawéeyéi íiwitáise. Néese úwinái nabàlùadaca máisiba cruz nàasu utàwi iriculéwa. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise. Aiba cruz nacái ibàlùacawa apáulicuése Jesús irí. ³⁴ Idécunitàcá úwinái natàtàaca Jesús, yá Jesús íimaca Dios irí:

—Núaniri, pímaca piwàwawa nabáyawaná ícha càmicáiná nàalíwawa cawinácaalí núa yái nanuérica —íimaca yái Jesúsca.

Néese úwinái náucaca náichawa suerte naseríacaténá nalíwáaca Jesús ibàlemi. ³⁵ Madécaná wenàiwica nabàlúa naicáidaca Jesús irí. Níata nacái judío íiwacanánái iicáanica Jesús íquíniná. Yá náimaca nalíwáaca:

—Ichàiniadacaté áibanái yéetácáisi ícha ipíchanaté néetácawa. Báisicaalí Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànuérica walí, néese çcáná càmita ichàiniada yáawawa ipíchaná yéetácawa? —náimaca nalíwáaca, naicáanica Jesús íquíniná.

³⁶ Nía nacái úwináica naicáani nacái íquíniná, nabàiniadacaténáni. Nàa nabàlùacawa mawiénita irí, namicháidaca mawèniiri uva ituní càaméeri líracaná mawiénita inuma irí náimacáiná nàacasa icàaluíniná iyúwa nacuèriná nacáiricasani. Càita namànica naicáanicaténá Jesús íquíniná meedá, bàaluitécáiná romanonái yàaca icuèrináwa írapiná uva ituní. ³⁷ Náimaca Jesús irí:

—¡Báisicaalí judío icuèrináca pía, yá píchàiniada píawawa yéetácáisi ícha ipíchaná péetácawa! —náimaca Jesús irí, naicáanica íquíniná.

³⁸ Nachanàidaca tàacáisi Jesús íwiwta iwicáubàa. Máisiba tàacáisi íwiwtaaná ichanàawa néeni, griego itàacái iyú, latín itàacái iyú nacái, hebreo itàacái iyú nacái. Yái tàacáisi ímáanáca: “Yái ibàlùericawa cháí, yácata judío icuèrináca”, ímáanáca yái tàacáisi.

³⁹ Néese abéeri báawéeri íwiwtaise natàtèerica nacái yàasu cruz iwaliwa, mawiénita Jesús yàasu cruz irí, itàanica báawéeri iyú Jesús irí. Íimaca Jesús irí:

—Báisicaalí Mesíasca pía, yái judío icuèrinápináca, néese píchàiniada píawawa yéetácáisi ícha. Píchàiniada nacái wía yéetácáisi ícha ipíchaná wéetácawa —íimaca. ⁴⁰ Néese áiba báawéeri íwiwtaise natàtèerica nacái yàalàaca yáapichéeriwa cachàiníri iyú. Íimaca:

—¿Cáná càmita cáalu píicá Dios?, pía nàuwicháidèerica càide iyúwa nàuwicháidáaná yái asialica. ⁴¹ Wàuwicháacawa wàyaca wabáyawaná ichùulicawa wamànicáinaté wabáyawanáwa. Quéwa, yái asialiquéi, mabáyawanéerita —íimaca. ⁴² Néese isutáca Jesús ícha wawási:

—Jesús, piwàwali núa nuyacaténá píapicha pidàbacaalípiná picùaca canánama wenàiwica —íimaca. ⁴³ Néese Jesús íimaca irí:

—Péemia cayába, siùca èeri píyapináca núapicha paraíso iricuwa —íimaca yái Jesúsca.

Muerte de Jesús

⁴⁴ Néese machacànicaalítè èerica, yá catáca báawanama èeri icamaláná macái cháí èeri írìcu. Máisiba horaca catáca, àta las tresta táicalé. ⁴⁵ Yái èeri icamalánáca càmita icàna. Yá nacái manuiri yáawàanáca templo írìculírica icacanáwaca bamuchúamibà cáli iwèrénama pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlìerica mabáyawanéeri Dios iyacatáica wenàiwica itúí ícha. Yá icacanáwaca chènuníise cáli iwèrénama yái manuiri yáawàanáca. ⁴⁶ Néese Jesús íimaca cachàiníri iyú Dios irí:

—¡Núaniri, nubànua núcáucawa píri aléera picáapi írìculé! —íimaca yái Jesúsca. Idécanaami càli íimaca, yá ímáacaca icáucawa yáacawa, yá yéetácawa. ⁴⁷ Yái úwi íiwacalínáca romanosáiri iicácináté càinácaalí ichabáanáwa, yá yàaca Dios irí cayábèeri. Néese íimaca:

—Básícata mabáyawanéerica yái asialimica —íimaca.

⁴⁸ Macáita wenàiwica iyéeyéica néeni idécanaami naicáca yéetácawa, yá nèepúacawa néese, máini achúmaca nawàwa, cáaluca núa nacái. ⁴⁹ Macáita quéwa níái yáaliyéica Jesús iwali,

nía nacái inanáca yèeyéicatéwa yáapicha Galilea yàasu cáli néese, nabàlùaca naicáidaca irí déecuúseta naicácaténá cànínacaalí ichàbàanápínatéwa.

Jesús es sepultado

⁵⁰⁻⁵¹ Iyacaté áiba asíali cayábéeri íiwítáise, yeebáidéerica Dios itàacái, íipidenéeri José, Arimatea iyacàlená mìnali, yái yàcalé iyéerica Judea yàasu cáli ínata. Yái José abéeri néenaca, níái judío íiwacanánáca, Junta Supremanáca. José iwàwacaté Dios ícuaca macáita. Inaté càmita yéewa abédanama José íiwítáise judío íiwacanánái yáapicha iwàwéeyéicaté inúaca Jesús. ⁵² Iná José yàacawa Pilato gobernador yàatalé. Isutáca Pilato íicha wawàsi yàanápíná irí Jesús iinámi. Yá Pilato imàacaca José iríni. ⁵³ Néese José yàacawa cruz yàatalé. Yá iricúadaca Jesús iinámi cruz íwalíise, yá yéepùacani linoíri wáluma iyú, càide iyúwa judío íiwítáise iyáaná. Néese iwàlùadaca Jesús iinámi càliculli iriculé. Yái càliculli áibanái náicacaténí dúli íbàlèiricu yéewanápíná càlicullicani, iyúwa capli imàdàaná. Yái càliculli wàlìsàicàtáacáwa, canácatái nabàlèiricáwa. ⁵⁴ Yáté èerica viernesca nachùnìacatáipíná yàacási sábadò piná, ípíchawáise sábadò judíonái iyamáidacatáicawa. Catácalicubàa yàacawa, yá idàba sábadò nayamáidacatáipínáwa. Inaté yéewacutá nawàlùadaca Jesús iinámi caquialéta càliculli iriculé. ⁵⁵ Abénaméeyéi inaná yèeyéicatéwa Jesús yáapicha Galilea yàasu cáli néese, nàaca naicáca càliculli, yá naicáca cànínacaalí iyú nawàlùadaca Jesús iinámi càliculli iriculé. ⁵⁶ Néese nèepùacawa nacapèe néréwa, yá nachùnìaca pumèníiri isàni, pomada nacáiri nacái napusúadacaténáni Jesús iinámi iwali, càide iyúwa judíonái imànínaná yéetèerimiwa irí. Néese nayamáidacawa sábadò iricu càide iyúwaté Dios ichùnìlianá judíonái.

24

La resurrección de Jesús

¹ Néeseté, domingo iricu, níái inanáca nàacatéwa càliculli nérépiná mapisáisiwata. Natéca pumèníiri isàni nachùnìericaté. Aibanái inaná nacái nàacawa náapicha. ² Nàanàaca càliculli néré, yá naicáca íba íbàlèuricawa méetàucuta càliculli inúma íicha, nabàllanáca càliculli inúma. ³ Yá nawàlùacawa néré, yá canáta nauquéeri néeni Wáiwacali Jesús iináca. ⁴ Cálucua nía, càmita náalíiawa cànínacaalí ímàaná. Yáta naicáca pucháiba aslanái mèlumejúyèi íbàlè íbàlèuyéicawa mawíénita nalí. ⁵ Máini cálucua níái inanáca, yá naicáidaca cáliaculé. Quéwa níái aslanáca náimaca nalí:

—¿Cánacué picutá yáara cáuri wenàiwicaca chá yéetánimi yèewiré? ⁶ Canáca chání. Idéca ícáucúacawa. Píwàwalicué yái tàacási icàlìdeericatécué píri idècunitàacá iyaca Galilea yàasu cáli néese. ⁷ Iimacatécué píri iwàwacutáanápínaté presoca namànicani namàacacaténaté cabáyawanéeyéi wenàiwica natàtaacani cruz íwali yéetácaténatéwa, yái asíali Dios néeséerica. Iimacatécué píri nacái ícáucàanápínatéwa máisiba èeri iricu —náimaca.

⁸ Yá inaná nawàlùacawa yái tàacásica Jesús icàlìdeericaté nalí. ⁹ Néese nèepùacawa càliculli íicha. Nacàlidaca nalíni níái oncéeyéica imanùbaca apóstolca, áibanái irí nacái náapichéeyéica. ¹⁰ Níái inaná icàlìdeeyéica tàacási Jesús yéewáidacalénái irí náipidená María Magdalena, Juana nacái, Santiago yátúta nacái, íipidenéechúa María, áibanái inaná náapichéeyéi nacái. ¹¹ Quéwa, apóstolnái càmita neebáida nalíni, nayúunáidacáita canéeri iwèni tàacásica meedáni.

¹² Quéwa Pedro ipiacawa càliculli néré. Néese yáawiaca iicáidaca càliculli imàdàaná iriculé, yá iicaca níawamita íbàlemi nèepùanaté Jesús iinámi. Néese Pedro yéepùacawa icapèe néréwa. Íináidacawa iwàwalicúsewa cànínacaalísica ichàbàanátéwa.

En el camino a Emaús

¹³ Yáté èericaté pucháiba Jesús yéewáidacalénái nèepùacawa nàyacàle nérépináwa, íipidenacatalé Emaús. Once namanùbaca kilómetro idècuni iyaca Jerusalén iyacàlená íicha. ¹⁴ Natàani nàacawa nalíwáaca íwali yái Jesús yéetáanacawa. ¹⁵ Idècunitàacá natàanica nàacawa nalíwáaca Jesús iináwaná íwali, yá Jesús yàacawa mawíénita nalí àyapulicubàa. Yá yàacawa náapicha. ¹⁶ Ewita naicácanítani, cáicàaníta càmita náalía Jesúsani. ¹⁷ Néese Jesús isutáca yéemiawa nía:

—¿Càiná íwalicué pitàani piacawa àyapulicubàa? —ímaca yái Jesúsca. ¹⁸ Yá nayamáa nabàlùacawa, achúmaca nawàwa. Abéeri néená íipidenéeri Cleofas íimaca Jesús irí:

—Macáita Jerusalén iyacàlená mìnani náalíacawa íwali yái namàníricaté Jerusalén iyacàlená iricu áténama, siuca nacáide. ¿Abéeritasica pía càmírira yáalíiawa nèewíse macáita iyéeyéica Jerusalén iyacàlená néeni? —ímaca. ¹⁹ Jesús isutáca yéemiawa nía:

—¿Càinaté iyaca néeni? —ímaca yái Jesúsca. Yá náimaca Jesús irí:

—Wadéca watàanica walíwáaca Jesús iináwaná íwali yái Nazaret iyacàlená néeséerica, abéeri profeta icàlìdeerica Dios itàacái cáimíetacawaca macái wenàiwica irí, imànírica nacái nalí yái càmírira wenàiwica idé imànica. ²⁰ Watàanica nacái sacerdote íiwacanánái íwali, judío íiwacanánái íwali nacái, yái presonáca namànicani namàacacaténá romanonái inúacani, yéewanápíná nanúacani cruz íwali. ²¹ Quéwa, wíacaté nacái watuíyáacaté Jesús iwasaanápínaté

wía, wía Israel itaquénáinámica, wáuwidenáí fíchawa. Siùca èeri idéca idèniaca máisiba èeri nanúacadénámini. ²² Quéwa abénaméeyéi inanáí iyéeyéica wèewi siùca èeri nacalúadaca wía bàwinacáiná mapisáisiwata nàaca naicácaténá càliculíi néré. ²³ Canáta quéwa nàanèeri Jesús iinámica néeni. Yá nèepùacawa nacapèe néréwa. Néese nacàlidacaté walíni naicácasa ángelnáí yéenáíwanáisi nacáiri írìcuise. Ángelnáí náimaca inanáí írì cáucasa Jesús. ²⁴ Néese áibanáí asianáí wáapichéeyéi nàacawa càliculíi néré, yá nàanàca néeni càide iyúwa inanáí icàlidáanáté walíni, càmirítàacá quéwa naicá Jesús —náimaca Jesús írì.

²⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Càmíyíeúé yáaliáwa pía, máinicué càulenáca píichani, peebáidáanápínacué macáita tàacáisi profetanáí icàlidéericaté Dios inùmalicúise! ²⁶ Nacàlidacatécué píriní machacáníri iyú iwàwacutáanápínáté Mesías yúuwichàacawa ipíchawáiseté wenàiwica nàaca icàaluíná, yáí judío icuèrinápínaca —íimaca yáí Jesúsca.

²⁷ Néese Jesús idábaca icàlidaca nalíni macáita iyúwaté profetanáí itànàaná tàacáisi Dios inùmalicúise. Quéechacáwa icàlidaca nalí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Jesús iwali, áibanáí profeta nacáí icàlidéeyéicaté tàacáisi Jesús iwali Dios inùmalicúise. Yéewáidaca nía náalíacaténá nèemiaca càinácaalí íimáaná macáita tàacáisi profetanáí itànèericaté Mesías iwali, yáí judío icuèrinápínaca.

²⁸ Néeseté nàanàca nàyacàle néréwa. Quéwa Jesús iwàwacaté yàacawa áibaléta. ²⁹ Yá nasutáca fícha wawási iyamáanápínáwa náapícha nacapèe írìculé. Yá náimaca írì:

—Piyamáawa wáapícha máinicáiná catáca yàacawa —náimaca. Yá Jesús iwàlúacawa nacapèe írìculé náapícha iyamáacaténáwa.

³⁰ Néese náawinacawa mesa iwéré nayáacaténá nayáacaléwa, yá Jesús yeedáca pan icáapi írìculéwa, yá yàaca Dios írì cayábèeri, néese isubèriadacani, yá iwactuaca nalíni, yáí panca.

³¹ Yáta náalíaca naicácani, yá náalíacawa Jesúsca. Yáta ichalíacawa natú fícha. ³² Yá náimaca nalíwáaca:

—Báisíata Jesúsca. Yácata Jesús yáí càì icàlidéerica walíni càinácaalí íimáaná Dios itàacáí àyapulicubàa, iná yéewa wawáwa yáalanícatéwa iyaca —náimaca nalíwáaca.

³³ Yá càmita nayamáawa nacapèe írìcuwa, néese nèepùacàatécatawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa. Nàacawa once namanúbaca apóstolnái yáatalé iwacáidáyaquéeyéicawa, áibanáí yáapícha. ³⁴ Néese apóstolnái náimaca nalí, níái pucháiba yàanèeyéica nàatalé:

—Báisíta, Wáiwacali idéca icáucáacawa. Simón Pedro idéca íicácani —náimaca nalí.

³⁵ Néese níái pucháiba Emaús iyacàlená néeseeyéica nacàlidaca nalí càinácaalíté ichàbàanáwa àyapulicubàa. Nacàlidaca nacáí nalíni náalíacatéwa Jesúsca isubèriadacaalíté pan.

Jesús se aparece a los discípulos

³⁶ Idècunitàacá natàaníca, yáta Jesús yàanàca iyaca nèewi. Yá íimaca nalí:

—¿Néenicué? Matuibanáicué pía —íimaca yáí Jesúsca.

³⁷ Cáaluca nía manuúsiwata nayúunáidacáiná iwàwanásicani yáí càì naicáca. ³⁸ Yá Jesús íimaca nalí:

—¿Cánacué cáalu pía? ¿Cánacué càmita peebáida núacani? ³⁹ Píicacué yáí nucáapíca, nùabàli nacáí, útuwi yáami, núacata yáí. Pimàacacué picáapiwa nùwali píicáwa. Canáca wenàiwica icáucami íiní, yáapi nacáí, quéwa núa, cáapíca núa, caináca nacáí núa, ínácú yéewa píalímá píalíacawa cáuca núa —íimaca yáí Jesúsca.

⁴⁰ Idècanáami icàlidaca nalíni, yá yáasáidaca naicá icáapiwa, yàabàli nacáíwa, útuwi yáami. ⁴¹ Càmitàacá neebáida Jesúsca máinicáiná nayanídacawa casíimáicáiná núa. Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Pidèniasicué yàacási? —íimaca yáí Jesúsca.

⁴² Yá nàaca írì cubáí ímidecaná yéená, mába ituní nacáí nàaca írì. ⁴³ Yá yeedáca yàacásica, yá naicáca iyáacani. ⁴⁴ Néese Jesús íimaca nalí:

—Idècunitàacá nuyaca píapíchacué, nucàlidacatécué píri macáitani càinácaalíté nuchàbàanápínátéwa. Iwàwacutáté numànica càitade iyúwaté profetanáí itànàaná tàacáisi nuináwaná iwali. Profeta Moisés itànàacaté tàacáisi nùwali càide iyúwa Dios ichuulíanáté itànàaca. Profetanáí nacáí, áibanáí nacáí itànèeyéicaté Salmos nacàlidacaté tàacáisi nuináwaná iwali. Yá macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté natànàaná —íimaca yáí Jesúsca.

⁴⁵ Néese Jesús imàacaca náalíacawa cayába càinácaalí íimáaná yáí Dios itàacáica. ⁴⁶ Yá íimaca nalí àniwa:

—Natànàacaté tàacáisi íiméerica iwàwacutáanápínáté nuétácawa, núa Mesíasca, judío icuèrinápínaca. Quéwa, náimacaté numichàanápínátéwa yéetácáisi fícha máisiba èeri írìcu. Bàaluité profetanáí itànàacaté nacáí tàacáisi íiméerica iwàwacutáanápínacué picàlidaca nuináwaná iwali canánama èeri múnáná írì. ⁴⁷ Quéechacáwa iwàwacutacué picàlidaca nalíni cháí Jerusalén iyacàlená írìcu. Picàlidacué nacáí macáita wenàiwicanáí írìni neebáidacaténá nutàacáí, namàacacaténá náichawa nacáí yáí báawéerica namànírìca yéewacaténá Dios

imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha. ⁴⁸ Píacué nuéwáidacaléca, pidécuéca piicáca macáita yáí numànírica. ⁴⁹ Aibaalípiná nubànùacuéca Espíritu Santo piwàwa irìculé càide iyúwa Núaniri Dios ímáanátécué pírí, pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. Piyamáacuéwa cháta Jerusalén iyacàlená irìcu. Picácué pimusúawa ícha àta Espíritu Santo yàanàacatalépináta iwàlùacawa piwàwaliculécué, yèeripínácué pichàini chènuníséerica —ímaca yáí Jesúsca.

Jesús sube al cielo

⁵⁰ Néesetécáwa Jesús itéca nía méetàuculé Jerusalén iyacàlená ícha. Yá nàanàaca Betania iyacàlená néré. Yá imichàidaca icáapiwa napualé. Yá isutáca nalí Dios ícha imàníinápíná nalí cayábéeri. ⁵¹ Idècunitàacá isutáca nalí Dios ícha, yá yàacawa náicha, imichàacawa náicha chènuniré. ⁵² Nàaca icàaluíniná, néese nèepùacawa Jerusalén iyacàlená irìculé casímáiri iyú. ⁵³ Yá nàyaca èeri imanùbaca templo irìcu, yèeyéica Dios irí cayábéeri.

SAN JUAN

La Palabra de Dios hecha hombre

¹ Jesucristo iyacaté bàaluité ipíchawáise idàbacawa yái èeriquéi. Yái Jesucristoca, yácata Tàacáisi imàaquéerica wáaliacawa Dios iwali. Iyacaté abédanaméeri íiwitáise Dios yáapicha, yái Dios yáapichéerica Jesucristo. Yácata Wacuèriná Dioscani, yái Jesucristoca, bàaluité èeri, siüca nacáide. ² Yái Jesucristoca, yáté iyaca Dios yáapicha èeri ipíchawáise. ³ Dios imàacacaté Jesucristo idàbaca macái wawási. Canácata wawási iyéerica càmíirité Jesucristo idàba, canásiwa. Yácata imàníiricaté macáita. ⁴ Yái Jesucristoca, yácata yéerica nacáuca, macáita yái iyéerica. Yái Jesucristo yéerica macái wawási icáuca, yácata nacái imàaquéerica wenàiwica náaliacawa cainácaali iwàwacutáná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú báisíiri tàacáisi iwali càide iyúwa camalási imàacacaali waicáca amaláwaca. ⁵ Yái Jesucristoca imàacaca wáaliacawa iyaca càide iyúwa camalási icànèeri catéeri iriculé. Yàanàacaté aléi èeri iriculé amalácaténá imànica wenàiwicanái íiwitáise yéewanápiná càmita quirínama namàni càide iyúwa catéeri íiwitáise Satanás ichùullaná nía. Satanás càmítaté idé imawèniadaca íichawa Jesucristo.

⁶ Néeseté idècunitàacá Jesucristo iyaca cháí èeri irícu, néenialité iyaca asiali Dios ibànüericaté íipidenéeri Juan el Bautista. ⁷ Dios ibànüacaté Juan icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalcúise, icàlidacaténá nacái wenàiwicanái irí Jesucristo yàanàacaté, yái amaléerica imànica wenàiwicanái íiwitáise náaliacaténáwa cainácaali iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. Dios ibànüacaté Juan, yéewacaténá wenàiwicanái neebáidaca Jesucristo itàacái idécanáamité néemiaca Juan icàlidaca Jesucristo iináwaná iwali. ⁸ Yái Juanca càmítaté amalá imànica wenàiwica íiwitáise. Quéwa Dios ibànüacaté Juan icàlidacaténá Jesucristo iináwaná iwali, yái imàaquéerica wenàiwica náaliacawa cainácaali iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. ⁹ Yái Jesucristoca, yácata abéerita amaléerica imànica macái wenàiwica íiwitáise yeebáidéeyéica itàacái náaliacaténáwa cainácaali iwàwacutáná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú; yácata yàanèericaté aléi èeri iriculé.

¹⁰ Yái báisíiri Tàacáisica íipidenéerica Jesucristo yèepunicatéwa cháí èeri irícu. Ewita Dios imàacacáanitá Jesucristo idàbaca canánama cháí èeri irícuirica, càicáanita èeri minaná càmítaté náalíwaca cawinácaalíni, càmita nacái cayába naicácani. ¹¹ Jesucristo yàanàacaté aléi èeri iriculé idàbéericaté iripináwa, néese níai wenàiwica Jesucristo imàníiyéicaté càmítaté natáida cayábani.

¹² Quéwa cawinácaali wenàiwica iwàwéeyéica Jesucristo, yeebáidéeyéi nacái itàacái, yái Jesucristo imàacaca Dios yéenibeca nía. ¹³ Dios yéenibeca nía, quéwa càmita càide iyúwa wenàiwica imàníná yéenibewa, càmita nacái iyúwa wenàiwica iwàwáaná imànica iyúwa. Dios càmíiri imàni càide iyúwa wenàiwica imàníná. Dios yeedácaita nía yéenibepináwa iyúwata iwàwáaná imànica.

¹⁴ Yái báisíiri Tàacáisica íipidenéerica Jesucristo, yàanàacaté aléi èeri iriculé, yái yèepunicatéwa iyúwa asiali. Yái yèepunicatéwa wáapicha achúma èerínata, idènièri abéerita cayábèeri íiwitáisewa, icàlidéeri nacái abéerita yái báisíiri tàacáisica. Wadéca waicáca máiníiri cachàinica íiwitáise, icànèeri icamaláná chènuníiséeri iyúwa, yácáináta abéerita Dios íirica, yái Jesucristoca. ¹⁵ Juan el Bautista icàlidacaté cachàiníiri iyúni Jesucristo iináwaná iwali. Juan íimaca: “Yácata nuçàlidéericatécué píri iwali nùmacaalité áiba máiníiri cachàinica nuçha yàanàanápináté nùamirícubàa. Cachàiníirica nuçhani, iyacáináte bàaluitésíwa nupíchawáise, ipíchawáiseté numusúaca nuicá èeri”, íimaca yái Juanca.

¹⁶ Máini cayábèeri íiwitáise, yái Jesucristoca, yái imànica walí madécaná cayábèeri quéwanáta mamáalaacata, macáita yái yeebáidéeyéica itàacái. ¹⁷ Dios imàacacaté profeta Moisés yéewáidaca wàawirináimi israelitanái namànicaténaté càide iyúwa Dios ichùullaná nía quéwa Jesucristo idéca yáasáidaca walí cainínaca Dios íicáca wenàiwica. Jesucristo yéewáida wía nacái macái Dios itàacái báisíiri iyú. ¹⁸ Canácatàacá áiba Jesucristo íicha íiquéeri Dios, quéwa Jesucristo, yái Dios íiri abéerita, yácata Wacuèriná Dioscani, yái Jesucristoca, cainínéerica Dios íicáca; yái Jesucristo yácata abéerita imàaquéerica wáaliaca Wáaniri Dios iwaliwa, cainácaali Dios íiwitáise iyaca.

Juan el Bautista da testimonio de Jesucristo

¹⁹ Bàaluité Juan el Bautista icàlidacaté Dios itàacái wenàiwicanái irí. Néese judío íiwacanáni iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irícu nabànüca wenàiwica Juan yàatalé, abénaméeyéi sacerdote, levita nacái íibaidéeyéica templo irícu. Nabànüca nía nasutácaténá néemiaca Juan cawinácaalíni. ²⁰ Yái Juan icàlidaca nalí iináwanáwa machacànita báisíiri iyú. Íimaca nalí:

—Càmita Mesías núaquéi, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèripiná walí, wía israelitaca — ímaca yái Juanca. ²¹ Néese nasutáca néemiawa àniwani:

—Néeni, ¿cawiná píá? ¿Profeta Eliássica píá yàanèrica àniwa càide iyúwaté áiba profeta ímáaná? —náimaca. Néese Juan ímaca nalí:

—Càmita núa yái —ímaca yái Juanca. Néese náima írí mamáalàacata:

—Néese, ¿píasca profeta Dios ibànuèripináca walí càide iyúwaté profetanái ímáaná wàawirináimi írí? —náimaca. Néese Juan ímaca:

—Cámíiri —ímaca yái Juanca. ²² Néese náimaca írí:

—Néeni, ¿cawiná píá? Iwàwacutá wáaliacawa machacàníiri iyú wacàlidacaténá nalíni, níai ibànuèyèica wía. ¿Càiná píimaca píwaliwa? —náimaca írí. ²³ Néese Juan ímaca nalí:

—Núaca yái asiali icàlidéerica nalí cachàiníiri iyúni, manacúali yùucubàa càinawàiri, càide iyúwaté profeta Isaías itànàaná tàacáisi Dios inùmallcuise. Yá núumaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùniacaalí machacàníiri àyapu Náiwacali írípináwa, caitacue nacái iwàwacutacué pichùniaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios íripiná, pitàidacaténacué cayábèeri iyúni’, càì núumaca nalí —ímaca yái Juanca. ²⁴ Níai wenàiwica yèeyéicatéwa Juan yàatalé, fariseonái ibànàacaté nía. ²⁵ Yá nasutáca néemiawa Juan:

—Néeni, càmicaalí Mesías píá, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèripináca walí, wía israelitaca, càmicaalí nacái profeta Elías píá, yàanèrica àniwa, càmicaalí nacái profeta píá Dios ibànuèripinácaté walí càide iyúwaté profeta Moisés ímáaná wàawirináimi írí, néese, ¿cáná pibautizá wenàiwica? —náimaca. ²⁶ Juan ímaca nalí:

—Nubautizá wenàiwica úni yáaculé, quéwa iyaca pèewi áiba càmíricuèca píalía ìwali. ²⁷ Yàanàaca núamiricubàawa. Máini cachàiníiri íiwitáise nuicha. Nuíwacalici, yái yàanèripináca; nuicáca núawawa càiride iyúwa yàasu wenàiwica càmíiri cachàini náicha canánama, máinicáiná cayábèerica nuichani —ímaca yái Juanca.

²⁸ Càité Juan icàlidaca nalíni aléera ípidenacataléca Betania, iyéerica abéemalé Jordán inanába ícha, Juan ibautizácatalé wenàiwica.

Jesús, el Cordero de Dios

²⁹ Néeseeté mapisáinámi àniwa Juan iicáca Jesús yàacawa ipualé. Juan ímaca Jesús ìwali: “¡Píicacué Dios yàasu Cordero, yéetéeripináwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisàì iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa. Yácata yùuwichèeripinácawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú èeri mnanái ibáyawaná ìwalíse! ³⁰ Nudéca nucàlidacuéca píri ìináwaná ìwali núumacaalítécué píri: ‘Áiba yàanàapinácawa núamiricubàawa, yácata cachàiníiri nuícha, iyacáináte báaluité nupichawáise ipichawáiseté numusúaca nuicá èeri’, càité núumacué píri. ³¹ Núa nacái càmítaté núalía càirínacaalíni, yái Dios ibànuèripinácaté walí, quéwa nudéca nùanàaca nubautizácaténá wenàiwica úni yáaculé yéewanápiná Israel itaquénáinámi náalía naicácani”, ímaca yái Juanca.

³² Néese Juan el Bautista ímaca àniwa: “Nudéca nuicáca Espíritu Santo írícúacawa chènuniise càiride iyúwa unúcu iicacánáwa, yá Espíritu Santo iyamáacawa ìwali. ³³ Néese càmítacáwa núalíawa mamáalàacata cawínacaalíni, quéwa Dios, yái ibànuèrica núa nubautizáanápiná wenàiwica úni yáaculé ímaca nulí: ‘Píicápiná Espíritu Santo írícúacawa iyamáacawa abèeri asiali ìwali, yási píallacawa yácata yái ibànuèripináca Espíritu Santo wenàiwicanái írí, yái Espíritu yàacawéeridèeripináca níawa, ibautizácaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú’, càì ímaca nulí yái Diosca. ³⁴ Nudéca nuicáca càide iyúwa Dios ímáanáte nulí ìwali, ìnà nucàlidacué píriní, Dios Íiricani”, ímaca yái Juanca.

Los primeros discípulos de Jesús

³⁵ Néeseeté mapisáinámi àniwa, Juan el Bautista iyaca néeni àniwa pucháiba yéewáidacalé yáapichawa. ³⁶ Juan iicáca Jesús yéepunicawa néenibàa, yá Juan ímaca yéewáidacalénái íríwa:

—¡Píicacué Dios yàasu Cordero yéetéeripináwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisàì iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa! —ímaca yái Juanca.

³⁷ Néese níai pucháiba Juan yéewáidacaléca idécánámi néemiaca Juan ímáaná nalí, yá nàacawa Jesús yáamísewa. ³⁸ Néese Jesús iwènúa iicáidaca nalí, nàacawa yáamísewa, yá ímaca nalí:

—¿Càinásicué píwàwa? —ímaca nalí. Néese náimaca írí:

—Pía yéewáidèerica wía, ¿alénásica picapèe? —náimaca írí. ³⁹ Néese Jesús ímaca nalí:

—Wàacué waicáca —ímaca nalí. Ìnà nàacawa yáapicha, yá naicáca alénacaalí ìya. Yá nayamàcawa yáapicha yáté èerica dèeucáiná èeri a las cuatrota táica nàanàacaalíté néré.

⁴⁰ Abèeri néená ípidená Andrés, níai pucháiba yéemièyèica Juan el Bautista ímáaná néese nàacawa Jesús yáamísewa. Yái Andrésca, yácata Simón Pedro imèerèerica. ⁴¹ Néese Andrés yàacawa caqualéta icutáca ibèeriwa Simón. Yá Andrés ímaca Simón írí:

—Wadéca wàanàca yái Mesiasca (ímáanáca “Cristo” griego itacái iyú), yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca —ímaca yái Andrésca. ⁴² Néese Andrés itéca Simón Jesús yàatalé. Yá Jesús iicáidaca Simón írí, yá ímaca írí:

—Píacata Simón, Juan ìri. Quéwa siùcade numàaca pípidená Cefas (íimáanaca Pedro griego itàacái iyú) —íimaca yái Jesúsca.

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³ Néeseeté mapisáináami àniwa Jesús iwàwa yàacawa Galilea yàasu cáli néré, yá Jesús yàanàaca Felipe. Yá íimaca Felipe ìri:

—Aquiálé, píawa nùapicha, yéewacatená nuéwáidacaléca pía —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁴ Yái Felipe Betsaida iyacàlená néeseéri alé nacáide Andrés, Pedronái iyacataléca. ⁴⁵ Néese Felipe yàaca icutáca Natanael, yá Felipe íimaca Natanael ìri:

—Wadéca wàanàaca yái asiali profeta Moisés itànèericaté ìináwaná iwali. Yácata Jesús, yái Nazaret iyacàlená néeseérica nàiméerica iwali José ìirimica —íimaca. ⁴⁶ Néese Natanael íimaca:

—Canáca cayábéeri wenàiwica Nazaret iyacàlená ìricu —íimaca yái Natanaelca. Quéwa Felipe íimaca ìri:

—Aquiálé, píaca piicácani —íimaca. ⁴⁷ Néese Jesús iicáca Natanael yàacawa ipualé, yá Jesús íimaca Natanael iwali:

—Aca néese israelitásiwa, iyéerica machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, canácatáita ichiwáida áibanái —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁸ Néese Natanael íimaca Jesús ìri:

—¿Càináscica pídeéná píalía nùwali? —íimaca. Néese Jesús íimaca ìri:

—Nuicácaté pía ipíchawáise Felipe ímáidaca pía piyacaalíté higuera yéetaná yámibàa — íimaca yái Jesúsca. ⁴⁹ Néese Natanael íimaca ìri:

—Nuíwacali, ¡Dios ìirica pía! ¡Píacata yái icuèripináca wía, wía Israel itaquénáinámicca! — íimaca. ⁵⁰ Jesús íimaca ìri:

—¿Peebáidascica nutàacái núumacáinácaita píri nuicácaté pía higuera yéetaná yámibàa? Mesúnamáita piicápiná áiba wawási cachàiniwanái —íimaca yái Jesúsca. ⁵¹ Jesús íimaca nacái:

—Péemiacué cayába, áibaalípiná piicápiná capíraléeri cáli yàacucawa, yásí Dios yàasu ángelnái namichàacawa nuícha, nalicúacawa àniwa nùwali, núa asiali Dios néeseérica —íimaca yái Jesúsca.

2

Una boda en Caná de Galilea

¹ Néeseetécawa máisibáaná èeri ìricu, abéeri asiali icàsàacawa áiba yàcalé ìricu ípidenacatalé Caná, Galilea yàasu cáli íinata. Yá namànica ìri fiesta. Jesús yáatúa iyaca fiesta néré. ² Néese Jesús iyaca nacái néeni wáapicha, wía yéewáidacaléca, namáidacáináca wía wàacatená waicáca náapicha fiesta. ³ Néese uva ituní imáalàacawa náicha, yá Jesús yáatúa úumaca ìri:

—Idéca imáalàacawa náicha uva ituníca —úumaca. ⁴ Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Núatúa, ¿cánáscica càì píimaca nulí? Càmitàaca nuénáiwana yàanàa —íimaca yái Jesúsca.

⁵ Quéwa Jesús yáatúa íimaca nalí níái iwacuèyéica nalí yàacási:

—Pimànicué macáita iyúwata ichùulianácué pía —úumaca. ⁶ Nàyacaté néré seis namanùbaca catúa manuínaméeyéi íba icatúalená, nàucúacatená naliculé úni, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, iwàwacutácináca judíonái imànica culto nacáiri náibacatená nàasuwa, nacáapi nacáíwa ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa masacàacatená Dios iicáca núa. Abénaméeyéi catúa manuínaméeyéi náalimá napuníacawa cincuenta litro imanùbaca úni iyú, áibanái setenta litro imanùbaca iyú náalimá nacái napuníacawa. ⁷ Néese Jesús íimaca nalí níái íibaidéeyéica néré:

—Pipuniadacué níai catúa úni iyú —íimaca yái Jesúsca. Yá napuniadaca núa macáita, àta catúa ínùma nérénama. ⁸ Néese Jesús íimaca nalí:

—Siùca peedácué achúmanamata catúa ìricuíse, yá pitécuéni fiesta íiwacali ìri, yáalimáidacatenáni —íimaca yái Jesúsca. Yá namànica iyúwata Jesús íimáaná.

⁹ Yá fiesta íiwacali yáalimáidaca úni iwènuericatéwa uva ituní iyú, quéwa càmita yáalíawa sísanáacalíté needá yái uva ituníca. Níawamita íibaidéeyéica néré náalíacawa iwali napuniadacáináca catúa yáawami úni iyú. Néese fiesta íiwacali imáidaca yàataléwa yái asiali wálisàiri cánuca imànírícaté matrimonio. ¹⁰ Yá fiesta íiwacali íimaca ìri:

—Áibanái namànicaalí fiesta, yá nàaca nàirapiná quéechacáwa cayábéeri yáwanái uva ituní, néese idécánámi nàiraca madécáná, yá yàaca nàirapiná áiba báawatéerita. Quéwa pídeca pídeníaca yái cayábéeri yáwanái àta siùca nacáide —íimaca.

¹¹ Yái cayábéeri wawási Jesús imàníríca nalí Caná iyacàlená néré Galilea yàasu cáli íinata, yácata idábáanéeri cayábéeri imàníríca càmíríca wenàiwica idé imànica. Càita yáasáidaca nalí íiwitáise chènuníiséeriwa. Ináté wía yéewáidacaléca weebáidaca itàacái cachàiniwanái.

¹² Néeseécawa Jesús yàacawa Capernaum iyacàlená néré. Jesús yáatúa ùacawa yáapicha, yéenanái nacái, wía nacái yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. Yá wàyaca néeni máisiba éeritasica.

Jesús purifica el templo

¹³ Néeenalíté mawíénica judíonái yàasu culto ípidenéeri Pascua wawàwalícaténá càinácaalíté iyú Dios iwásàaca wàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. Wàacawa Jesús yáapicha Jerusalén

iyacàlená néré. ¹⁴ Néese Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé, yá iicáca wenàiwicanái iwéndéeyéica pacá, oveja nacái, unùcu nacái. Nawéndaca pirái wenàiwica irí iwàwéeyéica imànica sacrificio Dios irí nabáyawaná ìwalìsewa, ofrenda piná nacái. Nàyaca nacái áibanái icambiéyéica plata wenàiwica ícha. Yáawinéeyéicawa yàasu mesa iwéréwa nacambiácaténá náicha plata. ¹⁵ Néese Jesús iwacáidaca íyanási, yá imànica cabèesi nacáiri, yá icáludaca namusúawa macáita wenàiwica templo ibàacháwalená iricúise, nàasu pirái yáapichawa, ovejanái, pacá nacái. Néese níái icambiéyéica plata wenàiwica ícha needácaténá nalíwa plata, yá Jesús yúucaca nàasu moneda canánama cáli ínatalé, yá nacái itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama. ¹⁶ Néese Jesús yáalàaca nía cachàiníri iyú níái iwéndéeyéica unùcu:

—¡Pitécué yái yàasusi templo ícha! ¡Picácué pimàni Núaniri Dios icapèe iyúwa nawéndacàalu! —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néese wía yéewáidacaléca wawàwalicaté tàacáisi rey David itànèericaté Dios Iiri inùmalicúise cuyàluta Salmos irìcu. Íimacaté: “Máini báawa nuicáca yái namàníníaca báawéeri wawási píasu templo irìcu, pía Nucuèriná Dios; namàníníaca núlí báawéeri máinícáini cáiníníaca nuicáca picapèe”, íimacaté yái Dios Íirica. ¹⁸ Néese abénaméeyéi judío íiwacanánái ibàlùeyéicawa néeni náimaca Jesús irí:

—¡Canáca yéewaná pimúsúadaca nía templo ibàacháwalená ícha! Báisicaalí Mesíasca pía, yái wacuèrinápináca Dios ibànùerica walí, wía israelitaca, néese pimàni waicá áiba wawási càmíríca wenàiwica idé imànica píásáidacaténá pidèniaca Dios íiwitáise —náimaca. ¹⁹ Jesús íimaca nalí:

—Ewitanica pimáalàidacáanítacué yái temploca, càicáaníta numichàidapíná ibàlùawa àniwani máisiba èeri irìcuwa —íimaca yái Jesúsca. ²⁰ Néese níái judío íiwacanánái náimaca irí:

—Nadéca náibáidaca cuarenta y seis camuí namànicaténá yái temploca. Càmita pidé pimichàidaca ibàlùawa àniwani máisiba èeri irìcu —náimaca irí.

²¹ Quéwa Jesús itàanicaté iyaca iwaliwata iyúwa templo. ²² Iná idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi ícha, néese wía yéewáidacaléca wawàwalicaté yái tàacáisi Jesús icàlidèericaté nalí, inátè weebáidaca manuúiwata Dios itàacái profetanái itànèericaté Jesús iwali. Weebáidacaté nacái Jesús itàacái.

Jesús conoce a todos

²³ Idècunitàacá Jesús iyaca Jerusalén iyacàlená néeni iicácaténá nàapicha judíonái yàasu culto Pascua, yátè madècaná neebáidaca Mesíascani, yái Jesúsca, israelita icuèrinápiná Dios ibànùerica nalí, naicáicáinaté Jesús imànica yái càmíríca wenàiwica idé imànica. ²⁴ Quéwa Jesús yáaliacawa càmita neebáida itàacái báisíri iyú yáaliacáiná macáita náiwitáise. ²⁵ Càmitaté iwàwacutá áibanái icàlidaca Jesús irí nàwali níái wenàiwicaca, yácáiná Jesús yáaliacawa macáita wenàiwica íiwitáise.

3

Jesús y Nicodemo

¹ Iyacaté fariseo ípidenéri Nicodemo, abéeri judío íiwacanánái yéená máiníri cáimiétacanáca. ² Yái Nicodemo yàacawa ipáchiaca Jesús yàatalé táiyápi itàanicaténá yáapicha. Nicodemo yàacawa néré táiyápicáwa ipíchaná yàacawéeyéiná fariseo náaliacawa iwali ipáchianá Jesús. Yá Nicodemo íimaca Jesús irí:

—Pía yéewáidèerica wía, wáaliacawa píwali Dios idéca ibànùaca pía péewáidáanápiná wía. Càì wáaliacawa càmicáiná yáalimá áiba imànica yái càmíríca wenàiwica idé imànica, càide iyúwa pimáníná, càmicáalí Dios yàacawéerida nía —íimaca yái Nicodemoca. ³ Néese Jesús íimaca irí:

—Péemia cayábani, càmicáalí Dios imàaca wenàiwica imusúaca iicá èeri àniwa wàlisàì iyú, néese càmita yéewa yáaliacawa càinácaalí iyú Dios icúaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Néese Nicodemo isutáca yéemiawa Jesús:

—¿Cáinásica béeri asialí yáalimá imusúacawa wàlisàì iyú àniwa? ¿Yáalimásica iwàlùacawa yáatúa idèericuléwa imusúacaténá iicá èeri wàlisàì iyú àniwa? —íimaca yái Nicodemoca. ⁵ Jesús íimaca irí:

—Péemia cayábani, macái wenàiwica namusúaca naicá èeri idàbàanéeri yàawiríá úni nacáiri yéewi. Néeseta quéwa iwàwacutá Espíritu Santo imàacaca wàlisàì náiwitáise, nadenícaténá nacáucawa chènuníiséeri Espíritu Santo yèerica nalí. Càita yéewa Dios yàasunáica nía, Dios icùanápiná nía. ⁶ Cawinácaalí wenàiwica imusúericawa inanái ícha, idèniaca iináwa cháì èeri irìcuírca, quéwa cawinácaalí wenàiwica Espíritu Santo imàaquèerica wàlisàì íiwitáise, idèniaca Espíritu Santo. ⁷ Píalimáida péemia cainácaalí íimáaná yái tàacáisi núumèerica píri: ‘Iwàwacutá Dios imàacaca wenàiwica imusúaca iicá èeri àniwa wàlisàì iyú’, càì núumaca píri. ⁸ Péemia comparación: Cáuì ipùaca àta alénácaalí Dios imàacaca cáuli yàacawa. Yá péemia cauli isàna quéwa càmita píalíwa síisáanácaalí yàawa yái cáulica. Càmita nacái píalíá iwali alénácaalí yàawa. Càita nacái càmita píalimá píalíacawa càinácaalí iyú Espíritu Santo wàlisàì

imànica wenàiwica ìiwitáise, nadènicaténá nacáucawa chènuníseéri Espíritu Santo yèerica nalí —íimaca yái Jesúsca. ⁹Néese Nicodemo isutáca yéemíawa Jesús ániwa:

—Néeni, ¿càinásica yéewaná càicani? —íimaca. ¹⁰Jesús íimaca irí:

—Píacata caináwanéeri yéewáidéerica Israel itaquénáinámi, ¿cáná càmita píalíawa ìwali yái númeránáca? ¹¹Péemla cayába, watàaníca ìwali yái wáaliéerica ìwali, wacàlidacué nacái piríni, yái waiquéerica, quéwa càmítacué peebáida watàacái. ¹²Càmicaalícué peebáida núcàlidacalícué pirí ìwali yái Dios imàníríca cháí èeri írìcu, néese, ¿càinásícué píalímá peebáidaca núcàlidacalícué pirí ìwali yái Dios imàníríca chènuniré?

¹³“Canáca áiba nuícha cháí èeri írìcu iyéericaté chènuniré icàlidacaténá càinácaalí iyáaná néré, abéerita núwa yái írìcuèricatéwa chènuníse, núwa asíali Dios néeseerica, núwa chènuníseerica. ¹⁴Péemiacáwa comparación: Bàaluité madécaná wàawirináimi iwàwacaté yéetácawa àapi iyú àapíná yaamiacáináte nía manacúali yúucubàa càinawáiri. Néese profeta Moisés imànicaté àapi yéenáiwana bronze imànicaná. Néeseté Moisés imichàidaca àapi yéenáiwana àicu cáléeri ìwali yéewanápinaté macáita wenàiwica naicáidaca irí, níái àapi yaamiyéericaté. Naicáidacalíte yéenáiwana sí irí, yáté cáuca nía iculále íicha. Càita nacái iwàwacutá wenàiwicanái imichàidaca núwa chènuniré cruz ìwali, núwa asíali Dios néeseerica, yéewanápiná macái wenàiwica naicáidaca nulí. ¹⁵Càita Dios imàcapiná namànica nulí yéewanápiná macáita cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái càmita náucawa Dios ícha càiripináta, néese nadèniaca nacáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapícha —íimaca yái Jesúsca.

El amor de Dios para el mundo

¹⁶“Máiní càináca Dios íicáca macái èeri mìnanaí íná càì imànica nalí: ibànùca nalí Iiriwa abéerita yéewanápiná macáita cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái càmita náucawa Dios ícha càiripináta, néese nadèniaca nacáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapícha. ¹⁷Càmicaináte Dios ibànua Iiriwa aléi èeri írìculé yúuwichàidacaténá èeri mìnanaí nabáyawaná ìwalíse. Néese Dios ibànùcaté Iiriwa iwasàcaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha.

¹⁸“Càmita Dios yúuwichàidapiná càiripináta cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái. Quéwa Dios idéca íináidacawa yúuwichàidáanapiná càiripináta cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Dios Iiri itàacái, yái Dios Iiri abéerita, càmicaíná neebáidani. ¹⁹Dios idéca íináidacawa yúuwichàidáanapiná nía, cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Dios Iiri itàacái. Péemla comparación: Yái Dios Iiri iyaca càide iyúwa camalási cháí èeri írìcu, imàaquéeri waicáca cayába yácáiná Dios Iiri yásáidaca wenàiwicanái irí cabáyawanáca nía. Quéwa níái èeri mìnanaíca càmíiyéica yeebáida Dios Iiri itàacái casímíica namànica nabáyawanáwa catácáiná náiwitáise, íná càmita cayába naicá Dios Iiri yásáidéerica cabáyawanáca nía. ²⁰Péemla comparación: Cawinácaalí wenàiwica imàníiyéica íbáyawanáwa càmita náawa camalási yàatalé ípíchaná áibanái naicáca yái báawéerica namàníríca, càita nacái cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Dios Iiri itàacái báawaca naicáca Dios Iiri manuúiwata, náuca nacái náichawani, ípíchaná yásáidaca áibanái íicá nabáyawaná. ²¹Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica báisíiri itàacáisi càmita càì namàni. Néese, namàacaca áibanái íicáca macáita namàníríca yéewacaténá áibanái náalíacawa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

²²Néeseté Jesús yàacawa wáapícha, wía yéewáidacaléca Judea yàasu cáli ínatale. Yá wàyaca néeni máisibáwanái èeri. Yá Jesús imàacaca wabautízaca wenàiwicanái, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios írìpiná. ²³Juan el Bautista ibautízacaté yàacawa wenàiwica nacái Enón iyacàlená néré mawíenita Salim iyacàlená irí iyacáiná néeni manùba úni. Inaté wenàiwica yàanàaca néré. Yá Juan ibautízaca nía. ²⁴Càité imànica ípíchawáiseté romanonái icuèyericaté wàasu cáli náucaca Juan el Bautista presoíyéi íbanalículé.

²⁵Néese abénaméyéi néená Juan yéewáidacalénái, abéeri judío nacái nadàbaca natàanica nalíwáaca ùléeri wawási iyú, ìwali càirínacaalí ibautízaca cayábáwanái, Juan el Bautistasica, càmicaalí nacái Jesús yéewáidacalénásica. ²⁶Iná Juan yéewáidacalénái yàacawa Juan yàatalé. Yá náimaca irí:

—Pía yéewáidéerica wía, yàara asíali iyéericaté píapícha abémáalé Jordán inanába ícha, yái picàlidéericaté walí ìwali, síuca macáita náacawa yàatalé nabautízacaténáwa, yá náacawa yáapícha, yéewáidacalécáténá nía —náimaca. ²⁷Néese Juan íimaca nalí:

—Dios imàacaca walí íbaidacalési iyúwata iwàwáaná imàacaca wáibaidacalépiná, íná yéewa wáaliacawa Dios idéca imàacaca cachàimíríca nuíchani, yái Jesúsca. ²⁸Bàaluité péemiacuécá núcàlidáanaté nalí machacàníiri iyúni càmíirita Mesías núwa, yái wacuèrinapínaca Dios ibànùerica walí, wía israelitaca. Néese, númeracatécué pirí núata yái wenàiwica Dios ibànùerica Mesías ípíchalé. ²⁹Péemiacué comparación: Asíali yeedácaalí yàacawéetúapínáwa, yá natéca úa ùacawéeri yàataléwa, yá casímíica iwàwa, itànica casímíiri iyú náapícha. Néese yái asíali yàacawéeríná íbaluèricawa néeni, máiní casímíica yéemíaca yàacawéeríná itàacáíwa. Yá casímíica íináidacawa yàacawéeríná ìwaliwa mànacáu yàanàacáiná tyacaténá

ùacawéeri yáapichawa. Càita nacái núa. Casíimáica nuínáidacawa wenáiwica nàacáináwa Jesús yàatalé, yàasunáicaténá nía. ³⁰ Iwàwacutá macáita nuéwáidacalé manùbéeyéi nàacawa nuícha nàacaténá Jesús icàaluíniná cachàinicáiná nuícha càiripinátani —íimaca yái Juanca.

El que viene de arriba

³¹ Juan el Bautista ímaté nacái: “Yái Dios Iiri yàanèrica chènuníse, yácata cachàiníri náicha canánama. Quéwa núa, imusúericaté iicá èeri càide iyúwa macái wenáiwica iyáaná, nùyaca cháí èeri írìcu càide iyúwa asíali iyáaná meedá, nucálida nacái iwali yái wawási Dios imàaquèrica núaliacawa iwali cháí èeri írìcu. Quéwa yái Dios Iiri yàanèrica chènuníse, yácata cachàiníri náicha canánama. ³² Icálida nacái iwali yái iiquèrica chènuniré, yá nacái yéemièrica quéwa máisibáwanáita nía càì yeebáidéeyéica itàacái. ³³ Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yái wenáiwicaca yásáidaca yeebáidaca Dios itàanica báisíiri iyú. ³⁴ Yái Jesús Dios ibànuerica itàanica Dios inùmalcuíse, Dioscáiná idéca yàaca írì Espíritu Santo manuísíwata, càmita Dios imáisanía Espíritu Santo Jesús ícha. ³⁵ Cáinináca Wáaniri Dios iicáca líriwa, idéca nacái Dios imàacaca líri icúanápiná macáita. ³⁶ Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, idèniaca icáucawa càimíri imáalàawa Dios yáapicha, quéwa cawinácaalí càimíríca iwáwa yeebáidaca Dios Iiri itàacái, canáca icáuca càimíri imáalàawa, néese yúuwicháapínacawa manuísíwata Dios yàasu yúuwicháacáisi iyú”, íimaca yái Juanca.

4

Jesús y la mujer de Samaria

¹⁻² Néeseté fariseonái náaliacawa Jesús idèniaca yéewáidacalénáíwa manùbéeyéi Juan el Bautista ícha: Náalíacaté nacáíwa Jesús imàacaca wabautizáca manùbéeyéi wenáiwica Juan el Bautista ícha. Jesús càmímaté ibautizá wenáiwica, néese imàacaca wabautizáca nía. ³ Jesús yáaliacawa fariseonái íináidacawa caluéri iyú iwali, íná Jesús yàacawa Judea yàasu cáli ícha. Yá yéepùacawa yàacawa Galilea yàasu cáli nérépiná.

⁴ Jesús iwàwacutácaté ichàbacawa Samaria yàasu cáli ínatalé. ⁵ Iná yàanàaca wáapicha, wía yéewáidacaléca, Sicar iyacaléná néré Samaria yàasu cáli ínata. Yái yacaléca iyaca mawiénita Jacob yàasu cáli írì, yái cálica Jacob yèericaté líri íríwa ípidenèricaté José. ⁶ Iyaca néeni utáwi nacáiri nàisèeri írìcuíse úni ípidenèeri Jacob yàasumi. Jesús yàanàaca néré chamálèeri yàacawa àyapu iyú, yá yáawinacawa mawiénita utáwi nacáiri írì, yái nàisèerica írìcuíse úni. Wàanàacaté néré batéwacaalíté machacànica èeri. ⁷⁻⁸ Néese wàacawa yacalé írìculé, wía Jesús yéewáidacaléca, wawèniacaténá wayáapínáwa. Néese inanái Samaria yàasu cáli néeséechúa únàaca uisàacaténá úni. Yá Jesús íimaca ulí:

—Pia nuíra úni —íimaca ulí.

⁹ Quéwa càmita cayába judíonái, samaritanonái nacái naicáyacacawa. Càmita nacái nàira nàapichawáca bacàa írìcuíse úni. Iná úái Samaria yàasu cáli néeséechúaca úumaca Jesús írì:

—Píacata judíosáiri, ¿cáná pisutá nuícha úni, núa Samaria yàasu cáli néeséechúa? —úumaca. ¹⁰ Néese Jesús íimaca ulí:

—Càmíta píaliíwa iwali yái cayábèerica Dios iwàwéerica imànica píri. Càmita nacái píaliíwa cawinácaalí núa, núa isutéerica pícha úni. Píaliícaalí cawinácaalí nùatá, yásí pisutáca nuícha únítá, yá nùaca píri wáuri únítá —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Néese úumaca írì:

—Néeni, canáca píri úni yàalu peedácaténá úni, máini depuúwalécani yái única. ¿Sísáaná peedápiná cáuri úni? ¹² Wáawirimi Jacob imàacacaté walí yái utáwica wáisèeripíná írìcuíse úni. Yeedácatécaté lírapínáwa úni. Càita nacái Jacob yéenibe, ípiranáí nacái nàiratécaté úni cháí. ¿Pásica cachàiníri wáawirimi Jacob ícha? —úumaca. ¹³ Néese Jesús íimaca ulí:

—Cawinácaalí wenáiwica lírèeyéica yái única iyéerica cháí, mamáalàacata nèepùaca macàlaca nawàwa àniwa. ¹⁴ Quéwa cawinácaalí lírèerica úni nuèrica írì càmita quirínama yéepùaca macàlaca iwàwa àniwa. Néese úni nuèrica írì, imicháapínacawa mamáalàacata iwáwalícu yàacaténá írì icáuca càimíri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ¹⁵ Úái inanáica úumaca Jesús írì:

—Uwé, pia nulí única yéewanápiná càmita nuèpùawa macàlaca nuwàwa àniwa, càmita nacái iwàwacutá nuèpùaca nuisàaca úni àniwa —úumaca. ¹⁶ Jesús íimaca ulí:

—Pia píimáidaca píacawéeriwa. Pité néeseni —íimaca yái Jesúsca. ¹⁷ Néese úumaca írì:

—Canácata nuníri —úumaca. Néese Jesús íimaca ulí:

—Pidéca picálidaca nulí báisíiri iyúni canáca píiníri. ¹⁸ Pidéca pidèniaca cinco namanùbaca píinínáíwa, yá pidéca píucaca píchawa macáita nía. Asíali píyèerica yáapicha càimíríca píiníri. Iná pídéca picálidaca nulí báisíiri iyúni —íimaca yái Jesúsca. ¹⁹ Néese úái inanáica idécanáami uémíacani, yá úumaca írì:

—Síuca nuínáidacawa cawàwanáta profetaca pía, icálidèerica tàacáisi Dios inùmalcuíse.

²⁰ Wáawirináimi samaritano nàacaté Dios icàaluíniná cháí manuírí dúli ínata, quéwa píacué judíoca, píimacuéca iwàwacutáanása macái wenáiwica nàaca Dios icàaluíniná Jerusalén iyacaléná néenibàata —úumaca. ²¹ Néese Jesús íimaca ulí:

—Péemia nulí cayába, peebáida nutàacái. Mesúnamáitacué piápiná Wáaniri Dios icàaluíná, quéwa càmitacué iwàwacutápiná planàaca aléi dúli ínatale, càmitacué nacái iwàwacutá piacawa Jerusalén iyacàlená iriculé. ²² Píacué samaritanoca càmitacué píalía Dios iwali pièricuéca icàaluíná. Quéwa wía judioca wáalíaca Dios iwali yái wèrica icàaluíná, yáciná judíosairicani yái iwàsèeripináca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha. ²³ Quéwa máini mesúnamáita, siuca èeri nacái, cawinácaali báisiyéica iwàwa yàaca Wáaniri Dios icàaluíná nàapiná icàaluíná báisíri iyú manuísíwata macái nawàwalícuésewa càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yáciná Wáaniri Dios iwàwa càide wenàiwica yàaca icàaluíná. ²⁴ Canáca Dios iiná càide iyúwa wenàiwica iiná èeri irícuíríca íná càmita idé wenàiwica iicáca Dios. Càita nacái càmita wáalimá itàicáca watuú iyúwa càinácaali iyú wenàiwica yàaca Dios icàaluíná, nàacáiná icàaluíná nawàwalícuésewa. Iwàwacutá wenàiwica nàaca Dios icàaluíná báisíri iyú macái nawàwalícuésewa, càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca. ²⁵ Néese úái inanáica úumaca:

—Núalíacawa Mesías yàanàanápiná (íimáanáca “Cristo” griego itàacái iyú), yái wacuèrinápináca Dios ibànuèripináca walí. Mesías yàanàacaalípiná, yási icàlidaca walíwa macáita, wáalíacaténá wéemiaca cayába —úumaca. ²⁶ Jesús íimaca ulí:

—Núacata yái, itàanírica piápícha —íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Idécancáita càide Jesús íimaca, wíacata Jesús yéewáidacaléca wàanàaca néré, yá wáináidacawa waicáidaca Jesús íri itànicáiná inanái yáapícha. Quéwa cáaluca wasutáca wéemíawani íná canáca wéená isutéeri yéemíawá Jesús cáná yéewaná itàaní úapícha. ²⁸ Néese úái inanáica umàacaca úasu úni yàaluwa, yá uèpluacatécatawa yàcalé iriculé. Yá úumaca wenàiwicanái íri:

²⁹ —Aqualécué, piicá abéeri asáliqueí icàlidéerica nulí macáita nudééná numànica. ¿Píináidasicué cawàwanáta Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí? —úumaca. ³⁰ Néese namusúacawa yàcalé irícué, yá nàacawa Jesús yàatalépiná. ³¹ Quéwa ipíchawáiseté yàcalé mìnaná nàanàaca Jesús yàatalé, yá wía, yéewáidacaléca wasutáca Jesús fícha wawási manuísíwata. Yá wáimaca íri:

—Wáiwacali, piyáa piyáacaléwa —wáimaca. ³² Quéwa Jesús íimaca walí:

—Núndèna nuyáapínáwa áibata càmirícuéca píalíawá iwali —íimaca yái Jesúsca. ³³ Néese wía yéewáidacaléca wáimaca walíwáaca:

—¿Cawàwanáta áibanái idéca yàaca iyáapíná? —wáimaca. ³⁴ Quéwa Jesús íimaca walí:

—Casímáipináca nua idécánáami numànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica nua, idécánáami numáaláidaca numànica yái íbaidacalésica Dios ichúulíerícaté numànica, càide iyúwacué casímáiná pia pídcèanámicué piyáaca piyáacaléwa. ³⁵ Péemiacué comparación: Picácué píima píriwáaca: ‘Iwàwacutéeri báinuúaca quéeri àta needácaléta bñacalé iyacaná’, picácué píima. Núumacué píri, píicácué macáita níái wenàiwicaca yàanèyèica wàatalépiná. Càica níade iyúwa bñacalé iyacaná quíiréeri, mesúnamáicáináta neebáidapiná nutàacái, yási wàwacáidaca nía nulípiná nùsunáicáténá nía, càide iyúwa wenàiwica yeedácaali bñacalé iyacaná. ³⁶ Cawinácaali íwacáidéerica nulí wenàiwica nùsunáipíná, càipíná nùca iwèniwa: Numàacaca casímáicani iicáciná wenàiwica neebáidaca nutàacái. Cawinácaali wenàiwica yeebáidèyèica nutàacái needápiná nalíwa nacáucawa càimíri imáaláawa. Péemiacué comparación: Bñacalé íwacali ichúulíca yàasu wenàiwicanáíwa náibáidáanápiná bñacalé yúucubáa. Abéeri wenàiwica ibànacaali ituíná, yási casímáipínacani áiba íbaidéeri yáapícha yeedéeripíná iyacanási quíiracaalíni. Càita nacái cawinácaali icàlidéerica nutàacái idàbàanéeri yáawíríca wenàiwicanái íri, yá nacái áiba wenàiwica iwènúadéerica nulípiná náiwitáise, yá casímáica nawáwa abédanamata, níái pucháibaca íbaidèyèica nulí. ³⁷ Báisíta iyaca càide iyúwa comparación íimáaná wataacái iyú: ‘Abéeri náiwacali yàasu wenàiwica íbàna ituíná, néese náiwacali yàasu wenàiwicanái áibanái needáca bñacalé iyacaná quíiracaalíni’, íimaca yái comparaciónca. ³⁸ Càita nacái nulíwa nùbànúacuéca pia piwènúadánápiná nulí wenàiwica íwítáise nùsunáicáténá nía, càide iyúwa náiwacali yàasu wenàiwicanái yeedácaali bñacalé iyacaná aléera náiwacali yàasu wenàiwica áibanái íbànacatalécáté. Càide iyúwa comparación íimáaná: Náiwacali yàasu wenàiwica idéca íbànaca ituínási, néese náiwacali yàasu wenàiwicanái áibanái needápiná bñacalé iyacaná quíiracaalíni. Càita nacái piacué: Úái inanáica udeca ucàlidaca yàcalé mìnaná íri nuínáwaná iwali, càide iyúwa udeca nacácaali ubànaca ituínási, néeseucé piwènúadapíná nulíwa náiwitáise, níái yàcalé mìnanáica. Yási piwacáidacué nulí níawa nùsunáipíná càide iyúwa wenàiwica yeedácaali bñacalé iyacaná quíiracaalíni —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Úái inanáica ucàlidacaté Jesús iináwaná iwali nalí níái íyèyèica yàcalé írícu íyèerica Samaria yàasu cáli ínata. Uumaca nalí: “Idéca icàlidaca nulí macáita nudééná numànica”, úumaca. Íná yéewa madécáná wenàiwica neebáidaca Jesús itàacái Mesíascani, yái nacuèrinápináca Dios ibànuèripínacaté nalí. ⁴⁰ Inaté níái samaritanoca idécánáami nàanàaca Jesús yàatalé, yá nasutáca fícha wawási iyamáanápináwa náapícha. Jesús iyacaté náapícha

pucháiba èeri. ⁴¹ Yá madécaná áibanáí yeebáidaca Jesús itàacáí néemiácáiná icàlidáaná naliní. ⁴² Yá náimaca ulí úái inanáica:

—Siùca weebáidaca Jesús itàacáí càmirita abé pitàacáí iwálíise, néese wadéca wéemiaca itàacáí. Yá wáaliacawa báisíiri iyú Jesús iwali Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuerica walí, yái iwaseeripináca èeri mìnánáí Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha —náimaca.

Jesús sana al hijo de un oficial del rey

⁴³ Néeseeté idécanáami Jesús iyaca náapicha pucháiba èeri, yá yàacawa Samaria yàasu cáli fícha, yá idábaca yàacawa ániwa Galilea yàasu cáli nérépiná. ⁴⁴ Jesús ímacáiná: Profeta yàasu cáli néeseéyeyí càmita neebáida profeta itàacáí, yái itàaníríca Dios inùmalícuíse, càmita nacáí naicácani cáimiétaquèeri iyú. ⁴⁵ Jesús yàanàcaté Galilea yàasu cáli néré, yá níái iyéeyéica néeni natáidaca Jesús cayábèeri iyú nàycáináaté Jerusalén iyacàlená néeni naicácaténá Pascua yàasuná culto, iná yéewa naicácaté macáita yái Jesús imànírícaté néenibàa, yái càmiríca áiba wenàiwica idé imànica.

⁴⁶ Néese Jesús yàanàca áiba yàcalé néré ípidenácatalé Caná, Galilea yàasu cáli ínatálé imàacataléca úni iwènúacawa uva ituní iyú. Áiba yàcalé ípidenácatalé Capernaum iyaca mawiénita Caná iyacàlená íri. Iyacaté Capernaum iyacàlená mìnali, gobierno yàasu wenàiwica máiníri cachànica íbaidéerica rey íri, yái reyca icuèricaté nàasu cáli. Yá cáuláicaca gobierno yàasu wenàiwica íiri. ⁴⁷ Yái gobierno yàasu wenàiwica yéemícanacáita Jesús íináwaná iwali yàanàanáté Galilea yàasu cáli néré Judea yàasu cáli fícha, yá yàaca íicáca Jesús. Isutáca Jesús fícha wawàsi yàanápináwa icapèe néré ichùnicaténá íiri iwàwèeri yéetácawa. ⁴⁸ Néese Jesús íimaca íri:

—Iwàwacutácué peebáidaca nutàacáí éwita càmicáaníta piicá numànica yái càmiríca wenàiwica idé imànica. Quéwa, càmitacué piwàwa peebáidaca nulí àta piicácalítacué numànica áiba wawàsi imàaquèericuéca pínáidacawa piicáidaca nulí —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁹ Quéwa gobierno yàasu wenàiwica íimaca Jesús íri:

—Nuíwacali, piacàatétawa nupapèe néré ipíchaná nuíri yéetácawa —íimaca. ⁵⁰ Néese Jesús íimaca íri:

—Pèepùawa picapèe néréwa. Cáuca piirica. Idéca mecuní ichàbacawa fícha —íimaca yái Jesúsca. Yá asiali yeebáidaca Jesús itàacáí, iná yèepùacawa icapèe nérépináwa. ⁵¹ Néese mawiénicalíténi icapèe íriwa, yá yàasu wenàiwicanáí namusúacawa icapèe írícúise náipunitáidacani. Yá náimaca íri:

—¡Cayábaca piirica! ¡Cáucáani! —náimaca. ⁵² Néese isutáca yéemiawa nía càinacaalíté hora írícú idé mecuní ichàbacawa fícha. Yá náimaca íri:

—Táquicha a la unata táicalé mecuní ichàbacawa fícha —náimaca.

⁵³ Néese yáaniri yáaliacawa hora iwali, yáta horaca Jesús ímacatáicata íri: “Cáuca piirica. Idéca mecuní ichàbacawa fícha”, càité íimaca yái Jesúsca. Yá yeebáidaca Jesús itàacáí, macáí yéenanáí yáapichawa.

⁵⁴ Yácata pucháibáaná wawàsi Jesús imàníríca, yái càmiríca wenàiwica idé imànica idécanámité yèepùacawa Judea yàasu cáli fícha Galilea yàasu cáli néré.

5

Jesús sana al paralítico de Betzata

¹ Néeseeté ániwa judíonáí namànica áiba culto Jerusalén iyacàlená írícú, iná Jesús yàacawa néré ániwa. ² Jerusalén iyacàlená néeni iyacaté abèeri úni yáalu manuíri náiquèericaté cáli yèewiré mawiénita Jerusalén iwáiná inùma íri, abèeri inùma ípidenèeri Ovejanáí yàasu. Yái úni yáalu manuíríca ípidenèeri Betzata hebreo itàacáí iyú idènièri iteesewa cinco namanúbaca capíima nacáiyeyí manuínaméyeyí. ³ Madécaná cáuláiquéeyéi wenàiwica nàyaca macáí capíima írícú mawlénta úni yáalu manuíri íri. Nàyaca néeni matuíyeyí, éeruíyeyí yàabàli nacáí, máapinéyeyí nacáí. Yá naliacawa cáli íinata natuíyàacaténá úni icusúanicawa. ⁴ Yácáiná áibaalíté ángel írícúacawa chènuníse yèewladacaténá úni. Néese cawínacaalí idábáanèeri cáuláiquéeri írícúacawa úni yáaculé, yásí cayábacani, yá uláicáí ichàbacawa fícha càinacaalí uláicáí wenàiwica idènièrica. ⁵ Néese iyaca cáuláiquéeri asiali cáuláiquéeyéi yèewi. Cáuláicacatèni treinta y ocho camuí. ⁶ Néeseeté Jesús yàanàca néré, yá íicáca yái cáuláiquéeri íríericawa néenibàa. Jesús yáaliacáináitéwa íináwaná iwali yái cáuláiquéerica yúuwichàacatéwa madécaná camuí, iná Jesús íimaca íri:

—¿Piwàwasica cayábaca pía ániwa? —íimaca yái Jesúsca. ⁷ Yái cáuláiquéerica íimaca íri:

—Néeni, canáca nulí áibanáí itéenápiná núa úni yáaculé icusúacaalíwa yái única. Macáí yáawiriata nuwàwacaalí nulicúacawa néré, yá áiba írícúacawa nupíchalé —íimaca. ⁸ Néese Jesús íimaca íri:

—Pimichàawa. Pichùnia píalubáíwa, píanáwa —íimaca yái Jesúsca.

⁹ Yáta cayábaca yáí asialica. Néese yeedáca yàalubáíwa, yá idábaca yèepunícawa. Quéwa Jesús ichùnìacani sábadò írìcu judíonáí iyamáidacatáicawa. ¹⁰ Iná abénaméeyéí judío íiwacanánáí náimaca írì yáí cáuláiquéerimica:

—Siùca sábadò wayamáidacatáicawa, íná càmìta wàawirináimì ííwítáise imàaca pèepunídaca pialubáíwa —náimaca. ¹¹ Néese yáí asialì íimaca nalí:

—Yáara ichùnìerica núa íimaca nulí: ‘Pichùnia pialubáíwa, pianáwa’, íimaca nulí —íimaca yáí cáuláiquéerimica. ¹² Néese nasutáca néemìawani:

—¿Cawiná ichùulìca pichùnìaca pialubáíwa, pianápináwa? ¿Cawiná càì íimaca pirí? —náimaca. ¹³ Quéwa yáí asialì càmìta yáalíawa cawinácaalíni yáí ichùnìericatèni madécanácáiná wenàiwica iyaca néeni, Jesús nacáí yàacatéwa íicha. ¹⁴ Néesecáwa Jesús yàanàca yáí asialica templo írìcu. Yá Jesús íimaca írì:

—Péemia cayába. Idéca cayábaca pía uláicáí íicha. Picá pimàni pibáyawanáwa quirínama ipíchaná áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanáí yàanàca píwali —íimaca yáí Jesúsca.

¹⁵ Néese yáí asialì yàacawa icàlidaca judío íiwacanánáí írì Jesús íináwaná íwali ichùnìacatèni. ¹⁶ Iná níái judío íiwacanánáica nàuwìdeca namànica Jesús, nasàiwicaca írì wawàsi nacáí mamáalàacata ichùnìacáinaté wenàiwica sábadò írìcu judíonáí iyamáidacatáicawa. ¹⁷ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Núnari Dios íbaidaca mamáalàacata, càita nacáí nuíbaidaca —íimaca yáí Jesúsca.

¹⁸ Iná níái judío íiwacanánáica máini cachàiníwanáí nawàwaca nanúacani. Yá báawaca naicácani ichùnìacáiná wenàiwica sábadò írìcu judíonáí iyamáidacatáicawa. Icàlidaca nacáí íináwaná íwaliwa càide iyúwa abéeri Dios inacáiri, íimacáiná Dios íwali yániricani.

La autoridad del Hijo de Dios

¹⁹ Néeseté Jesús íimaca judío íiwacanánáí írì: “Péemiacué cayábani, núaquéí Dios írì càmìta yéewa numàni wawàsi nulínámìtawá. Numànica abéerita yáí nuíquérica Núnari Dios imànica. Macáita yáí Núnari Dios imànìrica, càita nacáí numànica, núa Dios írìca.

²⁰ Cáinínacáiná Núnari Dios íicáca núa, íná yásáidaca nulí macáita yáí imànìrica. Yásáidapíná nacáí nuicá wawàsi cachàiníwanáí, imàaquéeripínacué pínáidacawa píicáidaca nulí. ²¹ Càide iyúwa Núnari Dios imíchàidánápiná nía nabáyawaná yéetácáisi íicha yàacaténá nacáuca àniwa, càita nacáí numànica, núa Dios írìca: Nùaca nacáuca cawinácaalí nuwàwéeyéica idèniaca icáuca. ²² Canácatáita Núnari icàlida wenàiwica íináwaná íwali yùuwichàidánápiná nía nabáyawaná íwalìsewa, Dioscáiná idéca imàacaca nucàlidánápiná naináwaná íwali macáita wenàiwica báawéeyéica, nuwìchàidánápiná nía nabáyawaná íwalìsewa, núa Dios írìca. ²³ Idé càì Núnari Dios imànica yéewacaténá macáí wenàiwica nàaca nucàaluíná, núa Dios írìca, càide iyúwa nàaná Núnari Dios icàaluíná. Cawinácaalí wenàiwica càmìrica yàa nucàaluíná, càmìta nacáí núa Núnari Dios icàaluíná, yáí ibànuèrica núa.

²⁴ “Péemiacué cayábani, cawinácaalí yéemièrica nutàacáí cayábèeri iyú, yeebáida nacáí Dios itàacáí, yáí ibànuèrica núa, yáí wenàiwicaca idèniaca siúcáise icáuca càmìri imáalàawa, yá íyapíná càiripínáta Dios yáapícha. Iná càmìta iwàwacutápiná nuémìaca áibanáí icháawáanaca íináwaná íwali cainácaalítè imàni íbáyawanáwa, iyacáiná càide iyúwa wenàiwica imíchèericawa yéetácáisi íicha, idèniacáiná siúcáise icáuca càmìri imáalàawa. ²⁵ Péemiacué cayábani, máini mesúnamáita wenàiwicanáí canéeyéí icáuca càmìri imáalàawa néemìanápiná nutàacáí. Yá néemìaca nàyaca nutàacáí siùca, núa Dios írìca. Cawinácaalí yeebáideyéica nutàacáí, nadènipíná nacáuca càmìri imáalàawa Dios yáapíchawa. ²⁶ Càide iyúwa Núnari Dios idèniáná ichàiniwa yàacaténá nacáuca càmìri imáalàawa, càita nacáí idéca imàacaca nudèniaca nuchàiniwa, núa írìca, nùacaténá nacáuca càmìri imáalàawa. ²⁷ Núnari Dios idéca ichùulìca nucàlidaca èeri mìnánáí íináwaná nuwìchàidánápiná nía nabáyawaná íwalìsewa, núa Dios írìca, wenàiwicacáiná nacáí núa, núa asialì Dios néeséerica. ²⁸ Picácué pínáidawa máini càulenèricani yáí tãacáisi nucàlidèericuca pirì, yacáiná áiba èeriwa macáita yéetèyèimiwa néemìapíná nutàacáí, núa Dios írìca, numáidacaalípiná níawa. ²⁹ Néemìacaalípiná numáidáná nía, yásí namíchàacawa càliculì írìcuise. Cawinácaalí imànìyèicaté cayábèeri, namíchàapínacawa nàyacaténá càiripínáta Dios yáapícha, quéwa cawinácaalí imànìyèicaté íbáyawanáwa, namíchàapínacawa nàuwichàacaténáwa càiripínáta”, íimaca yáí Jesúsca.

Pruebas de la autoridad de Jesús

³⁰ Jesús íimacaté judío íiwacanánáí írì: “Càmìta yéewa numànica wawàsi nulínámìtawá. Nucàlidapíná wenàiwicanáí íináwaná íwali nuwìchàidánápiná nía nabáyawaná íwalìsewa càide iyúwa Núnari Dios ichùulìaná. Nucàlidapíná nacáí naináwaná íwali machacáinìri iyú nuwìchàidánápiná níawa, càmìcáiná numàni càide iyúwa nuwàwaná. Néese numànica càide iyúwa Núnari Dios iwàwaná yáí ibànuèrica núa aléi èeri írìculé. ³¹ Nucàlidacaalí nuináwaná íwaliwa máiníná cachànica nùatá, yásí yéewaná píyùnáidacuéca canéerica iwèni meedátáni, yáí nutàacáica. ³² Quéwa iyacaté áiba icàlidèericaté nuináwaná íwali cawinácaalí

núa, yácata Juan el Bautistami. Yá núaliacawa icàlidacaté nùwali báisíri iyú.³³ Pibànùacatécué wenàiwica nasutácaténaté néemiawa Juan el Bautista càinácaalitè ìimaca nùwali. Yátè icàlidaca nuináwaná ìwali báisíri iyú.³⁴ Quéwa càníri máini iwàwacutéeriwa nulí wenàiwicanái itàacái. Nucàlidacáitacué pírí ìwali yái tàacáisi Juan icàlidéericaté nùwali yéewanápinácué peebáidaca nutàacái nuwasàcaténácué pía Dios yáasu yúuwichàacáisi fícha.³⁵ Péemiácué comparación: Juan iyacaté càide iyúwa lámpara ipucúericawa, icànèeri wenàiwicanái ìwali. Càita Juan yéewáidacatécué pía amalácaténácué píiwitáise píyáanápinácué machacàníri iyú. Yátè achúma èerita casímáicacatécué piwàwa péemiaca Juan itàacái.³⁶ Quéwa iyaca áiba wawási cawèníri Juan itàacái fícha. Yái numánírica cànírica áiba wenàiwica idé imànica, càide iyúwa Núaniri Dios ichùulianá numànica, yácata yáasáidaca báisíri iyúcani Dios idéca ibànùaca núa.³⁷ Núaniri Dios, yái ibànùerica núa, yácata nacái imàaquéericaté profetanái itànàaca tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluitè Dios imàacacáinaté natànàaca itàacái, éwítacué càmicáaníta píalimá péemiaca Núaniri Dios itàanica, càmitacué nacái píalimá piicácani.³⁸ Quéwa càmitacué piwàwa peebáidaca Dios itàacái Dios ibànùericatécué pírí, càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái, núa aslali Dios ibànùerica.³⁹ Pidécúca péewáidacawa cayábéeri iyú Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté Dios inùmaliúise piyúunáidacáinácué piyapínaca càiripínata ìwalíise yái péewáidáanáuécawa meedá Dios itàacái ìwali, quéwa Dios itàacái icàlidaca nuináwaná ìwali.⁴⁰ Quéwa éwita Dios itàacái icàlidacáaníta nùwali, càicáanítacué càmita piwàwa peebáidaca nulí pidèniacaténácué picáucawa càníri imáalàawa Dios yáapícha.

⁴¹ “Càmita nucutá mamáalàacata wenàiwicanái naicáanápiná núa càiride iyúwa máinírira cachàinica cháí èeri írìcu.⁴² Núaliácuéca nuicá píiwitáise. Yá núaliacawa càmitacué càininá piicáca Dios.⁴³ Núaniri Dios idéca ibànùacuéca nua píalalé, quéwa càmitacué píitáida nua cayába, càmitacué nacái peebáida nutàacái. Quéwa áibacaalí péenácué yàanàa icàlidéeri yáasu tàacáisiwa meedá, yási peebáidacuéca itàacái nutàacái fícha.⁴⁴ Càmitacué píalimá peebáidaca nutàacái, piwàwacáinácué meedá pímanica iyúwa pinacáiyéi iwàwáaná cayábacaténácué naicáca pía. Càmitacué piwàwa pímanica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái abérita Diosca, yéewacaténácué casímáica iicáca pía.⁴⁵ Picácué píináidawa nucháawáanápinácué píináwaná ìwali Núaniri Dios írìwa. Càmita iwàwacutá nucháawáacuéca píináwaná ìwali, iyacáiná áiba icháawèericuéca píináwaná ìwali, yái profeta Moisés itànèericaté tàacáisi píbayawaná ìwalicué, éwítacué piyúunáidacáaníta Moisés yáasu tàacáisi iwasáanápinácué pía Dios yáasu yúuwichàacáisi fícha.⁴⁶ Profeta Moisés itànàacaté tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmaliúise. Quéwa càmitacué peebáida Moisés yáasu tàacáisi báisíri iyú. Báisícaalicé peebáidaca Moisés yáasu tàacáisitá, yá peebáidacuéca nutàacái nacáitá Moiséscaíná itànàacaté nuináwaná ìwali.⁴⁷ Quéwa càmitacué peebáida tàacáisi profeta Moisés itànèericaté nuináwaná ìwali, iná càmita nacáicué peebáidapíná yái tàacáisi nucàlidéeripínácuéca pírí”, ìimaca yái Jesúsca.

6

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹ Néesetécáwa, Jesús yáacawa abéemáalé Galilea icalisaniná fícha, áibaalí lípidenéri Tiberias. Wía yéewáidacaléca wáacawa yáapícha.² Manùbéeyéi wenàiwica náacawa Jesús yáamiwáise àta alénácaalí yáawa, naicáacáinaté imànica madécaná yái cànírica wenàiwica idé imànica ichùnìacaténá càuláiquéeyéi.³ Néese Jesús yáacawa dúli ínatalé, yá yáawinacawa wáapícha wía yéewáidacaléca.⁴ Mawiénicaté Pascua yáasu èeri judionái imànìcatáicaté yáasu cultowa máiníri iwàwacutácawa nalí lípidenéri Pascua.⁵ Néese Jesús iicáidaca nalí níai manùbéeyéi wenàiwicaca yèeyéicawa yàatalépiná. Iná Jesús ìimaca Felipe írì:

—¿Alénásica yéewa wawèniaca nayáapíná níai manùbéeyéi wenàiwicaca? —Ìimaca yái Jesúsca.⁶ Jesús isutáca yéemiawani yáalimáidacaténá iicáwa Felipe, yáaliacaténáwa càinácaalí Felipe ínáidáanáwa, Jesúscaíná yáaliacatéwa càinácaalí imànínápináté wáacaténá wenàiwica iyáapíná.⁷ Néese Felipe ímáca:

—Càmita wáalimá wáaca nayáapíná. Ewita wadèniacaalí doscientos denario imanùbacatá, yái doscientos èeri iwènicatái, càicáaníta caná yéewanáwa wawèniaca pan cayába yáalimèeripíná wáaca nayáatá, ibatàa púubanamáanápinátá —Ìimaca.⁸ Néese abéeri wéenaná, wía yéewáidacaléca, lípidenéri Andrés, yái Simón Pedro iméeréerica, ìimaca Jesús írì:

⁹ —Iyaca cháí abéeri sùmài idènièri cinco namanùbaca cebadéeri panca, pucháiba cubái imidecaná nacái, quéwa càmita náalimá níai manùbéeyéi wenàiwicaca —Ìimaca yái Andrésca.¹⁰ Néese Jesús ìimaca walí:

—Pichùuliacué náawinacawa canánama —Ìimaca yái Jesúsca. Iyacatái madécaná masicái, yá náawinacawa. Nàyaca cawàwanáta cinco mil namanùbaca aslanái. Càmita waputàa càisimalénácaalí inanái, sùmanái nacái.¹¹ Néese Jesús yeedáca níai panca icáapi írìculéwa, yá yáaca Dios írì cayábéeri. Néese isubèriadaca nía, yáaca walíni, wía yéewáidacaléca, yéewacaténá wawacúaca wenàiwicanái írìni, níai yáawinèeyéicawa néeni. Càita nacái Jesús

imànica cubái imìdecana yáapicha, yá wawacüaca nalíni, càinacaalíté imanuica nawàwa nayáaca. ¹² Idécanámi nayáaca cadénama, yá Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Piacué peedá yéenáimi imàaqueéricawa, ipíchaná yúucacawa —ímaca yái Jesúsca. ¹³ Iná wàaca weedáca pan yéenáimi imàaqueéricawa, yá wapuniáca doce namanùbaca mapíri pan yéenáimi iyú, yái imàaqueéricawa cinco namanùbaca cebadéeri pan ícha. ¹⁴ Níái wenàiwicaca naicáciná Jesús imànica yái càmirica áiba wenàiwica idé imànica, iná náimaca nalíwáaca:

—Básíta yácata yái profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçúse, yái wacuérinápíná càide iyúwaté profeta Moisés itànàanaté tàacáisi iwali yàanèeripinacaté aléi èeri iriculé —náimaca. ¹⁵ Quéwa Jesús yáaliacawa nawàwáaná náibàacani cachàiníri iyú namàacacatená Jesús iyúwa náasu rey icúanápíná nía, iná Jesús yàacawa náicha dúli ínatalé iyacatená abéerita.

Jesús camina sobre el agua

¹⁶ Táicacaalíté yàacawa, néese wía yéewáidacaléca walicüa wàacawa Galilea icalisaníná néré. ¹⁷ Néese wawàlùacawa barca iriculé, yá wadàbaca wachàbaca wàacawa abéemàalé calisa ícha wàanàacatená Capernaum iyacaléná nérépiná. Idé catáca wàwali quéwa Jesús càmiritacá yàanà wàatalé. ¹⁸ Néese manuírí màladàca imichàacawa cáulicáiná ipüa wía cachàini. ¹⁹ Néese màdàini watenacaté cawàwanáta cinco kilómetro, seis kilómetro idècuni cawàwanáta, yá waicáca Jesús yèepuníriwa úni inànìacubàa, mawiénita yàacawa wàasu barca irí. Yá cáaluca wía báawanama, càmicáiná wáalia waicàcani. ²⁰ Quéwa Jesús ímaca walí:

—¡Núaqueí, picácué cáalu pí! —ímaca walí. ²¹ Néese casimáiri iyú weedáca Jesús barca iriculé, yáta barca yàanàca wawàwacataléca wàacawa.

La gente busca a Jesús

²² Mapisáita àniwa níái manùbéeyéi wenàiwicaca wamàaqueeyéicaté abéemàalé Galilea icalisaníná ícha nawàwacaté nacutáca Jesús. Náaliacawa càmitaté Jesús yàawa wáapicha, wía yéewáidacaléca táicalémi watécaalíté yái abéeri barcaca iyéericaté néeni. ²³ Quéwa abènaméeyéi wenàiwica Tiberias iyacaléná néeséeyéi nàanàca barca iricu mawiénita cáli irí yái cálica wenàiwica iyáacacataté pan idécanámité Wáiwacali yàaca Dios irí cayábéeri. ²⁴ Néese wenàiwicanái càmicáinaté nàanà Jesús, càmicáiná nacái nàanà wía, wía Jesús yéewáidacaléca, inaté nawàlùacawa madécaná barca iriculé nachàbacatená calisa nàanàanápíná Capernaum iyacaléná néré nacutácatenáni, yái Jesúsca. Yá nachàbaca calisa.

Jesús, el pan de la vida

²⁵ Idécanámité nàanàca abéemàalé calisa ícha, yá nàanàca Jesús. Náimaca irí:
—Pía, yéewáidéerica wía, ¿càicáalináté pìanà aléi? —náimaca. ²⁶ Quéwa Jesús ímaca nalí:
—Péemiacué cayába, càmitàcáwa píalía péemiaca càinácaalí ímáaná yái numànírica càmirita áiba wenàiwica idé imànica. Píaliacáitacuéwa piyáacaté piyáacaléwa cadénama meedá, iná picutácuéca núa yàacàsi iwalínápíná meedá. ²⁷ Picácué máini cáinináca píicáca piyáacaléwa cháí èeri iricu imáalàapínácináwa meedá caquilàta yái yàacàsica. Néese, iwàwacutácué cawènírica píicáca yái yàacàsica yèerica picáuca càmiri imáalàawa, yái Dios yúuleca nuèeripinacuéca píri, núa asiali Dios néeséerica. Yáciná Núaniri Dios idéca imàacaca nudèniaca nuchàiniwa nùacatenácué picáuca càmiri imáalàawa —ímaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese náimaca Jesús irí:

—¿Càináca iwàwacutá wamànica wamànicatená càide iyúwa Dios iwàwáaná? —náimaca. ²⁹ Jesús ímaca nalí:

—Dios iwàwacué peebáidaca nutàacái, núa wenàiwica Dios ibànuèrica —ímaca yái Jesúsca. ³⁰ Néese nasutáca néemlawani:

—¿Càiríná wawási áiba wenàiwica càmiri idé imànica pimàníripíná waicá yéewanápíná weebáidaca pitàacái? ¿Càináca píalimá pimànica? ³¹ Wàawirináimi nayáacaté pan nacáiri èeri imanùbaca ípidenèericaté maná nèepunicaalítéwa manacúali yúucubáa càinawáiri, càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái Salmos iricu: 'Imàacacaté pan nacáiri yúuwàacawa chènuníse èeri imanùbaca nayáapíná', càì profeta itànàacaté Moisés iináwaná iwali —náimaca. ³² Jesús ímaca nalí:

—Péemiacué cayába, Moisés càmitaté yàa nayáapíná pan chènuníseeri. Yácata Núaniri Dios yèericaté nalíni, èeri imanùbaca, quéwa siúcáisede yàacué píri yái báisíri yàacàsi chènuníseerica. ³³ Núacata yái Dios yúule cáurica Dios yèericuèca píri, núa iricuèricawa chènuníse, yá nùaca nacáuca càmiri imáalàawa níái èeri mìnánica —ímaca yái Jesúsca. ³⁴ Néese nasutácani:

—Uwé, pía wayáa yái yàacàsica mamáalàacata —náimaca. ³⁵ Jesús ímaca nalí:
—Núacata yái yàacàsica yèerica wenàiwicanái icáuca càmiri imáalàawa. Ewita piyáacáanítacué piyáacaléwa èeri iriculíri yàacási, càicáaníta máapitacué pía àniwa, macàlacué nacái píwàwa àniwa. Quéwacué peebáidacaalí nulí, pimànicaalícué nacái càide iyúwa nuwàwáaná, yásí matuìbanáicuéca píwàwa Dios yáapicha càiripínáta, càide iyúwa casfímáiná

wenàiwica càmfiyéica máapi, càmfiyéi nacái macàla iwàwa. ³⁶ Quéwa nudéca núcàlidacuéca pírini, éwitacué piicácanita yái numànríca, càicànitacué càmita peebáida nutàacái mamàlāacata. ³⁷ Cawinácaali Núaniri Dios imàaquéeyéica nūsunáipinā, níata yeebáidapinā nutàacái. Néese macáita yeebáidéeyéica nutàacái, canácatáita núuca nuíchawa nía. ³⁸ Càmita nūanāa chēnuníse numànicaténí meedá iyúwa nuwàwānā. Néese nudéca nūanāa numànicaténā càide iyúwa Núaniri Dios iwàwānā, yái ibānuèrica nūa. ³⁹ Núaniri Dios yái ibānuèrica nūa càmita iwàwa yúucacawa nuícha abéeri nūasu wenàiwicanái yéénā, Dios imàaquéeyéica yeebáidaca nutàacái. Néese Dios iwàwa numichàidaca nía yéetácáisi fícha èri imáalāacaalípināwa. ⁴⁰ Yácáinā Núaniri Dios iwàwa nadèniaca nacáuca càmíri imáalāawa Dios yáapícha macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Dios lírica nūa, yeebáidéeyéi nacái nutàacái. Néese numichàidapinā níawa yéetácáisi fícha èri imáalāacaalípināwa —fímaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese níai judío íiwacanánáica nadàbaca natàanica báawéeri iyú Jesús iwali íimacáináté: “Núacata yái Dios yúuleca chēnuníseeri Dios yèericuéca pírí, nūacaténácué picáuca càmíri imáalāawa”, fímaca. ⁴² Yá náimaca nalíwāaca:

—¡Yácata Jesús meedá, yái José lírimica! Wáalíaca waicáca isèenái, yāanirimi, yáatúa nacái. ¡Ichíwaca meedá yái icàlidacáinā iricuúacasawa chēnuníse! —náimaca. ⁴³ Néese Jesús fímaca nalí:

—Picáuca càì pitāani píríwāaca. ⁴⁴ Abéerita Núaniri Dios imàaquéeri wenàiwica neebáidaca nutàacái, yéewanápinā nūasu wenàiwicaca nía. Yá numichàidapinā níawa yéetácáisi fícha èri imáalāacaalípināwa. ⁴⁵ Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inūmalícuíse. Càitè fímaca: ‘Dios yéewáidapinā macái wenàiwica’, càì itànāaca. Iná yéewa macáita yéemièyéica Núaniri Dios itàacái, yéewáidéeyéi nacáíwa íwali, neebáidapinā nutàacáíwa.

⁴⁶ “Canácatàacá áiba nuícha íiquéeri Núaniri Dios. Abéerita nūa, yái Dios ibānuèrica chēnuníse, nudéca nuicàcāni. ⁴⁷ Péemiacué cayāba, cawinácaali yeebáidéerica nutàacái idèniaca siúcáise de icáuca càmíri imáalāawa. ⁴⁸ Núacata yái yàacàsica yèerica wenàiwica icáuca càmíri imáalāawa. ⁴⁹ Píawirinámícué nayáacaté nayáacaléwa èri imanūbaca, yái pan nacáirica lípidenécate maná Dios ibānuèricaté nalí chēnuníse idècunítacá nēepunicawa manacúali yūucubāa cāināwāiri. Nayáacaté maná èri imanūbaca, quéwa bēyēicaalítè nía, yátè nēetácawa càide iyúwa macái èri mīnanái yéetāanāwa. ⁵⁰ Quéwa núcàlidacué pírí nūwaliwa, núacata yái yàacàsica iricuèricawa chēnuníse: Cawinácaali wenàiwica iyéerica yái yàacàsica, iyapinā càiripināta Dios yáapícha. ⁵¹ Núacata yái yàacàsica cáurica iricuèricawa chēnuníse: Cawinácaali iyéerica yái yàacàsica cáurica, idèniapinā icáuca càmíri imáalāawa Dios yáapícha. Yái yàacàsica nuèripināca nalí, yácata nuínā yái. Yá numācapinā nuínāwa nuétácáténāwa yéewanápinā èri mīnanái nadèniaca nacáuca càmíri imáalāawa Dios yáapícha —fímaca yái Jesúsca yéewáidacaténā nía imáacāanāpinátè icáucawa.

⁵² Néese níai judío íiwacanánáica nadàbaca natàanica nalíwāaca chāinisiri iyú. Yá néemianícawa, náimaca nalíwāaca:

—¡Canāca yéewanā yāaca wayāa íināwa yái asialica! —náimaca. ⁵³ Jesús fímaca nalí:

—Péemiacué cayābani, càmicaalícué piyāa nuínā, nūa asiali Dios néeséerica, càmicaalícué nacái píira nuíranā, càmítacué pídeniāpinā picáuca càmíri imáalāwa. ⁵⁴ Cawinácaali iyéerica nuínā, lírèeri nacái nuíranā, idèniaca siúcáise de icáuca càmíri imáalāawa; néese numichàidapinācāni yéetácáisi fícha èri imáalāacaalípināwa. ⁵⁵ Cayábèeri yàacàsica yái nuínāca. Cayábèeri nacái nuíranā wenàiwica lírapinā. ⁵⁶ Cawinácaali iyéeri nuínā, lírèeri nacái nuíranā, iyaca abédanamata nūapícha, nūa nacái nūyaca abédanamata yáapícha. ⁵⁷ Núaniri Dios yái ibānuèrica nūa iyaca càiripināta. Nūa nacái nūyaca càiripināta Núaniricáinā yāaca núcáuca. Càita nacái cawinácaali iyéerica nuínā, yá nūaca nacái icáuca càmíri imáalāawa. ⁵⁸ Núcàlidacué pírí nūwaliwa yái yàacàsica iricuèricawa chēnuníse. Yái yàacàsica càmíricata càide iyúwa maná yái pan nacáirica píawirinámi iyéericatécúé, quéwatè bēyēicaalíca walí. ¡Càmita wawāwa weebáidaca càmícinā yéewa maná yāaca nacáuca càmíri imáalāawa. Quéwa cawinácaali iyéerica yái yàacàsica nuèripināca líri, idèniapinā icáuca càmíri imáalāawa —cài Jesús icàlidaca nalí comparacón, yéewáidacaténā nía iwàwacutāanāpinátè imāacaca icáuca yéewacaténā yāasu wenàiwica nadèniaca nacáuca càmíri imáalāawa.

⁵⁹ Càitè Jesús yéewáidaca judíonái nàwacáidáyacacaalítéwa néewáidacālu iricuwa Capernaum iyacàlenā néeni.

Palabras de vida eterna

⁶⁰ Néeseté manúbeyéi néenā níai yéepuníyēicatéwa Jesús yáapícha quéechatécáwa, idècanāmítè néemiaca Jesús itàacái yéewáidéerica iyú nía, yá náimaca nalíwāaca:

—Máiní cāulenāca weebáidaca yái tàacáisi icàlidéerica walí. ¡Càmita wawāwa weebáidaca itàacái! —náimaca. ⁶¹ Quéwa Jesús yáalíacawa natàanica báawéeri iyú itàacái íwali. Yá fímaca nalí:

—¿Cánacué báawa péemiacani, yái núcàlidéericuéca pírí? ⁶² Néese, ¿cāinásicué píināidacawa píicácalícué nūa, asiali Dios néeséerica, numichāacawa chēnunírè ániwa, aléera

nùyacataléa bàaluité? ⁶³ Abéerita Espírítu Santo yèeri wenàiwica icáuca càmíri imáalàawa. Canácaalí Espírítu Santotá, yásí canéerica iwèni meedá yáí nuinácata. Yáí comparación nucalidéericuécua pírí yàacàsi iwali ímáanáca Espírítu Santo yàacuécua picáuca càmíri imáalàawa peebáidacaalicué nutàacái báisiiri iyú. Càmita ímáaná iwàwacutacué piyáaca nuinásiwa. ⁶⁴ Quéwa nàyaca abénameeyéi pèewi càmíiyéipiná idèña icáuca càmíri imáalàawa càmicáiná neebáida nutàacái —íimaca yáí Jesúsca. Càí Jesús ímaca yácáiná idàbacatáiseté imáidaca yéewáidacalénáíwa quéechatécáwa, yáté yáaliacawa cawinácaalí nía càmíiyéipinácaté yeebáida itàacái, yáalia nacáíwa chánaacalí wééná itéeripinácaté Jesús yúuwidenái náibàacaténáni. ⁶⁵ Néese Jesús ímaca nalí nacái:

—Iná nudéca nucalidacuécua píríni canácata yáaliméeri nùasu wenàiwicapiná càmicacalécáwa Núaniri Dios imàaca yeebáidaca nutàacái —íimaca yáí Jesúsca.

⁶⁶ Néese madécaná néená níái yèepuniyécátéwa quéechatécáwa Jesús yáapicha nèepùacawa íicha. Càmita quirínama nàacawa yáapicha. ⁶⁷ Néese Jesús isutáca yéemlàwa wía, wía yéewáidacaléca, doce wamanùbaca. Yá íimaca walí:

—¿Néenicué nacái pía yéeyéipináta nacáíwa? —íimaca yáí Jesúsca. ⁶⁸ Quéwa Simón Pedro íimaca irí:

—Wáiwacali, canácata áiba yéewáidéeri wía. Abéerita pía icalidéeri walí càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wadèniacaténá wacáuca càmíri imáalàawa. ⁶⁹ Weebáidaca pitàacái. Wáaliaca nacái mabáyawanéeri Mesíasca pía, yáí wacuèrináca, yáí cáuri Dios íirica —íimaca yáí Pedroca. ⁷⁰ Jesús íimaca walí:

—Nudéca nuedácuécua pía, píacué docéeyéica imanùbaca. Quéwa abéeri péenacué Satanás yàasu —íimaca yáí Jesúsca.

⁷¹ Càité Jesús icalidaca Judas iwali, yáí Simón Iscariote ìirimi. Ewita abéeri wéénacáanítani, wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca, càicáaníta Judas itéénápinácaté Jesús yúuwidenái náibàacaténáni.

7

Los hermanos de Jesús no creían en él

¹ Néese Jesús yèepunicatéwa Galilea yàasu cáli ínatabàa. Càmitaté iwàwa iyaca Judea yàasu cáli ínata, níacáiná judío íiwacanánái nawàwacaté nanúacani. ² Quéwa mawíenicaté judíonái yàasu culto abéeri semanéerica ípidenéeri Enramadas, nàyacaténáté capíima írìcu. ³ Iná Jesús yéénánái náimaca irí:

—Píca piyamáawa cháí, néese píawa Judea yàasu cáli néré yéewacaténá píasu wenàiwica iyéeyéica néeni naicáca yáí pímaníirica càmírica áiba wenàiwica idé imànica. ⁴ Aiba iwàwacalí manùba wenàiwica náalia naicácani, néese càmita imàni wawási ibàacanéri iyú. Báisiacalí píalimá pímanica yáí càmírica wenàiwica idé imànica, yá iwàwacutá pímanicani manùba wenàiwica yàacuésemi —náimaca. ⁵ Càica Jesús yéénánái icalidaca írìni, càmicáiná nacái neebáida irí. ⁶ Néese Jesús ímaca nalí:

—Càmítacá nuenáíwaná yàanàa, quéwacué píalimá píibaidaca píasu wawásiwa macái èeri imanùbaca. ⁷ Aibanái èeri mìnánái càmíyéica yeebáida nutàacái càmitacué yéewa báawaca naicáca pía, quéwa báawaca naicáca nùa numàacacáiná náaliacawa nabáyawaná iwaliwa. ⁸ Píacuéwa culto néré, núa quéwa càmitacá nùawa siùca, càmicáinátaacá nuenáíwaná yàanàa cayába —íimaca yáí Jesúsca. ⁹ Néese idécanáami càí icalidaca nalíni, yá Jesús iyamáacawa náicha Galilea yàasu cáli néré.

Jesús en la fiesta de las Enramadas

¹⁰ Néeseté idécanáami Jesús yéénánái yàacawa, yá Jesús yàacawa nacái Jerusalén iyacaléná nérépiná. Càmita quéwa yàawa manùba wenàiwica yáapicha; yàacawa batéwa ibàacanéri iyú. ¹¹ Néese judío íiwacanánái nacutácani culto yaalí, Jerusalén iyacaléná írìcu. Yá nasutáidaca néemlàwa wenàiwicanái:

—¿Alénásica yáara asíalica? —náimaca. ¹² Nía nacái wenàiwicaca natàanica ibàacanéri iyú nalíwáaca Jesús iwali: “Cayábéeri íiwitáise”, náimaca. Quéwa áibanái náimaca: “Càmírita cayába, ichiwáidacáiná wenàiwica meedá”, náimaca. ¹³ Quéwa macáita natàanica Jesús iwali ibàacanéri iyú cáalucáiná naicáca judío íiwacanánái, níái báawéeyéica íicáca Jesús. ¹⁴ Idècunitacá namànica culto semana iwaliabàacatái, yáté Jesús iwálùacawa templo írìculé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. ¹⁵ Níái judío íiwacanánáca nánáidacawa manuíswata néemlàca Jesús yéewáidáaná. Yá náimaca iwali:

—¡Canéeri iwèni meedá yàasu tàacáisi càmicáináaté yéewáidawa wàasu escuela írìcu! — náimaca nawènúadacaténá wenàiwica íiwitáise Jesús íicha. ¹⁶ Néese Jesús íimaca nalí:

—Yái nuéwáidéericuécua pía iwali càmírita nùasu tàacáisi. Nucalidacué pírí yàasu tàacáisi yáí Núaniri Dios, yáí ibànuèrica núa. ¹⁷ Aibacaalí iwàwa imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yáí yáaliacawa nuéwáidaca nía Dios yàasu tàacáisi iyú; náalia nacáíwa càmita nuéwáida nía nùasu

tàacási iyúwa meedá. ¹⁸ Cawinácaalí itàaníríca ííwítáise iyúwa meedá iwàwa wenàiwicanáí yàaca ímíetacaná, quéwa núa iwàwéeri wenàiwicanáí yàaca Núaniri Dios ímíetacaná, yáí ibànuèrica núa. Iná nutàaníca báisíri iyú, núacáináta yáí báisíríca, càmita nacáí nuchìwa.

¹⁹ “Profeta Moisés icàlidacaté piawirináimicúe íríní cànínacalí Dios iwàwáanacúe pimànica. Quéwa canácatacúe pèewi áiba imàníríca càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¿Cánacúe piwàwa pinúaca núa? —Íimaca yáí Jesúsca. ²⁰ Néese níái wenàiwicanáica náimaca írí:

—¡Demonio iyaca piwàwalícu idacueri píiwítáise, iná máiwítáiseca pia meedá! ¡Canácata iwàwéeri inúaca píal! —náimaca. ²¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Macáitacúe píináidacawa manuísíwata píicáidaca yáí numànírícaté áiba sábadó bàaluité piyamáidacatáicúecawa, nuchùnìacaalíté cúláiquéeri asialí, iná báawacúe píicaca núa numànicáiná yáí wawási píiméericúeca íwali càmírícasca Dios imàaca wamànica sábadó írícu judíonáí iyamáidacatáicawa. ²² Quéwa Dios imàacaca wáibaidaca sábadó írícu iwàwacutácaalí wamànica áiba cayábéeri wawási Dios ichùulíerica wamànica. Càita iyaca circuncisióncá. Profeta Moisés yéewáidacaté nía circuncisión íwali, càide iyúwaté wàawirináimí imànínáté circuncisión nëenibe asianáí íríwa madécáná camuí Moisés ípíchawáise. Yáí Moisés yéewáidacaté nía iwàwacutáanacúe pimànica circuncisión sùmáí írí abéeri semana idénáamí imusúaca lícá èeri éwita iyacáaníta sábadó piyamáidacatáicúecawa. Iná pimànícúeca circuncisión pèenibe asianáí íríwa cànínacalí èeri iwàwacutácatáicúe pimànicaní, yéewacaténacúe pimànica machacànírí iyú càide iyúwa Dios ichùulílaná. ²³ Càita pimànícúeca càide iyúwa profeta Moisés ichùulílaná wàawirináimí Dios inùmallcúise, yá pimànícúeca circuncisión pèenibe asianáí íríwa éwitacúe iwàwacutácaaníta pimànicaní sábadó írícu wayamáidacatáicawa, idèniacalí abéeri semana yáí sùmáica. Néese, ¿cánacúe báawa piwàwa núapícha íwalíise yáí nuchùnìanaca macáí íiná yáara asialica cúláiquéerimica sábadó piyamáidacatáicúecawa? ²⁴ Píicacúe pícháwáa wenáiwica íináwaná íwali ípíchawáisecúe píalíca nàwali cayába cànínacalí namàníná. Iwàwacutáicúe píináidacawa cáaliacáírí iyú ípíchawáise pícalídacúe naináwaná íwali. Néese, píitánícúe báisíri iyú —íimaca yáí Jesúsca.

Jesús habla de su origen

²⁵ Idécánáamité néemiaca Jesús ímáaná, néese abénaméeyéí iyéeyéica Jerusalén iyacaléná néeni nadábaca náimaca nalíwáaca:

—¡Yácata Jesús, yáí asialí judío íiwacanánáí nacutéerica nanúacaténání! ²⁶ Píicacúe yáí, itàanica iyúwa iwàwáaná itàanica macáí wenáiwica yàacuésemi, quéwa wáiwacanánáí càmita nàalàa cachàinírí iyúni. Cawàwanáta wáiwacanánáí nàináidacawa íwali Mesíascaní, wacuérinápíná wía judíoca, Dios ibànuèrica walí. ²⁷ Quéwa càmita yéewa Mesíascaní, wáaliacáináwa ácatáiseericaalí yáí asialica, quéwa Mesías yàanàacaalípiná, yá canáca yáaliéripíná íwali síisáanéericaalíni —náimaca. ²⁸ Idècunitáacá Jesús yéewáidaca wenáiwica templo írícu, yá yéemiaca yáí náiméerica íwali. Néese Jesús íimaca cachàinírí iyú:

—Piyúnáidacúe píalíacawa núwali. Piyúnáidacúe nacáí píalíacawa síisáanéericaalí núa. Quéwa càmita nùanàa numànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná, néese nudéca nùanàaca Dios ibànúacáiná núa, yáí Dios báisíríca, càmírícúe píalíca íwali. ²⁹ Núalíaca Dios íwali nùanàacáiná yàatanáise. Ibànùa nacáí núa néese —íimaca yáí Jesúsca.

³⁰ Néese judío íiwacanánáí nawàwa náucaca Jesús presoíyéí ibànaliculé, quéwa càmitaté náibàani càmicáinátàacá Jesús yéenáiwáná yàanàa nanúacatáipínacaténí. ³¹ Quéwa madécáná wenáiwica neebáidaca Mesíascaní, yáí judío icuérinápínáca Dios ibànuèrica nalí. Yá náimaca nalíwáaca:

—Iwàwacutá Mesíascaní yáí asialica imànicáiná macáí ííwítáaná yáí càmíríca áiba wenáiwica idé imànica càide iyúwaté profetanáí itànàaná tàacási Mesías íwali Dios inùmallcúise, yáí Mesías yàanèeripínacaté icúacaténá wía, wía israelítaca —náimaca.

Los fariseos intentan arrestar a Jesús

³² Néese abénaméeyéí fariseo néemiaca wenáiwicanáí itàanica ibàacanéeri iyú nalíwáaca Jesús íwali. Iná fariseonáí, sacerdote íiwacanánáí yáapícha nabànùaca nàasu úwináíwa icuèyéica templo náibàacaténá Jesús náucáanápínáí presoíyéí ibànaliculé. ³³ Iná Jesús íimaca:

—Nüyacúe pèewi achúma èerita. Néese nuèpúacawa Dios yàataléwa yáí ibànuèricaté núa. ³⁴ Néese picutápinacúe núawa, quéwacúe càmita píde píanàaca núawa càmicáináicúe yéewa píanàaca néré nüyacatalépináca —íimaca yáí Jesúsca. ³⁵ Néese judíonáí náimaca nasutáca néemiawa níwáaca:

—¿Alénásica yàawa yáí asialica càmicatalépinácasca wadé wàanàacani? Cawàwanáta yàacawa wéenanáí yàatalé iyéeyéica càmiyéí judío yéewiré yéewáidacaténá càmiyéí judío. Quéwa canápináta meedá yàacawa, càmicáiná neebáida itàacáí. ³⁶ ¿Càinásica ímáaná? ‘Pícutápinacúe núawa quéwacúe càmita píde píanàaca núawa càmicáináicúe yéewa píanàaca néré nüyacatalépináca’, cãí íimaca —náimaca, naicáanica Jesús íquíníná.

Ríos de agua viva

³⁷ Aiba èerité namáalàidáanápíná namànica culto, máiníri iwàwacutácawa nalí yáì èerica. Yá Jesús ibàlùacawa nàacuésemi, yá íimaca cachàiníri iyú, icàlidaca nalí comparaciòn:

—Piwàwacaalícué picáucawa càmíri imáalàawa càide iyúwa macàléeyéi iwàwa nawàwacaalí úni, néese peebáidacué nutàacái. Yásí nùacué picáuca càmíri imáalàawa, càide iyúwa wàacaalí nàiraca úni, cawinácaalí macàléeyéica iwàwa. ³⁸ Càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta itànèericaté Dios inùmalícuése, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéerica nutàacái, idèniapíná cáuri úni iwàwalicuwa, yáì úni cáurica yèerica icáuca càmíri imáalàawa càide iyúwa cayábèeri únibàa depuúwèeri canácatáita chuini —íimaca yáì Jesúsca.

³⁹ Jesús icàlidaca nalí yáì comparaciònca yéewáidacaténá nía Espíritu Santo ìwali, yáì icuèripínacaté náiwitáise cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yáì úni cáurica ímáanáca cáicanide iyúwa Espíritu Santo. Quéwa néenialité càmitàacá Espíritu Santo yàanàaca aléi èeri iriculé càmìcáinátécá Jesús yéetáwa, càmìcaalítécá nacái imichàawa chènuniré iyacaténá càmìetacanéeri iyú Dios yáapicha. Ináté càmitàacá yéewa Espíritu Santo yàanàaca aléi èeri iriculé.

División entre la gente

⁴⁰ Néeseeté abènaméeyéi néená níai wenàiwicaca idècanáami néemiaca Jesús itàacái, yá náimaca:

—Básícata profetacani yáì Jesúsca, càide iyúwa profeta Moisés itànàanaté tàacáisi profeta ìwali yàanèripínacaté yéewáidacaténá wía —náimaca. ⁴¹ Aibanái íimaca:

—Mesíascani, yáì wacuèrinápíná Dios ibànùerica walí, wía judíoca —náimaca. Quéwa áibanái íima:

—Càmita yéewa wacuèrinápíná Mesías yàanàaca Galilea yàasu cáli néese. ⁴² Iwàwacutá rey David itaquérinámicaní yáì Mesíasca, càide iyúwaté Dios itàacái ímáaná profetanái itànèericaté. Iwàwacutá nacái imusúaca iicá èeri Belén iyacàlená iricu, yáì yàcaléca David imusúacatalécaté iicá èeri. Quéwa yáì asialica Jesús, Nazaret iyacàlená néeseeri meedá. Iná càmita yéewa Mesíascani —náimaca, càmìcáináté néemia Jesús ìináwaná ìwali imusúacaté iicá èeri Belén iyacàlená iricu, rey David itaquérinámi nacáicani, yáì Jesúsca. ⁴³ Càita nánáidacawa Jesús ìwali, iná càmita abèdanama náiwitáise nàapichawáaca níai wenàiwicaca. ⁴⁴ Aibanái nawàwa náibàacani quéwa càmìtaté náibàani.

Las autoridades no creían en Jesús

⁴⁵ Néeseeté úwinái icuèyéica templo nèepùacawa fariseonái yàatalé, sacerdote íiwacanánái nacái. Yá náimaca úwinái irí:

—¿Cánácué càmita pité néeseeni? —náimaca. ⁴⁶ Néese úwinái íimaca nalí:

—¡Canátàacá áiba wenàiwica itàaníríca àta siùca nacáide càide iyúwa itàaníná yàara asialica! —náimaca. ⁴⁷ Néese fariseonái náimaca nalí:

—¿Pimàacasicué ichìwáidaca pía nacái càide iyúwa ichìwáidáaná áibanái? ⁴⁸ Canácata wéená wía náiwacanánáica, wía nacái fariseoca, canácata wéená yeebáidéeri itàacái. ⁴⁹ Quéwa áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, canéeyéica iwèni meedá nía, càmíyeyéi yáalíawa Dios itàacái ìwali, Dios yúuquéeyéipíná ìchawa meedá —náimaca.

⁵⁰ Néese Nicodemo yáì fariseo ipáchierícaté Jesús yàatalé áiba catá iyaca néeni fariseonái yèewi, judío íiwacanánái nacái. Yá Nicodemo íimaca nalí:

⁵¹ —Dios itàacái càmita ibatàa wanúaca wenàiwica àta wéemiacataléta icàlidaca ìináwanáwa, wáaliacaténáwa ìwali yáì imánínáca —íimaca yáì Nicodemoca. ⁵² Néese náimaca Nicodemo irí:

—¿Píatasica Galilea yàasu cáli néeseeri nacái? Pitàaníca máiwitáiseeri iyú meedá càide iyúwa canéeyéi iwèni Galilea yàasu cáli néeseeyéica. Pía péewáidacawa Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté, yásí píalífacawa canáca profeta imusúericatéwa Galilea yàasu cáli néese —náimaca naimáchacáináté abènaméeyéi profeta nàanàacaté Galilea yàasu cáli néese. ⁵³ Néese nèepùacawa macáita nacapèe néréwa.

8*La mujer adúltera*

¹ Quéwa Jesús yàacatéwa dúli néré ípidenéechúa Olivos, ímáanáca olivo inàlimaná. ² Néese mapisáita àniwa amalácaalí yàacawa nawicáu, yá Jesús yèepùacawa templo néré. Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa yàatalé, yá Jesús yáawinacawa yéewáidacaténá nía.

³ Néese abènaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo iricu, fariseonái nacái natéca inaná Jesús yàatalé, abéechúa inaná caníríchúa. Nàanàacaté úa idècunitàacá uimáca áiba asiali yáapicha càmíríca unírísíwa. Yá nabàlùadaca úa nàacuésemi níai iyéeyéica néeni. ⁴ Yá náimaca Jesús irí:

—Pía yéewáidéerica wenàiwica, wadéca wàanàaca úai inanáca idècunitàacá uimáca áiba asiali yáapicha càmíríca unírísíwa. ⁵ Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalícuése

íimaca iwàwacutáanápíná wanúaca úa íba iyú cawinácaalí inanái iiméechúaca áiba aslali yáapicha càmírica unírísíwa. Néeni pía, ¿càinástica píimaca úwali úái inanáica? —náimaca.

⁶ Nasutáca néemíawa Jesús yéewanápiná náalimáidaca naicáwa Jesús nacháawàcatená iináwaná íwali itàacái íwalísewa. Néese Jesús yáawiacawa itànàca cáli íwali icáapi ipùata iyúwa. ⁷ Quéwa nasutáca néemíawa Jesús mamáalàacata. Néese Jesús ibàlúacawa machacànita àniwa, yá íimaca nalí:

—Néeni, cawinácaalícué péenáquéí mabáyawanéeri, yásí iwàwacutá idàbaca inúaca úa íba iyú —íimaca yái Jesúsca.

⁸ Néese Jesús yáawiacawa itànàca cáli íwali àniwa icáapi ipùata iyúwa. ⁹ Quéwa idécanáami néemiacani, yá nadàbaca nawàwolica macái báawéeri namàniirica, Dios imàacacáiná nawàwolica nabáyawanáwa. Yá nàacawa náicha abéerinamata namanúbaca iyúwa. Níai béeyéica náicha canánama, yá idàbaca nàacawa náicha quéechacáwa, néese úuculiyéi nàacawa náicha. Idécanáamité fariseonái macáita nèepùacawa náicha, yá Jesús ibàlúacawa machacànita àniwa. Yá íicáca úái inanáica ibàlúechúacawa abéechúata. ¹⁰ Néese Jesús isutáca yéemíawa úa:

—¿Néeni níai icháawéeyéica piináwaná íwali? ¿Canátasica iwàwéeri inúaca pía píbayawaná íwalísewa? —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Néese úumaca Jesús irí:

—Núiwacali, canácata iwàwéeri yúuwichàidaca núa —úumaca. Néese Jesús íimaca ulí:

—Uwé, núa nacái càmita núuwichàida pía. Siúcade píawa, picá pímaní píbayawanáwa àniwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús, la luz del mundo

¹² Néeseté wenàiwicanái iwacáidáyacacawa Jesús yàatalé àniwa, yá íimaca nalí:

—Péemíacué comparación: Càica núade iyúwa camalási cháí èeri írìcu nuéwáidacáiná èeri mìnánái náalícaténá Dios íwali. Cawinácaalí yebáidéeyéica nutàacái càmita nèepuniwa catéeri náiwitáise yáapichawa iyúwa wenàiwica càmíyéica yáalí Dios íwali, íná càmita namàni mamáalàacata nabáyawanáwa. Néese, amaláca numànica náiwitáise, náalícaténá Dios íwali, nùacáiná nacáuca càmíri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ¹³ Néese fariseonái náimaca Jesús irí:

—Canéeri iwèni meedá pitàacái picàlidacáiná piináwaná íwaliwata, íná caná yéewaná wenàiwica yáalíacawa asásí báisícaalíni —náimaca. ¹⁴ Jesús íimaca nalí:

—Cawèníriquéí yái nucàlidéerica éwita nucàlidacáiná piináwaná íwaliwani, núalíacáináwa síisáanácaalí nùanàa, núalí nacáíwa alénácaalípiná nùawa. Quéwa càmítacué píalíawa síisáanácaalí nùanàca, alénácaalí nacái nùapínáwa. ¹⁵ Pidécúeca píimaca áibanái íwali iwàwacutáanása Dios yúuwichàidaca núa nabáyawaná íwalísewa. Quéwa píináidacuéca meedáwa èeri mìnánái íiwitáise iyú. Néese càmita càí nuínáidacawa. Càmita nacái nuémíla naináwaná íwali cháí èeri írìcu núuwichàidacaténá núa. ¹⁶ Quéwa núumacaalí síuca nàwalítá iwàwacutáaná núuwichàidaca níatá, yásí núuwichàidaca núa machacàniri iyútá, càmícáiná nuínáidawa núlínáamitawa núuwichàidáanápíná níatá, néese nuínáidacawa abédanamata Núaniri Dios yáapichawa càide iyúwa iwàwáaná. ¹⁷ Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté bàaluité íimaca: Abédanamacaalí pucháiba wenàiwica íiwitáise náapichawáca nacàlidáanápíná áibanái iináwaná íwali, yásí cawènicá nàatacái. ¹⁸ Uwé, nàyaca pucháiba icàlidéeyéica nuínáwaná íwali cawinácaalí núa: Núacata icàlidéerica nuínáwaná íwaliwa, yácata nacái Núaniri Dios, yái ibànuerica núa, icàlida nacái nuínáwaná íwali cawinácaalí núa. Yá abédanamacata wáiwitáise wáapichawáca, íná yéewa cawènírica watàacái pucháibacáiná wía —íimaca yái Jesúsca. ¹⁹ Néese náimaca Jesús irí:

—Wadéca wéemíaca piináwaná íwali càmita píalíawa cawinácaalíté píanirimica —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Núalíacawa càmítacué píalíawa cawinácaalí núa, càiná nacái nuíwítáise. Núalíacawa nacái càmítacué píalíwa Núaniri Dios íwali. Píalíacaalícuéwa cawinácaalí nùatá, yá píalíacuécawa nacái Núaniri Dios íwalítá —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Càité Jesús íimaca idéunitàacá yéewáidaca wenàiwicanái templo írìcu, mawíénita ofrenda yàalu írì náucacataléca nàasu platawa namàaquericaté Dios írìpíná ofrenda iyú. Quéwa càmítaté náibàni càmícáinátécáwa Jesús yéenáiwáná yàanàa nanúacatáipínaténi.

“A donde yo voy, ustedes no pueden ir”

²¹ Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa, níai judío íiwacanánaica:

—Yá nùacawa mesúnamáita, néese picutápinácué nùawa, nuwasàcaténácué pía yúuwichàacási ícha, quéwa càmítacué pidé píanàca núa, íná péetápinácuécawa méetáuculé Dios ícha píbayawaná yáapichacuéwa. Nùacawa aléera canácatalépináca yéewanácué píwàlúacawa —íimaca yái Jesúsca. ²² Néese judío íiwacanánaí náimaca nalíwáca:

—Cawàwanáta inúapínáca yáawawa íná càí íimaca yàanápínáwa alénácaalí caná yéewaná wawàlúacawa —náimaca naicáanica Jesús íquíná. ²³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Eeri mīnanáicuéca pía, quéwa núaquéi chēnunfíseeri. Piyacuéca cháí èeri írúcu quéwa càmíta èeri mīnālī núa. ²⁴ Iná nudéca númacuéca pírí péetáanápínacawa méetáuculé Dios ícha pibáyawaná yáapichawa. Càmicacálicué peebáida iyúwa númáanácúé pírí cawinácaalí núa, yásí péetáucúecawa pibáyawaná yáapichawa —ímaca yái Jesúsca. ²⁵ Néese náimaca Jesús írí:

—¿Cawiná pía? —náimaca. Néese Jesús ímaca nalí:

—Nudáacaalíté nuéwáidaca wenáiwica, nucálidacátécúé píríní mamáalàacata nuínáwanáwa cawinácaalí núa. Siúcade canápináta meedá nutàanicuéca píapicha càmicáinácúé píwáwa peebáidaca nutàacái. ²⁶ Iyaca madécaná wawási nucálidacáténácúé pírí péemiacaténácúé pibáyawaná ìwaliwa. Quéwa yái ibànuèrica núa itàaníca báisírí iyú, yá nacái tàacáisi nucálidéerica èeri mīnanái írí yácata tàacáisi nuémíerica icálidaca, yái ibànuèrica núa —ímaca yái Jesúsca.

²⁷ Quéwa náái judío íiwacanáníca càmíta náalíawa Jesús icálidaca iyaca Yáaniri Dios ìwaliwa. ²⁸ Iná Jesús ímaca nalí:

—Pimíchàidacaalípínácúé núa cruz ìwali pinúacáténácúé núa, núa asialí Dios néeséerica, yásí píalíacuécawa núwali núacata yái càide iyúwacúé númáaná pírí. Píalíapínácúé nacáisi càmíta numàni wawási nulínáamitawa, néese, nucálidaca càide iyúwa Núaniri Dios yéewáidáaná núa. ²⁹ Yái Núaniri Dios ibànuèrica núa iyaca núapicha. Càmita Núaniri imàca núa abéerita numáicáiná mamáalàacata càide iyúwa iwàwáaná —ímaca yái Jesúsca.

³⁰ Jesús idécanámi càí ímaca, yá madécaná wenáiwica neebáidaca itàacái.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

³¹ Néeseté Jesús ímaca nalí abénaméeyéi judío icálidéeyéica neebáidáanása itàacái:

—Peebáidacaalícúé mamáalàacata nutàacái pímanícaténácúé càide iyúwa nuchùulíanácúé pía, yásí nuéwáidacalécúca pía báisírí iyú. ³² Yásí píalíacuécawa ìwali yái nutàacái báisíríca. Yá nutàacái báisíríca iwasáapínacúé píawa —ímaca yái Jesúsca. ³³ Náimaca írí:

—Wíaquéi Abraham itaquénáinámi, canácatáita áibanái yáasu wenáiwica wía. ¡Canáca yéewaná píimaca walí píwasáanápínása wíawa! —náimaca. ³⁴ Jesús ímaca nalí:

—Péemiacúé cayába, cawinácaalí imáníyéica íbáyawanáwa mamáalàacata, namànica meedá càide iyúwa nabáyawaná ichùulíaná núa, càide iyúwa áibanái wenáiwica íbáidáaná mawèníiri iyú náiwacalí íríwa, yáasu wenáiwicacáiná núa. ³⁵ Náiwacalí càmíta íma yáasu wenáiwica ìwaliwa: ‘Nuénásàiriquéi’, càmíta íma. Néese ímaca yéenibe ìwaliwa: ‘Nuíríca yái’, càí ímaca. ³⁶ Iná núa Dios íríca, nuwasáacaalícúé pía pibáyawaná íchawa, yásí càmítacúé iwàwacutá pímaníca càide iyúwa pibáyawaná ichùulíanácúé pía, Dios yéenibecáinácúé pía báisíta. ³⁷ Núalíacawa Abraham itaquénáinámícuéca pía, quéwa píwàwacúé pinúaca núa càmicáinácúé peebáida nutàacái. ³⁸ Nucálidacúé pírí ìwali yái báisírí tàacáisica Núaniri Dios yáasáidéerica nulí. Quéwa núalíacawa pímanícuéca càide iyúwa píaniri ímáanácúé pírí —ímaca yái Jesúsca. ³⁹ Náimaca Jesús írí:

—Abrahamquéi wàawírímica, canáca áiba wáaniri —náimaca. Quéwa Jesús ímaca nalí:

—Básícaalícúé Abraham itaquénáinámíca pía píwàwalícúesewatá, yá pímanícuéca càide iyúwaté Abraham imáníinátá. ⁴⁰ Quéwa éwita nucálidacáanítacúé pírí báisírí iyúni càide iyúwa Dios yéewáidáaná núa, càicáaníta píwàwacúé pinúaca núa meedá. ¡Càmíté Abraham iwáwa inúaca wenáiwica Dios ibànuyéicáté Abraham yáatalé! ⁴¹ Pímanícuéca meedá càide iyúwa píaniri imáníiná —ímaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús írí:

—Cámíyéica wáatúa yéenibe ùlaní írúcué wíaquéi. Wadènia abéerita Wáaniriwa wèerica icàaluíná, yái Diosca. Càmita wáuca wáichawani wàacaténá ídolo cuwáinái yéenáiwana icàaluíná —náimaca. ⁴² Néese Jesús ímaca nalí:

—Básícaalícúé Diosquéi pianírícatá, yásí cáinínacúéca píicáca nuatá, Dios néeséerícáiná núa, iyéerica cháí. Càmita núanàa núasu wawási ìwaliwa meedá, néese Dioscata yái ibànuèrica núa numánicaténá càide iyúwa iwàwáaná. ⁴³ ¿Cánácúé càmíta píalímá píalíaca péemíca yái nucálidéerícuéca pírí? Núalíacawa càmítacúé meedá píwáwa peebáidaca nutàacái, iná càmítacúé píalímá píalíaca péemíca càinácaalí ímáaná. ⁴⁴ Píanírícué yácata Satanásca. Píacúé nacái yáasu wenáiwíca. Píwàwacúé nacái pímaníca càide iyúwa iwàwáaná. Satanás idéca iwàwaca inúaca wenáiwica mamáalàacata èeri idàbacatáisewa àta síuca nacáide. Càmita ínáidawa báisírí tàacáisi ìwali, báawacáiná Satanás íicácani. Itàaníca yáawamita chíwái mamáalàacata càide iyúwa íwítáise iyáaná, cachíwéerícáiná meedáni. Yácata chíwái yáaníríca, yái Satanásca, imàacáiná wenáiwica itàaníca chíwái. ⁴⁵ Quéwa nucálidacáinácúé pírí báisírí tàacáisi, iná càmítacúé peebáida nutàacái. ⁴⁶ Macáitacúé píalíacawa núwali mabáyawanéerica núa. Nucálidacúé pírí báisírí iyúni, iná ¿cánácúé càmíta peebáida nutàacái? ⁴⁷ Dios yéenibe neebáidaca itàacái quéwa càmítacúé Dios yéenibe pía, iná càmítacúé píwáwa peebáidaca itàacái —ímaca yái Jesúsca.

Cristo existe desde antes de Abraham

⁴⁸ Néese judío íiwacanánái náimaca Jesús írí:

—Báisisa wacàlidacaté piwali machacàniri iyúni wáimacaalíté piwali samaritanosàirica pia, càmiri judío líri meedá. Iyaca nacái demonio piwàwalicu idacuèrica piwítáise, íná máiwítáiseca píá meedá —náimaca. ⁴⁹ Jesús íimaca nalí:

—Canáca demonio nuwàwalicu. Yái numànírira numànicani núsáidacaténá cayábéerica Núaniri Dios yéwanápiná wenàiwicanáí yàaca icàaluíniná. Quéwa càmitacué píicá núa cáimiétaquéeri iyú. ⁵⁰ Càmita nucutá wenàiwica nacàlidacaténá cayábéeri nùwali, quéwa Núaniri Dios iwàwaca wenàiwicanáí yàaca nulí cayábéeri, yá Dios yásáidapíná cawinácaalí cabáyawanéeyéi. ⁵¹ Péemiacué cayábani, cawinácaalí wenàiwica imànírira càide iyúwa nutàacáí ímáaná, idèniaca siúcáise de icáucawa càmiri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ⁵² Néese judío íiwacanánáí íimaca líri:

—Siúca wáaliacawa báisíiri iyú demonio iyaca piwàwalicu. Néetátacéwa macáita profetaca icàlidéeyecaté tàacáisi Dios inùmallcuise bàaluité, Abraham nacái yéetátacéwa. Néese, ¿cáná càí píimaca: ‘Cawinácaalí imànírira càide iyúwa nutàacáí ímáaná, idèniaca siúcáise de icáucawa càmiri imáalàawa’, cáná càí píimaca? ⁵³ ¡Píá càmiri cachàini lícha yái wàwirimi Abrahamca! Abraham yéetátacéwa, nía nacái profetaca néetátacéwa nacái. Càmita yéewa cachàiníri náicha píá. ¡Càmita máini cachàinírira píá càide iyúwa piyúunáidáaná! —náimaca. ⁵⁴ Jesús íimaca nalí:

—Nucàlidacalí nuínáwaná íwaliwa cayábéerica nútá, yásí canéerica iwèni meedátani, yái nutàacáica. Quéwa Núaniri Dios icàlidaca nùwali cayábéerica núa, yácata Dios picàlidéericué íwali Picuèrinásacué Dioscani. ⁵⁵ Quéwa càmitacué píalía Dios íwali càinácaalí íiwítáise iyaca. Núcata yái yáaliéerica Dios íwali. Nùumacaalí càmitasa nùalía Dios íwalitá, yásí nucàlidaca nuchíwawatá càide iyúwacué píá. Quéwa nùalíaca Dios íwali báisíiri iyú, nuebáida nacái càide iyúwa ímáaná. ⁵⁶ Piawirimicué Abraham casímáica iwàwa bàaluité Dios imàacacáinaté Abraham yáaliacawa nuénáiwánápiná íwali, nùanácatáipínaté aléi èri iriculé. Yáté Abraham yáaliacawa nùanáanápinaté, íná yéewa casímáicaté Abraham iwàwa manuísiwata —íimaca yái Jesúsca. ⁵⁷ Néese judío íiwacanánáí náimaca Jesús líri:

—Càmítacá pidènia cincuenta camú. Càmita yéewa pidé píicáca wàwirimi Abraham, Abrahamcáiná iyacaté néese siúca dos mil camú —náimaca. ⁵⁸ Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayábani, núcata yái iyéericaté càiripínata ipíchawáiseté Abraham imusúaca líicá èri, núcáiná yái Diosca —íimaca yái Jesúsca icàlidacaténá íináwanáwa Dioscani, yái càmirica imáalàawa.

⁵⁹ Néese náibàaca íba nanúcaténá Jesús íba iyú quéwa Jesús íbàacawa náicha. Yá imusúacawa templo irícuise. Yá yàacawa manùbéeyéi wenàiwica yéewibàa; càité Jesús íchàbacawa náicha.

9

Jesús da la vista a un hombre que nació ciego

¹ Néeseté Jesús idècunitàacá yèepunicawa áibalépiná wáapicha wía yéewáidacaléca, yá líicáca matuúri aslali. Quéwa yáta asáináni matuúrita. ² Néese wasutáca wéemíawa Jesús, wía yéewáidacaléca. Wáimaca líri:

—Wáiwacali, ¿cánásica imusúawa matuúri iyú yái asialica? ¿Isèenái íbáyawaná íwalíisesica càí matuúca yái asialica, càmicaalí nacái, íbáyawaná íwalíisetasicawa? —wáimaca. ³ Néese Jesús íimaca walí:

—Càmita íbáyawaná íwalíisewéera, càmita nacái isèenái íbáyawaná íwalíisewéera. Yái asialica imusúacawa matuúri iyú yéewánápiná macái wenàiwica yáaliacawa Dios ichùniacani, naicácaténá Dios cáimiétaquéeri iyú. ⁴ Péemiacué comparación: Iwàwacutá wenàiwica náibaidaca èeríapi idècunitàacá amaláca nawicácu. Catácaalí nàwali, yá càmita náalimá náibaidaca. Càita nacái iwàwacutácué wamànica cayábéeri siúca èri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái íbanuèrica núa. Nuénáiwáná yàanáca mesunamáita nuétátáipínáwa, néese càmita yéewa nuíbaidaca. ⁵ Idècunitàacá nùyaca cháí èri irícu, yá càica núade iyúwa camalási icànéeri wenàiwica íwali, amalácáiná numànica náiwítáise náalíacaténá Dios íwali —íimaca yái Jesúsca.

⁶ Néese Jesús idècanáami càí íimaca, néese yàapisáidaca cáli yéewiré. Yá yéewíadaca cáli isàbecaténáni. Néese ipusúaca cáli matuúri ituí íimami íwali. ⁷ Néese Jesús íimaca líri:

—Píá píibaca pituíwa úni yáaculé namusúadacatáiseca úni ípidenéeri Siloé náiquéericaté cáli yéewiré —íimaca yái Jesúsca. (Yái ípidenéerica Siloé ímáanáca: “Íbanuèri”.) Néese matuúri yàaca líbaca yáawawa néré. Néese idècanáami yéepúacawa ícapèe néréwa, yá catuúcani. ⁸ Néese áibanái wenàiwica matuúrimi imanùbacanáí naicácani. Áibanái nacái náalíaca naicácani naicácinaté isutáca plata wenàiwica lícha iwènlíacaténaté iyáapínáwa. Néese níái yáaliyéica líicácani nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Càmítasica yái asialica matuúri yáawinéericatéwa àyapu idùlepi isutácaténá plata wenàiwica lícha yéewánápiná iwènlíaca iyáapínáwa? —náimaca. ⁹ Abénaméeyéi íima:

—Yácata yái —náimaca. Áibanái náima:

—Càmíiri, áibacata yái, quéwa càiride iyúwa iicacánáwa —náimaca. Quéwa yái asiali íimaca:
 —Núacata yái matuírimica —íimaca. ¹⁰ Néese náimaca írí:
 —¿Néeni? ¿Cáná yéewa catuíca pía? —náimaca. ¹¹ Yá íimaca nali:
 —Yáara asiali ípidenéerica Jesús yéewiadaca cáli yáawiruní yéewiwa. Yá ipusúaca cáli nutuí íimami ìwali, yá íimaca nulí: ‘Piawa úni yáalu néré namusúadacátáiseca úni ípidenéeri Siloé, yái manúiri yáaluca náiquéericaté cáli yéewiré. Píiba pituíwa úni iyú’, íimaca nulí. Yá núacawa néré. Yá idecanáami nuíbaca nutuíwa, yá nuicáidaca —íimaca yái asialica. ¹² Néese nasutáca néemiawani:
 —¿Alénásica yáara asialica? —náimaca. Yá íimaca nali:
 —Càmita núaliíawa —íimaca.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

¹³⁻¹⁴ Sábado yáté èerica, judionái iyamáidacatáicawa Jesús yéewiadacaalíté cáli catuícaténá imànica matuíri. Iná abénaméeyéi wenáiwica natéca matuírimi fariseonái yàatalé. ¹⁵ Néese fariseonái nasutáca néemiawa matuírimi cáná yéewaná iicáidaca. Yá íimaca nali:

—Idéca ipusúaca cáli nutuí íimami ìwali. Néese nuíbaca nutuíwa, yá nuicáidaca —íimaca. ¹⁶ Néese abénaméeyéi fariseo náimaca írí:

—Yáara asiali imànírira càì càmita yéewa Dios néeséericani, íibadacáiná sábadu wayamáidacatáicawa, wía judíoca —náimaca. Quéwa áibanái fariseo náimaca:

—Cabáyawanácaalítáni, néese càmita yéewa imàniquéi càmírira wenáiwica idé imànicatá —náimaca. Iná càmita abédanama náiwitáise Jesús ìwali, níái fariseoca. ¹⁷ Yá nasutáca néemiawa matuírimi àniwa. Yá náimaca írí:

—¿Néeni pía? ¿Cáiná píimaca ìwali yáara asiali catuírica imànica pía? —náimaca írí. Néese íimaca nali:

—Núumacué pirí profetacani, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicúise —íimaca. ¹⁸ Quéwa judío íiwacanánái càmita neebáida matuíináni, néese catuícani iná namàcaca matuírimi yáacawa náicha, néese namáidaca matuírimi isèenái. ¹⁹ Nasutáca néemiawa matuírimi isèenái:

—¿Píriscica yáara asialica? ¿Idésica imusúacawa matuíwaca? Néeni, ¿cáná yéewa catuí siùcanide? —náimaca. ²⁰ Néese isèenái náimaca nali:

—Wáaliíacawa wáiriquéera. Wáaliíaca nacáíwa imusúacatéwa matuíwaca. ²¹ Quéwa càmita wáaliíawa càinácaalí iyú yéewaná catuíca siùcanide. Càmita nacáí wáaliíawa cawinácaalí ichùniá ituí. Pisutácué péemiawani. Béericáináni iná yáalimá icàlidacuéca píriní —náimaca.

²² Càité isèenái náimaca, cáalucáiná naicáca judío íiwacanánái. Níái judío íiwacanánáica abédanama náiwitáise náucacaténá wenáiwica judionái yéewáidacáalu íicha, cawinácaalí icàlidéerica Jesús ìwali Mesíascani yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèrica. ²³ Iná matuírimi isèenái náimaca: “Pisutácué péemiawani béericáináni”, càì náimaca. ²⁴ Néese judionái namáidaca matuírimi àniwa. Náimaca írí:

—Picárida walí báisíiri iyúni Dios iicápiná. Wáaliíacawa cabáyawanéerica yáara asialica Jesús —náimaca. ²⁵ Néese íimaca nali:

—Càmita núaliíawa ìwali cabáyawanéericasicani mabáyawanéericaalíni. Abéerita núaliíawa báisíiri iyú matuíricaté núa quéwa siùcade catuíca núa —íimaca. ²⁶ Néese náimaca írí àniwa:

—¿Cáiná imàni píri? ¿Cáiná imàni ichùniacaténá pituí? —náimaca. ²⁷ Yá íimaca nali:

—Nudéca nucàlidacuéca píriní, néese càmitaqué peebáida. ¿Cánácué piwàwa nucàlidaca píricué iináwaná ìwali àniwa? Cawàwanáta piwàwacué piacawa yáapicha nacáí yéewáidacalénápiná —íimaca iicáanica naquíniná. ²⁸ Néese nacúisaca náichawa matuírimi báawéeri iyú, yá náimaca írí:

—¡Píacata yáara asiali yéewáidacaléca meedá! Wía quéwa, profeta Moisés yéewáidacaléca wía. ²⁹ Wáaliíacawa Dios itàanica Moisés yáapicha bàaluité, quéwa càmita wáaliíawa síisáanéericaalí yáara Jesúsca, cawinácaalí íiwitáise iyú nacáí imàni wawàsi, iná càmita yéewa idé yàanàca Dios néese —náimaca. ³⁰ Néese yái matuírimi íimaca nali, iicáanica naquíniná:

—¡Yéé, canácatàacá nuémièri càiri wawàsi àta siùca nacáide! Píatacué icàlidéeyéica iináwanáwa píaliánásacué Dios ìwali, siùca píimacuéca càmitasacué píaliíawa síisáanéericaalí Jesús, cawinácaalí íiwitáise iyú nacáí imàni wawàsi, quéwa idéca ichùniaca nutuí, nuicáidacaténá àniwa. ¿Cánácué càmita píaliíawa? ¿Dàalasicué píiwiita? ³¹ Wáaliíacawa cayábéeri iyú Dios càmita yéemla cabáyawanéeyéi isutáaná íicha. Yeebáida abéta nasutáaná íicha cawinácaalí yéeyéica icàaluíniná, imàniiyéi nacáí càide iyúwa Dios iwáwáaná. ³² Canácatàacá wéemièri àta siùca nacáide áiba wenáiwica iináwaná ìwali cháí èeri írìcu yáaliméeri ichùniaca wenáiwica imusuéericawa matuíri iyú. ³³ Càmicaalí yàanàca Dios yàatanáisetá, néese càmita idé imànica càiri wawàsítá —íimaca. ³⁴ Néese judío íiwacanánái nacúisaca náichawa matuírimi báawéeri iyú àniwa, yá náimaca írí:

—Píá cáanáiri íbáyaná, imusuériwa cabáyawanéeri, canáca yéewaná péewáidaca wía, wía yáaliyéyica madécaná píicha —náimaca. Yá náucacani néewáidacáalu íichawa.

Ciegos espirituales

³⁵ Néseté Jesús yáaliacawa matuírimi iináwaná iwali, judío íiwacanánái náucacani néewáidacàlu íchawa. Iná Jesús yàanàca yái matuírimica, yá íimaca irí:

—¿Néeni, peebáidasica Dios Iiri itàacái, yái asiali Dios néeséerica? —íimaca iwaliwa yái Jesúsca. ³⁶ Yá asiali íimaca Jesús irí:

—Núiwacali, picàlinda nulí cawinácaalíni yáara asialica Dios néeséerica, nuebáidacatená itàacái —íimaca. ³⁷ Jesús íimaca irí:

—Pidéca piicàcani. Núaca yái Dios néeséerica, yái itàaníríca píapicha —íimaca yái Jesúsca.

³⁸ Néese asiali ibàlùacawa yùlulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacatená Jesús icàaluíná. Yá íimaca Jesús irí:

—Núiwacali, nuebáidaca pitàacái —íimaca. ³⁹ Néese Jesús íimaca:

—Nudéca nùanàca aléi èeri iriculé nùasáidacatená cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái, cawinácaalí nacái càmíiyéica yeebáida. Nùanàca catuícatená numànica náiwitáise cawinácaalí yáaliyéica cabáyanáca. Néese cawinácaalí iyúnáidéeyéica catuúca íiwitáise, càica níade iyúwa matuíyéi càmíiyéi yáalimá iicáidaca nayúnáidacáiná mabáyanáca nía — íimaca yái Jesúsca.

⁴⁰ Néese abénaméeyéi fariseo ibàlùeyéicawa mawiénita Jesús irí néemiacani, iná náimaca Jesús irí:

—Wíata quéwa càmíiyéi matuí íiwitáise, wía yéewáidéeyéica wenàiwica Dios iwali —náimaca.

⁴¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisiscaalicué càmíta píaliawa píbáyanáwa íwalítá, yásí càmíta máini cabáyanácuéca píatá, quéwa éwitacué píaliacáanítawa píbáyaná iwaliwa, càicáanítá càmítacué peebáida nutàacái, iná cabáyanácuéca pía —íimaca yái Jesúsca.

10*El pastor y sus ovejas*

¹ Néseté Jesús íimaca: “Péemiacué cayába comparación. Aibanái iwàwacaalí iwàlùacawa oveja icorralni iriculé càmírica náasu, càmíta nawàlùawa corral inùma iricubàa, néese náiriacawa meedá iwáiná iwali. Yá wáimaca nàwali cayéedéeyéica nía. ² Quéwa áiba iwàlùeriwa inùma iricubàa, yá wáimaca iwali pastor, yái icuèrica ipira ovejanáwa. ³ Aiba wenàiwica icuèrica corral inùma, yàacùca inùma yéewacatená oveja icuèriná iwàlùacawa. Yàasu ovejanái yeemíaca nacuèriná itàacái. Yá imáidaca yàasu ovejanáwa náipidená iwali. Yá yeedáca nía corral iricúise. ⁴ Idécánámi yeedáca macáita yàasu ovejanáwa corral iricúise, néese yàacawa napichalé. Yàasu ovejanái nàacawa yámíise náaliacáiná néemíaca isàna. ⁵ Càmíta nàawa yámíise yái càmírica náalia néemíaca itàacái. Naplianícaawa meedá íicha càmíciná náalia néemíaca itàacái cawinácaalí càmírica náalia naicá”, íimaca yái Jesúsca.

⁶ Càité Jesús yéewáidaca nía comparación iyú quéwa càmíta náalia néemíaca càinácaalí íimáaná.

Jesús, el buen pastor

⁷ Néseté Jesús íimaca nalí àniwa: “Péemiacué cayába nucàlida píriini càinácaalí íimáaná yái comparaciónca: Càica núade iyúwa corral inùma ovejanái iyacatáica. Níái ovejaca íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nùasunáipiná. ⁸ Macái cachiwéeyéi yàanèeyéicaté nupíchatécáwa icàlidéeyéicaté ichiwawa Dios ibànùacasa nía, càica níade iyúwa cayéedéeyéi meedá, quéwa nùasu wenàiwica càmítaté néemíaca nalí, càide iyúwa ovejanái càmícaalí neebáida itàacái càmírica nacuèriná. ⁹ Càica núade iyúwa corral inùma. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái nuwasàapiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yásí nucùapiná nùasu wenàiwicawa, yá nàypiná matuíbanáita càide iyúwa ovejanái imusúcaaliwa èerlapi, yá nàanàca nayápináwa cayábèeri, néese nèepùa nawàlùacawa táiyápi nayamáidacatenáwa.

¹⁰ “Aibanái cachiwéeyéica càica níade iyúwa cayéedéeyéi, yàanèeyéica iyéedùaca, nanúacatená nacái, namáaláidacatená nacái ovejanái. Càita nacái cachiwéeyéi nawàwaca namànica báawèeri áibanái irí. Quéwa nudéca nùanàca nùacatená èeri mìnánái icáuca càmíiri imáalàawa yéewanápiná nàyaca casíimáiri iyú. ¹¹ Càica núade iyúwa cayábèeri pastor icuèrica yàasu ovejanái, nuclacáiná nùasu wenàiwicawa yeebáidéeyéica nutàacái. Yá nacái numàacapiná nucáucawa nùasu wenàiwicanái íchawalínáwa. ¹² Quéwa áiba íibaidèeri icuèrica áibanái irí napira ovejanái yeedácatená iríwa plata meedá, càmíta icúa oveja cayába. Néese iicácaalí caluéri cuwèesi lobo yàanàca, yá imàacaca ovejanái, yá ipiacawa náicha icalùniwa càmíciná oveja icuèrináni, càmíta nacái náiwacalini. Néese caluéri cuwèesi lobo íibàaca abèeri oveja, yá áibanái oveja napia nacàlilàcawa. ¹³ Yái asiali ipiacawa náicha íibaidacáiná meedá plata íwalinápiná. Càmíta nacái cáininá iicáca ovejanái. Càita nacái nàyaca abénaméeyéi icàlidéeyéica iináwanáwa nawàwanása nacùca nùasu wenàiwica. Càmíta namàaca nacáucawa nùasu wenàiwicanái íchawalíná.

¹⁴⁻¹⁵ “Núacata yá cayábéeri pastor icuèrica cayába yàasu wenàiwicanáíwa. Càide iyúwa Núaniri Dios yáalaná iicáca núa, càide iyúwa nacái nùalíáná nuicáca Núaniri Dioswa, càita nacái nùalía nuicáca nùasu wenàiwicanáíwa, náalía nacái naicáca núa. Yá numàacapíná núcáucawa nùasu wenàiwicanáí íchawalínáwa. ¹⁶ Nudènia nacái nùasu wenàiwica áibanáí càmífiyéica israelita, iwàwacutèyéica nacái nuedáca. Yá neebáidapíná nutàacáíwa, yásí nùwacáídaca níawa abédanamacaténá macáita náiwitáise náapichawáaca níái nùasu wenàiwicaca yéewanápiná abéerita núa icuèripíná núa.

¹⁷ “Cáinináca Núaniri Dios iicáca núa numàacapínáicáiná núcáucawa nùasunáí íchawalínáwa, yéewanápiná nuedáca nuliwa núcáucawa àniwa, núcáucàacaténáwa. ¹⁸ Canácata yáaliméeri inúaca núa àta numàacacaalíta nanúaca núa. Quéwa numàacapíná nanúaca núa. Dios idéca ichùullaca numàacáanápiná núcáucawa. Nudènia nacái nuchàiniwa nuedáanápiná nuliwa núcáucawa àniwa, núcáucàacaténáwa Núaniri Dioscáiná idéca ichùullaca numàinínápiná cãí”, íimaca yáí Jesúsca.

¹⁹ Néese judionáí idécánáami néemiaca yàasu tàacáisi, yáté càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca. ²⁰ Madécana náimaca:

—¡Picácué péemia irí! Demonio idacùaca íiwitáise íná máiwitáise cani —náimaca. ²¹ Quéwa abénaméeyéí íimaca:

—Demonio idacùacaalí íiwitáisetá, néese càmita yéewa itàani cáalíacáiri iyútá, càmita nacái yáalimá ichùnia matuyéitá —náimaca.

Los judíos rechazan a Jesús

²² Néeseté àniwa unlabépi, Jerusalén iyacàlená mìnánáí namànicaté culto nawàwalicaténá áiba èerimite masacàcatáí namànicaté templo Dios iripíná. ²³ Yá Jesús iyaca templo iricu, lipinaca abéeri imàdàaná iricubàa lípidenacatalé Pórtico de Salomón. ²⁴ Néese judío íiwacanánáí nàwacáídacyacawa, nabálúacawa Jesús itesebèa. Yá náimaca irí:

—Picá máini pidècuniacawa picàlidáanápiná walí báisíiri iyúni cawinácaalí pía. Báisícaalí Mesíasca pía, yáí wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, néese picàlida walí amaléeri iyúni —náimaca irí. ²⁵ Jesús íimaca nalí:

—Nudéca núcàlidacuéca píriní quéwa càmítacué peebáida nutàacáí. Yáí numànírica Núaniri Dios íiwitáise iyúwa, yásáidaca amaléeri iyúni cawinácaalí núa. ²⁶ Quéwa càmítacué peebáida nutàacáí càmícáinácué nùasu wenàiwica pía. ²⁷ Nùasu wenàiwicanáí náalía néemiaca nutàacáí càide iyúwa ovejanáí náalíaná néemiaca nacuèriná itàacáíwa. Nùalía nacái nuicáca núa, yá namànica càide iyúwa nuchùullaná núa. ²⁸ Yá nùaca nacáuca càmíri imáalàawa, íná càmita namáalápináwa. Canácata áiba yáaliméeri yeedáca núa núcáapi iricúise. ²⁹ Cachàiníri náicha canánama yáí Núaniri Dios, yáí yèerica nulí nùasu wenàiwicanáí. Yá canácata yáaliméeri yeedáca núa Núaniri icáapi iricúise. ³⁰ Càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, càita nacái nuyaca — íimaca yáí Jesúsca. ³¹ Néese judío íiwacanánáí náibàaca íba àniwa nanúacaténá Jesús íba iyú. ³² Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Nudéca numànica madécana wawàsi cayábéeri píacuèsemicué Núaniri Dios ichàini iyúwa. ¿Càirínácué íwalíise píwàwa pínúaca núa íba iyú íwalíise yáí numàinínáca? —íimaca yáí Jesúsca. ³³ Judío íiwacanánáí íimaca irí:

—Càmita wanúa pía íwalíise yáí pímanínáca cayábéeri, néese wawàwa wanúaca pía pítaancáiná báawéeri iyú Dios íwali. Èeri mìnalicáiná meedá pía quéwa picàlidaca píináwaná íwaliwa Dioscaca pía —náimaca. ³⁴ Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidéuèca picàlidaca píináwanáwa píléecaca Dios itàacáí. Uwé, yáí cuyàluta profetanáí itànéericaté Dios inùmalicúise íimaca: “Númacatécué píri cáicuèca píade iyúwa Dios iyáaná”, càité íimaca yáí Diosca israelitanáí irí, yàacaalíté nalí itàacáíwa. ³⁵ Wáalíacawa canácata yáaliméeri imáalàidaca Dios itàacáí, néese báisicatani càiripináta. Yáté Dios íimaca càica níade iyúwa Dios iyáaná, níái wenàiwicaca Dios yèeyéicaté irí itàacáíwa nacàlidacaténá áibanáí iríni. ³⁶ Càita nacái núa. Dios idéca íimacaca nuibaidaca iripíná, yá íbàntúaca núa aléí èeri iriculé nuyúudacaténá èeri mìnánáí. Íná, ¿cánácué yéewa càí píimaca nùwali nutàanínáca Dios íwali báawéeri iyú núumacáiná Dios íirica núa? ³⁷ Càmicaalí numàni càide iyúwa Núaniri Dios imàinínáta, néese càmítacué iwàwacutá peebáidaca nutàacáitá. ³⁸ Quéwa numànicáiná càide iyúwa Núaniri Dios imàiníná, íná iwàwacutácué peebáidaca nutàacáí íwalíise yáí numàinínáca éwitacué càmícáanáta peebáida yáí tàacáisi núcàlidéerica. Néese peebáidacaalícué nutàacáí íwalíise yáí numàinínáca, yásí píaliacuècawa amaléeri iyú càica níade iyúwa Núaniri Dios iyáaná, Núaniri Dios nacái càicanide iyúwa núa —íimaca yáí Jesúsca.

³⁹ Néese Jesús idécánáami icàlidaca nalíni, yá nawàwa náibàacani àniwa, quéwa càmita nadé náibàacani Jesús yàacáináwa náicha.

⁴⁰ Néese Jesús yèepùacawa abéemáalé Jordán inanába ícha. Yá iyamáacawa néré Juan el Bautista íbautizacatalécate wenàiwica. ⁴¹ Madécana wenàiwica yàacawa néré néemiacaténá Jesús itàacáí. Yá náimaca nalíwáaca:

—Ewitaté càmicáaníta Juan imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica, càicáaníta báisiricata macáita tàacáisi Juan icàlidéericaté iwali yái asialica —námica Jesús iwali. ⁴² Yá madécaná wenàiwica neebáidaca Jesús itàacái idècunitàacá yéewáidaca núa néenibàa.

11

Muerte de Lázaro

¹ Néese iyacaté áiba asiali iculuériwa ípidenéeri Lázaro, abéeri Betania iyacàlená mìnali. Nàyaca néeni nacái Lázaro yéenanái inanái pucháiba. Uucha ípidenéechúa María, ubèeru ípidenéechúa nacái Marta. ² Uái Mariáca, úacata Lázaro yéenasáatúa, yùucuechúapinacaté pumèñiri isàni Wáiwacali yàabàli iwali. Yá uchuidaca yàabàli uíwita íbáiná iyúwa. ³ Níái Lázaro yéenanái pucháibaca nabànúaca tàacáisi Jesús irí iyéerica abèemalé Jordán inanába ícha. Námica:

—Wáiwacali, piacawéeriná iculúacawa —námica irí. ⁴ Idécanámi Jesús yéemlacani, yá íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Yáara mecuní càmita inúapináni. Néese mecuní yáasáidapiná wenàiwicanái iicá Dios íwitáise cachàiníri, nàcaténá Dios icàaluíná; yáasáidapiná nacái wenàiwicanái iicá nuíwitáise cachàiníri, núa Dios írlica —íimaca yái Jesúsca.

⁵⁻⁶ Ewita Jesús càininéeyéicáaníta iicáca Martaná, Lázaro nacái, càicáaníta idécanámi yéemlaca iináwaná iculúacawa yái Lázaro, yá Jesús iyamáacawa néeni pucháiba èeri, abèemalé Jordán inanába ícha. ⁷ Yá néese íimaca walí wía yéewáidacaléca:

—Wàacuéwa Judea yàasu cáli néré àniwa —íimaca walí. ⁸ Néese wáimaca irí:

—Wáiwacali, tàquicha tàacáwa judío íiwacanánái iyéeyéica néeni nawàwacaté nanúaca pía íba iyú. ¿Cáná piwàwa piacawa néré àniwa? —wáimaca irí. ⁹ Néese Jesús íimaca walí:

—Péemlacué comparación: Iyaca doce imanùbaca hora camalási èeri imanùbaca; wenàiwica yèepunicaalíwa èeríapi, yá càmita yúuwàawa amalácáiná iicáca cháí èeri írìcu.

¹⁰ Quéwa yèepunicaalíwa táiyápi, yásí yúuwàacawa càmicáiná asái iicáidaca —íimaca walí yái Jesús wáalíacaténáwa judío íiwacanánái càmitaté nàalimápiná nanúacani àta Dios íimacacatalépináta nanúacani. ¹¹ Néese Jesús íimaca walí àniwa:

—Yái wàacawéerináca Lázaro iimáca iyaca, quéwa nùacawa néré nucawàidacaténáni —íimaca walí yái Jesúsca, yáalíacáináwa yéetátacéwa yái Lázaro. ¹² Néese wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí, wayúnáidacáiná Lázaro iimácáita meedá:

—Wáiwacali, iimácáli iyaca, yásí mecuní ichàbacawa ícha —wáimaca irí. ¹³ Quéwa Jesús iwàwaca wáalíaca wéemlaca Lázaro yéetátacéwa, néese wayúnáidaca Jesús itàaníca iimácái iwali meedá. ¹⁴ Yá Jesús íimaca walí amaléeri iyú:

—Lázaro idéca yéetácawa. ¹⁵ Casíimáca nuwàwa, canácáiná néeni núa nuchùnìacaténáni idècunitàacá càucani, cayàbacáiná cachàini píricuèni, yéewanápinacué peebáidaca nulí manuísíwata. Quéwa, wàacué waicácani —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Iná Tomás, áibaalí nàiméerica iwali Gemelo, íimaca walí wía Jesús yéewáidacaléca áibanái:

—Wàacué nacái wéetácawa yáapicha yái Wáiwacalíca —íimaca yái Tomásca.

Jesús, la resurrección y la vida

¹⁷ Néeseté wàacawa Jesús yáapicha Betania iyacàlená néré. Yá wàanàcaté néré, wéemiaca Lázaro iináwaná írlicawa báiñúaca èeri càliculli írìcu. ¹⁸ Yái Betania iyacàlená iyaca mawíenita Jerusalén iyacàlená ícha, másiba kilómetro idècuni iyaca íchawáaca. ¹⁹ Madécaná judionái nàanàcaté nàacawéeridacaténá María, Marta nacái yéetácáinatéwa náicha néenasàirimica. ²⁰ Yá nacáidaca Marta irí Jesús yàanàca. Yá Marta imusúacawa capíiricuise úaca uípunitáidaca Jesús. María uyamáacawa capíi írìcu. ²¹ Yá Marta íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, piyacaalíté wáapichatá, yá càmita yéetátacéwa nuénásàirimica. ²² Quéwa núalíacawa Dios imánínápiná píri síucade macáita iyúwata písutánáca íchawa, éwita nuénásàiri idéca yéetácawa —úmaca. ²³ Jesús íimaca ulí:

—Péenasàiri yèepùapiná cáuca —íimaca yái Jesúsca. ²⁴ Marta íimaca:

—Báisita, núalíacawa yèepùanápiná cáuca àniwani namichàacaalípináwa macái yéetéyémicawa èeri imáalàacaalíwa canánama —úmaca. ²⁵ Jesús íimaca:

—Núacata yái imichàidèripináca yéetéyémíwa. Núacata yái yèeripináca nacáucawa èeri imáalàapinácaalíwa. Cawinácaalí yeebáidéerica núa, éwita yéetácaalíwa, càicáaníta yèepùapináta cáuca àniwa èeri imáalàapinácaalíwa. ²⁶ Néenialípiná macáita cáuyéicáwaca yeebáidéeyéica núa, èeri imáalàacatáipináwa, canácátáita néetápináwa. ¿Marta, peebáidasica nutàacái? —íimaca yái Jesúsca. ²⁷ Yá úmaca:

—Báisita, Nuíwacali, nuebáidaca pitàacái. Núalíacawa Mesíasca pía, judío icuèerínápináca, yái Dios írlica, wacuèricaté Dios ibànùèripináca walí aléi èeri írìculé —úmaca.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

²⁸ Néeeseté utàanícadénáami Jesús yáapicha, yá Marta yàacawa umáidaca uénásàatúa Maríawa. Yá úumaca ulí ibàacanéeri iyú:

—Wáiwacali iyaca aléde, iwàwacutáca pía —úumaca ulí.

²⁹ Néese María uémiacaalíni, yá ùacawa uípunitáidacani, yáí Jesúsca. ³⁰ Quéwa Jesús càmita iwàlùawa yàcalé iriculé, iyacáwaca alé Marta ípunitáidacatáicani. ³¹ Néese níái judío ùapichéeyéica iyéeyéica capíi iricu, naicácanacáita umusúacawa capíi iricuise, yá náaca nacáíwa úamiwáise nayúunáidacáiná ùacawa càliculli nérépiná úicháanicaténá néenibáa. ³² Néese María ùanàaca Jesús yàatalé, yá ubàlùacawa ùulul ipùata iyúwa irí. Yá María íimaca Jesús irí:

—Núiwacali, piyacaalíté wáapichatá, yá càmita yéetáwatéi nuénásàirimica —úumaca irí.

³³ Jesús iicáciná úicháanicáa úái Maríaca, nía nacáí judío ùapichéeyéica, yá achúmaca íináidacawa iwàwawa manuísíwata, yáí Jesúsca. ³⁴ Yá íimaca nali:

—¿Aléná nabàlliani? —íimaca yáí Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Wáiwacali, aquialé, pia piicáca néréni —náimaca irí. ³⁵ Néese Jesús ituíyáa imusúaca nacáíwa. ³⁶ Iná judíonái náimaca nalíwáaca:

—Piicácué, cáininacaté iicáca yáara yéetéerimicawa —náimaca. ³⁷ Quéwa áibanái judíonái yééná íimaca:

—Yái ichùnièricaté matuíri, ¿cáná càmita ichùnia Lázaromi ipíchanaté yéetácawa? —náimaca nalíwáaca.

Resurrección de Lázaro

³⁸ Néese, máini báawaca Jesús yéemíaca natàacái. Yá máini báawaca iwàwa. Yá yàacawa càliculli yàatalé, yáí utàwi nabàlièrica inùma manuírí íba iyú. Yái càliculli náicacaté dúli ibàlàì iricu, yéewanápiná càlicullicani, càide iyúwa capíi imàdàaná. ³⁹ Néese Jesús íimaca nali:

—Peedácué íba càliculli inùma ícha —íimaca yáí Jesúsca. Uái Martaca, yéetéeriwa yéénásàatúamica, úumaca Jesús irí:

—Wáiwacali, yáséeriquéera, idènicáciná báinúaca èeri yéetácadénáamiwa —úumaca. ⁴⁰ Jesús yàalàaca úa:

—Núumacaté piri, peebáidacaalí núa, yásí piicáca Dios íiwitáise cachàiníri —íimaca yáí Jesúsca.

⁴¹ Néese needáca manuírí íba càliculli inùma ícha. Jesús iicáidaca chènuniré, íimaca Dios irí:

—Núaniri, nùaca piri cayábéeri peebáciná nuli iyúwa nusutáaná pícha. ⁴² Núalíacawa báisíri iyú peebáca càiripináta nuli iyúwata nusutáaná pícha. Quéwa càì nùumaca piri yéewacaténá níái wenàiwicaca neebáidaca pidéca pibànùaca núa —íimaca yáí Jesúsca. ⁴³ Néese Jesús idècanáami càì íimaca Dios irí, yá iicáidaca càliculli iriculé. Yá íimaca cachàiníri iyú:

—¡Lázaro, pimusúawa sísaara! —íimaca yáí Jesúsca.

⁴⁴ Yá yéetéerimiwa imusúacawa nadacuèri macáita íwalíse wáluma iyú, yàabàli, icáapi nacáí, néepuèri nacáí inàni wáluma iyú, càide iyúwa judíonái yéepùaná yéetéerimiwa. Yá Jesús íimaca nali:

—Píwasàacué íchani. Pimàacacué yèepunicawa —íimaca yáí Jesúsca. Yá nawasàaca ícha yái néepùanácani.

Conspiración para arrestar a Jesús

⁴⁵ Idècanáamité naicáca Jesús imicháidaca Lázaro yéetácáisi ícha, yá madécaná judío neebáidaca Jesús itàacái, níái judío yàacawéeridéeyéicaté María, naicáca nacáí yáí Jesús imàníríca. ⁴⁶ Quéwa abènaméeyéi nàacawa fariseonái yàatalé, yá nacàlidaca fariseonái irí íwali yáí Jesús imàníríca. ⁴⁷ Iná fariseonái, sacerdote íiwacanánái nacáí nàwacáidáyacacawa Junta Suprema yáapicha, níái israelita íiwacanánáica béeyéica. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Cáinásica yéewa wamànica? Yáara asialica imànica iyaca madécaná wawàsi cachàiníri camíri áiba wenáiwica idé imànica. ⁴⁸ Wamàacacaalí imànica càì mamàalàacata, yásí macáita wàasu càli néeséeyéi neebáidapiná Mesíascani, yáí wacuèrinápináca wía judíoca. Néese namànipiná úwicái wacuèrinánái romanonái ípunitawa, iná romanonái nàanàpiná wáipunita, yásí namàaláidaca wàasu templo, wàasu càli néeséeyéi nacáí —náimaca. ⁴⁹ Quéwa abéeri néená ípidenéeri Caifás, yácata sacerdote íiwacaliná yáté camuica, íimaca nali:

—Píacué camíyéita yáalíawa, dàaléeyéicuéca íiwita pía meedá. ⁵⁰ Càmitacué nacáí píalíawa cayábàanápiná cachàini píricuèni wanúacaalí abéeri asialí ipíchaná macáí wàasu càli néeséeyéi imàaláacawa —íimaca yáí Caifásca.

⁵¹ Quéwa yáí Caifásca càmita icàlida càiri tàacáisi íiwitáise iyúwata, néese iyacáinaté sacerdote íiwacaliná yáté camuica, ínáté Dios imàacaca Caifás icàlidaca tàacáisi Dios inùmalicuise íiméerica Jesús yéetáanápinátéwa judíonái íichawalíná. ⁵² Càmita yéetáanápinátéwa abéta judíonái íichawalíná, néese macáí èeri mìnánái íichawalíná yéewanápiná nàyaca Dios yéenibe macáí càli ínatàbàa. ⁵³ Iná yáté èerica judío íiwacanánái nàináidacawa nanúanápinaté Jesús.

⁵⁴ Iná Jesús càmita yèepuniwa judionái yèewibàa, néese yàacawa Judea yàasu cáli ícha wáapicha wía yéewáidacaléca. Yáté wàacawa Efraín iyacàlená néré iyéerica mawiénita manacúali yùucu càinawàiri, canácatalé máini wenàiwica. Jesús iyamáacawa néeni wáapicha wía yéewáidacaléca.

⁵⁵ Mawiénicaté judionái yàasu culto Pascua, iná madécaná yàcalé mìnánái nàacawa Jerusalén iyacàlená néré namànicaténá quéechacáwa áiba culto nacáiri masacàanápíná Dios iicáca nía, ipíchawáiseté namànica Pascua yàasuná culto. ⁵⁶ Yá macái wenàiwica nacutáca Jesús Jerusalén iyacàlená iricubàa. Nabàlùacawa templo iricu, yá nasutáca néemiawáaca. Yá nàimaca:

—¿Càiná plínáidacawa? ¿Yàanàsica aléi iicácaténá culto, càmitasica yàanàa? —nàimaca. ⁵⁷ Fariseonái, sacerdote íwacanánái nacái nachùuliacaté macái wenàiwica nacàlidàanápíná nalíni nàaliacaalí alénácaalí iya Jesús, nàibàcaténáni.

12

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

¹ Seis èeri ipíchawáiseté judionái yàasu culto Pascua, Jesús yàacatéwa Betania iyacàlená néré, yái yàcaléca iyacatáiquéi Lázaro, yái asiali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi ícha. Wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. ² Aibanái imànica yàacàsi Jesús iyáacalépiná. Uái Martaca uwacúaca nalí nayáapíná. Lázaro abéeri néená níai yáawinèeyéicawa iyáaca iyáacaléwa Jesús yáapicha mesa iwéré. ³ Néese María itéca catùa idènièchúa trescientos gramos, batéwa medio litro yái sèenásica pumènírica isàni yáawamíri ípidenéeri nardo, quéwa máiniiri cawénica. Yá ùucúaca pumèníri isàni Jesús yàabàli íwali. Néese uchuidaca yàabàli àniwa úwita íbáiná iyúwa. Yá macáita wenàiwica capli iricufyéi namíaca isàni pumèniwaca. ⁴ Néese Simón ìrimi ípidenéeri Judas Iscariote, abéeri Jesús yéewáidacalé yéená itéeripinacaté Jesús yùuwidenái, nàibàcaténáni, ímaca Jesús irí:

⁵ —¿Cáná pimàaca ùucaca plata meedá máiwitáiséeri iyú? ¿Cánaté càmita pichùulla uwèndacani yái sèenási pumènírimica trescientos denario iwalinápíná, yái abéeri camuí iwènicatáica, yéewanápíná wayúudáaca catúulécanéeyéi? —ímaca yái Judas Iscariote.

⁶ Yái Judas quéwa càmita catúulécaná iicáca wenàiwica. Cayéedéericáita meedáni, iwàwéeri iyéedúaca plata wàasu plata yàalu iricúise, Judascáiná icúacaté wàasu plata, wía Jesús yéewáidacaléca, yáté áibaalí iyéedúaca yàacawa wàasu plata púubanamataté. ⁷ Néese Jesús ímaca Judas irí:

—Pimàaca umànica iyúwa uwàwáaná. Picá pisàiwica ulí wawàsi. Udènicaté yái pumènírica isàni ùucúacaténá nùwalini nusànipíná nabàllicaténá nùwínami càide iyúwa judío íwitáise iyáaná. ⁸ Cattúulécanéeyéi wenàiwica nàyacúéca piápicha mamàalàacata càiripináta iná yéewacué píalimá piyúudáaca nía piwàwacatáicacacué piyúudáaca nía. Núa quéwa càmlírita iypíná piápichacué càiripináta cháí èeri iricu —ímaca yái Jesúsca.

Conspiración contra Lázaro

⁹ Madécaná judío yáaliacatéwa Jesús iyaca Betania iyacàlená iricu. Nàacawa néré naicácaténá Jesús, yá nawàwacaté naicáca Lázaro nacái, yái asiali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi ícha. ¹⁰ Iná sacerdote íwacanánái nàináidacawa nanúanápíná Lázaro nacái. ¹¹ Madécanácáiná judío nayamáidacaté neebáidaca sacerdote íwacanánái itàacái, neebáidàanápíná Jesús itàacái. Càité neebáidaca Jesús itàacái naicácáiná cáuca Lázaro.

Jesús entra en Jerusalén

¹² Madécaná wenàiwica nàanàacaté Jerusalén iyacàlená néré naicácaténá Pascua yàasuná culto. Néese mapisáita àniwa néemiaca tàacáisi Jesús iinàwaná íwali yàanàanápínaté Jerusalén iyacàlená néré. ¹³ Iná nawichúaca wisíri nacáiri íbáiná, yá natéca báinási nacáapi iricuwa nàasáidacaténá casímáica nía Jesús íwali. Yá namusúacawa Jerusalén iyacàlená iricúise nàipunitáidàanápíná Jesús natàidacaténáni. Yá namáidaca nàacawa casímáiri iyú:

—¡Wàacué Dios irí cayábéeri! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, yái wenàiwica Dios íbanuèrica walí, icúacaténá wía! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, wía Israel itaquénánínimica! —nàimaca.

¹⁴ Jesús yàanàca burro, yá yáawinacawa burro ínata, iwàlucacaténáwa Jerusalén iyacàlená iriculé, càide iyúwaté profeta itànàanaté tàacáisi Dios inumallicúise. Dios ímocaté:

¹⁵ “Picácué cáalu píá, piácué iyéeyéica Jerusalén iyacàlená iricu, áibaalí ípidenacatalé Sión. Piicácué, Picuèriná yàanàaca piatalécué, cáimiétacanéeri, matuífbanáiri iyú nacái, yáawinéericawa burro wàlisàí ínata”,

ímacaté yái Diosca. ¹⁶ Quéechatécáwa, wía Jesús yéewáidacaléca càmitaté wáalia wéemiaca càinácaalíté ímáaná yái wenàiwicanái imànírira Jesús irí. Quéwa néesecáwa idécanáamité Jesús imichàacawa chènuniré iyacaténá cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha, átata wawáwálica profetanái itànàacaté tàacáisi Jesús íwali Dios inumallicúise càinácaalíté wenàiwica namànipínáca Jesús irí.

¹⁷ Néese níái wenàiwica iyéeyéicaté Jesús yáapicha imáidacaalíté Lázaro càliculí irícuíse, imichàidacaténái yéetácáisi fícha, yá nacàlidaca áibanái irí Jesús imánwaná, yái naicàanacaté Jesús icáucàidaca Lázaro. ¹⁸ Iná manùbéeyéi wenàiwica nàaca náipunitáidaca Jesús néemiacaínáté iináwaná Jesús imániná yái camírica áiba wenàiwica idé imànica. ¹⁹ Quéwa fariseonái náimaca nalíwáaca:

—¿Cánacué pidécuníawa mamáalàacata? Iwàwacutá wamáalàidacani caquialéta. Piicacué, ¡macái èeri mñanái yàacawa yáapicha! —náimaca.

Unos griegos buscan a Jesús

²⁰ Manùbéeyéi wenàiwica yàanacaté nàacaténá Dios icàaluíná Pascua yàasuná culto yaalí Jerusalén iyacàlená irícu. Nàyaca nèewi abénaméeyéi Grecia yàasu cáli néeséeyéi, camíyeyéi judío. ²¹ Yá nàacawa natàanica Felipe yáapicha yái Betsaida iyacàlená mìnalica Galilea yàasu cáli ínatéerica iyaca. Yá nasutáca Felipe fícha wawási manúsiwata. Náimaca irí:

—Néeni, pimàni walí cayábéeri, pité wía Jesús yàatalé watàanicaténá yáapicha —náimaca. ²² Yá Felipe yàacawa icàlidaca naináwaná Andrés irí. Néese Felipe, Andrés nacái nàaca nacàlidaca Jesús iríni. ²³ Néese Jesús ímaca nalí:

—Nuénáiwana idéca yàanàaca nuétàanápínáwá yéewacaténá Dios imàacaca cámiétacanéerica núa chènuniré, núa aslálca Dios néeséerica. ²⁴ Péemiacué comparación. Càica núade iyúwa trigo ituíná ími. Càmicaalí ituíná yúuwàawa cáli yèewiré iyacaténá iyúwa yéetéerimiwa, néese iyaca abéerita càiripínáta. Quéwa iwàlùacaalíwá cáli yèewiré iyúwa yéetéerimiwa, yási idàwinàacawa needàcaténá manùba iyacaná quírracaalíni. Càita nacái núa, iwàwacutá nuétàcawa yéewacaténá madécaná wenàiwica nadèniaca nacáucawa camíri imáalàawa. ²⁵ Cawinácaalí camírica iwàwa yeebáidaca nutàacái cáininácáiná iicáca icáucawa cháí èeri irícu, imáalàidaca fíchawa icáucawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái éwita nanúacaalíni cruz iwali càmicáiná cáininá iicáca nuícha icáucawa, idèniapíná icáucawa camíri imáalàawa Dios yáapicha càiripínáta. ²⁶ Aibacaalí iwàwa íbaidaca nulípiná iwàwacutá yeebáidaca nutàacái imànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná. Cawinácaalí íbaidéerica nulípiná iyapíná núpicha nùyacatalé chènuniré. Cawinácaalí íbaidéerica nulípiná, Núaniri Dios imàacapíná cámiétacanéericani, yái wenàiwica íbaidéerica nulípiná —ímaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia su muerte

²⁷ Néeseté Jesús ímaca: “¡siùca máini cáaluca nuínáidacawa nuwàwawa! ¿Càinásica núumapíná Núaniri Dios iríwá? ¿Núumasica irí: ‘Núaniri, piwasàa núa fícha yái yúuwichàacáissica’, núumasica irí? ¡Càmírita! Nudéca nùanàaca nuuwichàacaténáwá”, ímaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Jesús ímaca Dios irí: “Núaniri, pimàaca wenàiwica náalíacawa máiníri cachàinica píá”, ímaca yái Jesúsca. Néese níái wenàiwica íbaluèyécawa néenibàa néemiaca tàacáisi chènuníse. Yá tàacáisi ímaca: “Nudéca numàacaca wenàiwica náalíacawa cachàinica núa, yá càì numàacapíná náalíacawa àniwa”, ímaca yái tàacáissica.

²⁹ Néese áibanái wenàiwica íbaluèyécawa néenibàa idécanámi néemiaca tàacáisi, yá náimaca néemiacaasa ènu nacáiri isàna, càide iyúwa tiríricaalí èeri isàna. Abénaméeyéi quéwa náimaca:

—Angel itàanica yáapicha —náimaca. ³⁰ Néese Jesús ímaca nalí:

—Dios idéca itàanica nulí, éwita núalíacáaníta yeebáca nulí càide iyúwa nusutáaná fícha, quéwa itàanica nulí píalíacaténácuéwa Dios yeebáca nulí càide iyúwa nusutáaná fícha. ³¹ Mesúnamáita Dios yúuwichàidapíná macái èeri mñanái camíyeyéi yeebáida nutàacái, yási Dios yúucapíná méetàuculé báawéeri Satanás, yái ichùlièerica èeri mñanái íwiitáise siùcade. ³² Yá namichàidacaalípiná núawa cruz iwali chènunibàa, yási wenàiwica macái cáli néeséeyéi neebáidapíná nutàacái —ímaca yái Jesúsca.

³³ Càité Jesús icàlidaca walíni wáalíacaténáwá yéetàanápínátéwá cruz iwali. ³⁴ Níái wenàiwicaca náimaca Jesús irí:

—Wadéca waléeca Dios itàacái profetanái itànèericaté Mesías iwali Mesías iyàanápíná càiripínáta, yái wacuèrinápínáca Dios ibànuerica walí wía judíoca. Quéwa pidéca picàlidaca píwaliwa, yái aslali Dios néeséerica, iwàwacutàanápínáca nanúoca píá cruz iwali. ¿Cawinássica yàara aslali Dios néeséerica? —náimaca. ³⁵ Néese Jesús ímaca nalí:

—Achúma èeritacué nuéwáidaca píá amalácaténácué píwiitáise. Peebáidacué nutàacái siùcata. Picacué pichàbáida péenáiwánáwá, ipíchanacué piúcacawa méetàuculé Dios fícha càiripínáta. Cawinácaalí camíyeyéi yeebáida nutàacái, catáca náiwitáise, camita náalíwá náucáanápínácawá càiripínáta. Càica níade iyúwa wenàiwica yèepuníriwá catéeri irícu, camíri yáalíwá alénácaalí yàawa. ³⁶ Núata càiride iyúwa camalási iná peebáidacué nutàacái idècunitàcá nùyaca píapícha, amalácaténácué píwiitáise, pèepuníinápíná Dios yáapicha —ímaca yái Jesúsca. Jesús idécanámi icàlidaca nalíni, yá yàacawa náicha. Iyamáacawa náicha íbàacanéeri iyú.

Por qué los judíos no creían en Jesús

³⁷ Ewita Jesúš imànicáanítaté madécaná yáí càmírica wenàiwica idé imànica judíonái yàacuésemi, càicáaníta manùbéeyéi càmíta neebáida itàacái. ³⁸ Ináté macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías itànàanáté tàacáisi Dios inùmaliçué. Isaías ímacaté:

“Pía, Wacuériná Dios, canácata yeebáidéeri walí wàasu tàacáisi wacàlidéerica nalí pinùmaliçué. Canácata yáaliériwa píiwitáise iwali, càmícáiná neebáida pitàacái”, ímaca yáí Isaíasca. ³⁹ Isaías icàlidacaté cáná yéewa càmíta náalimá neebáidaca. Isaías ímacaté:

⁴⁰ “Dios imàacacaté matúca náiwitáise, càmíyéi nacái yáaliáwa. Iná càmíta náalimá náalíca néemiaca itàacái càinácaalí ímáaná, càmíta nacái neebáida báisíiri iyú; càmíta náalimá nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, iná càmíta Dios iwálisàida nawàwa”, ímacaté yáí Isaíasca. ⁴¹ Càité Isaías icàlidacaté nalíni, iicáicáinaté yéenáiwánási nacáiri ímáanáca Jesúš lyáanápínáté càmíetacanéeri iyú Dios yáapicha chènuniré. Yáté Isaías icàlidaca tàacáisi Jesúš iwali.

⁴² Quéwa madécaná judío neebáidaca Jesúš itàacái. Abénaméyéi judío íwacanáiná neebáida nacái quéwa íbàacanéeri iyúta, cáalucáiná naicáca nanacáiyéiwa fariseo ípíchaná náucaca nía judíonái yéewáidacáalu ícha. ⁴³ Náimaca nawáwáanáca cayábaca Dios iicáca náiwitáise, quéwa máiná cachàiníwanái nawàwaca cayábaca nanacáiyéi iicáca nía, iná nabàca naináwanáwa neebáidáaná Jesúš itàacái, ípíchaná nanacáiyéi báawaca naicáca nía Jesúš íwalíise.

Las palabras de Jesús juzgarán a la gente

⁴⁴ Jesúš ímacaté cachàiníri iyú: “Cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, càmíta yeebáida abéerita nutàacái, néese yeebáida nacái Núaniri Dios itàacái yáí íbànuérica núa aléi. ⁴⁵ Cawinácaalí yáaliérica núwali càinácaalí nuíwítáise iyaca, yáaliaca iwali nacái yáí Núaniri Diosca, yáí íbànuérica núa aléi. ⁴⁶ Càica núade iyúwa camalási. Nudéca núanàca aléi éeri iriculé yéewanápiná amaláca náiwitáise cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, yéewacatená càmíta nàya càide iyúwa wenàiwica càmíyéi yáaliá Dios iwali. ⁴⁷ Aibacaalí yéemia nutàacái quéwa càmíri yeebáida, càmítacá núuwichàida siúcánide, càmícáiná núanàca aléi éeri iriculé núuwichàidacatená wenàiwica, néese nudéca núanàca nuwasácaténá wenàiwica Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. ⁴⁸ Aibacaalí báawa iicáca núa, càmíri nacái yeebáida nutàacái, iyaca áiba wawási yáasáidéeripiná cabáyawanácani: Yáí tàacáisi nucàlidéerica, yácata yáasáidéeripiná cabáyawanácani, éeri imáalàcaalípináwa. ⁴⁹ Càmícáiná nutàaní nùasu wawásiwa. Núaniri Dios yáí íbànuérica núa aléi, yácata ichùuliérica núa nucàlidàanápíná tàacáisi inùmaliçué, nuéwáidàanápíná nacái wenàiwica. ⁵⁰ Yá núaliacawa nadènianápiná nacáucawa càmíri imáalàawa macáita wenàiwica yeebáidéeyéica iyúwa Núaniri Dios ichùulianá. Iná yáí nucàlidéericuéca píri, yá nucàlidacuéca píriní càide iyúwa Núaniri Dios ichùulianá núa”, ímaca yáí Jesúšca.

13

Jesús lava los pies de sus discípulos

¹ Iwàwacutácaté abé éeri ípíchawáise judíonái imànicaté nàasu cultowa ípidenéeri Pascua. Jesúš yáaliacawa yéenáiwáná yàanàacaté yàanápínáwa éeri ícha yèepúacatenáwa Yáaniri Dios yàataléwa. Cáininácaté Jesúš iicáca wía, mamáalàacata manuúiwata, wía yáasu wenàiwica iyéyéica cháí éeri iricu, càita nacái cáininácaté iicáca wía àta yéetácatalétawa.

²⁻⁴ Satanás imàacacaté Judas ínàidacawa itéenápíná Jesúš yúuwidenái náibàacatenáni. Yáí Judas, Simón Iscariote íricani.

Jesúš nacái yáaliacatéwa yàanàacaté Dios yàatanáise, yáaliacaté nacáíwa yèepúanápinátéwa Dios yàatalé ániwa. Jesúš nacái yáaliacatéwa Dios imàacacaté Jesúš icúca macáita Dios íiwitáise iyú. Néese idécumitáacá Jesúš iyáca iyáacaléwa wáapicha, wía yéewáidacaléca, yá yáacawa mesa ícha, imàacaca íchawa yáasu ruana nacáiriwa yúuquéeri íwalísewa. Yá idacúca wáluma íwaliabàawa. ⁵ Néese Jesúš yúucúca úni ponchera iriculé. Yá imànica walí cayábéeri, idábaca íbaca wàabàli, wía yéewáidacaléca, yá ichúidaca wàabàli wáluma iyú, yáí wáluma idacuérica íwaliabàawa càide iyúwa wáiwitáise iyáaná wía judioco, càmícáinaté wamaní waliwáaca yáí cayábéerica. ⁶ Yàanàca Simón Pedro yàatalé íbacaatená Pedro yàabàli, quéwa Pedro ímaca Jesúš iri:

—Nuíwacali, ¡càmíta cayába píba nùabàli, càmícáiná nùasu wenàiwica pía! —ímaca yáí Pedroca. ⁷ Jesúš ímaca iri:

—Siúca càmíta píalía péemiaca càinácaalí ímáaná yáí numàníríca píricué quéwa áibaalípiná yásí píalía péemiacani —ímaca yáí Jesúšca. ⁸ Quéwa Pedro ímaca iri:

—¡Canácatáita nubatáa píibaca nùabàli! —ímaca yáí Pedroca. Jesúš ímaca iri:

—Càmícaalí nuíba píabàli, néese càmíta nùasu wenàiwica pía —ímaca yáí Jesúšca. ⁹ Néese Simón Pedro ímaca iri:

—Iyá, Nuíwacali, piápidáida núa, píiba nùabàli, núcáapi nacái, nuíwita nacái macáita, numànicáiná nubáyawanáwa núcáapi iyúwa, nuíwitaíse iyú nacáíwa —íimaca yái Pedroca. ¹⁰ Quéwa Jesús íimaca irí:

—Péemia comparación: Aibacaalí yàapidáanica quéechatécáwa, yá masacàacani. Casacàaca meedá yàabàli, ìpinacáiná àyapullucubàa, iná ìbacáita yàabàliwa. Càita nacái piacué. Nudéca nùapidáidacuéca píiwitáise masacàacaténacué Dios iicáca pia, numàacacáináte nuwàwawa píbayawaná íchacué peebáidacáinácué nutàacái. Néese píimànicacálicué píbayawanáwa áibaali àniwa, iwàwacutácué picàlidaca píichawani nuibacaténacué píicha yái báawéerica píimànírica áibaalipiná cháí èeri irícu, càide iyúwa wáibacaalí wenàiwica yàabàli. Quéwa abéeri péenacué casaquèeri meedá íiwitáise mamàalàacata —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Jesús yáallacatéwa chánacaalí wéená itéeripináte yùuwidenái náibàacaténáni, ináté Jesús íimaca: “Abéeri péenacué casaquèeri meedá íiwitáise mamàalàacata”, càì íimaca yái Jesúsca.

¹² Néese idécanaami Jesús íibaca wàabàli, yá yúucaca ìwalisewa yàasu ruana nacáiriwa àniwa. Yá yáawinacawa mesa iwéré àniwa. Íimaca walí:

—Siúcade nucàlidacué piríni càinacaalí íimáaná yái nuibáanacuéca piabàli. ¹³ Píimacuéca nùwali yéewáidéeri wía, Wáiwacali nacái. Yá cayábéeriquéí píimáanacuéca càì nùwali, núcáináta càiri. ¹⁴ Núa, yái yéewáidéericuéca pia, Píiwacalícuéca nacái, nudéca nuibaidaca píripínacué càiride iyúwacué píasu wenàiwica càimíri cachàini náicha canánama íibaidéericué píripíná, numànicaténacué píri yái cayábéerica nuibáanacuéca piabàli. Nudéca nuibaidacuéca píripíná càide iyúwa píasu wenàiwica càimíri cachàini náicha canánama íibaidéericué píri, éwitacué Píiwacalícanáita núa, iná iwàwacutácué píibaidaca píripínáwáaca píimànicaténacué píripínáwáaca cayábéeri. ¹⁵ Nudéca càì núsáidacuéca píripíni píimànicaténacué cayábéeri píripínáwáaca càide iyúwa numàninácué píri. ¹⁶ Péemiacué comparación: Canáca yàasu wenàiwica cachàiníri íiwacali íchawa. Iná picácué píináidawa cachàiníyícuéca nuícha pia. Càide iyúwa nuibáidacáacuéca píripíná, càita nacái iwàwacutácué píibaidaca píripínáwáaca. ¹⁷ Píalíacaalícué péemia càinacaalí íimáaná yái nùméericuéca píri, píibaidacalícué nacái píripínáwáaca càide iyúwa nuchùullanacué pia, yási casimíacuéca píwàwawa.

¹⁸ “Càmita macáicué càì nùumaca píwaliwa. Nùalíacawa nàwali núái nuedéeyéica nùsunápináwa. Quéwa iwàwacutá macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànaná tàacáisi nùuwide ìwali Dios inùmalícuéca bàaluité. David íimacaté: ‘Yái nùacawéeríná iyéericaté iyáacaléwa nùapícha, yácata idé yùuwideca imànica núa, imànicaténá nuli báawéeri’, íimacaté yái Davidca. ¹⁹ Yá nucàlidacuéca píripíni ipíchawáise nùuwide imànica nuli báawéeri. Néese idécanaami càì imànica nuli, yási peebáidacuéca nutàacái, Diosca núa, yái càimírica imáalàawa. ²⁰ Péemiacué cayába, cawínacaalí yeebáidéerica nùasu wenàiwica itàacái, yeebáida nacái nutàacái. Néese nacái, cawínacaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáida nacái Dios itàacái yái Dios ibànuèerica núa aléi —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Judas lo traicionará

²¹ Idécanaamité Jesús icàlidaca walíni, néese máini achùumaca iwàwa. Yá íimaca walí amaléeri iyú:

—Péemiacué cayába, abéeri péenacué itéeripíná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

²² Néese wía yéewáidacaléca waicáidáidaca walíwáaca. Càmita wáalíawa càirínacaalí yái càì Jesús íimaca ìwali. ²³⁻²⁴ Núa Juan, yái yéewáidacalé càininéerica Jesús iicáca, nùawinacawa nùyaca mawíénita Jesús irí. Iná Simón Pedro yúucaca icáapiwa nuli nusutáanápiná nuémíawa Jesús càirínacaalí yái càì Jesús íimaca ìwali. ²⁵ Iná nùawiacawa Jesús ipualé, nusutácaténá nuémíawani. Yá nùumaca irí:

—Nuíwacali, ¿càiríná yái càì píimaca ìwali? —nùumaca irí. ²⁶ Jesús íimaca nuli:

—Yácata yái nùapúadéerica iripíná pan quírápieli irículé —íimaca yái Jesúsca. Iná idécanaami yáapúadaca pan, yá yáaca Judas iríni, yái Simón Iscariote írira. ²⁷ Néese Judas yeedácanacáita írira pan yéená isàbéeri, yá Satanás iwàlùacawa Judas iwàwalículé ichùullacaténá Judas íiwitáise. Néese Jesús íimaca Judas irí:

—Yáara wawási píimàníripínáca, pia píimànica ráunamáitani —íimaca yái Jesúsca.

²⁸ Yáté èerica canáta wéenáquéí yáaliériwa caná yéewa Jesús icàlidaca Judas iríni. ²⁹ Abénaméeyéi wéená nayúnáidaca Jesús ichùullaca Judas iwèlianápinaté yàacási wamápuèerica Pascua piná. Aibanái wéená nayúnáida nacái Judas yàacaténá plata catúulécaneeyéi irí. Judascáiná icuèrité wàasu plata.

³⁰ Iná Judas idécanaami iyáaca írira pan yéená isàbéerica, yá imusúacawa wáicha machacànita. Yá catáca ìwali.

El nuevo mandamiento

³¹ Ináté idécanaami Judas yèepúacawa wáicha, yá Jesús íimaca walí:

—Siùcáisede wenàiwica naicápiná núa cáimiétaquéri iyúwa, núa asiali Dios néeséerica. Núasáidapíná naliwa nacái cachàinica Dios íwítáise. ³² Càide iyúwa núasáidánápiná naliwa cachàinica Dios íwítáise, càita nacái Dios yáasáidapíná naliwa cachàinica nacái nuíwítáise, núa asiali Dios néeséerica. Càicatanica Dios imànipíná mesúnamáisiwata. ³³ Péemiacué nulí pía nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, nùycuécú piápicha achúma èerita. Yá picutápinácué núawa quéwa nùmacuécú pirí càide iyúwa nùmánánaté judío íiwacanáiná irí: Càmitacuécú yéewa piacawa nùapicha siùca aléera nùacatalépinácawa. ³⁴ Nuchùullacuécú pía pimàninápiná áiba wawási wàlisàita: Cáininácuécú piicáyacacawa. Càide iyúwa cáininánácuécú nuicáca pía, càita nacái iwàwacutácuécú cáinináca piicáyacacawa. ³⁵ Cáininácaalícuécú piicáyacacawa, yási macái èeri mìnáná yáaliacuécú pìwali nuéwáidacalécúca pía —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³⁶ Néese Simón Pedro isutáca yéemiawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿alénápinásica piawa? —íimaca yái Pedroca. Yá Jesús íimaca irí:

—Aléera nùacatalépinácawa càmita yéewa piacawa nùapicha siùca, quéwa áibaalípiná yási piacawa núami néréwa —íimaca yái Jesúsca. ³⁷ Yá Pedro íimaca irí:

—¿Càmírita, Nuíwacali! Nùalimáca nùacawa piápicha siucasiwata. Ewita iwàwacutáca nuétácawa píchawaliná, yá cayábaca nuétácawa —íimaca yái Pedroca. ³⁸ Néese Jesús íimaca irí:

—¿Báisítasica pimàacaca nanúca pía nuíchawaliná? Càimírita, máinicáiná càulenáca píchani. Péemia cayába, ipichawáise cawámai itáaca, yá pimànipíná pichíwawa máisiba yàawiría, píimápiná càmitasa píalía nùwali ipichaná nanúca pía nùapicha —íimaca yái Jesúsca.

14

Jesús, el camino al Padre

¹ Néeseté Jesús íimaca walí wía yéewáidacaléca: “Picácuécú cáalu pía. Manuícúcué píináidaca piwáwawa Dios iwali, nùwali nacái. ² Núaniri Dios icapèe iyéerica chènuniré idèniaca imádánáwa madécaná wenàiwica iyacatáipíná. Canácaalí iyéeri néréta, yá càmitacuécú nucálida pirítáni. Yá nùacawéera nuchùnìacaténácuécú piyacatáipíná. ³ Nudécanáamicuécú nùacawa pícha, yá nuchùnìacuécú nacái piyacatáipíná, yási nuèpùacawa néese àniwa, yá nutécúcué pía nùapichawa, yéewacaténácuécú piyapínáca nùapicha aléera nùycataléca. ⁴ Píalíacuécúca alénácaalí nùawa. Píalíacuécú nacáíwa cáinácaalí iwàwacutáaná pimànica piacaténácuécúca néré nacái”, íimaca yái Jesúsca. ⁵ Néese Tomás íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, càmita wáaliwawa alénácaalí piawa. Iná càmita yéewa wáaliacawa càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wàacaténáwa néré —íimaca. ⁶ Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutácuécú peebáidaca nutàacái piacaténácuécúca Núaniri Dios yàatalé. Nùaliacawa, nuémíaca nacái macáita báisíri tàacáisi Dios iwali. Nùacata yái yéerica nacáuca càimíri imáaláwa macáita wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Canáca yáaliméeri yàacawa Núaniri Dios yàatalé àta yeebáidacaalí nutàacái. ⁷ Píalíacáinuécú nùwali, iná píalíapínácuécú nacáíwa Núaniri Dios iwali, yá siùcáisede píalíacuécúca Dios iwali. Piicácatécuécú Dios madécaná èeri, iná píalíacuécúca iwali —íimaca yái Jesúsca. ⁸ Néese Felipe íimaca irí:

—Wáiwacali, pimàaca waicáca Píaniri Dios, yási casímáica wawáwa. Yácata abéerita wawási iwàwacutáwa walí —íimaca. ⁹ Jesús íimaca irí:

—Felipe, nudéca nùycuécúca piápicha madécaná èeri. ¿Cáná càmitàacáwa píaliwawa cawinácaalí núa? Cawinácaalí wenàiwica yáaliéerica nùwali yáalia nacái Núaniri Dios iwali. Iná iwàwacutá càmita pisutá nuícha numàacáanápinácuécú piicáca Núaniri Dios. Pidécúcuca piicácani. ¹⁰ Iwàwacutá peebáidaca nùycaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, Núaniri Dios nacái iyaca càide iyúwa nùycaca càide iyúwa nùycáaná. Yái nucalidéerícuécú pirí càmita nutàaní nunùmalcuésewa. Néese nutàanica Núaniri Dios inùmalcuésewa. Càmita nacái numàni nùasu wawásiwa cháí èeri írúcu, néese Núaniri Dios iyaca nuwàwalícu, yácata imànírica iyúwa iwàwáaná imànica. ¹¹ Peebáidacuécú nùycaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, Núaniri Dios nacái iyaca càide iyúwa nùycáaná. Càmicálicuécú píalimá peebáidaca yái nùuméerica píricúcu nùycáaná iyúwa Núaniri Dios iyáaná, néese peebáidacuécú piicácainá yái numànírica càimírita áiba wenàiwica idé imànica. ¹² Péemiacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, imànipíná càide iyúwa numàniná. Imànipíná nacái cachàiníri ícha yái numànírica nùacáináwa Núaniri Dios yàataléwa. ¹³ Macáita cayábéeri wawási pisutéeripínácuécú Dios ícha nunùmalcuésewa càide iyúwa nuwàwáaná nuchùullacáinácuécú pisutáanápiná Dios íchani, yá numànipínácuécúca píriwani yéewacaténá núa yái Dios Írica núasáidaca macái wenàiwica iri máini cachàinica Núaniri Dios íwítáise. ¹⁴ Macáita cayábéeri wawási pisutéeripínácuécú nuícha càide iyúwa nuwàwáaná, yá numànipínácuécúca píriwani —íimaca yái Jesúsca.

Jesús promete enviar el Espíritu Santo

¹⁵ Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí: “Báísicaalícué cáinináca piicáca núa, yásí pimànicuéca càide iyúwa nuchùllaná pía. ¹⁶ Yá nusutápiná Núaniri Dios íichawa íbànùanápínacué pírí áiba Yàacawéeridéeripínacué píawa, yái Espíritu Santo yéewáidéeripínacuéca pía báísíri tàacáisi iyú Dios íwali, yàalèeripínacué pía nacái. Yásí Espíritu Santo yàacawéeridacué píawa càiripináta. Canacátáitacué imàaca píawa. ¹⁷ Quéwa èeri mìnánái càmíyèi yeebáida nutàacái, càmíta náalimá needá nawàwaliculéwani, yái Espíritu Santoca, càmícáiná náalimá naicácani, càmíri nacái náalía íwali, quéwa píalíacué íwali íyacáinacué píapícha siüca. Yásí mesúnamáita iyamáacuéwa piwàwalicuwa càiripináta icùacaténacué píwítáise.

¹⁸ “Càmíta numàacapínacué pía abéerita iyúwa canéeyéi isèenái. Nuèpua nùanàca nùyacaténacué píapícha àniwa. ¹⁹ Achúma èeri áibanái èeri mìnánái càmíyèica yeebáida nutàacái, càmítanica naicápiná núawa quirínama, quéwacué piicácata núa àniwa. Yásí cáuca núa àniwa íná yéewa píacáucàapínacuéca nacáíwa. ²⁰ Néenialípiná ídècanáami Espíritu Santo yàanàca, yásí píalíacuécawa nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, píyacué abèdanamata nacái núpícha, nùya nacái piwàwaliculécué. ²¹ Cawínacaalí yeebáidéerica iyúwa nuchùllanáni, yá nacái imànírica càide iyúwa nùmáaná, yácata yáasáidéerica báísíri iyú cáinináca íicáca núa. Núaniri Dios nacái cáininéeripíná íicáca cawínacaalí wenáiwica cáininéerica íicáca núa. Yá nacái cáinináca nuicápinácani, yá nùanàapínaca yàatalé numàacacaténá yáalíaca nùwali báísíri iyú”, íimaca walí yái Jesúsca.

²² Néese Judas, (càmírita quéwa Iscariote), íimaca Jesús íri:
—Wáiwacali, ¿cánásica pimàacapíná píawawa waicacaténá pía, quéwa càmíta pimàacapíná píawawa èeri mìnánái naicacaténá pía? —íimaca íri. ²³ Néese Jesús íimaca íri:
—Càmícáiná cáininá naicáca núa. Cawínacaalí cáininéerica íicáca núa, yeebáidaca nutàacái; Núaniri Dios nacái cáininéeripíná nacái íicácani. Yá nacái Núaniri Dios, núa nacái wàanàapínaca wàyacaténá yáapícha. ²⁴ Quéwa, cawínacaalí càmírica cáininá íicáca núa, càmíta nacái yeebáida nutàacái. Yái tàacáisi péemièricuéca nucálidaca pírí, càmírita nutàacái, néese Núaniri Dios itàacácani, yái íbànùerica núa.

²⁵ “Nucálidacuéca pírí macáita yái tàacáisica ídècunitàacá nùyaca píapícha. ²⁶ Quéwa nudècanáamicué nùacawa pícha, yá nusutápiná Núaniri Dios íichawa, yásí íbànùacué pírí yái Yàacawéeridéeripínacuéca píawa, yái Espíritu Santoca, iyúudàanápínacué pía nulípiná, yàalèeripínacué pía nacái. Yá Espíritu Santo yéewáidapínacuéca píawa píalíacaténawa macáita wawàsi íwali. Yá imàacapínacuéca piwàwalica macáita yái nucálidéericuéca pírí.

²⁷ “Nùacaalípináwa, yá numàacacué matuíbanáica piwàwa càide iyúwa matuíbanáiná nuwàwa, càmíta càide iyúwa áibanái èeri mìnánái iyáaná càmíyèica yeebáida nutàacái. Píacacué achúma píinádacawa piwàwawa, píacacué nacái cáalu piwàwa. ²⁸ Nucálidacué pírí nùanápínacuéca pícha, néese nuèpùapínacué nùyaca píapícha àniwa. Báísicaalícué cáinináca píicáca núa manuíswatátá, yásí casíimáicuéca piwàwatá péemiacáinacué nùanápínáwa Núaniri Dios yàataléwa cacháinicáiná nuícha Núaniri Dios. ²⁹ Nucálidacuéca píriní ípíhawáise nùacawa yéewanápiná ídècanáami nùacawa, yásí peebáidacuéca yái nucálidéericuéca pírí.

³⁰ “Siüca canáca nulí èeri nutàanínápínacué déecuíri iyú píapícha, Satanáscaíná yàanàca mesúnamáisíwata, yái ichùlièrica èeri mìnánái íwítáise càmíyèica yeebáida nutàacái. Quéwa Satanás càmíta yáalimá imawèniadaca íichawa núa. ³¹ Néese, éwita Satanás càmícáaníta yáalimá imawèniadaca núa, càicáaníta numàacapíná càì imànica, nùasáidacaténá macái èeri mìnánái íri cáinináca nuicáca Núaniri Dioswa, numàni nacái càide iyúwa ichùllaná núa. Pimíchacuéwa. Wàanacuéwa —íimaca walí yái Jesúsca.

15

La vid verdadera

¹ Idècunitàacá wàacawa, Jesús íimacaté walí, wía yéewáidacaléca: “Péemiacué comparación: Càica nùade iyúwa abéyèeri uva yéetaná máiniíri cawènica. Núaniri Dios iyaca càide iyúwa icuèrica abéyèeri uva yéetaná. ² Cawínacaalí yeebáidéeyèica nutàacái càica níade iyúwa abéya yàana. Macái wenáiwica càmíyèica imàni càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná càica níade iyúwa abéya yàana màyacanéeri. Néese Núaniri Dios yúucara nia méetáuculé càide iyúwa wawichùacaalí yàana abéya íicha, macái yàana màyacanéerica. Néese cawínacaalí wenáiwica imàniyèica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná, càica níade iyúwa abéya yàana càyacanèeri. Níái yeebáidéeyèica nutàacái, Dios itéca náicha càinácaalí báawèeri iyaca nalí, namànicaténá cayábèeri cacháiniwanái, càide iyúwa wawichùacaalí cáalèeri yàana ipùata cayábèeri yàana íicha masacàacaténá yái yàanaca yéewanápiná idèniaca iyacanáwa cayábèeri manùbèeri nacái. ³ Siücáisede masacàacuéca píwítáise, Núaniri Dioscáiná ídèca imàacaca iwàwawa píbáyawaná íichacué, peebáidacáinacué nutàacái. ⁴ Píacacué piwènúada píwítáisewa nuícha yéewanápinacué nùyaca piwàwalicu mamáalàacata. Péemiacué comparación: Abéya yàana càmíta yéewa

càyacanani méetàuculé abéya íicha. Càita nacái càmitacué píalimá pimànica cayábèeri càide iyúwa Dios iwàwáaná pínáidacaalícuéwa nuícha.

⁵ “Càica núade iyúwa abéyéeri uva yéetaná. Piatacué càiyéide iyúwa abéya yàana. Cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái mamáalàacata, yá nùyaca iwàwalicu, yásí imànica madécaná cayábèeri. Càmicáinácúé píalimá pimànica cayábèeri méetàuculé nuícha. ⁶ Cawinácaalí càmirica yeebáida nutàacái mamáalàacata, Núaniri Dios yúucapiná méetàuculéni, càide iyúwa wáucacaalí yàanami méetàuculé, macáita yàana màycanéeri àta músicatalétani, néese wenàiwica yeedáca yàanami náucacáténá nía quicháí iriculé neemacáténáni.

⁷ “Peebáidacaalícué nutàacái mamáalàacata, càmicaalícué nacái piimáicha tàacáisi nuéwáidéeri iyú pía, yá pisutácué nuícha numàinínápinácué píri cainácaalí cayábèeri piwáwéericuéca, yá numànicuéca píriwani. ⁸ Pimànicaalícué madécaná cayábèeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí áibanái naicápiná Núaniri Dios cáimiétaquéeri iyú. Càita nacái píasáidapínácuéca nuéwáidacaléuécá pía. ⁹ Cáininácuéca nuicáca pía càide iyúwa cáinináaná Núaniri Dios íicáca núa, íná peebáidacué mamáalàacata nutàacái píasáidacáténácué cáinináca píicáca núa càide iyúwa cáinináanácúé nuicáca pía. ¹⁰ Pimànicaalícué iyúwa nuchùullaná pía, yásí cáininácuéca nuicáca píawa càide iyúwa cáinináaná Núaniri íicáca núa numànicáiná iyúwa ichùullaná núa.

¹¹ “Càicuéca núumaca píri casimáicaténácué piwàwa núapicha, yéewanápiná nacái casimáicuéca pía manuísíwata. ¹² Nuchùullacué càì pimànica: Cáininácué píicáyacawa càide iyúwa cáinináanácúéca nuicáca pía. ¹³ Péemiácué comparación: Aibacaalí imàacaca ícáucawa yàacawéeriná íchawalínáwa, yásí wáalíacawa báisíiri iyú cáinináca íicáca yàacawéerináwa macáí iwàwalícuéca. Càita nacái numàacapiná núcáucawa píchawalínácué cáininácaínácué nuicáca pía. ¹⁴ Néese, pimànicaalícué mamáalàacata iyúwa núumáaná, cáininácaténácué píicáyacawa, yásí núcawéeyéinácúéca pía. ¹⁵ Càmitacué quirinama núuma píwali núasu wenàiwicuéca pía, càmicáiná yàasu wenàiwica yáalláwa íwali yáí íwacalí imàinínáca. Néese núumacué píwali núcawéeyéinácúéca pía nucàlidacáinácué píri macáita yáí Núaniri Dios íimáanáca nulí. ¹⁶ Càmitate peedácué núa píiwacalípináwa. Néese nuedácatécué pía núsunáipínáwa, yá nudéca nuchùullacuéca píri pimàinínápiná cayábèeri, yéewacáténácué nacái yáí cayábèerica pimàinírícuéca iyamáacawa càiripináta. Yásí Núaniri Dios imànicuéca píriwa cainácaalí cayábèeri wawàsi písutéeripínácuéca íicha nunùmálicuise, písutacaalícué càide iyúwa nuwáwáaná. ¹⁷ Íná nuchùullacué càì pimànica: Cáininácué píicáyacawa”, íimaca walí yáí Jesúsca.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

¹⁸ Jesús íimacaté walí: “Aibanái èeri mìnánái càmiyéí yeebáida nutàacái báawapiná naicácuéca píawa, íná piwáwalícué báawáanáte naicáca núa quéechaté ipíchawáiseté báawaca naicácuéca pía. ¹⁹ Piyacaalícué càide iyúwa èeri mìnánái íyáanáta, yá cáininácuéca èeri mìnánái íicáca píatá, càide iyúwa cáinináaná naicáyacawa. Quéwa nudéca nuedácuéca pía èeri mìnánái yéewíse, peebáidacáténácué nutàacái, íná báawaca naicácuéca pía càmicáinácúé piya càide iyúwa náyáaná. ²⁰ Piwáwalícué yáí núuméricatécué píri: ‘Canáca yàasu wenàiwica cachàiníri íwacalí íchawa’, càité núumaca. Càita nacái càmita yéewacué cachàinica nuícha pía. Iwàwacutácué piúwicháacawa càide iyúwa núuwicháanáwa. Abénaméeyéí nàuwídeca namànica núa, íná nàuwídecuéca nacái namànica píawa. Quéwa áibanái yeebáidaca nutàacái, íná neebáidapiná nacái iyúwa péewáidáanácúé nía. ²¹ Quéwa áibanái càmiyéí yeebáida nutàacái namànipiná píri báawéeriwa peebáidacáinácué nutàacái càmicáiná náalía Dios íwali, yáí íbanuérica núa aláí.

²² “Càmicaalíté nùanàatá nucàlidacáténá wenàiwicanái irí nutàacáiwatá, yá càmita cabáyawaná nía núwallísetá. Quéwa siúcáisede canáca yéewaná náimaca càminápinása cabáyawaná nía núwallíse néemiacáináté núumaca nalí nudéca nùanàaca Dios yàatanáise. ²³ Máiníyéí cabáyawanáca níara wenàiwicaca càmiyéíca yeebáida nutàacái, yáciná cawinácaalí báawéerica íicáca núa, ídèca báawaca íicáca núa báawacáináté íicáca Núaniri Dios quéechatécáwa. ²⁴ Càmicaalíté numàni náacuésémi yáí càmirica íba wenàiwica idé imànicatá, yá càmita cabáyawaná nía núwallísetá. Quéwa éwita naicácaníta càì numànica, càicáaníta báawaca naicáca núa, báawa nacái naicáca Núaniri Dios. ²⁵ Quéwa iwàwacutá macáita íchàbacawa càide iyúwaté rey David ícàlidáaná tàacáisi nunùmálicuise báaluité. David íimacaté: ‘Máini báawacaté naicáca núa éwita canácaníta íwalíse báawáanápiná naicáca núa’, càì íimacaté nunùmálicuise yáí Davidca.

²⁶ “Quéwa nudécanáami nuèpúacawa Núaniri Dios yàataléwa, yásí nubànùacué píriwa Espíritu Santo, yáí Espíritu Dios yàatanáiseerica, itàaníríca báisíiri iyú, yáí Yàacawéeridéericuéca pía. Espíritu Santo yàanápiná, yásí yéewáidacuéca píawa núwali yéewanápinácué pícalídaca nuináwaná íwali. ²⁷ Pídcuécá piyaca núapicha mamáalàacata

nudàbacatáiseté nuéwáidaca wenàiwica àta siùca nacáide, íná picàlidapínacué nuínáwaná ìwali èeri mìnáná írìwa”, ìmaca walí yáí Jesúsca.

16

¹ Jesús ìmaca walí àniwa: “Nudéca nucàlidacuéca pírini ipíchaná piwènúadacuéca píiwitáisewa núlcha isicúata, nadàbacaalpíná nàuwidaca namànicuéca pía. ² Yásí náucacué píawa judionáí yéewáidacàalu ílcha, càmitacué quirínama nabatàa piwàlìucawa néré àniwa. Aibaaalipíná nayúunáida nacáí náibaidaca nàyaca Dios írìpiná nanúacaalícué píawa. ³ Yá namànipínacué pírí báawéeri càmicáiná náalía Núaniri Dios ìwali, nùwali nacáí. ⁴ Nucàlidacuéca pírini siùcata yéewanápinacué nudàbacaalipíná namànicuéca pírí báawéeri, yásí piwàwalícuéca nudéca nucàlidacuéca pírini”, ìmaca yáí Jesúsca.

Lo que hace el Espíritu Santo

Jesús ìmacaté walí àniwa: “Ídàbacaalíté nuéwáidaca wenàiwica, càmitaté nucàlidacué pírini piùwichàanápínacuéwa nullipíná, nùyacáinatécué píapícha. ⁵ Quéwa siúcáade yá nùacawa nùyacaténá yáapícha yáí Dios ibànuericaté núa aléi. ¿Cánacué càmita pisutá péemiawa núa siúcade ìwali yáí nùanápínacawa Núaniri Dios yàataléwa? Íwàwacutácué casímáica piwàwa nùapícha. ⁶ Quéwa, máini achúmacuéca piwàwa siùca nucàlidacáinácué pírini. ⁷ Quéwa, péemiacué cayába. Cayába cachàiniwanáí píricuéni nuèpùanápínacawa Núaniri Dios yàataléwa. Càmicaaalí nuèpùawa Núaniri Dios yàataléwa, néese càmita yàanaa yáí Yàacawéeridéeripínacuéca pía, yáí Espírítu Santoca. Quéwa nùacaalipínáwa, yá nubànùacuéca píriwani. ⁸ Espírítu Santo yàanàapíná, yásí imàacaca èeri mìnánáí náalíacawa cabáyawanáca nía. Imàacapíná náalíacawa nacáí nudéca nùyaca machacàniri iyú Dios iicá. Espírítu Santo imàacapíná náalíacawa nacáí càinácaalí ìwàwacutàanápíná namànica nàyacaténá machacàniri iyú. Espírítu Santo imàacapíná nacáí náalíacawa Dios yùwichàidàanápíná cabáyawanéeyéi wenàiwica. ⁹ Espírítu Santo imàacapíná náalíacawa cabáyawanáca nía càmicáiná nēebáida nutàacáí. ¹⁰ Yá Espírítu Santo imàacapíná èeri mìnánáí náalíacawa nudéca nùyaca machacàniri iyú Dios iicá íná yéewa nùacawa Núaniri Dios yàataléwa. Espírítu Santo imàacapíná nacáí náalíacawa càinácaalí ìwàwacutàanà namànica nàyacaténá machacàniri iyú Dios iicá, càmicáinácué piicá núa cháí èeri írìcu. ¹¹ Espírítu Santo imàacapíná èeri mìnánáí náalíacawa nacáí Dios yùwichàidàanápíná nía wa càiripínáta. Càipíná náalíacawa Dioscáiná ídēca ínáidacawa yùwichàidàanápíná Satanás càiripínáta, yáí ichùulìerica èeri mìnánáí íiwitáise.

¹² “Iyaca madēcaná nucàlidēeripínacué pírí, quéwacué siùca càmita píalimá píalíaca péemiaca macáita, càinácaalí ímáaná. ¹³ Quéwa Espírítu Santo yàanàapíná, yáí itàanírìca báisírì iyú, yásí yéewáidacuéca píawa macáí báisírì tàacáisi ìwali, càmicáiná ícàlidapíná yàasu wawàsiwa, néese ícàlidapíná macáita càinácaalí tàacáisi Dios ícàlidēeri írì. Néese Espírítu Santo imàacapínacué píalíacawa càinácaalí ichàbàanáwa áiba èeriwa. ¹⁴ Espírítu Santo imàacapíná wenàiwica náalíacawa cachàinica nuíwítáise, ícàlidacáinácué píri nutàacáí péemiacaaténacué càinácaalí ímáaná. ¹⁵ Macáita yáí Núaniri Dios ídēniērica nudēniata nacáí yáapíchani, íná núumacué píri Espírítu Santo ícàlidapínacué píriwa nutàacáí, imàacacué nacáí píalíaca péemiacani, càinácaalí ímáaná.

¹⁶ “Achúmánatàacá càmitacué piicápiná núa, néese mesúnamáita piicápinacué núa àniwa nùacáináca Núaniri Dios yàataléwa”, ìmaca walí yáí Jesúsca.

La tristeza se cambiará en alegría

¹⁷ Néeseté abēnaméeyéi wēenánáí wía yéewáidacalēca, náimaca nalíwáaca:

—¿Càináica ímáaná yáí tàacáisica? Ídēca ímaca walí achúmánatàacá càimínápínása waicáni, néese mesúnamáitasa yēepùta waicápináca àniwani, yàacáinásaçawa Yāaniri Dios yàataléwa. ¹⁸ ¿Càináica ímáaná yáí tàacáisica ‘achúmánatàacá’? Càmita wáalíawa càinácaalí ìwali itāaní —náimaca.

¹⁹ Néese Jesús yáalíacawa wawàwaca wasutáca wéemíawa ìwalini. Yá ìmaca walí:

—Nudéca núumacuéca píri achúmánatàacá càmitacué piicápiná nùawa, néeseelé mesúnamáita piicápinacué núa àniwa. ¿Pisutásicué péemiawa píawáaca ìwali yáí tàacáisica? ²⁰ Péemiacué cayábani. Achúmánatàacá píchàanápínacuéca, yá achúmapínacuéca piwàwa nanúacaalí nùawa, quéwa áibanáí èeri mìnánáí càimíyí yēebáida nutàacáí, casímáipínáca nawàwa. Quéwa éwita achúmacànitacué piwàwa malēená èeri nuétácaí ìwalise, càicàaníta mesúnamáita casímáicuéca piwàwa nuétácaí ìwaliwa. ²¹ Péemiacué comparación: Achúmaca ínanáí ìwàwa úasu èericaalí yàanàaca umusúadàanápíná íicá èeri. Yá achúmaca uwàwa ùuwichàacáináwa cáiwírì iyú, quéwa ídēcanáami asáica uírì, yásí uimáichaca yáí cáiwírìca, máinicáiná casímáica uwàwa umusúadacáiná íicá èeri. ²² Càita nacáí siúcade achúmacuéca piwàwa. Quéwa nuèpùapínacawa nuicácuéca pía àniwa, yásí máinicué casímáica piwàwa, yá canácata yáaliméeripíná achúmaca ímànicuéca piwàwa àniwa.

²³ “Néenialipíná càmítacué iwàwacutá pisutáca péemiawa núa, yácaíná Espíritu Santo yéwáidapínacué píawa. Péemiacué cayába, Núaniri Dios imànipínacué píriwa càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéericuéca imànfínápiná píri, pisutácaalícué Dios ícha nunùmálicúse càide iyúwa nuwàwáaná. ²⁴ Càmitáacá pisutácué Núaniri Dios ícha nunùmálicúse imànfínápinacué píri cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná. Pisutácué Dios ícha nunùmálicúse imànfínápiná píri cayábéeri, yási imànicuéca píriwani càide iyúwa nuwàwáaná, yéewacaténacué casímáica píwàwa manuísiwata —ímaca walí yái Jesúsca.

Jesucristo, vencedor del mundo

²⁵ Jesús ímacaté walí àniwa: “Nudéca nuéwáidacuéca pía càulenéeri comparaciòn iyú. Quéwa áibaalípináwa càmítacué nutàani píri comparaciòn iyú. Néese nutàanípínacué píri amaléeri iyú Núaniri Dios íwaliwa, píalícaténacué péemiaca ráunamáitani, càinácaalí ímáaná. ²⁶ Néenialipíná pisutápinacué Dios ícha nunùmálicúse imànfínápinacué píri cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná, yá càmita iwàwacutá nusutáca Dios ícha manuísiwata píripínacué. ²⁷ Càininácaíná Dios íicácuéca pía, íná càmita iwàwacutá nusutáca Dios ícha manuísiwata píripínacué. Càininácuéca Dios íicáca pía càininácaínacué píicáca núa, peebáidacuéca nacái nùanàcaté Dios yàatanáise. ²⁸ Nudéca nùacawa Núaniri Dios yàatanáisewa nùanàcaténá aléi èeri írículé. Siúcáade nuèpùacawa èeri ícha nùacaténáwa àniwa Núaniri Dios yàataléwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

²⁹ Néese wía, Jesús yéewáidacaléca wáimaca íri:

—Siúca pitàanica píyaca amaléeri iyú, càmita picàlida píyaca càulenéeri comparaciòn. ³⁰ Siúca wáalíacawa píalíacawa macáita wawàsi. Càmita iwàwacutá wasutáca wéemiawa pía píalíacáinátawa càinácaalí wáinàidáanáwa wawàwalícúsewa píalíacáináwa wáiwitáise íwali. Íná weebáidaca píanàcaté Dios yàatanáise —wáimaca íri. ³¹ Néese Jesús ímaca nalí:

—Piyúnáidacuéca peebáidaca nutàacái tàì ímèeri iyú macái píwàwalícúsewa, quéwa càmitáacáwa cachànicué píiwitáise nùwali. ³² Mesúnamásiwatacué pípiacuécawa picàlàllicawa nuícha, yá píimàacapínacuéca núa abéeritawa. Quéwa càmita máini abéerisiwa núa, Núaniricáiná iyaca nùapícha. ³³ Nucàlidacuéca píri macáita yái tàacáisica yéewacaténacué matubanáica pía peebáidacáinacué nutàacái. Chái èeri íricu píiwíchàapínacawa, quéwa píchàimíadacué píwàwawa. Nudéca numawèniadaca Satanás íiwitáise cachàiníri, yái ichùulíèrica èeri mìnánáí íiwitáise namànfínápiná nabáyawanáwa, íná yéewacué píalímápiná píimawèniadaca píchawa Satanás nacái —ímaca walí yái Jesúsca.

17

Jesús ora por sus discípulos

¹ Néeseté idécànámi Jesús càlídaca walíni, yá íicáidaca chènuniré, yá ímaca Dios íri: “Núaniri, idéca nuenáiwana yàanáca. Pimàaca èeri mìnánáí náalíacawa cachàinica nuíwítáise, núa Píirica, yéewanápiná numàca nacái náalíacawa cachàinica píwítáise. ² Pidéca píimàcaca nulí píiwítáisewa nucùanápiná èeri mìnánáí canánama, nùacaténá nacáuca càmlíri imáalàawa, níái píyèyèica nulí nùasunáipíná, núa Píirica. ³ Nadènapíná nacáucawa càmlíri imáalàawa níái yáaliéyèica wàwali, pía abéerita Dios báisíríca, núa nacái Jesucristo yái píbanuèrica aléi èeri írículé.

⁴ “Nudéca nùasáidaca nalí cachàinica píiwítáise chái èeri íricu, íná nudéca numáaláidaca numànica macáita càide iyúwaté píchùullaná numànica. ⁵ Íná Núaniri siúcade píimàaca cáimíetacanèrica núa píapícha chènuniré càide iyúwaté nùyáaná píapícha bàaluitésíwa èeri ípíchawáise.

⁶ “Pidéca peedáca níái wenáiwicaca èeri mìnánáí yéewíse píacaténá nulí núa nùasunáipíná. Yá nudéca numàcaca náalíaca píwali iyúwa píyáaná. Quéchatécáwa píasunáica núa, yá pídéca píaca nulí núa nùasunáipíná, nadéca nacái namànica càide iyúwa píchùullaná núa. ⁷ Siúca náalíacawa macáita yái numànfíríca, yá nacái tàacáisi nuéwáidèerica iyú núa, nudéca numànicaní píchàini iyú, yái píchàini píimàaquèerica nulí. ⁸ Nudéca nucàlidaca nalíni yái tàacáisica píèricaté nulí, yá neebáidaca nulíni. Náalíacawa báisírí iyúcani nùanàcaté píatanáise. Neebáida nacái píbanunáté núa.

⁹ “Nusutáca nalí píícha manuísiwata. Càmita nusutá píícha áibanáí èeri mìnánáí íripíná càmiyéi yeebáida nutàacái. Néese nusutáca píícha nalí níái píyèyèica nulí píasunáicáiná núa. ¹⁰ Macáita níái nùasunáica níacata píasunáí nacái. Macáita níái píasunáica níacata nùasunáí nacái. Nàyacáiná machacàníri iyú, íná náasáidaca cachàinica nuíwítáise.

¹¹ “Siúcáade càmita nuyamáawa chái èeri íricu, quéwa nayamáapínacawa chái èeri íricu, idècunitàacá nùyaca píapícha. Píá, Núaniri mabáyawanèerica, pícuà núa píripínáwa píchàini iyúwa neebáidáanápiná mamáalàacata pítaacái, níái píyèyèica nulí nùasunáipíná, yéewacaténá abédanamaca náiwítáise náapíchawáca càide iyúwa abédanamáaná nuíwítáise píapícha. ¹² Idècunitàacá nùyaca náapícha chái èeri íricu, yá nuucacaté núa píripíná píchàini

iyú, níái pièyèica nulí nùsunáipíná. Canácata néená yúuquéeriwa nuícha, abéerita meedá yáara yúuquéricatéwa quéechatécáwa. Iná yéewa macáita ichàbapínacawa iyúwa profetanái itànàanáté tàacáisi íwali pinùmalicuíse bàaluité.

¹³ “Siúcáade nùacawa platalé, Núaniri. Quéwa idècunitàacá nùyaca cháí èeri iricu, yá nusutáca pícha nalí casimáicaténá nawáwa manuísiwata càide iyúwa casimáiná nuwáwa. ¹⁴ Nudéca núcáidaca nalí pitàacái quéwa báawaca èeri minanáí iicáca nía camicáiná nàya càide iyúwa èeri minanáí iyáaná, càide iyúwa núa nacái càmíliná nùya càide iyúwa èeri minanáí iyáaná. ¹⁵ Càmita nusutá pícha pitéénápiná nía èeri ícha, néese nusutáca pícha picúanápiná nía Satanás ícha yái báawéerica. ¹⁶ Càide iyúwa càmíliná nùya èeri minanáí íiwitáise íwali, càita nacái níái yeebáidéeyéica nutàacái càmíyèita nacái iya èeri minanáí íiwitáise íwali. ¹⁷ Masacáaca pimànica náiwitáise pitàacái báisíri iyúwa náibaidacatená píri càide iyúwa piwàwáaná. Báisíri tàacáisica yái pitàacáica. ¹⁸ Càide iyúwa pibànàanáté núa èeri minanáí yèewiré, càita nacái nubànùca níái nùsunáicawa èeri minanáí yèewiré càmíyèica yeebáida nutàacái. ¹⁹ Yá siúcáade numàacápináca núcáucawa náichawalíná numánicaténá càide iyúwa piwàwáaná yéewanápiná masacáaca pimànica náiwitáise pitàacái báisíri iyúwa náibaidacatená píripíná càide iyúwa piwàwáaná.

²⁰ “Càmita nusutáca pícha abéta nalí níái yeebáidéeyéica nutàacái, néese nusutáca pícha nacái áibanái íripíná yeebáidéeyéipíná nutàacái áibaalípiná néemiacaalípiná nuéwáidacalénái icáidaca nalíni. ²¹ Núaniri, nusutáca pícha pimàacáanápiná abédanamaca náiwitáise náapichawáaca macáita manuísiwata, càide iyúwa abédanamáaná wáiwitáise wáapichawáaca. Càide iyúwa piyáaná nùapicha, nùyáaná nacái píapicha, càita nacái pimàacaca abédanamaca náiwitáise náapichawáaca nàyacatená abédanamata wáapicha, yéewanápiná áibanái èeri minanáí neebáidaca pídeca pibànùca núa aléi. ²² Pídeca pimàacaca nùasáidaca nalí cháí èeri iricu cachàinica píiwitáise. Núa nacái, nudéca numàacaca náasáidaca áibanái íri cachàinica píiwitáise yéewanápiná abédanamaca náiwitáise náapichawáaca càide iyúwa abédanamáaná wáiwitáise wáapichawáaca. ²³ Nùyaca nawàwalicu, píá nacái iyaca nuwàwalicu abédanamacatená náiwitáise náapichawáaca manuísiwata, yéewanápiná èeri minanáí càmíyèi yeebáida nutàacái náalíacawa pídeca pibànùca núa, yéewanápiná nacái náalíacawa cáinináca píicáca níái nùsunáica càide iyúwa cáinináaná píicáca núa.

²⁴ “Núaniri, pídeca píaca nulí nía nùsunáipíná. Nuwàwaca nàyaca nùapicha aléera nùyacatalépiná naicácaténá pimàacáaná macáita naicáca núa cáimiétaquéeri iyú nùyacaalípiná píapicha chènuniré, cáininácináté píicáca núa bàaluitésíwa èeri ipíchawáise. ²⁵ Píá, Núaniri mabáyawanéeri, áibanái èeri minanáí càmíyèi yeebáida nutàacái càmita náalí píwali, quéwa núalíaca píwali. Níái nacái nùsunáica náalíacawa pibànùcaté núa aléi. ²⁶ Nudéca numàacaca náalíacawa píiwitáise íwali. Yá numàacápiná mamáalàacata náalíaca píwali càiripínáta yéewanápiná cáinináca naicáyacacawa càide iyúwa cáinináaná píicáca núa, yéewanápiná nacái nùyaca nawàwalicu”, íimaca yái Jesúsca isutáca walípiná Yáaniri Dios íchawa.

18

Arrestan a Jesús

¹ Jesús idécanáami isutáca walípiná Dios ícha, yá yàacawa wáapicha wía yéewáidacaléca, wàacatenáwa abéemàalé únibàa ícha, ípidenéeri Cedrón. Iyaca néeni bñacalé inàlìmaná. Yá Jesús iwàlùacawa néré wáapicha wía yéewáidacaléca. ² Judas, yái yèericatéwa wáicha itécatená Jesús yúuwidenái náibàacatenáni, yáalíacawa íwali yái bñacaléca, Jesús iyacáinaté néeni wáapicha madecaná yáawiría, wía yéewáidacaléca. ³ Iná Judas yàanáaca bñacalé inàlìmaná néré, itéeri yáapichawa madecaná romanonái yáasu úwinái, áibanái nacái judionái yáasu úwinái icuèyèica templo. Sacerdote íiwacanánái, fariseonái nacái nabànùcaté nàasu úwináíwa Judas yáapicha. Nadèniaca nacáapisáíwa. Naté nacái nàasu bèeriasiwa, lámpara nacái nacamalápináwa, catácáiná nàwali. ⁴ Quéwa Jesús yáalíacawa cáinacaalí namàninápináté íri, iná imusúacawa náipunita, yá isutáca yéemiawa nía:

—¿Cawinácué picutá? —Íimaca yái Jesúsca. ⁵ Náimaca íri:

—Jesús Nazaret iyacálená néeseérica wacutá —náimaca íri. Néese Jesús íimaca nalí:

—Núaquéi —íimaca yái Jesúsca. Judas, yái itéerica Jesús yúuwidenái náibàacatenáni, ibàlùacawa néeni úwinái yáapicha. ⁶ Ideté Jesús íimaca: “Núaquéi”, yáta cáaluca nía Jesús ícha, yá néerúacawa ícha, yá nàuwàacawa cáli íinatalé nacalùniwa. ⁷ Néese Jesús isutáca yéemiawa nía àniwa:

—¿Cawinácué picutá? —Íimaca. Néese náimaca àniwa:

—Jesús Nazaret iyacálená néeseérica wacutá —náimaca íri. ⁸ Iná Jesús íimaca nalí àniwa:

—Nudéca núcáidacuéca píriní nuináwanáwa núaquéi. Picutácinácué núa, néese pimàacacué nèepùacawa níái nùapichéeyéica —íimaca yái Jesúsca.

⁹ Yá macáita ichàbacawa càide iyúwaté Jesús ímáanáte: “Núaniri, níai pièyéica nulí nùasunáipíná canácata néená yúuquéeríwa nuícha”, càité ímaca yái Jesúsca, iwàwacáinaté icùaca wía yúuwichàacáisi ícha, wía yéewáidacaléca. ¹⁰ Néese Simón Pedro, idènièrica espada machete nacáiri, yá iwatàaca espada yàalu írícusewa, yáalímáidaca ipéliacatátá quéwa isasàacáita meedá asíali yúuwi yéewápuwáiséechúa yái ípidenèerica Malco, sacerdote íwacalíná yàasu wenáiwicaca. ¹¹ Quéwa Jesús ímaca Pedro íri:

—Píiyàa píasu espadawa yàalu írículéwa. Iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná —ímaca yái Jesúsca.

Jesús ante Anás

¹² Néeseté níai úwinái, náiwacali yáapichawa, nía nacái judiónái yàasu úwinái icuèyéica templo náibàaca Jesús. Yá nadacùaca náichawa icáapi. ¹³ Néese quéechacáwa natéca Jesús Anás icapèe néré. Caifás icuíríciani yái Anásca. Néenialíté sacerdote íwacalínácani yái Caifásca. ¹⁴ Yái Caifás, yácata icálidèericaté judío íwacanáiná írí cayááanápináté cachàiníwanái nalíni abéeri asíali yéetácaalípinátéwa macái wenáiwica íchawalíná, ípichaná romanonái inúaca macáita judiónái.

Pedro niega conocer a Jesús

¹⁵ Néese Simón Pedro, núa Juan nacái, wàacawa Jesús yáamiwáise déecuta. Wàanàaca sacerdote íwacalíná icapèe néré, yá namàacaca nuwàlùacawa Jesús yáamiwáise capíi ibàacháwalená írículé, yácáiná sacerdote íwacalíná yáalía íicáca núa. ¹⁶ Pedro ibàlùacawa bàacháwáiséeri inúma ícha. Iná nùacawa bàacháwa ícha nutécáténá Pedro nùapichawa bàacháwa írículé. Yá nusutáca wawási inanáí ícha icuèchúaca capíi inúma bàacháwáise umàacáanápiná Pedro iwàlùacawa. Yá umàacaca iwàlùacawa. ¹⁷ Néese usutáca uémlíawa Pedro:

—¿Píasica nacái abéeri néená níai Jesús yéewáidacaléca? —úmaca Pedro írí. Néese Pedro ímaca ulí:

—Càmita núani —ímaca yái Pedroca, ípichaná náibàacani.

¹⁸ Néese casalínícaté nàwali níai sacerdote yàasu wenáiwicaca iyéeyéica néeni, úwinái nacái icuèyéica templo, íná napucúadacaté quichái, yá nàanabàca. Pedro yàanabàca nacái náapicha quichái.

El sumo sacerdote interroga a Jesús

¹⁹ Idècunitàacá Pedro iyaca bàacháwáise manuírí capíi ícha, yá capíi írícu sacerdote íwacalíná idàbacaté isutáca yéemíawa Jesús wàwali macáita wía yéewáidacaléca. Isutáca yéemíawa Jesús nacái càinácaalí iwali yéewáida wenáiwica. ²⁰ Jesús ímaca íri:

—Càmita nuéwáida nía ibàacanéeri iyú. Nudéca nucálidaca tàacáisi macái wenáiwica yáacuèsemi. Nudéca nuéwáidaca wenáiwica mamáalàacata judiónái yéewáidacáalu írícu, templo írícu nacái, aléde nàwacáidáyacataléca macái judíoca. ²¹ ¿Cáná písutá péemíawa núa? Pía písutáca péemíawa áibanái yéemièyícaté nutáacái càinácaalíté iwali nuéwáidaca nía. Náalíacawa iwali yái nucálidèerica nalí —ímaca yái Jesúsca. ²² Idècanámi Jesús càí ímaca nalí, néese abéeri néená níai úwi icuèyéica templo inúaca Jesús ináni iwali. Yá ímaca Jesús íri:

—Picá càí pitàanica sacerdote íwacalíná írí —ímaca. ²³ Jesús ímaca íri:

—Nutàanicaalí báawéeri iyú, picálida nulíni càinácaalí báawéeri nutàani. Quéwa càmicaalí nutàani báawéeri iyú, néese canácata yéewaná picapèedáidaca núa —ímaca yái Jesúsca.

²⁴ Néese Anás ichiùullaca úwinái natéca Jesús nadacuèrimi Caifás yàatalé yái áiba sacerdote íwacalíná.

Pedro niega otra vez a Jesús

²⁵ Idècunitàacá Pedro ibàlùanica yàanabàca iyaca, yá áibanái iyéeyéica néeni nasutáca néemíawani:

—¿Càmitasica pía nacái abéeri néená níai Jesús yéewáidacaléca? —náimaca. Quéwa Pedro imànica ichìwawa àniwa. Yá ímaca nalí:

—Càmíríta núa —ímaca yái Pedroca, cáalucáináni, ípichaná náibàacani.

²⁶ Néese sacerdote íwacalíná yàasu wenáiwica, abéeri yéenasàiriná yái asíali Pedro isasèericaté yúuwi, yácata isutáca yéemíawa Pedro nacái. Yá ímaca Pedro íri:

—¿Càmitasica pía yái nuiquéericaté Jesús yáapicha bànacalé inàlimaná néeni? —ímaca. ²⁷ Yá Pedro imànica ichìwawa àniwa, ímaca càmitasa yáalía Jesús iwali, yáta cawámai itàaca.

Jesús ante Pilato

²⁸ Néeseté natéca Jesús Caifás icapèe ícha gobernador romanosàiri icapèe nérépiná. Amaláca yàacawa nawicáu, íná càmita nawàlùawa gobernador càmiri judío icapèe írículé, náimacáiná càmitasa nawàwa casacàaca nía Dios ícha íwalíise yái nawàlùanácawa càmiri judío icapèe írículé. Càide iyúwaté profeta Moisés ichiùullaná nía, casacàacaalí Dios íicáca nía yáté èerica, yá càmita náalimá nayáaca nayáacaléwa Pascua yàasuná culto yaalí. ²⁹ Iná gobernador Pilato imusúacawa icapèe íchawa itàanícaténá náapicha. Yá ímaca nalí:

—¿Càinacué ibáyawaná pirí yái asialica? —íimaca. ³⁰ Néese náimaca irí:
—Càmicaalí imàni ibáyawanawatá, néese càmita waté piatalétáni —náimaca. ³¹ Pilato íimaca nali àniwa:

—Pitécuéni piùwichàidacuéni càide iyúwa piawirináimi íiuitáise íimáaná —íimaca yái Pilatoca. Níai judíoca náimaca Pilato irí àniwa:

—Píacué romanonái icuèyéica wàasu cáli càmitacué pibatàa wanúaca wenàiwica cruz ìwali, wía judíoca —náimaca irí.

³² Càité namànica càide iyúwaté Jesús icàlidáanaté ìwaliwa nanúanápínatèni cruz ìwali, níai càmiyéica judío. ³³ Pilato yèepùa iwàlùacawa icapèe manuiri iriculéwa. Yá imáidaca yàataléwa Jesús. Pilato íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —íimaca. ³⁴ Jesús íimaca irí:

—¿Pisutásica péemiawa núa pínáidacáináwa pisutáanápíná péemla núa, càmicaalí nacái, pisutásica péemiawa núa áibanái icàlidacáiná piríni? —íimaca yái Jesúsca. ³⁵ Pilato íimaca irí àniwa:

—¡Núa càmiirita judío! Péenánai judíonái, níai nacái sacerdote íiwacanánái nadéca natéca pía nùatalé nacháawàcaténá piináwaná ìwali. ¿Càiná báawéeriquéi pimànica? —íimaca. ³⁶ Néese Jesús íimaca irí:

—Càmita nucúa wenàiwica càide iyúwa èeri m̀nanái icuáná yàasu wenàiwicawa cháí èeri iricu. Nucúacaalí càí nùasu wenàiwicawatá, yá nudèniaca nùasu úwináiwatá imàniyèipíná úwi ipichaná nùuwidenái íibàaca núa presoíri iyú natécaténá núa judío íiwacanánái yàatalétá. Quéwa càmita nucúa nùasunáywa èeri m̀nanái íiuitáise ìwali —íimaca yái Jesúsca. ³⁷ Néese Pilato isutáca yéemiawa Jesús àniwa:

—¿Néeni, píatasica abéeri nacuèriná? —íimaca. Néese Jesús íimaca.

—Báisita, nuaquéi càide iyúwa píimáaná. Nacuèrináca núa. Numusúacaté nuicá èeri nucàlidacaténá nali báisíri tàacáisi. Cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica yáaliacawa báisíri tàacáisi ìwali, néemiaca cayába nucàlidáanáca nalíni —íimaca yái Jesúsca. ³⁸ Néese Pilato íimaca Jesús irí:

—Canácata yáaliméeri yáaliacawa càirinácaalíni, yái píiméerica ìwali báisíricasa tàacáisica —íimaca yái Pilatoca.

Jesús es sentenciado a muerte

Néese Pilato idécanáamité càí isutáca yéemiawa Jesús, yá Pilato imusúacawa icapèe íichawa àniwa itàanicaténá judíonái yáapicha. Íimaca nali:

—Càmita nuicá ìwali ibáyawaná yái asialica. ³⁹ Quéwa, càide iyúwacué píiuitáise iyáaná, nuwasáapínacué píriwa abéeri presoíri Pascua yàasuná culto yaaliwa. ¿Píiwásicué numàacaca yèepunicawa píri Jesús, yái judío icuèrináca? —íimaca yái Pilatoca. ⁴⁰ Néese macáita néemiánicawa:

—¡Càmíirita! ¡Píwasàa walí Barrabás! —náimaca néemiánicawa. Yái Barrabásca abéeri presoíri imàníricaté úwicái romanonái yàasu gobierno íipunita.

19

¹ Néeseté Pilato ichùullaca yàasu úwináywa nacapèedáidaca Jesús mabàleta cachàiniiri cabèesi iyú. Yá nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa íicha. ² Néese úwinái namànica tuíri culèpi nacáiri icàyuwaniná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, naicáanicaténá meedá Jesús iquíniná. Néese náucaca ruana nacáiri Jesús ìwalíse, abéeri ruana nacáiri cáalèeri quíirèeri nacái càiride iyúwa romano icuèriná íbàle, nacuèrinásàiri naicácaténásatáni. ³ Néese náacawa yàatalé abèerinamata namanúbaca iyúwa, càide iyúwa nàaca nacáicaalí icàaluíniná, quéwa naicáanicáita iquíniná meedá, càmita báisíri iyú nàa icàaluíniná. Yá náimaca irí:

—¡Casíimái píwàwa, píyaca manúba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiuitáise natáidáaná nacuèrináwa, naicáanicaténá meedá Jesús iquíniná. Yá nanúadáidaca Jesús inàni ìwali.

⁴ Néese Pilato imusúacawa àniwa itàanicaténá judíonái irí. Yá íimaca nali:

—Píicácué yái, nudéca nutécuéca piataléni, yéewacaténacué píaliacawa càmita nuicá ìwali ibáyawaná, canásíwa —íimaca.

⁵ Néese namusúadaca Jesús caplí iricuise idènièri tuíri culèpi nacáiri icàyuwaniná íiwita ìwaliwa, idènièri ìwalísewa bàlesi quíirèeri nacái. Yá Pilato íimaca nali:

—¡Píicácuéni, yácata yái asialica! —íimaca.

⁶ Néese sacerdote íiwacanánái, níai nacái judíonái yàasu úwi icuèyéica templo, naicácanacáita Jesús, yá nadábaca néemiánicawa. Náimaca:

—¡Píitáacuéni! ¡Pítàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. Néese Pilato íimaca nali:

—Piatacué ité itàtàawani cruz ìwali, càmicáiná nuicá ìwali ibáyawaná, canásíwa —íimaca.
7 Níái judíoca náimaca:

—Wadèniaca wàawirináimi yàasu tàacáisiwa íméerica iwàwacutáaná yéetácawa icàlidacáiná iináwanáwa Dios íiricasani —náimaca.

⁸ Néese idécanáami Pilato yéemíaca natàacái, yá cáalua manuísíwatani. ⁹ Yèepùa iwàlùacawa icapèe manuírí iriculéwa àniwa, yá Pilato isutáca yéemíaca Jesús:

—¿Síisээрíni pía? —íimaca. Quéwa Jesús càmirita itàani. ¹⁰ Néese Pilato íimaca irí:

—¿Cáná càmita pitàani nuli? Píaliácawa núalimá nuchùullaca natàtàaca pía cruz ìwali, íná iwàwacutá picàlidaca nuli piináwanáwa numàacáanápíná pèepunicawa càmicáalí piwàwa péetácawa —íimaca. ¹¹ Néese Jesús íimaca irí:

—Càmicaalí Dios ibatàa pímanica càide iyúwa iwàwáanátá, yá canácata píaliméeri pímanica nultítá, íná yáara wenàiwica ibànuericaté núa presoírí iyú píatalé, máini yáwanáí ibáyawaná píicha —íimaca yáí Jesúsca.

¹² Yáta Pilato icutáca càinápínacaalí iyú yáalimá imàacaca Jesús yèepunicawa, quéwa judío íiwacanánái néemíanicawa:

—¡Pimàacacaalí yèepunicawa yáí asialica, néese càmita quirínama cayába píapícha emperador romanosàirica, yáí píiwacalísiwa icuèrica macái cáli imanùbaca! ¡Cawinácaalí wenàiwica iwàwéerica icùaca wenàiwica iyúwa nacuèriná, yúuwídeca imànica píiwacali emperador! — náimaca.

¹³ Néese, idécanáami Pilato yéemíaca natàacái, yá ichùullaca úwináí natéanápíná Jesús capíi iricuise. Yá Pilato yáawinacawa yàasu yàalubáisi íinatawa yéemíacataléca wenàiwica iináwaná, ípidenacatalé Gabata hebreo itàacái iyú, áibaalí ípidenacatalé íba sàabadanaméeyéi. ¹⁴ Yáté èerica Pascua yàasuná culto ipíchawáiséeri, yáté judíonái nachùniaca yàacási nayáacaténá nayáacaléwa Pascua yaalí, càmicáiná yéewaná náibaidaca Pascua yàasuná culto yaalí. Néese mawíenicaalíté machacànica èeri, yá Pilato íimaca judíonái irí:

—¡Píicácué yáí picuèrináca! —íimaca. ¹⁵ Quéwa néemíanicawa:

—¡Píinúacuèni! ¡Píinúacuèni! ¡Pítàtàacuèni cruz ìwali! —náimaca. Pilato íimaca nalí:

—Càmita cayába nutàtàacué picuèriná cruz ìwali —íimaca. Quéwa sacerdote íiwacanánái náimaca:

—¡Canáca áiba wacuèriná emperador romanosàiri íicha! —náimaca.

¹⁶ Ináté Pilato yèepùadaca nalí Jesús natàtàacaténáni cruz ìwali. Yá natécani.

Jesús es crucificado

¹⁷ Néeseté natéca Jesús yàcalé íicha. Jesús itéca yàacawa yàasu cruzwa. Néese nàanàaca néré ípidenacatalé La Calavera íimáanaca “Íiwítasi yáapimi iyacatalé” (áibaalí ípidenacatalé Gólgota hebreo itàacái iyú). ¹⁸ Néese natàtàacani cruz ìwali. Yá natàtàaca nacái áibanái cruz ìwali. Nabàlùadaca abéeri cruz Jesús inanàcubàa, abéeri cruz nacái abémàawáise. Yá nabàlùadaca Jesús yàasu cruz bamuchúamibàa nalí. ¹⁹ Pilato gobernador ichùullacaté nachanàidaca tàacáisi Jesús yàasu cruz ìwali. Yá tàacáisi íimaca: “Jesús, Nazaret iyacàlená néeséeri, yáí judío icuèrináca.” ²⁰ Yá madecaná judío íléeca tàacáisi úwináicáiná natàtàacaté Jesús cruz ìwali mawíenita Jerusalén iyacàlená irí. Yá náalimá naléeca tàacáisi natànàacáinaté máisiba tàacáisi iyúni: hebreo itàacái iyú, latín itàacái iyú nacái, griego itàacái iyú nacái. ²¹ Ináté judíonái yàasu sacerdote íiwacanánái nàacawa Pilato yàatalé. Yá náimaca irí:

—Báawéeriquéí meedá yáí tàacáisiwa pichùulièrica natànàaca íméerica ‘Judío icuèriná’, íná pichùulla natànàaca áibata àniwa. Pichùulla càì natànàanápíná: ‘Yáí íméerica ìwaliwa judío icuèrinácasani’, càì pichùullaca natànàanápínáni —náimaca. ²² Quéwa Pilato íimaca nalí:

—Numàacaca càitanide iyúwa natànàanácani —íimaca.

²³ Néese idécanáami úwináí natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá nàwacáidaca ibàlemi, naseríaca báinúacanama nàwaliwáacani, yá macái úwisàiri imanùbaca yeedáca íríwa abéeri yéená. Néese úwináí yeedáca ináawanimi cáaléeri càníri isucúacaná, yáí wáluma ináawaniná iyàacanéeri chènuníise áta cáliaculénama. ²⁴ Iná úwináí náimaca nalíwáaca:

—Píacué wacacanáidani, waseríanápíná wàwaliwáacani. Cayába wáucaca wáichawa suerte íwalínápíná wáaliacaténáwa càinacaalí wéená yeedéeripíná wáichani —náimaca. Càita namànica càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Jesús inùmalcuise bàaluité. Càité íimaca “Naseríaca nàwaliwáaca nubàlemi, yá náucaca náichawa suerte nunáawanimi íwalínápíná nacái, càinacaalí néená yeedéeripíná íríwani”, càì profeta itànàacaté tàacáisi Jesús inùmalcuise. Càité namànica níái úwináica.

²⁵ Jesús yáatúa ibàlùacawa mawíenita Jesús yàasu cruz irí, uénásatúa nacái. Uyaca náapícha nacái María, úái Cleofas yàacawéetúca. María Magdalena iyaca náapícha nacái. ²⁶ Jesús íicáca yáatúawa ibàlùechúacawa núapícha mawíenita cruz irí, núa yéewáidacaléca càininéerica Jesús íicáca, yá Jesús íimaca yáatúa íríwa:

—Yái nuéwáidacaléca, piicá cainide iyúwa pñiriwa —íimaca yái Jesúsca. ²⁷ Néese Jesús íimaca nulí, núa Juanca:

—Picúa úa càide iyúwa píatúawa —íimaca yái Jesúsca. Yá nuçúacaté úa nuénánái yáapichawa nupapèericuwa idécanámité Jesús yéetácawa.

Muerte de Jesús

²⁸ Néeseté Jesús yáaliacawa imáaláidacaté imànica macáita càide iyúwaté Dios ichùulianá imànica, íná Jesús íimaca:

—Macálaca nuwàwa —íimaca nalí imànicaténá càide iyúwaté áiba profeta itànàanaté Dios itàacái bàaluité.

²⁹ Uyaca néeni catúa ipuniéchúawa uva ituní iyú càaméeri liracaná. Yá náisapiaca esponja wáluma nacáiri uva ituní iyú. Yá nadacúaca wáluma nacáiri isábéeri hisopo yéetaná yàana ipùatalicu, yái hisopo sitúa nacáirica. Néese namichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténá ibèrúacani. ³⁰ Yá Jesús ibèrúaca achúmanamata íisapiacaténá inùmawa iyú yái uva ituníca càaméeri liracaná, yéewacaténá itàníca cachàiníri iyú. Néese Jesús íimaca:

—Nudéca numáaláidaca numànica macáita càide iyúwaté Dios ichùulianá numànica — íimaca yái Jesúsca. Néese icúadaca íiwitawa, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íichawa.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

³¹ Yáté èerica viernes ipíchawáiseté judiónái iyamáidacawa Pascua yàasuná culto yaalí. Iná judionái càmítaté nawàwa yéetèeyémiwa ichéecami ichanàacawa cruz iwali náasu sábadu iricu nayamáidacatáicawa. Yáté èerica nayamáidacatáicawa máiníirica iwàwacutácawa nalí namànicaténá náasu cultowa ípidenéeri Pascua. Iná nasutáca Pilato íicha wawási ichùulianápiná úwinái inúaca imalàawa nacàwa yáapi, níai ichanèeyéicawa cruz iwali néetacaténawa ráunamáita, yéewacaténá áibanái nalicúadaca nachéecami cruz íicha. ³² Iná úwinái yàaca inúaca imalàawa icàwa yáapi yái idàbáanéerica nàanàaca. Namalàata nacái icàwa yáapi yái áiba natàtèerica mawiénita Jesús irí. ³³ Quéwa nàacawa Jesús yàatalé, yá naicáca yéetacatéwa, íná càmita nanúa namalàawa icàwa yáapi.

³⁴ Quéwa abéeri úwi isutàaca Jesús ibàlái iricu ùlibàna iyú. Yáta íiranámi imusúacawa icháuná iricuise úni nacáiri yèewi. ³⁵ Nudéca nucàlidacani iyúwaté nuicáanáténi, núa Juanca, nuicácinaté Jesús yéetacatéwa ipíchawáiseté úwi isutàaca ibàlái iricu ùlibàna iyú. Iná yéewa nucàlidacuéca pírí báisiiri iyúni. Núalíacawa nucàlidacuéca pírí báisiiri iyúni, peebáidacaténacué nacái Jesús itàacái. ³⁶ Namànicaté macáita Jesús irí càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi bàaluité Dios inùmalicuise Mesías iwali, yái judío icuèrinápiná Dios ibànueripinacaté nalí. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuise. Dios íimacaté: “Picácué pimaláa yáapi, yái oveja wálisàica pinuéricuéca Pascua yàasuná culto piná”, íimacaté yái Diosca. ³⁷ Áiba profeta nacái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuise Mesías iwali. Profeta íimacaté: “Naicáidapíná irí, yái asiali nasutèericaté”, càité itànàaca yái profetamíca.

Jesús es sepultado

³⁸ Néesetécáwa José, abéeri Arimatea iyacàlená mìnali, yàacawa Pilato gobernador yàatalé, yá isutáca Pilato íicha Jesús iinámi. Yái Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái quéwa ibàacanéeri iyúta quéechacáwa cáalucáinaté José judío íiwacanánái íicha. Yá Pilato imàacaca José yeedáca Jesús iinámi, íná José yàaca yeedáca Jesús iinámi cruz íicha. ³⁹ Nicodemo nacái, yái yèericatéwa áiba catá itàanicaténá Jesús yáapicha, yàanàaca néré itéeri nacái treinta kilo pumèníri isàni, yéewiadèericaté pucháiba pumèniyíyè isàni íiwitáaná iyú, ípidenéeyéi mirra, áloe nacái áiba. ⁴⁰ Càité Nicodemo yeedáca Jesús iinámi José yáapicha. Yá népupacani cáaléeri wáluma iyú náisapièricaté pumèníri isàni iyú, Nicodemo itéerica. Namànicaté càide iyúwa judionái imàníiná yéetèeyémiwa irí ipíchawáise nabàliaca nía. ⁴¹ Iyacaté bànacalé inàlimaná mawiénita irí yái nanúacatáica Jesús. Bànacalé inàlimaná yéewi iyaca wálisàí càliculli canácáwa nabàlièri yéetèerimiwa néré. Yái càlicullica áibanái íicacaté dúli ibàlái iricu yéewanápiná càlicullicani, capíi imàdàaná nacáiri. ⁴² Nalíadaca Jesús iinámi càliculli iriculé mawiènicáiná cruz iríni yái càlicullica, catácáiná nacái yàacawa yáté èerica viernesca, ipíchawáise sábadu judiónái iyamáidacatáicawa.

20

La resurrección de Jesús

¹ Mapisáisiwata domingo iricu, María Magdalena ùacatéwa càliculli néré catácatái tàacáwa. Yá uicáca manuíri íba ibàluèricawa méetáucuta càliculli inùma íicha, yái íba nabàlianáca càliculli inùma. Yái càlicullica áibanái íicacaté dúli ibàlái iricu yéewanápiná càlicullicani, capíi imàdàaná nacáiri. ² Néeseté uplacawa wàatalé, yái Simón Pedro, núa Juan nacái yái yéewáidacalé cáininèerica Jesús íicáca. Yá úumaca walí:

—¡Nadéca needáca Wáiwacali iinámi càliculli iricúise, yá càmita wáalíawa alénacaalí náucani! —úmaca.

³ Néese Pedro, núa nacái Juan, wàaca waicácaténá càliculli nérépiná. ⁴ Wía aslanái wapiacawa pucháibanamata. Nupiacawa cachàini Pedro ícha. Yá idàba nùanàca càliculli néré. ⁵ Yá núawia nuicáidaca càliculli iriculé, yái càliculli náiqueericaté duli ibàlàiri iricu iyúwa capí imádàaná. Nuicáca ibàlemi, yái néepúanacaté Jesús iinámi. Càmita quéwa nuwàlúawa càliculli iriculé. ⁶ Néese, Simón Pedro yàanàa núamiwáise, yá iwàlúacawa càliculli imádàaná iriculé. Pedro nacái iicáca yái ibàlemica. ⁷ Iicáca nacái wáluma néepuèricaté iyú Jesús íwitami. Méetàucuta iriawa áiba wáluma ícha ituwièriwa cayába. ⁸ Néese núa Juan, yái idàbàanéerica yàanàca càliculli néré, nuwàlúacawa nacái nuicácaténá néré. Nuicáca iyúwa iyáaná, yá nuebáidaca Jesús imichàacatéwa yéetácáisi ícha. ⁹ Càmicáináté wáalía wéemiaca cayába quéechatécáwa càinaacalíté Dios itàacái ímáaná íméericaté iwali iwàwacutáanápínáté Jesús imichàacawa yéetácáisi ícha. ¹⁰ Néese, wía pucháiba yéewáidacaléca wèepúacatéwa wacapèe néréwa.

Jesús se aparece a María Magdalena

¹¹ Quéwa María Magdalena uyamáacatéwa mawiénita càliculli irí. Idècunitàcá uicháanica, yá úawia uicáidaca càliculli imádàaná iriculé. ¹² Yá uicáca pucháiba ángel cabalèenaméeyéi ibàle yáawinéeyéicawa Jesús iinámi iriacatáicawa. Abéeri yáawinéeriwa Jesús íwitami néeni. Áiba nacái yáawinéeriwa yàabàlimi néeni. ¹³ Níái ángelca náimaca ulí:

—Néeni, ¿cáná pícháani? Càmita iwàwacutá pícháanica —náimaca. Yá úmaca nalí:

—Nadéca natéca Nuíwacali iinámi, yá càmita núalíawa alénacaalí náucani —úmaca úái María Magdalénaca.

¹⁴ Udècanacáita càì úmaca, néese uwènúaca uicáidaca uemaléwa báawata, yá abéeri wenàiwica ibàlúacawa néeni. Càmita quéwa úalíawa Jesúsucani. ¹⁵ Néese Jesús ímaca ulí:

—¿Néeni? ¿Cáná pícháani? Càmita iwàwacutá pícháanica. ¿Cawiná picutá? —ímaca yái Jesúsca. Uyúunáidéeri meedá icúaca bānacalé inālimanā càliculli iyacatáica. Inā úmaca irí:

—Píatasica idéca itècani, néese pimàni nulí cayábèeri, picàlida nulíni alénacaalí piríadani, nutécacaténáni —úmaca irí. Yá uwènúacawa ícha àniwa. ¹⁶ Néese Jesús ímaca ulí:

—¡María! —ímaca ulí. Yá uèpua uwènúa uicáidaca irí àniwa, yá úmaca irí hebreo itàacái iyú:

—¡Raboni! —úmaca irí (ímáanáca “Nuíwacali”). Yá úuwàa ulíacawa unùmáawawa Jesús irí, ulbàaca yàabàli iwali ùacaténá icàaluíniná, càide iyúwaté judío íwitáise iyáaná. ¹⁷ Quéwa Jesús ímaca ulí:

—¡Picá píbàa nùwali!, iwàwacutáicáiná numichàacawa Núaniri Dios yàataléwa. Piawa picàlidacaténá nuénánái iríni, níara nuéwáidacaléca, siúcasíwata numichàapínacawa Núaniri Dios yàataléwa, Pianiri Dios yàatalécué nacái —ímaca yái Jesúsca. ¹⁸ Inā María Magdalena ùacawa ucàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca. Yá úmaca walí:

—¡Wáiwacaliquéi nudéca nuicáca siúcasíwatàacáwa! —úmaca walí. Ucàlidaca nacái walí yái ímáanáca ulí.

Jesús se aparece a los discípulos

¹⁹ Néeseté idècanámi catáca walí yái domingomica, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa capí iricu. Yá wabàllacaté macái capí inúma llave iyú cáalucáiná wía ipíchaná judío íwacananái nanúaca wía nacái. Yáta Jesús iyaca wèewi. Yá ímaca walí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —ímaca yái Jesúsca.

²⁰ Idècanámi càì ímaca walí, yá yáasáidaca waicá icáapiwa, útuwi yáami, ibàlàiricu nacáiwa ùlibàna yáami. Yá casíimáica wawàwa waicáicáiná báisícata Wáiwacalicaní. ²¹ Néese Jesús ímaca walí àniwa:

—Matuíbanáicué pía. Càide iyúwa Núaniri Dios ibànùnánaté núa, càita nacái nubànùnápínacué píawa pimànicaténacué càide iyúwa nuchùlianá —ímaca walí yái Jesúsca.

²² Néese Jesús ipua icalésawa wapualé yáasáidacaténá wadènianápiná wacáucawa wàlisàwiwa. Yá ímaca walí:

—Peedácué nuícha Espíritu Santo, icuèripínacué píiwitáise. ²³ Aibanái iwènúadacaalí íwitáisewa Dios irípiná, yá numáacaca pirícué nuíwitáisewa picàlidáanápínacué nalí Dios ímáacaca iwàwawa nabáyawaná ícha. Quéwa cawinácaalí càmliyéca iwènúada íwitáisewa Dios irípiná, yá numáacaca pirícué nuíwitáisewa picàlidáanápínacué nalí Dios càmita ímàaca iwàwawa nabáyawaná ícha —ímaca walí yái Jesúsca.

Tomás ve al Señor resucitado

²⁴ Tomás áibaalí ípidenéeri Gemelo, abéeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca doce wamanúbaca, càmitaté íya wáapicha Jesús yàanàacaalíté wèewiré.

²⁵ Néese wía Jesús yéewáidacaléca áibanái wáimaca Tomás irí:

—Wadéca waicáca Wáiwacaliwa —wáimaca. Quéwa Tomás íimaca walí:
 —Càmicaalícáwa nuicá ícáapi icháuná útuwi yáamica, yá nacái càmicaalícá numàaca nucáapi ipùatawa néeni útuwi yáami írìcu, yá nacái càmicaalícá numàaca nucáapiwa ibàlài icháunálicu ùlibàna yáami, yá càmitàacá nùalimá nuebáidaca cáucani —íimaca.
²⁶ Néeseté abéeri semana idenáami, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa àniwa caplí írìcu. Tomás iyacaté néeni wáapicha. Néese éwita wabàlicáanítaté caplí inùma llave iyú, macáí caplí inùma, càicáaníta Jesús yàanàaca néré, ibàlùacawa wèewi. Yá itàidaca wía. Íimaca walí:
 —¿Néenicué? Matuibanáicué pía —íimaca yái Jesúsca. ²⁷ Néese Jesús íimaca Tomás írì:
 —Pimàaca picáapi ipùatawa nucáapi icháuná írìcu útuwi yáamica, yá piicáida nucáapi írì. Pimàaca picáapiwa nubàlài icháuná írìcu, ùlibàna yáamica. Picá píináidawa mamáalàacata càide iyúwa wenáiwica càmíri yeebáida, néese ípeebáida nudéca numichàacawa yéetácáisi fícha! — íimaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Tomás íimaca Jesús írì:
 —¡Núiwacali, píacata Nucuèrín Dios! —íimaca yái Tomásca. ²⁹ Jesús íimaca írì:
 —Tomás, síuca peebáidaca átata piicáainá núa. Casimáipínaca áibanái yeebáidéeyéipíná nutàacái éwita càmíyíicáaníta iicá núa —íimaca yái Jesúsca.

El porqué de este libro

³⁰ Wía Jesús yéewáidacaléca waicácaté Jesús imànica madécaná wawàsi íiwitáise cachàiníri iyúwa. Quéwa càmita nutànàa macáita cháí cuyàluta írìcu. ³¹ Nudéca nutànàaca yái tàacáisca peebáidacatenácué Jesús itaacái Mesíascani, yái judío icuèrinápináca Dios ibànùericaté walí, Dios Íiricani, yéewanápinácué pídeníaca picáucawa càmíri imáalàawa chènuniré, piacué yeebáidéeyéica Jesús itaacái.

21

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

¹ Néesetécawa àniwa Jesús imàacaca yáawawa waicácani, wía yéewáidacaléca Galilea icalísaniná néeni, áibaalí ípidenéeri Tiberias icalísaniná. Càité imànica: ² Siete wamanùbaca wía iyéeyéicaté néeni: Simón Pedro; Tomás nacái, áibaalí ípidenéeri Gemelo; Natanael nacái, Caná iyacaléná mìnali, Galilea yàasu cáli ínatéeri yàcaléca; wía nacái Zebedeo yéenieb pucháibaca; áibanái nacái Jesús yéewáidacalé pucháiba. ³ Yá Simón Pedro íimaca walí:
 —Nùacá nuibàaca cubái —íimaca yái Pedroca. Néese wáimaca írì:
 —Uwé. Wàata nacáiwá píapicha —wáimaca. Yá wàaca wawàlùacawa barca írìculé. Yá máadání wacamáaca wèepunicawa táiyápinama. Quéwa canácata wacaméerica. ⁴ Néeseté amalácaalí yàacawa, yá Jesús imàacaca yáawawa waicácani càina ínata idècunitàacá wàyaca úni yáacubàa barca írìcu. Quéwa wía yéewáidacaléca càmítaté wáalía waicácani. ⁵ Néese Jesús imáidaca walí calisa icàinalená ínatáise. Íimaca walí:
 —¡Néenicué, nùacawéeyéiná! ¿Canátacué picaméeri? —íimaca imáidaca walí. Néese wáimaca írì:
 —Canáca wacaméeri —wáimaca írì. ⁶ Néese Jesús íimaca walí:
 —Piùacué píasu chinchorrowsa yéewápuwáise barca fícha, yásí píibàacuéca nía —íimaca. Néese wamànica càide iyúwa ichùulianá wía, quéwa càmita wáalimá weedáca wàasu chinchorrowsa úni yáacúse manùbucáca níai cubáica iyéeyéica írìcu. ⁷ Néeseté núa Juan, yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca, nùumaca Pedro írì:
 —¡Yácata báisi Wáiwacali! —nùumaca. Simón Pedro yéemiàcanacáita Wáiwacalicaní, yá iwàlica ibàlewa iwatacáinaté fíchawani idècunitàacá íbaidaca. Yá Simón Pedro ipisíacawa úni yáaculé, yá imàlacawa càina ínatalepíná yàanacaténá Jesús yàatalé ráunamáita wapíchalépiná. ⁸ Wía yéewáidacaléca áibanái wàanàaca càina néré barca írìcu. Yá wawatàidaca chinchorro ipuniériwa cubái iyú barca yáamísewa. Càmita máini déeculé wía càina fícha, cawàwanáta wàyaca cien metro idècuni càina fícha weedácaalíté níai cubáica. ⁹ Wamusúacanáamiwa barca írìcuise, yá waicáca abéeri cubái írìadéeri quichái imení ínata pan yáapicha. ¹⁰ Jesús íimaca walí:

—Peedácué néená níai cubáica píibèyéica —íimaca yái Jesúsca.
¹¹ Yá Simón Pedro iwàlùacawa barca írìculé, yá iwatàidaca chinchorro càina ínatale, yái chinchorro ipuniériwaca manuáméeyéi cubái iyú. Yá waputàaca nía, ciento cincuenta y tres namanùbaca manuáméeyéi cubáica. Ewita manùbucáaníta nía, càicáaníta càmita namáda chinchorro. ¹² Néese Jesús íimaca walí:
 —Aqualé, piacué piyáaca piyáacaléwa —íimaca yái Jesúsca. Yá canácata wéená wía yéewáidacaléca isutéeri yéemiawa cawinácaalíni wáalíacáináwa Wáiwacalicaní. ¹³ Néese Jesús yàacawa quichái néré, yá yeedáca pan ícáapi írìculéwa, yá iwacuàca walíni, wía yéewáidacaléca, yá iwacuàca nacái walí yái cubáica.
¹⁴ Yácata máisibáaná yàawiría Jesús imàacaca yáawawa waicácani wía yéewáidacaléca, idécanáamité imichàacawa yéetácáisi fícha.

Jesús habla con Simón Pedro

¹⁵ Néeseté wadécanámi wayáaca wayáacaléwa, yá Jesús ímaca Simón Pedro irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cáininásica piicáca núa náicha? —ímaca yái Jesúsca. Pedro ímaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, pialácawa cayábaca nuicáca pía —ímaca yái Pedroca. Néese Jesús ímaca irí àniwa:

—Péewáida nùasu wenàiwica siùquéeyéica tàacáwa idàba yeebáidaca nutàacái. Picùa nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cáininéeri iyú, níái oveja púbanameyéyí yáanaca —ímaca yái Jesúsca. ¹⁶ Néese Jesús isutáca yéemiawa Pedro àniwa. Jesús ímaca irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cáininásica piicáca núa? —ímaca yái Jesúsca. Pedro ímaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, pialácawa cayábaca nuicáca pía —ímaca yái Pedroca. Néese Jesús ímaca irí:

—Picùa nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Picùa nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cayábéeri iyú —ímaca yái Jesúsca. ¹⁷ Néese Jesús isutáca yéemiawa àniwani máisiba yàawirianápiná. Jesús ímaca Pedro irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cayábasica piicáca núa? —ímaca yái Jesúsca. Yá achúmaca Pedro iwàwa, Jesús isutácáiná yéemiawani máisiba yàawiria cáinináaná iicàceni. Yá Pedro ímaca irí:

—Nuíwacali, pialácawa macáita iwali. Pialácawa cayábaca nuicáca pía —ímaca yái Pedroca. Néese Jesús ímaca irí:

—Péewáida nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Péewáida nía nutàacái iyú càide iyúwa oveja icuèriná icutácaalí ipira iyáapináwa. ¹⁸ Péemiá cayába. Bàaluité ùuculiricaalíté pía, yáté piwálica pibàlewa, yá piacatéwa àta alénacaalíté piwàwa piacawa, quéwa béericaalípiná pía, yásí piducúaca planawa, yá áibanái nadacúapiná piwallabàa, yá natépiná píawa càmicatalé piwàwa piacawa —ímaca yái Jesúsca.

¹⁹ Jesús icàlidaca Pedro iríni wéemiàcaténá Pedro yéetáanápinátéwa cruz iwali, yásáidacaténá èeri mìnanaí irí cachàinica Dios íwitáise Pedro yéetácaalípinátéwa Jesús iwali yeebáidacáiná Jesús itàacái. Néese Jesús ímaca Pedro irí:

—¡Píawa núamiwáise! —ímaca yái Jesúsca.

El discípulo a quien Jesús quería mucho

²⁰ Néeseté Pedro iwèntúacawa iicáidaca ínataléwa, yá iicáca nùacawa náamísewa, núa Juanca. Nùacata yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca. Nùacata yái yáawinéericatéwa mawiénita Jesús irí wayáacaalíté wayáacaléwa Pascua yaalí Jesús yáapicha; nùacata yái isutéericaté yéemiawa Jesús: “Nuíwacali, ¿cawiná yái itéeripiná piùwidenáí náibàacaténá pía?” nùumacaté Jesús irí. ²¹ Néese Pedro iicáca núa, yá isutáca yéemiawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿néeni yái asialica? ¿Càinacaalí ìyáanápiná? —ímaca yái Pedroca. ²² Jesús ímaca Pedro irí:

—Nuwàwacaalí ìyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá pialácawa nuíwitáise. Iwàwacutá peebáidaca nutàacái mamáalàacata —ímaca yái Jesúsca.

²³ Iná áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúunáidaca càminápiná nuétáwa. Quéwa Jesús càmita càí íma. Néese ímacaté: “Nuwàwacaalí ìyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá pialácawa nuíwitáise”, càité ímaca yái Jesúsca.

²⁴ Nùacata yái Juanca, Jesús yéewáidacalécate, yái icàlidéerica Jesús iináwaná iwali. Nudéca nutànàacuéca piríni. Macáita wáalíacawa nudéca nucàlidaca báisíiri iyúni.

²⁵ Jesús imànicaté manùba càmfíri nutànàa iwali. Natànàacaalí macáita yái Jesús imàníricatá, yá cuyàluta napuníadaca macái cháí èeritá.

LOS HECHOS

La promesa del Espíritu Santo

¹ Nubànua piri cuyàluta, Teófilo, nùacawéeriná máiniri cáimiétacanáca. Bàaluité nutànàca piri yáara idàbàanéericaté cuyàlutaca nucàlidacaténá piri macáita Jesús imànináté, yéewáidáanáté nacái quéechatécáwa. ² Nucàlidacaté pirini nùasu idàbàanéerité cuyàluta iricu cànacaalíté Jesús imànica yèepunicàalítéwa cháí èeri iricu àta imichàacatalétatéwa chènuniré. Ipíchawáiseté yàacawa èeri fícha, yá imáidaca yàataléwa yàasu apóstolnáiwa, íbaidéeyéipináté irí yáamricubàa. Néese Espiritu Santo íwitáise iyú, Jesús yàalàaca nía náalícaténáwa cànacaalipináté iwàwacutáaná namànica. ³ Jesús yéetácadenámitéwa, néese imichàacatéwa yéetácáisi fícha. Yá imàcaca yáawawa apóstolnái íicácani. Cuarenta èeri imàacaté yàacawa yáawawa naicácani náalícaténátéwa báisiiri iyú cáucani. Yéewáidaca nía nacái neebáidáanápíná Dios itàacái namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁴ Idècunitàacá iyaca yàasu apóstolnái yáapichawa, yáté Jesús yàalàaca nía ipíchánaté namusúacawa Jerusalén iyacàlená fícha. Íimacaté nalí:

—Picúacué Espiritu Santo yàanàaca, yái Núaniri Dios íméericaté ìwali ibànùanápínacué piriwani, càitade iyúwa nùumáanacuéca piri. ⁵ Báisíta Juan el Bautista ibautizacaté wenàiwicanái ùni yáaculé. Quéwa mesúnamáita Dios ibànùacué piriwa Espiritu Santo, yái yàacawéeridéeripínacuéca píawa, ibautizacaténacué píiwitáise Espiritu Santo ichàini iyú — íimaca yái Jesúsca.

Jesús asciende al cielo

⁶ Néeseté idècunitàacá nàwacáidáyacacawa Jesús yáapicha, yá apóstolnái náimaca nasutáca néemíawani:

—Wáiwacali, ¿siùcatasica piwasáa wía romanonái fícha, wía judioca, yéewacaténá píata icúaca wáasu cáli néeséeyéi? —náimaca. ⁷ Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmítacué iwàwacutá píaliacawa càná èeri iricucaalí Núaniri Dios imànipínacué piri wawási. Abéerita Núaniri Dios yáaliéricawa. Càmita icàlida áibanái iríni càná èeri iricucaalipínái. Càmitacué iwàwacutá píaliacawa. ⁸ Quéwa Espiritu Santo iwàlùapínacué piwàwaliculéwa, yái yèeripínacuéca pichàiniwa chènuniiséericawa, yéewanápínacué pí picàlidaca nuináwaná ìwali, ipíchánacué cáaluca píicáca wenàiwicanái. Càitacué nacái picàlidapíná nuináwaná ìwali Jerusalén iyacàlená iricu, Judea yàasu cáli néenibàa nacáiwa, Samaria yàasu cáli néenibàa nacái, nía nacái yácalé dèecubàanaméeyéica, cháí èeri iricu —íimaca nalí yái Jesúsca.

⁹ Idècanáamité càí íimaca, idècunitàacá naicáidaca irí, yá imichàacatéwa náicha chènuniré. Yá iwàlùacawa acalèe yèewiré, càmita quirínama nadé naicácani. ¹⁰ Idècunitàacá Jesús imichàacawa, yá naicáidaca yáamísewa chènuniré. Yá pucháiba asianái cabalèenaméeyéi íbàle namàacaté nàwawa apóstolnái íicáca nía. ¹¹ Yá náimaca apóstolnái irí:

—Píacué Galilea yàasu cáli néeséeyéica, ¿cánacué píbàlúa píicáidaca chènuniré? Yái Jesús siùquéerica tàacáwa imichàacawa chènuniré pèewísecué, yàanàpiná àniwa acalèe yèewíse càide iyúwa pídenéacué píicácawa imichàacawa —náimaca níái àngelca.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹² Néeseté apóstolnái yèepùacawa dúli íinatáise, ípidenéchúa Olivos, olivo inàlìmanáca. Yá nàacawa Jerusalén iyacàlená néré. Uái dúli yáawinéechúacawa mawíenita Jerusalén iyacàlená fícha, batéwa abéeri kilómetro idècuni, càiride iyúwaté judionái íiwitáise imàcáaná nèepunicawa sábadò iricu nayamáidacatáicawa. ¹³ Nàanàacaté yácalé néré, yá macáita nayamáacawa abéeri capí imàdàaná iricu iyéerica chènunibàa cáli inàni fícha. Once namanúbaca níái asianáica iwàluyéicawa néré: Pedro, Juan nacái, Santiago nacái, Andrés nacái, Felipe nacái, Tomás nacái, Bartolomé nacái, Mateo nacái, Santiago nacái yái Alfeo írìca, Simón nacái, áibaalí ípidenéri Celote, Judas nacái, yái Santiago yéenasàrica. ¹⁴ Abédanamata náiwitáise náapichawáaca canánama nàwacáidáyacacawa nasutacaténá nàwawa Dios fícha mamàalàcata, náapicha nacái abènaméeyéi inanáca, Maria nacái, Jesús yáatúaca, Jesús yéenanái nacái.

¹⁵ Néenialíté Pedro imichàa íbàlùacawa nàacuèsemi, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, ciento veinte namanúbaca iwacáidáyacuéeyéicawa néré. Yá íimaca nalí: ¹⁶ “Píacué nuénánáica, idéca íchàbaca macáita càide iyúwa rey David itànàanáté Dios itàacái, Espiritu Santo inùmalicúse. Bàaluitécáiná David itànàaca tàacáisi Judas Iscariotemi ináwaná ìwali, yái yèericatéwa náiwitápu níái úwinái íbèeyéicaté Jesús presocaténaté namànicanì. ¹⁷ Yèepunicáinatéwa wáapicha, yái Judasmica. Íbaidacaté nacái Dios irí wáapicha”, íimaca yái Pedroca. ¹⁸ Sacerdote íwacananái iwènicaté abéeri cáli Judas yàasu plata iyú yái nèericaté irí platamica imàníricaté ìwalíise íbáyawanáwa. Imulacáacatéwa yái Judas íchécamica, yá

yúuwàcawa isubèriacawa ìwàlibàbàwa balánamái, iyapicúami imusúacawa lícha canánama. ¹⁹Néese, Jerusalén iyacàlená minaná yéemiacaalíté Judasmi iyáaná, yá nàaca lípidená yái cálica Acéldama, ímáanáca natàacái iyú: “Írái yàalu”. ²⁰Pedro itàaníca nalí àniwa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Pedro ímaca nalí: “Càité rey David itànàcaté tàacáisi Judas Iscariotemi ìwàli cuyàluta Salmos írìcu. David ímacaté:

‘Máisapínaca icapèemica, canácata iyéeripiná icapèemi írìcu’,
càité David itànàca. Itànàcaté àniwa:

‘Aiba wenàiwica àniwa íbaidapíná yáamiricubàami’,
càité David itànàca Salmos írìcu”, ímaca yái Pedroca.

²¹ Pedro idécanáamité icàlidaca nalíni Judasmi íináwaná ìwàli, yá ímaca nalí àniwa: “Íyéeyéica wéewi níái asianáca yèepuníyécátéwa wáapícha èeri imanùbaca idècunitàacá Wáiwacali Jesús iyaca wáapícha. ²²Yèepuníyécáwaca wáapícha Juan ibautizácatáiseté Jesús àta Wáiwacali imichàacatalétátéwa wáícha chènuniré. Càide iyúwaté rey David itànàanáté tàacáisi ímèerica: ‘Aiba wenàiwica àniwa íbaidapíná yáamiricubàami’, càita nacái iwàwacutá abéeri íbaidaca Dios írìpiná wáapícha Judas yáamiricubàami icàlidacaténá Jesús íináwaná ìwàli idéca imichàacawa yéetácáisi lícha”, ímaca yái Pedroca.

²³ Iná macáita Jesús yéewáidacaléca manùbéeyéi needáca nèewísewa pucháiba asianái. Abéeri ípidená José, áibaalí ípidená Barsabás, áibaalí ípidená nacái Justo, máisibaca ípidená. Yá nacái yàacawéerináca ípidená Matías. ²⁴⁻²⁵ Yá macáita nasutáca níawawa Dios lícha macáita namanùbaca iyúwa. Náimaca: “Wáiwacali, píacata yái yáaliéerica macái wenàiwica íiwitáise. Piasáida walí càirínácaalí néená níái pucháiba asianáca píwàwéeri íbaidaca píri iyúwa apóstol Judas yáamiricubàami, yái Judas íbaidacalémica Judas yúuquéricaté líchawa íbáyawaná íwalísewa, yàacaténátéwa yúuwichàacatalépináca, yái infiernoca”, náimaca nasutáca Dios.

²⁶ Néese, iyúwaté judío íiwitáise iyáaná, náucaca náichawa suerte píubanaméeyéi íba, náalíacaténátéwa càirínácaalí néená Dios yeedéericaté íbaidéeripinaté Dios írì náapícha níái apóstolca. Yá needáca náicha Matías, íbaidéeripiná Dios írì náapícha. Yácata doce apóstol yéenáca, yái Matíasca.

2

La venida del Espíritu Santo

¹ Néenialité judionái namánicaté nàasu cultowa ípidenéerica Pentecostés, yá macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa abéeri capii írìcu. ² Yátaté néemiaca manuiri sànsi chènuníseeri càide iyúwa wéemianá cachàiníri cáuli isàna. Macáita yáawinéeyéicawa capii írìcu néemiaca yái sànsica. ³ Yá naicáca quichái nacáiri ipèrùca manùba càide iyúwa waicáaná quichái. Yá quichái ipèrùca iseríacawa náiwita ìwàli nàalímáwanama, macáita níái wenàiwicaca. ⁴ Yá Espiritu Santo ìwàluacawa nawàwaliculé canánama, icùacaténá náiwitáise. Yá nadábaca nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalicuise áiba cáli néeséeyéi itàacái iyú, yái tàacásica càmiirítécáwaca nadé náaliaca natàanica iyú, càide iyúwa Espiritu Santo imàacáaná nacàlidacani.

⁵ Néenialité áibanái judío iyaca néeni Jerusalén iyacàlená írìcu, yàanéeyéicaté macái cáli néese. Níái judíoca neebáidacaté Dios itàacái cáaliacáiri iyú. ⁶ Judionái yéemiacaacáita yái sànsi chènuníseerica, yá manùba nàwacáidáyacacawa capii néré. Néemiaca apóstolnái, áibanái nacái náapichéeyéica, nacàlidaca nalíni natàacái imanùbaca iyú. Macái wenàiwica yéemiaca itàacáiwaca. Nàináidacawa manuísiwata néemiaca natàacáiwaca, níái manùbéeyéica judíoca yàanéeyéicaté capii néré. ⁷ Yá judionái nasutáca néemiawa níawáaca:

—¿Càinásica yéewaná natàanica watàacái imanùbaca iyú? Ewita Galilea yàasu cáli néeséeyéicáaníta nía canánama, càicáaníta natàanica watàacái imanùbaca iyú. ⁸ ¿Càinásica yéewaná nàalímá nacàlidacani watàacái iyú? ⁹ Manùba cáli néeséeyéi wía: Partia yàasu cáli, Media yàasu cáli nacái, Elam yàasu cáli nacái, Mesopotamia yàasu cáli nacái, Judea yàasu cáli nacái, Capadocia yàasu cáli nacái, Ponto yàasu cáli nacái, Asia yàasu cáli nacái, ¹⁰ Frigia yàasu cáli nacái, Panfilia yàasu cáli nacái, Egipto yàasu cáli nacái, Libia yàasu cáli néeséeyéi nacái, iyéeyéica mawíénita Cirene yàasu cáli írì, Roma iyacàlená minaná nacái ipáchiéyéica iyaca cháí, ¹¹ áibanái nacái judíosíwanái, áibanái nacái càmiyéica judío iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa neebáidacaténá Dios itàacái iyúwaca judíosíwanái, Creta yàasu cáli néeséeyéi nacái, Arabia yàasu cáli néeséeyéi nacái. Manùba cáli néeséeyéica wía, quéwaca macáita wáalímáwanama wéemiaca natàanica watàacái iyú nacàlidaca ìwàli yái Dios imànínáca cayáberí íiwitáise cachàiníri iyúwa —náimaca nalíwáaca.

¹² Níái manùbéeyéi wenàiwicaca, càmitaté náaliwaca càinácaalí iyú yéewaná apóstolnái càì natàanica madécaná tàacáisi iyú yéewanápiná manùbéeyéi cáli néeséeyéi yéemiaca itàacáiwaca. Nasutáca néemiawa níawáaca:

—¿Càinásica yéewaná càì natàanica? —náimaca nalíwáaca. ¹³ Abénaméeyéi quéwaca naicáanicáita apóstolnái iquíniná meedá. Iná náimaca:

—¡Icàméeyéica nía meedá! —náimaca naicáanica.

Discurso de Pedro

¹⁴ Néeseté Pedronái, níái docéeyéica imanùbaca apóstolca, namusúacawa manùbéeyéi yéewíse, níái ciento veinte namanùbaca yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidacaténá manùbéeyéi wenàiwica iríni. Yá Pedro icàlidaca nalíni cachàimíri tàacáisi iyú. Íimaca nalí: “Píacué, nuénánái judíoca, macáitacué pia nacái Jerusalén iyacàlená mīnanáica, péemlacué cayábani yái nucàlidéeripínacuéca píríwa. ¹⁵ Piyúunáidacuéca nacámaca níái wenàiwicaca. ¡Cámíríta! Canácata icàméeri mapísái yáawanáitacáawa a las nueveta. ¹⁶ Néese Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo càide iyúwa profeta Joel icàlidáanáténi bàaluité, itànàanáté tàacáisi Dios inùmaliçuése nacái. Dios íimacaté:

¹⁷ ‘Mawíenicaalí yái èeri imáalàacatáipínáwa, yá nubànùapíná Espíritu Santo wenàiwicanái irí canánama, yàacawéeridacaténá nía; iná yéewanápinacué péenibe nacàlidaca tàacáisi nunùmaliçuése; nubànùapíná tàacáisi ùculiyéi irí yéenáiwanasí nacáiri iyú, béeyéi irí nacái náamacani iríçuésawa.

¹⁸ Néenálipíná nubànù Espíritu Santo nùasu wenàiwicanái iwàwalliculéwa, yàacawéeridacaténá nía, aslanái, inanái, nacái, yéewanápiná nacàlidaca tàacáisi nunùmaliçuése.

¹⁹ Capíraléeri cáli iríçuwa nùasáidapíná naicá wawàsi nacalùadéeripíná naicáca, ínata nacái cáliquéi—írái, quichái, acalée nacáiri íisaca nacái.

²⁰ Yái èeri icamaláná catéeripínáwa, quéeri nacáíwa naiduéechúapíná quíirawaca càide iyúwa waicáaná irái, ipíchawáise nùasu èeri máini cayábéeri yáanàaca, caiyéiníneri nacái.

²¹ Quéwa macáita cawínacaalí wenàiwica isutéeyéica yáawawa núcha nuicáanápíná napualé, nuwasáapíná níawa nùasu yúuwichàacáisi íichawa’, íimacaté yái Diosca, càité profeta Joel itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuése.

²² ‘Iná péemiacué cayábani yái nucàlidéeripínacuéca píríwa, píacué israelítica: Píalíacuécawa machacàníri iyú càinacaalíté iyáaná pèewibàa, yái Jesúsca, Nazaret iyacàlená néeséerica. Dios idéca yásáidacuéca píríni, píalíacaténáwa Jesús iwali, abéeri Dios néeséericaní, yái Jesúsca. Dios imàacacaté Jesús imànica máiníri cayábanaméeri wawàsi, càmíríca wenàiwica idé imànica, yásáidacaténacué píri Dios ibànùacani. ²³ Ewitacué píalíacáanítatéwa iwali Dios néeséericaní, càicáanítacué píibàacaténi, pinúacaténáni. Quéwa bàaluitésíwa Dios ínàidacatéwa imàacáanápíná áiba wenàiwica iyúudàacuéca píibàaca Jesús presoíri iyú, yéewanápinacué píimàacaca báawanaméeyéi aslanái itàtàacani cruz iwali. ²⁴ Quéwa Dios iwásàacaté Jesús yéetácáisi íicha, yáté imichàidaca Jesús yéetácáisi íicha càmícáiná yéetácáisi yáalímá imawèniadacani. ²⁵ Yáté rey David icàlidacaté tàacáisi Jesús iwali Dios inùmaliçuése. Jesús íimacaté Dios irí:

‘Nucuèriná Dios, núalíacawa píyáanápíná núapicha càiripínáta, píacawéeridaca nacái núa. Iná canácata yáalíméeri imàacaca nugaláacawa píicha, pía Nucuèriná Diosca.

²⁶ Iná yéewa casíimáica nuwàwa, yásí nucántàa nacái casímíri iyú. Yá máini manuíca nuñáidapínacawa nuwàwawa píwali,

²⁷ càmícáiná píimàacapíná núa càliculli irícu. Càmita nacái píimàacapíná ibadácawa yái nuínaca, núa píasu wenàiwicaca mabáyawanéerica.

²⁸ Pídéca píimàacaca cáuca núa, yá nuyanídapínacawa nùyacaalípináta píapícha’, íimacaté yái Jesúsca, càité David itànàaca Jesús itàacái.

²⁹ ‘Píacué nuénánáica, macáitacué wáalíacawa wàawirimi rey David yéetacatéwa, yáté nabàliacani. Siúcade macáita wía judíoca wáalíacawa alénácaalí David yáasu càlicullimi iyaca cháí wèewibàa. ³⁰ Profetacaté yái rey Davidmíca, yá yáalíacatéwa nacái Dios imànícate wawàsi David yáapícha càmíetacanéeri iyú imàacáanápínáté rey David itaquérínámi icúaca israelítanái David yámíricubàami. ³¹ David icàlidacaté yái tàacáisi Dios inùmaliçuése, càide iyúwa David idéca nacáicaalí ííaca macáita yái ichàbàanápínacawa. Iná yéewa rey David icàlidacaté tàacáisi íiméerica Mesías icáucáidacani, yái israelíta icuèrinápínaca. David íimacaté nacái Mesías càmínápínáté iyamáawa càliculli irícu, càmínápínáté nacái íinámi ibadáwa. ³² Yái Jesúsca, Dios idéca icáucáidacani, yá nacái macái wía, wadéca waicáca cáucani. ³³ Dios idéca imichàidaca Jesús chènuniré, imàaca nacái yáawinacawa yéewápuwáise Dios irí, icúacaténá macáita Dios yáapícha chènuniré. Yá càide iyúwaté Jesús icàlidáaná walíni, Wáaniri Dios idéca imàacaca Jesús ibànùaca walí Espíritu Santo. Siúca èeri pídécuéca péemlaca, píicáca nacái càinácaalí iyú Espíritu Santo icúaca wenàiwicanái ííwítáise. ³⁴ Wáalíacawa Mesíascani yái Jesúsca, Dios ibànùeripínacaté icúacaténá wía, yácáiná rey David càmítaté imichàawa chènuniré ícáuca yáapíchawa, quéwa David icàlidacaté tàacáisi Mesías iwali Dios inùmaliçuése. David íimacaté:

‘Wacuèriná Dios íimacaté Nuiwacali irí: Píawinawa núapícha nuéwápuwáise pícuàcaténá núapícha macáita,

³⁵ idécunitáca numawèniadaca píicha macái píùwidenáíwa, íimaca yái Diosca’,

càité David ímaca.

³⁶ “Píacué macái Israel itaquénáinámica, iwàwacutácué píaliacawa báisírnicani: Yái Jesúsca, pinuéricatécué cruz iwali, yácata Dios imáaquérica Wáiwacalipiná, Mesías nacái, yái wacuérinápínaca, wía judíoca”, ímaca yái Pedroca.

³⁷ Néese níái wenàiwica iwacáidáyaquéeyéicawa néré, néemiácáiná Pedro yàasu tàacáisi, íná máini achúmaca nawàwa nabáyawaná iwaliwa. Yá nasutáca néemiawa Pedro, apóstolnái nacái. Yá náimaca nalí:

—Píacué wéénánáica, çcàináica iwàwacutá wamànica? —náimaca. ³⁸ Néese Pedro ímaca nalí:

—Píwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná. Pibautizácué nacáiwa Jesucristo ípidená iwali píasáidacaténácué peebáidaca itaacái. Yási Dios imáacacué iwàwawa pibáyawaná ícha. Ibànùapínácué píri Espíritu Santo icúacaténácué píiwitáise. ³⁹ Yái Espíritu Santoca, Dios iwàwéricuéca yàaca píri, péenibe irí nacái, nalí nacái macáita iyéeyéica déeculé, yácáiná Dios ibànùapíná Espíritu Santo nalí canánama, cawinácaalí Wacuériná Dios iwàwéeyéica imáidaca yàasunáipínáwa —ímaca yái Pedroca. ⁴⁰ Càita Pedro icàlidaca nalíni déecuírí iyú, yàlàa nacái nía. Ímaca nalí:

—Píwènúadacué píiwitáisewa ipíchaná Dios yúuwicháidacuéca pía náapícha níái cabáyawanéeyéi wenàiwicaca —ímaca yái Pedroca.

⁴¹ Ináté níái yeebáidéeyéicaté Pedro yàasu tàacáisi, nabautizácué. Tres mil namanúbaca níái yeebáidéeyéicaté Jesús itaacái yáté èerica. ⁴² Nàwacáidáyacacawa náapícha áibanái yeebáidéeyéica néemiácáténá apóstolnái yéewáidáná nía. Yá macáita neebáidaca cachàiniwaca. Abédanamata nacái náiwitáise, nàaca nacái nalíwáaca nàasuwa. Nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios ícha, nawacúacaténá nàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca, nawàwalicaténá Jesús yéetácatéwa náichawalíná.

La vida de los primeros cristianos

⁴³ Néeseté apóstolnái ichùnìaca yàacawa manúbéeyéi cáuláiquéeyéi Dios íiwitáise iyú. Dios imáaca nacái namànica manùba cachàiniíri iyú càmiíri wenàiwica idé imànica. Iná Jerusalén iyacàlená mìnánái cáaluca nawàwa nàináidacáwacawa canánama. ⁴⁴ Macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itaacái, abédanamata náiwitáise, nàaca nacái nalíwáaca nàasuwa. ⁴⁵ Yá nawéndaca nàasuwa càinácaalí nadènièrica nawacúacaténá iwènináami catúlécaneéeyéi irí yeebáidéeyéica Jesús. ⁴⁶ Eeri imanúbaca nàwacáidáyacacawa templo iriculé nàacáténá Dios irí cayábèeri. Nàwacáidáyaca nacáiwa nacapèe iriculéwa nawacúacaténá nàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca nawàwalicaténá Jesús yéetácatéwa náichawalíná. Yá nayáaca nayáacaléwa náapíchawáaca casíimáiri iyú nawàwalicúisewa. ⁴⁷ Jerusalén iyacàlená mìnánái cáimiétaquèeri iyú naicáca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itaacái. Eeri imanúbaca Wáiwacali iwásáaca áibanái wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha néenánáicaténá nía, níái yeebáidéeyéica Jesús itaacái.

3

Un cojo es sanado

¹ Aiba èerité Pedro, Juan nacái nàacawa templo néré a las trescatáica táicalé càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná nasutáca níawawa Dios ícha èeri imanúbaca. ² Macái èeri imanúbaca iyacaté néré abèeri asiali èeruírí yàabàli, quéwa yáta imusúanátawa. Eeri imanúbaca áibanái itécani templo inùma nérépiná, yái templo inùma ípidenátáica Hermosa. Néré isutáca plata wenàiwicanái ícha, níái iwàluéyécawa templo iriculé. Isutáca náicha plata iwènicaténá iyáapínáwa. ³ Iicáca Pedro, Juan nacái iwàluéyéiwa templo iriculépiná, yá isutáca náicha plata. ⁴ Idècunitáacá isutáca náicha plata, yá naicáidaca irí. Pedro ímaca irí:

—Píicáida walí —ímaca yái Pedroca. ⁵ Yái asiali èeruírí yàabàli íicáidaca nalí machacànita, iyúnáidacáiná nàapínaca irí plata. ⁶ Quéwa Pedro ímaca irí:

—Canáca nulí plata, orocáaníta canácata nulíni. Numànica píriwa yái núaliméerica numànica. Núumaca píri Jesucristo Nazaret iyacàlená néesèeri inùmalicúise, yái ichàniadèerica núa, nuchùnìacaténá pía, pimicháawa píipíná —ímaca yái Pedroca.

⁷ Yá Pedro íbàaca asiali icáapi yéewápuwáisèeri, yá Pedro imicháidaca ibàlùuwa yái asialica. Idècunitáacá imicháacawa yái asialica, yáta cachànica yàabàli. ⁸ Yá ipisia ibàlùacawa. Yá idábaca lípinaca. Iwàlùacawa Pedronái yáapícha templo iriculé, ipislaníca nacái yàacawa, yàaca Dios irí cayábèeri néeninamata. ⁹ Macáita wenàiwica iyéeyéica templo iricu naicáca lípináanica. Néemíaca nacái itaacái yàaca Dios irí cayábèeri. ¹⁰ Nàináidacawa manuísíwata naicáidaca irí, cáalu nacái nàináidacawa nawàwawa iwali, yái asiali ichàbàanácawa, náaliacáinatéwa Dios íiwitáise iyaca néré, náaliacáiná naicácani yái asialica, náaliacáiná nacáiwa iwali yáawinánáirimicawa isutáca náicha plata templo inùma néré ípidenátáica Hermosa.

Discurso de Pedro en el Pórtico de Salomón

¹¹ Yáí asìali éuerúricaté yàabàlìmi, ichùnièricatéwa, càmita iwàwa nàacawa fícha yáí Pedroca, Juan nacáí. Nabàlùacawa abéeri imàdàaná néeni templo iricuírì. Yáí imàdàanáca lípidenácáté Pórtico de Salomón. Madécaná wenàiwica náináidacawa manuísíwata néemiaca Pedronáí iináwaná, iná napiacawa néré naicácáténá nía. ¹² Néese Pedro iicácáiná nàwacáidáyacacawa, yá íimaca nalí: “¿Cánásicúe máini píináidacawa manuísíwata piicáidaca walí, piacúe israelitaca? Picácué píináidawa wadéca wachùniaca yáí asialica wáiwitáise iyúwa meedáta. ¡Càmírita! Càmita nacáí wadé wamàacaca lípinaca íwalíse yáí wamànínáca culto Dios irí. ¹³ Achúmatàacáwa nucàlidacué píriwani càinácaalí yéewaná lípinaca. Péemiacué cayába quéechacáwa: Wacuèriná Dios, yáí Dios wàawirináimi Abraham, Isaac nacáí, Jacob nacáí nèericaté icàaluíná, yácata imàaquéerica Jesús iyaca cáimiétacanéeri iyú náicha canánama, íbaidéerica Dios irípiná. Yáí Jesúsca presocatécué pimànicani, pimàacacáténáté càmiyeyí judío inúacani, níái icuèyeyíca wàasu cáli. Néeseté gobernador Pilato iwàwacaalíté iwasàaca Jesús, yá pítaanícátécué báawéeri iyú Jesús íwali, iná càmitatécué pimàaca Pilato iwasàacani. ¹⁴ Càmitacué písutá Pilato iwasàanápínáténi, yáí Jesús mabáyawanéerica imànírica càide iyúwa Dios ichùullaná. Néeseté písutácuéca Pilato fícha iwasàanápínátécué píri abéeri inuèricaté wenàiwica. ¹⁵ Càita pínuacátécué yáí yèerica wacáuca càmiri imàaláwa. Quéwa Dios imíchàidacáténi yéetácáisi fícha. Wía nacáí, wadéca waicáca cáucani, yáí Jesúsca. ¹⁶ Siúcade yáí asìali píquèericúca cháí, píalièricú nacáí piicáca, idéca ichùniacawa cachànicaténáí Jesús lípidená íwali, lípinacáténá, yeebáidacáiná Jesús itàacáí. Dios idéca imàacaca wachùniacani cayába, càide iyúwa píicàanacué macáitani, weebáidacáiná Jesús itàacáí.

¹⁷ “Piacué nuénánáica, núaliacuécawa píwali, píwacanánáí nacáí pínuacaalítécué Jesús, càmitacué báisiri iyú píaliacawa cawinácaalí yáí pínuèricatécuéca. ¹⁸ Quéwa Dios imàacacátécué pimànica càide iyúwaté yàasu profetanáí canánama nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalcuíse íwali yáí yàasu Mesíasca. Náimacaté iwàwacutàanápínáté Mesías yéetácawa, yáí wacuèrinápínáca Dios ibànuerica walí, wía israelitaca. ¹⁹ Iná, píwènúacuéwa Dios irí àniwa, píwènúadacué nacáí píiwitáisewa Dios irípiná yéewacáténacué imàacaca iwàwawa píbáyawaná fícha. Píwènúadacaalícué píiwitáisewa píbáyawaná fíchawa caquialéta, yá cawàwanáta Wacuèriná Dios imàacapínacué píyaca matuíbanáiri iyú. ²⁰ Píwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná yéewanápínacué Dios ibànúaca píatalé Jesús, yáí Mesíasca. Bàaluité Dios líináidacawa imàacàanápínacué picuèrinápínacani, piacúe israelitaca. ²¹ Quéwa iwàwacutá Jesucristo iyamáacawa chènuniré àta Dios ichùniacataléta macáí wawási càide iyúwaté profetanáí ímàaná Dios inùmalcuíse, níái Dios yàasu profetaca íbaidéeyéicaté Dios irípiná bàaluité èeri. ²² Càité profeta Moisés íimaca wàawirináimi irí: ‘Aibaalípiná Wacuèriná Dios ibànùapínacué píri profeta péenátacuéwa, nuíwítáise nacáirica. Peebáidacué Macáita càide iyúwa ichùullaná pimànica. ²³ Macáí cawinácaalí càmiyeyíca yeebáida iyúwa yáí profetaca ichùullanápíná, Dios yúuwichàidapíná níawa càiripínáta’, íimacaté yáí Moisésca.

²⁴ “Yá macáita profetanáí, yáí Samuel, nía nacáí profetanáí Samuel yáamíisàna nacàlidacaté Mesías yéenáiwáná íwalipínáté. ²⁵ Profetanáí nacàlidacaté tàacáisi Dios inùmalcuíse ímèericaté Dios ibànùanápínacué píatalé picuèrinápíná. Siúca idéca ibànùacuéca píataléni càide iyúwaté ímàaná. Dios imànicaté wawási cáimiétacanéeri iyú wàawirináimi yáapícha imànínápínacué píri cayábéeri, piacúe nataquénánámica. Siúcade idéca imànicuéca píri cayábéeri càide iyúwaté ímàaná. Yácáiná Dios íimacaté wàawirimi Abraham irí: ‘Pitaquénáináimi íwalíse numànipíná cayábéeriwa macáí èeri m̀nanáí irí’, càité íimaca yáí Diosca. ²⁶ Idécanáamité Dios imíchàidaca líriwa yéetácáisi fícha, yá ibànùaca wía wacàlidacáténacué píri iináwaná íwali quéechatécáwa, imànicaténacué píri cayábéeri, piacúe israelitaca, yéewanápíná macáitacué píwènúadaca píiwitáisewa píbáyawaná fíchawa”, íimaca yáí Pedroca.

4

Pedro y Juan ante las autoridades

¹ Idècunitàacá Pedro, Juan nacáí nacàlidaca yáí tàacáisi wenàiwicanáí irí, yá sacerdotenáí nàanáca néré, yá nacáí úwi íiwacalíná, níái úwi icuèyeyíca templo, abenáméeyéí saduceo nàanáca nàapícha nacáí. ² Calúaca nía yácáiná Pedro, Juan nacáí néewáidaca wenàiwicanáí tàacáisi iyú ímèerica Dios idéca yásáidaca báisiri iyú icáucaidàanápíná yéetéyeyímiwa, Dios icáucaidacáináte Jesús. ³ Yá úwináí náibàaca nía, presoca namànica Pedro, Juan nacáí. Namàacaca nía presoíyeyí ibànalicu, máincáiná catáca yàacawa, iná namàacaca nía néré táiyápinama. ⁴ Quéwa manúbeyeyí néená yéemièyeyícaté Pedro icàlidáaná nalíni, neebáidaca Jesús itàacáí. Macáita níái yeebáidéeyeyíca Jesús itàacáí batéwa cinco mil namanúbaca níawami asíanáita. Càmita naputàa càisimalénácaalí inanáí, sùmanáí nacáí yeebáidéeyeyíca Jesús.

⁵ Néese mapisáináimi àniwa, judío íiwacanánáí sacerdotenáí, judío icuèrinánáí béeyeyí nacáí, áibanáí nacáí yéewáidéeyeyíca wenàiwica templo iricu nàwacáidáyacacawa Jerusalén íyacàlená néré. ⁶ Iyacaté néré náiwacanánáí yéewi Anás, yáí sacerdote íiwacalínáca. Nàyaca néré áibanáí

sacerdote nacái: Caifás, Juan nacái, Alejandro nacái, áibanái nacái sacerdote íiwacanánái yéenanáisiwa macáita. ⁷ Néese nachùullaca natéca nàatalé Pedro, Juan nacái. Yá namàacaca Pedronái nabàlùacawa nàacuésemi. Yá nasutáca néemiawa Pedronái. Náimaca Pedronái irí:

—¿Cawiná íiwitáise iyú pidécué càì pimànica? ¿Cawinácué ichùullia pimànica càiri wawási? —náimaca. ⁸ Néese Espiritu Santo icùaca Pedro íiwitáise. Yá icàlidaca nalíni:

—Píacué nuénánái judío íiwacanánáica, wacuèrinánái béeyéica nacái: ⁹ Pidécuéca pisutáca péemiawa wía íwali yái wamàinínáca cayábéeri cúláiquéeri irí, píaliacaténácuéwa cànácaalí yéewaná asiali ichùnìacawa. ¹⁰ Uwé, wacàlidacué píriní yéewanápiná macáita Israel itaquénáinámi náaliacawa. Yái asialica iyéerica cháì macáita wenàiwicanái yàacuésemi, idéca ichùnìacawa Jesucristo Nazaret iyacàlená néeseeri ípídená íwali, Jesús ichùullacáiná wachùnìacani, yái Mesíasca Dios ibànuèrica walí wacuèrinápináca, wía judioca. Pinúacatécué Jesús cruz íwali, quéwa Dios icáucáidacaténí. ¹¹ Píacué nuénánáica israelita íiwacanánáica, báawacatécué píicáca Jesús, piyúunáidacáinacué canáca iwèni, quéwa Dios idéca imàcaca máini cachàiníri náicha canánama, yái Jesúsca. Péemiacué comparación: Càicuéca piade iyúwa wenáiwica imánífyéica íba icapèená. Nayúunáidaca báawaca abéeri íba, íná náucaca náichawani. Néese yái íbaca máini iwàwacutácawa capíi irípiná áiba íba ícha canánama. Càita nacái Dios idéca imàcaca máiníri cáimiétacanáca náicha canánama yái Jesúsca, éwitacué piyúunáidacáaníta canáca iwèni. ¹² Canácatá áiba Jesús ícha yáaliméeri iwasaaca wía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, canáciná áiba Jesús ícha cháì èeri irícu Dios imàaqueeri iwasaaca wía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha —ímaca yái Pedroca.

¹³ Idécanámi náiwacanánái yéemiaca Pedro, Juan nacái nacàlidáaná macàaluínátani Jesús iináwaná íwali, yá náiwacanánái nánáidacawa manuísíwata néemiaca Pedronái itàanica cáaliacáiri iyú, níacáiná náiwacanánái náaliacawa càmítaté Pedronái yéewáidawa judionái yàasu escuela irícu, íbaidéeyéica meedá nía nacái. Yá nawàwalica Pedronái nèepunicatéwa Jesús yáapícha. ¹⁴ Yái éeruicáté yàabàlimi nacái ichùnìericatéwa ibàlùacawa néré náapícha, íná judío íiwacanánái càmítaté náalimá natàanica báawéeri iyú Pedronái íwali. ¹⁵ Néeseté níái iwacáidáyacuéyéicawa nachùullaca úwinái namusúadaca Pedronái méetáucuta náicha achúmáanata. Yá namusúadaca Pedronái. Néese sacerdotenái natàanica náapichawáca Pedronái íwali. ¹⁶ Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinápinásica wamàni nalí, níara asianáica? Macáita Jerusalén iyacàlená mìnánái náaliacawa nadéca namànica yái càmíríca wenáiwica idé imànica. Iná càmíta yéewa wáimaca càmítasa namàni càiri wawási. ¹⁷ Quéwa iwàwacutacué wàaláca nía cachàiníri iyú ipíchaná nacàlidaca siúcáise de Jesúsmi iináwaná íwali, ipíchaná macái wenáiwica nacàlidaca nalíwáaca mamàalàacata asiali iináwaná íwali, yái éeruicáté yàabàlimi nachùnìerica —náimaca.

¹⁸ Néese namáidaca Pedronái àniwa. Yá nàalàca nía ipíchaná nacàlidaca Jesús iináwaná íwali, ipíchaná nacái néewáidaca wenáiwica Jesús íwali. ¹⁹ Quéwa Pedro, Juan nacái náimaca nalí:

—Wadéca wáináidacawa wamàinínápiná càide iyúwa Dios ichùullaná wía. Néese píaliacuécawa càmíta wadé weebáidacuéca pítaacái Dios itàacái ícha. ²⁰ Càmita yéewa masánaca wía. Iwàwacutá wacàlidaca íwali yái waiquéerica, wéemièri nacái —náimaca níái Pedronáica.

²¹ Néese náiwacanánái nàalàca nía cachàiníri iyú, nabàuliaca nàuwichàidáanápiná Pedronái càmicaalí namàni càide iyúwa nachùullaná nía. Néese namàacaca Pedronái namusúacawa náicha. Càmita náalimá nàuwichàidaca Pedronái yácáiná macái wenáiwica yàca Dios irí cayábéeri íwali yái asiali ichùnlanáca. ²² Yái asiali ichùnìericatéwa Dios íiwitáise iyú idèniacaté cuarenta camuí ichàbaníse.

Los creyentes piden confianza y valor

²³ Néeseté Pedro, Juan nacái idécanáamité nàacawa náicha, yá nàacawa nàwacáidáyacacawa nàacawéeyéiná yáapíchawa. Pedronái icàlidaca nalí macáita yái sacerdote íiwacanánái ímáanacaté, nía nacái judío icuèrinánái béeyéica. ²⁴ Néemiacanáami, yá macáita nasutáca níawawa Dios ícha abédanamata macáita namanúbaca iyúwa. Náimaca: “Wacuèriná Dios, cachàiníri náicha canánama, píacata yái imáníricaté capíraléeri cáli, chá nacái èeriquéi, manuíri úni nacái, canánama wawási nacái iyéerica. ²⁵ Pía Wacuèriná Diosca, bàaluté Espiritu Santo icùaca píasu wenáiwica rey David íiwitáise, yáara wàawirimica, yéewacaténáté icàlidaca tãacáisi pinùmalcuíse. David íimacaté:

‘Canápináta meedá càmíiyéi israelita namànica ùwicái Dios ípunita. Canápináta meedá israelitanái nánáidacawa namàinínápiná ùwicái, càmicáiná náalimá namawèniadaca náichawa Dios.

²⁶ Aibanái èeri mìnánái icuèrinánái, náiwacanánái nacái nàwacáidáyacacawa namànicaténá ùwicái Wacuèriná Dios ípunita, ípunita nacái yái Dios yàasu Mesíasca, Dios ibànuèripínaca icúacaténá israelitanái’, càité ímaca yái Davidca.

²⁷ “Báisíta macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté profeta rey David itànaanaté tàacáisi Dios inùmalcuise: rey Herodes, gobernador Poncio Pilato nacái nàwacáidáyacacawa cháí Jerusalén iyacàlená iricu náapicha níai càmíiyéica israelita, israelitanái nacái, nanúacaténá Piiri Jesús, piasu wenàiwica mabáyawanéerica, yái Mesíasca pibànùericaté icúacaténá israelitanái. ²⁸ Càité namànica macáita càide iyúwaté píináidáanáwa iwàwacutáanápínaté ichàbacawa. ²⁹ Siúcade pia Wacuèriná Diosca, péemia natàacái yái nabàulianáca nàuwicháidáanápíná wía. Pichàiniada wía, wía piasu wenàiwicaca wacàlidacaténá pitàacái mamàalàacata, macàaluínátani nacái yái Jesús iináwanáca. ³⁰ Pimàaca wachùnìaca cáuláiquéeyéi pichàini iyúwa. Pimàaca nacái wamànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica Jesús lípidená iwali weebáidacáiná yái Piiri Jesús mabáyawanéerica, íbaidéerica nacái píripíná”, còi nasutáca níawawa Dios ícha.

³¹ Néeseté idécanáami nasutáca níawawa Dios ícha, yá icusúacawa yái caplica nàwacáidacàaluca, yá Espíritu Santo icúaca náiwitáise macáita. Yá cachànica nawàwa, nacàlidaca Dios itàacái macàaluínátana.

Todas las cosas eran de todos

³² Abédanamata náiwitáise náapichawáaca níai manùba wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Canácata néená imáisanièri yàasuwa áibanái ícha, áibanái imáapuacalíté wawási. ³³ Apóstolnái nacái namànicaté madécaná Dios ichàini iyú, mamàalàacata nacàlidaca nacái Wáiwacali Jesús iináwaná iwali icáucàacatéwa. Yá Dios imànica cayábéeri nalí macáita manuísiwata. ³⁴⁻³⁵ Canácata nëewi áiba imáapuèri wawási, niacáiná cawinàcaalí idènièyécaté bànacalé yàaluná, capli nacái, nawéndaca nía, yá natéca iwènináami apóstolnái yàatalé. Yá apóstolnái nawacúaca iwènináami catúulécanéeyéi irí, àta càisimalénàcaalí namàapuèrica. ³⁶ Càité iyaca nëewi abéeri levita lípidenéerica José, íbaidéericaté Dios yàasu templo iricu, abéeri Chipre yàasu iwàwata néeséeri. Apóstolnái nàacaté nacái lípidená Bernabé. (Yái lípidená Bernabé ímáanáca: “Yái asiali ichàiniadéerica wawàwa” ímáanáca). ³⁷ Yái Bernabé idèniacaté bànacalé yàaluná, yá iwéndacani. Yá itéca iwènináami apóstolnái yàatalé nayúudacaténá catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

5

El pecado de Ananías y Safira

¹ Quéwa, iyacaté áiba asiali lípidenéericaté Ananías, yàacawéetúa nacái lípidenéechúa Safira. Náináidacawa nawéndáanápíná bànacalé yàaluná, yá nawéndacani. ² Yái asiali yeedáca iríwa iwènináami yééná, yá itéca nacái yééná apóstolnái yàatalé, yá imàacaca nalíni nawacúacaténáni catúulécanéeyéi irí, icàlidaca nacái nalíni idécasa imàacaca macáita iwènináami. Yàacawéetúa nacái úaliacawa iwali úacawéeri yeedáanáca iríwa yééná. ³ Néese Pedro ímaca irí:

—Ananías, ¿cáná pimàaca Satanás ichùulìaca píiwitáise pimànicaténá pichìwawa Espíritu Santo irí? Pidéca picàlidaca walí píináwanáwa pitécasa wàatalé macáita iwènináami, quéwa pidéca peedáca píriwa iwènináami yééná yái piwéndéerica piasu cálimicawa. ⁴ Yáara bànacalé yàalunámica piásusiwataté, càmítaté iwàwacutá piwéndacani, càmicaalí còi piwàwa. Néese pidécanáamité piwéndacani, yáté piásusiwata yái iwèninámica. Càmítaté iwàwacutá pimàaca macáitani ofrenda iyú càmicaalí còi piwàwatá. ¿Cáná yéewa píináidacawa pimànica yái báawéerica? Càmítaté pimàní pichìwawa abéta wenàiwicanái iríta, néese pidéca pimànica pichìwawa Dios irí nacái —ímaca yái Pedroca.

⁵ Yéemiacanacáitani, yáta Ananías yéetáacawa íbàlùacawa, yá ichéecami yúuwàacawa. Macáita yéemièyéica iináwaná yéetáanáwa, yá cáaluca nía macáita manuísiwata. ⁶ Néese abénaméeyéi úuculliyéi yàanàaca, yá nëepùaca ichéecami wáluma iyú. Yá natéca nabàllawani.

⁷ Másiba hora idénáami, yá Ananías yàacawéetúami ùanàaca uwàlùacawa néré nàwacáidacàalu iriculé. Càmíchúaca yáaliíwa yái ichàbánáca. ⁸ Néese Pedro isutáca yéemiíwa úa:

—Picàlida nulíni, ¿piwéndacalítécué yáara bànacalé yàaluná, peedátésicué yái iwèninámica picàlidéerimicué walíni? —ímaca yái Pedroca. Yá úumaca irí:

—Báisíta, wadéca wamàacaca ofrenda iyú macáita yái iwèninámica weedéerica —úmaca. ⁹ Néese Pedro ímaca ulí:

—¿Cánacué yéewa abédanamata píiwitáise píapichawáaca píalímáidáanápínacué piicáwa Espíritu Santo, yái Wáiwacali íbànùerica walí? Aca néese níara siùqueeyéica tàacáwa yàaca íbàllaca piacawéerimi. Siúca nacáide natépiná nabàllawa píaca —ímaca yái Pedroca.

¹⁰ Yáta uetáacawa ubàlùacawa, yá uchéecami yúuwàacawa Pedro yàabàli idaní. Nawàlùacawa néré níai úuculliyéica, yá nàanàaca uchéecami. Yá natéca nabàllawa úa úacawéerimi idaníbàwa. ¹¹ Néese macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái, macáita nacái áibanái yéemièyéica yái ichàbánáca, yá cáaluca nía manuísiwata.

Muchos milagros y señales

¹² Apóstolnái namànicatè nàacawa madécaná cayábéeri wawàsi wenàiwicanái irí, Dios íiwitáise iyú. Nàwacáidáyacacawa abéeri imàdàaná iriculé templo iricuírica. Yái imàdàanáca íipidenácaté Pórtico de Salomón. ¹³ Abénaméeyéi cáaluca nēepunicawa apóstolnái yáapicha. Aibanái wenàiwica cayábaca naicáca apóstolnái cáimiétaquéeri iyú. ¹⁴ Manùbéeyéi wenàiwica neebáidacaté Wáiwicali itàacái, asianái, inanái nacái manùbéeyéi. ¹⁵ Iná nēepunida nàacawa cáuláiquéeyéi wenàiwica àyapulicubáa. Néese náawináidaca cáuláiquéeyéi yáalubáisi íinata, naliadaca nacái nía cusíduma nacáiri íinata. Nacùaca Pedro ichàbacawa néenibáa, imàacacatená icáapiwa nàwali, càmicaalí nacái Pedro itàaná ichàbawa nàwalíse, yéewacatenáté uláicái ichàbacawa náicha. ¹⁶ Manùbéeyéi wenàiwica nàanàca iyéeyéica mawiénita Jerusalén iyacàlená irí, natéca nacái néenánaiwa cáuláiquéeyéi, nía nacái wenàiwica demonio yúuwichàidéeyéica. Yá macáita cáuláiquéeyéi nachùnìacawa.

Pedro y Juan perseguidos

¹⁷ Néeseté sacerdote íiwacaliná, nía nacái saduceo yéénaca iyéeyéica yáapicha, calúaca naicáca apóstolnái, cayábacáiná wenàiwica naicáca apóstolnái sacerdotenái íicha. ¹⁸ Yá sacerdotenái náibàaca apóstolnái, yá nàucaca nía presoíyéi ibànaliculé. ¹⁹ Táiypita quéwa Wáiwicali yàasu àngel yàanàca yàacùaca presoíyéi ibàna inùma. Yá imusúadaca nía néese. Yá àngel íimaca nalí: ²⁰ “Piacuéwa templo iriculé. Picàlidacué wenàiwicanái iríni yái tàacáisica íiméerica Wáiwicali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha”, íimaca nalí yái àngelca. ²¹ Idécánámi néemlacani, yá nawàlùacawa templo iriculé mapisáita. Yá nadàbaca néewáidaca wenàiwicanái iyéeyéica néeni. Idécunitàacá nàyaca néré, néese sacerdote íiwacaliná, nía nacái yáapichéeyéica nàanàca templo néré, áiba imàdàaná iriculé quéwa. Yá nàwacáidaca Junta Suprema, níai israelita íiwacanánáica macáita. Yá nachùullaca úwinái yàaca yeedáca apóstolnái presoíyéi ibàna iricúise, natécacatená nía sacerdotenái yàatalépiná. ²² Úwináita quéwa nàanàca presoíyéi ibàna néré, yá canáca néeni níai apóstolca. Yá úwinái yéepùa icàlidaca náiwacanánái írìwani. ²³ Úwinái íimaca nalí:

—Wàanàca presoíyéi ibàna ibàlièricawa cayába yái inùmaca. Níai úwi nacùaca cayábani, yái inùmaca. Quéwa, wàacùaca waicáwa presoíyéi ibàna inùmaca, yá canáca iyéeri iricu —námica níai úwica.

²⁴ Idécánámi néemlacani, néese sacerdote íiwacaliná, úwi íiwacaliná nacái, níai úwi icuèyéica templo, nía nacái sacerdote íiwacanánáica, càmita nàalimá nàalíacawa ìwali càinácaalí íimáná, yá nasutáca néemlawa níawáaca càinácaalísica apóstolnái iyáaná. ²⁵ Néese áiba asiali yàanàca. Yá íimaca nalí:

—Níara asianáica píbàlièyecatécué presoíyéi ibànalicu, nabàlùacawa áiba imàdàaná iricu, cháí templo iricuírica. Néewáidaca nàyaca wenàiwica templo iricu —íimaca.

²⁶ Néese úwi íiwacaliná yàacawa úwinái yáapicha. Yá yeedáca níai apóstolca. Càmita quéwa inúdadáida nía, cáalucáiná úwinái íicáca wenàiwica, ípíchaná wenàiwica nanúaca úwinái iba iyú. ²⁷ Natéca apóstolnái Junta Suprema yàatalé. Néese sacerdote íiwacaliná íimaca apóstolnái irí:

²⁸ —Wadéca wachùullacuéca pía machacànita cachàiníri iyú càminápiná quirínama péewáidaca wenàiwicanái ìwali yàara asàlímica Jesúsca. Quéwa pidécuéca péewáidaca Jerusalén iyacàlená mìnánái canánama. Píwàwacué nacái picháawáaca waináwaná ìwali cabáyawanácasa wía ìwalíise yái yéetanácawa, yàara asàlímica —íimaca nalí. ²⁹ Quéwa Pedro, apóstolnái yáapichéeyéi nacái námica sacerdotenái irí:

—Iwàwacutá weebáidaca Dios itàacái, éwita wenàiwicanái ichùullacànita càminápiná càì wamàni. ³⁰ Wàawirináimi yàacaté Dios icàaluíná, yái Dios imichàidéericaté Jesús yéetácáisi íicha, yái Jesús pinuéricatécué cruz ìwali. ³¹ Quéwa Dios idéca imàacaca Jesús wacuèrinápiná, yéewanápiná Jesús icùaca wenàiwicanái canánama. Dios imàacaca Jesús Wáiwacalipiná, wía Israel itaquénáinámica. Dios nacái imàacaca Jesús iwasàaca wía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, yéewanápiná wawènúadaca wáiwitáisewa wabáyawaná íichawa, Dios imàacacatená iwàwawa wabáyawaná íicha. ³² Wáalíacawa báisírìciani yái tàacáisica, wacàlida nacái wenàiwicanái iríni, waicáicánani watúu iyúwa, yái Jesús, imichèericatéwa yéetácáisi íicha. Wacàlida ìwali yái waiquérica. Espíritu Santo nacái íicacaté macáita yái ichàbàanácátéwa, iná yéewa wacàlidacani Espíritu Santo inùmalicuise, yái Espíritu Santoca Dios ibànuèrica walí canánama, wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái —íimaca nalí yái Pedroca.

³³ Néese, idécánámi judío iwacanánái néemlacani, yái Pedro itàacáica, yá calúaca nía. Nawàwa nanúaca Pedronái. ³⁴ Iyacaté quéwa judío iwacanánái yéewi áiba asiali fariseonái yééná, íipidenéericaté Gamaliel. Yéewáidéeri wenàiwicanái Dios itàacái iyú, profeta Moisés itànéericaté. Càimiétacanéeri yái Gamalielca. Yá imichàa ibàlùacawa. Yá ichùullaca úwinái namusúadaca náichawa níai apóstolca achúmáanata. Yá úwinái imusúadaca apóstolnái. ³⁵ Néese, Gamaliel íimaca judío íiwacanánái irí:

—Píacué nuénánáica Israel itaquénáinámica. Péemíacué cayába. Cayábacué, píináidacuéwa cayába ìwali quéechacáwa, yáí píináidéericuéca pímanínápiná nálí, níara asianáica. ³⁶Piwàwalicué yáara asialimica Teudas. Yáacatéwa icàlidaca ìwaliwa máinírira cachàinìcani, ínà áibanái asianái cuatrocientos namanúbaca nèepunícawa yáapicha. Quéwa, áibanái nanúacani, yáí Teudasmica, yá macáita yáapichéeyéimi naseríacawa. Yáté imáalàacawéi wawàsica. ³⁷Néese àniwa, néenialité watànàacaalíté wáipidenáwa gobièrno írì, naputáacaténá wía, iyacaté néeni Judasmí, Galilea yáasu cáli néeséeri. Abénaméeyéi náacatéwa yáapicha. Néese áibanái inúacani. Yá macáita naseríacawa níái yáapichéeyéimica. ³⁸Iná nùalàacuéca pía, pímacacué matuíbanáica níara asianáica apóstolca. Picácué písaíwica nalí wawási. Wenáiwica íwítáise iyúcaalí meedáni, yáí tàacáisi néewáidéerica iyú wenáiwicanái, yásínica imáalàacawa. ³⁹Quéwa Dios íwítáiseacaalíni, yá càmítacué píalimá pímaaláidacani. Iná cayábacué nuénánái, ipíchanácué pímaníca ùwicái Dios ípunita —íimaca nalí yáí Gamalielca. Néese judío íiwacanánái neebáca iyúwa Gamaliel yáaláanái nía.

⁴⁰Yá namáidaca apóstolnái nàatalépináwa àniwa. Yá needáca apóstolnái ibàle, nanúadáidaca nía àicu iyú, treinta y nueve yáawírira nacapèedáidaca nía àicu iyú. Yá nachùullaca apóstolnái càmínápiná quirínama nacàlidaca Jesús íináwaná ìwali. Néese namáacaca namusúacawa. ⁴¹Níái apóstolca nèepúacawa judío íiwacanánái íicha. Casímáica nawàwa, nàaca nacái Dios írì cayábéeri, Dios íicacáináté nía càmíetaquéeri iyú, imáacáanápináté nàuwichàcawa Jesús írìpiná, neebáidacáinái itàacái. ⁴²Apóstolnái càmítaté nayamáida néewáidaca wenáiwica, nacàlidaca nacái Jesús íináwaná ìwali, yáí Mesíasca Dios íbanùericaté icuácaténá israelítanái. Néewáidacaté wenáiwica èeri imanúbaca templo írìcu, wenáiwicanái icapèe írìcu nacái.

6

Se nombra a siete diáconos

¹Néenialité manúbawanái nàacawa mamáalàacata níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Madécaná judionái itàanliyéica griego itàacái iyú nàanacaté áiba cáli néese naicácaténáté judionái yáasu culto Jerusalén iyacàlená néré. Nadécanámi neebáidaca Jesús ìwali, yá nayamáacawa néré. Náyaca nèewi abénaméeyéi inanái inírimi yéetéeyéimicawa íicha, ínà canáca nalí nayáapiná. Apóstolnái iwacúacaté nayáapiná èeri imanúbaca níái imáapuèyéica yàacási, quéwa nawàwacutacaté quiríra yàacási níái itàanliyéica griego itàacái iyú. Iná níái itàanliyéica griego itàacái iyú natàanica áibanái judionái ìwali báawéeri iyú, itàanliyéica hebreo itàacái iyú. ²Néese níái doce namanúbaca apóstol nàwacáidaca macáita wenáiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá apóstolnái íimaca nalí:

—Càmíta cayába wayamáida wacàlidaca Dios itàacái wenáiwicanái írì wawacúacaténá yàacási catúlécaneeyéi írì. ³Iná píacué wéenánáica, pícutáicé siete namanúbaca asianái pèewiwa. Iwàwacutá cayába náiwítáise, càmíyeyéi áibanái ícháawáa íbáyawaná ìwali. Iwàwacutá nacái cáalíacáica nía, iwàwacutá nacái Espíritu Santo icúaca náiwítáise. Yásí wachùulla nawacúanápiná yàacási catúlécaneeyéi írì. ⁴Néese wía apóstolca wasutápiná wíawawa Dios íicha mamáalàacata, wéewáidaca nacái wenáiwica Dios itàacái iyú, Jesús íináwaná ìwali —námica níái apóstolca.

⁵Yá abédanamata náiwítáise canánama ìwali yáí apóstolnái icàlidéerica nalí ìwali. Yá needáca Esteban, abéeri yeebáidéerica Jesús itàacái manuíswata, Espíritu Santo icuèri nacái Esteban íwítáise. Needáca nacái Felipe, Prócoro nacái, Nicanor nacái, Timón nacái, Parmenas nacái, Nicolás nacái, yáí Antioquía iyacàlená minalica, abéeri càmíri israelita quéwa iwènúadéericaté íwítáisewa Dios írìpiná yeebáidacaténá càide iyúwa judionái yeebáidáanái. ⁶Néese natéca níái siete namanúbaca asianái apóstolnái yáatalé. Yá apóstolnái isutáca nalí Dios, namáacaca nacáapiwa sietéeyéi ìwali náasáidacaténá macái wenáiwica írì náibaidáanápináté Dios írì, níái sietéeyéica imanúbaca diáconoca.

⁷Néeseté macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca Dios itàacái Jesús íináwaná ìwali manúbéeyéi wenáiwica írì cachàiníwanái mamáalàacata. Yá máini manúbaca nía mamáalàacata Jerusalén iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Manúbéeyéi nacái sacerdotenái judionái neebáidaca Jesús itàacái.

Arrestan a Esteban

⁸Abéeri diácono, ípidenéericaté Esteban, itàanírira cayába Dios íwítáise iyú, ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenáiwica. Imàni nacái yáí càmírira wenáiwica idé imànica, Dios íwítáise iyú. ⁹Náyacaté Jerusalén iyacàlená írìcu abénaméeyéi Esclavos Libertados náasu yéewáidacàalu néenái, Cirene yáasu cáli néeséeyéi, Alejandria iyacàlená néeséeyéi nacái, Cilicia yáasu cáli néeséeyéi nacái, Asia yáasu cáli néeséeyéi nacái. Macáita natàanica Esteban yáapicha, chàinisírira iyú wenáiwicanái yáacuèsemi. Nasutáca néemiawa Esteban, náalimáidacaténá naicáwani, nawàwacáináté náasáidaca càmítasa báisírítáni, yáí Esteban itàacáica. ¹⁰Quéwa, canácata yéewaná namawèniadaca Esteban yáasu tàacási, itàanicáinái cáalíacári iyú, Espíritu

Santo íiwitáise iyú. ¹¹ Néeseté náaca áibanái irí plata nacálidáanápíná nachiwawa néemiaca Esteban itaánica báawéeri iyú profeta Moisés iwali, Dios iwali nacái. ¹² Càité báawaca namànica Jerusalén iyacàlená mìnánái íiwitáise, nía nacái Jerusalén íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica profeta Moisés yáasu tàacáisi iyú. Yá napíacatéwa Esteban yàatalé, náibàacani, yá natècani nacháawàacaténá iináwaná iwali, Junta Suprema yàacuèsemi, níái judío íiwacanánái béeyéica. ¹³ Needáca áibanái àniwa natàanicaténá nachiwawa Esteban iwali. Yá náimaca Esteban iwali:

—Yái asialica itaánica mamáalàacata báawéeri iyú wàasu templo iwali, yái wàasu templo mabáyawanéerica. Itaánica báawéeri iyú Dios itàacái iwali, profeta Moisés itànèricaté. ¹⁴ Wadéca wéemiaca icàlidáaná Jesús Nazaret iyacàlená néseerimi imàaláidapínása wàasu templo, iwènúadapínása nacái wáiwitáise profeta Moisés itàacái íicha —náimaca namànica nachiwawa.

¹⁵ Néese macáita náiwacanánáica, nía nacái yáawinéeyéicawa néré naicáidaca Esteban irí. Yá naicáca Esteban inàni icànaca càiride iyúwa àngel inàni icànanáa.

7

Defensa de Esteban

¹ Néeseté, sacerdote íiwacaliná isutáca yéemiawa Esteban asáisi báisicaalíni, yái náimáanaca nacháawàanaca Esteban iináwaná iwali. ² Néese Esteban íimaca nalí: “Píacué nuénánáica, wacuèrinánái béeyéi nacái, péemiacué nulí: Wacuèriná Dios icànèeri máini mèlumèluiri iyú, yácata imàaquèericaté yáawawa wàawirimi Abraham iicàcani Abraham iyacaalíté Mesopotamia yáasu cáli íinata, ipíchawáiseté yàacawa iyacaténá Harán iyacàlená irícu. ³ Dios íimacaté Abraham irí: ‘Pimàaca plasu cáliwi, péenánái nacáwi. Piawa áiba cáliiré núsáidèeripíná piri’, íimacaté yái Diosca. ⁴ Néese Abraham yàacatéwa Caldea yáasu cáli íicha, yàacawa iyacaténá Harán iyacàlená irícu. Néese Abraham yáaniri yéetácadénámiwa, yá Dios itéca Abraham íinatalépiná yái cáliquéi càicuéca piyacuéca siùcade. ⁵ Quéwa Dios càmítaté imàaca Abraham idèniaca yái cálica, ibatàa ibàlùacatápináwa yàabàli iyúwa, càmítaté Dios yàaca cáli Abraham irí. Dios íimacáita Abraham irí yáanápínaté iríni, yéewanápiná Abraham itaquénáinami idèniaca yái cálica, Abraham yéetácadénámitéwa, éwítaté méenibecáanítàacáwa yái Abrahamca yáté èerimicaté. ⁶ Dios icàlidacaté Abraham iríni nacái itaquénáinami nàyanápinaté iyúwa canéeyéi yáasu cáli áiba cáli íinata. Dios íimacaté nàyanápinaté néré càulenáwaca, áibanái yáasu wenàiwicapínaté nía, yá nacái yàara cáli néeseeyéica nàuwichàidáanápínaté Abraham itaquénáinami cuatrocientos camúpinaté. ⁷ Quéwa Dios íimacaté Abraham irí: ‘Nùuwichàidapíná níara iyéeyéica áiba cáli íinata imàniyéipínaca yáasu wenàiwicawa pitaquénáinami. Yá pitaquénáinami namusúpináwa íicha yàara cálica, yási nàapíná nucàaluíná cháí Canaán yáasu cáli’, càité íimaca yái Diosca. ⁸ Dios imànicaalíté wawási Abraham yáapicha, yáté ichùulica Abraham imàniínápiná circuncisión yéenibe aslanái iríwa nawàwalicaténá Dios yáasu wenàiwicaca nía, yéeyéica icàaluíná. Iná idécanaámíté Abraham líri Isaac imusúaca iicá èeri, yáté Abraham imànica circuncisión Isaac irí Isaac idèniacaalíté ocho èeri. Càita nacái Isaac imànicaté circuncisión líri iríwa ípidenèricaté Jacob. Jacob imànicaté nacái circuncisión yéenibe aslanái iríwa doce namanùbaca. Néese Jacob yéenibe docéeyéica imanùbaca, níacata wàawirináimica, wía doce wamanùbaca Israel itaquénáinami yáawiríaca.

⁹ “Wàawirináimica níái Jacob yéenibecaté. Néeseté báawaca naicáca naméeréeriwa José, cayábacáiná náichani. Yáté nawéndaca José áibanái irí natècaténáni Egipto yáasu cáli néré. Quéwa Dios yàacawéericatè José Egipto yáasu cáli néeni. ¹⁰ Yáté Dios iwasàaca José yùuwichàacáisi íicha. Dios imàacaca cáaliacáicani, yái Joséca, iná faraón, yái icuèricaté Egipto yáasu cáli, cayábacaté íicáca José. Yáté faraón imàacaca José icùaca yáapicha Egipto yáasu cáli. Imàaca nacái José icùaca faraón icapèe manuíri.

¹¹ “Néeseté máapicái iyacaté Egipto yáasu cáli imanuíca, cháí wàasu cáli íinata nacái, ípidenacatalécaté Canaán. Yá macái wenàiwicanái yùuwichàacatéwa báawanama máapicái iyú. Wàawirináimica nacái càmítaté nàanàa nayáapínáwa cháí náasu cáli íinatawa. ¹² Quéwa Jacob yéemíacaté Egipto yáasu cáli iináwaná nàwacáidacaté trigo ituiná Egipto yáasu cáli néeni. Iná Jacob ibànucaté néré yéenibewa, níái wàawirináimica. Néeseté náacawa Egipto néré idábáanaté náacawa. ¹³ Néeseté náacawa néré pucháibáanaté yáawiríapíná, yáté José icàlidaca iináwanáwa yéenánái iríwa néenásàiricani. Iná yéewa, yái faraón icuèricaté Egipto yáasu cáli, yáaliacawa nacái José iwali, càinacaalí íiwitáaná wenàiwicacani. ¹⁴ Néeseté José ibànucaté tàacáisi yáaniri Jacob iríwa itéenápínaté yáapichawa yéenániwa macáita Egipto yáasu cáli nérépinaté. Nàyacaté setenta y cinco namanùbaca aslanái Jacob yéenibeca, itaquénái nacái, manùbéeyéi inanái nacái. ¹⁵ Càité Jacob yàacawa iyacaténá Egipto yáasu cáli íinata. Jacob yéetácawa néré máinicaalíté béericani. Wàawirináimica nacái béeyéicaalíté nía, yá

néetáté nacáíwa Egipto yáasu cáli íinata. ¹⁶ Néeseté Jacob yáapimi natécawa Siquem néréni nabàlìcaténáni càliculli írìcu, yáí càliculli Abraham iwènièricaté Hamor yéenibe ícha níái Siquem mìnánáica.

¹⁷ “Mawiénicaalíté néenáíwaná Dios imànicatáipínáté càide iyúwaté ímáaná Abraham írì, yáté madécáná nía, níái Israel itaquénáinámicá Egipto yáasu cáli néré. ¹⁸ Néeseté madecaná camuí idécánámíté José yéetácawa, yá áiba nacuèríná Egipto minali idábaca icùca Egipto yáasu cáli càmiíricaté yáalíawa José íináwanámi iwali. ¹⁹ Néese nacuèríná ichiwáidacaté wáawirináimi. Yáté imànica nalí báawéeri. Ichùlliaca náuca néenibewa quíraslináí néetáténátéwa. ²⁰ Yáté èerica Moisés imusúaca íicá èeri. Yá cayábéeri Dios íicáca yáí quíraslica. Moisés isèenái icùacani máisiba quéeri nacapèe írìcuwa. ²¹ Néese iwáwacutá namáacaca méetàuculetani. Quéwa faraón íidu yàanáca yáí sùmàica, yá uedácani uírpináwa, yá udáwinàacani càide iyúwa uírísíwa. ²² Càité Moisés yéewáidacawa macáí wawáisi iwali Egipto yáasu cáli néeseeyéí yáalíánácawa. Yá Moisés itàanica cáalíacáiri iyú, cachàíiníri nacáí ííwítáise.

²³ “Néese idécánámíté idèniaca cuarenta camuí, yá Moisés iwáwacaté ípáchica yéenánái yàataléwa, níái israelitaca. ²⁴ Néré íicáca Egipto yáasu cáli néeseeri icapèedáidéeri israelitasáiri. Yá Moisés yáacawa iyúudàacaténá catúlécanéeri israelita. Moisés inúaca Egipto yáasu cáli néeseerica. ²⁵ Moisés iyúunáidacáiná yéenánái yáalíacawa Dios imàccánápináté Moisés iwásáaca nía nàuwidenái íchawa, níái Egipto yáasu cáli néeseeyéica. Càmitaté quéwa càí nánáidacawa, níái israelitaca. ²⁶ Néese mapisáináami àniwa Moisés yàanáca pucháiba israelitanái ípèliyaquéeyéiwa. Yá Moisés iwáwa namáacáyacacawa. Iná íimaca nalí: ‘Abémisanacuéca píá, ¿cánácué pímaní báawéeri píriwáaca?’ íimaca yáí Moisésca. ²⁷ Néese yáí asiali imànìiricaté báawéeri yéenásáiri írìwa iwesíaca íchawa Moisés. Yá íimaca Moisés írì: ‘¡Píá càmiírita icùá wía! ¿Cáná yéewaná píaláa wáichawáaca wía?’ ²⁸ ¡Càmíta píalimá pínúaca núa càide iyúwa pínúaná Egipto minali táquicha!’ íimaca. ²⁹ Néese Moisés yéemiacaalíni, yá ípíacawa Egipto yáasu cáli ícha. Yá yáacawa Madián yáasu cáli néré. Moisés iyacaté néré càide iyúwa canéeri yáasu cáli. Néeseté yeedáca yáacawéetúapínáwa. Yá idèniaca yéenibewa pucháiba aslanái.

³⁰ “Néese áiba cuarenta camuí idénáami, yáté Moisés iyaca manacúali yúucubàa càinawàiri mawiénita manuiri dúli írì ípidenéeri Sinaí. Yá Moisés íicáca Dios càiri íicacánáwade iyúwa àngel imàaquéerica yáawawa Moisés íicácani quichái yéewíise, maléenéri àicu yéewíise, yeeméeríwa quichái iyú. ³¹ Yá Moisés icalúadacawa íicáca yáí yéenáíwanásí nacáirica. Néese yáacawa mawiénita íicátaténá cayábani, yá yéemiaca Wacuèríná Dios itàacái. Dios íimacaté Moisés írì: ³² ‘Núacata yáí Dios píawirinái yéerica icàaluíniná. Núacata yáí Dios icuèrica Abraham, Isaac nacáí, Jacob nacáí’, íimacaté yáí Diosca. Yá Moisés itatáca icalúniwa. Yá cáaluca íicáidaca néré. ³³ Néese Wacuèríná Dios íimaca írì: ‘Píwatàa píchawa pízapatoníwa píacáténá nucàaluíniná, píbalúacáináwa nuípunita, núa mabáyawanéerica. ³⁴ Báisita nudéca nuicáca nàuwicháanáwa, níái wenáiwica càininéeyéica nuicáca iyéeyéica Egipto yáasu cáli néré. Nudéca nuemiaca nasàna náicháanica manuísíwata. Iná nudéca nulicùacawa nuwasàacaténá nía nàuwidenái íchawa. Iná aquialé, nubànúapíná píá Egipto yáasu cáli néré’, íimaca yáí Diosca.

³⁵ “Ewítaté canácáaníta iwèni naicáca Moisés náimacaalíté írì: ‘¡Píá càmiírítá icùá wía, canáca yéewaná píaláa wáichawáaca wía!’ càí náimacaté, càicáaníta Dios ibànúacaté nalí Moisés nacuèrínápináca iwásèeripínacaté nía nàuwidenái íchawa. Yáí Dios càiri íicacánáwade iyúwa àngel imàaquéerica yéawawa Moisés íicácani maléenéri àicu yéewíise yeeméerícaawa quichái iyú, yácata yáí Diosca yáacawéeridéericaté Moisés iwásàacaténáté, icùaca nacáí níái israelitaca. ³⁶ Yáté Moisés yáacawa Egipto yáasu cáli néré. Néese Moisés iwásàacaté wáawirináimi Egipto yáasu cáli ícha. Moisés imànicaté madécáná Dios ichàini iyú càmiíri idé áiba wenáiwica imànica, iwásàacaténáté israelitanái. Càité Moisés imànicani Egipto yáasu cáli néeni, Mar Rojo yáasu manuiri úni néré nacáí, manacúali yúucubàa càinawàiri nacáí idècunitàacá nèepunícawa chuiri cáli íinatàbaa cuarenta camuí. ³⁷ Yácata Moisés icàlidéericaté wáawirináimi írì nacáí: ‘Aibaalípiná Wacuèríná Dios ibànúapínácué píriwa profeta péenátacuéwa, nuíwítáise nacáirica’, íimacaté yáí Moisésca. ³⁸ Yácata Moisés nacáí iyéericaté Israel itaquénáinámi yáapícha iwacáidáyaquéeyéicawa chuiri cáli néré néemiacáténá Dios itàanica nalí. Moisés itàanicaté Dios yáapícha càiri íicacánáwade iyúwa àngel Sinaí yáasu manuiri dúli ípùataliculé, yá Moisés icàlidaca táacáisi Dios inúnmalicúise wáawirináimi írì. Yácata Moisés nacáí yeemiéericaté Dios itàacái icàlidéerica càinácaalí iyú Dios yáaca wenáiwica nacáuca càmiíri imáaláawa, yéewacaténá Moisés icàlidaca walíni yáí táacáisica.

³⁹ “Wáawirináimi quéwa càmitaté nawáwa neebáidaca Moisés itàacái. Nawáwacaté náucaca náichawa meedáni, nawáwaté nacáí nèepúcawa Egipto yáasu cáli néré. ⁴⁰ Ináté idècunitàacá Moisés iyaca Dios yáapícha Sinaí yáasu manuiri dúli ípùataliculé, yá wáawirináimi náimacaté Aarón írì, yáí Moisés íbèerica: ‘Pímaní walí wáasu cuwáináipíná icuèyèipíná wía, càmicáiná wáallíwa càinácaalí iyáaná yáara Moisésca yeedéerimicaté wía Egipto yáasu cáli ícha’, náimaca. ⁴¹ Néeseté namànica ídolo, pacá yéenibe yéenáíwaná, náasu cuwáisáiripínáwa. Yá nanúaca napíríwa iyúwa sacrificio ídolo írì, nàacaténá cuwáisáiri icàaluíniná. Yá casímáiri iyú

namànicaté manuírí fiesta ídolo írípíná, nàacaténá cayábéeri nàasu cuwáisàiri írírwa, yáí ídolo namàníricaté nacáapi iyúwa. ⁴² Ináté Dios iwènúadaca íiwitáisewa náicha, yá imàacaca nàaca dùlupùta icàaluíníná yéewacaténá nàuwichàacawa nabáyawaná íwalísewa. Càité Dios yàasu profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuise. Dios íimacaté:

‘Píacué ísraelitaca, bàaluité càmítacué pía cayába nucàaluíníná sacrificio iyú, ofrenda iyú nacáí, idècunitàacá pèepunicawa cuarenta camuí manacúali yùucubàa càinàwàiri:

⁴³ ¡Càmírita! Nùalíacatèwa píacuéca mamàalàacata cuwáisàiri Moloc icàaluíníná, yá nacáí cuwáisàiri Refán yàasu dùlupùta nacáí, níara cuwáinái yéenáíwaná pímaníiyéicatécué picáapi iyúwa, pímaníacaténacué nuícha culto nalípíná. Iná núucapínacué píawa píasu cáli íchawa, máini déeculé Babilonia iyacàlená ícha’, íimacaté yáí Diosca.

⁴⁴ “Manacúali yùucubàa càinàwàiri, wàawirináimi nadènicaté Dios yàasu manuírí caplíma mabáyawanéeri íimamisíiri, yá nasutácatáipínáca Dios ícha. Nacúacaté pucháiba íba sàabadéeyéi caplíma írucu, níai íbaca Dios itànèyeyéicaté íwali itàcáíwa. Namànicaté Dios yàasu manuírí caplíma íimamisíiri càide iyúwa Dios íchùullánáté Moisés. Yáté Moisés íchùullaca namànicani càide iyúwa íicàanáté yéenáíwanási nacáiri írucuise Dios imàaquéericaté Moisés íicaca Sinaí yàasu manuírí dúli ípùtaliculé. ⁴⁵ Néeseté wàawirináimi yeedáca Dios yàasu caplíma nasèenáimi íchawa. Néese wàawirináimi yàanèyeyéicaté Josué yáapícha, natéca Dios yàasu caplíma aléi wàasu cáli ínatalé idècanáamité namawèniadaca áibanái wenàiwica wàasu cáli ícha. Níara áibanái wenàiwicanái íiwitáanaca, Dios yúucacaté nía wàasu cáli ícha yàacaténáté nàasu cáli wàawirináimi írí. Wàawirináimi nadènicaté yáí manuírí caplíma íimamisíiri àta rey David yàasu èripínáté. ⁴⁶ Néeseté Dios imànica cayábéeri rey David írí, cayábacáiná íicaca David íiwitáise, íná David iwàwacaté imànica wàlisà caplísiwa Dios iyacatáipíná, yáí Dios Jacob itaquénáináimi nèericaté icàaluíníná, níai wàawirináimica. ⁴⁷ Quéwa Dios imàacacaté rey David írí Salomón imànica Dios yàasu templo. ⁴⁸ Quéwa Dios chènuníseeri càmíta iya templo írucu wenàiwicanái imàníríca ícáapi iyúwa. Càité Dios yàasu profeta Isaías íimacaté Dios inùmalicuise. Dios íimacaté:

⁴⁹ ‘Núacata yáí Dios iyéerica chènuniré, máini nacáí achúmèeri nuícha èriquéi. Canácata wenàiwica yáalímèeri imànica nucapèe, nuyamàacatáipínáwa, ⁵⁰ núacáiná máini manuírí náicha macáita yáí wawási nudàbéericaté’, íimacaté yáí Diosca”, íimaca nalí yáí Estebanca.

⁵¹ Yá Esteban icàlidaca nalíni àniwa níai judío íiwacanánáica: “Píacué quéwa, mamàalàacacatué càmíta píwàwa peebáidaca Dios itàcáí. Càmítacué píwàwa péemliaca Dios itàcáí. Píináidacuécawa píwàwalicuisewa càide iyúwa wenàiwica càmíiyéi yáalíawa Dios íwali. Píùwídeucéca pímaníca Espíritu Santo càiripínáta. Píináidacuécawa càide iyúwa píawirináimi náináidàanàwa bàaluité. ⁵² Píawirináimicué namànicaté báawéeri macáita Dios yàasu profetanái írí, níai icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalicuise. Píawirináimicué nanúacaté wenàiwica icàlidéeyéicaté tàacáisi íiméericaté Jesús yàanàanápínáté yáí mabáyawanéerica. Néese siúcade idéca yàanàca yáí mabáyawanéerica Jesucristo, quéwa píchàawàacatécué Jesucristo, yáté pínúacuécani. ⁵³ Péemliacatécué Dios itàcáí ángelnái icàlidéerica wàawirináimi írí, quéwa càmítacué peebáida yáí tàacásíca”, íimaca yáí Estebanca.

Muerte de Esteban

⁵⁴ Néeseté idècanámi judío íiwacanánái yéemliaca Esteban icàlidáaná nalíni, yá máini calúaca nía. Yá naamíaca nayéiwa nalúa iyúwa. ⁵⁵ Quéwa Espíritu Santo icúaca Esteban íiwitáise, yá Esteban íicáidaca chènuniré, yá íicaca Dios iyacàle írículé icànéerica Dios icamalá iyú. Esteban íicaca nacáí Jesús íbàluèricawa Dios yéewápuwáise. ⁵⁶ Yá Esteban íimaca:

—Píicácué nacáí núapichani. Nuicá capíraléeri cáli yàacuèricawa. Nuicá nacáí yáí asíali Dios néeseerica íbàluèricawa Dios yéewápuwáise —íimaca yáí Estebanca.

⁵⁷ Quéwa judío íiwacanánái nabàlicáita meedá nàuwíwa nacáapi iyúwa Esteban itàcáí ícha. Néemáníicawa quéwanáta cachàinírí iyú. Yá napiaca náibàaca Esteban. ⁵⁸ Yá namusúadacani yàcalé ícha. Néese níai íchàawèyéica Esteban íinàwaná íwali náucana náichawa nàasu ruana nacáiriwa. Abéeri asíali ílipidenéeri Saulo icúaca nalpíná nàasu ruana nacáiri. Yá nadàbaca nanúaca Esteban íba iyú.

⁵⁹ Idècunitàacá nanúaca Esteban íba iyú, Esteban isutáca yáawawa Jesús ícha mamàalàacata, íimaca Jesús írí: “Nuíwacali Jesús, peedácatéta nucáuca”, íimaca yáí Estebanca. ⁶⁰ Néese Esteban yúuwáa íbàlúacawa yuulú ipùata iyúwa, yá íimaca cachàinírí iyú: “¡Nuíwacali, pímaníca píwàwawa nabáyawaná ícha yáí nanúanáca núa!” íimaca yáí Estebanca. Idècanáamité càí íimaca, yá yéetácawa Estebanca.

¹ Yáí Saulo abédanamata íiwitáise náapicha, níái inuyéícaté Esteban. Yáté èrica manùbéyéí nàuwidaca namànica wenàiwica yeebáidéyéíca Jesús itàacái Jerusalén iyacàlená írìcu. Nadábaca namànica ùwicái cachàiníri iyú yeebáidéyéí ípunita. Iná macáita yeebáidéyéíca Jesús nèèplacawa Jerusalén iyacàlená ícha Judea yàasu cáli nérépíná, Samaria yàasu cáli nérépíná nacái. Níawamita apóstolnái càmíiyéí yèèpùwa Jerusalén ícha. ² Abénaméyéí asianái yeebáidéyéí Dios itàacái cáaliacári iyú natéca nabàllawa Estebanmi. Yá náicháanica íiwitáise cachàiníri iyú. ³ Quéwa Saulo iwàwacaté imáalàidaca macáita yeebáidéyéíca Jesús itàacái. Yá itéca úwinái, iwàlùacawa nacapèe írìculé macáita libàacaténá asianái, inanái nacái, yá úwinái iwatàidaca nía nacapèe írìcuísewa, yá Saulo ibànùaca nía presoíyéí ibànaliculépiná.

Anuncio del evangelio en Samaria

⁴ Quéwa áibanái iwàwacutéyéícaté iplacawa Jerusalén iyacàlená ícha, nàacatéwa nacàlaliacawa madécaná yàcalé néré, yá àta alénacaalíté nàacawa nacàlidaca yái tàacáisi ímérica Jesús iwàsàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. ⁵ Aiba Felipe, abéeri néenái níái imusuyéícatéwa Jerusalén iyacàlená ícha, yàacawa manuúri Samaria iyacàlená néré. Yá idábaca icàlidaca nalí Cristo iináwaná iwali. ⁶ Madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néré, yá néemlaca cayábéeri iyú yái tàacáisi Felipe icàlidéerica, naicácáiná Felipe imànica madécaná Dios ichàini iyú yái càmírica wenàiwica idé imànica. ⁷ Felipe yúucacaté demonio madécaná wenàiwica ícha. Yá demonionái yàacawa yéemáníyéíwa wenàiwicanái ícha. Felipe ichùnìaca nacái madécaná máapinéyéí iiná, áibanái nacái éeruyéí yàabàli. ⁸ Iná yéewa casímíaca nawàwa manuúsiwata níái Samaria iyacàlená mìnanaíca.

⁹ Quéwa iyacaté néeni abéeri asialí ípidenérica Simón. Quéechatécáwa imànicaté imàliyéidewa yàcalé írìcu, yácáiná camàliquéericani, yái Simónca. Ichíwáidacaté Samaria iyacàlená mìnanaí, ímacáinaté íwaliwa máinírìsa cachàinica íiwitáise. ¹⁰ Quéechatécáwa macáita Samaria iyacàlená mìnanaí, sùmanái, béeyéí nacái macáita neebáidacaté Simón itàacái. Yá náimacaté nalíwáaca: “Yàcata náimérica iwali idènièricasa Dios íiwitáise manuúri”, náimacaté Simón iwali.

¹¹ Quéechatécáwa néemlaca írì cayábéeri iyú yái Simónca, ichíwáidacáinaté wenàiwica imànica iyúwa madécaná camuí. ¹² Quéwa neebáidacaté yái cayábéeri tàacáisi Felipe icàlidéerica nalí, ímérica Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, yái tàacáisi Jesucristo iwali nacái, inaté nabautizácawa, níái asianáica, inanái nacái, yeebáidéyéícaté Jesús itàacái. ¹³ Yái Simónca nacái yeebáidacaté Jesús iináwaná iwali, yá ibautizácawa. Néese Simón yàacawa Felipe yáapicha, Simón ímáidacáináwa manuúsiwata íicáidaca Felipe írì Felipe imànicáiná manuúsiwata madécaná wawáisi càmíri wenàiwica idé imànica.

¹⁴ Néeseté apóstolnái iyéyéíca Jerusalén iyacàlená írìcu, néemlaca naináwaná Samaria iyacàlená mìnanaíca neebáidacaté Dios itàacái Jesús iwali, iná apóstolnái nabànùaca Pedro, Juan nacái nàacaténáwa Samaria iyacàlená néré. ¹⁵ Idécanáami nàanàaca Samaria iyacàlená néré, yá Pedronái nasutáca nalí Dios ibànùanápíná Espíritu Santo nawàwaliculé. ¹⁶ Càité apóstolnái isutáca Dios ícha càmícináacáwa Espíritu Santo yàanàa Samaria iyacàlená mìnanaí iwali, ibatàa abéeri íwalipíná, càmítàacáwa yàanàa nàwali. Nabautizácáitawa Wáiwacali Jesús ípidená iwali, nàasáidacaténá neebáidaca itàacái. ¹⁷ Néese Pedro, Juan nacái namàacaca nacáapiwa nàwali níái Samaria iyacàlená mìnanaíca. Càité Espíritu Santo yàanàaca nàwali yàacawéridacaténá nía.

¹⁸ Simón íicáca cànacaalí iyú Espíritu Santo yàanàaca nàwali apóstolnái namàacacaalíté nacáapiwa nàwali, yá Simón iwàwacaté yàaca plata apóstolnái írì nawéndacaténá írì yái Espíritu Santo ichàinica. ¹⁹ Simón íimaca nalí:

—Píacué nacái nulí yái pichàinacawa yéewanápiná nacái numàacacaalí nucáapiwa caw-ínacaalí iwali, yásí yàanàaca nàwali yái Espíritu Santoca —íimaca yái Simónca. ²⁰ Yá Pedro íimaca írì:

—¡Píá ímáalèripinácawa yàasu plata yáapichawa!, càmicaalí piwènùada píiwitáisewa báawéeri ícha, píyúnáidacáiná píalímápiná piwènìaca Espíritu Santo ichàini píasu plata iyúwa, yái Espíritu Santo Dios yéerica wenàiwicanái írì mawèníri iyú. ²¹ Canáca yéewaná peedápiná píriwani, càmíciná cayába píiwitáise Dios íicápiná. ²² Píuca píchawa yái píiwitáisecawa báawéerica. Písutá píawawa Dios ícha manuúsiwata. Cawàwanáta imàaca iwàwawa píbáyawaná ícha, yái píináidánacawa báawéeri iyú Espíritu Santo iwali. ²³ Núalíacáináwa ípisírìca píwàwa lúasi iyú càide iyúwa ípisíri culalí, yá nacái píiwitáise báawéeri idacùaca pía —íimaca yái Pedroca. ²⁴ Yá Simón íimaca nalí:

—Písutacué Dios ícha nulípiná ípichaná imàacaca yàanàaca nùwali yái píimérica nulí iwali —íimaca.

²⁵ Néese níái apóstolca, nadécanáamité nacàlidaca naináwanáwa neebáidaca Jesús itàacái, nadécanáami nacái néewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yá nàacawa náicha. Nacàlidaca

nacái yái cayábéeri tàacáisica Jesús iwali áiba yácalé iricubàa Samaria yàasu cáli íinatéeyéica iyaca. Càité nèepùacawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa.

Felipe y el funcionario etiope

²⁶ Néeeseté àniwa Wáiwacali yàasu ángel íimaca Felipe irí: “Piawa sur iwéré àyapu iricubàa yèericawa Jerusalén iyacàlená íicha Gaza iyacàlenámi nérépiná”, íimaca yái ángelca. Yàara àyapu yèericawa manacúali yuuculé caináwàiri, canácatalé wenàiwica. ²⁷ Yá Felipe yàacawa. Néese Felipe yàanàca asìali àyapulicubàa, Etiopía yàasu cáli néeseeri. Yácata nàasu wenàiwica cachàiniiri, gobiernosàiri, íibaidéerica Etiopía yàasu cáli icuèrinásàatúa irí, icùaca úasu cawèniri. Quéechatécáwa yàacawa Jerusalén iyacàlená néré yàacatená Dios icàaluíná. ²⁸ Néeeseté yái asìali yèepùacawa yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa. Yàacawa yàasu carro iricua, caballonái iwataidéerica yèepunicawa yáamiwáisewa. Yáawinéerica yaca yàasu carro iricua íléeri néeni Dios itàacái profeta Isaías itànèericaté cuyàluta iricu.

²⁹ Yá Espíritu Santo íimaca Felipe irí àniwa: “Piawa yàatalé yái carroca”, íimaca yái Espíritu Santoca. ³⁰ Iná Felipe ipiacawa néré, yàanàca carro yàatalé, yá Felipe yéemlaca etiopesàiri itàacái iléeca Dios itàacái profeta Isaías itànèericaté cuyàluta iricu. Yá Felipe isutáca yéemlawni:

—¿Péemlaca cainácaalí íimáná yái piléerica? —íimaca yái Felipeca. ³¹ Yá etiopesàiri íimaca irí:

—Càmita yéewa nuémiaca cainácaalí íimáná canácáiná yéewáidéri núa —íimaca. Yá isutáca Felipe íicha wawási iwàlúanápiná yáawinacawa yáapicha carro iriculé Felipe yéewáidacaténani.

³² Yái tàacáisi etiopesàiri iléericaté íimaca:

“Natéca nanúawani càide iyúwa nanúacaalí napirawa ovejawa iyúwa sacrificio, càide iyúwa cordero íbalùacaaliwa nàacuésemi níai idaluéyéica íchuna. Quéwa càmita itàani nalí báawéeri iyú, níai imàniyéica irí báawéeri, càmita nacái icúisa íchawa nía.

³³ Yá nawàwaca nabàiniadacani, naicáanica iquíná. Ewita càmicáanítaté imàni íbáyawanáwa, càicáanita nàuwichàidacani. Canácata itaquénánápiná nanúacáinani”,

càité itànàca yái profeta Isaíasca. ³⁴ Néese yái gobierno icuèriná etiopesàiri íimaca Felipe irí: —Pimàni nuli cayábéeri, picàlida nulíni cawinácaalí wenàiwica iwali profeta icàlidaca yái tàacáisica. ¿Icàlidasica lwaliwata, áiba lwalitasica nacái? —íimaca.

³⁵ Néese Felipe icàlidaca irí yái cayábéeri tàacáisi Jesús iwali. Quéechatécáwa Felipe icàlidaca írini cainácaalí íimáná yái tàacáisi profeta Isaías itànèericaté. Isaías itànàcaté tàacáisi Dios inùmalcuise ímèerica Jesús yàanàanápinaté yuuwichàacaténátéwa, yái tàacáisi etiopesàiri iléericaté. ³⁶ Néese nachàbaca nàacawa úni néenibàa, yá gobierno icuèriná íimaca Felipe irí:

—Piácá úni; ¿cayábasica pibautizáca núa? —íimaca. ³⁷ Néese Felipe íimaca irí:

—Uwé, peebáidacaalí Jesús itàacái macái piwàwalicúsewa —íimaca yái Felipeca. Néese asìali íimaca:

—Nuebáidaca Dios Iiricani yái Jesucristoca —íimaca.

³⁸ Néese etiopesàiri ichuulica nayamáidaca carro, yá nalicucawa úni yáaculé, yá Felipe íbautizácani. ³⁹ Namichàacatéwa úni yáacuise, yáta Espíritu Santo Wáiwacali íbanúaná, itéca Felipe. Gobierno icuèriná càmita quírinama íicáca Felipe. Néese etiopesàiri yèepùa yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa casímáica iwàwa manuúiwata. ⁴⁰ Yáta Felipe yàanàca Azoto iyacàlená néré, yá icàlidaca nalíni yái tàacáisi cayábéerica Jesús íináwaná iwali. Néese Felipe ípáchica yèepunicawa macái yácalé iricubàa iyéeyéica àyapu íwalibàa, yá icàlidaca macái yácalé iricuni àta yàanàcatalétaté Cesarea iyacàlená néré.

9

Conversión de Saulo

¹ Quéwa Saulo icutacaté mamáalàacata inúanápiná wenàiwicanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iná Saulo yàacawa sacerdote íiwacaliná yàatalé. ² Saulo isutáca íicha íbanúanápiná tàacáisi Damasco iyacàlená néré, judíonái yéewáidacàalu imanùbaca íiwacananái irí, namàacacaténá Saulo íibàaca yeebáidéeyéi, asianái, inánái nacái, iyéeyéica Damasco iricu, itécáténá nía presoíri iyú Jerusalén iyacàlená néré. ³ Idécanáamité Saulo yeedáca írwa cuyàluta namanùbaca, yá yàacawa Damasco iyacàlená nérépiná. Iyacaalíté mawiénita Damasco irí àyapulicubàa, yáta camalási chènuniiséeri icàncaté Saulo itéese máini mèlumèlúiri iyú. ⁴ Yá Saulo yúuwàa iriacawa cáli ínatálé, yéemlaca tàacáisi. Yái tàacáisi íimaca Saulo irí: “Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa?” íimaca yái tàacáisica.

⁵ Saulo isutáca yéemlawni: “¿Cawiná pía, Nuíwacali?” íimaca yái Sauloca. Yái tàacáisi íimaca Saulo irí: “Núacata yái Jesús. Núacata yái piùwidéerica pimànica. Catúlécánaca pimànica píawawa báawanama, pipélicáiná nuípunita, càide iyúwa pacá íbawàacaalí cáiréeri ípùatalicu”, íimaca yái Wáiwacalica. ⁶ Yá Saulo itatácawa icalúniwa. Néese íimaca: “Nuíwacali, ¿cánásica piwàwa numànica?” íimaca yái Sauloca. Néese Wáiwacali íimaca irí: “Pimichàawa

pianáwa yacalé iriculé. Nérénica nacálidaca piríwani cainácaalí iwàwacutá pimànica”, íimaca yái Wáiwacalica.

⁷ Aibanái Saulo yáapichéeyéica aslanáica cáaluca nía báawanama néemiácainá sànasi quéwa canéeyéita iiquéeri wenáiwicaca. ⁸ Néese Saulo imichàacawa cáli íicha. Yá yàacùuca ituíwa, quéwa càmita yéewa iicáidaca. Iná náibàacáita natéwa Saulo icáapi íwali Damasco iyacàlená iriculépiná. ⁹ Saulo iyaca Damasco iyacàlená irícu máisiba èeri, càmita idé iicáidaca. Càmirita iyáa iyáacaléwa, íbatáa únipiná ìira.

¹⁰ Iyaca néré Damasco iyacàlená minali ípidenéerica Ananías. Néese, Wáiwacali imàacaca yáawawa Ananías iicàcani yéenáiwánási nacáiri irícuise. Yá íimaca Ananías irí: “¡Ananías!” íimaca yái Jesúsca. Néese Ananías íimaca: “¿Cáiná, Nuíwacali?” íimaca yái Ananíasca.

¹¹ Yá Wáiwacali íimaca Ananías irí: “Plawa irícubàa yái àyapuca ípidenéerica Derecha. Piwàlùuawa Judas icapèericulé. Pisutá íichani, pitàanínápiná áiba asiali yáapicha, Tarso iyacàlená néesèeri, ípidenéeri Saulo. Siùca ísutáca iyaca yáawawa Dios íicha. ¹² Idéca iicáca áiba asiali yéenáiwánási nacáiri irícuise ípidenéeri Ananías, iwàluèericawa imàacaca icáapiwa íwali yéewanápiná idé iicáidaca àniwa”, íimaca yái Jesúsca.

¹³ Quéwa Ananías, idécanáami yéemiàcani, yá íimaca: “Nuíwacali, madécaná nacálidaca nulíni iináwaná íwali, yáara asialica. Nadéca nacálidaca nulíni íwali imànica báawèeri nalí níara yeebáidéeyéica pitàacáí Jerusalén iyacàlená néeni. ¹⁴ Sacerdote íiwacanánái nadéca nachùulica yàanàanápiná aléi itécaténá macáita wía presoíri iyú, wía isutéeyéica yáawawa pícha”, íimaca yái Ananíasca.

¹⁵ Quéwa Wáiwacali íimaca Ananías irí: “Plawa matuñbanáiri iyú; nudéca nuedáca yái asialica icálidacaténá nuináwaná íwali áibanái wenáiwica irí, nalí nacáí áiba cáli néeséeyéica, nacuèrinánái irí nacáí, israelitanái irí nacáí. ¹⁶ Núasáidapiná írwa nuíwítáisewa cainácaalí iyú iwàwacutápiná yúuwichàacawa nulípiná, yeebáidacáiná nutàacáí”, íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néese Ananías yáacawa capii néré, Saulo iyacatalé iyaca. Yá iwàlùucawa néré imàacaca icáapiwa Saulo íwali. Yá Ananías íimaca Saulo irí:

—Nuénásáiri Saulo, Wáiwacali Jesús imàaquéericaté yáawawa piicàcani àyapulicubàa, yáquéi íbanùuca núa píatalé yéewanápiná pidé piicáidaca àniwa, yéewanápiná nacáí Espíritu Santo icùuca píiwítáise —íimaca yái Ananíasca.

¹⁸ Yáta cubái íimami nacáiri itúacawa Saulo ituírícuise, yá idé iicáidaca àniwa. Yá imichàacawa íbautizáca. ¹⁹ Néese Saulo iyáaca iyáacaléwa, cachàinica àniwani. Iyamáacawa néeni máisibáwanáita èeri náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacáí, iyéeyéica Damasco iyacàlená irícu.

Saulo predica en Damasco

²⁰ Néeseté Saulo idábaca yéepunicawa yéewáidaca wenáiwica judionái yéewáidacàalu irícu. Icálidaca nalíni Dios íiríquéi Jesúsca. ²¹ Macáita yéemièyéica Saulo icálidáaná, náináidacawa manuísíwata néemilaca yáasu tãacáisi. Néese náimaca nalíwáaca:

—¿Cánásica yéewa imàni càì? Yái asialica yúuwidacaté imànica wenáiwica yeebáidéeyéica Jesúsmi iináwaná íwali Jerusalén iyacàlená néeni. Yácata yái yàanèericaté aléi nacáí itécaténá nía presoíri iyú, yéewanápiná sacerdote íiwacanánái yúuwicháidaca nía. ¿Cánásica iwàwa icálidaca Jesúsmi iináwaná íwali? —náimaca nalíwáaca.

²² Quéwa Saulo icálidaca yáacawa cachàiníwanái. Yéewáidaca wenáiwica náalífacaténáwa Mesíasca yái Jesús, israelita icuèrinápináca Dios íbanuèripinacaté nalí. Itàanica cáalíacáiri iyú yái Sauloca, iná judionái Damasco iyacàlená mnanái càmitaté yéewa namawèniadaca Saulo yáasu tãacáisi. Yá càmiyèi yálíawa náimèeripiná irí. Iná masànacáicata nía íicha meedá.

Saulo escapa de los judíos

²³ Néesetécáwa madécaná èeri idénáami, yá judío íiwacanánái natàanica náapichawáaca íbàacanèeri iyúta quéwa, abédanamacaténá náiwítáise nanúanápináté Saulo. ²⁴ Quéwa Saulo yáalíacatéwa nawàwaca nanúacani. Nachùulica náasu wenáiwicawa nacùanápiná yacalé inúma imanùbaca, èeriápinama, táiyápinama nacáí nanúacaténá Saulo. ²⁵ Iná níái yeebáidéeyéica Jesús itàacáí nawàlùadaca Saulo manuíchúa mapíiri iriculé. Yá táiyápi nalícuàdaca Saulo mapíiri irícu yéenúlusi íwali chènuníisèeri ventana irícubàa yacalé iwáiná íinatáise, yàanàcaténá cáli iwéré méetàucuta yacalé íicha. Càita idéca imusúacawa náicha yái Sauloca.

Saulo en Jerusalén

²⁶ Néeseté Saulo, idécanáamité yàanàca Jerusalén iyacàlená néré, yá iwàwacaté iwacáidáyacacawa náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacáí. Quéwa macáita cáaluca naicàcani, càmicáiná neebáida iwènúadacaté íiwítáisewa báisíiri iyú yeebáidáanáca Jesús itàacáí. ²⁷ Quéwa Bernabé itéca Saulo yáasáidacaténái apóstolnái irí. Bernabé icálidaca nalíni Saulo iicácaté Wáiwacali àyapulicubàa, Wáiwacali itàanícacaté nacáí Saulo yáapicha, Saulo icálidacaté nacáí

macàaluínánatani yáì tàacáisca Jesús iináwaná ìwali Damasco iyacàlená irícu. Iná idécanaamité apóstolnái yéemiaca Bernabé icàlidaca nalí Saulo iináwaná, yáté needáca nàataléwa Saulo. ²⁸ Néese Saulo iyamáacawa náapicha Jerusalén iyacàlená irícu, yèepunicawa nacái náapicha. Icàlidaca cachàiníri iyúni macàaluínánata Wáiwacali iináwaná ìwali. ²⁹ Itàaní nacái náapicha áibanái judío itàanfíyéica griego itàacái iyú, càmíyéica yeebáida Jesús ìwali. Saulo icàlidaca nalíni cachàiníri iyú macàaluínánata. Quéwa nawàwacaté nanúaca Saulo. ³⁰ Néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, náalíacáináwa áibanái nawàwaca nanúaca néenásáiri Saulo, yá natéca Saulo Cesarea iyacàlená néré. Yá nabànuacani Cesarea ícha yàacaténáwa Tarso iyacàlená nérépiná.

³¹ Inaté yéewa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéica macái Judea yàasu cáli imanúica, Galilea yàasu cáli néeseeyéi nacái, Samaria yàasu cáli néeseeyéi nacái, nàyaca matuíbanáiri iyú. Cachàiníwanái náiwitáise Dios ìwali, neebáidaca itàacái tàì ímèeri iyú, nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú. Nàaca Wáiwacali icàaluíná. Espíritu Santo nacái iyúudàaca nía nawènúadàanápínaté áibanái íiwitáise Wáiwacali irípiná, iná yéewa manúbáwanái nàacawa.

Curación de Eneas

³² Néenialíté Pedro yàaca ipáchíaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá yàaca ipáchíaca áibanái iyéeyéica Lida iyacàlená irícu. ³³ Pedro yàanàaca áiba asialí ípidenéeri Eneas. Iriáníricáitawa yàalubái ínatawa ocho camuí, máapínacáináni, yái Eneasca. ³⁴ Néese Pedro íimaca irí:

—Eneas, siúcade Jesucristo ichùniaca píawa. Pimichàawa peedá plalubáíwa —ímaca yái Pedroca. Yáta Eneas imichàacawa. ³⁵ Macáita Lida iyacàlená mìnánái, Sarón iyacàlená mìnánái nacái naicáca Eneas imichàacawa, yá nawènúadaca náiwitáisewa Wáiwacali irípiná.

Resurrección de Dorcas

³⁶ Uyacaté inanái Jope iyacàlená irícu yeebáidéechúa Jesús itàacái, ípidenéchúa Tabita, (íimánaca Dorcas griego itàacái iyú). Uái inanáca umànicaté cayábèeri mamáalàacata. Uyuúdaaca nacái catúulécaneeyéi wenàiwica. ³⁷ Néeseté, idécunitàacá Pedro iyaca Lida iyacàlená néeni, yá cajúlicaca Dorcas, yá uétáca. Néese abènaméeyéi inanái nàapidáidaca uinámi, yá nàwalica ùwali ubàlemi, yá nalíadaca úa capii imàdàaná iriculé iyéerica chènunibàa cáli ináni ícha. ³⁸ Yái Jope iyacàlená iyaca mawiénita Lida iyacàlená irí, Pedro iyacataléca. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái náalíacatéwa Pedro iyaca Lida iyacàlená irícu, yá nabànuaca pucháiba aslanái yéeyéipíná imáidaca Pedro. Náimaca irí: “Aqualé Jope iyacàlená néré aqualésíwata”, náimaca.

³⁹ Yáté Pedro yàacawa náapicha. Idécanaamité yàanàaca néré, yá natécani néré Dorcasmi iriacataléca. Madécaná inanái inírimi yéeteyéimicatéwa ícha nàyaca néré, nabàluacawa Pedro itéese, fícháaníyéi, náasáidaca nacái Pedro íicá bàlesi, ruana nacái umàniyíicaté nalí, úái Dorcasmica idécunitàacá cáca úa. ⁴⁰ Néese Pedro ichùllacaté macáita namusúacawa capii imàdàaná irícuise. Yá íbàluacawa yùlulú ipùata iyúwa, yá isutáca Dios ícha. Néese íicáidaca yéetéechúamiwa irí. Yá íimaca ulí:

—¡Tabita, pimichàawal! —ímaca yái Pedroca. Yáta uacúaca utuíwa. Uíicaca Pedro, yá umichàaca úawinacawa. ⁴¹ Pedro íibàaca ucáapi ìwali, yá imicháidaca úa. Imáidaca níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nía nacái maníríyíémica, yáasáidacaténá nalí úa, cáca úa àniwa. ⁴² Macáita Jope iyacàlená mìnánái néemiaca uináwaná, yá madécaná wenàiwica iwènúadaca íiwitáisewa Wáiwacali irípiná. ⁴³ Yá Pedro iyamáacawa Jope iyacàlená irícu madécaná èeri. Pedro iyaca icapèe néeni áiba asialí ípidenéeri Simón ichùnièrica pírái íimamimi iwéndacaténá nía.

10

Pedro y Cornelio

¹ Aiba asialí càmíri judío ípidenéeri Cornelio iyacaté Cesarea iyacàlená irícu. Yái Cornelio, náiwacalicaní níái romanonái yàasu úwinái yéenáca ípidenéeri el Italiano. ² Yái Cornelio yàaca Dios icàaluíná cáalíacáiri iyú, macáita yéenanái yáapichawa. Imàaca nacái manùba plata ofrenda iyú iyúudacaténá judionái. Isutéeri yáawawa Dios ícha mamáalàacata. ³ Aiba èeri cawàwanáta a las trescatátáica, Cornelio íicáca yéenáiwánási nacáiri: Yá íicáca amaléeri iyú Dios yàasu ángel iwàluacawa Cornelio yàatalé. Yá íimaca Cornelio irí: “¡Cornelio!” íimaca yái ángelca. ⁴ Yá Cornelio íicáidaca ángel irí manuísíwata icalùni iyúwa. Yá íimaca ángel irí: “¿Cáinásica piwàwa numànica píripíná?” íimaca yái Cornelio. Néese ángel íimaca irí: “Dios idéca yéemiaca yái písutáanaca ícha, cayába nacái íicáca yái piyúudàanaca catúulécaneeyéi wenàiwica. ⁵ Siúcade píbanùwa wenàiwica Jope iyacàlená néré namáidacaténá néese Simón áibaalí ípidenéeri Pedro. ⁶ Yái Pedroca iyaca áiba asialí icapèe irícu ípidenéeri Simón ichùnièrica pírái íimamimi iwéndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuírí úni idùlepi. Yái Pedroca icàlidapíná pírwani cáinacaalí iwàwacutá pímaníca”, íimaca yái ángelca.

⁷ Idécánáami yáacawa yáí ángel itàanírira yáapicha, yá Cornelio imáidaca pucháiba yáasu wenáiwicawa. Imáidaca nacáí abéeri úwi íbaidéeri Cornelio irí, yéerica Dios icàaluíná manuíśiwata, Cornelio yáaliérica cayábaca ííwítáise imánínápiná cayábéeri. ⁸ Cornelio icálidaca nalíni macáita yáí ángel icálidéericaté irí. Yá Cornelio ibànúaca nía Jope iyacàlená nérépiná.

⁹ Néese mapisáináami àniwa, cawáwanáta machacànicaalíté èeri, yá nàyaca mawíénita Jope iyacàlená irí. Yáta hora nacáí Pedro, iyéerica Simón icapèe írìcu, yáacawa caplí ipùata sàabadéeri ínatalé, machacànicaalíté èeri. Pedro yáacawa néré isutácaténá yáawawa Dios ícha. ¹⁰ Máini máapicani íná iwàwa iyáaca iyáacaléwa. Quéwa idècunitàacá namànica iyáapíná, Pedro íicáca yéenáwanási nacáiri. ¹¹ Yá íicáca capiraléeri cáli yàacúacawa, yá áiba wawási írìcúacawa chènuníse cáli ínatalépiná, abéeri wawási càiri iyúwa manuírì sávana idacúacanéeri ipùata báinúacanama yéenúlusi iyú. ¹² Cháí sávana írìcu nàyaca néeni macáí cuwéesiná íwítáaná, píráí nacáí, áapínáí nacáí, cuiþiranáí nacáí, macáí íwítáaná íyéeyéica cháí èeri írìcu. ¹³ Néese Pedro yéemíaca tàacáisi chènuníse. Yá tàacáisi íimaca: “Pimicháawa, Pedro. Pinúa piyáawa nía”, íimaca. ¹⁴ Néese Pedro íimaca: “Cámíiri, Nuíwacali. Canácatáita nuyáa níí casaquéeyéica waicáca, profeta Moisés ichùuliacáináté wía judíoca pinùmalicúise ipíchaná wayáaca nía”, íimaca yáí Pedroca. ¹⁵ Néese tàacáisi íimaca irí àniwa: “Masacáacalí Dios imànica áiba wawási, picá píma iwali casacáacani”, íimaca yáí tàacáisica.

¹⁶ Máisiba yáawiriaté Pedro íicáca sávana nacáiri írìcúacawa, yéemia nacáí tàacáisi. Néese sávana yéepúa imichàacawa chènuniré àniwa. ¹⁷ Pedro íináidacawa manuíśiwata iwàwalicúisewa cáinácaalí ímáaná yáí yéenáwanási nacáirica, máinícáiná càulenáca íchani. Idècunitàacá íináidacawa iwali, yá Cornelio yáasu wenáiwicánáí nàanàaca caplí inúma néré. Nèepunícawa nasutáca néemíawa alénácaalí Simón icapèe íya. ¹⁸ Nàanàaca néré, yá namáidaca cachàini nasutácaténá néemíawa asáisi iyacaalí néeni áiba asiali ípidenéeri Simón, ípidenéeri nacáí Pedro.

¹⁹ Idècunitàacá Pedro íináidacawa mamáalàacata iwali yáí yéenáwanási nacáirica, yá Espírìtu Santo íimaca irí: “Píicá, máisiba aslanáica níara icutá pía. ²⁰ Pimicháawa, píawa náatalé pèpunínáwa náapicha. Picá achúma píináidacawa piwáwawa, néese manuí píináidaca piwáwawa; nudéca nubànúaca nía píatalé”, íimaca yáí Espírìtu Santoca. Iwàwacutácaté Espírìtu Santo ichàiniadaca Pedro iwàwa bàaluitécáiná profeta Moisés ichùuliacaté judionáí càmíínápiná nèepuníwa càmíiyéi judío yáapicha, íná Espírìtu Santo ichàiniadaca Pedro iwàwa. ²¹ Néese Pedro yáacawa náatalé, yá íimaca nalí:

—Núaqueí picutéericuéca. ¿Càinásicué piwáwa numànica píripíná? —íimaca yáí Pedroca. ²² Náimaca irí:

—Cornelio ibànúaca wía, abéeri úwi íiwacalíná, iyéerica machacàníiri iyú Dios íicá, yéeri nacáí Dios icàaluíná. Macáí judionáí naicáca cáimiétaquéeri iyúni, yá nacáí cáinináca naicácani. Dios yáasu ángel ichùuliacaté Cornelio ibànúanápiná wenáiwica namáidacaténá pía, yéewacaténá piacawa icapèe néré yéewanápiná Cornelio yéemíaca yáí picálidéeripínáca irí —námica.

²³ Néese Pedro yeedáca yáataléwa nía. Yá nayamáacawa néeni Pedro yáapicha abéeri catá. Mapisáita àniwa yá Pedro yáacawa náapicha. Abénaméeyéi Jope iyacàlená mìnánáí yeebáidéeyéica Jesús itàacáí nàacawa náapicha.

²⁴ Néese mapisáita àniwa nàanàaca Cesarea iyacàlená néré, cháí Cornelio icúacatáica nàanàaca. Ípichawáiseté nàanàaca, yáté Cornelio imáidaca néré yéenánáíwa, yáacawéeyéiná nacáíwa cáininéeyéica Cornelio íicáca. ²⁵ Pedro yàanàaca icapèe néré, yá Cornelio imusúacawa ípunita yeedácaténá yáataléwani. Cornelio ibálúacawa yүүлú ipúata iyúwa Pedro irí yáacaténá icàaluíná. ²⁶ Quéwa Pedro imichàidacani. Yá íimaca irí:

—Pimicháa píbalúacawa. Asialicata nacáí núaqueí càide iyúwa pía —íimaca yáí Pedroca.

²⁷ Idècunitàacá Pedro itàaníca yáapicha, yá iwálúacawa íicáca madécaná wenáiwica iwacáidáyaquéeyéíwa néré, càmíiyéi judío. ²⁸ Néese Pedro íimaca nalí:

—Píalíacuécawa judío ííwítáise càmita íbatàa wàwacáidáyacawa píapichacué, píacué càmíiyéica judío, íbatàa wawáìlanápinátawa picapèe írìculé, càmitasa cayába càí wamáni. Quéwa Dios idéca yáaláaca núa càmíínápiná quirínama casacàaca nuicáca áibanáí, càmita nacáí nuicá nía iyúwa canéeri iwèni Dios írìpiná nía. ²⁹ Íná namáidacalíté nía, yá nàanàaca néese aquialéta, càmita báawa nuínáidacawa nuwáwawa iwali. Íná siúcade nuwáwa núalíacawa càiná iwálícalicué píamáda núa —íimaca yáí Pedroca. ³⁰ Yá Cornelio íimaca irí:

—Báinúaca èerica néese siúcáade, chácatáicaté èeri càide iyúwa siúcade, nùyacaté cháí nucapèe írìcuwa, imàaquéeri íchawa iyáacaléwa, isutéeri yáawawa Dios ícha táicalénama. Yáté áiba asiali mèlumèlúri íbàle imàacaca yáawawa nuicácani. ³¹ Íimaca nulí: ‘Cornelio, Dios idéca yéemíaca yáí písutáanáca ícha. Cayábaca Dios íicáca yáí píyúudáanáca catúlécaneeyéi wenáiwica. ³² Pibànúa wenáiwica Jope iyacàlená néré namáidacaténá néese áiba asiali ípidenéeri Simón, ípidenéeri nacáí Pedro. Yáí Pedro iyaca áiba Simón icapèe írìcu, yáara

ichùnièrica pìràí ìimamimi iwéndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuìri úni idùlepi', càì ìimaca nulí. ³³Iná nubànùacaté nía ràunamáita nacutáca pía, yá pidéca pimànica nulí cayábèeri pìanàacáiná. Siùcade macáita wàyaca cháì Dios iicápiná, yá wawàwaca wéemiaca macáita tàacáisi Wacuèriná Dios ichùulièrica picàlidàanápíná walíni —ìimaca yáì Cornelioca.

Discurso de Pedro en casa de Cornelio

³⁴Néeseté Pedro idàbaca icàlidaca nalíni. Yá ìimaca nalí:

—Siùcade nùaliacawa báisìiri iyú Dios càmita iicá abèeri wenàiwica ìiwitáaná iyúwa cayábèeri áibanáí ìicha, néese iicáca macáì wenàiwica ìiwitáaná abédanamata. ³⁵Néese, cayábaca Dios iicáca náiwitáise canánama, macáì wenàiwica ìiwitáaná yèeyéica icàaluíná, imànnyéica nacáì cayábèeri. ³⁶Dios idéca icàlidaca walí tàacáisi, wía Israel itaquénánámica. Dios icàlidaca walí yáì cayábèeri tàacáisica ìiméerica Jesucristo imàacáanápíná wàyaca Dios yáapicha matuìbanáiri iyú. Yáì Jesucristo, yácata macáì wenàiwicanáì iiwacali. ³⁷Píaliacuécawa cayába càinácaalíté iya judíonáì yàasu cáli imanúica. Quéecatécáwa Juan el Bautista icàlidaca nalíni iwàwacutáaná wenàiwicanáì ibautizáacawa, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. Néeseté Jesús idàbacadé yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli ìinata. ³⁸Píaliacué nacáìwa Dios ibànùacaté Espíritu Santo Jesús ìwali icùacaténá Jesús ìiwitáise manuísíwata, ichàiniadacaténáni nacáì, yáì Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica. Píaliacué nacáìwa Jesús yèepunícaté imànica yàacawa cayábèeri wenàiwicanáì irí, ichùniacaté nacáì macáita wenàiwica Satanás yùuwichàidéeyéica. Càité Jesús idé imànica Dios yàacawéeridacáináni. ³⁹Wadéca waicáca macáita yáì Jesús imànirícaté Judea yàasu cáli ìinata, Jerusalén iyacàlená irícu nacáì. Néese natàtaacani cruz ìwali, càité nanúacani. ⁴⁰Néeseté máisiba èeri irícu idécanámíté nanúacani, yá Dios icáucáidacani. Néese Dios ibànùacaté Jesús imàacaca yáawawa waicácani, wáaliacaténáwa cáucani. ⁴¹Jesús càmitaté imàaca yáawawa macáì wenàiwica iicácani. Néeseté imàacaca yáawawa waicácani, wía Dios ìináidéeyéicatéwa ìwali bàaluité imàacáanápínaté iicáca cáucani, yáì Jesúsca. Yá nacáì wayáacaté wayáacaléwa yáapicha idécanámíté imichàacawa yéetácáisi ìicha. ⁴²Néeseté Jesús ichùuliacaté wacàlidàanápíná israelitanáì iríni, yáì tàacáisi ìiméerica Dios idéca imàacaca Jesús icàlidàanápíná bàawéeyéì ìináwaná ìwali, cáuyéica, yéetéyéìmiwa nacáì, yùuwichàidacaténá níawa càiripináta nabáyawaná ìwalísewa, èeri imáalaacaalípináwa. ⁴³Ipíchawáiseté Jesús yàanàca aléì èeri irículé, yáté macáita profetanáì nacàlidacaté ìináwaná ìwali. Nacàlidacaté nacáì Dios imàacáanápínaté iwàwawa wenàiwicanáì ibáyawaná ìicha, Jesús yéetácáinátéwa nabáyawaná ìwalíse, cawínácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacáì —ìimaca yáì Pedroca.

Los no judíos reciben el Espíritu Santo

⁴⁴Néeseté idècunitàacá Pedro icàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo irícuacawa nàwali icùacaténá náiwitáise macáita níái yéemiéyéica Pedro icàlidàaná nalíni, neebáidacáiná yáì tàacáisica. ⁴⁵Níái judío yeebáidéeyéica Jesús itàacáì yàacawéeridacaténá Pedro, nánáidacawa manuísíwata naicáidaca càmiyéì judío irí Dios yàacáináté Espíritu Santo càmiyéì judío irí nacáì. ⁴⁶Judíonáì yéemiaca nacáì càmiyéì judío itàanica áiba tàacáisi iyú, càmiìri èeri múnani itàacáì, nàaca nacáì Dios irí cayábèeri. ⁴⁷Néese Pedro ìimaca:

—Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo nàwali yàacawéeridacaténá níái càmiyéyéica judío càide iyúwaté ibànùaná Espíritu Santo wàwali, wía judíoca. Wàacué wabautizáca nacáì nía. Canáca yéewaná wamáisaníaca náicha nabautizáanáwa —ìimaca yáì Pedroca.

⁴⁸Yá Pedro ichùuliaca yáapichéyéiwa ibautizáca níái càmiyéyéica judío Jesucristo ípidená ìwali náasáidacaténá neebáidaca Jesús itàacáì. Néese níái càmiyéyéica judío nasutáca Pedro ìicha iyamánápínáwa náapicha máisibáwanáì èeri.

11

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

¹Néeseté apóstolnái, nía nacáì yeebáidéeyéica Jesús itàacáì iyéeyéicaté Judea yàasu cáli ìinata néemiaca càmiyéì judío ìináwaná ìwali neebáidacaté Dios itàacáì càide iyúwa judíonáì yeebáidàanáté. ²Quéwa idécanámíté Pedro yèepuacawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa, néese abénaméeyéì judío yeebáidéeyéica Jesús itàacáì natàanica ìwali yáì Pedro imàníníaca càmiyéì judío yáapicha. ³Náimaca Pedro irí:

—¿Cánaté pia pipáchiaca nàatalé níara càmiyéyéica judío? ¿Cáná piyáa piyáacaléwa náapicha? —náimaca. ⁴Néese Pedro icàlidaca nalí macáita yáì idàbàanacaté ichàbacawa. Yá ìimaca nalí:

⁵—Nùyacaté Jope iyacàlená irícu. Idècunitàacá nusutáca núawawa Dios ìicha, yá nuicácaté yéenáìwanáisi nacáìri. Nuicácaté áiba wawási càiri iyúwa manuìri sávana irícuacawa chènuníse, idacúacanèeri ipùata báinúacanama yéenúlusi iyú. Yáté irícuacawa nùatalé. ⁶Nuicáidacaté cayába irí nuicácaténá càinácaalí wawási iya sávana irícu, yá nuicáca macáì pìràì ìiwitáaná, cuwèesínái nacáì, àapínái nacáì, cuìpiranái nacáì, macáì ìiwitáaná iyéeyéica cháì èeri irícu. ⁷Yáté nuémiaca tàacáisi. ìimaca nulí: ‘Pimichàawa, Pedro. Pínú piyáawa nía’, ìimaca

nulí. ⁸ Quéwa núumacaté irí: ‘Càmíri, Núiwacali. Canacátáita nuyáa níai casaquëeyéica waicáca, profeta Moisés ichùuliacáináté wía judíoca pinùmalcuíse ipichaná wayáaca níá’, còi núumaca. ⁹ Néese yái tàacáisi chènuníserica ímacaté nulí àniwa. Íimaca nulí: ‘Masacáacaalí Dios imànica áiba wawási, yá picá píma iwali casacáacani’, íimaca. ¹⁰ Máisiba yáawiría nuicacaté sámana nacáiri iricúacawa, nuémíla nacái tàacáisi. Yáté macáita yèpèua imichàacawa chènuniré àniwa. ¹¹ Yáta máisiba asianái Cesarea iyacàlená néseeyéi nàanacaté néré wàyacatáica. Náiwacali ibànùacaté nía nacutáanápíná núa. ¹² Yáté Espíritu Santo ichùuliaca nùacawa náapicha, ipichaná achúmaca nuínáidacawa nuwàwawa iwali. Níai seis namanùbaca wéenanái nacái nàacatéwa núapicha. Macáita wawàlùacatéwa áiba asiali icapèe iriculé. ¹³ Yái asialica icàlidaca walíni íicacaté ángel icapèe irícu. Yá ángel íimacaté irí: ‘Pibànua wenàiwica Jope iyacàlená nérépiná namáidacaténá néese Simón íipidenéeri nacái Pedro. ¹⁴ Yái Pedroca icàlidapíná piríwani cainácaalí iyú píalimá píwasàaca píawawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, píá nacái, péenánái nacái’, íimacaté yái ángelca. ¹⁵ Néeseté idécanacáita nudábaca nucàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo yàanàaca nàwali, yàacawéeridacaténá nía, càide iyúwaté Espíritu Santo yàanàanaté wàwali bàaluté. ¹⁶ Néeseté nuwàwalica tàacáisi Wáiwacali icàlidéericaté walí. Íimacaté: ‘Báisita Juan el Bautista ibautizacaté wenàiwicanái úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita Dios ibànùapínacúe piríwa Espíritu Santo, yái yàacawéeridéeripínacúe píá, ibautizacaténacúe píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú’, íimaca yái Wáiwacalica. ¹⁷ Uwé, Dios idéca yàaca Espíritu Santo càmíyíe judío irí càide iyúwaté yàanaté walíni, wía judíoca, weebáidacaalíté Wáiwacali Jesucristo itaacáíwa, íná canáca yéewaná wapéliaca Dios íipunita, canáca yéewaná wamáisaníaca náichani, yái Espíritu Santoca —íimaca yái Pedroca.

¹⁸ Néese níai yeebáidéeyéica Jesús itaacái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irícu, nadécanáami néemíaca yái tàacáisica, yá Jesús quirínama natàanica bàawéeri iyú Pedro iwali, néese náaca Dios irí cayábéeri. Yá náimaca:

—¡Dios idéca ibatàaca càmíyíe judío nawènùadaca nacái náiwitáisewa iripíná yéewacaténá nacái nadèniaca nacáucawa càmíri imaalàawa, càide iyúwa wàyáaná, wía judíoca! —náimaca.

La iglesia de Antioquia

¹⁹ Nadécanáamité nanúaca Esteban Jerusalén iyacàlená néeni, yá nadàbacaté namànica ùwicái yeebáidéeyéi íipunita canánama. Iná napíacatéwa áibalépiná. Abénaméeyéi yàacatéwa Fenicia yàasu cáli nérépiná. Aibanái yàacatéwa Chipre yàasu iwàwata nérépiná. Aibanái yàacatéwa Antioquia iyacàlená nérépiná. Nacàlidacaté Jesucristo íinàwaná iwali abéta judionái irí. Càmita nacàlida càmíyíe judío iríni. ²⁰ Aibanáita yeebáidéeyéi Jesús itaacái Chipre yàasu iwàwata néseeyéi, Cirene iyacàlená mìnanaí nacái áibanái, nàanacaté Antioquia iyacàlená iriculé. Nadàbacaté nacàlidacani càmíyíe judío irí. Nacàlidaca nalí Jesús íinàwaná Wáiwacalicaní. ²¹ Wáiwacali íiwitáise cachàiníri iyacaté nalí, ínaté yéewa manùbéeyéi wenàiwica namàacaca náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa, yá neebáidaca Wáiwacali itaacái.

²² Néese, níai yeebáidéeyéica Jesús, Jerusalén iyacàlená néeníyéica néemíaca Antioquia iyacàlená mìnanaí íinàwaná. Yá nabànùaca Bernabé yàacaténáwa Antioquia iyacàlená nérépiná. ²³ Bernabé yàanàacaté néré, yá yáalíacawa Dios imànica nalí cayábéeri. Iná casímáica Bernabé iwàwa, iyanídacawa náapicha. Yàalàaca nía, ichàiniadaca nacái nawàwa canánama, cachàinínápíná náiwitáise neebáidàanápíná mamàalàacata Wáiwacali itaacái tàí íiméeri iyú. ²⁴ Cayábéericáiná íiwitáise yái asialica, yái Bernabéca, Espíritu Santo icùacáiná íiwitáise. Yeebáida Dios itaacái manúsiwata tàí íiméeri iyú. Càita áibanái manùbéeyéi àniwa néemíaca Bernabé icàlidàaná nalíni, yá nawènùadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Wáiwacali itaacái.

²⁵ Néeseté Bernabé yàacawa Tarso iyacàlená iriculé icutácaténá Saulo. Idécanáamité yàanàacani, yá itéca Saulo Antioquia iyacàlená néré. ²⁶ Bernabé, Saulo yáapicha nàyacaté néré abéeri camúí náapicha níai yeebáidéeyéica Jesús itaacái. Néewáidacaté madécaná wenàiwica. Antioquia iyacàlená néeni áibanái nàacaté yeebáidéeyéi íipidenápíná cristianonái, íimáanaca Cristo yéewáidacalénái, Cristo yáapichéeyéi nacái íimáanaca.

²⁷ Néenialíté abénaméeyéi profeta itàaniyéica Dios inùmalcuíse nàacatéwa Jerusalén iyacàlená íicha, yá nàanàaca Antioquia iyacàlená néré. ²⁸ Abéeri néená, íipidenéeri Agabo, ibàlùacawa nàacuésemi, níai yeebáidéeyéica Jesús itaacái. Yá Espíritu Santo icùaca Agabo íiwitáise icàlidacaténá nalí tàacáisi Dios inùmalcuíse. Yá icàlidaca nalíni iyàanápínaté mápíicái cachàiníri iyú nàasu cáli néré, yái Israel yàasu cálica. Càité ichàbacawa néesetécawa idècunítacáca emperador romanosáiri Claudio icùaca macái cáli imanùbaca. ²⁹ Iná Antioquia iyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itaacái náináidacatéwa nabànùanápínaté plata iyúwa ofrenda nayudàacaténá áibanái yeebáidéeyéica Jesús iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata. Macái wenàiwica imanùbaca nabànùaca plata iyúwata náalimáaná namàacaca ofrenda. ³⁰ Càité nàwacáidaca plata, yá nabànùacani iyúwa ofrenda náapicha níai Bernabé, Saulo nacái

natécáténáni ancianonái irí icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Judea yàasu càli ìnata, nayúudacaténá catúulécaneyéi wenàiwica yeebáidéeyéi Jesús itàacái.

12

Muerte de Santiago y encarcelamiento de Pedro

¹ Néenialíté rey Herodes idábaca yúuwideca imànica abénaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús itàacái Jerusalén iyacaléná néeniyéica iyaca. Herodes idábacaté yúuwicháidaca nía. ² Herodes ichùullaca úwinái iwichùaca Santiago ìicha ìiwita, yéetácáténátéwa, yámi Juan ibèerimica. ³ Néese, yái Herodesca, yáaliacawa casímáica judío ìiwacanánái ìwali yái yéetánácawéi Santiagomica, ìná ichùullaca úwinái ìibàaca Pedro nacái. Yá náibàacani judíonái yàasu culto Pascua yaali nayáacaalíté pan càmiri idèña levadura. ⁴ Idécánámité náibàaca Pedro, néese Herodes ichùullaca nacùaca Pedro presoíyéi ibànalícu. Ichùullaca nacùacani, níái úwinái báimùaca náiwitáaná imanùbaca. Nàyaca báimùacana úwinái macái náiwitáaná imanùbaca. Herodes iwàwacaté ichàbáidaca Pedro judíonái irí nanúanápínáni Pascua yàasuná culto idénáami. ⁵ Càité Pedro iyaca presoíyéi ibànalícu. Nacùaca cayábani. Quéwa manùbéeyéi yeebáidéeyéica Jesús itàacái nasutáca Dios ìicha Pedro iripíná manuíswata mamáalàacata.

Dios libra de la cárcel a Pedro

⁶ Yáta catáca mapisáipínata Herodes ichàbáidapínaté Pedro judíonái irí, nanúanápínáni, yá Pedro ìimáca iyaca bamuchúambàa náicha pucháiba úwinái. Pedro nadacuèri pucháiba cadena iyú. Aibanái úwi ibàluèyéiwa presoíyéi ibàna inùma néeni nacùaca presoíyéi ibàna ipíchaná Pedro imusúacawa. ⁷ Yáta Dios yàasu ángel yàanáaca néré, ibàlúacawa mawiénita Pedro irí. Yá camalási ipuníada presoíyéi ibàna iriculé. Néese ángel icapèedaca Pedro ibàlái ìwali icawáidacani. Yá ìimaca Pedro irí: “¡Caquialéta, pimicháawa!” ìimaca yái ángelca. Yáta pucháiba cadena icaláacawa Pedro icáapi ìicha. ⁸ Yá ángel ìimaca Pedro irí: “Píwali pibàlewa, pizapatoní nacáíwa”, ìimaca yái ángelca. Idécánáami Pedro imànica càide iyúwaté ángel ìimáaná irí, yá ángel ìimaca irí àniwa: “Peedá píasu ruana nacáiriwa, píuca pìwalísewani. Piawa núamiwáise”, ìimaca irí yái ángelca.

⁹ Yá Pedro imusúacawa ángel yáamiwáise. Càmita yáaliawa asáisi básisicalíni, ángel imusúadánacani presoíyéi ibàna iriculé. Pedro iyúnáidaca yéenáivanási nacáiri càì ìicáca meedá. ¹⁰ Nachàbacatéwa idàbáanéeyéi úwi ìicha, néese nachàbacawa áibanái ìicha àniwa icuèyéica presoíyéi ibàna. Nàanáaca inùma néré, yái manuiri inùma yáawami hierroírita, namusúacatáipínacawa carretera iriculé yàcaléicu, yá inùma yàacùacawa yàasu wawásitawa meedá. Yá namusúacawa ìicha. Nèepunicánámiwa abèeri carretera iricubàa, yáta ángel ìimacaca Pedro abèerita.

¹¹ Néese átata Pedro yáaliacawa imusúacatéwa náicha. Yá ìimaca iríwa: “Siùcade núaliacawa báisiiri iyú, Dios idéca ibànùaca yàasu ángelwa nùatalé imusúadacaténá núa Herodes ìicha, náicha nacái níara judíoca iwàwéyéica inùaca núa”, ìimaca iríwa yái Pedroca.

¹² Idécánáami ìináidacawa ìwali macáita iyáaná, néese yáacatéwa María icapèe néré, úái Juan yáatúaca. Yái Juanca áibaalí ìipidená Marcos. Quéchatécáwa madecaná wenàiwica iwacáidáyacawa néré, yá nasutáca náyaca Dios ìicha. ¹³ Pedro inúacaté bàacháwáiséerica iwáiná inùmaca, yá abéechúa mànacàu ìipidenéechúa Rode umusúacawa capíi ìicha, ùacatéwa mawiénita iwáiná inùma irí uémíacaténá néré cawinácaalí càì isàna néese. ¹⁴ Ualiaca uémíaca Pedro itàacái, quéwa càmita ùacua irí iwáiná inùma, máinicáiná casímáica úa ìná uplacawa capíi iriculé àniwa ucálidaca nalíni Pedro ibàlùnánáwa bàacháwáiséeri iwáiná inùma néeni. ¹⁵ Yá náimaca ulí:

—¡Máiwitáiseca píal! —náimaca ulí. Quéwa úumaca básiscatani. Néese náimaca:

—Canácani. Iwàwa cáurimica meedá yáara càì péemiaca isàna —náimaca ulí, nayúunáidacáiná úwinái nanúacatèni.

¹⁶ Idècunitáacá natàanáca capíi irícu, quéwanáta Pedro inúaca mamáalàacata bàacháwáiséeri iwáiná inùma. Néese nàacùaca bàacháwáiséeri iwáiná inùma, yá naicáca Pedro ibàluericawa néeni. Yá náináidaca manuíswata naicáidaca irí. ¹⁷ Néese Pedro yúucaca icáapiwa nalí masánacaténá nía. Yá icálidaca nalíni càinacaalíté iyú Wáiwacali imusúadacani presoíyéi ibàna iriculé. Yá ìimaca nacái nalí:

—Picálidacué Santiago iríni, yái Wáiwacali iméeréerica. Picálidacué nacái nalíni, níara yáapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesús itàacái —ìimaca yái Pedroca. Néese Pedro yàacawa náicha áibalépiná.

¹⁸ Néeseté mapisáita àniwa, cáanáca úwinái napianícawa presoíyéi ibàna iricubàa nacutáca Pedro, néemianica nacáíwa nalíwáaca lúasi iyú, càmicáiná nadé nàanáca Pedro. ¹⁹ Herodes ichùullacaté nacutácani, quéwa càmita náalimá nàanáacani. Ìná Herodes isutáca yéemiawa naináwaná, níái úwi icuèyéicaté Pedro presoíyéi ibàna irícu. Yá ichùullaca yàasu wenàiwicawa

nanúanápíná níái úwica. Néese Herodes yàacatéwa Judea yàasu cáli ícha iyacatená Cesarea iyacaléná írìcu.

La muerte de Herodes

²⁰ Néeseté calúaca rey Herodes áibanái yáapicha, Tiro iyacàlená mìnánáica, Sidón iyacàlená mìnánái nacái. Iná níái pucháiba yàcalé mìnánáica natàanica náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa nàanápínáwa Herodes yàatalé natàanicaténá yáapicha éeréeri iyú, yéewacatená cayábaca iicáca nía àniwa. Nàaca plata Blasto irí, abéeri Herodes yáapichéeri máiniiri cachàini, nawàwacáináté Blasto itàanica nawicáu Herodes yáapicha, yéewanápiná Herodes ibatàa nàyaca matuibanáita. Iwàwacutácaté nàyaca cayába Herodes yáapicha nawèniacatenáté yàacási áiba cáli néeni Herodes icuèricaté. ²¹ Herodes imàacaca nalí abé éeri nàwacáidáyacáanápínáwa yàatalé. Idéca éeri yàanàaca, yá Herodes iwálíca ibàle cawèniiriwa. Néese yàacawa wenàiwicanái yàacuèsemi, yá yáawinacawa yàasu yàalubáisi chènuniiri ínatawa. ²² Yá idábaca icàlidaca nalíni. Néese níái wenàiwica yéemièyéica Herodes irí nadábaca càì namáidáidaca: “¡Yái icàlidéerica walíni càmírìta asìali, néese abéeri chènuníserìcani!” càì namáidáidaca mamáalàacata, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. ²³ Yáta Wáiwacali yàasu àngel ibànùaca uláicái Herodes iwali, càmícáiná Herodes yáa Dios icàlulúniná, néese imàacacáita wenàiwicanái yàaca irí cayábéeri, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. Néeseté Herodes yéetácawa cáiwíri iyú, enísi nacáiyéi iyáacáiná iyapicúa írìcuise ipíchawáiseté yéetácawa.

²⁴ Quéwa níái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca nàacawa Dios itàacái mamáalàacata áibanái wenàiwica irí. Yá manùbéeyéi neebáidacani macái yàcalé.

²⁵ Idécánámíté Bernabé, Saulo nacái namáaláidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná, yáté nèepùacawa Jerusalén iyacàlená ícha. Yá natéca náapichawa Juan, ípidenéeri nacái Marcos.

13

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

¹ Madécáná Antioquía iyacàlená mìnánái neebáidacaté Jesús itàacái. Abénaméeyéi profeta, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica nàyacaté yeebáidéeyéi yéewi. Càica náipidená: Bernabé; Simón nacái, áibaalí ípidená Negro; Lucio nacái, Cirene yàasu cáli néeséeri; Manaén nacái, idáwinèericatéwa rey Herodes yáapicha, yái Herodes icuèricaté Galilea yàasu cáli; Saulo nacái áiba. ² Aiba éeri namànícate nàyaca culto Wáiwacali irí, namàacaca náichawa nacái nayáacaléwa. Yáté Espíritu Santo ímacaté nali: “Peedácué pèewísewa nuliipíná níái Bernabé, Saulo nacái namànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná namànica”, ímaca yái Espíritu Santoca.

³ Néese nasutáca Dios ícha nalipíná àniwa, namàaca náichawa nacái nayáacaléwa mamáalàacata, yá namàacaca nacáapiwa nàwali, níái Bernabé, Saulo nacái. Néese nabànùaca nía, náibaidacatenáté Dios irípiná.

Los apóstoles en Chipre

⁴ Néeseté namànica càide iyúwa Espíritu Santo ibànùaná nía, yá Bernabé, Saulo nacái nàacatéwa Seleucia iyacàlená néré, mawíeniiri iyaca manuiri úni irí. Néenita nawàlùacawa nave írìculé, yá nàacawa úni yàasu iwàwata ínatalé ípidenácatalé Chipre. ⁵ Idécánámíté nàanàaca néré, yá nawàlùacawa Salamina iyacàlená írìculé. Yá nadábaca nacàlidaca nalí Dios itàacái judionái yéewáidacáalu írìcu. Juan Marcos yàacawa náapicha nacái iyúudàacatená nía.

⁶ Yá nàacawa iwàwata imanuíca macáita yàcalé imanúbaca iyéerica iwàwata ínata. Yá nàanàacaté Pafos iyacàlená néré. Nàanàaca judíosàiri ípidenéerica Barjesús. Yácata camàliquéeri. Itàanica ichéiwawa. Ímaca iwaliwa itàanicasa Dios inùmalicúseta, quéwa ichíwa meedá. ⁷ Yái camàliquéeri iyaca gobernador yáapicha, yái gobernador ípidenéerica Sergio Paulo, abéeri cáaliacáiri icuèricaté manùbéeyéi wenàiwica. Yái gobernadorca imáidaca yàataléwa Bernabé, Saulo nacái, gobernador iwàwacáináté yéemíaca Dios itàacái. ⁸ Quéwa yái camàliquéerica, ípidenéerica Elimas griego itàacái iyú, yúuwidéca imànica apóstolnái. Iwàwa nacái iwèntuadaca gobernador íiwitáise ipíchana yeebáidaca Dios itàacái. ⁹ Néese Saulo, ípidenéeri Pablo griego itàacái iyú, Espíritu Santo icuèri íiwitáise, yá iicáidaca machacàniri iyú Elimas irí. ¹⁰ Yá ímaca irí:

—Pía cachiwéerica, báawèeri meedá, Satanás nacáiri íiwitáise, pía, nàuwidéca canánama cayábéeyéi íiwitáise. ¿Cáná càmìta piyamáida piwèntuadaca Dios itàacái pichíwa iyúwa? ¹¹ Iná siúcade Dios yúuwichàidapíná píawa. Matuúpináca píawa maléena éerita. Càmita píalimá piicáca éeri icamaláwa —ímaca yái Pabloca. Yáta catáca Elimas iicáca. Yá icutáca wenàiwica itécatenáni icáapi iwali, càmícáiná yáalimá iicáca itúu iyúwa. ¹² Yá idécánámí gobernador iicáca càinacaalí iyáaná, yá yeebáidaca, ínáidacáináwa manuísíwata Wáiwacali itàacái ichàini iwali.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³ Néseté Pablo iwàlùacawa nave irìculé iyéerica Pafos ìdalutalená néeni yàacawéeyéiná yáapichawa. Yá nàacawa manúiri úni yáacubàa Perge ìdalutalená néré, iyéerica Panfilia yàasu cáli ìnata. Quéwa Juan Marcos yèepùacatéwa náicha Jerusalén iyacàlená nérépiná. ¹⁴ Yá Pablo, Bernabé nacái nachàbacatéwa Perge iyacàlená ìcha, nàacawa machacànita Antioquia iyacàlená irìculé. Yái yácalé iyawa Pisidia yàasu cáli ìnata. Yá nawàlùacatéwa judionái yéewáidacàalu irìculé, sàbado, judionái iyamáidacatáicawa. Pablo, Bernabé nacái nàawinacawa néré néemiacténá naléeca Dios itàacái. ¹⁵ Néese judionái yéewáidacàalu ìiwacanánái naléeca nalí Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, áibanái profeta itànèericaté nacái. Néese nabànùaca tàacáisi Pablonái irí. Yá nàimaca Pablonái irí:

—Wéenanái, pidènisicué tàacáisi pialèeripinacué iyú wenàiwica, ára picàlidacué walíni — nàimaca Pablonái irí.

¹⁶ Néese Pablo imichàa ibàlùacawa, yá yúucaca nalí icáapiwa masánánápiná nía. Yá ìimaca nalí: “Péemlacué, piacué israelitaca, piacué nacái càmíyéica judío, yéeyéica Dios icàaluíná. ¹⁷ Yái Dios icuèrica Israel itaquénánái yeedáté wàawirinámi yàasunáipináwa. Dios imàacacaté madécanáca nía idècunitàacá nàyaca Egipto yàasu cáli ìnata, càmírica nàasu cáli. Néseté Dios iwasàaca nía ichàini iyúwa ìcha yàara cálica. ¹⁸ Ewitaté nawènùadacáaníta náiwitáisewa Dios ìcha, càicáaníta icuacaté nía cuarenta camuí idècunitàacá nèepunicawa chùiri manactali yúucubàa càinàwàiri, canácatalé wenàiwica. ¹⁹ Néseté Dios imàalàidacaté siete namanùbaca wenàiwica ìiwitáaná iyéeyéicaté Canaán yàasu cáli ìnata yàacaténáté nàasu cáli wàawirinámi irí. ²⁰ Càité Dios imànica wàawirinámi irí cawàwanáta cuatrocientos cincuenta camuí.

“Néseté Dios ibànùaca nalí náiwacanánápiná nacùacaténáté nía àta profeta Samuel yàasu èeripináté. ²¹ Néseté wàawirinámi nasutáca Dios ìcha wawàsi imàacáanápináté nalí abéeri rey icuèripiná nía. Yá Dios imàacaca nalí rey icuèripinacaté nía cuarenta camuí. Yái idábáanéeri reycá ìpidenacaté Saúl, yái Cis ìirica, Benjamín itaquérinámi. ²² Néseté Dios càmíta quirínama ibatàa Saúl icúaca israelitanái. Yá Dios imàacacaté rey David icuèripináté israelitanái Saúl yámirìcubàami. Dios ìimacaté David ìwali: ‘Yái Davidca, Isaí ìirica, cayába nuicáca ìiwitáise. Nùalíacawa iwàwa imànica macáita càide iyúwa nuwàwáaná’, càì ìimaca yái Diosca. ²³ Yái rey Davidca idèniaca itaquérinámiwa, ìpidenéeri Jesús. Dios ibànùacaté Jesús iwasàacaténá Israel itaquénánámi Dios yàasu yúuwichàacáisi ìcha, càide iyúwaté Dios icàlidáaná bàaluité. ²⁴ Ipíchawáiseté Jesús yàanáca, Juan el Bautista icàlidacaté tàacáisi macái Israel itaquénánámi irí. Icàlidaca nalíni iwàwacutáanáté nawènùadaca náiwitáisewa Dios irípiná, nabautizáanápiná nacáicawa, nàasáidacaténá nawènùadacaté náiwitáisewa báawéeri ìcha. ²⁵ Néese mawènicaté Juan yàasu èeri yéetáanápinátéwa, yá ìimaca: ‘Nú càmíri Mesías, icuèripiná israelitanái càide iyúwacué pínáidáanáwa nùwali, néese áiba yàanápiná nùamirìcubàawa máiníiri cachànica nuícha. Nuicáca nùawawa iyúwa yàasu wenàiwica càmíri cachàini náicha canánama, máinicáiná cayábéerica nuíchani’, ìimacaté yái Juan el Bautistaca.

²⁶ “Piacué nuénánáca, Abraham itaquénánámi, piacué nacái càmíyéica judío yéeyéica Dios icàaluíná, Dios idéca ibànùacuéca pirí yái tàacáisica pialíacaténacuéwa Jesús iwàwaca iwasàacuéca pía Dios yàasu yúuwichàacáisi ìcha. ²⁷ Siúcade nucàlidacué piríni. Niara Jerusalén iyacàlená mìnánáca, nía nacái náiwacanánáca, càmítaté náaliíwa cawinàcaalíni yái Jesúsca. Siúcade mamáalàacata càmíta náalí néemáca càinàcaalí ìimáaná macáita tàacáisi profetanái itànèericaté Jesús iináwaná ìwali, éwita naléecáanítani néewáidacàalu irìcuwa sàbado imanùbaca nayamáidacatáicawa. Iná nachùullacalíté úwinái inùaca Jesús, yáté judionái namànicaté macáita càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali. ²⁸ Ewitaté càmícaníta nàaná Jesús ìwali ìbayawaná nanuèeripiná ìwalíseni, càicáaníta nasutáca Pilato gobernador ìcha wawàsi ichùullanápináté úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali. Càité yéetáca. ²⁹ Néese nadécanámité namànica irí macáita càide iyúwaté Dios itàacái icàlidáanacani Jesús ìwali, yáté áibanái nalicuadacani cruz ìwalíse. Yá nabàlicani. ³⁰ Quéwa Dios imichàidacaté Jesús yéetáacáisi ìcha. ³¹ Yáté manùba èeri Jesús imàacacaté yàawawa naicácani níái yèepuniyéicatéwa yáapicha Jerusalén iyacàlená néré Galilea yàasu cáli ìcha. Siúcade nacàlidaca nàacawa Jesús iináwaná ìwali wenàiwicanái irí.

³² “Càita wacàlidacuéca piríni yái cayábéeri tàacáisica: Dios idéca imànica macáita càide iyúwa icàlidáanáté càmíetacanéeri iyúni wàawirinámi irí. ³³ Iná siúcade Dios idéca imànica walíni wía nataquénánámica càide iyúwaté icàlidáaná tàacáisi wàawirinámi irí, ìiméerica imichàidáanápináté Jesús yéetáacáisi ìcha. Yái rey Davidca nacái itànàacaté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali pucháibáaná salmo irìcu, David itànàacáinaté tàacáisi Dios inùmalicúise. Dios ìimacaté Irí iríwa: ‘Píacata Nuírca; siúcade nudéca numàacaca èeri mìnánái náaliacawa Nuírca pía’, càì ìimacaté yái Diosca. ³⁴ Dios icàlidacaté walíni imichàidáanápináté Jesús yéetáacáisi ìcha ipíchana ìinámi ìbadáca. Càité Dios ìimaca walí profeta Isaías yàasu tàacáisi iyú. Dios ìimacaté israelitanái irí: ‘Nucàlidacaté rey David irí tàacáisi mabayawanéeri, càmíetacanéeri iyú machíwéeri nacái, ìiméerica numánínápináté irí cayábéeri. Yá numànipinacué pirí

macáita yáí cayábérica nucàlìdèericatè ìwali David irí, ìmacatè yáí Diosca. ³⁵ Báisita Dios idéca imànica càide iyúwatè ìmáaná, càmítatè imàaca Jesús ìinámi ìbadácawa, ìnatè rey David itànàaca áiba salmo Dios liri inùmaliçuise. Dios liri ìmacatè: ‘Càmita pimàacapiná ìbadácawa yáí nuínaca, núa plasu wenáiwacaca mabáyawanéerica’, ìmacatè yáí Dios Ìirica. ³⁶ Uwé, siúcade macáita wáalíacawa rey David icùacatè israelitaná càide iyúwatè Dios iwàwáaná. Néesetè bèericaalítèni, yá yéetácawa, yáí Davidmíca, yá nabàllacani yáawirinámi yáasu càliculli iriculéwa. Yátè ichéecami ìbadácawa. ³⁷ Quéwa yáí Jesús, Dios imichàidèericatè yéetácáisi ìficha, càmítatè ìiná ìbadáwa. ³⁸⁻³⁹ Iná piácué nuénánaca, wacàlidacué pirí yáí tàacáisica: Peebáidacaalícué Jesús itàacái, yásí Dios imàacacué iwàwawa pibáyawaná ìfichawa. Bàaluitè profeta Moisés itànàacatè Dios itàacái, yáí tàacáisica icàlìdèericatè nalíni cànácalítè Dios iwàwawa wàawirinámi nàyaca, wía nacái. Quéwa, éwita wamànicaalí macáita càide iyúwa Moisés itàacái ìmáaná, càicáaníta càmita Dios iicá wía iyúwa mabáyawanéeritá. Néese, siúcade weebáidacaalí Jesús itàacái, yásí Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ìficha, mabáyawaná iicáca nacái wía, éwita càmícáaníta mabáyawaná wía. ⁴⁰ Iná cayábacué, nuénáná, ipíchanácué Dios yáasu yúuwichàacáisi yàanáaca piwali càide iyúwatè profetaná itànàanátè tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios ìmacatè:

⁴¹ ‘Péemiácué cayába, piácué báawéeyéica iicáca núa. Picalúadacuéwa, néese péetácuéwa, mesúnamáicáináta nubànúacué piwali manuiri yúuwichàacáisi, cùlenéeripiná peebáidaca ìináwaná ìwali, éwita áibaná icàlìdacaaníta pirícué yúuwichàacáisi ìináwaná ìwali’,

càitè ìmaca yáí Diosca”, ìmacatè nalí yáí Pabloca.

⁴² Yá Pablo imáaláidaca icàlìdaca nalíni. Idècunitàcá namusúacawa judióná iyéwáidacàalu irícuise, yá càmíyeyí judío nasutáca Pablo ìficha wawàsi yèepùanápinátè icàlìdacaaténá nalíni àniwa, yáí tàacáisica, áiba sábadopinátè nayamáidacatáicawa. ⁴³ Idècanámitè namáaláidaca namànica culto, yá namusúacawa macáita iyéwáidacàalu ìficha, yá manùbéeyéi judióná yáacawa náapicha níái Pablo, Bernabé nacái; áibaná nacái càmíyeyí judío, yeebéeyéi quéwa càyéide iyúwa judióná yeebáidáaná Dios itàacái, níacata yéeyéicatéwa Pabloná yáapicha. Yá Pabloná yáalàaca núa neebáidáanápíná mamáalàacata Wáiwacali itàacái, yéewacaténá Dios imànica nalí cayábèeri.

⁴⁴ Néese áiba sábadò àniwa judióná iyamáidacatáicawa, batéwa macáita wenáiwica iyéeyéica yàcalé irícu nàwacáidáyacacawa néré néemiácaténá Pabloná icàlìdàaná nalí Wáiwacali itàacái. ⁴⁵ Quéwa abènaméeyéi judío ìiwacanáná naicácáiná madècaná wenáiwica ìwacáidáyacuéeyéicawa, yá calúaca níái judío ìiwacanánáca, cayábacáiná wenáiwica iicáca náicha Pabloná, níái apóstolca. Yá judío ìiwacanáná nadàbaca natàanica casaquèeri iyú Pablo ìwali. Natàaní nacái báawèeri iyú ìwali, yáí tàacáisi Pablo icàlìdèerica wenáiwicaná irí. ⁴⁶ Iná Pablo, Bernabé nacái nacàlìdaca judióná iríni macàaluínináta. Yá náimaca:

—Quéecháwanámi iwàwacutátè wacàlidacuéca piríni, piácué judíoca, quèwacué pidéca piwèntúadaca piwítáisewa Dios itàacái ìficha, càmícáinácué piwàwaca picáucawa càmíri imáalàawa. Iná péemiácué cayába, siúcade wàaca wacàlìdaca Dios itàacái càmíyeyí judío irí. ⁴⁷ Wáiwacali idéca ichùulíaca wía, càide iyúwatè profeta Isaías itànàaná Dios itàacái. Wáiwacali ìmacatè: ‘Nudéca nuedáca píá péewáidacaténá càmíyeyí israelita, càide iyúwa camalási icànacaalí nàwali, náalícaténáwa nùwali. Picàlìdàanápíná nalíni, nuwàwaca nuwasàaca núa Dios yáasu yúuwichàacáisi ìficha, macái èeri mìnáná iyéeyéica macái cáli déecuéséeyéi’, ìmaca walí yáí Wáiwacalica —náimaca níái Pablonáca.

⁴⁸ Néese idècanámi càmíyeyí judío yéemlacani, yá casímáica nawàwa. Yá nàaca Dios irí cayábèeri itàacái ìwali. Yá macáita wenáiwica Dios yéeyéica icáuca càmíri imáalàawa, neebáidaca Pabloná yáasu tàacáisi. ⁴⁹ Càitè manùbéeyéi wenáiwica iyéeyéica Písidia yáasu cáli ìnata néemiacca Wáiwacali itàacái. ⁵⁰ Quéwa abènaméeyéi judío natàanica báawèeri iyú Pabloná ìwali. Judióná itaanica yàcalé ìiwacanáná yáapicha, náapicha nacái abènaméeyéi inaná càmíetacanéeyéica yeebáidèeyéica càide iyúwa judióná. Càita judióná nawèntúadaca yàcalé ìiwacanáná ìiwítáise nàuwidacaténá namànica apóstolnái. Yátè namusúadaca Pabloná nàasu cáli ìfichawa. ⁵¹ Néese, Pabloná nachùpiaca cáli ichùmalé nàabàlì ìfichawa judióná iicápiná càide iyúwa judío ìiwítáise iyáaná, nàasáidacaténá Dios yúuwichàidáanápínátè níái judíoca. Yá Pabloná yáacawa Iconio iyacàlená néré. ⁵² Níacata quéwa Antioquia iyacàlená mìnáná yeebáidèeyéica Jesús itàacái, casímáica nawàwa manuísíwata, Espíritu Santo nacái icùaca náiwítáise.

14

Pablo y Bernabé en Iconio

¹ Néesetè Pablo, Bernabé nacái, nàanáaca Iconio iyacàlená iriculé, yá nawàlúacawa judióná iyéwáidacàalu iriculé. Yá nacàlìdaca nalí Wáiwacali itàacái cáalíacáiri iyú, ìnà yéewa manùbéeyéi yeebáidaca nalíni, abènaméeyéi judío, áibaná nacái càmíyeyí judío.

² Aibanáita quéwa judío camíiyéi yeebáida, nawènúadaca yacalé mînanáí íiwitáise, camíiyéica judío, nãuwídecaténá namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itaacáí. ³ Iná apóstolnái iyamáacatéwa néeni madécaná èerisíwata. Nacàlidaca nalíni cáaliacáiri iyú Wáiwacali inùmaliçuise. Yá Wáiwacali imàacaca nalí ichàiniwa nachùnìacaténá cáulíiquéeyéi wenàiwica. Imàaca nacáí namànica yáí camíirica wenàiwica idé imànica. Ináté yéewa macáita náaliacawa Pablónái icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuise, báisíri iyú. ⁴ Níái wenàiwica iyéeyéica yacalé írìcu camíta abédanamata náiwitáise náapichawáaca. Abénaméeyéi yeebáidaca judío íiwacanánái itaacáí, áibanái abédanamata náiwitáise apóstolnái yáapicha. ⁵ Néeseté abénaméeyéi judío, áibanái nacáí camíiyéi judío natàanica yacalé íiwacanánái yáapicha. Yá abédanamata náináidacawa náibàanápíná Pablónái, nanúnápíná nacáí nía íba iyú. ⁶ Quéwa Pablo, Bernabé nacáí náaliacawa naináwaná íwali, ínáté nàacawa náicha. Yá nàacawa áiba yacalé néré ípidenéeyéi Lистра, Derbe áiba iyéeyéica Licaonia yáasu cáli íinata. Ináté Pablónái nèepunicawa yacalé imanùbaca iyéeyéica mawiénbàa Lистра, Derbe nacáí íicha. ⁷ Nacàlidaca yáí cayábéeri tàacáisica, íiméerica Jesús iwásàaca wenàiwicanái Dios yáasu yúuwichàacáisi íicha.

Apedrean a Pablo en Lистра

⁸ Iyacadé áiba Lистра iyacaléná mînali, éeruiri yàabàli, camíiri idé íipinánica. Yáawinánicawa meedá yacáináta imusúanawa yáatúa íchawa. Canacátáita íipinánái. ⁹ Yáí asíali yéemiaca tàacáisi Pablo icàlidéerica. Néese Pablo íicáidaca írì. Yá Pablo yáaliacawa éeruiri yàabàli yeebáidaca cayába yéewanápiná ichùnìacawa. ¹⁰ Néese Pablo íimaca írì cachàiníri iyú:

—Pimichàawa píbàlùacawa machacàníri iyú piabàli iyúwa —íimaca yáí Pablóca. Yáta éeruiri yàabàli íipisia imichàa íbàlùacawa. Yá idàbaca íipinánica. ¹¹ Níái wenàiwica idécanáami naicáca yáí Pablo imàníirica, yá néemianicawa cachàiníri iyú. Néemianicawa Licaonia yáasu cáli néeséeyéi itaacáí iyú. Náimaca:

—¡Cuwáináica níái wenàiwicaca! ¡Nadéca nalicùacawa chènuníise wàatàna iyúwa aslanái! —cái náimaca Pablónái íwali.

¹² Náimaca Bernabé íwali cuwáisàiricasani ípidenéerica Zeus. Náimaca Pablo íwali cuwáisàiricasani ípidenéerica Hermes, Pablo icàlidacáiná tàacáisi wenàiwicanái írì. ¹³ Iyaca néré sacerdote icuèrica templo iyéerica mawienita yacalé inuma írì, yáí nasutàcáalaca náasu cuwáisàiriwa ípidenéri Zeus. Yáí sacerdoteca itéca pacá idèniéyéica ichílanáwa íwinási. Yá itéca pacá Pablónái yàatalé. Yáí sacerdoteca, wenàiwicanái nacáí canánama nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio, nàacaténáté Pablónái icàaluíná naicácináté Pablónái iyúwa chènuníiséeyéi. ¹⁴ Níái apóstolca, Bernabé, Pablo nacáí idécanáita náaliacawa wenàiwicanái nawàwáná nàaca nacàaluíná, yá Pablónái icacanáidaca íbàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná máinícaali achúmaca nawàwa. Yá Pablónái ípiacawa wenàiwicanái yéewiré, namáidáidaca napiacawa. Náimaca wenàiwicanái írì:

¹⁵ —Píacué wenàiwicaca, picácué càí pimàni. Wíacáiná wenàiwicanáita nacáí càitade iyúwacué pía. Wadéca wàanàaca wacàlidacaténacué píri tàacáisi cayábéeri íiméerica iwàwacutácué píwènúadaca píiwitáisewa íicha, yáí canéerica iwèni wawàsica písutácaténacué píawawa cáuri Dios íicha, yáí imàníricaté macáita waiquéerica chènuniré, dùlpupta yáasu cáli nacáí, yá nacáí èeriquéi, manuiri úni nacáí, macáita nacáí iyéerica cháí èeri írìcu. ¹⁶ Bàaluité Dios imàacaca wenàiwicanái canánama náyaca iyúwaté nawàwáná. ¹⁷ Mamáalàacata quéwa imànicatécué píri cayábéeri imàacacaténacué píaliacawa cawínácaalíni. Ibànùeri unía. Yèeri walí cayábéeri bñacalé yáasu èeri írìcuwa. Yèeri nacáí wayáapíná casímíacaténá wawàwa —náimaca níái Pablónáica.

¹⁸ Ewita Pablónái icàlidacáaníta nalíni, níái wenàiwicaca, càicáaníta mamáalàacata máini wenàiwica nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio Pablónái írì nàacaténá apóstolnái icàaluíná.

¹⁹ Néese abénaméeyéi judío yàanàaca Antioquía iyacaléná néese, iyéerica Pisidia yáasu cáli íinata. Aibanái judío yàanàaca Iconio iyacaléná néese nacáí. Yá natàanica nawènúadánápíná yacalé mînanáí íiwitáise Pablo íicha nanúnápíná íba iyú. Ináté nanúadáida Pablo íba iyú nanúacaténáni. Nayúnáidaca nèétáidacaténí, iná nawatáidacani yacalé írìcuise, yáí Pablóca. ²⁰ Níái yeebáidéeyéica Jesús itaacáí nàwacáidáyacacawa Pablo itéesebàa, yá Pablo imichàacawa yéepùta iwàlùacawa yacalé írìculé àniwa. Néeseté mapisáináami àniwa, Pablo yáacatéwa Bernabé yáapicha Derbe iyacaléná nérépiná.

²¹ Nacàlidaca nalíni Derbe iyacaléná írìcu yáí tàacáisi íiméerica Jesús iwásàaca wenàiwicanái Dios yáasu yúuwichàacáisi íicha, yá manùbéeyéi yeebáidaca Wáiwacali Jesús itaacáí. Idécanáami nacàlidacani Derbe írìcu, yáté nèepùta napáchiaca Lистра iyacaléná néré, Iconio iyacaléná néré nacáí, Antioquía iyacaléná néré nacáí, iyéerica Pisidia yáasu cáli íinata. ²² Macáí yacalé imanùbaca Pablónái ichàiniadaca nawàwa níái yeebáidéeyéica Jesús itaacáí. Pablónái yàalàaca nía cachàinínápiná náiwitáise neebáidáanápíná mamáalàacata Wáiwacali itaacáí tàí íiméeri iyú. Nacàlidaca nalíni nacáí iwàwacutá wàuwichàacawa Wáiwacali írìpináwa manùba yáawiria

ipíchawáise wawàlùacawa Dios iyacàle iriculé, Dios icùacataléca macáita chènuniré. ²³ Yàcalé imanùbaca Pablonái ibàlùadaca ancianonái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nacuerinánápiná, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca. Apóstolnái namàacacaté náichawa nayàacaléwa, nasutácaténá Wáiwacali ícha nalípiná icúanápiná wenáiwica yeebáidéeyéica itàacái.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

²⁴ Néeseté Pablo, Bernabé nacái nachàbacawa Pisidia yàasu cáli, yá nàanàacaté Panfilia yàasu cáli néré. ²⁵ Yá nacàlidaca Dios itàacái wenáiwicanái irí Perge iyacàlená iricu. Néeseté Pablonái yàacawa Atalia ídalutalená néré. ²⁶ Atalia néeni nawàlùacatéwa nave iriculé, yá nàacawa manuírí úni yàacubàa àta nàanàacatalétaté Antioquía iyacàlená néré, namàalàidacáinaté namànica macáita náibaidacaléwa Dios irípiná. Antioquía néeseáinaté áibanái íbàntuacaté nía, nasutàcanámité Dios ícha Pablonái irípiná, náibaidánápináté irí. ²⁷ Pablonái yàanàacaté Antioquía iyacàlená néré, yá nàwacáidaca Antioquía mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá Pablonái icàlidacaté nalíni Dios iyúudacaté nía manuísíwata, Dios imàacáanáté nacái càmíyíéi judío neebáidaca itàacái. ²⁸ Pablo, Bernabé nacái nàyacaté néeni madécaná èeri nàapicha, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

15

La reunión en Jerusalén

¹ Néenialité abenaméeyéi asianái nàacatéwa Judea yàasu cáli ícha. Yáté nàanàaca Antioquía iyacàlená néré. Néese nadàbaca néewáidaca Antioquía iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Náimacaté iwàwacutáanása càmíyíéi judío namànica nalíwa circuncisión càide iyúwaté profeta Moisés ichùullanaté judionái imànica, néese, càmicaalí namàni nalíwa circuncisión, yá càmítasa Jesús iwàsaa nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, náimaca. ² Pablo, Bernabé nacái nàalàaca nía cachàinírí iyú báawacáiná Pablonái yéemiaca nàasu tàacáisi. Néese macáita náimaca nalíwàaca chàinisírí tàacáisi iyú. Atata níai Antioquía iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo, Bernabé nacái, áibanái nacái nàapicha nàanápináwa Jerusalén iyacàlená néré. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemiawa apóstolnái, ancianonái nacái icuèyéica Jerusalén iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemiawa nía càinàcaalí Pablonái iwàwacutáanà ichùullaca càmíyíéi judío namànica circuncisión iwali.

³ Inaté Antioquía iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudàaca Pablonái nàasu àyapupíná, yá nabànùaca nía. Pablonái nàacatéwa nachàbacawa Fenicia yàasu cáli ínatalé, Samaria yàasu cáli nacái. Yá nacàlidacaté nalíni càmíyíéi judío iináwaná iwali namàacacaté náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa neebáidacaténá Dios itàacái. Macáita wenáiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, idécanáami néemiacani, yá casimáica néemiaca yái tàacáisica.

⁴ Néese Pablo, Bernabé nacái nàanàacaté Jerusalén iyacàlená néré. Yá macáita wenáiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Jerusalén iyacàlená mìnánái, apóstolnái nacái, ancianonái nacái icuèyéica wenáiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, macáita natàidaca Pablonái cayábéeri iyú. Néese Pablo, Bernabé nacái nacàlidaca nalíni Dios iyúudacaté nía manuísíwata. ⁵ Quéwa abenaméeyéi fariseo yeebáidéeyéica Jesús itàacái namichàacawa. Yá náimaca Pablonái irí:

—Iwàwacutácué wamànica circuncisión càmíyíéi judío irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iwàwacutácué nacái wachùullaca namàinápiná càide iyúwaté profeta Moisés ichùullanaté wàawirináimi imànica —náimaca níai fariseoca.

⁶ Iná apóstolnái, ancianonái nacái nàwacáidáyacacawa natàanicaténá iwali yái wawàsica. ⁷ Idécanáami natànica nalíwàaca déecuírí iyú, néese Pedro imichàacawa itàanica nalí. Yá íimaca nalí:

—Píacué nuénánáica, píalíacuécawa bàaluité Dios yeedáca núa pèewísecué nucàlidacaténá tàacáisi càmíyíéi judío irí, yái cayábéeri tàacáisica íiméerica Wáiwacali iwàsàaca wenáiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, yéewanápiná neebáidaca Jesús itàacái. ⁸ Néese Dios, yái yáaliéerica wenáiwica íwítáise, yáasáidacaté walí cayábaca íicáca càmíyíéi judío iwènúadéeyéica íwítáisewa Dios irípiná. Càité Dios yáasáidaca walíni yàacáinaté nalí Espíritu Santo yàacawéeridacaténá nía càide iyúwaté yàaná walí Espíritu Santo. ⁹ Dios íicáca macáita wenáiwica abédanama, wía judioca, nía nacái càmíyíéica judío. Càica wáaliacawa Dios imàacacáiná iwàwawa nabáyawaná ícha neebáidacáiná Wáiwacali itàacái, iná masacàaca Dios íicáca náiwitáise éwita càmícánita namàni macáita iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wàawirináimi imànica. ¹⁰ Cayábaca Dios íicáca nía, iná ¿cánásicué píwàwa pímanica iyúwa Dios càmíná iwàwa? Pichùullacaalícué namànica circuncisión, nàara càmíyíéica judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái, pichùullacaalícué nacái namànica macáita càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wàawirináimi, yásí píalimáidacuéca píicáwa Dios, Dios imàacacáinaté

iwàwawa nabáyawaná fícha éwita càmicáaníta namàni iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná, yáí càulenéeri wawásica càmiríca wáalímá wamànica cayába, wàawirináimi nacáí càmitaté náalímá namànica cayábani. ¹¹ Càmitacué cayába càì pimànica, macáicáináta wía judíoca weebáidaca Wáiwacali Jesús idéca imànica walí cayábéeri maweníriri iyú, iwasaanápinaté wía Dios yàasu yúuwichaacáisi fícha ìwalíise yáí weebáidáanáca Jesús, càide iyúwa nacáí iwasaaná nàra càmiyéica judío — ímaca yáí Pedroca.

¹² Néese masànacata nía macáita. Yá néemìacaté Bernabé, Pablo nacáí nacàlidaca nalíni Dios imàacacaté nalí ichàiniwa nàyacaalíté càmiyéi judío yèewi namànicaténá madécaná wawàsi càmiri áiba wenàiwica idé imànica. ¹³ Idécanáami natàanica, yá Santiago ímaca nalí macáita:

— Píacué, nuénánáica, péemiacué nulí: ¹⁴ Simón Pedro idéca icàlidaca walíni càinacaalíté iyú Dios imànica cayábéeri càmiyéi judío írì quéecháwanáimi yeedacaténá nèewíse nacáí yàasunáipináwa, neebáidacáináca Jesús itàacáí. ¹⁵ Càita nacáí Dios yàasu profetanáí nàimacaté, nacàlidacaté Dios itàacáí. Profeta itànacacaté tàacáisi Dios inùmalcuíse. Dios ímaccaté:

¹⁶ Néenaliípiná nuèpùawa néese àniwa, yá numàacapiná àniwa rey David itaquénáinámi icùuca Israel yàasu cáli,

¹⁷ yéewanápiná israelitanáí imàaqueyéicawa nasutáca níawawa nuícha àniwa, càmiyéi israelita yáapícha yeebáidéyéica nutàacáí, níai wenàiwicaca numáidéyéica nulípináwa.

¹⁸ Núa, Picuèrinacué Dios, nùumacatécué piríni, yá báisíta numànipiná macáita càide iyúwaté nùumáaná báluité',

ímaccaté yáí Diosca. ¹⁹ Iná nuínáidacawa càmita cayába wachùulla namànica circuncisión, yá nacáí iyúwa profeta Moisés ichuullianaté, nàra càmiyéica judío imàaqueyéica fíchawa íiwitáise báluisáimiwa neebáidacaténá Dios itàacáí. ²⁰ Iwàwacutácáita watànàucúca nalí tàacáisi wàlúacaténacué nía ipíchaná nayáaca iinási áibanáí inuérica iyúwa sacrificio ídolo írìpiná, yáí cuwáinái yéenáiwanáca; càminápiná nacáí naimá áiba yáapícha càmlíchúaca náinusíwa, càmiríca nacáí nanrísíwa; càminápiná nacáí nayáa iinási càmiríca íraná imustuawa fícha; càminápiná nacáí nayáa írái. ²¹ Néese nawàwacaalí néewáidacawa ìwali yáí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalcuíse, yá cayábaca néewáidacawa ìwali, yáicáiná ídbàbanátéwa báluitémi áibanáí judío nadéca néewáidaca wenàiwica profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú, yá síuca nacáide macáí yácalé imanùbaca naléeca Moisés yàasu cuyàluta néewáidacáalu írìcuwa sábadó imanùbaca judíonáí iyamáidacatáicawa — ímaca yáí Santiagoca.

La carta a los no judíos

²² Néese apóstolnái, ancianonáí nacáí, macáí nacáí ìwacáidayaquéyéicawa néré Jerusalén iyacàlená mìnánáí yeebáidéyéi Jesús itàacáí, macáita náináidacawa needáanápiná nèewísewa abénaméyéi nabànùacaténá nía Antioquía iyacàlená néré náapícha níai Pablo, Bernabé nacáí. Yá needáca Judas, áibaalí ípidenéeri Barsabás; needáca Silas nacáí, pucháiba aslanáí cáimiétacanéyéi nèewi níai yeebáidéyéica Jesús itàacáí. ²³ Yá nabànùaca náapícha cuyàluta. Yáté ímaca:

“Wía apóstolca, wía nacáí ancianoca, péenánáicúca Jesucristo ìwalíisená, wawàwalicué pía wéenanáí càmiyéica judío iyéyéica Antioquía iyacàlená írìcu, Siria yàasu cáli íinata nacáí, Cìlicia yàasu cáli íinata nacáí. ²⁴ Wadéca wéemlaca áibanáí iináwaná ìwali, càmiyéica wabànùacué píatalé, nasàiwicacúca píri wawási nàasu tàacáisi iyúwa. Iná càmitacué píalíwa càinacaalíse iwàwacutáanápiná pimànica, nacàlidacáinácué piríni iwàwacutáanásacué pimànica circuncisión. Náima nacáí iwàwacutáanása pimànicúca càide iyúwaté profeta Moisés ichuullianá wàawirináimi imànica, wía judíoca, éwita càmicáaníta wachùulla néewáidáanápinacué pía càiri tàacáisi iyú. ²⁵ Iná abédanamata wáináidacawa weedáanápiná aslanáí wéewísewa náacaténacué naicáca pía, náapícha níai wéenanáica Bernabé, Pablo nacáí máiniyéica cáinináca waicáca. ²⁶ Níai Pablonáca, nadéca nacáí nacàlidaca Wáiwacali Jesucristo itàacáí náibaidacaténá írìpiná, éwita áibanáí iwàwacáaníta inúca nía. ²⁷ Iná wabànùacué píatalé Judas, Silas nacáí natàanínápinacué píapícha, nacàlidáanápinacué píri machacàníriri iyúni macáita yáí watànèericúca píri cuyàluta írìcu. ²⁸ Wíacáiná abédanamata wáiwitáise Espíritu Santo yáapícha càminápinacué wachuulla pimànica madécaná càulenéeri wawási méetaculé fícha yáí máiniéica iwàwacutáicúca pimànica: ²⁹ Picácué piyáa iinási áibanáí inuérica iyúwa sacrificio ídolo írì, yáí cuwáinái yéenáiwanáca. Picácué nacáí piyáa írái. Picácué nacáí piyáa iinási càmlírica íraná imusúawa fícha. Picácué nacáí píimá áiba yáapícha càmlíchúaca píinusíwa, càmiríca nacáí pinrísíwa. Píicácaalícué píichawa yáí báawéerica, yási piyápinacué machacàníriri iyú. Yácata imanùbaca. Wawàwalicúca pía macáita”, càité ímaca yáí cuyàluta.

³⁰ Càité Pablonáí, idécanámité natàanica Jerusalén mìnánáí yáapícha, yáté nàacawa náicha nèepùacaténáwa Antioquía iyacàlená néré cuyàluta yáapícha. Nàanàca néré, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica yeebáidéyéica Jesús itàacáí néré. Yá nàaca nalí yáí cuyàluta. ³¹ Idécanáamité naléecani, yáté casímáica nawàwa manuísíwata cuyàluta ichàiniadacáináca nawàwa. ³² Yáí Judas, Silas nacáí profetaca nía, icàlidéyéica tàacáisi Dios inùmalcuíse. Iná

yéewa Judas, Silas nacái nachàiniadaca yàcalé mìnáná iwàwa manuísiwata, nàalàa nacái nía cayábéeri iyú, níái Antioquía iyacàlená mìnánáca yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ³³ Judas, Silas nacái nayamáacawa néré máisibáwanáita semana. Néeseté níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacawa namáacacatená nèepùacawa náicha matuibanáiri iyú Jerusalén iyacàlená nérépiná àniwa, nacàlidacatená nalíni níái ibànuéyecaté nía. ³⁴ Silas quéwa íináidacatéwa iyamánápináacawa Antioquía iyacàlená iricu. ³⁵ Pablo, Bernabé nacái nayamáacawa Antioquía iyacàlená néré. Néese Pablonái, áibanái nacái manùbéeyéi, néewáidaca wenáiwica, nacàlidaca nacái nalí Wáiwacali iináwaná iwali.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

³⁶ Aiba èerité Pablo íimaca Bernabé iri:

—Wàa wapáchiaca néré àniwa wéenanáíwa yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca wacàlidacatalécate Wáiwacali iináwanáwa. Wàa waicáca càinácaalí nàyaca —íimaca yái Pablocá.

³⁷ Néese Bernabé iwàwacaté itéca náapicha Juan áibaalí íipidenéeri Marcos. ³⁸ Quéwa Pablo íináidacawa càmíinápiná cayába natécani, Marcos yèepùacáinatéwa náicha Panfilia yàasu cáli néese, yá càmítaté iyamábéca náapicha íbaidacatenaté Dios iripíná náapicha, nacàlidacalíté nàacawa Dios itàacái. ³⁹ Níái Pablo, Bernabé nacái, canáca yéewaná abédanama náiwitáise, canásíwa, iná nàacawa náichawáca. Yá Bernabé itéca Marcos. Yáté nawàlùacawa nave iriculé nàacatenáwa manuiri úni yáacubàa, Chipre yàasu iwàwata nérépiná. ⁴⁰ Pablo nacái itéca Silas. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nasutáca nalí Dios iyúudáanápiná nía, yá nabànuaca náichawa Pablonái, náibaidáanápinaté Dios iripíná. ⁴¹ Yá Pablonái nachàbawaca Siria yàasu cáli ínatalé, Cilicia yàasu cáli nacái. Yá nachàiniadaca nawàwa néré níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, iwacáidáyacuéyécawá yàcalé imanùbaca.

16

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

¹ Néeseté Pablo, Silas nacái nàanàcaté pucháiba yàcalé néré íipidenéeyéica Derbe, Lистра nacái. Néréte nàanàca áiba úuculliri yeebáidéeri Jesús itàacái íipidenéeri Timoteo. Yáatúa judíosàatúa, yeebáidéechúa Jesús itàacái. Yáanirimi quéwa griegosàiri, càmírica judío. ² Lистра iyacàlená mìnánáca yeebáidéeyéi Jesús itàacái, Iconio iyacàlená mìnánáca nacái nacàlidacaté Timoteo iináwaná iwali, cayábéerica íiwitáise. ³ Yáté Pablo iwàwaca Timoteo yàacawa náapicha. Yá itéca Timoteo namànicatená irí circuncisión báawacáicha judionái íicáca Timoteo, níái judíoca íyeyéica yàcalé iricu Pablo iwàwéeyéica ipáchiaca, macái judíocáiná náalíacatéwa Timoteo yáanirimi iwali griegosàirimicani, càmíri judío. ⁴ Néese Pablonái ipáchiaca yèepunicawá yàcalé imanùbaca. Ata alénácaalí nàacawa nacàlidaca cuyàluta iricuirí tàacáisi nalí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi apóstolnái, ancianonái nacái Jerusalén mìnánáca natànéericaté cuyàluta iricu, nàalacatenaté càmíyeyéi judío. ⁵ Iná yéewa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái iwacáidáyacuéyécawá yàcalé imanùbaca, néemiaca Pablonái yàalàaná nía, yá neebáidaca cachàiniwanái. Yá èeri imanùbaca áibanái mamáalàacata nawènúadaca náiwitáisewa neebáidáanápiná Jesús itàacái.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

⁶ Néeseté Espíritu Santo càmíta íbatàa Pablonái icàlidaca Dios itàacái Asia yàasu cáli néré. Iná nachàbawaca Frigia yàasu cáli ínatalé, Galacia yàasu cáli nacái. ⁷ Néese nàyacaalíté mawíenita Misia yàasu cáli irí, yá nánáidacatéwa nawàlùanápináwa Bitinia yàasu cáli ínatalépiná quéwa Espíritu Santo Jesús ibànuèrica càmítaté ímàca nàacawa néré. ⁸ Néese nachàbawacatéwa Misia yàasu cáli ínatalé. Yá nalicùacawa Troas ídalutalená néré. ⁹ Yá táiyáyi Pablo íicacaté yéenáiwánáisi nacáiri, Dios néeséeri. Yá íicáca asiali Macedonia yàasu cáli néeséeri. Yái asiali íbàlùacawa isutáca Pablo íicha wawàsi manuísiwata. Yá íimaca Pablo irí: “Aquiálé Macedonia yàasu cáli ínatalé, piyúudàa wía”, íimaca. ¹⁰ Néese Pablo íicacáinaté yái yéenáiwánáisi nacáirica, ínaté wachùnica wàasuwa àyapu piná caquialéta wàacatenáwa Macedonia yàasu cáli néré, wáalíacáináwa báisíiri iyú Dios ímáidacaté wía wacàlidáanápiná nalí cayábéeri tàacáisi Jesús iináwaná iwali.

Pablo y Silas en Filipos

¹¹ Néeseté Pablo, Silas nacái, núa nacái náapicha, núa Lucas, wawàlùacatéwa nave iriculé, íyeyéica Troas ídalutalená néré. Yá wàacawa machacànita manuiri úni yáacubàa iwàwata néré íipidenéechúa Samotracia. Yá mapisáita àniwa wàacawa wàanàca Neápolis iyacàlená néré íyeyéica iwàwata íinata. ¹² Wàacawa cáli ínatabàa Neápolis iyacàlená íicha àta wàanàcataléta Filipos iyacàlená iriculé, nàyacataléca níái manùbéeyéi romanosiwa. Yái yàcaléca máiníiri cachàinica Macedonia yàasu cáli yéená íinata. Wàyaca néeni cawàwanáta máisiba èeri. ¹³ Aiba sábado judionái iyamáidacatáicawá, Pablo, Silas nacái, núa nacái náapicha, wamusúacawa

yàcalé ìcha. Yá wàacawa inanábalé wéemiàcáináté judíonái iináwaná ìwali nasutáca níawawa Dios ìcha néré. Abénaméeyéi inanái nàycaca néré nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios ìcha. Yá wáawinacawa néré, wacàlidaca nalí Dios itàacái. ¹⁴ Abéechúa néená ìpidenéechúa Lidia, Tiatira iyacàlená minalu. Uái Lidia iwéndéechúa cawèníri wáluma cùulíri capiraléwaca iicacánáwa. Uái inanái, yéechúa Dios icàaluíná, uémiaca wacàlidáaná nalíni. Yá Wáiwacali imàacaca uebáidaca yái tàacáisi cayábéerica Pablo icàlidéerica nalí. ¹⁵ Yá ubautizácawa, áibanái nacái ucapèè iricuíyéica. Néese úumaca walí:

—Píináidacaalícuéwa nuebáidaca Wáiwacali itàacái báisíri iyú, yásí aquialécué piyamáacuéwa nuénánái yáapicha —cài úumaca walí mamáaláacata àta wàacatalétatéwa wayamáacawa nacapèericu.

¹⁶ Néesetécáwa áiba èeri àniwa, wàacawa inanába nérépiná wasutácaténá wíawawa Dios ìcha, yá wàanàca áiba mànacàu demonio idacuèchúaca ìwítáise, iná yéewa uwicùlidaca demonio ìwítáise iyú. Wenàiwicanái ipáyaidaca uwicùlidacatená. Uiwacanánái needácaté naliwa manùba plata úwalíse uái iwicùlidéechúaca, nàasu wenàiwicacáná úa. ¹⁷ Uái mànacàuca udàbaca úacawa wámíwáise, wía Pablonáica. Yá uémianíca úacawa:

—Níái asianáica, náibaidaca chènuníseeri Dios irípiná. Nàanàca nacàlidacatenácué píriní Dios iwàwaca iwàsàacuéca pía yàasu yúuwichàacáisi ìchawa —úumaca wàwali, wía Pabloca.

¹⁸ Uémianícawa ucàlidacani madécaná èeri àta maséecatáléta Pablo yéemiaca usàna. Yá Pablo iwènúacawa, yá ìmaca demonio iri idacuèrica úwítáise:

—Jesucristo inùmaliçué nuchùulia piacawa uícha —ìmaca yái Pabloca. Yáta yàacawa uícha caquialéta yái demonioca.

¹⁹ Néese mànacàu ìwicanánái náalíacawa canácata quirínama needápináté naliwa plata úwalíse, iná náibàaca Pablo, Silas nacái, yá natéca nía yàcalé ìwicanánái yàatalé, yàcalé mìnánái nàwacáidacàalu. ²⁰ Yá nacháawàaca Pablonái iináwaná ìwali jueznái irí. Yá náimaca Pablonái ìwali:

—Níái asianáica judíonái meedá. Calúaca namànica wàyacàle mìnánái. ²¹ Néewáidaca wía wèepunínápináwa càide iyúwa áiba ìwítáisei ìmáaná méetàuculéerica wáiwítáise ìcha. Càmita cayába weebáidani, romanocáiná wía, iná canáca yéewaná weebáidacani —náimaca.

²² Iná yàcalé mìnánái canánama nadàbaca néemianícawa báawéeri iyú Pablonái ìwali, yá jueznái nachùullaca needáca Pablonái ibàle. Yá nanúadáidaca Pablonái àicu iyú manùba yàawíría àta náiraná imusúacataléwa nàwalíse. ²³ Idécanámi nanúadáidaca nía báawanama, yá náucca Pablonái presoíyéi ibànaliculé. Yá nachùullaca yái icuèricaté presoíyéi ibàna icùanápiná nía cayába. ²⁴ Yeebáca yái nachùullánacani, iná yái icuèrica presoíyéi ibàna itéca iwàlúadawa Pablo, Silas nacái presoíyéi ibànaná iriculé alé imáalàanacawa. Yá icàbadàaca nacàwa pucháiba tabla imíyéi iwéré ipíchaná namusúacawa.

²⁵ Quéwa bamuchúami catá Pablo, Silas nacái nasutáca níawawa Dios ìcha, nacántàaca nacái Dios irí, yá áibanái presoíyéi yéemiaca nataacái. ²⁶ Néese yáta cáli icusúacawa cacháiníri iyú, iná yái presoíyéi ibàna icusúacawa macáita cacháiníri iyú. Yá presoíyéi ibàna inùma inanùbaca nàacúacawa macáita, cadena nacái nadacúnáná nía nacaláicawa náicha macáita níái presoíyéica iyéeyéica presoíyéi ibànaliculé. ²⁷ Néeseté, yái asialé icuèrica presoíyéi ibàna icawàacawa. Yá iicáca presoíyéi ibàna inùma canánama yàacúacanéerica, yá imusúadaca yàasu espada machete nacáiriwa, inúacatená yáawawa, iyúnáidacáiná nachùuliacatéwa ìcha, níái presoíyéica. ²⁸ Quéwa Pablo imáidaca irí:

—¡Picá pinúa piawawa! ¡Wàyaca macáita! —ìmaca yái Pabloca.

²⁹ Néese yái icuèrica presoíyéi ibàna ichùullaca yàasu wenàiwicawa itéenápiná irí quichái lámpara nacáiri, yá ipia iwàlúacawa Pablonái yàatalé itatácawa yàacawa icalùniwa. Yá ibàlúacawa yùulú ipùata iyúwa Pablonái irí. ³⁰ Yá imusúadaca nía presoíyéi ibàna iricúise, níái Pablonáica. Yá isutáca yéemíawa nía:

—Píacué asianáica, ¿cáinásica iwàwacutá numànica yéewanápiná Dios iwàsàaca núa yàasu yúuwichàacáisi ìchawa? —ìmaca nalí. ³¹ Yá náimaca irí:

—Peebáidacaalí Wáiwacali Jesús itàacái, yásí Dios iwàsàaca pía yàasu yúuwichàacáisi ìchawa, nía nacái picapèè iricuíyéica —náimaca irí.

³² Néese nacàlidaca irí Wáiwacali itàacái, nalí nacái iyéeyéica icapèè irícu, yái icuèrica presoíyéi ibàna. ³³ Yá néese, yáté horaca, bamuchúami catá, yái icuèrica presoíyéi ibàna ìbaca Pablonái icháuná, nanúadáidacatabàaca nía àicu iyú. Yá ìbautizácawa, yéenanái canánama nacái nabautizácawa. ³⁴ Néese yái icuèrica presoíyéi ibàna itéca nía icapèè iriculéwa. Yá yàaca nayáapíná. Yá cayábaca iwàwa, yéenanái nacái, neebáidacáiná Dios itàacái.

³⁵ Amalácaté yàacawa nawicáu, yá jueznái nabànùca úwinái presoíyéi ibàna néré nachùuliacatená nawàsàaca Pablonái. ³⁶ Yái icuèrica presoíyéi ibàna ìmaca Pablo irí:

—Níara juezca nachùullaca nuwasàacuéca pía, iná pimusúacuéwa matuìbanáita —ìmaca Pablonái irí. ³⁷ Quéwa Pablo ìmaca úwinái irí:

—Nadéca nanúadáidaca wía àicu iyú, wía romanosíwaca wenàiwicanái yàacuésemi. Càmitaté namàaca wacàlidaca waináwaná ìwaliwa. Canácaté nacái nàanèri wàwali wabáyawaná nàuwichàidèeripiná wía ìwalíse. Yá nadéca náucaca wía presoíyéi ibànaliculé. Sìucade nawàwa nawasàaca wía ibàacanèri iyú. Quéwa càmita wawàwa wamàni cà. Piacué picàlidaca nalí nái juezca níacaténáa iwàsàa wía —ìimaca yái Pabloca.

³⁸ Néese úwinái nacàlidaca jueznái írini. Iná cáaluca jueznái néemiaca naináwaná ìwali romanonáicáiná nái Pablonáica. ³⁹ Néese níai juezca náacawa presoíyéi ibàna néré. Yá nasutáca Pablonái ìcha wawàsi namàacáanápiná nawàwawa ìcha yái báawéerica jueznái imàníricaté nalí. Yá jueznái iwàsàaca nía presoíyéi ibàna ìcha. Néese nasutáca Pablonái ìcha wawàsi manúiswata nèpùanápináwa yàcalé ìcha. ⁴⁰ Pablonái namusúacawa presoíyéi ibàna ìcha, yá napáchiaca Lidia néré. Idécanáami nàwacáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá Pablonái nachàiniadaca nawàwa Dios itàacái iyú. Néese Pablonái nèepùacawa náicha.

17

El alboroto en Tesalónica

¹ Pablo, Silas nacái napáchiacaté nèepunicawa, yá nachàbacawa Anfípolis iyacàlená írìcubàa, Apolonia iyacàlená nacái. Yaté nàanàaca Tesalónica iyacàlená néré. Iyaca néré judíonái yéwáidacáalu. ² Càide iyúwaté Pablo ìiwitáise iyáaná, iwàlùacawa nèwáidacáalu írìculé sábadò imanùbaca, máisiba sábadò írìcu judíonái iyamáidacatáicawa. Yá itàaníca náapicha, icàlidaca nacái nalíni càinàcaalí ìmáaná yái tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalicuise. ³ Yá Pablo icàlidaca nalí tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalicuise Mesías ìwali, yái israelitica icùèrinápináca Dios ibànùèripinacaté nalí. Pablo icàlidaca nalíni Mesías iwàwacutacaté yéetácawa, nèese idécanáamité yéetácawa, yá iwàwacutacaté nacái icáucàacawa. Yá Pablo ìimaca nalí:

—Yái Jesús nucàlidèericuèca pírì iináwaná ìwali, yácata yái Mesíasca Dios ibànùèripinacaté walí Wacuèrinápiná, wía judíoca —ìimaca yái Pabloca.

⁴ Néese abènaméeyéi judío neebáidaca yái tàacáisi Pablo icàlidèerica nalí. Yaté nèepunicawa Pablonái yáapicha. Madécaná griegonái yèeyéi Dios icàaluiníná, neebáidacaté Jesús itàacái, madécaná nacái inanái cáimiétacanéeyéi neebáida nacái. ⁵ Quéwa áibanái judío cámiyéi yeebáida Jesús itàacái, yá báawaca naicáca Pablonái, manùbaciná wenàiwica nawàwa néemiaca Pablo itàacái. Yá judíonái nàwacáidaca áibanái báawéeyéi ìiwitáise, níai machawàaquéeyéica iyéeyéica calle írìcubàa, nawènúadánápiná yàcalé mìnánái ìiwitáise canánama calúacaténá naicáca Pablonái. Yá wenàiwicanái ipìlacawa, néemíanicawa, yá nawàlùacawa cachàiniíri iyú Jasón icapèe írìculé nacutácaténá Pablo, Silas nacái náibàcaténá nía natéénápiná nacái nía yàcalé ìiwacanánái yàatalé nachàawàcaténá Pablonái iináwaná ìwali. ⁶ Quéwa canácaté néré níai Pablonáica, iná níai manùbéeyéi wenàiwicaca náibàaca Jasón, náibàaca nacái áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá nawatáidaca Jasónnái nachàawàcaténá naináwaná yàcalé ìiwacanánái írì. Yá náimaca néemíanicawa:

—¡Níara Pablo, Silas nacái nadéca báawaca namànica macái èeri mìnánái ìiwitáise calúacaténá naicáca wacuèriná emperador! ¡Iná càmita èeri mìnánái nàyaca matuìbanáiwaca! ¡Sìuca Pablonái nadéca nawàlùacawa wàyacàle írìculé nacái! ⁷ ¡Yái Jasón idéca yeedáca nía icapèe írìculé! Macái namànica máini méetàuculéri wawàsi emperador itàacái ìcha, yái wacuèriná emperador romanosàirica icuèrica macái cáli imanùbaca, náimacáiná iyacasa áiba wacuèrinápiná, yáara lípidenèerimica Jesús —náimaca.

⁸ Idécanáamité néemiacanái, yá báawaca náináidacawa nawàwawa, níai wenàiwicaca, nía nacái yàcalé ìiwacanánáica. ⁹ Quéwa Jasón, áibanái nacái iyéeyéica yáapicha, napáyaidaca náichawa plata iyú yàcalé ìiwacanánái càide iyúwa yàcalé ìiwacanánái ichùllaná napáyaidaca nía. Yásí namàacaca Jasónnái nèepunicawa.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰ Néeseté níai Tesalónica iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudáaca Pablo, Silas nacái namusúacawa caqualéta nàacaténáwa táiyápi Berea iyacàlená nérépiná. Nàanàaca néré, yá nawàlùacawa judíonái yéwáidacáalu írìculé. ¹¹ Abènaméeyéi judío iyéeyéica Berea iyacàlená írìcu cáimiétacanéeyéica nía Tesalónica iyacàlená mìnánái ìcha, iná néemiaca cáalíacáiri iyú yái tàacáisi Pablo icàlidèerica nalí. Eeri imanùbaca Berea iyacàlená mìnánái yéwáidacawa tàacáisi ìwali profetanái itànèericaté Dios inùmalicuise, náalíacaténáwa asáisi báisírìcaalíni, yái tàacáisi Pablo icàlidèerica nalí. ¹² Iná madécaná nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Jesús itàacái. Áibanái nacái griegonái manùbéeyéi neebáida nacái, madécaná wenàiwica cáimiétacanéeyéi, inanái, asianái nacái. ¹³ Quéwa abènaméeyéi judío Tesalónica iyacàlená néeséeyéi néemiacaté Pablo iináwaná ìwali icàlidáná Dios itàacái Berea iyacàlená írìcu nacái, yá náacawa néré. Yá báawaca namànica yàcalé mìnánái ìiwitáise nawàwacaténá

náibáaca Pablonái nàuwichàidacaténá nía. ¹⁴ Yásí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo caqualéta áiba yàcalé nérépiná iyéerica manúiri úni idùlepi. Silas, Timoteo nacái nayamáacatéwa Berea iyacàlená írìcu. ¹⁵ Níái itéyeyéicaté Pablo nàacawéeridacani àta nàanàacatalétaté Atenas iyacàlená néré. Néese nèepùacawa ícha. Pablo ibànùaca nàapicha tàacáisi imàidacaténá Silas, Timoteo nacái nàanàpinátéwa caqualéta Pablo yàatalépiná.

Pablo en Atenas

¹⁶ Ináté Pablo iyaca Atenas iyacàlená írìcu. Icùaca iyaca nàanàaca néré níái Silas, Timoteo nacái. Yá báawaca Pablo iwàwa iicácáiná manùbéeyéi idolo, yái cuwáiná yéenáwaná ibàlùeyéicawa néenibàa, Atenas iyacàlená mìnánái isutéyeyéica yáawawa ícha. ¹⁷ Iná Pablo itàaníca judionái yáapicha néeswáidacàalu írìcu, nàapicha nacái áibanái yéeyéica Dios icàaluíná. Icàlidaca nalí Jesucristo iináwaná ìwali. Nasutáca néemiawani nacái. Eeri imanùbacata nacái Pablo itàaníca áibanái yáapicha càiyéinácaalí ibàlùeyéicawa yàcalé bamuchùambábá. Pablo iwàwaca iwènúadaca náiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái. ¹⁸ Náyaca néeni abénaméeyéi asianái yéewáidéeyéiwa epicureonái yáasu tàacáisi ìwali. Aibanái asianái nacái yéewáidéeyéiwa estoiconái yáasu tàacáisi ìwali. Aiba èeri nàanàaca Pablo. Yá nasutáca néemiawa níawáaca:

—¿Càinásica ìwali itàaní mamàlàlacata yái asialica? —námíaca nalíwáaca. Quéwa áibanái ímíaca Pablo ìwali:

—Cawàwanáta itàaníca áibanái cuwáiná inùmallicúise áiba íiwitáaná cuwáiná wàasu cuwáiná ícha —námíaca ìwali, Pablo icàlidacáiná nalí Jesús iináwaná ìwali imichàacatéwa yéetácáisi ícha. ¹⁹ Iná namáida natéwa Pablo nàwacáidacàalu néréwa ípidenàcataléca Areópago, náiwacanánái iwacáidáyacataléecawa, cáaliacáiyéi nacái. Yá nasutáca néemiawa Pablo:

—¿Cawínásica yái wàlisàì tàacáisi picàlidéerica? ²⁰ Picàlidacáiná walí áiba tàacáisi càmlírícáwa wáaliáwa ìwali. Iná wawàwa wáaliacawa càinácaalí ímáaná yái tàacáisica —námíaca Pablo írì.

²¹ Càité námíaca Pablo írì níacáiná Atenas iyacàlená mìnánáica, áibanái nacái iyéeyéica nèewi, casímíaca néemíaca natàaníca èerìlapinama macái wàlisàì tàacáisi ìwali.

²² Iná Pablo yáa ibàlùacawa nàacuésemi níái iwacáidáyacuéeyéicawa Areópago néeni. Yá ímíaca nalí:

“Píacué, Atenas iyacàlená mìnánáica, núaliacuécawa piináwaná ìwali pìanácué cuwáiná icàaluíná manúsiwata. ²³ Nuchàbacáináte nuicáca níara manùbéeyéi pisutácatáicuéca, yá núnàaca áiba altar tàacáisi ichanèericawa ìwali. Yá tàacáisi ímíaca: ‘Dios írìpiná, yáara càmlírícá wáaliáwa ìwali’, íméeri. Quéwa péemiacué cayábani. Yái Dios píerícúca írì cayábèeri càmlírícú palíá ìwali, yáca Dios yái nucàlidéericúca píri iináwaná ìwali.

²⁴ “Dios idàbacaté cháí cáli. Idàbaté nacái macáita wawàsi iyéerica. Náiwacalica nacái macái cáli chènúníseeyéica, yá nacái cáliquéi. Càmita Dios iya templo írìcu wamàníríca wacáapi iyúwa. ²⁵ Canáca imápuèri wáicha wamànírìpiná írì. Abéerita Dios yái yéerica wacáuca, yèeri wacaléca nacái, yèeri nacái macáita wàasu.

²⁶⁻²⁷ “Dios idàbacaté abéeri asiali, abéechúa inanái nacái. Wàawirinámíicaté nía, wía èeri mìnánáica canánama, iyéeyéica macái cáli. Dios ichùullacaté wàwali macáita càinápinácaalí wàasu èeri, càinápinácaalí nacái wàasu cáli, wacutácaténá wáaliacawa Dios ìwali, èwita càmicánáta wáalimá waicácani watúí iyúwa. Quéwa càmita càulená wáaliacawa ìwali. ²⁸ Dios yéericáiná wacáuca, wachàini nacái, càide iyúwa nacái náimáaná níara abénaméeyéi pèewi itànèeyéica tàacáisi íméerica: ‘Wíacata nacái Dios yéenibe’, càì natànàaca. ²⁹ Dios yéenibecáiná wía, iná càmita cayába wáináida Dios yéenáwanáca yái idoloca, yái yéenáwanáisi wenáiwica imáníríca oro ícha idolopiná, yá nacái platéechúa idoloca, íbéechúa idoloca nacái iyúwa naytúnáidáaná Dios yéenáwanácani. ³⁰ Bàaluité èeri, càmitaté wàawirináimi yáaliáwa, iná Dios ìideníacaté yái namánínáca. Quéwa siúcude ichùullaca wawènúadánápíná wáiwitáisewa wabáyawaná íchawa, wamàacacaténá wáichawa yái wabáyawaná wamáníríca. ³¹ Dios idéca ichùullaca wawènúadánápíná wáiwitáisewa; idéca imàacaca abé èeripiná icàlidáanápíná báisírì iyú èeri mìnánái íbáyawaná ìwali, yéemíacaténá naináwaná ìwali cáaliacáiri iyú. Dios idéca imàacaca abéeri asiali icàlidáanápíná naináwaná ìwali yúuwichàidacaténá nía. Idéca yáasáidaca walí canánama càirínácaalíni, yái Jesúscá. Dios imichàidacáináte Jesús yéetácáisi ícha”, ímíaca nalí yái Pablocá.

³² Néese Atenas mìnánái idécanáami néemíaca iináwaná imichàanáwa yéetácáisi ícha, yá abénaméeyéi nèewi naicáaníca Pablo iquíná. Quéwa áibanái ímíaca Pablo írì:

—Wawàwaca picàlidaca walí àniwani, áibaalípiná —námíaca Pablo írì.

³³ Iná Pablo yéepùacawa náicha. ³⁴ Quéwa abénaméeyéi nèewi nàacawa Pablo yáapicha, yá neebáidaca írìni. Abéeri ípidená Dionisio, abéeri néenáca, níái Areópogoca. Aiba yeebáidéechúa, úpidená Dámaris. Aibanái nàapicha nacái neebáidacaté Jesús itàacái.

18

Pablo en Corinto

¹ Néeseté Pablo yàacawa Atenas iyacàlená fícha Corinto iyacàlená nérépiná. ² Corinto iyacàlená írìcu Pablo yàanàaca abéeri judío ípídenéeri Aquila, abéeri Ponto yàasu cáli néeséeri. Achúma èerité ipíchawáiseté Pablo yàanàaca néré, Aquila yàanàacaté Italia yàasu cáli néese, yàacawéetúa Priscila yáapichawa. Iwàwacutácaté namusúacawa Italia yàasu cáli fícha, yácáiná emperador romanosàiri Claudio, icuèricaté macái cáli imanùbaca, ichùullacaté macái judionái imusúacawa Roma iyacàlená fícha. Ináté níái Aquilanáica nàacatéwa Italia yàasu cáli fícha, néese nàanàacaté Corinto iyacàlená néré. Yá Pablo ipáchiaca níái Aquilanáica. ³ Pablo iyamáacatéwa íbaidacatená náapicha náibaidacáiná yái wawási Pablo yáalíerica íbaidaca, caplíma ímamisírica. ⁴ Néese sábadó imanùbaca judionái iyamáidacatáicawa, Pablo iwàlùacawa néeswáidacáalu írìculé. Yá icàlidaca nalí Jesús íináwaná íwali. Iwàwacaté nacái iwènùadaca náiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái, níái judíoca, níá nacái càmíiyéica judío.

⁵ Silas, Timoteo nacái nàanàacaalíté Pablo yáatalé Macedonia yàasu cáli néese, yáté Pablo imàacaca íchawa yàasu íbaidacalésíwa caplíma ímamisírica icàlidacatená mamáalàacata Jesús itàacái, iwènùadacatená nacái judionái íiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái, nàasu Mesíascani, yái nacuèrinápínaca Dios ibànuèricaté judionái írì. ⁶ Quéwa abénaméeyéi judío nàuwídeca namànica Pablo, yá nadábaca natàanica íwali báawéeri iyú. Néese Pablo icusúaca napualé yàasu ruana nacáiriwa càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, yáasáidacatená Dios yúuwichàidáanápínaté níá. Yá íimaca nalí:

—Píacué judíoca, piùwichàapínáwa píbáyawaná íwalísecuéwa. Canácata nubáyawaná íwalíise yái piùwichàanápínacuécawa, nùalàacáinacué pía yúuwichàacáisi ílìchaná. Siúcade nùacawa núcálidacatená yái tàacáisca càmíiyéi judío írì —íimaca yái Pabloca.

⁷ Yá Pablo imusúacawa judionái yéewáidacáalu írìcuise. Yá iwàlùacatéwa áiba asialí icapèe írìculé càmíiri judío, ípídenéerica Ticio Justo. Yái asialí yèericaté Dios icàaluíná. Idèniaca icapèewa judionái yéewáidacáalu ídaníbà. ⁸ Iyacaté áiba judío ípídenéeri Crispo, yácata abéeri neewáidacáalu íwacali. Yái Crispo yeebáidacaté Wáiwacali itàacái, macái yeenánái yáapichawa. Madécáná Corinto iyacàlená mìnánái nacái néemliaca Jesús íináwaná íwali, yá neebáidaca Jesús itàacái, yá nabautizá nacáíwa, nàasáidacatená neebáidaca Jesús. ⁹ Néese áiba catá Wáiwacali íimaca Pablo írì yéeniáwanási nacáiri írìcuise: “Píca cáalu pía. Pícalída nalí nutàacái mamáalàacata, píca masàna pía. ¹⁰ Nùacáináta píapicha íná canácata yáaliméeri imànica píri báawéeri, nudèlácáiná madécáná nùasu wenáiwicacawa judionái yeebáidéeyéipíná nutàacái yá yàcaléquéi”, íimaca yái Wáiwacalica. ¹¹ Càité Pablo iyamáacawa abéeri camuí y medio Corinto iyacàlená írìcu. Yá yéewáidaca wenáiwicanái Dios itàacái iyú.

¹² Quéwa néenialíté Galión gobernador icuàcaté Acaya yàasu cáli. Néese madécáná judío nàwacáidáyacacawa, yáté náibàaca Pablo. Yá nawatáidaca Pablo nacháawàacatená íináwaná íwali Galión gobernador írì. ¹³ Yá náimaca gobernador írì:

—Yái asialica icàlidaca yèepunicawa iwènùadaca wenáiwicanái íiwitáise nàacatená Dios icàaluíná iyúwa càmíiná romanonái íbatàa wamànica —náimaca.

¹⁴ Néese Pablo batéwa ídábaca itàanica, quéwa yái Galión íimaca judionái írì:

—Isáiwicacaalí áiba wenáiwica írì wawásitá, càmicaalí nacái, imànicaalí íbáyawanáwa manuísíwatatá, yási báisíta nuideniaca quiríta nuémíacatenácué cayába píšana pícháawàanacué íináwaná íwali, píacué judíoca. ¹⁵ Quéwa píasu wawásicué meedáni, pítaanícatenácué píriwáaca cháinisíiri iyú, canéeri iwèni tàacáisi íwali, náipidená íwali nacái, íwali nacái yái píchùullanácuéca. Píchùnìacué píawamítani yái wawásica càmíicáiná nuwàwa nuémíacuéca píasu wawási íináwaná íwali —íimaca yái gobernadora.

¹⁶ Yá yúucaca íchawa níá caplí írìcuise, yái caplí imàdánaca gobernador yéemíacataléca wenáiwica íináwaná íwali. ¹⁷ Néese macáita náibàaca Sóstenes, áiba judionái yéewáidacáalu íwacali. Yá nacapèedáidacani gobernador ípunita. Quéwa matuíbanái meedá Galión íicaca yái namánírica.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸ Néeseté Pablo iyamáacatéwa Corinto iyacàlená írìcu madécáná èeri mamáalàacata. Néese itàanica náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái icàlidacatená nalí íináwanáwa yàanápínáwa náicha, yá namàacaca yàacawa matuíbanáita. Néeseté Pablo iwàlùacawa nave írìculé náapicha níái Priscila, Aquila nacái yàacatenáwa manuíri úni yáacubàa Siria yàasu cáli nérépiná. Quéchatécáwa nàanàaca Cencrea ídalutalená néré. Yá nayamáidacawa néré maléena èerita. Ipíchawáiseté nawàlùacawa nave írìculé ániwa, Pablo ídalúaca íiwita íbáináwa ímáaláidacáináité imànica áiba íbaidacalési càide iyúwa icàlidáanáté Dios írìni, iyúwaté judío íiwitáise iyáaná. ¹⁹ Néeseté nàacawa ániwa manuíri úni yáacubàa àta nàanàcataléta Efeso ídalutalená néré. Yá Pablo yàacawa náicha, níái Priscila, Aquila nacái iwàlùacatenáwa judionái yéewáidacáalu írìculé. Yá itàanica judionái yáapicha iwacáidáyacuéeyéicawa néré. ²⁰ Yá nasutáca Pablo fícha

wawási manuísiwata iyamáanápínáwa náapicha quiríta yéewáidacaténá nía, quéwa càmitaté iwàwa iyamáacawa néré. ²¹ Ipichawáiseté Pablo yàacawa náicha, yá ímaca nalí: “Iwàwacutá nùyaca Jerusalén iyacàlená írìcu áiba èriwa nuicácáténá náapicha mesúnamáita áiba culto namàníripínáca. Quéwa Dios iwàwacaalí nuèpùacawa néese àniwa, yási nuèplacué nupáchiaca pía àniwa”, ímaca yái Pablocá. Néeseté Pablo iwàlùacawa nave írìculé, yàacaténáwa manuírì ùni yàacubàa. Yá yàacawa Efeso iyacàlená ícha. ²² Idécánáami Pablo yàanàca Cesarea ìdalutalená néré, yáté yàacawa cáli ìnatabàa Jerusalén iyacàlená néré itàidacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Idécánáamité itàidaca nía néré, yáté yàacawa Antioquía iyacàlená néré. ²³ Néese ipáchiaca nía néré achúmáanata, yá yàacatéwa náicha àniwa, yèepunicaténáwa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli ìnatabàa, Frigia yàasu cáli ìnatabàa nacái. Càité yèepuní ichàiniadaca nawàwa macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

Apolos predica en Efeso

²⁴ Néenialíté áiba judío ìpidenéri Apolos, Alejandría iyacàlená néeseéri yàanàcaté Efeso iyacàlená néré. Yái Apolos yàalíaca icàlidaca Dios itàacái caaliacáiri iyú, yéewáidacaté nacáíwa cayábéeri iyú tàacáisi iwali profetanái, áibanái nacái itànèericaté Dios inùmalcúise, ínà yéewa yàalíacawa iwali cayàba. ²⁵ Apolos yéewáidacatéwa tàacáisi iwali icàlidéerica càinàcaalí Wáiwacali iwàwáanà wàyaca. Yá icàlidaca Wáiwacali ìnàwaná iwali manuísiwata macái iwàwallcúisewa. Yéewáida wenàiwicanái amaláwaca Jesús iwali, éwita yàalíacáanítawa abéerita iwali yái Juan el Bautista ibautizáanáté wenàiwica iwènùadéeyéicaté ìiwitáisewa Dios írìpiná. ²⁶ Yá Apolos idábaca icàlidaca macàaluínánati judionái yéewáidacáalu írìcu. Quéwa Priscila, Aquila nacái idécánáamité néemiaca Apolos, yá natécani méetàucuta nàataléwa nacàlidacaténá amaláwaca írìni macáita yái Wáiwacali ìnàwanáca. ²⁷ Néese Apolos iwàwacaté yàaca icàlidaca Wáiwacali itàacái Acaya yàasu cáli néré. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nawàwacaté nayúudàcani yàasu àyapu piná. Yá nabànùca yáapicha cuyàluta wenàiwicanái írì yeebáidéeyéica Jesús itàacái Acaya yàasu cáli néeni, natàidàanápínáni cayábéeri iyú, yái Apolosca. Yàanàcaté Acaya yàasu cáli néré, yá Apolos iyúudàca nía manuísiwata, níái Dios imàníyéica írì cayábéeri mawèníri iyú imàcánápíná neebáidaca Jesús itàacái. ²⁸ Yácáinà Apolos icàlidacani macái wenàiwica yàacúese, cachàiníri iyú nacái imawèniadaca nàasu tàacáisi níái judíoca. Icàlidacaté nalí machacàníri iyúni càinàcaalí ímáaná tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalcúise, yásáidacaténá Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápíná Dios ibànuericaté nalí.

19

Pablo en Efeso

¹ Idècunitàacá Apolos iyaca Corinto iyacàlená írìcu, yá Pablo yàacawa ichàbawaca dúlinaméeri cáli néenibàa. Yá yàanàca Efeso iyacàlená írìculé. Néré Pablo yàanàca abènaméeyéi yeebáidéeyéi. ² Yá ímaca nalí:

—¿Dios ibànùasicué pirí Espírìtu Santo, peebáidacaalítécué? —ímaca yái Pablocá. Yá náimaca írì:

—Càmíri. Canácata wéemièricáwa Espírìtu Santo ìnàwaná iwali yàanàanà —náimaca. ³ Néese Pablo isutáca yéemlawa nía àniwa:

—¿Càirínàcaalícué tàacáisi peebáidaté iwali, nabautizácaténacué pía? —ímaca yái Pablocá. Néese náimaca írì:

—Weebáidacaté yái tàacáisi Juan el Bautista yéewáidéericaté iyú wenàiwica wawènùadàanápínáté wáiwitáisewa Dios írìpiná —náimaca. ⁴ Pablo ímaca nalí:

—Juan ibautizácaté wenàiwica nàasáidacaténá nawènùadacaté náiwitáisewa Dios írìpiná. Juan icàlidacaté nalí nacái iwàwacutàanápínáté neebáidaca áiba itàacái, yái yàanèeripínacaté Juan yáamiricubàa, yái Jesúsca —ímaca yái Pablocá.

⁵ Idécánáami néemlacani, yá nabautizáacawa Wáiwacali Jesús ìpidená iwali, neebáidacáiná itàacái. ⁶ Néese Pablo imàacaca icáapiwa nàwali, yá Espírìtu Santo yàanàca yàacawéeridacaténá nía, yá natàanica áiba tàacáisi iyú, càimíri èeri mìnánái itàacái. Nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalcúise. ⁷ Cawàwanáta doce namanùbaca asianáica níái yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái.

⁸ Néese Pablo iyamáacatéwa nëemi Efeso iyacàlená néré máisiba quèeri. Eeri imanùbaca icàlidaca nalíni judionái yéewáidacáalu írìcu. Icàlidaca nalíni macàaluínánata, itàani nacái náapicha, iwènùadaca náiwitáise náalíacaténáwa càinàcaalí iyú Dios icùca yàasu wenàiwicanáíwa. ⁹ Quéwa abènaméeyéi judío báawaca néemiaca Pablo yàasu tàacáisi, yá càmita nawàwa neebáidacani. Natàanica wenàiwicanái írì báawéeri iyú tàacáisi iwali, yái cayábéeri tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Iná Pablo yàacawa náicha, càmita quirínama icàlida nalíni judionái yéewáidacáalu írìcu. Itécaté nacái yáapichawa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá nàacawa Tirano yàasu yéewáidacáalu írìculé. Yáté Pablo icàlidaca nalí Dios itàacái èeri imanùbaca. ¹⁰ Pablo icàlidacaté nalíni pucháiba camuí. Inaté yéewa macáita Asia yàasu cáli néeseeyéi néemiaca Wáiwacali ìnàwaná iwali. Judionái, nía nacái càmiyéica judío néemiata

nacái. ¹¹ Yá Dios imàcaca Pablo ichùniaca manùbéeyéi máinfiyéi cáuláicaca. ¹² Abénaméeyéi nalladaca Pablo yáasu panuelo, ibàle yéená nacái cáuláiquéeyéi iwali, yá nachùniacawa níái cáuláiquéeyéica. Pablo yúucaca demonio wenàiwicanái ícha nacái.

¹³ Quéwa áibanái judío yàanàcaté ipáchiaca néré náucacatená demonio wenàiwicanái ícha. Nawàwacaté náucaca demonio wenàiwica ícha Wáiwacali Jesús ípidená iyú. Yá náimaca demonionái irí: “Jesús inùmaltucíse wachùullacuéca piacawa, yái Jesúsca Pablo icàlidéerica iinàwaná iwali”, náimaca.

¹⁴ Càité siete asianái judionái imànica. Nániri ípidenáté Esceva, abéeri sacerdote íwacalináca. ¹⁵ Quéwa áiba éeri náalimáidacaté náucaca demonio asialí ícha, yá demonio íimaca nalí: “Núalíaca nuicáca Jesús. Núalía nacáiwá Pablo iwali. Càmitacué núalía nuicáca píá”, íimaca nalí yái demonioca.

¹⁶ Yáta yái asialí demonio idacuèri íwitáise, ipisiacawa nàwali, níái sietéeyéica imanùbaca asianáica. Yá inúadáidaca nía cachàiníri iyú báawanama macáita, yá inúadáidaca nía canánama cáiwíri iyú, àta nëepucalétawa napiacawa capí iricuíse, mabàleta, cachàunéeyéi báawanama. ¹⁷ Néese macáita Efeso iyacàlená minanái, judionái canánama, càmiyéi judío nacái, nëemiacaté naináwaná iwali, níái sietéeyéi asianáica, iná yéewa cáaluca macáita wenàiwica manuísíwata, yá nánáidacawa càimiétaquéri iyú Wáiwacali Jesús iwali.

¹⁸ Madécaná wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nabàlucawa wenàiwicanái yàacuésemi, yá nacàlidaca nàichawa nabáyawanáwa namàníricaté. ¹⁹ Madécaná nacái camàliquéeyéi natéca nàasu cuyàlutawa manùbawaca, yái cuyàluta icàlidéerica sapii iwali, namàlica iwali nacái. Yá neemáca nàasu cuyàlutawa macáita Efeso iyacàlená minanái iicápiná náasáidacatená nawènuadacaté náiwitáisewa namàlica íchawa. Aibanái naputáacaté nawèni níái cuyàlutamica, yá nawèni cincuenta mil namanùbaca dracma, yái cincuenta mil èri iwènicatái. ²⁰ Càité manùbéeyéi wenàiwica yéemíaca Wáiwacali itàacái, yá neebáidacani, madécanéeyéi wenàiwicaca.

²¹ Idécanáamité ichàbaca yái wawàsica, yá Pablo ínáidacatéwa ipáchianápiná Macedonia yáasu cáli néré, Acaya yáasu cáli néré nacái yàacatenáwa àniwa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Íimacaté nacái idécanáamité ipáchiaca Jerusalén iyacàlená néré, yá nacái iwàwacutápinaté yàacawa Roma iyacàlená néré, íimaca. ²² Iná yéewa Pablo ibànucaté pucháiba wenàiwica iyúudéeyéicani nàacatenáwa ipáchalépiná Macedonia yáasu cáli néré. Níái yàacawéeyéiná náipidená Timoteo, Erasto nacái. Idécunitàcá nëepunicawa nérépiná, yá Pablo iyamáacawa Asia yáasu cáli néré achúma èerita.

El alboroto en Efeso

²³ Néenialité áibanái nadàbaca natàanica báawéeri iyú nàwali níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iná abénaméeyéi Efeso iyacàlená minanái báawaca naicáca Dios itàacái, calúaca nacái nánáidacaca. ²⁴ Abéeri asialí ípidenéri Demetrio báawacaté imànica Efeso minanái íwitáise nàuwidecatená namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Demetrioacáná imàníiríté platéeri yéenáwanási cawèníri. Imànicaté achúméri capí platéeri, templo nacáiyéi iicacánáwa nasutàcàlu níawawa nàasu cuwáisàatúa íchawa ípidenéchúa Artemisa. Aibanái imàníiyéi achúmanaméeyéi capí platéeri, càsuca máini nía Demetrio yáapícha. ²⁵ Iná Demetrio iwacáidaca nía, áibanái yáapícha imàníiyéica platéeri wawási, yá íimaca nalí canánama: “Píacué asianáica, píalíacuécawa wáyaca càasuíri iyú iwálíse yái wáibaidacaléca. ²⁶ Pidécúca píicáca, péemíaca nacái yáara Pablo icàlidéerica yéepunicawa tàacáisi. Itàníirica wáibaidacalé iwali, níái ídolo cuwáiná yéenáwaná wamàníiyéica, Pablo íimaca càmitasa báisi Diosca nía. Càita Pablo idéca iwènuadaca manùbéeyéi wenàiwica íwitáise cuwáiná ícha cháí Efeso iyacàlená iricu, macái Asia yáasu cáli néenibàa nacái. ²⁷ Máiníri báawaca, cawàwanáta imàalàacawa wáicha yái wáibaidacaléca, càmicáiná quirínama wenàiwica iwènapíná yái ídoloca wamàníirica. Ua nacái wasutàcàlu iinàwaná imàalàapínacawa wáicha, úara manuíchua temploca wasutàcàlu wíawawa wáasu cuwáisàatúa ícha ípidenéchúca Artemisa, wenàiwica iyamáidacaalí nàaca ucàaluíná, úái macái wenàiwica yèechúca icàaluíná, wía wenàiwicanái canánama Asia yáasu cáli ínateeyéica iyaca, macái èeri minanái nacái”, íimaca yái Demetriooca.

²⁸ Néese Demetrio yáapichéeyéi idécanámi néemíaca Pablo iinàwaná, yá máini báawaca nawáwa iwálíse. Yá nadàbaca nëemíancawa cachàiníri iyú, nëemíancawa mamàalàacata: “¡Cayábéechúca wáasu cuwáisàatúa Artemisaca, wía Efeso iyacàlená minanáica!” càí nëemíancawa mamàalàacata.

²⁹ Yá manùbéeyéi wenàiwica napiacawa néemíaca nasàna àta máiwitáiseacaléta madécaná Efeso iyacàlená minanái. Yá náibàaca Gayo, Aristarco nacái, níái Pablo yàacawéeyéinaca, Macedonia yáasu cáli nëeséeyéica. Yá napiacawa nawatàidaca nía manuiri nàwacáidacàlu iriculéwa, iyéerica Efeso iyacàlená iricu. ³⁰ Néese Pablo iwàwacaté iwàlucawa néré icàlidacatenáni manùbéeyéi wenàiwica irí. Quéwa áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái càmita nabatàa Pablo iwàlucawa néré. ³¹ Aibanái nacái, Asia yáasu cáli icuèrinánica, Pablo

yaacawéeyéináca nía, nabànuaca tàacáisi Pablo irí isutácáténá ícha wawási manuísiwata ipíchanaté iwàluacawa néré. ³² Yá nàwacáidacáalu irícu abénaméeyéi néemianícawa nàyaca abéeri wawási. Aibanái nacái néemianícawa nàyaca áiba wawási nacái máiwitáiseccióná nía canánama meedá. Manubéeyéi nèewi càmita nàaliawa càinápínacaalí wawási iwali nàwacáidáyacatéwa. ³³ Néese abénaméeyéi judío iyéeyéica néeni náibàaca nawesiaca asíali ípidenéri Alejandro, ibàluacáténáwa macái wenàiwica yàacuésimi. Yá áibanái wenàiwica nacàlidacani Alejandro irí. Néese yái Alejandro yúucaca icáapiwa manubéeyéi wenàiwica irí masànacaténá nía, Alejandro iwàwacáinaté icàlidaca judíonái iináwaná iwali manubéeyéi wenàiwica irí nàalífacaténáwa canácasa judíonái imàníiri íbáyawanáwa. ³⁴ Quéwa idécanacáita manubéeyéi wenàiwica nàalífacawa judíocani, yái Alejandro, yá nadàbaca néemianícawa. Pucháiba hora néemianícawa mamáalàacata macáita namanubaca iyúwa abéeri isàna iyú. Náimaca: “¡Cayábéechúaca wàasu cuwáisàatúa Artemisaca, wía Efeso iyacàlená mìnánáica!”, càí nàimaca néemianícawa mamáalàacata.

³⁵ Néeseté áiba Efeso iyacàlená mìnánái icuèriná iwàwaca icàlidaca nalíni. Idécanámi masànaca imànica nía, yá íimaca nalí: “Píacué Efeso mìnánáica. Macái èeri mìnánái nàalífacawa wàyacàle Efeso iináwaná, wía icuèyéica cayába templo wasutácáalu wíawawa wàasu cuwáisàatúa Artemisa íchawa, nàalía nacáiwaca wacúaca Artemisa uenáiwánami, yáara nàimérica iwali yúuwèericasawa chènuníise bàalutúe cuwáinái yàasu càli ícha. ³⁶ Macái èeri mìnánái nàalífacawa báisicani, íná matuúbanáicué pía. Picácué máiwitáise plawa, pímanicáichacué wawási máiwitáiseeri iyú. ³⁷ Níacáiná asianáica píteyeyéicuéca aléi, càmita nayéedúa wawási irícuíse, yáara wasutácáalu wíawawa Artemisa ícha, càmita nacái natàaní báawéeri iyú iwali. ³⁸ Yái Demetrioca, áibanái nacái íbaidéeyéica yáapicha nawàwacaalí nacháawàaca naináwaná iwali jueznái irí, yá iyaca jueznái yéemièripíná natàacái. Macáita nàalímá nacháawáyacacawa machàcaníiri iyú yàcalé íwacananái irí. ³⁹ Píwàwacaalícué áiba wawási, yá iwàwacutácué písutáca náicha wawási níara yàcalé íwacananáica, nàwacáidáyacapínacaalíwa, càide iyúwa wacuèrinái romanonái ichùulícha wamànica. ⁴⁰ Máiníiri báawaca yái pímaníricuécá cháí. Cawàwanáta romanonái icháawàaca waináwaná iwali, wía Efeso iyacàlená mìnánáica, nàimapíná wamànicasa úwicái wacuèrinánái romanonái ípunitawa. Náiwacananái yéemíacaalí càinácaalícué pímaníliná cháí bàwina, yásí nasutá néemiawa núawa cànácué yéewaná pímaní máiní máiwitáiseeri iyú. Càmita núalímápiná nucàlidaca nalíwani”, íimaca yái yàcalé icuèrináca. ⁴¹ Néese yái yàcalé icuèriná idécanámi icàlidaca nalíni, yá ichùulíaca nèepùacawa. Néese macáita namusúacawa nàwacáidacáalu irícuísewa, yá nàaca náichawáaca, nèepùacawa nacapèe néréwa.

20

Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia

¹ Idécanámité imáalàacawa yái Efeso iyacàlená mìnánái imànínáca máiwitáiseeri iyú, yá Pablo imáidaca yàataléwa níai wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yàalàacaténá nía. Néese idécanámi ichàiniadaca nawàwa, yá yàacawa náicha Macedonia yàasu càli nérépiná. ² Pablo ípáchiaca macái yàcalé imanúbaca iyéeyéica Macedonia yàasu càli ímata. Yá ichàiniadaca nawàwa manuísiwata, yàalàaca nía déecuiri iyú níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néese Pablo yàanàaca Grecia yàasu càli néré. ³ Yá iyamáacawa néré máisiba quèeri. Néeseté mawiénica yéenáiwáná iwàluánápinátéwa nave irículé yàacaténáwa manuiri úni yàacubàa Siria yàasu càli nérépiná. Yá yéemíaca judíonái iináwaná nàináidáanáwa namànínápiná irí báawéeri. Iná iwènuadaca íiwitáisewa, yá íináidacawa yèepùanápinátéwa càli ínatabàa, ichàbacaténáwa àniwa Macedonia yàasu càli ínatale. ⁴ Nàa nacáiwaca yáapicha áibanái ípidenéeyéi: Sópater, yái Pirro írica, Berea iyacàlená mìnali; Aristarco nacái, Segundo nacái, níai pucháiba asianáica Tesalónica iyacàlená mìnánáica; Gayo nacái, Derbe iyacàlená mìnali; Timoteo nacái; Tíquico nacái, Trófimo nacái, níai pucháiba asianáica Asia yàasu càli néeseeyéica. ⁵ Níai asianáica nàacatéwa wapíchalépiná, wía Pablo, núa Lucas nacái, nacúacaténá wàanàaca Troas ídalutalená néré. ⁶ Néese idécanámité ichàbacawa Pascua yàasuná culto, judíonái iyáacaalíté pan càmlíri idèna levadura, yáté wàacawa Filipos ídalutalená ícha manuiri úni yàacubàa nave irícu. Néese báinuaca èeri idénámi, mapisáinámi àniwa, yá wàanàaca níai wáapichéeyéicawa Troas ídalutalená néré. Yá wayamáacawa néré siete èeri.

Visita de Pablo a Troas

⁷ Néeseté domingo irícu, wàwacáidáyacacawa nàapicha níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái wawacúacaténá wàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca. Yá Pablo icàlidaca nalí. Iwàwacutápináté Pablo yàacawa náicha mapisáita, íná icàlidaca nalí àta bamuchúamicataléta catá. ⁸ Wàwacáidáyacacatéwa abéeri imàdàaná irículé iyéerica chènunibàa càli inàni ícha. Nàyaca néré madécana lámpara ipucuèyécawa nacamalá piná. ⁹ Néese abéeri úucullíri ípidenéri Eutico yáawinèeriwa iyaca ventana irícu. Pablo itàancáiná mamáalàacata, yá

cadapùleca báawanama yá ùucullirica. Yá iimáca íchawa yáawinacawa. Néese icaláacawa ventana iricúise, máisiba pisoíri ichénunica. Yá yéetácawa. ¹⁰ Pablo iricúacawa ùuculliri yàatalé. Néese Pablo yáawia iicáidaca ùucullirimi irí, yá Pablo yeedácani yùucutaléwa. Yá íimaca nalí níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái:

—Picácué cáalu pía. Cáucani —íimaca yái Pablocá.

¹¹ Néeseté Pablo yèepùa iwàlùacawa nàwacáidacàalu iriculé chènuniréerica. Yá iwacùaca nalí pan, yái Santa Cenaca, iyáca iyáacaléwa náapicha nacái, yá Pablo icàlidacaté nalí mamáalàacata, àta amalácataléta wawicáu. Néese yàacawa náicha. ¹² Néese yái ùucullirica, yèepùacawa yéenanái yáapichawa, icáucàacáinátéwa, íná yéewa casímáica nawáwa manuísiwata.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³ Néeseté wàacawa Pablo ipíchalépiná. Wàacawa nave iricu manuiri úni yáacubàa àta wàanàacatalétaté Aso ìdalutalená néré wáipunitáidacatená Pablo néré càide iyúwaté iwàwáaná, iwàwacáináté yàacawa néré cáli ínatábàa. ¹⁴ Wàanàaca Pablo Aso ìdalutalená néré, yá iwàlùacawa wàatalé nave iriculé. Yá wàacawa manuiri úni yáacubàa Mitilene ìdalutalená néré. ¹⁵ Néeseté wàacawa Mitilene ícha. Wàacawa abé èri manuiri úni yáacubàa. Néese wàacawa mawiénita Quío yàasu iwàwata irí. Néese mapisáita àniwa wàanàaca Samos ìdalutalená néré, idécánáamité wayamáidacawa Troguilio ìdalutalená néré. Néese mapisáita àniwa wèepùa wàacawa. Yá wàanàaca Mileto ìdalutalená néré. ¹⁶ Càité wèepunicawa càmicáináté Pablo iwàwa idécuniacawa manùba èeri Asia yàasu cáli ínata. Càmitaté nacái iwàwa yàacawa Efeso iyacàlená néré. Néese, iwàwacaté yàanàaca caquialéta Jerusalén iyacàlená néré iwàwacáináté iicaca náapicha judíonái yàasu culto ìpidenéerica Pentecostés.

Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso

¹⁷ Idécunitàacá Pablo iyoca Mileto ìdalutalená néré, yáté ibànùaca tàacáisi Efeso iyacàlená néré imàidacatená ancianonái icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Efeso iyacàlená mìnaná. ¹⁸ Idécánáamité ancianonái nàanàaca yàatalé, yá Pablo íimaca nalí: “Píalíacucéwaca nuínáwaná ìwali, càinàacalíté nùycuécá pèewi èeri imanùbaca nùanàacatáiseté Asia yàasu cáli ínatalé àta siuca nacáide. ¹⁹ Macái èerité nùyaca pèewi ìbaidéeri Wáiwacali irípiná. Càmitaté cachàini nuicáca nùawawa. Máini achumacaté nuwàwa nàwali níara càmiyéicaté yeebáida Wáiwacali itàacái. Nùuwichàacaté nacáiwá cáiwíiri iyú judíonái nawàwacáináté imànica nulí báawéeri. ²⁰ Ewitaté nùuwichàacáanítawa manuísiwata, càicánita càmitaté numáisanla píchacué tàacáisi iyúudèeripinácucéaté pía, íbatàa abéeri tàacáisi pináta idécunitàacá núcàlidacúca píriini nàwacáidacàalu néré, nacapé iricu nacái. ²¹ Nùalàacaté níara judíoca, càmiyéi judío nacái. Nùumacaté nalí iwàwacutáaná nawènùadaca náiwitáisewa Dios irípiná neebáidáanápiná nacái Wáiwacali Jesús itàacái. ²² Íná siucade nùacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Espírítu Santo idéca ichùulíaca nùanápináwa néré, càmita quéwa nùalíwá càinápinácaalí namànica nulí néré. ²³ Nùalíacáitawa abéeri wawási. Yacalé imanùbaca Espírítu Santo icàlidaca nulíni náucáanápiná nùá presoíyéi ibànaliculé, nùuwichàanápiná nacáiwá madécaná yàawiría. ²⁴ Quéwa càmita nuicá núcáucawa iyúwa máiníri cawènica nulí. Abéerita nuwàwacáita numáaláidaca numànica nuíbaidacaléwa casímáiri iyú, yái nuíbaidacalécawa Wáiwacali Jesús ichùulíerica numànica, núcàlidáanápiná tàacáisi wenàiwicanái irí, yái cayábéeri tàacáisi íiméerica càinináca Dios iicáca wenàiwica.

²⁵ “Siucade nùalíacawa báisíiri iyú càmitacué piicá nùá quirínama, píacué núcàlidéeyéicaté irí yái tàacáisi icàlidéerica càinàcaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. ²⁶ Íná siucade nuwàwacué núcàlidaca píriini, canáca nubáyawanácué píwalíse, pèetácalícúéwa píbyawaná yáapichawa, nùalàacáinátécué pía. ²⁷ Núcàlidacatécué píri macái tàacáisi Dios iwàwéericuécá píalíacawa ìwali; càmitacué nubàa pícha tàacáisi, íbatàa abéeripínáta, càmitacué nubàa píchani. ²⁸ Íná píicácué píchawa cayába, picúacué píiwitáisewa báawéeri ícha. Picúacué nacái macáita níara yeebáidéeyéica Jesús itàacái iwacáidáyaquèeyéicawa piyacalé nérécué, yacáiná Espírítu Santo imàacacué picúaca Dios yàasu wenàiwica Dios iwènièyèicaté Ìiri íraná iyúwa. ²⁹ Nùalíaca nacáiwá nùacanámiwa píchacué, yási áibanái nàanàaca píatalécué iwàwéerica iwènùadacúca píiwitáise Wáiwacali íchawa càide iyúwa caluèyéi cuwèesi lobo namáaláidacaalí ovejanái. ³⁰ Abénaméyéi péenácué, áiba èeriwa néewáidaca wenàiwicanái nachíwa báawéeri iyúwa, nachìwáidacatená wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàacatenáwa cachìwéyéi yáapicha. ³¹ Íná píicácué píchawa cayába. Piwàwalícué cayába nùalàacatécué pía máisiba camuf èerípi, táiyápi nacái. Nùalàacatécué pía macáita manuísiwata, nuícháanicaté nacái píwalícué.

³² “Siucade nuénánái numàacacué Dios icùaca pía, péewáidáanápinácué nacáiwá tàacáisi ìwali, yái núcàlidéericatécué píri íiméerica càinináca Dios iicáca èeri mìnaná. Dios itàacái yáalimácué ichàniadaca píiwitáise Dios ìwali, yáalimácué nacái imàacaca píalíacawa cayába ìwali yái cawènírica Dios yèeripinácúca píriwá áiba èeriwa, náapicha macáita yàasu wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunápináwa. ³³ Càmitaté nuwàwa nùasupináwa áibanái yàasu plata,

naabàle nacái. ³⁴ Píalíacuécawa nuíbaidacaté cachàiníri iyú núcáapi iyúwa nuwèniacaténaté càinácaali wawàsi wamápuèricaté, núa nacái, núapichéyéyi nacái. ³⁵ Nucàlidacatécué pirí càiripináta iwàwacutáanacué wáibaidaca, wayúudacué nacái catúlúlcánéyéyi wenáiwica. Piwáwalicué Wáiwacali Jesú itàacái. Yá ímacaté walí: ‘Casímái cachàini wía wàacaali áibanái irí yái namápuèrica, ícha yái nàanáca walí cawèníri’, càité ímaca yái Wáiwacalica”, ímaca yái Pablocá.

³⁶ Idécánáami Pablo icàlidaca nalíni, yá ibàlúacawa yùulu ipùta iyúwa. Yá isutáca Dios ícha náapicha. ³⁷ Néese macáita náicháanica achúmaca nawàwa Pablo yàcáinátéwa náicha. Yá asianái nàanalúca Pablo nasúsua nacái inàni iwali, càide iyúwa judío íwítáise íyáaná, namàacaali yèpúacawa náicha wenáiwica cáininéeri naicáca. ³⁸ Yá máini achúmaca nawàwa Pablo ímacáináté nalí càmínápináté yèpùta íicáca núa quirínama. Néese nàaca nàacawéridaca Pablo àta nàanàacataléta nave néré.

21

Viaje de Pablo a Jerusalén

¹ Wàacanámítéwa náicha níai yeebáidéyéica Jesú itàacái, yá wawàlúacawa nave iriculé. Néese wàacawa manuiri úni yáacubàa machacànita Cos yàasu iwàwata nérépiná. Néese mapisáita àniwa wàacawa Rodas yàasu iwàwata néré. Néese wàacawa Pátara ídalutalená néré. ² Néese idècunitàacá wàyaca Pátara ídalutalená néré, yáté wàanàaca nave yèericawa Fenicia yàasu cáli nérépiná. Yá wawàlúacawa iriculé. Yá wàacawa náapicha. ³ Wàacawa manuiri úni yáacubàa, yá waicáca Chipre yàasu iwàwata. Yá wàacatéwa yéwápuwáise ícha àta wàanàacalétaté Siria yàasu cáli néré. Yá wawàlúacatéwa Tiro ídalutalená néré iwàwacutácináté nave imàacaca yàasusi néré. ⁴ Néese Tiro iyacàlená néré wacutáca áibanái yeebáidéyéica Jesú itàacái, yá wayamáacawa náapicha néré siete èeri. Espíritu Santo icàlidacaté nalí Pablo yúuwicháanápinátéwa Jerusalén iyacàlená néré, iná nasutáca Pablo ícha wawàsi manuísíwata ípíchaná yàacawa néré. ⁵ Quéwa idécánáami wayamáacawa néré siete èeri, yáté wàacawa náicha. Macái cáli ínatabàa. Macái níai yeebáidéyéica Jesú itàacái, nàacawéetúanái nacái, néenibe nacái, nàacawéridacaté wía yàcalé ícha. Néese wabàlúacawa wàulu ipùta iyúwa càina ínatalé wasutácaténá wíawawa Dios ícha néré. ⁶ Néese wacàlidacaté nalí wàanápináwa náicha. Yá wawàlúacawa nave iriculé. Nèepúacawa nacái nacapèe néréwa.

⁷ Yá wàacatéwa Tiro ídalutalená ícha manuiri úni yáacubàa àta wàanàacataléta Tolemaida ídalutalená néré. Yáté wadéca wamáalàidaca wèepuníináwa manuiri úni yáacubàa. Wàanàacaté Tolemaida iyacàlená néré, yá watáidaca abènaméyéyi yeebáidéyéyi Jesú itàacái. Yá wayamáacawa náapicha abé èeri. ⁸ Néeseté mapisáita àniwa Pablo, wía nacái yèepuníyéicawa yáapicha, wàacawa náicha cáli ínatabàa. Néese wàanàaca Cesarea iyacàlená néré. Yá wawàlúacawa Felipe icapèe iriculé, yái icàlidéerica Wáiwacali itàacái áibanái irí. Yái Felipe abèeri néená níai sietéyéica imanúbaca diáconoca, iyúudéyéicaté apóstolnái quèecháwanáimi Jerusalén iyacàlená iricu. Yá wayamáacawa Felipe yáapicha. ⁹ Yái Felipe idèniacaté báinúaca yéenibe inanáwa maníríyéyi. Níai inanáca, profetaca nía, icàlidéyéica tãacáisi Dios inùmaliçuise. ¹⁰ Wayamáacatéwa néré máisibáwanái èerita, yá áiba profeta yàanàaca néré, Judea yàasu cáli néesèeri ípidenèeri Agabo, icàlidéerica tãacáisi Dios inùmaliçuise. ¹¹ Idécánáami Agabo yàanàaca wàatalé, yá yeedáca Pablo yàasu cinturón. Néese yái profeta Agabo idacúaca yàabáliwa, icáapi nacáiwá Pablo yàasu cinturón iyú. Yá Agabo ímaca walí:

—Espíritu Santo ímaca: Níara judío Jerusalén iyacàlená mìnanáica idacúpíná yái cinturón íwacalica presocaténá namànicani, namàacacaténá càmliyéyi judío yúuwicháidacani —ímaca yái profetaca.

¹² Wéemiacáináni, níai nacái Cesarea iyacàlená mìnanáica, iná wasutáca Pablo ícha wawàsi manuísíwata ípíchaná yàacawa Jerusalén iyacàlená néré. ¹³ Néese Pablo ímaca walí:

—¿Cánacué pícháani? ¿Cánacué piwàwa cáaluca pimànica núa? Nudéca nuínáidacawa numàcáanápiná nadacúaca núa, nanúacaténá nacái núa Jerusalén iyacàlená néré Wáiwacali Jesú iwálíise, Dios iwàwacalí cáni namànica —ímaca yái Pablocá.

¹⁴ Yá càmita wáalimá wawènúadaca Pablo íwítáise, iná masànaca wía. Wáimacáita walíwáaca:

—Wasutácué irí Wáiwacali íchawa imànínápiná irí càide iyúwa Dios iwàwáaná —wáimaca.

¹⁵ Néese wachùnica wàasuwa wàacaténáwa. Yá wàacawa Jerusalén iyacàlená néré. ¹⁶ Nàa nacáiwá wáapicha abènaméyéyi yeebáidéyéica Jesú itàacái Cesarea iyacàlená néeséyéyi. Wàanàacaté Jerusalén iyacàlená néré, yá natéca wía Mnason icapèe néré, abèeri asiali béeríina yeebáidéericaté Jesú itàacái madécaná camuí. Yá wayamáacawa yáapicha néré.

Pablo visita a Santiago

¹⁷ Idécánáamité wàanàaca Jerusalén iyacàlená néré, néese níai yeebáidéyéica Jesú itàacái natáidaca wía casímáiri iyú. ¹⁸ Néese mapisáita àniwa Pablo yàacawa wáapicha wapáchiacaténá

Santiago. Nàyaca nacái néré macáita ancianonái, icuèyèica Jerusalén iyacàlená mìnánái yeebáidéyèica Jesús itàacái. ¹⁹ Yá Pablo itàidaca nía. Néese icàlidaca nalnì éerèeri iyú macáita yái Dios imànrícaté càmíyèi judío yèewi Pablo icàlidacaalíté nalí Wáiwacali itàacái. ²⁰ Níái ancianoca idécánámi néemiàcani, yá nàaca Dios irí cayábèeri. Néese nàimaca Pablo irí:

—Uwé, wéénàsàiri, péemia cayábani, píaliacawa madécaná mil namanùbaca judíonái neebáidaca Jesús itàacái. Yá macáita nàimaca mamáalàacata iwàwacutáanása wía judíoca wamànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wàawirináimi imànica, éwita weebáidacáaníta Jesús itàacái. ²¹ Níái judíoca yeebáidéyèica Jesús itàacái nadéca néemiaca áibanái cachìwéyèi icàlidaca piináwaná iwali péewáidacasa macái judíonái iyéyèica áiba cáli nayamáidáanápíná namànica càide iyúwa profeta Moisés ichùullanáté. Nàimaca píalàacasa judíonái ipíchaná namànica circuncisión néemibe aslanái iríwa, ipíchaná nacái namànica càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca, nàimaca. ²² ¿Càinásica wamàni? Báisíta néemiapíná piináwaná iwali píànáná aléi Jerusalén iyacàlená iriculé. ²³ Cawàwanáta cayábaca pímanáicáali càide iyúwa wàaláaná píá. Nàyaca wèewi cháí báinúaca aslanái iwàwacutèyèica íbaidaca Dios irípiná càide iyúwaté nacalidáaná irí. ²⁴ Píté nía píapichawa pímanícaténá náapicha culto càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, masacáanápínacué judíonái iicáca píá, píwàlúanápínacuéwa templo iriculé. Píwènia nacái nalípiná pírái nawàwacutèerica namàacaca ofrenda iyú sacrificio pína templo néré. Yásí nalíwá nadalúaca náiwita íbáináwa, náasáidacaténá nadéca namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná. Càita macái judíonái náalípinácawa càmínápíná báisíri yái néemièricaté piináwaná iwali pímaníciná machacàníiri iyú càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wamànica, wía judíoca. ²⁵ Quéwa watànàacaté cuyàluta càmíyèi judío irí yeebáidéyèica Jesús itàacái, náalícaténáwa càmita iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wamànica wía judíoca. Abèerita iwàwacutá càmita nayáa íinási áibanái imàaquèerica ídolo irí iyúwa sacrificio, yái cuwáiná yéenáiwánaca. Iwàwacutá nacái càmita nayáa írái. Iwàwacutá nacái càmita nayáa íinási càmíríca íraná ímusúwa ícha. Iwàwacutá nacái càmita naimá áiba wenáiwica yáapicha càmíchúaca náinusíwa, càmíríca nacái nanírísíwa —íimaca yái Santiagoca.

Arrestan a Pablo en el templo

²⁶ Néeseté mapisáita àniwa Pablo itéca níái báinúaca aslanáica. Imànica náapicha culto nacáiri, nàapída náichawa nacái càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná masacáanápíná judíonái iicáca nía. Néese iwàlúacawa templo iriculé icàlidacaténá sacerdotenái irí càiná èeri irícucaalípináté namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná, natécatáipínacaté nàasu ofrendawa namàacacaténá Dios íriní sacrificio pína.

²⁷ Iwàwacutácaté nacúaca siete èeri. Batéwacaalíté namáalàacawa níái sieteca èeri, namàacacatáipínáté pírái ofrenda iyú, yá Pablo iyaca templo iricu. Abénaméyèi judío Asia yáasu cáli néeséyèi naicáca Pablo templo iricu. Yá nataànica báawèeri iyú Pablo iwali báawacaténá namànica áibanái wenáiwica íiwitáise calúanápíná naicáca Pablo, níái wenáiwica iyéyèica templo iricu. ²⁸ Càité judíonái néemíanicawa wenáiwicanái irí: “¡Píacué israelitaca, píyúudáacué wía! Yái asialiquéi yèepuníríwa macái cáli, yéewáida yèepunícawa macái wenáiwica báawacaténá naicáca wía, wía judíoca. Yéewáidaca nía nacái náináidacaténáwa báawèeri iyú Dios itàacái iwali, profeta Moisés itànèericaté. Yéewáidaca nacái báawáanápíná naicáca templo. Idéca nacái itéca càmíyèi judío aléi templo iriculé casacácaténá imànica templo Dios ícha, yái Dios yáasu templo masaquèerica”, nàimaca Pablo iwali.

²⁹ Càité nacháawáaca Pablo íináwaná iwali, naicácináté Pablo Jerusalén iyacàlená iricu, Trófimo yáapicha, Efeso iyacàlená mìnali, càmíríca judío. Iná nayúunáidaca Pablo itécaté yáapichawa Trófimo templo iriculé.

³⁰ Iná madécaná wenáiwica nàanàaca napíacawa, néemíanicawa, máiwitáiséeri iyú, níái Jerusalén iyacàlená mìnánái manùbéyèica. Yá náibàaca Pablo nawatáidacani templo iriculé. Idécanaçáita namusúadacani, yá áibanái nabállaca ícha templo inúma imanùbaca. ³¹ Idècunitàacá nanúacani, yá romanonái yáasu úwi íiwacalíná yéemiaca naináwaná namànica máiwitáiséeri iyú, níái Jerusalén iyacàlená mìnánái macáita. ³² Yá ráunamáita itéca yáasu úwináwa, náiwacanánái yáapichawa, yá nalícua napíacawa wenáiwicanái yéewiré. Níái manùbéyèi wenáiwicaca, naicácanacáita úwi íiwacalíná, yáasu úwinái yáapichawa, yá nayamáidaca nanúadáidaca Pablo. ³³ Néese úwi íiwacalíná yáacawa nàatalé, yá íbàaca Pablo. Yá ichùullaca úwinái nadacúaca Pablo pucháiba cadena iyú. Néese úwi íiwacalíná isutáca yéemiawa nía cawinácaalní, càinacaalí báawèeri nacái imànica yái Pablocá. ³⁴ Quéwa níái wenáiwicaca abénaméyèi néemíanicawa nacàlidaca abèeri wawási. Áibanái yéemíanicawa nacàlidaca nàasu wawásita nacáíwa áibalé áiba ícha. Yái úwi íiwacalíná càmita asái yéemiàcani, namànícáiná madécaná nasánawa. Yá ichùullaca yáasu úwináíwa natéénápíná Pablo nacapèe iriculéwa. ³⁵ Nàanàaca escalera néré, úwinái icapèe yáasu yáawa iriculé, yá iwàwacutáca úwinái iwàacutáidaca Pablo nacúacaténá náichani, níái manùbéyèi caluèyèi wenáiwicaca,

iwàwéeyéica inúacani. ³⁶ Nàacáinawa Pablo yáamiwáise néemíanicawa mamáalàacata: “¡Pinúacuéni!” náimaca néemíanicawa.

Pablo se defiende delante de la gente

³⁷ Batéwa úwinái iwàlùadaca Pablo nacapèe iriculéwa, quéwa Pablo itàanica griego itàacái iyú úwi íiwacaliná irí. Pablo íimaca irí:

—¿Càmitasica pimàaca nutàanica piápicha abéeri wawási? —íimaca yái Pabloca. Néese úwi íiwacaliná íimaca Pablo irí:

—Càmita núalía píalía pitàanica griego itàacái iyú. ³⁸ Nuyúunáidacáita píaca Egipto yàasu cáli néeséeri, yái itéericaté báinúaca mil namanúbaca asianái inuényéica wenáiwica manacúali yúuculé caináwàiri imànicaténá úwi romanonái yàasu gobierno íipunita —íimaca. ³⁹ Néese Pablo íimaca irí:

—Judíocata núa. Numusúacatéwa Tarso iyacàlená irícu, yái yàcalé máiniiri cachàinica Cilicia yàasu cáli ínatéerica iyaca. Pimàni nulí cayábéeri, pimàaca nucàlidaca nalíni, níai wenáiwicaca —íimaca yái Pabloca.

⁴⁰ Néese úwi íiwacaliná imàacaca Pablo itàanica. Iná Pablo ibàlùacawa escalera íinata. Yá yúucaca icápiwa nalí, masànacaténá nía, níai manúbéeyéi judíoca. Néese idéca masànaca nía, yá icàlidaca nalíni nataacái iyú, hebreo iyú.

22

¹ Pablo íimacaté nalí: “Péemiàcué, nuénánái, siúcade nucàlidacué pirí nuináwanáwa”, íimaca nalí yái Pabloca.

² Idécanacáita néemiaca itàanica nataacái iyú, hebreo iyú, yá masànata cachàiniwanái nabàlùacawa néemiaca irí. ³ Íimaca nalí àniwa yái Pabloca: “Judíoca núaquéi. Numusúacatéwa Tarso iyacàlená irícu, Cilicia yàasu cáli íinata. Quéwa nudàwinàacatéwa cháí Jerusalén iyacàlená néeni. Gamaliel yéewáidacaté núa. Nuéwáidacatéwa macái tàacáisi iwali Dios ichùulíericaté iyú wàawirináimi. Máini nuwàwaca numànica iyúwa Dios iwàwáanà càide iyúwa píacué siúcade. ⁴ Bàaluté numànica úwicái náipunita, níai yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Nubàntuacaté nía yéewacaténá úwinái inúaca nía. Nudacúacaté nía, asianái, inaná nacái yéewacaténá úwinái itéca nía presoíyéi ibànaliculé. ⁵ Sacerdote íiwacaliná, nía nacái Jerusalén iyacàlená íiwacananái macáita náalimá nacàlidaca nuináwaná iwali nuedacaté náicha cuyàluta judíonái yéewáidacàalu íiwacananái irípiná, iyéeyéicaté Damasco iyacàlená irícu. Nùacatéwa néré nuibàacaténá nía presoíri iyú nutécaténá nía Jerusalén iyacàlená nérépiná nàuwichàacaténátéwa, níai yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái”, íimaca yái Pabloca.

Pablo cuenta su conversión

⁶ Pablo íimaca nalí àniwa: “Nùacatéwa àyapulicubàa Damasco iyacàlená nérépiná, yá machànicaalité èeri nuyaca mawiénita Damasco irí, yáta camalási chènuníseeri icànaca núa cachàiniiri iyú. ⁷ Inaté nuuwàacawa nuliacawa nucalùniwa cáli íinalaté. Néese nuémiaca tàacáisi chènuníse. Yá íimaca nulí: ‘Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa?’, íimaca nulí. ⁸ Néese nusutáca nuémiawani: ‘¿Cawiná pía, Nuíwacali?’ núumaca irí. Yá tàacáisi íimaca nulí: ‘Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica núaquéi, yái piùwidéerica pimànica’, íimaca nulí. ⁹ Aibanái núapichéeyéica naicáca camalási, iná cáaluca nía. Càmita quéwa neebá tàacáisi itàanírira núapicha. ¹⁰ Néese núumaca irí: ‘Nuíwacali, ¿càiná iwàwacutá numànica?’, núumaca irí. Yá Wáiwacali íimaca nulí: ‘Pimichàawa, píanáwa Damasco iyacàlená iriculé; nérénica nacàlidaca piríwani macáita iwàwacutéeripiná pimànica’, íimaca nulí. ¹¹ Yái camalásica matuítacé imànica núa, iná núapichéeyéica natéca núa nucáapi iwaliwa, yá wàanàacaté Damasco iyacàlená iriculé.

¹² “Iyacaté néré áiba asali íipidenéeri Ananías. Níara judíoca iyéeyéica Damasco iyacàlená irícu, natàanicaté cáimiétaquéri iyú Ananías iwali, cáaliacáiri iyucáiná yeebáidaca Dios itàacái, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise. ¹³ Yá Ananías yàanàacaté nùatalé iicacaténá núa. Yàanàacaté itàidaca núa cayábéeri iyú. Yá íimaca nulí: ‘Nuénásàiri Saulo, catuíca píawa’, íimaca nulí. Yáta catuíca núa. Yáté núalimá nuicàceni, yái Ananíasca. ¹⁴ Néese íimaca nulí: ‘Yái Diosca, wàawirináimi yeebáidéericaté itàacái, idéca yeedáca pía píaliacaténáwa cànàcaali iwàwáaná pimànica. Idéca imàacaca piicáca Jesús, yái mabáyawanéerica. Idéca imàaca nacái péemiaca Jesús itàanica piápicha. ¹⁵ Iná picàlida macáita èeri mìnaná iríwani, yái piiquéerica, yái péemièrica nacái. ¹⁶ Siúcade picá pidècumíawa. Pimichàawa, píbautizàanáwa, pisutá píawawa Wáiwacali íicha imàacáanápíná iwàwawa píbáyawaná íicha’, càité Ananías íimaca nulí”, íimaca yái Pabloca.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los no judíos

¹⁷ Néeseté Pablo íimaca nalí àniwa: “Nuèpùacanáamitéwa Jerusalén iyacàlená iriculé, yá nùacatéwa templo iriculé nusutacaténá núawawa Dios íicha. ¹⁸ Idècunitàcá nusutáca Dios íicha, yá nuicáca Wáiwacali yéenáiwánási nacáiri irícuise. Yá íimaca nulí: ‘Pèepùawa Jerusalén iyacàlená íicha caquialéta, càmicáiná neebáidapíná piríwani, yái picàlidéerica nunùmalicúise’,

íimaca yái Wáiwacalica. ¹⁹Néese núumaca irí: ‘Nuíwacali, náaliacawa nuinánawaná ìwali nùanátéwa néewáidacáalu imanúbaca iriculé, yáté nuúbaca nutéwa wenáiwica presooyéi ìbànaliculé, níái yeebáidéeyéica pitàacái. Nuchùullacaté nacái úwinái icapèèdáidaca nía. ²⁰Nanúacaalíté Esteban íba iyú, yái icàlidéericaté tàacáisi pinùmalicuise, yá nubàlùacatéwa néeni abédanamata nacái nuúwitáise náapicha, nucúacaté nacái nàasu ruana nacáiri, níara inuúeyéicaté Esteban’, càité núumaca Wáiwacali irí. ²¹Quéwa Wáiwacali íimaca nulí: ‘Plawa, nubànúacáiná piacawa déeculé picàlidacaténá nacái nuinánawaná ìwali càmfíyeyí judío irí’, càité íimaca nulí yái Wáiwacalica”, íimaca yái Pabloca.

Pablo en manos del comandante

²²Néemiacanacáita yái Pablo icàlidéerica càmfíyeyí judío ìwali, yá càmita quirínama judionái yéemiaca Pablo iríni. Néese nadábaca néemiánicawa cachàiníri iyú Pablo ìwali. Náimaca néemiánicawa: “¡Pinúacuéni, yái asialica! ¡Cayábéerica yéetáwéi!” náimaca néemiánicawa. ²³Idècunitàacá néemiánicawa, yá nacúsua nàasu ruana nacáiriwa, náucaca nacái cáli ichùmalé chènuniré, máinicáiná calúaca nía. ²⁴Iná úwi íiwacaliná ichùullaca úwinái itéca Pablo nacapèe iriculéwa. Yá ichùullaca nacapèèdáidaca Pablo cabèesi iyú, icàlidacaténá nalí iinánawáwa, báisíri iyúta, náaliacaténáwá cáná yéewa wenáiwicanái néemiánicawa Pablo ìwali. Uwi íiwacaliná càmitaté yáaliáwa càmicáiná yéemla hebreo itàacái, yái tàacáisi Pablo icàlidéericaté iyúni wenáiwicanái irí. ²⁵Quéwa, idécanámi úwinái nadacuaca náichawa Pablo nacapèèdáidacaténáni, yá Pablo íimaca áiba capitán irí ìbaluèricawa néeni. Pablo íimaca capitán irí:

—Báawéeriquéi picapèèdáidáanacuéca núa, romanosàiricáiná núa, càmfíricáwaca juez yéemla icàlidáaná iinánawáwa —íimaca yái Pabloca. ²⁶Iná capitán yàacawa úwi íiwacaliná yàatalé. Íimaca irí:

—Cayába, picá pimàni irí báawéeri, yái asialica. Romanosàiriquéi —íimaca.

²⁷Néese, úwi íiwacaliná yàacawa Pablo yàatalé, isutácaténá yéemlawa Pablo. Yá íimaca Pablo irí:

—¿Báisi romanosàirica pía? —íimaca. Néese Pablo íimaca irí:

—Báisita, núaquéi —íimaca yái Pabloca. ²⁸Néese úwi íiwacaliná íimaca Pablo irí àniwa:

—Iwàwacutácaté nupáaidaca madécaná plata iyú, namàacacaténáté romanosàirica núa —íimaca. Quéwa Pablo íimaca irí:

—Emperador imànicaté cayábéeri nusèenámi judionái irí, imàacaté romanonáica nía. Cáicata romanonái íiricata núaquéi, iná yéewa romanosàirisíwacata núa —íimaca yái Pabloca.

²⁹Níái úwinái idacuéyéicaté Pablo nacapèèdáidacaténáni, néemiacáná iinánawaná romanosàiricani, yá nèepúcasíwa Pablo íicha. Yá nacái cáaluca úwi íiwacalináca, ichùullacáináité úwinái idacúcani, yái Pabloca, romanosàirica.

Pablo ante la Junta Suprema de los judíos

³⁰Néese mapisáinámi àniwa, úwi íiwacaliná iwàwacaté yéemiaca machacàníri iyú ìwali cáná yéewa judionái icháawáaca Pablo iinánawaná ìwali. Yá iwasaaca cadena Pablo íicha. Néese ichùullaca nàwacáidáyacacawa macái sacerdote íiwacanánái, Junta Suprema nacái, níái judío icuèrinánái béeyéica. Néese itéca Pablo nàatalé, yá imàacaca Pablo ìbalùacawa nàacuésemi.

23

¹Néeseté Pablo iicáidaca machacàníri iyú nalí níái Junta Supremaca. Yá íimaca nalí:

—Píacué nuénánái, Dios yáaliacawa nudéca nùyaca machacàníri iyú Dios iicá sùmàicaalíté núa àta siúca nacáide —íimaca yái Pabloca.

²Néeseté Ananías yái sacerdote íiwacalináca ichùullaca áiba ìbaluèriwa mawíenita Pablo irí icapèèdánápiná Pablo inúma. ³Néese Pablo íimaca irí:

—¡Dios yúuwichàidapíná píawa, pía pucháibéeri íiwitáiseca! Báisícaalí píawinawa néré péemlcaténá nuinánawaná ìwali càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná, néese, ¿cáná pichùulla namànica, yái nacapèèdánáca núa? —íimaca yái Pabloca. ⁴Néese níái iyéeyéica néré náimaca Pablo irí:

—¡Picá picúisa píichawa Dios yàasu sacerdote íiwacaliná! —náimaca. ⁵Néese Pablo íimaca àniwa:

—Píacué nuénánáica, càmitaté núaliáwa sacerdote íiwacalinácani, núaliacáináwa Dios itàacái íimaca: ‘Picácué pitàani báawéeri iyú picuèriná ìwaliwa’, íimaca yái Dios itàacáica.

⁶Néese Pablo yáaliáca iicáca nía, níái Juntaca. Yáaliacawa saduceonái yéénaca abénaméeyéi nèewi, fariseonái yéénaca áibanái nèewi. Iná Pablo íimaca nalí cachàiníri iyú:

—Píacué nuénánáica, fariseoca núaquéi. Fariseonáicaté nacái nuawirinámica. Nùyaca cháí presoíri iyú áibanáicáiná icháawáaca nuinánawaná ìwali nuebáidacáiná Dios icáucaidáanápiná yéetéeyéimiwa wenáiwica áiba èriwa —íimaca yái Pabloca.

⁷ Néese idécanacáita icàlidaca nalíni, yá níai fariseoca, saduceonái nacái nadàbaca néemianícawa nalíwàaca ùulèeri tàacáisi iyú. ⁸ Niacáiná saduceoca náimaca càmítasa yéeteyéi miwa nacáucàapináwa, canása nacái àngelnái, canása nacái wenàiwica iwàwa cáuri. Quéwa fariseonái neebáidaca macáita. ⁹ Yá macáita néemianícawa nalíwàaca lúasi iyú. Néese abenaméeyéi fariseo yéewáidéeyéi wenàiwica templo írìcu namichàacawa, yá náimaca:

—Yái asialí càmíta imàni báawéeri. Cawàwanáta àngel idéca itàanica yáapicha, càmicaalí nacái cawàwanáta wenàiwica iwàwa cáuri idéca icàlidaca írì tàacáisi —náimaca.

¹⁰ Néese, nadàbaca napéliyacacawa, yá icalúadacawa yái úwi íiwacalináca ínàidacawa namàdàidàanápíná náichawàaca yèewi yái Pablocá. Iná úwi íiwacaliná ichùuliaca yàasu úwináwa nawasàanápíná Pablo judíonái íicha cachàiníri iyú. Yá úwinái itéca Pablo úwinái icapèe néré.

¹¹ Néeseté táiyápi Wáiwacali imàacaca yáawawa Pablo iicàcani. Yá íimaca Pablo írì: “Picá cáalu pía, iwàwacutácáiná picàlidaca nuináwaná ìwali wenàiwicanái írì Roma iyacàlená írìcu, càide iyúwa picàlidàanácáwa nalíni cháí Jerusalén iyacàlená írìcu”, íimaca yái Wáiwacalica.

Planes para matar a Pablo

¹² Mapisáita àniwa abenaméeyéi judío abédanama namànica náiwitáisewa náapichawàaca nanúanápíná Pablo. Néese náimaca nalíwàaca Dios ípidená ìwali càmínápínaté nayáa nayáacaléwa, íbatàa únipiná nàira àta nanúacataléta Pablo. Náimaca Dios inúanápínaté nía càmicaalí namàni càide iyúwa náimàanaté, náimacáinása càí Dios ípidená ìwali, náimaca. ¹³ Càité náimaca cuarenta ichàbaníse asianáica. ¹⁴ Iná nàacawa sacerdote íiwacanánái yàatalé, yàcalé íiwacanánái néré nacái. Yá náimaca:

—Wadéca wamànica wawási wáapichawàaca Dios ípidená ìwali, Dios inúanápíná wía wayáacaalí wayáacaléwa ipíchawáise wanúaca Pablo. ¹⁵ Iná píacué, nía nacái Junta Suprema, pisutacué úwi íiwacaliná íicha wawási yeedàanápíná platalé Pablo táwicha. Píimacué úwi íiwacaliná írì piwàwàanacué péemiaca Pablo ináwaná ìwali quiríta cayábèeri iyú. Yási wacacani wanúacaténáni ipíchawáise yàanàaca platalécué —náimaca.

¹⁶ Quéwa Pablo yéenasàatúa írì yéemiacaté nawàwàanaté nanúaca Pablo. Yá yàacawa úwinái icapèe néré icàlidacaténá Pablo írìni. ¹⁷ Néese Pablo imáidaca capitán. Yá Pablo íimaca capitán írì:

—Pité yái ùucullirica píiwacali yàataléwa, yàara úwi íiwacalináca, iwàwacutácáiná ùucullirica idéca írì wawási —íimaca yái Pablocá.

¹⁸ Yá capitán itéca ùucullirica úwi íiwacaliná yàatalé. Yá íimaca úwi íiwacaliná írì:

—Yái Pablo presoírca idéca imáidaca núa. Yá isutáca nuícha wawási nutéenápíná platalé yái ùucullirica. Iwàwacutása icàlidaca píri wawási —íimaca.

¹⁹ Néese úwi íiwacaliná itéca ùucullirica icáapi ìwaliwa, yá itécani méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca ùucullirica írì:

—¿Cáinása piwàwa picàlidaca nulí? —íimaca. ²⁰ Néese ùucullirica íimaca írì:

—Abenaméeyéi judío nadéca abédanama namànica náiwitáisewa náapichawàaca nasutàanápíná pícha wawási pitéenápíná Pablo táwicha Junta Suprema yàatalé nawàwacáinása néemiaca Pablo ináwaná ìwali cayábèeri iyú. ²¹ Picánica quéwa peebá, nadèniacáiná cuarenta ichàbaníse asianáica icuèyèi ibàacanèeri iyú nanúacaténáni. Yá nadéca namànica wawási náapichawàaca Dios ípidená ìwali, Dios inúanápíná nía, nayáacaalí nayáacaléwa ipíchawáise nanúaca Pablo. Sìucade nadéca nachùnica macáita. Abéta iwàwacutá nasutá pícha wawási —íimaca.

²² Néese úwi íiwacaliná imàacaca ùucullirica yàacawa íicha. Ichùuliaca ùucullirica càmínápíná icàlida áibanái írìni.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

²³ Néeseté úwi íiwacaliná imáidaca pucháiba yàasu capitánwa. Yá ichùuliaca nawacáidàanápíná doscientos namanúbaca úwi, yèeyéiwa yàabàli iyúwa, setenta namanúbaca úwi nacái yèeyéiwa caballo finata, áiba doscientos namanúbaca úwi itéeyéica yàasu ùlibànawa. Ichùuliaca namusúacawa Jerusalén iyacàlená íicha nàacaténáwa Cesarea iyacàlená nérépíná a las nuevecatái catá. ²⁴ Ichùulíca nacái nachùnianápíná caballonái yéewacaténá Pablo yàacawa caballo finata. Ichùuliaca macáita nacúanápíná cuyábani yái Pablocá, natéenápínáni gobernador Félix yàatalé. ²⁵ Yá ibànùaca náapicha cuyàluta. Yá cuyàluta íimaca:

²⁶ “Núa, Claudio Lisias, nuwàwálica pía manúsiwata, pía máiníri cáimétacanáca Félix gobernador. ²⁷ Níai judíoca náibàacaté yái asialica, yá nawàwacaté nanúacani, quéwa nuémicanacáita ináwaná ìwali romanosàiricani, yá nàacawa nàatalé nùasu úwinái yáapichawa nuwasàacaténáni judíonái íicha, yái asialica. ²⁸ Néese nuwàwacaté nualíacawa cáiná ìwalíseacaalí nacháawàaca ináwaná ìwali, iná nutécani judíonái yàasu Junta yàatalé, níai judío íiwacanánáica. ²⁹ Càí meedá nacháawàaca ináwaná ìwali nàawirináimi íiwitáise ìwaliwa, quéwa càmíta nàanàa ìwali íbáyawaná nanuérípiná ìwalíseni, càmíta nacái wáuquèerípináni presoíyèi

ibànaliculé. ³⁰ Quéwa nuemiácáinaté judionái iináwaná ìwali nàináidacatéwa nanúnápináni, íná nubànùacani piatalé. Nudéca nacái nusutáca náicha, níara ícháawèyèyíca iináwaná ìwali nàanápiná piatalé nacàlidacaténá piríni càinácaalí báawéeri wawàsi nadèniaca yáapicha. Yácata imanùbaca, núa Claudio Lisias”, ímacaté yái cuyàlutaca.

³¹ Néeseté úwinái namànicaté càide iyúwa náiwacali ichùullianaté nía. Yá needáca natéwa Pablo táiyápicáwa Jerusalén iyacàlená ícha àta nàanáacataléta Antípatris iyacàlená néré. ³² Néese mapisáita àniwa, níái úwi yèpuníyeyícawa yàabàli iyúwa nèepùacawa úwinái icapèe néré Jerusalén iyacàlená iriculé. Aibanái úwi yèyeyícawa caballo ínata nàaca natéca Pablo mamáalàacata. ³³ Nàanáacaté Cesarea iyacàlená néré, yá úwinái yàaca cuyàluta gobernador irí. Nachàbáida nacái irí Pablo. ³⁴ Gobernador iléecanámi cuyàluta, yá isutáca yéemiawa sísisáanéericaalí yái Pabloca. Néese gobernador yéemiácáiná Cilicia yàasu cáli néeséericani, yá gobernador ímaca Pablo irí:

³⁵ —Nàanáacaalípiná níara ícháawèyèyíca piináwaná ìwali, yásí nuémia piináwanáwa — ímaca. Néese gobernador ichùullíaca úwinái icùaca Pablo cayába Herodes icapèe manuírí irícu.

24

Defensa de Pablo ante Félix

¹ Néeseté cinco èeri idénáami, yáté Ananías, yái sacerdote íiwacaliná, yàanáca Cesarea iyacàlená néré. Abémameyeyí Jerusalén iyacàlená íiwacanánái yàanáca Ananías yáapicha, abogado nacái ípidenéeri Tértulo. Yá nàacawa Félix gobernador yàatalé nacháawàcaténá Pablo iináwaná ìwali. ² Néese úwinái natéca Pablo néré, yá Tértulo idábaca ícháawàaca Pablo iináwaná ìwali. Tértulo ímaca Félix gobernador irí:

—Cayábèeri píiwitáise, pía gobernador, pidéca picùaca wía cayába. Siúcade wàyaca matuìbanáiri iyú picùacáiná wía cayába, pidéca nacái pimànica madécaná cayábèeri wawàsi piyúudàacaténá wàasu cáli néeséeyí. ³ Íná macái wía àta alénácaalí wàyaca, wàaca píri cayábèeri càiripináta, pía máiníiri cáimiétacanáca Félix. ⁴ Quéwa càmita wawàwa wasàiwicaca píri wawàsi mamáalàacata, abéerita wasutáca píicha wawàsi pimàinínápiná walí cayábèeri péemianápiná wasàna quiríta. ⁵ Wadéca wáaliacawa máiní báawéerica íiwitáise yái asialica. Macái cáli ínata báawaca imànica macái judío íiwitáise nàapichawàaca. Yácata náiwitápu níara nazarenoca, yeebáidèyeyíca áiba tàacáisi méetàuculéerica wàawirináimi íiwitáise ícha. ⁶ Íwàwacaté nacái casacàaca imànica wàasu templo Dios ícha. Íná wáibàacani wàuwichàidacaténái càide iyúwa wàawirináimi yàasu tàacáisi ichùullianá wamànica. ⁷ Quéwa yàara úwi íiwacaliná Lisias iwàlùacatéwa wèewiré, yá itéca wáichani cachàiníri iyú. ⁸ Néese Lisias icàlidacaté walí iwàwacutáanása nàanáca piatalé, níái iwàwéyeyíca ícháawàaca iináwaná ìwali. Quéwa píalimá pisutáca péemiawani, yái úwi íiwacalináca iyéerica Jerusalén iyacàlená irícu, píalíacaténáwa machàcaníri iyú ìwali yái wacháawàanáca iináwaná ìwali, yái asialica —ímaca yái abogado.

⁹ Càita nacái áibanái judío ibàluèyeyícawa néré náimaca Félix irí abédanamatasa náiwitáise nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali. ¹⁰ Néese gobernador yúucaca icáapiwa Pablo irí yásáidacaténá imàacaca Pablo icàlidaca iináwanáwa. Yá Pablo ímaca:

—Casímáica nuwàwa nucàlidáanápiná píri nuináwaná ìwaliwa, càinácaalí ìwalíise nacháwàaca núa. Pidéca picùaca wàasu cáli madécaná camuí, pidéca nacái péemiaca waináwaná, íná yéewa píaliacawa cayába càinácaalí wàyaca càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise iyáaná, wía judíoca. ¹¹ Píiwàwacaalí pisutáca péemiawa áibanái, yásí píaliacawa nùwali nuanáacaté Jerusalén iyacàlená néré doce èeri néese siúcade, nùacaténaté Dios icàluíniná. ¹² Càmita nàaná núa itàaníríca chàinisíri tàacáisi iyú wenáiwicanái yáapicha templo irícuta. Càmita nacái nuwenúada wenáiwicanái íiwitáise calúacaténá nía namàinínápiná máiwitáiseeri iyú. Càmita nacái numàni càì judionái yéewáidacàalu irícu, áibacatalé Jerusalén iyacàlená irícutába nacái. ¹³ Níái wenáiwica iyéyeyíca cháí càmita nàalimá nàasáidaca píri báisicani yái nacháawèerica nuináwaná ìwali ìwalíise. ¹⁴ Quéwa nucàlida píriní nuíbaidaca Dios irípiná, yái Dios wàawirináimi nèericaté icàluíniná. Yá nuebáidaca càide iyúwa ímáaná yái tàacáisi ípidenéerica Wálisài Ayapu, yái tàacásica níái wenáiwicaca ímíerica ìwali càmlírísa báisíta, quéwa nuebáidaca mamáalàacata macáita tàacáisi profeta Moisés icàlidéericaté, profetanái nacái natànéericaté Dios inùmalicúise. ¹⁵ Nuebáida nacái Dios icàucàidáanápiná macái yéetèyeyímiwa, cayábèeyí, báawéeyí nacái, càide iyúwa níái judíoca yeebáidáaná nacái. ¹⁶ Íná nùalimáidaca numànica macáita machacàníri iyú càiripináta amalácaténá nuíwítáise wenáiwicanái íicápiná, Dios íicápiná nacái.

¹⁷ “Táquicha tàacáwa, nuèpunícanámiwa áiba cálré máisibáwanáita camuí, yá nuèpùacawa aléi nùasu cáli ínataléwa nutécaténá plata nuénánái catúulécanéyeyí iríwa, numàacaténá nacái plata ofrenda iyú Jerusalén iyacàlená néeni. ¹⁸⁻¹⁹ Néese nùycaté templo irícu, numàacaténaté ofrenda, idécanámité namànica culto nacáiri, nùapida nuíchawa nacái

càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná masacàcaténá naicáca núa, càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wàawirinámi imànica, ipíchawáise nawàlùacawa templo iriculé. Canáca máini wenàiwica núapicha, càmita nacái wawènúada wenàiwicanái íiwitáise namànicaténá máiwitáiseeri iyú. Néseté abénaméeyéi judío Asia yàasu cáli néseéyeyéi nàanàca núa néré. Níaté báawaca imànica wenàiwicanái íiwitáise calúacaténáté naicáca núa. Iná iwàwacutá níata yàanàca aléi pialalé nacháawàcaténá nuináwaná iwali báisicalité naicáca numàica nubáyawanáwa. ²⁰ Càmicaalí níara Asia yàasu cáli néseéyeyéica nàanàca, yá pimàca níai judío iyéeyéica cháí nacàlidaca piríni càirinàcaalí nubáyawaná nàanàca nùwali nubàlùacaalítéwa judionái yàasu Junta Suprema yàacuésesemi, níai judío icuèrinánái béeyéica. ²¹ Abéerita wawàsi íwalíse cawàwanáta náalimá nacháawàca nuináwaná iwali Nubàlùacaalítéwa Junta Suprema yàacuésesemi, yá nucàlidacaté nalíni cachàiníri iyú: ‘Pidécuéca picháawàca nuináwaná iwali nuebáidacáiná Dios icàucàidàanápíná yéetéyémíwa’, càité numaca”, íimaca yái Pablocá.

²² Néese Félix idécánámité yéemiacani, yá ichùuliaca íchawa níai judíoca, yéemiacaténása nacháawàaná Pablo íináwaná iwali quiríta áiba èeripínása, yácáiná Félix yáalíacatéwa càinacaalíté nàyaca níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi áibanái yàaca ílipidená Wàlisàí Ayapu. Yá Félix íimaca nalí:

—Nucúaca yàanàca yàara úwi íiwacaliná Lisiasca, yási nuémíacué quiríta iwali, yái plasu wawàsica —íimaca yái Félixca.

²³ Néese Félix ichùuliaca úwisàiri capitán icùanápíná Pablo presoíri iyú, quéwa imàacáanápíná Pablo yèepunicawa matuìbanáita capli iricubàata, imàaca nacái Pablo yàacawéeyéiná napàchiacani, nayúudàcaténáni, càinacaalí wawàsi Pablo imàapuèri.

²⁴ Néseté máisiba èeríwanái idénáami, yá Félix yàanàca àniwa yàacawéetúta Drusila yáapichawa, abéechúta judiosáatúta. Yá Félix ichùuliaca needáca yàatalé Pablo. Yá yéemiacá Pablo icàlidaca nalí Jesucristo íináwaná iwali, yái tàacáisi íiméerica iwàwacutáaná wenàiwica yeebáidaca Jesucristo itàacái. ²⁵ Néese Pablo icàlidaca nalíni iwàwacutá wàyaca machacàníri iyú, iwàwacutá wacúaca wáiwitáiseewa ipíchaná wamànica wabayawanáwa, yá nacái Dios yúuwichàidàanápínáca báawéeyéi wenàiwica imáalaapínacaalíwa yái èeriquéi, ínaté cáaluca Félix. Yá íimaca Pablo íri:

—Siúcade pèepùawa wáicha. Aibaalípiná numáidaca pía àniwa nudèniacaalíta èeri —íimaca yái Félixca.

²⁶ Félix iwàwacaté nacái Pablo yàaca íri plata iwàsàcaténáni, íná Félix imáidaca yàataléwa Pablo manùba yàawírta itàanicaténá yáapicha. ²⁷ Néseté pucháiba camui idénáami, Félix càmita quirínama icùa yàara cálica. Yá Porcio Festo icùaca cáli Félix yáamiricubàa. Félix iwàwacaté cayábaca judionái íicàcni, ínaté imàacaca Pablo presoíyeyéi íbanalícu.

25

Pablo delante de Festo

¹ Néseté Festo yàanàca Cesarea iyacàlená néré icùacaténá cáli. Yá máisiba èeri idénáami àniwa, Festo yàacatéwa Cesarea iyacàlená ícha Jerusalén iyacàlená nérépiná. ² Idécánami Festo yàanàca Jerusalén néré, yá sacerdote íiwacanáni, nía nacái judío máiníyeyéi cachàinica ícháawàca Pablo íináwaná iwali Festo íri. ³ Nasutáca Festo ícha wawàsi imànínápíná nalí cayábeyeri ichùuliaca úwinái natéanápíná Pablo Jerusalén iyacàlená néré, níacáiná judíoca nadèniaca nàasu wenàiwicawa icuèyeyéica Pablo yàanàca àyapulicubàa nanúacaténáni. ⁴ Quéwa Festo icàlidaca nalíni iwàwacutáanáaté romanonái icùaca Pablo Cesarea iyacàlená néeni, yá nacái Festo yéeripínáté néréwa mesúnamáta, íimaca. ⁵ Yá Festo íimaca judionái íri:

—Iná iwàwacutácué píiwacanáni nàacawa núapicha Cesarea iyacàlená néré. Néese báisicalité Pablo imànica íbayawanáwa, yási yéewacué picháawàca íináwaná iwali —íimaca yái Festoca.

⁶ Festo iyamáacawa Jerusalén iyacàlená írìcu ocho èeri, cawàwanáta diez èeri. Yáté yèepùacawa Cesarea iyacàlená néré. Néese mapisáinámi àniwa yáawinacawa yàalubái ínataya yéemiacaténá wenàiwicanái íináwaná. Yá Festo ichùuliaca úwinái itéca yàatalé Pablo. ⁷ Pablo iwàlùacawa néré, néese níai judío yàanèyeyéicaté Jerusalén iyacàlená ícha nàacawa Pablo yàatalé. Yá nacháawàca Pablo íináwaná iwali; náimaca Pablo imànica madécáná wawàsi báawéeri, éwita càmicáaná náalimá náasáidaca báisicatani, yái náiméerica iwali. ⁸ Néese Pablo íimaca Festo íri icàlidacaténá íináwaná iwaliwa:

—Càmítaté numàni áiba wawàsi méetàuculéeri judío yàawirinámi íiwitáise ícha, càmita nacái numàni áiba báawéeri wawàsi judionái yàasu templo íri, càmitaté numàni ùwicái emperador romanosàiri ílipunita, yái icuèrica macái cáli imanùbaca —íimaca yái Pablocá.

⁹ Quéwa Festo iwàwacaté casímáica judionái íicàcni yái Festoca, íná isutáca yéemíawa Pablo:

—¿Piwàwastica piacawa Jerusalén iyacàlená néré nuémiacaténá piináwaná ìwali néré judío ìwacanáná yàacuèsemi wáaliacaténáwa asásí iwàwacutácaali wàuwichàidaca pia ìwalíse yá wawàsi nacháawèerica pia ìwalíse? —Ímaca yá Festoca. ¹⁰ Néese Pablo ímaca írí:

—Nùyaca cháí emperador romanosàiri yàasu gobierno ichùullacataléca péemiaca nuináwaná ìwali, wenàiwica icháawàacaalí nuináwaná ìwali, càide iyúwa iwàwacutáaná péemiaca nulí, romanosàiricáiná núa. Canáca yéewaná judionáí néemiaca nuináwaná ìwali nàuwichàidacaténá núa. Píaliacawa cayábèeri iyú canáca nubáyawaná judionáí írí. ¹¹ Báisícaalí numànicaté nubáyawanáwa nanuérípiná ìwalíse nùatá, yá càmita nusutá nawasàanápiná núa yéetácáisi íchatá. Càmita quéwa báisí yáí nacháawèerica nuináwaná ìwalíse, íná iwàwacutá càmita pèepùada nalí núa. Nuwàwaca emperador romanosàiri yéemiaca nuináwaná ìwali —Ímaca yá Pablocá.

¹² Néeseté Festo itàaníca áibanáí aslanáí yáapícha, níái yáapichéyeyéica yàalèyeyéicani. Festo itàaníca náapícha, néese ímaca Pablo írí:

—Pidéca pisutáca nuícha wawàsi nubànùanápiná pia emperador yàatalé yéemiacaténá piináwaná ìwali, íná nubànùanápiná pia néréwa —Ímaca yáí Festoca.

Pablo ante el rey Agripa

¹³ Néeseté máisibáwanáita èeri idénáami, rey Agripa yàanàaca Cesarea iyacàlená néré, Berenice yáapícha. Nàanàacaté natàidacaténá Festo, yáí gobernadorca. ¹⁴ Yá nayamáacawa máisibáwanáita èeri, íná Festo icàlidaca rey Agripa írí Pablo iináwaná ìwali. Yá Festo ímaca rey Agripa írí:

—Iyaca cháí abèeri asialí Félix ímàaquéericaté presoíyeyí ibànalicu, ípidenéerica Pablo. ¹⁵ Nupáchiacaalíté Jerusalén iyacàlená néré, níara sacerdote ìwacanánáica, nía nacáí Jerusalén iyacàlená ìwacanánáica, nacháawàaca nulí iináwaná ìwali. Nawàwacaté numàacaca nanúacani. ¹⁶ Yáté nucàlidaca nalíni càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía romanoca, càmita wachùulla nanúaca wenàiwica àta ítcàcataléta cawínácaalí icháawèyeyéica iináwaná ìwali, yéewacaténá icàlidaca iináwaná ìwaliwa nacáí, yáí wawàsi nacháawèerica iináwaná ìwalíse. ¹⁷ Íná idécanaámíté nàanàaca aléí, yáté càmita núca èeri. Néeseté mapisáita àniwa nùawinacatéwa nùasu yàalubáisi ínatawa nuémiacataléca nacháawàaná wenàiwica iináwaná ìwali. Yá nuchùullaca úwináí needáca nùataléwa yáí asialica. ¹⁸ Néese níái icháawèyeyéicaté iináwaná ìwali càmita nacàlida ìwali báawèeri wawàsi càide iyúwa nuínáidáanátéwa nacháawàanápináté iináwaná ìwali. ¹⁹ Nacháawàacáitaté iináwaná ìwali meedá ìwalíse yáí nàawirináimi íwiitáiseca. Nacháawàa nacáí iináwaná ìwali icàlidacáinása tàacáisi áiba asialími cáni ípidenéericaté Jesús, yéetéericatéwa quéwa náimaca Pablo icàlidacasa mamáalàacatani cúnúnasani, yáí Jesúsca. ²⁰ Càmicáiná nùalíawa càinápinácaalí numàníripiná ìwali yáí wawàsica, yá nusutácaté nuémíawa Pablo asásí iwàwacalí yàacawa Jerusalén iyacàlená néré nuémiacaténá néré yàasu wawàsi. ²¹ Quéwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápináni emperador yàatalé, yáí emperador romanosàiri wèericuécá ímíetacaná, icuèrica macáí cáli imanùbaca, yéewacaténá emperador yéemiaca nacháawàaca yáí asialí iináwaná ìwali. Íná nuchùullaca úwináí icúaca Pablo presoíyeyí ibànalicu àta nùalimácataléta nubànùacani emperador yàatalé —Ímaca yáí Festoca.

²² Néese rey Agripa ímaca Festo írí:

—Núacáanítani nuwàwa nuémiaca yáara asialí icàlidáaná iináwaná ìwaliwa —Ímaca yáí Agripaca. Yá Festo ímaca írí:

—Táwícha péemiawani —Ímaca yáí Festoca.

²³ Néese mapisáinámi àniwa Agripa, Berenice nacáí nàanàaca máini cáimiétaquéeri iyú, nabàle cawèníiri yáapíchawa, namanùbaca yáapíchawa nacáí manùbéeyéí. Yá nawàlúacawa capíi ímàdáná manuiri íriculé, nàwacáidacàalu néemiacataléca wenàiwica iináwaná ìwali. Uwi ìwacanánáí nawàlúacawa náapícha, nía nacáí Cesarea iyacàlená ìwacanánáí máiniyeyéica cachàini. Néese Festo ichùullaca úwináí yeedáca Pablo. Yá natéca Pablo. ²⁴ Néese Festo ímaca nalí, níái manùbéeyéí wenàiwicaca:

—Rey Agripa, piacué nacáí iwacáidáyaquéeyéicawa wáapícha. Yácata asialí. Madécaná judío nadéca nacháawàaca nulí iináwaná ìwali Jerusalén iyacàlená néeni, cháí Cesarea iyacàlená nacáí. Mamáalàacata néemiánicawa nulí, nasutáca numàacáanápiná nanúacani. ²⁵ Quéwa càmita nùanàa ìwali íbáyawaná nuchùulíèripiná nanúacani ìwalíse. Táquicha tàacáwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápináni emperador yàatalé, yáí emperador wèerica ímíetacaná, yéewacaténá emperador yéemiaca yàasu wawàsi, asásí iwàwacutácaalí nàuwichàidacani. Íná nudéca nuínáidacawa nubànùanápiná Pablo yàacaténáwa emperador yàatalé. ²⁶ Quéwa càmita nùalíawa càinácaalí iwàwacutáanápiná nutànàaca nuíwacalí emperador íríwa, càmicáiná nùanàa ìwali íbáyawaná, yáí Pablocá. Íná nudéca nùwacáidaca macáitacué pia, pia nacáí rey Agripa wasutácaténá wéemiawa cayábani piacuèsemi, píalàacaténá núa, yéewanápiná nutànàaca cuyàluta emperador írí, wacàlidacaténá írí càinácaalí íbáyawaná, yáí asialica.

²⁷ Canápináta meedá nubànüaná presoíri càmicaalí nutànà cànà iwàllisecaalí nacháawàca iináwaná iwali —íimaca yáí Festoca.

26

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

¹ Néseté rey Agripa íimaca Pablo irí:

—Yá numàacaca picàlida piináwaná iwaliwa —íimaca yáí Agripaca. Néese Pablo imichàidaca icáapiwa napualé. Yá idábaca icàlidaca nalíni: ² “Casíimáica nuwàwa nucàlidáanápiná piríni siücade, pía rey Agripa, máiniiri cámiétacanáca, nucàlidáanápiná pirí nuináwaná iwaliwa machacàniri iyú, nucàlidacaténá iwali yáí wawàsi judíonái nacháawèerica núa iwálise. ³ Casíimáica nuwàwa nucàlidáanápiná piríni, píaliacáináwa iwali macáita yáí wáiwitáiseca, wía judíoca; píalía nacáwa iwali yáí wawàsica càmíirica abédanamata wáiwitáise iwali. Iná nusutáca pimáninápiná nulí cayábèeri péemiacaténáca cayába nuináwaná iwali”, íimaca yáí Pablocá.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴ Pablo íimacaté nalí: “Macáí judíonái náalíacawa núwali cànínacalíté nüyaca sùmàicaalíté núa àta siüca nacáide àniwa nùasu cáli néese, Jerusalén iyacàlená irícu nacáí. ⁵ Càmita nawàwa nacàlidaca piríni, quéwa náalía nacáwa fariseonái yéénaca núa ùculliricatáiseté núa àta siüca nacáide, yá nudéca nüyaca càide iyúwa fariseo íiwitáise iyáaná madécaná camuí. Càide iyúwa píaliánáwa, wía fariseoca weebáidaca machacàniri iyú macáita càide iyúwa wàawirinámi íiwitáise íimáaná wàanápiná Dios icàaluíná. Píalía nacáwa canáca áibanái judío yeebáidéeyéi macáita cáalacáiri iyú cachàiniwaná wáicha, wía fariseoca. ⁶ Siücade nadéca nacháawàca nuináwaná iwali nuebáidacáiná Dios imànínápiná walí cayábèeri càide iyúwaté icàlidáanáté cámiétacanéeri iyúni wàawirinámi irí, icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áiba èeripíná. ⁷ Macáí wía Israel itaquénáinámi doce wàawiría wamanùbaca wacùaca Dios imànínápiná càide iyúwaté icàlidáaná walíni, icáucàidáanápiná wía áiba èeriwa. Iná wàaca Dios icàaluíná, wáibaida nacáí irípiná èeripinama, táiyápinama nacáí. Yácata wawàsira iwálise yáí judíonái icháawàca nuináwaná iwali siücade, pía rey Agripa, nuebáidacáiná càide iyúwa náimáaná neebáidacasa nacáí, yáí tàacáisi íiméerica Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa. ⁸ ¿Cánásicué càmita peebáida Dios icáucàidáaná yéetéeyéimiwa?” íimaca yáí Pablocá.

Pablo cuenta cómo perseguía a los cristianos

⁹ Pablo íimacaté nacáí: “Bàaluité, èwita nuebáidacáaníta Dios icáucàidáanápináté yéetéeyéimiwa, cáicáaníta nuyúunáidaca iwàwacutáaná nùuwichàidaca wenàiwicanái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacáí, yáí Nazaret iyacàlená néeseerica, càmicáinaté nuebáida icáucàacatéwa. ¹⁰ Càité numànica Jerusalén iyacàlená irícu. Yáté sacerdote íiwacanáni nabànüca núa, núucacaténá nía presoíyèi ibànaliculé, madécaná yeebáidéeyéica Jesús itàacáí. Néese úwiná inúcaalíté nía, yá abédanamata nuíwítáise náapicha, níai inuéyéicaté nía. ¹¹ Manùba yàawiría nùuwichàidaca nía nùalimáidacaténá nuicáwa nía, nawènuadáanápiná náiwitáisewa Jesús íicha. Càité numànica macáí judíonái yéewáidacáalu irícu namanùbaca. Máinicáiná calúaca báawanama nuíwítáise náapicha, ínáté càmita nuyamáawa cháí wàasu cáli íinatá, néese nùaca nacáí nucutáca nía àta áiba yàcalé iyéeyéica méetàuculé wàasu cáli íicha, nùuwichàidacaténáté nía”, íimaca yáí Pablocá.

Pablo cuenta otra vez su conversión

¹² Pablo íimacaté nalí nacáí: “Nùacatéwa nùuwichàidacaténá nía Damasco iyacàlená néré, idécanáamité sacerdote íiwacanáni nabànüca núa nuíbàanápináté wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacáí. ¹³ Péemia cayába, pía rey, nuèpunicatéwa àyapullicubàa machacànicaalíté èeri, yáté nuicáca camalásí chènuniise icànèericaté cachàiniiri iyú èeri íicha. Yá icànaca núa mèlumèluwaca, nía nacáí nùapichéeyéica. ¹⁴ Néese macáita wáuwàcawa wallacawa wacalùniwa cáli íinatalé, yá nuémíaca tàacáisi. Yá íimaca nulí hebreo itàacáí iyú: ‘Saulo, ¿cáná piùwidé pimànica núa? Catúulécanáca pimànica píawawa báawanama, pipélicáiná nuípunita, càide iyúwa pacá ibawàacaalí cáirèeri ipùatalicu’, íimaca nulí. ¹⁵ Néese núuma irí: ‘¿Cawiná pía, Nuíwacalí?’ nùumaca irí. Néese Wuíwacalí íimaca nulí: ‘Núacata yáí Jesús, yáí piùwidéerica pimànica. ¹⁶ Siücade pimichàa píbàlùacawa, nudéca numàca núawawa piicáca núa píibaidacaténá nulípiná, picàlidáanápiná nacáí wenàiwicanái irí yáí siùquèerica tàacáwa píicáca, yá nacáí núsáidèeripináca pirí. ¹⁷ Yá nuwasàpináca píawa judíonái íichawa, càmíyèi judío íicha nacáí. Siücade nubànüa pía picàlidacaténá nutàacáí càmíyèi judío irí. ¹⁸ Nubànüapíná píawa nàatalé picàlidacaténá nalí nutàacáí, amalácaténá náiwitáise, nàyacaténá Dios icamaláná irícu, ipíchaná nàyaca mamàalàacata càide iyúwa Satanás ichùulínaná nía, néese nèepunicaténáwa Dios yáapicha; yéewanápiná nacáí neebáidaca nutàacáí, Dios imàacacaténá iwàwawa nabáyawaná íicha, numàacacaténá nacáí Dios yàasu

wenàiwacaca nía, Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa, neebáidacáiná nutàacái', càité íimaca nulí yái Wáiwacalica", íimaca yái Pablocá.

Pablo obedede a la visión

¹⁹ Pablo íimacaté àniwa: "Íná, píá rey Agripa, nudéca numànica càide iyúwa Wáiwacali ichùullaná numànica iricúise yái yéenáiwánási nacáiri chènuníiséerica. ²⁰ Quéechatécáwa nucàlidaca itàacái Damasco iyacàlená mìnánái irí. Néese nucàlidacani Jerusalén iyacàlená mìnánái irí, macái Judea yàasu cáli imanúica nacái. Nucàlidaca nacái càmíiyéi judío iríni nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná, namànínápiná cayábéeri náasáidacaténá nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná. ²¹ Càiri wawàsi íwalité judionái náibàacaté núa templo iricu nanúacaténá núa. ²² Quéwa Dios idéca iyúudàaca núa àta siuca nacáide. Yá nucàlidaca nuèpunicawa Dios itàacái mamáalàacata macái irí, pùbéyeyéi irí, béeyéi irí nacái. Nucàlidaca nalí abéerita yái tàacáisi profetanái itànèericaté, yá nacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçúise, ímèerica càinácaalí Mesías imànínápináté, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripináté walí. ²³ Níacáiná profetanái itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçúise ímèerica iwàwacutáanápináté Mesías yéetácawa, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripináté walí, wía judioca. Profetanái íimacaté nacái idécanáamité Mesías yéetácawa, yáté Mesías iyáanápináté idàbàanéeri wenàiwica Dios icáucàidèeripináté iyacaténá càiripináta, icàlidèeripináté tàacáisi judionái irí, càmíiyéi judío irí nacái, yái tàacáisi ímèerica Dios iwàwa iwàsàaca nía yàasu yúuwichàacáisi íchawa", íimaca yái Pablocá.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴ Idècunitàacá Pablo icàlidaca nalí íinánáwa, yá Festo íimaca Pablo irí cachàiníiri iyú: —¡Máiwitáiseca píá meedá, Pablo! Pidéca pèewáidacawa báawanama madécaná wawàsi íwali íná máiwitáiseca píá —íimaca yái Festoca. ²⁵ Quéwa Pablo íimaca irí: —Càmíríca máiwitáise núaquéi, píá Festo máiníiri càmíietacanáca. Néese nucàlidaca báisíiri tàacáisi cáiwitáiseeri iyú. ²⁶ Iyaca cháí rey Agripa, yáaliéeríca cayába íwali yái wawàsi nutàaníríca íwali, íná yéewa manúica nuínáidacawa nuwàwawa nucàlidáanápiná írini, núaliacáináwa báisícata rey Agripa yáaliacawa cayába íwali yái wawàsica, càmicáiná nutàaní wawàsi íwali wenàiwicanái imàníríca ibàacanèeri iyú —íimaca yái Pablocá. ²⁷ Néese Pablo icàlidaca àniwa rey Agripa írini. Pablo íimaca irí:

—Rey Agripa, máiníiri càmíietacanáca, ¿peebáidasica tàacáisi profetanái icàlidèericaté Dios inùmaliçúise? Núaliacawa peebáidacani —íimaca yái Pablocá. ²⁸ Néese Agripa íimaca Pablo irí:

—¿Cánásica piwàwa piwènúadaca nuíwítáise ráunamáita meedá yéewanápiná cristianoca núa nuebáidáanápiná Jesús itàacái? —íimaca yái rey Agripaca. ²⁹ Néese Pablo íimaca irí:

—Núaliacáali nuwènúadaca piwítáise Jesús irípiná ráunamáita, càmícaalí nacái éerèeri iyú, yási casímáipiná nuwàwa, nusutácáinácué pírí Dios, píá rey Agripa, macái nacái yéemièyéica nutàacái siuca, macáitacué peebáidacaténá Jesús itàacái càide iyúwa nuebáidáaná, abéerita càmínápinácué nadacúa píá cadena iyú càide iyúwa nuyáaná —íimaca yái Pablocá.

³⁰ Idécanámi càí Pablo íimaca, yá rey Agripa imíchàa ibàlùacawa, gobernador nacái, Berenice nacái, macáita náapícha níái yáawinéyéicawa néré. ³¹ Yá náacawa méetàucuta natàanicaténá íwali yái wawàsica. Yá náimaca nalíwáaca:

—Yàara asíali càmíta imàni íbáyawanáwa nanuèripiná íwalíseni, càmírípiná nacái náucacani presoíyèi íbànaliculé —náimaca. ³² Néese rey Agripa íimaca Festo irí:

—Càmícaalíté isutá píícha wawàsítá píbànùanápináté emperador yàataléni, emperador yéemianápiná íinánáwa, yá píalimacaté píimàacaca yéepunicawa matuúbanáiri iyútá —íimaca yái rey Agripaca.

27

Pablo enviado a Roma

¹ Néeseté náináidacawa nabànùanápiná wía abéemalé manuúri úni íícha, Roma iyacàlená nérépiná, iyéerica Italia yàasu cáli íinata. Íná nachàbáidaca presoíyèi áiba capitán irí, níái presoíyèi Pablo, áibanái nacái presoíyèi yáapícha. Yái capitán ípidená Julio, abéeri náiwacali níái úwi ípidenéyéica Emperador yàasu úwinái. ² Núa nacái Lucas nùacawa náapícha. Yá wawàlùacawa nave írículé, Adramitio íidalutalená néré. Yái nave yèeripinátéwa madécaná ídalutale nérépiná, iyéeyéica Asia yàasu cáli íinata. Iya nacái wáapícha yái Aristarco, Tesalónica iyacàlená mìnali, yái yàcalé iyéerica Macedonia yàasu cáli íinata. Yá wadàbaca wàacawa manuúri úni yáacubàa. ³ Mapísáináami àniwa wàanàaca Sidón íidalutalená írículé. Yá capitán Julio imànicaté cayábéeri Pablo irí, imàacaca Pablo yàaca ipáchiaca yàacawéyeyíná néréwa náacaténá irí càinácaalí wawàsi Pablo imáapuèri. ⁴ Wamusúacatéwa Sidón íidalutalená néese, yá wachàbacawa mawíenita Chipre yàasu iwàwata irí, úyaca apáuwáise wáícha úái iwàwataca. Càité wàacawa cáulicáiná ípua wáipunita. ⁵ Yá wàacatéwa manuúri úni yáacubàa náalimèerica

machacànta níai cáli Cilicia, Panfilia nacái. Yá wàanàcira Mira ìdalutalená iriculé Licia yàasu cáli ìnatéeri iyaca.

⁶ Mira néeni capitán Julio yàanàcaté áiba nave Alejandría iyacàlená néeséeri, yèeripinátéwa Italia yàasu cáli nérépiná. Yá capitán ichùllaca wawàlucawa nave iriculé, wàacatenáwa nave írucu yáapicha. ⁷ Yaté wàacawa máisibáwanái èerita éerénamata, manuiri úni yáacubàa. Máini càulenáca wàacawa mawiénita Gnido ìdalutalená ìcha. Néese cáulicáiná ipùa wáipunita mamáalàacata, yá wàacawa mawiénita Salmón irí. Uyaca wéewápuwáise úai iwàwatata ìpidenéchúa Creta. ⁸ Máini càulenáca wàacawa mawiénibáata cáli irí, yái Creta yàasu iwàwatata, àta wàanàcataléta ìdalutale néré ìpidenacataléca Buenos Puertos. Iyaca mawiénita Lasea iyacàlená irí.

⁹ Wadéca wàucawa madécana èeri. Càulenápinacaté wàanápinátéwa manuiri úni yáacubàa, mawiénicáinaté unlabé. Iná Pablo yàalàaca nave ìwacanánái. ¹⁰ Pablo ìimaca nalí:

—Píacué, asianáica, nùaliacawa yái àyapuca máini yáwanáiripiná càulenáca. Iná ìmaalàapinácawa wáicha yái naveca, nave ìsanái nacáíwa macáita. Yá cawàwanáta nacái wéetápinácawa —ìimaca yái Pabloc.

¹¹ Quéwa capitán yeebáidaca nave ìwacanánái irí Pablo itàacái ìcha. ¹² Báawaca yái ìdalutaca unlabépi iná càmítaté yéewa wayamáacawa néenibàa. Yá manùbéeyéi néená nayúunáidaca cayábpinaca wèepucawa néesetá, yéewanápiná wàanàca Fenice ìdalutalená néré, Creta yàasu cáli ìnatéeri iyaca. Yái Fenice ìdalutalená iyaca sísiámáade èeri iwàlucataléca iná càmita cachàini cáuli ipùaca néeni unlabépi. Iná nawàwacaté nayamáacawa Fenice ìdalutalená néré unlabépi.

La tempestad en el mar

¹³ Néeseté cáuli idábaca ipùaca síisade cuculíawa èeri iwali, iná nayúunáidaca cawàwanáta wáalimáaná wàacawa àniwa manuiri úni yáacubàatá. Yá wàacawa ìdalutale ìcha, yá wàacawa mawiénita Creta yàasu iwàwata irí. ¹⁴ Quéwa achúmáanata àniwa cáuli ipùaca nave ìpunita àniwa. Yái cáuli máiníri cachàinica ìpidenéri Noreste. Yá cáuli iwesiaca nave déeculé cáli ìcha. ¹⁵ Néese cáuli iwesiacáiná yái naveca, yá càmítaté wáalimá wàacawa alénacaalí wawàwa wàacawa. Iná iwàwacutacaté wamáacaca nave yáacawa. Yá úni yàalaca iwatáidaca wía. ¹⁶ Yá wachàbacatéwa úamísewa, úai iwàwata achúméchúaca ìpidenéchúaca Cauda. Càmita máini cachàini cáuli ipùaca néré, iná yéewa wamicháidaca barca achúméchúaca nave íriculé càulenéri iyú, úai barca achúméchúaca nave itéechúacaté yáamíwáisewa. ¹⁷ Nadécánami namicháidaca barca nave íriculé, yá nadacúaca nave iwaliabàa ipíchaná nave isubèriacawa. Néese cáaluca nía nánáidacawa wàabácawa càina ìnatalé, yái càina ìpidenérica Sirte, iyéerica úni yáaculé mawiénita Libia yàasu cáli irí. Iná nalicuadaca macáita vela nave ìcha ipíchaná cáuli itéca wía Sirte yàasu càina ìnatalé. Yá namáacaca cáuli itéca nave éeréta. ¹⁸ Mapisáinámi àniwa cáuli ipùaca mamáalàacata cachàiníri iyú. Yá nadábaca náucaca macái wawái iyéerica nave írucu úni yáaculé, misáacatená quirita yái naveca. ¹⁹ Mapisáinámi àniwa, yá wàucaca nave yàasunámi úni yáaculé. Càité cáuli ipùaca wía máisiba èeri. ²⁰ Madécana èerita càmítaté wadé wáicaca èeri, dùlupta nacái catácáiná máini iná wayúunáidaca wéetápinácawatá cachàinicáiná ipùaca wàwali yái cáulica.

²¹ Canáca wayéeri madécana èeri, iná Pablo ibàlucawa wèewi icàlidacatená walíni. Yá ìimaca walí:

—Píacué asianáica, cayába cachàinitésicué piritáni peebáidacaalícucá nutàacáitá, ipíchanaté wèepucawa Creta yàasu iwàwata ìchatá, yá càmita yúuwàwa wàwali yái báawéericatá, càmita nacái wáuca wàasuwatá. ²² Quéwa siúcude, picácué achúma piwàwa. Nave ìmaalàapinácawa, quéwa canáta yéetéeriwa wéenáca. ²³ Táiyápicáiná bàwina Dios, yái nuibaidéerica iripiná, nuérica nacái icàaluíná ibànuaca àngel ìmàcáanápiná yáawawa nuicácani. ²⁴ Yá àngel ìimaca nulí: ‘Picá cáalu píawa, Pablo, iwàwacutacáiná picálidaca piináwaná iwaliwa emperador romanosàiri irí, yái icuérica macái cáli imanubaca. Dios idéca yéemíaca pisutáaná ìcha, iná icuápiná canánama yéetácáisi ìcha níai píapichéeyéica iyéeyéica nave írucu’, ìimaca nulí yái àngelca. ²⁵ Iná píacué asianáica, manuicué piináidacawa piwàwawa, nuebáidacáiná Dios itàacái, nùaliacawa nacái báisiiri iyú macáita ichàbáanápinácawa càiwade iyúwa àngel ìmáaná nulí. ²⁶ Abéerita nave ibacápináwa áiba iwàwata iwéeréwa —ìimaca nalí yái Pabloc.

²⁷ Càité wachàbaca pucháiba semana wèepunínáwa manuiri úni yáacubàa, yá wàyaca manuiri úni yáacubàa ìpidenéri Adriático. Abéeri catá úni yàalaca iwatáidaca wía éeréta abéemáalé manuiri úni ìcha. Bamuchúambàa catá níai ìbaidéeyéica nave írucu nánáidacawa mawiénica wía cáli irí. ²⁸ Náalimáidaca idepuíwaca yái única. Idepuíwaca iyaca treinta y seis metros. Néese achúmáanata àniwa náalimáidaca idepuíwaca àniwa. Idepuíwaca àniwa veintisiete metros meedá. ²⁹ Inaté cáaluca nía nánáidacawa nave inúanápiná yáawawa ìba iwéré iyéerica úni yáacubàa. Natúadaca báinúaca ìmiyéyi ancla nave yáapúa néese cáaléeyéi

cadena iwali ipíchaná nave yàacawa máini. Yá nasutáca níawawa Dios fícha manuísiwata amalánápiná nawicáu. ³⁰ Néese níái íbaidéeyéica nave irícu nawàwaca nachúuliacawa nave fícha íbàacanéeri iyú ipíchaná néetácawa. Iná nadàbaca nalicùadaca achúméchúta barca úni yáaculé, càide iyúwa natúadaca nacáicaalí áiba ancla nave ídacua néeni. ³¹ Quéwa Pablo icálidacani úwinái irí, capitán irí nacái. Yá Pablo íimaca nalí:

—Nachúuliacalíwa wáicha níái íbaidéeyéica nave irícu, yási péetacuécawa macáita —íimaca yái Pabloca. ³² Iná úwinái nadalúaca barca íyaná, yá ucaláacawa úni yáaculé, úái barcamica.

³³ Amalácaté yàacawa wawicáu, yá Pablo yàalàaca wía wayáanápinaté wayáacaléwa. Yá íimaca walí:

—Pucháiba semana canátacué piyéeri, canátacué nacái piimáan cayába. ³⁴ Iná nusutacué pícha wawási manuísiwata piyáanápinacué piyáacaléwa achúmaanata, pichàinipínacuéwa. Canácata yéetèeripínáwa. Canácatacué nacái picháunáwa —íimaca yái Pabloca.

³⁵ Idécanáami càí íimaca, yá Pablo yeedáca pan icáapi iriculéwa. Yá yàca Dios irí cayábèeri wàacuésemi wía iyéeyéica nave irícu. Yá ísubèriadaca iríwani, yá idàbaca iyáacani. ³⁶ Iná yéewa manuíca wáináidacawa wawàwawa macáita, yá wayáaca wayáacaléwa nacái. ³⁷ Wamanùbaca wía nave iricuíyéica, doscientas setenta y seis wamanùbaca wía wenáiwicaca. ³⁸ Néese idécanáamité macáita wayáaca wayáacaléwa càide iyúwaté wawáwaná, yá wáucaca trigo ituiná ímaqúeerimiwa macáita úni yáaculé, misàacaténá quirita yái naveca.

Se hundé el barco

³⁹ Néeseté amaláca wawicáu, yá níái íbaidéeyéica nave irícu, càmítatè náalía naicáca yái iwàwataca. Yá naicáca úni iwènuériwa wíucataléca úni quéwa càina iyacatalé. Yá nawàwaca nawàlúadaca nave néré càina ínatalépiná. ⁴⁰ Iná nadalúaca ancla íyaná, yá namàacaca nactaláacawa úni yáaculé níái anclamica. Yá nawasàaca manuiri téna nacáiri namachacàniacaténá nave. Néese namicháidaca vela íbàlùawa nave ídacualé, cáuli itécaténá wía àniwa. Yá nave idàbaca yàacawa càina nérépiná. ⁴¹ Naveta quéwa yàabácawa dàalanama càli iwéré, iyéerica úni yáacu cáica. Dàalanamapa yàanàca càina iwéré yái nave ídacua, canásíwa yéewaná ímusúacawa càina fícha. Nave yàapùami íbacácawa màladaca ichàini iyú.

⁴² Inaté úwinái nawàwa nanúaca macáita presoíyéi, ipíchaná nachúuliacawa namàlacawa náicha càli nérépiná. ⁴³ Capitánta quéwa iwàwa icùaca Pablo náicha, iná càmíta íbatàa úwinái inúaca nía. Néese capitán ichùullaca cawinácaalí yáaliyéica imàlacawa napsílanápináwa nave fícha quéechacáwa namàlacaténáwa càli iwérépiná. ⁴⁴ Néese capitán ichùullaca áibanái nawatácawa àicu íinata, níái àicu nave yéemamica, cawinácaalí càmiíyéica yáalía imàlacawa. Càité macáita wadéca wàanàca càli iwéré. Canáta wéená yéetáanáwa.

28

Pablo en la isla de Malta

¹ Idécanáamité macáita wàanàca càli iwéré, yá nacálidaca walí iwàwata ípidenéchúca Malta. ² Abénaméeyéi Malta néeséeyéi namànicaté walí cayábèeri, yá napucúadaca walí manuiri quichái, máinicáina casalínica wàwali yúuwàacáina wía uníaca. Yá namáidaca wía macáita wàanabàcaténá. ³ Yá Pablo yàanáidaca abèeri íbàpi quichái. Quéwa idécanacáita iriàdacani quichái iriculé, yáta àapi ipisia ípiacawa quichái yèewíse. Néese yaamía ichanàacawa Pablo icáapi iwali, yái àapica. ⁴ Níái Malta mìnánáca naicácaíná àapi yaamíaca Pablo icáapi iwali ichanàacawa, yá náimaca nalíwáaca: “Yá asialiquéi cawàwacanéeri inúaca wenáiwica. Ewita cáucánítani manuiri úni fícha, càicáníta wàasu cuwáísàatúa càmíta imàcapiná cáucani”, náimaca nalíwáaca.

⁵ Quéwa Pablo yúucaca àapi quichái iriculé icáapi íwalísewa. Yá canácata íyaná yái Pabloca. ⁶ Macáita nacúaca yéenacawa yái Pabloca àapi iyú. Nacúa nacái yúuwàanápiná yéetácawa aquialéta. Idécanáami nactaca mamáalàacata yéetacaténáwa, yá canácata naicá íyaná. Néese nadàbaca náináidacawa áiba wawási iwali àniwa, cuwáísàirica càmínani, yái Pabloca, náimaca.

⁷ Iyacaté asialí ípidenèeri Publio, yácata iwàwata icuèrináca, idèniaca íbanacalewa mawiénita néré. Yá Publio yeedáca wía yàataléwa, imànica walí cayábèeri, icùaca wía, yàca nacái wayápiná máisiba èeri. ⁸ Iyaca nacái néré Publio yáaniri. Iriéricáitawa meedá yáasu cama ínatawa, iculuériwa, ísuadèeri nacái. Yá Pablo yàaca íicáca néréni. Idécanáami Pablo isutáca irí Dios, yá Pablo imàacaca icáapiwa Publio yáaniri iwali, yá ichùniacani. ⁹ Iná áibanái Malta yáasu iwàwata néeséeyéi cáuláiquéeyéi nàanàca wàatalé, yá nachùnìacawa. ¹⁰ Iná nàca walí manùba wàasupíná mawèníri iyú. Néese, máisiba quéeri idénámi, wawàlúacawa áiba nave iriculé àniwa, yá nàca walí macáita wawási wamáapuèrica wàacaténáwa àniwa.

Pablo llega a Roma

¹¹ Wáyacaté máisiba quéeri Malta yáasu iwàwata íinata. Néeseté wawàlúacawa nave iriculé iyéericaté uníabépinama Malta yáasu iwàwata néeni. Alejandría iyacàlená néesèericani, yái naveca, ípidenèeri Cástor, Pólux yáapícha, níara romanonái yáasu cuwáináca. Yá wàacatéwa

Malta yàasu iwàwata fícha. ¹² Yá wàacatéwa manuiri úni yáacubàa àta wàanàacataléta Siracusa fídalutalená iriculé. Yá wàyaca yàcalé iricu máisiba èeri. ¹³ Néeseté wawàlùacawa nave iriculé àniwa, yá wàacawa àniwa mawiénibàata cáli irí. Yá wàanàaca Regio fídalutalená néré. Mapisáinámi àniwa cáuli ipùaca cuculíawa èeri iwali, yá iwesiaca nave wàacaténáwa manuiri úni yáacubàa àniwa. Yá pucháiba èeri idénámi, wàanàacaté átata Puteoli fídalutalená néré. Yá wamàacaca nave, wàacaténáwa cáli fínatabàa. ¹⁴ Abénaméeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéica néré nasutáca wáicha wawàsi wayamáanápínáwa náapicha abéeri semana. Iná wayamáacatéwa náapicha. Néese, abéeri semana idénámi, yá wàacawa náicha, cáli fínatabàa, Roma iyacàlená nérépiná. ¹⁵ Abénaméeyéi Roma iyacàlená mìnánái, yeebáidéeyéi Jesús itàacái, néemiakaté waináwaná iwali. Iná namusúacawa yàcalé fícha wáipunitáidacaténá wía àyapulicubàa. Yá wàanàaca nía Foro de Apio iyacàlená iricu. Macáita wàacawa àniwa, yá wàanàaca áibanái yeebáidéeyéi Jesús itàacái Tres Tabernas iyacàlená iricu. Pablo iicáciná nía, iná yáaca Dios irí cayábéeri, yá manuica fínáidacawa iwàwawa. ¹⁶ Wàanàacaté Roma iyacàlená iriculé, néese capitán ichábáida presoíyéi áiba asiali irí, yái icuérica presoíyéi ibàna. Quéwa capitán imàacaca Pablo iyaca méetàuculé presoíyéi ibàna fícha áiba capìi irícuta. Iyaca nacái Pablo yáapicha abéeri úwi icuèripínái.

Pablo en Roma

¹⁷ Idécanámi wàyaca néeni máisiba èeri, yá Pablo imáidaca yàataléwa judío íiwacanánái iyéeyéica Roma iyacàlená iricu. Néese nàwacáidáyacacawa néré, yá Pablo íimaca nalí:

—Nuénánái, canáca nubáyawaná judíonái irí. Canáca nacái numáníri áiba wawàsi càmíri wàawirináimi íiwitáise imáaca wamànica. Ewíta canácánita numáníri nubáyawanáacawa, càicáaníta abénaméeyéi judío Jerusalén iyacàlená mìnánái nachàbáidacaté núa presoíri iyú romanonái irí. ¹⁸ Néese romano íiwacanánái nasutáca néemiawa nuínáwaná iwali, yá nawawacaté nawasàaca núa, càmicáinaté nàanàa núwali nubáyawaná nanuèripíná núa íwalíise. ¹⁹ Quéwa càmitaté judíonái iwàwa numusúacawa, ínáté iwàwacutácaté nusutáca romanonái fícha wawàsi nabànàanápínáté tàacáisi emperador irí emperadorcaténá yéemiaca nucàlidaca irí nuínáwaná iwaliwa. Càmita quéwa nuwàwa nucháawàaca nuénánái judío íináwaná iwaliwa. Canáca nuđenèiri náapicha báawéeri wawàsi. ²⁰ Iná nudéca numáidacuéca nùataléwa pía nucàlidacaténácué píri nuínáwaná iwaliwa, núalíacaténácué nacáíwa píwali. Presocaté namànica núa, idacuèriwa cadena iyú, nucàlidacáinaté nalí Mesías iwali, yái wacuèricaté Dios ibànàanápínáté walí wacuèripíná, wía israelitaca —íimaca nalí yái Pabloca. ²¹ Néese níái judío íiwacanánáica náimaca Pablo irí:

—Canácatàacá wéemièri píináwaná iwali, canácáiná nabànùèri walí cuyàluta Judea yàasu cáli néese. Aibanái wéénánái judíoca nadéca nàanàaca aléi, quéwa canáta nacháawèeri walí píináwaná iwali. ²² Wawàwaca wéemiaca càinácaalí píináidacawa, wáallacáináwa macái cáli imanùbaca abénaméeyéi judío natàanica báawéeri iyú nàwali, níara yeebáidéeyéica áiba tàacáisi wàawirináimi íiwitáise fícha —náimaca Pablo irí. ²³ Yá namàacaca abé èeri nàwacáidáyacacatáipínáwa néemiakaténá Pablo icàlidaca íináwaná iwaliwa. Néeseté madécaná wenàiwica iwacáidáyacacawa Pablo iyacatáica. Yá Pablo icàlidaca nalíni èeríapinama, yái tàacáisi íiméerica Dios iwàwaca wenáiwicanái nawènúadaca náiwitáisewa neebáidánápíná Jesús íináwaná Mesíascani, yái nacuèrinápínáca Dios ibànùèripínácaté nalí, càide iyúwaté Dios ichùullanáté profeta Moisés itànàaca tàacáisi Jesús iwali, iyúwa nacái profetanái itànàanáté tàacáisi Jesús iwali Dios inùmallicuse. ²⁴ Néeseté abénaméeyéi judío neebáidaca yái tàacáisi Pablo icàlidéerica Jesús iwali. Aibanái càmíyéita yeebáida írini. ²⁵ Càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca iná nadàbaca nèepùacawa Pablo fícha. Iná Pablo íimaca nalí:

—Báisiiri iyúta profeta Isaías icàlidacaté tàacáisi Espíritu Santo inùmallicuse píawirináimi irícué. Isaías íimacaté:

²⁶ 'Dios ichùullaca nucàlidacuéca píriní, yái tàacáisica: Ewitacué péemiacaaníta mamáalàacata píiwi iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapínácuéwa càinácaalí íimáaná. Ewitacué píicáicáaníta madécaná wawàsi píitú iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapíná píicácani. Càì ibànùacuéca píri tàacáisi yái Diosca. Yá íimaca nulí àniwa yái Diosca:

²⁷ Níái wenáiwicaca, Israel itaquénáinámica, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Càica níade iyúwa mawíiyéi, càmita nawàwa néemiaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natúíwa, càmíyéi iwàwa yáallacawa càinácaalí íimáaná yái nutàacáica, ípíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri fícha, nuwasàacaténá nía nùasu yúuwichàacáisi fíchawa. Càité íimaca nulí yái Diosca',

íimacaté yái profeta Isaíasca. ²⁸ Péemiacué cayábani, siucade Dios iwàwaca iwásàaca áibanái wenáiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha, níái càmíyéica judío. Níata yeebáidapínácani yái Dios itàacáica —íimaca nalí yái Pabloca. ²⁹ Idécanámi càì Pablo íimaca, yá judíonái yéepùacawa fícha, namusúacawa itàníyéica íríváaca cacháiníri iyú, náimaca nalíwáaca chàinisíri iyú náapichawáaca.

³⁰ Néese pucháiba camuí macáinaméeri Pablo òyacaté capli irìcu. Pablo ipáyaidaca capli íiwacali. Yá Pablo itàidaca cayába macáita cawinácaali yèeyéica ipáchiacani. ³¹ Matuńbanáiri iyú icàlida nalíni yái cayábéeri tàacáisica, íiméerica cāinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenáiwicanáíwa. Yéewáida nacái nía Wáiwacali Jesucristo òwali. Canáca isàiwiquéeri Pablo irí wawàsi néré, néese namàacaca itàaníca matuńbanáita.

ROMANOS

Saludo

¹ Núa Pablo, Jesucristo yàasu wenàiwicaca núa, nutànàacué piri cuyàluta. Dios imáidacaté núa, yàasu apóstolcaténá núa, ibànùacaténá núa nuíbaidáanápíná abéerita Dios irípiná. Dios imáidaca núa nucàlidacaténá itàacái cayábéeri áibanái irí, yái tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

² Bàaluité Dios icàlidacaté wenàiwicanái iríni, yái tàacáisi cayábéerica. Yáté Dios imàacaca yàasu profetanái itànàaca inùmaliçuéni, yái tàacáisica. ³⁻⁴ Yácata tàacáisi icàlidéerica walí Dios líri iwali, ípidenéeri Jesucristo, yái Wáiwacalica. Abéeri rey David itaquérinámicani, yái Wáiwacalica, imusuéricaté iicá èeri càide iyúwa wenàiwica. Quéwa éwita wenàiwicacánítani, càicáaníta idèniaca íiwitáisewa mabáyawanéeri càide iyúwa Dios iyáaná. Idècanáamité Wáiwacali yéetácawa, néese imichàacatéwa yéetácáisi ícha. Càité Dios yásáidaca Dios Íiricani, yái Wáiwacali Jesucristo cachàinírira íiwitáise.

⁵ Jesucristo yéetácatéwa nuíchawalíná, iná Dios idéca imànica nulí cayábéeri manuísíwata mawèníri iyú ibànùanápíná núa iyúwa yàasu apóstol nucàlidacaténá tàacáisi inùmaliçué. Càité Dios imànica yéewanápíná iyaca wenàiwicanái macái cáli imanùbaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, imàníyéica nacái càide iyúwa ichùulianá nía. ⁶⁻⁷ Píatacué nacái, peebáidacuéca Jesucristo itàacái, píacué iyéeyéica Roma iyacàlená írìcu. Iná nutànàacué piri cuyàluta. Cáininácué Dios iicáca pía, idéca nacái imáidacuéca pía yéewacaténácué Jesucristo yàasu wenàiwicaca pía. Nusutácué Wáaniri Dios ícha píripínácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàinínápinácué piri cayábéeri manuísíwata, mawèníri iyú, namàacáanápínácué nacái píyaca matúbanáita.

Pablo quiere visitar Roma

⁸ Quéechacáwa nuwàwa nùaca Dios irí cayábéeri píwalicué Jesucristo ípidená iwali, peebáidacáinácué Wáiwacali itàacái. Nùaca Dios irí cayábéeri píwalicué canánama nuémíacáiná wenàiwica nacàlidacué píináwaná iwali macái cáli imanùbaca, náimaca peebáidacuéca Jesucristo itàacái. ⁹ Nuíbaida Dios irípiná macái nuchàini iyúwa nucàlidáanápíná yái cayábéeri tàacáisica Dios líri íináwaná iwali. Dios yáaliacawa nusutáca ícha píripínácué mamáalàacata. ¹⁰ Nusutáca Dios ícha mamáalàacata imàacáanápínácué nupáchiaca pía áтата bàaluitéacáiná nuwàwacaté nupáchiacuéca pía áta siùca nacáide. ¹¹ Nuwàwacáiná nuicácuéca pía nuéwáidacaténácué pía iyúwa Espíritu Santo yéewáidáaná núa peebáidacaténácué mamáalàacata tàì ímèeri iyú cachàiniwanái. ¹² Yá nuchàiniadapínácué píwàwa Dios itàacái iyú, càita nacáicué píchàiniadapíná nuwàwa Dios itàacái iyú, yái peebáidéericuéca, nuebáidéerica nacái.

¹³ Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa abéeri wawàsi: Madècaná yàawírira nuwàwacaté nùaca nuicácuéca pía, quéwaté càmítàacá nudé nùalimá. Nuwàwatécué nùacawa píatalé nuéwáidacaténácué pía Dios itàacái iyú yéewanápíná mamáalàacata áibanái walísana neebáidaca pèewi càide iyúwaté áibanái yeebáidáaná áiba cáli íinata nucàlidacaalíté nalí Dios itàacái. ¹⁴ Nudèniaca manuírira numawèniacálewa Dios yáapicha, Dios imànicáiná nulí cayábéeri manuísíwata. Iwàwacutá nuéwáidaca cáimiétacanéeyéi wenàiwica, nía nacái càmíyéica cáimiétacaná, nía nacái cáalíacáiyéica, nía nacái càmíyéica cáalíacái. ¹⁵ Iná máinícué nuwàwaca nuéwáidaca pía nacái iwali yái tàacáisi cayábéerica, píacué iyéeyéica Roma iyacàlená írìcu.

El poder del evangelio

¹⁶ Càmíta báì nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica, Dios ichàini manuírícáináni, yáaliméerica iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, macáita cawínacaalí yeebáidéeyéica itàacái. Wáaliacawa judionái írìpinéericani yái tàacáisica, Dios yàasu wenàiwicáináté nía quéechatécáwa. Quéwa siùca càmíyéi judío nacái neebáidaca Dios itàacái. ¹⁷ Yái tàacáisi yásáidaca walí càinácaalí iyú mabáyawanáca Dios iicáca wía. Ewita cabáyawanacánítani wía, càicáaníta mabáyawanáca Dios iicáca wía weebáidacaalí Dios. Càité nacái áiba profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçué. Yáté ímaca: “Cawínacaalí wenàiwica Dios iiquéerica mabáyawanéeri iyú íwalíse yái yeebáidáanáca Dios, yácata íyèeripíná càiripínáta càmíri imáalàawa Dios yáapicha”, íimacaté yái profetaca.

La culpa de la humanidad

¹⁸ Quéwa wáaliacawa Dios, yái iyéerica chènuniré, yùuwichàidapíná manuísíwata macáita wenàiwica càmíyéica yàa icàaluíná, imàníyéica nacái báawéeri áibanái irí. Níái wenàiwicaca imàníyéica íbáyawanáwa, nadéca nawènúadaca náiwitáisewa báisíri tàacáisi ícha, càmíicáiná

nawàwa neebáidacani. ¹⁹ Nadéca náalíacawa cayába Dios íiwitáise ìwali Dios yáasáidacáináté nalíni, càinàcaalí íiwitáise iyaca. ²⁰ Ewita càmicáaníta yéewa wenáiwica íicáca Dios, càicáaníta yéewa náalíacawa Dios íiwitáise ìwali, ìwalíse macáita yáí Dios imànicaléca cháí èeri írìcu. Bàaluté èeri Dios idàbàcatáiseté macáita àta siùca nacáide, èeri mìnánáí idéca íicáca amaléeri iyúni yáí Dios imànicaléca, íná canáca yéewaná báawéeyéí wenáiwica íimaca càmítasa náalíawa cachàiníríca Dios càiripínáta. ²¹ Ewitaté náalíacáaníta Dios íiwitáise ìwali, càicáaníta càmítaté nàa icàaluíníná, yáí Dios cachàiníríca. Càmítaté nacáí nàa írì cayábéeri. Néeseté nadàbàcaté nàináidacawa máiwitáiseéri iyú meedá, báawéeri nacáí, namàacacáiná nawàwawa canéeri iwèni wawàsi ìwali, yá catéyeyéica íiwitáise nía, càmfíyeyéica yéewa yáalíacawa Dios ìwali. ²² Náimacaté cáalíacáyeyéicasa nía, quéwa máiwitáiseyeyéica nía meedá. ²³ Càmítaté nawàwa nàaca Dios icàaluíníná, yáí cachàiníríca íiwitáise, icànéeri mèlumèluíri iyú icamaláná írìcuwa, càmfíríca yéetáwa. Nàacáita meedá nàasu cuwáinái yéenáíwaná icàaluínínáwa, wenáiwica yéetéeripínáwa yéenáíwanáca, cuupíranái nacáí, cuwèsinái nacáí, àapínái nacáí. Càité nàaca cuwáinái icàaluíníná Dios íicha.

²⁴ Íná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca càì nabáyawaná yáapichawa máinícáiná nawàwa namànica wawàsi càmfíríca Dios íbatàa wenáiwica imànica. Yá nadéca namànica nàapichawáaca máini báawéeri iyú. ²⁵ Dios idéca iwènúacawa náicha càmicáiná nawàwa náalíacawa báisírí Dios ìwali. Nadéca nàaca nacàaluíníná, níara wawàsi Dios idàbéeyéicaté. Càmita nàa Dios icàaluíníná, yáí báisírí Cadàbacáiríca, éwita iwàwacutáccáaníta wàaca írì cayábéeri càiripínáta. Báisíta, amén.

²⁶ Íná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca nabáyawaná yáapichawa máinícáiná nawàwa namànica wawàsi nainá iyúwa, yáí wawàsi càmfíríca Dios íbatàa wenáiwica imànica. Inanái càmita quirínama naimá aslanáí yáapicha, néese naimáca inananí yáapicha meedá. ²⁷ Càité nacáí aslanáí càmita quirínama naimáca inananí yáapicha. Yáté máini nawàwaca naimáca aslanáí yáapicha meedá. Yá aslanáí naimáca nanacáiri yáapichawa, namànica máini báawéeri iyú nàapichawáaca. Nadéca naméeràacawa namànicaténá càiri báawéeri, íná Dios yúuwichàidaca nainá manuúsíwata.

²⁸ Càmicáináté nawàwa naicáca Dios cáimietaquéeri iyú, íná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca nabáyawaná yáapichawa máinícáiná nawàwa nàináidacawa casaquéeri iyú, canéeri iwèni wawàsi ìwali nacáí. Càita namànica wawàsi càmfíríca cayába wenáiwica imàníná. ²⁹ Máini namànica nacáí báawéeri íiwitáaná. Máini namànica báawéeri áibanái írì. Máini nawàwa needáca nalíwa madécaná cawèníri. Máini nàináidacawa mamáalàacata càinápínacalí náalimá namànica báawéeri áibanái írì. Báawaca naicáca áiba wenáiwica idèniérica cawèníri wawàsica náicha. Nanúaca wenáiwica. Nacuúsáyacaca nacáíwa. Nachíwáidaca nacáí áibanái. Nacalídaca báawéeri tàacáisi áibanái ìwali íbàacacéeri iyú náicha. ³⁰ Natàanica báawéeri iyú áibanái ìwali. Nàuwídeca namànica Dios. Càmita nàa áibanái íimíetacaná. Cachàimíyeyéí íicáca yáawawa áibanái íicha. Canúmaséeca nacáí nía. Nàináidacawa mamáalàacata namànicaténá áiba íiwitáaná báawéerica wàlisàí. Càmita neebáida nasèenái itaacáíwa. ³¹ Càmita náalíawa Dios ìwali, canásíwata. Càmita namàni càide iyúwa nàimáaná. Càmita cáininá naicáca néenánáíwa. Càmita nawàwa namàacaca nawàwawa áibanái íbáyawaná íicha. Càmita catúulécana náicáca áibanái. ³² Níai báawéeyéica náalíacawa amaléeri iyú Dios idéca íimaca iwàwacutáaná néetáca nabáyawaná ichùulíacawa, cawínacalí wenáiwica imàníyeyéica càiri báawéeri. Quéwa namànica nabáyawanáwa mamáalàacata. Casímáica nacáí naicáca áibanái imànica càiri báawéeri iyúwa namàníná.

2

Dios juzga conforme a la verdad

¹ Íná cabáyawanáca pía nacáí, judíocaalí pía, càmicaalí nacáí, càmfírícaalí judío pía. Pidéca cabáyawanáca píicáca áibanái íiwitáise. Pidéca picalídaca nacáí iwàwacutáanása Dios yúuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalísewa. Pidéca càì píimaca áibanái ìwali, íná pidéca càì píimaca píwaliwata nacáí pímanícáiná píbáyawanáwa càide iyúwata nacáí namàníná. Íná cabáyawanáca pía nacáí. ² Quéwa wáalíacawa Dios icàlidaca wenáiwica íináwaná ìwali machacàníri iyú, báisírí iyú nacáí. Íná Dios íimacaalí cabáyawanáca wenáiwicanái, iwàwacutáaná nacáí nàuwichàacawa nabáyawaná ichùulíacawa, yá wáalíacawa Dios idéca icàlidacani báisírí iyú. ³ Néese pía, pidéca cabáyawanáca píicáca áibanái, quéwa pidéca pímaníca càide iyúwa namàníná, íná càmita píalimá píwasáaca píawawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. ⁴ Máini cayábéeri Dios íiwitáise, iwàwéeri imànica cayábéeri wenáiwicanái írì mamáalàacata. Càmfírí yúuwichàida wenáiwica caqualéta namànicaalí nabáyawanáwa néese icúaca nawènúadacaténá náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. Càì Dios íicáca píipualé iwàwacáiná iwènúadaca píiwitáise báawéeri íicha. Quéwa caná iwèni píicáca yáí cayábéerica Dios imàníríca írì. ⁵ Càmita píwàwa Dios imànica píri cayábéeri, càmita nacáí píwàwa píwènúadaca

píiwitáisewa Dios irípiná, píimàacacaténá píchawa yáí báawéerica píimànírica. Iná píwacáida píyaca píriwa píuwichàanápínáwa áibaalípiná Dios yúuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica èeri imàalàacaalípináwa. Néenialípiná Dios yéemíaca macáí wenàiwica imanùbaca iinánáwa íwali icàlidacaténá càmíacaalípiná iwàwacutáaná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùullacawa. ⁶ Yásí Dios yàaca macáí wenàiwica imanùbaca iwèni, íwalíise yáí namànírica cháí èeri írìcu. ⁷ Abénaméeyéi nadéca namànica cayábèeri mamàalàacata màmáicáiná nawàwa nàyaca càiripínáta, càmíetacanéeri iyú chènuniré Dios yáapícha, nàyacaténá Dios icamaláná mèlumèlúiri írìcu. Dios imàacapíná nadèniaca yáapícha nacáucawa càmíiri imàalàawa. ⁸ Quéwa áibanáí càmíta nawàwa Dios icúaca nía, càmíyéi nacáí yeebáida báisíiri tàacáisi, néese neebáida meedá iyúwa náiwitáise báawéeri ichùulláná nía. Dios yúuwichàidapíná nía manúsíwata báawacáiná iicáca náiwitáise. ⁹ Nàuwichàapínacawa manúsíwata, mánípiná achúmaca nawàwa nacáí, macáita níái wenàiwicaca imàníyéica íbáyawanáwa. Macáita wáalíacawa Dios yúuwichàidáanápíná judíonáí, quéwa càmíta yúuwichàida abéta nía, néese yúuwichàidapíná càmíyéi judío nacáí. ¹⁰ Quéwa macáita cawínacaalí wenàiwica imàníyéica cayábèeri, Dios imàacapíná nàyaca yáapícha chènuniré icamaláná mèlumèlúiri írìcu, càmíetacuéeri iyú, matufbanáiri iyú nacáí càiripínáta. Macáita wáalíacawa càipíná Dios imànica judíonáí írì, quéwa càmíta abéta judíonáí írì, néese càmíyéi judío írì nacáí.

¹¹ Dios yáapíná macáí wenàiwicanáí iwèni machacàniri iyú càmíicáiná Dios iicá áiba wenàiwica íwítáaná iyúwa cayábèeri áibanáí ícha. ¹² Iná macáita imàníyéica íbáyawanáwa càmíyéica yáalláwa Dios itàacáí íwali profeta Moisés itànèericaté, néetápinacawa méetàuculé Dios ícha càiripínáta nabáyawaná ichùullacawa, namànírica méetàuculé Dios itàacáí ícha. Nía nacáí imàníyéica íbáyawanáwa éwita náalíacáaná Dios itàacáí íwali profeta Moisés itànèericaté, Dios yúuwichàidapíná nía càide iyúwa itàacáí ímáaná. ¹³ Càmíta mabáyawaná Dios iicá wenàiwica néemíacaalíicáita meedá itàacáí. Néese mabáyawanáca Dios iicáca cawínacaalí imàníyéica càide iyúwa itàacáí ichùulláná nía. ¹⁴ Quéwa áibaalí abénaméeyéi càmíyéi judío, éwita càmíicáiná náalláwa Dios itàacáí íwali profeta Moisés itànèericaté, càicáaná itàacáí namànica cayábèeri wawási càide iyúwa Dios itàacáí ichùulláná wía, áibaalíicáiná nawàwa namànica càí. Namànicaalí cayábèeri, yá náiwitáise iyaca nalí càiride iyúwa tàacáisi ichùulíerica namànica cayábèeri. ¹⁵ Namànicaalí cayábèeri, yá náasáidaca náalíacawa nawàwalícuísewa Dios iwàwaca wamànica cayábèeri. Náalíacáiná cayábèeri íwali báawéeri íchaná, íná náasáidaca náalíacawa càinácaalí Dios iwàwáaná wamànica. Náalíapínacawa nawàwalícuísewa nadéca namànica cayábèeri, càmícaalí nacáí nadéca namànica nabáyawanáwa. ¹⁶ Càipíná náalíacawa èeri imàalàacaalípináwa, càide iyúwa núcàlidáanácué píri Dios itàacáí cayábèeri; Dios imàacapíná Jesucristo yéemíaca macáí báawéeyéi iinánáwa íwali yúuwichàidacaténá nía nabáyawaná íwalíise, yáí báawéerica namànírica íbàacanèeri iyú.

Los judíos y la ley de Moisés

¹⁷ Picàlidaca píacawa píinánáwa judíoca pía. Píimaca nacáí cayábacasa Dios iicáca pía píidèniacáiná Dios itàacáí profeta Moisés itànèericaté. Càmíacáica píicáca píawawa áibanáí ícha nacáí píalíacáináwa báisíiri Dios íwali, píacáiná nacáí icàaluíná. ¹⁸ Picàlidaca píacawa píalánásawa càinácaalí Dios iwàwáaná píimànica. Picàlidaca nacáí píinánáwa, Dios itàacáí ídècaca yéewáidaca pía, píalíacaténáwa cayábèeri íwali báawéeri íchaná. ¹⁹⁻²⁰ Pidéca manúaca píináidaca píwàwawa píwaliwa píalimácáinása péewáidaca wenàiwica càmíyéica yáalláwa Dios íwali, càide iyúwa watécaalí matuíri icáapi íwali. Càita nacáí píináidacawa píalimáaná amaláca píimànica áibanáí íwítáise, iyéeyéica càide iyúwa náiwitáise catèeri ichùulláná nía namànícáiná nabáyawanáwa. Càita píináidacawa píidèniacáiná Dios itàacáí profeta Moisés itànèericaté, yáí báisíiri tàacáisi imàaquéerica cáalíacáica nía cawínacaalí wenàiwica yeebáidèyeyéicani. ²¹ Pía, yéewáidèerica áibanáí, ¿cáná càmíta péewáida píawawa? Pidéca píalàaca áibanáí ípíchaná nayéedù. Néeni pía, ¿cáná píyèedù? ²² Pidéca píalàaca áibanáí ípíchaná naimáca áiba yáapícha càmíchúaca náinusíwa, càmírica nacáí nanírísíwa. Néeni pía, ¿cáná píimàni càí? Pidéca píalíidaca báawacasa píicáca ídolonáí, níara cuwáináí yéenáíwanáca, néese, ¿cáná píwàlùwa ídolo yàasu templo írìculé, wenàiwica ísutàcàalu náasu cuwáináí íchawa? Báawéeriquéi píwàlùanacawa néré píyèedùcaténá náasu cawèníiri. ²³ Mání càmíacáica píicáca píawawa áibanáí ícha píidèniacáiná Dios itàacáí profeta Moisés itànèericaté, quéwa píidéca píasáidaca caná iwèni píicáca Dios càmíicáiná píimàni càide iyúwa itàacáí ímáaná. ²⁴ Càitè nacáí áiba profeta icàlidacaté Dios itàacáí machacàniri iyú israelitanáí írì. Íimacaté nalí: “Níara càmíyéica israelita naicácáinácué píimànica píbáyawanáwa, íná mání natàanica báawéeri iyú Picuèrinácué Dios íwali píbáyawaná íwalíise, píacué israelitaca”, íimacaté yáí profetaca.

²⁵ Báisíta, áibacaalí judío yeebáida cayába Dios itàacáí profeta Moisés itànèericaté, yá cayábaca Dios iicáca íwítáise náicha níara càmíyéica judío cabáyawanéeyéica. Quéwa càmícaalí judío imàni càide iyúwa Dios itàacáí ímáaná, néese éwita judíocáanítani, càicáanáta báawaca Dios iicáca íwítáise càide iyúwa cabáyawanèeri càmíiri judíocáalítani. ²⁶ Néese, áibacaalí càmíiri

judío imàni càide iyúwa Dios itàacái límáaná, yá cayábaca Dios iicáca íiwitáise càide iyúwa judiocalítáni, éwita càmicáaníta judíoni. ²⁷ Cawinácaalí càmlíríca judío yeebáida Dios itàacái, profeta Moisés itànèericaté, yá éwita càmicáaníta judíoni, càicáaníta cayábaca Dios iicáca íiwitáise judíonái íicha càmlíyéica imàni càide iyúwa Dios itàacái límáaná, éwita nadèniacáaníta Dios itàacái. ²⁸ Càmita Dios iicáca wenàiwica càide iyúwa yàasunáywa íwalíise meedá yá nadèniacáca nasèenáywa judíonái, nadèniacáca nacái judíonái iicácanáywa ínatábaná meedá. ²⁹ Néese Dios iicáca iyúwa yàasunáywa cawinácaalí wenàiwica yeebáideeyéica Dios itàacái báisíiri iyú. Canéeri iwèni meedáni judíonái namànicaalí circuncisión càide iyúwa Dios itàacái ichùllaná judíonái imànica, càmicaalí nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná báisíiri iyú. Cawinácaalí wenàiwica yeebáideeyéica Dios itàacái báisíiri iyú, yásí Dios iicáca nía iyúwa yàasunáywa, éwita càmicáaníta judío nía.

3

¹ Iná cawàwanáta áiba iwàwa isutáca yéemíawa núa: “¿Càinásica cayábéeri wawàsi judíonái idènia áibanái wenàiwica íicha? ¿Dios imànicatésica cayábéeri cachàiniwanái judíonái irí imàniyéica circuncisión càide iyúwa Dios ichùllaná judíonái imànica?” càì áibanái iwàwa isutáca yéemíawa núa cawàwanáta. ² Báisíta, Dios idéca imànica madécaná cayábanameéri wawàsi judíonái irí. Yá wawàsi cayábéeri náicha canánama, yácata Dios itàacái Dios imàaqueericaté quéechatécáwa judíonái irí. ³ Wáalíacawa abénaméeyéi judío nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Dios íicha. Quéwaté Dios càmlíri imáaláida yá wawàsica imànírícaté nàawirináimi yáapícha bàaluité. ⁴ ¡Càmírita! Dios càmlíri itàani chìwái iyúwa. Ewítasica cachíwacaalí macái wenàiwicatá, càicáaníta Dios imànínáwa càirípináta báisíiri iyútáni, càide iyúwa límáaná. Càité nacái áiba profeta itànàca tàacáisi Dios inùmalcíuse, yá íimaca:

“Pía Dios, áibanái náimaca càmitasa báisí pitàacái, quéwa píasáidapíná macái wenàiwicanái irí báisíricani yá pitàacáica pimànicaalípiná macáita machacàníiri iyú càide iyúwaté púmáaná”,

íimacaté yáí profetaca.

⁵ Wía èeri mìnánica wamànica wabáyawanáwa cháì èeri irícu, quéwa canáca Dios íbáyawaná, canásíwa. Iná cawàwanáta abénaméeyéi judío báawéeyéi íiwitáise nawàwa náimaca: “Cayábaca wamànicaalí wabáyawanáwa manuísíwata yéewacaténá macái èeri mìnánái náalíacawa máini cayábéeri wáichani, yáí Diosca. Càipíná wayúudàaca Dios, iná càmita Dios icúa wenàiwica machacàníiri iyú yúuwichàidacaalí wía, wayúudàacáináni”, càì abénaméeyéi judío náimaca. Núumacáita meedá càide iyúwa abénaméeyéi íináidáanápínáwa cawàwanáta. ⁶ ¡Càmírita! Báisícaalí càmita Dios imàni wenàiwica irí machacàníiri iyútá, yá canáca yéewaná Dios yúuwichàidaca nía nabáyawaná íwalíisétá.

⁷ Aibanái báawéeyéi nacái nawàwa náimaca: “Cayábaca wamànicaalí wachíwawa áibanácaténá yáalíacawa máini machíwéerica Dios, cayábéeri nacái èeri mìnánái íichani, yáí Diosca. Iná canáca yéewaná Dios yúuwichàidaca wía, wayúudàacáináni”, càì áibanái báawéeyéi náimaca. ⁸ Néese náima àniwa: “Wàacué wamànica báawéeri manuísíwata wayúudàacaténá Dios manuísíwata”, càì áibanái báawéeyéi náimaca. Aibanái iwàwéeyéica imànica nulí báawéeri, nadéca nacàlidaca nachíwawa nùwali, náimaca nuéwáidacasa wenàiwica càiri cachíwéeri tàacáisi iyú. Quéwa cawinácaalí càiyéica íimaca, Dios yúuwichàidapíná nía wabáyawaná íwalíisewa.

Todos somos culpables

⁹ Iná báisíta wía judíoca, càmita cayába wía áibanái íicha. Nudéca núasáidaca cabáyawanáca wía judíoca càide iyúwa macái èeri mìnánái cabáyawanáaná nía. Macáita nacái wabáyawaná idéca idacúaca wía iyúwa presoíyéi. ¹⁰ Càité profetanái natànacaté Dios itàacái. Náimaca:

“¡Canácata wenàiwica imàníríca cayábéeri! ¡Canásíwata, íbatàa abéeri piná!

¹¹ Canásíwata nacái yáalíeriwa Dios íiwitáise íwali, canácata icutéeri yáalíacaténáwa Dios íwali.

¹² Macáita nacái náucacawa nèepunicawa déeculé Dios íicha. Macáita nadéca nawènúadaca náiwitáisewa cayábéeri íicha, namànicaaténá nabáyawanáwa meedá. Canácata imàníríca cayábéeri, canásíwata.

¹³ Càica nacanápide iyúwa càliculli yàacuéricawa, nacàlidacáiná casaquèeri tàacáisi càiride iyúwa yàaséeri chéecáimi isàni. Cäänáica nachíwa. Namànica áibanái irí báawéeri natàacái iyúwa càide iyúwa àpi yúuwichàidacaalí wía iculálé iyúwa.

¹⁴ Cäänáica nalúa, nacúisaca náichawa áibanái báawéeri tàacáisi iyú.

¹⁵ Caqualéta nàaca nanúaca wenàiwica canéerica íbáyawaná.

¹⁶ Ata alénácaalí nàya nàuwichàidaca wenàiwica.

¹⁷ Càmita náalimá nayúudàaca áibanái iyáanápíná matuibanáiri iyú náapichawáaca.

¹⁸ Canásíwacatáita náalíawa iwàwacutá cáaluca naicáca Dios”,

càité nàimaca níái profetaca itànèyèicaté tàacáisi Dios inùmalicúise.

¹⁹ Wáallacawa Dios imàacacaté profetanái itànàaca càiri tàacáisi judionái irí, wía idèniyèyèica Dios itàacái wáallacaténáwa canáca yéewaná wáimaca mabáyawanácasa wía, yácáiná Dios itàacái bàaluisàimi yáasáidaca walí cabáyawanáca macáita, wía èeri mìnánáca, iwàwacutá nacái Dios yùuwichàidaca wía canánama wabáyawaná ìwalísewa. ²⁰ Iwàwacutá Dios yùuwichàidaca wía canánama canácáiná wenàiwica Dios iiquéeripiná mabáyawanéeri iyú, canácáiná wenàiwica yáaliméerica imànica macáita càide iyúwa tàacáisi ímáaná profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise. Yái tàacáisi bàaluisàimica yáasáidacáita walí cabáyawanáca wía, wía imàníyèyèica íbáyawanáwa.

La salvación es por medio de la fe

²¹⁻²² Quéwa Dios idéca yáasáidaca walí áiba wawàsi wàlisài, càinácaali yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía, éwita càmicáaníta wáalimá wamànica macáita càide iyúwa itàacái bàaluisàimi ímáaná. Wáallacawa báisicani, yái wawàsi wàlisàica, Dios itàacái bàaluisàimi icàlidacáiná walíni, yái Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise, áibanái profeta nacái. Mabáyawanáca Dios iicáca wía cawinácaali wéena yeebáidéerica Jesucristo. Càita Dios imànica abédanamata macái wenàiwica irí cawinácaali yeebáidéerica, càinácainá Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata. ²³ Dios imànica abédanamata macáita irí, níacáiná macáita namànica nabáyawanáwa, yá canácata imàníríca càide iyúwa Dios iwàwáaná cayábáanápíná Dios iicáca nía. ²⁴ Quéwa Dios idéca imànica walí yái cayábéerica mawèníri iyú nacái: Mabáyawanáca iicáca wía. Càita Dios idéca iwàsáca wía yáasu yùuwichàacáisi íchawa, cawinácaali yeebáidéeyèyèica Cristo Jesús. ²⁵ Dios imàacacaté Cristo yéetácawa wáichawaliná. Cristo yéetácáinatéwa, íná Dios imàacaca iwàwawa wenàiwicanái íbáyawaná ícha, cawinácaali yeebáidéeyèyèica Cristo yéetácacawa nabáyawaná ìwalíse. Càita Dios imàalàidacaté wáicha wàuwichàanápínátéwa méetáuculé Dios ícha càiripináta. Dios imànicaté càì yáasáidacaténáté imànica macáita machacàníri iyú, éwitaté ìideniàcáaníta wàawirináimi namáníná nabáyawanáwa bàaluité. ²⁶ Dios imàacacaté Cristo yéetácawa wabáyawaná ìwalíse yáasáidacaténá sìucade Dios imànica iyaca macáita machacàníri iyú, iwàwacutácináté mabáyawanéeri wenàiwica yùuwichàacawa Dios yáasu yùuwichàacáisi iyú èeri mìnánái íbáyawaná ìwalíse. Mamáalàacata nacái Dios imànica macáita machacàníri iyú mabáyawanácaali iicáca wenàiwica cawinácaali yeebáidéeyèyèica Jesús yéetácatéwa nabáyawaná ìwalíse.

²⁷ Càì Dios imànica walí mabáyawanácaténá iicáca wía. Íná canáca yéewaná wáimaca wadécasa wamànica cayábéeri yéewanápinása mabáyawanáca Dios iicáca wía. ¡Canásíwa! Canáca yéewaná cáimacái waicáca wíawawa áibanái ícha. Càmita wamàní macáita càide iyúwa Dios itàacái ichùullaná wía, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise. Néese mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaali wenàiwica yeebáidéeyèyèica Jesucristo. ²⁸ Íná yéewa wadéca wáallacawa cayábani: Mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwicanái neebáidacaali Jesucristo. Càmita mabáyawaná Dios iicáca nía ìwalíse yái namánínáca càide iyúwa Dios itàacái bàaluisàimi ímáaná.

²⁹ Dios càmirírita abéta judionái icuèrináca. Nacuèrináta nacái níái càmiyèyèica judío. ³⁰ Yácáiná abéerita yái Diosca. Canácata ícha áiba, yái Diosca iiquéerica mabáyawanéeri iyú macái wenàiwica yeebáidéerica Jesucristo. Càì Dios imànica judionái irí, càmiyèyèi judío irí nacái. ³¹ Quéwa, éwita wáallacáanítawa mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwicanái neebáidacaali Jesucristo, càicáaníta càmita caná iwèni waicáca yái tàacáisi bàaluisàimica Dios imàaqueericaté wàawirináimi irí. Néese wawàwa wáasáidaca máiníri cawènicani.

4

El ejemplo de Abraham

¹⁻² Néese, cawàwanáta abenaméeyèi judío nawàwa nàimaca nulí: “Wàawiríca Abraham imànicaté cayábéeri ínaté yéewa cayábaca Dios iicácani”, càì nawàwa nàimaca. Quéwa càmitaté Dios iicá Abraham mabáyawanéeri iyú ìwalíse yái cayábéerica Abraham imànírícaté. Mabáyawanácaali té Dios iicáca Abraham ìwalíse yái cayábéerica Abraham imànírícatá, yáté yéewa Abraham cáimacáica iicáca yáawawa áibanái íchatá. Quéwa, canácaté yéewaná Abraham cachàinica iicáca yáawawa Dios iicá. ³ Canácaté yéewaná Abraham cáimacáica iicáca yáawawa yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté ímaca: “Abraham yeebáidacaté Dios, ínaté mabáyawanáca Dios iicáca Abraham”, càì ímaca Dios itàacái profeta itànèericaté. ⁴⁻⁵ Uwé, macáita wáallacawa wenàiwica íbaidacaali cháì èeri írícu, yásí nàaca iwèni. Càmita nàa íríni mawèníri iyú, néese iwàwacutá íbaidaca yeedácaténá íríwa plata. Quéwa càmita càì Dios yáaca yáasu wenàiwica iwèniwa. Dios imànica nalí cayábéeri mawèníri iyú. Cawinácaali yeebáidéerica Dios, yái Diosca iwàwéerica mabáyawanáca iicáca wenàiwica cabáyawanéeyèi, yásí mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaali yeebáidéerica Dios, éwita càmicáanítacá imàni

wawasi cayábéeri Dios iicáca. ⁶ Càité nacái rey David itànàca Dios itàacái bàaluité. David ìmacaté casimáica cawinácaali wenàiwica Dios iiquéerica mabáyawanéeri iyú éwita càmíicánitàacá imàni macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁷ Càité David itànàca:

“¡Casimáica wenàiwicanái Dios imàaquéeyéica iwàwawa ibáyawaná ícha, càinácaali báawéeri namàníricaté!

⁸ ¡Casimáica wenàiwica càmírira Wacuèriná Dios iicá cabáyawanéeri iyú!”
càité ìmaca David.

⁹ David càmítaté icàlida wàwali abéta wía judíoca casimáiná wía. Néese icàlidacaté nàwalini nacái níai càmíyéica judío, cawinácaali yeebáidéeyéipinaté Jesucristo. Wadéca wacàlidaca mabáyawanacaté Dios iicáca Abraham yeebáidacaalíté Dios. ¹⁰ Mabáyawanacaté Dios iicáca Abraham ipíchawáiseté namànica Abraham irí circuncisión. ¹¹ Quééchatécáwa mabáyawanáca Dios iicáca Abraham bàaluité Abraham yeebáidacaalíté Dios. Néeseté namànica circuncisión Abraham irí. Càité circuncisión iyú Dios yáasáidaca mabáyawanacaté iicáca Abraham yeebáidacaalíté Dios. Cayábacaté Dios iicáca Abraham íiwitáise Abraham yeebáidacaalíté Dios ipíchawáiseté judíocani yái Abrahamca. Iná yéewa yái Abrahamca, càicanide iyúwa nàawirimi macái càmíyéi judío yeebáidéeyéica Dios. Càita mabáyawanáca Dios iicáca càmíyéi judío nacái, neebáidacaali Dios, éwita càmíicánita namàni circuncisión. ¹² Yácata judíonái yàawirimi nacái, yái Abrahamca, cawinácaali judíonái yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná ipíchawáiseté judíocani.

La promesa se cumple por medio de la fe

¹³ Píalacuéwa Abraham iyacaté cawàwanáta quinientos camuí ipíchawáiseté Moisés yàasu èerité. Bàaluité Dios icàlidaca Abraham irí càmíétacanéeri iyúni yàanápínaté Abraham irí macái cáli iyéerica cháí èeri iricu, itaquénáináni irí nacái Abraham yáapicha. Quéwaté Dios càmíirita icàlida Abraham irí càiri tàacáisi càmíétacanéeri iyú ìwalíise yái Abraham imànínáca càide iyúwa Dios itàacái ìmáaná profeta Moisés itànèericaté, bàaluitécáiná canátáacáwa Moisés yàasu cuyàluta Abraham yàasu èerité. Néese Dios icàlidacaté Abraham iríni Abraham yeebáidacaalíté Dios imànínápinaté Abraham irí cayábéeri. Yáté mabáyawanáca Dios iicáca Abraham. ¹⁴ Abénaméeyéi judío náimaca iwàwacutáanása wamànica càide iyúwa profeta Moisés yàasu cuyàluta ìmáaná yéewanápináca Dios imànica walí cayábéeri, yái cayabéerica Dios icàlidéericaté ìwali Abraham irí càmíétacanéeri iyú. Quéwa càmita báisi natàacái. Báisicaalítáni, yá canéerica iwèni meedátáni, yái weebáidáanáca Dios, canéerica iwèni nacái yái tàacáisi Dios icàlidéericaté Abraham irítá, canácáináta wenàiwica yáaliméeri imànica macáita càide iyúwa profeta Moisés yàasu cuyàluta ìmáaná. ¹⁵ Càmita yéewa cayába wáapicha Dios profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú, yácáiná Dios itàacái yáasáidaca cabáyawanáca wía, iwàwacutá nacái Dios yúuwicháidaca wía wabáyawaná ìwalísewa. Dios itàacái iyaca cháí èeri iricu, iná yéewa wáalíacawa cabáyawanáca wía macáita, wía èeri mìnánáca.

¹⁶ Wáalíacawa canácata wéená yáaliméerica imànica macáita machacàníri iyú càide iyúwa Dios itàacái ìmáaná. Iná iwàwacutá Dios imànica walí cayábéeri mawèníri iyú, wía yeebáidéeyéica Dios, yéewacaténá macáita wía Abraham itaquénáinámica, weedáca walíwa yái cayabéerica Dios icàlidéericaté ìwali càmíétacanéeri iyú wàawirimi Abraham irí, wía judíoca, píacué nacái càmíyéica judío. Yái cayabéerica, càmírira abéta walípiná, wía judíoca yeebáidéeyéica Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. Néese Dios imàníná cayábéeri càmíyéi judío irí canánama nacái, cawinácaali yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Càita Dios iicáca Abraham iyúwa wàawirimi, macáita wía yeebáidéeyéica Dios. ¹⁷ Dios icàlidacaté càiri tàacáisica Abraham irí bàaluité. Dios ìmacaté: “Nudéca numáacaca pía madécaná wenàiwica íiwitáaná yàawiripiná pía”, ìmacaté yái Diosca. Iná mabáyawanáca Dios iicáca madécaná wenàiwica íiwitáaná cawinácaali yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Yácata Wacuèriná Dios wàawirimi Abraham yeebáidéericaté, yái Diosca icáucàidéerica yéetéyéimiwa, yáaliméeri nacái idàbaca wawasi càmíiricáwa ìya siuca.

¹⁸ Ewitaté máinicánita béericani yái Abrahamca, càicánita Abraham yeebáidacaté Dios itàacái yéewanápinaté idèniaca ìiriwa. Ináté “Madécaná wenàiwica íiwitáaná yàawiricani”, yái Abrahamca, càide iyúwaté Dios icàlidáaná ìrini: “Manúbéeyéipiná pitaquénáinámica”, ìmacaté yái Diosca. ¹⁹ Abraham idèniacaalíté batéwa cien camuí, yáté yeebáidacaté Dios mamáalàacata, éwitaté Abraham yáalíicánitawa néetánápinátéwa mesúnamáita, yái Abrahamca, úa nacái yàacawéetúa Saraca. Càité Abraham yeebáidaca Dios, éwita máinicánita béeyéica nía nadèniánápinaté néenibewa. ²⁰ Abraham yeebáidacaté Dios mamáalàacata. Càmitaté Abraham iwènúada íiwitáisewa tàacáisi ícha Dios icàlidéericaté irí càmíétacanéeri iyú imàcánápinaté quèenibeca Abraham. Yeebáidacaté Dios manuísíwata cachàniwanái mamáalàacata. Yáacaté nacái Dios irí cayábéeri. ²¹ Yáté Abraham yeebáidaca macái ichàini iyúwa cachànica Dios, yáaliméericaté imànica macáita càide iyúwaté ìmáaná Abraham irí

cáimiétacanéeri iyú. ²² Abraham yeebáidacaalíté Dios tàì íiméeri iyú, yá mabáyawanacáté Dios iicácani.

²³ Càmitaté natànàa abéerita Abraham iwali mabáyawanacáté Dios iicácani. ²⁴ Néese natànàacáté càiri tàacáisi wáwali nacái, mabáyawanácáiná Dios iicáca wía weebáidacaali Dios, yái Dios imichàidéericaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi fícha. ²⁵ Dios imàacacáté Jesús yéetácawa wabáyawaná iwalíse iwasáacaténá wía Dios yáasu yúuwichàacáisi fícha. Néeseté Dios imichàidaca Jesús yéetácáisi fícha yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía.

5

Libres de culpa

¹ Iná siúcáisede mabáyawanáca Dios iicáca wía, wía yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesucristo itàacáiwá. Mabáyawanáca Dios iicáca wía, iná cayábaca wáapícha Dios matuibanáiri iyú Wáiwacali Jesucristo iwalíse, Wáiwacali yéetácáinatéwa wabáyawaná iwalíse. ² Cristo yéetacátéwa wáichawalíná, iná cayábaca Dios iicáca wía, imànica walí cayabéeri, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Yá manuía wáináidaca wawáwawa Dios iwali, casímáí nacái wawáwawa idècunitàacá wacúaca wáyáanápíná chènuniré Dios yáapícha icamaláná mèlumèlúiri irícu, cáimiétaquéri iyú nacái, càide iyúwa Dios iyáaná. ³ Càita nacái casímáica wawáwawa siúcáisede iwàwacutácaali wáuwichàacawa. Wáaliacáináwa yúuwichàacáisi yéewáidaca wía yéewacaténá màulenáca wía, cachàini nacái wáiwitáise Wáiwacali iwaliwa wáidenlanápíná wáuwichàanáwa mamáalaacata. ⁴ Màulenácaali wía, yási wáasáidaca weebáidaca Wáiwacali itàacáiwá tàì íiméeri iyú. Idécánámi càì wáasáidaca cachàinica wáiwitáise, yási máini cachàiniwaná manuía wáináidaca wawáwawa Wáiwacali iwaliwa wáalimáanápíná wáidenlaca wáuwichàanáwa mamáalaacata àta wàanàacataléta chènuniré. ⁵ Néese manuíaali wáináidaca wawáwawa, yá càmíta báì wía, yáccáiná Dios imànipíná walí cayabéeriwa chènuniré càide iyúwaté íimáaná walí. Wáaliacawa Dios imàninápíná càì ibànùacáinaté Espíritu Santo wawáwalculé, yái Espíritu imàaqueerica wáaliacawa macái wawáwalcuisewa cáinináca Dios iicáca wía manuísíwata.

⁶ Wáaliacawa cáinináca Dios iicáca wía, bàaluitécáiná càmicaalíté wáalimá wawasàaca wíawawa Dios yáasu yúuwichàacáisi fícha, yáté Cristo yàanàaca aléi èeri irículé yáasu èerité, yáté yéetácawa wáichawalíná, wía bàawéeyéica. ⁷ Máini càulenáca wéetácawa áiba wenàiwica íchawalíná wayúudàacaténáni, éwita cayabéericáaníta íiwitáiseni. Quéwa cayásiwéericaali íiwitáise, yá cawáwanáta abènaméeyéi yéetápinácawa íchawalíná nayúudàacaténáni. ⁸ Quéwa Dios ibànùacáté Cristo yéetáanápínatéwa wáichawalíná éwitaté cabáyawanácaaníta wía. Càité Dios yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía. ⁹ Siúcáisede mabáyawanáca Dios iicáca wía Cristo yéetácáinatéwa wáichawalíná, iná yéewa wáaliacawa báisíiri iyúcani Cristo iwasáanápíná wíawa Dios yáasu yúuwichàacáisi fícha, èeri imàalàapínácaaliwa. ¹⁰ Wáaliacawa Dios iwasáanápíná wíawa, bàaluitécáiná idècunitàacá wáuwideca wamànica Dios, yáté cáinináca Dios iicáca wía, iwáwacaté nacái imànica walí cayabéeri, Dios líri yéetácáinatéwa wabáyawaná iwalíse. Iná yéewa cayábaca wáapícha Dios siúcáisede matuibanáiri iyú. Néeseté Cristo imichàacátéwa yéetácáisi fícha, iná yéewa wáaliacawa báisíiri iyúcani Cristo iwasáanápíná wíawa Dios yáasu yúuwichàacáisi fícha, íiwitáise càuri iyúwa, cachàiníri nacái, cayábacáiná wáapícha Dios siúcáisede matuibanáiri iyú. ¹¹ Yá nacái casímáica wawáwawa Dios yáapícha Wáiwacali Jesucristo iwalíse, cayábacáiná wáapícha Dios matuibanáiri iyú Cristo yéetácáinatéwa wáichawalíná.

Adán y Cristo

¹² Bàaluité, yái idàbàanéericaté asialica imànicaté ibáyawanáwa; càité idàbaca wenàiwicanáí imànica ibáyawanáwa cháì èeri irícu. Càité nacái idàbaca néetácawa méetàuculé Dios fícha nabáyawaná ichùullacawa. Càité nacái yéetácáisi yàanàaca macái wenàiwicanáí iwali macáicáinatá namànicaté nabáyawanáwa. ¹³ Ipíchawáiseté Dios imàacaca itàacáiwá profeta Moisés íri israelitaná iripíná, yáté macái èeri mìnáná yáawirínámi namànicaté nabáyawanáwa. Inaté néetácawa nabáyawaná ichùullacawa. Càmicaalíté wenàiwica yáaliawa Dios iwáwáaná nàyaca machacàníiri iyútá, yá càmitaté cabáyawaná níatá. Quéwa náalacátéwa. ¹⁴ Yáté wenàiwicanáí yéetácawa Adán yáasu èericatáiseté àta profeta Moisés yáasu èerité nacái namànicáinaté nabáyawanáwa éwita càmicáanítaté nayáa àicu iyacaná càide iyúwaté Adán iyáaná abéeri àicu iyacaná íiwitáaná càmlíricaté Dios ibatàa wenàiwica iyáaca. Siúcade wéewáidacuéwa Adán iwali, Cristo iwali nacái, yái yàanèeripínacáté madécáná camuí Adán idénámi.

¹⁵ Quéwa yái Adán ibáyawanámícaté, máini áiba íiwitáanáde fícha yái cayabéerica Dios imànírica walí mawèníiri iyú. Madécáná wenàiwica néetácawa abéeri asiali ibáyawaná iwalíse, yái Adánca, quéwa Dios idéca imànica walí cayabéeri manuísíwata mawèníiri iyú wía madécáná wenàiwicaca. Dios idéca imànica walí cayabéeri abéeri asiali iwalísená, yái Jesucristoca. ¹⁶ Abéeri asiali ibáyawaná, yái Adánca, máini áiba íiwitáanáde fícha yái

cayábéerica Dios imànrírica walí mawènríri iyú. Cabáyawanáca macáita wenàiwica Adán ibáyawaná iwalíse quéwa Dios idéca imànica cayábéeri mawènríri iyú wenàiwicanáí irí abéeri asialí iwalísená, yáí Jesucristoca, mabáyawanácaalíté Dios iicáca wenàiwica imànríyíicaté ibáyawanáwa manuísíwata. ¹⁷ Báisíta wenàiwicanáí néesatátéwa abéeri asialí ibáyawaná iwalíse, yáí Adánca. Quéwa Dios imànica walí cayábéeri manuísíwata mawènríri iyú, iná yéewa wáalíacawa báisírí iyúcani, wía Dios iiquéeyéica mabáyawanéeri iyú, wáyapíná cáimiétaquéeri iyú, casímáiri iyú nacáí wacáuca wálisáí yáapichawa abéeri asialí iwalísená, yáí Jesucristoca.

¹⁸ Càité Adán ibáyawaná cabáyawanácaté imànica macáí wía èeri mìnánáica Dios yúuwicháidánápináté wía. Quéwa Jesucristo imànicaté cayábéeri càide iyúwaté Dios iwàwáaná yéetáanápinátéwa wabáyawaná iwalíse yéewacaténá mabáyawanáca Dios iicáca macáita wía. ¹⁹ Iimáanáca cabáyawanáca wía madécáná wenàiwica abéeri asialí ibáyawaná iwalíse yáí báawéerica abéeri asialí imànríricaté, yáí Adánca, càimíríicaté imàni càide iyúwaté Dios ímáaná. Càita nacáí mabáyawanáca Dios iicápiná wía madécáná wenàiwica iwalíse yáí cayábéerica abéeri asialí imànríricaté, yáí Jesucristoca, yáí yeebáidéericaté iyúwa Dios ichúullaná imànica.

²⁰ Dios imàacacaté itàcáíwa profeta Moisés irí yéewacaténá wenàiwicanáí yáalíacawa máini cabáyawanáca nía. Quéwa éwita wamànicáanítaté wabáyawanáwa manuísíwata, càicáaníta Dios imànicaté walí cayábéeri mawènríri iyú manuísíwata cacháiníwanáí wabáyawaná manuírí ícha. ²¹ Quéechatécáwa wenàiwica néesatátéwa méetáuculé Dios ícha càiripínáta nabáyawaná ichúullacawa. Quéwa siúcáise de Dios, yáí cayábéeri íiwitáiseca, icúca wía imànicaténá walí cayábéeri mawènríri iyú, yá mabáyawanáca Dios iicáca wía, yáaca nacáí wacáuca càimírí imáaláawa Wáiwacalí Jesucristo yéetáací iwalíse.

6

Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo

¹ Cawàwanáta áibanáí iyúunáidaca nùasu tàacáisi ímáanáca cayábaca càicaalí wáimaca: “Wamànicué wabáyawanáwa mamáalàacata manuísíwata yéewanápiná macáí èeri mìnánáí náalíacawa máinírí cayábaca Dios íiwitáise néemlácáiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná manuírí ícha”, càì áibanáí ínáidacawa. ² ¿Càimíríta! Wía yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàcáí càmita iwàwacutá wamànica wabáyawanáwa quirínama. Péemiacué comparación: Wenàiwica yéetéerimiwa càmita yáalímá imànica quirínama ibáyawanáwa cháí èeri írícu. Càita nacáí wía. Càica wíade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íchawa, iná iwàwacutá càmita quirínama wamànica wabáyawanáwa. Wamànicaalí wabáyawanáwa mamáalàacata, càmita wáalímá wáyaca abédanamata Dios yáapicha. ³ ¿Càmitasicué píalíwa wadàbacaté wáyaca càide iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íchawa? Càité wadàbaca wáyaca weebáidacaalíté Cristo Jesús itàcáí wabautizáanápinátéwa wáasáidacaténá weebáidaca. Siúcade wáyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yáí yéetéericatéwa wáichawalíná, iná iwàwacutá wáyaca càide iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íchawa, càimínápiná quirínama wamàni wabáyawanáwa. ⁴ Yáí wabautizáanácawa, yácata yéetáacísi yéenáiwáná nacáiri. Càide iyúwa nabàlìacaalí yéetéerimiwa càliculí írìculé, càita nacáí walìcúacatéwa únì yáaculé càide iyúwa wéetáca nacáicaalíwa Cristo yáapicha wabautizáacalítéwa wáasáidacaténá weebáidaca Cristo itàcáí. Wabautizáacalítéwa, yáté wáasáidaca wadàbacaté wáyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íchawa. Wabautizáacalítéwa, yáté wáasáidaca Dios yáacaté wacáuca wálisáí yéewanápiná wáyaca wálisáí wáiwitáise yáapichawa càide iyúwaté Wáaniri Dios cacháimírí íiwitáise imicháidánáté Cristo yéetáacísi ícha.

⁵ Wáyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, iná wadéca wadàbaca wáyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa, càide iyúwaté Cristo yéetáanáwa. Càita nacáí báisíríri iyú wadènlaca siúcáise de wacáuca wálisáíwa Cristo yáapicha. ⁶ Wáalíacawa Dios idéca ichuidaca wáicha wabáyawaná, yáí wáiwitáise bàalúisáimi íchànica, Cristo yéetáací iwalíse, yáí natàtèericaté cruz íwali, yéewanápiná chuìca wáicha wabáyawaná, yéewanápiná nacáí càmita wamàni mamáalàacata wabáyawanáwa, iyúwa áibanáí yáasu wenàiwicanáí iwàwacutáaná íbaidaca mawènríri iyú náiwacalí íríwa. ⁷ Càide iyúwa yéetéerimiwa càimíná imàni ibáyawanáwa quirínama cháí èeri írícu, càita nacáí wáyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íchawa, iná iwàwacutá càmita quirínama wamàni wabáyawanáwa. ⁸ Wáyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, iná wadéca wadàbaca wáyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa, càide iyúwaté Cristo yéetáanáwa. Iná yéewa wáalíacawa báisíríri iyúcani wáyaca abédanamata Cristo yáapicha. ⁹ Cristo idéca imicháacawa yéetáacísi ícha, iná yéewa wáalíacawa càmita quirínama yéetáwa ániwa. Càmita quirínama yéetáacísi yáalímá imawènladacani. ¹⁰ Cristo yéetácatéwa abé yáawíríata ichuidacaténá wáicha wabáyawaná càiripínáta, yáí wabáyawaná íchànica, quéwa siúcáise de Cristo iyaca càiripínáta Dios yáapicha imànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹¹ Càitacué nacáí pia. Cristo Jesús yéetácatéwa píchawalínacué, néeseté ícáucáacawa, iná iwàwacutácué píicáca

piawawa iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íchawa, piyacáinacué abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Iná picácué pimàni pibáyawanáwa. Néese piyacué iyúwa cáuyéi wenàiwica Dios irípiná, iyúwa wenàiwica imichèeyéicatéwa yéetácáisi ícha, piyacáinacué abédanamata Cristo Jesús yáapicha pibaidacaténacué Dios irípiná cáimietaquéeri iyú.

¹² Iná picácué pimàca piíwitáise cabáyawanéeri ichùullaca pía pimàninápiná pibáyawanáwa iyúwa piíwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná. ¹³ Picácué pimàca piíwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullaca pía iyúwa piíwacali pimàninápináacué mamáalàacata pibáyawanáwa piíná iyúwa, piíwitáise iyú nacáiwá. Néese pimàcacué piawawa Dios irí pimànicaténacué cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. Bàaluitécáiná piyácatécué déeulé Dios ícha iyúwa yéetéeyéimiwa pibáyawanacué yáapichawa, quéwa siúcade iwàwacutácué pimàacaca piawawa Dios irí piyácaténacué càide iyúwa piíwitáise wàlisàí ímáaná picáuca wàlisàí yáapichawa, pimànicaténacué cayábéeri macáí piíwitáise iyúwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹⁴ Bàaluité piíwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullacatécué pía. Yá Dios ímacaté cabáyawanacuéca pía, iwàwacutáacué nacáí piíwichàacawa pibáyawaná ichùullacawa. Quéwa Dios idéca imànicuéca pírí cayábéeri mawèñiri iyú imàcáanápináté iwàwawa pibáyawaná íchacué, iná siúcade iwàwacutácué càmita pimàni càide iyúwa piíwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullanacué pía, néese Dios ichàiniadapínacué piáwa pimànicaténacué càide iyúwa iwàwáaná.

Un ejemplo tomado de la esclavitud

¹⁵ Wáaliacawa Dios idéca imànica walí cayábéeri càí mawèñiri iyú: Mabáyawanáca iicáca wía éwita càmícanita wamàni macáita càide iyúwa iwàwáaná. Néese siúcade cawàwanáta áibanáí nayúunáidaca nùasu tàacáisi ímáanáca cayábaca wamànicaalí wabáyawanáwa Dios imàacacáiná iwàwawa wabáyawaná ícha éwita càmícanita wamàni macáita iyúwaté profeta Moisés ichùullaná. ¡Càmírita! ¹⁶ Péemiácué comparación: Píaliacuéwa pimàcacaallicué piawawa áiba wenàiwica irí pimànicaténá càide iyúwa ichùullanacué pía, yásí yáasu wenàiwicaca imànicaallicuéca pía íbaidéeripiná irí mawèñiri iyú. Iwàwacutácué nacáí pimànica càide iyúwa ichùullaná pía. Càita nacáí piácué: Pimàcacaallicué pibáyawaná ichùullaca pía, yásí pibáyawaná yáasu wenàiwicaca imànipínacuéca piáwa, yá péetápinacuéca méetáculé Dios ícha pibáyawaná yáapichawa. Quéwa pimànicaallicué càide iyúwa Dios ichùullaná pía, yásí Dios yáasu wenàiwicaca imànipínacuéca piáwa, yá piyapínacuéca machacàniri iyú. ¹⁷ Quéwa nùaca Dios irí cayábéeri piwalicué. Bàaluité pimànicatécué càide iyúwaté pibáyawaná ichùullanacué pía, quéwa siúcade peebáidacuéca tàí ímèeri iyúni yáí tàacáisi cayábéerica Dios íbanuèricaté wenàiwica irí néewáidacaténacué iyú pía. ¹⁸ Dios idéca iwasaacuéca pía piíwacali bàaluisàimi íchawa, yáí pibáyawaná ichànica ichùulìericatécué pía. Yá pidécucá pidábaca piyaca machacàniri iyú càide iyúwacué Píiwacali wàlisàí ichùullanacué pía, yáí Wáiwacali Jesucristoca. ¹⁹ (Nucálidacuéca nùyaca piríni càide iyúwa wenàiwica itàaníná alisèeri tàacáisi iyú càmícanacué píalíca péemíca cayábani cànícaalí ímáaná, càulenácáinacué píchani.) Quéechatécáwa pimàcacatécué pibáyawaná ichùullaca pía pimànicaténáté pibáyawanáwa casaquèeri manuísíwata. Quéwa siúcade iwàwacutácué pimàacaca piawawa Dios irí piyácaténacué machacàniri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, pibaidacaténacué Dios irípiná mabáyawanáwaca macáí pichàini iyúcuéwa.

²⁰ Pimànicaalítécué càide iyúwa pibáyawaná ichùullanacué pía, yáté càmitacué píibaida Dios irípiná, ináté càmitacué pimàni cayábéeri piyácaténacué machacàniri iyú. ²¹ Píaliacuéca cayába càmitaté piya casíimáiri iyú, néese pibáyawanacué itécaté yàacawa pía iriculé yáí yéetácáisca càmírica imáalàawa. Báicuéca pía siuca iwalíse yáí pimànìiricacué, iná canéerica iwèni piríni yáí iyúwaté piyáaná bàaluité. ²² Quéwa Dios idéca ichùidacuéca pícha pibáyawaná, yáí piíwitáise bàaluisàimi ichànica. Yá pidécucá pidábaca píibaidacuéca Dios irípiná iyúwa yáasu wenàiwica. Yá pidécucá peedáca píriwa yáí cayábéeri iwènica: Dios imàacacué píibaidaca irípiná mabáyawanéeri iyú cháí èeri írúcu, yáí nacáí imàacapínacué piyaca yáapicha chènuniré càiripináta. ²³ Abéericata nawèni needáca nalíwa cawínacaalí imàníyíéca íbáyawanáwa. Needáca nalíwa meedá yéetácáisi. Quéwa Dios imànica walí cayábéeri mawèñiri iyú, yàaca wacáuca càmíri imáalàawa Wáiwacali Cristo Jesús yáapicha, wía yeebáidéeyéica itàacáí.

7

Un ejemplo tomado del matrimonio

¹ Piácué nuénanáí judíoca, yáaliyéicawa tàacáisi iwali profeta Moisés itànèericaté Dios inùmallucíse. Píaliacuéwa yáí tàacáisi ichùullaca wenàiwica abéta idècunitáacá cáucani yáí wenàiwicaca. ² Péemiácué comparación: Dios itàacáí ímaca walí, canrícháua inanáí càmita udé uèpucawa uniri íchawa àta yéetácatalétawa uícha, ímacáiná càí yáí tàacáisca Dios imàaquèericaté profeta Moisés irí. Quéwa uniri yéetácaalíwa uícha, yá imáalàacawa yáí matrimonioca, yásí canáca ubáyawaná éwita uedácaalí ulíwa áiba àniwa. ³ Iná uimácaalí áiba

asìali yáapicha càmlírica unírísíwa idècunitàacá cáuca yáí unírìca, yá umànica ubáyawanáwa. Quéwa unírì yéetácaalíwa úícha, yá imáalàacawa yáí matrimonioca. Yásì ùalimá ucásàacawa áiba asìali yáapicha mabáyawanéeri iyú.

⁴ Càita nacáí piacué nuénánáica. Bàaluité máini cabáyawanácuéca pía, ínáté càmitacué píalimá pímanica càide iyúwaté Dios itàacáí ímáaná, yáí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté. Quéwa Cristo yéetácatéwa píchawalínacué, íná yéewa cáicuéca píade iyúwa wenáiwica yéetéeyéicatéwa profeta Moisés yáasu tàacáisi íícha. Càmitacué quirínama yáalimá ichùulíaca pía. Siúcáisede Cristo yáasu wenáiwicacuéca pía, yáí imichèericatéwa yéetácaisi íícha. Càita wáalimá wamànica cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁵ Bàaluité wáyaca wabáyawaná yáapichawa, yáté wéemíaca Dios itàacáí profeta Moisés itànèericaté íméerica càinacaalí Dios iwàwaca wáyaca machacàníri iyú. Wáalíacatéwa càirínacaalí wawási Dios imáisaníericaté wamànica, ínáté máini wawàwacaté wamànica càiri wawási. Iná yáí wabáyawanáca itecaté yáacawa wía yéetácaisi írìculé méetàuculé Dios íícha càiripínata. ⁶ Quéwa idéca chuica wáícha wabáyawaná, yáí wáiwitáise bàaluisáimi ichànica, ichùulíericaté wamànica wabáyawanáwa méetàuculé Dios itàacáí íícha. Iná Dios idéca iwásàaca wía wáibaidacaténá írípíná wacúca wálisáí yáapichawa Espiritu Santo yéerica walí. Càmita quirínama iwàwacutá wamànica càide iyúwa wabáyawaná ichùulíaná wía, yáí wáiwitáise bàaluisáimica càmlíri iwàwa wamànica càide iyúwa Dios itàacáí ímáaná, yáí bàaluisáimi tàacáisica profeta Moisés itànèericaté.

El pecado que está en mí

⁷ Cawàwanáta áibanáí wenáiwica iyúunáidaca nùasu tàacáisi ímáanáca báawaca meedáni yáí tàacáisi Dios imàaquèericaté profeta Moisés írì. ¡Càmírita! Néese, máini cayábéericani yáí tàacáisica, quéwa nùalíacáinátéwa Dios imáisaníata nuwàwaca numànica nubáyawanáwa, íná máini nuwàwacaté numànica nubáyawanáwa. Càmicaalíté tàacáisi imáisanía nuwàwaca numànica nubáyawanáwatá, yá càmitaté máini nuwàwa numànica nubáyawanáwatá. ⁸ Quéwa máini cachànicaté mamáalàacata yáacatéwa nubáyawaná ivalíse yáí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise, yáí tàacáisi imáisaníericaté nuwàwaca numànica nubáyawanáwa. Yá nubáyawaná yáalimáidacaté núa ivalíse yáí Dios itàacáica, imàacáanápíná nuínáidacawa numànínápíná nubáyawanáwa macáí íiwítáaná, macáí wawási Dios imáisaníerica wamànica. Càmicaalí wáalíawa Dios imáisaníaca wamànica áiba wawási báawéeri, néese càmita máini wawàwa wamànica yáí wawási báawéerica. ⁹ Bàaluité càmita nùalíá Dios imáisaníaca wawàwaca wamànica wabáyawanáwa, ínáté nùyaca matuúbanáita, càmita achúma nuínáidacawa nuwàwawa nubáyawaná íwaliwa. Quéwa idécanáamité nùalíacawa Dios càmita iwàwa wáináidacawa wamànínápíná wabáyawanáwa, yá máini cachànicaté mamáalàacata yáacatéwa nubáyawaná ichàini nuwàwáanápínáté numànica nubáyawanáwa. Yá nùalíacatéwa cabáyawanáca núa, iwàwacutáanápínáté nacáí nuétáacawa méetàuculé Dios íícha càiripínáta nubáyawaná ichùulíacawa. ¹⁰ Dios imàacacaté itàacáí cayábéerica profeta Moisés írì yásáidacaténá walí càinacaalí iwàwacutáaná wamànica wáyacaténá casímáiri iyú, mabáyawanéeri iyú nacáí Dios yáapicha. Quéwa nubáyawaná ichíwáidaca núa numànínápíná nubáyawanáwa, íná yáí tàacáisica imàacacaté nùalíacawa cabáyawanéerica núa, iwàwacutáanápínáté nacáí nuétáacawa méetàuculé Dios íícha càiripínáta. ¹¹ Yáté nubáyawaná yáalimáidaca núa Dios itàacáí cayábéeri ivalíse, yáté nubáyawaná ichíwáidacaté núa. Yá nubáyawaná cabáyawanáca imànicaté núa Dios itàacáí iyú, nuétáanápínátéwa méetàuculé Dios íícha càiripínáta nubáyawaná ichùulíacawa.

¹² Máini cayábéericani, yáí tàacáisica Dios imàaquèericaté profeta Moisés írì, imáisaníacáiná wamànica wabáyawanáwa. Máini cayábéerica nacáí yáí tàacáisi imáisaníerica wawàwaca wamànica wabáyawanáwa. Yáí tàacáisica yéewáidaca wía wáyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cayábéericani yáí tàacáisica iyúudacáiná wía wáyacaténá casímáiri iyú. ¹³ Yáí cayábéeri tàacáisica profeta Moisés itànèericaté, canáca yéewaná wayúunáidaca báawéericani ivalíse yáí ímáanáca iwàwacutáca wéetáacawa méetàuculé Dios íícha càiripínáta wabáyawaná ichùulíacawa. ¡Càmírita! Néese máinicáiná cabáyawanáca núa, íná nùalíacáinátéwa Dios itàacáí cayábéeri imáisaníaca numànica nubáyawanáwa, ínáté máini nuwàwaca numànica nubáyawanáwa, yá iwàwacutácaté nuétáanápínáwa méetàuculé Dios íícha càiripínáta. Iná yéewa nùalíacawa amaléeri iyúni, máini báawacani yáí nubáyawanáca, nubáyawanácainá ichùulíaca numànica nubáyawanáwa éwita nùalíacáaníta Dios itàacáí cayábéeri imáisaníaca numànica càiri.

¹⁴ Wáalíacawa báisíri iyú cayábéericani yáí tàacáisica profeta Moisés itànèericaté yáciná Espiritu Santo imàacacaté Moisés itànàacani. Quéwa báawéeri meedá nuíwítáise càide iyúwa macáí èeri mìnánáí íiwítáise iyáaná: Nubáyawaná ichùulíaca núa cachàiníri iyú numànínápíná nubáyawanáwa, càide iyúwa áiba náiwacali báawéeri íiwítáise ichùulíaná cachàiníri iyú yáasu wenáiwicawa íbaidéerica írì mawèníri iyú càiripínáta. ¹⁵ Càmita nùalíá caná yéewa nuíwítáise cáica iyaca; càmita numàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese, numànicáita

meedá báawéeri wawási càmírica nuwàwa numànica, yáí máinírira báawaca nuicáca. ¹⁶ Báawaca nuicáca yáí numànírira, càita nudéca núasáidaca núalíacawa cayábéerica Dios itàacáí, báisírira nacáí. ¹⁷ Iná núa, idènièrica wàlisàí íiwitáise, càmita nuwàwa numànica nubáyawanáwa. Quéwa éwita càmicáaníta nuwàwa numànica nubáyawanáwa, càicáaníta nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullaca numànínápiná nubáyawanáwa. ¹⁸ Núalíacawa canáca írí cayábéeri, yáí nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéerica. Éwita nuwàwacáaníta numànica cayábéeri, càicáaníta càmita núalimá càì numànica nuchàini iyúwa. ¹⁹ Càmita numàni cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná, néese numàni mamáalàacata nubáyawanáwa, yáí càmírica nuwàwa numànica. ²⁰ Iná numànicaalí yáí càmírica nuwàwa numànica, yá càmita núa yáí iwàwéerica imànica íbáyawanáwa, néese nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri, yácata ichùulièrica numànínápiná nubáyawanáwa.

²¹ Càì ichàbaca núa, macáí èerita nuwàwacatáita numànica cayábéeri, càmita yéewa numànicaní, néese numànícáita yáawami nubáyawanáwa. ²² Máini cáinináca nuicáca Dios itàacáí. ²³ Quéwa iyaca nuwàwalicu áiba chànisi càmírica imàca nuínáidacawa machacàniri iyú, ipéliéri nacáí nuíwítáise wàlisàí íipunita. Yácata nuíwítáise, yáí cachàini, yáí nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéerica, idacuèrica núa iyúwa presoíri.

²⁴ ¡Máini achúmaca nuwàwa! ¿Cawiná iwasaápiná núa ícha yáí nubáyawaná ichànica iwàwéerica itéca núa yéetácáisi iriculé, nuétacaténáwa méetáuculé Dios ícha càiripináta nubáyawaná ichùullacawa? ²⁵ Abéerica Dios yáaliméeri ichuidaca núcha nubáyawaná íwalíse yáí cayábéerica Wáiwacali Jesucristo imàníricaté nulpiná, iná nùaca Dios írí cayábéeri. Càita nùyaca cháí èeri írìcu: Nuwàwaca numànica càide iyúwa Dios ichùullaná wamànica, quéwa nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullaca núa mamáalàacata numànínápiná nubáyawanáwa. Quéwa Dios idéca ichuidaca núcha nubáyawaná.

8

La vida conforme al Espíritu de Dios

¹ Iná yéewa wáalíacawa Dios càmita yúuwichàidapiná wíawa wabayawaná íwalísewa infierno írìcu, yáí manuírì quicháica, wía iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. ² Yáacáin Espíritu Santo yàaca wacáuca càmíri imáalàawa, wía iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Yá Espíritu Santo ichànini ichuidaca wáicha wabayawaná, yéewanápiná càmita iwàwacutá wamànica mamáalàacata càide iyúwa wabayawaná ichùullaná wía, yáí wáiwítáise bàaluisàimica iwàwéerica itéca wía yéetácáisi iriculé, wéetacaténáwa méetáuculé Dios ícha càiripináta. ³ Dios imàacacaté itàacáíwa profeta Moisés írí, quéwa wáalimáidacaalíté wamànica càide iyúwa yáí tàacáisi ímáaná, yáté càmita wáalimá wachuidaca wáichawa wabayawaná máinícáinaté wawàwa wamànica wabayawanáwa, wía èeri mìnánáca. Quéwa Dios idéca imànica walí yáí cayábéerica càmíricaté wáalimá wamànica: Dios íbànùacaté Iriwa càide iyúwa wáicacánáwa, wía èeri mìnánáí imàníyéica íbáyawanáwa. Dios íbànùaca Iriwa yéetáanápínáwa iyúwa sacrificio wabayawaná íwalíse. Càité Dios yúuwichàidaca Iriwa wabayawaná íwalíse ichuidacaténá wáicha wabayawaná. ⁴ Dios imànicaté càì yéewanápiná wáalimá wáyaca machacàniri iyú càide iyúwa ichùullaná wía írìcuése yáí tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés írí. Iwàwacutáacáin càmita wamànica càide iyúwa wáiwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri iwàwáaná, néese iwàwacutá wamànica càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná wamànica.

⁵ Cawinácaalí wenáiwica imànírira càide iyúwa íiwítáise cabáyawanéeri iwàwáaná, ínáidacawa meedá wawási iwali ísímáidéeripínacani báawéeri iyú. Quéwa cawinácaalí imànírira càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, ínáidacawa imànicaténá wawási casímáiripínaca Dios íicá. ⁶ Cawinácaalí wenáiwica imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa náiwítáise cabáyawanéeri iwàwáaná, yá náiwítáise ítépiná níawa yéetácáisi iriculé méetáuculé Dios ícha càiripináta nabáyawaná íwalísewa. Quéwa cawinácaalí imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, nadèniaca nacáucawa càmíri imáalàawa, nàya nacáí matuìbanáiri iyú, cayábacáiná náapicha Dios. ⁷ Cawinácaalí wenáiwica imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa náiwítáise cabáyawanéeri iwàwáaná, nàuwídeca namànica Dios, càmícáiná náalimá namànica càide iyúwa Dios itàacáí ímáaná, càmita nacáí nawàwa namànica càì. ⁸ Iná cawinácaalí iyéeyéica càide iyúwa náiwítáise cabáyawanéeri ichùullaná nía, càmita náalimá namànica yáí casímáirica Dios íicá.

⁹ Píacué quéwa, càmitacué píya càide iyúwa bàaluisàimi íiwítáisesi iyáaná, néese núalíacué píyaca càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yáacáiná Espíritu Santo iyacué píwàwalicu yáacawéeridacaténacué pía. Cawinácaalí wenáiwica canéerica írí Espíritu Santo Cristo íbànùerica walí, càmírica Cristo yàasu wenáiwicacani. ¹⁰ Cristo iyacaalícué píwàwalicu, yá cáuca Espíritu Santo imànica píiwítáise càiripináta, éwitacué yáí píinaca pídènièricuéca cháí èeri írìcu yéetácáanítawa áibaalíwa, machawàacacáiná wainá macáita íwalíse yáí wàawirimi Adán

ibáyawanáca. Cáuca Espírítu Santo imànícucá píwítáise, mabáyawanácáinácúé Dios iicáca pía. ¹¹ Wáaniri Dios icáucàidacaté Jesús yéetácáisi íicha. Néeseté Dios ibànùuca Espírítu Santo iyacaténá wawàwalicu. Espírítu Santo iyacaalícúé piwàwalicu, yásí Dios icáucàidapínácúé píawa wálisàí iyú yéetácáisi íicha áibaalípiná càide iyúwaté Dios icáucàidánáté Cristo yéetácáisi íicha. Yá Dios icáucàidapínácúé píawa Espírítu Santo ichàini iyú, yáí Espírítu iyéericucá piwàwalicu.

¹² Iná nuénánáí, wáalíacáináwa Dios icáucàidapíná wíawa, iná iwàwacutá wamànica càide iyúwa Espírítu Santo ichùulláná wía. Picáucúé wamàní iyúwa wáiwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulláná wía. ¹³ Pimànicaalícúé piacawa càide iyúwa píwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulláná, yá péetápinácúécawa méetáuculé Dios íicha càiripínáta. Quéwa pimàacaalícúé Espírítu Santo iyúudáucéca pichuidaca píchawa pibáyawanáwa, yáí píwítáise bàaluisàimi ichàinica, yá piyapínácúéca càiripínáta.

¹⁴ Macáí imàníyéica càide iyúwa Espírítu Santo yàaláná nía, níacata Dios yéenibe. ¹⁵ Yáí Espírítu Santo Dios ibànùerica walí càmíta máini ichùulia wía cachàiníri iyú, càmíta nacáí cáalu imànica wía, càide iyúwa áiba náiwacali ichùulláná yàasu wenáiwicawa cachàiníri iyú. Néese Espírítu Santo imàacaca Dios yéenibeca wía, iná yéewa wamáidaca Dios irí: “¡Pía Wáaniri!” càí wáimaca Dios irí. ¹⁶ Yáí Espírítu Santoca, yácata icàlidéerica walíni wawàwalicúise, Dios isùmanáireca wía. ¹⁷ Dios yéenibecáiná wía, iná Dios yáapíná walí cawèníri càide iyúwaté ímáaná cáimíetacanéeri iyú. Yá weedápiná yáí cawènírica Cristo yáapichawa, wáuwichàacáináwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàcáí, wáyacaténá cáimíetaquéri iyú yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèluíri irícu.

La gloria que ha de venir

¹⁸ Nuicáca iyúwa achúméerína meedá yáí wáuwichàanácawa cháí èeri irícu nuínáidacáináwa iwali yáí wáyáanápináca cáimíetaquéri iyú Wáiwacali yáapichawa chènuniré icamaláná mèlumèluíri irícu wacúacaténá yáapicha macáita. ¹⁹ Macáita wawàsi Dios idàbéericaté cháí èeri irícu, capiráléeri cáli íinata nacáí, macáita máini natuyíaca wéenáiwáná yàanáca caquialéta, Dios yásáidacatáipínáca yéenibeca wía. ²⁰ Dios yúuwichàidacaté macáita wawàsi idàbéericaté, iná càmíta máini cayábaca náyaca siúcade, Dios íináidacáináwéwa yúuwichàidáanápináté nía. Quéwa Dios iwàwacaté iwasàaca macáita wawàsi yúuwichàacáisi íicha áibaalípiná. ²¹ Macáí wawàsi Dios idàbéericaté, áibaalípiná Dios iwasàapíná níawa báawéeri íicha, càmíta quirínama nacáí nabadácawa, néese náyapíná cayábéeri iyú wáapicha, wía Dios yéenibeca, wáyapínáciná mabáyawanáwaca, cáimíetaquéri iyú nacáí Dios icamaláná mèlumèluíri irícu. ²² Wáalíacawa macáí wawàsi Dios idàbéericaté cháí èeri irícu, capiráléeri cáli íinata nacáí, macáita yáí iyéerica idéca yúuwichàacawa déecuiri iyú Dios idàbacatáiseté yúuwichàidaca nía àta siuca nacáide, èeri mìnáná íbáyawaná íwalíise. Yá macáita nàuwichàacawa, càide iyúwa inánáí úuwichàacaalíwa umusúadacaténá iicá èeri. ²³ Càmíta abéta yúuwichàacawa yáí macáita wawàsi Dios idàbéerica, wíacáaníta nacáí wáuwichàacawa, wía Dios yéeyéicaté irí Espírítu Santo wáalíacaténáwa Dios imánípiná walí cayábéeri càide iyúwaté ímáaná walí. Wáuwichàacawa wáináidacawa wawàwalicúisewa idècunitàaca watuyíaca wéenáiwáná yàanáca, Dios yásáidacatáipínáta yéenibeca wía imichàidacaalípiná wíawa yéetácáisi íicha. ²⁴ Dios idéca iwasàaca wía yàasu yúuwichàacáisi íichawa, imànicaténá walí cayábéeri áibaalípiná wapíchalécáwa. Imáalàidacaalíté imànica walí yáí cayábéerítá, yá càmíta iwàwacutá watuyíacatáni. ²⁵ Quéwa càmítàcá yéewa waicáca yáí cayábéeri watuyíerica siúcade, iná iwàwacutá watuyíaca mamáalàacatani, matuibánáiri iyú, càmíta nacáí waméyáawa watuyíacani.

²⁶ Càita nacáí Espírítu Santo iyúudáca wía, ichàiniadaca wáiwítáise, càmícáiná wáalíawa cayába càníacaalí iwàwacutáaná wasutáca Dios íicha càide iyúwa iwàwacutáaná wáalíacawa. Quéwa Espírítu Santo isutáca walípiná Dios íicha manuíswata. Isutáca walí Dios íicha tãacáisi iyú càmíríca yéewa èeri mìnánáí yáalímá icàlidaca natàcáí iyúwa. ²⁷ Diosca, yáí yáalíerica wawàwa, yáalíá nacáí yéemiaca càníacaalí ímáaná yáí tãacáisi Espírítu Santo icàlidéerica, yácáiná Espírítu Santo isutáca walí Dios íicha càide iyúwa Dios iwàwáaná, wía Dios yéenibeca.

Más que victoriosos

²⁸ Wáalíacawa macáita yáí wachàbáanáca, wía Dios yàasunáica, Dios idéca imàacaca ichàbacawa, iyúudàacaténá wía, yéewanápiná wáyaca càide iyúwa iwàwáaná, wía cáininéeyéica iicáca Dios, Dios imáidéeyéica càide iyúwaté ínáidáanáwa imáidáanápináté wía yàasunáipínáwa. ²⁹ Dios yáalíacatéwa wàwali bàaluitésíwa, yáté ínáidacawa imàacáanápináté wadèniaca waicácanáwawa Dios Iiri iicácanáwa nacáiri, wadèniacaténá nacáí wáiwítáisewa càide iyúwa Dios Iiri íiwítáise yáaná yéewanápiná wabèericani, yáí Iirica, icuèrica wía mantubéeyéica. ³⁰ Wía Dios ínáidéeyéicatéwa iwali quéechatécáwa imàacáanápináté wáyaca càide iyúwa Iiri yáaná, wíacata Dios imáidéeyéicaté yàasunáipínáwa. Wía Dios imáidéeyéicaté yàasunáipínáwa, wíacata nacáí mabáyawanéeyéicaté Dios iicá. Wía Dios iiquéeyéicaté

mabáyawanéeri iyú, wíacata nacái Dios íinídéeyéicatéwa ìwali imàacáanápíná wàyaca cáimiétacanéeri iyú yáapicha chènuniré icànéeyéipíná Dios icamaláná mèlumèluíri iyú.

³¹ ¡Iná péemiacué cayábani, nuénánái! ¡Dios yàcawéeridacáiná wía, iná canácata yáaliméerica imáaláidaca wíal! ³² Dios càmítatè imáisaníaca wáicha líriwa, càmítatè nacái icúa líriwa yúuwichàacáisi íicha, néese Dios íbanùacaté líriwa yéetáanápínátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse. Dios imànicáinaté walí yái cayábéeri manúsiwéerica, ína yéewa wáalíacawa báisíri iyúcani Dios yàanápíná walíni líri yáapichawa, macáita yái wamáapuéerica. ³³ ¡Canácata yáaliméeripíná icháawáaca wabáyawanámi íináwaná ìwali Dios írí, wía Dios yeedéeyéicaté yàasunáipínáwa! Yácáiná idéca mabáyawanáca Dios íicáca wía. ³⁴ ¡Canácata yáaliméeripíná yúucaca wía infierno íriculé wabáyawanámi ìwalíse!, yácáiná Cristo Jesús yéetátacéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse, imíchàacaté nacáíwa yéetácáisi íicha. Yátè yàacawa chènuniré yáawinacaténáwa Dios yéewápuwáise icúacaténá macáita Dios yáapicha. Jesucristo isutáca iyaca Dios íicha walípiná mamáalàacata, itàaníca wawicáu Dios yáapicha. ³⁵ ¡Canácata yáaliméeripíná yeedáca wía Cristo íicha, yái cáininéerica íicáca wía! Ewita wáuwichàacaalíwa, éwita nacái máinícaalí achúmaca wáináidaca wawàwawa, éwita nacái nàuwichàidacaalí wíawa Wáiwacalí ìwalíse weebáidacáiná itàacái, éwita mápícaalí wía manúsiwata, éwita catúulécanácaalí wía, éwita máinícaalí nawàwa namànica walí báawéeri, éwita nanúacaalí wíawa, cáicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Cristo íicha, yái cáininéerica íicáca wía. ³⁶ Aiba profeta icàlidacaté Dios itàacái bàaluité íiméerica càinácaalí Dios yàasu wenàiwicanái yúuwichàanápínátéwa. Iimacaté:

“Mamáalàacata nawàwa nanúaca wía weebáidacáiná pitàacái. Càide iyúwa wenàiwica itécaalí ípirawa oveja alé yàatalé inuéerica píraí, càita nacái nawàwa nanúaca wía”, íimacaté yái profetaca.

³⁷ Quéwa éwita wáuwichàacáanítawa càiri wawàsi ìwalíse, cáicáaníta wamawèniadaca wàacawa macái báawéeri íiwítáaná, cachàiníwanái mamáalàacata nacái wáiwítáise Wáiwacalí Jesucristo ìwaliwa, icháini iyú nacái, iyúudàacáiná wía, yái Wáiwacalí cáininéericaté íicáca wía, yéetáanápínátéwa wáichawalíná. ³⁸ Nùalíacáináwa báisíri iyúcani canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha yái cáininéerica íicáca wía. Ewita wéetácaalíwa, éwita wàyacaalí quiríta nacái, cáicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha. Angelnáí nacái, demonio íiwacanánái nacái càmíta nàalimá needáca wía Dios íicha. Canácata báawéeriquéi yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha, yái báawéerica íyéerica síucade, càita nacái báawéeri íyéeripíná wapíchalécáwa, canácata yáaliméeripíná yeedáca wía Dios íicha. ³⁹ Ewita wàacaalíwa dùlupùta yàasu cáli néré, càita nacái walicúacaalíwa depuúwalé cáli íriculé, cáicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha. ¡Yá canáca áiba wawàsi Dios idàbéericaté yáaliméeripíná yeedáca wía Dios íicha, yái wáalíeríacawa cáinináca íicáca wía íbanùacáinaté Wáiwacalí Cristo Jesús yéetáanápínátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse!

9

Dios ha escogido a Israel

¹ Núa, yeebáidéerica Cristo itàacái, númacuè píri báisíri iyú, càmítacuè nacái nuchìwáida pía. Espíritu Santo imàacacáiná matuúbanáica nuwàwa, ína yéewa nùalíacawa nucàlidacani báisíri iyú. ² Máini catúulécanáca numànica nuwàwawa nuénánái israelitanái ìwaliwa, achúma nacái nuwàwa mamáalàacata nàwali. ³ Máini cáinináca nuicáca nuénánáisiwawa, nùawíría yéénánái, ínátè batéwa nuwàwacaté càmíta Cristo yàasu wenàiwica núa Dios yúuwichàidàanápínátè núa càiripínáta nùalimácaalí nuétácawa nuénánái israelita íichawalínáwa, nuwasàacaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Quéwa càmíta yéewa nuétácawa náichawalíná nabáyawaná ìwalíse, éwita cáininácaaníta nuicáca nía manúsiwata. ⁴ Israel itaquénáinámica nía. Dios yeedácatè nía yàasunáipínáwa íicácaténá nía iyúwa yéenibewa. Bàaluité Dios íyacaté nàacuèsemi icamaláná mèlumèluíri íricuwa. Imànicaté nacái nàapicha wawàsi icúanápínátè nía. Imàacacaté nacái itàacáíwa profeta Moisés írí, yéewacaténá israelitanái yáalíacawa càinácaalítè Dios iwàwáná nàyaaca. Dios yéewáidacaté nía nacái namànicaténá culto nàacaténá Dios icàaluíná. Icàlidacaté nacái nalí cáimiétacanéeri iyúni imànínápínátè nalí cayábéeri manúsiwata. ⁵ Níai israelítaca, níacata wáawírínámi itaquénáinámica. Néesetè Wáiwacalí, yácata israelitanái yàasu Mesías, yái nacuèrinápináca Dios íbanuèricaté nalí. Wáiwacalí yàanàacaté aléi éeri íriculé, yátè imusúaca íicá éeri iyúwa israelitasáiri. Yái Wáiwacalí, yácata Wacuèriná Diosca cachàiníríca náicha canánama, icuèrica nacái macáita, ína wàacuè Wáiwacalí íríwa cayábéeri càiripínáta. Báisíta, amén.

⁶ Quéwa éwita càmicáaníta macáita Israel itaquénáinámi neebáida Dios itàacái, cáicáaníta Dios càmíta yúuca íichawa itàacáíwa icàlidéericaté nalí cáimiétacanéeri iyú, íiméerica imànínápíná nalí cayábéeri. Quéwa càmíta Dios íicá macáita Israel itaquénáinámi iyúwa yàasunáíwa, báisí israelítanáisiwaca, níacáiná abenaméeyéi nénéá càmíta neebáida Jesucristo

itàacái. ⁷ Dios càmita iicá iyúwa yàasunáíwa macáita Abraham itaquénáinámi, yácaíná Dios càì ímacaté Abraham írì: “Nuicápiná iyúwa nùasunáíwa píiri Isaac itaquénáinámi”, càì ímacaté yáí Diosca, éwita Abraham idèniacáanítatè yéenibewa áibanái. ⁸ Iná yéewa wáaliacawa Dios càmita iicá iyúwa yéenibewa macáita Abraham itaquénáinámi, néese níawamita cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios itàacái Dios icalidéericatè Abraham írì cáimiétacanéeri iyú, ímérica Dios imánínápinátè cayábéeri Abraham itaquénáinámi írì. ⁹ Dios icálidacáinátè Abraham írìní cáimiétacanéeri iyú imàacáanápinátè quéenibeca Abraham. Yátè càì Dios ímaca: “Aiba camúpiná numàacápiná quéenibeca píri úara piacawéétúaca Saraca, yá udèniápináca uúriwa”, ímacaté yáí Diosca.

¹⁰ Iyaca áiba wawási nacái: Wáawirimi Abraham írì ípidenéericatè Isaac idèniacatè yéenibewa yàacawéetúa Rebeca yáapichawa. Pucháiba aslanáica níara Isaac yéenibeca. Ibèeri ípidenátè Esaú, iméereri nacái ípidenátè Jacob. ¹¹⁻¹³ Quéwa ípíchawáisetè namusúta naicá èeri, ípíchawáisetè nacái namànica cayábéeri, báawéeri nacái, yátè Dios ímaca Rebeca írì: “Ibèeri íbaidápiná iméereri írìwa”, càitè ímaca yáí Diosca. Càitè nacái profeta itànàcatè tàacáisi nàwali Dios inùmalcuíse. Dios ímacaté: “Cáininácatè nuicáca Jacob, quéwa càmítatè nuedá Esaú nùasu wenàiwicápináwa”, càitè ímaca yáí Diosca. Càita wáaliacawa Dios yeedáca níá yáasu wenàiwicápináwa càide iyúwatè ínáiádanáwa. Yási imáidaca wenàiwica yàasunápináwa quéwa càmita íwalíse yáí namáníríca.

¹⁴ Iná cawàwanáta áibanái ímaca báawacasa Dios íwítáise càmícáiná imáida wenàiwica yàasunápináwa íwalíse yáí namáníríca. ¡Cámíríta! ¹⁵ Dios ímacáinátè profeta Moisés írì: “Nuicápiná napualé cawinácaalí nuwàwéeyéica nuicáca ípualé. Càita nacái catúulécanápiná nuicáca cawinácaalí nuwàwéeyéica nuicáca itúulécaná”, càitè Dios ímaca. ¹⁶ Iná yéewa wáaliacawa Dios càmita iicá wenàiwica ípualé íwalíse yáí nuwàwéerica, íwalíse nacái yáí namáníríca macái nachàini iyúwa. Néese iicáca napualé ínáiáacáinátè imánínápiná nalí cayábéeri. ¹⁷ Càitè nacái bàaluitè Dios ímacaté faraón írì, yáí icuéricatè Egipto yáasu cáli. Dios ímacaté: “Nudéca numàacaca picúaca píasu cáliwa nùasáidacaténá nucháiniwa macái èeri m̀nanái írì numànicaalípiná píri wawási caiyéininéeri. Iná yéewa macái èeri m̀nanái yéemiápiná nuináwaná íwali”, ímacaté yáí Diosca. ¹⁸ Càita wáaliacawa catúulécanáca Dios iicáca cawinácaalí Dios iwàwéeyéica iicáca itúulécaná. Dàalaca nacái imàacaca áibanái íwítáise dàalacaténá nánáiádacawa nawáwalícuísewa.

¹⁹ Cawàwanáta píimaca píináiádacawa píriwa: “Dios imànicáiná càì, íná canáca yéewaná Dios yúuwicháidaca báawéeyéi wenàiwica Dios imàacacáiná namànica nabáyawanáwa”, càì píináiádacawa cawàwanáta. ²⁰ Picá càì píimaca. Wenàiwicacáiná pía meedá, canáca yéewaná písutáca péemiawa Dios cáná yéewa imàni wawási. Péemia comparación: Canacáita càì catùla ímaca írì yáí imáníríca úa: “¿Cáná càì píimànica núa?”, càmita yéewa úuma úái catúaca. ²¹ Yáí imáníríca catùla yáalímá imànica íbái iyúwata iwàwáaná imànicaní. Iná imànica íbái yéená úasíwaná, yéenáta nacái imàni áiba iwàsape iyú.

²² Càita nacái báisiiri iyú Dios yéewa imànica càide iyúwa iwàwáaná. Dios yéewa yúuwicháidaca manuúfwata íchàini manuúri iyúwa macáita wenàiwica Dios ínáiáidéeyéicatéwa yúuwicháidáanápiná níá, cawinácaalí imàniyéica íbáyawanáwa. Dios idéca lídenlaca yáí namánínáca nabáyawanáwa déecuúri iyú. ²³ Càita nacái Dios imànica yeedácaténá wía yàasunápináwa. Dios ínáiáidacatéwa catúulécanáanápinátè iicáca wía, imánínápinátè nacái walí cayábéeri manuúfwata. Ínáiáidacatè nacáíwa imàacáanápiná wiyaca cáimiétacanéeri iyú yáapicha chènunirè icamaláná mèlumèluúri írìcu. Càì imànica walí yàasáidacaténá íwítáise cachàiníríwa macái wenàiwica írì. ²⁴ Iná Dios idéca imáidaca wía yàasunápináwa, abénaméeyéi wéenanái wía judíoca, abénaméeyéi nacái càmíyíyè judío. ²⁵ Càitè nacái profeta Oseas itànàcatè tàacáisi bàaluitè Dios inùmalcuíse. Dios ímacaté:

“Áibanái càmíyíyèitè nucuà bàaluitè, nucuápiná níawa áibaalípiná. Nía nacái càmíyíyéica áibanái iwàwa bàaluitè, cáininápináca nuicáca níawa.

²⁶ Alé núumacatalécatè nalí: ‘Càmíyícué pía nùasu wenàiwica’, alé núumápináca nàwaliwa nuénibeca níá, núa cáuri Diosca”, ímacaté yáí Diosca.

²⁷ Bàaluitè profeta Isaías ímacaté israelitanái íwali: “Ewita manùbéeyéicáaníta níái Israel itaquénáinámica càide iyúwa càina imulúí, càicáaníta càmíyíyèipíná manùba níá Dios iwasèeyéipíná yáasu yúuwicháacáisi íchawa. ²⁸ Yácaíná Wacuèriná Dios imánínápiná mesúnámáita macáita càide iyúwatè ímáaná imánínápinátè cháì èeri írìcu”, càitè ímaca yáí Isaíasca. ²⁹ Càitè nacái profeta Isaías ímaca bàaluitè:

“Wacuèriná Dios, cachàinírí náicha canánama, càmicalítè íchàiniada wéeniibe yéetácáisi íchatá, wía israelitaca, yátè càica wíatáde iyúwa pucháiba yàcalémi Sodoma, Gomorra nacái, Dios imàaláidéeyéicatè nabáyawaná íwalísewa”, càitè ímaca yáí profeta Isaías.

³⁰ Péemiacué cayábani. Abénaméeyéi càmíyíéi judío, càmíyíéicaté nacái icutá Dios cayááanápíná iicáca nía, mabáyawanáca Dios iicáca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo. ³¹ Quéwa, israelitanái càmítaté càì namànica. Nadèniacaté tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuise icàlidéerica càinàcaalíté israelitanái iwàwacutáanà nàyaca machacànirí iyú Dios iicápiná. Néese máiníté nàalimáidaca namànica macáita cayábéeri iyú càide iyúwa yáí tàacáisi ímáaná, náimacáináté mabáyawanáca Dios iicáca nía iwálise yáí cayábéerica namàniríicaté. Quéwa càmítaté mabáyawaná Dios iicáca nía. ³² Nucàlidacué píriní siúcade cáná yéewa càmíta mabáyawaná Dios iicáca nía: Nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca nía iwálise yáí namànínáca cayábéeri iyú càide iyúwa profeta Moisés ichùllanáté nàawirináimi. Càmita nawàwa cayábaca Dios iicáca nía iwálisecáita yáí neebáidáanaca Dios. Iná yéewa nacaláacawa Dios ícha Jesucristo iwálise, báawacáiná naicáca Cristo yéetáanáwa cruz iwali. Càita Jesucristo iyaca nalí siúcade iyúwa manuírí íba wenàiwica yúuwèeriwa iwéré cáiwírí iyú. ³³ Càité nacái áiba profeta itànàacaté tàacáisi bàaluité Dios inùmalicuise Jesucristo iwali. Yáí Jesucristo caicanide iyúwa manuírí íba. Dios ímacaté:

“Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí cayábéeri íba manuírí idàbacaténá imànica capíi dàalanama, càita nacái nubànùapíná abéeri wenàiwica israelitanái íríwa nacuèrinápíná máinírí cayábaca, níara iyéeyéica Jerusalén iyacàlená írìcu, áibaalí ípidenacatalé Sión. Quéwa abénaméeyéi néená càmítapíná neebáida itàcái, calúwa nacái naicápinácani. Quéwa abénaméeyéi néená neebáidapíná itàcái, Iná càmíta achúma nawàwa neebáidáanà iwálisewa, yácáiná Dios imànipíná nalíwa macáita càide iyúwaté ímáaná nalí”, ímacaté yáí Diosca.

10

¹ Píacué nuénánáca, máiní nuwàwaca Jesucristo iwasàaca israelitanái Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Iná nusutáca Dios ícha nalípiná mamáalàacata neebáidáanápíná. ² Nùalimá nucàlidaca nàwali yáí cayábéerica: Níái israelitaca máiní nawàwaca náaca abéerita Dios icàaluíná, quéwa càmíta náaliáwa cayába càinàcaalí Dios iwàwáanà. ³ Càmita nawàwa neebáidaca Cristo yéetácatéwa yéewanápíná mabáyawanáca Dios iicáca nía. Nawàwaca meedá namànica nachàini iyúwani, cayááanápínáca Dios iicáca nía iwálise yáí cayábéerica namàniríca. Càmita nawàwa neebáidaca Cristo càide iyúwa Dios iwàwáanà, yéewanápíná mabáyawanáca Dios iicáca nía. ⁴ Abéericata Cristo yáí yáaliméerica imànica macáita càide iyúwa Dios itàcái ímáaná profeta Moisés itànèericaté. Iná yéewa macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo itàcái, mabáyawanáca Dios iicáca nía.

⁵ Bàaluité profeta Moisés itànàacaté càinàcaalí wenàiwica nàalimáanà nàyaca machacànirí iyú namànicaalí macáita càide iyúwa Dios itàcái ímáaná Moisés itànèericaté. Moisés ímacaté: “Cawinácaalí wenàiwica imàniríca macáita càide iyúwa Dios ichùllanà, yácata iyéeripíná casíimáiri iyú”, càité ímaca. ⁶ Quéwa mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo. Dios itàcái profeta Moisés itànèericaté ímaca: “Picá càì píináidaca: ‘Canácata yáaliméeripíná íríacawa chènuniré’”, càité ímaca Moisés. Yáí tàacáisi ímáanáca càmíta iwàwacutá weedáca Cristo chènuníse iyúudàacaténá wía. ⁷ Moisés ímacaté nacái: “Picá nacái píináidaca: ‘Canácata yáaliméeripíná írìcúacawa yéetéeyéimiwa yèewiré’”, càité ímaca Moisés. Yáí tàacáisi ímáanáca càmíta iwàwacutá weedáca Cristo yéetácaté ícha iyúudàacaténá wía. Càmita iwàwacutá wamànica càiri càulenáca wawàsi yéewanápíná mabáyawanáca Dios iicáca wía. ⁸ Péemla Dios itàcái ímèerica: “Yáí tàacáisi iyaca mawíenita píri píinàmalicu, píwàwalicu nacái”, càì ímaca Dios itàcái. Yácata tàacáisi wacàlidéerica ímèerica iwàwacutáanà weebáidaca Jesucristo, yéewanápíná mabáyawanáca Dios iicáca wía. ⁹ Picàlidacawa áibanái írí Jesús iináwaná iwali Wacuèriná Dioscani, peebáidacaalí nacái píwàwalicuisewa Dios imicháidacaté Jesús yéetácaté ícha, yásí Jesucristo iwasàaca píawa Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. ¹⁰ Weebáidacaalí wawàwalicuisewa, yásí mabáyawanáca Dios iicáca wía. Càita nacái wacàlidacaalí áibanái írí waináwanáwa weebáidaca Jesucristo itàcái Wacuèriná Dioscani, yásí iwasàaca wía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha.

¹¹ Áiba profeta itànàacaté Dios itàcái icàlidéerica tàacáisi Wáiwacali Cristo iwali: “Cawinácaalí yeebáidéeyéica itàcái, càmíta achúma nawàwa neebáidáanà iwálisewa, yácáiná Dios imànipíná nalí macáita càide iyúwaté ímáaná nalí”, càì ímaca Dios itàcái. ¹² Càinínáca Dios iicáca wía abédanamata, judíocaalí wía, càmicaalí judío wía nacái wadèniacáinà abéerita Wáiwacaliwa, macáita wía yeebáidéeyéica Wáiwacali Cristo itàcáiwa. Wáiwacali imàni nacái cayábéeri manuísíwata nalí macáita yèeyéica icàaluíná. ¹³ Càicáináté áiba profeta itànàaca Dios itàcái Wáiwacali Cristo iwali: “Macáita cawinácaalí isutéeyéica Wáiwacali ícha iicáanápíná napualé, yá Wáiwacali iwasàapínáca níawa Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha”, ímacaté yáí profetaca. ¹⁴ Iná yéewa wáaliacawa iwàwacutáanà wàaca wacàlidaca Wáiwacali iináwaná iwali áibanái wenàiwica írí, càmícáinà nàalimá nasutáca ícha iicáanápíná napualé, yáí càmíricáwaca neebáida itàcái. Càmita nacái nàalimá neebáidaca iwali yáí càmíricáwaca

néemiã iináwaná ìwali. Càmita nacáí náalimá néemiãca iináwaná ìwali canácaalí áibanáí icàlìdèyéyípiná nàlì itàacáí. ¹⁵ Càmita nacáí wenàiwicanáí yàa icàlìdaca nàlì itàacáí càmicaalí áibanáí ibànùã nía. Càitè profeta itànàca Dios itàacáí bàaluitè: “¡Máiní casímáica waicáca nàanànanáca wàatalé, níái itèyéyèica walí cayábèeri tàacáisi!” càitè ìmaca. ¹⁶ Quéwa càmita neebáida Jesucristo itàacáí iwasácaténá nía Dios yàasu yùuwicháacáisi fícha. Càitè profeta Isaías itànàcaté Dios itàacáí bàaluitè. Ìmacatè: “Wáiwacali, canácata yeebáidèerica walí wàasu tàacáisi, yáí wacàlìdèerica nàlì pinùmaliçuise”, càitè ìmaca yáí Isaíasca. ¹⁷ Iná yéewa wáaliacawa iwàwacutá wenàiwicanáí yéemiãca áiba icàlìdaca nàlì Cristo itàacáí yéewacaténá neebáidaca Cristo. ¹⁸ Quéwa nusutáca nuémiãwa: ¿Cawàwanáta càmitatè néemiã Dios itàacáí, yáí tàacáisi icàlìdèerica Dios iináwaná ìwali? ¡Báisiãta, nadèerica néemiãquèera! Yácáinã Dios itàacáí áiba profeta itànèericatè ìmaca:

“Macáí èeri mìnánáí àta alénácaalí nàyaca cháí èeri írìcu náalíacawa iyaca abèeri Dios, naicácáinã macáita wawàsi Dios idábèericatè cháí èeri írìcu, capíralèeri cáli ìnata nacáí”,

càitè ìmaca yáí profetaca. ¹⁹ Yá nuèpùã nusutáca nuémiãwa àniwa: ¿Càmítasica israelitanáí yáalíatèwa Dios yeedáanápínatè càmiyíyè israelita yàasunáipínáwa? Báisiãta, nadèerica néemiãquèera, yácáinã profeta Moisés itànàcaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios ìmacatè:

“Píacuè israelitaca, piicápinácuè numànica cayábèeri càmiyíyè israelita írì, yásí máinícuè báawaca píináidacawa, calúacuèca nacáí piicáca nía, níái piyúunáidèyéyèicuèca càmiyíyèca yáalimá yáalíacawa Dios ìwali”,

ìmacatè yáí Moisésca. ²⁰ Néese càmitatè cáalu profeta Isaías, yá itànàcaté càiri tàacáisica àniwa Dios inùmaliçuise. Dios ìmacatè:

“Nudéca numáacaca náalíacawa nùwali, níara càmiyíyèca israelitaca, càmiyíyècatè iwàwa yáalíacawa nùwali. Nudéca nacáí núsáidaca nuíwitáise cachàiníriwa nàlì, níara càmiyíyècatè isutá yéemiãwa nuináwaná ìwali”,

càitè ìmaca yáí Diosca, càmiyíyè israelita ìwali. ²¹ Isaías itànàcaté Dios itàacáí nacáí israelitanáí ìwali. Dios ìmacatè: “Mamáalàacata núalimáidacatè nuwènúadaca náiwitáise báawèeri fícha, níái israelitaca càmiyíyèca yeebáida nutàacáí, càmiyíyè nacáí iwàwa nucùaca nía”, ìmacatè yáí Diosca.

11

El Israel escogido

¹ Iná cawàwanáta áibanáí iyúunáidaca Dios idéca yúucaca fíchawa yàasu wenàiwicawa cáininèyéyèica Dios iicáca, níái israelitaca. ¡Càmírìta!, núacáinã nacáí israelitaca núa, Abraham itaquèrinámi, Benjamín yàawiria yéénaca núa. ² Bàaluitésíwa Dios yeedáca israelitanáí yàasu wenàiwicanáipínáwa, yá siúcade càmita yúuca fíchawa nía. Píalíacuèwa cáinácaalí Dios itàacáí icàlìdàanã profeta Elias iwalitè. Elias isutácatè Dios fícha, yátè Elias icháawáaca israelitanáí iináwaná ìwali Dios írì. Elias ìmacatè Dios írì: ³ “Nuíwacali, israelitanáí nadéca nanúaca piãsu profetanáí, nadéca namáaláidaca piãsu altar canánama, nàawirinámi náacatalécatè picàaluíná. Abèericata núa iyaca quiríta. Nawàwata nacáí quéwa nanúaca núa”, ìmacatè yáí Elíasca. ⁴ Quéwa Dios ìmacatè Elias írì: “Nudéca nucùaca nía báawèeri fícha, núaasu wenàiwicawa israelitanáí siete mil namanùbaca asianáí càmiyíyèca yàa cuwáisiãri Baal yéenáíwaná icàaluíná”, ìmacatè yáí Diosca. ⁵ Càita nacáí siúcade nàyaca mamáalàacata máisiãbawanáita israelitanáí Dios yeedéyèica yàasunáipínáwa ìnàidacáinátèwa imànínápiná nàlì cayábèeri mawèníri iyú. ⁶ Dios càmita yeedá nía yàasunáipínáwa ìwalíse yáí cayábèerica namànírìca írìpiná nachàini iyúwa. Néese Dios yeedáca nía yàasu wenàiwicapínáwa iwàwacáinã imànica nàlì cayábèeri mawèníri iyú. Dios imànicatè nàlì cayábèeri mawèníri iyú yeedácaalitè nía yàasunáipínáwa, èwita càmicáanitatè namàni cayábèeri.

⁷ Iná cáica nàyaca: Madècanã israelitanáí nawàwacatè Dios iicáca nía mabáyawanèeri iyú, quéwa Dios càmitatè càì imàni. Néese abènaméyèyè israelitanáí Dios ìnàidèyéyèicatèwa yeedáanápínatè nía yàasunáipínáwa, mabáyawanáca Dios iicáca nía. Quéwa áibanáca, dàalacatè Dios imàacaca náiwitáise dàalacaténá nàináidacawa, càulenacatènatè neebáidacani, níái càmiyíyèca iwàwa yeebáidaca Dios itàacáí. ⁸ Càitè nacáí profetanáí itànàca Dios itàacáí israelitanáí ìwali. Náimacatè: “Dios imàacacatè dàalaca náiwitáise, dàalacaténá nàináidacawa, càmiyíyèpiná yáalíca yéemiãca cáinácaalí báisiãri tàacáisi ìmáanã. Càita nacáí nía siúcade. Péemiãcuè comparaciòn: Càica níade iyúwa wenàiwica idènièyèica ituíwa càmiãri náalimá naicáidaca iyú, idènièyèica nacáí yúuwíwa càmiãri náalimá néemiãca iyú”, càitè náimaca níái profetaca. ⁹ Rey David itànàcatè nacáí Dios itàacáí israelitanáí ìwali. Ìmacatè:

“Nàasu cayábèeri yàacási, cawèníri wawàsi nacáí ichwáidapíná nía, nayúunáidacaténã cayábaca náapícha Dios. Néese, ráunamáita Dios yúuwicháidapíná nía nabáyawaná ìwalísewa.

¹⁰ Cãipinãca níade iyúwa matuíyéi, cãmíciná náalíawa Dios yúuwichàidáanãpiná níawa. Dios imãacapínã báawéeri yúuwãcawa nãwali, yã nãuwichãapínãcawa mamãalãacata”, cãitê ímãca yãí Dios itãacãica.

La salvación de los no judíos

¹¹ Inã cawãwanãta áibanãí iyúunãidaca Dios idêca yúucaca íchawa judíonãí cãiripinãta nabáyawanã íwallise, yãí cãmínãca neebãida Jesús itãacãí. ¡Cãmírira! Dios cãmítatê imãca naméerãacawa yúucacatênã íchawa nã meedã cãiripinãta. Néese Dios iwãwacatê cãmíyêí judío yeebãidaca Jesús itãacãí yéewanãpinã judíonãí íicãca cãinácaalí cãmíyêí judío nãyãaná casímãiri iyú Dios yãapicha, yéewacatênã judíonãí iwênúadaca íiwitãisewa neebãidacatênã nacãí Jesucristo itãacãí. ¹² Cãmítatê judíonãí yeebãida Cristo itãacãí, Inã Dios idêca imãacaca cãmíyêí judío yeebãidaca. Cãita cãmíyêí judío nadêca nãanáca cayãbéeri wawãsi cãmícinã judíonãí yeebãida Cristo itãacãí. Inã yéewa wãalíacawa Dios imãnínãpinã mãíní cayãbéeri cachãiniwanãí macãí èeri mãnanãí iri judíonãí iwênúadapínãcaalí íiwitãisewa Dios irípinã ániwa yéewacatênã manúbéeyêí neebãidaca Cristo itãacãí.

¹³ Quêwa siúcade nuwãwacuê nucãlidaca pirí wawãsi, píacuê cãmíyêica judío. Dios idêca ibãnúaca nã nucãlidacatênã itãacãí cãmíyêí judío iri, inã mãíní cawênica nuicãca yãí nuíbaidalécawa, nuwãwaca nacãí nuíbaidaca Dios irípinã cachãiníri iyú. ¹⁴ Nuwãwaca nuenãnãí judíonãí íicãca cãinácaalícuê piyãaná casímãiri iyú Dios yãapicha, yéewacatênã nawãwaca neebãidaca Cristo itãacãí cãide iyúwacuê peebãidãaná. Cãita cawãwanãta núalimã nuwênúadaca nãíwítãise Cristo irípinã iwasãacatênã nã Dios yãasu yúuwichãacãisi ícha. ¹⁵ Dios idêca iwênúacawa judíonãí ícha cãmícinãtê nawãwa neebãidaca Cristo itãacãí, inã siúcade yãalimã cayãbaca Dios macãí èeri mãnanãí yãapicha. Inã yéewa wãalíacawa Dios imãnínãpinã mãíní cayãbéeri cachãiniwanãí mamãalãacata macãí èeri mãnanãí iri judíonãí nawênúadacaalípinã nãíwítãisewa Dios irípinã ániwa. ¡Yãsi mãínípinã cayãbaca walíni cãide iyú wenãiwica ícãúacacãliwa yéetãcãisi ícha! ¹⁶ Péemiãcuê comparãcion: Judíonãí imãnicãalí idãbãanéeri pan ofrenda pinã namãacacatênãni Dios iri sacerdotenãí iyãapínã, yãsi Dios yãasucani, yãí idãbãanéeri panca namãníríca íbesi ícha panpinã. Dios yãasucãinãni, yãí idãbãanéerica panca, inã Dios yãasuca yãí íbesica macãirita. Cãita nacãí wamãacacãalí ãicu ipichu ofrenda iyú Dios iri, yãsi Dios yãasuca nacãí ãicu yãanaca canãnã. Yãí comparãcionca ímãanáca cãicanide iyúwa judíonãí yãawirinãimi. Dios yãasu wenãiwicacatê nã idãbãanéeyêicatê, inã yéewa wãalíacawa áibaalípinã Dios yãasu wenãiwicapínãca nacãí nataquênãinãmi, nãíi judíoca.

¹⁷ Péemiãcuê áiba comparãcion: Dios íicãca yãasu wenãiwicawa cãide iyúwa olivo yéetanã. Quêechatécãwa yãasu wenãiwicaca nãíi judíoca. Néesetê abenaméeyêí néenã nawênúadaca nãíwítãisewa Dios ícha. Inãtê cãmítã quirínãma Dios yãasu wenãiwica nã, cãide iyúwa wawichúacaalí báawéeri yãanami olivo yéetanã ícha. Néese Dios imãíadacatê píã, píã cãmíríca judío yãasu wenãiwicacatênã píã judíonãí yãamírícubãã, cãide iyúwa wachãnãidacaalí áiba íiwítãaná olivo yãanata ãnalimãisêerica idãbãanéeri yãanamica yãamírículê cãyacanãcatênãni olivo yéetanã íwali. Yãí yãanaca ãnalimãisêeri wachãnãidêerica olivo yéetanã íwali ímãanáca cãicanide iyúwa píã, píã cãmíríca judío yeebãidêerica Cristo itãacãí, yéewacatênã Dios yãasu wenãiwicaca píã, cãide iyúwatê judíonãí iyãaná quêechatécãwa. ¹⁸ Picã cãmímacãí píicãca píawawa nãíca nãíi Dios yãasu wenãiwica idãbãanéeyêimica, nãíi judíoca. Piyúunãidacaalí cayãbaca píã judíonãí ícha, néese píwãwali cãmítã yéewa cachãinica píã Dios yãasu wenãiwica idãbãanéeyêí ícha, nãra judíonãí yãawirinãimi yeebãidêeyêicatê Dios itãacãí bãaluitê, cãide iyúwa ãicu yãana cãmínã yéewa cãiyacanãni íchãini iyúwa méetãuculê ãicu ipichu ícha.

¹⁹ Cawãwanãta cãí píimaca: “Quêwa Dios iwichúacatê idãbãanéeri yãanami ichãnãidacatênã nã olivo yéetanã íwali. Cãita Dios imãacaca yãasu wenãiwicaca nã, inã cayãbéerica nã judíonãí ícha”, cãí píwãwa píimaca cawãwanãta. ²⁰ Cayãba, nuenãsãiri, picã cãí píinãidacawa. Píwãwalí Dios yúucacatê íchawa nã cãmíyêicatê yeebãida itãacãí, idêca nacãí imãacaca yãasu wenãiwicaca píã peebãidacãiná Jesucristo, cãide iyúwa wawichúacaalí báawéeri yãanami olivo yéetanã ícha wachãnãidacatênã áiba íiwítãaná olivo yãana ãicu íwali. Cãitê Dios imãnica pirí cayãbéeri, inã picã cachãini píicãca píawawa judíonãí ícha, néese píaca Dios ícãalunínã, picã píchawa cayãba nacãí, ípichãnã píimãnica píbáyawanãwa. ²¹ Cãmícinãtê Dios imãaca iwãwawa nabáyawanã ícha nãíi idãbãanéeyêimica yãanaca, nãíi judíoca cãmíyêica yeebãida Cristo itãacãí. Inã yéewa wãalíacawa cãmítã imãacapínã iwãwawa píbáyawanã ícha píimãnicãalí píbáyawanãwa mamãalãacata cãide iyúwatê judíonãí imãnínã. ²² Inã píinãidawa cayãba Dios íwali mãíníri cayãbaca íwítãise, quêwa mãíníri cachãinica íwítãise nacãí. Dios imãnicatê cachãini nalí ícaléeyêicatêwa Dios ícha nabáyawanã íwalíisewa, néese imãnicatê pirí cayãbéeri. Quêwa iwãwacutã peebãidaca itãacãí mamãalãacata, píwênúadacatênã píiwítãisewa píbáyawanã íchawa. Cãmícaalí cãí píimãni, yãsi yúuca íchawa píã cãide iyúwa wawichúacaalí báawéeri yãanami olivo yéetanã ícha. ²³ Quêwa judíonãí nawênúadacaalí

náiwitáisewa neebáidacaténá Cristo itàacái, yási Dios yàasu wenàiwicaca nía àniwa, càide iyúwa wachanàidacaalí olivo yàanamí àniwa olivo yéetaná iwali wàlisàì iyú, cachàinírícáiná Dios imànicaténá càì. ²⁴ Péemla comparación: Wáalimá wamànica càulenéeri wawàsi wachanàidáná ànalimáiseeri àicu yàana cayábéeri olivo yéetaná iwali idàwinàacaténáwa, íná yéewa wáalíacawa càmirica máini càulenáca wachanàidaca olivo yàanamísiwa olivo yéetaná iwali, yá yàanamica wawichuèricatè olivo yéetaná ícha. Càita nacái Dios imànica: Dios imàacacatè yàasu wenàiwicaca pía, éwita càmicáánita judío pía, íná yéewa wáalíacawa imàcánápiná yàasu wenàiwicapíná nía àniwa níái judíoca, neebáidacaalí Cristo itàacái, idàbàanéeyéicáinaté Dios yàasu wenàiwicaca nía bàaluité.

La salvación final de los de Israel

²⁵ Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa wawàsi ibàacanéeri iwali ipíchanacué máini cáimacáica píicáca plawawa israelitanái ícha. Dios idéca imàacaca dàalaca náiwitáise achúma èerita, níái ísraelitaca. Càipíná ísraelitanái iyaca àta macáita càmiyéi judío néená neebáidacataléta Jesucristo itàacái, macáita càmiyéi judío Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa. ²⁶ Idécánámi càì ichàbacawa, yási Dios iwasàapíná Israel itaquénáinámi canánama Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Càica wáalíacawa bàaluitécáiná profetanái itànàacatè tàacáisi Dios inùmalicúse. Càitè Dios íimaca:

“Yái iwasèeripínáca ísraelitanái yàanàpiná Sión iyacàlená néeseewa. Yá iwènúadapíná náiwitáise nabáyawaná íchawa, níái Jacob itaquénáinámica.

²⁷ Càipíná numànica nalíwa machacàníiri iyúni càide iyúwaté numànínáté wawàsi nàawirinámi yáapícha, numàacánápináté nuwàwawa nabáyawaná ícha”, íimacatè yái Diosca.

²⁸ Siúcade manùbéeyéi judío yéená càmitàacáwa neebáida yái tàacáisi icàlidéerica Jesucristo iwàwaca iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, íná Dios iicáca judionái iyúwa yúuwidenáíwa. Nàuwidecatè namànica Dios, néeseté píacué càmiyéica judío pidàbacatécué péemlaca Dios itàacái peebáidacaténacué nàamirícubàa. Quéwa cáinínaca Dios iicáca judionái mamáalàacata imàncáinaté wawàsi nàawirinámi yáapícha yeedánápináté nía yàasunáipínáwa. ²⁹ Cáinínaca Dios iicáca judionái mamáalàacata càmicáiná Dios yèepùadapíná náichawa yái cayábéeri wawàsica imànírícátè nàawirinámi yáapícha, càmita nacái Dios yúucapíná íchawa nía, níái wenàiwica Dios imáidéeyéicatè yàasunáipínáwa. ³⁰ Bàaluité càmitacué píamàni càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Quéwa siúcade càmicáiná judionái imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná catúulécanáca Dios iicácuéca pía, píacué càmiyéica judío. ³¹ Càide iyúwacué càmináté píamàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, càita nacái siúcade judionái càmita namàni càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa Dios iicáanacué pípalé càmicáinaté judionái yeebáida, càita nacái Dios iicápiná judionái ipualé àniwa. ³² Dios iicápiná judionái ipualé Dioscáiná idéca cabáyawanáca iicáca macái wenàiwica íiwitáaná, yéewanápiná Dios iicáca macái wenàiwicanái ipualé abédanamata.

³³ ¡Máini manuúsiwata Dios iicáca wenàiwicanái ipualé, imànicaténá nalí cayábéeri manuúsiwata! ¡Máiníri cáalíacáicani áibanái ícha canánama yái Diosca! ¡Máini nacái yáalíacawa macái wawàsi iwali! Canácata yáaliméerica yáalíacawa macáita wawàsi Dios íináidéericawa iwali; càita nacái canácata yáalíericawa cayába Dios íiwitáise iwali macáisiwata. ³⁴ Càitè áiba profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: “Canácata yáaliméerica yáalíacawa cayába càinàcaalí Wacuèriná Dios íináidáanáwa. Canácata nacái yáaliméerica yáalàaca Dios. ³⁵ Macáita yái Dios idènièrica, càmitatè áibanái yàaca írini, íná Dios càmita imawènia áibanái ícha wawàsi, càmita nacái iwàwacutá ipáyaidaca íchawa imawèniacálewa”, íimacatè yái profetaca. ³⁶ Canácata cachàiníríca Dios ícha, Dios idàbacáinaté macáita wawàsi, yá nacái Dios icúaca macáitani, yá nacái macáita yái iyéerica, iyaca Dios íríná. ¡Iná wàacué Dios írì cayábéeri càiripínáta! Báisita, amén.

12

La vida consagrada a Dios

¹ Píacué nuénánáica, Dios idéca iicáca wapualé manuúsiwata imànicaténá walí cayábéeri, íná nùlàacué pía manuúsiwata pímacánápinacué plawawa Dios írì iyúwa càuri ofrenda, mabáyawanéeri nacái, casímáiri nacái Dios iicáca. Yácata báisiiri culto Dios iwàwéericúca pímaníca írì, placaténacué Dios icàaluíná cáiwitáiseeri iyú. ² Píacué quirínama píyaca càide iyúwa èeri mìnánái iyáaná siúcade, níái càmiyéica yáalíawa Dios iwali. Néese píwènúadacué yái píináidáanáca yéewacaténacué píyaca píiwitáise wàlisàì yáapíchawa, yéewanápinacué nacái píalíacawa Dios íiwitáise iwali, càinàcaalí Dios iwàwáanacué pímaníca cayábéeri, mabáyawanéeri iyú, casímáiríca Dios iicáca.

³ Dios idéca imànica nulí cayábéeri mawèñiri iyú imàacáanápíná nuíbaidaca irípiná. Ichùullaca núa nùlànápínacué pia. Iná nùmacué pirí: Picácué máini cachàini picáca piawawa càmicaalcué máini cachàini pia. Néese, iwàwacutácué pínáidacawa piwaliwa cáiwitáiséeri iyú. Picácué píalimáida pimànica áiba píibaidacaléwa Dios irípiná càmicaali Dios imàaca pirí càiri chàinisi píibaidacaténá cà. Néese pimànicué píibaidacaléwa Dios irípiná, yáí líbaidacalési Dios imàaquéericuéca pirí càiri chàinisi pimànicaténáni, yáí chàinisi Dios imàaquéericatécué pirí idàbacaalítécué peebáidaca itàacái. ⁴ Péemlàcué comparaciòn: Abéericata yáí waináca, quéwa wadèniaca wàwaliséeriwa madécaná. Iya nacái wáiwita, wacáapi nacái, wàabàli nacái, wàuwi nacái, watuí nacái. Macái wàwaliséeri imanùbaca nadèniaca náibaidacaléwa méetàucunamata náichawáaca. ⁵ Càita nacái wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Ewita manùbéeyéicáníta wía, càicáaníta wàyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica Cristo ichàini iyú. Yá waicáyacacawa càide iyúwa abémisana, càide iyúwa wainá idèniáná iwáliséeriwa madécaná quéwa abéericata yáí waináca.

⁶ Dios imàacacaté walí chàinisi wáalimáwanama méetàucunamata wáichawáaca càide iyúwa iwàwáaná imàacaca walini. Iná iwàwacutá wamànica cayábéeri walíwáaca wayúudàayacacaténáwa, wáibaidàanápíná Dios irí càide iyúwa Dios imàacáanaté walí chàinisi. Wadèniacaali chàinisi Dios néeséeri wacálidacaténá tàacáisi inùmallicúise, yásí iwàwacutá wacálidaca tàacáisi inùmallicúise càide iyúwa Dios imàacáaná wáallacani. ⁷ Wadèniacaali chàinisi Dios néeséeri wayúudàacaténá áibanái, yásí iwàwacutá wayúudàaca nía cayábéeri iyú. Cawinácaali wéenáca Dios imàaquéericaté irí chàinisi yéewáidacaténá áibanái wenàiwica Dios itàacái iyú, iwàwacutá yéewáidaca nía cachàiníri iyú. ⁸ Cawinácaali wéenáca Dios imàaquéericaté irí chàinisi yáalànápíná áibanái ichàiniadacaténá nawáwa, iwàwacutá imchàidaca áibanái íiwitáise mamáalàacata. Cawinácaali wéenáca yèrica cawèñiri iyúudàacaténá áibanái, iwàwacutá càmirica canùmasée yàasu ofrenda iwaliwa. Cawinácaali wéenáca icuèrica wía icùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá icùaca wía cáalacáiri iyú. Cawinácaali wéenáca Dios imàaquéericaté irí chàinisi íicacaténá catúulécanéeyéi ipualé iyúudàanápíná nía, iwàwacutá iyúudàaca nía casímáiri iyú.

Deberes de la vida cristiana

⁹ Cáininácué piicáyacacawa báisiri iyú. Pimàacacué píichawa píiwitáise báawéeriwa. Pimànicué mamáalàacata abéerita yáí cayábéerica. ¹⁰ Iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa iyúwa abémisana. Iwàwacutácué piicáyacacawa iyúwa cachàiniyíei íichawáaca, cáimiétaquéri iyú nacái.

¹¹ Cachàinicué píiwitáise, picácué inu pia. Píibaidacué Wáiwacali irípiná cachàiníri iyú macái pichàini iyúwa.

¹² Piyanídacuéwa casímáiri iyú wacùacáinácué wàyáanápíná càiripináta Dios yáapicha. Píideniacué piùwichàanáwa matuñbanáiri iyúni piùwichàacaallicuéwa Wáiwacali irípiná peebáidacáinácué itàacái. Picácué piméyáawa písutáca piawawa Dios íicha mamáalàacata.

¹³ Piyúudàacué wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái. Pimàacacué nalí yáí namáapuèrica. Pitàidacué cayába cawinácaallicué ipáchiyéyica pia, níai yeebáidéeyéica Jesucristo, peedácaténácué píataléwa nía.

¹⁴ Áibanácaali imànicué pirí báawéeri, písutácué nalí Dios imànínápíná nalí cayábéeri. Picácué písutá Dios íicha yúuwichàidàanápíná nía.

¹⁵ Casímáicué piwáwa náapicha cawinácaali casíméeyéica iwàwa. Piacawéeridacué nacái cawinácaali achúméeyéica iwàwa.

¹⁶ Abédanamacué píiwitáise píapichawáaca. Picácué cachàini piicáca piawawa áibanái íicha, néese piacawéeridacué wenàiwica càmiyéyica cachàini áibanái íicha canánama. Picácué pínáidaca máini cáalacáica pia áibanái íicha.

¹⁷ Áibanácaali imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni nalí báawéeri píipuináwa. Piyacué machacàníri iyú macái wenàiwica íicápiná. ¹⁸ Pimànicué píalimáanata piyacaténá matuñbanáiri iyú áibanái yáapicha macáita. ¹⁹ Piacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, áibanácaali imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni nalí báawéeri píipuináwa, néese, pimàacacué Dios yúuwichàidaca nía. Càité áiba profeta itanàaca tàacáisi bàaluité Dios inùmallicúise. Dios íimacaté: “Núacata yáí yúuwichàidéeripínaca wenàiwica nabáyawaná iwálisewa, yásí nùaca nawèniwa, macáita imàníyéyica báawéeri áibanái irí”, íimacaté yáí Diosca. ²⁰ Càité nacái Dios íimaca: “Máapicaali piùwide, pia iyápiná. Macalacaali iwàwa, pia íira úni. Pimànicaali irí càí cayábéeri, yásí báicani íbayawaná iwaliwa, yáí yúuwidèenaca imànica pia”, íimacaté yáí Diosca. ²¹ Picácué piwàwali yáí báawéerica imàníricatécué pirí, ípíchaná imawèniadacuéca píiwitáise cayábéeri. Picácué pimàni irí báawéeri àniwa píipuináwa. Néese pimànicué irí cayábéeri pimawèniadacaténá íiwitáise báawéeri, piacawéeridacaténácué pimànicanani.

13

¹ Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutácué macái peebáidaca nataacái níai icuèyéicuéca piasu cáli, Dioscáiná idéca yàaca nachàini nacùanápínacué piasu cáli, idéca nacái Dios imàacaca nacùaca wenàiwica. ² Iná cawinácaalí càmíiyéica yeebáida yàasu cáli icuèrinánái itàacáíwa, nàuwidaca namànica Dios yái imàaquéerica nàasu cáli icuèrinánái icùaca wenàiwica. Néese cawinácaalí càmíiyéica còi yeebáida, nàuwichàapínacawa. ³ Níai icuèyéica wàasu cáli càmíta nàya nacalùadacaténá wenàiwica imàníiyéica cayábéeri, néese nàyaca nacalùadacaténá wenàiwica imàníiyéica báawéeri áibanái irí. Píwàwacaalí piyaca macàaluíniná nàicha níai icuèyéica piasu cáli, néese piya machacàniri iyú, yásí cayábaca naicáca piawa, níai icuèyéica piasu cáli. ⁴ Níai icuèyéica piasu cáli, idéca Dios imàacaca nacùaca wenàiwicanái, imànicaténá píri cayábéeri. Quéwa pimànicaalí báawéeri, yásí iwàwacutá cáaluca pia náicha, Dioscáiná imàacaca nàuwichàidaca wenàiwicanái báawéeyéi íwitáise. Dios imàacaca nacùaca wenàiwicanái nàuwichàidacaténá machacàniri iyú cawinácaalí imàníríca báawéeri áibanái irí. ⁵ Iná iwàwacutá wamànica càide iyúwa nachùullaná wía, níai icuèyéica wàasu cáli. Càmita meedá weebáidaca nía ipíchaná wàuwichàacawa, néese weebáidaca nía wáalíacáináwa wawàwalícuésewa Dios iwàwa wamànica càide iyúwa nachùullaná wía. ⁶ Dios imàacacué nacùaca piasu cáli, iná iwàwacutácué pípayaidaca nía càide iyúwa gobierno ichùullanácué pípayaidaca píchawa nía, náibaidacáiná iyúwa Dios imàacáaná náibaidaca.

⁷ Pimànicué macái picuèrinánái iríwa càide iyúwa nachùullaná pí, níai icuèyéicuéca piasu cáli. Pípayaidacué píchawa níai yeedéeyéica plata gobierno iripiná. Pípayaidacué nacái níai yeedéeyéica plata piasu cawèniyíyí ìwalíseuèwa gobierno iripiná. Càita nacái piacué nacàaluíniná níai iwàwacutéeyéica piaca icàaluíniná. Càita nacái piaca náimíetacaná níai iwàwacutéeyéica piaca ímíetacaná.

⁸ Picácué pimawènia áibanái lícha wawási mamáalàacata, plata nacái, idécanáamicué pimawèniacále yàasu èeri yàanàca pípayaidánápínacué píchawani. Iyacáinácué píri abéeri wawási cayábéeri iwàwacutéericuèwa pimànica, yái cáinináanacuéca píicáyacacawa. Canácatáita wáaliméeripiná wamáaláidaca wapáyaidaca wáichawa macáita yái wamawèniacálecawa cáinináanápíná waicáca áibanái wenàiwica càiripináta càide iyúwa Dios itàacái ichùullaná wía, yái tàacáisi profeta Moisés itànericaté Dios inùmallcué. ⁹ Càité límaca yái tàacáisca: “Picá píimá áiba wenàiwica yáapícha càmíichúaca píunúsiwa, càmíríca pínrísiwa nacái, píca pínúta wenàiwica, píca píyéedú, píca pícalída píchíwawa áibanái ìwali, píca píwàwa písupínáwa áibanái yàasu”, càì límaca yái Dios itàacáica. Nàyaca nacái áiba wawási Dios ichùullíeyéica wamànica, quéwa macáita yái ichùullacanásica ímáanáca abéeri wawási, càide iyúwa yái ichùullacanási maléenéeri ímáaná: “Cáininá píicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná píicáca piawawa pimànicaténá nalí abéerita cayábéeri”, càì límaca yái Dios itàacáica. ¹⁰ Cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica, càmíta wamàni nalí báawéeri, iná cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica, yásí wamànica wàacawa macáita càide iyúwa Dios itàacái ímáaná.

¹¹ Áiba wawási nacái, iwàwacutácué píwàwalica máini báawéerica yái èerica wàyáanáca siúcade, iwàwacutá nacái wacawàacawa wadapùle líchawa wáibaidacaténá cachàiníri iyú Dios iripiná, yácáiná mawíeniwanáica wéeniwaná Wáiwacali iwasàacatáipíná wíawa. Mawíeniwanáica walíni lícha yára èerimicaté wadàbacatáicaté weebáidaca itàacái. ¹² Mesúnamáita ímáalàapínacawa wáicha yái èeriquéi, siúcade amaláca yàacawa wawicáú yára wéeniwanápináca Wáiwacali iwasàacatáipínáca wíawa, iná iwàwacutá wamàacaca wáichawa wáiwitáise catéeriwa ipíchaná wamànica càide iyúwa èeri múnaná catéeyéi íwitáise imáníná. Yá wamànicué cayábéeri màulenácaténá wía Dios icamaláná iricu wamànicaténácué cayábéeri macái wenàiwica íicápiná. Cáipina wamànica úwicáí Satanás íipunita, càide iyúwa úwinái ìwalicaalí quíramenírí bàlesi dàaléeri nabàlùacaténáwa tàì ímèeri iyú nàuwidenái íipunitawa. ¹³ Yá wamànicué machacàniri iyú macái wenàiwica íicápiná càide iyúwa wenàiwica iyéeyéica Dios icamaláná iricu. Picácué wacàma wàyaca. Picácué nacái wamàni báawéeri fiesta málaléuèeri iyú. Picácué nacái waimáca nàapícha níara íiméeyéica aslanái yáapícha plata ìwalínápiná; càita nacái picácué wamàni wáalaniwa. Picácué nacái wacuíáyacawa chàinisíri iyú. Picácué nacái báawa waicáca áibanái nàasu cawèniyíyí ìwalísewa. ¹⁴ Néese piyacué càide iyúwa Wáiwacali Jesucristo iyáanáté, yásí Wáiwacali icùacué piawa wàuwide Satanás lícha, càide iyúwa úwinái íbale dàaléeri icùacaalí úwinái nàuwidenái líchawa. Yá picácué picutá písimáidacaténá píwítáise bàaluísáimiwa ipíchanácué pimànica píbáyawanáwa.

14

No critiques a tu hermano

¹ Nàyaca abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, quéwa càmíiyéi cachàini íwitáise Wáiwacali ìwali càmícáiná náalíawa cáinácaalí iwàwacutáaná nàyaca, càmíta nacái náalíawa

cayába iwali yá cayábéerica Dios imànírica walí mawèníri iyú mabáyawanacaténá iicáca wía. Quéwa picácué báawa piicáca nía càmíiyéica cachàini íiwitáise, néese piacawéeridacué nía. Picácué pitàani náapicha chàinisíri iyú piwènúadacaténá náiwitáise nàináidáanápínáwa càide iyúwacué píináidáanáwa. ² Níacáiná abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàináidacawa cayábacani nayáacaalí macái yàacási íiwitáaná, iinási nacái, quéwa áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nayáaca yáawami báacalé, áicu iyacaná nacái, ipíchaná nayáaca iinási áibanái inuérimica nàacaténá ídolo icàaluíniná, níái cuwáináí yéenáíwanáca. Cáaluca nayáaca iinási càmíicáiná cachàini náiwitáise Wáiwacali iwali. Càmitàacá manuí nàináidacawa nawàwawa Wáiwacali iwali. ³ Uwé, cawínácaalí iyéerica macái yàacási íiwitáaná, iwàwacutá càmita cachàini iicáca yáawawa yéenasàiri íichawa, yái càmírica cachàini íiwitáise Wáiwacali iwali. Yái iyéerica macái yàacási íiwitáaná iwàwacutá càmita iicáani yéenasàiri iquínínáwa, càmita nacái caná iwèni iicàceni, iyúwa càmíri yáalláwa nacái. Càita nacái yái càmírica iyáa macái yàacási íiwitáaná iwàwacutá càmita itàani báawéeri iyú iwali yái wenàiwica iyéerica macái íiwitáaná, cayábacáiná Dios iicáca íiwitáise. ⁴ Péemu comparación: Cíchaná yéewaná pitàanica báawéeri iyú áiba aslali yàasu wenàiwica iwali. Cayábacaalí íiwacali iicáca yái íibaidacalési yàasu wenàiwica imànírica írí, càita nacái báawacaalí iicáca yái wawási yàasu wenàiwica imànírica, yácata íiwacali yàasu wawásica, càmírica píasu wawási. Càita nacái canáca yéewaná pitàanica báawéeri iyú áiba wenàiwica iwali yeebáidéerica Wáiwacali itàacái, Wáiwacali yàasu wenàiwicacáináni, càmírica píasu. Quéwa Wáiwacali yáalimá iyúudàaca yàasu wenàiwicawa imànínapíná càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná.

⁵ Abénaméeyéi nacái nàináidacawa máiníri cayábaca abé èeri macái semana imanùbaca áiba èeri íicha canánama. Quéwa áibanái wenàiwica naicáca macái èeri imanùbaca abédanamata. Iwàwacutá náalimáwanama náalíacawa machacàníri iyú cànínacaalí Dios iwàwáaná namànica. ⁶ Cawínácaalí íináidéerica máiníri cayábaca abé èeri macái semana imanùbaca, càì imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluíniná. Càita nacái cawínácaalí iiquéerica macái èeri imanùbaca abédanamata, càì imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluíniná. Cawínácaalí iyéerica macái yàacási íiwitáaná, càì imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluíniná, yàaca nacái Dios írí cayábéeri iyáacalé iwaliwa. Áiba wenàiwica càmita iyáa macái yàacási íiwitáaná ipíchaná iyáaca iinási áibanái inuérimica nàacaténá ídolo icàaluíniná, níái cuwáináí yéenáíwanáca. Càmiccaalí iwàwa iyáaca iinási, yá càì imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluíniná, yàaca nacái Dios írí cayábéeri iyáacalé iwaliwa.

⁷ Wía yeebáidéeyéica Wáiwacaliwa, càmita wàya walípináwa, càmita nacái wéetáwa walípináwa. ⁸ Néese wía yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacáíwa, idècunitàacá wàyaca cháì èeri írìcu, yá wàyaca wáibaidacaténá Wáiwacali írìpináwa. Càita nacái wéetácaalípináwa, yási wéetáca wàya càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. Iná idècunitàacá wàyaca cháì èeri írìcu, càita nacái wéetápinácaalíwa, yá Wáiwacali yàasunáica wía mamáalàacata. ⁹ Wáiwacali yàasunáica wía, yáacáiná Cristo yéetátacáwa, yáté nacái yèepùaca cáuca àniwa Náiwacalícacaténáni níara yéetáyéimicawa, nía nacái cáuyéica cháì èeri írìcu.

¹⁰ Iná picá pitàani báawéeri iyú áiba wenàiwica iwali yeebáidéerica Jesucristo itàacái. Picá nacái caná iwèni piicàceni. Iwàwacutáiná macáita wàacawa áibaalípiná wabàlùacaténáwa Dios ípunita yéewanápiná Dios ícalídaca waináwaná iwali, cànínacaalíté wamáníná, wáináidaca nacáíwa cháì èeri írìcu. ¹¹ Wáallácawa báisíricatani, áiba profetacáiná itànàacaté yái tàacáisi Dios inùmalicúise. Dios ímacaté:

“Péemiacué cayábani, núumacáiná cáimíetacanéeri iyúni, núa Picuèrinácuéca Dios, macái wenàiwicanái íbàlùapínacawa yùlulú iyúwa nuípunita, yá náapínaca nulí cayábéeriwa”, ímacaté yái Diosca. ¹² Iwàwacutápiná macáita wía wacálidaca waináwaná iwaliwa Dios írí, cànínacaalíté wamáníná, wáináidaca nacáíwa cháì èeri írìcu.

No hagas tropezar a tu hermano

¹³ Iná picácué wataánica báawéeri iyú áibanái iwali yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese píalimáidacué càmínápiná pímaní áiba wawási imàaquéeripíná áibanái imànica íbáyawanáwa.

¹⁴ Núa, yeebáidéerica Wáiwacali Jesús itàacái, nualíacawa báisíri iyúcani càmita yáalimá casacàaca yàacási írináamitawa, iná càmita báawa wayáacani. Quéwa áibacaalí wenàiwica casacàacaalí iicáca yái yàacásica ídolo cuwáináí yéenáíwaná íwalíise, yá casacàaca írini, yái yàacásica, iná báawaca iyáacani. ¹⁵ Quéwa áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái naicácaalí píyáaca yàacási casaquéerica naicáca ídolo íwalíise, níái cuwáináí yéenáíwanáca, nadábacaalí nacái nayáacani càide iyúwa píyáaná píyáacaléwa, yá namànica nabáyawanáwa, achúma nacái nawáwa íwalíise, nayúunáidacáiná Dios càmita iwàwa nayáaca iinási áibanái inuérimica nàacaténá cuwáináí icàaluíniná. Yá càmita pímaní cayábéeri, càmita nacái cáininá piicáca áibanái. ¡Picá pímaní càiri wawási imàaquéerica áiba wenàiwica ícalíacawa Dios itàacái íicha, piwàwacáiná píyáaca meedá áiba yàacási íiwitáaná! Picá píimáicha Cristo yéetátacéwa íchawalíná nacái. ¹⁶ Ewita càmícaníta báawa píríni yái wawásica, cáicáníta càmita cayába

pimànicani áibanáicaalí itàánica báawéeri iyú Dios itàacái iwali iwalíse yáí pimànírica. ¹⁷ Dios càmitaté imáida wía icuacaténá wía iyúwa yàasu wenàiwicanáí yéewanápiná meedá wayáaca yàacási, wàira nacái càide iyúwa wawàwáaná. Néese Dios icùaca wía wàyacaténá machacànìiri iyú, matuìbanáiri iyú nacái wáapichawáaca, casímáiri iyú nacái Espíritu Santo iwalíse. ¹⁸ Cawinácaalí càì libáidèerica Cristo írìpiná, cayábaca Dios iicácani. Yá nacái áibanáí wenàiwicanáí iicáca cámiétaquèeri iyúni.

¹⁹ Dios iwàwacáiná càì wàyaca, íná wamànicué wáalimáanáta macái wachàini iyúwa wàyanápiná matuìbanáiri iyú wáapichawáaca yéewanápiná wachàiniadaca wawàwawáaca, yéewacaténá cachàiniwanáí mamáalàacata wáiwitáise canánama Wáiwacali iwaliwa. ²⁰ Dios imàacaca yàacawa cayábèeri wawàsi péenásàiri iwàwaliculé, yáí càmìrica cachàini íwítáise Wáiwacali iwali. Iná picá pimàaca piyáacalé imáalàidaca yáí cayábèerica Dios imàaquèerica péenásàiri iwàwaliculé. Báisíta masacàaca macái yàacási, quéwa abèericaalí wééná icalàacawa Dios ícha wayáacalé iwalíse, yá wamànica wàacawa írì báawéeri. ²¹ Aiba wenàiwica imànicaalí ibáyawanáwa iicáciná piyáaca iinási, píira nacái liracalésì ipuúri, pimàni nacái áiba wawàsi, yá cayába cachàiniwanáí pimàacacaalí píichawa macáita yáí wawàsica, ipíchaná áiba wenàiwica imànica ibáyawanáwa, icalàacáichawa Dios ícha iwalíse yáí pimànírica. ²² Píalíacaalíwa càmita pimàni píbayawanáwa piyáacaalí iinási áibanáí inuèrimica yàacaténá ídolo icàaluíná, yá cayába càì píinàidacawa abèerica Dios iicápiná, quéwa picá canùmasèe píia iwali áibanáí yàacuèsemi. Casímáica iwàwa cawinácaalí yáalièricawa càmita imàni wawàsi Dios iiquèerica báawéeri iyú. ²³ Quéwa áiba wenàiwica càmita yáaliwa cayába asásìs Dios imàacacaalí iyáaca áiba yàacási, íira nacái. Néese iyáacaalí yáí yàacàsica, yásì cabáyawanácani, càmicáiná yáaliwa cayába iwàwalicuìsewa asásìs Dios imàacacaalí iyáacani. Wamànicaalí wawàsì càmìrica wáaliwa cayába wawàwalicuìsewa Dios imàacáaná wamànicani, yá wamànica wàacawa wabáyawanáwa.

15

Agradada tu prójimo, no a ti mismo

¹ Abénaméeyéi wenàiwica yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái, càmitàacá náaliwa cayába, íná càmita máini cachàini náiwitáise Wáiwacali iwali. Uwé, wía yeebáidèeyéica tàì ímèeri iyú, iwàwacutá wàideniacani matuìbanáiri iyú càmicaalítàacá abénaméeyéi wenàiwica náaliwa macáita, wayúudàacaténá nía, níai càmíyèica cachàini íwítáise Wáiwacali iwali. Iwàwacutá nacái càmita wamàni càide iyúwa wawàwáaná meedá, wasímáidáanápiná meedá wíawawa. ² Macáita wía iwàwacutá wayúudàaca áibanáí yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái yéewanápiná cachàinica náiwitáise Wáiwacali iwali cachàiniwanáí mamáalàacata. ³ Cristocáiná càmitaté imàni càide iyúwaté iwàwáaná ísimáidáanápiná meedá yáawawa, néese imànicaté càide iyúwa áiba profeta itànàanáté tàacáisi Cristo inùmalcuìse. Cristo íimacaté Dios írì: “Níai icuísèeyéica íchawa píia báawéeri iyú, nadéca nacúisaca náichawa núa nacái”, íimacaté yáí Cristoca. ⁴ Macái yáí tàacáisi profetanáí itànèericaté bàaluité Dios inùmalcuìse Dios imàacacaté natànàacani yéewáidacaténá wía. Yáí tàacáisi yéewáidaca wía, ichàiniada nacái wawàwa wàideniacaténá wàuwichàanáwa matuìbanáiri iyú cachàiniwanáí, àta wàanàacatalépináta chènuniré. ⁵⁻⁶ Yá nusutáca Dios ícha píripínacué, yáí iyúudèerica wàideniaca wàuwichàanáwa matuìbanáiri iyú, ichàiniadèerica nacái wawàwa. Nusutácué Dios ícha píripíná iyúudàanápinacué píyaca matuìbanáiwaca píapichawáaca, càide iyúwaté Cristo Jesús íyaná, yéewanápinacué píaca Dios írì cayábèeri abédanamata càide iyúwa wenàiwicanáí icántàacaalí abédanamata macáita namànùbaca iyúwa, píacaténacué Dios írì cayábèeri, yáí Wáiwacali Jesucristo Yáanirica.

El evangelio es anunciado a los no judíos

⁷ Iná iwàwacutácué píicayacacawa iyúwa abémisana éwita abénaméeyéi càmicáanítàacá náaliwa macáita, Cristocáiná yeedácatécué píia yàasunápináwa, macáitacué píia, yéewacaténá macáita náaliacawa máini cachàinica Dios, nàanápiná írì cayábèeri. ⁸ Nuwàwèeri nucalídaca píripíni Cristo yàanàacaté chènuníse iyúudàacaténá judíonáí. Càité Cristo imànica càide iyúwaté Dios icàlídáaná wàawirináimi írìni cámiétacanéeri iyú. Càité Cristo imànica yàasáidacaténá Dios imànica machacànìiri iyúni càide iyúwa icàlídáaná wenàiwicanáí írìni cámiétacanéeri iyú. ⁹ Cristo yàanàacaté yéewacaténá càmíyèi judío nacái náaca Dios írì cayábèeri iwali yáí Dios iicáanáca wenàiwicanáí ipualé. Càité profetanáí itànàaca tàacáisi Cristo ímèericaté Dios írì. Cristo íimacaté:

“Iná nùapíná píri cayábèeriwa càmíyèica israelita yàacuèsemi, nucántàapíná nacái pílipidená iwaliwa nucalídacaténá píináwaná iwali cámiétaquèeri iyú”, íimacaté yáí Cristoca. ¹⁰ Càita nacái profeta Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmalcuìse. Moisés íimacaté: “¡Píacué càmíyèica israelita, casímáicué píwàwa israelitanáí yáapicha, Dios yàasu wenàiwicanáical!”

ímacaté yáí Moisésca. ¹¹ Aiba profeta nacái itànàacaté tàacáisi Dios inùmallicúise. Yáté ímaca: “¡Placué Wacuèriná Dios irí cayábèeri, macáitacué pía càmiyéica israelita!”

ímacaté yáí profetaca. ¹² Profeta Isaías itànàacaté nacái tàacáisi Dios inùmallicúise. Isaías ímacaté:

“Isai líri rey David itaquénáinami nàyaca siùcade iyúwa àicumi yúuquèeriwa, càmicáiná cachàini nía. Quéwa càide iyúwa wàlisài àicu achumèeri yìbacácalíwa àicu ipichu yéewíise, idàwinàacaténàwa wàlisài iyú àniwa, càita nacái abèeri rey David itaquérinami imichàapinácawa icùacaténá càmiyéi israelita, yásí neebáidapiná itàacáíwa”, ímacaté yáí Isaíasca, icàlidacaténaté Cristo icùanápínaté càmiyéi israelita.

¹³ Nusutacué Dios ícha píripínacué yáí imàaqueérica manuía wáináidaca wawàwawa ìwali. Nusutáca Dios ícha imàacáanápínacué casímáica píwàwa manuísíwata, matuibanáicaténacué píiwitáise, píacué yeebáidéeyéica itàacái. Nusutáca Dios ícha imàacáanápínacué manuía píináidaca píwàwawa ìwali manuísíwata, Espíritu Santo ichàini iyú.

¹⁴ Píacué nuénánáica, núalíacawa máini cayábacuéca píiwitáise, máini cáalíacáiyéicuéca nacái pia, píalíacué nacái cànínacái iwàwacutánacué píalàayacacawa éerèeri iyú. ¹⁵ Quéwa nudéca nutànàacuéca píri yáí cuyàlutaca nucàlidacaténacué píri abènaméeyéi wawàsi ìwali machacàníri iyú, macàaluínináta, ipíchanacué píimáchaca nía. Nudéca càì numànicani Dios imànicáinaté nulí cayábèeri mawèníri iyú imàacáanápíná nuíbaidaca Jesucristo irípiná. ¹⁶ Dios idéca ichùulíaca nuíbáidanápíná Jesucristo irí nuyúudacaténá càmiyéi judío. Nuíbaidaca Dios irípiná càide iyúwa sacerdote imàacacaalí ofrenda Dios irí. Nucàlidaca càmiyéi judío iríni, yáí Dios itàacáica ímèérica Jesucristo iwàwaca iwasàaca nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Cawinácaalí yeebáidéeyéica yáí tàacáisca nucàlidéca nalí, càica níade iyúwa nàusu ofrenda numàaqueérica Dios irí. Casímáica Dios íicáca nía Espíritu Santocáiná idéca masacàaca imànica náiwitáise, íná Dios íicáca nía iyúwa cayábèeri ofrenda, mabáyawanèeri nacái.

¹⁷ Cristo Jesús idéca iyúudàaca núa, yáí Cristo Jesús nuebáidéérica itàacái. Cristo iyúudacáiná núa, íná càmiyéi judío nadéca neebáidaca itàacái; yá máini casímáica nuwàwa siùcade ìwalíise yáí nuíbaidacaléca Dios irípiná. ¹⁸ Canácatáita nuwàwa nucàlidaca nuínáwanáwa canùmasèeri iyú, nèese nuwàwacáita nucàlidaca Cristo iináwaná ìwali, càinàcaalí cayábèeri wawàsi Cristo imàníríca nuíbaidacalé ìwalíise, nàusu tàacáisi ìwalíise nacái, iwènúadacaténá càmiyéi judío íiwitáise neebáidacaténá Dios itàacái. ¹⁹ Neebáidaca Cristo itàacái naicácáinaté numànica Dios ichàini iyú yáí càmlíríca wenàiwíca idé imànica. Càité Cristo imáidaca nía Espíritu Santo ichàini iyú, yáí Espíritu Dios yàatanáiséérica. Càita nudéca numàalàidaca nucàlidaca nalíni yáí tàacáisca ímèérica Cristo iwàwaca iwasàaca wenàiwícaná Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Nudéca nucàlidacani Jerusalén iyacalén iyacalén minaná irí, nalí nacái iyéeyéica áiba calí íinata canánama, àta nùanàacatalétaté Iliria yàasu calí néré. ²⁰ Càité núalimáidaca macái nuchàini iyúwa nucàlidáanápínaté nalíni alé càmicatalécaté néemíatécáwa Cristo iináwaná ìwali náalíacaténáwa Cristo iwàwaca iwasàaca nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Càmitaté nuwàwa nuéwáidaca wenàiwíca alé áibanáí yéewáidacatalécaté nía Cristo ìwali, nuwàwacáinaté nucàlidaca abéta nalíni, cawinácaalí càmiyéicaté yéemíacáwa Cristo iináwaná ìwali. ²¹ Càita nucàlidaca nalíni numànicaténá càide iyúwaté áiba profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmallicúise. Profeta itànàacaté wenàiwícanáí néemíanápínaté Cristo iináwaná ìwali:

“Níái càmiyéicaté yéemíacáwa iináwaná ìwali, náalíapínáca ìwali; yá néemíapínáca iináwaná ìwali, yáí càmlírícaté néemíacáwa”, ímacaté yáí profetaca.

Pablo piensa ir a Roma

²² Manùba yàawíríca mādáainí nuwàwacaté nupáchiacuéca pía, quéwa càmitaté núalimá máinicáinaté càulenáca núa nuèpunicáinatéwa nucàlidaca Cristo iináwaná ìwali. ²³ Quéwa nudéca numàalàidaca numànica nuíbaidacaléwa Dios irípiná chái áiba calí íinata, íná yéewa nupáchiapínacuéca píawa càide iyúwaté nuwàwáaná numànica madécana camuí.

²⁴ Nuínáidacawa núalimáanápíná nupáchiacuéca pía nùapínácaalíwa España yàasu calí nérépináwa. Nèese idécanámi nupáchiacuéca pía casímáiri iyú maléna éeripíná, yá nusutacué pícha wawàsi piyudáanápínacué núa nùacaténáwa España yàasu calí nérépináwa.

²⁵ Quéwa siùcade nùacáwacawa Jerusalén iyacaléná nérépináwa nutécáténá nalí plata, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁶ Nutépiná nalí plata néré áibanáicáiná wéenanáí càmiyéi judío, Macedonia yàasu calí néeséeyéi, Acaya yàasu calí néeséeyéi nacái, nadéca namàacaca plata ofrenda iyú nabànùacaténá nalíni níara wéenanáí judío catùulécaneeyéica iyéeyéica Jerusalén iyacaléná néré. ²⁷ Nadéca nàwacáidaca plata casímáicáiná nawàwa nayúudáanápíná judíonáí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Canácata ichùulíerícaté nàwacáidanápíná plata. Nèese nadéca namànica cayábèeri, níacáiná càmiyéi judío imawèniaca judíonáí ícha cayábèeri. Quéecháwanáimi judíonáí neebáidacaté Jesucristo itàacái, nèese nàacatéwa

naçàlidàanàpiná càmiyéi judióná iríni. Càitè judióná iwacùacaté yá cayábèeri wawàsica càmiyéi judío irí, nayúudàacaténá càmiyéi judío íiwitáise. Iná càmiyéi judío imawènicà judióná íicha cayábèeri, iná siùcade iwàwacutá càmiyéi judío iyúudàaca judióná nàasu wawàsi iyúwa èeri írìcuírìca, níara judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càipíná càmiyéi judío iwacùaca cayábèeri wawàsi judióná írìwa, yáí plataca iyúudèeripináca judióná. ²⁸ Iná nudècanámi numáalàidaca numànica yáí wawàsica nùanàpiná nálí yáí ofrendaca, yási nùacawa España yàasu cáli nérépináwa, yá nupáchiapínacué píawa nùwaliwa ipíchawáise nùacawa España yàasu cáli nérépiná. ²⁹ Nùaliacawa cayába nùapínacálicuéwa píatalé, yá Cristo imànipíná nulí cayábèeri manuísíwata.

³⁰ Píacué nuénánáica, nùaliacawa cáininácuéca piicáca Wáiwacali Jesucristo, nùaliaca nacáíwa Espíritu Santo idéca imàacaca cáinináca waicáyacacawa. Iná nusutácué píicha wawàsi manuísíwata pisutáanápínacué nulí Dios piyúudàacaténacué numànica ùwicái Satanás íipunita. ³¹ Pisutácué Dios íicha nulípiná icùanápíná nùá náicha abènaméyeyéica càmiyéi yeebáida Jesucristo itàacái iyéyeyéica Cencrea iyacàlená írìcu. ² Pitáidacué úa cayába Wáiwacali íipidená íwali iyúwa péenásatúacué, peedácaténacué píataléwa úa, càide iyúwa iwàwacutáanà wamànica wéenánáí írìwa, cawínácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Piyúudacué nacáí úa càirínácaalí wawàsi umápuèri, uyúudàacáiná madècaná wéenánáíwa, nùacáaníta nacáí. ³ Nuwàwali nacáí úara Prisca, úacawéeri Aquila nacáí, níara yàacawéeridéeyéicaté nùá wáibaidacaalíté Cristo Jesús írìpiná. ⁴ Achúmacaté néetácawa nawasàcaténá nùá áibanáí íicha iwàwéeyéicaté inúca nùá. Iná nùaca nálí cayábèeri, càita nacáí macáita wéenánáí càmiyéi judío nàaca nálí cayábèeri, níara wéenánáí iyéyeyéica yàcalé imanùbaca, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Càita nacáí nuwàwali wéenánáí alé iwacáidáyaquéeyéicawa namànìcaténá culto nacapèe írìcu, yáí nacapèeca Prisca, Aquila nacáí. Nuwàwali nùacawéerináwa cáininéerica nuicáca íipidenéeri Epenetoca. Yáí Epenetoca, yácata idábáanéeri wèenáíwa yeebáidéericaté Cristo itàacái Asia yàasu cáli néeni. ⁶ Nuwàwali nacáí María, íibaidéechúaca cacháiníri iyú Dios írìpiná péewi. ⁷ Nuwàwali Andrónico, Junias nacáí, nùasu cáli néeséeyéica. Nàyacaté nùapícha presoíyéi ibànalìcu. Apóstolca nía, caináwanéeyéica, namànìcáiná cayábèeri manuísíwata. Neebáidacaté Cristo itàacái nupichawáise.

⁸ Nuwàwali Ampliato, nùacawéeriná cáininéerica nuicáca yeebáidéerica Wáiwacali itàacái. ⁹ Nuwàwali nacáí Urbano, wàacawéeriná íibaidéerica wáapícha Cristo írìpiná. Nuwàwali nacáí yáara cáininéerica nuicáca Estaquis. ¹⁰ Nuwàwali nacáí Apeles yáasáidéericaté manùbáawírìca yeebáidaca Cristo itàacái tàí íiméeri iyú yúuwicháacaalítéwa Cristo írìpiná. Nuwàwali nacáí Aristóbulo yéenánáí. ¹¹ Nuwàwali nacáí nùasu cáli néeséeri íipidenéerica Herodión, Narciso yéenánáí nacáí yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. ¹² Nuwàwali nacáí úara Trifena, úa nacáí Trifosa, níara inanáí íibaidéeyéica Wáiwacali írìpiná. Nuwàwali nacáí úara cáininéechúaca waicáca wéenásatúca Pérsidaca, íibaidéechúaca cacháiníri iyú Wáiwacali írìpiná. ¹³ Nuwàwali Rufo yeebáidéerica Wáiwacali itàacái cayábèeri iyú. Nuwàwali nacáí yáatúwa imànílichúacaté nulí cayábèeri càide iyúwa nùatúasiwa. ¹⁴ Nuwàwali nacáí níara aslanáica Asíncrito, Flegonte nacáí, Hermes nacáí, Patrobas nacáí, Hermas nacáí, nía nacáí wéenánáí iyéyeyéica náapícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁵ Nuwàwali nacáí yáara Filólogo, úara Julia nacáí, yáí Nereo nacáí, yéenásatúca nacáí, Olimpas nacáí, macáita nacáí iyéyeyéica náapícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹⁶ Pitáidáyacacuéwa cayábèeri iyú. Macáita yeebáidéeyéica Cristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa imànica culto yàcalé imanùbaca, nawàwalicuéca píca. ¹⁷ Píacué nuénánáica, piicácué píichawa cayába cawínácaalí icálidéeyéicuéca píri áiba tàacáisi càmirícuéca imàaca abèdanamata píiwitáise píapichawáaca, imàaquéericué nacáí píseríacawa píichawáaca. Nawàwacué náalímáidaca píca, pímanínapínacué píbáyawanáwa, pítaanícaténacué píwaliwáaca báawéeri iyú. Piicácué píichawa nía, càmicáiná namàni càide iyúwa íimáná yáí tàacáisica péewáidéericatécuéwa íwali. Píacuéwa náicha. ¹⁸ Iwàwacutácué píacawa náicha càmicáiná náibáida Wáiwacali Jesucristo írìpiná. Néese náibaidacáita nasímáidacaténá níawawa

16

Saludos personales

¹ Siùcade nùcalidacué píri wéenásatúca Febe íináwaná íwali, cayábéechúca íiwitáise, yeebáidéechúca Jesucristo itàacái. Udéca úbaidaca Dios írìpiná nèewírè níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéyeyéica Cencrea iyacàlená írìcu. ² Pitáidacué úa cayába Wáiwacali íipidená íwali iyúwa péenásatúacué, peedácaténacué píataléwa úa, càide iyúwa iwàwacutáanà wamànica wéenánáí írìwa, cawínácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Piyúudacué nacáí úa càirínácaalí wawàsi umápuèri, uyúudàacáiná madècaná wéenánáíwa, nùacáaníta nacáí.

³ Nuwàwali nacáí úara Prisca, úacawéeri Aquila nacáí, níara yàacawéeridéeyéicaté nùá wáibaidacaalíté Cristo Jesús írìpiná. ⁴ Achúmacaté néetácawa nawasàcaténá nùá áibanáí íicha iwàwéeyéicaté inúca nùá. Iná nùaca nálí cayábèeri, càita nacáí macáita wéenánáí càmiyéi judío nàaca nálí cayábèeri, níara wéenánáí iyéyeyéica yàcalé imanùbaca, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Càita nacáí nuwàwali wéenánáí alé iwacáidáyaquéeyéicawa namànìcaténá culto nacapèe írìcu, yáí nacapèeca Prisca, Aquila nacáí. Nuwàwali nùacawéerináwa cáininéerica nuicáca íipidenéeri Epenetoca. Yáí Epenetoca, yácata idábáanéeri wèenáíwa yeebáidéericaté Cristo itàacái Asia yàasu cáli néeni. ⁶ Nuwàwali nacáí María, íibaidéechúaca cacháiníri iyú Dios írìpiná péewi. ⁷ Nuwàwali Andrónico, Junias nacáí, nùasu cáli néeséeyéica. Nàyacaté nùapícha presoíyéi ibànalìcu. Apóstolca nía, caináwanéeyéica, namànìcáiná cayábèeri manuísíwata. Neebáidacaté Cristo itàacái nupichawáise.

⁸ Nuwàwali Ampliato, nùacawéeriná cáininéerica nuicáca yeebáidéerica Wáiwacali itàacái. ⁹ Nuwàwali nacáí Urbano, wàacawéeriná íibaidéerica wáapícha Cristo írìpiná. Nuwàwali nacáí yáara cáininéerica nuicáca Estaquis. ¹⁰ Nuwàwali nacáí Apeles yáasáidéericaté manùbáawírìca yeebáidaca Cristo itàacái tàí íiméeri iyú yúuwicháacaalítéwa Cristo írìpiná. Nuwàwali nacáí Aristóbulo yéenánáí. ¹¹ Nuwàwali nacáí nùasu cáli néeséeri íipidenéerica Herodión, Narciso yéenánáí nacáí yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. ¹² Nuwàwali nacáí úara Trifena, úa nacáí Trifosa, níara inanáí íibaidéeyéica Wáiwacali írìpiná. Nuwàwali nacáí úara cáininéechúaca waicáca wéenásatúca Pérsidaca, íibaidéechúaca cacháiníri iyú Wáiwacali írìpiná. ¹³ Nuwàwali Rufo yeebáidéerica Wáiwacali itàacái cayábèeri iyú. Nuwàwali nacáí yáatúwa imànílichúacaté nulí cayábèeri càide iyúwa nùatúasiwa. ¹⁴ Nuwàwali nacáí níara aslanáica Asíncrito, Flegonte nacáí, Hermes nacáí, Patrobas nacáí, Hermas nacáí, nía nacáí wéenánáí iyéyeyéica náapícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁵ Nuwàwali nacáí yáara Filólogo, úara Julia nacáí, yáí Nereo nacáí, yéenásatúca nacáí, Olimpas nacáí, macáita nacáí iyéyeyéica náapícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹⁶ Pitáidáyacacuéwa cayábèeri iyú. Macáita yeebáidéeyéica Cristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa imànica culto yàcalé imanùbaca, nawàwalicuéca píca.

¹⁷ Píacué nuénánáica, piicácué píichawa cayába cawínácaalí icálidéeyéicuéca píri áiba tàacáisi càmirícuéca imàaca abèdanamata píiwitáise píapichawáaca, imàaquéericué nacáí píseríacawa píichawáaca. Nawàwacué náalímáidaca píca, pímanínapínacué píbáyawanáwa, pítaanícaténacué píwaliwáaca báawéeri iyú. Piicácué píichawa nía, càmicáiná namàni càide iyúwa íimáná yáí tàacáisica péewáidéericatécuéwa íwali. Píacuéwa náicha. ¹⁸ Iwàwacutácué píacawa náicha càmicáiná náibáida Wáiwacali Jesucristo írìpiná. Néese náibaidacáita nasímáidacaténá níawawa

meedá. Nàaca wenàiwica icàaluíniná, natàanica éeréeri iyú, cayábéeri tàacáisi iyúca nacái casímáiri wenàiwica yéemlaca. Càita natàanica nachìwáidacaténá wenàiwica bàsabàséeyéica íiwita, càimíyéica yáalíawa cayába báisíiri tàacáisi íwali. ¹⁹ Ata alénácaalí nùacawa, yá macáita náalíacuéca piínáwaná íwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái, íná casímáica nuwàwa. Nuwàwacué cáalíacáica pía pimánínápiná cayábéeri mamáalàacata, ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. ²⁰ Pimànicaalícué cayábéeri mamáalàacata, càmicaalícué nacái peebáida cachìwéeyéi itàacái, yásí yái Dios imàaquéerica wàyaca matuíbanáiri iyú iyúudáapínácué pimawéníadaca píchawa Satanás, machawàacacaténácué píchani, càide iyúwa àpimi piabàli yáapiré. Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha píripínácué imánínápinácué píri cayábéeri.

²¹ Timoteoca, yái nùacawéerináca cháí íbaidéerica nùapícha Dios íripíná, iwàwalícuéca pía. Níái nùasu cáli néeséeyéi Lucio, Jasón nacái, Sosípater nacái iyéeyéica cháí nùapícha, nawàwalícuéca pía.

²² Núa, Tercio, nutànàaca yái cuyàlutaca Pablo íripíná, nuwàwalícué pía Wáiwacali ípídená íwali, weebáidacáiná itàacái.

²³ Gayo nacái iwàwalícué pía, yái nùyéerica icapèe írìcu, núa Pabloca. Yái Gayoca imàaquéerica nacái icapèewa nàwacáidáyacacaténáwa namànica culto macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Erasto iwàwalícué nacái pía, yái icuèrica gobierno yàasu plata cháí yàcalé írìcu. Wéenasáiri Cuarto iwàwalícué nacái pía. ²⁴ Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha píripínácué imánínápinácué píri cayábéeri canánama. Báisíta, amén.

Alabanza final

²⁵ Wàacué Dios írì cayábéeri, yái yáaliméericuéca dàalanamaca imànica pía, pimànicaalícué càide iyúwa tàacáisi íimáaná, yái tàacáisi nucàlidéerica wenàiwicanái írì, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Dàalanama Dios imánipínácué píawa pimànicaalícué càide iyúwa tàacáisi íimáaná nuéwáidéerica iyú wenàiwica Jesucristo íináwaná íwali. Yá nucàlidaca nalíni càinácaalíté Dios íináidáanáwa iwàwacutáanápínaté wamànica. Dios idéca yáasáidaca walíni yái tàacáisi Dios íbèericaté wenàiwicanái íicha bàaluitésíwa ipíchawáiseté idàbaca èeri. ²⁶ Quéwa siúcáisede Dios imàacaca wáalíacawa, waléecaalí tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalícuése. Càita nacái wacàlidaca yái tàacáisi càide iyúwa Dios ichùullaná wía, yái Dios càimíríca imáalàawa. Yái tàacáisi Dios íbèericaté wenàiwicanái íicha icàlidaca càinácaalíté Dios íináidáanáwa imánínápinaté. Siúcade Dios imàacaca wenàiwica macái cáli néeséeyéi yéemlaca yái tàacáisi Dios íbèericaté náicha. Siúcade Dios imàacaca wenàiwica yeebáidacani.

²⁷ ¡Iyaca abéerita Dios, canáca íicha áiba cáalíacáiri, íná wàacué írì cayábéeri càiripínáta Jesucristo íwalíse! Báisíta, amén.

1 CORINTIOS

Saludo

¹ Núa Pablo, nutànàacué piri cuyàluta. Dios idéca imáidaca núa nuíbaidacaténá Jesucristo iripiná iyúwa apóstol, Jesucristo ibànùacaténá núa càide iyúwa Dios iwàwàaná nucàlidacaténá Jesucristo iinàwaná ìwali wenàiwicanáí irí. Yáí wéénàsàiri Sóstenes yeebáidéerica Jesucristo itàacáí iyaca nacáí núpicha cháí. Yá Sóstenes itànàacuéca piri núpichani, yáí cuyàlutaca. ² Nutànàacué piri cuyàluta piacué Dios yáasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, iyéeyéica Corinto iyacàlená írìcu. Peebáidacáinacué Cristo Jesús itàacáí, iná piyacuéca abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá nacáí Dios idéca masacàaca imànicuéca píiwitáise yáasunáicaténacué pía, íbaidéeyéipiná abéerita Dios iripiná. Dios idéca imáidacuéca pía yáasunáipináwa, nápicha macáita wenàiwica isutéeyéica yáawawa Wáiwacali Jesucristo ícha macáí cáli ínata, yáí Wáiwacali, Náiwacali nacáí. ³ Nusutacué Wáaniri Dios ícha piripiná, Wáiwacali Jesucristo nacáí namàñinápínacué piri cayábéeri mawèñiri iyú manuísiwata, namàacáanápínacué piyaca matuibanáiri iyú.

Bendiciones por medio de Cristo

⁴ Núaca cayábéeri Dios irí piwalicué mamáalàacata Dioscáiná idéca imànicuéca piri cayábéeri mawèñiri iyú Cristo Jesús ìwalíse, yáí piyericuéca abédanamata yáapicha. ⁵ Piyacáinacué abédanamata Cristo Jesús yáapicha, iná Dios idéca càasuca imànicuéca pía madécaná chàinisi chènuníseeri iyú. Iná yéewa píalimácué picàlidaca Cristo iinàwaná ìwali cayábéeri iyú. Píalíacué nacáíwa cayába ìwali yáí tãacáisi báisírìca. ⁶ Càita peebáidacuéca tãí ìiméeri iyú yáí tãacáisi icàlidéerica Cristo iinàwaná ìwali. Peebáidacuéca Cristo itàacáí, iná yéewa piyacuéca siùcade machacàniri iyú Dios iicápiná. Càita píasáidacuéca báisírìcani, yáí tãacáisica. ⁷ Iná canáta pimáapuèricuéca chàinìsica quiríta Dios néeseeri idècunitàacá picùacuéca Wáiwacali Jesucristo yáanàaca àniwa. ⁸ Yá Dios ichàiniadapínacué piwàwawa peebáidacaténacué itàacáí àta èeri imáalàacatalépinátawa yéewanápiná canáta yéewanácué nacháawàaca pía Wáiwacali Jesucristo yáanàacaalí àniwa. ⁹ Dios imàni càiripináta càide iyúwa icàlidáaná. Yá idéca imáidacuéca pía yáasu wenàiwicapináwa piyacaténacué abédanamata Dios Iri yáapicha, yáí Wáiwacali Jesucristoca.

Divisiones en la iglesia

¹⁰ Piacué nuénánáica, nusutacué píicha manuísiwata Wáiwacali Jesucristo ípidená ìwali yáasu wenàiwicáinacué pía, abédanamacué pimànica píiwitáisewa; picácué quirínama piseriaca píchawáaca. Abédanamacué píiwitáise canánama piapichawáaca, abéeri íiwitáisesi iyúta. ¹¹ Càicuéca núumaca piri, piacué nuénánáica, níacáiná Cloé uénánáí nacàlidaca nulíni picuísayacáanásacuéwa piyaca. ¹² Nuémíacuéca piinàwaná ìwali abénaméeyéi péená ímaca: “Núacata Pablo yéewáidacalé píchacué”; áibanáí nacáí íma: “Núacata Apolos yéewáidacalé píchacué”; càita nacáí áibanáí náimaca: “Núacata Pedro yéewáidacalé píchacué”; áibanáí nacáí íma: “Núacata Cristo yéewáidacalé píchacué”, càí náimaca. ¹³ Quéwa abéericata yáí Cristoca, cãmírita wáalimá waseríacani, wíacáiná yeebáidéeyéica Cristo itàacáí, càica wíade iyúwa Cristo iná iyéerica cháí èeri írìcu. Canáca yéewaná waseríaca Cristo iná. Iná báawéeriquéi piseriánacuéca píchawáaca. Núa nacáí, Pablo, cãmítatè nuétáwa píchawalínacué píbáyawaná ìwalíse. Cãmítatècué nacáí píbautizáwa nuípidená ìwali. Iná báawéeriquéi picàlidáanacuéca píwaliwáaca nuéwáidacalécuéca pía áibanáí ícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. ¹⁴ ¡Núaca Dios irí cayábéeri canacáinátè nubautizéerica penéacuéca, ipichanacué píimaca píwaliwa nuéwáidacalécuéca pía áibanáí ícha! Níawamita Crispo, Gayo, níái nubautizéeyéicatè nuyacaalítècué piapicha. ¹⁵ Iná caná yéewaná náimaca nabautizáanásawa nuípidená ìwali. ¹⁶ Quéwa nubautizátè nacáí Estéfanas yéenanáí, quéwa cãmíta núalimá nuwáwálica asáisi nubautizáacalítè áibanáí. ¹⁷ Cãmícáinátè Cristo ibànùacué núa piyacàle néré nubautizáanápíná madécaná wenàiwica. Néese Cristo idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanáí írìni Cristo iwàwa iwasàaca nía Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. Quéwa cãmíta nucàlida cayábanameeri tãacáisi iyúni càide iyúwa casimáiná èeri mñanái yéemiaca cãmíyéica yeebáida Dios itàacáí. Cãmíta nuwàwa nucàlidacani èeri mñanái yáalíacáí iyú, ipíchanacué wenàiwicanáí ìimáichaca abéerita yáí Cristo yéetáanácawa iwasàaca wía Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha, yáí Cristo yéetèericatèwa cruz ìwali wáichawalíná.

Cristo, poder y sabiduría de Dios

¹⁸ Wacàlidaca wèepunícawa yáí tãacáisica: Cristo yéetátèwa wáichawalíná cruz ìwali, iná yéewa yáalimá iwasàaca wía Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. Aibanáí yéeyéipínacawa infierno írìculé néemiacaalí yáí tãacáisica, yá naicácani iyúwa máiwitáiséeyéi itàacáí, náimaca cãmítasa

yéewa cáiwitáiséeyéi yeebáidacani. Quéwa wía Cristo iwasèeyéipiná Dios yàasu yùuwichàacáisi lícha, wéemíaca cáalíacáiri iyúni, yáí tàacáisica, wáallíacáináwa weebáidacaalí yáí tàacáisi Cristo ìwali, yásí Dios iwàlìsàidaca wáiwitáise cayábéeri iyú ìwítáise cachàìnfiri iyúwa. ¹⁹ Càité nacáí profeta itànàaca Dios itàacáí. Dios ìmacaté:

“Yá numàalàidapíná náicha náalíacáí, níái ìnàidèeyéicawa cáalíacáica nuícha nía, cayábéeyéi nacáí ìicáca èeri mìnánáí yáalíacáí. Càìpiná nacáí nùasáidaca càmita báisí náalíacawa”, ìmíaca yáí Diosca.

²⁰ Iná canáca iwèni meedá yáí náalíacáica, níái èeri mìnánáí càmiyéica yeebáida Dios, éwita nàinàidacànítawa cáalíacáica nía, néewáida nacáí áibanáí, náalíá nacáí natàanica èeri yàasu wawàsi ìwali. ¡Dios idéca yásáidaca canáca iwèni meedá yáí èeri mìnánáí yáalíacáica càmiyéica yeebáida Dios! ²¹ Máini cáalíacáica Dios áibanáí lícha canánama. Dios ìnàidacatéwa càmiínápináté imàaca èeri mìnánáí yáalíacawa ìwali náalíacáí iyúwa. Néese Dios ìnàidacatéwa iwasàanápínáté wía yàasu yùuwichàacáisi líchawa, ìwalíise yáí weebáidánáca tàacáisi ìiméerica Cristo yéetacatéwa wáichawalíná cruz ìwali. Áibanáí èeri mìnánáí càmiyéica yeebáida Cristo, caná iwèni naicáca yáí tàacáisica.

²² Abénaméeyéi judío náimaca neebáidáanápínása Cristo itàacáí naicácaalí wamànica áiba wawàsi càmiyéica wenàiwica idé imànica wásáidacaténá wadèniaca Dios ichàini chènuníseeri. Nía nacáí càmiyéica judío, caná iwèni naicáca yáí tàacáisica càmicáiná ìya abédanamata náalíacáí yáapícha, yáí èeri mìnánáí yáalíacáica. ²³ Quéwa wía Dios imáidèeyéica yàasunáipínáwa, judíocaalí wía, càita nacáí càmicaalí judío wía, weebáidaca yáí Mesíasca, ìpidenéerica Cristo, yéetèeracatéwa cruz ìwali, wáallíacáináwa Cristo idèniaca Dios ichàini manuúri, idènia nacáí Dios yáalíacáí iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi lícha. ²⁵ Dios ibànàacalléte Cristo yéetacaténáwa wáichawalíná, yáté caná iwèni èeri mìnánáí ìicáca yáí Dios imàníríca, quéwa Dios imànicaté máini cáalíacáiri iyú macáí èeri mìnánáí yáalíacáí lícha. Naicácaté Cristo iyúwa machawàaquéeri wenàiwica, yéetácáinatéwa máini báawéeri iyú cruz ìwali, quéwa wáallíacawa Cristo yásáidacaté ìyaca walí Dios ichàini máiníri manuúca macáí èeri mìnánáí ichàini lícha. ²⁶ Píacué nuénánáica, iwàwacutácué píwàwalica Dios imáidacatécué píá yàasunáipínáwa nàyacaalítécué pèewi máisibáwanáita cáalíacáiri èeri mìnánáí ìwítáise iyú, máisibáwanáí péenácué nacáí ichùulíeyéicaté áibanáí wenàiwica, càitacué nacáí píseénáimi càmitaté máini càasuca nía, càmita nacáí máini cachàinica nía cháí èeri írícu. ²⁷ Áibanáí èeri mìnánáí càmiyéi yeebáida Dios naicácuéca píá iyúwa máiwitáiséeyéi, quéwa Dios yeedacatécué píá yàasunáipínáwa ibáiniadacaténá wenàiwica ìnàidèeyéicawa cáalíacáica nía áibanáí lícha canánama. Càita nacáí èeri mìnánáí ìicácuéca píá iyúwa machawàaquéeyéi, quéwa Dios yeedacatécué píá yàasunáipínáwa ibáiniadacaténá wenàiwica cachàiniyéica ìicáca yáawawa. ²⁸ Dios yeedacatécué píá yàasunáipínáwa, píacué áibanáí ìiquéeyéica iyúwa báawéeyéica meedá, iyúwa canéeyéica iwèni nacáí, iyúwa càmiyéica máini cachàini cháí èeri írícu, iyúwa wawàsi càmiyéica ìya. Càita Dios yeedacatécué píá yásáidacaténá caná iwèni ìicáca èeri mìnánáí ichàini, cawínácaalí cáimacáiyéica ìicáca yáawawa áibanáí lícha canánama. ²⁹ Iná canáca yéewaná cachàinica wenàiwica ìicáca yáawawa Dios yàacuéseemi, ibatàa abéeripíná. ³⁰ Quéwa Dios idéca imàacacué píyaca abédanamata Cristo Jesús yáapícha. Dios imàaca nacáí Cristo yásáidaca walí Dios ìwítáise cáalíacáiri. Dios nacáí mabáyawanáca ìicáca wía ìwalíise yáí Cristo yéetáanácawa wáichawalíná. Cristo nacáí masacáca imànica wáiwitáise wabáyawaná lícha yéewacaténá wáibaidaca abéerita Dios írípíná, iwasàaca nacáí wía Dios yàasu yùuwichàacáisi lícha. ³¹ Iná canáca yéewaná cachàinica waicáca wíawawa. Càité profeta itànàaca Dios itàacáí ìiméerica: “Píca pícalída píináwaná ìwaliwa máinícasca cayábéerica píá áibanáí ìicacaténá píá càmiétaquéeri iyú; néese pícalída Wáiwacalí ìináwaná ìwali, macáita yáí cayábéerica Wáiwacalí imàníríca píri, yéewacaténá áibanáí ìicáca Wáiwacalí càmiétaquéeri iyú”, ìmíaca yáí Dios itàacáí.

2

El mensaje de Cristo crucificado

¹ Quéwacué nuénánáí bàaluité nùanàacalítécué píatalé, nucàlidacatécué píri yáí tàacáisi Dios ibèerícaté wenàiwicanáí lícha; siúcáside Dios imàaca wacàlidacaténá píriní, ìiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi lícha. Càmitaté nucàlidacaténá píriní càulenéeri tàacáisi iyú, càmita iyú nacáí yáí èeri mìnánáí yáalíacáica càmiyéica yeebáida Dios. ² Néeseté nùyacaalítécué píapícha, yáté nuínáidacawa nucàlidáanápínácué píri abéerita Jesucristo ìináwaná ìwali, abéerita yáí tàacáisi ìiméerica Jesucristo yéetacatéwa cruz ìwali wáichawalíná, iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi lícha. ³ Càmitaté nucàlidacaténá

piríni nuchàini iyúwa núalíacáinátéwa nuwàwacutáca Dios iyúudàca núa. Nutatácatéwa nuchàiniwa Dios iicá máinicáináté nuwàwaca numànica macáita càide iyúwaté Dios ichùllanà núa. ⁴ Nutàanícáallté píapichacué, nucàlidacaallté nacái pirí yái tàacáisica, càmitaté nuwàwa nuchìwáidacuéca pía èeri mìnanaí yàasu tàacáisi iyú, nuwènúadacaténaté píiwitáise. Néese, Espíritu Santoqueí iwènúadéericatécué píiwitáise Dios ichàini iyú peebáidacaténaté Jesucristo itàacái. ⁵ Càité Dios imàacaca nucàlidacuéca piríni yéewacaténá macáita náalíacawa càmitacué yáalimá èeri mìnanaí yáalíacái iwènúadaca píiwitáise Dios irípiná, néese abéericata Dios ichàini idéca imàacacué peebáidaca Jesucristo.

Dios se da a conocer por medio de su Espíritu

⁶ Quéwa wacàlidaca tàacáisi yáasáidéerica Dios yáalíacái wenàiwicanáí irí wàyacaalí wenàiwicanáí yáapicha yeebáidéeyéica Jesucristo tàí íiméeri iyú. Quéwa yái yáalíacáisi wacàlidéerica iyú nalíni, càmfírícata èeri mìnanaí yáalíacái, níái càmfíyéica yeebáida Dios, càmfírícata nacái náalíacái níái icuèyéica yái èeriquéí, imáalèeripínacawa mesúnamáita. ⁷ Néese wacàlidaca nalí tàacáisi yáasáidéerica nalí Dios yáalíacái, yái tàacáisi Dios ibèericaté èeri mìnanaí ícha. Bàaluité ipíchawáiseté Dios idábaca èeriquéí, néenialité Dios íináidacawa imàacáanápínaté wáyaca yáapicha chènuniré càmiétacanéeri iyú, icànéeyéipínaca mèlumèluíri iyú nacái, wacúacaténá yáapicha macáita. Quéwa, quèechatécáwa càmitaté Dios icàlida wenàiwicanáí iríni. ⁸ Níara èeri mìnanaí icuèrinánáica inuèyécáté Wáiwacali cruz íwali, càmitaté náalíawa Dios íináidacatéwa imàninápinaté walí cayábéeri. Náalíacaalítéwa íwalítá, yá càmitaté nanúa Wáiwacalítá, yái mámfíríca càmiétacanáca, cachàimíríca nacái íiwitáise, icànéerica mèlumèluíri iyú chènuniré, icuèrica macáita Dios yáapicha. ⁹ Quéwa Dios idéca imàacaca wáalíacawa íwali yái cayábéerica imànírípináca walí. Càité profeta itànàca Dios itàacái íiméerica:

“Dios idéca ichùniaca nalípiná cayábéeri wawàsi, níái cáininéeyéica iicáca Dios, yái cayábéeri wawàsi càmfírícáwaca wenàiwica iicá, càmfírícáwaca nacái néemíca íináwaná íwali, yái nacái càmfírícáwaca nánáidawa íwali”,

íimaca yái Dios itàacáica. ¹⁰ Yácata wawàsi Dios imàaquéerica Espíritu Santo yéewáidaca wía íwali, yáacáiná Espíritu Santo yáalíaca Dios íiwitáise íwali macáita, àta càinácaalí Dios íináidáanáwa iwàwalícuésewa nacái, yái càmfíríca áiba yáalíca yéemíaca càinácaalí íimáaná.

¹¹ Canáca áiba wenàiwica yáalíeríwa càinácaalí áiba wenàiwica íináidáanáwa iwàwalícuésewa. Abéericata yái wenàiwica yáalíerícawa càinácaalí íináidáanáwa iwàwalícuésewa. Càita nacái abéericata Espíritu Santo yái yáalíerícawa càinácaalí Dios íináidáanáwa iwàwalícuésewa. ¹² Dios càmitaté ibànúa wawàwalículé áiba wenàiwica íiwitáise, néese ibànúacaté walí Espíritu Santo yéewacaténá Dios íiwitáise iyaca wawàwalícué, yéewanápiná wáalíacawa íwali yái wawàsi cayábanaméerica Dios yéerica walí. ¹³ Wéewáidacué pía píalíacaténácué íwali yái cayábéerica Dios imàníríca walí, yá wacàlidacuéca piríni càide iyúwa Espíritu Santo yéewáidáaná wía, yái Espíritu Dios néeséerica. Càmitacué wacàlida piríni èeri mìnanaí yáalíacái iyú yái néewáidéerícawa íwali cháí èeri irícu. Néese wacàlidacué piríni píalíacaténácuéwa Dios íiwitáise íwali càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáanacué íimaca pirí, píacué idènièyéica iwàwalícuwa yái Espíritu Santo.

¹⁴ Aibanáí càmfíyéica idènà Espíritu Santo nawàwalícuwa, càmita neebáida iyúwa Espíritu Santo Dios néeséeri yéewáidáaná wía, caná iwènicáiná naicáca Espíritu Santo yáasu tàacáisi. Càmita nacái náalíca néemíaca càinácaalí íimáaná, níacáiná níawamita cawínácaalí idènièyéica Espíritu Santo iwàwalícuwa, níata yáalíca yéemíaca càinácaalí íimáaná yái Espíritu Santo yáasu tàacáisica. ¹⁵ Quéwa wía idènièyéica Espíritu Santo iwàwalícuwa wáalíaca cayábéeri íwali báawéeri íichaná. Canáca yéewaná èeri mìnanaí nayúunáidaca wáináidacawa máiwitáiseeri iyú wawàwalícuésewa. ¹⁶ Càulenáca náichani, yái iyúwa wáináidáanáwa càmicáiná nadènia Cristo íiwitáise càide iyúwa wadèlianá. Càité nacái profeta itànàca Dios itàacái íiméerica: “Canáca wenàiwica yáalíeríwa càinácaalí Wáiwacali íináidáanáwa iwàwalícuésewa. Eeri mìnanaí nacái càmita náalimá náalàca Wáiwacali nacàlidacaténá iríni càinácaalí iwàwacutáanápíná imànica”, càí íimaca. Quéwa wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, wíata yáalíawa íwali yái Cristo íináidáanacawa iwàwalícuésewa wadèliacáiná Cristo íiwitáise.

3

Compañeros de trabajo al servicio de Dios

¹ Néeni, píacué nuenánáica, ¿cánacué càmitáacá píbatàa Espíritu Santo yéewáidaca pía? ¿Cánacué píináidaca mamáaláacata iyúwa èeri mìnanaí canéeyéica irí Espíritu Santo? Iná càmitaté núalimá nuéwáidacuéca pía càulenéeri tàacáisi iyú Cristo íwali, néeseté iwàwacutácué nuéwáidaca pía màulenéeri tàacáisi iyú càide iyúwa sùmanáicaalícué pía, càmfíyéica yáalíca yéemíaca càinácaalí íimáaná, yái càulenéeri tàacáisica. ² Nuéwáidacatécué pía èeréeri iyú càide iyúwa náacaalí quíraslí íiraca íinisi càmicáiná yáalimá iyáaca íináisi.

Nuéwáidacatéúé píá màulenéri tàacáisi iyú, càmicáinácué píalía péemiaca càinácaalí íimáaná yáí càulenéri tàacáisica. ¡Siúca nacáide mamáalàacata càmitacué píalía péemlacani! ³ ¡Càmitacué píalía péemlaca càinácaalí càulenéri tàacáisi íimáaná pídeniáicáinácué èeri mìnánáí íiwitáise mamáalàacata! Núaliacawa báawacuéca píicáyacacawa píasu cawèníiri iwalíisewáaca, báawacué nacáí píicáyacacawa macáicáiná péenácué iwàwaca áibanáí iicáani iyúwa cachàiníri áibanáí íicha canánama ichùulicaténácué píá macáita. Iná pícuísáyacacuéca píyaca nacáí, píseríacuéca píichawáaca nacáí. Iná pídeniáicuéca mamáalàacata èeri mìnánáí íiwitáise, mamáalàacata nacáí pímanícuéca píacawa càide iyúwa èeri mìnánáí imàníiná càimíyéica yeebáida Cristo itàacáí. ⁴ Abénaméeyéi péenácué íimaca: “Núacata Pablo yéewáidacalé píichacué”, càì nàimaca; áibanáí nacáí íimaca: “Núacata Apolos yéewáidacalé píichacué”, càicaalcúé píimaca, yá péepunícuéca càide iyúwa èeri mìnánáí íináidánáwa báawéeri iyú.

⁵ Càmitacué cayába càì píináidacawa, càimíyécáiná cachàini wía áibanáí íicha, núa Pablo, yá nacáí Apolos. Dios yáasu wenáiwicawa wía, íibaidéeyéica írípiná. Wacáidacatéúé píri Wáiwacali íináwanáí peebáidacatéúé itàacáí. Wadéca wamanáca yáí wáibaidacalécawa Wáiwacali imàaquéericaté walí. ⁶ Péemiácué comparación: Abéeri náiwacali idéníaca íbanacale yàalunáwa. Yá íbànúaca yáasu wenáiwicawa íbànacaténa néré. Néese íbànúaca yáasu wenáiwicawa áiba yúucacaténa néré úni, ípíchaná chuíca cáli. Yá Dios imàacaca bínacalé idáwináacawa cayába. Cáita nacáí Wáiwacali íbànúacaté núa píatalécúé nuibáidánápinaté íri péewibáa nuéwáidánápinácué píá itàacáí iyú quéecháwanáimi; néseté Wáiwacali íbànúacaté Apolos íbaidacaténa írípiná núamírícuéca yéewáidacaténa cué píá mamáalàacata Cristo íwali cachànicaténa cué píiwitáise Cristo íwali. Quéwa abéericata Dios yáí imíchàidéericuéca píiwitáise. ⁷ Iná núa íbànéericaté Dios itàacáí píwáwalícu, Apolos nacáí yáí icuèricatéúé píá núamírícuéca, càimíyéi cachàini wía áibanáí íicha, yáicáiná Diosca yáí abéericata imíchàidéericatéúé píiwitáise. ⁸ Apolos, núa nacáí wáibaidaca Dios írípiná wáapichawáaca, Dios yáasu wenáiwicáiná wía. Càmita cachàini abéeri wéená áiba wéená íicha, néese Dios ídèca imàacaca walí wáibaidacalépiná méetàucunamata wáichawáaca. Quéwa Dios yàapíná nawèni cawínácaalí íibaidéeyéica írípiná. Yàapíná nawèni íwalíise yáí namàníináca náibaidacaléwa Dios imàaquéerica nalí. ⁹ Wíata íbaidéeyéi Dios írípiná wáapichawáaca, quéwa píacué, càicuéca píade iyúwa Dios íbanacale, càinéerica Dios íicaca, iyúwa nacáí cayábéeri caplí Dios imàníríca iyaca. Iná Dios íbànúaca wía wáibaidacaténa írípiná wayúudánápinácué píá. ¹⁰ Péemiácué comparación: Aiba wenáiwica iwàwacaalí imànica cayábéeri caplí íba ícapèená, yásí quéechacáwa íbànúaca yáasu wenáiwicawa íriadacaténa néré cachàiníri íba íbàlúadacatáipínáca íinata caplí iwáiná. Néese caplí íiwacali íbànúaca yáasu wenáiwicawa áibanáí náawínáidacaténa cayábanaméeyéi íba caplí iwáinápiná. Nabàlúadaca caplí iwáiná cachàiníri íba íinata, yáí íba idábàanéeri wenáiwica íriadéerica. Yáí Dios, càicanide iyúwa náiwacali ichùulíerica namànica caplí. Quéechatécáwa Dios íbànúacaté núa yáasu wenáiwica nucáidacaténa wenáiwicáiná íri Jesucristo íináwanáí íwali. Siúcade Dios íbànúaca áibanáí yéewáidacaténa wenáiwica mamáalàacata. Quéwa cawínácaalí Dios íbanuérica yéewáidacaténa wenáiwica, iwàwacutá íicaca íchawa cayába imànicaténa machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹¹ Yáí Jesucristoca, càicanide iyúwa idábàanéeri íba cachàiníri nalladéerica cayábéeri iyú nabàlúadacatáipínáca íinata caplí iwáiná. Yáí nuéwáidánáca wenáiwica Jesucristo íwali, càicanide iyúwa nalladacaalí cayábéeri iyú idábàanéeri íba cachàiníri. Canáca yéewaná áibanáí yéewáidaca wenáiwica méetàuculé íicha yáí tàacáisica, canácáiná áiba Jesucristo íicha weebáidéeripíná itàacáí íwasàacaténa wía Dios yáasu yúuwichàacáisi íicha. ¹² Wéewáidacaalí wenáiwica cáalfacáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, nàyacaténa machacàníri iyú, náí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, yásí càica wiade iyúwa wenáiwica íchanáidéeyéica cawèníri wawàsi caplí iwáinápiná, yáí oroca, quírameníri plata nacáí, cawèníri íba nacáí, yáí cayábanaméeri wawàsi càmíríca yéewa quícháí imáaláidaca. Quéwa wéewáidacaalí nía canéeri iwèni tàacáisi iyú, càmíríca iyúudáa nàyaca machacàníri iyú Dios íicápiná, yásí càica wiade iyúwa wenáiwica íchanáidéeyéica púba caplí iwáinápiná, masicáí nacáí, sitúa íbáiná nacáí, yáí wawàsi quícháí imáaláidéeripínáca. ¹³ Aiba èeriwa, èeri imáalàacatáipínátawa, Dios yásáidapíná amaláwacani yáí wáibaidéerica írípiná, quícháí yéenáíwaná yàanáipínácaalí. Néese cué quícháí yáalimáidapíná íicáwa wáibadacalé wamanárica Dios írípiná cawíná íwítáanácaalí. Càipíná Dios yásáidaca asáisi cayábacaalíni, càimicaalí nacáí caná iwèni, yáí wéewáidánáca wenáiwica. ¹⁴ Wéewáidacaalí wenáiwica cayába nàyacaténa machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí yáí wáibaidéerica Dios írípiná íideníapíná quícháí, càide iyúwa cawèníri íba ícapèená càmíríca yeemáwa, yásí Dios yàapínáca wawèniwa, wía yáasu wenáiwicawa. ¹⁵ Quéwa càimicaalí wéewáida wenáiwica cayába nàyacaténa machacàníri iyú Dios íicápiná, yásí quícháí imáaláidapíná yáí wáibaidéerica, càide iyúwa quícháí yeemácaalí caplí idènerica iwáináwa masicáí meedá, yásí yáí wáibaidéerica imáaláapínáca wáicha, càimita nacáí Dios yàapíná wawèni. Quéwa éwita yáí wáibaidéerica imáaláacaalíwa wáicha, càicáanita cáupíná wíawa quícháí íicha iyúwa wenáiwica ípiacaalíwa

quichái ipèrta yéewíse, yá càmita warnaaláapináwa.

¹⁶ Abénaméeyéi wenáiwica namánica manuúri capli ípidenéri templo, yá nawàlucawa nàacaténá Dios icàaluíná. ¿Càmitasicué pialáwa Dios yàasu temploca pía Espíritu Santo iyacáinacué piwáwalicu? ¹⁷ Abéerita Dios irípinacué pía, càide iyúwa Dios icapèe. Píacacacué yái Dios yàasu temploca. Iná áibacaalí báawa imànícucéa píiwitáise cachiwéeri tàacáisi iyú, yásí Dios yúuwichàidapiná manuúsiwatani.

¹⁸ Picácué píináidawa máiníná cáaliacáica pía. Aibacaalí péenacué íináidawa máiníná cáaliacáicani èeri mīnanái yáaliacái iyú, iwàwacutá iwènuadaca íiwitáisewa íicha yái íináidánácawa íicacaténá yáawawa iyúwa càmírica cáaliacái áibanái íicha. Càita yáalimá cáaliacáicani báisíiri yáaliacáisi iyú, yái yáaliacáisi yàanèrica Dios néese. ¹⁹ Caná iwèni Dios íicaca èeri mīnanái yáaliacái càide iyúwaté profeta itànaaná Dios itàacái íimèrica: “Dios yúuwichàidapiná nía cawinácaalí cáimacáiyéica íicá yáawawa, níai icàlidéeyéica náalíanásawa manúba wawási iwali cháí èeri mīnanái íiwitáise iyú. Yái báawèrica nawawéerica namánica áibanái irí, Dios imàcapiná yàanàca nàwali idécunitàac nàchìwáidaca áibanái náaliacái iyúwa”, íimaca. ²⁰ Càité nacái áiba profeta itànaaná Dios itàacái íimèrica: “Wacuèriná Dios yáaliacawa canáca iwèni meedá yái nánáidánácawa cawinácaalí íináidéeyéica cáaliacáica èeri mīnanái yáaliacái iyú”, íimaca. ²¹ Iná picácué cachàini píicáca píawawa íwalíse yái áiba wenáiwica yéewáidánaca pía, náimèrica iwali cayabéericasani áibanái íicha yéewáidéeyéi wenáiwica. Iwàwacutácué cayábaca píicáca nía canánama abédanamata Dios imàacacáinacué píri macáita. ²² Dios imàacacué píri núa Pablocá, yá nacái Apolosca, yá nacái Pedro wéewáidacaténacué pía. Dios imàacacué píri yái èeriquéi píyacaténacué cháí èeri iricu. Imàacacué píripiná nacái yéetácáisi. Imàacacué píri nacái siúca èeride, macái èerita wapíchalépinácawa nacái. Càicué Dios imàacaca píri macáita. ²³ Yá Cristo yàasu wenáiwicacuéca nacái pía, Cristocáiná nacái Dios yàasu wenáiwicaca.

4

El trabajo de los apóstoles

¹ Càita iwàwacutácué píináidacawa wàwali, wía apóstolca, íibaidéeyéica Cristo irípiná, Cristo íbàntacáiná wía wéewáidacaténacué pía iyú yái cayabéeri tàacáisica Dios íbèericatè áibanái íicha. Siúcáisede Dios imàacaca wáaliacawa cayabéeri tàacáisi iwali. ² Wenáiwica íibaidacaalí áiba irí, iwàwacutá imànica càide iyúwa íiwacali íimáná irí. ³ Iná càmita nuínáidawa iwali yái píimánacuéca nùwali, píimacaalícué nùwali càmitasa nuíbaida cayába. Càita nacái càmita nuínáidawa iwali yái áibanái íimánáca nùwali. Núa nacái canáca yéewaná nùumaca nuíbaidacasa cayába Dios irípiná càmicáiná nùalimá nùaliaca nuíwítáisewa càide iyúwa Dios yáalíanáwa. ⁴ Càmita nuwàwali asáisi numànicaalítè áiba wawási báawéeri, quéwa cawàwanáta nudéca numànica áiba wawási càmírica nùaliáwa iwali. Abéericata Wáiwacali yái yáaliéricawa, yácata yái icàlidéeripínaca nuínáwaná iwali asáisi nuíbaidacaalítè irípiná cayába, càita nacái canéerica iwènicacalí meedáni, yái numàniricatè. ⁵ Iná picácué picàlida áibanái íináwaná iwali càmitasa náibaida cayába Dios irípiná. Picúacué Wáiwacali yàanánápiná, yásí yáasáidapiná amaléeri iyú yái wamánirica íbàacanèeri iyú. Yáasáidapiná nacái càinacaalítè wáináidánáwa wawáwalicúsewa wèpunicaalítè wáibaidaca Dios irípiná. Néese cayábacaalí Dios íicá yái wamánirica, yásí Dios icàlidapiná wamànicatè cayabéeri.

⁶ Píacué nuénánáica, nùalàacúca pía càiri tàacáisi iyú nuyúudacaténacué pía, yéewanápinacué nacái píyaca càide iyúwa Apolos íyáaná, núa nacái, ípíchanacué picutáca áiba tàacáisi Dios itàacái íicha, yéewanápinacué nacái cayábaca píicáca abédanamata macáita wenáiwica íibaidéeyéica Dios irípiná, nía nacái yéewáidéeyéicucéa pía. Báawéeriquéi cachàimínacucéa píicáca píawawa íwalíse yái pídeníanacuéca áiba yéewáidéericucéa pía píiméericucéa iwali cayabéericasani áibanái íicha canánama. ⁷ Néeni, ¿cánacué yéewa cáimacái píicáca píawawa áibanái íicha canánama? ¿Càmitasicué pialáwa Dioscata yái yéerica píri macáita pídeniericucéa? Dios yàacáinacué píri, néese ¿cánacué yéewa cachàinica píicáca píawawa càide iyúwa pídéca nacáicaalícué peedáca píriwani píchàini iyúwa?

⁸ Píyúnáidacucéa pialáacawa macáita wawási Dios iwali. Píyúnáidacucéa píyaca càide iyúwa cásuyéi idèniyéica manúba cawèníri, càmíyéica iwàwacutá áibanái iyúudàaca. Píyúnáidacucéa pialáacawa macáita yái iwàwacutéericucéa pialáacawa, íná càmitacué piwàwa wéewáidaca pía quirínama. Píicacucéa píawawa iyúwa èeri mīnanái icuèrinánái càmíyéica iwàwacutá wayúudàaca. Dios imàacacaalícué picúaca macái wenáiwica cachàiníri iyútá, yá nuucacucéa nía píapíchatá. Quéwa càmita nacuèriná núa cháí èeri iricu, canásiwata. ⁹ Wía apóstolca, càmita yéewa wàya iyúwa èeri mīnanái icuèrinánái, nuínáidacáináwa cawàwanáta Dios idéca imàacaca wàuwichàacawa manuúsiwata, wía apóstolca. Báawaca èeri mīnanái íicaca wía iyúwa presoíyèi imàníyéica íbáyawanáwa manuúsiwata, yéetéeyéipínacawa máini báawéeri iyú nabáyawaná íwalísewa. Èeri mīnanái, àngelnái nacái nánáidacawa

manuísiwata naicáidaca walí idècunitàacá wàuwichàacawa. ¹⁰ Madécaná wenàiwica naicáca wía iyúwa máiwitáiséeyéi wàuwichàacáináwa Cristo irípiná. Quéwa piicácuéca piawawa iyúwa cáiwitáiséeyéi Cristo itàacái ìwalfise. Pímacuécá càmítasa pimàni iyúwa máiwitáiséeyéi ipíchanácué piùwichàacawa iyúwa wía. Eeri mìnánái iicáca wía iyúwa machawàaqueyéi càmícáiná wéewáida wenàiwica èeri mìnánái yáallácai iyú. Néese piicácuéca piawawa iyúwa cachàiniyéica íwitáise, cámiétacanéyéica nacái, quéwa èeri mìnánái iicáca wía iyúwa canéyéi iwèni, wía apóstolca. ¹¹ Mamáalàacata àta siuca nacáide wàuwichàaca máapicái, macàlaca nacái wawàwa, canáca nacái wabàle cayába. Aibaalí nacapèedáidaca wía. Canáca nacái wacapèesiwa. ¹² Wáibaida nacái wacáapi iyúwa cachàiníri iyú àta chamàlccataléta wía wawèniacaténá wayáawa. Aibanái icuísaca íchawa wía, quéwa wasutáca nalí Dios imàniínápiná nalí cayábèeri. Nàuwideca namànica wía quéwa wàidenlàca yái báawéerica namànírica walí. ¹³ Natàanica báawéeri iyú wàwali, quéwa càicánita watànica nalí éerèeri iyú quéwanáta. Mamáalàacata àta siuca nacáide namànica walí càide iyúwa náucacaalí náichawa báawéeri yásèerimi, casaquèeri wawási natunúerica báacháwalicúise.

¹⁴ Càmita númacué pirí càì nubàniadàanápínacué pía, néese nuwàwacáita nùlàacuéca pía càide iyúwa nuénibewa, cáininácáinácué nuicáca pía. ¹⁵ Yácáiná éwitasica diez mil namanùbaca yàanàacaalí néewáidacaténacué pía Cristo íwali, càicánita càmítacué pidèni madécaná pièenáíwa. Nùacata càide iyúwacué píaniri, bàalutécáiná nucàlidacué pirí Cristo Jesús iinàwaná, yátè peebáidacuéca itàacái, iwasàanápínacué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹⁶ Iná nusutácué píicha wawási manuísiwata pimànicaténacué càide iyúwa numàniíná, càide iyúwacué píaniricaalícué núa.

¹⁷ Nudéca nubànùacuéca pìatalé Timoteo, yái nuiquéerica iyúwa nuírwa cáiniéerica nuicáca Wáiwacalí ìwalfise. Nùallacawa Timoteo íwali imàniínápiná cayábèeri mamáalàacata càide iyúwa nusutàaná ícha. Nubànùacaté Timoteo iwàwalicaténacué pía càinácaalí nùyaca mamáalàacata càide iyúwa iwàwacutàaná wenàiwica iyaca yeebáidéerica Cristo Jesús itàacái. Càita nuéwáidaca wenàiwica náyacaténá càì macái níái yeebáidéerica Cristo Jesús itàacái macái cáì ílnata, àta alénácaalí nuèpuníwa. ¹⁸ Abénaméeyéi péenacué cachàinica naicáca níawawa nayúunáidacáiná cáaluca nùaca nupáchiacuéca pía. ¹⁹ Quéwa nuwàwacué nùacawa nuicáca pía mesúnamáita Wáiwacalí imàacacaalí numànica càì. Yásí nùacawa nuicácaténá yái náiméerica náalimàanasa namànica náibaidacaténáca Dios irípiná, náimaca, níara cachàiniyéica iicáca yáawawa. Càmita nùawa néré nuémilacaténácaita nasàna meedá, náimaca cachàiniínása nía. ²⁰ Càmita nuwàwa nuémíaca nacàlidacáicata nainàwanáwa, yácáiná cawínácaalí wenàiwica Dios icuèyéica náasáidaca Dios yàasu wenàiwicaca nía idèniyéica Dios íchàini náibaidacaténá Dios irípiná cachàiníri iyú, náyacaténá nacái machacàiníri iyú. Càmita nacàlidacáita meedá nainàwaná íwaliwa nadènanáca Dios íchàini. ²¹ Néeni, ¿càinásicué piwàwa numànica? ¿Piwàwasicué nùanàaca pìatalé nùuwichàidacaténacué pía pibáyawaná ìwalfisewa, yái cachàiniínacuéca piicáca piawawa? Càimicaalícué piwàwa nùacawa pìatalé nùuwichàidacaténacué pía, néese piwènúadacué píiwitáiseca píináidacaténáwa machacàiníri iyú, piicácaténacué piawawa iyúwa càimíyéica cachàini, yéewacaténacué nùlàaca pía éerèeri iyú cáininácáinácué nuicáca pía.

5

Juicio sobre un caso de inmoralidad

¹ Macáita nacàlidacué naliwáca piinàwaná íwali báawéeri iyú iyacáiná abèeri péenacué yeedéericaté iríwa yátatánáwa, úara yàaniri yàacawéetúaca. ¡Máini báawéerica yái namànírica pèewi! Ewita èeri mìnánái càmícáanáta neebáida Jesucristo itàacái, càicánita càmita máini namàni càiri báawasiwéeri wawási, càide iyúwacué péená imàniíná. ² ¿Cánacué cachàini piicáca piawawa mamáalàacata? ¡Iwàwacutácué máini achúmaca piwàwa manuísiwata pibáyawaná íwaliwa! Yái asialí imànírica càiri báawéeri, iwàwacutácué píucaca pèewisewani yái asialica. ³ Ewita càmícáanáta nùyaca píapichacué néré, càicánita nuicáca nùawawa iyúwacué abèeri péená. Nudéca nuináidacawa nùuwichàidàanápíná yái asialica càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapicha néré. Yái Wáiwacalí Jesucristo idéca íchùulaca núa nucàlidàanápíná càinácaalí iwàwacutàanápíná yùuwichàacawa yái imànírica càiri báawasiwéerica. ⁴ Piwacáidáyacuéwa, yá píináidacuéwa nùwali càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapicha, nùlàacaténacué pía. Yásí Wáiwacalí Jesús cachàiníri íwitáise iyapínacué píapichawa. ⁵ Iná iwàwacutácué pèepùadaca yái asialica Satanás irí yéewanápiná Satanás imàaláidaca iiná uláicái iyú àta yéetacalépinátawa ipíchaná yùuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú càiripinátawa Wáiwacalí Jesús yàanàacaalípiná àniwa.

⁶ Picácué picàlida piinàwanáwa canùmasèeri iyú cayábàanásacué pía idècunitàacá pimàacacué abèeri péená imànica càiri báawéeri. Píalíacuéwa comparación ímèerica: “Néewladacaalí achúmanamata levadura íbesi yèewi, yá levadura imàacaca macáita íbesi

inísàapinácawa”, còi ìimaca yáí comparaciõna wabáyawaná iwali. Yáí levadura ìimáanáca cáicanide iyúwa wenáiwica íbáyawaná. Iná pimáacacallicué abéeri péená imànica íbáyawanáwa mamáalàacata, yásí mesúnamáita macáitacué pía pimànipiná piacawa pibáyawanáwa. ⁷ Iná piúcacué pèewísewa yáara levadura nacáirica íwítáise, yáí péenácúeca imànírica báawéeri, ipíchanácúé báawaca imànica píwítáise canánama. Yásí píalimácúé piyaca wálsàì iyú, mabáyawanéeri iyú nacái. Càicúeca piade iyúwa wálsàì pan, càmíiri idènia levadura, Dioscáiná idéca yúucacué pícha yáí báawéerica pimàníricaté. Càide iyúwa judiónái nanúacaalí oveja wálsàì nàasu culto Pascua yaalíwa nawàwalicaténá iyúwaté Dios iwasaaná nía, càita nacái wàasu Cordero ípidenéerica Cristo yéetacatéwa iwasaacaténá wía, wáyacaténá wálsàì iyú. ⁸ Judiónái namànica nàasu Pascuawa, yá náucaca náichawa macáita levadura. Càita nacái, wáucacué wáichawa yáí levadura nacáirica wáiwítáiseca bàaluisàimica. Picácúé wàya quirínama wabáyawaná yáapichawa. Càide iyúwa pan càmicaalí idènia levadura, càita nacái iwàwacutá wàyaca masaquèeri wáiwítáise yáapichawa, watàanicué nacái báisíiri iyú.

⁹ Bàaluté nutànacatécúé píri áiba cuyàluta nùlàacaténácúé pía ipíchanácúé piacawéeridaca wenáiwica ìiméeyéica áiba yáapicha càimíchúaca nàinusíwa, càmírira nacái nanírisíwa. ¹⁰ Quéwa càmitacué píalía péemíaca cayábani càinácalité ìimáaná yáí nùméricatécúé píri. Càmita nuchùuliacué pianápináwa déeculé náicha macái èeri mìnanaí càimíyéica yeebáida Jesucristo itàacái, níai ìiméeyéica áiba yáapicha càimíchúaca nàinusíwa, càmírira nacái nanírisíwa, nía nacái iwàwéeyéica yeedáca írwa macái wawási cawèníri, nía nacái cayéedéeyéica, nía nacái yèeyéica ídolo icàaluíniná, yáí cuwáiná yéenáiwánaca. Càmitacá píalimácúé piacawa náicha àta pèetacatalétacuéwa piacaténáwa èeri ícha. ¹¹ Càmitaté còi nuchùuliacúeca pía, néese nùlàacatécúé pía ipíchaná piacawéeridaca wenáiwica icàlidéeyéica iináwaná iwaliwa neebáidáanása Jesucristo itàacái quéwa namáni nàacawa càiri báawéeri: Naimáca áiba yáapicha, càimíchúaca nàinusíwa, càmírira nacái nanírisíwa; nawàwaca needáca nalíwa macái wawási cawèníri; nàaca ídolo icàaluíniná yáí cuwáiná yéenáiwánaca; natàanica báawéeri iyú áibanái iwali, áibaalí nacái nacámaca; áibaalí nacái nayéedúaca, quéwa mamáalàacata nacálidaca naináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái. Picácúé piacawéerida nía; picácúé piyáa piyáacaléwa náapicha. ¹²⁻¹³ Dios càmitacué ichùulla wàuwicháidaca èeri mìnanaí càimíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Néese Diosta yuwicháidapiná níawa. Quéwa cawínacaalí iyéeyéica pèewibàa, nacálidacaalí naináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái, quéwa namànica nábáyawanáwa, néese iwàwacutácué picháawáaca naináwaná iwali, píalàacaténácúé nía cachàiníri iyú. Iná piúcacué pèewísewa yáí imànírira íbáyawanáwa.

6

Pleitos ante jueces no creyentes

¹ Aiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái imànicaallicué píri báawéeri, ¿cánácúé picháawàa iináwaná iwali jueznái írì càimíyéica yeebáida Jesucristo itàacái? Báawéeriquéi pimànínacúeca còi. Néese iwàwacutácué picháawáaca iináwaná iwali Dios yàasu wenáiwica írì, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidayaquéeyéicawa, nachùnìacaténácúé píri yáí wawásica. ² Píacué Dios yàasu wenáiwica, píalíacuéwa Dios imàacáanápínacué péemíaca èeri mìnanaí iináwaná iwali èeri imáalàacaalípináwa picálidacaténácúé iwàwacutáná nàuwicháacawa càiripinátawa nabáyawaná iwálísewa. Iná yéewa píalimácúé péemíaca piináwanáwáaca achúméerina wawási iwali cháí èeri írìcu pichùnìacaténácúé wawási píriwáaca, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ³ Píalíacuéwa nacái wéemlanápiná nacái àngelnái iináwaná iwali wacálidacaténá cayábacaalíni, báawacaalí nacái, èeri imáalàacaalípináwa. Iná màulenáca meedá péemíacuéca piináwanáwáaca cháí èeri írìcu, pichùnìacaténácúé píriwáacani, yáí achúméeri wawásica. ⁴ Iná abéeri péenácúé yeebáidéerica Jesucristo itàacái cháí èeri írìcu imànicaallicué píri báawéeri, ¿cánácúé picháawàa iináwaná iwali jueznái írì picálidéeyéica iináwaná canápinéeyéicasa nía, níara càimíyéica yeebáida Jesucristo itàacái? ⁵ Nùumacué píri còi báicaténácúé pía, píwènúadacaténácúé píwítáisewa. ¿Càmítasicué íya abéeri péená yáaliméeri yéemíacuéca piináwaná, ichùnìacaténácúé píchawáaca yáí wawásica? ⁶ ¡Báawéeriquéi pípiéliyanacúeca, picháawáayaca nacáíwa jueznái írì, quéwa báawéeriquéi cachàiníwanái picháawàanacúeca piináwaná iwaliwáaca jueznái írì càimíyéica yeebáida Jesucristo itàacái!

⁷ Picháawáacaallicué piináwaná iwaliwáaca, yá pídecúeca pimáacaca báawéeri icàbadáacuéca pía, càmitacué nacái pimàni càide iyúwa Dios iwàwáaná. Aiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái, imànicaallicué píri báawéeri, iyéedúacaallicué pícha píasu nacái, yá cayába cachàiníwanái pídeniacaallicué píuwicháanáwa masànatatá, ipíchaná èeri mìnanaí càimíyéica yeebáida Jesucristo itàacái naicácuéca pípiéliyacacawa. ⁸ ¡Quéwacué càmita pídeniani, néese pimànicúeca còi pibáyawanáwa cachàiníwanái: Pimànicúeca áibanái írì báawéeri, piyéedúacuéca nàasu, éwita pimanúyabacáaníta nía!

⁹⁻¹⁰ Píaliacuéwa báawéeyéi íiwítáise càmita nawàlùpináwa Dios iyacàle iriculé, yáí icùacataléca chènuníseérica. Picácué pibatàa áibanái ichiwáidaca píá cachiwéeri tàacáisi iyú. Càmfíyéipiná iwàlùawa Dios iyacàle iriculé cawinácaalí imàníyéica yáalaniwa; nía nacái yéeyéica ídolo cuwáináí yéenáíwaná icàaluíniná; nía nacái íiméeyéica inanái yáapicha càmfíchúaca náinusíwa, nía nacái íiméeyéica asíali yáapicha càmfíríca nanírísíwa; nía nacái asíanái imàaquéeyéica áiba asíali iduíca, áibanái nacái asíanái íiméeyéica inacáiri yáapichawa; nía nacái iyéeduéyéica; nía nacái iwàwéeyéica yeedáca íríwa macái wawási cawèníri, nía nacái icáméeyéica; nía nacái itàaniyéica báawéeri iyú áibanái iwali, nía nacái ipéliéyéica áibanái nayéedúacaténá náasu. Nía càmfíyéipináta iwàlùawa Dios iyacàle iriculé chènuniré.¹¹ Càitécué abénaméeyéi péená iyacaté ipíchawáiseté piwènuadacuéca píiwítáisewa Dios írípíná peebáidacaténácué Jesucristo itàacái. Quéwa Dios idéca imàacacué iwàwawa píbáyawaná lícha càide iyúwa idéca nacáicalícué líbaca píchani. Idéca nacái yeedácuéca píá yàasu wenàiwicapínáwa mabáyawanaténá íicácuéca píá. Càita Dios idéca imànicuéca píri cayábéeri Wáiwacali Jesucristo íipidená iwali, yéetácáinátéwa wáichawaliná. Dios idéca imàacacué yàasu wenàiwicaca píá Espíríto Santo ichàini iyú, yáí Espíríto Dios íbanuèricuéca píwàwalículé.

La santidad del cuerpo

¹² Abénaméeyéi nacálidaca: “Càmicaalí Dios imáisanía numànica áiba wawási, yásí cayábaca numànica macái wawási nuwàwéerica numànica”, càí nàimaca. Quéwa, núumacué píri, éwita Dios càmicáaníta imáisanía wamànica áiba wawási, càicáaníta càmita macái wawási iyúudáa wía, áibanái nacái. Báisíta Dios imàacaca wamànica càide iyúwa wawàwaná càmicaalí báawa yáí wawàwéerica wamànica, quéwa iwàwacutá wacuaca wíawawa ípichaná yáí wawási wawàwéerica wamànica idacuaca wía cachàiníri iyú àta càmicataléta wáalimá wamàacaca wáichawani. Báawaca wamàacacaalí áiba wawási idacuaca wáiwítáise.¹³ Nacálidaca báisíri iyúni nàimacaalí yáacási iwali watúra írípínéerica, watúra nacái wayáacalé írípíná. Báisíta, Dios imàacaca wayáaca macái yàacási wawàwéerica. Quéwa áibaalípíná Dios imàaláidapíná yàacási, watúra nacái càmicáiná iwàwacutá wayáaca wayáacaléwa quirínama. Quéwa wainá càmita iya càide iyúwa yàacási; namànicaíta nachíwawa meedá nàimacaalí cayábacasa waimáca áibanái yáapicha cawinácaalí wawàwéeri, càmicáaníta wáinusíwani, càita nacái càmicáaníta wanírísíwani. Càmita báisí nataacái, néese, yáí waináca, yácata Wáiwacali yàasu weebáidacaténá itàacái. Wáiwacali nacái wainá írípínéeri, ichàiniadacaténá wainá, yéewanápiná wáibaidaca írípíná.¹⁴ Càide iyúwaté Dios imichàidáná Wáiwacali yéetácáisi lícha, càita nacái imichàidapíná wíawa yéetácáisi lícha íiwítáise watúchàiníri iyúwa, yáí chàmisi imichàidéericaté iyú Wáiwacali.

¹⁵ ¿Càmitasícué píalíawa píiná iwaliwa Cristo íiná íwalíseéricani? Yácáiná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo íiná iyéerica cháí èeri írícu. ¡Iná máini báawaca abéericaalí wéená imànica íbáyawanáwa inanái yáapicha íiméechúaca asíanái yáapicha plata íwalínápiná! ¡Picácué wamàni càiri báawéeri!¹⁶ ¿Càmitasícué píalíawa asíali íimácaalí inanái yáapicha íiméechúaca asíanái yáapicha plata íwalínápiná, yásí níai pucháibaca abéericata nainá? Càité profeta itànáca Dios itàacái nàwali cawinácaalí íiméeyéica yáapichawáaca: “Dios íicáca níai pucháibaca iyúwa abéeri wenáiwica”, càí íimaca.¹⁷ Quéwa wenáiwica yeebáidacaalí Wáiwacali itàacái, yásí iyaca abédanamata Wáiwacali yáapicha.

¹⁸ Iná píacuéwa náicha caquialéta cawinácaalí íimáidéeyéicuéca píá píimáanápiná áiba yáapicha càmfíríca pínrísíwa, càmfíchúaca nacái píinusíwa. Macái áiba nabáyawaná íiwítáaná càmita imàni báawéeri nainá íríwa, quéwa cawinácaalí íiméeyéica áiba yáapicha càmfíríca nanírísíwa, càmfíchúaca nacái náinusíwa, namànica nabáyawanáwa nainá íríwa.¹⁹ ¿Càmitasícué píalíawa píiná íwalícuéwa Espíríto Santo yàasu templocani, yáí Espíríto Santo Dios imàaquéericatécúé píri, yá nacái Espíríto Santo iyacuéca píwàwalícu? Càmitacúé píiwacali píawawa.²⁰ Yáí Diosca, yácatacué Píiwacali, Dioscáiná iwènacatécúé píá cawèníri wawási iyú, yáí írí íiranáca. Iná picácué píimàni píbáyawanáwa píiná iyúwa, néese píyacué mabáyawanéeri iyú yéewanápiná áibanái náalíacawa máini cayábéerica íiwítáise yáí Diosca.

7

Consejos sobre el matrimonio

¹ Siúcade nucálidacué píriní yáí písutéericuéca péemíawá núa iwali píbànúacaalítécúé nulí cuyàluta. Báisíta cayábaca càmicaalí asíanái ídunúwa inanái iwali.² Quéwa madécáná wenáiwica nawàwaca nàimáca áiba yáapicha, càmfíchúaca náinusíwa, càmfíríca nacái nanírísíwa, íná cayábacata macái asíanái yeedáca ínuwa, macái inanái nacái uedéca uníríwa.³ Iwàwacutá asíali íimáca ínusíwa yáapichawa càide iyúwa iwàwacutáaná imànica. Càita nacái iwàwacutá inanái umáca unírísíwa yáapichawa.⁴ Uái inanáca càmita uná íiwacalu ua, néese unírí yàasucani. Càita nacái asíali, càmita íiná íiwacalini, néese ínu yàasucani.⁵ Picácué píimáisanía píináwa pínu líchawa, pínrí lícha nacáíwa, càmicaalícué abédanama píiwítáise píapichawáaca

quéechacáwa camínápiná piimá píapichawáaca malééná èerita pisutáanápínacué Dios ícha manuísiwata. Pidécánáamicué pimáaláidaca pimànica càì, néese iwàwacutácué pèepùa piimá píapichawáaca àniwa ipíchanácué càmita píalimá picùaca píawawa, yá Satanás yáalimáidacuéca píá pimánínápiná píabáyanáwa áiba yáapicha.

⁶ Càmitacué nuchùulla píá peedáanápíná píriwa piacawéeripínáwa, quéwa piwàwacaalícué picásàacawa, yá cayábacani. ⁷ Macái wenáiwica náalimácaali nàyaca abéeritatá càide iyúwa nùyáanà canéeri ínutá, yá cayábatáni, quéwa càmita macái náalimá nàyaca abéerita. Néese Dios imàacaca walí wáalimáwanama madécana chàinisi íiwitáaná wáibaidacaténá írípíná, wadènanápiná wáalimáwanama wáibaidacaléwa méetàucunamata wáichawáaca. Dios imàaca abènaméeyéi wéna nàyaca abéerita casímáiri iyú. Imàaca áibanái wéna nàyaca nàacawéeri yáapichawa casímáiri iyú.

⁸ Núumacué píri píacué máinuíyéica, maníríyéi nacái, píacué nacái inírimi yéetéeyéimicawa ícha, cayábaca piyamáacaalícúewa abéerita càide iyúwa nùyáanà abéerita. ⁹ Quéwa càmicaalícué píalimá picùaca píawawa píchaná pimànica píabáyanáwa, yásí iwàwacutácué peedáca pínríwa, píinu nacáíwa, cayábacáiná cacháiníwanái picásàacaalícúewa máinicáichacué píináidáanicawa píimáanápíná áiba yáapicha.

¹⁰⁻¹¹ Quéwa nuchùullacué píá, píacué cáinuíyéica, píacué nacái caníríyéica càide iyúwaté Wáiwacali ímáaná walí, camínápiná inaná imàaca iníríwa, càita nacái camínápiná asiali imàaca ínuwa. Càmirícatá núa meedá yái ichùulìericuéca píá, néese Wáiwacalícatá yái ichùulìericuéca camínápiná pimàni càì. Quéwa inaná uèpùacaalíwa unírí íchawa, iwàwacutá uyamáacawa abéechúata, canáca yéewaná uedá ulíwa áiba àniwa. Néese càmicaalí quirínama uwàwa úyaca abéechúata, yá iwàwacutá unírí, úa nacái nawènúadaca náiwitáisewa nalíwáaca nàyacaténá abédanamata náapichawáaca àniwa.

¹² Siúcade nuwàwacué nùalàaca píá quiríta càide iyúwa nuínáidáanáwa, píacué áibanái yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. Càmita Wáiwacali ichùulla núa nùalàanápínacué píá tàacáisi iyú nùuméeripínacuéca píri, quéwa nuínáidacawa cayábacani. Péemianúca: Abéeri asiali yeebáidéeri Jesucristo itàacái ínucaalí camíchúwa yeebáida, quéwa uwàwacaalí úyaca yáapicha, iwàwacutá asiali yeebáidéerica Jesucristo càmita imàaca íchawa úa. ¹³ Càita nacái inaná yeebáidéechúwa Jesucristo itàacái unírícaalí camírí yeebáida, quéwa iwàwacaalí iyaca úapícha, iwàwacutá inaná yeebáidéechúwa Jesucristo càmita imàaca íchawani.

¹⁴ Cayábaca nayamáacawa náapichawáaca, yácáiná Dios íicáca iyúwa yáasu wenáiwicapínáwa yái asialica úwalíse úái ínuca yeebáidéechúaca Jesucristo. Càita nacái Dios íicáca iyúwa yáasu wenáiwicapínáwa úái inanáca íwalíse yái uníríca yeebáidéerica Jesucristo. Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo, càmicaalícué piyamáawa piacawéeri yáapichawa camíríca yeebáida, yá cawàwanátacué péenibe càmita neebáida Jesucristo itàacái; néese piyamáacaalícúewa piacawéeri yáapichawa, péenibe yáapichawa nacái, yásí Dios íicácuéca péenibe iyúwa yáasu wenáiwicapínáwa. ¹⁵ Quéwa yái uníríca, úa nacái ínuca, camíyéica yeebáida Jesucristo itàacái máinicáalí nawàwaca nèepùacawa nàacawéeri íchawa yeebáidéerica, píamàacué nèepùacawa náicha. Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitacué iwàwacutá piyamáacawa piacawéeri yáapichawa camíríca yeebáida nawàwacaalí nèepùacawa píchacué càmicáiná Dios iwàwa wapéliyacawa, néese Dios idéca imáidaca wía wáyáanápíná matuúbanáiri iyú.

¹⁶ Nawàwacaalícué nèepùacawa pícha, píamàacué nèepùacawa ipíchanácué pipéliyacawa, càmicáinácué píalíwa, píacué inanáca, asáisi píalimácaalí piwènúadaca pínrí íiwitáisewa Dios írípíná. Càita nacái píacué asianáica, càmitacué píalíwa asáisi píalimácaalí nacái piwènúadaca píinu íiwitáisewa Dios írípíná.

¹⁷ Píalimáwanama macáitacué iwàwacutáca píyaca càide iyúwaté Wáiwacali imàacáanátécué píri chàinisi píibaidacaténácué írí. Càmicaalícué báawa yái píibaidacaléca, néese píyacué càide iyúwaté píyáaná Dios imáidacaalítécué píá. Càita nùalàaca macáita wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwacáidáyaquéeyéicawa yalécé imanúbaca. ¹⁸ Dios imáidacaalí asiali namánírícaté írí circuncisión, càmita iwàwacutá iwènúadaca yáasu circuncisiónwa. Càita nacái Dios imáidacaalí asiali camírícaté namàni írí circuncisión, càmita iwàwacutá imàacaca namànica írini siúcade. ¹⁹ Picácué achúma píináidáanicawa piwàwawa circuncisión íwali, cáininacáiná Dios íicáca macái wenáiwica íiwitáaná abédanamata. Abéerita píináidacuéwa pímanínápiná machacánírí iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰ Càmicaalícué báawa píibaidacalé, néese iwàwacutácué macáita píyaca càide iyúwa píyáanáte quéecha Dios imáidacaalítécué píá. ²¹ Aibanái yáasu wenáiwicacaalíté píá íbaidéerícaté mawèníri iyú Dios imáidacaalíté píá, picá achúma piwàwa íwali. Quéwa namàacacaalí pèepunicawa matuúbanáita, yá cayábaca pèepunicawa máiwacalínáwaca. ²² Cáinináca Dios íicáca macái wenáiwica íiwitáaná abédanamata, íná áibanái yáasu wenáiwicacaalíté píá íbaidéerica mawèníri iyú Dios imáidacaalíté píá peebáidáanápínáté Wáiwacali itàacái, néese siúcade éwita áibanái yáasu wenáiwicacánita píá mamáalàacata, càicáanita iwàwacutá piwàwalica Wáiwacali idéca iwasàaca píá Dios yáasu yluwichàcáisi ícha píibaidacaténá Wáiwacali írípíná; càita nacái

pía yèepuniricatéwa máiwacalináwaca cháí èeri irícu Dios imáidacaalíté pía, siùcáside Cristo yáasu wenáiwicaca pía líbaidéeripiná Cristo írì cáiripináta. ²³ Dios iwèniacatécué pía cawèníri wawási iyú, yái líri líranáca. Iná picácué plínáidáanicawa iwali yái èeri mìnánái límáanáca píwali. Picácué nacái cáimacái píicáca plawawa iyúwa èeri mìnánái. ²⁴ Iná piácué nuénánáica, cámicálicué báawa píibaidacalé, néese iwàwacutácué piyaca mamáalàacata càide iyúwa piyáanátécué Dios imáidacaalítécué pía.

²⁵ Siùcade nùlàacué pía nàwali níara càmíyíecáwaca icásàawa. Wáiwacali càmita imàaca nulí tàacáisi nuchùllanápíná nía quéwa nùlímá nùlàaca nía Dios iyúudáacáiná núa manuísíwata, iicáciná nupualé, yéewanápiná nùlàaca wenáiwica cáalíacáiri iyú. ²⁶ Nuínáidacawa cayábaca macáita wenáiwica nayamáacaalíwa càide iyúwa nuyáaná máinuta, manírta nacái macáicáinacué càulenápiná wàasu èeri siùcade, nàuwichàidapínacaalí wía Cristo iwálíse, weebáidacáiná itàacái. ²⁷ Quéwa cáinucaalí pía, picá píimáaca píichawa úa. Máinucaalí pía, cayábaca càmicáalí peedá píinuwa. ²⁸ Quéwa peedácaalí píinupínáwa, càmita píimáni píbáyawanáwa. Càita nacái mànacáu uedácaalí unírwa, càmita cabáyawaná úa. Quéwa níái cáinuíyéica, nía nacái caníríyíeica nàypíná càulenéeri iyú cháí èeri irícu, iwàwacutáciná nàuwichàacawa Cristo írípíná. Iná nùlàacuéca pía ipíchanácué máini piyaca càulenéeri iyú.

²⁹ Piácué nuénánáica cáicué nuwàwaca nùlàaca pía: Iyaca wapíchalé achúma èerínata meedá, iná siùcade cawínacaalí idèniyéica yàacawéeriwa, iwàwacutá náibaidaca Wáiwacali írípíná càide iyúwa nàalímáanáta cachàinírri iyú. ³⁰ Càita nacái cawínacaalí achúmeyéica iwàwa yéenanái yéetéeyéimiwa iwaliwa iwàwacutá náibaidaca Wáiwacali írípíná càide iyúwa càmíyíeí achúma iwàwa. Cawínacaalí nacái imàniyéica fiesta iwàwacutá nàyaca cáimíetaquéeri iyú càide iyúwa càmíyíeí máini casímái iwàwa náibaidacaténá cáalíacáiri iyú Wáiwacali írípíná. Cawínacaalí nacái iwèniyéica wawási iwàwacutá càmita máini cáinináca naicáca nàasuwa, néese iwàwacutá nánáidacawa càide iyúwa canéyéica yáasu, náibaidacaténá cachàinírri iyú Wáiwacali írípíná. ³¹ Cawínacaalí nacái imàniyéica yáasu wawásiwa cháí èeri irícu needácaténá nalíwa plata, iwàwacutá càmita máini báawaca nawàwa nánáidáanicawa nàasu cawèníri iwaliwa cháí èeri írícúrica, yácáiná mesúnamáita imàalàapínaca macáita yái waiquéerica cháí èeri irícu.

³² Càmitacué nuwàwa plínáidáanicawa báawanama cháí èeri yáasu wawási iwali. Máinucaalí asiali, yási ínáidacawa Wáiwacali yáasu wawási iwali imànicaténá càide iyúwa Wáiwacali iwàwaná casímáicaténá imànica Wáiwacali iwàwa. ³³ Quéwa cáinucaalí asiali, yá iwàwacutá ínáidacawa cháí èeri yáasu wawási iwali casímáicaténá imànica línu iwàwawa. Yái asiali càmita yáalímá íbaidaca macái ichàini iyúwa línu írípínáwa, Wáiwacali írípíná nacái. ³⁴ Càita nacái maníríchúca, áiba inanáí nacái càmíchúca icásàawa, nánáidacawa Wáiwacali yáasu wawási iwali, casímáicaténá namànica Wáiwacali iwàwa, namàacacaténá naináwa, náiwitáise nacáíwa Dios írì, náibaidacaténá cachàinírri iyú írípíná. Quéwa áiba inanáí caníríchúca iwàwacutá uínáidacawa cháí èeri yáasu wawási iwali usímáidacaténá unírwa.

³⁵ Càita nùlàacuéca pía nuyúudáacaténácué pía. Càmita numáisaníacué picásàacawa, néese númacué píri còi piyacaténácué cáimíetaquéeri iyú, píibaidáanápínácué nacái Wáiwacali írípíná macái píchàini iyúwa.

³⁶ Quéwa áibacaalí asiali ínáidawa càmita cayába imáisaníacaalí mamáalàacata líduwa ucásàacawa béerucáiná úa, uwàwacaalí ucásàacawa nacái, yási cayábaca úniri imàacacaalí ucásàacawa. Càmita namáni nàyaca nabáyawanáwa, níái icáséyéica. ³⁷ Quéwa áibacaalí idènia líduwa, càmicáalí iwàwacutá lídu icásàacawa asiali yáapícha, càmicáalí nacái uwàwa ucásàacawa, úniri nacái ínáidacaalíwa càmíinápíná imàaca ucásàacawa yáapícha yái asialica, yá úniri imànica iyaca cayábéeri wawási. ³⁸ Iná cawínacaalí imàaqueerica líduwa icásàacawa imànica cayábéeri wawási. Quéwa cawínacaalí càmírica imàaca ucásàacawa imànita nacái cayábéeri yáwanái.

³⁹ Uái caníríchúca canáca yéewaná umàaca úichawa unírwa. Iwàwacutá uyamáacawa yáapícha idècunitáacá cáucani. Quéwa yéetácaalíwa úicha, yási úalimáca udéca ucásàacawa àniwa yáapícha cawínacaalí asiali máinuírca uwàwéerica, quéwa iwàwacutá ucásàacawa abéeri yáapícha yeebáidéerica Jesucristo itàacái. ⁴⁰ Quéwa nuínáidacawa casímáinápíná cachàiníwanái uwàwa càmicáalí uedá unírípínáwa àniwa. Càita nuínáidacawa, nuebáida nacái Espíritu Santo Dios néeseeri idéca iyúudàca nuínáidáanáwa càì.

8

Los alimentos consagrados a los ídolos

¹ Siùcade nucálidacué píriini iwali yái písutéericuéca péemíwata núa iwali píasu cuyàluta írícúwa: yái iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáináni yéeniáwaná icàaluíná, càide iyúwa náiwitáise iyáaná, níara áibanáica càmíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Pidécúeca píimaca cáalíacáicasacué pía macáita. Cayábacué nuénánái, ipíchanácué

cáimacáica piicáca piáwawa piálíacái iwálísewa. Cayába cachàiníwanái cáininácaalícué piicáyacacawa, yéewanápinácué piíwítáise idàwinàacawa Dios íwítáise iyú peebáidacaténácué itàacái tàì íiméeri iyú. ² Cawinácaalí iyúunáidéerica yáallacawa madécaná wawási iwali, càmítáacá yáallíwawa cayába càide iyúwa iwàwacutáaná yáallacawa. ³ Quéwa cawinácaalí cáinináca iicáca Dios, yásí Dios yáallí iicáca yái wenàiwicaca, cayábaca Dios iicáca íwítáise nacái.

⁴ Pisutácatécué péemlawa núa asásí cayábacaalícué piyáaca iinási nanuérica iyúwa sacrificio náacatená ídolo icàaluíníná, níái cuwáináí yéenáíwanáca. Càitacué númumaca píri iwali: Báisíta canérica iwèni meedáni, canáca nacái ichàini yái ídoloca, cuwáisàiri yéenáíwanáca meedáni cháí èeri írícu, canacáiná áiba báisíiri Dios ílcha, abéerita yái Diosca. ⁵ Báisíta nàyaca madécaná demonio íiwacanánái cachàiníyeyí báawéyeyí íwítáise icuèyeyíca yáasu cáliwa chènuníféeri cáuli írícubàa, cháí èeri írícu nacái èeri minanáí yéeyéica ípidená cuwáináí (ímáanáca díosnáí). Madécaná wenàiwica náaca demonio icàaluíníná, wenàiwica icàlidéeyéica iwali cuwáináicasa núa. ⁶ Quéwacué canáca walí áiba wèeripiná icàaluíníná ílcha yái abéerita Wáaniri Diosca. Wáaniri Dios imànicaté macáita, íná wawáwa wáyaca càide iyúwa iwàwáaná. Iya nacái abéerita Wacuèriná, yái Wáiwacali Jesucristoca, yái idàbéericaté macáita, àta wía nacái, Wáaniri Dios írípíná.

⁷ Quéwa càmítacué macái wéená náalíá néemlaca cayába càinácaalí ímáaná yái tàacáisica. Càmita cachàini náíwítáise Dios iwali càmícáináca náalíá cayába. Níái wéenanái yéewánéyeyéita yàaca ídolo cuwáisàiri yéenáíwaná icàaluíníná ipíchawáiseté nawènúadaca náíwítáisewa neebáidacaténá Jesucristo itàacái. Nayácaalí nayáacaléwa áibanái yáapícha, nawènlacaalí iinási nacái yàcalé írícu, yá náallacawa áibanái nadéca nanúwa yái píramíca iyúwa sacrificio náacatená ídolo icàaluíníná. Abénaméyeyí wéená iyáacaalí yái iinásica, yá nayúunáidaca càmíta báisí Dios imàaca nayáacani. Quéwa nayáacani quéwanáta. Íná nadàbaca nàináidacawa méetàuculé Dios ílcha, yá báawaca náíwítáise iwálíse yái namànínínáca wawási nàináidéerica Dios ímáisanlaca namànica. ⁸ Báisíta càmíta cayába Dios iicáca wía iwálíse meedá yái wayéerica, íná càmíta cayábawanái Dios iicáca wía áiba wawási iwálíse wayáacaalíni. Càita nacái càmíta báawa Dios iicáca wía iwálíse yái càmírica wayáa. ⁹ Quéwacué éwita Dios imàacáaníta piyáaca iinási áibanái ínuérica iyúwa sacrificio ídolo cuwáisàiri yéenáíwaná írí, càicáaníta iwàwacutácué piicá píchawa cayába ipíchanácué abéeri wéenasàiri càmírica yeebáida tàì íiméeri iyú ímànica íbáyawanáwa iicácainácué piyáacani, yái iinásica. ¹⁰ Píacáiná yáaliéricawa Dios imàacaca piyáaca yái iinásica, néese piáwinacaalíwa piyáacatená piyáacaléwa ídolo yáasu templo néré, nawacuacataléca iinási nanuèrimíca iyúwa sacrificio ídolo írí, yá cawáwanáta abéeri wéená càmíri yeebáida tàì íiméeri iyú iicáca píá néré, néese iwàlúacawa néré nacái iyáacatená yái iinásica, éwita ínáidacáanítawa càmíta Dios iwàwa imànica càì. ¹¹ Pídecá píimaca píwaliwa píalánásawa madécaná, quéwa yái píalíacáica càmíta iyúudàa péenásàiri yái càmírica yeebáida tàì íiméeri iyú, néese pídecá píimànica írí máini báawéeri píalíacái iyúwa, yá cawáwanáta yéetápináca méetáuculé Dios ílcha íbáyawaná yáapíchawa, yái péenásàirica, éwitaté Cristo yéetácaanítawa nacái ílchawalíná. ¹² Íná péewáidacaalícué péenáníwa càmíyeyéica yeebáida tàì íiméeri iyú namànínínápiná áiba wawási nàináidéerica iwali càmírica Dios iwàwa namànica, yá pímanícuéca píacawa píbáyawanáwa péenánái íríwa, Cristo írí nacái. ¹³ Íná yái nuyáanáca iinási imàacaalí nuénásàiri imànica íbáyawanáwa nuyáacalé iwálíse, yásí cayába cachàiníwanái càmínápiná quirínama nuyáaca iinási, ipíchaná núalimáidaca nuicáwa nuénásàiriwa àta imànicataléta íbáyawanáwa.

9

Los derechos de un apóstol

¹ Éwita apóstolcáaníta núa, yái Dios íbànuèrica, càicáaníta càmíta nuèpuníwa càide iyúwa ísimáidáaná núa meedá, néese nuwàwaca nuyúudàaca áibanái. Báisíta Dios imàacacaté núa apóstolpiná, íná canáca ichùlièri núa cháí èeri írícu. Nudéca nuicáca Wáiwacali Jesús. Píacué nacái yáasáidéeyéica apóstolca núa bàaluitécáiná piwènúadacuéca píiwítáisewa Dios írípíná nuibaidacaalíte Wáiwacali írípíná péewibàa, nucàlidáanápinácué píri iináwaná iwali. ² Cawáwanáta áibanái càmíta naicá núa càide iyúwa apóstol, yái Dios íbànuèrica, quéwa píalíacuéwa báisíiri iyú apóstolca núa, bàaluitécáiná piwènúadacuéca píiwítáisewa peebáidacatená Wáiwacali itàacái, nucàlidacaalítecué píri iináwaná iwali. Càita Dios yáasáidacuéca píri apóstolca núa.

³ Natàanícaalí báawéeri iyú núwali, náimacaalí nacái càmítasa apóstolca núa, yásí càì núuma nalíwa: ⁴ Dios íbànucacaté núa iyúwa apóstol nucàlidacatená Wáiwacali iináwaná, íná Dios imàacaca nusutáca nuyáapínáwa wenàiwicanái ílcha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Dios imàaca nacái macái apóstol idèníaca ínuwa yeebáidéechúa Jesucristo itàacái, imàaca nacái apóstol itéca yáapíchawa úa idècunitáacá yéepunícawa icàlidacatená Dios itàacái, càide iyúwa

áibanái apóstol namàniná, nía nacái Wáiwacali yéenanái iméeréerináica, Pedro nacái. Iná nudèniacaalí nuinuwatá, yá cayábaca nutéca núapichawa úatá. ⁶ Dios imáaca nacái Bernabé, núa nacái wayamáidaca wáibaidaca wacáapi iyúwa, wasutácaténácué pícha wayáapínáwa idècunitàacá wacálidaca píricué Dios itàacái. Quéwa éwita Dios ibatàacáaníta wamànica càì, càicáaníta càmitaté wasutácué pícha wayáapínáwa, néese wíata ipáyaidatèni. ⁷ Péemiácué comparaciòn: Píalácuéwa úwinái càmita nawènia nayáapínáwa. Càita nacái wenàiwica ibànacaalí ibànacalewa abéyéeri uva yéetaná, càmita iwàwacutá ipáyaidaca iyáacatèná yàasu uva iyacanáwa. Càita nacái abéeri icùacaalí áibanái ipira ovejanái, canáca imáisanieri iiraca leche yeedéerica ovejanái ícha. Càita nacái Dios imáacaca apóstolnái isutáca iyáapínáwa wenàiwicanái ícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Dios ibànucáiná apóstolnái nàatalé. ⁸ Picácué píináidawa númáanáca càiri tàacáisi nuíwitaíse iyúwa meedá, bàaluitécáiná Dios càì ímaca imáacacaalítè itàacáiwa profeta Moisés irí, Moisés icàlidacatènaté israelitanái iríni. ⁹ Càité Moisés itànáca tàacáisi bàaluité Dios inùmallicúise: “Picácué pidacùta pacá inùma ituináisi ícha idècunitàacá ubaidaca píri wawáidaca ituináisi, wúllacatèná ituináisi iwíralé, néese pimáacacué uyáacani idècunitàacá ubaidaca uèpunicawa”, ímaca. Dios ímacaté càì walí wáaliacatènáwa catúllécanáca íicáca pacá, quéwa iwàwacutácué wáaliacawa áiba wawáisi quiríta. ¹⁰ Dios ímacaté càì icàlidacatèná walí iwàwacutáanáca wayúudáca wenàiwica iyúudéeyéica wía. Dios ichùullacatè Moisés itànáacatènaté yái tàacáisi wamànicatèná cayábèeri nalí cawinácaalí yéewáidéeyéica wía Dios itàacái iyú. Péemiácué comparaciòn: Asíali ichùnìacaalí càli nabànacatáipíná, yá iwàwacutá namáacaca yeedáca yàasupínáwa quirácaalí yái iyacanásica. Càita nacái cawinácaalí yùuluèrica ituináisi iwíralé, iwàwacutá namáacaca yeedáca yàasupínáwa. Càita nacái wía yéewáidéeyéicuéca pía, Dios imáacaca wasutácuéca pícha wayáapínáwa. ¹¹ Wabànacatècué Dios itàacái piwàwalicu, iná cayábaca wasutácué pícha weedácatèná wàasupínáwa, yái wayáapíná, wabàlepíná nacái, wayamáacatáipíná nacái cháì èeri iricu. ¹² Dios imáacacáiná áibanái yéewáidéeyéicuéca pía isutácuéca píchani, yá máini cacháiníwanái Dios imáaca wasutácuéca píchani, wíacáinaté idábáanéeyéicaté icàlidacuéca píri Jesucristo iináwaná. Quéwa, éwita Dios imáacacáaníta wasutácuéca pícha wayáapínáwa, càicáaníta càmita càì wamànica. Néese wàideniacaté wáuwichàanáwa wáibaidaca wawènanápiná wayáawa ipichanácué báawaca péemiaca Cristo itàacái iwáilise yái wasutáanacuéca wayáapínáwa pícha.

¹³ Píalácuéwa naináwaná iwali, cawinácaalí íbaidéeyéica templo iricu. Needáca nayáawa templo iricuise. Ímáanáca, cawinácaalí inuyéica pírái iyúwa sacrificio, needáca naliwa iináisi yéenáimi, macái pírái yéenaná nanuérica neemacatènanái altar ífina. ¹⁴ Càita nacái Wáiwacali idéca ichùulica cayábánápiná náyaca náibaidacalé iwaliwa namánírica Dios irípiná, cawinácaalí icàlidéeyéica yái tàacáisi cayábèerica, iná cayábaca nasutáca nayáapínáwa wenàiwicanái ícha yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. Yácata nawèni, níái icàlidéeyéica Dios itàacái. ¹⁵ Quéwa canácatáita càì numànité nùyacaalítéca píapícha, càmita nacái nutànàacué píri cuyáluta siùca piacatènácué nulí wawási. ¡Máini casímáica nuwáwa nucàlidacué píri Dios itàacái mawèníri iyú! ¡Cayába cacháiníwanái nulítáni nuétácaalíwatá ipichaná nuyamáidaca nucàlidaca Dios itàacái mawèníri iyú!

¹⁶ Càmita cacháini nuicá núawawa iwáilise yái nucàlidáanáca Cristo iwasáaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Néese nucàlidacani Cristo ichùullacáiná núa. ¡Máini báawèeri yúuwichàacáisi yàanèeripínáca nùwali càmicaalí nucàlida yái tàacáisica wenàiwicanái irí! ¹⁷ Iná nucàlidacaalítè yái tàacáisica nuíwitaíse iyúwa meedatá, yá nuedácaté wenàiwicanái ícha nuwènipínáwatá. Quéwa càmita nucàlidani nuíwitaíse iyúwa, néese Dioscata yái ichùulíerica nucàlidacani. ¹⁸ Yácata nuwèni yái: Casímáica nuwáwa nucàlidacáiná mawèníri iyúni yái tàacáisica íméerica Cristo iwasáaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Càita nucàlidaca mawèníri iyúni: Éwita Dios imáacacáaníta nusutácué pícha nuyáapínáwa nucàlidacáinácué píri itàacái, càicáaníta càmita càì nusutácuéca píchani.

¹⁹ Éwita càmicáaníta áibanái yàasu wenàiwica núa íbaidéerica mawèníri iyú, càicáaníta numáacaca núawawa càide iyúwa macái wenàiwicanái yàasu wenàiwica íbaidéerica mawèníri iyú nuyúudáanápiná áibanái wenàiwica manùbéeyéi nawènuadánápiná náiwitáisewa Cristo irípiná. ²⁰ Nùyacaalí judíonái yáapícha, yá nùyaca càide iyúwa náiwitáise iyáaná nuyúudáacatèná nawènuadaca náiwitáisewa Cristo irípiná. Càita nacái numànica nùyacaalí náapícha níái càmiyéica judío yeebáidéeyéica tàacáisi Dios imáaqueericaté profeta Moisés irí bàaluité; yá nùyaca Dios icàaluíná náapícha càide iyúwa náiwitáise iyáaná, yéewacatèná néemlaca nucàlidaca nalí Cristo iináwaná iwali, éwitaicúé càmicáaníta iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná wáacatèná Dios icàaluíná, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. ²¹ Càita nacái nùyacaalí náapícha níái càmiyéica judío, càmiyéica iya Moisés yàasu tàacáisi iwali, yá càmita numàni iyúwa wenàiwica imánírica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná, nuwàwacáiná nuwènuadaca náiwitáise Cristo irípiná. Quéwa éwita càmicáaníta numàni càide iyúwa wenàiwica iyéerica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná, càicáaníta

nuebáidaca mamáaláacata Dios itàacái càide iyúwa Cristo ichùullaná núa. ²² Nùyaacalí áibanái yáapicha càmiyéica yeebáida tàì ìiméeri iyú, yá nuèpwa nùyaca càide iyúwa abéeri néená, nuicá nacái cáimiétaquéeri iyú yái náináidáanácawa, càmita nuicáani naquíniná. Càita nùyaca náapicha nuyúudàacatená neebáidaca Jesucristo itàacái cachàiniwanái. Iná núalimáidaca nùyaca abédanamata náapicha macái wenáiwica íiwitáaná numànicaténá àta càinácaalí núalimáanáta numànica nuyúudàacatená abenaméeyéi nawenúadaca náiwitáisewa Cristo írípíná yéewacatená iwasaaca nía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. ²³ Càita numànica yéewacatená madécaná wenáiwica yéemíaca yái tàacáisi cayábéerica ìiméerica Cristo iwasaaca wenáiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, nuwàwacáiná nacái Dios imànica nulí cayábéeri náapicha níái yeebáidéeyéica Cristo.

²⁴ Péemíacué comparaciòn: Píaliacuéwa ìwali yái napianínacawa carrera ìwali, yá macáita napianicawa, quéwa abéerita yái imawèniadéerica áibanái yeedáca írìwa cawènrì. Càide iyúwa níái ipianíyécawa cachàiníri iyú carrera ìwali, càita nacái iwàwacutácué píibaidaca Dios írípíná cachàiníri iyú, píalimáidacué macái píchàini iyúwa pimànicaténá càide iyúwa ichùullanácué pía. Càicué pimàni peedácaténácué píriwa yái cawènrìca Wáiwacalí yèeripínáca yàasu wenáiwicanái írìwa chènuniré. ²⁵ Chái èri írìcu macáita iwàwéeyéica isàiwicaca deporte needácaténá nalíwa cawènrì, néewáidacawa cachàiníri iyú yéewacatená cachàinica nainá; namáacaca náichawa macái wawási imànírica báawéeri nainá írì. Yá néewáidacawa cachàiníri iyú needácaténá nalíwa abéeri corona, laurel ibáiná icàyuwaniná. Quéwa báinásiiri corona yéepuaca chuica ráunamáita, yá imáalacawa, néese wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái wáibaidaca cachàiníri iyú Wáiwacalí írípínáwa weedácaténá walíwa áiba cawènrì càmlírica imáaláwa iyéerica chènuniré. ²⁶ Nùacata càmlíri iyúwa matúri ipianícaalíwa éruwaca, càmita nacái iyúwa áiba inúadáidéeri cáuli meedá. Néese núalíacawa càinácaalí Wáiwacalí iwàwáaná numànica, yá nuibaidaca cachàiníri iyú Wáiwacalí írípíná. ²⁷ Nucúaca núawawa, nuiná nacáwa cachàiníri iyú ipíchana numànica nubáyawanáwa, ipíchana nacái numànica áiba wawási càmlírica iyúudáa áibanái, càmicáiná nuwàwa Wáiwacalí imáisaníaca nuibáidáanápíná írì quirínama idécanámi nuéwáidaca áibanái.

10

Consejos contra la idolatría

¹ Píacué nuénánáca, picácué píimáicha macái wàawirináimi israelitanái namusúacatéwa profeta Moisés yáapicha Egipto yàasu cáli íicha. Néeseté idécunitáacá nèepunicáwa náacawa manacúali yúucubáa càináwáiri, yaté Dios imàacaca manuiri acalée yàacawa napichalépiná yáasáidacatenáté alenácaalí iwàwacutá náacawa. Macáita nèepunicatéwa acalée yáapiise, catámèeri írìcu ùuléeri íicha. Macáitaté náacawa Moisés yáapicha, yá nachàbacatéwa chùiri cáli íinatabáa Mar Rojo yàasu manuiri ùni ìwallabáa. ² Càité macáita abédanama namànicaté náiwitáisewa Moisés yáapicha namànicaténáté iyúwa Moisés ichùullaná càide iyúwaté nadéca nacáicaalí nabautizáacawa nèepunicáinatéwa Moisés yáapicha acalée yáapiise, ùni ìwallabáa nacái. ³ Càité nacái macáita nayáacaté chènuníseeri yáacási Dios yéericaté nalí, yái pan nacáirica ílipidnéericaté maná. ⁴ Macáita nacái nàiracaté ùni Dios imàaqueericaté imusúacawa íba yéewíse. Yái Cristo yáacawéeridéericaté yéepunicáwa nía, càicanide iyúwa cachàiníri íba Cristo yáacáinaté nacáuca. ⁵ Quéwaté báawaca Dios íicáca náiwitáise batéwa macáita, ínaté Dios inúaca nía, yá nachéecami icàlálíacatéwa manacúali yúucubáa càináwáiri.

⁶ Càité nachàbacawa. Dios yúuwicháidacaté nía yéewáidacatená wía ipíchana wawáwaca báawéeri càide iyúwaté nawáwáaná báawéeri. ⁷ Iná picácué pía ídolo cuwáináni yéenáwaná icàaluíniná càide iyúwaté abenaméeyéi nanúanáté pírái, nayáaca nacái íinási nàacatená ídolo icàaluíniná. Càité profeta itànàca Dios itàacái ìiméerica: “Níara wenáiwicaca náawinacatéwa nayáacatená íinási, yaté nàiraca nacái, néese namichàacatéwa nasàiwicacatená náapichawáaca, yá naimáca náapichawáaca”, íimaca. ⁸ Píacué nuénánái, picácué waimá áiba yáapicha càmlíchúaca wáinusíwa, càmlírica nacái wanírisíwa, càide iyúwaté abenaméeyéi imànínáté. Yaté veintitres mil namanúbaca néetácawa Dios inúacáinaté nía nabáyawaná íwalíse. ⁹ Picácué nacái wáalimáida waicáwa Cristo càide iyúwaté abenaméeyéi namànínáté nabáyawanéwa mamáaláacata néese Dios yúuwicháidacaté nía. Yaté néetácawa áapi iyú Dios íbanuéyéica nëewiré. ¹⁰ Picácué picúisa píchawa Dios càide iyúwaté abenaméeyéi nacúsáidacaté Dios, yaté Dios íbantuaca yàasu ángelwa inuérica wenáiwica, yá inúacaté nía.

¹¹ Càité ichàbacawa. Dios yúuwicháidacaté wàawirináimi yéewáidacatená wía ipíchana wamànica càide iyúwa namànínáté. Néeseté áibanái profeta natànàacaté Dios itàacái nàalàacatená wía ipíchana wamànica wabayawanáwa, wía iyéeyéica siúcade ipíchawáise èri imáaláacawa. ¹² Iná píináidacaalícuéwa cachàinica píiwitáise, cáaliacáiri nacái, iwàwacutácué píicá píchawa cayába ipíchana pícaláacawa Dios íicha pimànicáichacué píbáyawanáwa. ¹³ Pidàbacaalícué píwànica pimànica píbáyawanáwa, néese píwàwalícué macái èri mìnánái

nachàbaca càiri wawàsi yáalimáidéerica nía namànínapíná nabáyawanáwa. Quéwa cayábéeri Dios íwítáise, imànírica nacáí machacànirí iyú càide iyúwa ímáaná, yá iyúudàapínacué pía ipíchaná pimànica pibáyawanáwa. Iná yéewa píalimácué manuíca píináidacawa píwàwawa Dios íwali càminápinácué imàaca càulenéri wawàsi yáalimáidaca pía cachàiníwanáí íicha yáí píaliméericuéca píideniaca. Néese càulenéri wawàsi yáalimáidacaalícué pía pimànínapíná pibáyawanáwa, yásí Dios iyúudáacué píawa yéewacaténá píideniaca mamáaláacatani ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Càipíná Dios iyúudàapínacué píawa, iná càmitacué iwàwacutá pimànica pibáyawanáwa.

¹⁴ Iná píacué nuénáná nuwàwéeyéica, picácué píacawéerida wenáiwica yéyéica ídolo cuwáinái yéenáíwaná icàaluíná. Piyacué déeculé náicha cawinácaalí imàníyéica càí. ¹⁵ Núalíacawa cáiwítáisecuéca pía, iná nutàanicué píri nuwàwacáinácué píináidacawa cáalíacáiri iyú íwali yáí núméricuéca píri. Yásí píalíacuéwa báiscatani. ¹⁶ Macáí imanùbaca wamànicaalí Santa Cena, yá wasutáca Dios ícha cayábacaténá imànica walí uva ituní, wàa nacáí Dios íri íwali cayábéeri, yácáiná uva ituní ímáanáca càicanide iyúwa Cristo íraná imusuericátéwa ícha cruz íwali wáichawalíná. Macáí imanùbaca wàiracaalí yáí uva ituníca, yá wáasáidaca wáyaca abédanamata Cristo yáapícha, yéetácáinatéwa cruz íwali wáichawalíná. Macáí imanùbaca wayáacaalí wáalimáwanama pan yéená wasubériadéerica, yá wáasáidaca wáyaca abédanamata Cristo yáapícha, Cristo íiná yúuwichàacáinatéwa cruz íwali wáichawalíná. ¹⁷ Ewita manùbéeyéicánita wía, càicánita macáita wayáaca abéeri pan yéená macáita wamanùbaca iyúwa. Càita wáasáidaca abédanamata wáiwítáise wáapíchawáaca wáyacáiná abédanamata Cristo yáapícha, éwita manùbéeyéicánita wía.

¹⁸ Píwàwalícué Dios íchùullacúe Israel itaquénáinámi bàaluté. Abédanamata namànica náiwítáisewa náapíchawáaca nayáacaalíté íinási macáita namanùbaca iyúwa, yáí píráimi nanuéricaté iyúwa sacrificio cáuri Dios íri. ¹⁹ Càmita núuma náaca Dios icàaluíná cawinácaalí inuyéica píraí iyúwa sacrificio ídolo íri. Càmita báisí cáurica yáí ídolo cuwáisàiri yéenáíwanáca, iná canáca iwèni meedá. Yá nacáí píraí íinámi neeméerica ídolo íri, càmirita cachàini áiba íinási íwítáaná ícha. ²⁰ Néese nuwàwacué píalíacawa náwali níara áibanáí yéyéica ídolo icàaluíná. Namàaca íinási iyúwa sacrificio ídolo íri, quéwa càmita nàa Dios icàaluíná, néese náaca demonio icàaluíná. Iná càmitacué nuwàwa piyáaca náapíchani idècunitaacá náaca ídolo ímíetacaná fiesta írícu, ipíchanácué piyaca abédanamata demonio yáapícha, náapícha nacáí níara yéyéica demonio icàaluíná. ²¹ Càmitacué Dios imàaca píiraca uva ituní Santa Cena yaalí Wáiwacalí yáasu copa írícúise, píiracaalícué nacáí demonio yáasu copa írícúise. Càita nacáí càmitacué Dios íbatàa piyáaca piyáacaléwa Santa Cena Wáiwacalí yáasu mesa iwéré, piyáacaalícué piyáacaléwa nacáí demonio yáasu mesa iwéré, aláera namáncataléca fiesta nadécánámi nanúaca píraí iyúwa sacrificio náacaténá ídolo cuwáinái yéenáíwaná icàaluíná.

²² ¡Picácué wamàni càí ipíchanácué máiní báawaca Wáiwacalí íicáca wáiwítáise! ¡Picácué wayúunáida cachàiníwanáica wía Wáiwacalí íichawa! Canáca yéewaná wamànica íri càiri báawéeri wawàsi.

La libertad y el amor cristiano

²³ Abénaméeyéí nacálidaca: “Càmicaalí Dios imáisanía wamànica áiba wawàsi, yásí cayábaca wamànica càinácaalí wawàsi wawàwéerica wamànica”, càí náimaca. Quéwa númacué píri, éwita Dios càmicáaníta imáisanía wamànica áiba wawàsi, càicáaníta càmita macáí wawàsi iyúudáa wía, áibanáí nacáí. Báisita Dios imàacaca wamànica càide iyúwa wawàwáaná, càmicaalí báawa yáí wawàwéerica wamànica, quéwa càmita macáí wawàsi imàaca wáiwítáise idáwináacawa Dios íwítáise iyú weebáidacaténá itàacáí tàí íiméeri iyú, wayúudáacaténá nacáí áibanáí neebáidáanápíná. ²⁴ Picácué wacutácaita wasímáidáanápíná wíawawa meedá, néese wacutácué wayúudáacaténá áibanáí nadáwináidaca náiwítáisewa Dios íwítáise iyú àta neebáidacataléta itàacáí tàí íiméeri iyú.

²⁵ Piyáacué macáita cawinácaalí íinásica píwèniéricuéca nawéndacataléca íinási; picácué písutá péemlawa nía iwéndéeyéicani píalíacaténácuéwa asásí áibanáí inuacaalíté yáí píráimica náacaténá ídolo cuwáinái yéenáíwaná icàaluíná, achúmacáichacué píwàwa íwali. Dios imàacacué piyáacani iná píwèniacué matuúbanáiri iyúni. ²⁶ Càmitacué iwàwacutá achúmaca píwàwa yáacási íwali Wáiwacalí yáasucáiná macáí wawàsi éeri írícúrica.

²⁷ Néese áibacaalí càmfíri yeebáida Jesucristo itàacáí, imáidacaalícué piyáaca piyáacaléwa yáapícha, píwàwacaalícué nacáí piyáaca yáapícha, néese piyáacué macáita yáacási yéericuéca piyáa. Picácué nacáí písutá péemlawa nía íinási íwali píalíacaténácuéwa asásí áibanáí inuacaalíté yáí píráimica iyúwa sacrificio náacaténá ídolo cuwáinái yéenáíwaná icàaluíná, achúmacáichacué píwàwa. ²⁸ Quéwa áibacaalícué càí yàalàaca pía: “Yáí íinásica, nadéca nanúacani iyúwa sacrificio náacaténá ídolo cuwáinái yéenáíwaná icàaluíná”, càicaalícué íima píri, néese picácué piyáani pímánicáichacué báawéeri íri yáí yàalèericuéca pía ipíchaná iwènúadaca íwítáisewa Dios ícha, càmicáiná yeebáida tàí íiméeri iyú néese iyúunáidaca Dios

imáisanierica wayáaca yái iinásica. ²⁹⁻³⁰ Abénaméeyéi càmitàacá neebáida tàì ímíeri iyú, íná machawàacaca nánáidacawa. Cáalu namànica wawàsi càmfírícué cáalu pimànica, càmicáiná náaliáwa cayába càide iyúwacué píalíánáwa. Nayúunáidaca báawáanápiná Dios íicáca nía yàacàsi ìwalíse. Quéwa cawàwanátacué piwàwa càì píimaca nulí: “Dios ídéca imàacaca numànica càide iyúwa nuwàwaná càmicáalí báawa yái nuwàwéerica numànica, íná canáca yéewaná áiba imáisanica numànicani achúmacáicha meedá iwàwa. Nudéca núaca Dios írí cayábéeri yàacàsi ìwali, íná canáca yéewaná áiba itàanica báawéeri iyú nùwali nuyáacalé ìwalísewa”, càicué piwàwaca píimaca cawàwanáta. ³¹ Báisíta, quéwa péemíacué nulí, nuénánái. Càinácaalícué wawàsi piyáaca, càinácaalícué wawàsi nacái pimànica, pimànícué abéerita yái imàaquéerica áibanái íicáca Dios cáimiétaquéri iyú. ³² Picácué pimàni wawàsi càì áibanáicalícué íicá pimànicaní yá nacaláacawa Dios íicha, yá namànica nabáyawanáwa, macáita cawínacaalí nía, judíocaalí nía, càmfíyéicalí judío nía, nía nacái Dios yàasu wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ³³ Núa nacái, áta càinácaalí numànica, núalimáidaca nuyúudáca macái wenáiwica íwítáaná. Càmita nucutá numànicaténá abéerita yái ísímáidéeripínáca núa, néese nucutáca numànicaténá yái iyúudéeripínáca manùbéeyéi wenáiwica, yéewanápiná nawènúadaca náiwítáisewa Cristo írípíná iwàsàacaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha.

11

Las mujeres en el culto

¹ Piyacué nacái càide iyúwa nuyáaná càide iyúwa nacái Cristo iyáanáte. ² Píacué nuénánáica, iyéeyéica Corinto iyacálená írícu, nadéca nacálidacuéca nulí píináwaná ìwali. Cayábéerícué píwáwalínacuéca núa mamáaláacata, pimànícuéca nacái mamáaláacata càide iyúwa núcálidáanátecué pírí tàacáisi. ³ Quéwa nuwàwacué píalíacawa áiba wawàsi: Càide iyúwa Dios íchúullaná Cristo, yá Cristo yeebáidaca Dios itàacái, càita nacái Cristo íchúullaca macái aslanái yeebáidéeyéica itàacái; néese càide iyúwa Cristo íchúullaná macái aslanái yeebáidéeyéica itàacái, yá neebáidaca itàacái, càita nacái macái aslanái ídeníeyéica ínuwa iwàwacutá nachúullaca náinuwa, yá iwàwacutá nacái inanáí neebáidaca náacawéeri itàacáíwa. ⁴ Asialí íbállacaalí íiwitawa ídecunitáacá ísutáca yáawawa Dios íicha, ícálida nacái tàacáisi Dios inùmalícué, càmita yáa Cristo ímíétacaná. ⁵ Quéwa càmicáalí inanáí íbàlla úiwitawa ídecunitáacá usutáca Dios íicha, ucálida nacái tàacáisi Dios inùmalícué, càmita úa uníri ímíétacanáwa, néese càica úade iyúwa inanáí nàuwisèchúaca íicha íiwita íbáiná macáita. ⁶ Càmicáalí inanáí íbàlla úiwitawa, iwàwacutá udalúaca úichawa úiwita íbáináwa. Quéwa báicaalí udalúaca úiwita íbáináwa macáita, iwàwacutá ubállaca úiwitawa. ⁷ Iwàwacutá asialí càmita íbàlla íiwitawa. Dios ídàbacaté ídàbàanéeri asialí queéchatécáwa iyúwa Dios íicácanáwa, íná iwàwacutá aslanái yásáidaca cachàínírica Dios íiwítáise. Quéwa iwàwacutá inanáí yásáidaca cáimíétacanáca uníri. ⁸ Bàaluitécáiná Dios ídàbacaalíté ídàbàanéeri asialica, càmitaté Dios iwènúada inanáí íbàllái yáapi asialí iyú úacawéeripíná, néese Dios yeedacaté asialí íbàllái yáapi, yá iwènúadacaté yáapi inanáí iyú asialí yàacawéetúapíná. ⁹ Càmitaté Dios imàni asialí inanáí írípíná. Néese Dios imànicaté inanáí asialí írípíná. Íná iwàwacutá inanáí uebáidaca uníri itàacáíwa. ¹⁰ Dios imànicaté inanáí asialí írípíná, íná iwàwacutá inanáí ubállaca úiwitawa, ángelnái íicácaná úa. ¹¹ Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càinínáca Dios íicáca wía abédanamata: Aslanái càmita nàya ísicúa canácaalí inanáí, càita nacái inanáí càmita nàya ísicúa canácaalí asialí. ¹² Ewítaté Dios iwènúadacáaníta asialí íbàllái yáapi ídàbàanéechúa inanáí iyú, asialí yàacawéetúapíná, càicáaníta síucade aslanái ímusúaca íicá éeri inanáí íicha. Quéwa Dios ídàbacaté macáita, wía éeri múnáica.

¹³ ¿Càinásicué píináidacawa? ¿Cayábasica inanáí usutácaalí Dios íicha càmicáalícuéca ubàlla úiwitawa? ¹⁴ ¿Càmítasica macáita wáallacawa cáalacaalí asialí íiwita íbáiná ídàwináacawa, yásí báawaca áibanái íicácani? ¹⁵ Quéwa cáalacaalí inanáí íiwita íbáiná ídàwináacawa, yá casímáica uicácani, úalíacáináwa Dios imàacaca ulí úiwita íbáiná uepúacaténá úiwitawa iyú. ¹⁶ Quéwa abénaméeyéi péenácué iwàwacaalí itàanica chàinisíri iyú ìwali yái tàacásica, càmicáiná nawáwa namànica càide iyúwa núumáanacué píri, yá núalàaca nía cachàíníri iyú namánínápiná iyúwa núumáaná. Wía apóstolca, macáita nacái Dios yàasu wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmita wamàni càiri méetáuculéeri wawàsi, iyúwacué pimáníná.

Abusos en la Cena del Señor

¹⁷ Síucade nutánácué píri áiba wawàsi ìwali, quéwacué càmita núalimá núumaca cayábéeri píwali càmicáinácué pimàni cayába. Macái imanúbaca píwacáidáyacacalícuéwa, yá pimànícuéca báawéeri píriwáaca, càmitacué piyúudáayacawa. ¹⁸ Quéechacáwa nuwàwacué nutánáca píriní iyúwa áibanái ícálidáanácué píináwaná ìwali. Càì náimaca: Píwacáidáyacacacéwaca pimànicaténá culto, quéwa càmitacué abédanama píiwítáise, íná píwènúadacuéca píiwítáisewa píchawáaca. Batéwa nuínáidacawa báisícani yái náimáanácuéca píwali. ¹⁹ Píiwènúadacuéca píiwítáisewa píchawáaca cachàinicáinácué píicáca píawawa

píchawáaca piwàwacáinacué áibanái náináidacawa abéericatacué pía níai yeebáidéeyéica Cristo itáacái báisíiri iyú! ²⁰ Piseriácuécawa píchawáaca, iná éwitacué piwacáidáyacacáanitawa, cáicáaníta càmítacué pímaní Santa Cena machacánfiri iyú càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. ²¹ Yàanàcáiná yàasu éericatái piyáacaténá piyáacaléwa píapichawáaca ipíchawáise pímanícuéca Santa Cena, yá ráunamáita piyáacuéca piyáacaléwa méetáucunamata píchawáaca, yái yàacási pítéericuéca píapichawa. Néese áibanái catúulécanéeyéica yàanéeyéicué píamísewaca canéeyéica irí yàacási natéeripiná, yá máapica nía, quéwa áibanái càasuíyéi nacámaca nàiracáiná manuí uva ituní. ²² Píacué càasuíyéica, ¿cánácué càmíta piyáa piyáacaléwa picapèericutawa ipíchawáisecuéca pianàca? ¿Cánácué báawa píicáca Dios yàasu wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itáacái? ¿Cánácué píbáiniada catúulécanéeyéi wenáiwica canéeyéica irí yàacási natéeripiná? Piyúnáidacuéca nucálidáanápiná píri pímanícuéca cayábéeri. ¡Cámírita! ¡Càmítacué pímaní cayábéeri!

La Cena del Señor

²³ Báluité Wáiwacali yéewáidacaté núa cainácaalí iwàwacutáaná wamànica yái Santa Cena. Cáita nacái nuéwáidacatécué pía: Yátaté catáca, ipíchawáiseté Judas itéca úwinái Wáiwacali Jesús yàatalé náibàacaténáni, yá Wáiwacali yeedáca pan icáapi iriculéwa. ²⁴ Néese idécanáamité yáaca Dios irí cayábéeri pan iwali, yá isubèriadacani. Yá íimaca: “Yácata nuiná yái, yéetéeripinácuéca píchawalíná ipíchanácué Dios yúuwicháidacuéca pía píbáyawaná iwálísewa. Piyáacuéní yái panca piwàwalíripinácué cainácaalí nuétácawa píchawalíná”, íimaca yái Wáiwacali. ²⁵ Càité nacái idécanáamité nayáaca nayáacaléwa, yá Jesús yeedáca copa icáapi iriculéwa, abéechúa copa idènièchúa irícuwa uva ituní. Yá íimaca: “Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusúeripinácawa nuíchawa cruz iwali píripinácué, ipíchaná Dios yúuwicháidacuéca pía píbáyawaná iwálísewa. Yái uva ituníca yáasáidacuéca píri báisírícani yái wálisáí wawási Dios imàníríca wenáiwicanái yáapícha iwasáacaténá nía Dios yàasu yúuwicháacási íicha. Macái imanúbaca píiracaalícuéni, piwàwalícué cainácaalí nuétácawa píchawalíná”, íimacaté yái Wáiwacali. ²⁶ Iná nuénánái, piyáacáinacué yái panca, píiracáinacué nacái yái uva ituníca, iná píasáidacuéca píacawa áibanái irí cainácaalíte iyú Wáiwacali yéetácawa wáichawalíná cruz iwali. Pímanícué càí àta Wáiwacali yàanàacataléta àniwa.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

²⁷ Iná macái imanúbaca pímanícaalícué Santa Cena, iwàwacutácué piwàwalíca yái pan íimáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali íiná, yá nacái uva ituní copa irícuíríca íimáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali íiraná. Néese abéerícaalí péenácué càmíta iyáa yái panca cáimíetaquéeri iyú, írira nacái yái uva ituníca, yá imànica íbáyawaná Wáiwacali irí, càmíicáiná íicá cáimíetaquéeri iyú Wáiwacali íiná, íiraná nacái. ²⁸ Iná ipíchawáise wayáaca pan, wàira nacái uva ituní copa irícuíse, iwàwacutá wáináidacawa wáalímáwanama wawàwalícuésewa Dios íicápiná asásí iyacaalí áiba báawéeri wawási wamàníríca iwàwacutéerica wacálidaca wáichawa quéechawáca Dios irí ipíchawáise wayáaca, wàiraca nacái yái Santa Cena. ²⁹ Macái imanúbaca wayáacaalí yái panca, wàiracaalí nacái yái uva ituníca, iwàwacutá wawàwalíca íimáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali íiná, íiraná nacái, yéetácáinátéwa wáichawalíná cruz iwali. Càimícaalí càí wáináidacawa, néese wáalímáidaca Dios yúuwicháidáanápiná wíwa. ³⁰ Manúbéeyéi péenácué nadéca namànica càí, iná cáuláica nía, machawáacaca nacái nía. Abénaméeyéi nadéca néetácawa. ³¹ Quéwa wáináidacaalíwa wáalímáwanama wawàwalícuésewa cayába Dios íicápiná asásí iyacaalí áiba wawási báawéeri wamàníríca iwàwacutéerica wacálidaca wáichawa Dios irí, néese càmíta iwàwacutá Wáiwacali yúuwicháidaca wía. ³² Quéwa Wáiwacali yúuwicháidacaalí wía, yá imànica càí yéewáidacaténá wía, wawènúadánápiná wáiwítáisewa báawéeri íicha, ipíchaná Dios yúucaca wía infierno irículé náapícha áibanái éeri mìnánái càmíyéica yeebáida itáacái.

³³ Iná nuénánái, macái imanúbaca píwacáidáyacaalícuéwa piyáacaténá piyáacaléwa píapichawáaca, iwàwacutácué pícuéca macáita pímanúbacanái yàanàca. ³⁴ Máinícaalí máapíca abéeri péenácué, néese iwàwacutá iyáaca iyáacaléwa ícapèe néenitawa, ipíchaná Dios yúuwicháidacuéca pía iwálíse yái càmínácuéca piyáaca piyáacaléwa machacánfiri iyú macáita pímanúbaca iyúwa, ipíchaná Dios yúuwicháidaca wenáiwica idènièyéica cayába yàacási nayáacáiná nayáacaléwa cadénama ipíchawáise catúulécanéeyéi yàanàca. Néeni, nùanàpinácaalícué nupáchiaca pía, yá nuchùníaca áiba wawási, yái písutéericuéca péemiawa núa iwali píasu cuyáluta irícuwa.

12

Los dones espirituales

¹ Píacué nuénánáica, nuwàwacué nucálidaca píri áiba wawási píalíacaténácuéwa iwali yái cháinisica Espíritu Santo imáaquéerica walí wáalímáwanama, wáibaidacaténá Wáiwacali íripínáwa.

² Píaliacuéwa cayába bàaluité càmitacué peebáida Jesucristo itàacái, íná demonionái iméeráidacatéué pia iyúwa máiwitáiséeyéi placaténaté madécaná ídolo icàaluíná, níara cuwáiná yéenáwanáca, càmiyéica yáalimá itàanica. ³ Bàaluité càmitacué ídolo iyúudáa pia, íná siúcade nuwáwacúe nucàlidaca píriní cànínacaalícué píalimá píaliacawa asáisi wenáiwica itàanicaalí Espíritu Santo inùmaliçuise. Cawinácaalí itàaníyéica báawéeri iyú Jesús iwali, náimacaalí nacái càmitasa Dios yái Jestúca, yásí píaliacuéwa càmita natàaní Espíritu Santo ichàini iyú. Néese áibanáicaalí líma: “Yái Wáiwacali Jesús, yácata Wacuériná Dios”, càicaalí náima, yásí píaliacuéwa náimaca càiri tàacáisi Espíritu Santo ichàini iyú.

⁴ Càmita abédanama Espíritu Santo imàaca wáalimáwanama wachàini wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Quéwa abéerita yái Espíritu Santo imàaqueérica walí ichàiniwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Càmita abédanama macáita yái wáibaidacaléca Wáiwacali irípiná, néese wadèniaca wáalimáwanama wáibaidacaléwa méetàucunamata wáichawáaca. Quéwa abéerita yái Wáiwacali ichùulíerica wáibaidanápíná irí. ⁶ Wadèniaca chàinisi wáalimáwanama Dios imàaqueérica walí méetàucunamata wáichawáaca, wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa, quéwa abéerita yái Diosca ichàiniadéerica wía canánama, wamànicaténá macáita yái iwáwéerica wamànica. ⁷ Dios idéca imàacaca macái wáalimáwanama chàinisi yáasáidéerica wadèniaca Espíritu Santo, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yéewanápíná wayuúduáyacacawa. ⁸ Espíritu Santo ichàiniadaca abénaméeyéi wéená yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái natàanicaténá cáaliacáiri iyú nàalàacaténá áibanái. Néese Espíritu Santo ichàiniadaca áibanái wéená néewáidacaténáwa cachàiniiri iyú nacàlidánápíná Dios itàacái cayabéeri iyú áibanái irí. ⁹ Espíritu Santo ichàiniadaca nacái abénaméeyéi wéená manuicáténá nàiníadaca nawáwawa Dios iwali neebáidacaténá tái íméri iyú. Ichàiniadaca nacái abénaméeyéi nachùnápíná cáuláiquéeyéi. ¹⁰ Espíritu Santo ichàiniadaca nacái áibanái wéená namàninápíná wawási càmiiri wenáiwica idé imànica. Áibanái wéená nacái Espíritu Santo ichàiniadaca nía nacàlidacaténá tàacáisi Dios inùmaliçuise. Espíritu Santo nacái imàacaca áibanái wéená yáaliacawa càirinácaalí wenáiwica icàlidaca iyaca tàacáisi báisiiri iyú Espíritu Santo inùmaliçuise, yá nacái càirinácaalí icàlidaca iyaca cachíwéeri tàacáisi demonio inùmaliçuise. Aibaalí nacái Espíritu Santo imàaca abénaméeyéi wéená itàanica áiba tàacáisi iyú càmirica èeri mìnánái itàacái. Espíritu Santo ichàiniadaca nacái áibanái wéená yéewanápíná nacàlidaca walíni wataàcái iyú cànínacaalí ímáaná yái tàacáisca áibanái icàlidéerica càmirica èeri mìnánái itàacái iyú. ¹¹ Abéerita Espíritu Santo imàaqueérica walí chàinisi wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Yá Espíritu Santo iwacúaca walí chàinisi wáalimáwanama càide iyúwa iwáwáaná.

Todos pertenecemos a un solo cuerpo

¹² Péemiacué comparación: Wainá idèniaca iwáaliséeriwa madécaná: níái wacáapica, wacáwa nacái, wàabàli nacái, watuí nacái, wáuwi nacái, madécaná áiba iwáaliséeri nacái. Quéwa éwita wainá idèniacáaníta iwáaliséeriwa madécaná, càicáaníta abéericatani, yái waináca. Càica ímaca yái comparaciónca. Uwé, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo íiná iyéerica cháí èeri írícu. Càide iyúwa abéeri wenáiwica íiná idèniáná iwáaliséeriwa madécaná, càita nacái iyaca madécaná wéená, madécaná wenáiwica íiwítáaná nacái. ¹³ Càica wíade iyúwa abéeri wenáiwica íiná, yácáiná Espíritu Santo abédanamata imànica wáiwitáise wáapichawáaca, macái wía judíocaalí wía, càita nacái càmiyéica judíocaalí wía, càita nacái áibanái yáasu wenáiwicacaalí wía, càita nacái yèepuníyéicaalíwa máiwacalináwaca wía. Càica wíade iyúwa abéeri wenáiwica íiná. Wabautizánáwa iyú wáasáidaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenáiwica íiná, iyacáiná abéerita Espíritu Santo iwáluericatéwa wawáwalculé macáita, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹⁴ Péemiacué comparación: Abéeri wenáiwica íiná càmita idèniá iwáaliséeriwa abéerita, néese idèniaca iwáaliséeriwa madécaná. ¹⁵ Cawáwanáta yàabàli líma: “Càmíricata núa icáipi, íná canéerica iwèni núa meedá, càmiricata íiná iwáaliséeri”, càí ímaca cawáwanáta. Quéwa éwita càí ímaca, càicáaníta mamáalàacata íiná iwáaliséericani. ¹⁶ Càita nacái yúuwicaalí càí ímaca: “Càmíricata núa ituí, íná canéerica iwèni núa meedá, càmiricata íiná iwáaliséeri”, càí ímaca cawáwanáta. Quéwa éwita càí ímaca, càicáaníta mamáalàacata íiná iwáaliséericani. ¹⁷ Íná itúicaalí macáita yái wainácatá, ¿càinásica wáalimá wéemlaca? Càita nacái yúuwicaalí macáita yái wainácatá, ¿càinásica wáalimá wamíaca pumèniiri isàni? ¹⁸ Quéwa Dios idéca imàacaca macái wainá iwáaliséeyéi alénacaalí iwáwa imàacaca nía. ¹⁹ Abéeri iwáaliséericaalí yái waináca macáitatá, yá canáca wainá macáiritá. ²⁰ Báisita, éwita wainá idèniacáaníta iwáaliséeriwa madécaná, càicáaníta abéerita yái waináca.

²¹ Canáca yéewaná watuí ímaca wacáapi irí cà: “Càmita nuwáwacutá píá”; càita nacái canáca yéewaná wáiwita ímaca wàabàli irí: “Càmita nuwáwacutá píá”. ²² Néese yái wainá iwáaliséeri waiquéerica iyúwa machawáaqueeri náicha canánama, yácata máníiri wawáwacutáca. ²³ Yá wainá iwáaliséeri càmirica máníi cayábaca íicánáwa, yáta wamàniiri

irí cayábéeri wáiyàanápíná ìwali cayába, cawèníri nacáí. Yá nacáí wainá ìwalíséeri báirica wamàacaca áibanáí iicá, yáta iwàwacutéerica wamànica irí cáimiétaquéri iyú cachàiníwanáí, wáiyàanápíná ìwali ìbàlepiná càiripináta. ²⁴ Quéwa wainá ìwalíséeri cayábéerica iicacánáwa, càmita máiní iwàwacutá wàaca ìmiétacaná, ìná càmita wáiyàa ìbàle. Càita Dios idéca ìchùnìaca wainá wamànìcaténá cáimiétaquéri iyú cachàiníwanáí irí yáí wainá ìwalíséerica waiquéerica iyúwa càmiri cachàini náicha canánama. Càita ìmaca walí yáí comparcióna, wáalìcaténáwa càica wíade iyúwa Cristo ìiná iyéerica cháí èeri irícu. ²⁵ Dios imàacaca wàyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica ìiná yéewanápíná abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, yéewanápíná nacáí waicáyacacawa catúulécaneéri iyú, yéewacaténá nacáí wamànica cayábéeri walíwáaca abédanamata, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. ²⁶ Abéericaalí wééná yúuwichàacawa, yá achúmaca wawàwa macáita. Càita nacáí namànicaalí cáimiétaquéri iyú abéeri wééná irí, yásí casímáica wía macáita.

²⁷ Iná macáitacué pía, càicuera píade iyúwa Cristo ìiná iyéerica cháí èeri irícu, yá píacué canánama píalímáwanama abéeri Cristo ìiná ìwalíséerica pía, yáí Cristo ìináca iyéerica cháí èeri irícu. ²⁸ Iná Dios iwàwaca wáibaidaca wáapichawáaca Wáiwacalí irípináwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. Quéechacáwa Wáiwacalí ìbànùaca abénáméeyéí wééná iyúwa apóstolnái, nèepunicaténáwa áibalé nacàlidacaténá Wáiwacalí ìinàwaná ìwali, yéewanápíná áibanáí iwènúadaca ìwítáise wáiwacalí irípiná; abénáméeyéí wééná yàanàca apóstolnái yáamirícubàa, níái profetaca icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Néese Dios imàacaca áibanáí wééná yéewáidaca wenàiwica Dios itàacáí iyú, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. Dios imàaca nacáí áibanáí imànica yáí càmirica wenàiwica idé imànica; imàaca nacáí abénáméeyéí ìchùnìaca càuláiquéeyéí wenàiwica; imàaca nacáí abénáméeyéí iyúudàaca áibanáí; imàaca nacáí abénáméeyéí wééná icùaca wenàiwica; imàaca nacáí áibanáí itàaníca áiba tàacáisi iyú càmirica èeri mìnánáí itàacáí. ²⁹ Càmita apóstol macáí wía, Wáiwacalí ìbànùeyéica wacàlidacaténá ìinàwaná ìwali. Càmita nacáí profeta macáí wía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càmita nacáí macáí wéewáida wenàiwica. Càmita nacáí macáí wamànica yáí càmirica wenàiwica idé imànica. ³⁰ Càita nacáí càmita macáí wadènia Dios ìchàini wachùnìanápíná càuláiquéeyéí. Càmita nacáí macáí watàani áiba tàacáisi iyú càmirica èeri mìnánáí itàacáí. Càmita nacáí macáí wáalíaca wacàlidaca càinàcaalí ìimáaná yáí tàacáisi càmirica èeri mìnánáí itàacáí. ³¹ Pisutácué Dios ìicha manuísíwata imàcàanápínacué píri chàinisi máiníri wamàapùaca náicha canánama, piyúudàacaténacué wía macáita, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. Quéwa iyaca áiba wawàsi máiníri cayábaca cachàiníwanáí náicha canánama. Siúcade nuéwáidapínacué pía ìwali.

13

El amor

¹ Iyaca áiba wawàsi cayábéeri náicha canánama chàinisi. Yácata càininánaca waicáca áibanáí wenàiwica. Nutàanicaalí áiba èeri mìnánáí itàacáí iyú càmiricáwaca nuéwáidawa ìwali, nutàanicaalí nacáí àngelnái itàacáí iyú, quéwa càmicaalí càininá nuicáca wenàiwica, yá canéerica iwèni meedá nutàacáí càide iyúwa báawéeri sànsa nanúadádacaalí lata nacáiri, quirápieli nacáí. ² Ewita nucàlidacaalí tàacáisi Dios inùmaliçuise, éwita nacáí nùalíacaalí macáí wawàsi ìwali Dios ìbèericaté áibanáí ìicha; éwita nacáí nuémiacaalí càinàcaalí ìimáaná macáí ìwítáaná Dios yáalíacáica; éwita nacáí manuícacalí nuúnáidaca nuwàwawa Dios ìwali tàí ìiméeri iyú nuedacaténá manuúri dúli yàalu ìichawa áibacatalépiná, càicàaníta canéerica iwèni núa meedá, càmicaalí càininá nuicáca wenàiwica. ³ Ewita nuwacùacaalí macáita nùasuwa catúulécaneeyéí irí, éwita nacáí numàacacalí neemáca núa Dios ìwalíse càmicáiná numéyáawa nuebáidaca itàacáí, càicàaníta canéerica iwèni núa meedá, càmicaalí càininá nuicáca wenàiwica.

⁴ Cawinàcaalí càininéerica iicáca wenàiwica, yácata yáaliméerica ìidenàca yúuwichàanàwa matuúbanáiri iyú áibanáí imànicaalí irí báawéeri, càmiricata nacáí calúa ráunamáita áibanáí yáapicha. Iicáca áibanáí ipualé iyúudàanápíná nía. Càmiricata nacáí báawa iicáca ìichawa áibanáí nàasu cawèníri ìwalíse. Càmiricata nacáí canúmaséé, càmicáiná cachàini iicáca yáawawa. ⁵ Cawinàcaalí càininéerica iicáca wenàiwica, càmiricata càimacáí iicáca yáawawa, càmirica nacáí imàni áibanáí irí báawéeri; càmirica nacáí ìchùulla áibanáí cachàiníri iyú namàinínápíná abéerita càide iyúwa iwàwáaná namànica. Ewita áibanáí yáalimáidacàaníta iicáwani, càicàaníta càmita calúani, càmita nacáí iwàwali mamáalàacata yáí báawéerica áibanáí imànírica irí, néese imàacaca iwàwawa ìicha. ⁶ Càmita casímáí iicáca wenàiwica namànica nabáyawanàwa nàuwichàidacaténá áibanáí, néese casímáica iwàwa iicáca wenàiwicanáí iyaca machacàníri iyú. ⁷ Cawinàcaalí càininéerica iicáca áibanáí wenàiwica, càmiricata ìchàwàa naináwaná ìwali ráunamáita namànicaalí báawéeri, néese imàacaca iwàwawa nabáyawaná ìicha; iicá nacáí macáita wenàiwica iyúwa cayábéeyéipíná ìwítáise; ituíyàa nacáí nawènúadàanápíná

náiwitáisewa namàncaténá cayábéeri; yá lideniaca macáita càiripináta matuíbanáiri iyú, éwita càulenácáníta íichani.

⁸ Dios iwàwaca cáinináca waicáca áibanái càiripináta cháí èeri írìcu, áibaalípiná nacái idécánámi èeri imáalacawa. Yá áibaalípiná càmíripináta iwàwacutá wenàiwica nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalicuise. Càmíripináta nacái natàanica áiba tàacáisi iyú càmírica èeri mìnánái itàacái. Càmíripináta nacái iwàwacutá néeswídaca wenàiwica Dios yáalíacái iwali. ⁹ Aibaalípiná Dios imàacapiná nachàbacawa wáicha macáita yái wawàsica, yácáiná éwita Dios imàacacáaníta wáaliacawa siúcade, càicáaníta wáalia yéénata meedá. Dios imàacaca abénaméeyéi wééná nacàlidaca tàacáisi inùmalicuise, quéwa náalimá nacàlidaca yéénata meedá nacái. ¹⁰ Quéwa Cristo yàanàpinácaalí cachàiníri íiwitáise yáapichawa, icamalá írìcu nacáwa icúacaténá macáita, yásí wáaliacawa macáita, yá nacái imáalàpinácaawa yái càmíníca wáaliawa cayába siúcade.

¹¹ Péemiacué comparación: Sùmàicaalíté núa, yáté nutàanica sùmài íiwitáise iyú, càité nacái núunáidacawa iyúwa sùmài, quéwa idécánámité béerica núa, yáté numàacaca nuíchawéi sùmáinaca nuíwítáise. ¹² Càita nacái wía, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái cháí èeri írìcu. Siúcade càmita wáaliawa Dios iwali cayába, quéwa áiba èeriwa, yásí wáaliacawa cayába. Siúcade wáalia wéemiacawa yéénata meedá cáinacaalí íimáaná yái Dios yáalíacáica, càide iyúwa waicácaalí wíawawa samànéechúa inàni chapúaca írìculé, quéwa áiba èeriwa waicápiná Dios inàni amaláwaca. Siúcade wáaliacawa yéénata meedá Dios iwali, quéwa áiba èeriwa wapíchalépinácaawa, yásí wáaliacawa amaláwaca Dios íiwitáise iwali càide iyúwa Dios yáalíanáwa wáiwítáise iwali.

¹³ Càide iyúwa núumáaná, macáita yái chàinisi Dios imàaquéerica walí wáibaidacaténá írípíná, áiba èeriwa Dios imàacapiná nachàbacawa wáicha. Quéwa càmíiyéipináta nachàbawa wáicha níái máisiba wawàsica: yái weebáidáanáca Jesucristo, yá nacái wáalíanácaawa idéca iwasaaca wía Dios yáasu yúuwichàacáisi íicha, yá nacái cáinináanáca waicáca áibanái. Níái máisiba wawàsica canacátáita nachàbawa wáicha, quéwa cachàinica náicha canánama yái cáinináanáca waicáca áibanái.

14

El hablar en lenguas

¹ Píalimáidacué manuíswata cáinináanápiná piicáca áibanái. Néese pituíyàacué nacái Dios imàacáanápínacué píri chàinisi píibaidacaténá Wáiwacali írípíná. Cayába cachàiníwanái pituíyàacaalícué Dios imàacáanápíná píri chàinisi picàlidáanápínacué tàacáisi Dios inùmalicuise pimanùbacaanái itàacái iyúwa, piyúudàacaténacué nía. ² Càì núumacuéca píri yáacáiná áibacaalí itàanái áiba tàacáisi iyú càmírica èeri mìnánái itàacái, càmita iyúudàa nía yáasu tàacáisi iyúwa, néese itàanicáita Dios yáapicha, canacáiná áibanái yáalíaná yéemiacani cáinacaalí íimáaná, éwita néemiacáaníta isàna. Espíritu Santo ichàiniadacani icàlidacaténá càiri tàacáisi íbacaanéeri wawási iwali càmírica èeri mìnánái itàacái iyú, yáta itàanica tàacáisi càmírica yáalía cáinacaalí íimáaná. Iná yái tàacáisi càmita iyúudàa áibanái. ³ Quéwa cawinácaalí icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicuise pitàacái iyúcué, yáta iyúudàacué pía yéewáidacáinacué pía pidàwinàidacaténá píiwítáisewa Dios íiwitáise iyú cachàimínápínacué píiwítáise Dios iwali. Yái icàlidéerica píri tàacáisi Dios inùmalicuise pitàacái iyú, yáta imichàidacuéca píiwítáise, ichàiniadacué nacái píwàwa peebáidacaténacué Dios tàì íiméeri iyú. ⁴ Cawinácaalí itàanfírìca Dios yáapicha áiba tàacáisi iyú càmírica èeri mìnánái itàacái, yáta ichàiniadéerica íiwitáisewa Dios iwali. Quéwa cawinácaalí icàlidéerica píri tàacáisi Dios inùmalicuise pitàacái iyú, yáta iyúudàacué pía pidàwinàidacaténá píiwítáisewa Dios íiwitáise iyú cachàinacaténacué píiwítáise Dios iwali, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

⁵ Macáita péenacué idèniacaalí chàinisi itàanicaténá áiba tàacáisi iyú càmírica èeri mìnánái itàacái, yá cayába casíimáicáiná nuicáca yái pímanínacuéca càì. Quéwa cayába cachàiníwanái nuwáa picàlidacaalícué tàacáisi Dios inùmalicuise péenánái itàacái iyúwa. Cayába cachàiníwanái yái picàlidáanacuéca tàacáisi Dios inùmalicuise péenánái itàacái iyúwa, íicha yái pítaanínacuéca áiba tàacáisi iyú, càmicaalícaawa nacái picàlidacué nali cáinacaalí íimáaná yái tàacáisi picàlidéerica. Iwàwacutácué picàlidaca nalíni nataacái iyú, piyúudàacaténacué nadàwinàidaca náiwítáisewa Dios íiwitáise iyú, cachàinacaténá náiwítáise Dios iwali. ⁶ Iná nuénánái nupáchiacaalícué pía, yá nutàanicaalícué píri áiba tàacáisi iyú càmírica èeri mìnánái itàacái, yá càmitacué píalía péemiacawa cáinacaalí íimáaná nùasu tàacáisi. Numànicaalí càì, néese nùasu tàacáisi càmita iyúudàacué pía. Iná canéerica iwèni meedá píricuèni, yái nùasu tàacásica. Quéwa nucàlidacaalícué píriní machacàníri iyú pitàacái iyú, yái tàacáisi Dios imàaquéerica núalíaca iwali, nucàlidacaalícué nacái píri pitàacái iyúni cáinacaalí íimáaná yái báisíri tàacásica, nucàlidacaalícué nacái píri tàacáisi Dios inùmalicuise pitàacái iyú, nuéwáidacaalícué pía nacái Dios iwali, yásí nùasu tàacáisi iyúudàacuéca pía, yéewanápínacué peebáidaca Dios itàacái tàì íiméeri iyú.

⁷ Péemiacué comparación: Napùliacaalí flauta íwa nacáiri namànicaténá música, nanúacaalí arpa nacáí, càmicaalí namàni música machacàniri iyú, néese áibanáí càmita nàalíá néemiaca cawinácaalí música íiwitáanáuquéi càì namànica. ⁸ Néeni, nucàlidacué pirí áiba comparación úwicáí íwali: Aibacaalí ipùlla trompeta imáidacaténá úwináí, càmicaalí ipùlla amaláwaca, néese càmita nàalíwaca iwàwacutáaná nachùnìaca nacáapisáíwaca namànicaténá úwicáí. ⁹ Càitacué nacáí píá: Càmicaalícué pitàaní pitàacáí iyúwaca péewáidacaténá wenàiwaca amaléeri tàacáisi iyú nàalíerica néemiaca càinacaalí ímáaná, néese càmitacué nàalíá néemiaca píasu tàacáisi. ¡Yáí tàacáisi picàlidéericuéca nalí càmita iyúudáapíná nía! ¹⁰ Báisìiri iyúcata iyaca madécaná íiwitáaná èeri mìnánáí itàacáí cháí èeri írìcu. Nía nacáí itàaníyéica càì nàalíaca néemiacani, natàacáicáináni. ¹¹ Quéwaca càmicaalí nùalíá nuémiaca càinacaalí tàacáisi ímáaná áiba wenàiwaca icàlidéerica nulí, yásí nuínáidacawa íwali áiba cáli néeseericani nùasu cáli íicha. Càita nacáí íináidacawa nùwali càmicáiná nùalíá nuémiaca càinacaalí itàacáí ímáaná. ¹² Càita nacáí pitàanícaalícué áiba tàacáisi iyú, càmlírìca èeri mìnánáí itàacáí, yásí áibanáí càmita nàalímá néemiaca càinacaalí píasu tàacáisi ímáaná, yá càmitacué píyúudáa nía. Iná píwàwacáinacué Dios imàacaca pirí chàinisi píibaidacaténacué írìpíná cachàinìiri iyú, yá pituyáacué Dios imàacáanápínacué pirí chàinisi yéewacaténacué píyúudáaca wenàiwaca manuísíwata yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí nadàwináidacaténá náiwitáisewaca Dios íwali, neebáidacaténá itàacáí tàì íiméeri iyú.

¹³ Iná cawinácaalí wenàiwaca Dios imàaquéerica írì chàinisi itàanícáténá áiba tàacáisi iyú càmlírìca èeri mìnánáí itàacáí, iwàwacutá ísutáca Dios ícha imàacáanápíná írì chàinisi icàlidacaténáni áibanáí írì natàacáí iyúwaca càinacaalí ímáaná yáí tàacáisica. ¹⁴ Càita nacáí núa: Espíritu Santo imàacacaalí nusutáca Dios ícha áiba tàacáisi iyú càmlírìca èeri mìnánáí itàacáí, yá nusutáca Dios ícha manuísíwata, quéwaca càmita nùalíwaca càinacaalí nùasu tàacáisi ímáaná. Nutàanícaalí càì, yá càmita nudé nuyúudáaca wenàiwaca nùasu tàacáisi iyúwaca. ¹⁵ Iná nucàlida pirí càinacaalí numàninápínaca: Nusutápiná Dios ícha áiba tàacáisi iyú càmlírìca èeri mìnánáí itàacáí, núcántàa nacáí Dios írì tàacáisi iyú càmlírìca èeri mìnánáí itàacáí. Quéwaca nusutápiná Dios ícha nacáí wenàiwaca itàacáí iyú, núcántàa nacáí Dios írì wenàiwaca itàacáí iyú. ¹⁶ Càita numànica yácáiná, wàacaalí cayábèeri Dios írì manuísíwata áiba tàacáisi iyú càmlírìca èeri mìnánáí itàacáí, néese níaí áibanáí yéemiéyéica wasàna càmicaalí nàalíwaca néemiacani yáí tàacáisica, yá càmita yáalímá abédanama náiwitáise wáapicha iyúwaca wàaná Dios írì cayábèeri, càmicáiná nàalíá néemiacani, càinacaalí ímáaná yáí wasutéerica. ¹⁷ Cawàwanáta wàaca cayábèeri Dios írì cayábèeri iyú, quéwaca áibanáí wenàiwaca íiwitáise càmita idé idàwináacawa Dios íwítáise iyú, neebáidacaténá itàacáí tàì íiméeri iyú, càmicáiná nàalíá néemiaca càinacaalí wàasu tàacáisi ímáaná. ¹⁸ Nùaca Dios írì cayábèeri nutàanícáiná Dios yáapicha cachàiníwanáí píichacué canánama áiba tàacáisi iyú càmlírìca èeri mìnánáí itàacáí, idécunitàacá nùyaca nulináamitawa méetàucuta áibanáí ícha nusutácaténá nùawawa Dios ícha. ¹⁹ Quéwaca culto írìcu, nùyacaalí áibanáí yéewi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, yásí cayába cachàiníwanáí nùumacaalí cinco namanùbaca palabara natàacáí iyú nàalíerica néemiaca càinacaalí ímáaná nuéwáidacaténá nía ícha yáí nùumáanáca diez mil namanùbaca palabara áiba tàacáisi iyú càmlírìca nàalíá néemiaca càinacaalí ímáaná.

²⁰ Píacué nuenánaca, píacué píináidawa càide iyúwaca sùmáí íináidáanáwaca càmlíyeyí yáalíwaca cayába. Píyacué càide iyúwaca sùmáiní càmlíyeyéica yáalíwaca madécaná báawéeri íwali. Quéwaca píináidacuéwaca cáalíacáiri iyú càide iyúwaca béeyeyí, píalíacaténacué péemiaca yáí nùuméericuéca pirí íwali yáí tàacáisi càmlírìca èeri mìnánáí itàacáica. ²¹ Bàaluité profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmalícué. Dios ímacaté: “Nutàanípíná israelitanáí yáapicha quéwaca áiba cáli néeseeyeyí itàacáí iyú. Nubànupíná càmlíyeyí israelitanáí nacàlidacaténá tàacáisi nunumalícué israelitanáí írì, quéwaca éwita numànicáanítaca càì, càicáanítaca níaí israelítaca càmita neebáidapíná nutàacáiwaca”, ímaca Wacùeriná Dios. ²² Iná watànícaalí áiba tàacáisi iyú, càmlírìca èeri mìnánáí itàacáí, yá càmita wásáida Dios ichàini wenàiwicanáí írì yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, néese wásáidaca Dios ichàini áibanáí írì càmlíyeyéica yeebáida Jesucristo íwali. Quéwaca wacàlidacaalí tàacáisi Dios inùmalícué wataacáí iyúwaca, yá càmita wásáida Dios ichàini áibanáí írì càmlíyeyéica yeebáida Jesucristo itàacáí, néese wásáidaca Dios ichàini wenàiwicanáí írì yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. ²³ Néese culto írìcu, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, macáicaalícué pitàanica áiba tàacáisi iyú càmlírìca èeri mìnánáí itàacáí iyú, yá cawàwanáta áiba wenàiwaca iwàlùacawa càmlírìca yáalíwaca íwali yáí pímanínacuéca, áiba nacáí càmlíri yeebáida Jesucristo itàacáí. Yásí néemiacuéca píšana, yá nàináidacawa máiwitáiseeyéicuéca píá macáita. ²⁴ Quéwaca macáicaalícué picàlida tàacáisi Dios imàaquéerica pirí pitàacáí iyúwaca, yá nacáí áibacaalí wenàiwaca iwàlùwaca càmlírìca yáalíwaca íwali yáí pímanínacuéca, áiba nacáí càmlírìca yeebáida Jesucristo itàacáí, yásí nawàwalica nadéca namànica nabáyawanáwaca, nàalíacáiná néemiaca macáita yáí picàlidéericuéca, natàacáí iyúcáináni. ²⁵ Iná néemiacáináni, yá nàalíacawa Dios íicaca náiwitáise, iyúwaca nàináidáanáwaca nawàwalícuéwaca íbàacanéeri iyú áibanáí ícha. Yásí nabàlùacawa nàulul ípùata iyúwaca nàacaténá

Dios icàaluíná, nàacaténá nacái irí cayábéeri. Yá nacàlidapínacué piínáwaná ìwali nacái Dios iyáanacué piápicha báisíri iyú.

Háganlo todo decentemente y con orden

²⁶ Uwé, piácué nuénánáica, macái imanùbaca pimànicaallicué culto, abénaméeyéi péenacué icántàapíná salmos nàacaténá Dios irí cayábéeri, abénaméeyéi péenacué nacái yéewáida wenàiwica Dios itàacái iyú, áibanái péenacué nacái icàlidaca tàacáisi Dios imàaquéerica náalíacawa, áibanái péenacué itàanica áiba tàacáisi iyú, càmírica èeri mìnánái itàacái, áibanái péenacué nacái icàlidaca cànácaalí ímáaná yái tàacáisi. Quéwa, piícacué piichawa cayába yéewanápiná macáita yái pimàniricucéa culto irícu iyúudàaca wenàiwica nadàwinàidacaténá náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú neebáidáanápiná Dios tòi íiméeri iyú, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁷ Natàanicaalí culto irícu áiba tàacáisi iyú càmírica èeri mìnánái itàacái, pimàacacué pucháiba itàanica, áibacaalí iya, néese pimàacacué máisiba wenàiwica itàanica abéerinamata. Iwàwacutá nacái áiba iyaca néré piápichacué icàlidacaténacué píri cànácaalí ímáaná, yái tàacáisi nacàlidéerica. ²⁸ Quéwa canácaalí áiba icàlidéeripínacué pitàacái iyúni, cànácaalí ímáaná yái tàacáisi áibanái iwàwéerica icàlidaca, iwàwacutá masànaca nia culto irícu, ipíchaná natàanica áiba tàacáisi iyú. Iwàwacutá natàanica Dios yáapicha nàyacaalí nalínáamitawa méetàucuta áibanái ícha. ²⁹ Càita nacái nàyacaalí abénaméeyéi péenacué icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliucúse, pimàacacué pucháibata itàanica, áibacaalí iya, néese pimàacacué máisiba wenàiwica itàanica abéerinamata. Iwàwacutá áibanái yéemiacani yái nacàlidéerica, nàinàidacaténawa cáalíacáiri iyú ìwali, yéewanápiná náalíacawa asáisi báisícaalí natàanica Dios inùmaliucúse. ³⁰ Quéwa Dios imàacacaalí tàacáisi áiba wenàiwica irí yáawinéerica néré, yási yái idábàanéeri wenàiwicaca iwàwacutá yáawinacawa imàacacaténá áiba icàlidaca nacái nalíni. ³¹ Càita piácué macáita icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliucúse, píalimacué pícalíadacani abéerinamata yéewanápiná macáita néemiaca cànácaalí tàacáisi Dios imàaquéerica píalíacawa, nachàiniadacaténá nawàwawa. ³² Cawinácaalí icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliucúse náalimá masànaca namànica níawawa iyacaalí áiba iwàwéerica icàlidaca tàacáisi Dios imàaquéerica irí. ³³ Càita iwàwacutácué pimànica culto càmíciná Dios íbatáa macáita nacàlidaca tàacáisi macáita namanùbaca iyúwa, néese imàaca natàanica abéerinamata. Càmita iwàwa wamànica culto canéerica iwèni iyúwa máiwitáiseeyéi. Iwàwacutácué pimànica nacái càide iyúwa macáita Dios yáasu wenàiwica imáníni, níara áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwacáidáyaquéeyéicawa yàcale imanùbaca. ³⁴ Iná iwàwacutá masànaca inaná culto irícu. Canáca yéewaná inaná itàanica culto irícu. Néese iwàwacutá nàaca nàacawéeri ímíétacanáwa, neebáida nacái itàacái, càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta Moisés itànèericaté. ³⁵ Néeni, inaná nawàwacaalí náalíacawa wawàsi ìwali, iwàwacutá nasutáca néemiawa nàacawéeriwa nacapèe néenitawa, báawacáiná inaná itàanica culto irícu.

³⁶ Píwàwalicúe Dios itàacái càmírica piápicha idàbatéwa. Càmitacué nacái pía abéta yeebáidani. Iná iwàwacutácué peebáidaca càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. ³⁷ Báisícaallicué píalimá pícalíadaca Dios itàacái wenàiwicanái irí, càita nacái báisícaallicué Espiritu Santo imàacacaté píri chàinisi cáalíacáicatenacué pía, yási píalíacuéwa Wáiwacali ichùuliacaté nutànàanápinacué píri yái tàacáisi. Iná iwàwacutácué peebáidacani. ³⁸ Quéwa nàyacaalí abénaméeyéi càmíiyéica íicá nùasu tàacáisi iyúwa Wáiwacali itàacái, piácué péemia nalí, càmíciná natàanái báisíri iyú Dios inùmaliucúse.

³⁹ Iná nuénánái, pituyáacué Dios imàacáanápinacué píri chàinisi pícalíadacaténá tàacáisi inùmaliucúse. Picácué píamáisanía áibanái itàanica áiba tàacáisi iyú càmírica èeri mìnánái itàacái. ⁴⁰ Quéwa iwàwacutácué pimànica macáita machacàníri iyú culto irícu, pimàacacué wenàiwica icàlidaca tàacáisi abéerinamata, áiba itàanái áiba yáamíse.

15

La resurrección de Cristo

¹ Siúcade piácué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidacuéca píri àniwa píwàwalicaténáni yái tàacáisi nucàlidéericatécué píri, yái tàacáisi íméerica Cristo iwàsàacuéca pía Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. Yácata tàacáisi peebáidéericatécué, siuca nacáide peebáidacuéa piyacani tòi íiméeri iyú. ² Yási Cristo iwàsàacué píawa Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha peebáidacaallicué mamáalàacata yái tàacáisi nucàlidéericatécué píri, báisícaallicué peebáidacaté Cristo itàacái.

³ Quéchaté nucàlidacuéca píri yái tàacáisi cachàiníri náicha canánama càide iyúwaté Cristo yéewáidáaná núa. Nucàlidacatécué píri Cristo yéetácátéwa wáichawalíná ipíchaná Dios yúuwichàidaca wía wabáyawaná íwalísewa càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profetanái itànèericaté. ⁴ Nucàlidacatécué píri nacái nabàllacaté Cristo càliculí irículé, quéwa imíchàacatéwa yéetácáisi ícha máisiba èeri irícu càide iyúwaté ímáaná nacái Dios itàacái profetanái itànèericaté. ⁵ Nucàlidacatécué píri nacái Cristo imàacacaté yáawawa Pedro íicácani, néese imàacacaté yáawawa naicácani, níai doce namanùbaca apóstolca, Cristo

ibànuyèicaté nacàlidacaténá itàacái. ⁶ Néseté Cristo imàacaca yáawawa naicácani, áibanái quinientos ichàbanisèeyéica yeebáidéeyéica itàacái. Yá batéwa macáita néená iyaca siùcade nutànàacaalícáwa yái cuyàlutaca, quéwa abénaméeyéi néená nadéca néetácawa. ⁷ Néseté Cristo imàacaca yáawawa iméeréeri iicácani, yái Santiagoca, néseté macáita apóstolnái naicácaté Cristo nacái.

⁸ Néseté idécanámi imàacaca yáawawa macái áibanái iicácani, yáté átata imàacaca nacái yáawawa nuicácani. Iná nuicáca núawawa càiride iyúwa sùmái càmíricáwa imusúawa yáasu èeri iricuwa, máinicáináté námáiseca Wáiwacali imáidaca núa ibànúacaténá núa iyúwa apóstol. ⁹ Núacata càmíri cachàini náicha canánama níai apóstolca, Wáiwacali ibànuyéica nacàlidacaténá iináwaná. Canácaté yéewaná núumaca núwaliwa apóstolca núa nupiadáidacáináté Dios yáasu wenáiwica, núuwicháidacaténáté núa, níai yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. ¹⁰ Quéwa Dios idéca imànica nulí cayábéeri mawèniiri iyú imáidánápináté núa yéewanápináté apóstolca núa, éwita núuwicháidacáináté yáasu wenáiwica manuísíwata. Yá càmita caná iwèni yái imáidánaca núa, nuibaidacáiná iripiná cachàiniwanái macái áibanái apóstol lícha. Quéwa càmita còi numànica nuchàini iyúwa, néese Dios yái imàníríca nulí cayábéeri mawèniiri iyú, yácata iyúudèerica núa. ¹¹ Quéwa éwita wáibaidacáaníta Dios iripiná, níai áibanái apóstol, núa nacái, càicáaníta iyaca áiba wawási cachàiniiri wáicha canánama, yácata yái taaicási wacàlidèericuécá pirí, yái taaicási peebáidéericatécúe nacái.

La resurrección de los muertos

¹² Wadéca wacàlidacuécá pirí Cristo imichàacatéwa yéetácáisi lícha, quéwa abénaméeyéi péenácúe náimaca càmítasa wenáiwicanái imichàawa yéetácáisi lícha. Báawéeriquéi nacàlidáanaca càiri cachìwéeri taaicási. ¹³ Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi líchatá, néese iwàwacutá nacái wáimaca càmítaté báisi Cristo imichàacawatá. ¹⁴ Néese, càmicaalíté báisi Cristo imichàawatá, yá canéerica iwènitáni yái taaicásica wacàlidèerica. Yá nacái canéerica iwèni meedáni yái peebáidánaca Jesucristo itàacáitá. ¹⁵ Quéwa iyaca áiba wawási báawéeri yáwanái: Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi líchatá, néese àta wía apóstolca wadéca wacàlidaca wachiwawa Dios iwalítá, wacàlidacáiná Dios imichàidacaté Cristo yéetácáisi lícha. Quéwa càmicaalípiná Dios imichàida yéetéeyéimiwatá, néese iwàwacutá wacàlidaca càmítaté Dios imichàida Cristotá. ¹⁶ Yácáiná càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawatá, néese càmítaté báisi nacái Cristo imichàawatá. ¹⁷ Càmicaalí Cristo imichàacatéwa yéetácáisi líchatá, néese iwàwacutá canéerica iwèni meedatáni yái peebáidánacúeca Cristo itàacái, yá piyacuécá mamáalàacata píbayawaná yáapichawatá. ¹⁸ Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi líchatá, néese áibanái yeebáidéeyéimicaté Cristo itàacái ipichawáiseté néetácawa nadéca náucacawa Dios líchatá. ¹⁹ Wadéca wawènúadaca wáiwitáisewa lícha macáita yái èeri iricuírca, weebáidánápiná Cristo itàacái wacúanápiná cayábéeri èerica yàanèeripínaca, wáalíacáináwa wamichàanápináwa yéetácáisi lícha. Iná càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi líchatá, yá wadéca weebáidaca cachìwéeri taaicásitá, iwàwacutá nacái áibanái iicáca wía càiyéide iyúwa yúuwichèeyéiwa catulécaneeri iyú cachàini áibanái lícha canánama.

²⁰ ¡Quéwa Cristo idéca imichàacawa yéetácáisi lícha báisiiri iyú! Yácata yái idàbàanéericaté imichàacawa yéetácáisi lícha càmíripiná quirínama yéetácawa àniwa. Càita nacái yácata Cristo idàbàanéerica wamanùbacanái yéénaca, wía manùbéeyéica imichèeyéipínacawa yéetácáisi lícha càide iyúwa bànacalé imusúacaalíwa cáli iricúise wenáiwica yeedácaténá iycaná manùba. ²¹ Bàaluité wàwirimi Adán, yái idàbàanéericaté wenáiwica, imànicaté ibáyawanáwa, ináté yéetácáisi iwàlúacatéwa iriculé èeriquéi. Néese Cristo imànicaté cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, iná yéewa idéca iwàlúacawa aléi èeri iriculé yái wamichàanápinacawa yéetácáisi lícha. ²² Macáita wía Adán itaquénáinámi wéetápinacawa wadèniacáiná wàwirimi Adán íiwitáise cabáyawanéerica. Càide iyúwa macáita wía wadèniáná abéeri wàwirimi, yái Adánca, càita nacái yái iyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha wamichàapínacawa yéetácáisi lícha wadèniacáiná wacáuca wálisáiwa càmíri imáaláawa. ²³ Quéwa Dios idéca íináidacawa imàcáanápiná wamichàacawa yéetácáisi lícha Cristo yámíise: Quéchatécáwa Cristo imichàacatéwa càide iyúwa idàbàanéeri needáca iycanásica nabànacale líchawa. Néese Cristo yàanápiná àniwa, yási macáita wamichàapínacawa, wía yáasu wenáiwicaca. ²⁴ Néese èeri imáalàacaalípináwa, yási Cristo imáalàida nachàini, macái èeri mìnánái icuèrinánáica, demonio íiwacanánái nacái. Néese idécanámi Cristo imànica macáita càide iyúwa Dios ichùullanái, yási Cristo yéepùadapiná macáita Yáaniri Dios íríwa àniwa, Dios icuacaténá macáita. ²⁵ Iwàwacutáiná Cristo icúaca macáita siúcáise idecúmitàcá Dios imawèniadaca macáita Cristo yúuwidenái. ²⁶ Yái wàuwide namáalàidánaca canánama, yácata yái yéetácásica; yá Dios imawèniadèeripiná, imáalàidapiná nacái yéetácáisi, iwasàapínacaalí wía yéetácáisi lícha. ²⁷ Dios idéca imàacaca Cristo icúaca macáita, iná yéewa wáalíaca iyaca abéerita càmírica Cristo ichùulla, yái Yáaniricawa yái Diosca. ²⁸ Aibaalípiná idécanámi Dios imawèniadaca

macáita Cristo yúuwidenáí, néese Cristo, yáí Dios lírica, imàacapíná yáawawa Dios írí, imànicaténá càiripínáta càide iyúwa Dios ichùullaná, yáí imàaquéericaté Cristo icúaca macáita. Yásí Dios icúa macáita càiripínáta, macáita yáí iyéerica.

²⁹ Néese abénaméeyéí péenacué nadéca neebáidaca Jesucristo itàacái, nawàwacáiná nadèniaca nacúaca càmíri imaaláawa áiba èeriwa néenánámi yáapichawa, níara yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Yá nadéca nabutizáimicawa náasáidacaténá néyáanápíná àniwa néenánámi yáapichawa áiba èeriwa. Quéwa càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi líchatá, néese canéerica iwèni meedátáni, yáí wenàiwicanáí ibautizáanácawa nàwalíná. ³⁰ Néeni càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi líchatá, néese canéerica iwèni meedátáni wéepunicaalíwa wacálidacaténá Jesucristo iinánáwa íwali áibalé nawàwacataléca nanúaca wía macái èeri imanúbaca. ³¹ Báisita nuénánáí, áibanáí iwàwaca inúaca núa macái èeri imanúbaca; càita nacái báisita máini casímíaca nuicácuéca pía peebáidacáinacué Wáiwacalí Jesucristo itàacái. ³² Chá nacái Efeso iyacàlená írìcu nawàwacaté nanúaca núa, níái áibanáí càmíiyéica yeebáida, caluyéíi cuwéesi nacáiyéí íwiitáise, iwàwéeyéicaté imádáidaca nuèwi. Quéwa càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi líchatá, yá canéerica iwèni meedátáni yáí nùuwichàanácawa Wáiwacalí írìpiná. Píicácué píichawa cawínacaalí càmíiyéica yeebáida yéetéeyéimiwa imichàanápínáwa, náimacáiná càiri cachíwéeri tàacáisi: “Wàacué wayáaca wayáacaléwa cadénama, wàira nacái manuí, táwìchacáiná wéetápinácawa, néese canáca wía, canáca nacái yúuwichàidéeripíná wíawa wabáyawaná íwalíse”, náimaca.

³³ Picácué píimàaca nachíwáidaca pía, néese píacuéwa náicha, càide iyúwa áiba tàacáisi íimáaná cáalíacáiri iyú: “Wamàacacaalí báawéeyéí íwiitáise yáacawéeridaca wía, yásí namáaláidaca wáicha wáiwitáise cayábéeri”, íimaca. ³⁴ Píwèntúadacué píwiitáise wáawéeri lícha píináidacaténacuéwa cáiwitáiseéri iyú càide iyúwacué iwàwacutáaná píyaca machacàníiri iyú; yá picácué píimàni quirínama píbayawanáwa. Càí nùumacué píri báicaténacué pía, núalíacáináwa abénaméeyéicué péewi càmítàacáwa náalí Dios íwali báisíiri iyú.

Cómo resucitarán los muertos

³⁵ Abénaméeyéí péenacué càmita neebáida yéetéeyéimiwa imichàanápínáwa yéetácáisi lícha, iná namànica naquíníwa íwali, yá náimaca: “Càmita náalimá nacáucáacawa, níái yéetéeyéimicawa. ¿Càirínásica chéecáisi íwiitáaná iyú namusúapínáwa càliculli írìcuise?” càí náimaca naicáanica. ³⁶ ¡Natàanicáita máiwitáiseéri iyú meedá! Péemiacué comparación: Wabànacaalí bànacalé ími cáli írìculé, néese bànacalé ími iwàwacutá iyaca càiride iyúwa yéetéerimiwa yéewanápíná iyaca yáí bànacaléca. ³⁷ Yáí ími wabànéerica, càmírita ími yáí imusuéricawa cáli írìcuise. Wabànacáita bànacalé ími, cawàwanáta trigo ituíná ími, càmicaalí áiba bànacalé ími nacái. ³⁸ Yáí ibaquéericawa Dios yáa íicacánáwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. Macái bànacalé ími íwiitáaná, Dios idéca imàacaca idèniaca bànacalé íicacánáwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. ³⁹ Càita nacái ínásí càmíta abédanamani. Wía èeri mìnánáca wadèniaca waináwa áiba íwiitáanáta. Cuwéesináí nadèniaca nacái naináwa áibata. Cuípíra iiná, áiba íwiitáanáta nacái. Cubái iiná, áiba íwiitáanáta nacái. ⁴⁰ Càita nacái níara iyéeyéica chènunírè nadèniaca naináwa áibata lícha yáí naináca macáita níái iyéeyéica cháí èeri írìcu. Quéwa chènuníseeyéí áibata nadèniaca cayábéeri naicacánáwa èeri írìcuíyéí lícha, yáicáiná chènuníseeyéí iináca icànaca mèlumèluíri iyú. ⁴¹ Càita nacái níái iyéeyéica capíraléeri cáli íinata. Nadèniaca nacamaláwa áibata. Néese èeri udèniaca ucamaláwa áibata. Néese quèeri udèniaca ucamaláwa áibata. Néese dùlupùta nadèniaca nacamaláwa áibata. Nía nacái dùlupùtaca nadèniaca nacamaláwa mèetáucunamata náichawáaca. Càita íimaca comparaciónca.

⁴² Càipíná nacái namichàacawa níái yéetéeyéimicawa. Idécanámi nabàllíaca wainámi cáli írìculé, yá wainámi íbadápinácawa, quéwa wainá imichèeripínácawa yéetácáisi lícha, càmírita yéewa íbadáca. ⁴³ Yá nabàllíaca wainámi càliculli írìculé, chéecáisi báawéeri íicacánáwa, néese wainá icáuquèeripínáca icànápíná mèlumèluíri iyú, cayábéeri íicacánáwa. Nabàllíaca wainámi machawàaquéeri néese cachàinípínácani yáí waináca imichèeripínácawa càliculli lícha. ⁴⁴ Nabàllíaca wainámi, cháí èeri írìcuíríca, néese wainá chènuníseéri imichàapínáca, iyacáiná wainá èeri írìcuíri, càita nacái iyaca wainá chènuníseéri.

⁴⁵ Càité profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité: “Idécanámité Dios imànica wàawírìmi Adán iiná, yáí idàbàanéericaté wenàiwicaca, yáté Dios cáucaté imànica Adán iyacaténaté cháí èeri írìcu iyúwa èeri mìnali”, íimaca yáí Dios itàacáica. Quéwa máini cachànica Cristo íwiitáise Adán lícha, yáicáiná idécanámité Cristo yéetácawa, yáté imichàacatéwa yéetácáisi lícha yáacaténá wacáuca càmíri imaaláawa. ⁴⁶ Sìuca càmíta wadèniaca chènuníseéri íicacánáwa idècunitàacá wàyaca cháí èeri írìcu. Wadèniaca èeri írìcuíri íicacánáwa quèechacáwa, néese piná wadèniaca chènuníseéri íicacánáwa. ⁴⁷ Dios imànicaté cáli ichùmalé wàawírìmi Adán iyú, yáí asialí idàbàanéerimica. Yáté èeri mìnalicani, yáí Adánca. Néeseté Cristo yáanàaca, yáté chènuníseéricani. ⁴⁸ Wía iyéeyéica cháí èeri írìcu, wadèniaca waináwa cháí èeri írìcuíríca

càide iyúwaté yáí asiali iiná Dios idàbéericaté cáli ichùmalé ícha asialipiná, yáí wàawirimi Adánca. Néese, weebáidacaalí Cristo itàacáí wàyacaténá chènuniré, yásí wadèniapiná waináwa chènunifiséeri càide iyúwa Cristo iyáaná, yáí chènunifiséerica.

⁴⁹ Càide iyúwacué wadèniáná iicacánáwa yáí wàawirimi Adán Dios idàbéericaté cáli ichùmalé ícha asialipiná, càita nacáí wadèniapiná iicacánáwa yáí Cristo yàanèericaté chènunifise.

⁵⁰ Píacué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidaca piri áiba wawási: Yáí wainá idènièrica íranáwa cháí èeri írìcu càmíripiná yéewa iwàlùacawa Dios iyacàle írìculé Dios icùacataléca macáita, wainá imáalàacáináwa áiba èeriwa. Iná càmita yáalimá iwàlùacawa néré càmicalépináca imáalàawa. ⁵¹ Quéwacué nuwàwa píalíacawa áiba wawási Dios ibèericaté wenàiwicanáí ícha, quéwa siúcade imàacaca wáallacawa. Wía yeebáidèeyéica Jesucristo itàacáí, càmita wéetápináwa canánama, quéwa Dios iwènùadapiná wíawa macáita wàlisanácaténá waicacánáwa. ⁵² Wéemiapiná trompeta isána, yáí trompeta namáaláidáanaca canánama, yásí abèericúseta Dios iwàlísaidapiná waináwa ráunamáita càide iyúwa bàli ímacaalí watúí. Yácáiná wéemiapiná trompeta isána, yásí namíchàacawa càliculí írìcué macáí yéetèyèimicawa yeebáidèeyéicaté Jesucristo itàacáí. Namichàapínacawa yéetácáisi ícha nainá wàlísàí yáapichawa, càmíyèipiná yèepùa yéetácawa quirínama. Yásí wíaca nacáí cáuyéica Dios iwènùadapiná wíawa wàlisanácaténá waicacánáwa. ⁵³ Yácáiná wainá èeri írìcuírica càmita yéewa iyaca càiripináta, iná iwàwacutá Dios iwàlísaidaca wainá wadèniacaténá waináwa wàlísàí càmíri imáalàawa. ⁵⁴ Néese idécanáami Dios iwàlísaidaca wainá, wadèniacaténá waináwa wàlísàí càmíri imáalàawa, yásí wàyapiná cáiwade iyúwaté profetanáí itàanánaté Dios itàacáí bàaluité. Námaca: “Yáí yéetácáisi idéca imáalàacawa. Dios idéca imáaláidaca wáichani, yáí wàuwidaca yéetácásica. ⁵⁵ Pía yéetácáisi, càmita quirínama yéewa píawenladaca wía. Pía càliculí, càmita quirínama yéewa píuwicháidaca wía, canácáiná quirínama píwi”, càipiná wáimaca. ⁵⁶ Yáí wabáyawanáca iyaca càide iyúwa yéetácáisi íwica, yácáiná wabáyawaná iwálíise, iwàwacutátaté wéetáanapínacawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. Yá nacáí yáí tãacáisi Dios imáaquéericaté profeta Moisés írì cãicanide iyúwa idéca nacáicãalí yãaca wabáyawaná ichãini, wíacáiná wáallacaalítéwa cãinãcaalí wawási Dios imáisanieri wamànica, néese máiníté cachãiniwanáí wawàwaca wamànica wabáyawanáwa. ⁵⁷ Quéwa Wáiwacali Jesucristo yéetácátéwa wáichawalíná, iná idéca iwasaàca wía ícha yáí wéetáanapínacawa méetàuculé Dios ícha càiripináta; càita nacáí Wáiwacali Jesucristo yéetáaná iwálíise, Dios iyúudàaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. ¡Iná wàacué Dios írì cayábèeri!

⁵⁸ Iná píacué nuénánáica cãininéeyéica nuicãca, cachãinicué píiwitáise, píibaidacué mamáalàacata Wáiwacali írìpiná cachãiniwanáí, píalíacáinãcuéwa cawèniiricani, yáí píibaidèericuéca Wáiwacali ichãini iyú.

16

La colecta para los hermanos

¹ Siúcade nucàlidacué piri iwali yáí ofrenda píwacáidèeripínacuéca píbànùacaténacué plata iyúwa ofrenda catúulécaneyéí írì, níái yeebáidèeyéica Jesucristo itàacáí. Píwacáidacué ofrenda càide iyúwa nucàlidáanáté nalí áibanáí yeebáidèeyéica Jesucristo itàacáí iwacáidáyaquèeyéicawa yàcalé imanùbaca Galicia yàasu cáli ínatèeyéica iyaca. ² Domingo imanùbaca semana iwali, macáitacué pía canánama iwàwacutátacué píwacáidaca yéena yáí plata peedèericuéca piriwa. Yá picúacué méetàucutani. Iná nùanàapínacaalí néré, càmítacué iwàwacutá píwacáidaca plata pícuacaalícué méetàucutani semana imanùbaca. ³ Néese nùanàapínacaalí néré, yásí nubànùaca wenàiwica natécaténá plata Jerusalén iyacàlená nérépiná, cawínacaalí wenàiwica peedèeyéicuéca pèewísewa natécaténá plasu ofrenda néré. Yá nubànùapiná nãpicha cuyàluta nalí níara yeebáidèeyéica Jesucristo itàacáí iyéeyéica Jerusalén iyacàlená írìcu, natàidacaténá nía cayába níái péenãcuéca píbànùeyèipínacuéca néré. ⁴ Nuínáidacaalíwa cayábaca nùacaalíwa nacáí, yásí nãcawa nùapícha.

Planes de viaje de Pablo

⁵ Nùapínacuéwa píatalé, yá iwàwacutá nuchàbaca Macedonia yàasu cáli néenibãa. Nudécanãami nuchàbaca wenèenibãa, yá nùanàapínacué píyacàle néréwa Corinto iyacàlená néré. ⁶ Cawàwanátacué nupáchica píawa achúma èerita, cãmicaalí càí, yá nùyapínacué píapichawa uniabépinama. Néese píalimápinacué píyúudàaca núa nùwacáidacaténá wawási numàluwepínáwa alénacaalí iwàwacutápiná nùacawa. ⁷ Càmítacué nuwàwa nupáchica pía maléna èeri meedá, néese nuwàwacuéca nùyaca píapícha madécaná èeri Wáiwacali imàacacaalícué nùyaca píapícha. ⁸ Quéwa nuyamáapínacawa cháí Efeso iyacàlená írìcu àta judíonáí imànicatalépináta nàasu cultowa ípidenèerica Pentecostés. ⁹ Nuwàwa nuyamáacawa quirítãacáwa cháí, nãyacáiná madécaná wenàiwica iwàwèeyéica yéemiaca Jesucristo ínãwaná iwali, iná nuíbaidacáwaca cháí Wáiwacali írìpiná, éwita nãyacãanita nacáí madécaná wàuwidaca, cãmíyèica iwàwa nuéwáidaca wenàiwica Dios itàacáí iyú.

¹⁰ Timoteo yàanàacaalícué pìatalé, pitàidacué cayábani casímáicaténá iwàwa píapichacuéwa. Pimànicué irí cayábéeri íbaidacáiná Wáiwacali irípiná càide iyúwa núa. ¹¹ Iná piicácué pichawa cayába ipíchaná abéeri péenácué caná iwèni iicáca Timoteo. Néese piyúudàacué Timoteo yàasu àyapu íwali yàanápínáwa matuíbanáiri iyú nùatalé, nuçúacáiná yàanàaca náapicha níara áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹² Néeni, nudéca nusutáca wawási manuísíwata wéenasàiri Apolos ícha yàanápínácué ipáchiaca pía áibanái wéenanái yáapicha. Quéwa siüca càmitàacáwa iwàwa yàacawa. Néesecáwa ipáchiapínácué píawa idènicatáita wawási.

Saludos finales

¹³ Piicácué píchawa cayába. Peebáidacué Jesucristo itàacái tàì ímèeri iyú mamáalàacata. Picácué cáalu pía, néese plínáidacuéwa cáiwitáiséeri iyú càide iyúwa béeyéi asianái. ¹⁴ Macáita yái pimàníricuéca, pimànicué cáininéeri iyúni, piyúudàacaténácué áibanái.

¹⁵ Siücade píacué nuénánáica, píalíacué naináwaná íwali níara Estéfanos yéénánáica ìyéeyéicuéca píapicha. Níacata idábáanéeyéicaté yeebáidaca Jesucristo itàacái Acaya yàasu cáli íinata. Yá nadéca namàacaca níawawa Dios irí nayúudàacaténácué pía, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁶ Nuwàwacué pimànica càide iyúwa nàalàanácué pía, níái Estéfanos yéénánáica, cawínácalí nacái inacáiyéica iyúudéeyéica wenàiwica, íbaidéeyéica nacái Wáiwacali irípiná.

¹⁷ Casímáica nuwàwa níacáiná áibanái péenácué nadéca nàanàaca nùatalé, níái Estéfanos, Fortunato nacái, Acaico nacái. Nadéca namànica nulí cayábéeri càmfiricué píalimá pimànica canácáinácué pía núapicha. ¹⁸ Nadéca nachàiniadacuéca piwàwa, nuwàwa nacái. Iwàwacutácué piicáca cáimiétaquéeri iyú macái wenàiwica ìyéeyéica càide iyúwa nàyaná.

¹⁹ Nawàwalicué pía níái iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca cháí Asia yàasu cáli íinata, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Yái Aquila, úái nacái yàacawéetúaca Prisca nawàwalicué pía manuísíwata Wáiwacali ípidená íwali, náapicha macáita iwacáidáyaquéeyéicawa nacapèe írìcu namànicaténá culto. ²⁰ Macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái cháí nawàwalicué pía. Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú.

²¹ Núa Pablo nutànàacué píri yái achúmèerfina tàacáisica nucáapi iyúwa nuwàwalicáinácué pía.

²² Aibanáicaalí càmita cáininá iicáca Wáiwacali Jesucristo, Dios yúuwichàidapíná níawa. ¡Pía, Wáiwacali, píawa sísaara caquialéta!

²³ Nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha píripínácué imànínápínácué píri cayábéeri mawènfiri iyú. ²⁴ Nuwàwalicué pía manuísíwata cáininácáiná nuicácuéca pía Cristo Jesús ìwalíse.

2 CORINTIOS

Saludo

¹ Núa Pablo, Jesucristo imáidéericaté yàasu apóstolcaténá núa ibànucatená núa càide iyúwa Dios iwàwáaná. Núa Pablo, Timoteo yáapicha, yái wéenasáiri yeebáidéerica Jesucristo itàacái, wawàwalicué pía. Nubànucué pirí cuyàluta, piacué Dios yàasu wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa Corinto iyacàlená irícu, piacué nacái Dios yàasu wenáiwica iyéeyéica macái Acaya yàasu cáli íinata. ² Nusutacué Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namánínápinácué pirí cayábéeri mawèniiri iyú, namàacáanápinácué nacái piyaca matuúbanáiri iyú.

Sufrimientos de Pablo

³ Wàacué cayábéeri Dios irí, yái Wáiwacali Jesucristo Icuèriná Diosca, Yáaniri nacái, yácáiná yái Diosca, yácata Wáaniri iiquéerica watúlécana, ichàiniadéerica nacái wáiwitáise macái éerita achúmacaali wawàwa. ⁴ Macái imanùbaca wàuwichàacaaliwa, yási Dios ichàiniadaca wawàwa yéewacatená wáalimá wachàiniadaca áibanái iwàwa, cawinácaali yúuwichéeyéicawa. Yá wachàiniadaca nawàwa càide iyúwa Dios ichàiniadáná wawàwa. ⁵ Wáalimá wachàiniadaca áibanái iwàwa yácáiná éwita iwàwacutácaná wàuwichàacawa manuísiwata Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, càicáaníta Cristo ichàiniadaca wawàwa manuísiwata nacái yéewacatená wàideniaca wàuwichàanàwa. ⁶ Siúcade wía apóstolca wàuwichàacawa wacàlidacáinacué pirí Jesucristo iinàwaná ìwali yéewacatenácué ichàiniadaca piwàwa, iwasàacatenácué pía nacái Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Quéwa Dios idéca ichàiniadaca wawàwa, wía apóstolca, yéewacatená wachàiniadacué piwàwa, píaliacatenácué nacáiwá Dios iyúudàanápinácué píideniaca piùwichàanàwa piùwichàpinácaaliwa càide iyúwa wàuwichàanàwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái. ⁷ Manúica wáináidacawa wawàwawa píwalicué píalimáanápinácué píideniaca piùwichàanàwa Cristo irípiná, wáaliacáináwa càide iyúwa piùwichàanàcué wáapicha Cristo irípiná, càita nacái Dios ichàiniadacué piwàwa siúcade càide iyúwa ichàiniadáná wawàwa.

⁸ Piacué wéenanáca, wawàwacuéca piwàwalica wàuwichàacatéwa manuísiwata Asia yàasu cáli íinata. Máinicáinaté càulenéerica yái wàuwichàanàcawa, yáté càmita wáalimá wàideniaca quirínamani wachàini iyúwa. Yáté wayúunáidaca wéetáanápinácatéwa néré. ⁹ Wía apóstolca waicacaté wíawawa càide iyúwa nacháawèyeyéi nanuèyèipináca. Quéwa cayábacaté walíni yái wàuwichàanàcawa, wéewáidacáinatéwa càminápiná wáibáa wawàwawa wachàini iwéréwa, néese Dios iwérépiná wáibáaca wawàwawa yái Dios icáucáidéerica wenáiwica yéetácáisi ícha. ¹⁰ Dios iwasàacaté wía ícha yái wéetáanápinácatéwa máini báawéeri iyú, wía apóstolca. Iwasàaca nacái wía mamáalàacata siúcade. Manúica wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali iwasàanápiná wíawa madécana yàawiría. ¹¹ Quéwa iwàwacutácué piyúudàaca wía pisutácué Dios ícha walípiná. Manùbéeyéicali ísutá Dios ícha walípiná, yási manùbéeyéi nàpiná nacái Dios irí cayábéeri icúacáiná wía cayábéeri iyú.

Por qué no fue Pablo a Corinto

¹² Iyaca áiba wawàsi isimáidéerica wawàwa, wía apóstolca, yái wáalianàcawa wawàwalicúsewa wadéca wáyaca masaquèeri wáiwitáise yáapichawa cháí èeri irícu machiwéeri iyú nacái Dios iicá, yá máini càí wáyacaté wáyacaalítécué píapicha. Càmitaté càí wáyaca wáaliacái iyúwa, néese Dios imànicaté walí cayábéeri mawèniiri iyú iyúudàacaté wía wáyáanápináté càí pèewibàa. ¹³⁻¹⁴ Macái wàasu cuyàluta irícu watànèericuéca pirí, wacàlidacué piríni machacàniri iyú, machiwéeri iyú nacái, píléecatenácué péemíawani màulenéeri iyú càinàcaali ímáaná. Nuwàwacué macáita manúica píináidaca piwàwawa nùwali, càide iyúwa batéwa macáitacué píináidánàwa nùwali siúcade. Càitacué nuwàwa píináidacawa yéewanápiná casimáica wawàwa macáita. Yáalimápinácué casimáica piwàwa wàwali, wía apóstolca, ìwalíse yái wéewáidáanacatécué pía, càide iyúwa yáalimáanápiná casimáica wawàwa píwalicué néenialípiná Wáiwacali Jesús yàanàcaali àniwa.

¹⁵ Manúicaté nuináidacawa nuwàwawa píwalicué, casimáinácué pía núpicha, íná queéchatécáwa nuináidacatéwa nupáchianápinácué pía pucháibàawiría nuyúudàacatenácué pía. ¹⁶ Quééchatécáwa nuwàwacatécué nupáchiaca pía nuèpunicáalítéwa Macedonia yàasu cáli nérépiná. Nuwàwacaté nacái nupáchiacuéca pía àniwa nuèpúacaalítéwa Macedonia yàasu cáli néese. Càité nuwàwacatécué piyúudàaca núa nùanápinátéwa Judea yàasu cáli nérépiná. ¹⁷ Néese càmitaté núa píatalécué càide iyúwaté nucàlidáanacué piríni. Quéwa picácué píináidawa càmitaté nuináidawa càimíetacanéeri iyú. Picácué píináidawa nutàanica càide iyúwa èeri mìnali pucháibéeri ìwitáise, íméerica “báisíta” inúma iyúwa quéwa íináidacáitawa iwàwalicúsewa “càmita”. ¹⁸ ¡càmírita pucháiba ìwitáise núaqué! Dios

yáaliacawa watàanínacuéca pírí báisíri iyú, càita nacái càmitacué wáima pírí “báisíta” wáináidacaalíwa wawàwalicuésewa “càmíta”.¹⁹ Núa Pablo, yá nacái Silvano, áibaalí ípidenéeri Silas, yá nacái Timoteo, wadéca wacàlidacuéca pírí Cristo Jesús iináwaná iwali, yái Dios Írrica. Càmita pucháibéeri íiwitáise yái Cristo Jesúsca. Cristo càmíta íma “báisíta” íináidacaalíwa iwàwalicuésewa “càmíta”, néese yái Cristo càicanide iyúwa Dios yáasu taaacáisi ímérica “báisíta”, Cristo icàlidacáiná macáita báisíri iyú, imàni nacái càide iyúwa ímáaná.²⁰ Cristo idéca imànica macáita càide iyúwaté Dios icàlidáanáté iwali. Iná macái imanùbaca wàacaalí Dios írí cayábéeri, yá wáimaca “Amén”, Cristo Jesús iwálise, ímáanáca “báisíta”, weebáidacáiná Cristo Jesús itàacái.²¹ Yái Diosca, yácata ichàiniadéerica wía apóstolca, piacué nacái ipíchaná wawènúadaca wáiwitáisewa Cristo ícha. Dios idéca íbàlúadaca wía yáasunáipínáwa, wáibaidáanápíná írí.²² Dios idéca íbànùaca Espíritu Santo wawàwaliculé, íná yéewa wáaliacawa báisíri iyúcani Dios yáasunáica wía, wáaliaca nacáíwa Dios imànínápíná walí macáita yái cayábéerica icàlidéericaté walí iwali.

²³ Quéwa ewitaté nucàlidacánítacué pírí nùanànapínáté piyacàle Corinto néré nupáchiacaténacué pía, càicáaníta càmítaté nùawa néré. Siúcade nuwàwaca nucàlidacuéca pírini cáná yéewaná càmítaté nùawa néré. Nucàlidacué pírini Dios yéemiapíná: Càmitaté nuwàwa nùuwichàidacuéca pía cachàiníri iyú píbáyawaná iwálisewa ipíchanacué máini achúmaca piwàwa nùwalíse. Ináté nuínáidacawa cawáwanáta cayábawaná píricuéni càmicaalípináté nùawa píatalé ráunamáita.²⁴ Wía apóstolca, wáaliacawa peebáidacuéca Jesucristo itàacái tàí íméeri iyú, íná càmíta wawàwa wachúulacuéca pía cachàiníri iyú peebáidáanápínacué càide iyúwa iwàwacutáanacué peebáidaca. Néese wawàwacáitacué wayúudàaca pía casímáicaténacué piwàwa.

2

¹ Ináté nuínáidacawa càmínápínátécué nupáchiaca pía caquialéta àniwa ipíchanacué máini achúmaca piwàwa báawanama. Nùacaalítéwa píatalécué ipíchawáiseté piwènúadaca píiwitáisewa píbáyawaná íchawatá, yá iwàwacutátaté nùuwichàidacuéca pía cachàiníri iyúta.

² Máinicaalícué achúmaca numànica piwàwa, néese càmitacué yéewa wasímáidáyacacawa.³ Ináté càmitacué nupáchia pía, néeseté nubànùacuéca pírí cuyàluta, pichùniacaténacué wawási ipíchawáise nùanàaca píatalécué, càmícáinaté nuwàwa nùacawa néré achúmacaténá nuwàwa píwalicué, yácáiná nuwàwacué casímáica pímanica nuwàwa. Manuicaté nuínáidacawa nuwàwawa nacái píwalicué casímáinápínáté píicáca nùacawa píatalé casímáiri iyú.⁴ Báaluité nutànàacuéca pírí yára queéchéeri cuyàlutaca nùalàacaténacué pía cachàiníri iyú, néeseté máini achúmaca nuínáidáanícawa nuwàwawa. Catúulécánaca numànicaté nuwàwawa manuísiwata àta nuicháanicataléta. Quéwa càmitaté nutànàacué pírí cuyàluta achúmánápínacué piwàwa, néese nutànàacatécué pírí yára cuyàluta píaliacaténacuéwa máini cáinináca nuicácuéca pía manuísiwata.

Perdón para el que habla ofendido a Pablo

⁵ Yái imáníricaté íbáyawanáwa píatalécué, achúmacaté imànícuéca piwàwa canánama. Càita nacái achúmacaté imànica nuwàwa. Quéwa siúcade càmita nuwàwa nucháawàca iináwaná iwali mamáalàacata cachàiníri iyú, néese nuwàwaca numàacaca nuwàwawa íbáyawaná ícha, yùuwichàacáinatéwa manuísiwata.⁶ Batéwa macáitacué pídeca píucaca píchawani, íná idéca yùuwichàacawa íbáyawaná ichúulacawa. Càmitacué iwàwacutá píuwichàidaca mamáalàacatani.⁷ Iná siúcade iwàwacutáacué píimàacaca piwàwawa íbáyawaná ícha. Pichàiniadacué iwàwa nacái ipíchaná máini achúmaca iwàwa àta yúucacatalétawa píichacué càiripínáta.⁸ Iná nusutáacué pícha manuísiwata píasáidáanápínacué cáinináca píicácani, peedácué péewiréwa àniwani.⁹ Nutànàacatécué pírí iwali yái wawásica nùalimáidacaténacué nuicáwa pía nùaliacaténátéwa asáisi pímanicaalícué càide iyúwa nuéwáidáanacué pía.¹⁰ Iná siúcade píimàacacaalícué piwàwawa áiba wenáiwica íbáyawaná ícha, yási nacái numàacaca nuwàwawa ícha. Yá nudéca numàacaca nuwàwawa Cristo íicápiná péenásàiricué íbáyawaná ícha, yái báawéerica imáníricaté nuli, nuwàwacáinacué casímáica piwàwa macáita.¹¹ Wamàacacué wawàwawa íbáyawaná ícha ipíchanacué Satanás imawèniadaca wía. Wáaliacáináwa báisíri iyú Satanás yáalimáidaca wenáiwica namànínápíná nabáyawanáwa.

Intranquilidad de Pablo en Troas

¹² Nùanàacaté Troas iyacàlená néré nucàlidacaténá nalí Cristo itàacái, yá Dios imàacaté numànica cachàiníri iyú nuibaidacaténá Wáiwacali íripíná, nucàlidáanápíná iináwaná madécaná wenáiwica írí.¹³ Quéwa achúmacaté nuwàwa nuínáidacawa càmícáiná nùanàa nùacawéerináwa Tito yái nuíquérica iyúwa nuénásàiriwa, yeebáidacáiná Jesucristo itàacái. Néese càmícáinaté nùanàa Tito néré, ínaté nucàlidaca nuínáwanáwa Troas iyacàlená mìnánái írí nùacaténáwa náicha, yá nùacatéwa Macedonia yáasu cáli nérépiná.

Victoriosos en Cristo

¹⁴ Quéwa nùca Dios irí cayábéeri imawèniadacáiná wáicha wàuwidenáí càiripináta, níra càmíyéica iwàwa wacàlidaca Cristo Jesús iináwaná, yáí wàyéerica abédanamata yáapicha. Nùca Dios irí cayábéeri nacáí imàacacáiná wacàlidaca itàacáí madécaná wenàiwica irí. Yá Wáiwacali iináwaná icàlállacawa macáí cáli ínata càide iyúwa pumèníri isàni icàlállanáwa. ¹⁵ Yá cayábaca Dios iicáca wacàlidáaná Cristo iináwaná. Cáica wíade iyúwa pumèníri incienso isàni Cristo yéerica Dios irí iyúwa ofrenda, Cristo iyacáiná wawàwalicu. Yá Cristo iináwaná icàlállacawa macáí wenàiwica íiwítaná irí. Icàlállacawa wenàiwicanáí irí Cristo iwasesèyèipínáca Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha neebáidacáiná Cristo itàacáí. Càita nacáí Cristo iináwaná icàlállacawa wenàiwicanáí irí yúuquèyèipínáca Dios fícha càmícáiná neebáida Cristo itàacáí. ¹⁶ Yáí Wáiwacali itàacáica càicanide áibanáí iríni iyúwa pumèníri isàni yéerica wenàiwica icáuca càmíri imáaláawa, cawinácaalí wenàiwica Cristo iwasesèyèipínáca Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha náyapínacáiná Dios yáapicha càiripináta. Quéwa, canáata wenàiwica yáaliméeri icàlidaca Wáiwacali itàacáí ichàini iyúwa meedá. ¹⁷ Wacàlida wèepunícawa Dios itàacáí quéwa càmita càí wamàni weedácaténá waliwa plata càide iyúwa madécaná áibanáí imàniná. Néese wacàlidaca Dios itàacáí machiwéeri iyú Dios iicápiná càide iyúwa wenàiwica Dios ibànuyéica báisícáináta wawàwa wamànica càide iyúwa Dios ichùulianá wamànica, wàyacáiná nacáí abédanamata Cristo yáapicha.

3

El mensaje del nuevo pacto

¹ Wadéca càí wacàlidaca waináwanáwa, wía apóstolca, íná cawàwanata abénaméyèí péenacué iyúunáidaca wadábaca wataánica wàwaliwa canùmaséeri iyú càide iyúwacué abénaméyèí péená icháawánaté wía quéechatécáwa. Quéwa càmita càí wamànica. Càita nacáí càmita iwàwacutá wáasáidacuéca píri cuyàluta áibanáí itànèerica waináwaná ìwali plálicaténácuéwa Dios ibànuyéica wía. Càmítacué nacáí iwàwacutá wasutáca pícha cuyàluta picàlidáanacué waináwaná ìwali áibanáí irí needácatèni nàataléwa wía. Madécaná áibanáí yéewáidèyèicué pía nadéca nasutáca pícha càiri cuyàluta, quéwa càmita càí wamànica. ² Canáca iwàwacutácué walí pícha cuyàlutaca piácáinácué càicuéca píade iyúwa cuyàluta icàlidèeripíná waináwaná ìwali áibanácaalí iwàwa yáaliacawa wàwali asásí Dios ibànüacaalí wía, bàaluitécáiná peebáidacatécué Jesucristo itàacáí wacàlidacaalítécué píri iináwaná. Càicuéca píade iyúwa cuyàluta Dios itànèerica wawàwalicu wáaliacaténáwa Dios ibànüacaté wía, wía apóstolca. Macáí wenàiwica náaliacawa peebáidacatécué Jesucristo itàacáí wacàlidacaalítécué píri iináwaná. ³ Macáita náaliacawa amaléeri iyú càicuéca píade iyúwa cuyàluta Cristo itànèerica wáibaidacalé iyú peebáidacáinácué Cristo itàacáí wacàlidèerica píri. Càmítacué càí píade iyúwa cuyàluta wenàiwica itànèerica tinta iyú. Càmítacué càí píade iyúwa tàacáisi natànèerica íba ìwali càide iyúwaté Dios itànàanaté itàacáíwa íba ìwali profeta Moisés iripíná. Néese càuri Dios idéca ibànüacuéca Espiritu Santo piwàwa càuri iriculé yáasáidacaténá Cristo yáasáidacuéca pía. Íná yéewa macáita náaliacawa Dios ibànüacaté núa nucàlidacaténácué píri itàacáí.

⁴ Cristo idéca imàacaca manuica wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali, wía apóstolca, yá wáaliacawa báisíri iyú Dios ibànüacaté wía wacàlidacaténácué píri itàacáí. ⁵ Càmita wáalimá wacàlidaca Dios itàacáí wachàini iyúwa meedá, néese macáita yáí wamánírca Dios idéca ichàiniadaca wía wamànícáténáni. ⁶ Dios idéca ichàiniadaca wía wáibaidacaténá iripíná, wacàlidáanápíná yáí tàacásica icàlidèerica wálisáí wawàsi ìwali, yáí wawàsi Dios imànírca wenàiwicanáí yáapicha icùanápíná nía iyúwa yáasunáíwa. Yáí wawàsi wálisáí càmírca càide iyúwa wawàsi bàaluisáimca profeta Moisés itànèericaté iináwaná ìwali, yáí tàacáisi ímèericaté Dios icùanápínaté israelitanáí namànicaalí càide iyúwa ichùulianá nía. Yáí bàaluisáimi tàacásica Moisés itànèericaté icháawàca wía wéetáanápínáwa càmícáiná wáalimá wamànica macáita càide iyúwa ímáaná. Quéwa siucade Dios ichàiniadaca wía wéewáidacaténácué pía wálisáí wawàsi ìwali Dios imànírca wáapicha wawàwalicúise, yáaca walí Espiritu Santo, yáí Espiritu yéerica wacáuca càmíri imáaláawa.

⁷ Bàaluité Dios itànàacaté itàacáíwa íba sàabadéyèí ìwali, profeta Moisés yéewáidacaténá wàwirináimi israelitanáí. Máinicáiná Dios icànaca mèlumèluíri iyú, íná yéewa idécanámité Moisés iyaca Dios yáapicha yeedácaténá Dios fícha yáí bàaluisáimi tàacásica, yáté Moisés inàni icànaca nacáí máini mèlumèluíri iyú. Israelitanáí càmítaté náalimá naicáidaca Moisés inàni irí máinicáiná inàni icànaca. Quéwaté yáí camalásica ichacácawa yáacawa Moisés inàni fícha. Ewita yáí bàaluisáimi tàacásica yáasáidacáaníta iwàwacutáaná wéetácawa wabáyawaná ichùuliacawa, càicáanítaté yàanàca aléí èeri iriculé máini mèlumèluíri iyú yàanàcáináté Dios néese. ⁸ Íná yéewa wáaliacawa Dios imànínápíná walí cayábéeri cacháinánáí, wía Dios

imàniyéica yáapicha wàlisài wawàsi imàacáanápíná Espírítu Santo iwàlùacawa wawàwaliculé!⁹ Núumacué pirí àniwa; éwita yái bàaluisàimi tàacáisica icháawàacáaníta wía wéetáanápínátéwa wabáyawaná ichùullacawa, càicáanítaté Dios yáasáidaca wenàiwicanái irí ichàini manuúriwa icànéerica mèlumèlúri iyú imàacacaalíté itàacáywa profeta Moisés irí. jíná yéewa wáallacawa máini cayábéericani cachàiniwanái yái wàlisài wawàsica Dios imàniñirica wáapicha iicácaténá wía iyúwa mabáyawanéyéi, cayábacaténá nacái imànica wáiwitáise!¹⁰ Báisita yái tàacáisi bàaluisàimica yàanàcaté mèlumèlúri iyú. Quéwa siùcade waicácani iyúwa càmirica máini cawènica yácáiná wàlisài wawàsi idéca yàanàca, máiniri cayába cachàiniwanái quéechéerimi fícha.¹¹ Càide iyúwaté tàacáisi bàaluisàimi yàanàanáté mèlumèlúri iyú éwitaté imáalàapínátéwa, càita nacái cayábéeri cachàiniwanái yái wàlisài wawàsica iyamáacáináwa càiripináta wáapicha.

¹² Wáallacawa wàlisài wawàsi iyamáanápínáwa càiripináta, íná wacálidaca Dios itàacái macáaluínináta, càmita nacái wamáisanía Dios itàacái wenàiwica fícha.¹³ Càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa profeta Moisés imàniñinaté. Idécanáamité Moisés icàlidaca Dios itàacái israelitanái irí, yá ibàllacaté inàniwa wáluma iyú ipíchaná israelitanái iicáca camalási ichacáca yàacawa inàni fícha, yái camalásica càmirica icàna càiripináta.¹⁴ Quéwa càmitaté nàalia néemíaca càinácaalí ímáaná yái Dios itàacáica, matuícáinaté náiwitáise. Siùca nacáide naléecaalí yái tàacáisica bàaluisàimica Dios imàaquéericaté profetanái irí, yá mamáalàacata càmita nàalia néemíacani càinácaalí ímáaná matuícáiná náiwitáise càide iyúwa cáucúri wáluma idéca nacáicaalí ibàllaca náiwita. Càmita idé catuíca náiwitáise yácáiná abéerita Cristo yáalimá imàacaca nàalia néemíacani, quéwa càmita neebáida itàacái.¹⁵ Ata siùca nacáide naléecaalí macáita yái cuyálutaca profeta Moisés itànèericaté, yá mamáalàacata càmita nàalia néemíaca càinácaalí ímáaná, càide iyúwa cáucúri wáluma idéca nacáicaalí ibàllaca náiwita.¹⁶ Quéwa áibacaalí israelita iwènúada íiwitáisewa Wáiwacali irípiná, yásí Wáiwacali imàacaca yáallaca yéemíaca Dios itàacái, càide iyúwa Wáiwacali idéca nacáicaalí yeedáca cáucúri wáluma wenàiwica íiwita fícha, yéemíacaténá Dios itàacái.¹⁷ Wáiwacali iyaca abédanamata Espírítu Santo yáapicha, íná wadèniacáiná Espírítu Santo, yásí Espírítu Santo iwasáca wía wacálidacaténá Dios itàacái macáaluínináta, wáallacaténá wéemíaca nacái càinácaalí ímáaná.¹⁸ Péemíacué comparacón: Càmita wabàlía wanàniwa cáucúri wáluma iyú. Càita nacái macáita wía yeebáidéyéica Jesucristo itàacái, càmita wabàa Wáiwacali íiwitáisewa áibanái wenàiwica fícha. Càide iyúwa chapúa íbàacaalí èeri icamaláná quírameníwaca, icànacaténá èeri icamaláná iyú, càita nacái Espírítu Santo imàacaca wáasáidaca áibanái irí máini cayábéerica Wáiwacali íiwitáise. Càide iyúwa waicáidaca nacáicaalí Wáiwacali yéenáiwana írwa icànéerica mèlumèlúri iyú chapúa írícúse, càita nacái wamàacaca wawàwawa Wáiwacali íwaliwa, weebáida nacái itàacái, íná yéewa Espírítu Santo imàacaca wáiwitáise iwènúaca yàacawa Wáiwacali íiwitáise iyúwa, wáyacaténá càide iyúwa Wáiwacali iyáaná. Macái yàawíría imanùbaca wadèniaca Wáiwacali íiwitáisewa cachàiniwanái. Càita Wacuèrinásàiri imànica wawàwalicu, yái Espírítu Santoca.

4

¹ Iná wía apóstolca, càmita cáalu wacálidaca Jesucristo iináwaná íwali. Càmita nacái waméyáawa, Dios iicáciná wapualé, imáidaca wía wáibaidacaténá irípiná.² Càmita wamàni wawàsi báawéeri ibàacanéeri iyú iwàwacutéerica báica wía íwalíse. Càmita wéewáida wenàiwica cacháiwéeri itàacái iyú. Càmita nacái wawènúada Dios itàacái wachíwáidacaténá áibanái. Néese wacálidaca Dios itàacái abéerita, machacaníriri iyú, yái báisíri tàacáisica. Càita wamànica macáita báisíri iyú yéewacaténá macái wenàiwica nàalia watàanica báisíri iyú Dios iicápiná.³ Wacálidaca amaléeri iyúni yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasáca wenàiwica Dios yáasu yúuwíhacáisi fícha. Abénaméyéi wenàiwica càmita nàalia néemíaca cayábani càinácaalí ímáaná, quéwa níawamita yúuquéyéipínáca méetàuculé Dios fícha càiripináta.⁴ Càmicáiná neebáida íná yéewa Satanás idéca matuica imànica náiwitáise, yái Satanás, nàasu cuwáisàiricani ichùulíerica èeri mìnáná íiwitáise. Càide iyúwa matuúyími camíiná náalimá naicáca camalási icànéeri mèlumèlúri iyú, càita nacái Satanás matuica imànica náiwitáise, níái càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, ipíchaná nàaliacawa máini cayábéericani yái tàacáisi wacálidéerica Cristo iináwaná íwali, yái Cristo cachàinírira íiwitáise icànéerica mèlumèlúri iyú, cáimíetacanéeri náicha canánoma, yáasáidéerica walí càinácaalí Dios íiwitáise iyaca, Dioscáináni yái Cristoca.⁵ Wía apóstolca, càmita wacálidá tàacáisi wáwaliwa yéewacaténá cayábaca wenàiwica iicáca wía, néese wacálidaca Jesucristo íwali Wacuèriná Dioscáni. Wáimacáita nacái wáwaliwa plasu wenàiwicacuéca wía wáibaidacaténácué pirí càinináciná waicáca Jesús.⁶ Wacálidaca Jesucristo iináwaná íwali, yácáiná Dios idéca imàacaca wáallacawa íwali. Bàalutíesíwa canácaté camalási cháí èeri íricu. Néeseté Dios ichùullacaté camalási icànanápináté catéeri írícúse. Càita nacái Dios idéca imàacaca icamaláwa icànaca wawàwaliculé amalacaténá wáiwitáise yéewanápiná wáallacawa Dios íiwitáise íwali máini cayábéericani. Jesucristo yáasáidaca walí amaléeri iyú càinácaalí Dios íiwitáise iyaca, Dioscáináni yái Jesucristoca.

El vivir por la fe

⁷ Yá wadèniaca Dios icamaláná wawàwalicuwa, Iná wáaliacawa Dios iwali. Wadèni nacái ichàini wàyacáiná abédanamata Jesucristo yáapicha. Yái camalásica, chàinisi nacái càicanide iyúwa wawàsi máiniri cawènica, cayábèeri nacái iicacánáwa, iwàwacutèeri wacàlidaca iwali áibanái irí. Quéwa wadèniaca yái cawèniirica wawásica wainá machawàaquèeri iricuwa càiride iyúwa catúa mawènichúa, bàcabàquèechúaca meedá, ibái icatùalenáca. Càita wásáidaca Dios nèeséericani yái chàinisi manuírca iyéerica wawàwalicu. Càmita wáibaida wachàini iyúwa. ⁸ Iná éwita máinicáanita càulenáca namànica walí macái watéesebàa, càicáanita wáalimá wáibaidaca Dios iripiná. Ewita nacái achúmacáanita wáináidáanicawa wawàwawa iwálise yái wàuwichàanácawa, càicáanita càmita wawènúada wáiwitáisewa Dios ícha. ⁹ Napiadáidaca nàuwichàidáanápíná wía, quéwa Dios càmiirita imàaca wía abéerita. Náuacaca wía cáli ífinalé, quéwa càmitáacá namáaláida wía. ¹⁰ Ata alénacaalí wàacawa, yá abénaméeyéi iwàwaca inúaca wía, Iná wàyaca càiripináta càide iyúwa Jesús iyáanaté, yái yáaliéricatèwa yéetáanápínatéwa cáiwíiri iyú. Càita wàuwichàacawa cháí èeri iricu wásáidacaténá macái wenáiwica irí cáuca Jesús, yái icuèrica wía báawèeri ícha. ¹¹ Idècunitáacá wàyaca cháí èeri iricu, yá macái èeri imanúbaca abénaméeyéi iwàwaca inúaca wía weebáidacáiná Jesús itàacái, wacàlidacáiná nacái iináwaná. Càita wásáidaca áibanái irí wadèniáná Jesús icáuca càmiiri imáaláawa éwita wainá yéetáacánitawa áibaalipíná. ¹² Wacàlidacatèue píri Jesucristo iináwaná, Iná áibanái iwàwaca inúaca wía, quéwa pídecúeca peedáca píriwá picáucawa càmiiri imáaláawa peebáidacáinácué Jesucristo itàacái.

¹³ Bàaluité profetanái itànáaca tàacáisi Dios inùmallicúse ímèerica: “Nuebáidaca Dios Iná nucáidaca wenáiwicanái irí manuica nuínáidacawa nuwàwawa Dios iwali”, càí ímaca yái tàacásica. Càita nacái wía, wadéca weebáidaca Dios càide iyúwaté profetanái yeebáidáaná, Iná wacàlidaca nacái áibanái irí Dios iináwaná. ¹⁴ Wacàlidaca Dios iináwaná wáaliacáináwa Dios imicháidacatè Wáiwacali Jesús yéetáacáisi ícha. Càita nacái wáaliacawa Dios imicháidáanápíná wía yéetáacáisi ícha wáacáiná abédanamata Jesús yáapicha. Yá Dios itépiná wía yáataléwa, píacáanítacué nacái. ¹⁵ Wía apóstolca, wàuwichàacawa wayúudàacaténácué pía. Yá manúbéeyéicallicué péená nawènúada náiwitáisewa Dios iripiná, yásí manúbéeyéi nàapíná Dios irí cayábèeri iwali yái cayábèerica imànirica nali, yéewacaténá manúbéeyéi yáwanái náalimá náalacawa máini cayábèerica Dios íwitáise.

¹⁶ Iná càmita waméyáawa wacàlidaca Jesucristo iináwaná iwali. Ewita wainá máinicáanita béeri yàacawa, càicáanita Dios iwáalisáida yàacawa wáiwitáise èeri imanúbaca. ¹⁷ Ewita wàuwichàacáanítawa manuísíwata Cristo iripíná madecaná èeri, càicáanita waicáca wàuwichàanáwa cháí èeri iricu iyúwa achúmèeri wawàsi ichàbèeripinácawa wáicha ráunamáita máinicáiná manuísíwèerica yái cawèniirica wadènièripináca càiripináta chènuniré iwálise yái wàuwichàanácawa Cristo iripiná, yácáiná wàyapíná máini cáimiétaquèeri iyú Dios yáapicha chènuniré, icánéeyéi mèlumelúiri iyú càiripináta. ¹⁸ Iná càmita máini wáináidáanicawa iwali yái wàuwichàanácawa, càmicáiná cawèni waicá yái wawàsi iyéerica cháí èeri iricu, yácáiná macáita yái iyéerica cháí èeri iricu imáaláapínácawa mesúnámáita. Néese wamàacaca wawàwawa iwali yái cawèniirica chènuníséerica càmiiricáwaca waicá, iyéerica néré wàyacatalépináca càiripináta, wáaliacáináwa yái chènuníséerica càmiiricáwaca wadé waicáca siúcade iyéeripiná càiripináta èeri càmiiri imáaláawa.

5

¹ Wáaliacawa wainá iyaca càide iyúwa capíi wadènièrica cháí èeri iricu, càide iyúwa nacái capíima càmiirica iya càiripináta. Néese wéetácaaliwa càide iyúwa capíi imáaláacaaliwa, yá wadèniapíná waináwa chènuníséeri, Dioscáiná idéca ichùnliaca walípináni, càiride iyúwa wacapéepíná chènuníséerica càmiirica imáaláawa, càmiirica wenáiwica imànicalé ícáapi iyúwa. ² Iná yéewa idècunitáacá wàyaca cháí èeri iricu wainá èeri iricúrica yáapichawa, yái máini wawàwaca wàwalica wainá wálisáwa chènuníséerica. ³ Yái wáwalipíná wainá wálisáwa néré càide iyúwa wàwalicaalí wabàlewa. ⁴ Idècunitáacá wàyaca cháí èeri iricu wainá iricuwa, yá achúmaca wawàwa wáináidacawa wainá iwaliwa, wawàwacáiná wàwalica wainá wálisáwa, yéewanápíná wainá èeri iricúiri iwènúacawa wálisáí iyú iwálise yái wacáuca càmiirica imáaláawa Dios yèeripináca walí. ⁵ Dios idéca màulenáca imànica wía wáwalicáténá wacáuca wálisáwa. Dios idéca nacái imàacaca walí Espíritu Santo yàacawéeridacaténá wía yéewanápíná wáaliacawa báisíiri iyucani Dios yáanápíná walí wacáuca wálisáí càide iyúwa ímáanaté walí.

⁶ Iná yéewa manuica wáináidacawa wawàwawa Dios iwali mamáaláacata. Wáaliacawa idècunitáacá wàyaca cháí èeri iricu wainá iricuwa, wàyaca càide iyúwa canéeyéi yáasu cáli, càmicáináca wàya Wáiwacali yáapichawa. ⁷ Càmitáacá wáalimá waicáca Wáiwacaliwa, quéwa weebáidacani wáiwitáise iyúwa idècunitáacá wàyaca cháí èeri iricu. ⁸ Manuica nacái wáináidacawa wawàwawa Wáiwacali iwaliwa. Wáalíaca nacáíwa cayábaanápíná cacháiniwanái walíni wéetácaaliwa wamusúacaténáwa wainá íchawa wáacaténá wàyaca chènuniré Wáiwacali

yáapichawa. Càita máini wawàwa wàyaca yáapicha. ⁹ Iná wáalimáida wamànica càide iyúwa Wáiwacali iwàwáana càiripináta idècunitàacá wàyaca wainá irícuwa cháí èri irícu, càita nacái wéetácaalíwa wàcaténá wàyaca Wáiwacali yáapichawa. ¹⁰ Yácáiná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, iwàwacutápiná macáita wabàlùacawa Cristo ípunita áibaalípiná chènuniré, Cristo icàlidacaténá waináwaná íwali, càinacaalíté wamànica wàyacaalíté cháí èri irícu wainá irícuwa. Wáibaidacaalí cayábéeri iyú Cristo irípiná, yási yàaca wawèni. Quéwa càmicaaalí wáibaida cayába irípiná, càita nacái canácaalí iwèni yáí wáibaidacaléca, yá canáca wàasu cawèníri.

El mensaje de la paz

¹¹ Iná wáalíacáináwa iwàwacutáca wàca Wáiwacali iyéinináwa, wía apóstolca, iná wáalimáidaca cacháiníri iyú wásáidacaténá áibanái irí wataánica báisiiri iyú, Dios idéca nacái ibànùca wía. Dios yáalíacawa wàwali cayábéeri iyú, íwali nacái yáí wamánírica. Yá nuwàwacué píalíacawa nacái Dios idéca ibànùca wía. ¹² Picácué píináidawa watàanicáita wàwaliwa cayábéeri iyú meedá càide iyúwaté abénaméeyéi péenacué icháwáana waináwaná íwali quéechatécáwa. Càmita cáimacái waicá wíawawa áibanái ícha, néese wawàwacáita píalíacuécawa càinácaalí wamànica, càinácaalí wataánica nacái wawènúdacaténá wenáiwica íwitáise Dios irípiná. Càita wacàlidacuéca píriní casímáicaténacué píicáca wía, wía yéewáidéeyéicatécué píá. Iná áibanái ímacaalícué píri càmitasa Dios yáasu apóstol núa, íbaidéerica Dios irípiná, yási píalimácué píwawèniadaca náasu tàacáisi, níara cacháiníyéica íicáca yáawawa iyúwa cayábéerica íicacánáwa, icàlidéeyéi nacái máini cayábéeri iyúni, quéwa càmita báisi nawáwa náibaidaca Dios irípiná náiwitáise cayábéeri yáapichawa. ¹³ Abénaméeyéi péenacué nadéca námíaca wàwali máiwitáisecasa wía máinicáiná wáibaidaca Dios irípiná cacháiníri iyú, wacàlidacáináta nacái itàacái macái wacháini iyúwa. Quéwa wadéca wamànica càí càininácainá waicáca Dios, wawàwa nacái áibanái yàaca irí cayábéeri. Néese macáitacué píalíacawa wadéca wéewáidaca píá éeréeri iyú, càimíetaquéeri iyú nacái càide iyúwa cáiwitáiseeyéi. Wadéca càí wamànica wayúudàcaténacué píá. ¹⁴ Wáalíacawa càináca Cristo íicáca wía manúsiwata, iná yéewa máini wawàwaca wáibaidaca irípiná macái wacáuca iyúwa wáalíacáináwa báisiiri iyúcani abéeri wenáiwica, yáí Cristoca, idéca yéetáca wacái wenáiwica íchawalíná. Iná yéewa Dios íicáca macái wenáiwica càide iyúwa nadéca nacáicaalí néetáca wabáyawaná ichuullacawa. ¹⁵ Cristo idéca yéetáca wacái wenáiwica íchawalíná, yéewanápiná cawínácaalí iyéeyéica cháí èri irícu yeebáidéeyéica Cristo itàacái càmita náya càide iyúwa nawàwáanáta meedá, néese iwàwacutá náyaca càide iyúwa Cristo iwàwáana, yáí yéetéerícatéwa wáichawalíná, ímíchéerícaté nacáíwa yéetácaisi ícha wáwalínápiná. ¹⁶ Iná siúcáisede càmita waicá áibanái càide iyúwa èri minaná íicáaná wenáiwica. Ewita bàalutíe canácaanita iwèni waicáca Cristo, càide iyúwa èri minali meedá, càicáanita siúcade càmita quirínama wáináidacawa íwali càí. ¹⁷ Iná cawínácaalí wenáiwicaca iyéerica abédanamata Cristo yáapicha, Dios idéca iwálisáidaca íwitáise. Yáí iyúwaté íyáaná quéechatécáwa idéca íchàbacawa ícha, yá idéca idàbaca íyaca wálisáí iyú.

¹⁸ Dioscata yáí imánírica càiri cayábéeri wenáiwicanái irí. Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, iná Dios idéca iwènúdacaca wáiwitáise irípiná, yá siúcáisede cayábaca wáapicha Dios, idéca nacái Dios imáidaca wía wáibaidacaténá irípiná, wacàlidacaténá itàacái macái wenáiwica irí yéewanápiná neebáidacani, cayábaténá náapicha Dios nacái. ¹⁹ Yáí tàacáisi ímáanáca, Cristo yéetácatéwa èri minaná íchawalíná nabáyawaná íwalíse, yéewanápiná cayábaca náapicha Dios, yá Dios imáacaca iwàwawa nabáyawaná ícha, cawínácaalí yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Dios idéca ichuullaca wacàlidáanápiná yáí tàacáisi wenáiwicanái irí. ²⁰ Iná Cristo íbanuéyéica wía wacàlidacaténá itàacái wenáiwicanái irí. Wacàlidacuéca píri Cristo itàacái Dios imáidacáinácué píá wáasu tàacáisi iyú. Yá wasutácué pícha wawási manúsiwata Cristo inúmalícuíse píwènúdàanápinácué píiwitáise wía Dios irípiná yéewanápinácué cayábaca píapicha Dios. ²¹ Cristo càmitaté imáni íbáyawanáwa; quéwa Dios yúuwicháidacaténí wáichawalíná càide iyúwa cabáyawaná nacáiricani, yáí Cristoca. Dios yúuwicháidacaté Cristo càide iyúwa idéca nacáicaalí macái èri minaná íbáyawaná íyaca íwali, yáí Cristo mabáyawanéerica. Càité Dios imánica yéewanápiná mabáyawanáca íicáca wía, wía iyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha, Cristo yúuwicháacáináta wía yúuwicháacáisi iyú yáanèeripínacatéwa wàwali wabáyawaná íwalísewa.

6

¹ Iná siúcade wáibaidacáinácué Dios irípiná píapicha, yá wasutácué pícha wawási càminápinácué píuca píchawa yáí cayábéeri Dios imáníricuécá píri mawèníri iyú iwásácaténácué píá yáasu yúuwicháacáisi íchawa. ² Bàalutíecáiná profeta itànàcaté Dios itàacái. Dios ímacaté:

“Nuémícaté písutáaná nuícha nuwàwacaalíté nuicáca pípalé; yáté nuwasàca píá núaasu yúuwicháacáisi íchawa nuyúudàcaténá píá”,

cài íimaca yái Diosca. Siùcde wéénánái, idéca wéénáiwáná yàanàca cayábéeri iyú Dios íicácáténá wapuwalé siùcde, íná iwàwacutá wenàiwica ísutáca Dios ícha siùca. ¡Siùca Cristo iwàwaca iwásàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha!

³ Wáalimáidaca macáí wachàini iyúwa wàyacaténá machacàniri iyú càiripináta ipíchaná áibanái báawaca naicáca Dios itàacái wacàlidéerica nalí, néese càmita nawàwa nawènúadaca náiwitáisewa Dios iripiná. Wàyaca machacàniri iyú càmicáiná wawàwa áibanái itàanica báawéeri iyú íwali yái wáibaidáanaca Dios iripiná. ⁴ Néese càinàcaalí wawàsi wamàni, yá wáalimáidaca wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía íbaidéeyéica iripiná. Càita wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía: Wàidenlaca wàuwichàanàwa máini matuíbanáiri iyú, éwita canàcaalí walí wawàsi wamàpuèrica, càita nacáí áibanàicaalí càulenàca namànica walíni. ⁵ Càita nacáí wàidenlaca wàuwichàanàwa matuíbanáiri iyú éwita nacapèedáidacaalí wía, càita nacáí nàucacaalí wía presoýéi íbànaliculé, càita nacáí báawacaalí namànica yàcalé mìnánái íiwitáise àta napiacatalétawa nàwacáidáyacacawa nanúacaténá wía. Càita nacáí wàidenlaca wàuwichàanàwa matuíbanáiri iyú éwita iwàwacutácaalí wáibaidaca cachàiníri iyú àta máinicataléta chamàleca wía, càita nacáí càmicaalí waimá cayába táiyápinama wáibaidacaténá Dios iripiná, wasutácaténá ícha nacáí, càita nacáí mápicaalí wía canácáiná wayáapiná. ⁶ Càita wamànica wásáidacaténá Dios yàasu wenàiwicaca wía íbaidéeyéica iripiná. Wàyaca masaquèeri iyú; wáalíaca báisíri itàacáisi; càmita calúta wía ráunamátá áibanái yáapicha, wamàni nacáí nalí cayábéeri; Espíritu Santo iyaca wawàwalicu; càininàca waicáca wenàiwica báisíri iyú yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càita wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía íbaidéeyéica iripiná. ⁷ Càita nacáí wacàlidaca yái itàacáisi báisírica, wamànica nacáí Dios íchàini iyú yái càimíraca wenàiwica idé ímànica. Yái yáanàca machacàniri iyú, càicanide iyúwa wacáapísái chènuníseerica wapéliéripiná iyú Dios iripiná. Càita wamànica ùwicái Dios iripiná: Wamànica ùwicái Satanás ípunita wawènúadacaalí wenàiwica íiwitáise Dios iripiná. Wàyacaalí nacáí machacàniri iyú, yási wacúaca wíawawa ipíchaná wamànica wabayawanàwa. ⁸ Abénaméeyéi wenàiwica nàaca wáimíetacaná. Áibanái nacáí caná wawèni naicáca wía. Abénaméeyéi natàanica wàwali cayábéeri iyú; áibanái nacáí natàanica wàwali báawéeri iyú. Naicáca wía càide iyúwa cachíwéeyéi éwita wacàlidacáaníta yái báisíri itàacásica. ⁹ Namànica walí báawéeri càide iyúwa càmicaalí náalí naicáca wía, éwita náalíacáaníta naicáca wía cayába. Naicáca wía iyúwa yéteéeyéipináwa, quéwa càuca wía. Nàuwichàidaca wía manuísíwata quéwacá càmita nanúta wía. ¹⁰ Naicáca wía iyúwa achúméeyéi iwàwa, yá báisícata áibaalí achúmaca wawàwa, quéwa wayanídacawa mamáalàacata wawàwalicuisewa. Éwita catúulécánacáaníta wía, càicáaníta wadéca wawacúaca yái báisíri cawenírira madécáná wenàiwica íri, yái itàacáisi ímèerica Jesucristo iwásàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Wàyaca càide iyúwa canásíwéeyéi yàasu, quéwa Dios yáapicha wadèniaca macáita.

¹¹ Píacué wéénánáica Corinto iyacàlená mìnánáica, wadéca wacàlidacuéca píri macáita iyúwa wáináidáanàwa. Càmitacué wabàa pícha wáiwitáisewa. ¹² Càmita wawènúada pícha wáiwitáisewa, néese càininàca waicácuéca pía mamáalàacata. Quéwa càmitacué máini càininá piicáca wía. ¹³ Íná nusutácué pícha wawàsi càide iyúwa abéeri nàaniri ísutáaná yéenibe íchawa wawàsi: Càininácué piicáca wía báisíri iyú càide iyúwa càinináanacué waicáca pía.

Somos templo del Dios viviente

¹⁴ Píacué picásàawa náapicha níara càimíyéica yeebáida Jesucristo itàacái, càita nacáí picácué pímaní wawàsi náapicha, càmicáiná yéewa abédanamacué píiwitáise náapicha; yácáiná cawínàcaalí iwàwéerica iyaca machacàniri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná càmita yéewa abédanama íiwitáise áiba wenàiwica yáapicha càimíraca iwàwa iyaca machacàniri iyú. Càide iyúwa càminá yéewa camalási yàacawéeridaca catéeri, càita nacáí càmita yéewa abédanama amaléeri íiwitáise catéeri íiwitáise yáapicha. ¹⁵ Càide iyúwa càminá yéewa abédanamata Cristo íiwitáise Satanás yáapicha, càita nacáí cawínàcaalí yeebáidéerica Jesucristo itàacái càmita nacáí yéewa abédanamata íiwitáise yáapicha abéeri càimíraca yeebáida Jesucristo itàacái. ¹⁶ Péemiacué comparación: Canáca yéewaná wenàiwica itéca ídolonái, níái cuwáiná yéenáiwánáca, Dios yàasu templo íriculé, yái capíi wenàiwica ísutàcaaluca Dios ícha, càmicáinácué yéewa wàaca cuwáiná ícàaluíná wàacaalí Dios ícàaluíná. Píacué, càicuéca píade iyúwa càuri Dios yàasu templo, càuri Dios íyacáinácué píwàwalicu. Dios íyacáinácué píapicha, íná canáca yéewaná píyaca abédanamata áibanái yáapicha càimíyéica yeebáida Dios. Dios idéca cài íimaca wàwali, wía yàasu wenàiwicaca:

“Nùyapiná nèewibàa, nuèpunípiná nacáíwa náapicha; nùatapiná Nacuèriná Dios, níatapiná nacáí nùasu wenàiwica”,

cài íimaca yái Diosca. ¹⁷ Íná Wáiwacali íimaca walí nacáí:

“Pímustácuéwa nèewíse, píacué nacáíwa náicha; píacué pímaní píbáyawanàwa náapicha, níara casaquèeyéica íiwitáise. Néese nuedápinácué píawa nùasu wenàiwicapináwa.

¹⁸ Nùatapiná Píaniricué, píatapinácué nacáí nuénibewa”,

íimaca yáí Wáiwacalica, yáí cachàinírira náicha canánama.

7

¹ Iná péemiacué cayába, piacué wéenanái cáininéeyéica waicáca, nudéca nucàlidacuéca pírini càide iyúwa Dios íimáanáté cáimiétacanéeri iyú imánínápiná walí. Iná iwàwacutá wacúaca wíawawa masaquéeri iyú méetàuculé báawéeri íicha ípichaná wamànica wabáyawanáwa wainá iyúwa, wáiwitáise iyú nacáíwa. Iwàwacutácué wàaca Dios iyéininá, wamàaca írí nacáí wíawawa wáalimáidacaténá wáyaca mabáyawanéeri iyú.

La conversión de los corintios

² Piacué wéenanáica, wasutácué píicha wawàsi cáinináanápinácué piicáca wía àniwa. Canácatacué báawéeri wamáníríté píri. Càmitaté nacáí wawènúadacué píiwitáise cayábéeri íicha. Canátaté wachíwáidáanácué pía. ³ Càmita càì nùuma nucháawàcaténácué pía. Càide iyúwaté nùumáanácué píri quéechatécáwa: Cáininácuéca nuicáca pía manuíswata, idécunitáacá nùyaca cháí èeri írìcu, càita nacáí wéetácaalíwa. ⁴ Manuíca nuínáidacawa nuwàwawa píwalicé pímanínápinácué machacáníri iyú càide iyúwa nùumáaná. Máini casímáica nuicácuéca pía nacáí pímanícáinácué cayábéeri. Ewita wàuwichàacáanítawa manuíswata, wía apóstolca, càicáaníta nuchàiniadaca nuwàwawa casímáiri iyú manuíswata nuémíacáinácué piináwaná íwali.

⁵ Wáanàcatáiseté aléi Macedonia yáasu cáli ínatalé, càmita wadé wayamáidacawa matuíbanáiri iyú, néese namànica walí máini càulenéeri iyú àta alénácaalí wàacawa. Abenáméeyéi nawàwaca napélicaca wía. Yá nacáí achúmaca wáináidacawa wawàwawa wacalúníwa wawàwalicúsewa. ⁶ Quéwa Dios, yáí ichàiniadéerica nawàwa, cawínácaalí achúmáeyéica iwàwa, ichàiniadacaté wawàwa nacáí Tito yàanàcaalíté wàatalé. ⁷ Càmirítaté abéta Tito íwali casímáica wawàwa yàanàanáca, néese casímáicaté wawàwa píchàiniadacáinácué Tito iwàwa iyacalítécué píapícha. Tito icàlidacaté walí máinícué píwàwa piicáca wía. Icàlidacaté nacáí walí achúmáanácué píwàwa nùwalíná, máinícué nacáí píwàwaca pímaníca càide iyúwa nùlànánué pía. Ináté nuémíacáináté càiri tàacáisi, iná casímáicaté nuwàwa máini cachàiniwanáí.

⁸ Ewitaté nùasu quéechéeri cuyàluta nutànèericatécúé píri achúmácaté imànicuéca píwàwa, càicáaníta síuca càmita achúma nuwàwa íwali. Quéechatécáwa achúmaca nuwàwa nùlácáinátéwa achúmaca nùasu quéechéeri cuyàluta imànicuéca píwàwa achúma èeripínáté. ⁹ Síuca quéwa casímáica nuwàwa. Càmita casímáí nuwàwa íwali yáí achúmáanácuéca píwàwa, néese casímáica nuwàwa píwènúadacáinátécué píiwitáisewa Dios írípíná àniwa achúmáacáinácué píwàwa íwalíse yáí báawéerica pímanírícatécúé. Achúmácatécúé píwàwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, iná yéewa yáara quéechéeri cuyàluta nutànèericatécúé píri idéca iyúudáacuéca pía. ¹⁰ Achúmácaalí wawàwa wabáyawaná íwaliwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí wawènúadaca wáiwitáisewa báawéeri íicha Jesucristo iwásàcaténá wía Dios yáasu yúuwichàacáisi íicha. Néese càmita quirínama iwàwacutá achúmaca wawàwa íwalíse. Quéwa áibanáí èeri mánanáí càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacáí, achúmácaalí nawàwa iwàwacutáacáiná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùuliacawa cháí èeri írìcu, càmita nawènúada náiwitáisewa Dios írípíná. Iná néetápináca wabáyawaná yápíchawa méetàuculé Dios íicha càirípínáta. ¹¹ Idéca achúmácuéca píwàwa píbáyawaná íwalicúsewa càide iyúwa Dios iwàwáaná, iná Dios idéca imànicuéca píri cayábéeri manuíswata! Dios idéca imàacacué píináidacawa cáaliacáiri iyú íwali yáí báawéeri wawàsica, ináté pídecúéca píchùniamani ípichánácué cabáyawanáca pía íwalíse mamáalàacata. Yá máini calúacatécúé piicáca yáí báawéeri wawàsica namánírícaté píewi. Cálucacatécúé nacáí pía càmicáinácué píwàwa Dios yúuwichàidacuéca pía. Néeseté píwàwacuéca piicáca nù. Píwàwacatécúé nacáí píuwichàidaca péenásáiri imánírícaté íbáyawanáwa. Iná pídecúéca píasáidaca càmita quirínama cabáyawanáca pía íwalíse yáí wawàsi báawéerica. ¹² Iná nutànàcaalícué píri yáara quéechéeri cuyàlutaca, báisícata nuínáidacatéwa nùyaca íwali yáí wenáiwica imánírícaté íbáyawanáwa, nuyúudáacaténá nacáí yáí yúuwichèericawa báawéeri íwalíse. Quéwa máini cachàiniwanáí nuínáidacatéwa nùyaca píwalicé canánama yéewanápináté píasáidacuéca Dios íicápiná cáinináanácuéca piicáca wía. ¹³ Càita Dios idéca ichàiniadaca wawàwa yéewacaténá casímáica wía àniwa.

Quéwa máini casímáica cachàiniwanáí wawàwa waicáca casímáiná Tito iwàwa, yáciná macáitacué pídeca píchàiniadaca iwàwa manuíswata. ¹⁴ Ípíchawáiseté Tito yàaca ípáchiacuéca pía, yáté nucàlidaca írini cayábaca nuicácuéca píiwitáise, càmitaté nacáí báí nù píwalísecu. Néese càide iyúwa wacàlidáanácué píri abéerita yáí báisíiri tàacáisica, càita nacáí báisírira macáita yáí wáimáanacaté Tito írì wáimacaalíté írì casímáicué waicáca píiwitáise. ¹⁵ Yá cáinináca Tito íicácuéca pía cachàiniwanáí mamáalàacata iwàwalicáiná peebáidacatécúé itàacáí, píitáidacatécúé nacáí cayábéeri iyúni, cáimiétaquéeri iyú nacáí. ¹⁶ ¡Yá casímáica nuwàwa

núalimácáiná manuíca nuínáidacawa nuwàwawa piwalicué núallácáináwa báisiiri iyúcani casímáináca waicáyacacawa àniwa!

8

Generosidad en las ofrendas

¹ Píacué wéenánáca wawàwacué wacàlidaca piríni siúcade càinácaalí iyú Dios idéca imànica cayábéeri nalí níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwacáidayaquéeyéicawa cháí Macedonia yàasu cáli íinata. ² Ewita nàuwichàacáanítawa manuísíwata Jesucristo irípiná neebáidacáiná itàacái, càicáaníta máini casímáica nawàwa. Máini catúulécanáca nía quéwa nadéca namàacaca manùba plata Dios irípiná manuiri ofrenda iyú càide iyúwa càasuíyéi. ³ Nudéca nuicáca nutúí iyúwani namàacaca plata Dios irípiná iyúwata nadèlianá. Núallacawa nacái nadéca namàacaca ofrenda casímáiri iyú manuísíwata cachàiniwanái lícha yái náalimáanáca namàacaca plata Dios irí ofrenda iyú, càide iyúwaté nawàwáaná nawàwalicúsewa. ⁴ Nasutácaté wáicha wawási manuísíwata wamàacáanápínaté namàacaca plata Dios irí ofrenda iyú càide iyúwaté áibanái imàacáanaté ofrenda nayúudàacaténá wéenánái catúulécanéeyéi, yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái. ⁵ Níai Macedonia yàasu cáli néeseéeyéica nadéca namàacaca manùba plata manuiri ofrenda iyú cachàiniwanái lícha yái watuyèericaté. Quéechatécáwa namàacaca níawawa Wáiwacali irí namànicaténá càide iyúwa iwàwáaná, neebáidacaté nacái walí namànicaténaté càide iyúwa wàaláaná nía Dios inùmalicuse, néese namàacacaté plata ofrenda iyú Dios irípiná. ⁶ Iná wadéca wasutáca Tito lícha wawási yàanápínacawa piatalécué àniwa yeedácaténácué pícha yái manuiri ofrenda pidábèericuéacáwaca piaca irí bàaluité. ⁷ Pidécúeaca pimànica cayábéeri iyú manuísíwata. Pidécúeaca peebáidacaté Jesucristo itàacái tàí íiméeri iyú. Pidécúeaca nacái picàlidaca Dios itàacái cayábéeri iyú. Pidécúeaca píalíacawa Dios itàacái iwali, pidécúeaca píibaidaca cayába Dios irípiná. Pidécúeaca nacái cáinináca píicáca áibanái manuísíwata càide iyúwa wéewáidáanácué pía, iná iwàwacutácué pimàacaca manuísíwéeri ofrenda nacái Dios irípiná casímáiri iyú, iyúudàacaténácué catúulécanéeyéi wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

⁸ Càmitacué càí nùumaca píri nuchùulacaténácué pía cachàiníri iyú pimàacáanápínácué plata ofrenda iyú Dios irípiná. Néese nuwàwacáitacué píalíacawa áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadéca namàacaca ofrenda casímáiri iyú, nuwàwacáinácué numicháidaca píwítáise píasáidacaténácué cáinináca píicáca áibanái báisiiri iyú. ⁹ Yáacáiná píalíacáwéa Wáiwacali Jesucristo imànicaté walí cayábéeri mawèníri iyú. Ewitaté máinicáaníta càasucani Dios yáapícha icuacáináté macáita chènuníise, càicáaníta imàacaca líchawa yàasu cawèníriwa macáita, yá iyacaté cháí èeri írúcu iyúwa canéeri yàasu cáinináacáiná iicácuéca pía. Iná yéewa càasuécúeca pía siúcáidéise cawèníri chènuníiseeri iyú Wáiwacali itúulécaná iwálíise.

¹⁰ Nuwàwaca nuyúudàacúeaca pía, iná nucàlidacué píri siúcade càinácaalí nuínáidacawa píasu ofrendapíná iwali: Aiba camuímíté pidàbacatécúe píwacáidaca píasu ofrendawa, pimàacacatécúe plata Dios irípiná casímáiri iyú. ¹¹ Siúca núalàacué pía píwacáidáanápíná mamàalàacatani càide iyúwacué píalimáanáta àta pimàalàidacatalétacué píwacáidaca yái plata picàlidéericatécúe nulí iwali. Pimànicué nacái casímáiri iyúni càide iyúwaté pidàbáanaté pimànicaní. ¹² Báisícaalí wenáiwica iwàwa imàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú, yásí cayábaca Dios iicáca yàasu ofrenda. Dios càmita isutá wáicha wawási càimíríca wadènia.

¹³ Càmita nuchùulla pía pianápinácué píasuwa macáita piyúudàacaténácué áibanái àta canáacatalétacué píri yái pimáapuèrica. ¹⁴ Néese nùumacué píri cayábaca piyúudàacalícué nía nàyacaténá càide iyúwacué píyáaná, càimíyéica máini càasu pícha, càita nacái càimíyéicué máini catúulécaná pícha. Siúcade pidènicacué píasuwa cayába piyúudàacaténácué catúulécanéeyéi wenáiwica. Néese áibaalípiná nadèniaca nàasuwa cayába, yásí náalimá nayúudàacúeaca pía, càimicaalícué pidènia yái pimáapuèrica. Càitacué píalimápiná píyaca abédanamata. ¹⁵ Cayábaca iyacaalí càide iyúwaté Dios imàniná israelitanái irí bàaluité. Dios imàacacaté pan nacáiri yúuwàacawa chènuníise israelitanái nàwacáidacaténáni nayáapínáwa. Yá Dios yàasu profeta itànàacaté Dios itàacái íiméerica: “Abènaméeyéi iwacáidacaté manùba maná quéwa càmitaté nadènia manùba lícha yái namáapuèrica. Càita nacái abènaméeyéi iwacáidacaté achúmáanata maná quéwa nadèniacaté macáita namáapuèrica”, càí íimaca. Iná iwàwacutá wayúudàaca áibanái yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái.

Tito y sus compañeros

¹⁶ Nùaca Dios irí cayábéeri imàacacáináté Tito cáininácuéca iicáca pía càide iyúwa cáinináanácué nuicáca pía nacái. Iná yéewa Tito iwàwaca iyúudàacúeaca pía. ¹⁷ Iná nusutácaalíté Tito yàanápínácué piatalé, yaté yeebáca nulí casímáiri iyú. Iwàwacáinácué nacái iyúudàaca pía, iná idéca íináidacawa yàanápínácué iicáca pía siúcade.

¹⁸ Iyaca cháí áiba wéenàsàiri cayábéeri íináwaná, yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yánica wabànùacani Tito yáapícha. Macái wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái

iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanúbaca nacàlidaca iinàwaná ìwali cayábéeri iyú yái wéénàsàirica, ìbaidacáiná cayába Dios iripiná icàlidacaténá yái tàacáisi ìméerica Jesucristo iwàsàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. ¹⁹ Yá nacái níái yeebáidéyéyica Jesucristo itàacái nadéca needácani yái wéénàsàirica yàacawéeridacaténá wía, iyúudàca nacái watéca ofrenda, yéewacaténá wàaca Wáiwacali ìmiétacanáwa, wásáidacaténá nacái wawàwaca wayúudàca wenàiwica catúulécanéeyéi, yeebáidéyéyica Jesucristo itàacái. ²⁰ Wawàwa watéca wáapichawani yái wéénàsàirica cayábéeri iinàwaná ipíchaná áibanái itàanica báawéeri iyú wàwali ofrenda ìwalíise, yái wàwacáidéerica wàyaca, manuúicáináni, yái ofrendaca. ²¹ Wawàwa cái wamànica wáalimáidacáiná wamànica machacànìiri iyú macáitani, càmìricata abéta Wáiwacali iicápiná, néese macái wenàiwica iicápiná nacái.

²² Wabànùaca nacái náapicha áiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái, yái yáasáidéerica wali madecaná yàawíríca ìbaidáaná Dios iripiná cachàinìiri iyú. Siùca nacái máini cachàiníwanái iwàwaca iyúudacúeca pía manuúicáiná ìnàidacawa iwàwawa píwalicué manuúiswata, yéemiácáinacué piinàwaná piwàwáanacué piyúudàca áibanái. ²³ Aibacálicué isutá yéemiawa pía Tito ìwali, yá picàlidacuéni nali nùacawéerinácani, ìbaidéerica nacái núapicha Dios iripiná wayúudàacaténacué pía. Nasutácaalicué nacái néemiawa pía nàwali níái áibanái wéénánáca Tito yáapichéeyéica, yá picàlidacué nali cái, níái yeebáidéyéyica Jesucristo itàacái níaca ibànùca nía, náibaida nacái Cristo iripiná yéewacaténá áibanái yàaca Cristo icàalúiní. ²⁴ Iná nàanàapinacálicué pialalé, yá píasáidacué nali cáinínacúeca píicáca nía báisìiri iyú, yéewanápiná macáita wenàiwica áiba cáli néeseeyéi yeebáidéyéyica Jesucristo itàacái náalíacawa pímanicuéca cayábéeri, náalíacaténá nacáíwa wacàlidacatécué piinàwaná ìwali machacànìiri iyú, watàanicaalíté cayábéeri iyú píwalicué.

9

La colecta para los hermanos

¹ Càmita iwàwacutá nutànàacuéca pírì àniwa ìwali yái píasu ofrendapináca, piwacáidéeripinacúeca piyúudàacaténacué catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéyéyica Jesucristo itàacái. ² Núalíacáináwa cayábacuéca píiwitáise, núalíaca nacáíwa piwàwacué piwacáidaca plata pímacacaténáni Dios iripiná ofrenda iyú. Càita nucàlidacué casímáiri iyú piinàwaná ìwali càiripináta nali níái Macedonia yàasu cáli néeseeyéica. Nudéca nucàlidacúeca nali piinàwaná ìwali, píacué ìyéeyéica Acaya yàasu cáli ìnata, píináidáanátécué piwacáidaca ofrenda idé abéeri camuúca néese. Iná yéewa batéwa macáita ìyéeyéica cháí Macedonia yàasu cáli ìnata nadéca namicháidaca náiwitáisewa néemiácáinacué piinàwaná ìwali pímacáanápínacué plata Dios irí ofrenda iyú, iná nawàwaca namàacaca plata Dios iripiná ofrenda iyú nacái. ³ Quéwa nubànùacuéca pialalé níái wéénánáca yeebáidéyéyica Jesucristo itàacái ipíchanacué càmítacáwawa pímaní càide iyúwa nucàlidáanátécué piinàwaná ìwali cayábéeri iyú píasu ofrenda ìwalipíná. Nuwàwaca báisita pímacáidacúeca piwacáidacani ipíchawáise nàanàacuéca pialalé càide iyúwaté nucàlidáaná áibanái irí piinàwaná ìwalicué. ⁴ Aibanái Macedonia yàasu cáli néeseeyéi nàanàacaalí núapicha pialalécué, càmita nuwàwa nàanàacuéca pía càmínácawa píwacáida ofrenda, ipíchaná báica wía ìwalíise yái wacàlidáanáca manuúca wáináidacawa wawàwawa píwalicué piwacáidáanápínacué ofrenda. Yá nacái báipínacué píawa canácaalicué píasu ofrenda piyúudàacaténacué áibanái yeebáidéyéyica Jesucristo itàacái. ⁵ Iná nudéca nuínáidacawa nusutáanápíná náicha wawási níái wéénánáca yeebáidéyéyica Jesucristo itàacái, nàanápínacué napáchíaca pía quéecha nupíchalécáwa, nayúudàacaténacué pímacáidaca píasu ofrendawa cède iyúwaté picàlidáaná bàaluité. Iná pímacáidacanaamicué piwacáidaca píasu ofrendawa cayába, yásí náalíacawa pímacacuéca plata Dios iripiná casímáiri iyú piwàwacáinacué piyúudàca áibanái yeebáidéyéyica Jesucristo itàacái. Néeni càmicaalicuécawa pímacáidaca piwacáidaca ofrenda, yásí áibanái náináidacawa càmítacué báisí piwàwa pímacáca plata Dios iripiná ofrenda iyú, nayúnáidapíná nacái weedacúeca píichani cachàinìiri iyú.

⁶ Péemiácué cayába comparaciòn: Aibacaalí wenàiwica ibàna achúmàana, yásí yeedáca yàacási achúmanata; quéwa ibànacaalí manuú, yásí yeedáca manùba yàacási. Càita nacái pímacacacálicué achúméeri ofrenda, yásí Dios imànicuéca píri achúméerína cayábéeri; quéwa pímacacacálicué manuúri ofrenda, yásí Dios imànicuéca píri cayábéeri àniwa manuúiswata. ⁷ Iwàwacutá macái wenàiwica imanúbaca imàcaca plata Dios iripiná ofrenda iyú càide iyúwa ìnàidáanáwa iwàwalícúsewa. Cáinínáca Dios iicáca wenàiwica imàaquéeyéica ofrenda casímáiri iyú. Càmita Dios iwàwa wamàacaca plata ofrenda iyú báawacaalí wawàwa ìwalíise, càide iyúwa áibanái idéca nacáicaalí ichùullaca wía cachàinìiri iyú. ⁸ Dios yáalimá imànicuéca píri macái cayábéeri ìwítáaná manuúiswata càiripináta pídeníacaténacué macáita pímacápuèricuéca, pídeníacaténacué nacái píasuwa cayába piyúudàacaténacué macái ìbaidacalési ìwítáaná cayábéeri. ⁹ Càité profeta itànacaté Dios itàacái bàaluité:

“Yái wenàiwica cayábéerica íiwitáise idéca yàaca catúulécanéeyéi yàasupiná manuíswata.

Imànipiná áibanáí írriwa machacàniri iyú càiripináta”,
cài íimaca. ¹⁰ Dios yàacuéca walí bànacalé íimi wabànacaténácué wabànacalewa. Yàacué nacái walí yàacási wayápiná. Càita nacái Dios yàapinácué piri macáita yái pimáapuèrica. Dios imàacapinácué pidèniaca piasuwa cayába piacaténácué catúulécanéeyéi yàasupiná. Néese Dios imàacapinácué piasu ofrenda iyúudàaca nía manuíswata. Yási Dios imànicuéca piriwa cayábéeri manuíswata, yéewanápinácué piyúudàaca áibanáí àniwa. ¹¹ Càipinácué pidènapinácué macái cawèniiri íiwitáaná yéewanápinácué piaca catúulécanéeyéi yàasupiná manùba. Pibànüacaalícué piasu ofrendawa núapicha catúulécanéeyéi írripiná, yási níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàapiná Dios írri cayábéeri piasu manuíri ofrenda íwalíse. ¹² Yácáiná watèpinácué piasu ofrenda catúulécanéeyéi írri yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, quéwa càmiricata abéta wàa nali yái wawàsica namáapuèrica, néese wachàiniadapiná nawàwawa nacái nàacaténá Dios írri cayábéeri manuíswata. ¹³ Nàapiná Dios írri cayábéeri, yácáinácué piasu ofrenda yàasáidapiná naliwa peebáidacuéca Cristo itàacái cayábéeri pimànicaténá càide iyúwa Cristo ichùullanácué pía. Nàapiná nacái Dios icàaluíná íwalíse yái manuíri ofrenda pimáaquéericuéca piyúudácaténá nía, áibanáí nacái. ¹⁴ Yá nacái nasutápinácué Dios ícha piri pinácué manuíswata, máini cáiniéeri iyú, Dios imànicáinácué piri cayábéeri mawèniiri iyú. ¹⁵ ¡Wàacué Dios írri cayábéeri imànicáiná walí cayábéeri mawèniiri iyú manuíswata, quéwa máini manuí cachàiniwanáí ícha yái wáaliméeripináca wacálidaca èeri mìnánáí itàacái iyú!

10

La autoridad de Pablo como apóstol

¹ Núa Pablo, nùalàacué pía manuíswata, quéwa éeréeri iyúta nacái càide iyúwa Cristo yàalàaná wenàiwica éeréeri iyú, imàni nacái cayábéeri wenàiwica írri. Abénaméeyéi péenácué náimaca nùwali cáalucasa nuicácuéca pía, náimaca nacái nùalàacasa wenàiwica éeréeri iyú idècunitàacá ntyaca piápicha, quéwa náimaca ntyacaalícué déeculé píicha, yá nùalàacuécasa pía cachàiniiri iyú, náimaca. ² Uwé, nusutácué píicha wawási manuíswata, picácué píalimáida piicáwa núa nùacaalpiná nupáchiacuéca pía, ipíchaná iwàwacutáca nùalàaca nía cachàiniiri iyú níara péenácuéca icháawéeyéica nuináwaná íwali náimacáiná numànicasa càide iyúwa èeri mìnánáí imàniíná càmiyéica yeebáida Dios. Nudéca nuináidacawa nùalàanápiná nía cachàiniiri iyú ntyacaalpinácué piápicha càmicacálcáwa nawènúada náiwitáisewa báawéeri ícha. ³ Báisícata iwàwacutá wáyaca cháí èeri írri cuéca càide iyúwa macái èeri mìnánáí, quéwa càmita wamàni ùwicái Dios írripiná càide iyúwa èeri mìnánáí imàniíná ùwicái nàuwidenáí ípunitawa nacáapisáí iyúwa èeri írri cuéca. ⁴ Yái wacáapisáí càmirica càide iyúwa èeri mìnánáí icáapisáí, néese yái Dios ichàinica, yácata wacáapisáí yáaliméerica imàaláidaca Satanás imànicá cachàiniiri, yái Satanás idacúnáca wenàiwica íiwitáise. ⁵ Iná yéewa Dios ichàini iyú wásáidaca cachiwéerica nàasu tàacáisi cawinácaalí ichiwáidéeyéica áibanáí ipíchaná neebáidaca Jesucristo itàacái. Wásáidaca nacái cachiwéeyéica nía, cawinácaalí cáimacáiyéica íicáca yáawawa, icálidéeyéica cachiwéeri tàacáisi ipíchaná wenàiwica yeebáidaca Dios. Wadènicáiná yái wacáapisáicawa, yái Dios ichàinica, iná yéewa wáalimá wawènúadaca wenàiwica íiwitáise Cristo írripiná neebáidacaténá itàacái. ⁶ Càita nacái Dios ichàini iyú wáalimá wàuwichàidaca níara abénaméeyéi péenácuéca càmiyéica iwàwa imànica càide iyúwa wàalàaná nía, pidècanámicué pimànica machacàniri iyú càide iyúwa wáimáaná.

⁷ Càmitacué píalimá pílináidacawa machacàniri iyú piicácinácué wenàiwica íicacánawa meedá, ínacué piicáca núa càide iyúwa machawáaquéeri. Aibanáicaalí pèewi icálida íináwanáwa Cristo yàasunáicasa nía, iwàwacutá nawàwalica Cristo yàasunáica nacái wía, wía apóstolca. ⁸ Cawàwanáta piyúunáidacuéca canúmeséca núa nucálidacáiná madècaná íwali yái wachùullanápínacuéca pía, quéwa càmita báipiná núa nutacái íwalísewa yácáiná núsáidapinácué piriwa amaléeri iyú Wáiwacali idéca imàacaca wàalàacuéca pía wayúudácaténácué pidáwináidaca píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachànicaténácué píiwitáise Dios íwali. Càmitaté imàaca walí ichàiniwa wamáaláidacaténácué pía. ⁹ Càmitacué nuwàwa piyúunáidaca nuwàwaca nucalúadaca pía nàasu cuyàluta iyúwa. ¹⁰ Aibanáí íimaca nutànáacasa cachàiniiri tàacáisi cuyàluta írri cuéca, nùalàacaténá wenàiwica cachàiniiri iyú, quéwa náimaca càmitasa nùalimápiná nutàanica cayába ntyacaalpinácué piápicha, náimaca nacái càmitasa cachàini nuíwítáise nuchùullanápiná wenàiwica, náimaca. ¹¹ Quéwa níara icálidéeyéica càí iwàwacutá náalíacawa cachàiniínápiná wáiwitáise wamànicaténá cachàiniiri iyú wáyacaalpinácué piápicha càide iyúwa wabànànácuéca piri cachàiniiri tàacáisi cuyàluta iyú.

¹² Náyaca abénaméeyéi pèewi icálidéeyéica íwaliwa máiniyéicasa cayábaca nía. Quéwa péemiácué cayábani, càmita báisí cáalíacáica nía. Náimaca cawinácaalí wenàiwica iyéerica càide

iyúwa nàyyáaná, máinicáasa cayábaca íiwitáise, náimaca. Iná cáimacáica naicáca níawawa áibanái íicha máinicáinása cayábéerica náiwitáise, náimaca. Càmita numàni càì, báawacáináni. ¹³ Càmita watàani wàwaliwa canùmaséeri iyú. Wacàlidacáita wáibaidacalé iináwanáwa, yáí íbaidacalési Dios imàaquéerica walí wamàniínápiná írí. Dioscata yáí yáasáidéerica walí alénácaalí iwàwa wáibaidaca írípiná. Imàacacaté wàanàca píatalécué Corinto iyacálená néré. ¹⁴ Inaté càmita wachàbawa íicha yáí Dios imàacacataléca wáibaidaca írípiná wàlàcaténácué píá, wàyacaalítécué píapicha. Wíaté idábáanéeyéi yàanàca píatalécué icàlidéeyéica yáí cayábéeri tàacáisica Cristo iináwaná íwali. ¹⁵ Aibacaalí íbaidaté Dios írípiná pèewi icàlidacaténácué píri Jesucristo itàacái, yá cayábaca. Càmita watàani áibanái íbaidacalé íwali càide iyúwa wadéca nacáicaalí wamànicani. Càmita nacái wamàni áiba wawási íicha yáí wáibaidacaléca Dios imàaquéerica wamànica írípiná. Néese wawàwacué wáibaidaca àniwa Dios írípiná pèewi wayuudàcaténácué peebáidaca Jesucristo itàacái cachàiniwanái. Yási píalimácué piyúudàca wàanápínáwa áibalé wáibaidacaténá Dios írípiná càide iyúwa imàacáaná walí wáibaidacalépiná. ¹⁶ Wawàwa nacái wàwaca déeculé yáwanái píasu cáli íichacué wacàlidacaténá Jesucristo iináwaná íwali iwasàca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Càmita quéwa wawàwa wéewáidaca wenàiwica áiba yacalé iricu áibanái yéewáidacatalécaté nía Jesucristo íwali, càmicáiná wawàwa watàanica canùmaséeri iyú càide iyúwa wadéca nacáicaalí wéewáidaca wenàiwica néré ípichawáiseté áibanái yàanàca néré néewáidacaténá nía.

¹⁷ Picácué canùmaséé píá píwaliwa, néese pitàanicué cayábéeri iyú Wáiwacali íwali. Picàlidacué Wáiwacali idéca imànicuécá píri cayábéeri. Iwàwacutácué cawènica píicáca yáí Wáiwacali icàlidáanáca píináwaná íwali pídicuécá pímanica cayábéeri. ¹⁸ Wawàwacaalí áibanái íicáca wía cáimiétaquéeri iyú, iwàwacutá càmita wáima wàwaliwa máinicáasa cayábaca wía. Néese iwàwacutácué wamànica càide iyúwa Wáiwacali ichùllaná yéewacaténá Wáiwacali icàlidaca waináwaná íwali cayábéeri iyú.

11

Pablo y los falsos apóstoles

¹ Cawàwanátacué píalimá píideniàca nutàanínáca nùwaliwa achúmáana iyúwa máiwitáiséeri, càide iyúwa canùmaséeri. Píideniacué achúmáanata. Càmita báisi nuwàwa nutàanica càì quéwa iwàwacutá nucàlidacuécá píríni, máinicáinácué ráunamáita píwènúadaca píiwitáisewa báisíri tàacáisi íicha. ² Máinicué cáinináca nuicáca píá càide iyúwa cáinináaná Dios íicácuécá píá. Dios, núa nacái càmita wawàwa píwènúadacué píiwitáisewa Cristo íicha. Péemiacué comparación: Cayábacaalí manàcàu íiwitáise, càmita uimá ùuculliri yáapicha. Néese ucúaca úawawa masaquèeri iyú aslanái íicha àta uedácataléta ulíwa uníriwa cáininacaténá uicáca abéerita yáí unírisiwaca. Càitacué nacái píá: Nuwàwacué pícluca píawawa masaquèeri iyú cachíwéeri tàacáisi íicha yéewanápinácué cáinináca píicáca abéerita Cristo. ³ Quéwa achúmaca nuwàwa nuínáidacawa píwalicué cawàwanáta píimàacáanápinácué Satanás ichíwáidaca píá. Bàaluité Satanás ichacamàanicawa cáalíacáiri àapi iyú. Satanás icàlidacaté cachíwéeri tàacáisi Eva íri, úái idábáanéechúaté inanáica. Yáté Satanás yáalimáidacaté úa uyáanápínaté abéeri íiwitáaná àicu iyacaná, yáí íiwitáaná càmiíricaté Dios íbatàa wenàiwica iyáca. Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa píwalicué cawàwanáta Satanás yàasu wenàiwica ichíwáidacuécá píá píwènúadánápinácué píiwitáisewa Cristo íicha, píiméyácaténácué cáinináca píicáca abéerita Cristo mabáyawanéeri iyú. ⁴ Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa píwalicué, casímáicáinácué péemiaca natàacái cachíwéeri níara yèepuniyéicawa icàlidaca áiba tàacáisi Jesús íwali áibalé íicha yáí tàacáisica wacàlidéerica. Píwàwacuécá peebáidaca áiba tàacáisi íicha yáí tàacáisi wacàlidéerica Espíritu Santo íwali càide iyúwacué peebáidaca nacáicaalí áiba yáacawéeridéericuécá píá Espíritu Santo íicha. Casímáica nacái peebáidacuécá áiba tàacáisi méetàuculéeri íicha yáí peebáidéericatécué Jesucristo íwali iwasàanaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. ⁵ Uwé, nuínáidacawa càmita caná nuwèni náicha níara cachíwéeyéica icàlidéeyéica íwaliwa apóstolcasa nía, níara peebáidéeyéicuécá írí, píiquéeyéicuécá iyúwa máiniyéi cayábaca íiwitáise yéewáidaca. ⁶ Báisícata càmita nucàlida tàacáisi èeri mìnánái yáalíacái iyú iná píináidacuécawa càmita nùalimá nutàanica íbaníeri tàacáisi iyú. Quéwa nùalíacawa cayábéeri iyú íwali yáí tàacáisi nucàlidéericuécá píri. Madécaná yàawiriaté wáasáidacuécá píri Dios idéca imàacaca wáalíacawa cayába, píicácaalítécué càinácaalí wamàni pèewibáa.

⁷ Bàaluité nucàlidacatécué píri yáí tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, yáté càmita nuchùulia pípáyaidánápinácué núa. Néese nuibaidacaté nucáapi iyúwa nuwèniacaténaté nuyáapínáwa. Quéwa siúcade píimacuécá canácasa iwèni yáí tàacáisi nucàlidéericatécué píri càmicáináaté nucobracué píá, nùyacáináaté nacái iyúwa càmiírica cachàini píichacué. Iná calúacuécá píá nùapicha siúcade càide iyúwa nudéca nacáicaalí numànicuécá píri báawéeri manuúsiwata. Quéwa càmitaté nucobracué

pía nuwàwacáináté nuyúudàacuéca pía yéewanápinacué pìyaca cáimiétaquéri iyú Dios yáapicha. ⁸ Aibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàacaté nulí plata iyúwa ofrenda nuwèniacaténáté nuyáawa iyú idècunitàacá nuéwáidacatécué pía. ⁹ Néeseté imáalàacatéwa nuícha yái plata idècunitàacá nùyaca piapichacué, quéwa càmítaté nusutácué pícha plata éwítaté canáacáaníta nulí yái numáapuèrica, yá canaté wenàiwica nusàiwiquéeri irí wawàsi yàanápínáté nuyáapíná, íbataá abéeri piná. Néeseté áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàanàacaté Macedonia yàasu cáli néese, yá nàacaté nulí plata iyúwa ofrenda, ínáté yéewa nudèniaca yái numáapuèrica. Càité nuwàwaca numànica ipíchanáté nusàiwicacué píri wawàsi piàcaténácué nuyáapíná, ipíchanáté càulenácuéca píchani. Siüca nacáide nuwàwa numànica càì mamáalàacata. ¹⁰ Càide iyúwa nùalánáwa báisíri tàacáisi íwali, yái icàlidéerica Cristo iináwaná íwali, càita nacái nudéca nuínáidacawa nucàlidáanápíná mamáalàacata Cristo iináwaná íwali mawèníri iyú aléera plasu cálicué imanúica, yái Acaya yàasu cálica, yéewanápiná casímáica nuwàwa íwalíise càiripínáta yái càmínáca nusàiwicacué píri wawàsi nuedáanápínacué pícha plata íwalípináwa. ¹¹ Néeni, ¿cánásica nutàani càì? ¿Càmícáinásica cáininá nuicácuéca pía? Càmírita. ¡Dios yáalíacawa cáinináca nuicácuéca pía manuísíwata!

¹² Quéwa nuwàwa nucàlidaca nuèpunicawa mamáalàacata Cristo iináwaná íwali mawèníri iyú numawèniadacaténá níara cachíwéeyéica icàlidéeyéica íwaliwa náibaidacasa Dios irípiná càide iyúwa núa. Quéwa nasutácué pícha nawènipínáwa, Iná càmíta báisí náibaida Dios irípiná càide iyúwa núa. ¹³ Níacáináta meedá cachíwéeyéi icàlidéeyéica iináwaná íwaliwa Cristo yàasu apóstolcasa nía, quéwa nachíwáidacáita wenàiwica meedá. ¹⁴ Nùalíacatéwa namànínapínáté càì, namànicáiná càide iyúwa náiwacali Satanás imàníníná. Satanás yáalimáicáiná imàcaca yáawawa cacamalánéeri iyú wenàiwica íicátaténáni càide iyúwa mèlumuúri ángel Dios néeséeri ichíwáidacaténá wenàiwica namànínapíná nabáyawanáwa. ¹⁵ Iná yéewa wáalíacawa Satanás yàasu wenàiwica íbaidéeyéica irí namànica càide iyúwa Satanás imàníníná. Yá náimaca nàwaliwa cayábanaméeyéicasa íwiitáise nía, íbaidéeyéicasa Dios irípiná, quéwa nachíwáidacáita wenàiwica meedá. ¡Iná nàuwicháapínacawa Dios yàasu yúuwicháacáisi iyú càiripínáta namànicáiná nabáyawanáwa!

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶ Nusutácué pícha wawàsi ániwa, picácué píináidawa máiwitáiseca núa. Càmíta báisí nuwàwa nutàanica càì nucàlidacaténá máini nùwaliwa, quéwa iwàwacutá nutàanicuéca píri iyúwa máiwitáiseeri máinicáinacué piwàwaca piwèntudaca píiwitáisewa Jesucristo fícha. Iná iwàwacutá canùmaséeca núa nacái achúmáanata, càide iyúwa níara áibanái cáimacáiyéica íicá yáawawa. Quéwa càmíta báisí nuwàwa nutàanica iyúwa núa. ¹⁷ Wáiwacali càmíta iwàwa wacàlidaca wàwaliwa máinicasa cayábaca wía. Quéwa iwàwacutá canùmaséeca núa achúmáanata càide iyúwa máiwitáiseeri piwàwacáinacué pèemlaca máiwitáiseeyéi itàacái meedá, níara canùmaséeyéica íicáca yáawawa. ¹⁸ ¡Iwàwacutá canùmaséeca núa nacái, nucàlidacaténá nuínáwanáwa máiwitáiseeri iyú càide iyúwa wenàiwica cachàiníri íicáca yáawawa áibanái íicha! Càita iwàwacutá nutàanicuéca píri nuyúudàacaténácué pía, máinicáinacué piwàwaca pèemlaca yáawamita máiwitáiseeyéi itàacái. ¹⁹ Càmítacué máini cáalíacáicuéca pía càide iyúwa píináidáanáwa, quéwa piicácuéca píawawa iyúwa máiníyéica cáalíacáica áibanái fícha, Iná yéewa píideníacuéca nía casímáiri iyú níara máiwitáiseeyéica. ²⁰ Iná yéewa casímáica piicáca níara cachíwéeyéica yéewáidéeyéicuéca pía, éwita nachúulíacáanítacué píibaidaca nalí, éwita nacái nayáacáanítacué macáita plasu yáacási, éwita nacái nachíwáidacáanítacué pía, éwita nacái nanúacáanítacué pináni íwali. ²¹ Càmíta wamànicué píri càiri wawàsi, Iná piicácuéca wía iyúwa machawáaquéeyéi càmícáináté wamànicué píri báawéeri. Yá nacái piwàwacuéca píbáiniadaca wía íwalíise yái càmínácuéca wamàni píri cachàiníri iyú.

Quéwa càmícáiná cáalu níara cachíwéeyéica nacàlidáanápíná nàwaliwa máini canùmaséeri iyú, Iná iwàwacutá canùmaséeca núa macàaluínáta nacái iyúwa máiwitáiseeri éwita càmícáaníta nuwàwa nutàanica càì báawacáináni. Quéwa iwàwacutá nùasáidacuéca píri apóstolca núa, Dios íbànùerica yéewáidéeripínacué pía. ²² Níara cachíwéeyéica nacàlidaca hebrea núa. Núa nacái hebreosàirita, itàaníríca hebreo itàacái iyú. Nacàlidaca nacái israelítica nía. Núcáanítani israelítasàirita, Israel itaquérínámícáiná núa. Nacàlida nacái Abraham itaquénáinámica nía. Núcáanítani Abraham itaquérínámica nacái. ²³ Náimaca náibaidáanása Cristo irípiná. Núcáaníta nacái máini cachàiníwanái náicha, quéwa càmíta báisí nuwàwa nucàlidaca càiri wawàsica nùwaliwa, níacáiná abéta máiwitáiseeyéi natàanica càì canùmaséeri iyú nàwaliwa. Quéwa iwàwacutá nucàlidacuéca píri càì píalíacaténácuéwa báisícata apóstolca núa, Dios íbànùerica. Yá nudéca nuibaidaca Cristo irípiná cachàiníri iyú náicha. Nudéca nùuwicháacawa cachàiníwanái náicha. Nùuwidenái yúucaca núa presoíyéi íbanalículé manùba yáawírí náicha. Aibanái máini nacapèedáidacaté núa cachàiníwanái náicha. Manùba yáawírí áibanái iwàwacaté inúaca núa. ²⁴ Cinco yáawíríaté judonái nàuwicháidaca núa.

Cinco yàawiriaté nacapèèdáidaca núa cabèsi iyú treinta y nueve yàawiría. ²⁵ Máisibàawiría nacapèèdáidacaté núa àicu iyú. Abé yàawiriaté nanúadáida núa iba iyú nanúacaténaté núa. Máisibàawiriaté nùacawa manuiri úni yáacubàa nave irícu, yáté nave nasawíacawa wáicha. Abé yàawiriaté batéwa nuiscùmacawa nùyaté táiyápinama, abé èeri nacái manuiri úni yáaculé, nuwatácawa àicu íinata. ²⁶ Nudéca nuèpunícawa madécaná yàawiría, déeculé nacái núcàlidacaténá Dios itàacái. Nudéca nuchàbacawa caiyéininéeri inanàba yáacubàa; iwàwacutácaté nuèpunícawa cayéedéyéi yèewibàa nacái. Nuicácaté nacái cáalunáiri nùasu cáli néeséyéi yèewiwa, càmiyéi nacái nùasu cáli néeséyéi yèewi. Nuicácaté nacái cayéininéeri yàcalé irícu, nawàwacataléca nanúaca núa, càita nacái manacúaliré, manuiri úni yáacubàa nacái. Nudéca nuicáca cáalunáiri nèewi nacái abénaméyéi cachiwéyéi icàlidéyéica íinánána ìwaliwa neebáidacasa Jesucristo itàacái. ²⁷ Nudéca nuibaidaca cachàiníri iyú. Nudéca nacái nùuwichàacawa càulenéeri wawàsi iyú, nuibaidacaténá Dios irípiná, íná madécaná yàawiría càmita nùalimá nuimáca cayába. Nudéca nùuwichàacawa máapicái iyú macaláaná nacái nuwàwa. Madécaná yàawiría càmita nudé nuyáaca nuyáacaléwa. Nudéca nacái nùuwichàacawa casalíníri iyú, canácaté nacái nubàle cayába.

²⁸ Nàyaca nacái manùba áiba wawàsi càulenéeri nuícha. Càita nacái macái èeri imanùbaca catùulécanáca numànica nuwàwawa nàwali macáita wenáiwica yeebáidéyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyacuéyéicawa macái cáli imanùbaca. ²⁹ Aibacaalí càmiri yeebáida Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, yá achùmaca nuwàwa máinicáiná nuwàwaca nuyúudàaca núa. Aibacaalí icaláawa Dios íicha imànicaténá íbáyawanáwa ìwalíse yái nachiwáidáanacani, yá achùmaca nuwàwa báawanama, báawa nacái nuínáidacawa. ³⁰ Iwàwacutácaalí canùmaséeca núa pèemiacaténacué nulí, yá cayába cachàiníwanái canùmaséecaalí núa ìwali yái wawàsi yáasáidéerica machawàacaca nùatá, yéewacaténá macáita nàalíacawa abéericata Diosca yái ichàiniadéerica núa. ³¹ Wáiwacali Jesucristo Yáaniri, yái Icuèriná Diosca, yái wèeripináca íri cayábèeri càiripináta, yáalíacawa núcàlidáaná nuinánáwana báisiri iyú. ³² Nùyacaalíté Damasco iyacaléná irícu, yái gobernador íbaidéericaté rey Aretas íri ichùullacaté yáasu úwináwa nacùanápínaté macái iwáiná inùmaca, yái yàcalé itéeséerica iwáináca, náibàanápínaté núa. ³³ Quéwa áibanái nayúudacaté núa, yá nalicuadacaté núa manuiri mapíri irícu yéenúlsi ìwali chènuníseeri ventana irícubàa yàcalé iwáiná íinatáise nùanàcaténá cáli iwéré méetàucuta yàcalé íicha. Càité numusúacawa náicha.

12

Visiones y revelaciones

¹ Canápináta meedáni wacàlidacaalícué waináwaná ìwaliwa canùmaséeri iyú, quéwa níara cachiwéyéica nacàlidaca canùmaséeri iyú nàwaliwa, náimaca nadécasa naicáca yéenáwanási nacáiri Dios néeséeri, íná iwàwacutá nacái núcàlidaca Wáiwacali idéca imàacaca nuicáca yéenáwanási nacáiri yáasáidacaténá nulí wawàsi yéebáidéerica. ² Catorce camúí néese siúcade, núa, yái yeebáidéerica Cristo itàacái, nùacatéwa chènuniré Dios itécáinaté núa aquialénamata àta nùanàacataléta máisibáaná cáli chènuníseeri néré, yái Dios iyacàle chènuníseerica. Càmita nùalíawa asásí nùacaalítéwa néré nuíná yáapichawa, càmicaalí nuwàwa cáuri iyú. Diosta yáalíawa. ³ Nùalíacawa Dios itécaté núa aquialénamata paraíso néré, quéwa càmita nùalíawa asásí nùacaalítéwa nuíná yáapichawa, càmicaalí nuwàwa cáuri iyú nùawa. Abéerita Dios yáalíawa. ⁴ Nùacatéwa paraíso néré, yá nuémíacaté tàacáisi máiníríca íbàacanáca íná Dios càmita íbatàa wenáiwica icàlidaca áibanái íríni. ⁵ Ewita máinicáaníta cayábéericani yái nuchàbàanácawa paraíso néré, càicáaníta càmita nuwàwa nutàanáca nùwaliwa canùmaséeri iyú, néese núcàlidacáita machawàacáanáca núa cháì èeriquéi. ⁶ Nuínáidacaalíwa núcàlidáanápíná cayába nuinánána ìwaliwatá, yá càmita nutàaní máiwitáiseeri iyutá, néese núcàlida cáimiétaquéeri iyútáni, báisícáinatáni, yái nùuméeripínacátá. Quéwa càmita numànipíná càì ípíchaná áibanái iyúináidaca máiní yáwanáca cachàini núa íicha yái naicáanáca núa, íicha nacái yái néemíanáca núcàlidaca Dios itàacái. ⁷ Yáara yéenáwanási nacáiri nuíquéericaté, máiní yáwanáiri ichúnica, máiní nacái Dios yáasáidaca nulí wawàsi íbàacanéeri iyú, íná ípíchaná máiní cachàinica nuicáca nùawawa áibanái íicha, yáté Dios imàacaca nulí uláicái. Yái uláicáica cáiwica nulíni càide iyúwa manuiri tufrí yáacaalí wainálicu cáiwíri iyú. Siúcade Satanás yùuwichàidaca núa mamáalàacata iyú yái uláicáica. Càita Dios imàacaca nùuwichàacawa ípíchaná máiní cáimacáica nuicáca nùawawa càide iyúwa wenáiwica cachàiníríca íicáca yáawawa áibanái íicha. ⁸ Máisiba yàawiriaté nusutáca Wáiwacali íicha yeedáanápínaté nuícha yái uláicáica. ⁹ Quéwa Wáiwacali íimaca nulí: “Cámíri. Quéwa nùata píapícha. Càmita pímapùa áiba wawàsi íicha yái cáinináanáca nuicáca pía. Machawàacacaalí pía, yásí wenáiwica naicápiná nuchàini amaléeri iyú cachàiníwanái. Naicácaalí pímaníca cachàiníri iyú ewita machawàacacáaníta pía, yásí nàalíacawa pímanícani nuchàini iyú”, càì íimaca nulí yái Wáiwacalíca. Íná casíimáica núa machawàacáanáca núa, yéewanápiná

Cristo ichàini iyamáacawa nùwali, núsáidacaténá áibanái irí cachàiníríca Cristo íiwitáise. ¹⁰ Iná yéewa cayábaca nuwàwa machawàacáana núa, namàníná nacái nulí báawéeri nabáiniadacaténá núa; cayába nacái nuwàwa éwita catúulécanácaalí núa, nàuwichàidacaalí nacái núa Cristo iwálíse nuebáidacáiná Cristo itàacái, càulenácaalí nacái namànica nulíni. Máinícaalí machawàacaca núa, yásí máiní cachàiniwánái Cristo ichàini iyamáacawa nùwali.

Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto

¹¹ Nudéca nucàlidaca nuináwaná iwaliwa canúmaséeri iyú càide iyúwa máiwitáiséeri. Càmita báisi nuwàwa nutàanica càì, quéwa iwàwacutá numànicani càmicáinacué picàlida nuináwaná iwali cayábéeri iyú. Cayába cachàinitéscatáni picàlidacaalítécué nuináwaná cayábéeri iyútá, càmicáiná caná nuwèni náicha niara cachìwéeyéica peebáidéeyéicuéca irí icàlidéeyéica iwaliwa apóstolcasa núa Dios ibànuéyéicasa máiniyéyicasa cayábaca áibanái apóstol íicha. Éwita canéeri iwènicáaníta núa, càicáaníta Dios imàacaca cachàinica núa náicha. ¹² Bàaluité nuyacaalícué píapicha, yá numànicaté mamáalàacata báisíri apóstol íibaidacalé, yá càmirica wenàiwica idé imànica, ináté yéewa píalíacuéwa báisíri iyúcani Dios ibànuérica núa. ¹³ Iyacaté abéeri wawàsi càmirícaté numànicaté píri numàiníricaté áibanái irí canánama, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái macái áiba cáli imanùbaca: Yái nusutáanaca náicha nuyáapínawa, nuimácatáipíná nacái. Inácué cawàwanáta báawacuéca píicáca núa meedá càide iyúwa nudéca nacáicaalí numànicuécá píri báawéeri càmicáináté nusàiwicacué píri wawàsi ipíchanácué nuínataléca píri. Báawacaalícué píicáca núa, nusutácué píicha wawàsi pímacáanápínacué píwàwawa íicha.

¹⁴ Siúcade màulenáca núa nupáchiacaténácué pía àniwa máisibàawíríanápiná. Yá mamáalàacata càmitacué nusutápiná nuyáapínawa píicha, ipíchanácué nusàiwicaca píri wawàsi. Yáciná càmita cáininá nuicácuéca píasu plata, néese cáinináca nuicácuéca pía. Càmitacué nucutá píwacáidáanápíná plata nulípiná, yáciná nuicácuéca pía càide iyúwa nuénibewa, yá píalíacuéwa sùmanái càmita nàwacáida plata nasèenái irípináwa. ¹⁵ Càita nacái núcupíná macáita nùasuwa casímáiri iyú, nuyúudàacaténácué pía. Yá nacái iwàwacutácaalí numàacaca nucáucawa numànicaténácué píri cayábéeri, yá cayábaca. Càita nuwàwacué nuyúudàaca pía éwítacué pímacáicáaníta nulí càide iyúwa càimíyí máiní cáinináca íicáca núa, éwita máinícaánitacué cáinináca nuicáca pía.

¹⁶ Báisíta, càmitatécué nusutá píicha nuyáapínawa, quéwa abènaméeyéi péenáca nacàlidaca nùwali nudéca nuchíwáidacuéca pía nuchíwa iyúwa, náimaca nacái nudéca nuedácuéca píicha plata máaliacanéeri iyú. ¹⁷ Quéwa, píalíacuéwa cayába càmitaté nachíwáidacué pía needácaténá píicha plata nulípiná níai nubànuéyícatécué píatalé. ¹⁸ Nusutácaté wawàsi Tito íicha ipáchiánápínatécué pía. Nubànucaté nacái áiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái yàacaténátéwa Tito yáapicha. Píalíacuéwa Tito càmitaté ichíwáidacué pía yeedácaténácué píicha plata nulípiná. Píalíacuéwa báisíri iyúcani wía pucháibaca, núa Pabloca, Tito wadéca wamànicuécá píri abèdanamata abèdanamacáiná wáiwitáise wáapichawáaca.

¹⁹ Cavàwanátacué píináidacawa wacàlidacáitacué píri waináwanáwa càide iyúwa wawàwaca nacáicaalí wásáidacuéca píri mabáyawanáca wía. Quéwa càmita wawàwa wamànica càì, néese wataànica Dios íicápiná Cristo yáasu wenàiwicáciná wía. Yá macáita yái wacàlidéericuécá píri cháì cuyàluta irícu, wadéca wacàlidacuéca píri yéewanápinácué pídàwináidaca píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú peebáidacaténácué itàacái tàì íiméeri iyú, píacué wéenanái cáininéeyéica waicáca. ²⁰ Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa cawàwanáta càmita nùanàapínácué píyaca càide iyúwa nuwàwaná nùanàacaalípinácué nuicáca pía. Càita nacái achúmaca nuwàwa nuínáidacawa cawàwanátacué càmita píanàapíná núa casímáiri núa píapichacuéwa. Nuínáidacawa cawàwanáta nàyacué abènaméeyéi péená icuísáyaquéeyéiwa, abènaméeyéi nacái báawéeyéica íicáca áibanái wenàiwica nàasu cawèníri iwálíse, abènaméeyéi nacái caluéyéica, abènaméeyéi nacái cachàimíyéica íicáca yáawawa, abènaméeyéi nacái itàaníyéica báawéeri iyú áibanái iwali, abènaméeyéi nacái icuíséeyéica íichawa áibanái, abènaméeyéi nacái cáimacáiyéica íicáca yáawawa áibanái íicha, abènaméeyéi nacái càimíyéica iwàwa abèdanaméeri íiwitáise áibanái yáapicha. ²¹ Achúmaca nuwàwa nuínáida nacáíwa cawàwanáta Nucuérina Dios imàacapíná báica núa píwalísecué, nùanàacaalípinácué píatalé àniwa, yá nacái cawàwanáta iwàwacutápiná nuicháanicuécá píwali, manùbéeyéicaalí péenácué nadéca nèepùaca namànica nabáyawanáwa àniwa bàaluitéericuise àta siúca nacáide, càimíyéicáwa nacái iyamáida íimáca áiba yáapicha càmicáhuaca náinusíwa, càmirica nacái nanírísíwa.

13

Advertencias y saludos finales

¹ Yácata máisibéeri yàawíríaná nupáchiánápínácué pía. Profeta Moisés itànàacaté Dios itàacái íiméerica: Aibanáicaalí iwàwa icháawáaca wenàiwica íbáyawaná nàuwichàidacaténáni, iwàwacutá natéca náapichawa pucháiba wenàiwica nacàlidacaténá íináwaná càmicáalí máisiba

nacái. Uwé, nùapinácúéwa pìataléwa máisibàawíríanápiná nùalàacaténácúé pía báawéeri íchaná. Càmicálicúé peebáida, yásí nùuwichàidacúé píawa. ² Píacué imàniyéicaté íbáyawanáwa manuísíwata bàaluité, canánamacúé nacái pía. Nùalàacúé pía macáita àniwa idècunitàacá nùyaca déeculécué píicha càide iyúwaté nùalàanácúé pía bàaluité nùyacaalítécúé píapícha yái pucháibáaná yàawíríanáca. Néeni nupáchiaacálicúé píatalé àniwa, yá càmita quirínama numàni nali cayábéeri iyú, niara imàniyéica yàacawa íbáyawanáwa mamáalàacata. ³ Cachàinipiná numànicuéca píríwa picàlidacáinácúé piwàwacasa píalíacawa asásí nutàanícaalí Cristo inùmalicúise. Cristo càmita yùuwichàidapínácúé píawa machawàaquéeri iyú, néese cachàiníri iyúpinácúé yùuwichàida píawa. ⁴ Báisíta natàtàacaté Cristo cruz ìwali idècunitàacá iyaca cháí èeri írìcu iyúwa machawàaquéeri. Quéwa siúcáise de iyaca Dios yáapícha, idèniaca nacái macáita Dios íiwitáise cachàiníri. Càita nacái machawàacaca wía cháí èeri írìcu càide iyúwaté Cristo iyáanáté quéwa wáyaca abédanamata Cristo yáapícha, íná yéewanápiná wáyaca Dios íchàini iyú, wayúudàacaténácúé pía.

⁵ Picácué píalimáida píicáwa wía, néese píináidacúéwa piwàwalicúsewa asásí báisícaalícúé peebáidacaté Cristo itàacái. Nuínáidacawa píalíacúéwa Cristo iyacué piwàwalicu. Quéwa, canácaalíni, ñéeseucé càmitàacá peebáida Cristo báisíri iyú! ⁶ Nutuíyàaca píalimáanápínácúé píalíacawa báisíri iyúcani wadéca weebáidaca Cristo báisíri iyú, Cristo idéca íbanúaca wía nacái wáibaidacaténá írípiná iyúwa yàasu apóstolná. ⁷ Wasutáca Dios ícha píripínácúé nacái ípíchanácúé pímaníca píbáyawanáwa. Càmita wasutá Dios càì píasáidacaténácúé wadéca wéwáidacúéca pía cayába, néese wawàwacáitacúé pímaníca cayábéeri, éwitasica áibanái ínáidacawa càmita apóstol wía, càmícáiná wàuwichàidacúé pía wásáidacaténá báisíríca apóstolca wía idèniyéica Dios íchàini wàuwichàidacaténá báawéeyéi. ⁸ Yácaína iwàwacutá wamichàidaca wenáiwica íiwitáise namànínápíná cayábéeri, càide iyúwa Dios itàacái báisíri ímáaná. Canáca yéewaná watuíyàaca namànica nabáyawanáwa yéewanápiná wàuwichàidaca nía. ⁹ Íná wàanàcaalípínácúé píatalé, yá wàanàcaalícúé pía yeebáidéeyéi iyaca tàì íméeri iyú, càmicáalí nacái iwàwacutá wàuwichàidacúéca pía píbáyawaná íwalísewa, yásí cayábaca wawàwa éwitasica áibanái íicáca wía iyúwa machawàaquéeyéi càmicáiná wásáida Dios íchàini wàuwichàidacaténácúé pía. Wawàwacáita peebáidacúéca Jesucristo itàacái tàì íméeri iyú, cachànicaténácúé píiwitáise ìwali. Yá wasutácué Dios ícha píripínácúé mamáalàacata íchùmanápínácúé píiwitáise cayábéeri iyú. ¹⁰ Nudéca nutànàacúéca píri yái cuyàlutaca ípíchawáise nùacúé nuicáca pía. Nùanàcaalícúé pía imàniyéi yàacawa íbáyawanáwa nùanàcaalípínácúé píatalé, yásí iwàwacutá numànicuéca píri cachàiníri iyú, nudènicáiná Wáiwacalí íchàini nuçúacaténácúé pía. Íná nutànàacúé píri yái cuyàlutaca queechacáwa píwènúadacaténácúé píiwitáisewa báawéeri ícha. Wáiwacalí càmita imàca nulí íchàiniwa nuwènúadánápínácúé píiwitáise Dios ícha, néese imàacaca nulí íchàiniwa nuyúudàacaténácúé pía yéewanápinácúé cachànica píiwitáise Dios ìwali.

¹¹ Yáta imanúbaca, píacué nuénánáca. Nuwàwacúé píyaca casímáiri iyú. Picutácué píyacaténá machacàníri iyú Dios íicápiná. Pímichàidacúé píiwitáisewa peebáidacaténácúé iyúwa nùalàaná pía. Abédanamacúé pímaní píiwitáisewa píapíchawáaca. Píyacué nacái matuíbanáiri iyú píapíchawáaca. Yásí yéewapínácúé Dios iyaca píapícha, yái Dios imàaquéerica wáyaca matuíbanáiri iyú, imàaquéerica nacái cáinináca waicáyacacawa. ¹² Pitàidáyacacúéca cayábéeri iyú. ¹³ Macáita níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica cháí nawàwalicúé pía.

¹⁴ Nusutácué Wáiwacalí Jesucristo ícha imànínápínácúé píri cayábéeri mawèníri iyú; càita nacái nusutáca Dios ícha imàacáanápínácúé píalíacawa piwàwalicúsewa cáininácúéca Dios íicáca pía; càitacúé nacái abédanamáanápíná píiwitáise Espiritu Santo yáapícha càiripínáta.

GÁLATAS

Saludo

¹ Núa Pablo nubànüacué piri cuyàluta. Apóstolca núa, Dios ibànüerica nucàlidacaténá itàacái wenàiwicanái irí. Càmitaté wenàiwica níái càì imàaca núa apóstolpiná càmitaté nacái wenàiwica níái càì ibànüa núa nucàlidacaténá Dios itàacái. Néese yái Jesucristoca yácata ibànüerica núa. Idéca nacái Dios ibànüaca núa, yái Wáaniri Dios imichàidéericaté Jesucristo yéetácáisi fícha. ² Macáita níái wéenanáica núpichéeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nawàwalicuéca pía. Nubànüacué piri cuyàluta piacué macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyacuéeyéicawa yàcalé imanübaca Galacia yàasu càli ínatéeyéica iyaca. ³ Nusutácué Wáaniri Dios fícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínápinácué piri cayábéeri mawèñiri iyú namàacáanápínacué nacái piyaca matuñbanáiri iyú. ⁴ Yái Jesucristo imàacacaté icáucawa yéetácáténáwa wáichawalíná, ipíchaná Dios yúuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalisewa. Càité Jesucristo imànica iwasàcaténá wía fícha yái báawéeri èerica càide iyúwaté Wáaniri Dios iwàwáaná imànica walí, yái Wacuèriná Diosca. ⁵ ¡Iná wàacué Dios irí cayábéeri càiripináta, yái cachàiníri íwítáiseca iyéerica chènüniré cáimiétaquéeri iyú, icànéeri nacái icamaláná mèlumèluíri irícuwa! Báisíta, amén.

No hay otro mensaje de salvación

⁶ Máinicué achúmaca nuwàwa nuñáidacawa nuémíaca piináwaná ìwali, càulenáca nacái nuebáidaca yái náimáanaca piwalicué piwènúadacasacué piwítáisewa caquialéta Dios fícha. Dios idéca imáidacuéca pía yéewanápínacué Cristo imànica piri cayábéeri mawèñiri iyú quéwa pidéuécua piwènúadaca piwítáisewa peebáidacaténacué cachìwéeri tàacáisi áibanái ímèerica ìwali iwasàanápínasacué pía Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha. ⁷ Quéwa canáca áiba tàacáisi báisíri iwasèeripináca wía Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha. Néese nàyaca meedá áibanái píatalécué imèniadéeyéicuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú iná báawaca piwítáise píapichawáaca. Nawàwa nacái nawènúadaca Dios itàacái báawacaténá namànicani, yái tàacáisi icàlidéerica Cristo iwasàca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha. ⁸ Quéwa, péemíacué cayába, áibanáicalí icàlidacué piri áiba tàacáisi méetàuculéeri fícha yái wacàlidéericatécué piri, yái Dios yúuwichàidacani càiripináta. Càita nacái nucàlidacaalícué piri áiba tàacáisi, yásí Dios yúuwichàidaca núa càiripináta. Càita nacái chènüníseeri ángel icàlidacaalícué piri áiba tàacáisi, yásí Dios yúuwichàidacani càiripináta. ⁹ Nudéca nucàlidacuéca piríni quéwa siúcade nucàlidacuéca pirí ániwani: Albacaalí icàlidacué piri áiba tàacáisi méetàuculéeri fícha yái wacàlidéericatécué piri, yá Dios yúuwichàidéeripiná càiripináta.

¹⁰ Càmita quirínama nucutá cayábacaténá meedá wenàiwicanái iicáca núa, néese nucutáca cayábacaténá Dios iicáca yái numàníerica. ¡Núalimáidacaalí mamáalàacata numànica meedá càide iyúwa casíimáná wenàiwicanái iicácatá, néese càmita Cristo yàasu wenàiwica nuatá!

Cómo llegó Pablo a ser apóstol

¹¹ Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa ìwali yái tàacáisi nucàlidéericuécua piri Jesucristo ìwali, yái tàacáisi ímèerica Jesucristo iwasàca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha. Càmitaté èeri mìnánái níái càì ichùníaca yái tàacáisi nàalacái iyúwa. ¹² Càmitaté wenàiwicanái níái càì imàaca nulí yái tàacáisica. Càmita nacái néewáida núa càì. Néese Jesucristocata yái imàaquéerica núalíacawa nucàlidacaténá wenàiwicanái iríni.

¹³ Pidéuécua péemíaca nuináwaná ìwali càinácaalíté numànica bàaluíté nuèpunícaalítéwa càide iyúwa judónái yéewáidáaná. Píalíacuéwa nuuwichàidacaté Dios yàasu wenàiwica mamáalàacata, máini báawéeri iyú, níara yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Nunúacaté manúbéeyéi numáaláidacaténá nía. ¹⁴ Nuèpunícaínátéwa càide iyúwa judío íwítáise iyáaná, yáté máini numànica cachàiníri iyú náicha madécaná nunacáiyéicawa nuénánái judíoca máinicáinaté cachàiníwanái náicha numànicaté macáita machacàiníri iyú càide iyúwa wàawirináimi judío íwítáise ímáaná. ¹⁵ Quéwa ipíchawáiseté numusúaca nuicáca èeri, Dios yeedácaté núa nuñbaidacaténá irípiná. Yá cáininacáná Dios iicáca núa, iná imànica nulí cayábéeri mawèñiri iyú imáidáanápínaté núa nuñbaidacaténá irípiná. Néese Dios ínáidacatéwa imàacáanápínaté nuicáca Jesucristo. Yáté nuicácani. ¹⁶ Dios imàacacaté núalíacawa Dios líricani yái Jesucristoca, yéewanápíná nucàlidaca yái tàacáisi Jesucristo ìwali càmiyíyí judío irí. Idécanámité Dios imàacaca nuicáca líri, yá càmitaté nuwàwacutá áibanái wenàiwica yéewáidáanápínaté núa. ¹⁷ Càmitaté nacái nùawa Jerusalén iyacàlená néré nuicácaténá níara apóstolca, Dios imáidéeyéicaté nupíchawáise. Càmitaté nusutá nuémíawa nía nùasu tàacáisi ìwali Dios imàaquéericaté nulí. Néeseté nuacatéwa machacànita Arabia yàasu càli néré. Néesetécawa nuèpüacawa Damasco iyacàlená néré.

¹⁸ Néseté másiba camuí idénáami, yá nùacatéwa áata Jerusalén iyacàlená néré, nupáchicaténaté Pedro néré, idábánaté nùacawa yéewanápiná nùalía nuicáca Pedro. Yáté nuyamáacawa Pedro yáapicha quince èeri. ¹⁹ Quéwa canácata nuiquéeri áibanái apóstol, abéerita Santiagoquéi nuicá, yái Wáiwacali iméerérica. ²⁰ Númacuqué piri báisíiri iyú, abéerita Jesucristo yái càì imàaquéericaté nùalíacawa itàacái. Dios yáalíacawa nucàlidacuéca piri báisíiri iyúni.

²¹ Néese idécanaamité nupáchia néré, yáté nùacawa Siria yàasu cáli néré, Cilicia yàasu cáli néré nacái. ²² Níara wéenanái yeebáidéeyéicaté Cristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicatéwa yacalé imanùbaca Judea yàasu cáli íinata, càmiyéicáwaté yáalía iicáca núa. ²³ Néemiácáitaté nuináwaná iwali. Càì nàimacaté nùwali: “Yáta yùuwichàidéericaté wía bàaluité, yái iwàwéericaté imáaláidaca wía ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo itàacái, siúcade yàaca yàaláaca wenáiwica neebáidáanápíná Jesucristo itàacái”, càì nàimacaté nùwali. ²⁴ Yá nàacaté Dios iri cayábèeri nùwali Dios iwènuadacáinaté írípínáwa nuíwítáise.

2

Los otros apóstoles aceptan a Pablo

¹ Néseté catorce camuí idénáami, yáté nuèpua nùacawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa Bernabé yáapicha, yá nutécáté Tito nùapichawa. ² Nùacatéwa néré Dios ichùullacáinaté nùanápínáwa néré. Néseté Jerusalén iyacàlená néenibàa nùacawa nàatalé níara nacuèrinánái càmiétacanéeyéica, watàanicaténá wáapichawáaca méetàucuta áibanái íicha. Yá nucàlidacaté nacuèrinánái iri yái tàacáisica nucàlidéerica càmiyéi judío iri, íiméerica Jesucristo iwasàaca wenáiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nuwàwacaté cayábaca néemiaca nùasu tàacáisi ipíchanáté canáca iwèni yái íibaidalésica numáníricaté Dios írípíná, càita nacái yái íibaidalési numáníríca siúcade. ³ Néenialíté abénaméeyéi cachíwéeyéica nacàlidacaté iwàwacutáanása namànica circuncisión Tito iri, yái nùapichéerica griegosàiri, càmiríca judío. Quéwa níái nacuèrinánáica càmitaté nachùulla Tito namánínápiná iri circuncisión. ⁴ Níara ichùulléyécáté namánínápiná circuncisión Tito iri, cachíwéeyéica nía meedá icàlidéeyéicaté iináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái. Nawàlúacatéwa wèwiré íbàacanèeri iyú. Yá nawàwacaté nacháawáaca waináwaná iwali càmicáinaté wamàni macái càulenèeri wawàsi profeta Moisés ichùulléericaté israelitanái imànica nàacatenáté Dios icàalúiníná. Quéwa Cristo Jesús iwasàacaté wía Moisés yàasu tàacáisi íicha. Càité cachíwéeyéi namànica nawàwacáinaté nadactuaca wía wamánínápináté àniwa càide iyúwa Moisés ichùullaná israelitanái bàaluité. ⁵ Quéwa càmitaté weebá natàacái íbatàa abèeri momentopínáta, wawàwacáinaté wacuúcuéca píripínái yái tàacáisi báisíríca íiméerica Jesucristo iwasàaca wenáiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha mawèníiri iyú.

⁶ Níái nacuèrinánái áibanái iiquéeyéica càmiéetaquéeri iyú, càmitaté nachùulla nucàlidáanápíná áiba wawàsi wàlisài càmiyéi judío iri, néese cayábacaté naicáca nucàlidáanáté Jesucristo iináwaná. Quéwa càmitaté nucutá cayábaanápíná naicáca núa éwita càmiéetacanéeyéicáaníta nacuèrinánáica nía, càmicáiná Dios iicá abèeri wenáiwica iyúwa cayábèeri áibanái íicha. ⁷ Càmitaté nachùulla nucàlidáanápínáté áiba wawàsi wàlisài, néese nàimacaté nùwali báisícata Dios ichùullacaté nucàlidáanápíná itàacái càmiyéi judío iri, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenáiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha; càité nacái Dios ichùullacaté Pedro icàlidáanápíná yái tàacáisi judíonái iri. ⁸ Dios íbànùacáinaté Pedro iyúwa apóstol icàlidacaténá Jesucristo iináwaná iwali judíonái iri. Càita nacái Dios íbànùaca núa iyúwa apóstol nucàlidacaténáni càmiyéi judío iri.

⁹ Ináté Santiago, Pedro nacái, Juan nacái, níái áibanái iiquéeyéicaté iyúwa nacuèrinánáiwá, níata yáalíacatéwa Dios imànicaté null yái cayábèerica mawèníiri iyú, imàacaténaté nucàlidaca itàacái càmiyéi judío iri. Néseté náibáaca nacáapiwáaca wáapicha, núa, Bernabé nacái nàasáidacaténá casímáica naicáca wía iyúwa nàacawéeyéináwa iyúudéeyéica nía. Yáté abédanamata náiwítáise nacái wáapicha wacàlidáanápínáté Jesucristo iináwaná iwali càmiyéi judío iri idècunitacáca áibanái apóstol íibadaca Dios írípíná nucàlidacaténá itàacái judíonái iri. ¹⁰ Nasutácaté wáicha abèeri wawàsi meedá wayúudáanápínáté catúulécaneeyéi wenáiwica, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càita nùalimáidaca numànica cáallacáiri iyú càiripínáta.

Pablo reprendé a Pedro en Antioquía

¹¹ Quéwa Pedro idécanaamité yàanàca Antioquía iyacàlená néré, néese nùalàacani cachàníiri iyú imànicáinaté yàacawa áiba wawàsi báawèeri. Càité imànica; ¹² Quéechatécáwa Pedro imànicaté cayábèeri, yáté iyáaca iyáacaléwa wéenanái yáapicha, níara càmiyéica judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néseté abénaméeyéi judío yàanàca néré nacái, níái judío Santiago íbànùéyécáté néré, Jerusalén iyacàlená néeseeyéi. Idécanaamité nàanàaca, yá báawacaté naicáca Pedro, yàacawéeridacáinaté càmiyéi judío. Ináté Pedro iwènuacawa càmiyéi judío íicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitaté iyáa iyáacaléwa náapicha càì

quirinama cáalucáináté Pedro iicáca níái judío yàanèyèicaté Jerusalén néese, casacàcáiná judíonái iicáca càmíiyéi judío. ¹³ Néeseeté áibanái judío iyéeyéicaté yàcalé iricu yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, abédanamata namànica náiwitáisewa Pedro yáapicha, namànicaténá càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise. Yáté càmita quirinama Bernabé yàcawéeridaca wéenanái càmíiyéi judío. ¹⁴ Nuicacáté càmita namàniná càide iyúwa báisiri tàacáisi yéewáidáná wía, yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàcáisi ícha mawèníri iyú, cawinácaali wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo. Ináté nùlàaca Pedro cachàiníri iyú nàacuésemi macáita níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicatéwa néré. Nùumacaté Pedro irí: “Pía judíosàirica, quèechatécáwa pìacawéeridacaté wéenanái càmíiyéica judío càide iyúwa càmíri judío, pìalacáinátéwa cáinináca Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, íná ¿cáná pìchùulla càì nàyaca càide iyúwa judío íiwitáise íyáaná, níái wéenanái càmíiyéica judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái?” càité nùumaca Pedro irí.

Los judíos y los no judíos alcanzan la salvación por la fe

¹⁵ Néeseeté nùumaca Pedro irí: “Pía, núa nacái, wíata asáiyéi iyúwa judíonái, càmítaté wamàni iyúwa càmíiyéi judío imàníná, càmíiyéica yeebáida Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. ¹⁶ Quéwa éwita judíocáaníta wía, càicáaníta wáaliacawa càmita mabáyawaná Dios iicáca wía ìwalíise yái wamànínáca càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta Moisés itànèericaté. Néese mabáyawanáca Dios iicáca wía abéerita ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo. Iná wía nacái judíoca wadéca weebáidaca Jesucristo yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo, càmita ìwalíise yái wamànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Canácáiná wenàiwica Dios íiquéeri mabáyawanéeri iyú ìwalíise yái imànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná”, nùumacaté Pedro irí.

¹⁷ Uwé, càita weebáidaca: Mabáyawanáca Dios iicáca wía wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. Iná áibanái judío càmíiyéi yeebáida Cristo náimaca wàwali càicasa wíade iyúwa càmíiyéi judío cabáyawanéeyéica, càmícáiná wachùulla wenàiwica namànica macáita càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Iná náimaca Cristo idécasa cabáyawanáca imànica wía. ¡Càmírita! ¹⁸ Néese cabáyawanáca wía báisiri iyú wèepúacaali wéewáidaca wenàiwica iwàwacutáanápináca namànica càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ichùullaná yéewacaténáca cayábaca Dios iicáca wía. Wadéca wáasáidaca càmita Dios iicáca wía mabáyawanéeri iyú ìwalíise yái cayábéerica wamànírira. ¹⁹ Yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí yáasáidacaté nulí iwàwacutáanáaté nuétácawa nubáyawaná ichùullacawa càmícáináaté nudé numànica macáita machacàníri iyú càide iyúwa Dios itàacái ichùullaná wía. Quéwa Cristo yéetátéwa cruz ìwali nuíchawalíná ipíchaná Dios yúuwicháidaca núa nubáyawaná ìwalíisewa. Siúcade nùyaca abédanamata Cristo yáapicha. Iná yái tàacáisi Dios imàaquéericaté Moisés irí càmita quirinama icháawàca nubáyawaná. Càmita nacái nucutá Dios iwasàca núa yàasu yúuwichàcáisi íchawa ìwalíise yái numànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Càité Dios imànica nulí nùyacaténá machacàníri iyú siúcade càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰ Siúcáisede càmita nùya nucáuca iyúwa, néese Cristo ícauca iyúcata càì nùyaca. Iná yéewa idècunitàacá nùyaca cháì èeri iricu, yái nuebáidaca Dios Iri itàcái, yái cáininèericaté iicáca núa, imàaquéericaté nacái ícaucawa yéetátaténáwa nuíchawalíná. ²¹ Càmita caná iwèni nuicáca yái Dios imànínáca walí cayábéeri mawèníri iyú, néese nùalíacawa Cristo yéetátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía. Néeni, mabáyawanácaalité Dios iicáca wía ìwalíise yái wamànínáca càide iyúwa itàacái bàaluisàimi ichùullaná wamànica, yá canáca iwèni meedá yái Cristo yéetáanácawatá.

3

La ley o la fe

¹ ¡Píacué Galacia yàasu cáli néeseeyéica, càmítacué píináidawa cáalíacáiri iyú! Aiba wenàiwica idéca ichiwáidacuéca pía, íná píináidacuécawa máiwitáiseeri iyú, yá pidécuéca peebáidaca cachíwéeri tàacáisi. Nucálidacatécué píri Jesucristo iináwaná ìwali máini machacàníri iyú. Nucálidacatécué píri Cristo yéetáanáatéwa cruz ìwali wáichawalíná. Yáté píalacuéwa cayába amaléeri iyúni caná yéewaná Jesucristo yéetátéwa, càide iyúwa nudéca nancáicalicué numèacaca píicáani pitufi iyúwa. ² Péemiacué cayábani: Píalacuéwa Espíritu Santo càmítaté iwàlùuwa piwàwaliculé ìwalíise yái pímanínácuéca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná, yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. ¡Càmírita! Néese Espíritu Santo iwàlùuacatécué piwàwaliculé peebáidacáináaté yái tàacáisi péemièricatécué, yái Jesucristo iináwanáca, iwasàca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàcáisi ícha. Iná píalacatécué amaléeri iyúni Espíritu Santo càmítacué iwàlùuwa piwàwaliculé ìwalíise yái pímanínáca iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. ³ ¿Cánásicué yéewaná máini máiwitáiseca pía? Pidábacatécué pèepunicawa Cristo yáapicha Espíritu Santo ichàini iyú, íná siúcade, ¿cánacué piwàwa píalimáidaca piyaca machacàníri iyú pìchàini iyúcuéwa meedá? ⁴ Yái Espíritu Santo idéca imànícuéca

piri madécaná cayábéeri. ¿Cánacué piwàwa piúcaca píchawa siùcade meedá macáita yá cayábéerica? ¡Nutuíyàaca càmílinápinacué pimàni cà! ⁵ Dios idéca imàacacuéca piri Espíritu Santo, yá siùcade Dios imànica iyaca pèewi yá canáca áiba yáaliméeri imànica. Dios càmítacué imàni piri càiri cayábéeri iwalíse yá pimàninácuéca càide iyúwa itàacái bàaluisàimi ímáaná, yá itàacái Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. Néese Dios imànicuéca piri yá cayábéerica iwalíse yá peebáidáanacuéca itàacáisi péemiéricatécúe Cristo iwalí.

⁶ Abraham yeebáidacaté Dios, yáté mabáyawanáca Dios iicácani. ⁷ Iná iwàwacutácué piallacawa cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná, Dios iicáca nía iyúwa báisiyéi Abraham itaquénánami. ⁸ Dios itàacái yáasáidaca walí Dios ínináidacatéwa bàaluité iwasáanápinaté càmílyéi judío nabáyawaná íchawa, yéewacaténa mabáyawanáca iicáca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéipinacaté Dios. Càité Dios icálidaca Abraham írini bàaluité, yá itàacáisi cayábéerica. Dios ímacaté Abraham irí: “Numànipiná cayábéeriwa macái èeri mìnáná írì yeebáidéeyéica núa càide iyúwa peebáidáaná”, ímacaté yá Diosca. ⁹ Iná yéewa macáita wenáiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica, Dios imànica nalí cayábéeri càide iyúwaté imàniná Abraham írini, yá yeebáidéericaté Dios nacái.

¹⁰ Abénaméeyéi wenáiwica iwàwaca mabáyawanáca Dios iicáca nía iwalíse yá namànináca càide iyúwa Moisés yáasu itàacáisi ímáaná. Quéwa càmíta náalimá namànica machacàníri iyú macáita càide iyúwa yá itàacáisi ichùullaná namànica. Iná cabáyawanáca nía, iwàwacutá nacái néetácawa nabáyawaná ichùullacawa, yácáiná áiba profeta itànàacaté Dios itàacái ímíerica: “Iwàwacutá yéetácawa íbáyawaná ichùullacawa cawinácaalí càmírica imàni mamáalàacata macáita càide iyúwa Moisés yáasu itàacáisi ichùullaná”, ímaca. ¹¹ Iná wáallacawa amaléeri iyúni canácatá wenáiwica mabáyawanéeripiná Dios iicáca iwalíse yá imànináca càide iyúwa Moisés yáasu itàacáisi ímáaná. Yácáiná áiba profeta itànàacaté Dios itàacái ímíerica: “Mabáyawanáca Dios iicáca níawamita yeebáidéeyéica Dios. Náyapiná Dios yáapícha càiripináta”, ímaca yá Dios itàacáica. ¹² Quéwa yá itàacáisi Moisés itànèericaté càmírita ichùulla wenáiwica yeebáidáanápiná Dios, néese yá itàacáisi ímacáita meedá: “Cawinácaalí imànírica càide iyúwa yá itàacáisi ímáaná, yáta mabáyawanéeripiná Dios iicáca”, ímaca. Quéwa canácatá èeri mìnali yáaliméeri imànica càide iyúwa yá itàacáisi ímáaná, ínáté iwàwacutá macáita wéetácawa wabáyawaná ichùullacawa.

¹³ Cristo idéca iwasàaca wía ícha yá yùuwichàacáisi yàanèeripináca wàwali iwalíse yá càmínáca wamàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, yá itàacáisi Moisés itànèericaté. Dios imàacacaté yáasu yùuwichàacáisi yàanàca Cristo iwalí yéetátacénátéwa wáichawalíná. Wáallacawa Dios yáasu yùuwichàacáisi yàanàacaté Cristo iwalí yácáináaté áiba profeta itànàacaté Dios itàacái ímíerica: “Cawinácaalí nachanàidéerica àicu iwalí yéetátacénáwa, náimapiná iwalí Dios idéca yùuwichàidacani manuúiwata”, ímaca. ¹⁴ Càité Cristo Jesús yéetátacatéwa píchawalínacué yéewanápiná Dios imànicuéca nacái piri yá cayábéerica icálidéericaté iwalí Abraham irí, piacué càmílyéica judío yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, yéewanápiná nacái macáita wía weedáca Espíritu Santo wawàwaliculéwa càide iyúwa Dios ímáaná weebáidacaalí Jesucristo itàacái.

La ley y la promesa

¹⁵ Píacué nuénánáca, siùcade nucálidacué piri comparación nàwali níái cháí èeri írícuyéica: Asíali imànicaalí wawàsi áiba wenáiwica yáapícha, yá natànàaca nàasu wawàsi íináwaná iwalíwa cuyàluta írícu. Néese natànàaca náipidenáwa cuyàluta írícu nàasáidacaténa cawèníricani, yá wawàsi namànírica náapíchawáaca. Yá canáca yéewaná áiba wenáiwica yúucaca yá wawàsica, càmíta nacái yéewa áiba wenáiwica itùculladaca itàacáisi quiríta. ¹⁶ Càité nacái Dios icálidaca Abraham írini cáimíetacanéeri iyú imàninápinaté Abraham irí cayábéeri, itaquérinámi irí nacái. Yá itàacáisi càmíta íma “itaquénánami”, ímáanáca manùbéeyéi, néese íma “itaquérinámi”, ímáanáca abéeri wenáiwica. Yá Abraham itaquérinámi yácata yá Cristoca. ¹⁷ Yácata nuwàwéericuéca núumaca piri: Dios imànicaté wawàsi Abraham yáapícha, néese cawènírica Dios imànica yá wawàsi ípidená iwalíwa máini cáimíetacanéeri iyú. Néseté cuatrocientos treinta camuí Abraham yáasu èeri idénáamité àniwa, yá Dios imàacacaté itàacáiwa profeta Moisés irí, nalípiná níara israelítaca. Moisés yáasu itàacáisi càmíta yéewa canéerica iwèni imànica yá idàbàanéeri wawàsica Dios imàníricaté Abraham yáapícha. Càmita nacái yéewa Moisés yáasu itàacáisi canéerica iwèni imànica Dios itàacái bàaluitéeri cachàiníwaná Moisés yáasu itàacáisi ícha, Dios icálidacáináaté Abraham írini cáimíetacanéeri iyú madécaná camuí Moisés yáasu itàacáisi ípíchawáiseté. ¹⁸ Càmita Dios imàni walí cayábéeri iwalíse yá wamànináca càide iyúwa Moisés yáasu itàacáisi ímáaná. Néese Dios icálidacaté Abraham írini cáimíetacanéeri iyú imàninápinaté nalí cayábéeri mawèníri iyú, cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Iná wáallacawa càmíta yéewa weedáca walíwa yá cayábéerica iwalíse yá wamànináca càide iyúwa Moisés yáasu itàacáisi ímáaná.

¹⁹ Siúcade cawàwanáta áibanái iwàwa isutáca yéemlawa núa cánaté yéewaná Dios imàacaca itàacáíwa profeta Moisés irí ichùullacaténaté israelitanái. Uwé, Dios imàacacaté nalí itàacáíwa yéewanápiná wáalfacawa cabáyawanáca macáí èeri mìnánái, càmita nacáí wamàni càide iyúwa Dios ímáaná. Iwàwacutácaté namànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná àta Abraham itaquérinámi yàanàacatalétaté aléi èeri iriculé, yáí Cristoca, Dios icàlidèericaté irí cáimiétacanéeri iyú imàacáanápinaté Cristo imànica cayábèeri èeri mìnánái irí. Dios imàacacaté tàacáisi yàasu àngelnái iríwa nacàlidacaténaté itàacáí Moisés irí, néese Moisés ichùullacaté israelitanái namàninápinaté càide iyúwa Dios ímáaná. ²⁰ Quéwa abéerita yáí Dios itàanírícaté Abraham irí, càmitaté Dios ibànù. àngelnái nacàlidacaténaté Abraham irí Dios imàninápinaté irí cayábèeri mawèníri iyú. Iná yáí wawási Dios imàninírícaté cáimiétacanéeri iyú Abraham yáapicha, cachàinírícani Moisés yàasu tàacáisi ícha.

El propósito de la ley

²¹ Yáí tàacáisi nucàlidèericuéca pírí càmita ímáaná profeta Moisés yàasu tàacáisi yùuwide imànica Dios itàacáí, yáara wawási Dios imàninírícaté cáimiétacanéeri iyú Abraham yáapicha. çCàmíríta! Néese Dios càmita mabáyawaná íicáca wía ìwalíse yáí wamànináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ichùullaná wía. Iná Moisés yàasu tàacáisi càmita yáalimá yàaca wacáuca càmiri imáalàawa. ²² Càita nacáí Dios itàacáí icàlidaca walíni: Wabáyawaná ichàini idacúaca wía iyúwa presoíyéi, macáita wía èeri mìnánáca. Càica Dios itàacáí ímaca yéewanápiná cawínácaalí yeebáidèeyéica Jesucristo nàalimáanápiná needáca nalíwa yáí cayábèerica Dios ímèericaté cáimiétacanéeri iyú imàninápinaté nalí.

²³ Ipichawáséte Jesucristo yàanàca aléi èeri iriculé, wía judíoca càmitaté yéewa weebáidacani iwasácaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yáí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuíse ichùullacaté wía cachàiníri iyú, idacúacaté wía nacáí iyúwa presoíyéi, cabáyawanácinaté wía. Càité wàyaca, wía judíoca, àta Dios imàacatalétaté wáalfacawa iwàwacutáanaté weebáidaca Jesucristo. ²⁴ Péemiacué comparación: Càasuíri asíali idèniaca yàasu wenàiwicawa icuèrica íwacali yéenibewa. Càita nacáí yáí Moisés yàasu tàacáisica, càicateníde iyúwa Dios yàasu wenàiwica icuèricaté wía judíoca àta Cristo yàanàacatalétaté yéewanápiná mabáyawanáca Dios íicáca wía ìwalíse yáí weebáidánáca Cristo. ²⁵ Quéwa Cristo idéca yàanàca, iná weebáidaca itàacáí. Càmita quirínama profeta Moisés yàasu tàacáisi icúaca wía, càide iyúwa càasuíri yàasu wenàiwica càmita icúa íwacali yéenibewa, béeyéicaalí nía. Néese Cristo icúaca wía siúcáisede. ²⁶ Yá nacáí Dios yéenibecuéca pía macáita, píacué càmiyéica judío peebáidacáinuéca Cristo Jesús itàacáí. Yá píyacuéca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. ²⁷ Bàaluité píbautízácúecawa píasáidacaténácuéca peebáidaca Cristo Jesús, yá píðabacatécué píyaca abédanamata Cristo yáapicha, píyacuéca nacáí siúcade càide iyúwa Cristo íiwitáise iyáaná. ²⁸ Càinináca Dios íicáca wía macáita abédanamata. Canácata wenàiwica Dios íiquèerica iyúwa áiba íiwitáaná judíonái ícha, judíocaalí wía, càita nacáí càmiyéicaalí judío wía, càita nacáí áibanái yàasu wenàiwicaalí wía, càita nacáí yéepunicaaliwa máiwacalináwaca wía, càita nacáí aslanáicaalí wía, càita nacáí inanáicaalí wía, néese wàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá cayábaca Dios íicáca wía macáita abédanamata. ²⁹ Yá nacáí Cristo yàasunáicaalícué pía, yásí Dios íicácuéca pía iyúwa Abraham itaquénáinámi nacáí. Càipíná nacáí Dios imànícúca píriwa yáí cayábèerica càide iyúwaté icàlidáanaté Abraham írini cáimiétacanéeri iyú.

4

¹⁻² Siúcade nucàlidacué pírí comparación píaliacaténácuéwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ìwali, yáí áiba íiwitáanáca tàacáisi Jesucristo itàacáí ícha. Cawínácaalí wenàiwica imàniyéica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná nawáwacáiná cayábaca Dios íicáca nía, càica níade iyúwa càasuíri líri idècunitáacá sùmàicani. Càmitàacá yéewa idèniaca yáaniri yàasu cawèníriwa. Iwàwacutá imànica càide iyúwa icuèrinánái ímáaná. Iná càicanide iyúwa nàasu wenàiwica íbaidèerica mawèníri iyú càiripináta. Quéwa yáí sùmái yáanirica idéca imàacaca abé èeripíná, béericatalépináta yáí lírica. Iná yéewa yàanacaalí ùculliri yàasu èeri, yásí namáacaca idèniaca yáaniri yàasu cawèníriwa. Yáí ùcullirica, càicanide iyúwa wía iyéeyéica abédanamata Jesucristo yáapicha. Wáaniri Dios idéca yàaca walí yáí cawènírica: Idéca iwasáca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa ìwalíse yáí weebáidáanáca Jesucristo. ³ Bàaluité càicuéca wiade iyúwa yáí sùmái nachuulíericaté. Wàyacaté càide iyúwa nàasu wenàiwica íbaidèeyéica mawèníri iyú càiripináta, demonionái idacúacáinaté wáiwitáise bàaluité, níara báawéeyéica àngelca icuèyéica yàasu cáli chènuníseeyéiwa, ichuuliyéica nacáí èeri mìnánái íiwitáise càmiyéica yáalía Dios ìwali. ⁴ Quéwa Dios íináidacatéwa ibànùanápinaté líriwa aléi èeri iriculé, iná yéenáiwáná yàanacaalíté, yáté Dios ibànùaca líriwa imusúacaténáwa abéechúa inanái ícha. Judíosàiricaténi, iná imànicaté càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, iyúwa nacáí Dios itàacáí ímáaná, yáí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté ichùullacaténá judíonái. ⁵ Dios

ibànùcaté Iiriwa iwasàacaténá wía ícha yái càulenéeri tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise, wía judioca. Càité Dios Iiri iwasàaca wía, iwasàacué nacái pía, Dios yeedácaténá wía macáita yéenibepínáwa. Iná càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná cayábáanápíná Dios iicáca wíatá. ⁶ Néese yàasáidacaténá Dios yéenibeca wía, yá Dios ibànùcata walí Espíritu Santo wawàwaliculé, yái Espíritu Dios Iiri ibànùérica. Iná yéewa wáimaca Dios irí Espíritu Santo íiwitáise iyú: “¡Pía, Wáaniri, cáininérica waicácal!” Iná yéewa wáimaca. ⁷ Càita Dios isùmàireca pía, càmita quirínama demonio idacúa píiwitáise càmicáiná nàasu wenáiwica pía quirínama, néese Dios Iiri idéca iwasàaca pía náicha. Siúcáisede Dios isùmàireca pía, Iná Dios idéca nacái iwasàaca pía yàasu yúuwichàacáisi íchawa.

Pablo se preocupa por los creyentes

⁸ Píacué càmíyéica judío, bàaluité càmítacué píalíawa Dios Iwali, yáté càicuéca píade iyúwa demonio yàasu wenáiwica, demonionái idacúacáinácué píiwitáise, píacaténaté nacáaluíná, níara cuwáináica, lípidenéeyéica diosnáí, bàaluitécáiná píyúunáidacuéca báisiri Diosca nía. ⁹ Quéwacué siúcade píaliacuécawa Dios Iwali. Cayába cachàini nùumaca Dios idéca iicácuéca píupalé quéechatécáwa imànicaténácué píri cayábéeri. Iná ¿cánácué píwàwa pèepúacawa Dios ícha peebáidacaténá demonio itàacái àniwa, níai canápinéeyéica càmíyéicúe yáalimá iyúudáaca pía? ¿Cánácué píwàwa pímacaca nadacúaca píiwitáise àniwa? Pidàbacaalícué pímanica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná cayábáanápíná Dios iicácuéca pía, yási càicuéca píade iyúwa wenáiwica iwàwéeyéica demonio nadacúaca íiwitáise. ¹⁰ Aibanái idéca ichiwáidacuéca pía, Iná pidécúaca pídbaca pímanica macái culto íiwitáaná càide iyúwa judíonái imàníná sábadu írìcu, áiba èeri nacái, quéeri imanùbaca nacái, camuí imanùbaca nacái. Càitacué pímanica madecaná culto cayábáanápínácué mádáimí Dios iicáca pía, píyúunáidacáinácué píwasáanápíná píawawa Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha íwalíse yái pímaníinaca culto. ¹¹ Iná máini achúmaca nuwàwa nuínáidacawa píwalicúe cawáwanáta canáca iwèni yái nuéwáidáanátécúca pía. Peebáidacaalícué cachìwéeyéi yàasu tàacáisi, yási canáca iwèni meedá yái nuéwáidáanátécúca pía.

¹² Píacué nuénánáica, nusutáica pícha wawási manuísíwata. Piyacué càide iyúwa nùyáaná. Càmita numàni mamàalàacata càulenéeri wawási judíonái imàníríca cayábáanápíná náapícha Dios. Néese nuíbaca nuwàwawa abéerita Jesucristo iwéré iwasàacaténá núa Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha càide iyúwacué píbáanaté píwàwawa Jesucristo iwéré peebáidacaalítécúe itàacái quéechatécáwa. Bàaluité nùyacaalítécúe píapícha, càmítate pímaní nuli báawéeri. ¹³ Píaliacuéwa nùuwichàacatéwa uláicái iyú quéechatécáwa nucálidacaalítécúe píri yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàaca wenáiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. ¹⁴ Yái nùuwichàanácawa uláicái iyú yáalimáidacatécúe iicáwa pía báawáanápínaté píicáca núa, nùasu tàacáisi nacái, máinicáiná báawaca yái uláicáica. Quéwacué càmítate báawa píicáca núa uláicái íwalíse. Càmítate nacái píicáca píchawa núa, néese píitáidacatécúe núa cayábéeri iyú, peedácatécúe núa píataléwa càide iyúwa idéca nacáicaalí Dios yàasu ángel yàanàaca píatalécúe; pímanícatécúe nuli cayábéeri càide iyúwa idéca nacáicaalí Jesucristo yàanàaca píatalécúe! ¹⁵ ¿Cánácué càmita casímái píwàwa nùapícha càide iyúwaté quéechatécáwa? Nùalimácué nucálidaca píinàwaná Iwali cayábéeri iyú máinicáica píwàwacaté píyúudáaca núa, Inaté píalimácaalícué pímusúadaca pítuíwa pímacacaténácué nutuipínátáni, yái pímanícatécúe càiritá. ¹⁶ Quéwa siúcade nuínáidacawa cawáwanátacué píicáca núa càide iyúwa píùwidewa, íwalíse yái nucálidáanacatécúe píri báisiri tàacáisi.

¹⁷ Níara cachìwéeyéica nàacúe pícáaluíná, namànícúca píri máini cayábéeri iyú nacái cáininácaténácué píicáca nía, quéwa càmítacué nawàwa píri cayábéeri. Nawàwacué báawaca píicáca wía píicácaténácué níata cáimíetaquéeri iyú. ¹⁸ Cayába cuémíaca níabanái iinàwaná Iwali namànicaalícué píri cayábéeri nawàwacáiná nayúudáacuéca pía. Cayába nacái namànicaalícué píri cayábéeri càiripínáta, càmíríta abèta nùyacatáitacué píapícha. ¹⁹ Píacué cáininéeyéica nuicáca càide iyúwa nuénibewa, máinicúe achúmaca nuínáidacawa nuwàwawa píwalicúe àniwa càide iyúwa achúmáaná inaná iwàwa úuwichàacaalíwa cáiwíri iyú umusúadacaténá ícá èeri. Yái nùuwichàapínáwa nuwàwalicúsewa mamàalàacata àta peebáidacataléta Cristo itàacái tàí ímèeri iyú pídeníacaténácué Cristo íiwitáise manuísíwata. ²⁰ ¡Máinicúe nuwàwaca nùyaca píapícha siúcade nutàanícaténácué píapícha éeréeri iyúta, càmicáiná nùalía cayába càinácaalícué iwàwacutáaná nùumaca píri!

El ejemplo de Agar y Sara

²¹ Pícalídacué nuli abéeri wawási, píacué càmíyéica judío iwàwéeyéica idacúaca íiwitáisewa pímanícaténácué càide iyúwa càulenéeri tàacáisi ímáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté ichùulícaténaté judíonái. Báisícaalícué píwàwa pímanica càide iyúwa yái tàacáisi ímáaná Dios iwasáanápínácué pía yàasu yúuwichàacáisi íchawa, néese ¿cánácué càmítacá pèewáidawa Iwali cayábéeri iyú píalícaténácuéwa càinácaalí ímáaná? ²² Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté íimaca: Abraham idèniacaté ínuwa idàbáanéechúa lípidenéechúaca

Sara, càmíchúaca yàasu wenàiwica. Idènlacaté nacái línuwa lípidenéechúa Agar, úái Sara yàasu wenàiwicaca íbaidéechúaca nali mawèníri iyú càiripináta. Abraham idènlacaté líriwa Ismael Agar yáapicha. Idènlacaté nacái líriwa Isaac Sara yáapicha. ²³ Uái Agarca, nàasu wenàiwica íbaidéechúaca nali, udéericucaté, néese umusúadaca íicá èri càide iyúwa macái èri mìnánái imànfíná. Quéwa úái Saraca, càmíchúataté nàasu wenàiwica, umusúadacaté íicá èri Dios imànicínáté yái càmírca wenàiwica idé imànica, càmícínáté yáalímá Sara udéericu, quéwa Dios ichàiniadacaté úa udènlacaténá uírwa Abraham yáapicha càide iyúwaté Dios icàlidáaná Abraham írini quéechatécáwa, cáimiétacanéeri iyú. ²⁴ Yái tàacáisi pucháiba inanái íwalírca yáasáidaca walí comparacón. Níái pucháiba inanáica íimáanáca càicanide iyúwa pucháiba wawási Dios imàníricaté wenàiwicanái yáapicha yàasu wenàiwicacaténáté nía. Abéeri wawási yácata yái Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté ichùullacaténá israelitanái nàyamáacaalítéwa mawiénita manuírí dúli írí lípidenéeri Sinaí, Dios imànicatáicaté náapicha wawási icùanáté nía. Yái Moisés yàasu tàacáisca, càicanide iyúwa Agar, úái nàasu wenàiwica íbaidéechúacaté mawèníri iyú càiripináta. Péemlacué comparacón: Macái sùmai imusuéricatéwa nàasu wenàiwica lícha iwàwacutácaté íbaidaca yáatúa íiwacali íríwa mawèníri iyú càiripináta. Càita nacái cawínácaalí wenàiwica iwàwéeyéica ísímáidaca Dios íwalíse yái namànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, càica níade iyúwa áibanái yàasu wenàiwica íbaidéechúacaté mawèníri iyú càiripináta. ²⁵ Iná Agar íimáanáca càicanide iyúwa Sinaí yàasu manuírí dúli, iyéerica Arabia yàasu cáli íinata. Siúcade Jerusalén iyacàlená mìnánái càmíyíi yeebáida Jesucristo itàacái càica níade iyúwa Agar yéenibe, úái nàasu wenàiwica íbaidéechúacaté mawèníri iyú càiripináta, níacáiná judiónái namànica mamáalàacata càide iyúwa bàaluisáimi tàacáisi íimáaná Moisés itànèericaté ichùullacaténá israelitanái, quéwa canácatáita náalímá càí nawasáaca níawawa Dios yàasu yúuwicháacáisi lícha. ²⁶ Quéwa úái Saraca, càmíchúataté nàasu wenàiwica, íimáanáca càicanide iyúwa wáyacàlepiná chènuníiséeri lípidenátaléca wálisai Jerusalén, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Canácata idacuèri wía iyúwa nàasu wenàiwica íbaidéeyéica mawèníri iyú càiripináta, Jesucristocáiná idéca iwasáaca wía lícha yái càulenéeri tàacáisca Moisés ichùulíericaté iyú israelitanái. ²⁷ Wáalíacawa wadèniaca wáyacàlepináwa yái Jerusalén iyacàlená chènuníiséerica, yácáiná áiba profeta itànàacaté comparacón Jerusalén íwali Dios ínùmallicúse. Càica íimáanáca yái comparacónca: Píacué Jerusalén iyacàlená chènuníiséeri mìnánáica. Aibanái íicácuéca pía iyúwa máisibáanata meedá càide iyúwa abéechúa inanái càmíchúwa yáalímá idèniaca yéenibewa. Quéwa, siúcade casímáicué píwáwa manuísíwata, píimáidacué casímáiri iyú nacái. Manùbapínacué pía náicha níara imàníyéica mamáalàacata càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi bàaluisáimi íimáaná cayábáanápíná Dios íicáca nía, càica íimáanáca yái comparacónca. ²⁸ Píacué nuénánáica, càicuéca píade iyúwa Abraham líri lípidenéericaté Isaac. Píatacué Dios íiquéeyéica iyúwa Abraham itaquénánáimi. Píatacué Dios icàlidéeyéicaté íwali Abraham írí itaquénánápínáté nía, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁹ Quéwa siúcade áibanái judío càmíyíyéica yeebáida Jesucristo itàacái namànica walí báawéeri càide iyúwa Agar líri Ismael imànínáté báawéeri Sara líri írí, lípidenéericaté Isaac. Yái Ismael imusúacaté íicá èri càide iyúwa macái èri mìnánái yáaná, quéwa Espírítu Santo imànicaté yái càmírca wenàiwica idé imànica yéewacaténáté Isaac imusúá íicá èri. Càita nacái Espírítu Santo idéca imàacaca Dios yéenibeca wía. Yá nacái judiónái imàníyéica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisáimi íimáaná nàuwichàidaca wía. ³⁰ Dios íimacaté Abraham írí bàaluité: “Píchùulla píchawa úái Agarca, píasu wenàiwicaca íbaidéechúaca píri mawèníri iyú; píbànua úapicha ulri nacái, nàacaténáwa déeculé pícha; canáciná yéewanápíná íbaidéechúwa píri ulri yeedáca píasumi yáapicha yái píiri Isaac, píidèniéerica píinu Sara yáapichawa, úái càmíchúaca íbaida mawèníri iyú càiripináta”, càité íimaca. ³¹ Iná píacué nuénánáica, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmíta càí wíade iyúwa Agar yéenibe, íbaidéeyéipínáté mawèníri iyú càiripináta càide iyúwa áibanái yàasu wenàiwica meedá. Càmíta iwàwacutá wamànica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisáimi íimáaná. Néese càica wíade iyúwa Sara yéenibe, úái càmíchúacaté áibanái yàasu wenàiwica, Jesucristocáiná idéca iwasáaca wía, yéewacaténá Dios yéenibeca wía.

5

Firmes en la libertad

¹ Cristo idéca iwasáaca wía lícha yái càulenéeri tàacáisca profeta Moisés ichùulíericaté iyú israelitanái. Iná càmíta iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná cayábáanápíná wáapicha Dios Cristo yéetácínátéwa wáichawalíná wabáyawaná íwalíse iwasáacaténá wía Dios yàasu yúuwicháacáisi lícha. Iná cachànicué píwítáise pèepunicaténácuéwa macáaluínáwaca. Aibanái iwàwa idacúacuéca píwítáise ániwa iyúwa nàasu wenàiwica iwàwacutáeyéica íbaidaca cachàini mawèníri iyú càiripináta.

Náimaca iwàwacutáanásacué pimànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi íimáaná cayááanápíná Dios iicácuéca pía. Picácué peebá nachíwa.

² Péemiácué nulí cayába. Núa Pablo núumacué pirí, piácué camíiyéica judío, pimàacacaalícué cachiwéeyéi namànicuéca pirí circuncisión piwasàanápínácué píawawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, néese camítanica Cristo iwasàacué píawa. ³ Nuwáwa nucàlidacuéca pirí àniwani: áibacaalí asiali iwàacacaalí namànica írì circuncisión cayááanápíná Dios iicácani, yási iwàwacutáca imànica macáita machacàníri iyú càide iyúwa Moisés ichùullanáté israelitanái. ⁴ Píacué iwàwéeyéica mabáyawanáca Dios iicáca pía iwallíse yási pimàninácuéca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Péemiácué cayába: Pidécuéca piwènúadaca píiwitásewa Cristo íicha, piúcacáinácué píichawani, yási cayábéerica Dios iwàwéericuéca imànica pirí. ⁵ Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Espíritu Santo imàacaca wáaliacawa, imàaca nacái weebáidaca mabáyawanáca Dios iicáca wía. ⁶ Wía iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapícha, canáta iwèni Dios írì áibanái imànicaalí walí circuncisión, càita nacái camícaalí namàni walí circuncisión. Abéerita iwàwacutá weebáidaca Jesucristo itàacái. Básiicaalí weebáidaca, yási wamànipíná áibanái írì cayábéeri cáininéeri iyú.

⁷ Quéechatécáwa peebáidacatécué cayába. ¿Cánácué pimàaca áibanái cachiwéeyéi iwènúadaca píiwitáse íicha yási báisíri tàacáisica? ⁸ Camírita Dios yási imèniadéericuéca pía; néese Dios idéca imáidacuéca pía iwasàacaténácué pía íicha yási càulenéri wawásica. ⁹ Aiba comparación íimaca: “Nèewladacaalí achúmanamata levadura líbesi yèewi, yási levadura imàacaca macáita líbesi inísiacawa”, còi íimaca. Càita nacái pimàacacaalícué áiba wenàiwica yéwáidacuéca pía cachiwéeri tàacáisi iyú, yási mesunamáita macáita pimèeráapínácuécawa báisíri tàacáisi íicha. ¹⁰ Quéwa manuica nuínáidacawa nuwáwawa Wáiwacali íwali camíinápínácué píináidawa áibalé íicha yási nuínáidáanácawa. Núalía nacáíwa Dios yúuwichàidáanápíná abédanama macáita cawinácaalí imèniadéericuéca pía cachiwéeri tàacáisi iyú.

¹¹ Píacué nuénánáica píalíacuéwa cayába camíta nuchùulia wenàiwica namàninápíná nalíwa circuncisión cayááanápíná Dios iicáca nía. Nucàlidacaalí mamáalàacata nalítáni, yási judionái camíta nàuwichàida mamáalàacata nùatá nùasu tàacáisi iwallísewa, níacáiná judíoca nawáwaca macáita namànica circuncisión, náimacáiná camítasca cayába Dios iicáca wenàiwica camíiyéica imàni circuncisión. Quéwa báawaca meedá judionái iicáca nucàlidáaná Cristo íwali yéetanátéwa cruz íwali wáichawaliná iwasàacaténá wía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. ¹² Quéwa níara imèniadéeyéicuéca pía cachiwéeri tàacáisi iyú pimàacacaténácué namànica pirí circuncisión cayááanápíná Dios iicáca pía, néese ¿cáná camíta nèeptuwa píichacué náiriadacaténá naináwatá? Báawacáiná Dios iicáca yási nachùullanácuéca pimànica circuncisión, piácué camíiyéica judío.

¹³ Néeni piácué nuénánáica, Dios idéca imáidacuéca pía iwasàacaténácué pía yéewanápínácué pèepunicawa matuábanáiri iyú. Camítacué iwàwacutá pimànica càide iyúwa càulenéri tàacáisi íimáaná Moisés itànèericaté, quéwa picácué pimàni máiwitáseeri iyú meedá càide iyúwa píiwitáse bàaluisàimi iwàwáaná imànica mamáalàacata. Néese piyúudáayacuéwa píasáidacaténácué cáinináca píicáyacacawa. ¹⁴ Macáita tàacáisi Moisés itànèericaté Dios inùmalícuéca íimáanáca abéerita wawási. Còi íimaca yási abéerita ichùullacanásica máiníri iwàwacutáca weebáidaca: “Cáininá píicáca áibanái wenàiwica, càide iyúwa cáinináaná píicáca píawawa”, còi íimaca. ¹⁵ Picácué píicúisáyacawa, càita nacái picácué píitaní báawéeri iyú píiríwáaca càide iyúwa cuwèesinái yaamíayacacalíwa, nayáayacaca nacáíwa. Pimànicaalícué càiri báawéeri, néese camítacué quirínama cáinináca píicáyacacawa, yá nacái camítacué quirínama peebáida Cristo itàacái.

Los deseos humanos y la vida por el Espíritu

¹⁶ Iná núumacué pirí: Piyacué càide iyúwa Espíritu Santo ichùullanácué pía. Picácué pimàni càide iyúwa píiwitáse bàaluisàimi iwàwáanácué pimànica píbáyawanáwa. ¹⁷ Yáciná wáiwitáse bàaluisàimi yúuwidaca imànica Espíritu Santo. Càita nacái Espíritu Santo yúuwidaca imànica wáiwitáse bàaluisàimi iwàwéerica wamànica wabáyawanáwa. Yá máini nàuwidéyacacawa náipunitawáca íná càulenácuéca pimànica cayábéeri càide iyúwa píwáwaná. ¹⁸ Quéwa Espíritu Santo icúacaalícué píiwitáse, néese camíta yéewa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ícháawáacuéca píbáyawaná, pimànicáinácué cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullaná.

¹⁹ Macáita wáaliacawa cáinacaalí iyú namànica níara yéepuniyéicawa càide iyúwa náiwitáse bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullaná nía: Naimáca áiba yáapícha camíichúaca náinusiwa, camírica nacái nanlísiwa; namàni nacái nainá iyúwa casaquèeri wawási camírica Dios íbatàa wenàiwica imànica; namànica macái báawéeri íiwitáaná máaléquèeri iyú, mabáiníri iyú áibanái yáacuésemi. ²⁰ Nàaca cuwáinái yéenáíwaná icàaluíná, níái ídoloca; namàni nacái namáliyédewa namáidacaténá demonionái iyúudáanápíná nía; nàuwidéyacacawa náipunitawáca. Nacúisáyacacawa; báawaca naicáyacacawa nàasu cawèníri iwallísewáaca.

Ráunamáita calúaca nía. Namànica macái wawàsi nalípináwa meedá; càmita nawàwa abédanaméeri náiwitáise áibanái yáapicha; naseríaca náichawáaca. ²¹ Nawàwa needáca nàasupináwa áibanái wenàiwica yàasu; nanúaca wenàiwica; icàméeyéi nacái; camùnica nía, iyéeyéica máini manuí iyáacaléwa; yá namànica macái báawéeri íwítáaná. Càita nùalàacuéca pía siuca àniwade càide iyúwaté nucàlidáanacué pírí bàaluité: Macái wenàiwica imàníyéica iyaca íbáyawanáwa càì mamàlàacata, canáca yéewanápiná nawàluacawa Dios iyacàle írìculé Dios icùacataléca macáita chènuniré.

²² Quéwa Espíritu Santo icùacaalí wáiwitáise, yásí cáinináca waicáca áibanái; cayábaca nacái wawàwa; matuíbanáca nacái wáiwitáise; wàidenlaca nacái wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalí walí báawéeri; cayábaca nacái wáiwitáise; wamàni nacái áibanái írì cayábéeri; wamànica macáita machacàníri iyú yéewanápiná manuúca áibanái ínàidacawa iwàwawa wàwali. ²³ Espíritu Santo icùacaalí wáiwitáise, yá càmita cáimacái waicá wíawawa áibanái ícha; wacùca nacái wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iná wamàcacaalí Espíritu Santo icùaca wáiwitáise, yásí wamànica wáyaca càide iyúwa Dios itàcái ichùllaná wía. ²⁴ Càide iyúwaté natàtáaná Jesucristo cruz íwali, càita nacái wía Jesucristo yàasunáica, wadéca wawènuacawa wáiwitáise bàaluisàimi íchawa, càide iyúwa wadéca nacáicaalí watàtáaca wáiwitáise bàaluisàimiwa cruz íwali yéetácáténáwa, macáita yái wabáyawanáca wawàwéerica wamànica. Càita iwàwacutá waicáca wíawawa iyúwa yéetéeyéimiwa càimíyéica yáalimá imànica íbáyawanáwa, ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. ²⁵ Espíritu Santo idéca yàaca wacáuca wàlísài càimíríca imàalàawa, iná iwàwacutá wamàcaca Espíritu Santo icùaca wáiwitáise wamànicaténá càide iyúwa ichùllaná wía.

²⁶ Picácué cáimacái waicáca wíawawa áibanái ícha. Picácué nacái wáalimáidaca waicá wíawáaca calúanápiná wamàníyacacawa. Picácué nacái báawa waicáyacacawa wàasu cawèníri íwalísewáaca.

6

Ayúdense unos a otros

¹ Píacué nuénánáica, píalíacaalíwa abéeri péená idéca imànica isicúata íbáyawanáwa, néese abénaméeyéi pèewi Espíritu Santo icuèyéica íiwitáise níata iwàwacutá iyúudàacani iwènúadacaténá íiwitáisewa Dios írìpiná àniwa, nàalàacani nacái imàcáanápiná íchawa íbáyawanáwa. Quéwa iwàwacutácué píalàacani éeréeri iyú. Píicácué píchawa cayába nacái ipíchaná Satanás yáalimáidacuéca pía nacái pímanínápinácuéca píbáyawanáwa. ² Piyúudàayacacuéwa píwènuadánápiná píiwitáisewa Dios írìpiná àniwa píbáyawaná íchacuéwa. Càipínácué pímaníca càide iyúwaté Cristo ichùllaná wía, wía yeebáidéeyéica itàcái.

³ Picácué cachàini waicáca wíawawa áibanái ícha, wíacáiná èeri mìnánái, càmita báisi cachàinica wía. Cáimacáicaalí waicáca wíawawa áibanái ícha, yásí wachíwáidacáita wíawawa meedá. ⁴ Macáitacué iwàwacutá píináidacawa píwàwalícuésewa íwali yái pímanírícuéca asáisi cayábacaalíni. Néese cayábacaalíni, yásí yáalimácué casímáica pía píwàwalícuésewa íwali yái pímaníríca. Iwàwacutácué càmita cáimacái píicáca píawawa áibanái ícha. ⁵ Macáicáiná wía èeri mìnánáica áibaalí wawàwaca wamànica wabáyawanáwa, canáciná mabáyawanéeri cháì èeri írìcu.

⁶ Cawínácaalícué yéewáida pía iyú yái Dios itàcái íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, píacué yàasupiná macái plasu yéenáwa cayábéeri íiwítáaná imanúbaca píacáténácué iwèni.

⁷ Abénaméeyéi cachíwéeyéi náimaca càmitasa yéewa Dios íicáca yái pímanírícuéca, càmitasa nacái yúuwichàidapínácué píawa píbáyawaná íwaliwa. Quéwa nachíwa meedá. Picácué peebá nalí. Càmitacué yéewa píchíwáidaca Dios, píicácanaténáca itáquiná meedá. Péemiácué comparación: Aiba íbànacaalí bànacalé ími, yásí yeedáca yái bànacalé íiwítáaná iyacanáca yàasu èeri írìcu. Càita nacái, càinácaalícué pímaníca, yásí Dios yàapínácué píwèni. ⁸ Cawínácaalí imàníríca íbáyawanáwa càide iyúwa íwítáise cabáyawanéeri iwàwáaná, yéetápinácawa yúuwichàacaténáwa càiripináta. Quéwa cawínácaalí imàníríca càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yeedápináca íríwa ícáucawa càimírí imàalàawa Espíritu Santo yèeripináca írì. ⁹ Iná iwàwacutá càmita waméyáawa wamànica cayábéeri, yáciná càimícaalí waméyáawa wamànica cayábéeri, yásí Dios yàapíná walí wàasu cawèníriwa áibaalípiná yéenáwaná yàanàacatalépináca. ¹⁰ Iná chátatáinápinácaalí wáalimáca wamànica cayábéeri, iwàwacutá wamànica cayábéeri macái íríta, cachàiníwanái nacái nalí waiquéeyéica iyúwa wéenanáisiwawa neebáidacáiná Jesucristo itàcái.

Advertencias y saludos finales

¹¹ ¡Píicácué yái manuírí letra nutànèericuéca pírí siucade nutànàacaténácué pírí yái achúméerína tàacáisica nucáapi iyúwa! ¹² Níara ichùllíeyéica pímanínápinácué píriwa circuncisión nacáidaca càiri cachíwéeri tàacáisi cayábacaténácaita áibanái judónái íicáca nía meedá.

Càmita nawàwa judíonái yùuwichàidaca nía ìwalíse yái nacàlidáanáca tàacáisi ímérica Jesucristo yéetáanátéwa cruz ìwali wáichawalíná iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹³ Níara judíoca càmita namàni macáita càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ichùullaná judíonái imànica. Canácata yáalimérica imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Nawàwacáita nacàlidaca naináwanáwa pìwalicué canùmaséeri iyú meedá; nawàwa nacàlidaca nachùuliacuécasa pía pimànicaténácué circuncisión áibanáicaténá yáaliacawa néewáidacalécuéca pía, níái cachìwéeyéica. ¹⁴ Quéwa càmita nuwàwa nucàlidaca nuináwanáwa canùmaséeri iyú. Néese nuwàwa nucàlidaca abéerita Wáiwacali Jesucristo iináwaná ìwali, yéetácatéwa cruz ìwali iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Cristo yéetácatéwa cruz ìwali nuíchawalíná, íná nuicáca núawawa nacái càide iyúwa wenàiwica yéetéericatéwa ícha macái wawàsi báawéerica èeri mìnánái iwàwéerica numànica. Canéeri nulí iwèni macáita yái báawéerica, càmita quirínama nuwàwa numàni cà. ¹⁵ Néese, wàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá canéeri walí iwèni wasèenái imànicaalí walí circuncisión, càita nacái càmicaalí namànité walí circuncisión. Abéerita cawènírica walí yái Dios iwàlisàidáanáca wáiwitáise, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁶ Nusutácué Dios ícha píripínácué imàacáanápíná piyaca matuíbanáiri iyú, iicáanápínácué pipualé nacái, macáitacué pía yeebáidéeyéica càide iyúwa nucàlidáanácué píripíni, macáitacué pía nacái Dios yàasu wenàiwicaca báisíiri iyú.

¹⁷ Siúcáise de càmita nuwàwa áibanái ímaca càmitsa Jesús ibànù núa, nasàiwicacaténá nulí wawàsi. Yái cabèesi yáaminá nùwalíiséerica yásáidaca amaléeri iyú nudéca nùuwichàacawa Jesús irípiná yàasu wenàiwicacáiná núa.

¹⁸ Píacué nuénánáica, nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha píripínácué imàínápiná píri cayábéeri mawèníiri iyú, macáitacué pía. Báisíta, amén.

EFESIOS

Saludo

¹ Núa Pablo, nubànüacué piri cuyàluta, núa abéeri Jesucristo yàasu apóstol. Jesucristo ibànüaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái irí tàacáisi càide iyúwa Dios iwàwáaná, Dios imáidacáiná núa. Nubànüacué piri cuyàluta, piacué Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Cristo Jesús itaacái iyéeyéica Efeso iyacàlená iricu. ² Nusutácué Wáaniri Dios ícha piripínácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàninápinácué piri cayábéeri mawèníri iyú, namàcáanápinácué nacái piyaca matuñbanáita.

Bendiciones espirituales en Cristo

³ Wàacué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, Dioscáiná idéca imànica walí cayábéeri Cristo iwalíse, yái wáyéerica abédanamata yáapicha, wía yeebáidéeyéica Cristo itaacái. Dios idéca imànica walí macái cayábéeri íwiitáaná chènuniiséeri iyúudéeripiná wáiwitáise, wáyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. ⁴ Dios yeedácaté wía yàasu wenàiwicacaténá wía, ipíchawáiseté idàbaca èeri yáallacáinatéwa Cristo yéetáanápinátéwa wáichawalíná. Dios yeedácaté wía imàacacaténá wáyaca yáapicha chènuniré, wáibaidacaténá nacái abéerita Dios iripíná mabáyawanéeri iyú Dios iicápiná. ⁵ Cáininacáinaté Dios iicáca wía èeri ipíchawáiseté, ináté ináidawa yeedáanápináté wía iicacaténá wía iyúwa yéenibewa. Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná càide iyúwaté Dios ináidáanátéwa. Iná Dios iicáca wía iyúwa yéenibewa. ⁶ Iná wàaca Dios irí cayábéeri mamáalàacata imànicáiná walí cayábéeri manuísíwata mawèníri iyú. Càité Dios imànica walí cayábéeri, imàacacaté Iiri yéetáca wáichawalíná, yái Iirica cáininéerica Dios iicáca. ⁷ Cáininacáiná Dios iicáca wía, iná ibànüacaté Iiriwa yéetácaténátéwa wáichawalíná. Dios Iiri íraná imusúacatéwa ícha cruz iwali yéetácaalítéwa wáichawalíná, iná Dios idéca iwasàaca wía yàasu yúuwichàacáisi íchawa, imàaca nacái iwàwawa wabáyawaná ícha, bàaluitécáiná Dios iwàwacaté imànica walí cayábéeri mawèníri iyú. Dios imànicáiná wenàiwicanái irí cayábéeri manuísíwata càmíri imáalàawa. ⁸ Dios idéca yásáidaca walí cáinináca iicáca wía. Wáallacawa cáinináca iicáca wía imàacacáiná cáaliacáica wía wáallacaténáwa macái wawási iwali, yái iwàwacutéerica wáallacawa iwali wáyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁹ Dios imàaca nacái wáallacawa yàasu cayábéeri iwali, yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica walí, càmíirité wenàiwicanái yáalláwa iwali quéechatécáwa. Dios ináidacáinaté ibànünápináté Cristo aléi èeri iriculé imànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹⁰ Aibaalipíná Dios imànipíná càide iyúwaté ináidáanawa imàninápiná alétade yéeniwaná yàanàcatalépináta. Càipíná Dios imànica: Imàacapíná Cristo icuaca macáita iyéerica chènuniré, chá nacái èeri iricu.

¹¹ Dios yeedácaté wía èeri ipíchawáiseté imàacacaténá wáyaca abédanamata Cristo yáapicha, wía yeebáidéeyéica itaacái, yéewanápiná weedáca waliwa yái cawènírica càide iyúwaté Dios ináidáanawa imàcáanápináté walíni, yái Dios imànirica macái wawási machacàníri iyú, cayábéeri iyú nacái càide iyúwa iwàwáaná imànicani. ¹² Dios idéca càimàica walí, wía judíoca, níái idábáanéeyéicáwaca yeebáidaca Cristo iwali yéewanápiná wáyaca machacàníri iyú cháí èeri iricu, yéewacaténá áibanái canánama yàaca Dios irí cayábéeri iwali yái manuiri cayábéerica Dios imànirica mawèníri iyú wenàiwicanái irí. ¹³ Píacué nacái càmíiyéica judío, bàaluité péemiacuéca yái báisiliri tàacáisi icàlidéerica Cristo iwàwaca iwasàaca píá Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, yá peebáidacatécué Cristo itaacái. Ináté Dios imàacacué piyaca abédanamata Cristo yáapicha, Dios imàacacué nacái Espiritu Santo iwàllacawa piwàwaliculé càide iyúwaté Dios ímáaná, píaliacaténácuéwa Dios yàasunáica píá. ¹⁴ Espiritu Santo iyacáiná wawàwalicu iná yéewa wáallacawa báisiliri iyú Dios imàcáanápiná walí macáita yái cawènírica càide iyúwa icàlidáaná walíni, áiba èeriwa idécánámi imáalàidaca iwasàaca wía, wía yàasunáica, yéewacaténá áibanái canánama yàapínaca Dios irí cayábéeri iwali yái cayábéeri manuírca Dios imànirica mawèníri iyú wenàiwicanái irí.

Pablo pide a Dios que dé sabiduría a los creyentes

¹⁵ Nudéca nuémiacuéca piináwaná iwali iná yéewa núaliacawa peebáidacuéca Wáiwacali Jesús itaacái. Nudéca nuémiaca nacái cáininácuéca piicáca macái Dios yàasu wenàiwicanái. ¹⁶ Iná núaca Dios irí cayábéeri mamáalàacata piwalicué. Yá nusutácué Dios ícha piripínácué. ¹⁷ Nusutácué Dios ícha piripínácué, yái Wáiwacali Jesucristo Icuèrináca, yái Wáaniri Dios cachàinírca íwiitáise, icànéerica mèlumèluíri iyú. Nusutácué Dios ícha piripínácué imàcáanápiná cáaliacáica píá Espiritu Santo yáallacái iyú, píaliacaténácué péemiaca cayába cáinacaalí ímáaná yái tàacásica, píaliacaténácué nacái Dios iwali cayábéeri iyú cachàiníwanái mamáalàacata. ¹⁸ Nusutácué Dios ícha piripínácué amalácaténá imànica píiwitáise píaliacaténácuéwa iwali yái cawènírica Dios imàaquéeripínácuéca piri. Dios idéca imáidacuéca

pía picùanápínacué imàacaca piríni, cawèñiricáináni yái cayábéerica, manuísiwata nacái, áibaalícáiná Dios imàacapínacué piyaca yáapicha chènuniré cámiétacanéeri iyú manuísiwata, máini mèlumèluíri iyú nacái, piacué Dios yáasu wenàiwicaca. ¹⁹ Nusutacué nacái Dios ícha pirípínacué piálíacaténacuéwa Dios íchàini íwali máini manuírí càmíri imáaláawa nacái, càmíri nacái yéwa wáalimáidacani, cáinaaalí imanúica, yái íchàini manuíríca iyéerica wawàwalicu, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itaacái. Yái íchàinica iyéerica wawàwalicu, yácata Dios íchàini manuíríca Dios yáasáidéericaté cachàiníri iyú, manuísiwata nacái imichàidacaalíté Cristo yéetácáisi ícha. ²⁰ Dios imichàidacaté Cristo yéetácáisi ícha cachàiníri íwiitáise iyúwa, néeseté Dios imàacaca íchàini iyúwa Cristo yáawinacaténátéwa Dios yéewápuwáise chènuniré icùacaténá macáita Dios yáapicha. Yácata Dios íchàini manuíríca iyéerica wawàwalicu. ²¹ Dios imichàidacaté Cristo chènuniré, yá imàacacaté Cristo icùaca macái chàinisi íwiitáaná, macái íwiitáisesi íwiitáaná nacái, macái nacuèrinánái íwiitáaná nacái, macái náiwacanánái íwiitáaná nacái, macái wawási iyéerica nacái. Siúcáise de Cristo icùaca macáita, icùapíná macáita nacái áibaalí iwálisáidacaalípiná macáita. ²² Dios idéca imàacaca Cristo írí macái íwiitáisewa, Cristo icùacaténá macáita. Dios idéca nacái íbálüadaca Cristo wáiwítápupíná icùacaténá wía macáita, wía yeebáidéeyéica itaacái. ²³ Wíacáiná yeebáidéeyéica Cristo itaacái, cáica wíade iyúwa Cristo iiná cháí èeri írícu, wáiwítápucáináni yái Cristoca, yái icuèrica macáita, iyaca macáita nacái, yáaliméeri nacái imànica macáita cáide iyúwa iwàwáaná.

2

Salvos por el amor de Dios

¹ Bàaluté piyacatécué iyúwa yéetéeyéimiwa pibáyawaná iwálisewa piúcacáinácuéwa Dios ícha. ² Pèepunicatécuéwa pibáyawaná yáapichawa, pimànicáinatécué cáide iyúwa èeri mñaná imániná, iyúwa nacái Satanás iwàwáaná, yái ichùulíerica demonionái iyéeyéica cáuli írícu, ichùulíerica nacái èeri mñaná íwiitáise càmíyéica yeebáida Dios itaacái. ³ Cáité wáyaca nacái macáita bàaluté, wía judíoca. Yá wamànicaté macáita cáide iyúwaté wawáwáaná wamànica meedá macáita wawási Dios imáisaníerica wamànica. Wamànicaté wabáyawanáwa cáide iyúwaté wáiwítáise cabáyawanéeri iwàwáaná, iyúwaté nacái wáináidáaná wamànínápiná. Báawacáinaté wáiwítáise, ínáté iwàwacutáca Dios yúuwichàidaca wía manuísiwata, iyúwa áibanái èeri mñaná canánama càmíyéica judío. ⁴ Quéwa Dios iicacaté wapuálé manuísiwata, yáté máini cáinináca iicáca wía. ⁵ Ewítaté wáyacáaníta cáide iyúwa yéetéeyéimiwa, wáucacáinácuéwa Dios ícha wabáyawaná iwálisewa, cáicáaníta cáininacaté Dios iicáca wía. Ináté imàacacué wáyaca abédanamata Cristo yáapicha. Cáité Dios yáaca wacáuca càmíri imáaláawa. Pidécúca pimúsúacawa Dios yáasu yúuwichàicáisi ícha Dioscáiná imànicatécué pirí yái cayábéerica mawèníri iyú. ⁶ Wáyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yái imichèericatéwa yéetácáisi ícha, iná Dios iicáca wía cáide iyúwa idéca nacáicaalí Dios imichàidaca wía yéetácáisi ícha, Dioscáiná idéca yáaca wacáuca wálisái wáyacaténá machacáiníri iyú cáide iyúwa Dios iwàwáaná. Dios iicáca wía nacái cáide iyúwa wadéca nacáicaalí wáawinacawa Cristo Jesús yáapicha chènuniré wacüacaténá macáita Cristo yáapicha, yái yáawinéericatéwa néré icùacaténá macáita. ⁷ Cáita Dios idéca imànica walí yéewacaténá yáasáidaca càiripínáta cáinináca iicáca wía manuísiwata èeri càmíri imáaláawa, yáasáidacaténá nacái imánínáca walí cayábéeri mawèníri iyú Cristo Jesús yéetácáinatéwa wáichawalíná, yái wáyéerica abédanamata yáapicha. ⁸ Dios idéca iwasáacuéca pía yáasu yúuwichàicáisi ícha, Dioscáiná imànicatécué pirí yái cayábéerica mawèníri iyú peebáidacáinatécué Cristo Jesús. Càmitacué piálimá píibaidaca iwálinápiná peedácaténacué piríwani yái iwasáanacuéca pía. Néese Dioscáta yái yèericuéca piríni mawèníri iyú. ⁹ Canáca wáaliméeri wamànica Dios iwasáacaténá wía yáasu yúuwichàicáisi íchawa, iná càmíta yéewa canúmaséeca wía íwali, cachànicaténá waicáca wíawawa áibanái ícha. ¹⁰ Yáicáiná Dioscáta yái idábéerica wía wálisái iyú wáyacaténá abédanamata Cristo Jesús yáapicha yéewanápiná wamànica cayábéeri cáide iyúwaté Dios íináidáanáwa bàaluté wáwali wamànínápináté cayábéeri.

La paz que tenemos por medio de Cristo

¹¹ Iná piwàwalicué cáinacaalíté piyáaná bàaluté. Càmitacué judío pía iná judionái náimacuéca piwali “càmíyéi imàni circuncisión”, níacáiná judionái namànica circuncisión asianái ímami íwali. Yá náimaca nalíwáca “wía imàniyéica circuncisión”, náimaca. Iná báawaca judionái iicáca càmíyéi judío iyúwa casaquéeyéi Dios ícha. ¹² Piwàwalicué cáinacaalíté piyáaná: Bàaluté càmitacué piálíawa Cristo íwali. Càmitacué Israel itaquénánámi yéená pía. Càmitacué Dios imànité piápicha wawási imànicaténáté pirí cayábéeri cáide iyúwaté imáníná wawási israelitanái yáapicha. Piyacatécué cháí èeri írícu canéeyéitaté icuèriná Dios, càmitaté nacái piálíawa Dios íwali. Canátatécué pirí abéeri iyúudèripínacué pía. ¹³ Quéwa Cristo Jesús íraná imusúacatéwa ícha cruz íwali, yáté yéetácawa wáichawalíná. Inacué siúcáise de piyaca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Piacué càmíyéica judío, iyéeyéicaté iyúwa yúuquéeyéiwa

Dios ñicha, Dios idéca imawiénidacuéca iríwa pía, Cristo Jesús yéetácáinátéwa píichawalínacué. ¹⁴ Cristo imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, wía yeebáidéeyéica itàacái. Abéerita wenàiwica íiwitáaná imànica wía, wía judíoca, píacué nacái càmíyéica judío. Cristo imàaláidacaté wáicha nacái canánamani yái wàuwidéyacáanácawa càide iyúwa idéca nacáicaalí imàaláidaca manuñri iwáiná iyéericaté bamuchúamibàa wáicha. ¹⁵ Cristo imàaláidacaté iná iyúwani, yái wàuwidéyacáanácawa yéetácáinátéwa cruz ìwali. Bàaluitécáiná Dios ichùullaca is-raèlitanái imànínápiná madécáná càulenéeri wawàsi masacàcaténáté Dios ñicáca náiwitáise. Quéwa Cristo yéetácátéwa imàaláidacaténá ichàini, yái tàacáisi bàaluisàimica, iná Cristo idéca iwasàaca macái wenàiwicanái. Yá imàacaca wàyaca càide iyúwa abéerita wenàiwica íiwitáaná wálisàna, wía judíoca, píacué nacái càmíyéica judío, wàyacaténá abédanamata Cristo yáapicha. Càité imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca. ¹⁶ Cristo yéetácáinátéwa cruz ìwali, yá imàaláidacaté wàuwidéyacáanácawa, wía pucháiba íiwitáaná wenàiwicaca. Yá Cristo imàacaca cayábaca wáapicha Dios, yá idéca imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenàiwica.

¹⁷ Cristo yàanàacaté chènuníse icàlidacaténá walí macáita yái cayábéeri tàacáisica wáalíacaténáwa càinácaalí yéewa cayábaca wáapicha Dios, píacué càmíyéica judío iyéeyéicaté iyúwa yúuquéeyéiwa Dios ñicha, wía nacái judíoca, yáaliyéeyéicatéwa Dios ñináwaná ìwali. ¹⁸ Cristo yéetácátéwa wáichawalíná, iná cayábaca wáapicha Wániri Dios, macáita wía, píacué nacái, Espíritu Santo iyúudacáiná wía macáita. ¹⁹ Iná càmítacué píya iyúwa canéeyéi yáasu cáli, iyúwa nacái càmíyéi wéenanái, píacué càmíyéica judío, néesé piyacuéca wáapicha iyúwa wáasu cáli néeséeyéi, wía Dios yáasu wenàiwicaca, yá Dios yéenibecuéca pía wáapicha. ²⁰ Càicué pía wáapicha iyúwa capli ibàluèricawa cachàiníri ìba ñinata. Niara apóstolca, profetanái nacái, càica níade iyúwa cachàiníri ìba capli ibàluèricawa ñinata, nacàlidacáináté tàacáisi Dios inùmallicúise quéechatécáwa, yéewacaténá wenàiwicanái yeebáidaca Jesucristo itàacái. Yái Jesucristoca, càicanide iyúwa capli yáasu ìba cachàiníri náicha canánama, máiníri iwàwacutácawa capli irípiná, Wáiwacalícáináni, yái Jesucristo wáyéerica abédanamata yáapicha. ²¹ Càide iyúwa wenàiwicanái ibàlùadacaalí ìba icapèená, càita nacái macáita wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái iwàwacutá abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca macáita càide iyúwa wamànica nacáicaalí templo abéta Wáiwacali irípináwa, wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. ²² Iná píacué iyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha, abédanamacué píiwitáise píapichawáaca yéewanápinácué píyaca càide iyúwa templo Dios iyéerica irícu, Espíritu Santo iyacáinácué píwáwalícu.

3

Pablo encargado de llevar el evangelio a los no judíos

¹ Dios idéca imànícucá pírí cayábéeri mawèñiri iyú, píacué càmíyéica judío, iná yéewa presoca núa, núa Pablo, núcàlidacáiná Cristo Jesús itàacái càmíyéi judío irí. ² Nùaliacawa pídcuéca péemica nuináwaná ìwali Dios imànínáté nuli cayábéeri mawèñiri iyú ichùullanáté núcàlidacáinápinácué pírí itàacái, píacué càmíyéica judío. ³ Dios idéca imàacaca nùaliacawa càinàcaalíté ñinádacawa imànínápiná, càmírité imàaca áibanái yáalla ìwali. Dios idéca imàacaca nùaliacawa, yá nudéca núcàlidacuéca píriní maléenéeri cuyàluta irícu. ⁴ Píléecaalícúeni, yási píaliacúewa nùaliacawa ìwali yái tàacáisi Dios íbèericaté áibanái ñicha, Cristo yáasáidéerica nuli. ⁵ Bàaluité Dios càmíta imàaca wenàiwicanái yáaliacawa yái tàacáisi ìwali, quéwa Dios idéca imàacaca Espíritu Santo yáasáidaca nalíni, níái Dios yáasu apóstolca, profetanái nacái, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmallicúise siúcade. ⁶ Yácata tàacáisi íbàacanéeri: Níái càmíyéica judío, neebáidacaalí yái tàacáisi cayábéeri íiméerica Cristo Jesús iwasàaca wenàiwicanái Dios yáasu yúuwichàacáisi ñicha, yá Dios imànínáca nalíwa cayábéeri manuñiwata abédanamata càide iyúwa imàníná cayábéeri judíonái irí, cawínácaalí yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, nàyacáiná iyúwa abéeri wenàiwica iná, yái Cristo ináca, judíonái yáapicha, Dioscáiná idéca imànica wawàsi nacái càmíyéi judío yáapicha imànínápiná nalí cayábéeri nàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, càide iyúwa Dios imàníná cayábéeri judíonái irí.

⁷ Dios idéca imànica nuli càiri cayábéeri mawèñiri iyú: Imàacaca nuibaidaca irípiná núcàlidacaténá yái tàacáisica. Càité Dios imànica nuli cayábéeri mawèñiri iyú, ichàniadaca nacái núa íiwitáise cachàiníri iyúwa. ⁸ Núcata yái càmíríca cachàini náicha canánama Dios yáasu wenàiwicaca, quéwa Dios idéca imànica nuli càiri cayábéeri mawèñiri iyú: Imàacaca núcàlidaca cayábéeri tàacáisi càmíyéi judío irí, yái tàacáisi icàlidéerica walí máini cayábéerica Cristo íiwitáise, imàni nacái wenàiwica irí cayábéeri manuñiwata. Canácata wenàiwica yáaliméeri iputáaca yái cawèñíríca Cristo idèniéerica, yá nacái cayábéeri manuñíríca Cristo imàníríca wenàiwicanái irí. ⁹ Yácata Dios, yái idábèericaté macáita, idéca ichùullaca núcàlidacáinápiná macái wenàiwica irí càinàcaalíté Dios ñinádacawa íbàacanéeri iyú bàaluitésíwa, yái tàacáisi Dios íbèericaté bàaluitésíwa. ¹⁰ Càité Dios imànica yéewanápiná

macáí ángel íwacanáiná iyéeyéica chènuniré, demonio íwacanáiná nacáí icuýéica yàasu cáliwa cáuli írìcu, náalácawa átata cayábéeri iyú máiní cáaliácáica Dios áibanáí fícha canánama imànicaténá macáí íwítáanáta càulenéeri wawàsi. Càì nadéca náaliácawa naicácáiná Dios imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, macáita wía yeebáidéeyéica Jesu-cristo itàacáí iwàsàcaténá wía Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha. ¹¹ Dios idéca imànica càide iyúwaté ínáidáanáwa bàalutésíwa èeri ipíchawáiseté. Yá Wáiwacali Jesucristo idéca imànica macáita cayábéeri iyú càide iyúwaté Dios iwàwáaná Wáiwacali imànica. ¹² Néese wáyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, yá macàaluínináta wasutáca wíawawa Dios fícha wamawiénidacaténáni. Yá manuía wáináidaca wawàwawa Dios íwali wasutácaténá fícha weebáidacáiná Cristo itàacáí. ¹³ Iná nusutácué pícha wawàsi manuísíwata càmínápinácué píináidáaníwa íwalíse yáí nùuwichàanácucéwawa píwalíse nucàlidacáináaté píricué Dios itàacáí. Néese píchàiniadacué píwàwawa, yácáiná yáí nùuwichàanácawa imàacaca áibanáí íicácuéca pía càmíétaquéeri iyú.

El amor de Cristo

¹⁴ Iná nubàlùacawa nùulul ipùata iyúwa Wáaniri Dios írì nùacaténá icàaluíniná. ¹⁵ Macáita Dios yàasunáí iyéeyéica cháí èeri írìcu, nía nacáí iyéeyéica chènuniré, Dios idéca idàbaca nía. ¹⁶ Yáí Wáaniri Dios, máiní cachànica íwítáise náicha canánama, icànèeri nacáí mèlumèlúiri iyú mamàalàacata, imàníri nacáí walí cayábéeri mawèníri iyú càiripináta càmíri imàalàawa. Nusutácué Wáaniri Dios fícha píripínácué ichàiniadàanápíná píwítáise manuísíwata Espíritu Santo ichàini manuírì iyú. ¹⁷ Nusutácué Dios fícha píripínácué imàacàanápíná peebáidaca Cristo itàacáí yéewanápínácué Cristo iyaca píwàwalícu. Càipínácué cachànica píwítáise Cristo íwali càide iyúwa manuírì àicu idèniacaalí ipíchuwa depuúwalé cáli írìculé, cáininácaténácué píicáca Dios, áibanáí nacáí. ¹⁸ Yásí píalímácué píaliácawa náapícha macáita wenáiwica yeebáidéeyéica Cristo itàacáí cáinináca Cristo íicáca wía manuísíwata, bàalutésíwa èeri ipíchawáiseté, àta siuca nacáide, càiripínátawa, càmíri imàalàawa, yácáiná àta alenácaalí wàacawa, néréta nacáí cáinináca Cristo íicáca wía. ¹⁹ Iná nusutácué Dios fícha píripíná píaliácáténáwa cáinináca Cristo íicáca wía manuísíwata, máiní manuírì fícha yáí wàaliméerica wàaliácawa cànicaalí manuía. Càicué nusutáca píri Dios íyanápínácué píwàwalícu manuísíwata icùacaténácué píwítáise macáita, yáí Dios máinírìca cayábaca náicha canánama.

²⁰ Siúcade, wàacué Dios írì cayábéeri, yáí cachàinírìca íwítáise náicha canánama, yáaliméerica imànica walí cayábéeri máiníwata manuírì cachàiníwanáí fícha yáí wasutéerica, manuísíwata fícha nacáí yáí wáináidéericawa, yáí Dios ichàinidéerica wía ichàini iyúwa iyéerica wawàwalícu. ²¹ ¡Wàacué Dios írì cayábéeri wía yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacáí, iyéeyéica abédanamata yáapícha! ¡Wàacué írì cayábéeri càiripináta èeri càmíri imàalàawa! Báisita, amén.

4

Unidos por el Espíritu

¹ Iná nùaquéí presoiri nucàlidacáiná Wáiwacali itàacáí, nusutácué pícha wawàsi manuísíwata píyanápínácué machacàníri iyú càide iyúwa iwàwacutáaná nàyaca cawinácaalí Dios imáidéeyéica yàasunápináwa, Dioscáiná idéca imáidacuéca pía. ² Píicácué cáimacáí píicáca píawawa áibanáí fícha. Píicácué calúa píwítáise, néese iwàwacutácué casímáica píwítáise áibanáí yáapícha. Cáininácué píicáyacacawa pídeníacaténácué píuwichàanáwa matuìbanáiri iyú áibanáí imànicaalícué píri báawéeri. ³ Píalímáidacué macáí píchàini iyúwa yéewanápínácué abédanamata píwítáise píapichawáaca, càide iyúwacué Espíritu Santo iyúudáaná pía, yéewanápínácué píyaca matuìbanáiri iyú píapichawáaca iyúwa abéeri wenáiwica. ⁴ Weebáidacáiná Cristo Jesús itàacáí, iná càica wáide iyúwa Cristo íiná, yáí abéerita íináca iyéerica cháí èeri írìcu. Abéericata nacáí yáí Espíritu Santoca. Càita nacáí Dios idéca imáidaca wía abédanamacaténá wáiwítáise wacuanápiná abéerita yáí iwàsàanápínáca wíawa yàasu yúuwichàacáisi fíchawa. ⁵ Iyaca walí abéerita Wáiwacali. Weebáidaca abéerita tàacáisi. Iyaca abéerita wabautizáanáwa. ⁶ Iyaca abéerita Dios, yáí Wáanirica macáita, yáí abéerita wía macáita, iyúudéerica nacáí wía macáita, iyéerica nacáí wawàwalícu macáita. ⁷ Quéwa Cristo idéca imàacaca walí wàalimáwanama cayábéeri chàinisi wamanùbaca nacáitawa, càide iyúwa iwàwáaná imàacaca walíni, wáibaidacaténá írìpiná, wamànicaténá írì wáibaidacaléwa wàalimáwanama. ⁸ Iná càì íimaca yáí Dios itàacáica áiba profeta itànèericaté Cristo íwali:

“Ímichàacatéwa chènuniré, itéeri

yáamiwáisewa yúuwidenáíwa,

manùbéeyéí presoiyéica idacuèyéicawa.

Idéca yàaca cayábéeri chàinisi wenáiwicanáí írì náibaidacaténá írìpiná”,

íimaca yáí tàacáisica.

⁹ Néeni, çpialíasicué càinacaalí íimáanáquéi tàacáisi íiméerica “Cristo imichàacatéwa”? Yá íimáanáca Cristo iwàlùacatéwa quéchatécáwa càliculli iriculé, infierno iriculé nacái. ¹⁰ Yáí Cristo iricuèricatéwa, yácata imichèericaté nacáíwa chènuniré Dios yàatalé, yáí cáli chènuniféerica náicha canánama, icuacatená macáita Dios yáapicha, cámiétacanéeri iyú, mèlumèlúri iyú nacái. Càité Cristo imànica ipuniadacatenáté macáita íiwitáise iyúwa. Iná yéewa iyaca macáita, icùaca nacái macáita depuwalé náicha canánama àta chènunise náicha canánama nacái, yácáiná Dioscani yáí Cristoca. ¹¹ Cristo imàacacaté walí cayábéeri chàinisi wáalimáwanama wáibaidacatená iripiná. Idéca imàacaca abénaméeyéi wéená apóstolnáipiná nía, ibànùacatená nía madécaná yàcalé néré nacàlidacatená iináwaná iwali. Idéca imàacaca abénaméeyéi wéená profetanáipiná nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inòmalicúise; Cristo imàacaca abénaméeyéi wéená icàlidaca yáí cayábéeri tàacásica íiméerica Cristo iwasaaca wenàiwicanái Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha; Cristo idéca imàacaca abénaméeyéi wéená pastornáipiná nía nacùacatená wenàiwica yeebáidéeyéica Cristo itàacái abéeri yàcalé mínaná. Imàaca abénaméeyéi yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. ¹² Càita Cristo idéca ichàiniadaca wía, wía yàasu wenàiwicaca wáibaidacatená iripiná, wayúudacatená áibanái, wamichàidacatená nacái náiwitáise níai yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càiyéide iyúwa Cristo iiná cháí èeri iricu. ¹³ Iwàwacutácué càí wamichàidaca wáiwitáisewáaca àta yeebáidacataléta abédanama Dios Iiri itàacái táí íiméeri iyú, àta nacái wáalacataléta Dios Iiri iwali báisíiri iyú càide iyúwa íiwitáise iyáaná. Càipiná cachàini yàacawa wáiwitáise Cristo íiwitáise iyú iyúwa béeyéi wenàiwica àta wáalimacataléta wáyaca machacàniri iyú, cáaliacáiri iyú nacái càide iyúwa Cristo iwàwáaná wáyaca. ¹⁴ Càicaalí wáyaca, néese càmita wèepunípináwa càide iyúwa sùmanái iwènúadéeyéica ráunamáita íiwitáisewa madécaná yàawiría, càiyéide iyúwa ída cachàiníri cáuli, màladaca nacái iwatèeyéica. Càmita wamàacapiná macái wàlisàì tàacáisi iméeráidaca wía Dios fícha càide iyúwa cáuli itécaalí cáli ichùmalé déeculé. Càmita wabataápiná nachíwáidaca wía níara cachíwéeyéica imàníyéica càide iyúwa cachíwéeri tàacáisi íimáaná. ¹⁵ Néese iwàwacutá càinináca waicáca áibanái watànicatená náí èeréeri iyú wacàlidáanápiná nalí yáí báisíiri tàacásica yéewanápiná wadàwináidaca wáiwitáisewa Cristo íiwitáise iyú càide iyúwa béeyéi wamànicatená càide iyúwa Cristo iwàwáaná, wáiwitápuçáináni, wía yeebáidéeyéica itàacái, càiyéide iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri iricu. ¹⁶ Iná macáita wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái càiyéide iyúwa Cristo iiná, wáyaca abédanamata Cristo yáapicha, wáiwitápuçáináni. Abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná. Yá nacái cachàinicaalí macái wéená íiwitáise Cristo iwali, wáibaidacaalí cayába Cristo iripiná nacái, yásí cachàinica wáiwitáise yàacawa macáita, wamichàida nacái wáiwitáisewáaca càininácaténá waicáyacawaca.

La nueva vida en Cristo

¹⁷ Yácata tàacáisi nùuméericuéca píri, nuchùulèricuéca iyú pía nacái Wáiwacali ílipidená iwali Wáiwacali ichùullacáináté nuchàlidáanápinácué píriní: Picácué piya quírínama càide iyúwa áibanái iyáaná càimíyéica yeebáida Dios itàacái, imàníyeyéi nacái càide iyúwa íimáaná áiba íiwitáisesi canéerica iwèni. ¹⁸ Catáca meedá náiwitáise nabáyawaná iwálisewa. Canáca nacáuca wàlisàì càimíri imáaláwa Dios yéerica wenàiwica íri, càmicáiná náalía Dios iwali. Càmita náalía Dios iwali matuicáiná náiwitáise. ¹⁹ Dàalaca náiwitáise ichàbanamawa, càmita quírínama báica nía nabáyawaná iwálisewa, càmita nacái achúma nawàwa iwali. Càmita quírínama nàináidacawa napichaléwa nabáyawaná iwaliwa, nadéca namàacaca níawawa namànicatená nàapichawáaca máini báawéeri wawàsi nainá iyúwa áibanái yàacuésemi, yá namànica casaquèeri wawàsi macái íiwitáanáta máiwitáiséeri iyú nasíimáidáanápiná níawawa. ²⁰ Quéwa càmitatécué píalía Cristo iwali piyáanápinácué meedá iyúwa nàyáaná, níai càimíyéica yáalíawa. ²¹ Nùalíacawa pídecuéca péemiaca Cristo iináwaná iwali, idéca nacái Cristo yéewáidacuéca pía píalíacatenácuéca càirinácaalí yáí báisíiri tàacásica. ²² Piúacué píchawa píiwitáise bàaluisáimíwa yáí iyúwaté piyáaná bàaluité, yáí píiwitáise yáaséerimica. Bàaluité piwàwacatécué píimànica yáí càimíríca Dios íbatàa wenàiwica imànica, ínáté píiwitáise bàaluisáimi ichíwáidacatécué pía. ²³ Pimàacacué Dios iwàlisáidaca píiwitáise piwàwalicu. ²⁴ Piyacué píiwitáise wàlisàì yáapichawa, yáí píiwitáisecuéca Dios idàbèericaté, Dios íiwitáise inacáiripiná piyacatenácué machacàniri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná.

²⁵ Iná picácué pitàani píchíwawa áibanái íri. Néese pitàanicué báisíiri iyúta píriwáaca iwàwacutáciná abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca wíacáiná canánama wáalimáwanama, abéeri Cristo iiná iwáliséerica wía, yáí Cristo iiná iyéerica cháí èeri iricu.

²⁶ Calúacaalícué pía, picácué píimàni píbáyawanáwa, néese piúacacué píchawa pílúawa ípíchawáise èeri iwàlúacawaca; píimàacacué caquialéta nacái piwàwawa fícha càirinácaalí báawéeri áibanái imàníri píri. ²⁷ Calúacaalícué pía déecuíri iyú, yásí màulenáca Satanás yáalimáidacuéca pía, píimánínápinácué píbáyawanáwa.

²⁸ Cawinácaalí péenácué cayéedéeri, iwàwacutá iyamáidaca iyéedüaca líbaidacaténá machacàníiri iyú icáapi iyúwa yéewanápiná idèniaca yàasuwa cayába iyúudacaténá catúulécanéeyéi wenáiwica.

²⁹ Picácué pitàani báawéeri wawási iwali, néese pitàanicué cayábéeri wawási iwali, càirínácaalí wawási iwàwacutéerica wenáiwicanái yéemiaca, abéerita yái wawási iyúudéeripináca wenáiwica yéemiéyécuéca picàlidáaná, pimichàidacaténácué náiwitáise, yéewanápiná Dios imànica nalí cayábéeri mawèníiri iyú iwálíise yái picàlidéericuéca nalí.

³⁰ Picácué pitàani báawéeri wawási iwali ipichanácué achúmaca pimànica Espíritu Santo iwáwa, yái Dios mabáyawanéerica. Yái Espíritu Santoca idéca iwàlùacuécawa piwàwaliculé yásáidacaténácué Dios yàasunáica pía. Càipiná Espíritu Santo imànica éeri imáaláacaalípináwa, Dios iwasàacaalípinácué píawa macái yùuwichàacáisi ícha.

³¹ Piúcacué píchawa yái báawáanáca piicáyacacuécawa. Piúcacué píchawa pilúawa. Picácué picuisáyacacawa, càita nacái picácué pitàani áibanái iwali báawéeri iyú; càita nacái piúcacué píchawa macáita píiwitáise báawéeriwa. ³² Néese cayábacué píiwitáise píapichawáca, càita nacái catúulécanácué piicáyacacawa, pimàaacacué piwàwawa ícha càirínácaalí báawéeri péenásáiri imàníirica píri, càide iyúwa Dios imàacáanáté iwàwawa wabáyawaná ícha Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná.

5

Como deben vivir los hijos de Dios

¹ Píacué Dios yéenibeca, cáininéeyéica Dios iicáca, piyacué càide iyúwa Dios iyáaná. ² Cáininácué piicáyacawa, càita nacái cáininácué piicáca Dios, áibanái nacái, càide iyúwaté cáinináaná Cristo iicáca wía, yá imàacacaté icáucawa yéetácáténátéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio. Yá casímáicaté Dios iicáca Cristo cáininácináté Cristo iicáca wía imàacáanápináté icáucawa wáichawalíná. Dios iicáca Cristo yéetáanáwa iyúwa cayábéeri ofrenda, sacrificio nacái neeméerica pumèníiri isàni yáapícha.

³ Píacué nuénánaíca, Dios yàasunáicáinácué pía, íná iwàwacutácué canácatáita piimá áiba wenáiwica yáapícha càimíirica pinírisíwa, càimíchúaca nacái píinusíwa. Càita nacái iwàwacutácué canácatáita pimàni casaquèeri wawási piimá iyúwa, càita nacái picácué piwàwa piásupináwa áibanái yàasu. ⁴ Picácué picàlida casaquèeri tàacáisi. Càita nacái picácué picàlida tàacáisi canéeri iwèni càide iyúwa máiwitáiseeyéi. Càita nacái picácué piicáani casaquèeri tàacáisi iwali. Macái tàacáisi casaquèeri, càmita iyúudàa wenáiwica. Néese, cayába cachàiniwanái piacaalícué Dios irí cayábéeri. ⁵ Dios imàacapiná walí cayábéeri cawèníirica, wía Dios yéenibeca áiba éeriwa wawàlùacaalípináwa chènuniré, yái yàcalé Cristo icuacataléca macáita Dios yáapícha. Quéwa piálíacuéwa canácata néená iwàlùeripináca néré, íbatàa abéeri néená piná, cawinácaalí càmiyéica yeebáida Cristo itàacái, nía nacái iiméeyéica áiba yáapícha càimíirica nanírisíwa, càimíchúaca nacái náninusíwa, nía nacái imàníiyéica casaquèeri wawási iiná iyúwa, nía nacái iwàwéeyéica yàasupináwa áibanái yàasu, Dios iicáciná nía iyúwa wenáiwica yéeyéica idolo cuwáiná yéenáiwáná icàaluíná cáinináciná naicáca cawèníiri wawási Dios ícha. ⁶ Picácué píbatàa áibanái ichiwáidaca pía cachíwéeri tàacáisi iyú pimànicáichacué càiri báawéeri máinicáiná báawaca Dios iicáca yái namàníirica, yásí yùuwichàida níawa manuúsiwata, cawinácaalí càmiyéica imàni càide iyúwa Dios ichùullaná. ⁷ Íná picácué piacawéerida wenáiwica imàníiyéica càiri báawéeri.

⁸ Bàaluité piyacatécué catéeri píiwitáise yáapíchawa, pimànicáinatécué píbáyawanáwa, quéwa siúcáside piyacúca amaléeri píiwitáise yáapíchawa, piyacúca nacái iyúwa camalási cháí éeri írícu, piyacáinácué abédanamata Wáiwacalí yáapícha, piásáidacáinácué nacái áibanái irí cáinácaalí Dios íiwitáise iyaca. Iwàwacutácué piyaca càide iyúwa wenáiwica amaléeyéi íiwitáise, iyéeyéica mabáyawanéeri iyú càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná. ⁹ Wèepunícaalíwa amaléeri wáiwitáise yáapíchawa càide iyúwa Dios iwàwáaná wáyaca mabáyawanéeri iyú, yásí cayábéeri wáiwitáise, wáyaca nacái machacàníiri iyú, wèepuní nacáiwa càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná. ¹⁰ Píalimáidacué pimànica yái casímáirica Wáiwacalí iicáca. ¹¹ Picácué pimàni píbáyawanáwa canéerica iwèni náapícha níara áibanái yèepuníyécawa catéeri íiwitáise yáapíchawa, càmiyéica yáaliíwa Dios iwali, néese piáláacué nía náaliacaténáwa báawaca Dios iicáca yái namàníirica. ¹² Iwàwacutácué piáláaca nía namàacáanápiná náichawa yái báawéerica namàníirica, máinicáiná báawacani yái namàníirica nainá iyúwa lbàacanéeri iyú áibanái ícha, íná báica natàanica iwali. ¹³ Quéwa piáláacaalícué nía Dios itàacái iyú, yásí náalíacawa namànica náacawa nabáyawanáwa. ¹⁴ Íná càí íimaca áiba tàacáisi:

“Pía yèepuníricawa íiwitáise catéeri yáapíchawa, pimànicáiná píbáyawanáwa matuíbanáiri iyú Dios ícha, càica píade iyúwa wenáiwica íiméerica iyaca, iyúwa nacái yéetéerimiwa; íná iwàwacutá piwènúadaca píiwitáise wáyaca píbáyawaná íchawa càide iyúwa wenáiwica icawàacaalíwa idapùle íchawa, iyúwa nacái yéetéerimiwa imíchàacaalíwa yéetácáisi ícha,

yási amaláca Cristo imànica píiwitáise piyacaténá machacàniri iyú Cristo icamalaná irícu”,
íimaca yái tàacáisica.

¹⁵ Iná piicacúe píichawa cayába, picúacué píawawa piyacaténacúe machacàniri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Picacúe piya càide iyúwa máiwitáiseyéi wenàiwica, néese piyacúe cáaliacáiri iyú. ¹⁶ Picacúe piuca èeri máiwitáiseeri iyú, néese píalmáidacué pimànica cayábèeri èeri imanùbaca, idècunitáac wáyaca cháí èeri irícu ipichawáise èeri imáallàcawa, máinicáiná èeri mìnáná imànica ibáyawanáwa siùcade. ¹⁷ Picacúe máiwitáise pía, néese péewáidacuéwa píaliacaténacúewa càinácaali Dios iwàwáanácué pimànica. ¹⁸ Picacúe picàma ipíchanacúe pímaaláidaca píawawa máiwitáiseeri iyú, néese pímaacacúe Espíritu Santo icùaca píiwitáise manuisiwata pímanícaténacúe càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹⁹ Pitàanicúe piacawa píriwáaca Wáiwacali iináwaná lwali. Pimicháidacué píiwitáisewáaca salmos iyú, himnos iyú nacái, cantos iyú nacái ichàiniadéeyéica wáiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú. Picántàacué manuisiwata casíimáiri iyú Wáiwacali irí, piacúe nacái irí cayábèeri. ²⁰ Piacúe mamáalàacata Wáaniri Dios irí cayábèeri lwali yái macáita imàaquèricuèca píri. Piacúe Dios irí cayábèeri Wáiwacali Jesucristo lípidená lwali, piyacáinacúe abèdanamata Jesucristo yáapícha.

La vida familiar del cristiano

²¹ Cáimiétaquèeri iyúcué piicáyacawa, péemiacué píriwáaca nacái piacaténacúe Cristo icàaluíniná.

²² Piacúe inanái caníriyéica, pímanícué càide iyúwa piníri ichùllaná pía, pímanícaténacúe càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. ²³ Iwàwacutácué peebáidaca piníri itàacáíwa Dioscáiná idéca imàacaca píiwitápupináni, yái pinírica, càide iyúwa Dios imàacáaná wáiwitápupiná yái Cristoca, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Cristo idéca nacái iwásàaca wía Dios yáasu yúuwichàacáisi lícha, wía càiyéide iyúwa Cristo iiná cháí èeri irícu. Càica wíade iyúwa Cristo iiná wáyacáiná abèdanamata Cristo yáapícha. ²⁴ Néese càide iyúwa iwàwacutáaná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái wamànica càide iyúwa Cristo ichùllaná wía, càita nacái piacúe inanái caníriyéica iwàwacutácué pímaníca macáita càide iyúwa piníri ichùllaná pía.

²⁵ Piacúe aslanái cáinuíyéica, iwàwacutácué cáinináca píicáca pínuwa, càide iyúwaté cáinináaná Cristo iicáca wía, wía yeebáidéeyéica itàacái. Yá Cristo imàacacaté icáucawa yéetáanápinátéwa wáichawalíná. ²⁶ Cristo imànicaté càì yeedácaténá wía yáasunápináwa idècanáamité masacáca imànica wáiwitáise báawèeri lícha itàacái iyúwa wabautizácaalítéwa wáasáidacaténáté weebáidaca itàacái. ²⁷ Cristo imànicaté càì yéewanápiná imàacaca wabálùacawa lípunita chènuníeré icànèeyéipiná mèlumèlúiri iyú, cayábèeyéi iicácanáwa, canèeyéi ibáyawaná ibatàa achúmèeriina piná, néese mabayawanéeyéi Cristo irípiná, wía yeebáidéeyéica itàacái. ²⁸ Asialí idènlàcaalí ínuwa, yá iwàwacutá cáinináca iicáca úa càide iyúwa cáinináaná iicáca yáawawa. Cawínácaalí cáininéerica iicáca ínuwa, imànica iyaca iríwa cayábèeri, Dios iicácaná níái pucháibaca iyúwa abèeri wenàiwica. ²⁹ Canáca asialí báawèeri iicáca iináwa, néese icùaca iináwa yàacási iyú, bàlesi iyú nacái. Càita nacái iwàwacutá asialí iicáca ínuwa càide iyúwa iicácaná iináwa, icùacaténá úa cáininèeri iyú, càide iyúwa Cristo icùaná wía cáininèeri iyú, wía yeebáidéeyéica itàacái. ³⁰ Cristo icùaca wía wáyacáiná iyúwa iiná cháí èeri irícu. Wía nacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná iwálisèeyéi, wía yeebáidéeyéica itàacái wáyacáiná abèdanamata Cristo yáapícha càide iyúwa inanái úyáaná abèdanamata uníri yáapíchawa. ³¹ Dios itàacái icàlidacaté walíni, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalícuíse. Iimaca: “Iná asialí yàacawa yáaniri líchawa, yáatúa lícha nacáíwa, iyacaténá abèdanamata ínu yáapíchawa. Néese idècanáami asialí iimáca úapícha, yási Dios iicáca níái pucháibaca iyúwa abèeri wenàiwica”, càì íimaca. ³² Máini iwàwacutá wawáwálica yái cayábèeri tàacáisica Dios yáasáidèerica wálí asialí lwali ínu yáapíchawa, quéwa nuwàwa nuwáidacuèca pía comparación iyú, Cristo lwali, yáasu wenáiwicanái yáapíchawa nacái, wía yeebáidéeyéica itàacái. ³³ Iná nucàlidacuèca píri àniwani, iwàwacutácué macáita péená cáinináca iicáca ínuwa càide iyúwa cáinináaná iicáca yáawawa. Càita nacái piacúe caníriyéica, iwàwacutácué piicáca piníriwa cáimiétaquèeri iyú, pímanícué nacái càide iyúwa ichùllaná pía.

6

¹ Piacúe sùmanái, peebáidacué càide iyúwa píseená ichùllanácué pía píasáidacaténacúe cáinináca píicáca Wáiwacali, cayábacáiná pímanícaalícué càì. ²⁻³ Iyaca abèeri ichùllícanási máinírícué iwàwacutá píwáwálica, icàlidèerícuèca píri càinácaalí Dios ichùllaná pímaníca. Dios íimacaté cáimiétacanèeri iyú imànínápiná cayábèeri nalí cawínácaalí yeebáidéeyéica yái tàacáisica íimèerica: “Piacúe nacái pianíri ímíétacanáwa, píatúa ímíétacaná nacáíwa, casíimáicatanécué píwàwa, piyacaténacúe nacái madècaná èeri cháí èeri irícu”, càité íimaca yái Diosca.

⁴ Néenicué píá quéenibéeyéica, picácué pichùulla péenibewa lúasi iyú mamáalaacata ipíchanácué píalimáidaca píicáwa nía àta calúacataléta náiwitáise. Néese pidáwinà nía neebácaténá pitàacái. Péewáidacué nía nacái, píalàacué nía, pimichàidacué nacái náiwitáise neebáidacaténá Wáiwacali itàacái, cáininácaténá nacái naicáca Wáiwacali.

⁵ Píacué áibanái yáasu wenáiwacaca íbaidéeyéica mawèníri iyú, peebáidacué píiwacanánái itàacáira ichùuliéyécua píá cháí èri iricu. Píacué náimiétacaná, nacáaluíná nacái, báisíri iyú. Píibaidacué nalí cachàiníri iyú càide iyúwa píibaidaca nacácaalí Cristo irípiná. ⁶ Píibaidacué nalí cayábéeri iyú càiripináta, càmíríca abéta naicáidacaalícué píri cayábaténácaíta naicácué píá meedá, néese píibaidacué iyúwa Cristo yáasu wenáiwica íbaidéeyéica irípiná, pímanícaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná macái pichàini iyúwa báisíri iyú. ⁷ Pímanícué píibaidacaléwa casímáiri iyú càide iyúwa píibaidaca nacácaalí Wáiwacali irípiná, càmíríca èri mínaná irí meedá. ⁸ Càicué píibaida píalífacínácuéwa Wáiwacali yáanápiná walí cawèníyí wamanúbaca nacáitawa ìwalíise yái cayábéerica wamàníríca, áibanái yáasu wenáiwacacaalí wía íbaidéeyéica mawèníri iyú, càita nacái wèepunícaalíwa máiwacalináwaca.

⁹ Píacué wenáiwica íwacanánáica, pímanícué cayábéeri píasu wenáiwicanái íríwa càide iyúwa nuchùullaná nía náibaidanápinácué píri cayába. Picácué píbáulia picapèdádídánápiná nía náibaidacaténácué píri cachàiníri iyú. Píwáwalícué Wáiwacali chènuníseeri ichùulícuéca píá, càita nacái ichùulícué píasu wenáiwica, cáinináciná Wáiwacali íicáca macái wenáiwica íwítáaná abédanamata, càmíta nacái íicá abéeri wenáiwica iyúwa cayábéeri áibanái íicha.

Las armas espirituales del cristiano

¹⁰ Néese nuénánái, cachànicué píiwitáise Wáiwacali ìwali, íiwitáise manuírí iyú. ¹¹ Càide iyúwa úwisàiri íwalícaalí íbàlewa dàaléeri hierro nacáiri ipíchaná yúuwidenái ísutàacani, càita nacái picúacué píawawa Dios íchàini iyú macáita. Peedácué píriwa Dios íicha píiwitáise íbàllanápináwa híerro nacáiri cachàinicaténácué píiwitáise macáaluínáta Satanás ípunita, càide iyúwa úwisàiri íbàlúacaalíwa tàí íiméeri iyú yúuwidenái ípunitawa. Íwàwacutácué cachànica píiwitáise Dios íchàini iyú ipíchaná yái ícháawàidéerica wía ípidenéeri Satanás imawèniadacuéca píá, yái cachíwéerica yáalimáidéerica wenáiwica namànínápiná nabáyawanáwa. ¹² Càmicáiná wamàni úwi èri mínaná ípunita, néese wamànica wàacawa úwi náipunita níara canéeyéica íiná, canéeyéica yáapi, demonio íwacanánáica cáuli írícuyéica, níai báawéeyéica ángel ichùulíeyéica èri mínaná catéeyéi íiwitáise. ¹³ Iná peedácué píriwa píiwitáise íbàllanápináwa híerro nacáiri, Dios imàaquéerícuéca píri cachàinicaténácué píiwitáise cáinácaalí báawéeri èri náalimáidacatáitacué píá. Màulenácaalícué pímaníca píiwitáisewa ùwicái piná, yási píalimácué píbàlúacawa tàí íiméeri iyú Satanásnái ípunita yéewanápinácué càmíta pímaní píbáyawanáwa.

¹⁴ Càide iyúwa úwisàiri íbàlúacaalíwa tàí íiméeri iyú yúuwidenái ípunitawa, càita nacái cachànica píiwitáise Wáiwacali ìwali mamáalaacata ipíchanácué Satanás imawèniadaca píá. Càide iyúwa úwisàiri ídacúacaalí íwallabàawa yáasu cinturónwa ipíchaná íbàle híerro nacáiri ícaláacawa íicha, càita nacái picúacué cayába píawawa báisíri tàacáisi iyú. Yái úwisàiri íwalíca íwallabàawa dàaléeri íbàlewa yúucutalícubàawa ipíchaná yúuwidenái ísutàacani. Càita nacái íwàwacutácué píyaca machacàiníri iyú mabayawanéeri iyú nacái pícuaténácué píawawa ipíchanácué Satanás imawèniadaca píá. ¹⁵ Néese àniwa càide iyúwa úwisàiri íwalícaalí ízapatóníwa yéewanápiná ímusúacawa caquialéta imànicaténá ùwicái, càita nacái péewáidacuéwa cayába picálidacaténácué áibanái irí yái tàacáisi cayábéerica íiméerica Cristo ímàacaca wenáiwica náyaca matubanáiri iyú Dios yáapíca. ¹⁶ Máini íwàwacutá úwisàiri ícáapíca yáasu manuírí escudowa, yái wawàsi dàaléerica, cáucuírí nacái úwisàiri ítéerica ícáapi írícua íchacáidacaténá íchawa ípíerica ípualé chucùlu yeeméeríca ípíacawa ípualé. Càita nacái peebáidacué Cristo itàacái tàí íiméeri iyú pícuaténácué píawawa Satanás íicha, yái báwéerica yáalimáidéerica wía cachàiníri iyú càide iyúwacué íchàwidáca nacácaalí wía chucùlu yeeméeri iyúwa, wamànícaténá wabayawanáwa, waméyáacaténáwa weebáidaca Cristo itàacái. ¹⁷ Néese àniwa càide iyúwa úwisàiri íbàllacaalí íiwitawa dàaléeri càyuwa nacáiri iyú ipíchaná nanúaca íwita, càita nacái íwàwacutácué píwáwalíca Cristo íidéca íwasácuéca píá Dios yáasu yúuwíhàacáisi íicha, íná éwitacué Satanás ícháawàcáaníta píináwaná ìwali Dios irí, càicáaníta càmítacué íwàwacutá pímaníca píbáyawanáwa. Néese càide iyúwa úwisàiri yeedácaalí espada machete nacáiri ípélicaténá yúuwidenáíwa, càita nacái íwàwacutácué peedáca píriwa Dios itàacái, yái wacáapísái Espíritu Santo imàaquéerica walí, péewáidacué nacáíwa Dios itàacái ìwali, píalífacaténácuéwa ìwali píwáwalícuéwa, yéewanápinácué picálidaca áibanái íríní. Càita píalimácué pímaníca ùwicái Satanás ípunita. ¹⁸ Píacué pímaníca ùwicái Satanás ípunita èri imanúbaca: Picácué píiméyáawa písutáca píawawa Dios íicha. Písutácué Dios íicha manuísíwata càiripináta, càide iyúwa Espíritu Santo iyúudáanácué písutáca Dios íicha. Píicácué pííchawa cayába, píchàiniadacué píiwitáisewa, píacué píúca píwàwawa, néese

pisutácué Dios ícha nalípiná, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. ¹⁹ Pisutácué nacái Dios ícha nulípiná imàacáanápíná nùalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná nùumaca nucàlidacaténá cayába yái tàacáisi cayábéerica íiméerica Cristo iwàsàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, nucàlidacaténáni macàaluínináta áibanái írì, yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha bàaluité quéwa yái imàaquéerica wáalíacawa ìwali siùcade. ²⁰ Dios idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá inùmalicuise yái tàacáisi cayábéerica. Siùcade nùyaca presoíri iyú nucàlidacáiná áibanái írìni càide iyúwa Dios ibànùaná núa nucàlidáanápínáni. Iná pisutácué Dios ícha nulípiná nucàlidáanápíná itàacái macàaluínináta.

Saludos finales

²¹ Yá nubànùacué platalé yái Tíquicoca, wéenasàiri cáininéerica waicáca iyúudèeri cayába nacái wáibaidacaténá Wáiwacali írìpináwa. Yá Tíquico icàlidapínacué pirí nuináwaná ìwali, ìwali nacái yái numànírica. ²² Iná nubànùacué plataléni icàlidacaténacué pirí waináwaná ìwali. Càipíná ichàiniadacué piwàwawa.

²³ Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué Wáiwacali Jesucristo nacái namàacáanápínacué piyaca matuíbanáiri iyú, piácué macáita wéenanáica, cáininácaténacué piicáyacacawa nacái, peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. ²⁴ Nusutácué Dios ícha nacái pirípiná imànínápínacué pirí cayábéeri mawèníri iyú macáitacué pía cáininéeyéica iicáca Wáiwacali Jesucristo mamáalàacata báisíri iyú càiripináta.

FILIPENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, Timoteo yáapicha, Jesucristo yáasu wenàiwicaca wía, íbaidéeyéica iripiná. Watànàacué piri cuyàluta piacué Filipos iyacàlená mìnánáica, piacué Dios yáasu wenàiwicaca iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, macáitacué pia yeebáidéeyéica itàacái, piacué nacái ancianonáica, diácononái nacái canánama. ² Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínapínacué piri cayábéeri mawèníri iyú, namàcáanápínacué piyaca matuibanáiri iyú.

Oración de Pablo por los creyentes

³ Núa Nucuèriná Dios iríwa cayábéeri macái imanùbaca nusutácaalí ícha pirípinácué. ⁴ Nusutáca Dios ícha pirípinácué, yá macái yáawiríata mamáalàacata nusutácué Dios ícha pirípiná canánama casimáiri iyú. ⁵ Casimáicué nuwàwa piwali piyúudàacáinacué núa nucàlidacaténá Jesucristo iináwaná iwali áibanái irí náaliacaténáwa iwàwa iwasàca núa Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. Piyúudàacatécúé núa bàaluité idàbacatáisetacué péemiaca Jesucristo iináwaná iwali àta siuca nacáide. ⁶ Bàaluité peebáidacuéca Jesucristo itàacái, yaté Dios idàbacatécúé imànica íbaidacalé cayábéeriwa piwàwalicuise, yaté imàacacué piri píiwitáise wálisái pimànicaténácué cayábéeri. Càita nacái núaliacawa báisiiri iyú Dios imànipínacué yái íbaidacalé cayábéeriwa piwàwalicuise mamáalàacata àta imáalàidacataléta ichùnacuéca píiwitáise cayábéeri iyú néenialipiná Jesucristo yàanàapinácaalí àniwa. ⁷ Cayábéeriquéi nuínáidàanácawa càì piwalicúé casimáiri iyú cáininácáinacué nuicáca pia, Dios imànícáinacué piri cayábéeri nacái càide iyúwa imànínà nulé cayábéeri siuca idècunitàcá nuyaca cháì presoíyéi íbanálicu, càita nacái macái yáawiríata nubàlùacaalíwa náipunita nacái níai nacuèrinánáica nucàlidacaténá nalí nuínáwanáwa nuebáidáná Jesucristo itàacái, núsáidacaténá nacái báisiricani yái tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàca wenáiwica Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. ⁸ Dios yáaliacawa máini cáinináca nuicácuéca pia macáita Jesucristo imàcacáinà cáinináca nuicácuéca pia manuísiwata. ⁹ Nusutácué Dios ícha pirípinácué iyúudàanápínacué pia cáininácáténá piicáyacacawa cachàiniwanái mamáalàacata, imàcáanápínacué nacái cáaliacáica pia manuísiwata píaliacaténacuéwa càinàcaalí Dios iwàwàanà pimànica, píaliacaténacué piicáca cayábéeri báawéeri íchaná. ¹⁰ Càita nusutácué Dios ícha pirípinácué píaliacaténacuéwa piicáca cayábéeri báawéeri íchaná, pimànicaténacué nacái cayábéeri cachàiniwanái mamáalàacata. Càicaalicuè pimànica, yásí píalimácué piyaca masaquèeri iyú, canácata yáaliméeripinà icháawàcuéca piináwaná iwali Cristo yàanàapinácaalí àniwa. ¹¹ Pimànicuè cayábéeri manuísiwata Jesucristo ichàini iyú yéewacaténá áibanái wenáiwica náinàidacawa cayába Dios iwali, natàanicaténá nalíwáca cayábéeri iyú Dios iwali nacái.

Para mi la vida es Cristo

¹² Piacué nuénánáica, nadéca náucaca núa presoíyéi íbanáliculé báawacáinà naicáca yái nucàlidàanáca Jesucristo iináwaná iwali. Quéwa nuwàwacué píaliacawa macáita yái nuchàbàanácawa iyúudàaca áibanái wenáiwica nacàlidacaténá yái tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàca wenáiwica Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. ¹³ Iná yéewa macáita wenáiwica, núa nacái úwi iyéeyéica nacuèriná icapèe manuíri irícuwa, càita nacái macáita áibanái wenáiwica iyéeyéica cháì yacalé, náaliacawa nuínáwaná iwali presoca núa nuebáidacáinà Cristo itàacái. ¹⁴ Núa nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica cháì yacalé, batéwa macáita nachàiniadaca náiwitáisewa idècanámi naicáca núa presoíyéi íbanálicu. Naicácaínà nuideniaca nùuwichàanáwa matuibanáiri iyú, iná cachàinica náiwitáise manuísiwata cachàiniwanái. Càmita càalu nacàlidaca Dios itàacái, néese náibàca nawàwawa Wáiwacali iwéré iyúudàanápínà núa nacái.

¹⁵ Báisita abènaméeyéi nèewi nacàlidaca Cristo iináwaná iwali báawacáinà naicáca caináwanáca náicha núa. Nawàwaca namawèniadaca núa meedá. Quéwa áibanái nacàlidaca Cristo iináwaná iwali cayábéeri náiwitáise yáapichawa. ¹⁶ Nacàlidaca Cristo iináwaná iwali cáininácáinà naicáca núa, náaliacáináwa Dios idéca imàcacaca presoca núa nucàlidacaténá madècaná wenáiwica irí càinàcaalí ímáanà yái tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàca wenáiwica Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. ¹⁷ Quéwa níara báawéeyéica iicáca núa nacàlidaca Cristo iináwaná iwali caináwanacaténá nuícha núa. Càmita báisi nawàwa nacàlidaca Cristo iináwaná iwali, néese nawàwa meedá càulenáca cachàiniwanái namànica nulíni presocáinà núa. ¹⁸ Quéwa éwita nacàlidacáanita Cristo iináwaná iwali báawacáinà naicáca núa, càicáaníta càmita achúma nuwàwa iwali. Néese casimáica nuwàwa, càide iyúwa casimáinà nuwàwa nacàlidacaalí Cristo iináwaná iwali cáininácáinà naicáca núa.

¹⁹Yá mesúnamáita casímáica cachàiniwanái nuwàwa nùaliacáináwa macáita yái namànríica iyúudàanápíná numusúacawa cayába, pisutácinácué Dios ícha nulípiná, Espírítu Santo nacái iyúudàaca núa, yái Espírítu Jesucristo ibànuèrica yàacawéeridacaténá wía. ²⁰Nùaliacáináwa báisírí iyú nuwàwalicuéséwa Dios càminápiná ibáiniada núa iwalíse yái nuebáidáanáca itàacái nuçúacaténá iyúudàaca nutàanáca nali; néese nùaliacawa iyúudàanápíná núa nutàanicaténá macàaluínáta nàacuésémi macáita. Manuíca nuínáidaca nuwàwaca Dios íwái iyúudàanápíná núa càide iyúwa iyúudàaná núa càiripináta nùasáidacaténá cayábéeri iyú cachàiniwanái máini cayábéericani, yái Cristoca, cachàinírí nacái íwitáise. Càipíná Dios iyúudàaca nùasáidaca cáimiétacanéericani yái Cristoca, idècunitàacá nùyaca cháí èeri írìcu, càita nacái nuétáacaalíwa. ²¹Nuwàwa nùasáidaca cachàiníríca íwitáise yái Cristoca, nùacáiná nudéca numàacaca nùawawa Cristo írì numànicaténá abéerita càide iyúwa iwàwáaná idècunitàacá nùyaca cháí èeri írìcu; néese nanúacaalí núa Cristo íwali nuebáidacáiná itàacái, yá cayába cachàini nulíni íchíe nùyáanáca cháí èeri írìcu nìacáiná madècaná yáwanái wenáiwica néemiapíná Cristo íináwaná íwali nuétáaná íwalíse, yá nacái nùyapíná yáapícha chènuniré. ²²Quéwa nùaliacawa nùalimá nuíbaidaca mamáalàacata Cristo írìpiná nuyamáacaalícáwa cháí èeri írìcu. Iná càmita nùaliáwa càirínácaalí nuwàwéeri náicha, yái nucáuca cháí èeri írìcuíríca, càmicaalí nucáuca chènuníseeri. ²³Máini càulenáca nùaliacaténáwa càirínácaalí náicha nuwàwéeri numànica. Nuínáidacaalíwa abéerita nùwaliwa, yá nuwàwa nuétáaca yéewanápíná nùyaca Cristo yáapícha chènuniré cayábacáiná cachàinica nulíni nùyáanáca néeni ícha èeriquéi. ²⁴Quéwa, nuwàwalicaalícué píá, yá nùaliacawa iwàwacutácué nùyaca píapícha cháí èeri írìcu, nuyúudàacaténácué píá. ²⁵Nùaliacáináwa iwàwacutáanácué nuyúudàaca píá quiríta, iná yéewa nuebáidaca nuwàwalicuéséwa nùyáanápínácué mamáalàacata píapícha cháí èeri írìcu nuchàiniadacaténácué píiwitáise peebáidacaténácué Jesucristo itàacái manuísíwata cachàiniwanái mamáalàacata, casímáiri iyú nacái. ²⁶Iná nùyapínácaalícué píapícha àniwa, yásí cáimiétaquéeri iyúpiná piicáca Cristo Jesús nùwalísená, icuacáiná núa cayába.

²⁷Péemiácué abéeri wawási: Máinícué iwàwacutáca píyaca machacànírí iyú càide iyúwa Cristo íyáanáté, yéewanápíná áibanái iwàwaca yéemiaca Cristo íináwaná íwali. Càita nùacaalí nupáchiacuéca píá, càmicaalícué nacái nùawa píatalé, yá nuwàwacué nuémiaca píináwaná íwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái tàí ímèeri iyú, abédanamamacué nacái píiwitáise píapíchawáaca Espírítu Santo íchàini iyú. Càita iwàwacutácué pímanáca ùwicái Dios írìpiná: Píibaidacué Dios írìpiná cachàinírí iyú píapíchawáaca pícàlidacaténácué macàaluínáta yái tàacáisica, yéewanápíná áibanái yeebáidaca Jesucristo itàacái, yéewacaténá iwasaaca nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. ²⁸Píacúcué máiwitáise píá pícalúniwa píuwidenái íwalísewa, ibatàa abé yáawíríapíná. Píuwidenái íicácaalícué píideníaca píuwichàanáwa Cristo írìpiná matuúibanáiri iyú, yásí náaliacawa amaléeri iyú nàuwichàanápínácawa càiripináta nabáyawaná íwalísewa. Càipíná nacái Dios imàacacué píaliacawa Jesucristo idéca iwasaacuéca píá Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. ²⁹Dios idéca imànicuéca pírí yái cayábéerica Cristo íwalísená: Dios imàacacué peebáidaca Cristo itàacái, càita nacái Dios imàacacué píuwichàacawa Cristo írìpiná cháí èeri írìcu, peebáidacáinácué itàacái. ³⁰Píacúcué, núa nacái abédanamata wamànica wàacawa ùwicái Dios írìpiná. Càita wamànica ùwicái: Wàuwichàacawa Cristo írìpiná weebáidacáiná itàacái. Bàaluité píicácuéca namànica nulí báawéeri nùyacaalítcuéca píapícha. Píidécúcuéca péemiaca nuínáwaná íwali àniwa namànica nulí báawéeri mamáalàacata cháí. Càita numànica nuacawa ùwicái Dios írìpiná.

2

La humillación y la grandeza de Cristo

¹Píacúcué nuénánáica, nùaliacawa Cristo idéca imichàidacuéca píiwitáise, píidécúcuéca píchàiniadaca píwàwawa nacái cáininácinácué Cristo íicáca píá. Nùaliacawa nacái Espírítu Santo yàacawéeridacuéca píá. Càita nacái nùaliacawa píicáanácué áibanái ipualé, cáinináca píicácuéca nía nacái. ²Iná yéewa píalimácué casímáica pímanáca nuwàwa pímanícaalícué cá: Abédanamamacué píiwitáise píapíchawáaca, píacúcué macáita. Cáininácué píicáyacawa. Abédanamamacué píwàwa píináidaca, píibaidacué cachàinírí iyú Dios írìpiná macáita pímanúbaca iyúwa. ³Píacúcué pímaní píríwata cayábéeri yéewanápíná meedá caináwanácuéca píá áibanái ícha; càita nacái píacúcué cáimacái píicáca píawawa. Néese iwàwacutácué píicáca píawawa iyúwa càmirí cachàini áibanái ícha. Píacúcué pícutá cachàinícaténá pímaníca píawawa áibanái ícha, néese píicá áibanái iyúwa cayábéeyéi íwitáise píícha. ⁴Píacúcué pímaní abéerita píríwata cayábéeri, néese pícutácué píyúudàacaténá áibanái, pímanícaténácué nali cayábéeri.

⁵Píináidacuéwa càide iyúwaté Cristo Jesús íináidáanáwa.

⁶Càité Cristo Jesús imànica: Ewitaté Dioscánítani, yái Cristo Jesúsca, càicáanáta càmitaté cachàini imànica yáawawa áibanái ícha macáicaténáté yàaca icàaluíná càiride iyúwa abéeri Dios inacáiri.

- ⁷ Néesee iwàwacáináaté imànica càide iyúwaté Dios iwàwáaná, ináté Cristo Jesús imàacaca íchawa íchàini manuíríwa, yá nacái icamalánáwa icanéerica mèlumèluíri iyú chènuniré Dios yáapicha. Yáté Cristo Jesús imànica yáawawa iyúwa Dios yàasu wenàiwica íbaidacaténá Dios írí, yá imusúacaté iicá èeri iyúwa wenàiwica.
- ⁸ Yèepunicatéwa iiná èeri írícúri yáapichawa, yá iyacaté càide iyúwa càimíri cachàini náicha canánama. Dios ichùullacaté Cristo Jesús yéetáanápínatéwa, yá Cristo Jesús imànicaté càide iyúwaté Dios ichùullanáni. Càmitaté yéetáwa càide iyúwa macái èeri mīnanái yéetáanáwa, néesee yūuwichàacaté yéetácáisi máiníri báawaca, báiri nacái wenàiwica iicáca nanúacáináaténi cruz ìwali càide iyúwa nanúaná wenàiwica imàníríca íbáawanáwa manuísíwata.
- ⁹ Ináté idécánáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi ícha, yá Dios imàacacaté Jesús iyaca cáimiétacanéeri iyú áibanái ícha canánama, yéewacaténá macáita yàaca Jesús iyéininá iyúwa Dios.
- ¹⁰ Càité Dios imànica Jesús írí yéewanápiná macáita nàaca Jesús icàaluíná, macáita níara iyéeyéica chènuniré, nía nacái èeri írícúiyéica, nía nacái yéetéeyéimicawa. Càipíná nàaca Jesús iyéininá Dioscáiná idéca imàacaca cachàinicaní náicha canánama.
- ¹¹ Yá macáita nacàlidapíná Jesucristo ìwali Wáiwacalicaní, cachàiníríca náicha canánama icuèrica macáita. Càipíná nàaca Wáaniri Dios írí cayábèeri Jesucristo ìwali.

Los cristianos son como luces en el mundo

¹² Iná piacué nuénánáca cáininéyéica nuicáca, càide iyúwacué peebáidáanaté nutàacái nūyacaalícué piápicha bàaluité, càita nacái nuwàwacué peebáidaca nutàacái tàì íimèeri iyú cachàiniwanái mamáalàacata idècunitàacá nūyaca déeculé piíchacué. Jesucristo idéca iwasáacuéca pía Dios yàasu yūuwichàacáisi ícha, iná píalimáidacué macái píchàini iyúwa pímanínápínacué càide iyúwa Dios iwàwáaná piacaténacué iyéininá cáimiétaquèeri iyú, ipíchanacué pímaníca píbáawanáwa. ¹³ Píalimápinacué càì pímaníca Dioscáiná idéca imàacacué píri píiwítáise cayábèeri yéewacaténacué píwàwaca pímaníca cayábèeri, Dios nacái iyúudàacuéca pía pímanícaténacué càide iyúwa iwàwáaná.

¹⁴ Picacué pitàani lúasi iyú, picacué nacái pitàani píriwáaca chàinisíri iyú, ìwalíise yái iwàwacutéericuéca pímaníca, néesee píibaidacué Dios írípíná piápichawáaca. ¹⁵ Pímanícué càì, yéewanápinacué canácata áibanái yáalimèeri ícháawáaca píbáawaná, càmitacué nacái pucháiba píiwítáise. Dios yéenibecáinacué pía, iná piyacué mabáyananéeri iyú néesi níai èeri mīnanái báawéyéica íiwítáise, iméerèyécawa. Càicuéca piade cháì yái írícú iyúwa dùlupúta ipucuyéicawa catèeri írícú, píalíacáinacué Dios ìwali. ¹⁶ Picàlidacué nalí yái báisíri tàacáisca yéewanápiná nadèniaca nacáucawa càimíri imáaláwa. Iná pímanícaalícué càide iyúwa nuéwáidáanacué pía, yá casíimáipínáca nuwàwa píwalíisecú Cristo yàanàacalípiná nūalíacáináwa cawènrícaní yái nuéwáidáanacuéca pía. Cawènríca nacái yái nuibaidacaléca Dios írípíná. ¹⁷ Péemíacué comparacón: Judíonái imàacacaalí píraí ofrenda iyú Dios írípíná nàacaténá írì cayábèeri, yá nàucíaca quíríèeri uva ituní cáli ínatábàa iyúwa sacrificio yéewacaténá cawènríri cachàiniwanái namànica nàasu ofrendawa Dios írípíná. Càita nacái peebáidacuéca Jesucristo itàacái, piùwíhàacuécawa írípíná nacái. Yacatécúe plasú ofrenda Dios írípíná. Uwé, cawàwanáta Dios iwàwaca nuétácawa Cristo ìwali càide iyúwa sacrificio íranámi imusúacaalíwa ícha cáli ínatábàa. Càita nūalimácué cawènica cachàiniwanái numànica plasú ofrendawa Dios írípíná, yái peebáidáanacuéca Jesucristo itàacái, piùwíhàanacuéwa írípíná nacái. Quéwa éwita nanúacaalí núa, càicáníta caslíimáica núa, nuyanídacawa piápichacué nacái. ¹⁸ Casíimáicué piwàwa, piyanídacuéwa nacái nūapícha.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹ Wáiwacalí Jesús iwàwacaalí càì, yá nuwàwaca nubànùacuéca píatalé Timoteo mesúnamáita ipáchícaténacué pía, nuwàwacáinacué icàlidaca nulí piináwaná ìwali casíimáicaténá nuwàwa. ²⁰ Yá nubànùacué píatalé Timoteo canácáiná nūapícha áiba wenàiwica ínàidèeriwa abédanamata nūapícha, iyúudàacaténacué pía càide iyúwa nuwàwáaná. ²¹ Macáita níara áibanáica náníaidacáitawa nàasu wawási ìwaliwa. Càmita máini nawàwa namànica càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná. ²² Quéwa píalíacuécawa Timoteo íináwaná ìwali iyaca machacáiníri iyú, íbaida nacái Dios írípíná nūapícha, wacàlidacaténá Dios itàacái, yá Timoteo iyúudàaca núa càide iyúwa asialí iyúudàacaalí yáaniriwa. ²³ Iná nuwàwaca nubànùacani iicácaténacué pía, idécanaçáita nūalíacawa cainácaalí namànínápíná nulí cháì presonái íbananá írícú. ²⁴ Quéwa manuíca nuínáidaca nuwàwawa Wáiwacalí ìwali nūanápíná nuicácuéca pía caquialéta, Wáiwacalí iwàwacaalí numànica càì.

²⁵ Càita nacái nuínáidacawa iwàwacutáaná nubànùacuéca píatalé wéenasáiri Epafrodito, yái yeebáidéerica Jesucristo itàacái, íbaidéerica nūapícha Dios írípíná, wamànícáténá ùwicái Satanás ípunita Jesucristo írípíná. Bàaluité píbànùacatécué nūatalé yái Epafroditoca iyúudáanápínaté núa. ²⁶ Máini Epafrodito iwàwaca iicácuéca pía macáita. Achúmaca iwàwa

manuísiwata piwalicué péemiácáináté iinawaná ìwali iculúaná téwa. ²⁷ Báisíta iculúacatéwa, batéwa nacái yéetácawa, quéwa Dios iicacaté ipualé. Dios iicacaté nacái nuupualé, ìnà càmitaté ìmàaca Epafrodito yéetácawa máinicáicha achúmaca nuwàwa cachàiniwanái náicha macáita yái wawàsica ìmàaquéerica achúmaca nuwàwa. ²⁸ Ìnà máini cachàiniwanái nuwàwaca nubànucuéca piataléni caquialéta casimáicaténacué piwàwa piicáca àniwani. Piicácaalpinacué Epafrodito iyaca cayába siuca, yási matuibanáica nuwàwa. ²⁹ Pitáidacué Epafrodito casimáiri iyú càiride iyúwa péenásáiri yeebáidacáiná Wáiwacali itàacái; piacué nacái náimiétacaná càiripináta, cawinácaali cayábeyéica íiwitáise càide iyúwa Epafrodito iyáaná. ³⁰ Batéwaté yéetácawa ìbaidacáináté cachàiniiri iyú Cristo iripiná. Yúuwichàacatéwa cáalunáiri iyú iyúudàacaténaté núa, imànicaténaté nulí cayábéeri píchawalinacué, yái cayábéerica càmiricuéca píalimá pimànica nulí déeculécáinacué píá nuícha.

3

Lo verdaderamente valioso

¹ Siúcade nuenánái casimáicué piwàwa Wáiwacali ìwali, yàasu wenàiwicacáinacué píá. Yá casimáica nuwàwa nutànacuéca píri àniwani càide iyúwa nudéénacué nutànacuéca píriini iwàwacutácáinacué píalácawa péemiaca cayábani. ² Ìnà péemiacué cayábani: Piicacué píchawa cayába níara báawéeyéica íiwitáise, yéepuniyéicawa càide iyúwa ìbaidacanacáiyéi Dios irí, quéwa namànicáita nabáyawanáwa meedá. Nachùullaca càmiyéi judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadalúanápiná naináwa circuncisión iyú càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. ³ Picacué péemia nalí, wíacáiná Dios yàasunáisiwaca wía, wía yéeyéica Dios icáaluíniná báisiri iyú càide iyúwa Espiritu Santo imicháidáaná wáiwitáise. Yá casimáica wáyaca abédanamata Cristo Jesús yáapícha. Càmita nacái cáimacái waicáca wíawawa ìwalíise yái wáaliméerica wamànica wachàini iyúwa. ⁴ Idécaali Dios yàasu wenàiwicaca wía ìwalíise yái wamàniricatá, yáté Dios yàasu wenàiwicaca núa ráunamáita áibanái lícha canánamatá, máinicáiná judíosiwaca núa. ⁵ Namànicaté nulí circuncisión nudènlacalíté ocho èeri, càide iyúwaté Dios ichùullaná judiónái imànica nawàwalicaténaté Dios yàasu wenàiwicaca núa. Israelitaca núa, Israel itaquérinámicáiná núa, Benjamín itaquénáinámi yéenáca núa, yái Israel ìrimicaté ìpidenèericaté Benjamín. Núacata hebreosiwa, hebreosiwacáiná macáita nuawirinámica, càmiyéitè icásáawa càmiyéi israelita yáapícha. Nutàanica nacái hebreo itàacái iyú, càmitaté nacái núuca nuúchawa israelita íiwitáise nuyacaténaté iyúwa càmiiri israelita. Yá nuéwáidacatéwa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, yá fariseocaté núa yeebáidéericaté manuísiwata càide iyúwa fariseonái yéewáidáaná, níái yeebáidéeyéica cachàiniiri iyúni náicha canánama. ⁶ Máinicáináté nuebáidacaté cachàiniiri iyú fariseonái yàasu tãacáisi, ìnaté nuúwicháidaca núcawa níara yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Nuyacaté machacàniri iyú càide iyúwa profeta Moisés ichùullanaté wáawirináimi, ìnaté canácata yáaliméeri icháawáaca núa Moisés yàasu tãacáisi ìwalíise. ⁷ Bàaluité cawènríicaté nulí nuicáca macáita yái wawàsica quéwa siúcáisede caná iwèni nulí nuicácani, nùalíacáináwa càmita yéewa iwásáca núa Dios yàasu yúuwicháacáisi lícha, néese nuwàwaca Cristo icúaca núa. ⁸ Càita nacái nuicáca macái wawási càiride iyúwa canéeri iwèni lícha yái Nuíwacali Cristo Jesúsca, máinicáiná cawènica nuicácani, nuwàwa nacái nùalíaca ìwali manuísiwata. Nuebáidacáináté Cristo, yáté yúuwacawa nuícha macáita yái wawási judío íiwitáise ìwalírica. Siúcáisede nuicáca yái wawàsica iyúwa náuquéerimi wawási báawéeri nuwàwacáiná nudènlaca Cristo Jesús Nuíwacalipináwa, nuwàwacáiná nacái nùalíaca núcawa ìwali manuísiwata cachàiniwanái mamáalàacata àta nùanàacataléta yàatalé chènuniré. ⁹ Nuwàwa nacái nuyaca abédanamata Cristo yáapícha càiripináta. Nùalíacawa càmiripiná mabáyawaná Dios iicáca núa ìwalíise yái numánínaca càide iyúwa itàacái ímáaná, yái tãacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalcúise; néese manuica nuínáidaca nuwàwawa Dios ìwali mabáyawanáanápiná iicáca núa ìwalíise yái nuebáidáanáca Cristo. ¹⁰ Máini nuwàwaca nùalíaca Cristo ìwali, nudènlacaténá ichàini nuwàwalícu, yái chàinisi Cristo idènèerica imicháacáinátéwa yéetácáisi lícha, nuúwichàacaténáwa iripiná nacái nuebáidacáinái, àta nuíwtáise iyacataléta càide iyúwaté Cristo íiwitáise iyáanáaté yéetácaalítéwa. ¹¹ Càita nuwàwaca nuyaca càide iyúwa Cristo iyáanáaté numichàacaténáwa yéetácáisi lícha càide iyúwaté Cristo icáucáanátéwa.

La lucha por llegar a la meta

¹² Càmitàacá macáita nuíwtáise iya càide iyúwa Cristo Jesús íiwitáise iyáaná. Càmitàacá nacái mabáyawaná núa càide iyúwa Cristo iyáaná. Quéwa nùalimáida núcawa mamáalàacata nuyacaténá càide iyúwa Cristo iyáaná, yácáiná Cristo Jesús idéca yeedáca núa yàasu wenàiwicapináwa. ¹³ Píacué nuenánáica, núumacué píri àniwa, càmitàacá nùalimá nuyaca càide iyúwa Cristo iyáaná. Néese càì numànica: Numàacaca nuwàwawa lícha macáita yái numàniricaté bàaluité. Yá càmita quirínama nuínáidacawa ìwali, néese nuchàiniadaca nuíwtáise nuchàiniadaca yái iyéerica nupíchalé nùalimáidáanápiná macái nuchàini iyúwa

nùyacaténá càide iyúwa Cristo iyáaná. ¹⁴ Nuchàiniadaca nuíwítáisewa, yá núalimáidaca núacawa mamáalàacata macáí nuchàini iyúwa nùyacaténá iyúwa Cristo iyáaná càide iyúwa wenàiwica ipianírícawa carrera ìwali ipiacaaliwa cachàiníri iyú àta yàanàacataléta carrera yáasu imáalàacataléwa néré yeedácaténá íríwa cawèníri premio. Càita nacáí nùapinácaaliwa chènuniré, yá Dios imàacapíná nulí yáí cawènírica Dios imáidéerica wía weedáanápíná walíwa Cristo Jesús iwálíse, weebáidacáiná itàacái.

¹⁵ Báisícaalicué cachàinica píiwítáise Jesucristo ìwali peebáidacaténácué itàacái tàì íméeri iyú, néese iwàwacutácué pínáidacawa càide iyúwa númáanácué píri. Iyacaalí abéeri wawási pínáidéericuécawa ìwali méetàuculé nuícha, yásí Dios imàacacué píaliacawa nacáí càide iyúwa iwàwacutáanácué píaliacawa. ¹⁶ Quéwa iwàwacutá wáyaca machacàníri iyú báisíri tàacáisi ìwali càide iyúwa Dios imàacáaná wáaliacawa.

¹⁷ Píacué nuénánáica, pimànicué càide iyúwa nùyáaná. Piicáidacué nalí níara wenàiwicaca iyéeyéica càide iyúwaté wáyáanácué pèewibáa, wía apóstolca, píaliacaténácuéwa cáinacaalí iwàwacutáaná píyaca. ¹⁸ Nudéca nucàlidacuéca píríni madécaná yáawíría, quéwa siùca nucàlidacué píri àniwani nutuyíya yáapichawa: Madécaná wenàiwica nacàlidaca naináwanáwa neebáidáanása Cristo itàacái báisíri iyú, quéwa nàuwidaca namànica Cristo, canácáiná iwèni naicáca Cristo yéetáanácawa cruz ìwali wáichawalíná. ¹⁹ Quéwa èeri imáalàacaalípínáwa, yásí nàuwichàacawa càiripínáta, níara báawéeyéica íwítáise. Camùnica nía, nayáaca nayáacaléwa máini cadénama, namànicaténá càide iyúwa natúra iwàwáaná meedá. Yá cáimacáica naicáca níawawa nabáyawaná ìwaliwa, yáí báawéerica namàníríca, yáí wawási iwàwacutéericuéca báica wamànica. Nánáidacawa mamáalàacata èeri írícúri wawási ìwali. ²⁰ Wía quéwa wadèniaca wáasu cáliwa chènuniré. Wacúca nacáí Wáiwacalí Jesucristo yàanàca chènuníse, yáí iwasèerica wía Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. ²¹ Néese Wáiwacalí Jesucristo iwálisáidapíná wainá machawáaqueerica cayábéeri iyú iyacaténá càide iyúwa iiná chènuníseeri iyáaná, icànéerica mèlumèlúri iyú. Càipíná imànica ichàini iyúwa, idèniacáiná ichàiniwa icúacaténá macáita.

4

Alégrese siempre en el Señor

¹ Iná peebáidacué Wáiwacalí tàì íméeri iyú, píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca. Máini nuwáwaca nuicácuéca pía àniwa. Píacué cáininéeyéica nuicáca, píatacué isíimáidéeyéica nuwáwa. Càicuéca píade iyúwa yáí cawènírica Dios yèeripínáca nulí píasáidacáinácué cawènica Dios iicáca yáí nuibaidacaléca írípíná.

² Nusutáca wawási uícha úara Evodiaca, uícha nacáí úara Síntiqueca abédanamáanápíná náiwítáise náapichawáca càide iyúwa abémisana neebáidacáiná Wáiwacalí itàacái. ³ Pía nacáí íbaidéerica Dios írípíná núpícha cayábéeri iyú, nusutáca pícha wawási píwènúadánápíná náiwítáise nalíwáca, níara pucháiba inanáica abédanamacaténá náiwítáise, nayúudacáináité wamànica úwi Dios írípíná wacàlidacaténáté yáí tàacáisi íméerica Jesucristo iwasáca wenàiwica Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha, wáibaidacaalíté Dios írípíná Clemente yáapícha, áibanáí yáapícha nacáí idènièyéica ípidenáwa cuyáluta írícu chènuniré, yáí cuyáluta idènièrica náipidená canánama wenàiwica Dios yéeyéica ícauca càimíri imáaláawa.

⁴ Casímáicué píwàwa càiripínáta Wáiwacalí ìwali. Yá núumacué píri àniwani: ¡Casímáicué píwàwa! ⁵ Pimànicué áibanáí írí éeréeri iyú yéewacaténácué macáí wenàiwica náaliacawa cayábéericuéca píiwítáise. Mawíenica Wáiwacalí yéenáiwana yàanàacaténá àniwa.

⁶ Píacúé achúma pínáidáanicawa píwáwawa áiba wawási ìwali cáinacaalícué píchábáanáwa, néese picàlidacué Dios írí macáita, macáí imanúbaca písutácaalicué píawawa Dios ícha. Písutácué nacáí ícha wawási. Píacué nacáí írí cayábéeri. ⁷ Yásí Dios imàacacué matuíbanáica píiwítáise manuísíwata, manuísíwéeri cachàiníwanáí mamáalàacata ícha yáí èeri mìnánáí yáaliméerica yáaliacawa ìwali. Yá nacáí Dios icúapínácué píwàwa, píiwítáise nacáí, píyacáinácué abédanamata Cristo Jesús yáapícha.

Piensen en todo lo que es bueno

⁸ Néese, iyaca abéeri wawási quiríta nucàlidéeripínácué píri nuénánái: Pínáidacuéwa macáí báisíri tàacáisi ìwali. Pínáidacué nacáíwa macáí cáimiétacanéeri wawási ìwali, pínáidacuéwa ìwali nacáí macáita yáí iwàwacutéerica wamànica wáyacaténá machacàníri iyú. Pínáidacué nacáíwa macáí wawási ìwali càimíríca yáalimáida wenàiwica imànínápíná íbáyawanáwa, càita nacáí macáí wawási cayábéeri íicacánáwa, càita nacáí macáí wawási cayábéeri iináwaná. Pínáidacué nacáíwa ìwali macáí cayábéeri íwítáaná, ìwali nacáí macáita wacàlidéerica iináwaná cayabéericani.

⁹ Pimànicué càide iyúwaté nuéwáidáanácué pía, càide iyúwa nacáí nùalàanácué pía. Pimànicué nacáí càide iyúwaté nucàlidáanácué píri, càide iyúwaté nacáí píicáanácué

numànica. Pimànicué càì, yásì Dios yàacawéeridacuéca píawa, yáì imàaquérica matuíbanáica wáiwitáise.

Ofrendas de los filipenses para Pablo

¹⁰ Casímáica nuwàwa manuísiwata Wáiwacali ìwali piwàwalicáinácué núa àniwa. Núaliacawa càmitacué piimáichaté núa, néese càmitaté píalimácué piyúudàaca núa. ¹¹ Nudèniaca siùcade yáì numáapuèrica, ínà càmita nutànàa píri cuyàluta pibànùanápínácué nulí ofrenda àniwa, núacáiná nudéca nuéwáidacawa casímáinápínà nùyaca iyú càinácaalí nudènièrica. ¹² Aibaalí nùyaca catúulécaneéri iyú. Aibaalí nacáì nùyaca càasuíri iyú. Nudéca nuéwáidacawa matuíbanáicaténà nùyaca cháì èeri írìcu càinácaalí nùyáaná, éwita máapicaalí núa, càita nacáì nudèniacaalí cayába nuyáacaléwa, càita nacáì nudèniacaalí madécana nùasuwa, càita nacáì canácaalí nulí yáì numáapuèrica. ¹³ Càinácaalí iyú iwàwacutá nùyaca, núalimá nuideniaca macáita yáicáiná Cristo ichàiniadaca núa. ¹⁴ Quéwa, pidécuéca pimànica nulí cayábèeri manuísiwata pibànùacaalíté nulí plata, áiba wawási nacáì numáapuèricaté.

¹⁵ Bàaluité nucàlidacatécué píri yáì tàacáisica ímèerica Jesucristo iwàsàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Néeseté nuèpùacawa píasu cáli íchacué, yára Macedonia yàasu cálica, nùacaténaté nucàlidaca yáì tàacáisica áibanáì írì. Píaliacuéwa nuèpùacaalítéwa pílichacué, píacué Filipos iyacàlená múnanáì yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì, yáté abétacué pía ibànùericaté nulí plata, áiba yàasusi nacáì iyúwa ofrenda piyúudàacaténácué núa, piwàwacáinácué píaca Dios írì cayábèeri ìwali yáì nucàlidáanácuéca píri itàacáì. ¹⁶ Càita nacáì ipíchawáiseté nùacawa Macedonia yàasu cáli ícha, idècunitàacá nùyaca Tesalónica iyacàlená néré, yáté pibànùacatécué nulí plata, áiba yàasusi nacáì iyúwa ofrenda máisibáwanáì yàawíríá nudèniacaténaté yáì numáapuèrica. ¹⁷ Càmita nuínáidawa nùasu ìwaliwa meedá nuedácaténá nulíwa nùasupínáwa, néese nuwàwaca Dios imànicuéca píri cayábèeri manuísiwata piyúudàacáinácué núa. ¹⁸ Nudéca nuedáca macáita yáì pibànùericatécué nulí, yá nudèniaca cayábáwanáì ícha yáì numáapuèrica. Pibànùacatécué nulí plata, áiba yàasusi nacáì Epafrodito yáapícha, ínà yéwa nudèniaca cayábáwanáì ícha yáì numáapuèrica. Yáì píasu ofrenda pibànùericuéca nulí, càicanide iyúwa pumèníri isàni neemèerica nàacaténá Dios írì cayábèeri, yá casímáica Dios iicácuéca yáì pimàníríca piyúudàacaténácué núa. ¹⁹ Iná Nucueríná Dios imàacapínácué píri manuísiwata macáita pimáapuèricuéca cháì èeri írìcu, píacué iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapícha, Dios idèniacáiná máini manuísiwata cawèníri chènunírì. ²⁰ ¡Wàacué Wáaniri Dios íríwa cayábèeri càiripínáta! Báisíta, amén.

Saludos finales

²¹ Nuwàwali macáita níara Dios yàasu wenàiwicaca iyéeyéica néeni yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì. Níái wéenanáì iyéeyéica cháì núapícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì nawàwalicué pía nacáì. ²² Macáita níái Dios yàasu wenàiwicaca iyéeyéica cháì yàcalé, nía nacáì íbaidéeyéica emperador romanosáiri ícapèerícu nawàwalicué pía nacáì.

²³ Yá nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha píripínácué imànínápínácué píri cayábèeri mawèníri iyú macáita.

COLOSENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, abéeri Jesucristo yàasu apóstol, Jesucristo ibànùèrica nucàlidacaténá Jesucristo iinàwaná ìwali wenàiwicanáí irí càide iyúwa Dios iwàwáaná. Nubànùacué piri cuyàluta. Yáí wéénàsàiri Timoteo yeebáidéerica Jesucristo itàacáí iyaca nùapicha, iwàwalicuéca pía nacáí. ² Nutànàacué piri cuyàluta piacué wéénánáica, Dios yàasu wenàiwicaca iyéyéica Colosas iyacàlená iricu yeebáidéyéica Cristo itàacáí tàì ìmèeri iyú. Nusutacué Wáaniri Dios fícha pirípinácué imànínápinácué piri cayábèeri mawèníri iyú, imàccánápinácué piyaca matuíbanáiri iyú nacáí.

La oración de Pablo por los creyentes

³ Macáí imanùbaca wasutácaalí Wáaniri Dios fícha pirípinácué, yáí Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, yá wàaca irí cayábèeri piwalicué. ⁴ Wadéca wéemiacuéca piinàwaná ìwali yeebáidacuéca Cristo Jesús itàacáí, cáininácué nacáí piicáca macáita Dios yàasu wenàiwica yeebáidéyéica Cristo Jesús itàacáí. ⁵ Píalimácuéca cáinináca piicáca núa píalíacáinácuéwa piyáanápiná chènuniré Dios yáapicha casímáiri iyú. Pidécúca pidábaca picúca piyáanápinácué néré péemiacáinaté yáí báisíiri tàacáisi cayábèerica icàlidèerica Jesucristo iwàwaca iwasácuéca pía Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha. Yáté yeebáidacuécani. ⁶ Yáí báisíiri tàacásica áibanáí icàlidèericatécúé piri, idéca manùbéyéí yéemiacani, yá yeebáidacani macáí cáli ìnata. Yá macáí wenàiwica íiwitáaná nèewi náyaca abénaméyéí yeebáidéyéica yáí tàacáisi càide iyúwacué yeebáidáaná, bàalutécáiná péemiacuéca cáinináca Dios iicácuéca pía báisíiri iyú. ⁷ Wéénàsàiri cáininéerica waicáca ípidenèerica Epafras, yéewáidacatécúé pía báisíiri tàacáisi iyú. Yáí Epafras íibaidaca Dios irípiná wáapicha. Yá siúcade Epafras íibaidaca mamáalàacata Cristo irípiná cachàiníri iyú. ⁸ Epafras idéca icàlidacuéca walí piinàwaná ìwali. Icàlidaca walí Espíritu Santo idéca ichàiniadacuéca pía cáininácaténácué piicáca wenàiwica yeebáidéyéica Jesucristo itàacáí.

⁹ Ináté wéemiacanacáitacué piinàwaná ìwali, yá càmita wayamáida wasutáca Dios fícha pirípinácué imàccánápinácué píalíacawa càinácaalícué iwàwáaná pímanáca, imàccánápiná nacáí cáalláicuéca pía, cáiwitáisecaténá nacáí píalíacaténácuéwa cayábèeri ìwali báawèeri íichaná. ¹⁰ Dios imànicaalícué piri càì, yásí píalimácué piyaca càide iyúwa iwàwacutáaná Wáiwacali yàasu wenàiwica imànica, pímanícaténácué mamáalàacata cayábèeri càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná wamànica, pímanícaténácué píibaidacaléwa macáí cayábèeri íiwitáaná Dios irípiná idécunitáacá píalíacuéca Dios ìwali cayábèeri iyú cachàiníwanáí mamáalàacata. ¹¹ Wasutácué Dios fícha nacáí pirípinácué ichàiniadánápinácué pía íiwitáise chènuníseeri iyúwa, yáí icanéerica mèlumèlúri iyú. Càitacué píalimá píideniaca macáí wawási matuíbanáita, tàì ìmèeri iyú nacáí. ¹² Càita nacáí píalimácué piaca Wáaniri Dios irí cayábèeri casímáiri iyú, yáí màulenéerícuéca imànica pía cayábèeri iyú, piacué yeebáidéyéica Jesucristo itàacáí, peedácaténácué piriwa yáí cawènírica Dios yéeripináca yàasu wenàiwicanáí iríwa Dios iyacàle cacamalèeri iricu. ¹³ Dios idéca iwasáca wía Satanás íiwitáise catèeri fícha, íná càmita quirínama Satanás idacúa wáiwitáise; Dios idéca imàcaca líriwa icùanápiná wía, yáí lírica cáininéerica Dios iicáca. ¹⁴ Yáí Dios lírica yéetácátéwa wáichawalíná, ípichaná Dios yúuwicháidaca wía wabáyawaná ìwalísewa. Càita Dios líri idéca iwasáca wía íiraná iyúwa Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha. Iná Dios imàcaca iwàwawa wabáyawaná fícha, wía yeebáidéyéica Dios líri itàacáí.

La paz con Dios por medio de la muerte de Cristo

¹⁵ Càmita wáalimá waicáca Dios watuí iyúwa, quéwa yáí Cristo, yácata Dios yéeniáwaná wáaliméerica waicáca. Yácata Dios lírica, iyéericatè ípichawáiseté idábacawa macáita yáí iyéerica. ¹⁶ Dios imàacacaté líri idábaca macáita yáí iyéerica, macáita iyéerica capíralèeri cáli ìnata, cháí èeri iricu nacáí. Idábacaté macáita yáí waiquéerica, yá nacáí càmiríicáwa wáalimá waicáca. Dios líri idábacaté macáita àngelnáí icuèyéica yàasu cáliwa chènuníseeyéí. Dios líri idábacaté irípináwa macáita yáí iyéerica. ¹⁷ Cristo iyacaté macáí wawási ípichawáise, yá siúca Cristo icúca macáita namànícaténá càide iyúwa iwàwacutáaná namànica. ¹⁸ Cristo nacáí icúca wía, ichùullaca wía nacáí, wía yeebáidéyéica itàacáí. Càide iyúwa wenàiwica íiwitáise ichùullaná iináwa, càita nacáí wáiwitaca yáí Cristoca, wíacáiná cáica wíade iyúwa Cristo iiná cháí èeri iricu. Cristoca yáí yéerica macáí wawási ícauca, imàacacaté nacáí weebáidaca itàacáí. Yácata yáí idábáanéericatè imíchàacawa yéetácáisi fícha. Iná Cristo icúca macáí wawási, cachàiníciná íiwitáise, manuírí íiwitáise nacáí náicha macáita yáí wawásica Cristo imàníricatè. ¹⁹ Dios íináidacatéwa iwàwáaná íiwitáise manuírí iyaca Cristo iwàwalicu máiní manuísíwata. ²⁰ Dios iwàwacaté nacáí Cristo yéetácawa wáichawalíná cruz ìwali, ípichaná

wàuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wabáyawaná iwálisewa. Yáté Cristo íraná imusúacatéwa ícha cruz iwali. Càité Dios iwàwaca imànica yéewacaténa cayábaca iicáca macái wawàsi, níái macáita iyéeyéica cháí èeri írìcu, nía nacái iyéeyéica chènuniféeri cáli ínata.

²¹ Quééchatécéwa càmítacué Dios yàasu wenàiwica pía, iyúwa canéeyéi yàasu cáli. Bàaluité Dios yùuwidecuéca pía manuísiwata, pimànicáinátécué píbáyawanáwa. ²² Quééwacué Dios idéca cayábaca iicácuéca píwiitáise imàacacáináté iwàwawa píbáyawaná ícha, Cristo yùuwichàacáináté yéetácáisi iiná yáapichawa, yái iiná èeri írìcuírìca. Dios idéca càì imànìcuéca píri itécáténacué pía ibàlùadàanápínacué pía ípunitawa, masaquèeyéipíná íwiitáise, mabáyawanéeri iyú nacái. ²³ Quééwa píwàwacaalícué píyaca Dios yáapicha, iwàwacutácué peebáidaca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú mamàalàacata. Picácué piméyáa picùaca Jesucristo iwasaanápíná píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, néese peebáidacué mamàalàacata càide iyúwa nacàlìdàanátécué píri cayábéeri tàacáisi. Yácata tàacáisi madécaná wenàiwica íwiitáaná yéemièrica macái cáli ínata. Núa nacái Pablo, nudéca nucàlìdaca wenàiwicanái írìni.

Pablo encargado de servir a la iglesia

²⁴ Siüca casímáica nuwàwa nùuwichàacawa cháì presoíyéi ibànalìcu iwálise yái nucàlìdàanacuéca píri Jesucristo iináwaná, madécaná áibanái wenàiwica írì nacái, nuwàwacáiná núsáidaca áibanái írì cànàcaalíté Cristo yùuwichàanàwa náichawaliná imàacacaténá yàasu wenàiwicaca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéica itàacái, iyéeyéipíná càiwade iyúwa Cristo iiná iyéerica cháì èeri írìcu. ²⁵ Dios idéca ichùullìca nuibaidàanápínacué píri, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nuyúudàacaténacué pía. Dios ichùullìcaté núa nucàlìdàanápíná itàacái wenàiwicanái írì, quéwa iwàwacutáca nucàlìdaca itàacái macáita, àta yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha. ²⁶ Bàaluitésíwa, èeri ipichawáiseté, néenialíté Dios ibàacaté yái tàacáisi macái àngelnái ícha. Néeseté idécanámi idábaca wenàiwicanái, yáté ibàaca náichani nacái, yái tàacáisica. Iná madécaná mil camuí Dios idàbacatáiseté èeri àta siüca nacáide, idéca ibàaca yái tàacáisica wenàiwicanái ícha. Quééwa siüca Dios imàacaca yàasu wenàiwicanái yáallacawa iwali. ²⁷ Píacué càmíiyéica judí, Dios iwàwacutácué imàacaca píallacawa iwali yái tàacáisi máiníri cayábaca, máiníri nacái cawénica, Dios ibèericaté áibanái ícha. Yácata yái tàacáisica: Dios idéca imàacacué Cristo iyaca píwàwallìcu, píallacaténacuéwa píyáanápíná chènuniré Dios yáapicha, càmíétacanéeri iyú, mèlumèlùrípíná pícamalá yáapichawa.

²⁸ Wía apóstolca, wacàlìdaca Cristo itàacái wenàiwicanái írì. Wàalàaca nía éeréeri iyú macái wenàiwica íwiitáaná. Wéewáida nacái macái wenàiwicanái macáita Dios yáallacái iyú náallacaténá néemlaca cayábani, cànàcaalí ímàaná wawàwacáiná wabàlùadaca nía Dios ípunita cachàiníyéi íwiitáise Cristo iwali. ²⁹ Iná nuibaidaca Dios írìpíná cachàiníri iyú macái nuchàini iyúwa, yái chànisi Cristo imàaquéerica nulì.

2

¹ Nuwàwacué píallacawa nusutácué Dios ícha píripíná manuísiwata, píacué Colosas iyacàlená mìnánáica. Càita nacái nusutáca Dios ícha nalípíná níara Laodicea iyacàlená mìnánáica, macáita nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmíiyéicáwa iicá núa. ² Nusutácué Dios ícha píripíná canánama Dios ichàiniadàanápínacué píwàwa, yéewanápíná nacái cànínáca píicáyacawa abédanamata. Nusutácué Dios ícha nacái imàacàanápínacué píallacawa manuísiwata Cristo iwali. Yái Jesucristoca, yácata tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha, quééwa siüca Dios imàacaca wáallacawa Jesucristo iwali. ³ Dios iwàwa wáallacawa Cristo iwali, yácaíná Cristo idèniaca macáisiwata Dios yáallacái, máini cayábéerica. Iná wáallacaaílwa Cristo iwali, yási imàaca wáallacawa macái wawàsi iwali Dios iwàwéerica wáallacawa iwali. ⁴ Nuumacué píri càì ipichanacué nachiwáidaca pía cachiwéeri tàacáisi iyú casímáirica wenàiwicanái yéemlaca, níái càmíiyéica yáallá Dios iwali. ⁵ Ewitacué canácánita núa píapicha siüca, càicàanítacué nuwàwali pía mamàalàacata càide iyúwa nùyaca nacácaalícué píapicha. Yá casímáica nuwàwa nuémiacué píinàwaná iwali abédanamacué píwiitáise píapichawáaca píyacaténacué machacaníri iyú Dios iicápiná, peebáidàanacué nacái Cristo itàacái tàì íiméeri iyú.

La nueva vida en Cristo

⁶ Pidécuéca peebáidaca Wáiwacali Jesucristo iwasaanápínacué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, iná iwàwacutácué píyaca abédanamata Wáiwacali yáapicha. ⁷ Càide iyúwa manuírì áicu ípichu ibàlùacaalíwa depuúwalé cáli írìcu, yá canácata yáalliméeri iwataacani, càita nacái iwàwacutácué peebáidaca Jesucristo itàacái mamàalàacata tàì íiméeri iyú càide iyúwatécué néewáidàaná pía. Píacué nacái cayábéeri Dios írì mamàalàacata.

⁸ Píicacué píchawa cayába ipichanacué áibanái iwènùadacuéca píwiitáise báisíri tàacáisi ícha nawàwacáiná nachiwáidacuéca pía nàasu cachiwéeri tàacáisi iyúwa. Càmita nacàlìda Cristo

itàacái, càmita nacái Cristo iyúudàa nía. Néese nacàlidacáita meedá càide iyúwa èeri mìnáná íwítáise ímáaná, yá nacái nàawirináimi yáasu tàacáisca. Nacàlida nacái demonioná yáasu tàacáisi, níara demonio ichùuliyéica èeri mìnáná íwítáise namànicaténá nabáyawanáwa.

⁹ Picácué péemia cachiwéeyéi íri yácáiná yái Cristoca, yácata abéerita wenàiwica idènièrica macáita Dios íwítáise cachàiníiri manuísíwata. ¹⁰ Dios íwítáise cachàiníiri idéca ipuniadacuéca piwáwa piyacáinacué abédanamata Cristo yáapicha, yái Cristo ichùulìerica macái àngelná íwítáaná, demonioná nacái, macáita icuèyèica yáasu càliwa chènuníseyéi, cháí èeri írìcu nacái. Iná cachàinírìca náicha canánama yái Cristoca. ¹¹ Péemiacué comparación: Dios ichùullacaté judioná namàninápinaté circuncisión néenibe asianá íriwa nawàwicalaténaté Dios yáasunáica nía. Yái circuncisión ímáanáca càicanide iyúwa Dios idéca nacáicalí idalúaca náicha náiwítáise cabáyawanéeri. Càité Dios iwàwaca judioná imànica àta Cristo yàanàacatalétaté. Siuca piyacáinacué abédanamata Cristo yáapicha, iná Cristo idéca ichuidacuéca pícha piwítáise cabáyawanéeri càide iyúwa idéca nacáicalí idalúacuéca pícha báawéeri. Càitacué Cristo yáasáidaca yáasu wenàiwicaca pí. ¹² Càita naca ímáaná yái píbautizáanacuécawa: Quééchatécú piricúacaalítéwa úni yáaculé, yá píasáidacatécúé Cristo idéca ichuidacuéca píbayawaná machawàacacaténacué píbayawaná iyúwa yéetéerimiwa. Iná càicatécúé píade iyúwa yéetéeyéimiwa Cristo yáapicha càliculí írìcu, piricúacaalítécúéwa úni yáaculé. Néese pimichàacaalítécúéwa úni yáacuíse, yáté píasáidacuéca pidàbacaté piyaca pícauca wálisá yáapichawa càide iyúwa pidéca nacáicalicué pimichàacawa yéetácáisi ícha Cristo yáapicha, peebáidacáinaté cachàinírìca Dios íwítáise, yái imichàidéericaté Cristo yéetácáisi ícha. ¹³ Bàaluité càicuéca píwítáise iyúwa yéetéeyéimiwa, pimànicáinatécúé píbayawanáwa. Inaté càmitacué píalimá pimànica cayábéeri càide iyúwa yéetéerimiwa camíná yáalimá imànica cayábéeri, píwítáise cabáyawanéeri idacúacáinatécúé pí. Quéwa Dios idéca cáuca imàniceca píwítáise piyacáinacué abédanamata Cristo yáapicha. Dios idéca imàacaca iwàwawa macáita wabayawaná ícha, íwalíse yái Cristo yéetáanacawa wáichawalíná. ¹⁴ Bàaluité càmita wamàni càide iyúwaté Dios ichùullaná wamànica imàacacaalíté itàacáia profeta Moisés írì. Inaté yái tàacáisi icháawàacaté waináwaná íwali. Dios itàacái ímacaté iwàwacutáanaté wàuwichàacawa wabayawaná ichùullacawa. Yái yúuwichàacáisca càicanide iyúwa wamawèniacále manuírì iwàwacutéerica wapáyaidaca wáichawa càiripináta càmicáinaté wáalimá wamànica macáita machacànírì iyú càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. Quéwa Dios idéca imáalàidaca wáicha yái wamawèniacáleca imàacacáinaté iwàwawa wabayawaná ícha Cristo yéetácáinatéwa cruz íwali wáichawalíná. Iná càmita iwàwacutá wàuwichàacawa càiripináta wabayawaná ichùullacawa. Dios idéca iwàsàaca wía ícha. ¹⁵ Cristo yéetácáinatéwa cruz íwali wáichawalíná, yáté Dios imawèniadaca demonioná ichàini, níara demonio íwacananáica ichùuliyéica èeri mìnáná íwítáise. Yá Dios ibàiniadaca nía macàaluínináta macái chènuníseyéyí íicápiná. Yá nacái Dios imàacaca Cristo itéca yámísewa demonio íwacananá presorì iyú, càide iyúwa cachàinírì úwi íwacaliná itécaalí yámísewa yúuwidenáia idécanámi úwi íwacaliná imawèniadaca nía.

Busquen las cosas que son del cielo

¹⁶ Iná càmitacué iwàwacutá péemia nali níara áibaná icháawéyèica piináwaná íwali piyáaculé íwalísewa, íwalíse nacái yái camínacuéca pimàni judioná yáasu manuírì culto macái camú imanúbaca, macái quèeri imanúbaca nacái, macái semana imanúbaca nacái, sábadò írìcu, judioná iyamáidacatáicawa. ¹⁷ Bàaluité Dios ichùullacaté israelitaná namàninápinaté macáita yái wawàsica nánáidacaténátéwa íwali nacuérinápináca Dios íbanuèripinaté nali, yái Cristoca. Quéwa Cristo yàanàacaté aléi èeri írìculé, iná càmita iwàwacutá wamànica wàacawa quirínama yái wawàsica iyúwa áibaná cachiwéeyéi náimánacué píri síuca. ¹⁸ Péemiacaalícué cachiwéeyéi írì, yásí nachiwáidacué píawa; picácué péemia nacháawàaná piináwaná íwali. Càita nacàlidaca nèepunicawa nàasu tàacáisi cachiwéeriwa: Náimaca iwàwacutáanása wáyaca máini catúulécanéeri iyú, wamàacáanása nacái wáichawa wayáacaléwa cayabáanápinása Dios íicaca wía. Náimaca nacái iwàwacutáanása wàaca àngelná ícàaluíná, wasutáanása náicha wawási nataáninápiná wawicáu Dios yáapicha, cachiwéeyéi ímacáiná càmitasa Dios iwàwa yéemiaca wasutáaná ícha. Nacàlidaca nachíwawa nacái naicácasa yéenáiwánási nacáiri Dios néeséeri. Yá nacái máini cáimacáica naicáca níawawa manuísíwata náiwítáise èeri írìculí íwalísewa. ¹⁹ Càmita nàya abédanamata Cristo yáapicha, yái icuèrica wía, wái yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Cristo ichùullaca wía càide iyúwa wenàiwica íwítáise ichùullaná íináwa, wíacáiná càica wíade iyúwa Cristo íiná iyèrica cháí èeri írìcu. Cristo ichàiniadaca wawàwa, imàacacué nacái abédanamata wáiwítáise wáapichawáaca wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

²⁰ Piyacáinacué abédanamata Cristo yáapicha, yái yéetéericatéwa píchawalínacué, iná yéewa càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéericatéwa Cristo yáapicha demonioná ícha, níara demonio ichùuliyéica èeri mìnáná íwítáise. Iná càmitacué quirínama iwàwacutá piyaca càide iyúwa èeri mìnáná íwítáise iyáaná. Càmitacué iwàwacutá peebáidaca iyúwa cachiwéeyéi ichùullanacué pí. ²¹ Càita nacàlidaca nachíwawa cayabáanápinásacué Dios íicaca pí. Náimaca:

“Picácué pidunù yaí wawàsi ìwali; picácué piyáa yaí yàacàsica; picácué peedáni picáapi iriculéwa”, náimaca. ²² Macáita yaí tàacàsica nacàlidacáita wawàsi ìwali imàalèripinácawa, ìná càmita iwàwacutá wéemiaca nàasu tàacàisi irí, Dios imànícáináté yàacàsi wayáapiná. Níara cachiwéeyéica nachùuliaca wenàiwica, néewáidaca nacáí nía èeri mìnanaí yàasu tàacàisi iyú. ²³ Báisita madacáná wenàiwica iyúunáidaca cáalíacáica nía cawinácaalí yeebáidéeyéica cachiwéeyéi itàacáí, áibanáicáiná nayúunáidaca náalimáná nàaca Dios icàaluíná cayábéeri iyú cachàiníwanáí náicha canánama namànicaalcáita càulenéeri wawàsi, nàyacaalí nacáí máini catúulécanéeri iyú, namàcacaalí náichawa nayáacaléwa, nàuwichàidacaalí nacáí naináwa báawanama. Quéwa macáita yaí canéeri iwèni wawàsica càmita iyúudàa wía wadacùacaténá wáichawa wáiwitáise báawéerica, yaí ichùulièrica wamànínápiná wabáyawanáwa.

3

¹ Iná piyacáinacué abédanamata Cristo yáapicha, yaí imichèericatéwa yéetácáisi ìicha, ìná siuca piyacué picácué wálisáí yáapichawa, càide iyúwa pídeca nacáicalicué pimíchàacawa Cristo yáapicha yéetácáisi ìicha. Iná iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Cristo ichùulianá pía peedacaténacué piríwa yaí cayábéeri cawènírica iyéerica chènuniré, Cristo iyacataléca yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. ² Píináidacuéwa ìwali yaí cawèníri iyéerica chènuniré peedéeripinacuéca piríwa áibaalípiná. Picácué píináidawa mamáalàacata ìwali yaí èeri iricúrica. ³ Cáicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa Cristo yáapicha. Càide iyúwa yéetéerimiwa càmlíná ìináidawa quirínama èeri iricúri ìwali, càita nacáí picácué píináidawa mamáalàacata èeri yàasu wawàsi ìwali. Cristo, yaí iyéerica abédanamata Dios yáapicha, icùaca iyaca picácué càmiiri imáalàawa Dios irípiná íbàacanéeri iyú áibanáí èeri mìnanaí ìicha. ⁴ Piyacáinacué abédanamata Cristo yáapicha, ìná abéerica Cristo yaí yéericeuca picácuca càmiiri imáalàawa. Aibaalípiná Cristo yàanàapiná àniwa, yásí piyapinacué icamaláná mèlumèluri iricu Cristo yáapicha, picùapiná macáita Cristo yáapicha, yaí iyéerica chènuniré máiníri cáimiétaquéeri iyú naicáca, icùacáiná macáita.

La vida antigua y la vida nueva

⁵ Aibaalípiná piyapinacué Cristo yáapicha chènuniré, ìná siuca cháí èeri iricu pimànicué ùwicáí cachàiníri iyú ípunita yaí píiwitáise bàaluisàimica, yaí ichùulièricuécá pimànica píbayawanáwa mamáalàacata: Picácué píimá áiba yáapicha càmirica pinírissiwa, càmlíchúaca nacáí píinusiwa. Picácué pimàni báawéeri píiná iyúwa, yaí wawàsi càmirica Dios íbatàa wenàiwica imànica. Picácué nacáí pimàni càide iyúwa píiwitáise báawéeri iwàwánáa pimànica. Picácué píwàwa peedáca piríwa mamáalàacata macáí wawàsi cawèníri. Cáinínacallicué píicáca cawèníri wawàsi, yá piacuéca èeri iricúri wawàsi icàaluíná Dios ìicha, ìná pimànicuécá càide iyúwa wenàiwica yéeyéica ídolo cuwáináí yéenáiwana ícàaluíná Dios ìicha. ⁶ Cawinácaalí imàníyéica càí nàuwicháapinácawa manuísíwata áibaalípiná Dios yàasu yúuwichàacáisi caiyéininéeri yàanàapinacáalí nàwali, càmicáiná neebáida Dios itàacáí. ⁷ Càitécué pimànica bàaluité píináidacáinátécuéwa ìwali yaí èeri iricúrica. ⁸ Quéwa siuca pimàcacué píchawa macáita yaí báawéerica. Picácué calúa píiwitáise, càita nacáí picácué calúa pía ráunamáita. Picácué báawa píicáca áibanáí. Picácué picuísá píchawa áibanáí, càita nacáí picácué pítaani nàwali báawéeri iyú. Picácué pítaani casaquéri tàacáisi iyú. ⁹ Píwènuacatécuéwa píiwitáise bàaluisàimi ìichawa, ìicha nacáí yaí báawéerica pimànírícatécué ípíchawáiseté peebáidaca Jesucristo itàacáí, ìná picácué picálida píchíwawa píriwáaca. ¹⁰ Siúcade pídeniacuécá wálisáí píiwitáisewa iyéerica càide iyúwa wálisáí wenàiwica. Yá píiwitáiseucé wálisáí idàwinácawa yàacawa Dios íiwitáise ínacáiripiná, yéewanápinacué píalíacawa cayába Dios ìwali, yaí Dios idàbéericatécué pía. ¹¹ Weebáidacaalí Cristo itàacáí, yá cayábaca Dios íicáca wía macáita abédanamata, Cristo íwalíse, judíocaaí wía, càmiyéicaalí judío wía nacáí, imàníyéicaalí circuncisión wía nacáí, càmiyéicaalí imàni circuncisión nacáí wía, yàanèyéicaalí áiba càli néese wía nacáí, càmiyéicaalí yálíwa wía nacáí, áibanáí yàasu wenàiwicacaalí wía nacáí, íibaidéeyéica mawèníri iyú, náiwacanánáicaalí wía nacáí. Iyaca abéerita wawàsi iwàwacutéeri macáita wamànica: Iwàwacutá wadèniaca Wáiwacaliwa abéerita macáita, yaí Cristoca. Yá nacáí Cristo iyaca wawàwalicu macáita.

¹² Cáinínaca Dios íicácuéca pía. Dios íedéca yeedáca pía yàasu wenàiwicacaténacué pía. Iná piyacué machacàníri iyú. Píicácué áibanáí itúulécaná báisiiri iyú. Pimànicué áibanáí irí cayábéeri. Picácué cachàini píicá píawawa áibanáí ìicha, néese iwàwacutácué píicáca áibanáí iyúwa cachàiníyéica pícha. Píideniacué píuwichàanáwa matuúbanáiri iyú áibanáí imànicaallicué píri báawéeri. ¹³ Aibacaalí péenacué imàni píri báawéeri, yá píideniacuéní, néese pimàcacué píwàwawa ìicha, yaí báawéerica imànírícuécá píri. Càide iyúwa Wáiwacali imàcáanátécué iwàwawa píbayawaná ìicha, càita nacáí pimàcacué píwàwawa ìicha yaí báawéerica áiba péená imànírícuécá píri. ¹⁴ Iyaca abéeri wawàsi cachàiníri náicha canánama, yaí cáinínánaca waicáyacacawa. Cáinínacaalí waicáyacacawa, yásí abédanamata

wáiwitáise wáapichawáaca manuísiwata. ¹⁵ Pimàacacué Cristo iyúudàaca pía piyacaténacué matuíbanáiri iyú piapichawáaca yácaíná Dios imáidacatécué pía abédanamacaténacué píiwitáise piapichawáaca càide iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri iricu. Piacué Dios irí cayábèeri iwali macáita yáí cayábèerica Dios imàniricuéca pírí.

¹⁶ Píináidacuéwa mamáalàacata Cristo itàacáí iwali piwáwalicúsewa píalíacaténacué péemiaca manuísiwatani. Péewáidáyacacuéwa Dios yáalíacáí iyú. Pichàiniadacué piwáwawáaca nacáí cáalíacáiri iyú. Picántàacué cachàiníri iyú piacaténacué Dios irí cayábèeri. Picántàacué Dios irí salmos iyú, himnos iyú nacáí, canciones iyú nacáí, iyuwa Espiritu Santo iyúudàanacué picántàaca. ¹⁷ Càinácaalícué wawàsi pimàni, càinácaalícué nacáí picàlida, pimànicué macáita Wáiwacali Jesús ípidená iwali, píasáidacaténacué íiwitáise áibanáí irí. Piacué Wáaniri Dios irí cayábèeri nacáí Wáiwacali Jesús ípidená iwali.

Deberes sociales del cristiano

¹⁸ Piacué inanáí canírriyéica, peebáidacué piníri itàacáíwa, yácaíná cawinácaalí inanáí yeebáidécúhaca Wáiwacali itàacáí iwáwacutá umànica càide iyúwa úcawéeri ichùullaná úa. ¹⁹ Piacué asianáí cáinuuyéica, cáininacué piicáca pínuwa, pimànicué ulí cayábèeri. Picácué píuwichàida úa. Picácué nacáí pitàani ulí ípisíri tãacáisi iyú.

²⁰ Piacué sùmanáica, peebáidacué pisèenáí itàacáíwa macáita casímíacáiná Wáiwacali iicacué pimàni cáí. ²¹ Piacué asianáí quéenibéeyéica, picácué píalimáida piicáwa péenibenáíwa àta calúacataléta náiwitáise, ípichaná achúmaca nawàwa manuísiwata, yá càmita quirínama neebáidacué pitàacáí.

²² Piacué áibanáí yàasu wenàiwicaca, íbaidéeyéica mawèníri iyú píiwacali íríwa, pimànicué macáita càide iyúwa píiwacali ichùullaná pía cháí èeri iricu. Pimànicué cayábani yáí píibaidacalécawa, càmíríca abéta píiwacali iicáidacaalícué pírí, cayábacaténacáita iicacué pía meedá, néese píibaidacué cayába càiripináta píiwitáise cayábèeri yáapichawa báisíri iyú, píasáidacaténacué piaca Dios icàaluíná. ²³ Cawinácaalícué pimàni, pimànicué cayábani casímíiri iyú càide iyúwacué píibaidaca nacáicaalí Wáiwacali irí, càmíríca wenáiwica irí meedá. ²⁴ Cáicué pimàni píalíacáinacuéwa Wáiwacali yàanápínacué pírí yàasu cawèníri yéenáwa yacaténacué píwèni áibaalípiná píanàcaalícué chènuniré, píibaidacáinacué Cristo irípiná, yáí Píiwacalisíwacué abèerita. ²⁵ Quéwa cawinácaalí imàníríca íbáyawanáwa, Dios ípáyaidapínani yúuwichàacáisi iyú, íwalíse yáí báawéerica imàníríca, càmícáiná Dios iicá áiba wenáiwica íiwitáaná iyúwa cayábèeri áibanáí ícha, néese iicáca macáí wenáiwica abédanamata.

4

¹ Piacué náiwacanánáí iwáwacutácué picúaca píasu wenáiwicawa machacàniri iyú. Picácué píuwichàida nía máiwitáiséeri iyú, néese pimànicué nalí cáalíacáiri iyú. Piwáwalícué pídeníca Píiwacaliwa chènuníiséeri. Yá áibaalípiná iwáwacutácué picàlidaca píináwanáwa irí cainácaalícué cayábèeri, báawéeri nacáí pimàníríca cháí èeri iricu.

² Piacué wéenanáica, picácué pímeyáawa písutáca píawawa Dios ícha. Néese písutácué píawawa Dios ícha manuísiwata. Yá piacué Dios irí cayábèeri. ³ Písutácué nacáí Wáiwacali ícha walípiná imàacànápiná wacàlidaca yáí cayábèeri tãacáisica áibanáí irí mamáalàacata, wacàlidacaténá nacáí nalí yáí tãacáisi càmírícaté wenáiwica yáalía iwali, yáí tãacáisi ímèerica Cristo íwasàaca càmítyéi judío Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Iná písutácué Dios ícha nulípiná ípichaná cáaluca núa, nuyacáiná síuca cháí presooyéí íbànalicu núcàlidacáiná yáí tãacáisica wenáiwicanáí irí. ⁴ Písutácué nulí Dios amalacaténá numànica nalí yáí tãacáisica yéewanápiná nàalíaca néemiacani, cainácaalí ímáaná.

⁵ Piicácué píichawa cayába, pimànicué cáalíacáiri iyú, iwáwacutácaalícué pimànica wawàsi nèewi níara áibanáí càmítyéica yeebáida Jesucristo itàacáí. Cáicaalínacalícué píalímáí picàlidaca nalí Wáiwacali íináwaná iwali, yá pícalídacué nalíni. ⁶ Iwáwacutácué píitànica éeréeri iyú càiripináta, cáiwitáiséeri iyú nacáí. Iwáwacutácué píalíaca picàlidaca machacàniri iyú nalíni, macáita cawinácaalí wenáiwica ísutéyéica yéemíawa pía.

Saludos finales

⁷ Wéenasáiri caininéerica waicáca ípidenéerica Tíquico icàlidapínacué píríwa macáita nuináwaná. Tíquico yáacawéeridaca wía cayába, íbaidaca nacáí Wáiwacali írípiná núapícha. ⁸ Iná nubànúacué píataléni icàlidacaténacué pírí waináwaná ichàiniadacaténacué píiwitáise Wáiwacali iwali. ⁹ Onésimo yáí wéenasáiri caininéerica waicáca, piyacàle néesèericué nacáí, yàapínacawa Tíquico yáapícha. Yásí nacàlidacué píríwa macáita iwali cainácaalí íyáaná cháí.

¹⁰ Aristarco yáí iyéerica presoíri iyú núapícha presooyéí íbànalicu, iwáwalicuéca pía. Càita nacáí Marcos, yáí Bernabé yéenasáirináca, iwáwalicuéca pía nacáí. Nudéca núcàlidacuéca pírí Marcos iwali, ípáchiacaalícué pía, yá píitáidacué cayábèeri iyúni. ¹¹ Aiba wenáiwica ípidenéeri Jesús, áibaalí ípidenéeri Justo, iwáwalicuéca pía nacáí. Níacata abéta judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí íbaidéeyéica núapícha, wacàlidacaténá cainácaalí iyú Dios icúaca yàasu

wenàiwicawa. Càita nachàiniadaca nuwàwa. ¹²Epafras abéericué pìyacàle néeséeri íbaidéerica Cristo írípíná iwàwalicuéca nacái pía. Yá mamáalàacata isutácuéca Dios ícha pirípínacué manuísíwata cachàinicaténacué píiwitáise Jesucristo ìwali, pimàacáanápínacué píawawa nacái Dios írì pimànicaténacué càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹³Núaliacawa Epafras isutácué Dios ícha pirípínacué manuísíwata, càita nacái Epafras isutáca Dios ícha nalípíná níara Laodicea iyacàlená mìnánáica, Hierápolis iyacàlená mìnánáica nacái. ¹⁴Lucas nacái yái cadepiacáirica cáininéerica waicáca, iwàwalicuéca pía nacái. Càita nacái Demas iwàwalicuéca pía.

¹⁵Nuwàwali níara wéénánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Laodicea iyacàlená mìnáná. Nuwàwali nacái Ninfa, nía nacái iwacáidáyaquéeyéicawa ucapèericulé namànicaténá culto. ¹⁶Pidécánáamicué piléeca yái cuyàluta piríwáaca, yá pibànùacuéni naléecaténáni, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Laodicea iyacàlená mìnánáica. Píacué nacái, piléecué nacái yáara cuyàlutaca nubànuèrica nalí Laodicea néré. ¹⁷Píimacué càì Arquipo írì: “Píibaida cayába pimànicaténá píibaidacaléwa càide iyúwa Wáiwacali ichùulianá pimànica írípínáni”, càì núumaca Arquipo írì.

¹⁸Núa Pablo nutànàacué pirí yái tàacáisi achúméerínaca nucáapi iyúwa nuwàwalicáinacué pía. Pisutácué Dios ícha nulípíná presocáiná núa. Nusutácué nacái Dios ícha pirípínacué imànínápinacué pirí cayábéeri mawèníri iyú.

1 TESALONICENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, Silvano yáapicha, áibaali ípidenéeri Silas, Timoteo yáapicha nacái nutànàacué piri cuyáluta, piacué wéenanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Tesalónica iyacàlená mīnanái, piacué iyéeyéica abédanamata Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái. Wawáwalicué pia. Wia apóstolca, wasutáca Dios ícha piri pináacué imānīnāpináacué piri cayábéeri mawēnīri iyú, imāacānāpináacué piyaca matuibanāiri iyú nacái.

El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica

² Macái imanúbaca wasutácaali Dios ícha piri pináacué, wàaca iri cayábéeri piwalicué macáita. ³ Wàaca Wáaniri Dios iriwa cayábéeri mamáalàacata piibaidacáináacué Dios iri piná cachānīri iyú peebáidacáináacué Jesucristo itàacái. Wáalia nacáíwa piyúudáacuéca áibanái manuísiwata cáinináacáináacué piicáca Dios. Wáalia nacáíwa picúacuéca manuísiwata Wáiwacali Jesucristo yāanānāpiná ániwa, iná yéewa pídeniacuéca piūwichānāwa matuibanāiri iyú idécunitāacá namānicuéca piri báawéeri iwalíse yái peebáidāanācuéca Jesucristo itàacái. ⁴ Piacué wéenanáica, cáininácuéca Dios iicáca pia. Wáaliaca nacáíwa Dios idéca yeedácuéca pia yāasu wenāiwacaténácué pia. ⁵ Wacálidacaalítécué piri Jesucristo iwasāaca wenāiwa Dios yāasu yūwīchāacáisi ícha, cāmítatē wacálidacáitacué pirini yāawami tãacáisi iyú meedá, néese wacálidacatécué pirini Espiritu Santo ichāini iyú, wáaliacatē nacáíwa báisīri iyú báisīcāni yái tãacáisi wacálidéerica. Píaliacué nacáíwa amaléeri iyú wāyacatē machacānīri iyú pēewibāa, wayúudāacaténácué pia, iná píaliacuéwa wacálidacatē piri Dios itàacái báisīri iyú.

⁶ Wia apóstolca, wáaliacawa Dios yēasunáica piacué, bāalutēcāiná pidābacué piyaca machacānīri iyú cāide iyúwa wāasáidāanātécué piri, cāide iyúwatē nacái Wáiwacali iyāaná. Yá peebáidacatécué Jesucristo itàacái casīmāiri iyú, cāide iyúwatē Espiritu Santo imāacānācué casīmāica pia, éwitatē áibanái cāmīyēi yeebáida nāuwīchāidacānitacué pia báawanama peebáidacáináacué Jesucristo itàacái. ⁷ Cāita píasáidacuéca áibanái iri cāinācaali iwāwacutānā neebáidaca, macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iyéeyéica Macedonia yāasu cāli íinata, Acaya yāasu cāli íinata nacái. ⁸ Wáaliacawa píimāacué madécānā áibanái náaliacawa Wáiwacali itàacái iwali, cāmīrica abéta níara iyéeyéica Macedonia yāasu cāli íinata, nía nacái iyéeyéica Acaya yāasu cāli íinata, néese macái cāli imanúbaca manuíbeyēi wenāiwa náaliacué pí-ināwaná iwali. Náaliacawa peebáidāanācué Dios itàacái, iná cāmīta iwāwacutá wacálidacuéca nālī píināwaná iwali. ⁹ Néese, níata icālidaca iyaca walī píināwanācué iwali, iná náaliacawa wapáchianācué pia bāalutē, pitāidacatécué wia cayāba, péemiaticué nacái wāasu tãacáisi. Piyamāidacatécué piaca ídolo icāluināná, níara cuwāināi yēenāiwanāca, yá píimāacacatécué píawawa cāuri Dios iri, yái báisīrica, peebáidacaténácué itàacái, piibaidacaténácué iri piná nacái. ¹⁰ Nacálidaca nacái walī picúacuéca Jesús yāanāca chēnuníse ániwa, yái Dios írica, Dios imīchāidéericatē yēetācáisi ícha. Yácata Jesús iwasēerica wia Dios yāasu manuiri yūwīchāacáisi ícha, yái yūwīchāacáisi yāanēeripināca ēeri imāalāacaalīpināwa.

2

El trabajo de Pablo en Tesalónica

¹ Iná piacué wéenanáica píaliacuéwa Dios imānicatécué piri cayábéeri wapáchiaacalícué pia bāalutē. ² Péemicatécué waināwaná iwali, wia apóstolca, ipichawāisetē wāanāacué píatalé, yátē Filipos iyacàlená mīnanái namānicatē walī máini báawéeri, natāanicatē nacái wāwali báawéeri iyú idécunitāacá nāuwīchāidaca wia iwalíse yái wacálidāanāca Jesucristo itàacái. Quéwa Dios iyúudāacatē wia wāanācaténátē piyacalē nérécué wacálidāanāpináacué pirini macāluināná, yái tãacáisi ímēerica Jesucristo iwasāaca wenāiwa Dios yāasu yūwīchāacáisi ícha, éwitatē áibanái nāuwīdecānāta namānica wia manuísiwata. ³ Cāmítatē wacálidacué piri cachīwéeri tãacáisi, cāmīta nacái watāanicué piri wachīwāidacaténácué pia meedá, weedācaténácué pícha plata. ⁴ Néese Dios yāalimāidacatē iicāwa wia asáisi wāibaidacaalī iri piná machacānīri iyú, wia apóstolca. Néese idécānāmītē cayābaca Dios iicáca iyúwatē wāibaidānā iri, yá ibānūcatē wia wacálidāanāpinátē yái tãacáisi ímēerica Jesucristo iwasāaca wenāiwa Dios yāasu yūwīchāacáisi ícha. Iná yéewa wacálidaca wenāiwicānái írini. Cāmīta wāalimāida wasíimāidacáita wenāiwa meedá wāasu tãacáisi iyúwa, néese wacálidaca Dios itàacái cāide iyúwa Dios iwāwānā, yái Dios yāalíerica wawāwa. ⁵ Píaliacué nacáíwa cāmítatē wachīwāidacué pia cachīwéeri tãacáisi iyú cāide iyúwa ēeri mīnanái iwāwānā yēemīaca. Cāmítatē wamāni cāi weedānāpináacué pícha cawēnīri. Cāmítatē nacái wamāni wawāsi ibāacanēeri iyú weedācaténácué pícha plata. Cāitē wāyacué pēewibāa machacānīri iyú Dios iicá. ⁶ Cāmítatē wawāwa wenāiwa naicáca wia iyúwa máiniyéica cayāba áibanái

lícha. Càmítacué wacutá pícha càiri, áibanáí lícha nacáí, íbatàa abéeri piná, éwita Dios imàacacáníta walí cáimiétacanéeri íbaidacalési, wía apóstolca. Càité nacáí, éwita Dios imàacacáníta walí íiwitáisewa wachùuliacaténacué pía cachàiníri iyú, càicáaníta càmítaté wamàni càí. ⁷ Càmítaté wachùuliacué pía cachàiníri iyú, éwita Cristo yàasu apóstolcáaníta wía. Néese watàanicatécué píri éeréeri iyú. Wamànicatécué píri càide iyúwa inanáí udàwinàacaalí uénibewa, ucùa nacáí nía cáininéeri iyú. ⁸ Càité nacáí cáinináca waicácué pía ínà wawàwacaté wacàlidacuéca píri Dios itàacáí cayábéeri, yá wáibaidacaté macáí wachàini iyúwa wayúudàacaténacué pía. Íyá wacàlidacatécué píri Dios itàacáí mamàalàacata cáininácáinà waicácuéca pía! ⁹ Píacué wéenánáica, píaliacuéwa wáibaidacaté wacápi iyúwa mamàalàacata cachàiníri iyú wawèniacaténaté wayáapínáwa, wáyacaalíté pèewibàa. Càmítaté wawàwa wáinalaléca píricuèni, ínà wáibaidacaté èeríapinama, táiyápinama nacáí ipíchanácué wacutáca pícha wayáapínáwa idècunitàacá wacàlidacatécué píri Dios itàacáí.

¹⁰ Píaliacuéwa amaléeri iyúni wáyacatécué pèewibàa machacàniri iyú piicápinácué, mabáyawanéeri iyú nacáí Dios iicá. ¹¹ Píaliacué nacáíwa wàalàacatécué pía, wamíchàidacatécué píiwitáise, wachàiniadacatécué piwàwa, píacué abéechúanaméeyéica càide iyúwa nàaniri cayábéeri íiwitáise imàníná yéenibe íríwa. ¹² Wàalàacatécué pía pímanínápinácué càide iyúwa iwàwacutáanà Dios yàasu wenàiwica imànica, yáí Dios imáidéericuéca pía icuacaténacué pía iyúwa Picuèriná, piyacaténacué nacáí Dios icamalaná mèlumèluíri írícu chènuniré.

¹³ Iyaca áiba wawàsi nacáí wèerica Dios írí cayábéeri íwalíse mamàalàacata: Bàaluité péemíacanámicué wacàlidaca píri Dios itàacáí, yáté peebáidacuécáni píaliacáinátéwa Dios itàacáicani báisíri iyú, càmíta càide iyúwa wenàiwica itàacáí meedá. Báisíta Dios itàacáicani, íwalísaidéericuéca píiwitáise piwàwalicúsewa, píacué yeebáidéeyéicani. ¹⁴ Iná píacué wéenánáica, peebáidacáinacué Jesucristo itàacáí, ínáté íwalíse píasu cáli néeseyéyi nàuwichàidacatécué pía, níai càmíyéica yeebáida. Yá piùwíchàacatécuéwa càide iyúwa Dios yàasu wenàiwica nàuwichàanátéwa, níara yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacáí Judea yàasu cáli íinata, bàaluitécáinà néenánáí nacáí judíonáí nàuwichàidacaté nía íwalíse yáí neebáidáanáca Jesucristo itàacáí. ¹⁵ Níara judíoca nanúacaté Wáiwacali Jesús, càide iyúwaté nàawirináimi ínàanáté Dios yàasu wenàiwica profetanáí icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalicúse. Judíonáí piùwíchàidacaté wía nacáí, nàucaca wía nacáí nàasu cáli íchíwa. Càmíta namàni càide iyúwa casímáinà Dios iicáca. Nàuwídeca namànica macáí wenàiwica. ¹⁶ Macáí imanùbaca wawàwacaalí wacàlidaca Dios itàacáí càmíyeyí judío írí, yéewacaténá Jesucristo iwàsàaca nía nacáí Dios yàasu yuùwíchàacáisi lícha, judíonáí càmíta namàca wacàlidaca Dios itàacáí càmíyeyí judío írí. Càita máini namànica nabáyawanáwa, níai judíoca. Quéwa átata Dios yàasu yuùwíchàacáisi máiníri manuica idéca yàanàca mawiéniré nalí, yàanàcaténá nàwali mesúnamáita.

Pablo desea visitar otra vez a los de Tesalónica

¹⁷ Píacué wéenánáica, achúmacaté wawàwa iwàwacutáicáináté wàacawa píchacué, achúma èeripínaté, yáté éwita càmíicáaníta waicácué pía, càicáaníta wawàwalicué pía mamàalàacata wawàwalicúsewa. Iná wawàwacaté wàacawa píatalécú méinícáináté wawàwaca wapáchiacuéca pía. ¹⁸ Yáté wáináidacawa wapáchiánápinaté píacué. Núa, Pablu nuwàwacaté nupáchiacuéca pía madécáná yàawíríá quéwa càulenacaté Satanás imànica nuichani, ínà càmítaté nùalimá nùanàaca néré. ¹⁹ Wía apóstolca, máiníté wawàwaca waicácuéca pía casímáicáinacué pímanica wawàwa wacúacáinacué wabàlùanápináwa píapícha Wáiwacali Jesucristo ípúnita áiba èeriwa Wáiwacali yàanàacaalípiná àniwa. Néenialpíná, jmáini casímáipínáca wawàwa píwalicué peebáidacáinacué Jesucristo itàacáí tàí ímèeri iyú! ²⁰ Báisíta, wacàlidápinácué piináwaná íwali casímáiri iyú, pímanícáinacué máini cayábéeri.

3

¹ Néeseté máini nuwàwacaté nuémiaca piináwaná íwalicué, quéwa càmítaté nùalimá nùaca nupáchiacuéca pía. Càmíicáináté nùalimá nuèdenaca mamàalàacata yáí càmínáca nùalíawa, ínáté nuínáidacawa nuyamàanápinátéwa abéerita Atenas iyacaléná néré. ² Yáté nubànùaca wéenásáiri Timoteo yeebáidéerica Jesucristo itàacáí, ípáchiacaténacué pía. Yáí Timoteo abéeri wéená wía íbaidéeyéica Dios írípiná, wía icàlidéeyéica yáí cayábéeri tàacáisica Cristo íináwaná íwali. Yáté nubànùacué píatalé Timoteo imíchàidacaténacué píiwitáise, íchàiniadacaténacué piwàwa nacáí, yéewanápinacué peebáidaca Jesucristo itàacáí mamàalàacata tàí ímèeri iyú. ³ Nubànùacaté Timoteo píatalécú yàalàacaténacué pía, báawacáichacué piwàwa piùwíchàacáí íwalísewa, ipíchanácué piwènúadaca píiwitáisewa Jesucristo lícha. Píaliacuéwa iwàwacutáanà wàuwíchàacawa càí, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. ⁴ Càita nacáí bàaluité wáyacaalítécú píapícha, yáté wacàlidacué píri áibanáí nàuwichàidáanápiná wía, weebáidacáinà Jesucristo itàacáí. Sìuca píaliacuéwa wadéca wadàbaca wàuwíchàacawa càide iyúwaté wacàlidáanacué

piríni. ⁵ Iná càmicáináté nùalimá nùidenlaca quirínamani, yáí càmlínacuéca nùalía pi-
inánaná iwali, yáté nubànùaca Timoteo isutácaténacué yéemlawa pía yéewanápiná nùaliacuéca
piinánaná iwali asáisi peebáidacaallicué Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì íiméeri iyú.
Nubànùacatécué piataléni achúmácáináté nuwàwa nuínáidacawa piwalicué cawàwanáta Sa-
tanás yáalimáidacatécué pía piwènúadánápinacué píiwitáisewa Jesucristo íicha. Càita Satanás
iwàwa imànica yéewanápiná canáca iwèni, yáí wacálidéericuéca píri Dios itàacái báaluité.

⁶ Quéwa siúcade Timoteo idéca yèèpùacawa piyacàle néeseque, yáara Tesalónica iyacàlenáca.
Yá idéca icàlidaca walí cayábaanacué piinánaná peebáidacáinacué Jesucristo itàacái
mamáalàacata tàì íiméeri iyú, cáinináacáinacué nacái piicáyacacawa. Idéca icàlidaca walí
piwàwallínacué wía cáininéeri iyú mamáalàacata, máini nacái piwàwacué piicáca wía càide
iyúwa wawàwáanacué waicáca pía. ⁷ Iná píacué wéénánáica, éwita wàuwichàacáanitawa
manuísíwata, càicáaníta wadéca wachàiniadaca wawàwawa, wía apóstolca, wéemiacáinacué
piinánaná iwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì íiméeri iyú. ⁸ Yá wáalimá
wàidenlaca yúuwichàacáisi wéemiacáinacué piinánaná iwali cámináicua piméyáawa peebáidaca
Wáiwacali itàacái tàì íiméeri iyú. ⁹ Càmlíripináta wayamáida wàaca Dios íri cayábéeri
piinánaná iwálisecué, yá nacái pimánínacuéca cayábéeri. Iná yéewa casimáica wía Dios
iicápiná píwalínacué. ¹⁰ Eeríapinama, táiyápinama nacái wasutáca Dios íicha manuísíwata
imáacáanápiná waicácuéca pía watuí iyúwa wéewáidacáténacué pía mamáalàacata
iwàwacutáacáinacué píalíacawa áiba wawàsi iwali peebáidacáténacué Jesucristo itàacái tàì
íiméeri iyú.

¹¹ Wía apóstolca, wawàwaca Wáaniri Dios, Wáiwacali Jesucristo nacái nayúudáca
wía yéewanápiná wáalimáca wapáchiacuéca pía mesúnamáita. ¹² Wasutá Wáiwacali íicha
pirípinacué, imáacáanápinacué cáinináca piicáyacacawa cachàiniwanái mamáalàacata, càita
nacái cáinináanápinacué piicáca áibanái wenàiwica canánama, càide iyúwa cáinináná
waicácuéca pía. ¹³ Càita nusutáca Wáiwacali íicha píripínacué Ichàiniadánápinacué píiwitáise,
yéewanápinacué mabáyawanáca Dios iicáca pía Wáiwacali Jesús yàanàacáalípiná macáita
yáasunái mabáyawanéeyéi yáapichawa éeri imáalàapinácaaliwa. Báisita, amén.

4

La vida que agrada a Dios

¹ Siúcade píacué wéénánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wasutácué píicha wawàsi
manuísíwata, wàalàacué pía nacái Wáiwacali Jesús inùmallicuse. Piyacué machacáiníri
iyú cachàiniwanái mamáalàacata casimáicáténacué Dios iicáca píiwitáise càide iyúwacué
pidábáanáté piyaca péemiacanacáticacué wéewáidaca pía.

² Péemiacatécué cayába yáí tàacáisi wacálidéericatécué píri Wáiwacali Jesús inùmallicuse.
³ Dios iwàwacué piyaca mabáyawanéeri iyú píibaidacáténacué abéerita íripiná. Càmita iwàwacué
piimáca áiba yáapicha càmlírica pinírisíwa, càmlíchúa nacái píinusíwa. ⁴ Càita Dios iwàwacué
piyaca, yéewanápiná cawinácaalí asialí iwàwéerica icásàacawa yáalimá yeedáca íríwa íinupánáwa
mabáyawanáwaca, iyacáténá úapicha cáimiétaquéeri iyú. ⁵ Aibanái wenàiwica càmlíyéica
yáalíwawa Dios iwali needáca inánái máinicáiná nawàwacáita naimáca náapicha meedá. Càmita
báisi naicáyacacawa cáimiétaquéeri iyú. Picácué pimàni càì. ⁶ Picácué nacái piimá áiba
asialí íinu yáapicha, càita nacái áiba inánái iníri yáapicha. Pimánicaallicué càiri báawéeri áiba
wenàiwica írì, yási Wáiwacali yúuwichàidacué píawa manuísíwata, càide iyúwacué wàalàanáté
pía cáimiétaquéeri iyú. ⁷ Dios càmita imáida wía wamánínápiná wabáyawanáwa casaquéeri
iyú, néese imáidaca wía wáyacáténá mabáyawanéeri iyú, yéewanápiná wáibaidaca abéerita
írripiná. ⁸ Yáí tàacáisi nùaléericuéca iyú pía, càmlírita meedá wenàiwica yáasu tàacáisi, néese
Dios itàacáicani, iná cawinácaalí càmlírica yeebáida yáí tàacáisi, idéca yúucaca íichawa Dios, yáí
Dios íbanuéricuéca Espíritu Santo piwàwalkulé. Yáí Espíritu Santo ípidená íimáanáquéi “Yáí
Mabáyawanéerica” íimáanáca, Espíritu yàanàacáináté mabáyawanacáténá imànica wía.

⁹ Quéwa càmita iwàwacutá nùaláacuéca pía cáinináanápinacué piicáyacacawa Dioscáiná
idéca yéewáidacuéca pía càì, iná nùalíacawa cáininacuéca piicáca áibanái yeebáidéeyéica Je-
sucristo itàacái. ¹⁰ Wáalíacawa cáininacuéca piicáca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Je-
sucristo itàacái iyéeyéica Macedonia yáasu càli íinata. Quéwa wasutácué píicha wawàsi
manuísíwata, píacué wéénánáica, cáinináanápinacué cachàiniwanái mamáalàacata piicáca
macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹¹ Píalimáidacué piyacáténá matuíbanáiri iyú áibanái
yáapicha. Picácué máini pisutáida péemlawa áibanái yáasu tàacáisi iwali, néese píibaidacué
picáapi iyúwa càide iyúwaté wàalàanacué pía. ¹² Píibaidacué cachàiniiri iyú yéewanápiná áibanái
cámlíyéica yeebáida Jesucristo itàacái naicácuéca pía cáimiétaquéeri iyú, píidenacáténacué
nacái yáí pimáapuérica, ípichanacué picutáca piyáapináwa áibanái íicha.

¹³ Píacué wéénánáica, wawàwacué píaliácawa càinácaalí nàyanápiná níara yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái achúmácaíchacué piwàwa manuísíwata càide iyúwa achúmáaná èeri mìnánái iwàwa càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Achúmáca nawàwa manuísíwata càmicáiná naclá néenánáimi imichàacawa yéetácaisi ícha. ¹⁴ Wadéca weebáidaca Jesús ináwaná iwali yéetátéwa, néese imichàacaté nacáíwa yéetácaisi ícha. Càita nacái weebáidaca Dios imicháidáanápiná yéetéeyéimiwa yéetácaisi ícha, níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Nacáucami yàanápiná Jesús yáapicha namichàacaténáwa yéetácaisi ícha Jesús yàanápinácaali àniwa.

¹⁵ Iná wacáidacué píri yái tàacáisi càide iyúwa Wáiwacali yéewáidáaná wía: Wía cáuyéicáwaca mamáaláacata cháí èeri írlicu Wáiwacali yàanácaalípiná, càmita wàwa napíchalé chènuniré níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. ¹⁶ Wéemiápiná chènuníséeri tàacáisi imáidéerica wía cacháiníri iyú, yá ángel íiwacalíná imáidápiná nacái wíawa, yá nacái Dios yáasu trompeta casánapíná wéemiáwa napulácaalíni. Yásí Wáiwacali írlicupáináwa chènubáata. Néese níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Cristo itàacái, níata idábápiná icáucàacawa quééchacáwa. ¹⁷ Néese wía cáuyéicáwaca wamicháapínáacawa náapichawa cáuli írliculé, wawáilúacaténáwa acalèe yéewiré wáipunitáidacaténá Wáiwacaliwa capiraléeri cáli ínatalé. Càipíná wàyaca Wáiwacali yáapichawa càiripínáta. ¹⁸ Iná pichàiniadacué piwàwawáca iyú yái tàacáisi cayábéerica ipichanácué máini achúmáca piwàwa péenánái yéetácaaliwa pícha.

5

¹ Píacué nuénánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitacué iwàwacutá nutànáca píri tàacáisi iwali yái Wáiwacali yéenáwanáca yàanácatáipínáta, càisimalénácaali camuí íya wapíchalé. ² Píaliacuéwa cayába canáca èeri mìnánái yáaliéeríwa càicaalínápinácaali Wáiwacali yàanáca àniwa. Càide iyúwa cayéedéeri yàanácaalí táiyápi càmicatáita wenáiwicanái ináidawa iwali, càita nacái Wáiwacali yáapínáwa néese àniwa càmicatáita èeri mìnánái icúa yàanáca. ³ Néenálípiná wenáiwica nacáladápiná cà: “Cayába macáita. Canáca úwicái. Wàyaca matuíbanáita”, càipíná náimáca. Néese ráunamáita yúuwicháacáisi yàanáapínáacawa náwali cáiwíri iyú imáaláidacaténá ní, càide iyúwa inanái idábacaalí yúuwicháacawa isicúasíwata umustúadacaténá íicá èeri. Yásí càmita náalimá napiacawa Dios yáasu yúuwicháacáisi ícha. ⁴ Quéwa píacué wéénánáica càmitacué catá píiwitáise, píaliacáinacuéwa Dios iwali. Iná càmitacué Wáiwacali yéenáwaná icalúda píawa, yàanápinácaali càide iyúwa cayéedéeri icalúdacaaali wenáiwica. ⁵ Amalácáinacué píiwitáise macáita, píaliacáinacuéwa Dios iwali, picúacáinacué nacái Wáiwacali yàanáca. Càmita wàwa càide iyúwa catéeyéi íiwitáise íyáaná, càmiyéica yáalía Dios iwali. ⁶ Iná iwàwacutá wamicháidaca wáiwitáisewa wacúanápiná Wáiwacali yàanáca. Picácué wàwa iyúwa íiméeyéi meedá, càmiyéica icúa Jesús yàanáanápiná. Yá waicáidacué Wáiwacali íipunitawa cáalíacáiri iyú, wacúacaténá wíawawa ipíchaná wawènúadaca wáiwitáisewa Wáiwacali íichawa. ⁷ Albanái catéeyéica íiwitáise càmita náalíawa Dios iwali. Càica níade iyúwa wenáiwica íiméeyéica meedá táiyápinama, iyúwa nacái wenáiwica ícáméeyéica catéeri írlicu. ⁸ Quéwa wía amaléeyéica íiwitáise, icuyéica nacái Wáiwacali yàanáanápiná, iwàwacutá wacúca wíawawa cayába ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iwàwacutá weebáidaca Jesucristo itàacái, càita nacái cáinínacué walcáyacacawa, càita nacái manuicúe wáináida wawàwawa Jesucristo iwali iwásáanápiná wíawa Dios yáasu yúuwicháacáisi ícha. Wamànicaalí cà, yásí wacúapíná wíawawa cayába Satanás ícha ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, càide iyúwa úwisàiri íwalicaalí icáyuwaniwa, íbàle nacáíwa dáaléeri híerro nacáiri icúacaténá yáawawa yúuwidenáí íchawa. ⁹ Dioscáiná càmitaté yeedá wía yáasunápináwa imàcáanápiná yáasu manuiri yúuwicháacáisi yàanáca wàwali, néese ídéca yeedáca wía iwásáacaténá wía yáasu yúuwicháacáisi íchawa íwalíse yái Wáiwacali Jesucristo yéetáanácawa wáichawalíná. ¹⁰ Jesucristo yéetátéwa wáichawalíná wáyacaténá yáapicha càiripínáta, éwita nacái wéetácaaliwa, càita nacái cáucaalíwáca wía áiba èeriwa Jesucristo yáapínácaaliwa néese àniwa. ¹¹ Iná pimicháidacué píiwitáisewáca mamáaláacata, pichàiniadacué nacái piwàwawáca càide iyúwa pimànnínacué píacawa síucade.

Pablo aconseja a los hermanos

¹² Píacué wéénánáica wasutacué pícha wawási manuísíwata, píacué ancianonái íimiétacaná, níái libaidéeyéica Dios írípíná pèewibàa, nacúacaténacué pí, náaláacaténacué pí Wáiwacali itàacái iyú, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹³ Iwàwacutácué píaca ancianonái íimiétacaná, cáinínacué nacái píicáca nía manuísíwata íwalíse yái libaidacalésica namáníríca Dios írípíná, yái nacúanácuéca pí. Píyacué matuíbanáita píapichawáca.

¹⁴ Wachùuliacué pí, píacué wéénánáica, píaláacué cacháiníri iyú níara péená càmiyéica iwàwa libaidaca. Pichàiniadacué nawàwa nacái cawínácaali achúméeyéica íináida iwàwawa, nàuwicháacái íwalísewa. Píyúdàacué nacái níara machawàaqueeyéica íiwitáise, càmiyéicáwaca yeebáida tàí íiméeri iyú. Pimànícúe macáita írí èeréeri iyú mamáaláacata.

¹⁵ Aibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni irí báawéeri nacái pípuináwa, néese píalimáidacué pimànica cayábéeri piríwáaca càiripináta, macái wenàiwica irí nacái.

¹⁶ Cayábacué piwàwa càiripináta. ¹⁷ Pisutácué píawawa Dios ícha mamáalàacata. ¹⁸ Píacué Dios irí cayábéeri càinaaalícué piyáaná, càicáinácué Dios iwàwa pimànica, píacué yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái.

¹⁹ Càide iyúwa càmicaalí wachacàida cayábéeri quicháí iyúudèerica wía, càita nacái picácué pimáalàida píchawa yái cayábéerica Espíritu Santo imàníricuéca piwàwalícué. ²⁰ Picácué caná iwèni píicáca nataacái níai wenàiwica Espíritu Santo ichàiniadéeyéica nacàlidacaténá tàacáisi Dios inùmaliícué. ²¹ Quéwa píináidacuéwa cáalíacáiri iyú iwali macái tàacáisi péemièricuéca píalíacaténácuéwa asáisi báisicaalí Dios itàacáicani, néese peebáidacué abéerita yái cayábéeri tàacáisica. ²² Píwènúacuéwa macái báawéeri íiwitáaná ícha.

²³ Wasutáca Dios ícha píripínácué, yái Dios matuíbanáirica imànica wáiwitáise, masacàanápínácué imànica píiwitáise píibaidacaténácué abéerita Dios irípiná, icùanápínácué nacái píiwitáise manuísíwata, piwàwa nacái, píiná nacái mabáyawanéeri iyú àta Wáiwacali Jesucristo yàanàacataléta àniwa. ²⁴ Càipiná Dios imànicuéca píripíni. Yái Dios imáidéericatécué pía yàasunáicaténácué pía, imànipínácué pirí macáita càide iyúwa icàlidáanácué píripíni.

Saludos y bendición final

²⁵ Píacué wéenanáica, písutácué Dios ícha walípiná nacái. ²⁶ Pitàidacué cayábéeri iyú macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁷ Nuchùullacué pía Wáiwacali inùmaliícué, píléecué yái nùasu cuyàlutaca nalí macáita níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁸ Yá wasutáca Wáiwacali Jesucristo ícha píripínácué, imàninápinácué pirí cayábéeri mawènfiri iyú.

2 TESALONICENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, Silvano yáapicha, áibaalí lípidenéri Silas, Timoteo yáapicha nacái, nutànàacué pírí cuyàluta, piacué wéenánái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Tesalónica iyacàlená irícu, piacué iyéeyéica abédanamata Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái. Wawàwalicué pía. ² Wasutáca Wáaniri Dios ícha píripínacué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàninápinacué pírí cayábéeri mawèníri iyú, namàacáanápinacué nacái piyaca matúbanáiri iyú.

Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo vuelva

³ Píacué wéenánáica, casímáica wàaca Dios irí cayábéeri càiripináta píwalicué. Yá cayábaca còi wamànica peebáidacáinacué piacawa Jesucristo itàacái manuísiwata cachàiníwanái, yá nacái wáalíacawa cáinináanacué yáwanái piicáyacacawa mamáalàacata. ⁴ Iná wacálidacuéca piináwaná íwali casímáiri iyú áibanái irí Dios yàasu wenáiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái macái yacalé wapáchiacatabàa. Wacálidaca nalíni píidenianácuéca piúwichàanawa mamáalàacata matúbanáiri iyú, peebáidáanacué nacái mamáalàacata Jesucristo itàacái éwitacué áibanái nàuwichàidacáanítacué pía madécaná yáawírí, éwitacué nacái piúwichàacáanítawa madécaná càulenéri wawási iyú. ⁵ Iná yéewa wáalíacawa amaléeri iyú Dios yàanápiná macái wenáiwica iwèni machacàniri iyú, namànicaalí cayábéeri, caita nacái namànicaalí nabáyawanáwa. Siúcade piúwichàacuécawa piyaca íwalíse yái peebáidáanacuéca iyúwa Dios íchùulanacué pía, quéwa càmítacué píméyáawa peebáidaca. Iná Dios icàlidápinacué piináwaná íwali pímanínacuéca cayábéeri, yá imàacápinacué piwàlùacawa Dios iyacàle irículé Dios icùacataléca yàasu wenáiwicanáíwa càiripináta chènuniré.

⁶ Dios yáapíná macái wenáiwica iwèni machacàniri iyú, yúuwichàidápiná nacái níara wenáiwica nabáyawaná íwalísewa, níai yúuwichàidéeyéicuéca pía siúcade. ⁷ Dios yáapíná macái wenáiwica iwèni machacàniri iyú, imàacápinacué nacái piyamáidacawa piúwichàacái íchawa càide iyúwa imàacáanápiná wayamáidaca nacáíwa. Càipíná Dios imànica walí macáita néenialípiná Wáiwacali Jesús yàanàacaalípiná chènuníse mèlumèluíri iyú, quichái ipèrùta yéewíse yàasu cachàimíyèi ángel yáapichawa. ⁸ Yá Wáiwacali Jesús yàanápiná yúuwichàidacaténá wenáiwica nabáyawaná íwalísewa, níai càmíyéica iwàwa yáalíaca Dios íwali, macáita nacái càmíyéica yeebáida yái tàacáisi íméerica Wáiwacali Jesucristo iwàsàaca wenáiwicanáí Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. ⁹ Yá Wáiwacali yúucápiná íchawa nía déeculé, nàuwichàacaténáwa nabáyawaná íwalísewa càiripináta, èeri càmíri imáalàawa, yá càmíta quirínama naicáca Wáiwacali, yái mèlumèluíríca ícàcanáwa, icuèrica macáita cáimíetacanéeri iyú, máincáiná cachàinica ííwítáise manuírí. ¹⁰ Càipíná Wáiwacali imànica nalíwa néenialípiná yàanàacaalípiná àniwa. Yáapínacawa néese àniwa yéewacaténá macáita yáasunái, wía yeebáidéeyéica itàacái, wàaca irí cayábéeri manuísiwata cáimíetaquéeri iyú casímáiwaca. Núlíca nacáíwa píccáanápinacué Wáiwacali yáacáaca, píapínacué nacái irí cayábéeri, peebáidacáinacué iyúwaté wacálidáaná pírí Wáiwacali íináwaná.

¹¹ Wáalíacawa píanápinacué Wáiwacali irí cayábéeri néenialípiná, iná wasutáca Wacuèriná Dios ícha píripínacué mamáalàacata. Wasutáca Dios ícha iyúudáanápinacué pía piyacaténacué càide iyúwa wenáiwica Dios imáidéeyéica náyacaténá machacàniri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càita nacái wasutáca Dios ícha píripínacué íchàiniadáanápinacué pía ííwítáise cachàiníri iyúwa, pímanícaténacué macái cayábéeri wawási piwàwéericuéca pímanica, yá nacái píibadacalécuéca pímanírica peebáidacáinacué Jesucristo itàacái. ¹² Càita wasutáca Dios ícha píripínacué yéewanápiná áibanái nacái nàapínaca Wáiwacali Jesús irí cayábéeri naicáacaalípiná íchàiniadacuéca pía pímanícaténá cayábéeri, yéewanápiná nacái píacué iyéeyéica abédanamata Wáiwacali Jesús yáapicha píasáidacuéca áibanái irí cayábéeri ííwítáisevani, yái Wáiwacalica. Píalímápinacué pímanica còi yácáiná Wacuèriná Dios, Wáiwacali Jesucristo nacái nayúudacuéca pía mawèníri iyú.

2

Aclaraciones sobre el regreso del Señor

¹ Siúcade píacué wéenánáica, píalíacuéwa Wáiwacali Jesucristo yàanàanápiná àniwa. Píalíacué nacáíwa Dios íwacáidáanápiná wíawa Wáiwacali Jesucristo yáatalé. Siúcade wawàwaca wéewáidacuéca pía íwali quiríta. ² Cawàwanáta abénaméyèi cachíwéeyèi nacálidápinacué píriní idécasa íchàbacawéi Wáiwacali yéenáíwaná yàacaténáwa néese àniwa. Wasutácué pícha wawási manuísiwata ípíchaná píúcáida piwàwawa pícalùniwa caquialéta iyúwa sícusícuýèi iwàwa. Píacué cáalu pía áibanái cachíwéeyèi náimacaalícué pírí nacálidacasa tàacáisi Dios

inùmallicuise ìiméerica idécaسا ichàbacawéi Wáiwacali yéenáiwána, càita nacái néewáidacaallicué pia iyú càiri cachiwéeri tàacáisca. Cawáwanáta náasáidapínacué píri cuyàluta náiméerica ìwali nutànàacasacué píriní, quéwa picácué peebáida nachíwa, picácué nacái cáalu pía. ³ Picácué pimàaca áibanái ichiwáidacuéca pía áiba tàacáisi cachiwéeri iyú, íbatàa abéeri tàacáisi iyúpináta. Ipíchawáise Wáiwacali yéenáiwána yàanàaca yàacaténáwa néese, yá madécana wenáiwica nawènduadapíná náiwítáiwana Dios ícha manuísiwata, yá càmita nawàwápiná Dios icùca nía. Abéeri asiali nacái yàanàapíná, máiníri cabáyawanáca, Satanás inacáiri íiwitáise, yáalimáidéeripíná èeri mìnanaí namàninápiná nabáyawanáwa. Máinípiná báawacani, yái asialica, íná Dios idéca íináidacawa imáaláidáanápínáni báisíiri iyú. ⁴ Yái asiali yàanèeripínáca, yácata Dios yúuwidesiwaca báawéerica náicha canánama. Yá máinípiná cáimacáica íicáca yáawawa. Icàlidapíná ìwaliwa cachàinicasani Dios ícha, cachàinisa nacáicani macái cuwáinái ícha áibanái yéeyéica icàaluíná, íná ichùullapíná èeri mìnanaí yàaca icàaluíná Dios ícha. Néese imànipíná càiri báawasiwéeri: Ibàlùadapíná yáasu manuúri yàalubáisiwa Dios yáasu templo írìcu, yá yáawinacawa néré icatúcaténá macáita, Dioscáinási, càipíná íimaca yéewacaténá èeri mìnanaí yàaca icàaluíná. Yá icàlidapínáca íináwanáwa Dioscani.

⁵ Nùalácawa piwàwalicuéca cayábani yái tàacáisi nucàlidéericatécué píri. Bàaluité nùyacaalítécué piapícha, yáté nucàlidacuéca píri íináwaná ìwali yára máiníri cabáyawanáca yàanèeripínáca áibaalipíná. ⁶ Siúcade píalíacuéwa càirínacalí chàinis camíiritáacá íbatàa yáasáidacawa yára máiníri cabáyawanáca, àta idécatalépináta yéenáiwána yàanàaca, Dios imàaquéerica írì yàanàacatápiná. ⁷ Dios imàacaca wáalácawa Satanás idéca idábaca iwènduadaca wenáiwicanái íiwitáise Dios ícha. Quéwa càmitàacá idé Satanás yáalimá imànica macáita yái báawéerica iwàwéerica imànica, iyacáiná siúcade abéeri imáisanerica Satanás imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná imànica. Aibaalípiná yàapínacawa èeri ícha yái camíricáwaca íbatàa Satanás imànica macáita yái iwàwéerica imànica. Idécanaámi yáacawa èeri ícha, yási Satanás yáalimápiná imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná cháí èeri írìcu. ⁸ Néese yára máiníri cabáyawanáca wenáiwica yáasáidapínacawa cháí èeri írìcu, yái asiali Wáiwacali Jesús inuérípináca caquialéta itàacái iyúwa. Wáiwacali yàanàapíná cachàiníri íiwitáise yáapíchawa, icamalá mèlumèlúri írìcu nacáíwa, yá Wáiwacali imáaláidapínacani yára máiníri cabáyawanáca. ⁹ Quéwa néenialípiná, idècunitàacá iyaca cháí èeri írìcu, yára máiníri cabáyawanáca, yási Satanás ichàiniadapínacani manuúsiwata idèniacaténá ichàini manuúriwa. Yási yára máiníri cabáyawanáca imànipíná madécana wawàsi cachàiníri iyú camíri wenáiwica idé imànica ichiwáidacaténá wenáiwica. ¹⁰ Imànipíná nacái macái báawéeri íiwitáaná ichiwáidacaténá wenáiwica Dios yúuwicháidéeyéipíná nabáyawaná íwalíise càiripínáta càmicáiná càmíná naicáca báisíiri tàacáisi neebáidacaténáni. Dios yúuwicháidapíná nía càmicáiná neebáida báisíiri tàacáisi yéewanápiná Jesucristo iwasàaca nía Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. ¹¹ Càmicáiná nawàwa neebáidaca báisíiri tàacáisi, íná Dios imàacapíná cachiwéeri tàacáisi ichiwáidaca nía, neebáidacaténáni cachàiníri iyú. ¹² Càipíná Dios imànica yáasáidacaténá yúuwicháidáanápíná càiripínáta macáita wenáiwica càmíyéica iwàwa yeebáidaca yái báisíiri tàacáisca, néese casíimáica meedá namànica nabáyawanáwa.

Escogidos para ser salvados

¹³ Quéwa wía apóstolca, iwàwacutá wàaca Dios írì cayábéeri càiripínáta piwalicué, piacué wéenanáica cáininéeyéica Wáiwacali íicáca. Wàaca Dios írì cayábéeri bàaluitécáiná Dios yeedácuéca pía èeri ípíchawáise iwasàacaténacué pía yáasu yúuwichàacáisi íchawa, Espíritu Santo imàacacáinacué Dios yáasu wenáiwicaca pía, peebáidacáinacué nacái yái báisíiri tàacáisca. ¹⁴ Dios iwàwacáinaté iwasàacuéca pía, íná Dios íbanúacaté wía wacàlidacaténacué píri yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenáiwica Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. Càita Dios imáidacatécué pía yáasunácaténacué pía, yéewanápinacué píyaca Wáiwacali Jesucristo yáapícha càmíetacanéeri iyú, icamaláná mèlumèlúri írìcu nacái càide iyúwa Wáiwacali iyáaná.

¹⁵ Íná piacué wéenanáica, cachàinacué píiwitáise Jesucristo iwáli, peebáidacué itàcái mamáalàacata tàì íiméeri iyú. Picácué píimáicha yái wacàlidéericatécué píri wàyacaallicué piapícha bàaluité. Picácué nacái píimáicha yái tàacáisi wacàlidéericuéca píri cuyàluta írìcu watànèericuéca píri. ¹⁶ Yá wasutáca Wáiwacali Jesucristo ícha píripínacué, Wáaniri Dios ícha nacái, yái cáininéerica íicáca wía, imàníríca nacái walí cayábéeri mawèníri iyú. Càita idéca ichàiniadaca wawàwa càiripínáta, imàaca nacái manuúca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali imàninápiná walí cayábéeri càide iyúwa icàlidáanáté walíni. ¹⁷ Yá wasutáca Dios ícha píripínacué ichàiniadáanápínacué piwàwa, imàacáanápínacué nacái pímanica cayábéeri mamáalàacata macái íiwitáanáta, pítanícaténacué nacái yáawamita cayábéeri wawàsi iwáli.

3

¹ Píacué wéenánáica, iyaca nacái áiba wawási quiríta wawàwéericuéca wacàlidaca pirí: Pisutácué Dios ícha walípiná imàacáanápíná wacàlidaca Wáiwacali itàacáiwá áibanái iri caquialéta macái cáli imanùbaca. Pisutácué Dios ícha imàacáanápíná madécaná wenàiwica neebáidaca Wáiwacali itàacái cáimiétaquéeri iyú càide iyúwacué peebáidáná. ² Pisutácué Dios ícha nacái icùanápíná wía báawéeri ícha, nàyacáiná abénaméeyéi wenàiwica máiniyéica báawaca íiwitáise, iwàwéeyéica imànica walí báawéeri càmicáiná macái wenàiwica yeebáida Wáiwacali itàacái. ³ Quéwa Wáiwacali imànica macáita càiripináta càide iyúwa íimáaná, íná yéewa wáaliacawa ichàiniadánápínácué píiwitáise peebáidacaténácué itàacái mamáalàacata, tàí íiméeri iyú, icùanápínácué pía nacái Satanás ícha, ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. ⁴ Manuíca wáináidaca wawàwawa Wáiwacali iwaliwa iyúudánápínácué pía pimànicaténácué piacawa mamáalàacata càide iyúwa wachùullianácué pía. ⁵ Wasutáca Wáiwacali ícha pirípinácué iyúudánápínácué cáinináca piicáca Dios càide iyúwa cáininánácué Dios iicáca pía. Càita nacái wasutáca Wáiwacali ícha ichàiniadánápínácué píiwitáise piideniacaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú càide iyúwaté Cristo iidenianá yúuwichàanáwa.

El deber de trabajar

⁶ Píacué wéenánáica, wachùullácué pía Wáiwacali Jesucristo íiwitáise iyúwa, picácué piacawéerida cawínacaalí péenácué càmirica iwàwa íibaidaca, càmirica nacái iya càide iyúwa wéewáidánácué pía. ⁷ Píalíacuéwa càinácaalí iwàwacutánácué piyaca pimànicaténácué càide iyúwaté wáasáidánácué pirí wáyacaalítécué piápicha. Néenialí wáyacaalítécué piápicha, wía apóstolca, wáibaidacaté wawèniacaténá wayáapínáwa. ⁸ Càmitaté nacái wayáacué píicha yàacási mawèníri iyú. Néese wía apóstolca wáibaidacaté cachàiníri iyú éeríapi, táiyápi nacái wapáyaidacaténá wayáapínáwa, ipíchanácué piùwichàacawa wàwalíse, càmicáináte wawàwa wáinatálécué piríni, íbatàa abéeri péená íri. ⁹ Ewita Dios imàacáanáca wasutácuéca píicha wayáapínáwa mawèníri iyú wéewáidacáinácué pía, càicáanáta càmitaté wamàni càì. Néese wáibaidacaté cachàiníri iyú wáasáidacaténácué pirí càinácaalí iwàwacutánácué piibaidaca cachàiníri iyú. ¹⁰ Wáyacaalítécué piápicha, yáté wachùullácuéca pía càiri tàacáisi iyú íiméerica: Aibacaalí péenácué càmita iwàwa íibaidaca, picácué pía iyáapíná. ¹¹ Quéwa wadéca wéemiácuéca piináwaná ìwali ínuéu péewibàa abénaméeyéi péená, càmiyéica íibaida íbatàa achúméerína íibaidacalési piná. Càmita nabatàa áibanái íibaidaca, néese nasáiwicaca nalí wawási meedá. ¹² Níara ínuyéica, càmiyéica íibaida, wachùulla nía, wasutáca náicha wawási manuíswata nacái Wáiwacali Jesucristo íiwitáise iyúwa, náibaidánápíná matuíbanáiri iyú needácaténá nayáapínáwa.

¹³ Píacué wéenánáica, picácué chamàle pimànica cayábéeri ipíchaná piméyáacawa, néese pimànicué piacawa cayábéeri mamáalàacata. ¹⁴ Aibacaalí péenácué càmita imàni càide iyúwa wachùullianáni cháí cuyàluta írìcu, picàlidacué iináwaná ìwali macái wenàiwicanái yàacuésemi, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picácué piacawéeridani, yéewacaténá báicani íbáyawaná iwaliwa. ¹⁵ Quéwa picácué piùwide pimànica yái wenàiwicaca, néese piàlàcué éeréeri iyútani, càide iyúwacué piàlàca nacáicaalí péenásàiriwa.

Bendición final

¹⁶ Wasutáca Wáiwacali ícha pirípinácué, yái imàaqueerica matuíbanáica yàasu wenàiwica iwàwa, imàacáanápíná matuíbanáicuéca piwàwa càiripináta càinácaalícué piyáaná. Wasutáca Wáiwacali ícha pirípinácué yàacawéeridánápínácué pía manuíswata.

¹⁷ Núa Pablo nutànàacué pirí yái achúméerína tàacáisca núcáapi iyúwa nuwàwalicáinácué pía. Càita nutànàacani macái nùasu cuyàluta írìcuwa. Càì nutànàacani píalacaténácuéca càinácaalí iicacánáwa, ipíchanácué áibanái ichìwáidaca pía. ¹⁸ Nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué, imànínápínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, píacué canánama.

1 TIMOTEO

Saludo

¹ Núa Pablo nubànüaca piri cuyàluta. Núa Pablo Jesucristo yàasu apóstol, Dioscáiná ibànüaca núa nuibaidáanápíná irí. Yái Diosca, yácata iwaséerica wía yàasu yúuwichàacáisi íchawa. Wáiwacali Jesucristo nacái ibànüaca núa, yái Jesucristo imàaquéerica manuíca wáináidaca wawàwawa ìwali imànínápíná walí macáita càide iyúwaté ìmáaná walí. ² Nutànáaca piri cuyàluta Timoteo, piacata nuíquéerica càiride iyúwa nuírwa báisíta peebáidacáiná Jesucristo itàacái, càide iyúwa nuebáidáaná nacái. Yá nusutáca Wáaniri Dios ícha piripíná, Wáiwacali Cristo Jesús nacái, namànínápíná piri cayábéeri mawéníri iyú, naicáanápíná nacái pipualé namàacáanápíná nacái matuíbanáica piwàwa.

Advertencia contra enseñanzas falsas

³ Pimàni càide iyúwaté nùalàaná pía ipíchawáiseté nùacawa pícha Macedonia yàasu cáli nérépíná. Nuwàwaca piyamàacawa aléera Efeso iyacàlená írìcu pialàacaténá cachàiníri iyú áibanái wenàiwica néeniyéica iyaca nayamáidáanápíná néewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú. ⁴ Pialàa núa nacái cachàiníri iyú ipíchaná neebáidaca nàawirináimi yàasu cachìwéeri tàacáisiwa, ipíchaná nacái néewáidacawa mamáalàacata áiba tàacáisi cachìwéeri ìwali náiméerica ìwali icàlidacasa càinácaalí nàawirináimi imàníná bàaluité, ipíchaná nacái nacàlidaca mamáalàacata macáita nàawirináimi ípidenáwa madécana. Wenàiwicanái yéewáidacaalíwa nàwali, yá nasutáca néemiawa níawáca mamáalàacata, natàanica náapichawáaca chàinisíri iyú nacái. Yái tàacáisi cachìwéerica càmita iyúdàa wenàiwica neebáidáanápíná Dios itàacái nàyacaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁵ Dios idéca ichùullaca wía càinináanápíná waicáyacacawa. Wáalimá càì wamànica masacàacaalí wáiwitáise macái báawéeri ícha, wawènúadacaalí nacái wáiwitáisewa Dios írìpíná imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná ícha, weebáidacaalí nacái Jesucristo itàacái báisíri iyú. ⁶ Abénaméeyéi càmita càì nàyaca nawènúacáinátéwa Dios itàacái ícha, yá naméeracawa déeculé báisíri tàacáisi ícha. Siúcade natàanica náapichawáaca chàinisíri iyú canéeri iwèni wawási iwálíse meedá. ⁷ Náimaca nawàwacasa néewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise, quéwa càmita náalía néemiaca càinácaalí ìmáaná Moisés yàasu tàacáisi. Nayúunáidaca náalía néemiaca yái tàacáisica, íná manuíca náináidaca nawàwawa nàwaliwa néewáidáanápíná wenàiwica, quéwa càmita náalía néemiaca tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica.

⁸ Wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wáalíacawa cayábéericani, yái profeta Moisés yàasu tàacáisica, cayábaca nacái wéewáidacaalí iyú wenàiwica yái tàacáisica, quéwa iwàwacutá wéewáidaca núa càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁹ Iwàwacutá wawàwalica Dios itàacái càmita imáisanía wamànica cayábéeri, néese icháawáaca naináwaná ìwali cawínácaalí imàníyéica íbáyawanáwa, càmfíyéica nacái iwàwa yeebáidaca Dios itàacái. Càì namànica: Nàuwideca namànica Dios, namànica nabáyawanáwa; càmita nàa Dios iyéiníná, caná iwèni naicáca áibanái yàanáca Dios icàaluíná; nanúca nánariwa, náatúa nacáiwa, nanúa nacái áibanái wenàiwica. ¹⁰ Naimáca áiba yáapicha càmfíchúaca náinusíwa, càmfírìca nanírìsíwa nacái, aslanái naimáca nanacáiri yáapichawa, inanái naimáca nanacáichúwa yáapichawa nacái; náibàaca wenàiwica plata ìwalínápíná; nacàlidaca nachìwawa, nachìwáida nacái áibanái, nacháawáaca áibanái ìináwaná ìwali nachìwa iyúwa. Càita áibanái wenàiwica nàyaca imàníyéica macái báawéeri íwítàaná méetàuculé ícha yái yéewáidacalésica machacànírica. Iná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté icháawáaca naináwaná ìwali, ímaca iwàwacutáanápíná nàuwichàacawa nabáyawaná iwálísewa. ¹¹ Moisés yàasu tàacáisi báisírìca iyaca abédanamata yáapicha yái tàacáisi Dios imàaquéerica nulí, núcàlidacaténá áibanái írìni yéewáanápíná náalíacawa Jesucristo iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, yái Dios mèlumèluírìca íicacanáwa; iwàwacutá wàaca Dios icàaluíná.

Gratitud por la misericordia de Dios

¹² Yá nùaca Wáiwacali Jesucristo írì cayábéeri, yái ichàiniadéerica núa. Nùaca írì cayábéeri bàaluitécáiná íicaca núa càiride iyúwa abéeri imànírìpínáté càide iyúwa ichùullaná núa, yáté imàacaca nuibaidaca írìpíná. ¹³ Càita idéca imànica nulí yái cayábéerica éwítaté nutàanicáaníta báawéeri iyú Jesús ìwali quéechatécáwa, nuuwichàidacaté nacái wenàiwica yeebáidéeyéerica itàacái, numànicaté nacái nalí báawéeri manuísíwata iyúwa wenàiwica cáimacáiri íicaca yáawawa áibanái ícha. Quéwa Dios íicacaté nupualé càmicáináté nùalíwawa nùuwichàidáanáté nùacawa yàasu wenàiwicanái ipíchawáiseté nuebáidaca Jesucristo itàacái. ¹⁴ Yá Wáiwacali idéca imànica nulí cayábéeri mawéníri iyú manuísíwata. Yá imàacaca nuebáidaca itàacái, càináca

nacái iicáca núa. Càita wàyaca, wía iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yeebáidéeyéica itàacái.

¹⁵ Nucàlidacué piri báisísíwéeri tàacáisi. Iwàwacutá macáita yeebáidacani: Cristo Jesús yàanàacaté aléi èeri iriculé iwàsàacaténá cabáyawanéeyéi wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi fícha. Núacata yái cabáyawanéerica náicha canánama èeri iriculéyéica cabáyawanéeyéica. ¹⁶ Dios iicácaté nupualé, núa cabáyawanéerica náicha canánama, yéewacaténá Jesucristo yáasáidaca macáita wenàiwica irí máini cayábéerica íiwitáise, náalíacaténáwaca nacái càmita yùuwichàida wenàiwica ráunamáita, néese icúaca déecuiri iyú yéewanápiná wenàiwica nawènuadaca irípiná náiwitáise. Càipiná náalíacawa néemlapinácaalí nuináwaná íwali, náalíacaténáwaca Dios iicáanápiná napualé nacái neebáidacaalí Jesucristo itàacái needácaténá nalíwa nacáucapináwaca càmiiri imáalàawa. ¹⁷ ¡Wàacué Dios irí cayábéeri manuísíwata càiripináta, wàacué iyéininá nacái cáimiétaquéri iyú, yái Wacuèriná Dios càmirica imáalàawa, càmiiri nacái yéetáwa, càmiiri nacái yéewa èeri mnanái iicáca, yái abéericata Dios! Báisíta, amén.

¹⁸⁻¹⁹ Néeni, Timoteo, nuíquéri càiride iyúwa nuiriwa, nuchùulacaté pía píalàanápiná cachàiniiri iyú níara yéewáidéeyéica wenàiwica cachiwéeri tàacáisi iyú. Càì nuchùulaca pía píamànicaténá cayábéeri ùwicái cachìwéeyéi lípunita, píamawèniadacaténá núa báisíiri tàacáisi iyú. Píalimápiná píamawèniadaca núa peebáidacaalí mamáalàacata yái tàacáisi báisíirica, píwènuadacaalí nacái píiwitáisewaca càiripináta píbáyawaná fíchawa. Iwàwacutá píamànica càide iyúwaté abènaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nacalídàanaté tàacáisi píwali Dios inùmalicuise. Námíacaté píibaidàanápinaté Dios irí cáalíacáiri iyú. Aibanái càmitaté nawènuada náiwitáisewaca nabáyawaná fíchawa báisíiri iyú, iná nadéca naméyàaca neebáidaca yái báisíiri tàacáisca. ²⁰ Càita nadéca namànica níara Himeneo, Alejandro nacái. Iná nudéca numàacaca núa yéewanápiná Satanás yùuwichàidaca núa namàacacaténá náichawa yái natàaníníaca báawéeri iyú Dios íwali.

2

Instrucciones sobre la oración

¹ Quéechacáca nuwàwa píalàaca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nasutàanápiná Dios fícha macái èeri mnanái irípiná. Iwàwacutá wasutáca Dios fícha nalípiná, wàaca nacái Dios irí cayábéeri nàwali macáita. ² Iwàwacutá wasutáca Dios fícha nalípiná níai icuèyéica cáli, nalí nacái macáita icuèyéica wenàiwicanái, yéewacaténá wàyaca matuìbanáita, yéewanápiná nacái wàaca Dios icàaluíniná matuìbanáiri iyú, yéewanápiná nacái wàyaca cáimiétaquéri iyú macái wenàiwicanái iicápiná. ³ Cayábéeriquéi wasutàanaca Dios fícha nalípiná, casíimái nacái Dios yéemíaca yái wasutàanaca fícha nalípiná, yái Dios iwàsèerica wía yàasu yùuwichàacáisi fíchawa. ⁴ Cayábaca Dios yéemíaca wasutàaná fícha nalípiná Dioscáiná iwàwaca Jesucristo iwàsàaca macái wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi fícha; Dios iwàwa nacái náalíacawa íwali yái báisíiri tàacáisca. ⁵ Iyacáiná abéerita Dios. Iyaca nacái abéerita wenàiwica yáaliméerica itàanica Dios yáapicha èeri mnanái iwícaú, yái wenàiwica lípidenéerica Jesucristo. Canácata áiba Jesucristo fícha yáaliméerica imàacaca wàyaca abédanamata Dios yáapicha. ⁶ Jesucristo imàacacaté icáucawa macái èeri mnanái fíchawalíná iwàsàacaténá núa Dios yàasu yùuwichàacáisi fícha, càide iyúwaté Dios yáasáidàaná walí iwàwacáinaté wáalíacawa. ⁷ Dios imàacacaté apóstolca núa ibànùacaténá núa nucalídàanápiná càiri tàacáisi inùmalicuise Jesucristo iináwaná íwali. Núumaca píri báisíiri iyú, càmita nuchíwa: Dios ibànùaca núa nuéwáidacaténá càmiyíéi judío báisíiri tàacáisi iyú, neebáidacaténá Jesucristo itàacái.

⁸ Iná àta alénácaalí nàwacáidáyacawa, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nuwàwaca asianái isutáca Dios fícha. Namichàidacaalí nacáapiwa nasutàcaténá Dios fícha, iwàwacutá masacàaca nawàwa mabayawanéeri iyú càide iyúwa cayábáná Dios iicáca. Iwàwacutá càmita calúa núa, càmita nacái natàaní nàapichawáaca chàinisíiri iyú. ⁹ Cayábaca nacái inanáí nadèniacaalí nabàlewa iyúwa cámiétacanéeyéi inanáí, ipíchaná asianái naicáidaca nalí, néese náináidacawa inanáí íwali báawanama. Cayábaca càmicaalí nachùnla náiwita íbáináwaca máini cawèniiri iyú, oro yáapicha, cawèniyíéi tuliquichi yáapicha nacái, cawèníchúa íba perla yáapicha nacái. Cayábaca nacái càmicaalí nàwálica máiniiri cawènica bàlesica. ¹⁰ Càmita cayába inanáí nàasáidaca meedá nadèniaca meedá nadèniaca cawèniiri, néese cayábaca inanáí nàasáidacaalí nadéca namàacaca níawawa Dios irí nàacaténá iyéininá báisíiri iyú. Càì náalimá nàasáidaca náiwitáisewaca: Iwàwacutá namànica cayábéeri áibanái irí. ¹¹ Iwàwacutá masànaca inanáí culto irícu, néemlacaténá asianái yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. Iwàwacutá nacái inanáí nàaca náimiétacaná, cawinàcaalí asianái yéewáidéeyéica wenàiwicanái. ¹² Càmita numàaca inanáí yéewáidaca asianái Dios itàacái iyú culto irícu macái wenàiwica yàacuèsemi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càmita nacái numàaca inanáí ichùulaca asianái, néese iwàwacutá masànaca inanáí néemlacaténá asianái yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. ¹³ Canáca yéewaná inanáí ichùulaca asianái, Dios idàbacáinaté Adán quéecha, néeseté

idábaca Eva, níara idábáanéeyéicaté wenáiwicaca, wàawirináimica nía, wía èeri m̀nanáica canánama. ¹⁴ Yáí Adán càmítaté Satanás ichìwáidani, néese Satanás icàlidacaté ichìwawa inanáí irí, yá uebáidacani, uyáacaté abéeri àicu ìyacaná càmíricaté Dios ibatàa nayáaca. Càité umànica ubáyawanáwa quéechaté. Iná yéewa wáallacawa canáca yéewaná inanáí ichùullaca aslanáí. ¹⁵ Quéwa níái inanáica namusúapínacawa Dios yáasu yúuwicháacáisi fícha namànicaalí càide iyúwa iwàwacutáná namànica néenibe iríwa, neebáidacaalí nacáí mamáalàacata Jesucristo itàacáí cáaliacáiri iyú càide iyúwa cáimiétacanéeyéí, cáininácaalí nacáí naicáca áibanáí. Iwàwacutá nacáí masacáca náiwitáise macáí báawéeri fícha, náibaidacatená Dios irí mabáyawanéeri iyú.

3

Cómo deben ser los dirigentes

¹ Báisíta cayábaca máinicaalí abéeri iwàwaca íbaidaca Dios irípiná iyúwa anciano icùacatená wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. Báisíta máini cayábéeri, cáimiétacanéerica nacáí yái anciano íbaidacaléca Dios irípiná. ² Iná cawinácaalí íbaidéerica Dios irípiná iyúwa anciano icùacatená wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, iwàwacutá ìyaca machacàniri iyú yéewanápiná càmíta áibanáí yáalimá icháawàaca ìináwaná ìwali, ipíchaná náimaca anciano imànica íbáyawanáwa. Iwàwacutá anciano idèniaca abéechúata ìnuwa. Iwàwacutá nacáí icùaca yáawawa cáimiétaquéeri iyú ipíchaná imànica íbáyawanáwa. Iwàwacutá nacáí casimíca yeedáca yáataléwa áibanáí nayamáacatenáwa icapèe írìcu, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí yèepuníyéicawa déeculé icapèe fíchawa. Iwàwacutá nacáí anciano yáalimá yéewáidaca wenáiwica cayába. ³ Càmita nacáí anciano icàma. Càmita nacáí ipélia, néese càmíri calúa iwàwa, càmita nacáí iwàwa itàanica chàinisíri tàacáisi iyú. Càmita icutá mamáalàacata yeedacatená írìwa manùba plata. ⁴ Iwàwacutá anciano icùaca icapèericuýéiwa cayába. Iwàwacutá yéenibe neebáidaca itàacáí, nàa nacáí ìimiétacaná manuísíwata. ⁵ Iwàwacutá càì anciano icùaca icapèericuýéiwa, yácaíná càmicaalí yáalimá icùaca cayába icapèericuýéiwa, néese càmita nacáí yáalimá icùaca Dios yáasu wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. ⁶ Iná iwàwacutá anciano càmíriyéica yeebáida Jesucristo itàacáí, ipíchaná cachàinica iicáca yáawawa áibanáí fícha, yá imànica íbáyawanáwa, néese Dios yúuwicháidacani càide iyúwaté Satanás cachàinínáté iicáca yáawawa Dios fícha, yáté imànica íbáyawanáwa, iná Dios yúuwicháidapínacani báawanama càiripínata. ⁷ Iwàwacutá nacáí anciano ìyaca machacàniri iyú yéewanápiná áibanáí càmíriyéica yeebáida Jesucristo itàacáí, naicáca cáimiétaquéeri iyúni, yái ancianoca. Càmicaalí càì anciano ìyaca, yá cawàwanáta áibanáí itàanica ìwali báawéeri iyú, néese Satanás yáalimáidacani imànínápiná íbáyawanáwa.

Cómo deben ser los diáconos

⁸ Càita nacáí diácononái: Iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú, càmíyéita cachíwa, néese namànica càide iyúwa náimáaná; càmíyéita nacáí icàma, càmíyéita nacáí iwàwa imànica yáasu wawási báawéeriwa needácaténá nalíwa plata. ⁹ Iwàwacutá diácononái yeebáidaca tàì ìiméeri iyú yái tàacáisi báisíríca weebáidéerica, Dios imàaqueerica wáallacawa ìwali. Iwàwacutá nacáí masacáca diácononái ìiwitáise. ¹⁰ Yá iwàwacutá píicáca náiwitáise quéecha asáisi náibaidacaalí cayába Dios irípiná, nàyacaalí nacáí machacàniri iyú. Néese càmicaalí namàni nabáyawanáwa, yásí náalimáca náibaidaca Dios irípiná iyúwa diácono. ¹¹ Càita nacáí inanáí íbaidéeyéica Dios irípiná iyúwa diácono. Iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú, càmíyéica itàaní áibanáí ìwali báawéeri iyú, càmíyéita nacáí icàma, namànica nacáí macáita náibaidacaléwa machacàniri iyú càide iyúwa iwàwacutáná namànicaní. ¹² Iwàwacutá diácono idèniaca abéechúata ìnuwa. Iwàwacutá nacáí icùaca yéenibewa cayába, icapèericuýéí nacáíwa. ¹³ Iwàwacutá càì nàyaca níái diáconoca, níacáiná, náibaidacaalí cayába Dios irí, yásí áibanáí iicáca nía cáimiétaquéeri iyú, yá nacáí manipínáca diácononái ìináidaca iwàwawa, cachàiníri yáwanáí náiwitáise nacàlidacatená naináwanáwa macàaluínáta neebáidáaná Cristo Jesús itàacáí.

La verdad revelada de nuestra religión

¹⁴ Nutuyáaca nùalimáanápiná nùca nupáchiaca pía mesúnamáita, quéwa siúcade nutànàaca píri cuyáluta. ¹⁵ Iná càmicaalí nùalimá nùacawa píatalé mesúnamáita, cáicàaníta píalápinácawa càinácaalí iwàwacutáaná wàyaca, wía Dios yéenibeca, cáuri Dios yáasunáica, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. Iwàwacutá wéewáidaca wenáiwica càiripínata báisíri tàacáisi iyú. ¹⁶ Macáita wáallacawa báisíri iyú, máini cachàimíríca yái tàacáisi Dios ibèericaté wenáiwica fícha bàaluité quéwa siúca Dios iicáca wáallacawa ìwali. Yácata tàacáisi icàlidéerica walí càinácaalí iwàwacutáaná weebáidaca:

Cristo yàanàacaté aléi èeri írìculé càide iyúwa wenáiwica. Néese Espíritu Santo icàlidacaté Cristo ìwali mabáyawanéericaní, àngelnái nacáí naicàcaní. Áibanáí nadéca nacàlidaca ìináwaná wenáiwicanái irí; abènaméeyéí èeri m̀nanáí neebáidaca itàacáí; néeseté Cristo

imichàacawa chènuniré àniwa, ìyacaténá cáimiétacanéeri iyú, icamaláná mëlumëlúiri irícu nacáíwa.

4

Los que se apartarán de la fe

¹ Quéwa Espíritu Santo icáldica yái tàacáisi amaléeri iyú: Aibaalípiná malééná èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, yásí abénaméeyéi nawènúadaca náíwítáisewa Jesucristo ícha, càmita quirínama neebáidapíná itàacái. Néese neebáidapíná demonionái itàacái cachiwéeri, demonionái yàasu yéwáidacalési cachiwéeri nacái. ² Néenialípiná wenáiwica néemiapíná pucháibéeyéi íiwítáise irí, cachiwéeyéi nacái. Níara cachiwéeyéica náalíapínacawa cabáyawanáca nía, quéwa càmita quirínama háipíná nía nabáyawaná iwaliwa, càmita nacái achúma nawàwa iwali, néese namànipíná mamáalàacata nabáyawanáwa. ³ Níara cachiwéeyéica càmita nabatáa wenáiwica nacásaacawa. Namáisaníaca wenáiwica iyáaca abénaméeyéi yàacási íiwítáaná, quéwa Dios idéca imàacaca wenáiwicanái icásàacawa; Dios iwàwaca nacái nàaca irí cayábéeri náinu iwaliwa, naníri iwali nacáíwa. Dios idéca nacái idàbaca macái yàacási íiwítáaná wayáapíná idécanáami wàaca irí cayábéeri iwali, yái yàacásica, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yáaliyéeyéicawa báisíiri tàacáisi iwali nacái. ⁴ Cayábaca wayáacaalí macái yàacási íiwítáaná, cayábacáiná macáita yái Dios idàbacaaléca íná càmita iwàwacutá wáucaca wáichawa áiba yàacási, néese weedàcani casímáiri iyú idécanáami wàaca Dios irí cayábéeri iwali. ⁵ Cayábaca wayáacaalíni Dios itàacái íimacáiná walí cayábacani, yá nacái wasutáaná Dios ícha masacàaca imánica walí macáita yàacási.

Un buen siervo de Jesucristo

⁶ Iwàwacutá péewáidaca wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Péewáida nía iyú yái tàacáisi yàacási iwálírica, pialàa nía nacái ipíchaná neebáidaca cachiwéeyéi yàasu tàacáisi. Péewáidawa mamáalàacata nacái iwali yái tàacáisi icáldidéerica walí càinácaalí iwàwacutáaná weebáidaca Jesucristo itàacái. Peebáida nacái mamáalàacata yái cayábéeri yéwáidacalésica càide iyúwa pidàabanaté peebáidacani àta siuca nacáide. Càicaalí pimànica, yásí píibaidapíná piacawa Jesucristo irípiná cayábéeri iyú.

⁷ Eeri mìnanáì càmíiyéi yáalía Dios iwali nacáldidaca nàasu tàacáisiwa canéerica iwèni, máiwítáiseerica, cachiwéerica nacái, càide iyúwa abénaméeyéi béeyéi inanái icáldidáaná wenáiwica irí. Piúca píichawa macáita càiri tàacáisi. Picá péemla nalí. Néese péewáidawa cachàiníri iyú piyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁸ Cayábaca walíni cachàinicaalí wainá cháì èeri irícu idècunitàacá wáyaca cháì malééná èeri. Quéwa cayába cachàini walíni càiripínáta wáyacaalí machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yáacáiná càicaalí wáyaca, yá cayábaca Dios iicáca wáiwítáise siúcade. Néese áiba èeriwa wáyapínáca yáapícha càiripínáta. ⁹ Báisícata yái tàacásica. Iwàwacutá macái wenáiwica yeebáidacani. ¹⁰ Iná wáibaidaca cachàiníri iyú, weebáidacáiná cáuri Dios, manuícáténá wáináidaca wawàwawa iwali càiripínáta, yái iwaséerica macái wenáiwicanái Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, caw-ínácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹¹ Càita iwàwacutá pichúullaca náyaca, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, péewáida nacái nía, iyú yái tàacásica nucáldidéerica píri. ¹² Timoteo, picá pimàaca caná piwèni naicáca pía, éwita úuculliricáanáta pía. Néese píasáida nalí càinácaalí iwàwacutáaná náyaca machacàníri iyú níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pitàaní abéerita cayábéeri wawási iwali. Píya machacàníri iyú wenáiwicanái iicápiná. Càininá píicáca áibanái, píyúudàanápiná nía. Peebáida Dios. Iwàwacutá masacàaca píiwítáise macái báawéeri ícha. ¹³ Pilée nalí Dios itàacái macái imanúbaca nàwacáidáyacacaalíwa, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái: Pimicháida náiwítáise mamáalàacata neebáidáanápiná cachàiníwanái; péewáida nía nacái Dios itàacái iyú àta nùnanàacataléta píatalé. ¹⁴ Picá píbatáa imáalàacawa pícha yái chàinisi Dios imàaquéericaté píri píibaidáanápiná irí, bàaluité ancianonái imàacacaalíte icáapiwa píwali, nacáldidacaté nacái tàacáisi píwali Dios inùmallícuise íiméerica píibaidáanápinaté Dios irípiná.

¹⁵ Pimàni mamáalàacatani macái pichàini iyúwa càide iyúwa nùmáná píri, yéewacaténá macáita wenáiwica náalímá naicáca pimànica piacawa cayábéeri cachàiníwanái mamáalàacata. ¹⁶ Picúwa píawawa wenáiwica íbáyawaná ícha. Péewáidawa mamáalàacata Dios itàacái iwali, néese péewáida wenáiwica cáalíacáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Pimànicaalí càì, yásí píwasàaca píawawa cachiwéeyéi yàasu tàacáisi ícha. Càita nacái píwasàapíná nía cachiwéeri tàacáisi ícha, níara yéemíeyéica píri.

5

Cómo portarse con los creyentes

¹ Picá píalàa nía cachàiníri iyú, níara béeyéica asianáca, néese píalàa nía éeréeri iyú càide iyúwa píalàaca nacáicaalí planíriwa éeréta. Píalàa nacái úuculliyéi càide iyúwa píalàaca nacáicaalí

péenasàiriwa. ² Pìalàa béeyéi inanáì càide iyúwa pìalàaca nacáicaalí piatúawa éeréta. Píà ùucullirica, péewáidacaalí màncanái, píicá nía càiyéide iyúwa péenasàatúanái, picúa nacáì píawawa càiripináta ipíchana pìmanica pibáyawanáwa.

³ Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nàyacuéca pèewi abénaméeyéi inanáì inìrimi yéetéeyéimicawa fícha. Piyúudacué nàra manìrìyéimica canéeyéica yéenibe, canéeyéica nacáì yéenanái iyúudéeyéipiná nía. ⁴ Quéwa manìrìchúami idèniacaalí yéenibewa, càita nacáì udèniacaalí utaquéenáwa, yásí iwàwacutá nayúudàaca úa quéecha nàacatená uiméetacaná càide iyúwa Dios ichùullaná. Iwàwacutá nayúudàaca úa nèepùadacatená yáì cayábéerica nasèenáimi imànìricaté nali, casimáicáiná Dios iicáca namànica ulí cayábéeri. ⁵ Nàyaca abénaméeyéi inanáì manìrìyéimi catúulècanásíwéeyéi, canácáiná néenanái iyúudéeyéipiná nía. Nàra manìrìyéimica náibàaca nawàwawa Dios iwéré iyúudàanápíná nía, yá nasutáca níawawa Dios fícha èerìapinama, táiyápinama nacáì. Iná iwàwacutácué piyúudàaca nía, píacué Dios yàasu wenáiwicaca. ⁶ Quéwa càmitacué iwàwacutá piyúudàaca áiba manìrìchúami ùyacaalí meedá càasuñi iyú usimáidacatená úawawa. Càmita unáidawa Dios iwali, iná ùyaca càide iyúwa yéetéechúamiwa. ⁷ Càita iwàwacutá pichùullaca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàyanápiná machacàniri iyú ipíchana áibanái nacháawàaca naináwaná iwali. ⁸ Aiba icàlidacaalí iináwanáwa yeebáidacasa Jesucristo itàacái, quéwa càmita iyúudàa yéenanáwa, icapèericuyéi nacáìwa, idéca iyamáidaca yeebáidaca Jesucristo itàacái. Báawéerica fíwitáise áibanái fícha càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái.

⁹ Aiba manìrìchúami iwàwacaalí líbaidaca abéerita Dios irípiná mamáalàacata uyúudàacatená wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yá iwàwacutá udèniaca sesenta camuí. Iwàwacutá nacáì abéerìchúamíca inìri. ¹⁰ Iwàwacutá nacáì caináwanáca úa íwalíse yáì umànínáca áibanái irí cayábéeri; idàwinèechúa yéenibewa cayába nàyacatená machacàniri iyú; yeedéechúa wenáiwica ucapèericuléwa casimáiri iyú, ùacatená nayápiná; iyúudéechúa cayába áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái úbaidàanápíná nali càide iyúwa nàasu wenáiwica íbèerica wenáiwicanái yàabáli; iyúudéechúa nacáì cawinácaalí yluwichéeyéicawa; ímáanáca uwàwacaalí umànica macáì cayábéeri fíwitáaná áibanái irí.

¹¹ Pitànàacaalí inanáì ípidená cuyàluta iricu, náibaidacatená abéerita Dios irípiná càiripináta, picá pitànàa náipidená cawinácaalí manìrìyéimica càmiyéitacáwa idènia sesenta camuí; níacáiná abénaméeyéi manìrìyéimi nawènúadapíná náiwitáisewa náibaidacalé fíchawa náiméericaté iwali namànínápinása Cristo irípiná nawàwacáiná needáca naliwa nanìripináwa àniwa. ¹² Néese namànicaalí càì, yá cabáyawanáca nía càmicáiná namàni càide iyúwaté nacàlidàaná quéecha náibaidàanápínása abéerita Dios irípiná mamáalàacata nayúudàacatená wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹³ Abénaméeyéi inanáì nacáì napáchiaca nàacawa meedá capli imanúbaca, yá ínuca náibaidaca meedá; càmita ínucáita nía meedá, néese nadàbaca natàanica áibanái iwali báawéeri iyú; máini nawàwaca nàalíacawa áibanái yàasu tàacáisi iwali; néese nacàlidaca áibanái irí tàacáisi càmlirica cayába nacàlidaca nali. ¹⁴ Iná nuwàwaca nacásàacawa àniwa níara manìrìyéimica, inìrimi yéetéeyéimicawa fícha, cawinácaalí inanáì càmiyéitacáwa idènia sesenta camuí, nadàwinàacatená nacáì néenibewa, nacúa nacáì nacapèewa àniwa, ipíchana wàuwidenái itàanica báawéeri iyú wàwali, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁵ Níacáiná abénaméeyéi manìrìyéimi nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo fícha namànícatená càide iyúwa Satanás iwàwáná.

¹⁶ Abéechúa inanáicaalí yeebáidéechúa Jesucristo itàacái, udèniacaalí uénánáwa inanáwa inìrimi yéetéeyéimicawa fícha, yá iwàwacutá uyúudàaca nía, ipíchana níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá nayúudàaca nía. Yásí níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náalíma nayúudàaca inanáì manìrìyéimi canéeyéica yéenanái iyúudéeyéipiná nía.

¹⁷ Iwàwacutá níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái namàacaca nàasu platawa ofrenda iyú napáyaidacatená ancianoái líbaidéeyéica mamáalàacata Dios irípiná, icueyéica wenáiwica yeebáidéeyéica. Anciano icúacaalí nía cayába, líbaidacaalí cachàinìri iyú Dios irípiná mamáalàacata icàlidacatená nali Dios itàacái, yéewáidacatená nía mamáalàacata nacáì, yá iwàwacutá namàacaca nàasu platawa ofrenda iyú pucháiba yàawiríricatái fícha yáì ofrenda namàaquéerica áiba anciano irí, nàacatená iwèni yéewanápiná anciano idèniaca cayába iyáapínáwa, yéenibe yáapichawa. ¹⁸ Cayába Dios iicáca namànica càì bàalutécáiná profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmallícuíse. Dios ímacaté: “Píacácué pidacúa pacá inuma ituínási fícha, idècunitàaca úbaidaca píri ubawáidaca ituínási ùlùacatená iwíralè, néese pímacacué uyáacani idècunitàaca úbaidaca uèpuníacawa”, ímacaté yáì Diosca. Càité nacáì Wáiwacalí ímaca: “Iwàwacutácué píaca irèni yáì líbaidéericuèca píri”, ímaca.

¹⁹ Picá péemia irí cawinácaalí icháawàaca anciano ináwaná iwali canácaalí pucháiba, càmicaalí nacáì máisiba icháawèyéica anciano iináwaná iwali.

²⁰ Quéwa cawinácaalí imànìyéica íbáyawanáwa mamáalàacata, iwàwacutá píalàaca nía cachàinìri iyú macáì wenáiwica yàacuèsemi cáalucatená áibanái namànica nabáyawanáwa, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

²¹ Nuchùullaca pía Dios iicápiná, Jesucristo iicápiná nacái, mabáyawanéeyéi ángel iicápiná nacái, pimánínápiná macáita càide iyúwa númáaná piri siúcataacáwa. Cawinácaali imáníyéica ibáyawanáwa, pialàa nía cachàiníri iyú, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pialàa nía, iwàwacutá nacái càmita cayába piicáca abéeri wenàiwica áibanái ícha, néese pialàa nía macáita abédanamata, cawinácaali imáníyéica ibáyawanáwa. ²² Picá pimàaca picáapiwa mesúnamáita asiali ìwali pibàlùadacaténáni iyúwa anciano icuérinápiná wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picúa piicáwani asáisi yèepunícaaliwa machacàníri iyú, isicúacáicha cabáyawanéericani yái asalica idécánámi pibàlùadacani iyúwa anciano. Pibàlùadacaali càiri anciano, néese imànicaali ibáyawanáwa, yási cabáyawanáca pía nacái, càide iyúwa pidéca nacáicaali piyúudáca imànica ibáyawanáwa. Picúa piawawa masacàawaca macái báawéeri ícha.

²³ Núalíacawa pidéca piyamáidaca piiraca uva ituní písáidacaténá càmita piwàwa picámaca iyúwa áibanái báawéeyéi. Quéwa cáuláicaca pidèericubàa madécaná yàawírí, íná nùalàaca pía ipíchaná piiraca yáawami únita, néese pèewlada achúmanamata uva ituní úni yèewi piiracaténáni iyúwa dabé.

²⁴ Píináidawa cáaliacáiri iyú ipíchawáise pibàlùadaca áiba anciano nacuérinápiná. Abenaméeyéi namànica nabáyawanáwa amalánama wenàiwicanái yáaliéricawa ìwali ipíchawáise áibanái icháawáaca naináwaná ìwali, quéwa áibanái namànica nabáyawanáwa ibàacanéeri iyú, càmita nacái wáalíawa ìwali madécaná èeripiná. ²⁵ Càita nacái waicáca amalánamata yái cayábéerica abenaméeyéi imáníríca. Aibanái nacái namànica cayábéeri ibàacanéeri iyú quéwa càmita yéewa ibàacawa càiripináta, yái cayábéerica namáníríca.

6

¹ Níara áibanái yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá nàaca náiwacali icàaluínáwa cáimiétaquéeri iyú náibaidacáiná irí, ipíchaná áibanái càmíyéica yeebáida Jesucristo itàacái nataánica báawéeri iyú Dios ìwali, ìwali nacái yái tàacáisi wéewáidéerica iyú wenàiwica. ² Náiwacalicaali yeebáida Jesucristo itàacái, iwàwacutá càmita nayamáida nàaca icàaluíná cáimiétaquéeri iyú mamálàacata, éwita néenasàirícánítani Jesucristo ìwalísená. Néese iwàwacutá náibaidaca irí cachàiníwanái mamálàacata nayúudacaténáni, náiwacalícáiná yeebáidaca Jesucristo itàacái, iwàwacutá nacái cáinináca naicácani, néenasàirícáníni, Jesucristo ìwalísená.

La verdadera riqueza

³ Aibacaali yéewáidaca wenàiwica cachíwéeri tàacáisi iyú, càmicaali nacái abédanama íwitáise yeebáidacaténá yái báisiiri tàacáisi Wáiwicali Jesucristo yéewáidéericaté iyú wenàiwica, càmicaali nacái yeebáida yái tàacáisi icálidéerica cáinacáali iwàwacutáaná wàyaca, yá cáimacáica iicáca. ⁴ Máini cachànica iicáca yáawawa meedá áibanái ícha, quéwa càmita báisi yáalíawa, ibatàa abéeri wawásipiná, càmita yáalíawa. Cáuláicaca íwitáise máincáiná iwáwa icuisaca íchawa áibanái canéeri iwèni tàacáisi ìwalíse; yá idécánámi nataánica náapichawáca chàinísiri iyú, yá báawaca áibanái iicáca nía náimacáiná náalíacaca nacálidaca máini cáaliacáiri iyú. Néese càmita yáalimá abédanamata náiwitáise náapichawáca, yá nadábaca nacúisáyacacawa máini báawéeri iyú. Néese nadábaca nayúunáidaca báawaca áibanái íwitáise canánama. Càmita náalimá manuica naináidaca nawàwawa áibanái ìwali. ⁵ Néese napéliyacacawa mamálàacata níai báawéeyéica íwitáise, càmíyéica yáalíá báisiiri tàacáisi ìwali. Nacálidaca naináwanáwa meedá neebáidánáca Jesucristo itàacái, quéwa càmita neebáida báisiiri iyúni. Nacálidacáita naináwanáwa càì needacaténá nalíwa plata. ⁶ Báisita weedáca walíwa cawèníri wáyacaali càide iyúwa Dios iwàwáaná, quéwa yái cawènírica iyaca wawáwalicu Dios imàacacáiná casímáica wía cayábacaali waicáca wáasuwa Dios imàaquéerica walí, matulbanáicaali nacái wía cawèníri wawási ícha. ⁷ Canápináta meedá cáinináaná waicáca cawèníri wawási, bàaluitécáiná canáca watéeri wáapichawa wamustuacaalíté waicá èeri; càita nacái canáca watéeripiná wáapichawa wàacaalíwa èeri ícha. ⁸ Néese wadèlacaali wayáapináwa, wabàlepiná nacáiwá, yási yéewa casímáica wawáwa. ⁹ Quéwa cawinácaali iwàwéeyéica cáasuca, neebáidaca Satanás itàacái, yáalimáidacáiná nía namánínápiná nabáyawanáwa, yá nacaláacawa Dios ícha, yá nabáyawaná íbàaca nía càide iyúwa trampa íbàacaali cuwèsi ráunamáita. Néese máini nawáwa namànica madécaná báawéeri wawási máiwitáiseri iyú, yái báawéerica càmíríca iyúudáa wenàiwica, néese iwatáidéerica nía yéetácáisi írículé, càide iyúwa wenàiwica isicúmacaalíwa depuúwéeri úni yáaculé. ¹⁰ Cawinácaali wenàiwica cáininéerica iicáca plata, imànica macái báawéeri íwitáaná yeedacaténá iríwa mamálàacata plata. Abenaméeyéi nacái cáininéeyéica iicáca plata nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo ícha nacutácaténá mamálàacata plata, néese nadéca needáca nalíwa manuúswéeri yúuwichàacáisi, íná achúmaca nawáwa síuca náuwichàacáináwa.

La buena lucha de la fe

¹¹ Quéwa pía, Timoteo, píacata Dios yàasu wenàiwicaca líbaidéerica Dios irípiná, íná piúca píchawa macáita yái báawéerica namànírica. Píalimáida macái pichàini iyúwa piyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Pía Dios icàaluíniná, peebáida itàacái, cáininá nacái píicácani, pídenla piùwichàanáwa mamáalàacata matufbanáiri iyú. ¹² Píalimáida macái pichàini iyúwa pimànicaténá cayábéeri ùwicái Dios irípiná. Yácata cayábéeri ùwicáica: yái picàlidáanáca báisíiri tàacáisi íméerica iwàwacutá wenàiwica yeebáidaca Jesucristo itàacái. Càì iwàwacutá pimànica, yásí peedápiná piríwa picáucawa càmíri imáalàawa. Dioscáiná imáidacaté pía pimànicaténá càì. Dios imáidacáináte pía, íná yéewa picàlidacaté cayába piináwanáwa madécaná wenàiwicaná yáacuésemi peebáidáaná Jesucristo itàacái. ¹³ Siúcade Dios, yái yéerica nacáuca, macáita yái iyéerica, yéemlaca yái nuchùullanáca pía. Jesucristo nacái yéemlaca yái nuchùullanáca pía, yái Jesucristo icàlidéericaté cayábéeri tàacáisi, icàlidacaté nacái iináwanáwa machacàníri iyú Poncio Pilato irí. ¹⁴ Íná nuchùulla pía Dios iicápiná, Jesucristo iicápiná nacái, pimàni macáita càide iyúwa nuchùullanáca pía. Picá piwènúada yái tàacáisica, íbatàa abéeri tàacáisi piná, ipíchaná iwàwacutá nùalàaca pía cachàiníri iyú. Pimàni mamáalàacata càiripináta càide iyúwa nuchùullanáca pía àta Wáiwacali Jesucristo yàanàacatalèta àniwa. ¹⁵ Dios imàacapiná Wáiwacali Jesucristo yàacawa néese àniwa yéenáiwana yàanàacaalíwa càide iyúwa abéerita Dios yáallánáwa, chácaalínápiná èeri iricucaalí. Càipiná Dios imànica abéericáináta Dios máiníri cayábaca, cachàinírica nacái náicha canánama; yácata Wacuèriná nacái cachàinírica áibanái nacuèrinánái ícha canánama; yácata Wáiwacali nacái cachàinírica áibanái íwacanánái ícha canánama. ¹⁶ Yái Diosca, yácata abéerita càmírica imáalàawa, iyéerica icamaláná iricuwa canácatalé áiba yáaliméeri yàanàaca mawiéniré irí, máinicáiná mëlumèluírìcani. Canácata èeri mìnali iiquéericaté Dios. Canácata nacái èeri mìnali yáaliméeri iicácani. ¡Macáita nàapiná abéerita Dios iyéininá càiripináta, yái Dios cachàinírica náicha canánama èeri càmíri imáalàawa! Báisíta, amén.

¹⁷ Píalàa níara càasuýéica idèniyéica cháì èeri yàasu cawèníri. Píalàa nía ipíchaná cáimacái naicáca níawawa áibanái ícha. Iwàwacutá nacái càmíta manuí nánáidaca nawàwawa nàasu cawèníri íwaliwa, càmícáiná yéewa nàasu cawèníri icùaca nía báawéeri ícha, yá nacái nàasu cawèníri imáalàapínacawa áibaalípiná. Néese iwàwacutá manuíca nánáidaca nawàwawa Dios íwali icùanápiná nía, yái Dios imàaquéerica walí madécaná wawàsi casímáicaténá wawàwa. ¹⁸ Pichùulla càasuýéi namànica cayábéeri áibanái irí nayúudàacaténá nía. Cayába namànicaalí áibanái irí cayábéeri manuísíwata nadèniacáiná manùba cawèníri. Iwàwacutá casímáica nàaca catúulécanéeyéi irí càinácaalí wawàsi catúulécanéeyéi imàapuèrica. ¹⁹ Càasuýéi imànicaalí càì, yásí nadènlápináca cawènisíwéeri nàasuwa áiba èeriwa, yái nacáuca báisíirica càmírica imáalàawa.

Encargo final a Timoteo

²⁰ Timoteo, pimàni cayába píibaidacaléwa Dios imàaquéericaté pirí picàlidáanápiná yái báisíiri tàacáisica. Picá peebá èeri mìnánái yàasu tàacáisi canéeri iwèni, casaquèeri nacái. Áibanái nacái nawàwa natàanica náapichawáaca chàinisíri wawàsi iyú nàasu tàacáisi cachìwéeri íwaliwa. Náimaca cáalíacáica nía quéwa càmíta báisí náalíacawa. Picá peebá nalí. ²¹ Abénaméeyéi nadéca neebáidaca nàasu yéewáidacalési cachìwéeri, yá nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo ícha.

Nusutácué Dios ícha pirípinácué imànínápinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú.

2 TIMOTEO

Saludo

¹ Núa Pablo nubànù piri cuyàluta. Núcata abéeri apóstol Jesucristo ibànùerica càide iyúwa Dios iwàwáná. Jesucristo ibànùaca núa Dios ímacáináte imàacáanápíná wenàiwica nadèniaca nacáucawa càmfiri imáalàawa cawinácaalí iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. ² Nubànù piri cuyàluta, Timoteo cáininéerica nuicáca càiride iyúwa nuiriwa. Nusutáca Wáaniri Dios ícha pirípiná, Wáiwacali Jesucristo nacái namàninápiná piri cayábéeri mawèníri iyú, naicáanápíná nacái pipualé, namàacáanápíná nacái piyaca matuíbanáiri iyú.

Dar testimonio de Cristo

³ Nusutáca Dios ícha pirípiná èeriapi, táiyápi nacái, yá nùaca Dios irí cayábéeri piwali, yái Dios nuibaidéerica irípiná, nuèrica nacái icàaluíná matuíbanáiri iyú nùyacáiná machacàniri iyú càide iyúwaté nùawirináimi yáaná Dios icàaluíná. ⁴ Macái yáawiria nusutácatáita Dios ícha pirípiná, máini nuwàwa nùaca nuicáca pía, nuwàwalicáiná achúmacaté piwàwa manuísiwata nuèpùacaalítéwa pícha. Iná nuwàwa nuicáca pía àniwa casimáicaténá nuwàwa manuísiwata. ⁵ Yá nùaca Dios irí cayábéeri piwali nùaliacáináwa peebáidaca Jesucristo itàacái báisiri iyú macái piwàwalicúsewa. Quéchatécáwa pírumi Loida uípidená, piatúami nacái Eunice uípidená, neebáidacaté Jesucristo itàacái, yá nùaliacawa báisiri iyú peebáidáaná nacái.

⁶ Iná càì nùalàaca pía: Càide iyúwa wapucúadacaalí quichái capèrùacaténá, càita nacái iwàwacutá picáucáidaca chàinisi Dios imàaqueéricaté piri numàacacaalíté nucáapiwa piwali; yá pimàni piibaidacaléwa cachàiniri iyú, yái fibaidacalésica Dios imàaqueéricaté piri, ichùulèrica nacái pimànica. ⁷ Píalimá pimànica piibaidacaléwa cachàiniri iyú yái fibaidacalésica Dios imàaqueéricaté piri, Dioscáiná idéca yàaca walí Espiritu Santo. Yái Espiritu Santo càmfirita cáalu imànica wía, néese ichàniadaca wía wáibaidacaténá Dios irípiná, imàaca nacái cáinináca waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái, iyúudáca nacái wacúaca wíawawa ipichaná wamànica wabáyawanáwa, yéewacaténá nacái wamànica macáita cáallacáiri iyú. ⁸ Picá báì picálidaca áibanái irí Wáiwacali ináwaná. Picá nacái báì pía nùwalíse, yái nuuwichàanácawa presoíri iyú Wáiwacali irípiná nucálidacáiná ináwaná. Néese píidenla yúuwichàacáisi nùapicha wacálidacáiná tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. Píalimá píidenlaca piúwichàanápínáwa yáciná Dios yàaca pichàini. ⁹ Dios idéca iwasàaca wía yáasu yúuwichàacáisi wali. Ichùullaca wáyaca mabáyawanéeri iyú nacái. Càmitaté iwasàa wía, imáida wía nacái íwalíse yái wamànírira wachàini iyúwa. Néese iwasàacaté wía yáasu yúuwichàacáisi íchawa, imáida wía nacái ináidacáinátéwa imàninápináté walí cayábéeri mawèníri iyú, cáininácináté nacái iicáca wía íwalíse yái cayábéerica Cristo Jesús imàninápináté wali. Báluitécáiná èeri ipichawáiseté, néenialité cáinináca Dios iicáca wía. ¹⁰ Siúcade Dios imàacaca wáaliacawa cáinináca iicáca wía, iwàwa nacái imànica walí cayábéeri mawèníri iyú. Càì yáasáidaca walíni: Ibànùacaté Jesucristo, yái iwaséerica wía Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. Jesucristo idéca imáalàidaca wáicha yái yéetácáisica imàaqueeripiná wéetáaca méetáuculé Dios ícha càiripináta, iná càmita quirínama iwàwacutá cáaluca waicáca wéetáanápínáwa. Wéetácalíwa, yá wéetápinácawa Dios icáapirícuta, iná càmita cáalu wía. Jesucristo idéca nacái imàacaca wáaliacawa wáyáanápínácué càiripináta wacáuca càmfiri imáalàawa yáapichawa weebáidacaalí Jesucristo itàacái.

¹¹ Dios idéca ichùullaca nucálidáanápíná yái tàacáisica. Yá ibànùaca núa iyúwa apóstol nuéwáidacaténá wenàiwicanái iyú yái tàacáisica. ¹² Iná siúcade nuuwichàacawa presoíri iyú. Quéwa càmita báì núa íwalíse yái nuuwichàanácawa Jesucristo irípiná, nùaliacáiná íwali yái nuebáidéerica, yái Jesucristocwa, nùaliaca nacáíwa báisiri iyú cachàinírificani icúacaténá núa yéewanápíná nuebáidaca itàacái mamáalàacata àta yáanacataléta àniwa.

¹³ Pía picálidaca machacàniri iyúni yái tàacáisi càide iyúwaté péemianá nucálidaca piríni. Peebáida mamáalàacata Cristo Jesús itàacái, cáininá piicáca Dios, wenàiwicanái nacái càide iyúwa Cristo Jesús ichàniadáná pía. ¹⁴ Picúa cayába yái tàacáisi cayábéerica Dios imàaqueéricaté piri, ipichaná áibanái iwènúadacani. Picúa cayábani Espiritu Santo ichàini iyú, yái Espiritu iyéerica wawàwalícu, ichàniadéerica nacái wía.

¹⁵ Píaliacawa macáita Asia yáasu cáli néeséeyéi nadéca namàacaca núa abéerita. Càita nacái nawènúacatéwa nuícha níara Figelo, Hermógenes nacái, yáté càmita nayúudáa núa quirínama idécanámité romanonái yúucaca núa presoíyéi íbanalículé. ¹⁶ Quéwa Onesíforo idéca iyúudáca núa, iná nusutáca Dios ícha iicáanápíná napualé, níai Onesíforo icapèerícuíséeyéica, yáciná Onesíforo idéca iyúudáca núa madécaná yáawiria, yá ichàniadacaté nuwàwa. Càmitaté báì ipáchiaaca núa éwita presocáaníta núa presoíyéi íbanalícu. ¹⁷ Néese idécanámité Onesíforo yàanàaca aléi Roma iyacálená irículé, yáté icutáca núa mamáalàacata àta

yàanàcataléta núa cháí presoíyéi ibànalicu. ¹⁸ Yá nusutáca Dios fícha iicáanápíná Onesíforo ipualé, imàni nacái irí cayábéeri néenialípíná Jesucristo yàanàcaalípíná àniwa. Píalíaca nacáíwa Onesíforo iyúudàacaté wía nacái wàyacaalíté néeni Efeso iyacàlená irícu.

2

Un buen soldado de Jesucristo

¹ Iná Timoteo, nuíquérica càiride iyúwa nuìriwa, pimàaca Dios ichàniadaca píiwitáise Cristo Jesús ichàini iyú, yái imàníríca píri cayábéeri mawèníri iyú piyacáiná abédanamata yáapícha.

² Bàaluité péemiaca nucàlidaca yái tàacáisica madécaná wenàiwica yàacuésemi. Siúcade iwàwacutá péewáidaca áiba aslaná, pichùulla nacái nacàlidaca Jesucristo itàacái. Iwàwacutá cayábéeyéica íiwitáise, yeebáidéeyéica tàì íiméeri iyú, imàniyéica nacái machacàniri iyú càide iyúwa nàimáaná. Iwàwacutá nacái nàalíaca néewáidaca áibanáí wenàiwica iyú yái tàacáisica.

³ Píidenia piùwichàanáwa Jesucristo irípiná wáapícha wía yéewáidéeyéica wenàiwica Jesucristo itàacái iyú càide iyúwa cayábéeri úwisàiri ìidenlaná yùuwichàanáwa imànicaténá càide iyúwa íiwacali iwàwáaná. ⁴ Péemia comparación: Uwisàiri càmita iya càide iyúwa càmiyéi úwi, néese yeebáidaca íiwacali iríwa iwàwacáiná isíimáidaca íiwacaliwa, yái imáidéericani. Càita nacái iwàwacutá pimàacaca píawawa Cristo Jesús irí píibaidacaténá irí cachàiníri iyú.

⁵ Iwàwacutá pimànica càide iyúwa wenàiwica isàiwicacaalí deporte imawèniadacaténá áibanáí. Canáca yéewaná yeedáca iríwa cawèníri premio yái coronaca, càmicacali isàiwica machacàniri iyú càide iyúwa nachùnlaná deporte. Càita nacái iwàwacutá péewáidacawa cachàiníri iyú, píibaida nacái machacàniri iyú pimànicaténá macáita càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná; yásí yàaca píriwa cawèníri piapínacaalíwa chènuniré. ⁶ Iwàwacutá pimànica càide iyúwa wenàiwica íibaidacaalí ibànacalewa cachàiníri iyú, yá yáalimá iyáaca idábàanéeri ibànacale iyacanáwa. Càita nacái iwàwacutá píibaidaca cachàiníri iyú Jesucristo irí, néese yàapícha píriwa cawèníri chènuníseérica. ⁷ Pínáidacawa cayába iwali yái tàacáisi siùquéerica tàacáwa nucàlidaca píri, yásí Wáiwacali imàacaca píalíacawa macáita piwàwacutéerica píalíacawa iwali.

⁸ Píalimápiná píideníaca piùwichàanáwa piwàwacali Jesús, yái wenàiwica Dios imicháidéericaté yéetácáisi fícha. Yácata rey David itaquérinámi nacái, yái Jesucristoca. Càì nucàlidaca yái tàacáisica íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi fícha. ⁹ Yá nàuwichàidaca núa nucàlidacáiná yái tàacáisica. Yá nadéca nadacúaca núa cadena iyú cháí presoíyéi ibànalicu, càide iyúwa cabáyanéeri. Quéwa yái Dios itàacáica, càmita nàalimá nadacúacani, néese áibanáí icàlidaca yàacawa mamáalàacatani. ¹⁰ Iná nuìdenia macái yùuwichàacáisi nalípiná níái wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunápináwa. Càì nuuwichàacawa yéewanápiná neebáidaca Cristo Jesús itàacái iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi fícha, yéewanápiná náyaca yáapícha cáimiétacanéeri iyú, nacamaláná mèlumèluiri iricu nacáíwa càiripináta.

¹¹ Báisíríca yái tàacáisica íiméerica:

Weebáidaca Jesucristo itàacái, yái yéetéericatéwa wáichawalíná, iná càica wíade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa íbáyananámi fíchawa. Yá wàypíná nacái Jesucristo yáapícha càiripináta;

¹² wàidenlacaalí yùuwichàacáisi Jesucristo irípiná, yá wacùapínaca macáita yáapícha áiba éeriwa; quéwa wáimacaalí càmitasa yàasunáí wía, càita nacái ímapínaca càmita yàasunáí wía;

¹³ cawàwanáta wawènúadapíná wáiwitáisewa fícha, quéwa Jesucristo imànipíná macáita càide iyúwa íimáaná càmicáiná yéewa iwènúadaca íiwitáisewa áiba íiwitáisesi iwali.

Un trabajador aprobado

¹⁴ Picàlida nalí àniwani, yái tàacáisi nucàlidéericaté píri iwali, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Píalàa nía Dios íicápiná ípíchaná natàaníca nàapichawáca chàinisíri iyú canéeri iwèni wawási iwali. Canéerica iwèni yái tàacáisi natàaníríca iwali. Natàanícaalí càiri canéeri iwèni wawási iwali, càmita nayúudàa wenàiwica, néese báawaca namànica wenàiwicanáí íiwitáise cawínacaalí yéemiéyéica nàasu tàacáisi, iná càmita neebáida Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú.

¹⁵ Píalimáida macái pichàini iyúwa píibaidacaténá cayábéeri iyú Dios irípiná, casíimáicaténá Dios iicáca yái pimàníríca, càide iyúwa abéeri yàasu wenàiwica íibaidacaalí cayába, yái càmita iwàwacutá báicani íwalíse yái imàníríca. Yá picàlidaca machacàniri iyú nalíni, yái tàacáisi báisíríca Dios itàacáica. ¹⁶ Picá pítaní wenàiwica yáapícha natàanícaalí máiwitáiseeri iyú cháí èeriquéi yàasu tàacáisi chàiwéeri iwali, méetàuculéeri tàacáisi nacái, níacáiná itàaníyéica máiwitáiseeri iyú càiri wawási iwali naméeráidaca wenàiwica déeculé Dios fícha, náyacaténá iyúwa càmlíná Dios iwàwa. ¹⁷ Yái nàasu tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica máini báawaca imànica wenàiwicanáí íiwitáise. Nàasu tàacáisi idàwinàacawa wenàiwicanáí iwàwalicu càide iyúwa cháunási íbadéericawa iyáacaalí yàacawa wainá máuláiquéerica. Càita néewáidaca wenàiwica níara Himeneo, Fileto nacái. ¹⁸ Nadéca naméeráacawa báisíri tàacáisi fícha. Nadéca

nawènúadacani. Nacàlidaca nachìwawa meedá cà: Nàimaca idécasa ichàbacawa wáicha yáí namichàanácawa yéetácáisi íicha. Càita nadéca báawaca namànica abénaméeyéi íiwitáise Iná càmita neebáida Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú. ¹⁹ Quéwa cachàinírica càiripinátani, yáí Dios itàacái báisírica, càide iyúwa manuírì íba wabàlúadéeripináca íinata manuísíwéeri capli. Iyaca nacái tàacáisi íba íwali, yáí tàacáisi íiméerica: “Wáiwacali yáalíacawa cawinácaalí níái yàasu wenàiwicaca”, càì íimaca. Yá íimaca àniwa: “Cawinácaalí icàlídéeyéica íinánawána Wáiwacali yàasu wenàiwicaca nía, neebáidaca nacái itàacái, iwàwacutáca namàacaca náichawa macái nabáyawanáwa namànírica”, íimaca.

²⁰ Pèemà comparaciòn: Càasuírì icapèe manuírì irìcu nàyaca madécaná quírápieli íiwitáaná. Nadèniaca abénaméeyéi cawèniyéi quírápieli oro imànicaná, quíramenírì plata imànicaná nacái. Iyaca nacái abénaméeyéi quírápieli càmíiyéica cawèni, cáli imànicaná, àicu imànicaná nacái. Yá capli íiwacali icùaca càiripiná níái cawèniyéica quírápeliaca, quéwa áibaalípiná yúucaca meedá íichawa quírápieli canéeyéica iwèni. Càita nacái àta alénácaalí nàyaca Wáiwacali yàasunáí, yá iyaca nèewi abénaméeyéi càmíiyéica yàasu. ²¹ Iná abéeri Wáiwacali yàasu wenàiwica icùacaalí cayába yáawawa masaquèeri iyú ipíchaná imànica íbáyawanáwa, yásí yáalimá íbaidaca cayába Wáiwacali iripiná, imànicaténá àta càinácaalí cayábèeri íbaidacalési Wáiwacali ichùulíerica imànica, càide iyúwa nacùacaalí cawèniírì quírápieli abéerita capli íiwacali íripiná.

²² Iná picá pimàni càide iyúwa abénaméeyéi ùuculiyéi iwàwáaná imànica meedá, nèese pimàni cayábèeri macái pichàini iyúwa. Peebáida Jesucristo itàacái. Cáininá piicáca Dios, áibanáí wenàiwica nacái. Piya matuíbanáiri iyú náapícha cawinácaalí masaquéeyéica íiwitáise isutéeyéica yáawawa Wáiwacali Jesucristo íicha. ²³ Picá pitàani náapícha cawinácaalí iwàwéeyéica itàanica canéeri iwèni wawàsi íwali càide iyúwa máiwitáiseeyéi càmíiyéica yáalíawa. Píalíacawa natàanicaalí càiri wawàsi íwali, yá nadàbaca natàanica náapíchwáaca chàinisíiri iyú, tàacáisi ùulèeri iyú nacái. ²⁴ Pía íbaidéerica Wáiwacali íripiná iwàwacutá càmita pipélica piacawa, nèese iwàwacutá càmírica calúa píiwitáise macái wenàiwica yáapícha. Iwàwacutá nacái píalíaca péewáidaca wenàiwica cayába. Iwàwacutá nacái píideniaca píuwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanáí imànicaalí píri báawéeri, càmicaalí nacái nawáwa neewáidacawa. ²⁵ Abénaméeyéi nàuwídeca namànica báisíiri tàacáisi. Píalà nía éeréeri iyú. Iwàwacutá càmita cáimacáí piicáca píawawa náicha. Càì iwàwacutá pimànica yéewacaténá cawàwanáta Dios imàacaca nawènúadaca náiwitáiseewa neebáidacaténá yáí báisíiri tàacásica, ²⁶ yéewacaténá nacái Dios iwasàaca nía Satanás ichàini íicha. Satanás idéca íbàaca nía càide iyúwa trampa íbàacaalí cuwèsi. Dios iwasàacaalí nía, yásí nàalimá namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná.

3

Cómo será la gente en los tiempos últimos

¹ Iwàwacutá píalíacawa abéeri wawàsi: Aibaalípiná maléena èeri ipíchwáise èeri imàalàacawa, yá máinípiná càulenáca wenàiwica nàyaca cháì èeri irìcu. ² Máinípiná cáinináca wenàiwica naicáca níawawa áibanáí íicha, cáininápiná nacái naicáca plata, máiní cáimacáica naicápiná níawawa áibanáí íicha. Cachàinipiná nacái naicáca níawawa. Natàanipiná báawéeri iyú Dios íwali. Càmita neebáida nasèenái ichùulíacawa. Càmita náapina cayábèeri tàacáisi quirínama áibanáí irí, Dios irí nacái. Caná iwèni naicápiná áibanáí yàanáca Dios icàaluíná. ³ Càmita cáininá naicápiná nèenánáwa. Càmita abédanamata náiwitáise áibanáí yáapícha matuíbanáiri iyú. Nacàlidapiná nachìwawa báawéeri iyú áibanáí íwali. Càmita nacùapiná níawawa cayába Iná namànipiná macái íiwitáaná báawéeri namàlìwalé iyúwa. Caluéyèipiná íiwitáise iyúwa cuwèsiná. Nàuwídepiná namànica macái íiwitáaná cayábèeri. ⁴ Yá nachàawàapiná nanacáiyéiwa nàuwidenáí iríwa. Ráunamáita namàni nàacawa nabáyawanáwa máiwitáiseeri iyú ipíchwáise nàináidacawa íwali yáí namànìripináca. Yá máiní cayábapiná naicáca níawawa áibanáí íicha. Nawàwapiná namànica meedá càinácaalí wawàsi isíimáidéeripiná nawàwa. Càmita nacutápiná náalíacaténá Dios íwali namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁵ Pucháibéeyèipiná íiwitáise, namànipiná càide iyúwa wenàiwica yéeyéica Dios icàaluíná báisíiri iyú, quéwa nachìwa iyúwa meedá. Càmita namàacapiná Dios icùaca náiwitáise nàyacaténá machacàníiri iyú. Piawa náicha cawinácaalí imàníiyéica càì.

⁶ Picá píacawéerida wenàiwica imàníiyéica càì nàyacáiná nèewi abénaméeyéi aslanáí ichíwáidéeyéica wenàiwica namàcàanápiná nawàlúacawa nacapèe iriculé. Nèese nachìwáidaca máalíawáiseeyéi inanáí, bàsabàseyéi íiwita, máiníyéi cabáyawanáca, imàníiyéica madécaná báawéeri namàlìwalé iyúwa càide iyúwa máiníiná nawáwa namànica. ⁷ Ewita níara inanáca neewáidacàanítawa mamàalàacata áiba tàacáisi wàlisàí íwali, càicàaníta canácatáita nàalimá náalíaca nèemiaca càinácaalí ímáaná yáí tàacáisi báisíirica. ⁸ Níái cachíwéeyéica nàuwídeca namànica báisíiri tàacáisi, càide iyúwaté pucháiba camàlìquéeyéi ípidenéeyéicaté Janes, Jambres nacái. Bàaluité nàuwídeca namànicaté profeta Moisés, icàlídéericaté Dios

itàacái. Siuca nacáide, níái báawéyéica máini éruca náiwitáise, nánáidacawa abéerita báawéeri iwali. Caná nawèni Dios iicáca nía càmicáiná neebáida Jesucristo itàacái báisiiri iyú. ⁹ Quéwa càmita náalimápiná nawènúadaca wenàiwicanái íiwitáise mamáalàacata macáicáiná wenàiwica náalimápiná náalíacawa máiwitáiseca nía. Néese nacháapínacawa càide iyúwaté nachàbáanáwa, níara pucháiba yúuwidéyéicaté imànica profeta Moisés.

El último encargo de Pablo a Timoteo

¹⁰ Quéwa Timoteo, pidéca peebáidaca cayába càide iyúwaté nuéwáidáaná wenàiwica báisiiri tàacáisi iyú. Píalía nacáíwa càinácaali nuyaca, càinácaali nacái nuínáidaca numànica. Píalíacawa càinácaali nuebáidaca Dios, càinácaali nacái núalimáidaca mamáalàacata nuéwáidacatená wenàiwica éeréeri iyú. Píalíacawa càinácaali nacái nuicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái. Píalíacawa càinácaali nuidentaca nuúwichàanacawa Wáiwacali iripiná. ¹¹ Píalía nacáíwa càinácaalíté nuúwichàidaca núa, yá nuúwichàacawa Wáiwacali iripiná nuíbaidacáiná irí. Píalíacawa macáita iwali yái nuchàbáanacátéwa nuúwichàidacalíté núa Antioquía iyacàlená írúcu, Iconio iyacàlená írúcu nacái, Litra iyacàlená írúcu nacái. Píalíacawa iwali yái nuúwichàanacátéwa quéwa Wáiwacali iwasàacaté núa náicha canánama. ¹² Báisita macáita cawinácaali iwáwéyéica iyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná náyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá áibanái yúuwichàidapiná níawa Cristo Jesús iwali. ¹³ Quéwa níái báawéyéica, nía nacái ichíwáidéyéica wenàiwica namànipiná nàacawa mamáalàacata nabáyawanáwa cachàiníwanái, yá nachíwáidapiná wenàiwica mamáalàacata, nachíwáidaca nacái níawaca.

¹⁴ Quéwa pía Timoteo, iwàwacutá peebáidaca yái tàacásica mamáalàacata, pímaní nacái càide iyúwa péewáidáanátéwa, iyúwa nacái píalíanáwa báisiiricata yái tàacáisi péewáidéericawa iwali, píalíacáináwa néewáidacaté pía báisiiri tàacáisi iyú, níara yéewáidéyéicaté pía. ¹⁵ Píwàwali píalíacatéwa Dios itàacái iwali sùmàicátáiseta pía àta siuca nacáide, yái tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalcuíse. Píalíacawa Dios itàacái iwali íná yéewa cáalíacáica pía. Píalía nacáíwa peebáidacaalí Cristo Jesús itàacái, yá iwasáapiná píawa Dios yáasu yúuwichàacáisi íicha. ¹⁶ Macáita yái Dios itàacái Dios imàacacaté wenàiwica náalíacawa càinácaalíté iwàwacutáaná natànàaca itàacái inùmalcuíse. Iná cayábaca wéewáidaca wenàiwicanái Dios itàacái iyú, wàalàaca nía nacái cachàiníiri iyú namànicaalí nabáyawanáwa. Yá cayábéerica Dios itàacái wéewáidacatená iyú wenàiwica, wawènúadacatená náiwitáise Dios iripiná, wásáidacatená nacái càinácaali iwàwacutáaná namànica náyacatená machacàníiri iyú Dios iicá. ¹⁷ Iná iwàwacutá wía Dios yáasu wenàiwicaca wéewáidacawa Dios itàacái iwali yéewacatená wáalacawa, yéewacatená nacái wáalimá wamànica càinácaali cayábéeri wawási Dios ichùulíerica wamànica.

4

¹ Nuchùulla pía manuíswata Dios iicápiná, Cristo Jesús iicápiná nacái, yái yàanèeripiná icàlidacatená macáisi éeri mìnánái iínáwaná iwali, càinácaali báawéerica namànica, yúuwichàidacatená nía nabáyawaná iwálísewa, níái cáuyéica, nía nacái yéetéyéimicawa. Nuchùullaca pía manuíswata Cristo Jesús yàacáináwa néese àniwa iclucacatená macáita. ² Nuchùullaca pía manuíswata picàlidáanápiná báisiiri tàacáisi wenàiwicanái irí. Picàlida nalíni mamáalàacata éwita càmicáali nawàwa néemliaca píriini. Píalàa nía cachàiníiri iyú cawinácaali imàníiyéica ibáyawanáwa, píwènúadacatená náiwitáise nabáyawaná íichawa. Pímichàida náiwitáise namànínápiná cayábéeri. Píca píméyáa péewáidaca nía càmicáali neebáida caqualéta, néese péewáida nía éeréeri iyú mamáalàacata. ³ Picàlida nalíni siúcade, mesúnamáicáináta càmita péewáida nawàwa néemliaca irí yái tàacáisi báisiirica. Néese nacutápiná nalíwa meedá máini madécaná yéewáidéyéepínaca níawa, icàlidéyéepínaca nalí abéerita tàacáisi nawàwéerica néemliaca, càinácaali wáalisái tàacáisi itiquilíadáidéeripiná náui. Nawacáidapiná nalíwa cáiyéi yéewáidéyéica wenàiwica nawàwacáiná namànica nabáyawanáwa nasímáidacatená níawaca. ⁴ Nawènúapínacawa báisiiri tàacáisi íicha, yá càmita quirínama nawàwapiná néemliacani, néese naméeràacawa meedá neebáidaca éeri mìnánái yáasu tàacáisi cachíwéeri càide iyúwa abénaméyéi béeyéi inanái icàlidáaná. ⁵ Quéwa pía Timoteo, píináidawa mamáalàacata machacàníiri iyú. Píidenlí yái píuwichàanacawa. Picàlida mamáalàacata yái tàacáisi íiméerica Cristo Jesús iwasàaca wenàiwica Dios yáasu yúuwichàacáisi íicha. Pímaní cayába macáita píubaidacalécawa càide iyúwa Dios ichùullíaná pímaníca.

⁶ Iwàwacutá píubaidaca cachàiníiri iyú Dios iripiná núamíríicubáami, yácáiná nuénáíwaná idéca yàanáaca nuétácatápináwa Wáiwacali iwali, íná nuétápináwa càide iyúwa sacrificio Wáiwacali iwali. ⁷ Nudéca nuíbaidaca Jesucristo iripiná cachàiníiri iyú càide iyúwa úwisàiri imànicaalí cayábéeri úwicái. Nudéca numáaláidaca numànica nuíbaidacaléwa Jesucristo iripiná càide iyúwa wenàiwica imáaláidacaalí íplaníacawa carrera iwali. Càmitaté nuwènúdawa Dios íicha, néese nuebáidaca yái tàacáisi báisiirica mamáalàacata. ⁸ Càide iyúwa náacaalí corona wenàiwica irí, yái wenàiwica íplaníiricatéwa carrera iwali imawèníadaca nacái áibanái, càita

nacái siùcade iyaca nulí nùasu cawèníri chènuniré, Wáiwacali yèeripináca nulí yàacaalíwa néese àniwa, numànicáiná cayábéeri machacàníri iyú càide iyúwa iwàwáaná. Yái Wáiwacali, cayábéerica íiwitáise, icùaca wenàiwica machacàníri iyú, yùuwichàidapiná nacái báawéeyéi. Càmita nulípiná abéerita yàacani, yái cawènírica, néese yàapiná cawèníri macái wenàiwica íri cawinácaalí máini iwàwéeyéica iicáca Wáiwacali yàacawa néese àniwa cáininácáiná naicácani.

Instrucciones personales

⁹ Pimàni macáita càide iyúwa iwàwacutáaná pimànica piacaténáwa nùatalé mesúnamáita. ¹⁰ Nuwàwacutáca pía, Demascáiná idéca imàacaca núa abéerita cáininácáiná iicáca èri múnání íiwitáise. Idéca yàacawa Tesalónica iyacàlená néré. Crescente idéca yàacawa Galacia yàasu cáli néré. Tito nacái idéca yàacawa Dalmacia yàasu cáli néré. ¹¹ Abéerita Lucasquéi iya núpacha. Pia picutáca Marcos pitécáténáni piapichawa iyúudàacáiná núa cayábéeri iyú nuibaidacaténá Dios íripiná. ¹² Nuwàwacutáca Marcos iyúudàaca núa nubànùacáiná Tíquico yàacaténáwa Efeso iyacàlená néré. ¹³ Idècunitàacá pianàaca nùatalépiná, peedá nulí nùasu ruana nacáiri núuquéeri nùwalísewa, numàaquéericaté Carpo icapèe írìcu, Troas iyacàlená néeni. Peedá nacái nùasu cuyàluta imanùbaca iwawanèericawa. Máini nuwàwacutáca nacái nùasu cuyàluta iwawanèericawa canánama, níai pírái íimamimica namànírira cuyàluta piná.

¹⁴ Alejandro yái íibaidéerica híerro idéca imànica nulí báawéeri manuísíwata. Wáiwacali yùuwichàidapinácani íwalíse yái báawéerica imànírira. ¹⁵ Píicá píchawa cayábani yái aslàica ípíchaná imànica píri báawéeri nacái máinicáina yùuwidèca imànica yái tàacáisi wacàlidéerica.

¹⁶ Quééchatécáwa nubàlùacaalítéwa nàacuésèmi níai yàcalé íiwacanánáica, yá nucàlidacaté nalí nuináwaná íwaliwa yái nùuwidenáí icháawàanáca nuináwaná íwali. Yáté canáca áibaquéi yàacawéeridéeripinácaté núa. Macáicata namàacacaté núa abéerita. Nusutáca Dios ícha nalípiná, ípíchaná yùuwichàidaca núa íwalíse yái namàacáanacaté núa abéerita. ¹⁷ Quéwa Wáiwacali idéca yàacawéeridaca núa, ichàiniadaca nacái nuíwítáise, íná yéewa nudéca numàalàidaca nucàlidaca yái tàacáisi ímèerica Jesucristo iwasaàca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yéewacaténáté macáita càimíyèi judío néemiàca Jesucristo íináwaná íwali. Wáiwacali iwasaàcaté núa cáalunáiri ícha càide iyúwa idéca nacáicaalí iwasaàca núa león inùma ícha, cháwi quíréeri nacáirica. ¹⁸ Yá nùalíacawa Wáiwacali iwasaàanápiná núawa macái báawéeri íwítáaná ícha, yá itépiná núawa cayábacatalé chènuniré Wáiwacali icùacataléca macáita. ¡Néese macáita nàapiná íri cayábéeri càiripináta, yái icuèripináca macáita cáimiétacanèeri iyú, ica-maláná mèlumèluíri írìcuwa càiripináta! Báisita, amén.

Saludos y bendición final

¹⁹ Nuwàwali níara Prisca, Aquila nacái, nía nacái Onesíforonáica. ²⁰ Erasto iyamáacatéwa Corinto iyacàlená írìcu. Numàacacaté Trófimo iculúericawa Mileto iyacàlená írìcu. ²¹ Pimàni macáita iyúwata píalímáanáta, piacaténáwa mesúnamáita nùatalé ípíchawáise uníabéca. Nawàwali pía macáita níai iyéeyéica cháí yàcalé, níai Eúbulo, Pudente nacái, Lino nacái, úa nacái Claudia, macáita nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

²² Pía Timoteo, nusutáca Wáiwacali Jesucristo ícha píripiná ichàiniadánápiná píiwítáise. Píacué canánama, nusutácué Dios ícha nacái píripinácué imànínápinácué píri cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

TITO

Saludo

¹ Núa, Pablo, nubànua pirí cuyàluta, pía Tito. Núa ìibaidéerica Dios irípiná. Nucàlida tàacáisi nacái Jesucristo inùmalcuíse. Numàni càì yéewanápiná macáita wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapináwa neebáidaca Dios itàacái tàì ìiméeri iyú, yéewanápiná nacái náaliacawa macáita yáì tàacáisi yéewáidéerica wía wáaliacaténáwa càinácaalí Dios iwàwa wáyaca cháì èeri iricu. ² Nuíbaida Dios irípiná, nutàani nacái Jesucristo inùmalcuíse nùaliacáináwa báisíiri iyúcani Dios yáalimá imàacaca wáyaca yáapicha càiripináta. Yáì Diosca, yáì càmirica cachìwa, icàlidacaté tàacáisi bàaluitésíwa èeri ipíchawáise. Dios icàlidacaté càimiétacanéeri iyúni, yàanápiná wacáuca càmiri imàalàawa. Wáalia nacáiwá imàninápiná càì. ³ Sìucáise de Dios imàacaca wáaliacawa tàacáisi iwali Dios icàlidéericaté. Yá wáaliacawa iwali yáì tàacáisica, Dios ibànùacáináté wenàiwica néewáidacaténá wía. Yácata yáì tàacáisica Dios ichuulíerica nucàlidaca wenàiwicanáì irí, yáì Dios iwàsèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. ⁴ Nubànua pirí cuyàluta, Tito. Báisíta, nuicáca pía càiride iyúwa nuiwiwa weebáidacáiná Jesucristo itàacái. Nusutáca Wáaniri Dios ícha pirípiná, Jesucristo nacái, yáì iwàsèericaté wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, namàninápiná pirí cayábéeri, namàccáanápiná nacái piyaca matuìbanáiri iyú.

El trabajo de Tito en Creta

⁵ Numàacacaté pía Creta yàasu iwàwata ìinata pimànicaténá yáì ìibaidacalési càmiricáwaca numàaláida numànica néesi níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Nuwàwa nacái pibàlùadaca ancianonápiná macái yàcalé imanùbaca nacuèrinánápináca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá nacái ancianonáì náyaca càide iyúwaté nùumáaná pirí. ⁶ Càita iwàwacutá ancianonáì náyaca: Iwàwacutá anciano iyaca mabáyawanéeri iyú yéewanápiná càmita áibanáì yáalimá icháawàaca ìináwaná iwali, ipíchaná náimaca imànica ibáyawanáwa. Iwàwacutá anciano idèniaca abéechúata ìinuwa. Yéenibe nacái iwàwacutá neebáidaca Jesucristo itàacái. Iwàwacutá anciano yéenibe náyaca machacàníiri iyú yéewanápiná càmita áibanáì yáalimá icháawàaca naináwaná iwali, ipíchaná áibanáì náimaca anciano yéenibe nawàwáanása namànica meedá macái bàawéeri ìiwítaná, càmitasa nacái neebáida nániri itàacáiwa. ⁷ Yácáiná anciano ìibaidaca Dios irípiná, icuacaténá Dios irípiná yàasu wenàiwica, ìná iwàwacutá anciano iyaca mabáyawanéeri iyú yéewanápiná càmita áibanáì yáalimá icháawàaca ìináwaná iwali. Iwàwacutá càmiriita canùmasée yáì ancianoca, càmiri cachàini íicaca yáawawa. Càmita nacái calúa. Càmita nacái icàma. Càmita nacái icuúsa íchawa wenàiwica. Càmita ìinádawa mamàalàacata yeedácaténá iríwa plata. ⁸ Néese, iwàwacutá anciano itáidaca wenàiwica cayába, cawinácaalí yèepuníyécawa déeculé icapèe íchawa, anciano yeedáanápiná yàataléwa nía, nayamáacaténáwa icapèericu. Iwàwacutá casímáica nacái anciano imànica yáawamita cayábéeri áibanáì irí. Iwàwacutá càimiétacanéeri, cáaliacáiri nacái, yáì ancianoca. Iwàwacutá iyaca machacàníiri iyú. Iwàwacutá anciano yàaca Dios icàaluíná. Iwàwacutá anciano icuaca yáawawa ipíchaná imànica ibáyawanáwa. ⁹ Iwàwacutá nacái anciano yeebáidaca tàì ìiméeri iyúni yáì tàacáisi báisíirica wéewáidéerica iyú wenàiwica yéewanápiná anciano yáalimá yàalàaca wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú, yéewanápiná nacái anciano yáalimá imawenàladaca cachìwéeyéi wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú cawinácaalí cachìwéeyéica yéewáidéeyéica wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú.

¹⁰ Pibàlùada ancianonápiná càide iyúwa nùumáaná pirí, manùbacáiná wenàiwica càmita neebáida nacuèrinánáì itàacáiwa. Manùba wenàiwica natàanica máiwitáiseeri iyú meedá. Nachìwáidaca nacái áibanáì wenàiwica. Abénaméeyéi judío yéewáidéeyéica wenàiwica, máini cachìwéeyéica nía cachàiníwanáì áibanáì ícha, náimacáiná iwàwacutánása càmiyéi judío imànica circuncisión idécánami neebáidaca Jesucristo itàacái. Nachìwacáita meedá, níai judío icàlidéeyéica càiri tàacáisica. ¹¹ Cawinácaalí ancianonáì pibàlùadéeyéica iwàwacutá nachuulica masànanápiná níara icàlidéeyéica càiri cachìwéeri tàacáisica, níacáiná cachìwéeyéica nadéca nawàlùacawa abénaméeyéi icapèericulé, néese cachìwéeyéi iméeráidaca wenàiwica báisíiri tàacáisi ícha, canánama níai capíricuýéica. Naméeráidaca áibanáì néewáidacáiná nía meedá chiwáì iyú, càmirica báisíi tàacáisica, yéewanápiná needáca nalíwa plata nachìwa iyúwa meedá.

¹² Iwàwacutá ancianonáì ichuulica masànanápiná níara cachìwéeyéica, bàaluitécáiná iyacaté áiba cáaliacáiri Creta yàasu calí néeséeri. Yá ìimacaté yàasu calí néeséeyéi iwaliwa: “Níai Creta yàasu calí néeséeyéi nachìwáidaca áibanáì wenàiwica mamàalàacata. Càica níade iyúwa caluéyí cuwèesi. Inuca nacái nía, càita nacái camùnica nía. Nawàwaca nayáaca nayáacaléwa cadénama meedá, napuniádadaténá natúrawa”, ìimacaté yáì cáaliacáirica. ¹³ Yáì

cáaliacáirica Creta yàasu cáli néeseéri itàanicatè báisiiri iyú yàasu cáli néeseéeyéi iwaliwa. Iná pialàa nía cachàiníri iyú, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái neebáidáanápíná tòi íiméeri iyú abéericata yái tàacáisi báisiirica. ¹⁴ Pialàa nía nacái ipíchaná neebáidaca cachìwéeri tàacáisi áibanái icálidéerica ichiwa iyúwa, judionái yàawirináimi yàasu tàacáisimica. Pialàa nacái nía ipíchaná neebáidaca iyúwa cachìwéeyéi ichuulianá namànica, níai càmiyéica yeebáida báisiiri tàacáisi.

¹⁵ Pialàa nacái nía cachàiníri iyú. Cayábacaalí wenàiwicanái íiwitáise, yási cayábacani macáita yái namànirica. Néese, báawacaalí wenàiwicanái íiwitáise, yá càmicaalí neebáida Dios itàacái, yási báawacani macáita yái namànirica. Càita nàyaca: Nánáidacawa báawéeri iwali, càmita báí nía nabáyawaná iwaliwa. ¹⁶ Pialàa nía cachàiníri iyú, níara cachìwéeyéica. Ewita nacàlidacáaníta naináwaná iwaliwa Dios yàasu wenàiwicacasa nía, càicáaníta náasáidaca càmita Dios yàasu wenàiwica nía. Náasáidaca càmita Dios yàasunáica nía, namànicáiná wawási báawéerica Dios iicá, càmicáiná nacái neebáida càide iyúwa Dios iwàwáaná namànica. Canácatáita namàni cayábéeri.

2

La sana enseñanza

¹ Tito, iwàwacutá péewáidaca wenàiwica nàyanápiná machacàniri iyú càide iyúwa báisiiri tàacáisi íimáaná. ² Péewáida béeyéi aslanái ipíchaná nacámaca, iwàwacutá cáimiétacanéca nía, iwàwacutá nacái nacüca níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. Iwàwacutá neebáidaca Dios itàacái tòi íiméeri iyú. Iwàwacutá càinináca naicáca Dios báisiiri iyú. Iwàwacutá nacái nàideniaca nàuwichàanáwa matuibanáiri iyú áibanáicaalí imàacaca nàuwichàacawa neebáidacáiná Jesucristo itàacái. ³ Càita nacái péewáida béeyéi inaná. Iwàwacutá nàyaca càide iyúwa inaná iyáaná yeebáidéeyéica Dios itàacái. Iwàwacutá càmita nataàní báawéeri iyú áibanái iwali. Iwàwacutá càmita nàira mamáalàacata irracalési ipuiri. Iwàwacutá béeyéi inaná néewáidaca áibanái namàninápiná cayábéeri. ⁴ Iwàwacutá nacái béeyéi inaná nàyaca machacàniri iyú néewáidacaténá mánacaná canírliyéica càinináanápíná naicáca naníriwa, néenibe nacáwa. ⁵ Iwàwacutá nacái béeyéi inaná néewáidaca mánacaná canírliyéi nacüanápiná níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. Iwàwacutá nacái càmita nánáidawa áiba asialí iwali càmirica nanírísíwa. Iwàwacutá nacái béeyéi inaná néewáidaca mánacaná canírliyéi náibaidáanápíná néenánái írripínáwa nacapèericuwa, namàninápiná nacái cayábéeri áibanái írri, namàninápiná nacái càide iyúwa uníri íimáaná ulí. Iwàwacutá mánacaná namànica càì ipíchaná áibanái itàanica báawéeri iyú Dios itàacái iwali.

⁶ Càita nacái pialàaca ùuculiyéi nacüanápiná níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. ⁷ Pimàni abéerita yái cayábéerica yéewanápiná pinacáiyéi ùuculiyéica náaliacawa càinacaalí iwàwacutáaná nàyaca. Péewáida nía cáimiétacanéeri iyú abéta báisiiri tàacáisi iyú. ⁸ Pitàani nacái báisiiri iyú yéewanápiná áibanái càmita náalimá nacháawáaca pia iwalíise, yái pitàanínáca. Pitàani báisiiri iyú càiripináta, báicaténá piùwidenái càmicáiná nàanàa piwali wawási nacháawáanápíná pia iwalíise.

⁹ Néese, pialàa nacái níara áibanái yàasu wenàiwica íibaidéeyéica mawèníri iyú áiba wenàiwica írri neebáidáanápíná càiripináta náiwacalí itàacáiwa, càide iyúwa ichuulianá nía. Iwàwacutá namànica càide iyúwa náiwacalí iwàwáaná. Pialàa nía nacái ipíchaná natàanica lúasi iyú náiwacalí yáapichawa, náiwacalí ichuuliacaalípiná náibaidaca. ¹⁰ Pialàa níara íibaidéeyéica mawèníri iyú áibanái írri ipíchaná nayéedüca náiwacalí yàasuwa. Iwàwacutá namànica cayábéeri náiwacalí írriwa mamáalàacata, matuibanáicaténá náapichani, yái náiwacalica. Iwàwacutá namànica cayábéeri mamáalàacata yéewanápiná áibanái nacái neebáidaca walí yái tàacáisi wacàlidéerica Dios iwali, yái iwasericatè wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

¹¹ Cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá nàyaca machacàniri iyú, càide iyúwaté nùumáaná píri, Dioscáiná idéca yásáidaca amaléeri iyú èeri minaná írini náaliacaténáwa iwàwaca iyúudàaca wenàiwica càì: Iwàwaca iwasàaca nía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. ¹² Dios idéca imànica walí yái cayábéerica, iná yéewa wáaliacawa iwàwacutáaná wayamáidaca wamànica macái wawási càmirica Dios iwàwa. Iwàwacutá nacái càmita wawáwa quirínama wamànica wàide iyúwa èeri minaná nawàwáaná namànica, níai càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Néese, idècunitàacá wàyaca cháí èeri írri, iwàwacutá wacüca wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iwàwacutá wamànica cayábéeri, iwàwacutá nacái wàyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca. ¹³ Càita iwàwacutá wàyaca idècunitàacá wacüca yàanàaca yái wáliericawa yàanàanápíná àniwa, yái Jesucristoca. Dios imànica walí cayábéeri Jesucristo iwalíise. Yái Jesucristo, yácata Wacuèeriná cachàinírica íiwitáise, iwaséerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Wacüca Jesucristo yàanàanápíná àniwa icamalá cachàiníri írri, càimiétacanéeri iyú nacái, máini nacái cachàinírica íiwitáise icuacaténá macái èeri minaná. ¹⁴ Jesucristo imàacacatè yáawawa yéetacaténátéwa

wáichawalíná, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná lícha macáita. Jesucristo imàacacaté yáawawa wáichawalíná masacàacaténá imànica wáiwitáise, yéewacaténá nacái yàasu wenàiwicaca wía, yéewanápiná nacái casimáica wamànica cayábéeri càiripináta.

¹⁵ Iná pia Tito, péewáida wenàiwica iyú yái tàacáisi nutànèrica pírí. Pialàa níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái namàninápiná càide iyúwa nutànaaná pírí cháí cuyàluta írìcu. Pialàa cachàiníri iyú cawinácaali camíyéica yeebáida càide iyúwa nuéwáidáaná wenàiwica. Péewáida nía, pialàa nía cachàiníri iyú, Dioscáiná idéca ibànùaca pia, pialàacaténá nía. Picá pimàaca caná iwèni naicáca piasu tàacáisi.

3

Deberes de los creyentes

¹ Tito, iyaca áiba wawàsi pimàiníripiná: Piwàwali nía, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, neebáidáanápiná nacuèrináná itàacáiwa, nía nacái náiwacanáná áibanáí. Iwàwacutá namànica càide iyúwa náiwacanáná íimáaná nali. Iwàwacutá casimáica namànica cayábéeri càiripináta. ² Iwàwacutá càmita quirínama nataáni báawéeri iyú áibanáí ìwali. Iwàwacutá càmita nacái nataáni náapichawáaca chàinisíri iyú. Iwàwacutá nacái naicáca áibanáí ipualé. Iwàwacutá nacái cáimiétaquéri iyú naicáca macái wenàiwica càiripináta.

³ Tito, picàlida nali àniwani, namàninápiná càide iyúwa nutànaaná pírí, bàaluitécáiná wía macáita wamànicaté wabáyawanáwa. Bàaluité máiwitáiseocaté wía meedá, càmitaté nacái weebáida Dios itàacái. Bàaluité weebáidaca cachìwéeri tàacáisi. Bàaluité wawàwaca wamànica mamàalàacata macái báawéeri íiwitáaná càide iyúwa èeri mìnánáí nawàwáaná namànica camíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Mamàalàacataté wáináidacawa wamàninápiná wabáyawanáwa. Wawàwacaté wàasupináwa áibanáí yàasu. Aibanáí báawacaté naicáca nacái wía. Wía nacái báawacaté waicáyacacawa. ⁴ Quéwa, éwitaté wamànicánita càí, càicàanitaté Dios yáasáidaca walí iicáca wenàiwica ipualé, cáinináca nacái Dios iicáca wenàiwica, yái Diosca iwásèericaté wía yàasu yúuwichàacáisi líchawa. ⁵ Yásí Dios iwásàacaté wía yàasu yúuwichàacáisi líchawa. Càmitaté iwásàa wía ìwalíise yái cayábéerica wamànìricaté. Néese iwásàacaté wía yàasu yúuwichàacáisi líchawa, iicàcáinaté wapualé, imàacáinaté nacái iwàwawa lícha yái báawéerica wamànìricaté. Espíritu Santo ichàini iyú, Dios iwásàacaté wía yàasu yúuwichàacáisi líchawa, imàacaca nacái wáyaca wáiwitáise wálisáí yáapichawa, wáyacaténá wálisáí iyú. ⁶ Dios idéca ibànùaca walí Espíritu Santo iyúdàacaténá wía manuísíwata. Dios yáalimá imànica càí yácáiná Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná, iwásàacaténá wía Dios yàasu yúuwichàacáisi lícha. ⁷ Dios iwásàacaté wía yàasu yúuwichàacáisi líchawa, yéewanápiná weedáca waliwa Dios lícha wacáuca wálisáí camíri imàalàawa, wía Dios yéenibeca. Manúuca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali yàanápiná walíni, yái wacáuca camíri imàalàawa, Dioscáiná iicácaté wapualé, mabáyawanácaté nacái iicáca wía.

⁸ Iná báisícáiná nutàcái nutànèrica pírí, iná iwàwacutá péewáidaca nía cachàiníri iyú nùasu tàacáisi iyú, níara yeebáidéeyéica Dios itàacái. Péewáida nía yéewanápiná náalimáidaca cachàiníri iyú namànicaténá cayábéeri càiripináta. Yái tàacáisi nuéwáidéerica iyú pia, cayábéeri tàacáisca, iyúudáa nacái wenàiwica. ⁹ Iwàwacutá nacái càmita pitàani mamàalàacata áibanáí yáapicha canéeri iwèni wawàsi ìwali. Picá péemia cachìwéeri tàacáisi írì wàawirináimi judío icàlidèericaté nachìwa iyúwa. Picá nacái pitàani chàinisíri iyú áibanáí yáapicha càinàcaali íimáaná tàacáisi profeta Moisés itànèricaté. Picá picuísáyacawa áibanáí yáapicha ìwali, yái wawàsica. Pitàanicaali càí chàinisíri iyú, càmita piyúudáa wenàiwica. Canéeri iwèni meedá walítáni wacuíáyacacaaliwa mamàalàacata ìwali yái tàacáisca.

¹⁰ Néese áibacaali yéewáida wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, néese pichùulia iyamáidáanápiná yéewáidaca nía càí. Néese, càmicaali iyamáida yéewáidaca nía càí, yá pialàani abé yáawirla quiríta imàacáanápiná líchawani. Néese, càmicaali imàaca líchawani, yá picá pibatàa iyaca náapicha níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹¹ Pialiácáináwa cawinácaali yéewáidéeyéica wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, nadéca naméeráacawa báisíri tàacáisi lícha, iná namànica nabáyawanáwa meedá. Càita náasáidaca cabáyawanáca nía.

Instrucciones personales

¹² Uwé, Tito, iyaca abéeri wawàsi quiríta: Nubànùapiná pialalé Artemas, càmicaali Tiquico. Yàanàacaalípiná pialalé, piacàtétawa piipunitáidacaténá núa Nicópolis iyacàlená néré, nuínáidacáináwa nuyamàanápináwa néenibàa unìabépinama. ¹³ Piyúudáa nacái yàara abogado ìpidenéerica Zenas, Apolos nacái nachùnìacaténá nàasuwa nèepùanápináwa Creta yàasu càlí lícha. Pimàni nali iyúwa pialimáanáta pimànica, yéewanápiná nadèniaca macáita càinàcaali namàpuèrica nàacaténáwa. ¹⁴ Càita nacái macái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá casimáica nayúudáaca áibanáí nadèniacaténá yái namàpuèrica. Namànicaali càí, yásí cawènica Dios iicáca náibaidacalé namànírica írìpiná.

Saludos y bendición final

¹⁵ Yáta imanùbaca nutànàaca piri, Tito. Macáita níái núapichéeyéica cháí yeebáidéeyéica Jesucristo, nawàwalica pía. Wawàwali nacái macáita níara píapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, cáininéeyéica iicáca wía. Wasutácué Dios ícha pírínácué imànínápínácué pírí cayábéeri, macáitacué pía.

FILEMÓN

Saludo

¹ Núa Pablo iyéerica presoíri iyú Cristo Jesús iripiná, nucàlidacáiná iináwaná iwali, nubànua pirí cuyàluta. Wéenasàiri nacái yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yái Timoteoca, iwàwalica pía. Wabànua pirí cuyàluta, pía Filemón, wàcawéeriná cáininéerica waicáca íibaidéerica Dios iripiná wáapicha. ² Wawàwali núa nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá culto picapèe írìcu, úa nacái wéenasàitúa Apphíaca, yá nacái Arquipo, wàcawéeriná yàcawéeridéerica wía wamànicaténá ùwicái wàuwide Satanás íipunitawa. ³ Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué canánama, Wáiwacali Jesucristo nacái, namàninápinácué pirí cayábéeri manuísiwata, namàacáanápinácué nacái matulbanáica pía.

El amor y la fe de Filemón

⁴⁻⁵ Núaca Nucuèriná Dios írwa cayábéeri pìwali macái imanùbaca nusutácaalí Dios ícha pirípiná, pía Filemón, nuémiacáiná piináwaná iwali, cáinináca piicáca Wáiwacali Jesús, peebáidaca nacái Wáiwacali itàacái tòi ímèeri iyú, cáinináca nacái piicáca macáita Dios yàasu wenàiwica. ⁶ Nusutáca Dios ícha pirípiná, pía Filemón, yeebáidéerica abédanamata wáapicha, yéewanápiná pláiacawa machacáiníri iyú iwali macáita yái cayábéerica wadèniéerica weebáidacáiná Cristo itàacái. ⁷ Cayábaca nuwàwa manuísiwata píapicha, pía nuénásàirica, cáininácainá piicáca núa, íná yéewa manuica nuínáidaca nuwàwawa; casimáica nuwàwa nacái pìchàiniadacáiná nawàwa, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

Pablo pide un favor para el esclavo Onesimo

⁸⁻¹⁰ Íná éwita Dios imàacacáiná nuchùulíaca pía Cristo yàasu apóstolcáiná núa nuchùulíacaténá pía iwali, yái iwàwacutéeripináca pimànica, càicáaníta nuwàwa nusutáca pícha wawàsi manuísiwata cáininácainá nuicáca pía. Núa Pablo, máini béerica, presoca nacái núa Cristo Jesús iripiná, nusutáca pícha wawàsi Onésimo iwicáu, yái nuíquéerica càiride iyúwa nuírwa, nuwènúadacáináte íwítáise cháí preso ibànalicu yeebáidáanápiná Jesucristo itàacái.

¹¹ Aibaalíté yái Onésimo iyacaté pirí canéeri iwèni plasu wenàiwicaca. Quéwa siùcáise de Onésimo yáalimá iyúudáaca pía cayába, càide iyúwa iyúudáaná núa. ¹² Yási nubàntuaca Onésimo píatalépiná àniwa, yái Onésimo cáininéerica nuicáca manuísiwata. Pimàni írì cayábéeri càide iyúwa pimàniná nuli. ¹³ Iyamáacaalíwa núapichatá, yá cayábaca nuwàwatá, yéewanápiná yáalimá iyúudáaca núa mamáalàacata píamiricubàata, idècunitàacá presoca núa nucàlidacáiná wenàiwicanái írì Wáiwacali Jesucristo itàacái. ¹⁴ Càmita quéwa nuwàwa Onésimo iyamáacawa núapicha càmicaalí piwàwa numànica cà. Càmicaalí nacái piwàwa Onésimo iyamáacawa núapicha, yá canáca yéewanáwa iyamáacawa núapicha. Càmita nuwàwa nuchùulíaca pía cachàiníri iyú pimàacáanápiná Onésimo iyamáacawa núapicha. Néese nuwàwaca pimàaca iyamáacawa núapicha càicaalíta piwàwa. ¹⁵ Cawàwanáta Dios imàacacaté Onésimo yàacawa pícha achúma èerínata, yéewacaténá Dios yèepùadaca pirí càiripinátani. ¹⁶ Càmita quéwa Dios yèepùada pirí Onésimo plasu wenàiwicapinániwatá meedá. Siùcáise de Onésimo iyaca pirí cayábéeri ícha plasu wenàiwica meedá: Iyaca pirí siùcáise de péenasàirisíwa Wáiwacali íwalísená. Máini cáinináca nuicácani, quéwa iwàwacutá cáinináca piicácani cachàiniwanái, càmita iyúwa piicáaná áiba wenàiwica meedátá, néese iyúwa piicáaná péenasàirisíwawa Wáiwacali íwalísená.

¹⁷ Piicácaalí núa iyúwa péenasàiriwa Wáiwacali íwalísená, yá nusutáca pícha wawàsi pítdáidáanápiná Onésimo cayábéeri iyú càide iyúwa pítdáidáaná núa. ¹⁸ Imànicaalítésica pirí báawéeri, imawèniacaalí pícha plata nacái iyéedúacáináte plasu, yási nuichata peedá yái imawèniéerica pícha. ¹⁹ Núa Pablo nutànàaca píriní nucáapi iyúwani nuípídená yáapichawa nupáyaidapiná píawa Onésimo imawèniacále. Píca píimáicha nucàlidacaté pirí Wáiwacali itàacái, pídeníacaténá pícaucawa càmliri imáalàawa. Numànicaináte pirí cayábéeri manuí, íná iwàwacutá pimànica nuli cayábéeri peebá nusutáaná pícha. ²⁰ Báisita, nuénásàiri, nuwàwaca pimànica nuli cayábéeri peebáidacáiná Wáiwacali itàacái. Pisímáida nuwàwa, pía nuénásàirica yeebáidéerica Cristo itàacái.

²¹ Nutànàa píriní núalíacáináwa báisíri iyú pimàninápiná càide iyúwa nuwàwáaná. Núalía nacáíwa pimàninápiná cachàiniwanái ícha yái nusutéerica pícha. ²² Aiba wawàsi quiríta, pimàni nuli cayábéeri, píchùnia nuli nuyacatápináwa, nucúacáiná Dios imàacáanápiná nùacawa píatalécué nuyacaténácué píapicha, càide iyúwacué pisutáaná Dios ícha nuli piná.

Saludos y bendición final

²³⁻²⁴ Yáí Epafras iwàwalica pía, yáca nùacawéeriná presoírca cháí presoíyéí ibànalicu icàlidacáiná Cristo Jesús iináwaná ìwali. Níá nacái áibanái iyúudèeyéica nuíbaidáanápíná Dios irípiná, yáí Marcos, Aristarco nacái, Demas nacái, Lucas nacái, nawàwalica pía.

²⁵ Nusutáca Wáiwacali Jesucristo ícha imànínapínacué pírí cayábéeri ichàiniadacatenácué piwàwa.

HEBREOS

Dios ha hablado por medio de su Hijo

¹ Bàaluité Dios imàacacaté yàasunáí wenàiwica profetanáí icàlidaca tàacáisi inùmaliçuise judionáí yàawirináimi irí. Profetanáí icàlidacaté Dios itàacáí madécaná yàawiria idécanámité néemiaca itàacáí náamacani iriçuisewa, yéenáíwanáisi nacáiri iriçuise nacáí. Néeseté nacàlidaca Dios itàacáí wàawirináimi irí, wía judioca. Càité Dios itàanicaté wàawirináimi yáapicha icàlidacatená nali máisibáawanáita wawási iwali Dios imànìiripinacaté. ² Quéwa siuca ipíchawáise èeri imáalàacawa, Dios idéca ichùullaca Iiriwa icàlidáanápíná walí tàacáisi Dios inùmaliçuise, yáasáidacatená walí Dios íiwitáise càinacaalíté Dios íináidáaná imànínápíná walí. Bàaluité Dios ichùullaca Iiriwa idàbáanápínaté macáí wawási. Néese Dios imàacaca Iiri icùanápíná macáita. ³ Dios Iiri icànaca Dios icamaláná mèlumèluiri iyú, cachàiníiri íiwitáise nacáí càide iyúwa Dios iyáaná. Macáita yáí Dios Iiri íiwitáise, yá nacáí macáita yáí Dios Iiri imànìirica yáasáidaca walí Dios íiwitáise. Iná yéewa wáaliacawa báisíiri iyú, Dioscani, yáí Dios Íirica, yáí icuèrica, ichùulìerica nacáí macáí wawási itàacáí máiníiri cachàini iyúwa, macáita yáí iyéerica cháí èeri irícu, chènuniré nacáí. Dios Iiri yéetacatéwa wáichawalíná masacàacatená imànica wáiwitáise wabáyawaná íichawa, yéewanápíná cayábaca wáapicha Dios nacáí. Néeseté imichàacawa chènuniré, yá idéca yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacatená macáita cáimiétacanèeri iyú Dios yáapicha.

El Hijo de Dios es superior a los ángeles

⁴ Yáí Dios Iiri máini cachàinìirica íiwitáise náicha macáí ángelnáí. Càí wáaliacawa Dioscáiná idéca imàacaca Iiri icùaca macáita, icùa nacáí ángelnáí. Néese càmita Dios imàaca ángelnáí icùaca macáita. ⁵ Canácáiná Dios icàlidáaná ángel irí “Nuìrica píá”, ibatàa abéeri piná. Néese Dios idéca íimaca Jesús irí:

“Nuìrica píá, siuca èeri nudéca numàacaca macáita náaliacawa Nuìrica píá”, íimaca yáí Diosca. Càita nacáí canáca Dios icàlidáaná ángel iwali “Nuìricani”, ibatàa abéeri piná. Néese Dios idéca íimaca Jesús iwali càiri tàacáisi. Dios íimacaté:

“Núacata Yániri, yácata nacáí Nuìri”, íimaca yáí Diosca. ⁶ Quéwa Dios ibànùacaalíté yáí idàbáanéeri Iiricawa aléi èeri iriculé, yáté Dios íimaca yàasu ángelnáí iríwa:

“Piacué Nuìri icàaluíná, macáita piacué nùasu ángelca”, íimaca yáí Diosca. ⁷ Càí Dios íimaca yàasu ángelnáí íináwaná iwaliwa:

“Nudàbaca nùasu wenàiwicawa ángelnáíwa náibaidacatená nulí, natécatená tàacáisi caquialénamata càide iyúwa cáuli iplanáwa; nùasu ángelnáí íibaidéeyéica nulí, càica níade iyúwa quicháí ipèrta”, íimaca yáí Diosca. ⁸ Quéwa Dios íimaca Iiri iríwa:

“Pía Dios, picùapíná macáita càiripináta, picùapíná nía cayába, machacàníiri iyú nacáí.

⁹ Casimáica pimànica abéerita cayábèeri. Báawa nacáí piicáca báawèeri. Iná núa Picuèriná Dios numàacapíná picùaca macáita casimáiri iyú náicha canánama píapichéeyéica”, íimaca yáí Diosca. ¹⁰ Dios íimaca nacáí Iiri iríwa:

“Pía, Nuíwacali, bàaluité pidàbacaté yáí èeriquéi; piacata imànìiricaté macáita iyéerica chènuniré.

¹¹ Yá macáita yáí wawásica namáalàapínacawa macáita, quéwa piyapíná càiripináta. Macáita íisámipínáca nía càide iyúwa bàlesi.

¹² Càide iyúwa wenàiwica ituwiacaalí ibàlewa, yá pituwìapíná yáí pidàbacaaléca, cháí èeriquéi, chènuníise nacáí, pimànínápíná áiba àniwa wálisàí iyú! Quéwa píá, canácatáita piwènúadapíná piwítáisewa áiba íiwitáisesi iwali. Néese piyapíná càiripinátawa, camíiripináta imáalàawa”, íimaca yáí Diosca. ¹³ Canácatáita Dios imàacaté ángel icùaca yáapicha macáita, ibatàa abéeri piná. Quéwa Dios idéca íimaca Iiri iríwa:

“Píawinawa núapicha nuéwápuwáise picùacatená núapicha macáita idècunitàacá numawèniadaca pícha macáí piùwidenáí”, íimaca yáí Diosca. ¹⁴ Iná cachàinica Dios Iiri íiwitáise náicha ángelnáí canánama, níacáiná ángelca, Dios yàasu wenàiwicaca nía meedá, íibaidéeyéica irí. Cáuli nacáiyéica nía macáita, camíiyéica yéewa waiácaca watuí iyúwa. Dios ibànùaca nía aléi èeri iriculé nayúudàacatená wía, wía Jesucristo iwasèeyéipínaca Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

2

No hay que descuidar la salvación

¹ Dios idéca itàáníca walí líri itàacái iricubàawa, yáí cachàinlíri íiwitáiseca náicha ángelnái canánama, íná iwàwacutá weebáidaca cayábani, cáaliacáiri iyú nacái yáí tàacáisi Dios líri icàlidéerica walí ipíchaná wawènúadaca íicha wáiwitáisewa. ² Bàaluité Dios ibànùaca itàacáíwa ángelnái yáapícha, yáí tàacáisi Dios imàaqueéricaté profeta Moisés írí icàlidacaténaté wàawirináimi israelítanái írí cànàcaalíté iwàwacutáaná nàyaca machacàníri iyú càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Cawinácaalíté imàníríca íbáyawanáwa, càmíríca nacái yeebáida yáí tàacáisi, yáté nàuwichàidacani ráunamáita càide iyúwaté Dios itàacái ímáaná. ³ Càmicáínaté nàalímá namustúacawa yúuwichàacáisi íicha, íná yéewa wáalíacawa càmíta wáalímá wachúuliacawa Dios yáasu yúuwichàacáisi íicha wawènúadacaalí wáiwitáisewa Jesucristo íicha, yáí imàníríca walí càiri cayábéeri manuíswata íwasàanápíná wía Dios yáasu yúuwichàacáisi íicha. Yáí Wáiwacali, yácata idàbéericaté icàlidaca yáí tàacáisi íméerica Jesucristo iwàwaca íwasàaca wenàiwica Dios yáasu yúuwichàacáisi íicha. Néese níái yéemièyéicaté icàlidaca nalíni, nacàlidacaté walíni. ⁴ Càita nacái Dios idéca yáasáidaca walí báisírícani yáí tàacáisi imàacacáínaté íchàiniwa yáasu wenàiwicanái íríwa namànicaténá macái íiwitáanáca cachàinlíri wawási càmíríca áibanái idé imànica. Wáalíacawa báisírícani yáí tàacáisi Dioscáiná idéca ibànùaca Espírítu Santo wawàwaliculé, yáí imàaqueerica walí chàinisi wáalímáwanama càide iyúwa iwàwáaná, wáibaidacaténá Dios íripíná.

Jesucristo, hecho como sus hermanos

⁵ Dios càmíta imàacapíná ángelnái icùaca wàlisàì èeri wacàlidéerica íináwaná ìwali, yáí wàlisàì èeri Dios imànírípináca wàlisàì iyú. Néese imàacapíná wenàiwicanái icùaca yáí èerica. ⁶ Càita íimaca Dios itàacái profeta itànèericaté:

“Pía Dios, èwita máinícáaníta cachàinica píiwitáise, càicáaníta pidéca picùaca wenàiwicanái, pidéca nacái píicáca wapualé, wía càmíiyéica cachàini.

⁷ Pidéca pidàbaca wía, yá siúcade machawàacaca wía ángelnái íicha achúma èerínápináta; quéwa áiba èeriwa píimàacapíná máiníiyéi cachàinica wía wacamaláná mèlumèlúiri írícua, wacúacaténá macáita yáí pidàbacaaléca;

⁸ yá píimàacapíná wachúullaca macáita”,

íimacaté yáí profetaca, nàwali níái yeebáidéeyéica Dios. Càita Dios idéca íináidacawa imàacáanápíná wacùaca macáita. Canácata áiba wawási càmírípiná wacùca, wía yeebáidéeyéica itàacái. Quéwa càmítàacáwa wacùca macáita siúcade. ⁹ Néese wadéca wáalíacawa Jesús íináwaná ìwali idéca yàanàaca aléi èeri írículé, yáí Dios imàaqueéricaté iyaca iyúwa machawàaquéeri ángelnái íicha achúma èerínaté. Cànínaca Dios íicáca wenàiwica ínaté iwàwaca Jesús yéetácawa macái wenàiwica íichawalíná. Jesús yúuwichàacaté yáí yéetácáisi, íná Dios idéca imàacaca máiníri cachàinica Jesús, mèlumèlúiri icamaláná yáapíchawa icùacaténá macáita chènuníise.

¹⁰ Macáita yáí wawási iyéerica iyaca Dios íripíná, bàaluité nacái Dios idàbacaté macáita. Dios iwàwaca yéenibe macáita nàyaca cáimíetacanéeri iyú Dios yáapícha chènunírí, icamaláná mèlumèlúiri írícua. Ínaté iwàwacutá Dios imàacaca Jesucristo yúuwichàacawa cruz ìwali, yéewacaténaté Jesucristo imànica macáita machacàníri iyú càide iyúwaté Dios íináidáanáwa. Íná Jesucristo idéca imànica macáita yéewanápíná Wáiwitápuca yáacawa, íwasàacaténá wía Dios yáasu yúuwichàacáisi íicha, wía Dios yéenibeca. ¹¹ Jesucristoquéi masaquérica imànica wáiwitáise wabáyawaná íichawa, imàacacaténá Dios yáasu wenàiwicaca wía íibaidéeyéipíná Dios íripíná. Íná yéewa Dios líri, wía nacái Dios yéenibeca wadèniaca Wáaniriwa abéerita, yáí Diosca. Íná càmíta báí Dios líri icàlidaca waináwaná ìwali, yéenáníca wía. ¹² Càité Dios líri íimaca Yáaniri Dios íríwa. Abéeri profeta itànàacaté yáí tàacáisi Dios líri inùmallicúise. Dios líri íimacaté:

“Nucàlidapíná píináwaná ìwali nuénánái íríwa, nucántàapíná nacái himnos nàacuèsemi níái yeebáidéeyéica píitacái”,

íimacaté yáí Dios lírica. ¹³ Íimacaté nacái:

“Nuebáidapíná Dios itàacái”,

íimacaté yáí Dios lírica. Íimacaté nacái àniwa:

“Cháta nùyaca, nàapícha níái nuíquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, níái wenàiwicaca Dios yéeyéica nulí nucuèyéipíná”,

íimacaté yáí Dios lírica.

¹⁴ Wía Dios yéenibeca, èeri mìnáníca wía, idènièyéica ínánáwa, íiraná nacáíwa. Càita nacái Jesús yàanàcaalíté aléi èeri írículé, ímusúaca íicá èeri, idèniacaté íinánáwa, íiraná nacáíwa càide iyúwa macái èeri mìnánái. Jesús iyacaté cháí èeri írícua iyúwa èeri mìnali, néeseté nanúacani. Càité Jesús yéetácawa wáichawalíná imawèniadacaténaté yáí ícháawàidéerica waináwaná ìwali, yáí Satanásca, idènièricaté íchàiniwa inúacaténaté wenàiwica. ¹⁵ Jesús yéetácatéwá wáichawalíná, íná idéca íwasàaca wía wacalùni íichawa, wía íyèeyéicaté mamáalàacata iyúwa presoíyèi wacalùni iyúwa idacuèricaté wía, máinícáiná cáalucaté waicáca wéetáanápínatéwa.

Siúcáise de càmita iwàwacutá cáaluca waicáca yéetácáisi. ¹⁶ Jesús càmitaté yàanàa alái èeri iriculé iyúudàacaténaté àngelnáita, néese yàanàacaté chènuníse iyúudàacaténá wía yeebáidéeyéica Dios itàacái, Dios iiquéeyéica càiyéide iyúwa Abraham itaquénáinami. ¹⁷ Inaté iwàwacutá Jesús iyaca cháí èeri iricu càide iyúwa èeri minalisíwa, yéewanápiná ibàlúacawa Dios íipunita íbaidacaténá Dios irípiná càide iyúwa sacerdote íiwacalíná, itàaníríca wawicáu Dios yáapicha, imàníríca macáita machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, iiquéerica wía nacái catúlécaneéri iyú, wía yeebáidéeyéica itàacái. Jesús íbaidaca iyaca Dios irípiná càide iyúwa sacerdote íiwacalíná imànicaténá walí yái cayábéerica: Itànica wawicáu Dios yáapicha isutátacaténá Dios íicha wawási imàacáanápiná iwàwawa wabáyawaná íicha. Jesús yáalimá càì isutáca Dios íicha wawási Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio wabáyawaná íwalíse, yúuwichàacaténátéwa Dios yàasu yúuwichàacáisi iyú wáichawalíná. ¹⁸ Jesús yúuwichàacatéwa manuísiwata càide iyúwa èeri minali, Satanás nacái yáalimáidacaté Jesús cachàiníri iyú imànínápináté íbáyawanáwa càide iyúwa Satanás yáalimáidáaná macái èeri minalí, íná siúcáise de Jesús yáalimá iyúudàaca wía, macái imanúbaca Satanás yáalimáidacaalí wía.

3

Jesús es superior a Moisés

¹ Iná píacué nuénánáica, Dios yàasu wenàiwicanái, Dios idéca imáidacuéca pía yàasunáicaténá pía. Iná iwàwacutácué plínáidacawa cáalíacáiri iyú Cristo Jesús íwali. Yái Cristo Jesús, yácata Dios yàasu apóstol cayábéeri náicha canánama, Dios íbanùerica chènuníse icàlidacaténá walí Dios itàacái. Yácata nacái Dios yàasu sacerdote íiwacalíná itàaníríca wawicáu Dios yáapicha isutátacaténá Dios íicha wawási imàacáanápiná iwàwawa wabáyawaná íicha, yái Cristo Jesús weebáidéerica itàacái. ² Jesús idéca imànica macáita cayábéeri iyú, machacàníri iyú nacái càide iyúwa Dios ichùullianá imànica, càide iyúwaté profeta Moisés íbaidáanaté cayába Dios irí icùacaténaté Dios yàasunái wenàiwica israelitanái, càide iyúwa wenàiwica icùacaalí áiba wenàiwica icapèe. ³ Quéwa iwàwacutá waicáca Jesús cáimiétaquéri iyú Moisés íicha, càide iyúwa cawinácaalí imàníríca capíi, cáimiétacaneéricani capíi íicha. ⁴ Macái capíi íyéerica, idéca áiba wenàiwica imànicaní, quéwa Dios idàbacaté macái wawási íyéerica cháí èeri iricu, chènuniré nacái. ⁵ Càité nacái Moisés, yái Dios yàasu wenàiwicaca, íbaidacaté cayába Dios irípiná icùacaténaté Dios yàasunái wenàiwica israelitanái. Iwàwacutácaté Moisés icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuise israelitanái irí cainácaalíté Dios íimáanápináté wenàiwicanái irí Moisés idénáami. ⁶ Quéwa Cristo, yái Dios íirica, icùaca Dios icapèe cayábéeri iyú, càide iyúwa iwàwacutáaná capíi íiwacalí líri icùaca yáaniri icapèewa. Càica wíade iyúwa yái Dios icapèeca, wíacáiná yeebáidéeyéica Dios itàacái, Dios íicáca yái càiride iyúwa icapèewa, weebáidacaalí itàacái mamáalàacata tàì íiméeri iyú, casiimáiri iyú nacái àta wéetácatalétawa, wacùacaténá Dios imànica walí cayábéeri càide iyúwa íimáaná walí.

Reposo del pueblo de Dios

⁷ Iná iwàwacutá weebáidaca Cristo itàacái, càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái Espíritu Santo inùmaliçuise. Íimacaté:

“Siúcade péemiacaalícué yái tàacáisi Dios íiméerica píri,

⁸ píacué píwènúada píiwítáisewa Dios íicha càide iyúwaté píawirináimi israelitanái imàníná nàuwidecaalíté namànica Dios bàaluité, iyúwa nacái náalimáidáanaté naicáwa Dios nèepunícaalítéwa manacúali yúucubàa caináwàiri.

⁹ Píawirináimicué yáalimáidacaté íicáwa núa, éwitaté naicácaaníta madécaná cayábéeri numàníríca nalí nuíwítáise cachàiníri iyúwa cuarenta camú bàaluité.

¹⁰ Inaté máini báawaca nuicácaté náiwítáise níara wenàiwicaca, yáté nùumaca nàwali: ‘Máini nawàwa naméeràcawa nuícha càiripínáta, càmita nawàwa nucùaca núa, càmita nacái nawàwa náalíacawa nutàacái íwali nàyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa nuchùullianá nía’, càité nùumaca.

¹¹ Máincáináté báawaca nuicáca náiwítáise, ínaté nùumaca nàwali cáimiétacaneéri iyú, càmínápináté nawàlúawa ínalaté yái cálica nuchùniéerica nùasunái irípináwa”, íimacaté yái Espíritu Santoca.

¹² Píacué nuénánáica, píicácué píichawa cayába báawacáichacué píwàwa cáuri Dios íicha, píuwidécáichacué píimànica Dios càmíicáinácué peebáida itàacái cayába. ¹³ Néese píimicháidacué píiwítáisewáca èeri imanúbaca, cachàinícaténácué píiwítáise peebáidáanápinácué Jesucristo itàacái idécunitàacá wáyaca cháí èeri iricu siúcade càide iyúwa tàacáisi íimáaná profeta itànèericaté Dios inùmaliçuise. Píimicháidacué píiwítáisewáca ípíchanácué píbáyawaná ichíwáidaca pía, ípíchaná nacái píuwide píimànica Dios. ¹⁴ Weebáidacaalí Cristo itàacái tàì íiméeri iyú mamáalàacata àta wéetácatalétawa càide iyúwa weebáidáanaté quéechatécáwa, yási wadèniaca nacái cayábéeri Cristo yáapichawa, yái cawènírica Dios imàaquéeripínaca Cristo irí.

¹⁵ Iná càì Dios itàacái yàlàaca wía:

“Siùcade, péemlacaalícué yáì tàacáisica Dios íméeerica pírí, picácué piwènúada piíwítáisewa Dios ícha càide iyúwaté pìawirináimi israelitanái imànníná nàuwidecaalítè namànica Dios bàaluité”,

cài ímaca. ¹⁶ Píallácuéwa profeta Moisés itécaté israelitanái yàawirináimi Egipto yàasu càli ímaca. Néeseté macáita téemlaca Dios itàacái icàlidacáináté nalí itàacáíwa càinacaalítè iwàwàaná nàyaca machacànñiri iyú, quéwa nàuwidecaté namànica Dios, níara manùbèeyéica, càmitaté nawàwa namànica càide iyúwa Dios ichuullaná nía. ¹⁷ Ináté máini báawaca Dios íicáca náiwitáise cuarenta camuí bàaluité, níai imànníyécáté yàacawa íbáyawanáwa. Yáté néetácawa manacúali yùucubàa càinàwàiri. ¹⁸ Níai càmmíyécáté imàni càide iyúwaté Dios ichuullaná, Dios icàlidacaté nàwali càimíétacanéeri iyú càmmínápináté nawàlùawa ínatalé yáì càli ípídenacataléca Canaán Dios ichùnièricaté yàasunái írípínáwa. ¹⁹ Iná wáallácawa naináwaná iwali càmitaté nawàlùawa càmicáináté neebáida Dios itàacái.

4

¹ Dios idéca icàlidaca walní wáallácaténáwa báisiri iyú imàccáanápiná wawàlùacawa írículé yáì wayamáidacataléca wàyacaténá Dios yáapícha chènuniré, quéwa iwàwacutá waicáca wáichawa cayába ípíchanácué abenaméeyéi càmita náalimápiná nawàlùacawa néré iwálíse yáì càmmínáca neebáida. ² Iwàwacutá weebáidaca wéemlaccáináté nacái yáì tàacáisi cayábèerica íméeerica Dios iwásáaca wenáiwica yàasu yúuwicháacáisi íchawa, càide iyúwaté israelitanái yéemlanáté, níara wenáiwicaca profeta Moisés yáapichéeyécáté. Quéwaté yáì tàacáisica, càmitaté iyúudaa nía, càmicáináté neebáida càide iyúwa áibanái yeebáidáanáté. ³ Quéwa wía yeebáidéyéica Jesucristo itàacái, wawàlùapínacawa írículé yáì wayamáidacatalépináca, wàyacaténá Dios yáapícha chènuniré. Càité Dios ímaca iwali yáì wenáiwicanái iyamáidacataléca Dios yáapícha. Dios ímacaté:

“Máincáináté báawaca nuicáca náiwitáise, ináté núumaca nàwali càimíétacanéeri iyú càmmínápináté nawàlùawa írículé yáì wenáiwicanái iyamáidacataléca wáapícha chènuniré”,

càité ímaca yáì Diosca, éwítaté ichùniacáaníta yáì nayamáidacatalépinácatéwa. Wáallácawa Dios imáaláidacaté imànica macáita líbaidacaléwa idécanáamité idábaca yáì èeriquéi, chènuníse nacái. ⁴ Aiba profeta itànàacaté càiri tàacáisi Dios inùmalicúise sietená èeri iwali. Ímacaté:

“Dios iyamáidacatéwa macái líbaidacalé íchawa sietená èeri írícu”,

ímaca. ⁵ Quéwa, càmitaté nawàlùawa, càmicáináté neebáida Dios itàacái, càide iyúwaté áiba profeta itànáaná tàacáisi Dios inùmalicúise. Dios ímacaté:

“Càmíta nawàlùapínáwa írículé yáì wenáiwicanái iyamáidacataléca wáapícha chènuniré”,

ímacaté yáì Diosca. ⁶ Néese áibanái iwàlùapínacawa írículé yáì nayamáidacataléca Dios yáapícha chènuniré quéwa càmita níai idábáanéeyécáté yéemlaca yáì tàacáisi icàlidéerica Jesucristo iwásáaca wenáiwica Dios yàasu yúuwicháacáisi ícha càmicáináté neebáida Dios itàacái.

⁷ Iná Dios idéca imàcaca áiba wéenáiwánápiná, yácata siuca èeri yéewacaténá wenáiwicanái iwàlùacawa. Dios imàccacaté rey David icàlidaca tàacáisi inùmalicúise wáallácaténáwa wéenáiwáná iwaliwa. Rey David itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúise madécaná camuí idécanáamité profeta Moisés yáapichéeyéi yéetácawa. Càité David itànàacaté Dios itàacái càide iyúwa númáanacué pírí siuca tàacáwa cháì cuyàluta írícu. David ímacaté:

“Siùcade péemlacaalícué yáì tàacáisica Dios íméeerica pírí, picácué piwènúada piíwítáisewa Dios ícha”,

ímacaté. ⁸ Idécanáamité profeta Moisés yéetácawa, yáté Josué icùacaté israelitanái Moisés yáamírícubàami. Yá Josué itécaté israelitanái Canaán yàasu càli ínatalé. Quéwa madécaná camuí Josué idénáami, yáté Dios yéepucaté itànica áiba néenáiwáná iwali yàasu wenáiwicanái iwàlùacatalépinácatéwa írículé yáì nayamáidacataléca Dios yáapícha. Càita wáallácawa càmmíríta wayamáidacatalépináwa yáì càli Canaán. ⁹ Néese Dios icuáca iyaca mamáaláacatani, yáì wayamáidacatalépináca chènuniré wàyacaténá Dios yáapícha, wía yàasu wenáiwicaca. ¹⁰ Níacáiná iwàlùeyéipínacawa néré nàyacaténá Dios yáapícha, nayamáidapínacawa náibaidacalé íchawa, nàuwicháacái ícha nacáíwa càide iyúwaté Dios iyamáidáanáwa líbaidacalé íchawa, idécanáamité idábaca macáita yáì èeriquéi, chènuníse nacái. ¹¹ Iná iwàwacutá weebáidaca Dios itàacái mamáaláacata macái wachàini iyúwa yéewacaténá wawàlùacawa írículé yáì wayamáidacatalépináca Dios yáapícha chènuniré ípíchaná wamànica càide iyúwaté níai Moisés yáapichéeyéimica càmmínáté neebáida Dios.

¹² Dios itàacái idèniacáiná càuri Dios ichàini. Máini cachàiníríca yáì Dios itàacáica, càide iyúwa espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserúnica. Quéwa espada yáalimácaíta íríradaca ínásí, yáapi nacái, néese cachàiníríca Dios itàacái macái espada ícha yáalimácaína iwàlùacawa depuíwalé wawàwaliculé, yáalimá nacái iwàlùacawa írículé yáì wáiwitáise wabèerica áibanái ícha, yá Dios itàacái yásásidaca asásí cayábacaalí wáiwitáise, càita nacái

báawacaalí wáiwitáise, yáí wáináidáanácawa wawàwallícuísewa càmirica áibanáí yáalíawa iwali. ¹³ Canácata wéenáí yáaliméeri íbàacawa Dios ícha, wía Dios idàbéeyéicaté, macáí wawási nacáí Dios idàbéericaté. Dios yáalíaca íicáca wáiwitáise macáita amaláwaca. Néese áibaalípiná iwàwacutápiná wabàlùacawa Dios ípunita wacàlidáanápíná írì waináwanáwa.

Jesús es el gran sumo sacerdote

¹⁴ Yáí Jesús, yáí Dios Íirica, yácata sacerdote íiwacaliná cachàiníri íiwitáise. Jesús íchàbacatéwa macáí cáli iyéeyéica chènuniré àta iwàlùacatalétawa aléera Dios yáatalé chènuníseérica. Dios Íiri iwàlùacatéwa néré iyúudàacaténá wía, itàanicaténá wawicáu Dios yáapícha. Iná weebáidacué Jesús itàacáí tàí íiméeri iyú mamáalàacata. ¹⁵ Yáí Jesús, yácata sacerdote íiwacaliná itàanírica wawicáu Dios yáapícha, yáaliméerica íicáca watúulécáná, wía càmiyéica cachàini, Jesús yúuwichàacáinatéwa càide iyúwa wàuwichàanáwa. Jesús yúuwichàacatéwa Satanás yáalimáidacaalíténi quéwa càmitaté Jesús imàni íbáyawanáwa. ¹⁶ Iná wamawiénidacué Dios wáiwitáise iyúwa macàaluínínáwaca wasutácaténá Wacuèriná Dios íchawa, yáí càininéerica íicáca wía. Wasutácué Dios ícha íicáanápíná wapualé, imàníínápíná nacáí walí cayábéeri mawèníri iyú iyúudàacaténá wía chácaalínácaalí wawàwacutá iyúudàaca wía.

5

¹ Píalíacuéwa judíonáí needácaté nèewísewa abéeri nèenáwa sacerdote íiwacalinápíná íbaidacaténáté Dios írìpiná. Yáté sacerdote íiwacaliná itàanicaté nawicáu Dios yáapícha, imàacacaté nacáí ofrenda, inúacaté nacáí píráí iyúwa sacrificio judíonáí íbáyawaná íwalíse, isutácaténáté Dios ícha wawási imàacáanápíná iwàwawa nabáyawaná ícha. ² Aibaalíté sacerdote íiwacaliná imànicaté íbáyawanáwa, wenàiwicacáiná meedáni càide iyúwa wía macáita. Ináté yéewa yàalàaca wenàiwicanáí éeréeri iyú namànicaalíté nabáyawanáwa níái càmiyéica yáalíawa. ³ Sacerdote íiwacaliná imànicáinaté íbáyawaná nacáíwa, ináté iwàwacutáca inúaca píráí iyúwa sacrificio íbáyawaná íwalísewa, càide iyúwaté iwàwacutáaná nacáí imànica sacrificio Dios írì macáí judíonáí íbáyawaná íwalíse, isutácaténáté Dios ícha wawási imàacáanápíná iwàwawa nabáyawaná ícha macáita. ⁴ Canácaté yáaliméeri íbàlùadaca yáawawa iyúwa sacerdote íiwacaliná, wenàiwicanáí íicácaténáni càimiétaquéeri iyú, néeseté iwàwacutá Dios imáidacani íbaidacaténáté Dios írì càide iyúwaté Dios imáidáanáté Aarón, yáí idàbàanéerité sacerdote íiwacalináca. ⁵ Càita nacáí Cristo. Càmitaté Cristo idé íbàlùadaca yáawawa iyúwa sacerdote íiwacaliná itàanicaténá wawicáu Dios yáapícha, néese Dioscata yáí càí imàaquéericaté Cristo sacerdote íiwacalinásíwapíná, itàanírica wawicáu Dios yáapícha, yáí Cristo waiquéerica càimiétaquéeri iyú. Wáalíacawa Dios idéca imànica càí, Dios íimacáinaté Cristo íwali:

“Nùirica píá, síuca èeri nudéca numàacaca macáita náalíacawa Nùirica píá”, íimacaté yáí Diosca. ⁶ Càité nacáí profeta itànàacaté áiba tàacáisi Dios íiméericaté Cristo írì. Dios íimacaté:

“Sacerdoteca píá càiripínáta, íbaidéerica nulípiná, itàanírica núpícha nùasu wenàiwicanáí iwícáu càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íbaidáanáté nulípiná”,

íimaca yáí Diosca. ⁷ Idécunitacá Cristo iyacaté cháí èeri írìcu, yáté isutáca yáawawa Dios ícha manúsíwata àta ituíyáa imusúacatalétéwa ituí ícha. Càité Jesús isutáca yáawawa Dios ícha, yáí Dios yáaliméericaté iwasaacani yéetácáisi ícha, ípíchanáté Jesús yéetácawa ípíchawáiseté natàtaacani cruz íwali. Yáté Dios yéemiaca Cristo isutáaná, Cristo yáacáinaté Dios iyéininá, yeebáidaté nacáí Dios itàacáí. ⁸ Càité Cristo, éwitaté Dios Íiricáanítani, càicáaníta yúuwichàacatéwa yéewáidacaténátéwa yeebáidaca Dios itàacáí. ⁹ Cristo imànicáinaté macáita càide iyúwaté Dios íchùullánáí, iná yéewa Cristo yáalimá iwasaaca wenàiwicanáí Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha càiripínáta, macáita yeebáidéeyéica Cristo itàacáí. ¹⁰ Yáté Dios imàacaca Cristo sacerdote íiwacalinápínáca, itàanicaténá wawicáu Dios yáapícha càide iyúwa sacerdote Melquisedec imàníínáté bàaluité.

Peligro de renunciar a la fe

¹¹ Nuwàwaca nucàlidacuéca píri madécaná tàacáisi Cristo íwali yáí itàanírica wawicáu Dios yáapícha. Quéwa máinícué càulenáca nucàlidaca píriní càmicáinacúe píwàwa píalíaca péemiacani, càinacaalí íimáaná. ¹² Pídecuéca peebáidaca Jesucristo itàacáí madécaná camuí, iná iwàwacutácué péewáidaca áibanáí wenàiwica quéechacáwatá. Quéwa càmitàacá péewáidacué áibanáí. Néese iwàwacutá mamáalàacata wéewáidacuéca píá iyú yáí wawási màulenéerica yáwanáca Dios itàacáí yéewáidéerica iyú wía. Pídecuéca pèepúacawa machawàacaca pífnáidacawa iyúwa sùmàí. Iwàwacutá wéewáidacuéca píá màulenéeri tàacáisi iyú càide iyúwa quírasíi íiracaalí íinisi càmicáiná idé iyáaca dàaléeri íinási. Càicuéca píade càmicáiná píalíaca péemíaca càinacaalí íimáaná yáí càulenéeri tàacáisica. ¹³ Cawínácaalí càmiyéica yáalí yéemiaca càinacaalí íimáaná yáí càulenéeri tàacáisica, càica níade iyúwa quírasíi íiréeyéí íinisi. Càmita náalí cayába macáí càulenéeri tàacáisi íwali Dios íiméerica walí, càmita nacáí

náalia cayábéeri ìwali báawéeri íchaná, càide iyúwa quírasii càminá idé iyáaca iinási. ¹⁴ Quéwa cawinácaali yáaliérica yéemlaca càinácaali ímáaná yáì cùlenéeri tàacáisca Dios ímérica walí, càica níade iyúwa béeyéi yáaliyéica iyáaca dàaléeri yàacàsi. Nadéca namànica cayábéeri madécaná yàawiria, íná náníadacawa cayába, náalia nacáì cayábéeri ìwali báawéeri íchaná.

6

¹⁻² Iwàwacutá wéewáidacawa wáináidacaténáwa Dios itàacáì ìwali iyúwa béeyéi íiwitáise. Bàaluité wadàbacaté weebáidaca Cristo itàacáì, yá wéewáidacatéwa idàbáanéeri tàacáisi ìwali, yáì tàacáisi wéemièricaté nacàlidadáná walí. Nacàlidadaté walí iwàwacutáaná wawènúadaca wáiwitáisewa Dios irípiná, iwàwacutá nacáì wayamáidaca wamànica wabáyawanáwa, itéericaté yàacawa wía yéetácáisi iriculé, iwàwacutá nacáì weebáidaca Dios itàacáì. Nacàlidadaté walí nacáì cáná yéewaná iwàwacutáca wabautizáca. Nacàlidadaté walí nacáì ancianonáì namàcaca nacáipiwa wáiwita ìwali wadàbacaalíté weebáidaca Jesucristo itàacáì nasutátaténá walí Dios áibanáì yàacuésemi. Bàaluité nacáì nacàlidadaté walí Dios imicháidánápiná yéeteyéimiwa, yúuwicháidápiná nacáì macáì báawéeyéi wenáiwica càiripináta. Bàaluité wéemiaca cayába yáì idàbáanéeri tàacáisca. Iwàwacutá càmita waimáicha yáì tàacáisi màulenérica wéemièricaté quéechatécáwa, quéwa iwàwacutá wachàbacani siúcade wéewáidacaténáwa quíríta cùlenéeri tàacáisi ìwali. ³ Siúcade wéewáidacaténáwa cùlenéeri tàacáisi ìwali wadàwináidacaténá wáiwitáisewa cáalacáiri iyú Dios imàacaaali wamànica càì.

⁴ Aibanáicáiná abénaméeyéi wenáiwica nadéca néemlaca báisíri tàacáisi. Náalíacawa Dios imànica cayábéeri mawèníri iyú imàacáaná iwàwawa wenáiwicanáì íbáyawaná fícha. Nadéca naicáca càinácaali iyú Espíritu Santo icúaca wenáiwica íiwitáise namànicaténá cayábéeri. ⁵ Náalíaca nacáíwa cayábéericani yáì Dios itàacáica, náalíaca nacáíwa Dios yásáidánápiná ichàiniwa áibaalípiná iwálisáidacaali yáì èeriquéi. ⁶ Néese nawènúadacaali náiwitáisewa Jesucristo fícha nèepúacaténá nacaláacawa Dios fícha, yá càmita náalimá nèepúacawa nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná àniwa, namànicáiná báawéeri Dios líri irí àniwa náucacaténá náichawani, càide iyúwa nadéca nacáicaali natàtàacani cruz ìwali àniwa, namàacacaténá áibanáì íicáanica Dios líri iquíniná àniwa. Abédanamata namànica náiwitáisewa báawéeyéi yáapicha inuyéicaté Dios líri. ⁷ Càica níade iyúwa waicáaná càli líracaaali uná yúuwacaaliwa càli ìwali, Dios imànicáiná càli irí yáì cayábéerica, quéwa càli idàwináida báawéeri bànacalé meedá. Péemiacué comparacón: Càli idàwináidacaali bànacalé cayába nalí níai íbanéyéciani, yási nacúaca cayábani, yáì cálica. Càita nacáì Dios imànica cayábéeri mawèníri iyú wenáiwicanáì irí. Neebáidacaali itàacáì, namànicaali cayábéeri càide iyúwa iwàwaná, yási Dios imàaca nalí cayábéeri manuísíwata cachàiniwanáì mamáalàacata. ⁸ Quéwa áiba càli idàwináidacaali báawéeri túiri canéerica iwèni meedá, áwa yúuba nacáì, yási caná iwèni càli íwacali íicaca yáì cálica, yá yeemáca meedá yáì báawéerimica. Càita nacáì wenáiwica càmiyéica yeebáida Dios itàacáì: Dios íináidápináacawa imáaláidánápiná nía, yási mesúnamáita neemápináacawa quicháì iyú.

La esperanza que nos mantiene firmes

⁹ Píacué nuénánáì cáininéeyéica nuicáca, éwitacué càì nùaláaca pía, càicáaníta càmitacué càì nuináidacawa píwali, néese nùalíacawa peebáidánácuéca Jesucristo itàacáì iwásacaténácué pía Dios yáasu yúuwichàacáisi fícha. ¹⁰ Dios icúacáiná wenáiwica machacàníri iyú, íná càmita íimáchápiná yáì cayábéerica pímaníricuéca. Càmita íimáicha nacáì yáì píyúudánácuéca áibanáì yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì píásáidacaténá cáinináca píicaca Dios, càide iyúwacué píyúudáná píacawa nía mamáalàacata nacáì. ¹¹ Quéwa máini nuwáwaca macáita cáininácuéca píicaca áibanáì mamáalàacata àta imáalàacatalétawa yáì èeriquéi, yéewacaténácué peedáca píriwa píasu cawèníriwa macáita, yáì cayábéerica Dios imàaqueeripínacuéca píriwa. ¹² Càmitacué nuwàwa pèepùá inucuéca píá àniwa, néese nuwàwa píyacuéca càide iyúwa níara iyéeyéica siúca Dios yáapicha chènuniré yeedéeyéica líriwa yáì cawènírica Dios icàlídéricaté nalí ìwali cáimiétacanéeri iyú imàacáanápináté nalíni neebáidacáinaté itàacáì mamáalàacata tàì íiméeri iyú.

¹³ Bàaluité Dios icàlidadaté Abraham irí ìwali yáì imànínápinácaté Abraham irí cayábéeri, yási Dios icàlidadaténí ípidená yáapichawa, cáimiétacanéeri iyú nacáì, yéewacaténáté Abraham yáalíacawa Dioscata yáì imànírípinácaté irí yáì cayábéerica. Càita Dios icàlidadaté Abraham iríni ípidená yáapichawa canáciná àiba cachàiníri Dios fícha, canáca nacáì áiba yáaliméeri imànica càide iyúwa Dios imàníná. ¹⁴ Yáté Dios íimaca Abraham irí: “Báisirícatá núma píri, numànipiná píriwa cayábéeri manuísíwata. Numàcapiná nacáì manúbéeyéipiná níara pitaquénáiná”, íimacaté yáì Diosca. ¹⁵ Dios icàlidadacáinaté càì Abraham iríni, íná Abraham iclucacaté mamáalàacata matuìbanáiri iyú. Néese càité Dios imànica iríni, imàacacaté quéenibeca yáì Abrahamca; yá Abraham idèniacaté líriwa ípidenéericaté Isaac, càide iyúwaté Dios ímáaná Abraham íyú cáimiétacanéeri iyú. ¹⁶ Péemiacué comparacón: Aiba wenáiwica

báawéeri íwítáise iwàwacaalí áibanáí yeebáidaca itàacái, yá icàlidaca nalíni Dios ípidená yáapicha, cachàinicáiná wenàiwica íchani, yáí Diosca. Néese idécánami càì icàlidacani, yásí áibanáí càmita nawàwa nàimaca càmlínápiná báisi itàacái nàimacáiná Dios yúuwicháidapínacasa nía. ¹⁷ Quéwa Dios càmita imàni càide iyúwa wenàiwica imàniná. Néese Dios iwàwacaté yáasáidaca amaléeri iyúni yéenibe íríwa báisírìcani yáí itàacáica, wá yáasu wenàiwica Dios imàwacaté yáasáidaca amaléeri iyú walíni, imàninápiná walí macáita machacàníri iyú, càide iyúwaté ímáaná wáalacaténáwa càmlíripíná iwènúada íwítáisewa ícha yáí wawàsi imàníricaté wáapicha. Ináté Dios icàlidacatèni ípidená yáapichawa Abraham írì cáimiétacanèeri iyú, Abraham yáalíacaténáwa báisíri iyúcani Dioscata yáí imàníripínacaté írì cayábèeri. ¹⁸ Iná Dios idéca yáasáidaca walíni pucháiba wawàsi iyú, níái pucháiba wawàsi càmlíyéica idé iwènúacawa, yáí Dios itàacáica, yá nacáí Dios ípidenáca. Wáalíaca nacáí Dios, yáí cachàinírìca íwítáise, càmlíri yéewa cachíwa itàacái iwaliwa, ípidená iwali nacáíwa. Iná yéewa wáalímá manuica wáináidaca wawàwawa Dios iwali tàì ímèeri iyú, yáí ichàniadéerica wawàwa, wá isutéyéica yáawawa Dios ícha icùanápiná wá yáasu yúuwichàacáisi íchawa. Yá wadéca weebáidaca itàacái, wáalíaca nacáíwa báisíri iyú iwasàanápiná wá yáasu yúuwichàacáisi íchawa. ¹⁹ Néese wáalíacáináwa báisíri iyú Dios iwasàanápiná wá yáasu yúuwichàacáisi íchawa, iná yéewa cachàinica wáiwítáise weebáidáanápiná Jesucristo itàacái mamáaláacata. Péemíacué comparación: Càica wíade iyúwa nave lancha nacáiri yèericawa manuíri úni yáacubàa. Yáí naveca idèniaca yáasu anla imíeriwa yéenúlusi íwalíri úni yáaculé ípichaná nave iméeráacawa cáuli iyú, máladaca ichàini iyú nacáí. Càita wía nacáí. Càmita waméeráawa Dios ícha, wáyacáiná abédanamata Jesús yáapicha, yáí iwàlùericatéwa Dios yáatalé, aláera yáawàaná ínatawáise íyèerica templo írìcu chènuníiséerica. ²⁰ Jesús iwàlùacatéwa néré yàacúacaténá walí wawàlúanápináwa néré Dios yáatalé, Dios imàacacáinaté Jesús sacerdote íwacalíná càiripínáta itàanírì wawicáu Dios yáapicha càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íbaidáanaté Dios írì bàaluité.

7

Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec

¹ Bàaluité Melquisedec, yácata Salem iyacàlená icuèrináca, sacerdotè nacáicani íbaidéericaté Dios írìpiná, yáí Dios chènuníiséerica, itàanicaténaté Dios yáapicha wenàiwicanáí iwicáu. Néenialíté Abraham imànica úwicáí áiba yàcalé icuèrinánáí ípunita iwasàacaténá náicha írìnáwa ípidenéericaté Lot. Néeseté idécánámité Abraham imawèniadaca nacuèrinánáí, yásí Abraham yèepúacawa úwicáí ícha. Yáté Melquisedec yàaca ípunitáidaca Abraham, itàidacaténaténi. Melquisedec isutacaté Dios ícha imàninápiná cayábèeri Abraham írì. ² Dios iyúudacaté Abraham, ináté Abraham imàcaca cawèníri yáasusi ofrenda iyú Melquisedec írì. Abraham yèepúacaté madécáná cawèníri nacuèrinánáí ícha, níái nacuèrinánáí íbèeyéicaté Abraham írìni imanúbacanáí yáapicha. Néese macáí néená níái diéyéica cawèníyèi yáasusica, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec írì ofrenda iyú, Dios iyúudacáinaté Abraham. Melquisedec ípidená ímáanáca “Yáí Wacuèriná mabáyawanéerica, icuèrica wía machacàníri iyú”, ímáanáca. Salem iyacàlená ípidená ímáanáquéi “Matuìbanáí”; iná Melquisedec icuèricáinaté Salem iyacàlená, iná yéewa ímáanáquéi nacáí “Yáí Wacuèrináca, wía íyèeyéica matuìbanáiri iyú, cayábacáiná wáapicha Dios”, ímáanáquéi. ³ Profetanáí càmitaté nacàlida walí Melquisedec yáanírìmi iwali, yáatúami nacáí, yáawírìnámí nacáí. Càmitaté nacàlida walí càicaalínácaalíté Melquisedec imusúca ícá èeri, càita nacáí càicaalínácaalíté yéetáwa. Iná yéewa yáí Melquisedec càicané iyúwa Dios írì, abèeri sacerdote íyèerica càiripínáta, itàanírìca Dios yáapicha wenàiwicanáí iwicáu.

⁴ Iná pínáidacuéwa cayába iwali yáí Melquisedec, cachàinírìcani macáí wenàiwica ícha bàaluité. Cachàinacaté Melquisedec wáawírìmi Abraham ícha, ináté Abraham imàcaca cawèníri yáasusi ofrenda iyú Melquisedec írì. Macáí néená níái diéyéica yáasusica cawèníyèica, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec írì, yáí cawèníri yáasusi Abraham yèepúadéericaté náicha níái nacuèrinánáca Abraham imàníyèicaté ípunita úwicáí. ⁵ Píalíacuéwa Dios itàacái iwali profeta Moisés itànèericaté. Yáí tàacáisi icàlidaca Leví itaquèrinámí iwali níacata iwàwacutéyèicaté íbaidaca Dios írì iyúwa sacerdotenáí. Dios imàacacaté sacerdotenáí yeedáca cawèníri yáasusi ofrenda piná néenánáí íchawa, níái israelítaca. Macáí néená níái diéyéica yáasusica israelítanáí yeedéyèicaté írìwa, sacerdotenáí yeedácaté náicha abéerinama néená iyúwa ofrenda Dios írìpiná. Càité sacerdotenáí icobra nía, éwita néenánáicaníta nía, nadèniacáanítaté nacáí nàawírìmiwa abéerita, yáí Abrahamca. ⁶ Quéwa yáí Melquisedec éwitaté càmicáaníta Leví itaquèrinámíni, càicáanítaté yeedáca ofrenda Abraham ícha; macáí néená níái diéyéica yáasusica Abraham idènièricaté, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec írì ofrenda iyú, cachàinacáinaté Melquisedec Abraham ícha éwitaté Dios icàlidacáanítaté Abraham írì cáimiétacanèeri iyú imàninápinaté

Abraham iri cayábéeri. Melquisedec nacá icàlidacaté cayábéeri tàacáisi Abraham ípidená ìwali yéewacaténáté Dios imànica Abraham iri cayábéeri, Melquisedec yáalimácáináté itàanica Dios inùmaliçuise. ⁷ Iná yéewa macáita wáaliacawa cachàinacaté Melquisedec Abraham ícha, yácáináté Melquisedec yáalimacaté icàlidaca cayábéeri tàacáisi Abraham ípidená ìwali yéewacaténáté Dios imànica cayábéeri cachàiníwanáí Abraham irí. ⁸ Chái èeri írìcu israelitaná yéewi sacerdotenái yeedáca ofrenda néenánáí israelita íchawa; macáí néená níái diyéyica yáasusica wenàiwica yeedéerica iríwa, sacerdotenái yeedáca abéerinama néená iyúwa ofrenda Dios iripiná. Quéwa idécanáamité béeyéica níái sacerdoteca, yáté néetácawa, quéwa profetanái natànacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise Melquisedec ìwali càide iyúwa Melquisedec iyaca nacáicaalí siúcáise mamáalàacata càiripináta. Iná yéewa wáaliacawa cachàinírìca Melquisedec áibanái sacerdoteca ícha canánama. ⁹⁻¹⁰ Bàaluité Abraham imàacacalíté cawèníiri yáasusi ofrenda iyú Melquisedec irí, néenialíté càmítacá ímusúaa iicá èeri yái Abraham itaquérínápinacaté ípidenéericaté Leví, yái macáí sacerdotenái yáawirimica. Siüca sacerdotenáica níái Leví itaquénáinámi, yá needáca ofrenda israelitanái ícha; macáí néená níái diyéyica yáasusi israelitanái yeedéerica iríwa, Leví itaquénáinámi yeedáca abéerinama néená iyúwa ofrenda. Bàaluité Abraham idènlàtàacáwa nía ínà írìcuwa, níara Leví itaquénáinámi, Leví nacáí, Melquisedec yáacaalíté ípunitáidaca Abraham. Iná yéewa wáalimá wáimaca nàwali níái sacerdoteca, Leví itaquénáinámica, namàacacaté ofrenda Melquisedec irí, yácáináté nàawirimi Abraham imàacacaté cawèníiri yáasusi ofrenda iyú Melquisedec irí madécaná camuí ipichawáiseté namusúaa naicá èeri. Càica wáaliacawa cachàinírìca Melquisedec macáí sacerdotenái ícha canánama, níái Leví itaquénáinámica.

¹¹ Néeseté madécaná camuí Abraham idénáamité, Dios imàacacaté itàacáíwa Israel itaquénáinámi irí. Yáté Dios yeedáca Leví itaquérínámi ípidenéericaté Aarón, yéenibe yáapichawa náibaidacaténáté Dios irí iyúwa sacerdotenái, itàaníyépínacaté Dios yáapicha wenàiwicanái iwícaú. Quéwa càmítaté yéewa Aarón itaquénáinámi iwasáaca wenàiwicanái Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha càmícáináté sacerdotenái yáalimá mabáyawanáca imànica wenàiwicanái. Ináté iwàwacutáca Dios ibànúaca Cristo, yái áiba íwítáaná sacerdoteca Aarón itaquénáinámi ícha, yái Cristo iyéerica càide iyúwaté Melquisedec iyáanáte. ¹² Dios imàacacáiná walí wálisáí íwítáaná sacerdoteca, yái Cristoca, iná iwàwacutá iyaca áiba wálisáí tàacáisi sacerdoteca ìwali, áiba íwítáaná tàacáisi profeta Moisés yáasu tàacáisi ícha, yái tàacáisi Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. ¹³ Wáaliacawa iwàwacutáca iyaca wálisáí tàacáisi càmícáiná Leví itaquérínámi yái Wáiwacalica, yái Dios itàacáí icàlidéerica walí ìwali. Wáiwacalí idènláca áibata yáawiríawa náicha níái sacerdoteca yáawiríaca. Canácatáita Wáiwacalí yáawiríaa yéená íbibatédé Dios irí iyúwa sacerdoteca. ¹⁴ Wáaliacawa Judá itaquérínámi yái Wáiwacalica. Bàaluité Dios ímacaté abéeri Judá itaquérínámi icuanápináté israelitanái. Càmítaté Dios ichúulla profeta Moisés yeedáanápináté Judá itaquénáinámi náibaidacaténáté Dios irí iyúwa sacerdotenái itàaníyépínáté Dios yáapicha wenàiwica iwícaú.

¹⁵ Iná wáaliacawa amaléeri iyú iyaca áiba wálisáí sacerdoteca íwítáaná, yácáiná Cristo, yácata wálisáí sacerdoteca íbidéerica Dios iripiná càide iyúwaté Melquisedec iyáanáte, itàanicaténá wawícaú Dios yáapicha. ¹⁶ Bàaluité Dios yeedáca Leví itaquénáinámi sacerdotenáipínáté nía íbidéeyépíná irí. Quéwa càmítaté Dios imàaca walí Cristo sacerdotepíná yáawiríaa íwallisewa, néese Dios imàacaca sacerdotecani yái Cristoca, Cristo idènlácaíná ícauca cachàiníríwa yái càmírìca imáaláawa, càmírìca nacáí áiba yáaliméeri imáaláidaca. ¹⁷ Wáaliacawa báisírìcani Dioscáiná idéca càí ímaca Wáiwacalí irí:

“Sacerdoteca píaa càiripináta, íbidéerica nulípiná, itàanírìca núapicha nùasu wenàiwicanái iwícaú càide iyúwaté sacerdoteca Melquisedec íbidáanáté nulípiná”,

ímaca yái Diosca. ¹⁸ Yái quèechéericaté tàacáisica Dios imàaqueericaté profeta Moisés irí icàlidacaté nalíní cànácaalíté iyú sacerdotenái iwàwacutáaná íbidáca Dios irí, àta Wáiwacalí yàanàacatalétaté. Dios idéca iwènúacawa ícha yái quèechéeri tàacáisimica sacerdotenái íwalírìca, machawàacacáináté nía, níái sacerdoteca, càmíyíeicaté yáalimá iwasáaca wenàiwicanái Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. ¹⁹ Níái sacerdoteca náibaidacaté Dios irí càide iyúwaté Dios ichúullaná profeta Moisés icàlidáanápináté nalíní. Quéwa càmítaté nàalimá mabáyawanáca namànica wenàiwica Dios iicá. Néese siúcade wadèniaca Cristo, yái cayábéeri náicha canánama sacerdoteca, mabáyawanéerica imànica wía Dios ícápiná, imàaqueeri nacáí wamawíenídaca Dios wáiwítáise iyúwa.

²⁰ Dios icàlidacaté tàacáisi ípidená yáapichawa cáimíetacanéeri iyú wáaliacaténáwa báisírìcni iyú Dios idéca imàacaca sacerdotecani càiripináta yái Wáiwacalica, itàanicaténá wawícaú Dios yáapicha. ²¹ Dios càmítaté icàlída càiri tàacáisi áibanái sacerdoteca ìwali, níái Leví itaquénáinámica. Néese Dios icàlidacaté tàacáisi ípidená yáapichawa cáimíetacanéeri iyú wáaliacaténáwa báisírìcni iyú idéca imàacaca sacerdotecani càiripináta yái Wáiwacalica. Iná càí Dios ímaca Cristo irí:

“Núa, Picuèriná Dios, nuczilidacaté tàacáisi nuípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú yéewacaténá macáita náalíacawa báisíri iyúcani, yá canácatáita nuwènúadapíná nuíwítáisewa fícha. Núumacaté píri: ‘Sacerdoteca pía càiripínáta, íbaidéerica nulípiná, itàaníríca núapícha nùasu wenàiwicanáí iwícaú càide iyúwaté sacerdoté Melquisedec íbaidáanáté nulípiná’, càité núumaca píri”,

ímacaté yáí Diosca Wáiwacalí írí. ²² Jesús iyacáiná sacerdoté càiripínáta itàanicaténá wawicáu Dios yáapícha, íná wáalíacawa Jesús idéca imànica walípiná wálisàí wawàsi Dios yáapícha cayábéeri fícha yáí bàaluisàimi wawàsica, Dios imànírícaté israelitanáí yáapícha icúanáté nía iyúwa yàasu wenàiwicanáíwa. Yáí wálisàí wawàsi Jesús imàníríca walípiná Dios yáapícha ímáanáca Dios icúanápiná wía càiripínáta, Jesús iyacáiná càiripínáta. ²³ Manùbacaté níái sacerdoteca bàaluisàna, Leví itaquérínámica, càmicáináaté nadé náibaidaca Dios írípíná càiripínáta néetacáinátéwa náacawa, ínaté càmita náalímá natàaníca Dios yáapícha wenàiwicanáí iwícaú càiripínáta. ²⁴ Quéwa Jesús càmíripíná yéetáwa, íná yéewa íbaidaca Dios írípíná càiripínáta iyúwa sacerdoté itàanicaténá wawicáu Dios yáapícha; càmíripínáta ímáaca íchawa íbaidacaléwa áiba sacerdoté írí, canásíwata. ²⁵ Íná yéewa Jesús yáalímá iwásàaca wía Dios yàasu yúuwichàacáisi fícha báisíri iyú càiripínáta, wía yeebáidéeyéica Jesús itaacáí, wamawíenidacaténá Dios wáiwítáise iyúwa Jesús iyacáiná càiripínáta isutácaténá Dios fícha walípiná, itàanicaténá wawicáu Dios yáapícha nacáí.

²⁶ Íná Jesús, yácata sacerdoté íwacalíná báisíríca íbaidéerica Dios írípíná, yáí wawàwacutéerica itàanicaténá wawicáu Dios yáapícha. Yá mabáyawanéericani, càmíríca nacáí yáalímá imànica íbáyawanáwa. Yáí Jesúsca, yácata áiba íwítáaná wenàiwíca cabáyawanéeyéi wenàiwíca fícha, iyéerica siúcáise deéculé náicha, Dios ímichàidéerícaté chènuníré náicha canánama níái cáli chènuníiséeyéica, icùacaténá macáita Dios yáapícha. ²⁷ Càmita iwàwacutá Jesús íbaidaca càide iyúwa áibanáí sacerdoté íwacanáiná. Íwàwacutácaté nanúaca píráí namànicaténá sacrificio Dios írí èeri imanùbaca. Quéechacáwa nanúacaté píráí iyúwa sacrificio nabáyawaná íwalísewa nasutácaténaté Dios fícha wawàsi ímáacuanápiná iwàwaná nabáyawaná fícha. Néeseté nanúaca áiba píráí iyúwa sacrificio àniwa wenàiwicanáí íbáyawaná íwalíse cayábacaténá Dios íicáca náiwítáise. Càmita iwàwacutá Jesús imàni càí, néese Jesús imànicaté abéta sacrificio abé yàawíríata, cawènírica càiripínáta, ímàacacaté ícaucawa wáichawalíná, nanúacaténáteni cruz íwali, yúuwichàacaténatéwa Dios yàasu yúuwichàacáisi iyú wabáyawaná íwalíse. ²⁸ Dios ichùullacaté profeta Moisés yeedáanápinaté Aarón itaquénáí náibaidacaténaté Dios írí iyúwa sacerdoté íwacanáiná, itàaníyépínácaté Dios yáapícha wenàiwicanáí iwícaú. Quéwa èeri mìnánáí meedá nía, cabáyawanéeyéica. Néeseté madécáná camuí Moisés idénámíté, Dios icálidacaté tàacáisi ípídená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú wáalíacaténáwa báisíri iyúcani idéca ímàacaca sacerdoté íwacalínácani, yáí íirica mabáyawanéerica, imàníríca macáita càide iyúwa Dios ichùullaná, yéewacaténá íbaidaca Dios írípíná càiripínáta iyúwa sacerdoté íwacalíná, itàaníríca wawicáu Dios yáapícha.

8

Jesús, mediator de un nuevo pacto

¹ Péemiíacué cayába, íyaquéí walí sacerdoté íwacalíná, yáí Cristoca, itàaníríca wawicáu Dios yáapícha. Cristo idéca yáawinacawa Dios yéewápuwáise chènuníré icùacaténá macáita Dios yáapícha. ² Yá Cristo íbaidaca íyaca iyúwa sacerdoté báisíri templo íriculé íyéerica chènuníré, Wacuèriná Dios imànírícaté, càmíríca wenàiwíca imàni.

³ Íwàwacutácaté nacáí sacerdoté íwacalíná ímáaca cawèníri yàasusi ofrenda iyú Dios írí, iwàwacutácaté nacáí inúaca píráí iyúwa sacrificio Dios írí wenàiwicanáí íbáyawaná íwalíse yéewacaténaté Dios ímàacaca iwàwawa wenàiwicanáí íbáyawaná fícha bàaluité. Íná iwàwacutácaté Jesucristo ímàacaca cayábéeri wawàsi nacáí Dios írí ofrenda pína. ⁴ Jesucristo íyacaalícawa síuca cháí èeri íricutá, càmita judíonáí íbatàa íbaidaca Dios írí templo íricu iyúwa sacerdotetá, càmicáiná Leví itaquérínámini, yáí Jesucristoca; yá nacáí judíonáí nadèniaca mamáaláacata néenánáíwa sacerdoté íbaidéeyéica templo íricu inuéyéica píráí iyúwa sacrificio wenàiwicanáí íbáyawaná íwalíse càide iyúwaté profeta Moisés ichùullanaté náawírínáimi, manúbacáiná níái judíoca càmíyéica yeebáida Jesucristo itaacáí. ⁵ Quéwa canéerica iwèni meedáni yáí náibaidacaléca siúcáise, níái judíonáí yàasu sacerdoteca, náibaidacáiná cháí èeri íricu meedá. Náasu templo, yácata báisíri templo yéénáíwaná meedáni, yáí báisíri templo íyéerica chènuníré, Dios iyacále báisíríca. Càica wáalíacawa bàaluitécáiná ípíchawáiseté profeta Moisés ichùulíca israelitanáí imànica Dios yàasu capíima mabáyawanéeri, yáí capíima ímamísíríca, israelitanáí isutácatáipíná Dios fícha, yáté Dios ímaca Moisés írí: “Píibaida cáalíacáiri iyú. Pímàni macáita cayába càide iyúwa yáí nùasáidéerica píri capíima yéenáíwanápiná manuírí dúli ínátalé ípídenéerica Sinaí”, ímaca yáí Diosca. Càité Dios yáasáidaca Moisés írí báisíri templo chènuníiséeri yéenáíwanápiná yéewacaténaté Moisés

yáaliacawa càinácaalíté iyú iwàwacutáaná namànica Dios yàasu capìima mabáyawanéeri israelitanái isutácatáipináté Dios ícha cháí èeri írìcu. ⁶ Quéwa siúcáisede Jesucristoca, yái íbaidéerica Dios írìpiná iyúwa sacerdote íwacaliná itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha, yácata imànìirica iyaca culto màinìiri cayába cachàiníwanái ícha yái culto sacerdotenái imànìirica cháí èeri írìcu. Càita Jesucristo idéca imàacaca wàyaca abédanamata Dios yáapicha Jesucristocáiná idéca imànica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha, Dios icúaná wía. Yái wàlisài wawàsi, cayábéericani bàaluisàimi wawàsi ícha Dios imànìiricaté israelitanái yáapicha, Dioscáiná idéca icàlidaca walíni cáimiétacanéeri iyú imànínápiná walí cayábéeri cachàiníwanái.

⁷ Yái quéechéericaté wawàsi càmita iyúudàa wenàiwicanái cayába imàacacaténá mabáyawanáca nía Dios iicápiná, iná iwàwacutácaté Dios imànica wàlisài wawàsi wenàiwicanái yáapicha. ⁸ Quéwa cabáyawanácaté Dios iicáca níara israelitaca namànìicáinaté nabáyawanáwa. Càì íimaca Dios itàacái profeta itànèericaté Dios inùmálicuse:

“Wacuèriná Dios íimaca: Aibaalípiná numànìpiná wàlisài wawàsi náapicha níái Israel itaquénáinámica, Judá itaquénáinámìi nacái, nucúanápiná nía cayábéeri iyú.

⁹ Yái wàlisài wawàsica càmlìripiná càide iyúwa bàaluisàimi wawàsi numànìiricaté nàawirinàimi yáapicha bàaluité numusúadacaalíté nía Egipto yàasu cáli ícha càide iyúwa wenàiwica itécaalí írìwa icáapi íwali. Néese càmicáinaté namàni càide iyúwaté nuchùullaná nía, ínaté nùucaca nuúchawa nía, íimaca yái Diosca.

¹⁰ Néese Dios íimaca àniwa: Aibaalípiná ípichawáise èeri imáalàacawa, yá numànìpiná náapicha wawàsi àniwa, nucúanápiná nía, níái Israel itaquénáinámica. Càipiná numànica nalí, núa Nacuèriná Diosca: Numàacapiná nuíwítáise náiwitalìcu, nàalfacaténáwa nutàacái íwali nawàwalicusewa, yéewanápiná neebáidaca machacànìiri iyú càide iyúwa nuchùullaná nía. Yá nùupinácata Nacuèriná Diosca, níapinácata nacái nùasu wenàiwica cáininéeyéica nuicáca.

¹¹ Càmita iwàwacutápiná néeswáidáyacacawa nàalfacaténá nùwali, níái náapichéeyéica, nía nacái néenanáica, macáicáiná nàalíapináca nùwali, macáita pùbéeyéi, béeyéi nacái.

¹² Yá numàacapináca nuwàwana nabáyawaná ícha, càmita quirínama nuèpùa nuwàwalica yái báawéerica namànìiricaté, íimacaté yái Diosca”,

càì íimaca yái profetaca. ¹³ Dios idéca icàlidaca walí yái tàacáisica wàlisài wawàsi íwalìirica, yái wawàsi Dios imànìirica wáapicha Jesucristo íwalíise, iná yéewa wáaliacawa Dios idéca iicáca quéechéeri wawàsi càiride iyúwa èwisàimi, yái wawàsi Dios imànìiricaté abéta israelitanái yáapicha, Leví itaquénáinámìi íbaidacaténáté Dios írì iyúwa sacerdotenái. Yá idéca imáalàacawa yái èwisàimi wawàsica sacerdotenái íwalìirica, Dioscáiná idéca imàacaca íchawani.

9

El templo terrenal y el templo celestial

¹ Quéechatécáwa Dios imànìicaté wawàsi israelitanái yáapicha, imàacacaténá Leví itaquénáinámìi íbaidaca írì iyúwa sacerdotenái. Yáté Dios icàlidacaté profeta Moisés írìni, càinácaalíté iyú iwàwacutáaná sacerdotenái imànica culto cháí èeri írìcu Dios yàasu capìima mabáyawanéeri írìculé, yái manuírì capìima íimamisíirica, israelitanái isutácatáipináca Dios ícha bàaluité. ² Namànìicaté manuírì capìima idènièricaté imàdàanáwa pucháiba. Idèniacaté inùmawa abéeri yáawàaná. Íinatawáise yái capìima inùma wáluméerica iyacaté idàbàanéeri imàdàanáca ípidenèeríté Mabáyawanéeri. Imàdàaná írìcu iyacaté abéeri lámpara, àicu cáiwínaca nacáiri íicánáwa, sietéericaté icamalá imanùbaca. Iyacaté néeni abéeri mesa nacái, nalladéericaté íinata pan namàaquéericaté Dios írì ofrenda iyú sacerdotenái iyáapiná.

³ Bamuchúamibàa capìima írìcu iyacaté áiba yáawàaná, wáluma cáucuírì iyú. Íinatawáise yái pucháibàanáca yáawàaná, iyacaté áiba imàdàaná capìima imáalàanáwa. Yái imàdàaná, yácata Dios íchàini iyacataléca, yái Dios mabáyawanéerica náicha canánama, ínaté imàdàaná ípidenacaté Mabáyawanéeri náicha canánama. ⁴ Iyacaté orofrì altar mesa nacáiri iyéericaté mawíenita pucháibàanáca yáawàaná írì. Neemácaté pumènìiri isàni altar íinata nàacaténá Dios icàaluíná. Iyacaté nacái Dios yàasu yàalusi nacáiri mabáyawanéeri nachanàidéeri macáita íinatabàa oro iyú. Yàalusi nacáiri írìculé nàawinàidacaté orofrìyáca catùa ipuniéchúwa maná iyú, yái pan nacáirica Dios íbanuèricaté nalí chènùnise nayáapiná. Nàawinacaté nacái Aarón yàasu àicu yàalusi nacáiri írìculé, yái Aarón yàasu àicu yèepuèricaté imusúadaca íwínáwa àniwa. Nàyacaté nacái íba yàalusi nacáiri írìcu, níái pucháiba sàabadéeyéica íba Dios itànèeyéicaté íwali itàacáiva diez namanùbaca tàacáisi israelitanái yeebáidacaténáté iyúwa Dios íchùullaná nía. ⁵ Pucháiba querubín yéenáiwaná àngel càanabáiyéi náipunitawáaca nabàlùacawa nalíwáaca yàalusi nacáiri inùmabàalé íinata, naicáidaca yàalusi inùma írì. Dios íchàini icamaláná icàncaté mèlumèluírì iyú bamuchúamibàa náicha níái querubín yéenáiwánáca. Querubín yàanabái ipùata yàanacaté iwérewáaca yàalusi nacáiri inùmabàalé iwicáulé. Yái yàalusi nacáiri inùmabàalé ípidenèericaté “Dios imàacacatái iwàwawa

wabáyawaná fícha”. Sacerdote íiwacaliná idàchliadacaté pírái íiranámi yàalusi inùmabàalé ìwali yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa israelitanái ibáyawaná fícha. Quéwa canáca nulí èeri cayába siùcade nucàlidáanápíná macáitani ìwali yái wawàsica.

⁶ Càité nachùnìaca caplíma bàaluité. Sacerdotenái nawàlluacatéwa èeri imanùbaca írìculé yái caplíma imàdàanáca idàbàanéerica namànicaténá culto Dios írì càide iyúwaté Dios ichùullánaté nía nàanápínaté Dios icàaluíná. ⁷ Quéwa abéericaca sacerdote íiwacaliná iwàlluacatéwa írìculé yái imàdàaná imàalàidàanáca abé yàawírìata camuí imanùbaca, aléera Dios ichàini icamaláná mèlumèluri iyacatáica, yái Dios mabáyawanéerica náicha canánama. Sacerdote íiwacaliná iwàlluacaalítéwa néré, iwàwacutácaté itéca pírái íiranámi. Itéca pírái íiranámi yái inuéricaté iyúwa sacrificio ibáyawaná ìwalisewa, yéewacaténaté Dios imàacaca iwàwawa sacerdote íiwacaliná ibáyawaná fícha. Itécaté nacái áiba pírái íiranámi sacerdote inuéricaté macái israelitanái ibáyawaná ìwalíse, Dios imàacacaténaté iwàwawa nabáyawaná fícha, yái báawéerica càmíricaté náaliwa namànicaté. ⁸ Quéwa sacerdotenái imànicaté culto èeri imanùbaca idàbàanéerica imàdàaná írìcu nàacaténá Dios icàaluíná. Càita Espíritu Santo yáasáidaca walí wáaliacaténáwa idècunitàacá namànicaté culto idàbàanéerica caplíma imàdàaná írìcu, yáté canáca yéewaná macái wenàiwica yàacawa mawiénita Dios írì, canácáinaté áiba yáaliméeri mabáyawanáca imànica nía Dios iicá. Càide iyúwa canánaté yéewaná nawàlluacawa áiba imàdàaná írìculé naicàcaténaté Dios ichàini icamaláná mèlumèluri, càité nacái canácaté yéewaná wenàiwica nàacawa chènuniré nàyacaténá Dios yáapícha, càmítaté nacái yéewa nàyaca abédanamata Dios yáapícha. ⁹ Iná Espíritu Santo yéewáidaca wía siùca comparaciòn iyú ìwali yái caplímami bàaluisàimica, caplíma yàasu wawàsi ìwali nacái. Ewitaté namàacacáaníta ofrenda Dios írì, nanúacaté nacái pírái iyúwa sacrificio Dios írì imàacacaténaté iwàwawa nabáyawaná fícha càide iyúwaté ichùulláná nía, càicáaníta càmítaté yáalimá pírái íiranámi mabáyawanáca imànica nía Dios iicá, níái yéeyéicaté Dios icàaluíná pírái íiranámi iyú. ¹⁰ Yái bàaluisàimi tàacásica càmítaté idé iwàlúsáidaca wenàiwica íiwitáise nàyacaténaté machacànirì iyú, néese yéewáidacáita nía meedá càirínacáalíté yàacási Dios imàaquéeri nayáaca, càirínacáalí wawàsi nacái Dios imàaquéeri nàiraca, càinácaalíté iyú nacái iwàwacutáaná nàapídaca náichawa masacàcaténá Dios iicáca nía. Yái bàaluisàimi tàacásica ichùullacaté wenàiwica nachùnìanápínaté nàinatabàawa; yéewáidacaté nía Dios ìwali nacái, àta yéenáiwáná yàanàacatalétaté Dios ichùnìanápínaté cayába wàlisái wawàsi yàasu wenàiwicanái yáapíchawa Cristo ìwalíse.

¹¹ Quéwa Cristo yàanàacaté. Siùcásede Cristoca yái sacerdote íiwacaliná ìlibaidéerica Dios írìpiná, itàanacaténá wawicáu Dios yáapícha. Yá Cristo imànica iyaca walí cayábéeri càmíricaté wenàiwica yáaliáwa ìwali bàaluité. Imíchacatéwa chènuniré, déeculé capirálèeri càli fícha, càide iyúwaté sacerdote íiwacaliná ichàbàanátéwa írìcubàa yái caplíma imàdàanáca idàbàanéerica. Yá Cristo iwàlluacatéwa templo chènuníseeri írìculé, yái bàisiri temploca, cayábéeri fícha, mabáyawanéeri fícha nacái yáara caplímami bàaluisàimica. Yái templo chènuníseerica, càmírìta wenàiwica imànicaléta, càmírìta nacái iya cháí èeri írìcu. ¹² Cristo iwàlluacatéwa írìculé yái mabáyawanacataléca náicha canánama, Dios iyacatái chènuníseerica, quéwa càmítaté Cristo ité chivo íiranámi, pacá yéenibe íiranámi nacái; néese Cristo itécaté íiranátawa iyúwa sacrificio yéetácáinátéwa macái wenàiwica fíchawalíná. Càité iwàlluacawa abé yàawírìata imànicaténaté sacrificio; càmìta quirínama iwàwacutá yéepùca imànica sacrificio àniwa. Cristo idéca iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacási fícha càiripínáta. ¹³ Bàaluité Dios ichùullaca sacerdotenái nadàchliadaca toro íiranámi, chivo íiranámi nacái wenàiwica ìwali níái wenàiwicaca Dios iiquéeyéicaté iiná casaquéeri iyú. Nachùchùaca becerra imenínámi wenàiwica ìwali nacái Dios iicàcaténá nainá masaquéeri iyú yéewacaténaté nasutáca níawawa Dios fícha àniwa. Macáita yái wawàsica namànicáitaté wenàiwica íinatabàa meedá. ¹⁴ Quéwa cawènicáinaté niara wawàsi bàaluisàimica masacàcaténaté Dios iicáca wenàiwica iiná, íiná yéewa wáaliacawa cawènica Cristo íiraná cachàiniwanái náicha, masacàanápíná imànica wáiwitáise Dios iicápiná. Yácáná Cristo imàacacaté icáucawa Espíritu Santo ichàini iyú, yái càmírìca imàalàwa. Càité Cristo yéetácawa imànicaténaté càide iyúwa Dios iwàwáaná. Yéetácatéwa iyúwa mabáyawanéeri sacrificio wabáyawaná ìwalíse. Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, iná yéewa íiraná masacàca imànica wáiwitáise canánama fícha yái báawéerica wamànírìca itéericaté yàacawa wía yéetácási írìculé. Iná siùcásede wáalimá wáibaidaca càuri Dios írìpiná.

¹⁵ Inaté càì Jesucristo iyúudàaca wía: Yéetácatéwa wáichawalíná yéewacaténá itàanica wawicáu Dios yáapícha. Càita Jesucristo imànica walípiná wàlisái wawàsi Dios yáapícha cayábacaténá Dios iicáca wía. Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, iná Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná fícha, yái báawéerica wamànírìcaté idècunitàacá wàyacaté càide iyúwa bàaluisàimi tàacási íimáaná. Càité Jesucristo imànica walí yéewanápiná wía Dios imáidéeyéica weedáca walíwa yái cawènírica càmírìca imàalàwa Dios icàlidéerica walí ìwali càmíetacànèeri iyú yàanápíná walíni. ¹⁶ Péemiacué comparaciòn romanonái íiwitáise ìwali: Ipíchawáise romanosàiri yéetácawa, yásí itànàaca cuyàluta icàlidacaténáni càide iyúwa iwàwáaná naseriaca

yàasumi idécanáami yéetácawa. Quéwa canéeritáacá iwèni yáí cuyàlutaca àta náalíacatalétawa báisíri iyúcani yéetácátéwa, yáí itànèericaté cuyàluta. ¹⁷Iná càmíritáacá cawèni yáí cuyàlutaca idècunitáacá cáucani yáí itànèericani, Iná canáca yéewaná áiba wenàiwica yeedáca naliwa yàasu cawèníri cáide iyúwaté icàlídáan naliní. Quéwa yéetacánamiwa yáí itànèericaté cuyàluta, yásí cawènírica nali cuyàluta, níái yeedéeyéipináca íríwa yàasumi. ¹⁸Càité nacáí Dios imànicaté quéechéeri wawási israelitanáí yáapicha, yáté càmíritáacá cawèni yáí bàaluisàimi tàacáisica àta nanúacatalétaté píráí iyúwa sacrificio. Inaté israelitanáí inúaca píráí iyúwa sacrificio cawènicaténaté namànica naliwa yáí wawási Dios imànírícaté náapicha. ¹⁹Bàaluité profeta Moisés iléecaté Dios itàacáí macáí israelitanáí írí, yáí tàacáisi Dios ichùulíerica neebáidaca náyacaténaté machacàníri iyú Dios iicá. Néese Moisés yeedáca púubanaméeri hisopo yéetaná yàana idènièrica pumèníri ibáináwa. Yá yéepùaca hisopo yéetaná yàana quiríeri lana iyú. Néese ísapiadacatèni pacá yéenibe íranámi iyú, chivo íranámi iyú nacáí, yéewiadéerica úni yèewi. Yá idàchíadacaté íranámi cuyàluta ìwali, yáí cuyàluta idènièricaté Dios itàacáí Dios ichùulíericaté Dios israelitanáí yeebáidaca. Néese Moisés idàchíadacaté nacáí píráí íranámi macáí wenàiwica ìwali, yáí píráí íranámi yéewiadéerimica úni yèewi, masacàacaténaté Dios iicáca ní. ²⁰Néese Moisés ímacaté nali: “Yácata íranámi, yáí píráimica yéetéerimicawa píbáyawaná íwalíseucé masacàacaténácué Dios iicáca pía, yéewanápiná cawènica yáí wawásica Dios imànírícuéca píapicha, peebáidáanápiná iyúwa ichùulíacúé pía”, ímacaté nali yáí Moisésca. ²¹Moisés idàchíadacaté nacáí píráí íranámi Dios yàasu manuírí capíima ìwali, yáí nasutácatáipináca Dios ícha. Idàchíadaca píráí íranámi macáí yàalubáisi imanùbaca ìwali nacáí íyèerica capíima írícu, nía nacáí quirápieli nacáiyéica iwàwacutéeyéicawa nali culto írípíná nàacaténaté Dios icàaluíná. ²²Cáide iyúwa ímáaná yáí bàaluisàimi tàacáisi Dios imàaquèericaté nali, iwàwacutácaté namànica càiri culto píráí íranámi iyú batéwa macáí wawási íwalíná masacàacaténaté namànicaní Dios iicá. Canácaté Dios imàacáaná iwàwawa nabáyawaná ícha càmicaalíté nanúa napírawa yéewanápinaté píráí íraná ímusúacawa náicha wenáiwica íbáyawaná íwalíse. Iwàwacutácaté píráí yéetácawa wenáiwica íchawalíná. Càita nacáí càmicaalíté Jesucristo yéetáwa wáichawalínátá íranácaténá yàapidáidaca wáiwitáisetá, yá canáca yéewaná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íchatá.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³Càité iwàwacutáca nanúaca píráí iyúwa sacrificio masacàacaténá namànica manuírí capíima píráí íranámi iyú, capíima yàasu wawási nacáí, yáí capíima ímamisíríca, nasutácatáipináca Dios ícha bàaluité. Yáí capíimaca, yácata chènúníseeri templo yéenáíwanáca. Quéwa yáí wawási chènúníseericáwaca iwàwacutácaté cayábèeri íranámi píráí íranámi ícha, yáí píráí íranámi masaquèericaté imànica bàaluisàimi capíima cháí èeri írícu. ²⁴Càmícaínaté Cristo iwàlùlawa írículé yáí capíima wenáiwica imànírícaté. Yáí bàaluisàimi capíimaca yáasáidacáicata walí meedá càiride iyúwa báisíri temploca chènúníseeri íicacánáwa. Cristo quéwa iwàlùacatéwa Dios yàatalé chènúniré náicha macáí capíralèeri cáli chènúníseeyéica. Sìuca Cristo íbàlùacawa Dios ípunita itàanicaténá wawícué Dios yáapicha. ²⁵Camu ímanùbaca bàaluité israelitanáí yàasu sacerdote íwacalíná iwàlùacatéwa írículé yáí mabáyawanácataléca náicha canánama Dios íchàni icamaláná icàncataléca capíima imàdàaná írícu. Inaté sacerdote íwacalíná iwàlùacawa néré madécaná yàawíríaté itécaténá píráí íranámi. Càmitaté sacerdote íwacalíná ité íranáwa. Quéwa Cristo iwàlùacatéwa chènúniré itécaténá néré íranáwa, yá càmitaté Cristo imàni cáide iyúwa judíonáí yàasu sacerdote íwacalíná imàníná. ²⁶Iwàwacutácaalíté Cristo iwàlùacawa néré camu ímanùbacatá, yásí iwàwacutá yéetácawa madécaná yàawíríatá èeri idàbacatáise bàaluité àta sìuca nacáide. Quéwa sìuca ípíchawáise èeri imàaláacawa Cristo idéca iwàlùacawa aléi èeri írículé imàacaténaté yàawawa yéetácáténátéwa iyúwa sacrificio abé yàawíríata càirípínáta. Càité ichuúidaca wáicha wabáyawaná. ²⁷Dios icàlidacaté iwàwacutáanápiná macáí wenáiwica yéetácawa abé yàawíríata, néese idécanámi néetácawa, yá Dios yúuwíhàidapíná báawéeyéi wenáiwica. ²⁸Càita nacáí Cristo imàacacaté yàawawa yéetácáténáwa iyúwa sacrificio abé yàawíríata yéewanápinaté madécaná wenáiwica íbáyawaná iyaca ìwali. Néese yàanápiná àniwa quéwa càmita quirínama yéetácawa wenáiwicanáí íbáyawaná íwalíse, néese yàanápiná íwasàcaténá yàasu wenáiwicawa, wía icuèyéica yàanàaca.

10

¹Bàaluité Dios imàacacaté itàacáíwa profeta Moisés írí icàlidacaténaté israelitanáí írini yéewanápinaté náalíacawa Dios iwàwaca náyaca machacàníri iyú. Quéwa yáí bàaluisàimi tàacáisi càmitaté yáasáida nali amalèeri iyú macáita yáí cayábèerica Cristo imànírípínácaté walí. Iná yáí bàaluisàimi tàacáisica càmitaté idé mabáyawanáca imànica wenáiwica Dios iicá, níái inuèyéica píráí iyúwa sacrificio Dios írí camu ímanùbaca nabáyawaná íwalísewa nàacaténá Dios icàaluíná. ²Yáí bàaluisàimi tàacáisi yáalímácaalíté mabáyawanáca

imànica wenàiwicatá, yá nayamáidacaté nanúaca piráí iyúwa sacrificiotá bàaluitécáiná mabáyawanácalité niatá, yá càmitaté nèepù a chùmaca nàináidacawa nawàwawa nabáyawaná ìwaliwatá. ³ Quéwa nanúacáináaté piráí iyúwa sacrificio, yáté nawàwalica nabáyawanáwa camuí imanùbaca. ⁴ Càmicáináaté yéewa toro ìranámi, chivo ìranámi nacáí imáalàida wenàiwica ibáyawaná.

⁵ Iná Cristo iwàlucatéwa aléi èeri iriculé, yáté ìmaca Dios irí:

“Pía, Dios, càmita quirínama piwàwa wenàiwicanáí inúaca piráí iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalisewa, càmicáiná yéewa piráí ìranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná, néese pidéca pibànúaca núa iyúwa wenàiwica nuétácaténáwa wenàiwicanáí ibáyawaná ìwalise.

⁶ Càmita quirínama casímáí piicáca wenàiwicanáí inúaca ipirawa iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalise, càmicáiná yéewa piráí ìranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná.

⁷ Iná núumacaté pirí: ‘Nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé càide iyúwaté profetanáí itànanáaté tàacáisi pintùmalicúise numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná, pía Dios’ ”,

ìmacaté yáí Cristoca. ⁸ Quéechatécáwa Cristo ìmaca càmita quirínama Dios iwàwa sacrificio, càmita quirínama nacáí casímáica iicáca wenàiwica inúaca piráí iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalise, éwita Dios itàacáí bàaluisáimi ichùuliacáanítaté namànica càí. Càmita quirínama cayába Dios iicáca nàasu sacrificio, càmicáiná yéewa piráí ìranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná. ⁹ Néese Cristo ìmaca Dios irí àniwa: “Nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná, pía Dios”, ìmacaté yáí Cristoca. Yáí tàacáisca ìmáanáca Cristo imáalàidáanápínaté macáita sacrificio bàaluisàna imàacacaténaté yáawawa iyúwa sacrificio námiricubáa, yéetáanápínatéwa wenàiwicanáí ibáyawaná ìwalise. ¹⁰ Idéca mabáyawanáca Dios iicáca wía wáibaidacaténá abéerita Dios iripíná, Jesucristo imànicáináaté càide iyúwaté Dios iwàwáaná imàacacáináaté yáawawa iyúwa sacrificio yéetáanápínáwa abé yáawiriata càiripínáta wenàiwicanáí ibáyawaná ìwalise.

¹¹ Iyaca sacerdote judosáiri inuérica piráí iyúwa sacrificio Dios irí israelitanáí ibáyawaná ìwalise èeri imanùbaca. Namànica yáí sacrificio bàaluisànamica madacáná yáawiria éwita càmicáanáta yéewa piráí ìranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná. ¹² Quéwa Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetáanápínáwa iyúwa sacrificio wenàiwica ibáyawaná ìwalise càiripínáta. Néeseetè imichàacawa chènuniré, yá yáawinacatéwa Dios yéewápuwáise icúacaténá macáita Dios yáapicha. ¹³ Siuca Jesucristo iyamáacawa chènuniré idècunitàacá Dios imawèniadaca ìcha yúuwidenáí. Yásí áibaalipíná Dios imáalàidapíná imawèniadaca Jesucristo yúuwidenáí. ¹⁴ Yácáiná Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetáanápínáwa wáichawalíná abé yáawiriátá, yáté mabáyawanáca imànica wía Dios iicápiná càiripínáta, wía Dios yeedéyeyéica yáasunáipínáwa wáibaidacaténá abéerita Dios iripíná. ¹⁵ Espíritu Santo nacáí icálidaca walí tàacáisi wáaliacaténáwa básíiri iyúcani càmita iwàwacutá Jesucristo yéepua yéetáacawa wáichawalíná àniwa. Càité Espíritu Santo ìmaca:

¹⁶ “Aibaalipíná ipichawáise èeri imáalàacawa, yá numànipíná náapicha wàlisàí wawàsí àniwa nucúanápiná nía, núa Nacuèriná Diosca. Càipíná numànica nalí, núa, Nacuèriná Diosca. Numàacapíná nuíwítáisewa nawàwaliculé, náaliacaténáwa nutàcáí ìwali náiwitalicuwa, yéewanápiná neebáidaca machacàníiri iyú càide iyúwa nuchùulianá nía,

¹⁷ càmita quirínama nuèpua nuwàwalica nabáyawaná, yáí báawéerica namàniricáté”, ìmacaté yáí Espíritu Santoca. ¹⁸ Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná ìcha, iná càmita quirínama iwàwacutá wanúaca piráí iyúwa sacrificio wabáyawaná ìwalisewa.

Debemos acercarnos a Dios

¹⁹ Iná piacué nuénánáica, siucásisede manuíca wáináidaca wawàwawa wáalimáanápíná wawàlucawa macáaluínáta iriculé yáí mabáyawanácaléca náicha canánama, Dios iyacàle chènuníséerica, Jesucristo yéetáacáináatéwa wáichawalíná, itéanápínaté néré ìranáwa, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná ìcha. Càité Jesucristo yàacúca wáapunápiná yéewanápiná wamawíenidaca Dios wáiwítáise iyúwa. ²⁰ Jesucristo idéca yàacúca walí wàlisàí àyapu cáuri wawàlucaténáwa iriculé yáí Dios iyacàleca chènuníséerica. Yáí Jesucristo yácata wáapuná cáurica imáaquérica wamawíenidaca Dios, Jesucristo yéetáacáináatéwa wáichawalíná, néese imichàacawa chènuniré déeculé macáí chènuníséerici cáli ìcha. Péemiacué comparación: Bamuchúamibáa judioná yáasu templo iricu iyacaté manuiri yáawáaná wáluma cáucuíri iyú ibàlièricaté Dios ichàimi wenàiwicanáí ituí ìcha. Inaté canáca yéewaná wenàiwica nàacawa Dios yáatalé. Quéwaté, Jesucristo yéetáacáináatéwa wáichawalíná, yáté yáí manuiri yáawáanáca icacanátéwa bamuchúamibáa cáli iwérenama, pucháibawaca yéewi, wáaliacaténáwa wáalimá wáacawa Dios yáatalé siucásisede Jesucristo yéetáacáí ìwalise. Yá nacáí Jesucristo iináca, càicanide iyúwa yáí yáawáanamica, iwàwacutáacáináaté Jesucristo iiná icacanácawa cruz ìwali yéetáacaténáwa wáichawalíná yéewanápinaté yáacúca walí wáapunápiná wáacaténáwa Dios yáatalé. ²¹ Iyaca walí Jesús yáí sacerdote ìwacalíná cachàiníirica, ìbaidaca Dios iripíná, itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha. Jesúscata yáí

icùèrica Dios yàasu templo chènuníseérica, icuèrica nacáí wía, wía Dios yéenibeca. ²² Iná wamawíenidacué Dios wáiwitáise iyúwa, wàcatená icàaluíná báisíri iyú. Wáibàacué wawàwa nacáíwa Dios iwéré cachàiníri iyú yeedáanápíná wía yàataléwa, yácáiná Jesús íraná idéca yàapídáidaca wáiwitáise wabáyawaná íchawa, Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná. Iná càmíta iwàwacutá achúmaca wáináidacawa wawàwawa wabáyawanámi íwaliwa, yácáiná Espíritu Santo masacàacaté imànica wáiwitáise wabautízacaalítéwa úni yáaculé. ²³ Cachànicué wáiwitáise mamáalàacata Dios íwali, picácué nacáí wawènúada wáiwitáisewa Dios ícha, néese weebáidacué Jesucristo itàacáí tàì ímèeri iyú càide iyúwa wacàlidáaná waináwanáwa weebáidáaná, yácáiná Dios imànipíná walíwa macáita yáí cayábéerica càide iyúwaté icàlidáaná walíni cáimíetacanèeri iyú. ²⁴ Wamichàidacué wáiwitáisewàaca cáininacáténá waicáyacacawa cachàiníwanáí mamáalàacata, wamànicaténá nacáí cayábèeri. ²⁵ Picácué wayamáida wàwacáidáyacacawa wamànicaténá culto, wàaca nacáí Dios icàaluíná. Picácué wamàni càide iyúwa náiwitáise íyáaná níara abénaméeyéi càmílyéica íwacáidáyacawa wáipacha, néese wachàiniadacué wawàwàaca síucade. Iwàwacutá càì wamànica cachàiníwanáí mamáalàacata wáaliacáináwa mawíénica Wáiwacali yéenáíwaná yàanàacatáipíná, èeri imáalàanápíná nacáíwa.

²⁶ Wamànicaalí wàacawa wabáyawanáwa mamáalàacata wéemìacadénámi yáí báisíri tàacásica Jesucristo íwali, yá canáca walí quirínama áiba yéetèeripínáwa iyúwa sacrificio wáichawalíná wabáyawaná íwalíse, canacáiná áiba Jesucristo ícha Dios íiquèeri càiride iyúwa cawèníri yéetáanápínáwa wáichawalíná. ²⁷ Iná wàucacaalí wáichawa Jesucristo, yá iyaca walí wapíchalépiná abéta Dios yàasu yúuwichàacáisi máiníri caiyéinináca, cáaluíri waicáca, yá nacáí manuírí quicháí caluèrica, ípucuèricawa iyaca cachàiníri iyú, yeemèeripíná Dios yúuwidenáí. ²⁸ Bàaluité áibacaalí wenàiwica càmíta imàni càide iyúwa Dios itàacáí ímáaná, yáí bàaluisàimi tàacásica profeta Moisés icàlidèericaté nalí Dios ínumalcuíse, néese iyacaalíté nacáí pucháiba wenàiwica, càmicaalí máisiba nacáí íchàawèeyéicani, náaliacáináté imànica íbáyawanáwa, yáté càmíta nacuèrinánáí íicá ípaculé, néese nanúacani rúnamáita. ²⁹ Iná píaliacuéwa nàuwichàanápínacawa manuísíwata cachàiníwanáí nayamáidacaalí neebáidaca Dios Íiri namànicaténá írí báawèeri, càide iyúwa nabawáidaca nacáicaalíni nàabàli iyúwa; càide iyúwa nacáí casacàaca nacáicaalí naicáca Dios Íiri íraná, caná iwèni naicáicáiná Dios Íiri yéetáanáwa wáichawalíná; càide iyúwa nadéca nacáicaalí natàanica nacáí báawèeri iyú naquíniwa Espíritu Santo íwali, yáí cáininéerica íicáca wía. Yáí Dios Íiri íranáca, yácata cawènírica imànica wàlisàí wawàsí Dios imàníríca wáipacha íwasàacaténá wía yàasu yúuwichàacáisi íchawa. Yáí Jesucristo íranáca masacàaca imànica wáiwitáise wabáyawaná íchawa Dios íicáipíná. ³⁰ Wáaliacawa Wacuèriná Dios idéca íimaca: “Núaca yáí yúuwichàidèeripínáca wenàiwica imàníyéica íbáyawanáwa. Núacata yáí yèeripínáca nawèni”, íimaca yáí Diosca. Idéca íimaca nacáí: “Núa Dios, nùuwichàidapíná nùasu wenàiwicawa namànicaalí nabáyawanáwa”, íimaca yáí Diosca. ³¹ ¡Máiníri caiyéinináca yúuwichàacáisi quèi càuri Dios yúuwichàidacaalí wíawa!

³² Quéwa píwàwalicué càinácaalíté iyú píðabaca péemíaca yáí cayábèeri tàacásica Jesucristo íwali, píideniacatécué nacáí píuwichàanáwa mamáalàacata matuìbanáiri iyú áibanáí imànicaalíté píipunita manuírí úwicáí peebáidacáiná Jesucristo itàacáí. ³³ Abénaméeyéicué píapichéeyéi nàuwichàacatéwa manuísíwata Wáiwacali írípíná macáí wenàiwica yàacúesemi. Aibanáí càmílyéi yeebáida Wáiwacali natàanicaté máiní báawèeri iyú nàwali, naicáani nacáí naquíná, nàuwichàidacaté nacáí abénaméeyéi. Achúmàcatécué píwàwa nàwali nàuwichàacáinátéwa. ³⁴ Pídecuéca píicáca napualé cáininèeri iyú pítcáténacué nayáapíná, níái píapichéeyéica yúuwichéeyéicatéwa presoyéi íbanalica, neebáidacáináté Jesucristo itàacáí. Píideniacatécué nacáí píuwichàanáwa casímáiri iyú píuwidenáí ímelùdacaalítécué píasuwa píaliacáinácuéwa píðeníaca áiba píasuwa càmíri ímáalàawa chènunírè cayábèeri ícha yáí píasumica cháí èeri írícúrica. ³⁵ Picácué píiméyáawa, néese manuícué píináidaca píwàwawa Dios íwali; peebáidacaalícué Dios itàacáí tàì ímèeri iyú mamáalàacata, yásí yàacué píiriwa cawèníri manuísíwèeri chènunírè. ³⁶ Iwàwacutácué cachàinica píiwitáise mamáalàacata píideniacaténácué píuwichàanáwa matuìbanáiri iyú, pímànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná yéewanápinácué peedáca píriwa nacáí yáí cawènírica Dios icàlidèericatécué píri walí cáimíetacanèeri iyú. ³⁷ Iwàwacutá wáideníaca wàuwichàanáwa quiríta wacuanápiná Cristo yàacawa néese, càide iyúwa Dios itàacáí ímáaná profeta itànèericaté. Càì íimacaté:

“Caquialésíwata yàanàapínáca yáí yèeripínáca wà néese, càmírita nacáí idècuníawa càiripínáca. ³⁸ Nùasu wenàiwica nuiquèerica mabáyawanèeri iyú yeebáidacáiná núa, íyapíná càiripínáca yeebáidacaalí mamáalàacata nutàacáí, quéwa iwènúadacaalí núícha íiwitáisewa ícalùni íwalísewa, néese càmíta cayába nuicá íiwitáise”, íimaca yáí Diosca. ³⁹ Quéwacué càmílyéi néená wía, níara iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha ícalùni íwalísewa, yásí namáalàacawa. Néese wíata yáí yeebáidéeyéica Dios itàacáí mamáalàacata, Jesucristo íwasèeyéipínáca Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha.

11

Lafe

¹ Báisícaalí weebáidaca Dios, yásí wáaliacawa báisíri iyúcani wawàwalicúsewa Dios imàniínápiná walí càide iyúwa icàlidáaná walíni; báisícaalí weebáidaca Dios, yásí wáaliacawa báisíri iyúcani iyaca báisíri wawàsi càmiricáwa wadé waicáca watú iyúwa. ² Cayábacaté Dios iicáca abénaméeyéi wàawirináimi israelitanáí íiwitáise bàaluité neebáidacáináté Dios.

³ Weebáidacáiná Dios íná yéewa wáaliacawa Dios idàbacadé macáita itàacáí iyúwa, macáí wawàsi iyéerica cháí èeri írìcu, chènuniiséeyéi cáli íinata nacáí macáita, íná yéewa wáaliacawa Dios iwènúadacaté wawàsi càmirica wadé waicáca imànicaténá macáita yáí waiquéerica.

⁴ Bàaluité Abel yeebáidaca Dios ínáté imànica càide iyúwaté Dios ichùullanáni. Abel inúacaté ipirawa iyúwa sacrificio íbáyawaná íwalísewa, isutácaténá Dios ícha imàccáanápiná iwàwawa Abel íbáyawaná ícha. Cayábacaté Dios iicáca yáí Abel imàniínáca. Iná mabáyawanacaté Dios iicáca Abel. Quéwa Abel íbèeri ípidenéericaté Caín càmítaté imàni càide iyúwaté Dios ichùullaná. Néese Caín yàacáita Dios írì íbanacale iyacanáwa meedá, càmiricaté Dios ichùulla wenáiwicanáí imàca Dios írì nabáyawaná íwalísewa. Ináté cayábèeri Dios iicáca Abel íiwitáise Caín ícha. Iná éwita Abel yéetácanítatéwa madécaná camuí néese siúcade, càicáníta siúcade wéemíca íináwaná íwali, yásí wawàwalica càinacalíté iyú yeebáidáaná Dios, yá wáaliacawa iwàwacutáaná weebáidaca Dios nacáí.

⁵ Bàaluité Enoc nacáí yeebáidaca Dios, yáté Dios itécani chènuniré méetáanánamata icáuca yáapichawa. Càmítaté quirínama nàanàca Enoc cháí èeri írìcu Dios itécáináténi. Dios itàacáí profeta itànèericaté icàlidaca walí Enoc íináwaná: Ipíchawaišeté Dios itéca Enoc chènuniré, Enoc iyacaté machacàniri iyú ínáté cayábaca Dios iicáca íiwitáise. ⁶ Quéwa càmita wáalimá wáyaca iyúwa casíimáiná Dios iicáca càmiccaalí weebáidani. Wawàwacaalí wamawiénidaca Dios wáiwitáise iyúwa wáaliacaténá íwali, iwàwacutáca weebáidaca iyaca cáuri Dios. Iwàwacutá weebáidaca nacáí Dios iicáanápiná wapualé, imàca nacáí iwàwawa wabáyawaná ícha, wía icutéeyéicani manuísíwata wáaliacaténá íwali.

⁷ Bàaluité Noé nacáí yeebáidacaté Dios. Néese Dios yàalàccáináté Noé yùuwichàacáisi íchaná, yáí ichàbèeripinátéwa ípíchalé, càmirítécáwaca idé Noé iicáca, ínáté Noé yeebáidaca Dios itàacáí. Noé imànicaté manuúri arca lancha nacáíri iwasàanápináté yéenanáíwa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yáí manuúri yéesacáica imáaláidèeripinacaté macáí èeri mìnánáí. Noé yeebáidacaté Dios, ínáté yáí arca Noé imàniírìca yàasáidacaté cabáyawanáca macáí èeri mìnánáica, iwàwacutáanáté nacáí néetácawa nabáyawaná ichùullacawa. Quéwa Noé yeebáidacáináté Dios, ínáté mabáyawanáca Dios iicácani iwasàanápináté Noé Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

⁸ Bàaluité Abraham nacáí yeebáidaca Dios, ínáté Dios imáidacalíténi, yáté Abraham yeebáidaca írì, yá yàacawa yàasu cáli íchawa yàacaténátéwa áiba cáli nérépiná Dios yèeripinacaté írì. Abraham imusúacalítéwa yàasu cáli íchawa, càmítaté yáalíwa alénácaali yàawa. ⁹ Càmítaté Abraham iméyáawa, néese yeebáidacaté Dios mamáalàacata, éwítaté iwàwacutáccáníta yèepunicawa iyúwa canéeri yàasu cáli idécánámité yàanàca ínatálé yáí cáli Dios icàlidèericaté írì íináwaná íwali cáimiétacanèeri iyú, yàanápináté Abraham írìni. Càmítaté Abraham imàni ícapèewa néenibàa, néese yèepunicáitawa yàacawa, iyacaté mamáalàacata ímamisíri caplíma írìcu. Càité náyaca nacáí níái Abraham írì ípidenéericaté Isaac, Isaac írì nacáí ípidenéericaté Jacob. Éwítaté Dios càmicáanítáacá yàa nalí yáí cálica càide iyúwa icàlidáanáté nalíni cáimiétacanèeri iyú, càicánítaté neebáidaca Dios mamáalàacata yàanápináté nalíni áibaalípináca. ¹⁰ Càité Abraham iyaca iyúwa canéeri yàasu cáli icúacáináté yàanáanápiná áiba yàcalé íiwitáaná néré, yáí cayábèeri yàcalé chènuniiséerica, íbàluèricawa cachàiníri íba íinata càmirica imáalàawa, yáí yàcalé Dios idàbèericaté.

¹¹ Sara nacáí, uái Abraham írìcu, yeebáidéechúa Dios itàacáí. Éwítaté càmicáaníta yéewa quéenibeca úa máinicáináté béeruca úa, Abraham nacáí máinicaté béericani, càicánítaté Dios ichàiniadaca Abraham idènianápináté írìwa Sara yáapicha Abraham yeebáidacáináté Dios imàniínápináté macáita machacàniri iyú càide iyúwaté icàlidáaná Abraham írìni cáimiétacanèeri iyú. ¹² Càité Abraham idèniaca írìwa yáí Isaac, éwítaté máinicáaníta béericani yáí Abrahamca, nayúunáidèeri yéetápinacatéwa mesúnamáita. Néeseté Abraham írì ípidenéericaté Isaac idèniacaté yéenibe nacáíwa, itaquénái nacáíwa madécaná. Iná yéewa siúca náyaca manúbéeyéi Abraham itaquénáinámi càide iyúwa dùlupúta imanúbaca chènuniiséeyéica, iyúwa nacáí imanúbaquéi manuúri úni yàasu càina imuluíca càmirica wáalimá waputáaca.

¹³ Macáita níái Abrahamnáica yeebáidéeyéicaté Dios itàacáí, neebáidacaté Dios mamáalàacata tàí ímèeri iyú àta néetacatalétawa, éwítaté càmicáanítaté needá nalíwa cayábèeri wawàsi Dios icàlidèericaté nalí íináwaná íwali cáimiétacanèeri iyú yàanápináté nalí nía. Quéwa neebáidacáiná Dios tàí ímèeri iyú, ínáté yéewa naicáca yáí cayábèerica náiwitáise iyúwa,

càmíri natuí iyúwa, yái cayábéerica Dios imàníripinacáté nataquénáinami irí cháí èeri írìcu, chènuniré nacái. Casímíacaté nawàwa naicácáináténi náiwitáise iyúwa càide iyúwa waicácaalí wenáiwica déecuíséericáwaca wáicha, wamáidacani watáidacaténáni casímáiri iyú idécunitáacá wàacawa wáipunitáidacani. Càité nacái níái Abrahamáica, casímáiri iyúca nèepunicátitawa náacawa iyúwa canéeyéi yàasu cáli náalíacáinátéwa napáchiacáita nèepunicáwa írìcu yái èeriquéi, nadèniacáináté nàasu cálipináwa chènuniré. ¹⁴ Cawinácaali càì icàlidéeyéica ináwanáwa náasáidaca amaléeri iyú nacutáca nàacawa natuíyúaca nàasu cálipináwa càimírìca cháí èeri írìcuírì. ¹⁵ Càmitaté nánáidawa iwali yàara cáli nàacatáiseacaté. Nánáidacaalítéwa iwaltá, yáté náalimá nèepúacawa nérétá. ¹⁶ Quéwa nawàwacaté nàasu cálipináwa cayábáwanáiri, yái Dios yàasu cáli chènuníséerica, Dios icúacataléca macáita. Iná càimírìta báì nàwallìse yái Diosca, nèese casímáica yéemiaca nacàlidáaná naináwanáwa nadèniaca Nacuèrináwa, yái Diosca. Càì wáalíacawa càmita báì Dios nàwallìse, Dioscáiná idéca ichèniaca nalípiná cayábéeri yácalé chènuniré.

¹⁷ Abraham yeebáidacá Dios tàì íméri iyú mamáalacata éwitaté Dios yáalimáidacaánita iicáwani asáísí báisícaalí Abraham yàaca Dios iyéininá. Càité Dios yáalimáidaca iicáwa Abraham: Ichuullacaté Abraham inúanápinaté írìwa Isaac iyúwa sacrificio yáacaténaté Dios icàaluíná. Càmita báisí Dios iwàwaca wanúca irí wenáiwica, nèese cáicáicaté Dios yáalimáidaca iicáwa Abraham. Yá Abraham iwàwacaté yeebáidaca Dios itàacái, iná ínáidacatéwa inúanápiná Isaac iyúwa sacrificio Dios irí, yái abéerita írìca, éwitaté Dios icàlidacaánita Abraham írìni cáimíetacanéeri iyú imàcáanápinaté Isaac idèniaca madécaná itaquénáwa, Abraham itaquénáinámipiná. ¹⁸ Càité Dios ímaca Abraham irí idécunitáacá sumáicani yái Isaac: “Nuicápiná iyúwa nùasunáwa píiri Isaac itaquénáinámi”, ímacaté yái Diosca. ¹⁹ Quéwa Abraham ínáidacatéwa inúanápinaté írìwa Dios irí Abraham yeebáidacáinaté Dios yáalimá imícháidacani yéetácáisi ícha, yái Isaac, Abraham yáalíacáináwa cachànífirica yái Diosca. Achúmacaté Abraham inúa írìwa, càmita imáisaná Dios íchani, yái Isaac. Quéwa Dios imáidacaté Abraham irí ichuullacatéwa Abraham ípichánaté inua írìwa. Iná Abraham yeebáidacáinaté Dios, ínáté yéewa Abraham yeedáca írìwa cáuritàacáwa, càide iyúwa Dios idéca nacácaalí imícháidaca Isaac yéetácáisi ícha.

²⁰ Càité nacái Isaac yeebáidaca Dios. Iná icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalicúise ímériica Dios imánínápinaté cayábéeri Jacob írì, Esáú írì nacái, níái Isaac yéemibe aslanáica.

²¹ Jacob nacái yeebáidacaté Dios, ínáté maléenácaalí írì èeri ípíchawáise yéetácawa, Jacob icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalicúise itaquénáí ípidená iwaliwa, níái José yéemibe pucháiba úuculiyéica. Yái tàacáisi ímacaté Dios imánínápinaté nalí cayábéeri. Yá Jacob éwitaté machawáacacáanítani béecái iyú, cáicáanítaté ínáidacawa cáalíacáiri iyú. Yáté imícháacawa quiríta yàasu cama íchawa, yá íbàaca ichaquèewa lípináanírìca iwali icuàdánápiná íwítawa, yáacaténá Dios icàaluíná. Càité Jacob yeebáidaca Dios éwitaté iwàwacutácaánita itéca yéemibewa macáita Egipto yàasu cáli néré.

²² José nacái yeebáidacaté Dios, ínáté maléenácaalí írì èeri ípíchawáise yéetácawa, yá José icàlidacaté yéenanái írìwani, níái israelitaca, namusúanápinatéwa Egipto yàasu cáli ícha áibaalípinaté. José yeebáidacaté Dios iyúduàanápinaté israelitanái, iná José ichuullacaté nía natéenanápinaté yáapimi chátáinápinácaalíté namusúwa Egipto yàasu cáli ícha, nabàllacaténaté yáapimi áiba cáli néré, yái cáli Dios imàaquéericaté Abraham írì.

²³ Néeseté nacái Moisés isèenái neebáidacaté Dios iyúduàanápinaté nía, nía nacái néenanái israelitaca. Iná idécanámité Moisés imusúca iicá èeri, yá isèenái icuacatèni ibàacanèeri iyú máisiba quèeri cayábacáinaté naicáca íicacánáwa yái sumái yánaca càiride iyúwa wenáiwica íbaidéripinaté Dios írìpiná. Egipto yàasu cáli icuèriná ichuullacaté israelitanái nanúanápinaté néenibewa aslanáica, quéwa càmita cáalu Moisés isèenái, ínáté càmita namàni càide iyúwaté egipcionái icuèriná ichuullaná nía.

²⁴ Moisés nacái yeebáidacaté Dios. Quéchatécáwa Egipto yàasu cáli icuèriná ídu udáwináacaté Moisés càide iyúwa úiriwa. Quéwa idécanámité béerica Moisés, càmitaté iwàwa náimaca iwali itaquéricani, yái faraón icuèricaté Egipto yàasu cáli. ²⁵ Néese cayába cachàniwanái iicáté iyúwichàanápináwa Dios yàasu wenáiwica yáapicha, níái israelítaca, ícha yái íyáanápinacaté càasuírì iyú achúma èerìlínata náapicha níái Egipto yàasu cáli íwacanáica, imáníyèicaté íbayawanáwa casímáiri iyú. ²⁶ Moisés yáalimápinacaté idèniaca macáita cawèníri íyèericaté Egipto yàasu cáli icuèriná írì, naicácáinaté Moisés càiride iyúwa faraón írì, quéwa Moisés imàacacaté íchawa macáita, cawènicáiná cachàniwanái iicáté yái yúwichàanápinacatéwa Dios írìpiná càide iyúwa Cristo yúwichàanápinatéwa áibaalípinaté. Càité Moisés ínáidacawa yeebáidacáinaté Dios yàanápinaté cawèníri nalí chènuniré cawínácaalí yúwichèyèicáwa Dios írìpiná neebáidacáiná itàacái.

²⁷ Moisés yeebáidacaté Dios, ínáté yéewa itéca israelitanái Egipto yàasu cáli ícha, macàaluínáta rey ílúa ícha, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli. Yáté cachànica Moisés íwítáise Dios iwali imànicaténaté càide iyúwa Dios ichuullanáni. Moisés imànicaté cachàníri iyú

macàaluínináta càide iyúwa iicáidaca nacáicaalí mamáalàacata Dios irí, yái Dios càmfírca yéewa waicáca. ²⁸ Moisés yeebáidacaté Dios itàacái, ínáté ichuulaca israelitanái namànica idàbàanéerité Pascua yàasuná culto càide iyúwaté Dios icàlidáana Moisés iríni. Iná israelitanái nanúacaté napirawa oveja yéenibe. Macái caplí imanúbaca iricuíyéi iwàwacutácaté nanúaca abéeri oveja wàlisài. Néese napusúa oveja íiranámi nacapèe inúma iwaliwa ipíchana Dios yàasu ángel inuérica wenáiwica inúaca israelitanái idàbàanéyéica néenibe asianáca.

²⁹ Càita nacái israelitanái neebáidacaté Dios, ínáté nachàbacawa Mar Rojo yàasu manuírí úní iwaliabàa. Dios yàacùaca yèewi yái única nachàbàanápínawa abéemàalé. Yáté nàacawa chuírí cáli ínatabàa. Càité Dios imàacaca napiacawa nàuwidenái fíchawa níai Egipto yàasu cáli néeseyéica. Néese egipcionái nawàwacaté nachàbacawa nacái nàibàacaténaté israelitanái, quéwa Dios imàacaca ibàliacawa yái única, ínáté Egipto yàasu cáli néeseyéyéi nàisicòmawaca.

³⁰ Néese israelitanái neebáidacaté Dios, ínáté Dios iyúudàaca nía namànicaténaté ùwicái nàuwidenái ípunitawa, áiba yàcalé mìnanaí, ípidenacataléca Jericó. Nàipínáca Jericó itéesebàa siete èeri, yái yàcalé iwáiná itéesebàa càide iyúwaté Dios ímáanaí nalí, yáté íwáiná yúuwàacawa. ³¹ Ua nacái Rahab, Jericó iyacàlená mìnaluca. Quéechatécéwa uimácaté asianái yáapicha plata iwalínápiná. Quéwa uwènúadacaté uíwítáisewa ubáyawaná fíchawa, yá uebáidacaté Dios itàacái. Ináté pucháiba israelitanái yàanaacalíté Jericó iyacàlená néré naicàanápínaténi ipichawáiseté macái israelitanái imànica ùwicái Jericó ípunita, yáté Rahab ubàaca nía Jericó iyacàlená yàasu úwinái fícha. Uyúudàacáinaté israelitanái, iná càmítaté nanúa úa namawèniadacaalíté Jericó iyacàlená. Yáté càmita uetáwa náapicha níai Jericó iyacàlená mìnánaica càmliyéicaté yeebáida Dios itàacái.

³² Iyaca madécanaí càiri tàacáisi nàwali áibanáca yeebáidéyéicaté Dios. Canáca nulí cayába èeri nucálidacaténá naináwaná iwali macáita, níai Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, rey David, Samuel, áibanái profeta nacái. ³³ Israelitanái neebáidacáinaté Dios, ínáté Dios iyúudàaca namànica ùwicái Canaán yàasu cáli mìnanaí ípunita needàcaténaté nàasu cáli. Dios iyúudàacaté israelita íwacanánái nacùaca wenáiwicanái machacáiníri iyú. Dios imànicaté nalí madécanaí cayábèeri càide iyúwaté ímáanaí nalí cáimiétacanèeri iyú. Dios icùacaté nacái áibanái ipíchana león cháwi nacáiri iyáaca nía, iná yéewa nabàliacaté cháwinái inúma Dios ícháimi iyú. ³⁴ Dios icùacaté áibanái nacái manuírí quichái fícha. Aibanái neebáidacáinaté Dios, iná Dios iwasàacaté nía nàuwidenái fíchawa iwàwéyéicaté inúaca nía espada machete nacáiri iyú. Aibanái canáca cayába nachàini, quéwa Dios yàacaté nachèinipíná neebáidacáinaté itàacái, yá namànicaté ùwicái cacháiníri iyú, yá namawèniadaca nàuwidenái yàasu úwináwa. ³⁵ Inanaí nacái neebáidacaté Dios, iná Dios icàucàidacaté nalí néenibe yéetácáisi fícha.

Quéwa áibanái néetácatéwa cabèesi iyú càmicáinaté nawènúada náiwítáisewa Dios fícha nàuwidenái nacapèedáidacaalíté nía. Càmitaté nawènúada náiwítáisewa Dios fícha nawàwacáinaté namichàacawa yéetácáisi fícha áiba èeripíná náyáanápíná cayába Dios yáapicha.

³⁶ Aibanái nàuwichàacatéwa nàuwidenái iicánicaalíté naquíniná, nacapèedáida nacái nía, nadactuaca nía cadena iyú, nàucacaté nía presoyéi ibànaliculé neebáidacáinaté Dios itàacái. ³⁷ Aibanái nacái néetácawa nàuwidenái nanúacáinaté nía íba iyú, nasiéráidacaté nía nacái, nanúacaté nía nacái espada machete nacáiri iyú. Níai yeebáidéyéicaté Dios itàacái nèepunicatéwa macapèeta. Canáca nabàle cayába, nàwalica nabàlewa oveja ímami, cabra ímami nacái. Catúulécanaicaté nía, naméeràacawa. Aibanái yúuwichàidacaté nía. Aibanái imànicaté nalí báawèeri. ³⁸ Ewítaté canácaaníta nawèni èeri mìnanaí iicáca nía, càicáaníta cawènica nía èeri mìnanaí fícha, máincáinaté báawaca èeri mìnanaí íwítáise. Nèepunicatéwa canacatalé wenáiwica manacúali yúucubàa càinàwàiri, dúli yèewibàa nacái, nacutácaté utàwi náyáanápínaté cáli iriculé, íba yéecalicubàa nacái.

³⁹ Macáita nía neebáidacaté Dios, iná mabáyawanacaté Dios iicáca nía. Quéwa càmitaté needá naliwa yái cayábèerica Dios icàlidéericaté nalí iwali cáimiétacanèeri iyú imàcáanápínaté nalíni. ⁴⁰ Yácáiná Dios ínàidacatéwa wàwali, àta wamusúacataléta waicá èeri, imàninápínaté walí cayábèeri cacháiníwanái mamáalàacata náapicha, yéewanápiná Dios yàaca macáita wacáuca càmfíri imáalàawa náapicha, áibaalí èeri imáalàacaalípináwa.

12

Fijemos la mirada en Jesús

¹ Madécanaicaté nía, níai wenáiwica iyéyéicaté cháí èeri iricu yeebáidéyéicaté Dios itàacái. Siucáisede náyaca chènuniré, iyúwa manuírí acalée wawicáulé, iicáidéyéica nalí naicácaténá càinácaalí wáyáanaí. Wadéca wéemíaca naináwaná, iná wáaliacawa iwàwacutá weebáidaca Dios tàí ímèeri iyú nacái. Péemíacué comparaciòn: Iwàwacutácaalí wenáiwica íplanícawa carrera iwali, yá imàacaca fíchawa macái wawási imiéri, càmita nacái idacúa yàabàliwa, iwàwacáiná íplanícawa cayába cacháiníri iyú. Càita nacái wía yeebáidéyéica

Jesucristo itàacái: Wamàacacué wáichawa macái yái càulenéerica imànica walíni, wamàacacué wáichawa nacái wabáyawanáwa idacuèrica wía. Néese wáibaidacué cachàiníri iyú Dios irípiná; wàideniacué wàuwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú; weebáidacué Dios nacái tàì ìiméeri iyú yéewanápiná wàanàca chènuniré. ² Manuícué wáináidaca wawáwawa mamáalàacata Jesús ìwali. Jesús yeebáidacáináté Dios tàì ìiméeri iyú náicha canánama, ìná nacái yáalímá iyúudàaca wía weebáidacaténá Dios mamáalàacata àta wàanàacataléta chènuniré. Jesús yúuwichàacatéwa cruz ìwali, càide iyúwa báawéeyéi yúuwichàanáwa máini báiri iyú, cáiwíri iyú nacái namànicáiná nabáyawanáwa manuiri cachàiníwanái náicha canánama. Quéwa éwitaté nawàwacáaníta nabáiniadaca Jesús nanúacaalíténi, máini nacái cáiwírìcani, cáicáaníta Jesús ìicacaté yúuwichàanáwa càiride iyúwa achúméeri wawàsi meedá yáaliacáinátéwa casíimáinápináté iwàwa manuísíwata chènuniré yúuwichàacáisi idenáami. Néese idécanáamité icáucàcawa, yá imichàacatéwa chènuniré yáawinacawa Dios yéewápuwáise icúacaténá macáita Dios yáapicha.

³ Iná píináidacuéwa Jesús ìwali, yái lidenèricaté manuiri yúuwichàacáisi cabáyawanéeyéi imànicáináté irí máini báawéeri, nacuúsáidacaté náichawani cachàiníri iyú. Píináidacuéwa Jesús ìwali cachàinacaténácué píiwitáise ìwali, ipíchaná chamàleca píibaidaca Dios irípiná, machawàacacáichacué nacái pía picalúniwa, Jesús yúuwichàacáinátéwa cachàiníwanáicué píicha. ⁴ Càmitàacáwa píuwichàacuéwa manuísíwata àta péetacatalétawa iyúwaté Jesús yéetáanáwa. Iná picácué ìnu pía, néese píimànicué ùwicái manuísíwata cachàiníwanái píibáyawaná ipunitawa píimànicáichacué píibáyawanáwa. Píideniacué nacái píuwichàanáwa matuíbanáiri iyú càinácaalí báawéeri áibanái imànírìcuéca píri ìwalíse yái peebáidáanaca Jesús itàacái. ⁵ Picácué píimáicha càinácaalíté Dios yáalaanacué pía, Dios yéenibecáinacué pía. Càì ìimaca Dios itàacái profeta itànèericaté:

“Péemia nulí nuiri, picá caná iwèni píicáca Wacuèriná Dios imàacáaná píuwichàacawa yéewáidacaténá píimàica cayábéeri; picá nacái máini achúmaca píwàwa yúuwichàidacaalí pía cachàiníri iyú píibáyawaná ìwalísewa.

⁶ Yáacáiná Wacuèriná Dios yéewáidaca wía yúuwichàacáisi iyú wía cáininéeyéica Dios ìicáca; yúuwichàida nacái wía macáita wamànicaalí wabáyawanáwa, wía Dios yeedéeyéica yéenibepináwa”,

ìimaca yái Dios itàacáica. ⁷ Píideniacué píuwichàanáwa Dios yúuwichàidacaalícué pía. Càicué imànica píri yéenibecáinacué pía. Macáita wenáiwica quéenibéeyéi néewáidaca néenibewa, nacapèedaca nía nacái namànicaalí nabáyawanáwa. Càita nacái Dios imàacacué píuwichàacawa yéewáidacaténácué píideniaca mamáalàacatani, yúuwichàidacuéca pía nacái píimànicaalícué píibáyawanáwa. ⁸ Càmicaalícué Dios yúuwichàida pía càide iyúwa yúuwichàidáaná yéenibewa canánama, néese càmitacué Dios yéenibesiwa pía, néese canéeyéica yáanírìcuéca pía meedá. ⁹ Càita nacái bàaluité sùmanáicaalíté wía, yáté wasèenáí cháí èeri írìcu néewáidacaté wía, nàuwichàidacaté wía nacái wamànicaalíté wabáyawanáwa, yáté wàca náimiétacaná. Iná Wáaniri Dios chènuníseeri yéewáidacaalí wía yúuwichàacáisi iyú, yá iwàwacutá weebáca cachàiníwanái, yúuwichàidacaalí wía nacái wabáyawaná ìwalísewa cháí èeri írìcu, wadèñlanápiná yáapicha wacáucawa càimíri imáalàawa. ¹⁰ Bàaluité wasèenáí cháí èeri írìcuíyéica néewáidacaté wía, nàuwichàidacaté wía nacái achúma èerita càide iyúwaté nawáwáaná. Quéwa Dios yéewáidaca wía yúuwichàacáisi iyú, yúuwichàidaca wía nacái wamànicaalí wabáyawanáwa. Dios yúuwichàidaca wía imànicaténá walí cayábéeri, iyúudàacaténá wía nacái, yéewanápiná wáyaca mabáyawanéeri iyú càide iyúwa Dios iyáaná. ¹¹ Dios yéewáidacaalí wía yúuwichàacáisi iyú, yúuwichàidacaalí wía nacái wabáyawaná ìwalísewa, yá achúmaca wawáwa yátaca èericani cáiwicáiná walíni. Quéwa idécanáami yúuwichàacáisi ìchábacawa, yá wéewáidacaalíwa cayába, yásí wáyaca machacàniri iyú, matuíbanáiri iyú nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná, cayábaca nacái wáapicha Dios.

El peligro de rechazar la voz de Dios

¹² Iná píimichàidacué píiwitáisewa wálisàì iyú píibaidacaténácué Dios irípiná cachàiníri iyú. Píchàiniadacué píwáwawa Dios ìwali píideniacaténácué píuwichàanáwa. ¹³ Piyacué machacàniri iyú càide iyúwa báisíri tàacáisi ìimáaná yéewanápinácué píapichéeyéi càimíyéi máini cachànica ìiwitáise Jesús ìwali càmita nacaláawa Dios ìicha, ipíchaná nacái naméeràacawa ìicha nabáyawaná ìwalísewa.

¹⁴ Picutácué píalimáanáta piyacaténácué macái wenáiwicanái yáapicha matuíbanáiri iyú. Càita nacái píalimáidacué piyaca mabáyawanéeri iyú, yáacáiná cawinácaalí càimírìca ìya mabáyawanéeri iyú, càmita yáalímá ìyaca Wáiwacalí yáapicha. ¹⁵ Píicácué píichawa cayába ipíchaná abéeri péenacué iwènúadaca ìiwitáisewa Dios ìicha, yái imànírìca walí cayábéeri mawèñiri iyú. Cawinácaalí iwènúadéerica ìiwitáisewa Jesucristo ìicha, càicanide iyúwa bànacalé idènièrica ìyacaná ipisíriwa, iculálecáináni, ìnuérica wenáiwica. Càita nacái cawinácaalí iwènúadéerica ìiwitáisewa Jesucristo ìicha, càmita iwasaápiná yáawawa Dios yáasu

yùuwichàacáisi fícha, néese báawaca meedá imànica áibanái fiwítáise Jesucristo fícha. ¹⁶ Piicácué píchawa ipíchaná abéeri péenacué iimáca áiba yáapícha càmírica unírísiwa, càita nacái càmífichúaca íinusíwa. Cayábacué nacái ipíchanácué caná iwèni piicáca yái cayábéerica Dios iwàwéericúeca imànica píri. Picácué pínnáidawa iyúwaté Esau ínnáidáanátéwa, yái Jacob íbèerica báaluité. Caná iwèni Esau iicáté yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica íri, yái Isaac írira idábáanerica. Iná abé yáawíráté, máinicáináté máapica yái Esauca, iná iwéndacaté fíchawani yái cayábéerica Dios imànírípinácaté íri. Iwéndacani iméeréeri íríwani, yàacási iwaliná. ¹⁷ Píaliácuéwa, Esau yéepúacaalíté iwàwaca yáaniri icàlidaca cayábéeri tàacáisi Esau ípidená iwali Dios inumalicúise yéewacaténáté Dios imànica cayábéeri Esau íri idécanáamité Isaac yéetácawa, càmítaté Isaac yeebá Esau íri éwítaté Esau ícháanícáaníta manuísíwata Dios imànínápináté íri cayábéeri. Càité Dios yùuwichàidaca Esau canácáiná iwèni Esau iicáté Dios imànínápináté íri cayábéeri.

¹⁸ Dios idéca imànícúeca píri cayábéeri cachàiniwanái náicha níai israelitanái yáawirínimica. Báaluité Dios ichùullaca nabàlúanápináwa manuiri dúli ípunita, ípidenéerica Sinaí, néemiácaténá Dios icàlidaca nalí itàacáíwa. Níai israelita naicáidacaté dúli íri ipucúericawa manuiri quichái iyú, íbàlìerica nacáíwa catéeri iyú; cachàiníri cáuli nacái ipúaca manuiri dúli iwali. ¹⁹ Néese israelitanái néemiácaté trompeta isàna máiníri cachàini; néemiá nacái Dios itàacái idécunítacé pínnúacani íba iyú, càmicaalí nacái ùlibàna iyú, ímacaté yái Diosca. ²⁰ Càité nasutáca Dios fícha càmícáináté náalimá nàideniaca yái tàacáisi Dios ichùulìericaté iyú níai. Càí ímaquéi tàacáisica: “Cawinácaalí wenàiwica, píraí nacái yèericawa mawiénita manuiri dúli íri, iwàwacutácué pínnúacani íba iyú, càmicaalí nacái ùlibàna iyú”, ímacaté yái Diosca. ²¹ Máinicáiná caiyéininéerica yái nauquéericaté néeni, ínáté profeta Moisés ímaca: “Nutatácawa nucalùniwa”, ímaca yái Moisésca.

²² Quéwa píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái pidécúeca pianàca mawiéniré cáuri Dios iyacàle íri, áibaalí ípidenácatalé Sión yáasu manuiri dúli, yái Dios iyacàle ípidenéerica wàlisáí Jerusalén chènuníséeri, alé madécaná mil namanùbaca àngelnái iwacáidáyacatalécawa nàacaténá Dios íri cayábéeri. ²³ Dios yéenibe nacái nadéca nàwacáidáyacacawa néenibàa idènièyéica ípidenáwa cuyáluta chènuníséeri írìcu. Pidécúeca pianàca mawiéniré Dios íri yái icuèrica macáita machacàníri iyú, yái yùuwichàidéeripináca báawéeyéi wenàiwica. Pidécúeca pianàca mawiéniré nalí níara wenàiwica cayábanaméeyéica íwiitáise iyéeyéica siúcáisede Dios yáapícha mabáyawanéeri iyú. ²⁴ Pidécúeca pianàca mawiéniré Jesús íri nacái, yái imàníríca walípiná wàlisáí wawàsi Dios yáapícha, Dios icúanápiná wía iyúwa yéenibewa. Jesús yéetátéwa wáichawaliná, iná yéewa íraná idéca yàapidáacuéca píwiitáise píbayawaná fíchawa. Yái Jesús íranáca yáasáidaca walí Dios iwàwa imànica walí cayábéeri mawéníri iyú, iwasàcaténá wía yáasu yùuwichàacáisi fíchawa. Jesús íraná càmíta imàni càide iyúwa Abel íranámi. Báaluité Abel íbèeri ípidenéeri Caín inúacaté Abel. Caín iicácaalíté iméeréeri íranámiwa cáli ínatabàa, yái cáaluca Caín, ínnáidacawa cawàwanáta áiba inúca ípináni, Abel ìwalísi. Caín yáaliacaté nacáíwa Dios yùuwichàidáanápináténi. Quéwa Jesús íraná yáasáidaca walí Dios iwàwa imàacaca iwàwawa wenàiwicanái íbáyawaná fícha.

²⁵ Iná piicácué píchawa cayába ipíchanácué píwènúadaca píwiitáisewa Jesucristo fícha, yái icàlidéerica walí Dios itàacái. Càmícáináté israelitanái neebáida Dios itàacái iyúwa profeta Moisés icàlidáanáté nalíni cháí èeri írìcu, ínáté càmíta náalimá naplacawa Dios yáasu yùuwichàacáisi fícha. Iná wáallacawa máinípiná cachàiniwanái wàuwichàanápináwa wawènúadacaalí wáiwitáisewa Jesús fícha, yái chènuníséerica icàlidéerica walí Dios itàacái siúcáisede. ²⁶ Báaluité náyacaté manuiri dúli itéesebàa, ípidenéeri Sinaí, yáté Dios itàacái icusúacaté cáli cachàiníri iyú. Quéwa Dios idéca ímaca walí: “Abé yáawíríata àniwa nucusúapíná cáli, macái capiraléeri cáli chènuníséeri nacái, numáaláidacaténá macáita”, ímaca yái Diosca. ²⁷ Yái tàacáisi ímíerica “abé yáawíríata àniwa” ímáanaca Dios imáaláidapíná idábacaléwa macáita cháí èeri írìcu, chènuníse nacái, yéewanápiná yáawamita wawàsi càmíríca imáaláawa iyamáapínáwa. ²⁸ Càmírípináta imáaláawa yái wawàsi Dios imànírícaté wáapícha imàacáanápiná wacúaca macáita. Iná wàacué Dios íri cayábéeri, wàacué nacái Dios icàaluíná báisíiri iyú càide iyúwa iwàwáaná wàaca iyéininá. ²⁹ Yácáiná Wáaniri Dios càicanide iyúwa caiyéininéeri quichái imáaláidéerica macáita, yùuwichàidapínáiná manuísíwata macái báawéeyéi wenàiwica càide iyúwa manuiri quichái yeemácaalí macái báawéeri.

13

Como agradecer a Dios

¹ Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, píacué piyamáida cáinináca piicáyacacawa mamáalàacata càide iyúwa abémisana. ² Píacué píimáicha píitáidaca wenàiwicanái cayábéeri iyú, peedácaténácué píataléwa níai, cawinácaalí áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái

yèepuníyécawa déécúse icapèe íchawa. Abénaméeyéi Dios yàasu wenàiwica nadéca càì namànica cayábèeri, yá needácaté nàataléwa àngelnáì Dios ibànüeyéica càiyéide iyúwa wenàiwica íicácanáwa. Ináté Dios imànica nalí cayábèeri.

³ Catúlécánacué piicáca presoíyéi, piyúudàacué nía, ipíchaná nàuwichàacawa máini. Piwàwalicué nía càide iyúwa piyaca nacáicaalí náapicha néeni, nàycáciná presoíyéi ibànalicu neebáidacáiná Jesucristo itàacái. Piyúudàacué wenàiwica yúuwichèeyéicawa íwalíse yáì neebáidáanáca Jesucristo itàacái. Piicáacué piwènúawa náicha, áibaalícáiná cawàwanáta iwàwacutáacué càì piùwìchàacawa nacái.

⁴ Iwàwacutáacué piicáca cáimiétaquèeri iyú macáita cawinácaalí idènièyéica iníriwa, ínu nacáíwa. Picáacué piimá áiba yáapicha càmlíchúaca plínusiwa, càmlíríca nacái pinírísiwa. Yácáiná Dios yúuwichàidapíná macáita imàníyéica yáalaniwa, cawinácaalí nacái íiméeyéica áiba wenàiwica yáapicha càmlíchúaca ínusíwa, càmlíríca nacái unírísiwa.

⁵ Picáacué cáináná piicáca plata. Casímáicué piicáca yáì pidènièricuéca siuca. Picáacué achúma pímbáidáanáca piwàwawa cáinacálicué iyú yéewanápiná peedéca wawási pímaapuèrica. Yácáiná Dios idéca íimaca: “Càmíripínáta numáaca pía, càmita nacái núuca nuúchawa píawa”, íimaca walí yáì Diosca. ⁶ Iná yéewa wáalímá wáimaca macáaluínáta:

“Nuíwalí iyúudáapíná núawa; íná càmita cáalupíná núa. Càmita cáalupíná nuicá càinacáalí báawèeri áibanáì imànírípináca nulí”, càì wáimaca.

⁷ Piwàwalicué níara picuèrinánáimi ancianonáì icàlidéeyéicatécué píri Dios itàacái. Piwàwalicué càinacáalíté nàyaná machacàníri iyú, àta néetacatalétawa. Piwàwalicué neebáidáanáte Jesucristo tãì ímèeri iyú éwitaté áibanáì inúacáaníta nía. Néese piyacué nacái càide iyúwaté nàyaná, neebáidáanáte nacái Jesucristo itàacái.

⁸ Jesucristo canácatáita iwènúada íiwitáisewa áiba íiwitáisesi íwali. Càide iyúwaté íiwitáise íyaná bàaluté, càita nacái iyaca siúcásede, càiripínáta nacáíwa èeri càmlíri ímáaláawa. ⁹ Iná picáacué píbatáa áibanáì ímèeráidacué pía méetàuculé píca yáì tàacáisi peebáidéericuéca. Aibanáì nawàwacué peebáidaca madécaná tàacáisi yàacási íwalíríca icàlidéerica walí càirínácaalí yàacási wáalímá wayáaca. Macáita yáì canéerica iwèni tàacáisi yàacási íwalíríca canácatáita idé iyúudáaca wenàiwica náalífacaténáwa Dios íwali. Néese macái wenàiwica yeebáidéeyéica càiri tàacáisi, càmita cachàini náiwitáise Wáiwacalí íwali. Cayába cachàini walíni wamàacacalí Dios imànica walí cayábèeri mawèníri iyú ichàiniadánápiná wawàwa.

¹⁰ Bàaluté sacerdotenáì inúcaalíté píráì iyúwa sacrificio macái israelitanáì íbáyawaná íwalíse, yáté càmita Dios íbatáa nayáaca yáì íinásica. Càita nacái siuca, macáita inuèyéica píráì Dios íri mamáaláacata nawàwacáiná cayábaca Dios íicáca náiwitáise, canáca yéewaná náalíacawa Dios íwali. Yácáiná Dios idéca imàacaca walí áiba sacrificio íiwitáaná, cayábèeri macái píráì íicha. Yáì Jesucristo, yéetácatéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio cruz íwali wabáyawaná íwalíse yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha. ¹¹ Bàaluté sacerdoté íiwacalíná ítecaté píráì íranámi Dios yàasu manuúri caplíma imàdánáì íriculé, yáì israelitanáì ísutácatáipínáca Dios íicha. Ítéca íráì imàdánáì íriculé, mabáyawanáacataléca náicha canánama, Dios íchàini iyacatalécaté. Idàchadacaté íráì yàalusi nacáiri íwali, imànicaténáté ofrenda nacáiri Dios íri, ísutácaténáté Dios íicha wawási imàacáanápináté iwàwawa israelitanáì íbáyawaná íicha. Quéwa neemáacaté píráì íinámi méetàucuta nàycále íchawa. ¹² Càité nacái Jesús yúuwichàacawa, yéetáacawa méetàucuta yàcalé íicha. Yéetácatéwa wáichawalíná, wía yàasu wenàiwicaca, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, Dios yeedácaténá wía yàasunáipínáwa ílibaidéeyéipínáca abéerita Dios íripíná. Càita Jesús yáapidáidaca wáiwitáise wabáyawaná íchawa íraná iyúwa, yéetáacáinátéwa wáichawalíná. ¹³ Càide iyúwa Jesús yàanátéwa méetàucuta yàcalé íicha yúuwichàacaténátéwa, càita nacái iwàwacutáacué wáyaca méetàuculé èeri minanáì íiwitáise íicha. Càide iyúwaté Jesús yúuwichàanáwa wáichawalíná, càita nacái iwàwacutá wèepunícawa yáapicha, wáuwicháaca nacáíwa íripíná weebáidacáiná itàacái. ¹⁴ Cháí èeri írícu canácata wáyacále íyéerica càiripínáta. Néese wèepunícawa wàacawa nérépíná yáì yàcalé yàanèeripínáca chènuníise áibaalípiná, yáì Dios iyacáleca, wálisàì Jerusalén.

¹⁵ Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná wàacué Dios íri cayábèeri càiripínáta Jesucristo íwali. Yáì wàanáca cayábèeri Dios íri, yácata wàasu sacrificio wamàaquéerica Dios íri ofrenda iyú càide iyúwa iwàwacutáaná wamàacaca íríní wàacaténá ícaaluíná. Ínà wacálidacué áibanáì íri Dios íináwaná íwali cayábèeri íiwitáise! ¹⁶ Picáacué píméyáawa pímaníca cayábèeri áibanáì íri. Piyúudàacué áibanáì yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái píasu iyúwa casímáicáiná Dios íicáca wamáníná íri càiri sacrificio, wàacaténá ícaaluíná.

¹⁷ Peebáidacué nataacái níara picuèrinánáicuéca ancianonáica. Pímanícué nacái càide iyúwa náimáaná nacúacáinacué píca. Nawàwa nacúacuéca píca cayába náalíacáináwa iwàwacutá nacáidaca naináwanáwa Dios íri càinácaalíté iyú nacúanacuéca píca. Peebáidacaalícué nataacái, yá casímáica náibaidaca Dios íri. Quéwa, càmicaalícué peebáida nataacái, yá achúmaca nawàwa náibaidacalé íwalísewa, yá nacái Dios yúuwichàidapínacué píawa.

¹⁸ Pisutácué Dios ícha walípiná. Wáaliacawa wadéca wáalimáidaca wamànica cayábéeri càiripináta, íná càmita báí wía íwalíse yái wamàníríca. ¹⁹ Nusutácué pícha wawási manuísíwata pisutáanápínácué Dios ícha nulípiná imàacáanápíná nuèpùacawa píatalécué caquialéta.

Bendición y saludos finales

²⁰ Nusutácué Dios ícha pirípiná, yái imàaquéerica matuíbanáica wáiwitáise, yá nacái imichàidéericaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi ícha, yái Wacuèriná cachàiníríca icuèrica wía cayába càide iyúwa pastor icùacaalí ípirawa ovejanái. Dios icáucàidacaté Jesús, imàacaca nacái Wacuèrinápínácani Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná yéewa Wáiwacali Jesús íraná cawènica imànica yái wálisài wawàsica Dios imàníríca wáapícha icùanápíná wía càiripináta. ²¹ Yá nusutácué Dios ícha pirípinácué ichàiniadánápínácué pía píalimácaténácué pimànica macái íiwitáaná cayábéerica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Nusutáca Dios ícha nacái imàacáanápíná macáita wáyaca càide iyúwa iwàwáaná Jesucristo íiwitáise cachàinírí iyú. ¡Wàacué cayábéeri Cristo irí, yái iyéerica cáimíétacanéeri iyú, icànéeri nacái mèlumèlúri iyú, icuèripiná nacái macáita càiripináta! Báisíta, amén.

²² Píacué nuénánáica, nusutácué pícha píináidánápínácuéwa cáaliacáiri iyú íwali yái nùalàanáuéca pía cháí achúméerína cuyáluta írícu, nutànàacáináni nuchàiniadacáténácué píwàwa mamáalàacata. ²³ Nuwàwaca nucàlidacuéca nacái píri wéenasàiri Timoteo iináwaná nadéca namàacaca yèepunícawa presoíyéi íbànaná ícha. Yàanàacaalí caquialéta nùatalé, yásí nutéca núapichawani, nupáchiacáténácué píawa.

²⁴ Nuwàwalícué macáita picuèrinánái ancianonái, macáita nacái níara Dios yàasu wenàiwica canánama. Níái Italia yàasu cáli néeséeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nawàwalícué pía.

²⁵ Nusutácué Dios ícha pirípinácué macáita imànínápínácué píri cayábéeri manuísíwata mawènírí iyú.

SANTIAGO

Saludo

¹ Núa, Santiago, yái Dios yàasu wenàiwica íbaidéerica írípíná, Wáiwacali Jesucristo yàasu wenàiwicaca nacái núa. Nuwàwalicué pía, piacué doce namanùbaca Israel itaquénánámi nàawíríá icàlàlièyéicawa macái cáli ínata.

La sabiduría que viene de Dios

² Piacué nuénánáica, iwàwacutácué casíimáica piicáca yái piùwichàanácawa macái yùuwichàacáisi íwiwítáaná iyú. ³ Píaliácáinácúéwa piùwichàacaalíwa Dios írípíná peeбайдacáiná Dios, yásí péewáidacuéwa píidenlácacaténá yùuwichàacáisi matuíbanáiri iyú, cachàimíiri píiwítáise yáapichacuéwa. ⁴ Quéwa píalimáidacué píidenlaca piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú cachàiniwanáí cachàinacaténácué píiwítáise Dios ìwali. Yásí píalimácué píimànica macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁵ Aibacaalí péenácúé càmíiri yáalíawa cayába càinácaalí iwàwacutáaná imànica iyacaténá machacàníiri iyú, yá iwàwacutá isutáca yáawawa Dios ícha imàacáanápíná cáaliácáicani, yásí Dios imàaca cáaliácáicani. Càmicáiná Dios imáisaníá wáicha wáaliácáica, néese imàacacué walí manuísíwata, càmita nacái icuísa íchawa wía wasutácaalí ícha imàacáanápíná caaliácáica wía. ⁶ Quéwa iwàwacutá manuía wáináidaca wawáwawa Dios ìwali wasutácaalí ícha imàacáanápíná cáaliácáica wía. Cawínácaalí wenàiwica càmíirica manuí ínáidaca iwàwawa Dios ìwali, càmita yáalimá yeebáida Dios tàí íméeri iyú, néese iméeràacawa méetàuculé Dios ícha. Càicanide iyúwa màladàca manuíri ùni ìwali, cáuli itéeri abéemàalé, néese yéepùacawa abéemàa iwéré àniwa. ⁷ Yái ínàidéericawa càì, càmita Wáiwacali imàacapíná cáaliácáicani. ⁸ Càmita Dios iméripíná íri cayábéeri yácáiná yái wenàiwica éeruirica íwiwítáise ínàidacawa abéeri wawási ìwali siùcatáí, néese táwìchanámi ínàidacawa áiba wawási ìwali àniwa, yá càmita yáalimá iyaca machacàníiri iyú macái éeri imanùbaca.

⁹ Catúulécanácaalí áiba wenàiwica, yá iwàwacutá casíimáica iwàwa Dioscáiná íicacani càiride iyúwa cáimiétacanéeri. ¹⁰ Càasucaalí áiba wenàiwica, yá iwàwacutá nacái casíimáica iwàwa càmicáiná cayába Dios íicacani yàasu cawèníiri ìwalíse. Níacáiná macái càasuýéí wenàiwicaca nadènlaca maléená éeri nàyacaténá cháí éeri írìcu, càide iyúwa macái wenàiwica. Càica níade iyúwa íwinási íbalùacaalíwa masicáí yéewi manacúlibàa, càmíirica iya càiripínáta. Càita nacái càmita càasuýéí idècunlawa cháí éeri írìcu càiripínáta. ¹¹ Eeri imusúacaalíwa, yá ùleca máiní. Yá chuica yái masicáica, néese íwiná nacái icaláacawa. Yá imáalàacawa cayábéeri íicacánáwa. Càita nacái càasuíri yéetápináwa, idècunitàacá imànica iyaca yàasu wawásiwa yeedácaténá írìwa plata mamáalàacata.

Pruebas y tentaciones

¹² Aibaalí wawàwacalí wamànica wabáyawanáwa, quéwa càmicaalí càì wamàni, yásí casíimáica wawàwa manuísíwata. Wadècanámi wáasáidaca càmita wawènúada wáiwítáisewa Dios ícha, yásí Dios yàaca walí wacáuca càmíiri imáalàawa càide iyúwaté Dios icàlidáaná cáimiétacanéeri iyúni yàanápíná nacáuca càmíiri imáalàawa macáita càininéeyéica íicáca Dios. ¹³ Piwàwacaalícué píimànica píbáyawanáwa, picácué píináidawa Dios yáalimáidáaná pía píimàinápínácué píbáyawanáwa. Canácatáita Dios iwàwa imànica íbáyawanáwa, càita nacái canácatáita yáalimáida wenàiwica namàinápíná nabáyawanáwa. ¹⁴ Néese píiwítáise báawéeri, yácata imáidéerica pía, yáalimáida nacái pía, néese idacúaca pía àta máinícataléta piwàwaca píimànica píbáyawanáwa. ¹⁵ Néese máiníacáiná piwàwaca píimànica píbáyawanáwa, ínápimànica píbáyawanáwa. Pimànicaalí piacawa píbáyawanáwa mamáalàacata àta péetácatalétawa, yásí piwàlùacawa írìculé yái yéetáicáisi càmíirica imáalàawa méetàuculé Dios ícha càiripínáta.

¹⁶ Piacué nuénánáí càininéeyéica nuicáca. Picácué píima Dios idécasa itàanica píri piwàwalicúse piwàwacaténásacúe píimànica píbáyawanáwa. ¹⁷ Macáita yái cayábéerica wadènièrica, Dios yái iyéerica chènuniré, idéca imàacaca walíni, yái Wáaniri Dios idábéericaté camalási chènuníséeyéí, níái éeri, quéeri, dùlupùta nacái. Quéwa yái Wáaniri Dios càmíirita càide iyúwa éeri íyáaná, yái éeri iwènuéricawa yàacawa, càmíiri nacái icàna cayába càiripínáta. Néese Wáaniri Dios canácatáita iwènúada íwiwítáisewa áiba íwiwítáisei ìwali. ¹⁸ Dios idéca yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa weebáidacaalíté báisíiri tàacáisi. Càité Dios imànica càide iyúwaté iwàwáaná, yéewanápíná Dios yéenibeca wía, cayábéeyéí áiba wawási ícha macáita Dios idábéericaté cháí éeri írìcu.

La verdadera religión

¹⁹ Ínápíwàwalicúe cayábani, piacué nuénánáí càininéeyéica nuicáca: Macáitacué pía iwàwacutácué péemíaca cáaliácáiri iyúni áibanáí itàanicaalícué piapícha, yéewáidacaalí nacáicúe

pía. Néese piínáidacuéwa cayába ipíchawáise pitàanica. Picácué nacái calúa pía ráunamáita. ²⁰ Cawinácaalí caluérica íiwitáise, càmita yáalimá imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²¹ Iná pimàacacué píchawa casaquèeri píiwitáisecawa, yá nacái pibáyawaná manuírícawa. Néese peebáidacué yái tàacáisi báisíríca píiwitáise cayábèeri iyúwa, yái tàacáisi néewáidéericuécá iyú pía; peebáidacaalícué yái tàacáisica, yásí Jesucristo iwasaàacué píawa Dios yáasu yúuwichàacáisi lícha.

²² Báisíta iwàwacutácué péemiaca yái tàacáisica, quéwa péemiacaalícáita meedáni, néese càmicaalícué pimàni càide iyúwa ímáaná, yá pichíwáidacáitacué píawawa meedá. Piyúunáidacuécá cayábaca Dios íicáca píiwitáise, quéwa báawaca íicácué píiwitáise. ²³ Aibacaalí yéemiácáita Dios itàacái, néese càmita imàni càide iyúwa ímáaná, càicanide iyúwa wenàiwica íicácaalí inàniwa chapúalículé. ²⁴ Yá íicáca yáawawa chapúalículé. Néese iwènùacanáicátawa chapúa lícha, yá íimáichaca caqualéta càinácaalí íicacánáwa, iná càmita ichùniá yáawawa. ²⁵ Weebáidacaalí Dios itàacái cayábèeri, yásí Dios ichuídaca wáicha wabáyawaná yéewanápiná càmita quirínama iwàwacutá wamànica càide iyúwa wabáyawaná ichùllaná wía, Dios itàacáicáiná imáisaníca wamànica wabáyawanáwa, quéwa yàalàaca wía wamànicaténá cayábèeri. Iná yéewa càmicaalí waimáicha Dios itàacái, wamànicaalí nacái càide iyúwa ímáaná, yá casíimáica Dios imànica wawàwa ìwali yái wamàníríca.

²⁶ Picàlidacaalícué piínáwanáwa peebáidáaná Dios itàacái, quéwa càmitacué píalimá picúaca pinùmawa ipíchaná pitàanica báawèeri iyú, yá pichíwáidacáitacué píawawa, canáca iwèni nacái yái picàlidáanáca peebáidáanáacué Dios itàacái. Piyúunáidacuécá cayábaca Dios íicáca píiwitáise, quéwa báawaca meedá íicácué píiwitáise. ²⁷ Píiwàwacaalícué píasáidaca Wáaniri Dios íri peebáidáaná itàacái báisírí iyú, yá pimànicuécá cà: Piyúdàacué sùmanái canéeyéica isèená, nía nacái inaná ìnìrimi yéteyéyémicawa lícha ipíchaná nàuwichàacawa. Picácué nacái pimàni pibáyawanáwa càide iyúwa áibanái èeri mìnánái imàníná.

2

Advertencia contra la discriminación

¹ Píacué nuénánáca, yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesucristo itàacái, yái cachàiníríca íiwitáise, icànérica mèlumèlúri iyú, yá nacái icuèrica macáita cáimiétacanèeri iyú Dios yáapícha. Picácué píicá abèeri wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábèeri áibanái lícha, néese cáininácué píicáca macái wenàiwica abédanamata. ² Píwacáidáyacatáicawa píacaténácué Dios icàaluíná, néese áiba càasuíri iwàlùacaalíwa pèewírè idènièrica anillo oro yáawamíyèita, ibàlewa cawèníri nacái. Yáta nacái áiba catúlécaneéri iwàlùacaalíwa, idènièrica ibàlewa éewisáimi, báawèeri meedá. ³ Néese, càmitacué pimàni cayábèeri, pitàidacaalícué cayábani yái idènièrica ibàlewa cayábèeri, yá nacái píimacuécá íri: “Píawinawa cháí cayábèeri yàalubáisi íinata”, quéwa píimacuécá catúlécaneéri íri: “Pibàlùawa alé, càmicaalí nacái píwàwa pibàlùacawa alé, yá píawinawa alé cáli íinata”, càicuécá píicáca píimaca. ⁴ Pimànicaalícué càiri báawèeri, yá pucháibacuécá píiwitáise píyaca, càmitacué cáininá píicáyacacawa abédanamata. Yá nacái píináidacuécawa báawèeri iyú meedá, píicáicáinácué càasuíri càiride iyúwa cayábèeri catúlécaneéri lícha.

⁵ Péemiacué cayábani, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca: Dios idéca yeedáca yáasunápináwa níara íyèeyéica catúlécaneéri iyú cháí èeri írícu neebáidacaténá itàacái tàì íimèeri iyú, yéewanápiná iwasaàca nía yáasu yúuwichàacáisi lícha càide iyúwaté Dios icàlidáaná cáimiétacanèeri iyúni imànínápiná nalí cayábèeri, macáita cáininéeyéica íicácani. ⁶ Iná, ¿cánácué máini báawaca píicáca catúlécaneéri wenàiwica cáiyéide iyúwa canéeyéi íiméeri? ¿Cánácué píbáiniada nía? ¿Càmítasícué píalíawa càasuíyèi nàuwichàidacuécá pía, namànicuécá nacái píri báawèeri needácaténácué píícha píasu ipíchanácué nacái píidèniaca yái píimápuèrica? Yá natécuécá pía yàcalé icuèrinánái yàatalé nacháawàacaténácué piínáwaná ìwali càmicaalícué píalimá pípáyaidaca pííchawa píawèniacálecawa. ⁷ Níara càasuíyéica naicáanica Jesucristo íquíniná, nataánica nacái báawèeri iyú ìwali, yái cayábèerica íiwitáise, cáimiétacanèeri nacái, yeedéericuécá pía yáasu wenàiwicanáipínáwa.

⁸ Pimànipinácué cayábèeri pimànicaalícué machacànírí iyú càide iyúwa Dios ichùllanácué pía, yái ichùllacanási cachàiníríca náicha canánama íiméerica: “Cáininá píicáca áibanái càide iyúwa cáinináaná píicáca píawawa”, càita iwàwacutácué pimànica áibanái íri cayábèeri. ⁹ Quéwa càmicaalícué cáininá píicáca macái wenàiwica abédanamata, yá pimànicuécá píacawa pibáyawanáwa, cabáyawanácuécá pía nacái càmicáinácué pimàni càide iyúwa Dios itàacái ichùllaná wía. ¹⁰ Cabáyawanácuécá pía, éwitacué pimànicaánita batéwa macáita iyúwa Dios ichùllaná, càicáaníta cabáyawanácuécá pía pimànicaalícué abèeri wawási càmirícué Dios iwàwa pimànica. Yá cabáyawanácuécá pía iyúwa wenàiwica imàníyèica macái báawèeri íiwitáaná. ¹¹ Cabáyawanácuécá pía éwitacué pimànicaánita abèeri wawási báawèeri, yacáná abèericata yái Diosca ichùllèricatè wía càminápiná wamàni wabáyawanáwa macái

íwítáanáta. Dios ímaca: “Picá piimá áiba wenáiwica yáapicha càmíchúaca pínusíwa, càmíríca nacái pinírísíwa”, ímaca yái Diosca. Càita nacái Dios ímaca: “Picá pinúa wenáiwica”, ímaca. Iná éwita càmícáanítacué piimá áiba yáapicha càmíchúaca pínusíwa, càmíríca nacái pinírísíwa, càicáaníta cabáyawanácuéca pía pinúacaalícué wenáiwica. Càmitacué pimàni càide iyúwa Dios itàacái ichùllaná wía. ¹² Weebáidacaalí Dios itàacái, yásí iwasàaca wía yáasu yúuwichàacáisi íchawa. Dios icálidapiná waináwana íwali, asásí wamànicaalíté càide iyúwa itàacái ímáaná. Iná iwàwacutácué pitáaníca cáalíacáiri iyú, pìyacué nacái machacàníri iyú Dios íicápiná. ¹³ Níacáiná cawínacaalí càmíyéica íicá áibanái ipualé, càmítapiná Dios íicá napualé áibaalípiná yúuwichàidacaalí níawa, quéwa cawínacaalí íiquéyéica áibanái ipualé, yásí Dios íicápiná napualé. Yá Dios iwasaápináca níawa yáasu yúuwichàacáisi íchawa.

Hechos y no palabras

¹⁴ Píacué nuénánáca, caná iwèni Dios íicáca yái picàlidáanáca peebáidáanasacué Dios càmicaalícué pimàni cayábéeri píasáidacáténacué peebáidaca Dios báisíri iyú. Dios càmíta iwasaápinácué píawa yáasu yúuwichàacáisi íchawa píšana iyúwa meedá yái càí píimacuéca. ¹⁵ Iyacaalícué pèewi asialí càmicaalí nacái inaná, yeebáidéeyéi Dios itàacái, canácaalí nabàlepiná, canácaalí nacái nayáapiná namáapuèrica yáta èerica, yá iwàwacutácué piyúudáaca nía. ¹⁶ Néese abéeri péenacué íimacaalí nalí: “Píacuéwa cayába píwalícué píbàlewa, píacué piyáaca nacái piyáacaléwa cadénama”, íimacaalí nalí quéwa càmíta yáa nalí yái namáapuèrica, yá canéerica iwèni meedá itàacái, càmícáiná itàacái iyúudáa nía. ¹⁷ Càita nacáicué pía: Báisicaalícué peebáidaca Dios, yá pimànipinácué áibanái íri cayábéeri. Càmicaalícué pimàni áibanái íri cayábéeri, yá píasáidacuéca càmítacué peebáida Dios báisíri iyú.

¹⁸ Quéwa cawáwanátacué piwáwaca píimaca nulí: “Abénaméeyéi yeebáidaca Dios báisíri iyú, éwita càmícáaníta namàni áibanái íri cayábéeri. Áibanái càmíta neebáida Dios quéwa namànica áibanái íri cayábéeri”, càicué piwáwaca píimaca nulí cawáwanáta. Quéwa pídecuéca piwènúacawa. Càmitacué píináidawa machacàníri iyú. Càmicaalícué pimàni áibanái íri cayábéeri, yá pídecuéca píasáidaca càmíta peebáida Dios báisíri iyú. Cawínacaalí yeebáidéerica Dios báisíri iyú, yácata imàníríca áibanái íri cayábéeri. ¹⁹ Pídecuéca peebáidaca iyaca abéerita Dios. Yá cayábéeriquéi peebáidáanácuéca càí, quéwa macái demonio neebáidaca nacái iyaca abéerita Dios, yá natatáca wacalùniwa náalíacáináwa Dios yúuwichàidáanápiná níawa. Iná peebáidacaalícaíta iyaca abéerita Dios, càmítacué pimàni máiníri cayábaca wawàsi demonionái ícha. ²⁰ Píacué máiwítáise pía. Iwàwacutácué píalíacawa, càmicaalícué pimàni cayábéeri áibanái íri, yá píasáidacuéca càmítacué peebáida Dios báisíri iyú. ²¹ Mabáyawanacaté Dios íicáca wàawirimi Abraham íwalíse yái imàníríca càide iyúwaté Dios ichùllanáni. Dios ísutacaté Abraham ícha inúanápiná íriwa, yái Isaac, Dios iwàwacáinaté yáalimáidaca íicáwa Abraham asásí yeebáidacaalí Dios tàí íméeri iyú. Yáté achúmaca Abraham inúaca íriwa iyúwa sacrificio Dios íripiná, quéwa Dios imáidacaté Abraham íri ipíchanaté inúaca Isaac. Abraham yeebáidacaté Dios tàí íméeri iyú, iná mabáyawanáca Dios íicácani. ²² Abraham yeebáidacaté Dios, imànicaté nacái càide iyúwaté Dios ichùllanáni. Càité nacái Abraham yáasáidaca yeebáidacaté Dios tàí íméeri iyú. ²³ Càité ichàbacatéwa càide iyúwaté áiba profeta itànáanaté Dios itàacái ímèerica: “Abraham yeebáidacaté Dios, inaté mabáyawanáca Dios íicácani”, càí ímaca. Néese náimacaté Abraham íwali Dios yàacawéerinácani, imànicáinaté càide iyúwa Dios ichùllanáni.

²⁴ Iná píalíacuéwa cawínacaalí yeebáidéerica Dios tàí íméeri iyú imànicaténá càide iyúwa Dios ichùllanáni, yácata Dios íiquéerica mabáyawanéeri iyú, íwalíse yái cayábéerica imàníríca, càmíríta abéta íwalíse yái yeebáidáanáca Dios. ²⁵ Càité nacái úara Rahab, càmíchúa israelita. Quéchatécáwa uimacaté aslanái yáapicha plata íwalínápiná, quéwa uwènúadacaté úwítáisewa Dios íripiná. Néese uyúudáacaté pucháiba wenáiwica israelitanái íbanúeyéicaté. Ubàaca nía nàuwidenái íchawa. Uyuúudáaca nía nacái namusúadacaténáwa áiba àyapulícubàa báawéeyéi wenáiwica ícha. Inaté mabáyawanáca Dios íicáca úa. ²⁶ Péemiacué comparación: Càide iyúwa wenáiwica íiná yeetáanáwa ídècanámi iwàwa càuri yáacawa ícha, càita nacái cawínacaalí ímèerica íwaliwa yeebáidáanáca Dios, quéwa càmíta imàni cayábéeri áibanái íri, yá canéerica iwèni meedá yái itàacáica iyúwa chéecásimi, càmícáiná yeebáida Dios báisíri iyú.

3

La lengua

¹ Píacué nuénánái, iwàwacutácué càmíta manúbéeyéi péená nabàlúadaca níawawa néewáidacaténá wenáiwica. Cayábacué nuénánái ipíchanácué Dios yúuwichàidaca píawa. Píalíacuéwa Dios yúuwichàidáanápiná wíawa manuísíwata áibanái ícha, wía yeewáidéeyéica wenáiwica, càmicaalí wáya machacàníri iyú càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. ² Madècaná yáawíríca macáita wía watáanica càmírí máiní cáalíacáiri iyú. Càulenáca wacúaca wanúmwawa

ipíchaná watàanica báawéeri iyú. Cawinácaalí càmírica imàni ibáyawanáwa itàacái iyúwa, yá béerica íiwitáise, yáaliéri nacái icúaca yáawawa macái cáaliacáiri iyú, ipíchaná imànica ibáyawanáwa. ³ Péemiacué comparación: Wachanàidaca achúméeri freno caballo inùmaliculé yéewanápiná caballo imànica càide iyúwa wawàwaná. Càita wáalimá wawènúadádida manuúri caballo. ⁴ Càita nacái nave manuúnaméeyéi, lancha nacáiyéi yéeyéica manuúri úni yáacubáa cáuli iyú. Ewita manuúnaméeyéicáaníta nía, éwita nacái cacháiníri cáuli iwatàidacáaníta nía nacái, càicáaníta yái itéerica nave yáalimá iwènúadádida manuúri nave càide iyúwa iwàwáaná achúméeri téna nacáiri iyú. ⁵ Càita nacái iyaca wanène; achúméeri wainá ìwaliséericani yái wanènega, quéwa yáaliméeri imànica madécaná wawàsi, wáalimácáiná wamànica wanène iyúwa cayábéeri manuú, báawéeri nacái manuúta. Yái wáasu tàacáisi imusuéricawa wanúma írícúise càicanide iyúwa achúméerína quichái idábacaalí yeemáca manuúri ànalima. Càmicaalí áiba ichacáidani, yásí quichái yeemáca ànalima macáita. Càita nacái wía, éwita achúmácaníta yái wanènega, càicáaníta yáalimá imànica áibanái írì báawéeri manuúsiwata, càmicaalí wacúta watàacáywa ipíchaná watàanica báawéeri iyú. ⁶ Càica wáasu tàacáisi iyacade iyúwa quichái wáalimácáiná wamànica máini báawéeri áibanái írì watàacái iyúwa, madécaná íiwitáaná báawéeri. Yái tàacáisi báawéerica imusuéricawa wanúma írícúise, casacáaca imànica wáiwitáise macái. Satanás, yára demonio íiwacalínáca, yácata náiwacalica macáita wenáiwica itaaníyéica báawéeri iyú mamáalacata. Watàanicaalí báawéeri iyú, yásí watàacái báawéeri máini báawaca imànica yàacawa macáita yái wamánírica cháí èeri írícú, càmita nacái wáalimá wáyaca casímáiri iyú áibanái yáapicha. ⁷ Wía èeri mìnanaíca, wáalimá macáalunica wamànica madécaná íiwitáaná píri, cuwèesiná nacái, cuipiranái nacái, àpinái nacái, áibanái cuwèesi nacái iyéeyéica manuúri úni yáaculé. Yá wáalimá wéewáidaca nía namànicaténá càide iyúwa wawàwaná. ⁸ Quéwa canácata wenáiwica idéeri macáalunica imànica inènewa icúanápináni ipíchaná itàanica báawéeri iyú. Yái watàacái báawéerica càmita quirínama iwáwa iyamáacawa. Càicanide iyúwa àapi iculále inuérica wenáiwica, wáalimácáiná wáuwicháidaca áibanái wenáiwica báawanama watàanicaalí báawéeri iyú nàwali. ⁹ Máini éeruúri wáiwitáise: Wáaca cayábéeri Wáaniri Dios íríwa wanène iyúwa. Néese wanène iyúwa nacái watàanica báawéeri iyú áibanái wenáiwica ìwali, wacuisaca wáichawa nía nacái, níai wenáiwica Dios idábéeyéica náyacaténá càide iyúwa Dios inacáiyéi. ¹⁰ Abéerita wanúma írícúise imusúacawa cayábéeri tàacáisi Dios írì, báawéeri tàacáisi wenáiwicanái írì nacái. Píacué nuénánáica, càmita cayába wamàni cà. ¹¹ Péemiacué comparación: Canáca yéewaná ipisíiri úni imusúacawa dápu néemibáa yáapichéi úni cayábéerica. ¹² Càita nacái higuera yéetaná càmita yáalimá yáaca walí olivo iyacaná. Càmita yéewa uva yéetaná abéya nacáiri yáaca walí higo iyacaná. Càmita yéewa puíwéeri dápu yáaca walí cayábéeri úni wáiréeripiná. Càita nacái càmita wáalimá watàanica báawéeri iyú báisícaalí cayábaca wáiwitáise wawàwallícuésewa.

La verdadera sabiduría

¹³ Báisícaalicué cáaliacáica pía, cáiwitáise nacái càide iyúwa picálidáanacué píináwanáwa, néese piyacúe machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Picácué nacái cáimacái píicáca píawawa áibanái íicha. Càita píalimácué píasáidaca cáaliacáicuéca pía báisíiri iyú. ¹⁴ Quéwa máinícaalicué báawaca píicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwalíse, píwàwacaalicué nacái píchùullaca áibanái canánama, iwàwacutácué càmita píyúnáidaca cáaliacáica pía áibanái íicha, néese píasáidacuéca càmitacué píalía báisíiri tàacáisi. ¹⁵ Pimànicaalicué cà, yásí wáaliacawa píiwitáise píiméericuéca ìwali cáaliacáicasani càmírita yái náaliacáica Dios imáaquéerica wenáiwica írì. Néesequíe cháí èeri írícúrica meedá yái píiwitáiseca càide iyúwa èeri mìnanaí íináidáanáwa, Satanás ichùullacáiná náiwitáise. ¹⁶ Ata alénácaalí náyaca wenáiwica báawéeyéica íicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwalíse, nía nacái iwàwéeyéica ichùullaca áibanái canánama, yásí napélica níawáaca, namànica nacái macái íiwitáaná nabáyawanáwa. ¹⁷ Quéwa cawinácaalí idèniéyéica yáaliacáywa Dios néeséerica, yá wáaliacawa ráunamáita cawinácaalí nía, náyacáiná machacàníri iyú náiwitáise masaquèeri yáapichawa. Masacáacáiná náiwitáise, íná yéewa náyaca nacái matuúbanáiri iyú áibanái yáapicha. Càmíiyéi nacái calú íiwitáise, yéemiéyéica áibanái írì cáaliacáiri iyú. Naicáca áibanái ípualé, yá nayúudáaca catúulécanéeyéi. Cayábaca naicáca macái wenáiwica íiwitáaná abédanamata, natàanica machacàníri iyú, càmita nacái nachíwáida wenáiwica, néese namànica áibanái írì cayábéeri. ¹⁸ Wayúudáacaalí áibanái iyáanápiná matuúbanáiri iyú náapichawáaca, yásí wía nacái wáyapiná matuúbanáiri iyú. Néese áibanái íicápiná càinácaalí wáyaca, yá nawáwapiná namànica cayábéeri nacái.

4

La amistad con el mundo

¹ Píacué judíoca, ¿cánacué pímaní ùwicái píipunitawáaca? ¿Cánacué nacái pípélica píapichawáaca? Nucálidacué píriwani. Máinícué píwáwaca peedáca píriwa cawèníiri

wawási casímaicatenácué piwáwa, íná pipéliacuéca píapichawáaca. ² Piwáwacuéca peedáca piriwa cawèníri wawási, néese camicáinacué pidé peedácani, yási pinúacuéca wenáiwica peedácaténá yàasumi. Yá báawacuéca piicáca áibanái wenáiwica náasu cawèníri íwalíse, néese camicáinacué píalimá peedáca piriwani, íná pimànicuécúe ùwicái pípunitawáaca, pipélicá nacái píapichawáaca peedácaténacué áibanái yáasu. Càmitacué pidé peedáca piriwani yáara piwáwéerica camicáinacué pisutá Dios íchani. ³ Néese éwita pisutácanítacué Dios íchani, càmitacué yáa píriní, báawacáinacué píiwitáise pisutáca Dios íchani, písímáidacatenácué piawawa meedá báawéeri iyú. ⁴ ¡Píacué wenáiwicaca iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha! ¿Càmítasícué píalíwáa pídecúéca piùwíde pimànica Dios, cáininacáinacué piicáca èeri írícuyéi íiwitáise? Cawínácaalí iwáwéerica iyaca càide iyúwa èeri írícuyéi íiwitáise ímáaná, ídéca yùuwide imànica Dios. ⁵ Càmlírica caná iwèni yái tàacáisica áiba profeta itànèericaté Dios inùmalicúise. Iimaca: “Máini cáinináca Dios íicáca wía, íná càmita iwáwa wawènúadaca ícha wáiwitáisewa ipíchaná cáinináca waicáca Dios ícha áiba”, íimaca. ⁶ Quéwa Dios iyúudáaca wía cachàiníwanái mamáaláacata imànicaténacué walí cayábèeri mawèníri iyú càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái bàaluté. Iimacaté: “Dios yùuwideca imànica wenáiwica icàlidéeyéica iináwanáwa càmitasa nawáwacutá Dios, quéwa Dios imànica cayábèeri mawèníri iyú nalí cawínácaalí yáaliéyécawa nawáwacutáca Dios iyúudáaca nía”, íimaca. ⁷ Íná pimàacacué Dios ícúaca píiwitáise, pimànicaténacué càide iyúwa ímáaná. Pibàlúacuéwa tàí íiméeri iyú Satanás ípunita, picácué peebá írí, yási ípiacuécawa píicha. ⁸ Piwènúadacué píiwitáisewa Dios íripiná, yá íicácuéca pipualé imànicaténacué píri cayábèeri mawèníri iyú. ¡Píacué cabáyawanéeyéica, pimàacacué píichawa yái báawéerica pimànírícuéca! ¡Masacácué pimànica piwáwawa píbáyawaná íchawa, yái píináidéericuécawa báawéeri iyú piwáwalicúisewa, píacué pucháibéeyéica íiwitáiseca! Càmitacué píalimá cáinináca piicáca Dios cáininácaalícué píicáca èeri írícuyéi íiwitáise càmíyéica yáalía Dios íwali. ⁹ ¡Píicháanicué íwali yái báawéerica pimànírícuéca! ¡Píacué casímaíca piicáanica píbáyawaná íwaliwa, néese píicháanicué íwali! ¡Pimàacacué píichawa yái casímaíná piwáwa píbáyawaná íwaliwa, néese iwáwacutácué achúmaca piwáwa píbáyawaná íwaliwa! ¹⁰ Picàlidacué píichawa yái báawéerica pimàníríca Wáiwacalí imàacacatenácué iwáwawa píbáyawaná ícha. Yási imànicuécá píri cayábèeri.

No juzgar al hermano

¹¹ Píacué nuénánáca, picácué pitàaní báawéeri iyú píwaliwáaca. Pitàanácaalícué báawéeri iyú áiba wenáiwica íwali, càita nacái báawacaalícué píicácani íwalíse yái imàníríca, càmitacué pimàni iyúwa Dios ichùulínaná cáinináanápínacué píicáyacacawa. Càmitacué píicáca Dios itàacái cáimíetaquéeri iyú, néese píasáidacuéca báawaca piicáca Dios itàacái càiride iyúwa wawási canéerica iwèni. Quéwa pimànicaalícué càí, yá píasáidacuéca píicáca piawawa càiride iyúwa cachàiníríca Dios ícha, picàlidacáinacué càmitasa iwáwacutá pimànica càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. ¹² Iyaca abéerita Dios, yái imàaquéerica walí itàacáíwa. Piwáwalícué nacái yái Dios imàaquéerica walí itàacáíwa, yácata nacái yùuwicháidéeripínáca báawéeyéi wenáiwica, iwàsèeripíná nacái áibanái wenáiwica Dios yáasu yùuwicháacáisi ícha. Íná canáca yéewanácué pitàanica báawéeri iyú áiba wenáiwica íwali, abéericáináta Diosquéi yáaliéerícawa wenáiwica íiwitáise.

Inseguridad del día de mañana

¹³ Siúcade péemiacué cayába píacué icàlidéeyéica càí: “Siúcade wáacawa áiba yàcalé írículé, táwícha nacái. Yá wayamáapínácawa néenibáa abéeri camuí. Yá wamànipíná wáasu wawásiwa weedácaténá walíwa plata mamáaláacata”, càicué píimaca. ¹⁴ ¡Píacué càí píimaca, camicáinacué píalíwáa càinápínácaalí pichàbàanápínáwa táwícha èeri! Canácata wéená iyéeri càiripínáta cháí èeri írícú. Càide iyúwa waicácaalí samànéeri achúmasíwata, néese yáta canácani, càita nacái wáyaca cháí achúma èerínata. Càmita wáalíwáa càicaalínápíná wéetáwa. ¹⁵ Iwáwacutácué càí píimaca: “Wáiwacalí iwáwacalí wamànica càí, yási wáyaca néenibáawa, wamànica nacái wawási”, càicué iwáwacutá píimaca. ¹⁶ Quéwa máinicué piwáwaca pitàanica canúmaséeri iyú, cachàinacáinacué píicáca piawawa. Báawaca meedá Dios íicáca yái cáimacáinacuéca píicáca piawawa. ¹⁷ Cawínácaalí yáaliéerica càinácaalí iwáwacutáaná imànica cayábèeri, néese càmicaalí imàni càí, yái imànica iyaca íbáyawanáwa.

5

Advertencias a los ricos

¹ ¡Péemiacué cayábani, píacué judío càasuýéica càmíyéica yeebáida Dios itàacái! ¡Píicháanicué, péemánicawa nacái íwali yái báawéeri yùuwicháacáisi yàanèeripínácuécawa píwali! ² Yá báawapínácuéca píichani macáita píasu cawènírica. Cuwéé iyáapínácuéca píicha píbàle cayábèerica. ³ Yá cayàmipínácuéca píichani macáita yái píasu oroca, plata nacái. Cayàmicaalípínácué píichani, yási macáita náalíacuéca píináwaná íwaliwa càmitacué piyúudáa catúlulécanéeyéi píasu plata iyúwa, yái plata cáininéericuécáca píicáca. Yácué

piasu cawênîri imáalâpinâcuécawa pícha, néese piùwichâpinâcuécawa cáiwîri iyú. Pidécuéca piwacáidaca madécáná cawênîri piâsupináwa maléená èeri ipíchawáise èeri imáalâacawa. ⁴ Piasu plata yáasáidapíná cabáyawanâcuéca píawa, yái plata càmfírîcuéca pia wenâiwica írî íbaidéeyéicatécué pírî needácaténâcué pírî píbânacale iyacaná. Yái Wáiwacali cachâinírîca náicha canánama, íchûulîèrica nacái chênunfíseeyéi úwi, idéca yémiaca catúlécaneeyéi lícháaníca írî, níái íbaidéeyéicuéca pírî, nacháawânanúcué piináwaná iwali, yá Wáiwacali yùuwichâidapínâcué píawa. ⁵ Chái èeri írîcu piyacuéca cayábèeri iyú, càasuírî iyú nacái. Pidèniâcuéca macáita yái piwàwéerica casímáicaténâcué piwàwa. Pidécuéca piyáaca cadénama, yá walíibâacuéca pia càide iyúwa pírái walíibèeyéi nawalíibâidéeyéica cayábèeri yàacási iyú ipíchawáise nanúaca nía. ¡Yá máinicúé mawiénica piâsu èeri Dios yuuwichâidacatápinâcué píawa càide iyúwa natécaalí pírái nanúacaténá nía! ⁶ Picálidacuéca píchiwawa pícháawâcaténá mabáyawanéeyéi íináwaná iwali, néese pinúacuéca nía, éwita càmicánítacué napélia píá.

La paciencia y la oración

⁷ Quéwa, piâcué nuénáníca yeebáidéeyéica Wáiwacali itâacái, píideniâcué piùwichâanáwa mamáalâacata matuíbanáiri iyú âta Wáiwacali yàanáacataléta. Péemiâcué comparación: Yái íbânéerica íbânacalewa iwâwacutá icûaca mamáalâacata matuíbanáiri iyú âta idâbâcataléta unía yúuwâacawa. Néese iwâwacutá icûaca quiríta âta unía imáalâacataléta wa àniwa yeedácaténá bânacalé iyacaná. ⁸ Càita nacái picúacué mamáalâacata matuíbanáiri iyú, peebáidacué tàí ímèeri iyú nacái mawiénicáiná Wáiwacali yéenáíwaná yàanáanâpiná.

⁹ Piâcué nuénáníca, picácué pitâaní pírwáaca lúasi iyú, ipichaná Dios yuuwichâidacuéca píawa. Yái mawiénica Dios yâasu èeri yuuwichâidâanápiná wenâiwica, càide iyúwa wenâiwica íbâlûacaliwa capí inûmalícu ipíchawáise iwâlûacawa. ¹⁰ Piâcué nuénáníca, iwâwacutácué piyaca càide iyúwa profetanái icâlîidéeyéicaté tàacáisi Wacuèriná Dios inûmalícuise. Yáté nâuwichâacawa Dios írîpiná neebáidacáináte itâacái, quéwa nâideniâcaté nâuwichâanáwa mamáalâacata matuíbanáiri iyú. ¹¹ Wáalíacawa casímáica nía siúcáise de bâlúitécáiná nâideniâca nâuwichâanáwa matuíbanáiri iyú Dios írîpiná. Píalíacuéca Job íináwaná iwali. Satanás yáalímáidacaté íicáwani cachâinírî iyú. Ewitaté Job yuuwichâacáanítawa manuísíwata, cáicáaníta lídeniâcaté yuuwichâanáwa mamáalâacata; càmítaté iwènúada ííwítáisewa Dios ícha. Píalíacué nacáíwa idécánámité Job yuuwichâacawa manuísíwata, néeseté Wacuèriná Dios imânicaté írî cayábèeri manuísíwata, máinicáiná Dios íicáca wapualé, catúlécáná nacái íicáca wía.

¹² Quéwa péemiâcué cayábani nuénánái yái tàacáisi máinírîca cachâini: Picácué píma “Báisi báisíswata, Dios yáalíerícawa”, picácué càí píma. Picácué nacái càí píma capíalèeri càli ípídená iwali, càli ípídená iwali nacái, càinácaalí áiba wawási ípídená iwali nacái. Píimacaalícué “Báisíta”, iwâwacutácué báisírîca pítàacáica. Píimacaalícué “Càmíta”, iwâwacutácué báisírîca pítàacáica. Picácué píma: “Báisi báisíswata, Dios yáalíerícawa”, ipichanácué Dios yuuwichâidaca píawa.

¹³ Aibanáicaalí péenâcué yuuwichâacawa, iwâwacutá nasutáca níawawa Dios ícha. Aibanáicaalí casímái iwàwa, iwâwacutá nacántâaca casímáiri iyú Dios írî nâacaténá írî cayábèeri. ¹⁴ Aibacaalí cáuláica, iwâwacutá imáidaca ancianonái, níara icuèyéica wenâiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itâacái. Iwâwacutá imáidaca nía nasutácaténá írî Dios, napusúacaténá nacái sèenási ipùdâlícu idècunítâacá nasutáca írî Dios Wáiwacali ípídená iwali. ¹⁵ Yá manuíaalí ancianonái íináidaca iwâwawa Dios iwali íchûnlianápiná cáuláiquéeri, nâalíacáináwa Wáiwacali iwâwaca íchûnlíca cáuláiquéeri, yási íchûnlíacawa yái cáuláiquéerica, yá Wáiwacali yeedápináca íchani, yái uláicáica. Cáuláiquéeri imânicáalíté íbáyawanáwa, yási Wáiwacali imâacaca iwâwawa íbáyawaná ícha. ¹⁶ Iná picálidacué píchawa yái báawéerica pímanírîcuéca pírwáaca, písutáyacuéwa píchawáaca pímacáanápinâcué píwâwawa ícha yái píbáyawanâcuéca. Néese písutácué píwalíwáaca Dios ícha íchûnlianápinâcué píá. Cayábacaalí wáíwítáise Dios íicápiná, wâyacaalí nacái machacâinírî iyú, néese wasutácaalí wíawawa Dios ícha, yási Dios imânicúé walí cayábèeri manuísíwata. ¹⁷ Píwâwalícué cáinácalíté íyáaná Dios yâasu profeta ípídenéerícaté Elías. Yácata abèeri asialí wanacáiri, quéwa Elías isutácaté Dios manuísíwata ípichanáte unía yúuwâacawa, yéewacaténáté báawéeyéi wenâiwica nâuwichâacawa nabáyawaná íchûlílíacawa. Yá máisiba camuí y medio canáté unía; Dios imânicaté càide iyúwa Elías isutáaná ícha. ¹⁸ Néese Elías isutácaté Dios ícha àniwa unía yúuwâacaténáwa àniwa, yá yèepûaca unía yúuwâacawa àniwa càli iwali, yèepûa bânacalé yâaca iyacanáwa.

¹⁹ Piâcué nuénáníca, áiba péenâcué iwènúadacaalí ííwítáisewa Dios itâacái ícha, néese piyúudâacaalícué iwènúadaca ííwítáisewa Dios írîpiná àniwa, yá pímanícuéca píacawa cayábèeri manuísíwata. ²⁰ Péemiâcué cayábani, cawínácaalí iwènúadéerica áiba wenâiwica íbáyawaná íchawa, idéca icûaca cabáyawanéeri ipíchána yéetácawa méetâuculé Dios ícha càiripínáta. Yá nacái Dios imâacápiná iwâwawa íbáyawaná manuírî ícha.

1 SAN PEDRO

Saludo

¹ Núa Pedro abéeri apóstol Jesucristo ibànuèrica nucàlidacaténá itàacái. Nutànàacué piri cuyàluta piacué càmíyèica iya yàasu cáli íinatawa, iyéyèica Ponto yàasu cáli íinata, Galacia yàasu cáli íinata nacái, Capadocia yàasu cáli íinata nacái, Asia yàasu cáli íinata nacái, Bitinia yàasu cáli íinata nacái. ² Nutànàacué piri cuyàluta, piacué Wáaniri Dios yeedéyèica yàasu wenàiwicanápináwa càide iyúwaté íináidáanáwa bàaluité. Dios idéca ibànúaca Espiritu Santo piwàwalliculécué masacàcaténácué imànica píiwitáise, yéewanápinácué píibaidaca abéerita Dios irípiná, píimànicaténácué nacái càide iyúwa ichuulianá. Jesucristo íiraná imustacatéwa íicha cruz iwali yéetácaalítéwa píichawalínácué, piacué yeebáidéyèica itàacái, íná Dios idéca imàacacué iwàwawa píibáyawaná íicha. Nusutácué Dios íicha píirípinácué imànínápinácué piri cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata, imàacáanápinácué nacái piyaca matuíbanáiri iyú.

Una vida de esperanza

³ Wàacué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica. Dios idéca iicáca wapulé manuísíwata, íná idéca iwàlisáidaca wáiwitáise wadènacaténá wacáuca wàlisáwa chènuníseérica. Càita Dios idéca imànica walí cayábéeri Jesucristo imichàacáinátéwa yéetácaísi íicha. Íná yéewa manuica wáináidaca wawàwawa idécunitáacá wacúaca Dios imànínápiná walí càide iyúwaté íimáaná. ⁴ Dios idéca iwàlisáidacuéca píiwitáise yàacaténácué piri plasu cawèníripináwa chènuníseérica. Siúcáisede Dios icúaca iyaca píirípinácué plasu cawèníri cayábéeri, càmírica yéewa áiba imáaláidacani càiripináta. ⁵ Peebáidacáinácué Dios itàacái, íná icúacuéca pia ichàini iyúwa, iwasàcaténácué pia yàasu yúuwichàacáisi íichawa èeri imáaláacaalípináwa, càide iyúwaté íináidáanáwa imànínápinácué piri cayábéeri macáita naicápiná.

⁶ Íná yéewa casímáicuéca piwàwa siúcáisede éwitáacáwa cawàwanáta iwàwacutácué piúwichàacawa manuísíwata achúma èeríinatáacá, manuíri yúuwichàacáisi iyú. ⁷ Péemiácué comparacón: Nawasàaca oro ùlèeri quichái iyú needácaténá íicha macái wawási casaquèeri yéewanápiná masacásíwaca yái oroca, cawènírica nacái, quírameníri nacái. Càita nacái yái piúwichàanácuéca yáalimáidacué iicáwa pia píasáidacaténácué peebáidaca Jesucristo itàacái báisíri iyú. Píidenacaalícué piúwichàanáwa matuíbanáiri iyú, yási Dios iicácuéca peebáidáaná càiride iyúwa máiníri cawènica macái oro íicha, orocáiná imáaláapínacáitawa meedá áiba èeriwa. Íná peebáidacaalícué Jesucristo itàacái tàí íimèeri iyú, éwitacué piúwichàacáanitawa, yá Dios icàlidapínácué píináwaná cayábéeri iyúwa, imàacapínácué nacái piyaca cáimiétacanèeri iyú yáapícha, pícamaláná mèlumèluíri írícúwa, Jesucristo yàacaalípináwa néese àniwa.

⁸ Cáininácuéca píicáca Jesucristo éwitacué càmícanáitáacáwa pidé píicácani pituí iyúwa. Càita nacái peebáidacuéca itàacái síuca, yái càmíricuécáwaca píicá, íná yéewa píyanídacuécawa casímáiri iyú manuísíwata Dioscáiná idéca isímáidacuéca pia. Eeri mánaná càmíta náalimá nacàlidacani natáacái iyúwa cánácué yéewaná casímáica pia. ⁹ Peebáidacáinácué Jesucristo, íná idéca iwasàacuéca pia Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha.

¹⁰ Bàaluité Dios yàasu profetanái icàlidéyèicaté tàacáisi Dios inùmalicuise néewáidacatéwa Dios itàacái iwali cachàiníri iyú náalícaténáwa càinápinácaalíté iyú wenàiwicanái yáalimá iwasàca yáawawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Yáté nacàlidaca Dios itàacái íiméerica Dios imànínápinátécué piri cayábéeri mawèníri iyú. ¹¹ Bàaluité Espiritu Santo, Cristo ibànuèrica, imàacacaté Dios yàasu profetanái yáallacawa Cristo yàanánápináté, yúuwichàanápináté nacáíwa, iyáanápináté nacái cáimiétacanèeri iyú chènuniré ícamaláná mèlumèluíri írícúwa Dios yáapícha icúacaténá macáita. Néese profetanái néewáidacatéwa cachàiníri iyú náalícaténáwa cawínápinácaalí wenàiwicacani, yái wenáiwica Dios imàaquèericaté nacàlidaca íináwaná iwali píichawáiseté yàanàca, càita nacái càicaalínápinácaalíté yéenanáwaná yàanàca. Néese profetanái náináidacatéwa mamáaláacata iwali náalícaténáwa càinácaalíté íimáaná yái tàacáisi Espiritu Santo imàaquèericaté nalí. ¹² Quéwa Dios imàacacaté profetanái náalíacawa càmínápináté nàasu èeri pínatani yái tàacáisi Espiritu Santo imàaquèericaté nacàlidaca Dios inùmalicuise; néese Dios imàacacaté náalíacawa yàacaté nalí tàacáisi píirípinácué iyéyèipínacaté madécaná camuí náamiwáise. Pidécúca péemiaca Dios yàasu apóstolnái icàlidáaná piri Cristo itàacái, íiméerica Cristo iwasàca wenáiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Nacàlidacatécúé píiríni Espiritu Santo ichàini iyú, yái Espiritu Cristo ibànuèrica chènuníse. ¡Máini Dios yàasu àngelnái chènuníseeyéi nawàwaca náalíca néemiaca càinácaalí iyú Cristo iwasàca wenáiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha!

Dios nos llama a una vida santa

¹³ Iná pimichàidacué píiwitáisewa píináidacaténacuéwa cáallacáiri iyú. Picácué picàma, néese piyacué cáimiétaquéri iyú, piicacaténacué píchawa cayába. Manuicué píináidaca piwàwawa Dios ìwali picùacaténacué matuìbanáiri iyú Dios imàninápinácué píri cayábéeri mawèñiri iyú Jesucristo yàanàacaalípiná àniwa. ¹⁴ Picácué pimàni píbáyawanáwa càide iyúwacué pimàniná bàaluité ipíchawáiseté píalíaca Dios ìwali. Néese peebáidacué Wáaniri Dios itàacái. ¹⁵ Piyacué mabáyawanéeri iyú, mabáyawanéericáinái yái Diosca imáidéericáinái. ¹⁶ Càité nacái profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité; Dios ìimacaté: “Piyacué mabáyawanéeri iyú, mabáyawanéericáinái núa”, ìimaca yái Diosca.

¹⁷ Píalíacuéwa càmita Dios iicá abéeri wenàiwica íiwitáaná càiride iyúwa cayábéeri áibanái lícha, néese yúuwichàidapíná canánama báawéeyéi, ìwalíse yái báawéerica namàñirica. Iná píimacaalícué Dios ìwali Wáaniricani, yá iwàwacutácué píaca iyéininá mamáalàacata idècunitàacá piyacuéwa cháí èeri írìcu. ¹⁸ Dioscáinái idéca iwasàacuéca pía lícha yái píiwitáise mica canéerica iwèni, yái píawirináimi íiwitáiseca. Píalíacuéwa máñiricaté cawènica Dios írini yái iwasàacatécué pía yàasu yúuwichàicáisi líchawa. Càmitaté ipáyaidani oro iyú, càmita nacái quíramenñiri plata iyú, yái wawàsi imáalèeripinácawa. ¹⁹ Néese Dios iwasaacaté wía yàasu yúuwichàicáisi líchawa Cristo íraná cawèñiri iyú, Cristo yéetácáinátéwa iyúwa sacrificio wáichawalíná. Bàaluité Dios ichùllaca yàasu wenàiwica nanúanápínaté cordero iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, yái oveja wàlisà cayábéeri, canéerita isacàa. Càita nacái Cristo, yái cayábéerica íiwitáise, mabáyawanéeri nacái yéetacatéwa wáichawalíná yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná lícha. ²⁰ Bàaluitésíwata èeri ipíchawáiseté, yaté Dios íináidacawa ìbànánápinaté Cristo yéetánápináwa èeri mìnánái líchawalíná. Cristo idéca yàanàaca maléená èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, yúudàacaténacué pía. ²¹ Cristo idéca imàacacué peebáidaca Dios itàacái, yái Dios imichàidéericaté Cristo yéetácáisi lícha. Néeseté Dios imàacaca Cristo iyaca yáapicha chènuniré cáimiétačanéeri iyú, icamaláná mèlumèlúiri írìcuwa icùacaténá macáita. Càita peebáidacuéca Dios, picùacuéca piyaca nacái Dios imàninápinácué píri cayábéeri.

²² Peebáidacuéca càide iyúwa íimáaná yái tàacáisi báisírìca, íná Dios idéca masacàaca imànicuéca píiwitáise cáininácaténacué piicáca áibanái báisíri iyú cawinàcaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, píicánápinácué nía càiyéide iyúwa péenánáwa Wáiwacali ìwalísená. Iná iwàwacutácué cáinináca píicáyacacawa mabáyawanéeri iyú, báisíri iyú nacái, macáitacué píchàini iyúwa. ²³ Dios idéca iwàlisàidacuéca píiwitáise píidèniacaténacué pícaucawa chènuníséerica. Càmitacué Dios yàa pícauca imáalèeriwa càide iyúwacué píseèenáimi imànináté cháí èeri írìcu. Néese yái Dios cáurica, càmirica imáalàawa, idéca iwàlisàidacuéca píiwitáise itàacái iyúwa, yái tàacáisi peebáidéericácuéca. ²⁴ Càité nacái profeta itànàacaté Dios itàacái ìiméerica:

“Càide iyúwa masicái idaluériwa imáalàacaalíwa ráunamáita, càide iyúwa nacái íiwichi yúuwàacaalíwa masicái lícha, càita nacái wía wenàiwicaca canánama: Ewita càasuíeyéicaalí wía, cáallacáiyéicaalí wía nacái, càicáaníta wáyacáita maléená èerita cháí èeri írìcu.

²⁵ Quéwa Wáiwacali itàacái iyaca càiripínáta”, càité ìimaca yái profetaca. Yái Wáiwacali itàacái, yácata tàacáisi nacálidéericatécué píri píalíacaténacuéwa Jesucristo iwasàacuéca pía Dios yàasu yúuwichàicáisi lícha.

2

¹ Iná píucacué píchawa píiwitáise báawéerimiwa macái íiwitáaná, macái chwái nacái, macái nacái pucháibáanacué píiwitáiseca, yá nacái macái báawéerica píicáca áibanái náasu cawèñiri ìwalíse, yá nacái macái báawéeri tàacáisi íiwitáaná pícalidéericácuéca áibanái ìwali. ² Péemiacué comparación: Máini quíraslinái icutáca ìnisi yáawamita nachàiniadacaténá naináwa. Càita nacái iwàwacutácué péewáidacawa Dios itàacái ìwali cachàinñiri iyú, yái machiwéeri tàacáisica, píchàiniadacaténacué píiwitáisewa Dios ìwali, àta Jesucristo yàanàacaléta iwasàacaténacué pía macái báawéeri lícha. ³ Càita iwàwacutácué péewáidacawa Dios itàacái ìwali píalíacáinácuéwa báisíri iyúcani Wáiwacali iicáca wapualé manuísíwata.

Cristo, la piedra viva

⁴ Abédanamacué pimànica píiwitáisewa Wáiwacali yáapicha mamáalàacata. Péemiacué comparación: Aibanái imàñiyéicaté ìba icapèená, náucacaté náichawa abéeri ìba canacáináté iwèni naicácani. Càita nacái abènaméeyéi èeri mìnánái caná iwèni naicáca Wáiwacali, quéwa Dios idéca ìbalùadacani iyúwa abéeri cachàinñiri náicha canánama. Yái Wáiwacali, càicanide iyúwa manuiri ìba cáuri Wáiwacali yàacáiná wacáuca càimíri imáalàawa. ⁵ Píacatacué càiyéide iyúwa cáuyéi ìba, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Dios idéca iwacáidacuéca pía írípínáwa. Càicuéca píade iyúwa manuiri templo cayábéeri, Dios imàñirica icapèepínáwa, Espíritu Santo iyacaténá írìcu. Dios idéca masacàaca imànicuéca píiwitáise píibaidacaténacué

abéerita iripiná càide iyúwa sacerdotenái mabayawanéeyéi, isutéeyéica Dios ícha áibanái iripiná, pimánicaténacué nali cayábéeri nacái, pimàacacatenácué nacái piawawa Dios irí, piacatenácué irí cayábéeri nacái. Yácata sacrificio Dios iwàwéericuéca pimànica iripiná piíwitaíse cayábéeri yáapichawa. Yá casimáipinácué Dios íicáca piasu sacrificio piyacáinácué abédanamata Jesucristo yáapicha, yái yéetéericatécué píchawalíná pibáyawaná ìwalíise. ⁶ Aiba profeta itànàcaté càiri tàacáisi bàaluité Dios inùmalicúse. Dios ímacaté:

“Càide iyúwa wenàiwica yeedácaali cayábéeri íba manuírí idàbacaténá imànica capli dàalanama, càita nacái nubànùpiná israelitanái iríwa nacuèrinápiná, níái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená iricu, áibaali ípidenéeri Sión. Máini cayábéeri íiuitáise yái nacuèrinápináca nubànùripináca nalíwa, máini nacái nùasu wenàiwicanái iwàwacutácani. Càicanide iyúwa cayábéeri íba manuírí, máinírí iwàwacutácawa nacái capli iripiná, yái íba wenàiwica needéerica nadàbacaténá namànica capli. Cawinácaali yeebáidéeyéipináca itàacái, yái nacuèrináca, càmita achúma nawàwa neebáidáaná ìwalíisewa, numànìpináciná nalíwa macáita càide iyúwaté nùumáaná nali”,
càité ímaca yái Diosca.

⁷ Máinicué cawènica pirí yái íbaca, yái Jesucristoca, piacué yeebáidéeyéica itàacái, quéwa Dios imànìpiná cachàinírí iyú áibanái irí càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái càide iyúwa yàasu profetanái itànàaná Dios itàacái bàaluité. Náimaca:

“Níái imàníyéicaté íba icapèená, náucacaté náichawa abéeri íba, canácáinaté iwèni naicácani.

Quéwa siúcade máinírí iwàwacutácawa capli iripiná yái íba náuquéericaté”,
ímacaté yái profetaca icàlidacatenáté Jesucristo ìnàwaná. ⁸ Càita nacái áiba profeta itànàcaté Dios itàacái Jesucristo ìwali. Ímacaté:

“Áibanái càmitapiná neebáida itàacái, calúpiná nacái naicácani”,

cài ímaca yái tàacáisca. Siúca báawaca naicáca Jesucristo càmicáiná neebáida Dios itàacái. Yá Dios yúuwichàidapiná níawa càide iyúwaté ìnàidáanáwa bàaluité.

⁹ Quéwa Dios idéca yeedúcuéca pía yéenibepináwa, íná yéewa càicuéca píade iyúwa abéeri wenàiwica yàawírí. Wacuèriná Dios idéca imàacacué pía sacerdotenáipiná, píibaidacatenácué iripiná, pisutátacaténá Dios ícha wenàiwicanái iripiná, piacatenácué nacái cayábéeri Wacuèriná Dios iríwa. Càicuéca píade iyúwa abéeri cáli néeséeyéi mabayawanéeyéica, Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapináwa íbaidéeyéipiná abéerita Dios iripiná. Càita Dios idéca imànicuéca pirí yéewanápinácué picàlidaca ìnàwaná ìwali idéca imànica madécaná cayábéeri íchàini manuírí iyúwa, yái Dios imáidéricatécué pía catéeri ícha, yái pibáyawanáca pimànìricatécué càmicaalité píalíca Dios ìwali. Dios idéca imáidacuéca pía amalácaténácué imànica piíwitaíse yéewanápinácué piyaca Dios icamalá iricu, náapicha macáita yáaliyéyéica Dios ìwali. ¹⁰ Bàaluité piyacuéca càide iyúwa canéeyéi yàawírí, quéwa siúcade Dios icuèyéicuéca pía. Bàaluité càmitacué píalíawa Dios íicáca pipualé, quéwa siúcáise de píaliacuéwa Dios íicáca pipualé manuísíwata.

Vivan para servir a Dios

¹¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nusutacué pícha wawási manuísíwata píicánápinácué píawa iyúwa wenàiwica yéepuníyécawaca déeculé yàasu cáli íchawa, idècunitàacá piyacuéca cháí èeri iricu, yácáinácué piasu cáli iyaca chènuniré. Picácué pimàni báawéeri càide iyúwa piíwitaíse bàaluisàimi iwàwáaná, yái piíwitaíse imànìricuécaca iwicái piípunita, ipíchanácué picaláacawa Dios ícha. ¹² Piyacué machacànírí iyú cháí èeri iricu yéewanápiná áibanái càmiyéica yeebáida Dios naicáca yái cayábéerica pimànìricuécaca. Siúca natàanicué píwali báawéeri iyú càide iyúwacué pidéca nacáicaallicué pimànica pibáyawanáwatá. Quéwa pimànicaallicué cayábéeri siúcade, yási áibaalpiná nàapináca Dios irí cayábéeriwa Dios yéemiacaalipiná èeri imànái ìnàwaná ìwali càinacaalité namànirica, càinacaalité nacái nàyaca.

¹³ Pimànicué càide iyúwa nachùullanácué pía, macáita icuèyéicuéca piasu cáli, píasáidacatenácué cayábéeri íiuitáise yái Wáiwacalica. Peebácué itàacái yái náiwacalináca icuèricuécaca piasu cáli. ¹⁴ Pimànicué càide iyúwa nachùullanácué pía, níara gobernadornáí náiwacaliná íbanuèyéicuéca píatalé nacapèedáidacatená báawéeyéi íiuitáise, namànicaténá nacái áibanái irí càimietaquèeri iyú, cawinácaali imànìyéica cayábéeri. ¹⁵ Dios iwàwacáinácué pimànica cayábéeri, yéewanápinácué càmita náalimá nacháawàca piináwaná ìwali, áibanái máiwitaíseeyéica càmiyéica iwàwa yáaliacawa.

¹⁶ Báisita pidènicué abéerita Píiwacaliwa chènuníseerica, yái iwásèericatécué pía báawéeri ícha. Quéwa càmita Wáiwacali iwásacué pía pimànicaténácué pibáyawanáwa meedá. Néese pimànicué abéerita càide iyúwa Dios ichùullaná, yàasu wenàiwicacáinácué pía. ¹⁷ Piicácué macái wenàiwica càimietaquèeri iyú. Càiminácué piicáca macái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, níacáinácué péenánáca níca Wáiwacali ìwalíisená. Píacué Dios icàaluíná. Píacué nacái ìmiétacaná yái wenàiwica icuèricuécaca piasu cáli.

El ejemplo del sufrimiento de Cristo

¹⁸ Píacué áibanái yàasu wenàiwicaca, íbaidéeyéica mawèñiri iyú. Peebáidacué píiwacali itàacáíwa cámiétaquéri iyú, càmita abéta níái ichùuliyéyícuéca píá éeréri iyú, néese níá nacái báawéeyéica íwítáise, imàñíyícuéca píri báawéeri. ¹⁹ Cayábaca Dios iwàwa iicáca píideniacuéca yùuwichàacáisi matuibanáiri iyú mabáyawanácaalícué píá, piùwichàcaalícuéwa càí písímáidacaténá Dios. ²⁰ Quéwa pímanícaalícué píbáyawanáwa, néese píideníacaalícué piùwichàanáwa matuibanáiri iyú nàuwichàidacaalícué píá, néese càmitacué cawèni Dios iicáca piùwichàanáwa, cabáyawanácaínácué píá meedá. Quéwa nàuwichàidacaalícué píá ìwalíse yái cayábéerica pímaníríca, néese píideníacaalícué piùwichàanáwa matuibanáiri iyú, yásí cawènica Dios iicácué piùwichàanácawa. ²¹ Yácaíná Dios imáidacatécué píá píideníacaténácué piùwichàanáwa matuibanáiri iyú nàuwichàidacaalícué píá ìwalíse yái cayábéerica pímaníríca, néese píideníacaalícué piùwichàanáwa matuibanáiri iyú, yásí cawènica Dios iicácué piùwichàanácawa. ²² Yácaíná Dios imáidacatécué píá píideníacaténácué píri iwàwacutácué pímaníca càide iyúwaté Cristo imàñíná. ²³ Canácatáita Cristo imànité íbáyawanáwa, canásíwata. Càmitaté ichíwáida wenàiwica, íbatàa abéeripiná. ²⁴ Nacuísacaté náichawani báawéeri iyú, quéwa càmitaté itáani báawéeri iyú nalí. Nàuwichàidacaté Cristo, quéwa canácataté íbáulíana níá. Néese imàcacaté yáawawa Dios íri mamáalàacata, yái yùuwichàidéeripiná báawéeyéi wenàiwica machacàníri iyú. ²⁵ Cristocata yái itéericaté ìwaliwa wabáyawaná yùuwichàanápinátéwa wabáyawaná ìwalíse íiná iyúwa cruz ìwali. Yáté Cristo yéetácatéwa wáichawaliná wabáyawaná ìwalíse, yéewanápiná wamàacaca wáichawa yái báawéerica wamàñíríca. Càité Cristo yéetácawa yéewanápiná wàyaca machacàníri iyú Dios iicápiná. Nacapéedáidacaté Cristo cabèesi iyú báawanama ípichawáiseté natààacani cruz ìwali. Inácué Cristo ícháuná ìwalíse ídéca píiwítáise ichùníacawa píbáyawaná íchacuéwa. ²⁶ Quéchatécáwa pímeeràacatécúéwa méetáuculé Dios ícha càide iyúwa ovejanái ímeeràacaaliwa canéeyéica ícuèriná. Quéwa pídécuéca píwènúadaca píiwítáisewa Cristo íripiná yái ícuèricuéca píiwítáise cáinnéeri iyú càide iyúwa pastor ícuacaalí yàasu ovejanáíwa.

3

Cómo deben vivir los casados

¹⁻² Càita nacái píacué inanái caníríyéica, pímanícué càide iyúwa píñiri iwàwáana. Yásí níara abénaméeyéi cámiyéicatàacáwa yeebáida Jesucristo itàacái nawènúadapiná íri náiwítáisewa, éwitacué cámicáaníta píaláa níá báawanama, naicácaíná pímanícuéca cayábéeri, píyacaalícué machacàníri iyú nacái píñiri yáapichawa píacaténácué ímiétacaná càide iyúwa Dios ichùullánácué píá. ³ Píacué inanái caníríyéica, píacué máini píináidánícawa ìwali cáinacaalícué iicácanáwa. Píacué máini píchùníaca píiwita íbánáwa cawèñiri iyú. Càita nacái píacué máini pícuéca píwaliwa orofri túliquichi cawèñíríca. Píacué nacái máini pícutáca píbàlepínáwa máiníri cawènica. ⁴ Néese píchùníacué cayába píiwítáisewa píwáwalícuéwa. Píacué cachàini píicáca píawawa áibanái ícha, néese pímanícué áibanái íri éeréri iyú. Yásí casímáicué Dios iicáca píiwítáise cáiride iyúwa wawási cayábéeri iicácanáwa, cáiníri ímáalàawa. ⁵ Càité nacái inanái namànica bàaluité, Dios yàasu wenàiwicaca. Nachùníacaté náiwítáisewa cayábéeri iyú nawáwalícuéwa bàaluité, yáté cawènica Dios iicáca náiwítáise. Manuícaté náináidaca nawáwawa Dios ìwali imàñínápináté nalí cayábéeri càide iyúwaté ímáaná nalí. Namànicaté nacái càide iyúwa nàacawéeri iwàwáana. ⁶ Càité Sara imànica, úái Abraham ínuca. Umànicaté càide iyúwa Abraham iwàwáana. Yáté úumaca ìwali “núiwacalí”. Yá càicuéca píade iyúwa Sara ídunái pímanícaalícué cayábéeri píacawéeri íríwa, cámicacalí nacái cáalu píacué.

⁷ Càita nacái píacué asianái cáinuíyéica. Píyacué píinu yáapichawa cáalíacáiri iyú. Peedácué úasupiná píacaténácué uímiétacaná. Pímanícué càí ulí cayábéeri cáalíacáiri iyú cámicáiná cachàini úa càide iyúwacué cachàiníná píá. Píacué uímiétacaná nacái Dioscáiná ídéca imànica ulí cayábéeri mawèñiri iyú yàacaténá ucáuca cáiníri ímáalàawa càide iyúwa imàñínácué píri. Píacué uímiétacaná yéewanápiná Dios yeebácuéca píri písutáanácué ícha.

Los que sufren por hacer el bien

⁸ Sìucade péemiacué cayába, macáitacué píá. Abédanamacué pímaníca píiwítáisewa píapichawáaca, píicáyacaténácuéwa catúlulcanéeri iyú, cáinnéeri iyú nacái, abémisanacáinácué píá Wáiwacalí íwalísená. Píicácué píupaléwáaca. Píacué cáimacái píicáca píawawa áibanái ícha. ⁹ Píacué pímaní íri báawéeri cawínácaalí imàñírícuéca píri báawéeri. Píacué nacái pícuísani éwita ícuíacaalícué píá. Néese pítàanicué íri cayábéeri iyú, pímanícué íri cayábéeri nacái, Dioscáiná ímáidacatécué píá imànicaténácué píri cayábéeri. ¹⁰ Càité áiba profeta ídéca itànàaca Dios itàacái:

“Píwàwacalí píyaca manùba èeri casímáiri iyú, yá iwàwacutá pícuéca pínenewa pítàanicáicha báawéeri itàacáisi, pícuéca nacái pínúmawa ípíchaná pícalídaca píchíwawa.

¹¹ Píwènúada píiwítáisewa báawéeri ícha, yá pímaní cayábéeri. Píalímáida macái píchàini iyúwa píyacaténá matuibanáiri iyú áibanái yáapícha; píacuéca pípéllia níá.

12 Yácáiná Wacuèriná Dios icùaca wenàiwica iyéeyéica machacàniri iyú Dios iicápiná, yeebá nacái nasutáaná fícha; quéwa Dios yúuwidaca imànica wenàiwica imàniiyéica íbáyawanáwa”,
fímaca yái Dios itàacáica.

13 Batéwa macái wenàiwica cayába naicápinacué píawa pimànicaalícué cayábéeri mamáalàacata, yá càmítacué nàuwichàida píawa. 14 Quéwa éwita nàuwichàidaacalí píawa íwalíse yái cayábéerica pimàniricuéca, càicáaníta Dios imànipinacué piri cayábéeri. Picácué cáalu pía piúwidenái fíchawa. Picácué nacái achúma píináidacawa piwàwawa. 15 Néese piacué Píiwacalí Cristo icàaluínináwa macái piwàwalicúsewa. Aibanáicaalícué isutá yéemíawa pía càinacaalí peebáidéerica, yá picàlidacué nalí Jesucristo iináwaná, yái peebáidéericuéca itàacái. Picàlidacué nalíni càimíetaquéeri iyú, éeréeri iyú nacái. 16 Pimànícicé cayábéeri, yéewanápiná áibanái itàanicaalícué píwali báawéeri iyú peebáidacáinacué Cristo itàacái, yásí báica nía natàacái báawéeri iwaliwa, pimànicaínacué abéerita yái cayábéerica.

17 Pimànicaalícué píbáyawanáwa, yásí piúwichàapinacuéwa píbáyawaná ichùuliacawa. Quéwa caná iwèni Dios iicá yái piúwichàanacuéca cabáyawanáicacué pía meedá. Quéwa Dios imàacacaalícué áibanái yúuwichàidaca pía íwalíse yái cayábéerica pimàniricuéca, yásí máini cawènica Dios iicácuéca piúwichàanáwa, càmicáinacué cabáyawaná pía. 18 Yácáiná Cristo nacái yúuwichàacatéwa mabáyawanéeri iyú. Cristo yéetacatéwa wáichawalíná wabáyawaná íwalíse, abé yáawiríata, néese càmita quirínama yéetáca. Cayábéericaté íwiitáise yái Cristoca, quéwa càicáaníta yúuwichàacatéwa wáichawalíná, wía báawanameyéyica itecaténá wía Dios yáatalé, yéewanápiná nacái cayábaca wáapícha Dios. Yéetacatéwa càide iyúwa wenàiwica, quéwa càucaté iwàwa càuri mamáalàacata. 19 Néese idécáníamité Cristo yéetáca, yaté yáacawa iwàwa càuri iyú yáacaténaté iicáca infierno iriculé icàlidacaténaté nalí tàacáisi, níara yéetéyeyimicawa báawéeyéica íwiitáise nadacuèyeyica presoíri iyú. 20 Níacata càmiyéicaté yeebáida Dios itàacái bàaluité Noé yáasu éerimíté. Idécunitáacá Noé imànicaté arca, yái manuúri lancha nacáirica, yaté Dios idécuníacawa quiríta nawenúadacaténaté náiwitáisewa báawéeri fícha, níara éeri mánanáca. Ochocaté namanúbaca níá Noénáca yeebáidéeyéicaté Dios itàacái nawàlucacaténatéwa arca iriculé, yá càucaté nía manuúri yéesacái fícha, inuéricaté áibanái éeri mánaná canánama. 21 Yái yéesacái ímáanáca càicanide iyúwa wabautizáanáwa úni yáaculé, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càide iyúwaté arca iwasàanaté Noénái úni yéesacái fícha, càita nacái Jesucristo iwasàaca wía Dios yáasu yúuwichàacáisi fícha weebáidacaalí Jesucristo itàacái wabautizacaténáwa úni yáaculé. Jesucristo yáalimá iwasàaca wía imichàacáinatéwa yéetacáisi fícha. Yái wabautizáanacawa, càmita ímáaná wàapídacáita wáichawa meedá, néese ímáanáca wasutáca Dios fícha wawási imàacáanápiná iwàwawa wabáyawaná fícha, ichàiniadacaténá wía nacái yéewanápiná wáaca machacàniri iyú Dios iicápiná. 22 Jesucristo imichàacatéwa chènuniré, yá iyaca siúcáise de Dios yéewápuwáise icúacaténá macáita Dios yáapícha, macáita ángelnái, macáita demonio íwacananái nacái icuèyeyica yáasu càliwa chènuníseyeyí, cháí éeri írícu nacái.

4

Servir según los dones recibidos de Dios

1 Cristo yúuwichàacatéwa iiná iyúwa, íná càita nacái iwàwacutácué pichùnliaca píiwitáisewa yéewanápinacué màulenaca pía piúwichàacaténáwa Cristo írípíná matuúbanáiri iyú. Wáuwichàacaalíwa wainá iyúwa Cristo írípíná weebáidacáiná itàacái, yásí chuica wáicha wabáyawaná, yái wáiwitáise bàaluisáimi cabáyawanéerica. 2 Néese idécunitáacá piyacuéca cháí éeri írícu, yá pimànipinacué càide iyúwa Dios iwàwáaná, càmirítacué càide iyúwa píiwitáise bàaluisáimi iwàwáaná. 3 Bàaluité piúcatécué madecáná éeri pimànicaténacué càide iyúwa éeri mánaná imàníná càmiyéicaté yeebáida Dios itàacái. Pimànicatécué báawéeri macái íwiitáaná mamáalàacata mabáiníiri iyú áibanái yáacuésemi. Pimànicatécué nacái piíná iyúwa yái càmiríca Dios íbatáa wenàiwica imànica. Picàmacatécué nacái manuúri fiesta írícu, piyáacaalítécué piyáacaléwa manuú máiwitáiseeri iyú áibanái yáapícha icàmeyéicué píapícha báawanama, imàniiyéicatécué píapícha nacái máini báawéeri wawási nainá iyúwa piacaténacué ídolo icàaluíniná, níái cuwáiná yeenáiwanáca. 4 Siúcacué piacawéeyéiná bàaluisàna nánáidacawa naicáidacuéca piri, natàanicué nacái píwali báawéeri iyú càmicáinacué quirínama piacawéeridaca nía namànicaalí nabáyawanáwa manuúsiwata málaléquéeri iyú. 5 Quéwa áiba éeriwa iwàwacutápiná nabàluacawa Dios ípunita, yái Dios icàlidéeripináca iwàwacutáaná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùuliacawa, macáita báawéeyéí, níái cáuyéicáwaca, nía nacái yéetéyeyimicawa. 6 Níái yéetéyeyimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái cháí éeri írícu néemíacaté yái cayábéeri tàacásica yéewanápinaté nadèniaca nacáucawa càmiiri imáaláawa Dios yáapícha, éwitaté iwàwacutácaníta néetácawa càide iyúwa macái éeri mánaná.

⁷ Siuca mawiénicani yáì èri imáalaanápinácawa. Iná picúacué piáwawa cayába pisutácaténácué piáwawa Dios ícha cáimiétaquéri iyú iyúwa cáalíacáiyéi. ⁸ Máini iwáwacutácué cáinináca piicáyacacawa. Cáininácaalí waicáca áibanái, yásí wamáacaca wawáwawa nabáyawaná ícha, cáinacaalí báawéerica namánírira walí, yéewanápiná nacái Dios imáacaca iwáwawa wabáyawaná ícha. ⁹ Peedácué piataléwa áibanái wenáiwica casímáiri iyú, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picácué calúa pia iwalíse, néese piyúudáacué wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nèepunícaalíwa déeculé nacapèe íchawa. ¹⁰ Dios idéca imáacacué piri cháinisi abéechúanaméeri iyú pimànicaténácué piibaidacaléwa Dios irípiná. Dios imáacacué piri piásu cawèñiri nacái, càide iyúwa iwáwáanácué imáacaca piríni, yéewanápinácué piyúudáayacacawa. Iná pimànicué cayábéeri piríwáaca càide iyúwa Dios íchàiniadánácué pia. ¹¹ Picálicidacaalícué Dios itàacái, picálicidacué nalíni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. Piyúudáacaalícué áibanái, piyúudáacué nía càide iyúwa Dios imáacáanácué piri cháinisi. Cànacaalícué pimàni, pimànicué macáita machacàníri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái yéewanápiná áibanái wenáiwica neebáidaca Jesucristo itàacái náacaténá Dios irí cayábéeri. Jesucristo icúapiná macáita càiripináta íwítáise cachàiníri iyúwa, icànéerica mèlumèluíri iyú chènuniré. Báisita, amén.

Sufrir como cristianos

¹² Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca. Manuíri yúuwicháacáisi idéca yàanáca piwalícué. Picácué piínáidawa manuísíwata piicáca yáì manuíri yúuwicháacáisica yáalimáidéericuéca íicáwa pia càide iyúwa quichái masacáacaalí imànica oro, yáasáidacaténá asáisi báisicaalícué peebáida Cristo. Picácué piínáidawa camínápinácué iwáwacutá piúwicháacawa. ¹³ Néese casímáicué piwáwa manuísíwata piálimáacáinácué piidenaca piúwicháanáwa Cristo irípiná càide iyúwa Cristo íidenanáté yúuwicháanáwa, yéewanápinácué piyanáidacawa cachàiníwanái Cristo yàanáacaalípiná cachàiníri iyú, icamaláná mèlumèluíri irícuwa, icúacaténá macáita íwítáise cachàiníri iyúwa. ¹⁴ Casímáipinácué piwáwa áibanái itàanacaalícué piwali báawéeri iyú iwalíse yáì peebáidáanácuéca Cristo itàacái. Yá casímáipinácué piwáwa yáacáiná Espíritu Santo yáacawéeridacuéca pia mamáalaacata icúacaténácué piíwítáise Dios íchàini manuíri iyú. ¹⁵ Cámita nutáani yúuwicháacáisi iwali yàanéerica èri mìnánái iwali inuèyéica wenáiwica, nía nacái cayéedéeyéica, nía nacái imàníyéica báawéeri áibanái irí; nía nacái máiníyéica iwáwaca ísutáca yeemíwawa áibanái yáasu tãacáisi iwali. ¹⁶ Quéwa piúwicháacaalícuéwa iwalíse yáì peebáidáanácuéca Cristo itàacái, picácué báì pia iwalíse, néese pia Dios irí cayábéeri náalíacáinácué piwali Cristo yáasu wenáiwicaca pia.

¹⁷ Idéca yàanáca náasu èeri Dios idábacatáipináta yúuwicháidaca èri mìnánái nabáyawaná iwalíse. Quéechacáwa Dios yúuwicháida wía siuca, wía Dios yéenibeca. Dios idéca idábaca imáacaca wáuwicháacawa càide iyúwa wenáiwica icapèedáidacaalí yéenibewa, iná yéewa wáalíacawa máinípiná cachàiníwanái Dios yúuwicháidaca èri mìnánái manuísíwata, cawínacaalí camíyéica yeebáida Dios itàacái. ¹⁸ Iwáwacutá wáuwicháacawa manuísíwata cháì èeri irícu, éwita Dios yáasu wenáiwicacáaníta wía, Dios yéewáidacáiná wía yúuwicháacáisi iyú àta wáacalétawa èeri ícha. Iná wáalíacawa Dios yúuwicháidáanápiná cabáyawanéeyéi wenáiwica càiripináta, cawínacaalí nacái báawéeyéica íicá Dios. ¹⁹ Iná wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Dios iwáwacaalí wáuwicháacawa Cristo irípiná, yá iwáwacutá wamànica cayábéeri mamáalaacata, wamáacacué nacái wíawawa Dios ícápi irículé icúacaténá wía, yáì Dios idábéericaté wía, imànírípináca nacái walí càide iyúwaté ímáaná.

5

Consejos para los creyentes

¹ Siúcade nuwáwaca nuáláacuéca pia píacué ancianoca icuèyéica wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwacáidáyaquèyèyèicawa yácalé imanúbaca. Ancianoca nua nacái càide iyúwacué pia. Nuicácaté Cristo yúuwicháacawa cruz iwali, yá nucálicida iináwaná iwali. Néese Cristo yàanáapínacaalí àniwa icamaláná mèlumèluíri irícuwa, yásí wáyapiná Cristo yáapícha cáimiétacanéeri iyú, waucacaténá yáapícha macáita. ² Píacué ancianoca, picúacué Dios yáasu wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, níara wenáiwica Dios imáaquèyèyèicuéca picúaca. Péewáidacué nía, picúacué nía cáininéeri iyú càide iyúwa pastor icúacaalí yáasu ovejanáwa. Picúacué nía casímáiri iyú càide iyúwa Dios iwáwáaná. Píacué ancianoca, picúacué picutá madécaná plata. Néese piibaidacué Dios irípiná picúacaténácué yéenibe cayába macái pichàini iyúwa piwáwalícuésewa. ³ Picácué pichúulia nía cachàiníri iyú; picácué piwáwa náiwacalícuéca pia, níái Dios imáaquèyèyèicuéca picúaca. Néese picúacué nía cayábéeri iyú, piyacué nacái machacàníri iyú Dios íicápiná, piásáidacaténácué nalí cáinacaalí Dios iwáwáaná nàyaca. ⁴ Yá áibaalípiná Wáiwacali yàanápiná, yáì Wáiwacalísiwaca, wía ancianoca icuèyèica wenáiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càide iyúwa pastor icúacaalí yáasu ovejanáwa cáininéeri iyú. Wacúacaalí nía cayábéeri iyú, yásí Wáiwacali yáapiná walí wáasu coronawa camíiri

imáaláawa, wáiwita ìwalíripiná, yá wàypiná Wáiwacali yáapichawa icamaláná mèlumèlúiri írìcu càiripináta, cáimíétacanéeri iyú, wactúacaténá macáita yáapicha.

⁵ Càita nacái piacué càmíiyéica máini béeyéi, piacué ancianonái ímíétacaná, níái icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pimànicué nacái càide iyúwa nàalànacué pía. Piacué píimíétacanáwáaca piyúudáayacacuéwa, picácué cáimacái piicáca piawawa, càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, abéeri Dios yáasu wenàiwica itànèericaté:

“Dios yúuwidaca imànica wenàiwica icàlidéeyéica iináwanáwa càmítasa nawàwacutá Dios, quéwa Dios imànica cayábéeri mawèníiri iyú nalí cawinácaalí yáaliyéycawa nawàwacutáca Dios iyúudáaca nía”,

ímaca yái Dios itàacáica. ⁶ Iná piacué Dios icàaluíná, yái cachàiníríca náicha canánama; pimànicué nacái càide iyúwa ichùullánacué pía. Picácué máini cachàini piicáca piawawa Dios iicápiná, picácué máini cáimacái piicáca piawawa. Néese áibaalípiná yàanàcatáipinátacué péenáiwana, éeri imáalàapinácaalíwa, yásí Dios imànicué píri cayábéeriwa wenàiwicanái iicápiná. ⁷ Picàlidacué Dios írì yái càaluúnacuéca píináidacawa, néese manuicué píináidaca Dios ìwali, píbbàacué piwàwawa iwéré, Dioscáiná iwàwalicuéca pía mamáalàacata, icùacuéca nacái pía.

⁸ Picùacué cayába piawawa cáaliacáiri iyú ipíchanacué pimànica píbáyawanáwa. Piicácué píichawa cayába ipíchanacué piúwíde Satanás yáalimáidaca pía, piwènúadacáichacué píiwitáisewa Dios ícha. Satanás, yái icháawáidéerica waináwaná ìwali, yèepunícawa yáalimáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, imàacacaténá nacalàacawa Dios ícha càide iyúwa león cháwi nacáiri caluérica yèepunícaalíwa, ícháánica, canàicáináni, icutáca iyáapináwa wenàiwica. ⁹ Peebáidacué Jesucristo itàacái cachàinírí iyú, yéewacaténacué píbbàlúacawa tàì íméri iyú Satanás ípunita, ipíchanacué piwènúada píiwitáisewa Dios ícha. Càmítacué pía abéta yúuwichàawa Cristo írìpiná. Néese péenánáicué iyéeyéica macái cáli ínata imanúbaca, nàuwichàaca nacáíwa siúcata Cristo írìpiná càide iyúwacué piúwíchàanáwa, neebáidacáiná itàacái. ¹⁰ Quéwa idécanámicué piúwíchàacawa Cristo írìpiná achúma éerita, yásí Dios ichàniadacué píiwitáisewa cayábéeri iyú peebáidacaténacué Jesucristo itàacái macàaluínáta tàì íméri iyú cachàiníwanái mamáalàacata. Yái Diosca, yácata yái cáininéerica iicáca wía manuísíwata, imáidacaté wía wáyáanápiná abédanamata Jesucristo yáapicha, wacànacaténá mèlumèlúiri iyú yáapicha càiripináta Dios icamaláná írìcu chènuniré. ¹¹ Wàacué Dios írì cayábéeri icùapinácáiná macáita càiripináta ichàini manuírí iyúwa. Báisíta, amén.

Saludos finales

¹² Nubànúacué píri yái achúméerína cuyàlutaca Silvano yáapicha, áibaalí lípidenéerica Silas, yái wéenasàirica yeebáidéerica Jesucristo itàacái. Manuica nuínáidaca nuwàwawa Silvano ìwali imàninápiná cayábéeri càide iyúwa nusutáaná ícha. Nudéca nutànàacuéca píri yái cuyàlutaca nùalàacaténacué pía éeréri iyú, nucàlidacaténacué píri nacái Dios idéca imànicuéca píri cayábéeri mawèníiri iyú yáasáidacaténá cáininácuéca iicáca pía báisíri iyú. ¡Peebáidacué itàacái mamáalàacata cachàinírí iyú!

¹³ Níái iyéeyéica cháí Babilonia iyacàlená írìcu yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Dios yeedéeyéica yáasunáipináwa càide iyúwa yeedáanacué pía, nawàwalicué pía. Càita nacái Marcos yái nuiquéerica càiride iyúwa nuiríwa iwàwalicué nacái pía. ¹⁴ Pitáidáyacacuéca cayábéeri iyú càide iyúwa abémisana. Nusutácué Dios ícha píripinacué imàacáanápinacué piyaca matuúbanáiri iyú, piacué Cristo yáasu wenàiwicaca.

2 SAN PEDRO

Saludo

¹ Núa Simón Pedro nubànüacué piri cuyàluta. Núcata abéeri Jesucristo yàasu wenàiwica, yàasu apóstol nacái Jesucristo ibànüerica nucàlidacaténá itàacái. Nubànüacué piri yái cuyàlutaca, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái cáimiétaquéeri iyú abédanama càide iyúwa weebáidáaná. Càita Wacuériná Dios yái Jesucristoca, idéca imànica walí macáita abédanamata, icüacáiná wenàiwica machacàniri iyú, yái Jesucristo iwasèerica wía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. ² Nusutácué Dios íicha piri pinácué imàacáanápínacué píalíacawa Dios íwali manúsiwata cachàiníwanái mamáalàacata, Wáiwacali Jesús íwali nacái, yéewanápiná namànicuéca piri cayábéeri mawèníri iyú manúsiwata, namàacacaténácué nacái plyaca matuñbanáiri iyú.

Cualidades del cristiano

³ Dios idéca imànica walí cayábéeri ichàini iyúwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, íná wadèniaca macáita yái chàinisi wamáapuèrica wàyacaténá siücade càide iyúwa Dios iwàwáaná wacáuca càmíri imáaláawa yáapichawa, wàacaténá nacái Dios iyéininá machacàniri iyú. Càité Dios imànica walí imàacacaalíté wáaliacawa Jesucristo íwali, yái imáidéericaté wía íripínawa, wàyacaténá yáapicha icamaláná mèlumèluíri írìcu, cáimiétaquéeri iyú nacái, yái Jesucristo cayábéerica náicha canánama. ⁴ Càita Dios idéca imànica walí cayábéeri ichàini manuiri iyúwa càide iyúwa ímáanáté, yái cayábéerica manúsiwéeri cawèníri nacái, yéewanápinácué pidèniaca Dios íiwitáise mabáyawanéeri, yéewanápinácué nacái iwasàca píá èeri mñanáí íiwitáise íicha imáalèeripínacawa yáséeri iyú nabáyawaná íwalíisewa, mánicáiná nawàwaca namànica nabáyawanáwa, níái èeri mñanáica càmíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ⁵ Dios idéca imànicuéca piri yái cayábéerica, íná píacué yeebáidéeyéica Jesucristo, píalimáidacué macái pichàini iyúwa píyanápiná mabáyawanéeri iyú. Néese, píalimáidacué píalánápináwa Dios íwali cachàiníwanái mamáalàacata, píalíacaténácué cayábéeri íwali báawéeri íchaná cáalíacáiri iyú. ⁶ Néese píalimáidacué píçüanápiná píawawa báawéeri ícha ipíchanácué pímaníca píbáyawanáwa. Néese píalimáidacué píidenanápiná píuwichàanáwa mamáalàacata matuñbanáiri iyúta. Néese píalimáidacué píanápiná Dios iyéininá machacàniri iyú, pímanícaténácué cayábéeri áibanái írì. ⁷ Néese píalimáidacué cayábáanápiná píicáca áibanái yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái, càide iyúwa yéenáyacuéyéiwa. Néese píalimáidacué cáinináanápiná píicáca nacái macáita èeri mñanáí.

⁸ Pimànicaalícué manúsiwata macáita yái nucàlidéericuéca piri, yási máini cawènica Dios íicáca yái pímaníricuéca. Cawènírica yái píalíanácuéca Wáiwacali Jesucristo íwali. ⁹ Quéwa cawinácaalí càmíta imàni càide iyúwa nucàlidáanácué piri, yá catáca íiwitáise càide iyúwa matuiri, càí nacáide iyúwa wenàiwica càmíri yáalimá íicáca déeculé, íimáichacáiná Dios imàacaté iwàwawa ícha yái báawéerica imàníricaté queechacáwa. ¹⁰ Íná nuénánái, Dios idéca imáidacuéca píá, idéca nacái yeedácuéca píá yáasunápináwa, íná iwàwacutácué píalimáidaca pímaníinápiná cayábéeri macái pichàini iyúwa cawènicaténácué pímaníca yái imáidáanácuéca píá. Pimànicaalícué càí, yá canácatáita pícaláacuéwa Dios ícha. ¹¹ Càita Dios itàidápinácué píawa máini cayábéeri iyú imàacáanápínacué piri píasu cawèníripíná manuiri píwàlúacaténácuéwa yácalé chènuníiséri írìculé Wáiwacali Jesucristo icüacataléca macáita càiripináta, yái Wáiwacali iwasèerica wía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha.

¹² Íná nucàlidápinácué píriwaní càí mamáalàacata éwitacué píemiacáanítani bàaluité, píalíacué nacái íwali cayába, éwitacué nacái peebáidacáaníta tàí íiméeri iyú yái báisiiri tàacáisi néewáidéericatécué iyú píá. ¹³ Ídècunitàacá nüyaca cháí èeri írìcu, iwàwacutácué nùaláaca píá numichàidacaténácué píiwitáise ipíchanácué píimáichaca yái tàacáisca píalíericuéca íwali. ¹⁴ Wáiwacali Jesucristo idéca imàacata nùalíacawa nuétáanápináwa mesunamáita. ¹⁵ Quéwa numáncapíná macáita nùalimáanáta nucàlidacaténácué piri yái tàacáisi báisiirica, yéewanápiná nuétácadénámiwa, yái píalimápinácué píwàwalica yái tàacáisca nuéwáidéericuéca iyú píá.

Los que vieron la grandeza de Cristo

¹⁶ Bàaluité wéewáidacué píá Wáiwacali Jesucristo íiwitáise cachàiníri íwali. Càita nacái wacàlidacatécué piri Wáiwacali yáanánápiná aléi èeri írìculé àniwa. Càmitaté wéewáidacué píá iyú yái plawirináimi íiwitáise cachíwéerica, yái wawási namànirica náalíacái iyúwa nachíwáidacaténá áibanái. Néeseté wéewáidacuéca píá báisiiri tàacáisi iyú waicáicáníté Wáiwacali watú iyúwa, yái Wáiwacali cachàiníri íiwitáise icanéerica mèlumèluíri iyú, yái icamaláná chènuníisèerica, wáyacaalíté yáapicha manuiri dúli íinata. ¹⁷ Waicácaté Wáiwacali néenialíté Wáaniri Dios imàacacaalíté Wáiwacali imàacaca yáawawa waicácani cáimiétacanéeri, mèlumèluíri nacái icamaláná chènuníisèeri yáapichawa. Yáté Dios itànica chènuníise, yái

icàlidaca tàacáisi Wáiwacali ìwali ímérica: “Yácata Nuiri nuwàwéeri cáininéeri nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani”, ímaca yái Diosca. ¹⁸ Wéemiacaté yái tàacáisi chènuníiséerica, wàyacáinaté Wáiwacali yáapichawa manuírí dúli ínatalé, chènuníiséeyéi imàacacalíté yáawawa waicáca nía.

¹⁹ Iná macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté Dios itàacái Cristo iináwaná ìwali. Càita wáalíacawa cachàiníwanái báisíri iyúcani Cristo yàanàanápíná àniwa. Iwàwacutácué péewáidacawa ìwali yái tàacáisi Dios íméricaté Cristo ìwali, peebáidacué nacái, yácáiná yái tàacáisi imàacaca wáalíacawa cáinacaalí Dios iwàwa wàyaca. Yái Dios itàacái cáicanide iyúwa lámpara icànacaalí catácatalé àta Jesucristo yèepùacataléta yàanàaca àniwa aléi èeri írículé. ²⁰ Quéwa iwàwacutácué píwàwalica abéeri wawàsi càiripínáta: Càmita yéewa wáalíacawa wéemíacani wachàini iyúwa meedá cáinacaalí ímáaná yái tàacáisi Dios yàasu profetanái itànèericaté inùmálicúse. Néese iwàwacutá Espíritu Santo iyúduàaca wía wáalíacaténá wéemíacani, cáinacaalí ímáaná. ²¹ Níacáiná Dios yàasu profetanái càmítaté nacáida tàacáisi náiwitáise iyúwa càide iyúwaté nawàwáaná meedá; néese Dios yàasu wenàiwicaca nía icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmálicúse, càide iyúwaté Espíritu Santo imàacáanáté nacàlidacani.

2

Los que enseñan mentiras

¹ Bàaluité nacái israelitanái yèewi nàyacaté abénaméeyéi cachíwéeyéi iwicùlidéeyéica. Nacàlidacaté nachíwawa, náimacaté Dios yàasu profetanáicasa nía, icàlidéeyéicasa tàacáisi Dios inùmálicúse. Càita nacái abénaméeyéi cachíwéeyéi yéewáidéeyéica wenáiwica nàanàapínácué péewiré. Yá néewáidapíná wenáiwica cachíwéeri tàacáisi iyú, quéwa namànipíná càì ibàacanéeri iyú yéewanápíná áibanái iyúunáidaca cachíwéeyéi néewáidaca wenáiwica báisíri tàacáisi iyú. Nàasu tàacáisi cachíwéeri itépiná wenáiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi írículé. Nacàlidapíná nachíwawa Wáiwacali ìwali, náimapíná càmítasa Wacuérináni, yái Jesucristoca yéetèericatéwa wáichawalíná iwasàacaténá wía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Quéwa néetápinácaalíwa, yáta Dios idàbapíná yúuwichàidaca níawa manuísíwata. ² Madécaná icàlidéeyéica iináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái neebáidapíná cachíwéeyéi yàasu tàacáisi, yá namànipíná macái báawéeri íwítáaná mabáiníri iyú nainá iyúwa wenàiwicanái yàacuésemi. Iná nàwalíse áibanái natàanípíná báawéeri iyú báisíri tàacáisi ìwali, wàwali nacái, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ³ Níara cachíwéeyéica máini nawàwa needéca naliwa manùba cawèníri, iná nachíwáidapínácué píawa cachíwéeri tàacáisi iyú néewáidacáinácué píá piacaténácué nalí plata. Bàaluité quéwa Dios íináidacawa yúuwichàidáanápíná cawinácaalí imàníyéica càì, idéca nacái ichùnìlaca nalípíná nàuwichàanápínácué càmíri imáalàawa, yá canácata iwasèeripíná níawa nàuwichàacái íichawa.

⁴ Wáalíacawa Dios yúuwichàidáanápíná nía, càmícáinaté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha níara báawéeyéica àngel iwènúadéeyéicaté íwítáisewa Dios íicha. Néese yúucacaté nía infierno írículé; yáté idacùaca nía cadena iyú icùacaténá nía iyúwa presoíyí catéeri írìcu mamáalàacata àta áibaalípíná Dios icàlidacataléta nabáyawaná iináwaná ìwali, yúuwichàidáanápíná nía càiripínáta. ⁵ Càité nacái càmita Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha níara bàaluisàna èeri mìnánáica. Néese ibànucaté manuírí yéesacái imáaláidacaténaté macáita báawéeyéi wenáiwica. Dios icùacaté ocho namanùbaca wenáiwica yéesacái íicha, yái Noé, yàalèericaté wenáiwica nawènúadánápíná náiwitáisewa báawéeri íicha, yá nacái siete namanùbaca wenáiwica Noé yáapichéeyéica. ⁶ Càité nacái Dios ibànùca manuírí yúuwichàacáisi imáaláidacaténaté pucháiba yàcalémi Sodoma, Gomorra. Dios yeemacaté nía àta imenínáamicataléta imàacacawa. Càité Dios imáaláidaca níái wenáiwicaca yáasáidacaténá áibanái báawéeyéi írì, íyeyéipínácaté náamiwáise, yúuwichàidáanápíná nía nacái cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa. ⁷ Quéwa Dios iwasàacaté Lot Sodoma iyacàlená íicha. Yái cayábéeri íwítáiseca Lot máiníté achúmaca iwàwa íicaca namànica nabáyawanáwa mabáinináwacata nainá iyúwa, níái Sodoma iyacàlená mìnánáica bàaluité.

⁸ Yái aslali cayábérica íwítáise ípidenèericaté Lot, iyacaté báawéeyéi wenáiwica yèewi. Yáté máini achúmaca iwàwa manuísíwata ìwalíse macáita yái báawéerica íiquèericaté namànica, natàanica nacái macái èeri imanùbaca. ⁹ Wáiwacalíca yái yáalimérica iwasàaca wía íicha yái wawàsi yáalimáidéerica wía ípichaná wamànica wabayawanáwa, wía Dios yàasu wenáiwica yeebáidéeyéica itàacái. Sìucata Dios yúuwichàida iyaca níái báawéeyémica presoíri iyú àta néenáíwaná yàanàacataléta Dios icàlidacatáipínáta nabáyawaná iináwaná ìwali, yúuwichàidáanápíná nía càiripínáta. ¹⁰ Máini cachàiníwanái mamáalàacata Dios yúuwichàidapíná wenáiwica imàníyéica yàacawa ibáyawanáwa iiná iyúwa, yái casaquèeri wawàsi càmírìca Dios íbatàa wenáiwica imànica. Càita nacái Dios yúuwichàidapíná cawinácaalí càmíyéica iwàwa Jesucristo Náiwacalípínáwa icùacaténá nía. Macáita níái yéewáidéeyéica wenáiwica chíwái iyú, càmita nàa áibanái ímíetacaná. Càmita càalu natàaní

báawéeri iyú báawéeyéi ángel ìwali, níái cachàiniyéi demonio íiwacanánáica icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéi cáuli írícuiyéi. ¹¹ Néese Dios yàasu ángelnái cachànica nía náicha macái demonio íiwacanánái, quéwa éwita cachàinicáaníta ángelnái demonionái íicha, càicáaníta càmita ángelnái icuís íichawa demonionái Wáiwacali yàacuésemi. Iná picácué wacuís wáichawa demonionái.

¹² Quéwa níái cachíwéeyéica, yéewáidéeyéica wenàiwica chiwái iyú, càica níade iyúwa cuwéesinái máiwitáiséeyéi. Càmita nánáidawa cáalíacáiri iyú, néese namànicáita meedá macáita càinácaalí nawàwéeri namànica càide iyúwa cuwéesinái imànlíná. Càide iyúwa wenàiwica náibàacaalí cuwéesi nanúacaténáni, càita nacái Dios ídéca íináidacawa íbàanápíná níái cachíwéeyéica yúuwichàidacaténá nía càiripínáta. Nacuís náichawa demonionái máini báawéeri iyú, éwita càmicáaníta náalía cayába demonionái íináwaná iwali; quéwa Dios yúuwichàidapíná cachíwéeyéi càiripínáta càide iyúwa yúuwichàidáanápíná nacái demonionái. ¹³ Níái cachíwéeyéica náuwichàapínacawa càide iyúwa náuwichàidáanáté áibanái wenàiwica. Casímáica náyaca cáasuiri iyú, nayáaca nacái nayáacaléwa, casawèñiri yàacási, nánáidacáináwa abèerita iwali yái siùquèeri wawásica. ¡Càica níade iyúwa casaquèeri wawási, namànicáiná nabáyawanáwa mabáiniiri iyú pèewibàa píwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténá piyáacaléwa! Camúnica nía, casímáiri iyúta nayáaca manuí nayáacaléwa cawèñiri yàacási, náiraca nacái. Náimaca neebáidáanása báisiiri tàacási, quéwa nachíwa meedá.

¹⁴ Naicácanacáita inaná, yá nawàwaca naimáca úapicha. Canácatáita chamàle namànica nabáyawanáwa. Náalimáida nawènúadánápíná inaná íiwitáise, aslanái nacái namànlínápíná nabáyawanáwa náapichawáaca, níái wenàiwicaca càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái tàí íiméeri iyú. Nadéca néewáidaca níawawa nawàwacaténá náasupínáwa áibanái yàasu cawèñiri. Níata wenàiwicaca Dios yúuwichàidéeyéipíná càiripínáta. ¹⁵ Nadéca namèeráacawa Dios íicha namàcacáiná níawawa namànicaténá nabáyawanáwa. Namàni càide iyúwaté Beor íirimica Balaam imànlínáté. Bàaluité Balaam iwàwacaté ícháawáaca israelitanái íipidená iwali ímapùacaténáté nía chàwicùli iyú, yéewanápináté báawéeri yúuwàcawa náwali níái Dios yàasu wenàiwicaca. Càité Balaam iwàwacaté imànica yeedácaténá íríwa cawèñiri wawási israelitanái yúuwidenái íicha. ¹⁶ Néeseté Dios yàalàaca Balaam cachàiniiri iyú ípíchanáté ícháawáaca israelitanái íipidená iwali chàwicùli iyú. Dios imàcaca Balaam ípira burro utàanica wenàiwica isàna iyú Balaam írí. Càité burro umáisaníaca Balaam imànica íbáyawanáwa, íná càmitaté yáalimá Balaam íbànúaca chàwicùli Dios yàasu wenàiwica iwali, Dios ícúacáináté nía.

¹⁷ Cawinácaalí yéewáidéeyéica wenàiwica siúcade cachíwéeri tàacási iyú, canéeyéica iwèni nía càide iyúwa dápu canéerica írí úní, càide iyúwa nacái cúlíiri acalèe cáuli itéerica quéwa canácatáita unía yúuwèeriwa wenàiwica íbànacale iwali. Yá Dios yúucapíná íichawa níái cachíwéeyéica náuwichàacaténáwa càiripínáta írícu yái máinicataléca cúlíca catá. ¹⁸ Níacáiná cachíwéeyéi nacálidaca canéeri iwèni wawási canúmaséeri iyú. Ídecánacáita wenàiwica yeebáidaca Jesucristo, nayamáidaca nacái namànica càide iyúwa cachíwéeri tàacási íimáaná, néese cachíwéeyéi ídábaca yáalimáidaca nía namànlínápíná macái báawéeri íiwitáaná mabáinináwacata nainá iyúwa áibanái wenàiwica yàacuésemi. ¹⁹ Níái cachíwéeyéica nacálidaca wenàiwicanái írí cayábacasa wáyaca iyúwa canéeyéi íiwacali wamànicaténá càide iyúwa wawàwáaná meedá, náimacáiná càmitasa iwàwacutá weebáidaca iyúwa Dios íchùullaná. Quéwa níái cachíwéeyéica càmita náya iyúwa canéeyéi íiwacali, néese càica níade iyúwa presoíyéi, nabáyawanácaíná idacúaca nía cachàiniiri iyú namànicaténá meedá nabáyawanáwa itéeripínáca nía yéetácási írícule déeculé Dios íicha càiripínáta. Yácaíná cawinácaalí wawási idacuèrica wenàiwica íiwitáise, yácata yái wenàiwica íiwacalica. ²⁰ Cawinácaalí wenàiwicanái yáaliyéicawa Wáiwacali Jesucristo iwali, yái íwasèerica wía Dios yàasu yúuwichàacási íicha, yá Wáiwacali íwasáaca nía èeri mánaná íiwitáise íicha, macái casaquèeri wawási èeri mánaná imànlíná. Néese, níái yáaliyéicawa Wáiwacali iwali, nawènúadacaalí náiwitáisewa cayábèeri íicha àniwa, yá namàcacaalí nabáyawanáwa idacúaca nía àta yái báawéerica ícàbadàacataléta nía, yá máini cachàiniwanái cabáyawanáca nía íicha yái quèechéericatécáwa. ²¹ Quèechatécáwa náalíacawa càinácaalí Dios iwàwáaná wáyaca machacàniri iyú, néese nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo itàacái íicha, yái tàacási mabáyawanéerica Dios imàaquèeritè wálí; íná Dios yúuwichàidapíná níawa manuísíwata cachàiniwanái náicha cawinácaalí càmiyéica yéemíacáwaca Jesucristo íináwaná iwali. ²² Níái yèepuèyéica imànica íbáyawanáwa àniwa nadécánámi náalíacawa Jesucristo íináwaná iwali, càica níade iyúwa áiba comparación íimáaná: “Auli yèepúacawa iyáacaténá yèeculéwa. Marrano nacái nadécánámi nàapídáidaca úa, yá uèpúaca utalíacawa casacàalíriculé àniwa”, íimaca yái comparaciónca.

3

¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, yáta pucháibáaná cuyáluta nutàñericuéca pírí. Iná nudéca nùaláacuéca pía pucháiba yàawíría nuwàwacáinácué numicháidaca píiwitáise masaquèeri píináidacatenácuéwa cáaliácáiri iyú. ² Píináidacuéwa ìwali yái tàacáisi Díos yàasu profetanái icàlidéericaté bàaluité. Píináidacué nacáíwa Wáiwacali Jesucristo itàacái ìwali, yái ichùulìerica wamànica, yái Wáiwacali iwasèerica wía Díos yàasu yúuwichàacáisi fícha. Wía apóstolca Jesucristo ìbanuèyéica wacálidacatená itàacái, wadéca wéewáidacuéca pía pímanícaténácué càide iyúwa Wáiwacali ichùullíaná.

³ Péemiácué cayába, iyaca abéeri wawási máinicué iwàwacutèeri píalíacawa. Ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá wenáiwicanái iyáanápíná iicáaniyéica waquíníná, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Namànipíná nabáyawaná macái íiwitáaná càide iyúwa náiwitáise báawéeri iwáwáaná. ⁴ Nasutápiná néemiawa wía, namànica naquíníwa cà: “Pídécuéca píimaca walí Cristo ímácasa bàaluité yàanàanápínaté àniwa. ¿Néenicué, cáná càmitàacá yàanàa? Níara wàawirináimi iiquéeyéicaté Cristo nadéca néetácawa bàaluité, quéwa Cristo càmitàacá yàanàa. Yá macái wawási iyéerica cháí yéepunicawa iyaca mamáalàacata iyúwataté iyáaná Díos idàbacatáiseté èeri àta siuca nacáide”, càipíná náimaca càmícáiná neebáida Díos imáaláidáanápíná yái èeriquéi. ⁵ Cawinácaalí wenáiwica icàlidéeyéica càiri tàacáisi càmita báisi nawàwa náalíacawa càinácaalíté Díos imànica. Càmita nawàwa náalíacawa Díos idàbacaté chènuníséeyéi cáli itàacái iyúwa bàaluité. Néese Díos ichùullacaté chùlri cáli imusúacawa manuírí ùni yáacuése. Néese iseríacaté ùni yéewacatenáté yéená iyaca chènunírí, áiba yéená nacái iyamáacatéwa cháí. ⁶ Néeseté àniwa Díos imàacacaté ùni yéesacawa macái cáli ìwali àta idapúadacatalétaté macáita. Inaté Díos imáaláidacaté macáita cháí èeri írícuíca ùni iyú, yái manuírí yéesacáica bàaluité. ⁷ Quéwa siuca chènuníséeyéi cáli, yá nacái cáliquéi iyéerica cháí èeri írícu siuca, Díos icùaca iyaca nía yeemácaténá nía quichái iyú áibaalípiná. Yá quichái yeemápiná níawa néenialípiná Díos icàlidapínacaalí báawéeyéi íiwitáise íbáyawaná iináwaná yúuwicháidáanápíná níawa càiripínáta.

⁸ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, picácué píimáicha Díos iicáca abé èeri ichàbacawa càide iyúwa waicáaná mil camuí ichàbacawa. Càita nacái Díos iicáca mil camuí ichàbacawa càide iyúwa waicáaná abé èeri ichàbacawa. ⁹ Aibanái nayúunáidaca idéca ichàbacawa wáicha Wáiwacali yéenáiwáná yàanàanápíná àniwa càide iyúwa icàlidáanaté walíni. Quéwa càmitàacá ichàbawa yái Wáiwacali yéenáiwánáca, néese Wáiwacali idècuníacáitaca icùacáiná iyaca áibanái nawènúadánápíná náiwitáisewa írípíná. Càita icùaca éeréeri iyú càmícáiná iwàwa yúucacawa fícha íbatàa abéeripínáta, néese iwàwa macáita nawènúadaca náiwitáisewa Díos írípíná.

¹⁰ Canácata yáaliériwa Wáiwacali yéenáiwáná, càicaalínápínacaalí yàanàaca àniwa, càide iyúwa càmicaalí wenáiwica náallawa càiná èeri írícuaalí cayeedéeri yàanàapíná nacapèe néré. Néese Wáiwacali yàanàapínacaalí àniwa, yási chènuníséeyéi cáli namáalàapínacawa máinírí yáwanái tiríríri isána manuírí iyú, caiyéininéeri macái énu fícha. Yá macái wawási iyéerica iwasàapínáwa ùlèeri iyú neemácáináwa quichái írícu, yá nachalíapínacawa. Yási macáita yái èeriquéi, yá nacái èeri írícuíri wawásica canánama neemápinacawa Díos imáaláidacaalí níawa.

¹¹ Díos imáaláidapíná macáita quichái iyú, macáita yái iyéerica. ¡Iná iwàwacutéúca píyaca mabayawanéeri iyú, píacué nacái Díos iyéiníná! ¹² Picúacué Díos yéenáiwáná yàanàaca. Pímanícué píalímáanáta yéewanápíná yéenáiwáná yàanàaca caquialéta cacháiníwanái. Néenialípiná chènuníséeyéi cáli namáalàapínacawa quichái iyú, yá macái wawási iyéerica iwasàapínacawa ùlèeri iyú quichái ipèrúta yéewi. ¹³ Quéwa wíata icùaca iyaca Díos idàbáanápíná wálisà capiraléeri cáli, wálisà cáli nacái, càide iyúwa Díos icàlidáaná walí imànínápíná. Yá macáita iyéeripínáca néré, cayábpíná náiwitáise, iyéeyéipíná machacànírí iyú càiripínáta.

¹⁴ Iná nuénánái cáininéeyéica nuicáca, idècunitàacá picúaca Wáiwacali yéenáiwáná yàanàanápíná, yá pímanícué macáita píalímáanáta macái píchàini iyúwa píyacatenácué matubanáiri iyú áibanái yáapícha, mabayawanéeri iyú nacái Díos iicápiná. ¹⁵ Picácué píimáicha Wáiwacali idècuníacawa éeréeri iyú yéewacatená iwasàaca wía Díos yàasu yúuwichàacáisi fícha. Càita nacái wéenasàiri Pablo, yái cáininéerica waicáca, idéca itànàacuéca pírí cuyáluta píalícaténácuéwa Wáiwacali yàanàanápíná, càide iyúwa Díos imáacáaná Pablo yáalíacawa. ¹⁶ Pablo idéca icàlidacuéca pírí cà Wáiwacali yàanàanápíná àniwa macái yàasu cuyáluta írícúwa. Pablo idéca icàlidaca áiba wawási ìwali càulenéeri wenáiwica yáalíca yéemiaca càinácaalí ímáaná. Néese áibanái càmíyéicá yéewáidawa cayába, càmíyéi nacái yeebáida Jesucristo itàacái tàí ímèeri iyú, nadéca nawènúadaca Pablo yàasu tàacáisi, yá càmita nacálda machacànírí iyúni càide iyúwa ímáaná. Càita nacái nadéca nawènúadaca Díos itàacái profetanái itànèericaté. Iná Díos yúuwicháidapíná cawinácaalí càmíyéica icàlida Díos itàacái machacànírí iyú.

¹⁷ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, píalíacuéwa cachíwéeyéi yàanàanápíná. Iná píicácué píichawa cayába ípíchanácué báawéeyéi íiwitáise ichíwáidacuéca pía nawatáidacatenácué

pía nachìwa iyúwa déeculé báisíri tàacáisi ícha àta piméyáacatalétacuéwa peebáidaca Jesucristo itàacái. Picácué peebá nali. ¹⁸ Néese píalimáidacué píaliacaténáwa manuísiwata cachàníwanái mamáalàacata Wáiwacali Jesucristo ìwali, yái iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Pimàacacué nacái Wáiwacali ichàiniadaca pía íiwitáise cachàiníri iyúwa, yái Wáiwacali cáininéerica iicácuéca pía. ¡Wàacué Wáiwacali iríwa cayábéeri siúcáisede, càiripináta nacái! Báisíta, amén.

1 SAN JUAN

La palabra de vida

¹ Wabànùacué pírí cuyàluta. Wacàlidacué pírí Jesucristo ìwali, yáì iyéericaté èeri ipíchawáise bàaluité. Wacàlidacué pírí Jesucristo ìwali, yáì wéemièrica itàacáì wàuwì iyúwa, yáì waiquéerica watúì iyúwa, wíacáìná waiacáté Jesús, wamàaca nacáì wacàapiwa ìwali. Yáì Jesucristo, yácata Tàacáisi yéerica wacáuca càmíri imáalàawa. ² Jesucristo imàacacaté yáawawa waiacácani yéepunicaalítéwa cháì èeri írìcu, yáté waiacácani. Iná yéewa wacàlidaca iináwaná ìwali, yá wacàlidacué pírí nacáì yáì tàacáisica Jesucristo ìwali, yáì càmírica imáalàawa, iyéericaté càiripinàta Wáaniri Dios yáapicha, yáì Jesucristo imàaqueericaté yáawawa waiacácani. ³ Iná wacàlidacué pírí iináwaná ìwali yáì Jesucristo waiquéericaté, wéemièrica nacáì itàacáì, yéewanápinacué abédanamata píiwitáise wáapicha, wáyacáìná abédanamata Wáaniri Dios yáapichawa, yáapicha nacáì yáì Dios írìca, Jesucristoca. ⁴ Iná wabànùacué pírí cuyàluta, casímíacaténacué piwàwa wáapicha.

Dios es luz

⁵ Wacàlidacué pírí yáì tàacáisica iyúwaté Jesucristo yéewáidáná wía. Jesucristo yéewáidacaté wía wáalíacaténáwa mabáyawanáca Dios, imàaca nacáì wáalíaca Dios ìwali, càide iyúwa camalási imàacacaalí waiacáca cayába. Canéeri Dios ibáyawaná, canásíwata. ⁶ Wáimacaalí, “Wáyaca abédanamata Dios yáapicha”, quéwa wamànicaalí mamáalàacata wabáyawanáwa, yá cachìwéeyéì wía meedá, càmita nacáì wàya machacàníri iyú. ⁷ Quéwa, wáyacaalí mabáyawanéeri iyú càide iyúwa Dios iyáaná mabáyawanáwaca icamaláná írìcuwa, yásì abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca. Dios írì Jesús írìaná imusúacatéwa icháuná írìcuéwa cruz ìwali, yá yéetacatéwa. Yúuwichàacatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse, yéewanápiná Dios imàaca iwàwawa wabáyawaná ìcha, yáì báawéerica wamànírìca.

⁸ Néese, wáimacaalí “Canáca wabáyawaná”, càì wáimacaalí, yá ichìwáideyéì yáawawa meedá wía. Càmita nacáì watàani báisírì iyú. ⁹ Wáalíacawa machìwéericani, yáì Diosca, imàni nacáì macáita càide iyúwa ìmáaná. Wáalíaca nacáìwa Dios icúaca wenáiwica machacàníri iyú. Iná yéewa wacàlidacaalí wáichawa Dios írì yáì báawéerica wamànírìca, yásì Dios imàaca iwàwawa wabáyawaná ìcha, masacáca nacáì imànipiná wáiwitáisewa macáì báawéeri ìwítáná ìcha. ¹⁰ Quéwa, wáimacaalí “Canáca wabáyawaná”, càì wáimacaalí, yá waiacáca Dios càiride iyúwa cachìwéeri, càmita nacáì weebáida Dios itàacáì báisírì iyú. Dios idéca icàlidaca waináwaná ìwali wamànica wabáyawanáwa.

2

Cristo, nuestro abogado

¹ Píacué, nuiquéeyéica càyéide iyúwa nuénibewa, nutànàacué pírí cuyàluta pimànicáichacué píbáyawanáwa. Quéwa, éwita wamànicaalí wabáyawanáwa, càicáaníta Jesucristo, yáì mabáyawanéerica iyéerica Wáaniri Dios yáapicha, yàacawéerica wía, itàaníta wawicáu Dios yáapicha, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná ìcha. ² Jesucristo imàacacaté icáucawa iyúwa sacrificio, yéewanápiná Dios imàaca iwàwawa wabáyawaná ìcha, yáì báawéerica wamànírìca wáyaca. Càmírirítaté yéetáwa abéta wáichawalíná, néese yúuwichàacatéwa macáì èeri mnanáì ichawalíná nabáyawaná ìwalíse.

³ Wamànicaalí càide iyúwa Dios ichùullaná wamànica, yásì wáalíacawa báisírì iyú wáalíacawa Dios ìwali, wáyaca nacáì abédanamata Dios yáapicha. ⁴ Aibacaalí càì ìmaca “Núalíaca Dios ìwali”, càicaalí ìima, càmicaalí quéwa imàni càide iyúwa Dios ichùullaná wamànica, cachìwéeri meedáni yáì wenáiwicaca, càmita nacáì yeebáida báisírì tàacáisi. ⁵ Néese àniwa cawinàcaalí imànírìca càide iyúwa Dios ichùullaná, yácata cànínéerica iicáca Dios báisírì iyú. Iná yéewa wáalimá wáalíacawa báisírì iyú wáyaca abédanamata Dios yáapicha wamànicaalí càide iyúwa Dios ìmáaná. ⁶ Cawinàcaalí càì ìmèerica “Nùyaca abédanamata Dios yáapicha mamáalàacata”, càicaalí ìima, iwàwacutá ìyaca càide iyúwa Jesucristo iyáanáché cháì èeri írìcu.

El nuevo mandamiento

⁷ Píacué nuénánáì cànínéeyéica nuicáca, càmita wàlisàì yáì tàacáisi nutànèericuécá pírì. Yáì tàacáisi, yácata tàacáisi peebáidèericatécué píwènúadacaalítécué píiwitáisewa Jesucristo írìpiná. Yáì tàacáisi bàaluisàimica yácata tàacáisi péemièricuécá bàaluité. ⁸ Ewítacué péemiàcànítani bàaluité, càicáaníta siuca àniwade nutànàacué píwèni, càide iyúwa tàacáisi wàlisàita. Càide iyúwaté Jesucristo yeebáidáná yáì tàacáisica, càita nacáicué peebáidacani, píacué cànínéeyéica iicáyacacawa. Pídecuécá píwènúadaca píiwitáisewa báawéeri ìcha peebáidacaténacué Jesucristo itàacáì, càide iyúwa waiacácalí catéeri ichalíacawa cachàinírì camalási icànacaalí catéeri írìculé.

⁹ Aibacaali cà iimaca “Nuebáidaca Jesucristo itàacái, nuèpuníca nacáíwa mabáyawanáwaca Dios icamaláná ircu”, quéwa meedá báawaca iicáca áiba wenáiwica, yá meedá yèepuníriwa mamáalàacata ibáyawaná yáapichawa, càide iyúwa wenáiwica iméeràacaaliwa catácatalé, máiníri catáca. ¹⁰ Cawinácaali cáininéerica iicáca áibanái, yácata yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yèepuníri nacáíwa mabáyawanáwaca Dios icamaláná ircu, yá canáca wawási yáaliméeri iwèntúadaca íwítáise imànínápiná ibáyawanáwa. ¹¹ Quéwa cawinácaali báawa meedá iicá áibanái, càmita yeebáida Jesucristo itàacái báisíri iyú, yá yèepuníri nacáíwa ibáyawaná yáapichawa, càide iyúwa wenáiwica iméeràacaaliwa catácatalé. Yá càmita yáalimá imànica cayábéeri, ilúacáiná matú imànica íwítáise, càide iyúwa wenáiwica yúuqueriwa càminá yáaliíwa alénácaali yàawa.

¹² Píacué nuíquéeyéica cáiyéide iyúwa nuénibewa, nutànàacué píri cuyàluta Dioscáiná idéca imàacaca iwàwawa píbayawaná ícha, Jesucristo yéetácáinácuéwa píchawalíná. ¹³ Píacué, béeyéica, nutànàacué píri cuyàluta píaliacáinácué Jesucristo iwali, yáí iyéericaté èeri ipíchawáise. Píacué nacái úuculiyéica, nutànàacué nacái píri cuyàluta nùaliacáináwa pídecúeca pímaewèniadaca báawéeri Satanás.

¹⁴ Nutànàacatécué nacái píri cuyàluta, píacué nuíquéeyéica cáiyéide iyúwa nuénibewa, píaliacáinácué Wáaniri Dios iwali. Nutànàacatécué nacái píri cuyàluta píacué béeyéica píaliacáinácué Jesucristo iwali, yáí iyéericaté èeri ipíchawáise. Nutànàacatécué nacái píri cuyàluta, píacué úuculiyéica cachànicáinácué píwítáise peebáidacáinácué Dios itàacái tàí ímèeri iyú, nùaliacáiná nacáíwa pídecúeca pímaewèniadaca báawéeri Satanás.

¹⁵ Píacué cáininá píicáca cháí èeriquéí. Píacué cáininá píicáca èeri mnanái íwítáise càmiyéica cáininá iicáca Dios. Cawinácaali cáininéerica iicáca èeri mnanái íwítáise, càmita yáalimá cáinináca iicáca Wáaniri Dios. ¹⁶ Aibanái èeri mnanái cámiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, canácata nénéna imàníri càide iyúwa Wáaniri Dios ichúulaná, canásíwa. Namànicáita meedá càide iyúwa náiwítáise iwàwáaná. Càita namànica: Máini máalíawáiséeri iyú nawàwa namànica wawási càmiríca Dios íbatáa namànica, nasíimáidacaténá níawawa meedá; máini nawàwa naicáca báawéeri wawási, càmiríca Dios iwàwa wenáiwica iicáca, casíimáicatená nawàwa báawéeri iyú meedá; namàca nacái nawàwawa náasu cawèníri iwaliwa, yá cáimacáica naicáca níawawa áibanái ícha. ¹⁷ Yáí chéerica èeri írícúirica, macáita imáaláapínáwa, nía nacái èeri mnanáica iwàwéeyéica báawéeri meedá, namáaláapíná nacáíwa. Quéwa, cawinácaali imàníríca càide iyúwa Dios iwàwáaná, iyapíná Dios yáapícha càiripínáta.

La verdad y la mentira

¹⁸ Píacué, nuíquéeyéica cáiyéide iyúwa nuénibewa, yáí èeriquéí imáaláapínácawa mesúnamáita. Pídecúeca péemiaca iináwaná iwali abéeri asialí yàanèeripínáca ípidinéerica Cristo yúuwíde. Siúcasíwata madécáná Cristo yúuwídenái nadéca nàanàaca, íná yéewa wáaliacawa mawíénica yáí èeriquéí imáaláanápínácawa mesúnamáita. ¹⁹ Níái Cristo yúuwídenáica nàacatéwa wèewísewa. Níacaté quéwa càmiyéí wéenanáisiíwa Wáiwacali íwalísená. Wéenanáisiíwacalíté níatá, yá nayamáacatéwa wáapíchatá. Dios imàacacaté nàacawa wèewíse yéewanápiná wáaliacawa abénaméeyéí iyéeyéica wèewibáa, càmita wéenanáisiíwa nía Wáiwacali íwalísená.

²⁰ Cristo idéca ibànúacuéca píri Espíritu Santo íná cáiwítáisecuéca pía canánama. ²¹ Iná nutànàacué píri cuyàluta píaliacáinácuéwa báisíri tàacáisi iwali. Píaliacué nacáíwa píicáca báisíri tàacáisi chíwái íchaná. ²² Siúcade nucálidacué píri cawinácaali cachíwéerica. Cachíwéericaní, cawinácaali càí ímèerica, “Càmíiríté Mesías yáara Jesús mica”, càí ímaca imànica ichíwawa. Yácata nacái abéeri Cristo yúuwíde, càmicáiná yeebáida Wáaniri Dios itàacái, Dios líri itàacái nacái. ²³ Cawinácaali càmiríca yeebáida Mesíascaní yáí Dios lírica, yáí wenáiwica Dios ibànúericaté ícúacaténá èeri mnanái, càmita yáalia Wáaniri Dios iwali. Quéwa cawinácaali ícalídeerica Dios líri iwali Mesíascaní, yáí Mesías Dios ibànúericaté walí, yácata yáalíerica nacái Wáaniri Dios iwali.

²⁴ Iná peebáidacué cayábani mamáalàacata tàí ímèeri iyú, yáí tàacáisi nacálidéericatécué píri bàalutí. Peebáidacaalícué cayábani tàí ímèeri iyú, yáí píyacúeca abédanamata càiripínáta Dios líri yáapícha, yáapícha nacái yáí Wáaniri Diosca. ²⁵ Jesucristo idéca ícalídaca walíni cáimíetacanéeri iyú yàanápíná wacáuca càmirí imáaláawa, wáaliaca nacáíwa imànínápiná càide iyúwaté ímáaná.

²⁶ Siuca nubànúacué píri cuyàluta nùalàacaténácué pía náichaná níara áibanái iwàwéeyéica ichíwáidacuéca pía. ²⁷ Quéwa, iyacué píri Espíritu Santo, yáí Espíritu Santo Jesucristo ibànúericatécué píri. Càmita iwàwacutá áibanái yéewáidacuéca pía Espíritucáiná yácata yéewáidéericúeca pía macái wawási iwali. Espíritu yéewáidaca wía báisíri iyú. Canácatáita ichíwáida wía. Peebáidacué mamáalàacata Cristo itàacái, càide iyúwa Espíritu yéewáidáanácué pía.

²⁸ Siùcade piácué nuiquëyéyica càiyéide iyúwa nuénibewa, peebáidacué mamáalàacata Cristo itàacái manunicaténá wáináidaca wawàwawa waicácaalipiná Jesucristo, yàanàpinácaalí, ipíchaná báica waicáca wíawawa iwéré wabáyawaná iwálisewa yàanàpinácaalí àniwa. ²⁹ Píalíacuécawa Jesucristo iwali mabáyawanácani. Iná iwàwacutácué píalíaca nacáíwa báisíri iyú cawinácaalí ìyéyéyica mabáyawanéeri iyú, Dios yéenibeca nía.

3

Hijos de Dios

¹ Wáalíacawa cáinináca Wáaniri Dios iicáca wía, Dioscáiná idéca yàaca wáipidená “Dios yéenibe”. Báisíta, Dios yéenibeca wía. Iná áibanái èeri mìnanaí càmiyíéca Dios yéenibe càmita náalíawa Dios yéenibeca wía càmicáiná náalí Dios iwali. ² Píacué nuénánái cáininéyéyica nuicáca, siùcáisede Dios yéenibeca wía. Ewita càmicáiná wáalíawa càinápínacaalí wáyaaca áiba èeriwa, càicáanáta wáalíacawa Jesucristo yàanàpináca àniwa, yásí wáyapínaca càiwade iyúwa iyáaná, asáiripínacáiná waiquëeripiná Jesús, càide iyúwa iyáaná. ³ Macáita icuëyéyica Jesucristo yàanànapínáwa, masacáca namànica náiwitáisewa báawéeri ícha, càide iyúwa Jesucristo iyáaná mabáyawanéeri iyú.

⁴ Quéwa cawinácaalí imàniyéyica yàacawa ibáyawanáwa, càmita neebáida Dios itàacái. Càmicaalí weebáida Dios itàacái, yá wamànica wàacawa wabáyawanáwa. ⁵ Píalíacuéwa Jesucristo yàanàacaté aléi èeri iriculé yúucacaténá wáicha wabáyawaná. Píalíacué nacáíwa canácata Jesucristo ibáyawaná, yácata Satanás yáasu wenáiwica. ⁶ Cawinácaalí iyéyéyica abédanamata Jesucristo yáapicha mamáalàacata, càmita namàni nàacawa nabáyawanáwa. Macáita quéwa imàniyéyica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata, càmitàacá náináidawa Jesús iwali, càmitàacá náalí iwali. ⁷ Píacué nuiquëyéyica càiyéide iyúwa nuénibewa, abénaméyéyí wenáiwica nawáwa nachìwáidacuéca pia, náimacáinácué píri cayábaca pimànicaalícué pibáyawanáwa mamáalàacata éwítacué Dios yéenibecáaníta píri. Nachìwacáita meedá. Picácué pimàaca áibanái ichìwáidaca pia càì. Cawinácaalí imànírica yàacawa cayábéeri, yácata cayábéeri íwítáise càide iyúwa Jesús iyáaná mabáyawanéeri iyú. ⁸ Cawinácaalí quéwa imànírica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata, yácata Satanás yáasu wenáiwica, yái wáuwide Satanás, icháawàidéerica waináwaná iwali, Satanás imànicáináaté ibáyawanáwa mamáalàacata èeri ipíchawáiseté àta siùca nacáide mamáalàacata àniwa. Inaté Dios íiri yàanàaca imáalàidacaténá macáita yái Satanás imànírica.

⁹ Báisícaalí Dios yéenibeca wía, néese càmita wamànipiná wabáyawanáwa mamáalàacata, wadèniacáiná Dios íiwítáise. Càmita wáalimá wamànica wàacawa wabáyawanáwa mamáalàacata, báisícaalí Dios yéenibeca wía. ¹⁰ Càita wáalíacawa càiyéinácaalí níái Dios yéenibeca, càiyéinácaalí nacái Satanás yéenibeca. Cawinácaalí càmiyéyica imàni cayábéeri, nía nacái báawéyéyica iicáca áibanái wenáiwica, níacata càmiyéyica Dios yéenibe. Quéwa cawinácaalí imàniyéyica cayábéeri, nía nacái cayábéyéyica iicáca áibanái wenáiwica, níacata Dios yéenibeca.

Amémonos unos a otros

¹¹ Yái idàbáanéeri tàacáisi péemièricatécuéca madécaná yàawiría íimaca walí: “Cáininácué piicáyacacawa”, íimaca. ¹² Picácué wamàni càide iyúwa Caín imànináté, yái báawéeri Satanás yáasu wenáiwicaca, inuèricaté meedá iméeréeriwa. ¿Píalíasicuéwa cánaté yéewa Caín inúaca iméeréeriwa? Calúacáináaté Caín iicáca yéenasáiri íiwítáisewa, yéenasáiricáiná imànicaté cayábéeri, quéwa Caín imànicáita meedá ibáyawanáwa.

¹³ Píacué nuénánáca, iwàwacutácué piwáwalica báawáanápíná naicáca pia níái èeri mìnanaí càmiyéyica yeebáida Jesucristo itàacái. ¹⁴ Bàaluíté wáyaaca càide iyúwa yéetéyéyimiwa, canáciná wacúca càmiíri imáaláawa. Néeseté Dios yàaca wacúca càmiíri imáaláawa. Cáininácaalí waicáca áibanái, yásí wáalíacawa Dios idéca yàaca wacúca càmiíri imáaláawa. Cawinácaalí càmiírica cáininá iicáca áibanái, ìyaca mamáalàacata càide iyúwa yéetéerimiwa canéerica icáuca càmiíri imáaláawa. ¹⁵ Cawinácaalí báawéerica iicáca áibanái, Dios iicáca càinde iyúwa inuérica wenáiwica. Píalíacué nacáíwa cawinácaalí inuérica meedá wenáiwica, canáca icáuca càmiíri imáaláawa. ¹⁶ Jesucristo idéca yéewáidaca wía càinácaalí iwàwacutáaná cáinináca waicáca áibanái, Jesucristo imàcacáináaté icáucawa imànicaténá walí cayábéeri. Càita nacái iwàwacutá wamáacaca wíawawa áibanái irípínáwa yeebáidéyéyica Jesucristo itàacái. ¹⁷ Pidèniacaalí cayába píasuwa, píalíacaalí nacáíwa áibanái càmita nadènia yái namápuèrica, néese càmicaalí piyúudáa nía, yásí wáalíacawa càmita cáininá piicáca Dios báisíri iyú. ¹⁸ Píacué nuiquëyéyica càiyéide iyúwa nuénibewa, picácué wacálidacáita meedá waináwanáwa canéeri iwèni iyú. Picácué wacálidacáita meedá cáinináca waicáca áibanái wenáiwica yeebáidéyéyica Jesucristo itàacái. Néese wayúudàacué nía wásáidacaténá cáinináca waicáca nía báisíri iyú.

Confianza delante de Dios

¹⁹ Wamànicaalí còi, yási wáaliacawa weebáidaca báisíri tàacáisi, wàyaca nacái Dios iicápiná mabáiníri iyú, macáaluínáwaca nacái. ²⁰ Achúmacaalí wáináidaca wawáwawa wabáyawaná ìwaliwa, iwàwacutá wawáwawica cáaliacáica wáicha Dios, yáaliéri nacái macáita wawási iwali. ²¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, càmicaalí Dios imàaca achúmaca wáináidaca wawáwawa wawáwallicúsewa, yási manuíca wáináidaca wawáwawa mabáinínáwaca Dios iicápiná. ²² Néese Dios yáapíná walí macáita wasutérica ícha, wamànícáiná càide iyúwa ichùullaná wía, wamàni nacái yái casímáirica Dios iicáca. ²³ Dios ichùulia weebáidáanápiná líri itàacáiwá, yái Jesucristoca. Ichùulia nacái cáininánápiná waicáyacacawa càide iyúwa ichùullaná wía. ²⁴ Cawinácaalí imàníyéica càide iyúwa Dios ichùullaná, níacata iyéeyéica abédanamata Dios yáapícha. Dios iyaca nacái náapícha. Espíritu Santo nacái imàacaca wáaliacawa Dios iyaca wáapícha, yái Espíritu Dios ibànüericaté walí yàacawéridacaténá wía.

4

El Espíritu de Dios y el espíritu del enemigo de Cristo

¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, manùbéeyéi náimaca nacálidacasa tàacáisi Dios inùmálicúse. Píacué peebáida caquialéta natàacái macáita. Néese píináidacuéwa cáaliacáiri iyú nàasu tàacáisi iwali quéechacáwa píaliacaténacuéwa asáisi báisícaalí natàanica Dios inùmálicúse. Nàyacáiná cháí èeri írúcu madécaná cachiwéeyéica icálidéeyéicasa tàacáisi Dios inùmálicúse. ² Píaliacuéwa càiyéinácaalí níái icálidéeyéica tàacáisi báisíri iyú Espíritu Santo inùmálicúse nacálidacáiná Jesús iináwaná iwali, Mesíascani, yái Wacuérinásáiri Dios ibànüericaté walí iyúwa asáli. ³ Cawinácaalí càmíiri còi icálidaca tàacáisi, canáca irí Espíritu Santo. Iyaca irí Cristo yúuwidecá íiwitáise. Pídecúeca péemíaca iináwaná iwali, yàanàanápiná yáara Cristo yúuwidecá íiwitáise. Siùca idéca yàanàaca wàatalé aléi èeri írúculé, yái Cristo yúuwidecá íiwitáise.

⁴ Píacué quéwa nuíquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, Dios yéenibecuéca pía. Pídecúeca píawènladaca píichawa níara cachiwéeyéica, càmíicáinácué peebáida nàasu tàacáisi cachiwéeri, iyacáinácué píwáwalicu Dios íiwitáise, máiníri cacháinica íiwitáise Satanás ícha, yái Satanás ichùullérica èeri mánaná íiwitáise, càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ⁵ Níara cachiwéeyéica càmíita neebáida Jesucristo itàacái. Cháí èeri írúculí náiwitáise meedá, íná nacálidaca tàacáisi èeri yàasu wawási iwali meedá, íná yéewa èeri mánaná yeebáca natàacái, níái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ⁶ Quéwa wíata Dios yéenibeca. Cawinácaalí yáaliérica Dios iwali, yéemíaca wàasu tàacáisi. Aibanái quéwa càmíiyéica Dios yéenibe, càmíita néemíca walí. Càita wáaliacawa càiyéinácaalí níái icálidéeyéica tàacáisi Espíritu Santo inùmálicúse báisíri iyú, càiyéinácaalí nacái níái icálidéeyéica ichíwawa Cristo yúuwidecá íiwitáise iyú.

Dios es amor

⁷ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, iwàwacutá cáinináca waicáyacacawa, cáinináciná Dios iicáca wía. Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenáiwica, yácata Dios isùmáireca, yáalía nacái Dios iwali. ⁸ Cawinácaalí càmíirica cáininá iicáca áibanái, càmítàacá yáalía Dios iwali, cáinináciná Dios iicáca wenáiwica. ⁹ Dios quéwa idéca yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía, ibànüacáinaté líriwa, yái abéerita lírica aléi èeri írúculé, yéewanápiná wadéinaca wacáucawa càmíiri imáaláawa, Dios líri yéetácáinatéwa wáichawalíná. ¹⁰ Siúcata càmíita nutànáacué nùyaca píri iwali, yái cáininánáca waicáca Dios. Néese nuwàwacué píaliacawa cáinináca Dios iicáca wía manuísíwata báisíri iyú, íná ibànüacaté líriwa imàacacaténá icáucawa iyúwa sacrificio, yéewanápiná Dios imàacaca iwáwawa wabáyawaná ícha.

¹¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, cáinináca Dios iicáca wía manuísíwata, càide iyúwacué nùmáaná píri, íná nacái iwàwacutá macái cáinináca waicáyacacawa. ¹² Canácatáita áiba èeri mánái iicacaté Dios. Quéwa, cáininácaalí waicáyacacawa, yási Dios iyaca wawáwalicu, yàacawéridaca nacái wía, yási wadábaca wàyaca càide iyúwa Dios iyáaná, yái cáininéerica iicáca wía. ¹³ Dios idéca ibànüaca walí Espíritu Santo. Espíritu imàacaca wáaliacawa báisíri iyú wàyaca Dios yáapícha, wáalíaca nacáiwá Dios iyaca wawáwalicu, yàacawéridaca nacái wía. ¹⁴ Wía nacái apóstolca wadéca waicáidaca Jesucristo irí watúí iyúwa íná yéewa wacálidaca áibanái írini Wáaniri Dios idéca ibànüaca líriwa Jesucristo iwasáacaténá èeri mánaná Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, macáita yeebáidéeyéica itàacái. ¹⁵ Cawinácaalí icálidéerica Jesús iwali Dios líricani, Dios iyaca iwáwalicu, yàacawéridacani nacái. Yái wenáiwicaca iyaca nacái Dios yáapícha.

¹⁶ Íná wáaliacawa, weebáida nacái cáinináca Dios iicáca wía. Cáinináca Dios iicáca wenáiwica. Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenáiwica, iyaca Dios yáapícha. Dios iyaca nacái iwáwalicu, yàacawéridacani nacái. ¹⁷ Càita nacái wadábaca wàyaca càide iyúwa Dios iyáaná, yái cáininéerica iicáca áibanái, yéewanápiná manuíca wáináidaca wawáwawa mabáiníri iyú áibaalípiná Dios yúuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenáiwica, wàyacáiná cháí èeri írúcu càide

iyúwa Jesucristo iyáaná. ¹⁸ Báisícaalí cáinináca waicáca Dios, áibanái nacái, càmita iwàwacutá cáaluca wía Dios ícha, wenàiwicanái ícha nacái. Néese àniwa, manuísíwacaalí cáinináca waicáca Dios, áibanái nacái, yá canácata cáaluíri waicáca, canásíwa. Quéwa, cáalucaalí wía, yásí yái cáalucaíca yúuwichàidaca wíawa. Iná, cáalucaalí wía, yásí wáaliacawa càmitàcá cáinináca waicáca Dios manuísíwata, áibanái nacái.

¹⁹ Cáinináca waicáca Dios, yáciná Dios cáininacaté iicáca wía ipíchawáiseté cáinináca waicácani. ²⁰ Aibacaalí càí ímaca, “Cáinináca nuicáca Dios”, càí ímacaalí, quéwa meedá báawaca iicáca áibanái, yácata cachiwéeri meedá. Càmicaalí wáalimá cáinináca waicáca áibanái wenàiwica waiquéeyéica watuí iyúwa cháí èeri írìcu, néese càmita wadé cáinináca waicáca Dios yái càmiricáwaca waicá watuí iyúwa. ²¹ Jesucristo idéca ichùullaca wía càí: Cawinácaalí icàlidéeyéica cáininácasana naicáca Dios, iwàwacutá cáinináca naicáca áibanái wenàiwica nacái.

5

Nuestra victoria sobre el mundo

¹ Macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica Mesíascani, yái Jesúsca, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànuèrica walí, Dios yéenibeca nía. Cawinácaalí cáininéeyéica iicáca Wáaniri Dios, cáinináca nacái naicáca Dios yéenibe. ² Cáininácaalí waicáca Dios, wamànicaalí nacái càide iyúwa ichùullaná wía, yásí wáaliacawa cáinináca waicáca Dios yéenibe nacái. ³ Wamànicaalí càide iyúwa Dios ichùullaná wía, yásí wáasáidaca cáinináca waicáca Dios. Càmirita máini càulenáca wáicha wamànínápiná càide iyúwa Dios ichùullaná wía. ⁴ Macáita wía Dios yéenibeca, wáalimá wamànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, wáalimá wamàacaca wáichawa wabáyawanáwa yái báawéerica wamànírira cháí èeri írìcu, weebáidacáiná Jesucristo itàacái. ⁵ Wía yeebáidéeyéica Dios Iiricani, yái Jesúsca, wíawamita yáaliméeyéica imàacaca íchawa ibáyawanáwa, yái báawéerica wamànírira cháí èeri írìcu.

El testimonio acerca del Hijo de Dios

⁶ Jesucristo yàanàcaté aléi èeri írìculé, yá imàacacaté wáaliacawa Dios Iiricani, ibautizácalítéwa úni yáaculé, néese àniwa nacái íraná imusúacaalítéwa icháuná írìcuísewa cruz iwali. Iná idéca imàacaca wáaliacawa Dios Iiricani úni iyú, íraná iyú nacáíwa. ⁷ Espírítu Santo icàlidaca nacái Jesucristo iináwaná iwali, Dios Iiricani, Espírítu icàlidacáiná báisíiri iyúni. ⁸ Náyaca máisiba chènuniré icàlidéeyéica walíni, yái Wáaniri Diosca, yá nacái Dios Írica, yá nacái Espírítu Santo. Ewita máisibacáaníta nía, càicaníta abéericata nía, abédanama náiwitáise náapichawáaca. Máisiba nacái níái icàlidéeyéica Jesucristo iináwaná iwali, Dios Iiricani, cháí èeri írìcu, yái Espírítu Santoca, yái única nacái, yái íranáca nacái. Níái máisibaca abédanamata náiwitáise nacàlidaca Jesucristo iináwaná iwali, Dios Iiricani. ⁹ Aibaalí wéemlaca wenàiwica icàlidáanaca walí. Quéwa, yái Dios icàlidáanaca, cawèníri cachàini manuísíwatani, Dios icàlidacáiná walí Jesús iináwaná iwali, Dios Iiricani. ¹⁰ Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yáaliacawa báisíiri iyú iwàwalicúsewa Dios Iiricani. Dios idéca icàlidaca Iiri iwaliwa Dios Iiricani. Cawinácaalí wenàiwica càmirica yeebáidani iicáca Dios càiride iyúwa cachiwéeri, càmicáiná yeebáida tãacáisi Dios icàlidéerica Iiri iwaliwa. ¹¹ Yácata tãacáisi Dios icàlidéerica walí: Dios idéca yáaca wacáuca càmiri imáaláawa, wía yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái. ¹² Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yácata yáaliéerica Dios Iiri iwali báisíiri iyú, idènia nacái icáucawa càmiri imáaláawa. Quéwa cawinácaalí càmirica yeebáida Dios Iiri itàacái, càmita yáalía Dios Iiri iwali báisíiri iyú, yá canáca írì icáuca càmiri imáaláawa.

Conclusión y consejos finales

¹³ Nudéca nutànáacuéca píri yái cuyàlutaca píacué yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái píalíacaténácuéwa pídeníaca pícaucawa càmiri imáaláawa.

¹⁴ Manuíca wáináidaca wawàwawa Dios iwali, wáaliacáináwa wasutácaalí ícha wawàsi Dios iwàwéerica wadèniaca, yásí yeebáidaca walí. ¹⁵ Càide iyúwa wáalíanáwa Dios yéemíaca wasutáaná ícha, càita nacái wáalía nacáíwa Dios yàapíná walí yái wasutéerica ícha.

¹⁶ Píicácaalícué wenàiwica yeebáidéeri Jesucristo itàacái imànica iyaca ibáyawanáwa, quéwa càmirica Dios inúa wía iwálíse, iwàwacutácué písutáca Dios ícha írìpiná. Yásí Dios icáucáidaca yái yeebáidéerica Jesucristo itàacái càmicaalí imàni ibáyawanáwa Dios inuérica wía iwálíse. Iyaca áiba wabáyawaná íwitáaná Dios inuéricuéca wía iwálíse. Càmita nuçhùullacué písutáca Dios ícha nalípiná namànicaalí càí. ¹⁷ Macáita yái báawéerica wamànírira, yácata wabáyawanáca, quéwa, iyaca wabáyawaná íwitáaná càmirica Dios inúa wía iwálíse.

¹⁸ Wáaliacawa Dios yéenibe càmita namàni nàacawa nabáyawanáwa mamáalàacata, Dios Iiri icuacáiná nía, iná báawéeri Satanás ichùullaca macáita èeri mìnánái íwitáise, càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ²⁰ Wáalía nacáíwa Dios Iiri idéca yàanàca aléi èeri írìculé. Yá imàacaca cáaliacáca wía, wáaliacaténá Dios iwali, yái báisíiwéeri Diosca. Wáyaca yáapicha yái báisíiwéerica, yáapicha nacái yái Írica, yái Jesúsca, Dios ibànuericaté. Yácata abéerita

báisísíwéeri Dios, yèerica wacáuca càmfiri imáalàawa. ²¹ Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, picácué pia cuwáinái icàaluíniná.

2 SAN JUAN

La verdad y el amor

¹ Núa Juan, ancianoca núa, nubànùacué pírí cuyàluta. Nuwàwalicué píá manuísíwata, píacué ìwacáidáyaquéeyéicawa aléera, Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapínáwa. Nuwàwalicué nacái níái píapichéeyéicúéca. Cáininácué nuicáca píá báisíri iyú. Macáita nacái yáaliyéyéica báisíri tàacáisi, cáininácuéca naicáca píá. ² Cáininácué nuicáca píá weebáidacáiná báisíri tàacáisi, yái tàacáisi iyéerica walí càiripínáta èeri càmfíri imáalàawa. ³ Wáaniri Dios, Jesucristo nacái, yái Wáaniri Iirica, namànipínácué pírí cayábéeriwa, naicápinácué píawa catùulécaneéri iyú nacái, namàacápinácué matulbanáica plíwítáise nacái, peebáidacáinácué mamáalàacata báisíri tàacáisi, cáininácué nacái píicáyacawa.

⁴ Casímáica nuwàwa manuísíwata nùanàcáiná abénaméeyéi péenácué píapichéeyéi iyéeyéica machacàníri iyú càide iyúwa báisíri tàacáisi íimáaná, càide iyúwa Wáaniri Dios ichùullaná wáyaca. ⁵ Siúcade, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata, cáininácué waicáyacawa. Yái tàacáisi nutànèericúéca pírí càmfírita wálisài ichùullacanási. Yácata idàbàanéeri tàacásica Jesucristo ichùulièricaté weebáidáanápíná: Iwàwacutá cáinináca waicáyacawa. ⁶ Cáininácaalí waicáca Dios, yásí wamàni càide iyúwa ichùullaná wía. Bàaluité piwènùadacaalítécué píiwítáisewa Jesucristo írípíná, yaté péemiácatécué Dios ichùullaca cáinináanápínácué píicáyacawa.

Los engañadores

⁷ Nàyacáiná manùbéeyéi iwàwéeyéica ichìwáidaca wía cháí èeri íricu. Càmita nacàlida Jesús iináwaná ìwali Mesíascani, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànùèricaté aléi iyúwa asiali. Cawinácaalí icàlidéeri càì ichìwawa, yácata ichìwáidéerica wía, Cristo yùuwidecani nacái. ⁸ Cayábacué, ipíchanácué piúcaca píibaidacaléwa, yái pímaníríca Dios írípíná. Píibaidacué cayába Dios írípíná, pímaláidacué nacái pímaníca yái pímaníríca Dios írípíná yéewanápínácué peedáca píríwa macáita píasu cawèníríwa Dios iwàwéericúéca yàaca pírí ìwalíná, yái píibaidáanácuéca írípíná.

⁹ Aibacaalí yeebáidéeri áibanái yàasu tàacáisi méetàuculéeri Jesús itàacái íicha, yácata càmfíríca yáaliíwa Dios ìwali. Quéwa, cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata Jesús itàacái, yácata yáaliériwa Wáaniri Dios ìwali, ìwali nacái yái Dios Iirica. ¹⁰⁻¹¹ Nàanàacaalícué píatalé áibanái yéewáidéeyéipínácué píá cachìwéeri tàacáisi iyú Jesús itàacái íicha, píacué pímanáca nawàlucawa pícapèe írículé. Píacué pítàida nía. Pítàidacaalícué nía, yásícué píacawéeyéináca pímaníca níawa, níara imànífíyéica íbáyawanáwa meedá.

Palabras finales

¹² Nuwàwacué nucàlidaca pírí manùba tàacáisi mamáalàacata, quéwa càmita nuwàwa nutànàaca cuyàluta írìcuni. Nucúa àta nùalimácatalépináta nùacawa nupáchíacuéca píawa, yéewanápíná casímáica wawàwa manuísíwata.

¹³ Níái píacawéeyéináca ìwacáidáyaquéeyéicawa chábàì, Dios yeedéeyéica nacái yàasu wenàiwicapínáwa, nawàwalicuéca píá.

3 SAN JUAN

Alabanzas a Gayo

¹ Núa Juan, ancianoca núa, nubànua pirí cuyàluta, pía Gayo nùacawéerináca, cáininéerica nuicáca báisíiri iyú.

² Pía nuénásàiri cáininéerica nuicáca, nusutáca Dios ícha imàninápiná pirí cayábéeri ìwàlìse, yáì macáita pimàníirica. Nusutáca Dios ícha nacáì imàacacaténá máuláicaca pía. Nùaliácawa cachàimica piwitàise Dios ìwali. ³ Casímáica nuwàwa manuísíiwata nàanàcáiná nùatalé táquicha tàacáwa abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì, yá nacàlidaca nulí piinàwaná peebáidaca mamáalàacata báisíiri tàacáisi. ⁴ Canácata áiba tàacáisi càiri isímáidéeri núa càide iyúwa casímáiná nuwàwa nuémlacaalí nuéwáidacalénáì iinàwanáwa neebáidaca báisíiri tàacáisi machacàníiri iyú.

⁵ Pía nuénásàiri cáininéerica nuicáca, cayábéericani yáì piibaidacaléca pimàníirica Dios iripiná, yáì cayábéerica pimàníirica áibanáì irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì, éwita déecuíséeyéicánita nía, càmiyéicáwaca píalía piicáca. ⁶ Táquicha tàacáwa wàwacáidáyacacaalíwa chábàì, wamànicaténá culto, yá nacàlidacatè wàlì piinàwaná ìwali, náimaca cáinináca piicáca nía. Siúcade, pimàni nulí cayábéeri, piyúudàa nía nàasu àyapu ìwalipiná, càide iyúwa casímáinápiná Dios iicáca wamànica. ⁷ Nadéca nadábaca nèepunicawa náibaidacaténá Jesucristo iripiná, càmita nacáì needá naliwa wawàsi áibanáì ícha càmiyéica yeebáida Jesús itàacáì. ⁸ Iná iwàwacutá wía yeebáidéeyéica Jesús itàacáì weedáca wàataléwa nía, wàacawéeridacaténá nía, níai icàlidéeyéica yèepunicawa báisíiri tàacáisi.

La mala conducta de Diótrfes y el buen ejemplo de Demetrio

⁹ Nudéca nutànàaca nalí abéeri cuyàluta, niara ìwacáidáyacuéeyéicawa aléera. Quéwa, Diótrfes càmita iwàwa yeebáidaca nutàacáì, máinicáiná iwàwa ichùullaca nía macáita. ¹⁰ Yá nùacaalípináwa néré, yási nutàanica yáapichawa ìwali yáì càmináca iwàwa yeebáidaca nutàacáì, icháawàacáiná yèepunicawa wía máiwitáiséeri iyú, báawéeri iyú nacáì. Néesece, iwàwaca imànica áiba wawàsi mamáalàacata, iná càmita yeedá yàataléwa wenàiwica wabànuyéica néré yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì. Néese, áibanáicaalí péenacué nawàwacaalí natàidaca nía, Diótrfes càmita ibatàa needáca nàataléwa nía, yúuca nacáì nía pèewíse, piacué ìwacáidáyacuéeyéicawa néenibàa.

¹¹ Pía nuénásàiri cáininéerica nuicáca, pimàni cayábéeri càide iyúwa cayábéeyéi ìwitàise imàniná. Picá pimàni pibáyawanáwa iyúwa báawéeyéi ìwitàise imàniná. Cawinácaalí imàníirica cayábéeri, yácata Dios isùmàireca. Quéwa, cawinácaalí imàníirica íbáyawanáwa, càmita yáalía Dios ìwali.

¹² Macáita wenàiwica, báisíiri tàacáisi nacáì, nacàlidaca nàyaca cayábéeri iyú Demetrio ìwali. Wía nacáì wacàlidaca cayábéeri iyú Demetrio ìwali. Píalía nacáìwa nutàanica báisíiri iyú.

Palabras finales

¹³⁻¹⁴ Nudènia bàwina madécaná tàacáisi nucàlidéeripináca pirí, càmita quéwa nuwàwa nutànàaca cuyàluta irìcuni, nuwàwacáiná nuicáca pía aquialéta, nutàanicaténá píapichawa.

¹⁵ Nusutáca Dios ícha imàcáanápiná matuìbanáica pía. Níai wàacawéeyéináca iyéeyéica cháì nawàwalica pía. Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nalíni nuwàwalica nía macáita iyéeyéica néenibàa, niara wàacawéeyéináca.

SAN JUDAS

Saludo

¹ Núa Judas, Jesucristo yàasu wenàiwica ìbaidéerica írìpiná, Santiago yéenasàirica nacáí núa, nubànùacué pírì cuyàluta piácué cáininéeyéica Wáaniri Dios icáca, Dios imáidéeyéica yàasunáipináwa, piatacué nacáí Jesucristo icuèyéica. ² Nusutácué Wáaniri Dios ícha pírìpinácué icáanápinácué pipuláé manuísíwata, yéewanápinácué nacáí matufbanáica píá, yéewanápinácué nacáí cáinináca piicáyacacawa macáí piwàwalicúsewa.

Los que enseñan mentiras

³ Piácué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nuwàwacatécué máini nutànàaca pírì cuyàluta ìwali yáí Jesucristo iwasàanáca wía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Siúcata quéwa iwàwacutácué nutànàaca pírì tàacáisi nusutácaténácué pícha wawàsi manuísíwata. Iwàwacutácué piálàaca nía cachàiníri iyú, níara cachiwéeyéica, ipíchaná nawènúadaca yáí báisíri tàacáisica Dios imàaquéericaté abé yàawiriaté yàasu wenàiwicanáí íríwa. ⁴ Péewáidacué wenàiwica macàaluínáta báisíri tàacáisi iyú, níacáiná cachiwéeyéi nadéca nawàlùacawa ibàacanéri iyú pèewiré. Bàaluité Dios itàacáí icàlidacaté naináwaná ìwali, níái cachiwéeyéica, cáinacaalí iyú Dios yúuwichàidáanápíná níawa. Báawaca naicáca Dios. Nacàlidaca nachiwawa báawéeri iyú, náimaca cayábacasa waimáca manubéeyéi yáapícha báawéeri iyú, Dioscáiná imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, càita nacàlidaca nachiwawa. Náasàidaca càmita nawàwa Jesucristo Náiwacalipináwa, yáí abéerita Wáiwacalica, Wacuèrinásàiri nacáí.

⁵ Ewitácué piálacáanítawa yáí tàacáisi ìwali macáita, càicáaníta nuwàwa nucàlidacuéca pírì àniwani, piwàwalicáténacuéni. Bàaluité Dios imusúada israelitanáí Egipto yàasu cáli ícha. Ewitaté Dios itécáaníta macáita nía Egipto yàasu cáli ícha, càicáanítaté imàalàidaca macáita néená camíyeyéicaté yeebáida itàacáí. ⁶ Nía nacáí ángelnáí imàaquéeyéicaté íchawa ìbaidacaléwa Dios imàaquéericaté nalí, níara imàaquéeyéicaté iyacatáíwa chènuniré, yá níaqueí Dios idacúacaté, presoíyéica imànica nía, catéeri írìculé càiripinátawa, àta áibaalípíná Dios icàlidacatalépináta nabáyawaná iináwaná ìwali, yúuwichàidacaténá níawa. ⁷ Càide iyúwaté ángelnáí iyáaná, càita nacáí nàyacaté yàcalé mìnanaími, pucháiba yàcalémi, Sodoma, Gomorra nacáí, áiba nacáí yàcalémi iyéeyéicaté mawiénita nalí, máini naimácaté manubéeyéi yáapícha mamàalàacata camíyeyéica nàacawéeyéi. Nía nacáí aslanáí naimácaté nanacáiri yáapíchawa namànícáténá yáí camírica Dios íbatàa wenàiwica imànica. Ináté Dios yúuwichàidaca nía quicháí iyú, yáí quicháí camírica íchacàwa, càiripinéerita iyaca. Càita Dios imàacaca wáalíacawa yúuwichàidáanápíná macáita imàníyeyéica ibáyawanáwa.

⁸ Càita nacáí níara yéewáidéeyéica wenàiwica chíwáí iyú, éwita náalíacáanítawa Dios yàasu yúuwichàacáisi ìwali, càicáaníta namànica nacáí báawéeri. Néewáidaca wenàiwica cachiwéeri tàacáisi iyú néemièricasa náamacani írìcúsewa, namànicaténá nainá iyúwa yáí camírica Dios íbatàa wenàiwica imànica; càmita nacáí neebáida Wáiwacalí itàacáí; natàani nacáí báawéeri iyú ángelnáí ìwali. ⁹ Quéwa ángelnáí íiwacalí lípidenéerica Miguel camítaté itàani báawéeri iyú ángelnáí ìwali. Miguel itàanicaté chàinísíri iyú Satanás yáapícha càirínacaalí náicha yeedéeripinácaté Moisés íchéecami, yáté Miguel yáalíacawa canácaté yéewaná icuísaca íchawa Satanás báawéeri iyú. Ináté Miguel ímacáita Satanás írì: “¡Nusutáca Wáiwacalí ícha yaalàanápíná píá cachàiníri iyú!” íimaca yáí Miguelca. ¹⁰ Níata quéwa cachiwéeyéica aslanáí natàanica báawéeri iyú ángelnáí ìwali, éwita càmicáaníta náalíacawa cayába ángelnáí iináwaná ìwali. Namànica meedá macáita càirínacaalí nawàwa namànica càide iyúwa cuwèesinái imàníná. Iná namàalàidaca nacáuacawa Dios ícha.

¹¹ ¡Dios yúuwichàidapíná níawa!, nàyacáiná báawéeri iyú càide iyúwaté Caín iyáaná. Nawènúadaca náiwitásewa néewáidacaténá wenàiwica cachiwéeri tàacáisi iyú, needácaténá nalíwa plata, càide iyúwaté Balaam imàníná. Namànica nacáí ùwicáí nacuèrinánái ípunitawa càide iyúwaté Coré imàníná. Iná néetápiná nacáíwa méetàuculé Dios ícha càiripináta nabáyawaná ichùulíacawa. ¹² Níái cachiwéeyéica nàyaca càide iyúwa casaquèeri wawàsi, níacáiná mabàiníri iyú namànica nabáyawanáwa pèewi piwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténácué piyáacaléwa Santa Cena ipíchawáise. Casíimáiri iyúta nayáaca nayáacaléwa manuiri, nàiraca nacáí macàaluínáta. Íiwacananáí báawéeyéica meedá níara, camúnica nía nacáí iyéeyéica íríwa meedá yàacàsi cadénama. Canéeyéica iwèni níara càide iyúwa acaléé canéerica írì unía yèepuníríacawa cáuli iyú. Canéeyéica iwèni níara càide iyúwa àicu màyacanéerica yàasu èeri yàanàacaalí, iná wenàiwica iwataàca àicu cáli yèewíse, yásí àicu yéetáacawa báisíri iyú. ¹³ Níái cachiwéeyéica imàníyeyéica máini yàasèeri nabáyawanáwa áibanáí wenàiwica yàacuèsemi, nàyaca càide iyúwa manuiri màladàca. Cachàiníri cáuli ipùacaalí manuiri ùni, yásí màladàca namichàidaca báawéeri ùni icàli càina finatalépiná.

Níái cachìwéeyéica naméeràidaca áibanái, nàyacáiná càide iyúwa dùlupùta iméerèeyéicawa, camíyéica icàna cayába wáapunallicubàa. Iná Dios ichùulipiná nàyanápiná càiripináta catéeri írìcu máinícatáléca cúulica catá.

¹⁴ Báluité Enoc iyaca, yái sietééná Adán itaquérinámi waléerica iináwaná iwali. Enoc icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalcuise cachìwéeyéi iwali càinácaalí iyú Dios yúuwichàidáanápiná níawa. Enoc ímacaté: “Péemiacué cayába, nudéca nuicáca Wáiwacali yàanèeripináwa náapicha níái yàasu manùbèeyéi míl namanùbaca ángelnáica mabáyawanéeyéica. ¹⁵ Yàanàpiná yéemiacaténá naináwaná iwali canánama, yáasáidacaténá nacái cabáyawanáca macáita báawéeyéica íwitáise, íwalíse macáita báawéerica namánírica, íwalíse nacái yái báawéeri tàacáisi náiméerica Dios iwali, níái báawéeyéica íwitáise imàniyéica íbáyawanáwa”, ímacaté yái Enoc. ¹⁶ Níái cachìwéeyéica natàanica íbàacanéeri iyú nacuerinánái iwaliwa. Báawaca naicáca macái wenáiwica. Máiní nawáwa namànica càinácaalí báawéeri ísímáidéeri níawawa. Máiníyéi canúmaséeca nía, cachàiniyéica íicáca yáawawa. Natàanica cayábéeri iyú áibanái írì, needácaténá náicha wawási meedá.

Amonestaciones a los creyentes

¹⁷ Quéwa piacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, piwàwalicué yái tàacáisi Wáiwacali Jesucristo yàasu apóstolnái icàlidéericatécué píri, íméerica càinácaalí ichàbàanápináwa wapíchalécáwa. ¹⁸ Náimacatécué píri: “Aibaalípiná malééná èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, yási abénaméeyéi wenáiwica naicáanípinácué piquíniná peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. Namànipiná nabáyawanáwa càide iyúwa nawàwáaná”, náimacatécué píri níái apóstolca. ¹⁹ Quéwa níara cachìwéeyéica, nawènúadaca áibanái íwitáise báawáanápiná naicáyacawa. Náináidacáita meedá írìcu èeriquéi. Canáca nalí Espíritu Santo.

²⁰ Quéwacué pía nuénánái cáininéeyéica nuicáca, peebáidacué tàí íméeri iyú Dios itàacái mabáyawanéerica, yéewanápinácué cachàinica pííwitáise. Pimàacacué Espíritu Santo yéewáidaca pía, pisutáanápinácué píawawa Dios íicha. ²¹ Picácué piwènúada pííwitáisewa méetàuculé Dios íicha, yái cáininéerica íicáca wía. Néese manuicué píináidaca piwàwawa picúacaténá Wáiwacali Jesucristo yàaca wacáuca camíri imáalàawa, íicáciná wapuálé.

²² Piicácué natúulécaná píalàanápinácué níawa, cawinácaalí iwàwéeyéica iwènúadaca ííwitáisewa méetàuculé Dios íicha. ²³ Níái iwàwéeyéica iwènúadaca ííwitáisewa méetàuculé Dios íicha, càica níade iyúwa wenáiwica yúuwàcaalí yàacawa quichái írìculé, nawàwacáiná nacalàacawa Dios íicha namànicaténá nabáyawanáwa. Píalàacué nía, peedácué nía ráunamáita Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, càide iyúwa weedácaalí wenáiwica quichái íicha. Aibanái wenáiwica namànica nàacawa nabáyawanáwa manuísíwata. Báawacué píicá yái báawéerica namánírica, quéwa píicácué natúulécaná níái wenáiwicaca. Píalàacué nía cachàiníri iyú, namàacáanápiná náichawa yái báawéerica namánírica, quéwa píicácué píichawa cayába, ipíchanácué cayábaca píicáca yái báawéerica namánírica nainá iyúwa. Picácué píimàni náapicha píbáyawanáwa.

Alabanza final

²⁴⁻²⁵ Yái abéerita Diosca, iwassèerica wía yàasu yúuwichàacáisi íichawa, yáta yáalímácué icúaca pía ipíchanácué pímanica píbáyawanáwa. Dios yáalímácué nacái itéca píawa chènuniré íbàlùadacaténácué pía íipunitawa mabáyawanéeyéica, máinícuéca nacái casímáica piwàwawa, Dios iyacàle chènuníseri írìcu, icànéerica mèlumèluwaca Dios icamaláná iyú. Wàacué Dios írì cayábéeri íwalíse yái cayábéerica Wáiwacali Jesucristo imánírica walípiná, máiníciná cachàinírica Dios ííwitáise, máiní cáimíetacanéeri Wacuériná nacáicani, ícuéerica nacái macáita, cachàinírica náicha canánama, báluitésíwa èeri ipíchawáiseté, síuca nacáide, càiripináta nacáíwa, èeri camíri imáalàawa. Báisita, amén.

EL APOCALIPSIS

La revelación de Jesucristo

¹ Yáí cuyàlutaca icàlidaca walí tàacáisi iwali Dios imàaquéericaté Jesucristo yáaliacawa iwali ibàacanéeri iyú áibanáí ícha, yéewanápiná Jesucristo yáasáidacani Dios yáasu wenàiwicanáí irí náalícaténáwa cainácaalí iwàwacutáanápiná ichàbacawa caquialéta. Jesucristo ibànùcaté yáasu ángelwa yáasáidacaténá yáí tàacáisica Juan irí, yáí Juan, Jesucristo yáasu wenàiwicaca. ² Juan itànàcaté báisíiri iyúni cuyàluta iricu macáita yáí Dios itàacáí Juan yéemièrica, yá nacáí Jesucristo yáasu báisíiri tàacáisica, idécanáamité Juan iicáca macáita tàacáisi yéenáíwanáisi nacáiri iricuise.

³ Casímáica iwàwa cawinácaalí iléerica nalíni, yáí cuyàlutaca, culto iricu, yáí tàacáisi icàlidéerica walí cainácaalí ichàbàanápináwa. Casímáica nacáí nawàwa cawinácaalí yeebéeyéica yáí tàacáisica Juan itànèerica cháí cuyàluta iricu, mesúnamáipinácáináta iwàwacutá ichàbacawa.

Juan escribe a las siete iglesias

⁴ Núa Juan nutànàcuéca píri cuyàluta, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, píacué iyéeyéica siete namanùbaca yàcalé Asia yáasu cáli íinata. Nusutácué Dios ícha píripínacué, Espíritu Santo nacáí, Jesucristo nacáí, namàniinápinacué píri cayábéeri, namàacáanápiná nacáí matuibanáicuéca pía. Dios iyacaté bàaluité, siuca nacáide, iyéeripiná càiripináta, càmíiri imàalàawa. Yáí Espíritu Santoca máiniiri cayábaca iyaca Dios yáasu yàalubáisi íipunita.

⁵ Jesucristo itàaníca báisíiri iyú, imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa íimáaná, icàlidacaté báisíiri tàacáisi éwitaté nanúacáanítani. Yáí Jesucristo, yácata idàbàanéerica wenàiwica imichéericatéwa yéetánimi yéewíse, idènièri íináwa càmíiri imàalàawa. Jesucristo ichùullaca macáí cáli icuèrinánáí. Cáinináca Jesucristo iicáca wía. Jesucristo íiraná imusúacatéwa icháuná iricuise cruz iwali àta yéetácatalétawa wáichawalíná. Jesucristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, iná Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha. ⁶ Jesucristo idéca imàacaca yáasu wenàiwicaca wía. Imàacaca nacáí wáibaidaca iripiná iyúwa sacerdotenáí, wasutácaténá Dios ícha wenàiwicanáí iripiná, yáí Dios Jesucristo Yáaníríca. Máini nuwàwaca macáí wenàiwica yàaca cayábéeri Jesucristo irí, nuwàwa nacáí Jesucristo icùaca wenàiwicanáí canánama càiripináta èeri càmíiri imàalàawa. Báisíta, amén.

⁷ Jesucristo yàapínáwa néese acalèe yéewísewa! Macáita wenàiwica naiquéeripináni, nía nacáí inuéyícaténi, naiquéeripináwa. Macáita èeri minanáí càmíiyéica yeebáida itàacáí náicháanípiná nacalùniwa naicápinácaalí yàanàca, cáalucáiná naicácani. Báisíta, amén.

⁸ Wacuèriná Dios cachàiniiri náicha canánama, iyacaté bàaluité, siuca nacáide, iyapiná càiripináta, càmíiri imàalàawa. Wacuèriná Dios íimaca walí: “Núacata yáí idàbéericaté macáita, nuacata nacáí yáí imàaláidéeripináca macáita. Iná núacata càiride iyúwa las letras alfa y omega”, càí íimaca walí yáí Wacuèriná Diosca.

Una visión del Cristo glorioso

⁹ Núa Juan, péenásàiricué, nuuwichàacawa píapichacué Jesús iripiná weebáidacáiná itàacáí. Weebáidaca itàacáí, iná wacuápiná macáita Jesús yáapichawa. Abédanamata nacáí wáiwitáise Jesús yáapicha wàidenícaténá wàuwichàanáwa matuibanáiri iyú. Yáté presocate núa Patmos yáasu iwàwata íinata nucàlidacáináté Dios itàacáí áibanáí irí, nucàlidacáináté nacáí Jesús íináwaná iwali. ¹⁰ Néeseté áiba domingomi, Espíritu Santo icùacaté nuíwitáise. Yá nuémiacaté tàacáisi nuínatawáisewa, yáí cachàiniiri tàacáisi càiride iyúwa wéemianá trompeta isàna. ¹¹ Yá íimaca nulí: “Pitànàa cuyàluta, picàlidacaténá nalíni cainácaalí píicáaná. Néese píbànù nalíni níara yeebáidéeyéica nutàacáí iyéeyéica siete namanùbaca yàcalé Asia yáasu cáli íinata. Níni yàcaléca náipidená: Efeso iyacàlená, Esmirna iyacàlená nacáí, Pérgamo iyacàlená nacáí, Tiatira iyacàlená nacáí, Sardis iyacàlená nacáí, Filadelfia iyacàlená nacáí, Laodicea iyacàlená nacáí”, íimaca nulí.

¹² Yá nuwènùna nuicáidaca nuínataléwa nuicácaténá yáí itàaníríca nulí. Yá nuicáca siete namanùbaca cáaléyeyí lámpara oroíyeyí. ¹³ Néese nuicá nèewibàa níái siete namanùbaca lámparaca càí iicácanáwade iyúwa aslali. Idèniaca ináawaniwa cáaléeri àta yàabàli ipùata néré. Idèniaca nacáí cáucúiri iwaalíbapi oroíri yúucutallicubàawa. ¹⁴ Cabalèeri íiwita ibáiná càide iyúwa waicáaná cabalèeri lana, nieve nacáiri áiba. Ituí nacáí nàya càide iyúwa waicáaná quicháí ipèrùna. ¹⁵ Yá mèlumèluíyeyí yàabàli càide iyúwa waicáaná naquéesièrica bronce nacáiríca nawasèerica ùulèeri iyú quèechacáwa manuiri quicháí iricu ipichawáise naquéesiacani. Cachàiníca itàacáí càide iyúwa wéemianá manuiri inanába isàna yúuwèericawa íba yéewibàa. ¹⁶ Idèniaca siete namanùbaca dùlupùta ícáapi iricuwa yéewápuwáiseeríwa. Itàacáí iyaca càide iyúwa espada

machete nacáiri báipunitacanaméeri caserùnica. Inàni nacái icànaca iyúwa èeri icànáná mèlumèluri iyú cachàiniwaca machacànicaalí èeri.

¹⁷ Nuicácanacáitani, yá núuwàa nuliacawa nunùmáawawa nucalùniwa yàabàli idaní càide iyúwa yéetèrimiwa. Quéwa imàacaca icáapiwa yéewápuwáisewa nùwali. Yá ímaca nulí: “Píca cáalu pía nuícha. Nùacata yái idabéericaté macáita. Nùacata nacái yái imaalàidèeripináca macáita. ¹⁸ Nùacata yái Cáurica. Nuétacátewa quéwa, péemia cayába, siúcáise nùyaca càiripináta. Nùacata imàaquérica wenáiwica yéetácawa néenáiwaná yàanaacátáita néetacátáipináta; nuçua nacái inferno, yáara báawéeyimi íwiwáise yúuwichàacatalécawa ípidenacataléca inferno. ¹⁹ Iná pitànàa macáita yái núsáidèeripináca piicá. Pitànàa nacái yái ichàbéericawa siúcade, yá nacái ichàbéeripinácawa áiba èeriwa wapichalécáwa. ²⁰ Siúcade nucàlida piríni càinácaalí ímáaná níái siete namanùbaca dùlupùta píiquéeyéica nucáapi írìcu. Nucàlida nacái pirí càinácaalí ímáaná níái siete namanùbaca cáaléeyéica lámpara oroíyéica. Níái siete namanùbaca dùlupùta, ímáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca nacuèrinánái icuèyéica wenáiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái siete namanùbaca yàcalé minaná. Níái siete namanùbaca lámpara cáaléeyéica, ímáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca náapichéeyéi iwacáidáyaquéeyéicawa yáapichawáaca yeebáidéeyéica nutàacái”, ímaca nulí yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

2

Mensajes a las siete iglesias

El mensaje a Efeso

¹ Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica írì yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenáiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Efeso iyacàlená írìcu: ‘Cài númacuèca pirí, núa idènièrica siete namanùbaca dùlupùta nucáapi írìcuwa nuéwápuwáisewa, núa yéepuníricawa nëewibàa níái siete namanùbaca cáaléeyéi lámpara oroíyéica: ² Nùaliacawa macáitacué píwáli yái pimáníricuèca; nùaliacawa píbaidacuéca nulípiná cacháiníri iyú; nùaliacawa píideniacuèca piùwichàanáwa nacái matuibanáiri iyú; nùaliacawa báawacuéca piicáca náiwitáise níara báawéeyéica wenáiwicaca. Nùaliaca nacáywa píalimáidacuéca piicáca náasu tàacáisi níara icàlidéeyéica iináwaná iwaliwa apóstolcaca núa, quéwa nachíwa meedá. Pídecuèca píasáidaca cachíwéeyéica meedá núa. ³ Nùaliacawa píideniacué piùwichàanáwa mamáalàacata. Nùaliaca nacáywa piùwichàacuècawa nulípiná manuúsiwata nuípídená iwali peebáidacáinacué nutàacái. Càmitacué nacái chamáde píiwitáise píbaidáanápínacué nulí. ⁴ Quéwa núicacué píwali abèeri wawási báawéeri. Càmitacué cáiníná piicáca áibanái càide iyúwaté cáiníná piicáca núa quèechatécáwa. ⁵ Iná pílináidacuéwa iwali yái quèchéeri píiwitáise cayábéerica píuquéricatécué píchawa. Píwènúadacué píiwitáisewa machacàníri iyú, pímanícaténacué cayábèeri áibanái írì càide iyúwacué pímanílinaté quèechatécáwa. Càmicaalícué càì pímaníca, yási nùacawa caquialéta píatalécué, yá nuedácué píicha píasu lámpara iyacatái líchawa, càmicaalícué píwènúada píiwitáisewa. ⁶ Quéwa iyacué píri yái cayábéerica. Báawacuéca piicáca yái báawéerica nicolaítanáí imánírica càide iyúwa nacái báawáaná nuicáca yái namánírica. ⁷ Néese, càuwíyícaalícué pía, péemiacué cayába yái tàacáisica Espiritu Santo icàlidéerica wenáiwicanái írì yeebáidéeyéica nutàacái, iyéeyéica yàcalé imanùbaca. Macáita cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, numàacapíná nayáaca nayáacaléwa àicu iyacanáca yèerica nacáuca càimíri imáalàawa, yái àicu iyéerica paraíso néeni, Dios iyacàle írìcu’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, ímaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Esmirna

⁸ Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica írì yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenáiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Esmirna iyacàlená írìcu: ‘Cài númacuèca pirí, núa idàbéericaté macáita, núa imaalàidèeripináca macáita nacái, núa yéetèericatéwa, néeseté yéepùca nucáuècaca: ⁹ Nùaliacawa piùwichàacuècawa píyaca. Nùaliacawa catúulècanácuéca pía, quéwacué nuicáca pía càiyéide iyúwa càasuyéi. Nùaliaca nacáywa càinácaalí iyú nacháawánacué píináwaná iwali báawéeri iyú, níara icàlidéeyéica iináwanáwa judíocasa núa, quéwa càimíyí judío núa nawàwalícuèsewa, càmicáná neebáida nutàacái. Báawéeri Satanás yéewáidacaléca meedá núa. ¹⁰ Picácué cáalu piicáca yái piùwichàanápínacuècawa. Péemiacué cayába, mesúnamáita Satanás yúuca abèenaméeyéi péenacué presoíyéi ibànaliculé yáalimáidacaténacué lícáwa pía macáita, píwènúadánápíná píiwitáisewa nuícha. Yá piùwichàapínacuéwa diez èeri. Quéwa cacháinicuè píiwitáise mamáalàacata, éwitacué nanúcaalí pía, yási nùacué píriwa picáuca càimíri imáalàawa càide iyúwa nàacaalí corona wenáiwicanái írì imawèniadéeyéica áibanái. ¹¹ Càuwíyícaalícué pía, péemiacué cayába yái tàacáisi Espiritu Santo icàlidéerica wenáiwicanái írì yeebáidéeyéica nutàacái, iyéeyéica yàcalé imanùbaca. Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, canácatáita yéewanáwa pucháiba

yàawiriéri yéetácáisi íibàaca nàwa, canásíwa', càì pitànàaca nàlì cuyàluta", íimaca yáì Cáurica, yáì Wáiwacalì Jesucristoca.

El mensaje a Pérgamo

¹² Néese Wáiwacalì íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yáì tàacáisica írì yáara nacuèrinàsàiri icuèrica wenàiwicanáì yeebáidéeyéica nutàacáì Pérgamo iyacàlená ìricu: 'Càì nuchùullacuéca pía, núa idènièrica espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserùnica: ¹³ Nùaliacawa macáita ìwali yáì pimàníricuécá. Nùalía nacáíwa piyacuécá aléera yàcalé Satanás icuacataléca. Nùaliacawa peebáidacuécá nutàacáì mamáalàacata tàì íiméeri iyú. Càmitacué piméeyáa peebáidaca nutàacáì éwitaté nanuáccánita Antipas, yáì nanuéricaté yeebáidacáiná nutàacáì pèewi, piacué iyéeyéica yàcalé Satanás icuacataléca. ¹⁴ Quéwa nuicácué píwali máisibáwanáita báawéeri wawási, yáì càmirica cayába nuicáca: Pidèniacué piapichawa abénaméeyéì yéewáidéeyéica wenàiwica càide iyúwaté Balaam yéewáidáaná wenàiwica. Báaluité Balaam yàalàacaté Balac yáalimáidáanápiná israelitanáì namànicaténá nabáyawanáwa. Ichùullacaté nayáanápiná ìnásì nanuèrimica iyúwa sacrificio nàacaténá ìdolo icàaluíná, cuwáináì yéenáíwanáca. Ichùullatè naimáca áibanáì inanáì yáapicha càmiyéica náinusíwa. ¹⁵ Càita nacáì, iyacué pèewibáa abénaméeyéì yeebáidéeyéica nicolaítanáì yàasu cachìwéeri tàacáisi. ¹⁶ Iná piwènúadacué píiwitáisewa báawéeri íicha. Càmicaalícué càì pimànica, yásì nùacuéwa píatalé caquialéta. Yá numáinápiná úwì náipunitawa nutàacáì iyúwa, càide iyúwa wenàiwica namànicaalí úwì espada machete nacáiri iyú. ¹⁷ Cáuwiyéicaalícué pía, péemiacué cayába yáì tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanáì írì yeebáidéeyéica nutàacáì, iyéeyéica yàcalé imanùbaca. Cawínacaalí imawèniadéerica báawéeri, nùaca iyáapiná maná, yáì pan nacáirica íbàacanáta áibanáì wenàiwica íicha. Núa nacáì írì cabalèeri íba natànèerica ìwali wálisáì ípidenápiná. Abéerita yáì idènièrica yàasu íbawa, yáalía ìwali yáì ípidenápináca wálisáì, canáca áibanáì yáaliériwa ìwali", càì pitànàaca nàlì cuyàluta", íimaca yáì Cáurica, yáì Wáiwacalì Jesucristoca.

El mensaje a Tiatira

¹⁸ Néese Wáiwacalì íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yáì tàacáisica írì yáara nacuèrinàsàiri icuèrica wenàiwicanáì yeebáidéeyéica nutàacáì Tiatira iyacàlená ìricu: 'Càì nùmacuécá píri, núa Dios íirica, núa idènièrica ituíwa càide iyúwa quicháì ipèrùta iyáaná, núa idènièrica nacáì yàabàliwa càide iyúwa naquéesìerica bronce nacáirica íicánáwa. ¹⁹ Nùaliacawa ìwali yáì pimàníricuécá. Nùaliacawa cáinínacuécá píicáca áibanáì, nùaliacawa peebáidacuécá nutàacáì. Nùalía nacáíwa piyúudáacuécá áibanáì, píideniacuécá píuwicháanáwa nacáì matuúbanáiri iyú. Nùaliacawa pimànìcuécá cayábéeri cachàiniwanáì íicha yáì pimàníricatécué quéecha, píidàbacaalítécué peebáidaca nutàacáì. ²⁰ Quéwa nuicácué píwali áiba wawási quiríta. Pidécuécá pimàacaca yúaca matuúbanáita pèewibáa, úái inanáca Jezabelca. Nacálidaca uináwaná utáaníca Dios ìnùmalícué, quéwa uéwáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú meedá uchìwáidacaténá nùasu wenàiwica naimáanápiná áiba yáapicha càmfíchúaca náinusíwa, càmirica nacáì nanírisíwa, nayáanápiná nayáacaléwa nacáì ìnásì nanuèrica ìdolo írì nàacaténá cuwáináì yéenáíwaná icàaluíná. ²¹ Nudéca nùaláaca úa cachàiníri iyú uwènúadáanápiná uíwítáisewa ubáyawaná íchawa, quéwa càmita uebá uwènúadáanápiná uíwítáisewa íicha, yáì uimáanáca manùbéeyéì yáapicha. ²² Siúcade, péemiacué cayába, nùuwicháidapiná úa uláicáì iyúwa, macáita nacáì íiméeyéica úapicha, nùucapiná níawa manuúri yúuwicháacáisi ìriculéwa, càmicaalí nawènúada náiwítáisewa nabáyawaná íchawa, yáì báawéerica namànírica úapicha. ²³ Nunúapiná nacáì uénibe yéetácáisi iyú. Néese macáita yeebáidéeyéica nutàacáì yàcalé imanùbaca, néemiapinácaalí uináwaná ìwali, yásì nàaliacawa nùacata yáì íiquéerica náiwítáise, nawàwa nacáì. Yásì numànìcuécá píri cayábéeriwa, nùuwicháidapiná nacáíwa píalimáwanama càide iyúwa imanuácanamacué pimànica cayábéeri, báawéeri áibata. ²⁴ Néese píacué Tiatira iyacàlená mìnánáì càmiyéica yeebáida Jezabel itàacáì, càmiyéì nacáì yéewáidawa tàacáisi ìwali yáara naiméerica ìwali Satanás yàasu íiwítáise íbàacanéeriwa. Nùumacué píri, iyaca quiríta abéeri wawási iwàwacutéeri nuchùullapínacué pimànica. ²⁵ Peebáidacué mamáalàacata nutàacáì càide iyúwacué peebáidáaná siúca àta nùanáacatalépináta. ²⁶ Cawínacaalí imawèniadéeyéica báawéeri, imànìyéì nacáì mamáalàacata càide iyúwa nuwáwáaná ìta néetácataléta, numàacaca nacúaca nùapicha macáì èeri mìnánáì. ²⁷ Càide iyúwa Núaniri Dios imàacáaná nuclaca èeri mìnánáì Dios íiwítáise iyúwa, càita nacáì nùasu wenàiwica nacúapiná èeri mìnánáì cachàiníri iyú, nàuwicháidapiná nacáì macáita wenàiwica càmiyéica yeebáida nutàacáì, càide iyúwa híerro íbaquíadacaalí catúa achumáanamata yémáanáami. ²⁸ Numàaca nacáì nàyaca nucamaláná ìricu, yáì nucamaláná icànèerica càide iyúwa dùlupùta icánáaná waiquéerica mapisáísíwata. ²⁹ Cáuwiyéicaalícué pía, péemiacué cayába yáì tàacáisica Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanáì írì yeebáidéeyéica nutàacáì, iyéeyéica yàcalé imanùbaca', càì pitànàaca nàlì cuyàluta", íimaca yáì Cáurica, yáì Wáiwacalì Jesucristoca.

3

El mensaje a Sardis

¹ Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: “Pitànàa yáí tàacáisica írí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanáí yeebáidéeyéica nutàacáí Sardis iyacàlená íricu: ‘Càì nùumacuéca pírí, núa iyéerica yáapicha yáí Espírítu Santoca máiníri cayábaca, núa idènièrica nacáí siete namanùbaca dùlupùta: Nùalíacawa iwali macáita píibaidacalécuéca. Nuémiacué piináwaná ìwali cáucasacué pía, quéwa nuicácuéca pía càiyéide iyúwa yéetéeyéimiwa. ² Pimichàidacué píiwitáisewa, pichàiniadacué píiwitáise cayábèeriwa iyéericuéca pírí quiríta, iwàwéerica ichábacawa píicha, nuicácáiná yáí pimàníricuécua càmfíríca cayába Nucuèriná Dios íicáca. ³ Iná píináidacuéwa iwali yáí tàacáisi péemièricatécué, peebáidéericatécué nacáí quéechacáwa. Pimànicué mamáalàacata cayábèeri càide iyúwa yáí tàacáisi íimáaná. Píwènúadacué píiwitáisewa píibáyawaná íchawa. Càmicálicué pimichàida píiwitáisewa, yásí nùanàacué píatalé càide iyúwa cayéedèeri yàanàacaalí càmicatáita wenàiwica icúa nùanàaca, càmitacué nacáí píaláwa chácaalínacaalí nuénáíwaná yàanàa nùanàacatáipínacué píatalé. ⁴ Quéwa abénaméeyéicue péená Sardis iyacàlená múnanáí càmita nàya cabáyawanéeri iyú. Càide iyúwa wenàiwica icúacaalí masacáta íbàlewa, càita nacáí abénaméeyéi péenacué nacúaca níawawa masaquèeri iyú, báawèeri ícha. Yá áiba èeripíná nèepunicawa nùapichawa nabàle cabalèeri yáapichawa namànicáiná cayábèeri càide iyúwa Dios iwàwáaná cháí èeri íricu. ⁵ Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawèeri, nadènipíná nabàlewa cabalèeri. Càmita nacáí nutunúta náipidená cuyàluta íricuise yáí cuyàlutaca idènièrica náipidená macáita cáuyéica càmfíyéica imáalàawa. Yá nucàlidapíná naináwaná íwaliwa nùasunáica núa Núaniri Dios íriwa, yáasu àngelnáí írí nacáí. ⁶ Cáuwiyéicaalícué pía, péemiacué cayába yáí tàacáisi Espírítu Santo icàlidéerica wenàiwicanáí írí yeebáidéeyéica nutàacáí yàcalé imanùbaca’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, íimaca yáí Cáurica, yáí Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Filadelfia

⁷ Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: “Pitànàa yáí tàacáisica írí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanáí yeebáidéeyéica nutàacáí Filadelfia iyacàlená íricu: ‘Càì nùumacuéca pírí, núa Mabáyawanéerica, núa yáí Báisíríca, núa rey David itaquérínámica, imàaquéerica nacáí wenàiwica iwàlùacawa Dios iyacàle íriculé, Dios icúacataléca macáita. Nùacúacaalí nalíni, yá canáta yáalimèeri íbàlaca náichani. Néese nubàllacaalí náichani, canácaata nacáí yáalimèeri yàacúaca nalíni. Péemiacué: ⁸ Cayábaca nuicáca yáí pimàníricuécua. Péemiacué cayába, numàacacué picàlidaca nuináwaná iwali áibanáí írí, càmitacué nacáí yéewa nasáiwicaca pírí wawàsi, peebáidacáinacué nutàacáí, càmitacué nacáí píwènúada píiwitáisewa nuícha, éwitacué càmicáaníta máiní cachàinica pía. ⁹ Péemiacué cayába. Nàyaca piyacàle néeni abénaméeyéi judío icàlidéeyéica iináwaná íwaliwa judíosiwacasa núa, quéwa nachíwa meedá, càmicáiná neebáida nutàacáí báisírí iyú. Satanás yéewáidacaléca núa meedá. Mesúnamáita numàacapíná nabàlùacawa nàulul ípùata iyúwa píipunitacuéwa nàacaténacué picàaluíná. Yásí náalíacawa cáinácuéca nuicáca pía. ¹⁰ Pídicuéca peebáidaca nutàacáí píideníacaténacué píuwichàanàwa matuíbanáiri iyú, iná nucùapínacué píawa áibaalípiná yúuwichàacáisi yàanàapínacaalí macáí cáli iwali, yúuwichàidacaténá èeri minanáí. ¹¹ Nùacawa néese caquialéta. Peebáidacué tàí íimèeri iyú yáí peebáidéericuécua; picácué pimàaca áibanáí iwènúadacuéca nuícha píiwitáise ípíchanacué píucaca píchawa plasu cawèníri coronawa Dios iwàwéericuécua yàaca pírí áiba èeriwa. ¹² Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawèeri, numàacapíná nàyaca Nucuèriná Dios yáapicha càiripínáta, càide iyúwa áicu íricusi íbàlùeriwa càiripínáta Dios yáasu templo íricuíríca. Canácatáita nàawa Dios ícha. Nutànàapíná nacáí Nucuèriná Dios ípidenáwa nàwali yáí Nucuèriná Dios iyacàle ípidenáwa nacáí, yáí yàcalé ípidenéerica Wàlisàí Jerusalén, íricuèripínacawa chènuníise Nucuèriná Dios yàatanáise. Nutànàapíná nacáí nuípidená wàlisàíwa nàwali. ¹³ Cáuwiyéicaalícué pía, péemiacué cayába yáí tàacáisi Espírítu Santo icàlidéerica wenàiwicanáí írí yeebáidéeyéica nutàacáí yàcalé imanùbaca’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, íimaca yáí Cáurica, yáí Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Laodicea

¹⁴ Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: “Pitànàa yáí tàacáisica írí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanáí yeebáidéeyéica nutàacáí Laodicea iyacàlená íricu: ‘Càì nùumacuéca pírí, núa ípidenéerica Báisírí, càmfíríca ichíwáida wenàiwica, núa icàlidéerica báisírí iyúni, núa idábéericaté macáita Dios írípíná cháí èeri íricu: ¹⁵ Nùalíacawa iwali yáí macáita pimàníricuécua. Nùalíacawa càmitacué máiní píwènúadaca nuícha píiwitáisewa, càmitacué nacáí máiní pimichàida píiwitáisewa peebáidacaténá cayába nutàacáí. Iwàwacutácué píináidacawa cáinacaalí pimànínápiná. ¿Píwènúadapínásícué nuícha píiwitáisewa? ¿Néeni, pimichàidapínásícué píiwitáisewa? ¿Cáinásícué pimànínápiná? ¹⁶ Néese, càmicáinacué peebáida cayába nutàacáí macáí píwàwalícuésewa, iná núucapínacué nuíchawa pía. ¹⁷ Picàlidacáinacué

11 “Máini cayábéri píiwitáise, pía Wacuèriná Wáiwacali Dios, íná wàaca picàaluíná, wàaca nacái píimiétacaná, wáaliaca nacáiwá máini cachàinírira pía, pidàbacáinaté macáita, yá nàycaté píiwitáise iyú, pidàbacáinaté nía”, còi nàimaca nacántàaca.

5

El rollo escrito y el Cordero

1 Néseté nuicáca cuyàluta iwawanèerica icáapiricu yéewápuwáise, yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata. Yái cuyàluta iwawanèericawa idèniaca tàacáisi írìculéwa, íinatawáise nacáiwá. Yái cuyàluta nadacuèrica cayába siete namanùbaca nadacuèrica iyúni. 2 Néese nuicáca áiba ángel cachàiníriri. Yá isutáca yéemiawa nía macáita. Íimaca cachàiníriri iyú: “¿Cawináica wenàiwica Dios íbatèeripiná iwàsàaca yái nadacùanàceni, yàacuacaténá yái cuyàluta?” íimaca yái ángelca. 3 Quéwa canáca náicha níai chènuníseeyéica, nía nacái íyeyéica cháí èeri írìcu, nía nacái yéeteyéimicawa, canácata yáaliméeri yàacùaca cuyàluta, ilécaténátáni. 4 Yá nuicháanica manúsiwata canácáini nàanèeri wenàiwica Dios íbatèeripiná yàacùaca cuyàluta, ilécaténáni. 5 Néese abèeri néená níai nacuèrinánáica íimaca nulí: “Píicá píicháani quirinama. Píicáida írì cayába, yái israelita icuèrinásàiri, rey David itaquérinámica, idéca imawèniadaca báawèeri, yéewacaténá iwàsàaca siete namanùbaca nadacùanàca, yàacuèripiná nacái cuyàluta”, íimaca nulí.

6 Néese nuicáca Cordero íbaluèricawa nèewi yái yàalubáisica, nía nacái báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái nacuèrinánáica. Yái Cordero idèniaca icháunáwa bàaluítécáini nanúacani iyúwa sacrificio. Idèniaca nacái siete namanùbaca ichàlewa, siete namanùbaca nacái ituíwa. Níai siete ituí íimáanàca càicanide iyúwa máiníriri cayába Espíritu Santo Dios íbanuèrica macái cáli íinatalé. 7 Néese Cordero yàaca yeedáca cuyàluta icáapi yéewápuwáise íicha, yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata. 8 Néese Cordero idécanámi yeedáca cuyàluta, yá báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánáica náuwáa nallacawa nanumáawawa Cordero írì nacaténá icàaluíná. Nacuèrinánáí nàalimáwanama nadèniaca arpa, nadèniaca nacái bacàa níawami orota ípunyéiwa pumèníriri isàni iyú. Yái pumèníriri isàni íimáanàca càicanide iyúwa nasutáaná Dios íicha, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. 9 Yá nacántàaca wàlisàí canción Cordero írì. Náima nacántàaca còi:

“Dios imàacaca peedáca yái cuyàluta, piwasàanápiná nadacùanàceni, pimàacacáinaté nanúaca pía iyúwa sacrificio, yá piwenlacaté wenàiwicanáí píiranámi iyúwa Dios írìpiná nèewíse macái yàawírira, macái itàaniiyéica áiba tàacáisi iyú nacái, macái wenàiwica nacái, macái cáli néeseeyéi nacái.

10 Pidéca pimàacaca Dios yàasu wenàiwicaca nía, icuèyéipiná macáita píapicha, isuteyéipiná nacái Dios íicha wenàiwicanáí írìpiná, yá nacùapiná macái cáli”, nàimaca nacántàaca.

11 Yáté nuicáidaca néré, yá nuémiaca madécana ángel isàna íbaluèyèicawa natéesebàa yái yàalubáisica, nía nacái báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái nacuèrinánáica. Nuicáca madécana millones namanùbaca ángel, càmíyeyi wenàiwica yáalimá íputàaca nía, cãisimalénácaalí nía.

12 Yá nàimaca cachàiníriri iyú: “¡Wàacuè Cordero icàaluíná, yái Corderoca imàaquèricaté nanúacani iyúwa sacrificio, yáicáiná Dios idéca imàacaca Cordero icùanápiná canánama, idéca imàacaca càasuírìceni, yái Corderoca! ¡Máini cáalíacáiriceni yái Corderoca, cachàiníriri nacái íiwitáise! ¡Cayábaca waicàceni, wàacuè nacái icàaluíná, wàacuè nacái írì cayábèeri!” còi nàimaca níai ángelca.

13 Nuémia nacái macáita Dios idàbèeyéica nàimaca írì, macái íyeyéica chènuniré, cáli íinatéyéica nacái, nía nacái yéeteyéimicawa, úni írìcuíyéica nacái, macáisiwa canánama nàimaca Dios írì. Còi nàimaca:

“¡Wàaca cayábèeri írì yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata, írì nacái yái Corderoca! ¡Cáimiétaquèeri iyú waicáca nía, wàaca nacái nacàaluíná! ¡Máini cachàinica náiwitáise càiripináta, èeri càmíriri ímáalàawa!” nàimaca.

14 Néese báinúaca ángel cáuyéica nàimaca: “¡Báisita, amén, caita nacái wáimaca!” còi nàimaca. Níai veinticuatro namanùbaca nacuèrinánáí nabàlucawa nàulul iyúwa nacaténá icàaluíná, yái íyèrica càiripináta, càmírìca ímáalàawa.

6

Los siete sellos

1 Néseté nuicáca Cordero iwàsàaca idàbàanéeri néená níai siete namanùbaca nadacùanàca cuyàluta iwawanèericawa. Yá nuémiaca abèeri néená níai ángel cáuyéica íimaca cachàiníriri iyú càide iyúwa tirírìcaalí: “¡Aqualé, pía píicáca!” còi íimaca. 2 Néseté nuicáidaca néré. Yá, péemiacuè cayába, nuicáca cabalèeri caballo. Yái asialí yáawinéericawa caballo íinata idèniaca demápu imànírìpiná iyú úwicái. Yá nàawináidaca corona íiwita íwali. Néese imawèniadaca yàacawa imawèniadacaténá mamáalàacata áibanáí.

³ Néese Cordero iwasàaca pucháibáaná nadacùaná cuyàluta, yá nuémiaca pucháibáaná cáuri ángel ímaca: “¡Aquiale, pia piicáca!” còi ímaca. ⁴ Yá áiba caballo imustáacawa, máini quííreeri quéwa, càide iyúwa waicáaná irái. Nuicáca wenáiwica yáawinéericawa caballo ínata. Yá namáacaca imánínápiná ùwicái cháí èeri írìcu, ipíchaná wenáiwicanái náyaca matubanáiri iyú, imàccáanápiná nacái wenáiwicanái inúayacacawa. Yá nàaca írì cáaléeri espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserùnica.

⁵ Néese Cordero iwasàaca máisibáaná nadacùaná cuyàluta, yá nuémiaca máisibáaná cáuri ángel ímaca: “¡Aquiale, pia piicáca!” còi ímaca. Yáté nuicáidaca néré. Yá, péemiacué cayába, nuicáca cúulíri caballo. Yái yáawinéericawa caballo ínata idèniaca abéeri wapésáidáaná imiéri. ⁶ Néese nuémiaca tàacáisi nacáiri cáuyéi ángel yéewibàa, yá ímaca: “Abéeri kilo trigo ituíná iwènfíri abéeri denario, yái abé èeri iwènicatáica. Máisiba kilo nacái cebada ituíná iwènfíri abéeri denario, picá quéwa pimáni báawéeri olivo inàlimaná írì, uva ibànacalená írì nacái”, còi ímaca.

⁷ Néese Cordero iwasàaca báinúacáaná nadacùaná cuyàluta, yá nuémiaca báinúacáaná cáuri ángel ímaca: “¡Aquiale, pia piicáca!” còi ímaca. ⁸ Néese nuicáidaca néré, yá péemiacué cayába, nuicáca áiba caballo éwéeri nacáiri. Yái yáawinéericawa caballo ínata ípidená Yéetácáisi. Aiba ípidenéerica Infierno yàacawa Yéetácáisi yáapicha. Namáacaca Yéetácáisi, Infierno nacái nanúanápiná madécaná èeri mīnanái. Macái néená níái báinúaquéyéica wenáiwica, abéeri néená yéetácawa. Yá nanúaca wenáiwicanái ùwicái iyú, máapicái iyú nacái, uláicái iyú nacái. Nachùulla nacái caluéyéi cuwèesi nanúanápiná wenáiwica.

⁹ Néese Cordero iwasàaca cinconá imanúbaca nadacùaná cuyàluta, yáté nuicáca nacáucami altar yáapiré, níái Dios yàasu wenáiwica nanuýéicaté neebáidacáinaté Dios itáacái, iwalíse nacái yái tàacáisi báisíríca nacálidéericaté wenáiwicanái írì. ¹⁰ Néese náimaca cacháiníri iyú: “Wacuèriná Dios mabáyawanéeri, wáalíacawa pimànica macáita càide iyúwa pímáná machiwéeri iyú. ¿Chácaalínápinácaalí piùwicháidapiná èeri mīnanái iwalíse yái nanúaná wía?” còi náimaca. ¹¹ Néese yàaca nalí cáaléeri nanáawanipiná cabalèeri. Yá ichùullaca nacúanápiná achúmáanata èeri quiríta àta nanacáiyéi yéetacatalétawa íbaidéeyéica Náiwacali írípíná, nía nacái néenánáica iwàwacutéeyéica yéetácawa càide iyúwaté néetánáwa.

¹² Néese Cordero iwasàaca seisná imanúbaca nadacùaná cuyàluta, yáté nuicáidaca néré, péemiacué cayába, nuicáca cáli icusúacawa cacháiníri iyú, yá catáca èeri càide iyúwa waicáaná cúulíri wáluma. Yá nacái macápucuícaalí quéerica, quíiraca úa càide iyúwa waicáaná irái. ¹³ Dùlpùta nacái nacaláacawa cáli ínatálé càide iyúwa higuera yéetaná imàccáaná icaláacawa iyenanáca éemíríca cacháinicáiná cáuli ipùaca íwali. ¹⁴ Yá capiraléeri cáli icacanácawa chènuníse càide iyúwa wáluma icacanácawíwa. Néese iwawanáacawa abéemáalé, abéemàa néese nacái càide iyúwa cuyàluta íbáiná iwawanáacaalíwa. Yá canáca capiraléeri cálimica. Yá macái dúli manuínaméeyéi, macáita nacái iwàwata nachacáacawa náyacatái íchawa. ¹⁵ Néese macáita èeri mīnanái nabàacawa íba yéecalícubàa, íba ísabálicubàa nacái. Macáita nabàacawa, níái èeri mīnanái icuèrinánáica, nía nacái wenáiwica íwacanánáica, nía nacái úwi íwacanánáica, nía nacái cáasuýéica, nía nacái cacháiníyéica úwica, macáita èeri mīnanái canánama, nía nacái íbaidéeyéica mawènfíri iyú áibanái írì, nía nacái yèepuníyéica máiwacalínáwaca. ¹⁶⁻¹⁷ Yá náimaca manuínaméeyéi dúli írì, manuínaméeyéi íba írì nacái: “¡Picaláacuéwa wáinatàbàa, píbáacué wía ituí ícha, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata, ícha nacái Cordero yàasu yúuwichàacáisi íbànuèripínáca wàwali! Idéca yàanáaca wéenáíwaná nàuwicháidacatáipínáta wía, yá canácata wéená yáalíméeri ídeniaca nàasu yúuwichàacáisica”, còi náimaca.

7

Los señalados de las tribus de Israel

¹ Idécáanamité nuicáca còi, yá nuicácaté áiba yéenáíwanási nacáiri, yá nuicáca báinúaca ángel íbalúeyéicawa chènuníre, iwicáubàa yái èeriquéi macáirica. Yá náibáaca macái cáuli ipíchaná cáuli ipùaca cáli íwali, manuírí úni íwali nacái, àicunái íwali nacái canánama. ² Néeseté nuicáca áiba ángel ímicháacawa cáli ínatáise èeri imusúacatáisecewa. Yá ángel idèniaca cáuri Dios yàasu néenáíwanápiná. Ángel icálidaca nalíni cacháiníri iyú, níái báinúaca ángel Dios yéeyéicaté icháinipíná nàuwicháidacaténá cáli, manuírí úni nacái. Yá ímaca nalí: ³ “¡Picácué piùwicháida cáli, manuírí úni nacái, àicunái nacái càmicaalíca wachánáida Dios yàasu néenáíwanápiná napudálicu, níái Wacuèriná Dios yàasu wenáiwica íbaidéeyéica írípíná!” còi ímaca yái ángelca.

⁴ Néese nuémiaca càisimalénácaalí nía idèniéyéica Dios yàasu néenáíwanápiná napudálicu. Namanúbaca náyaca ciento cuarenta y cuatro mil namanúbaca israelitanái, nëewíse macáita israelita yáawiríanáica. ⁵ Doce mil namanúbaca Judá itaquénánámi idèniéyéica Dios yàasu néenáíwanápiná napudálicu. Càita nacái doce mil namanúbaca Rubén itaquénánámi. Càita nacái doce mil namanúbaca Gad itaquénánámi. ⁶ Càita nacái doce mil namanúbaca Aser itaquénánámi. Càita nacái doce mil namanúbaca Neftalí itaquénánámi. Càita nacái doce

mil namanùbaca Manasés itaquénáinámi. ⁷ Càita nacái doce mil namanùbaca Simeón itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Leví itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Isacar itaquénáinámi. ⁸ Càita nacái doce mil namanùbaca Zabulón itaquénáinámi. Càita nacái doce mil José itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Benjamín itaquénáinámi.

La multitud vestida de blanco

⁹ Idécánámité nuicáca còi, yá nuicáca áiba yéénáiwánási nacáiri, péemiacué cayába, yá nuicáca chínamái wenáiwica canáca yáaliméeri iputáaca nía, macái íiwitáaná cáli néeseyéi yéénáca, macái yáawíría yééná nacái, macái wenáiwica íiwitáaná yééná nacái, macái itàaniyéica áiba tàacáisi iyú íiwitáaná yééná nacái. Yá nabàlùacawa yàalubáisi íipunita, Cordero íipunita nacái. Nadèniaca cáaléeri nanáawani cabalèeriwa. Nadènia wisíri nacáiri íbáiná nacáapi írìcuwa. ¹⁰ Macáita náimaca cachàiníri iyú:

“¡Wacuèriná Dios, yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata, Cordero nacái, nadéca nawasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha!” còi náimaca.

¹¹ Néese macáita ángel íbàluèyéica yàalubáisi itése, nacuèrináiná itése nacái, báinúaca cáuyéi ángel itése nacái, náuwàa nallacawa nanùmáawawa yàalubáisi íipunita nàacaténá Dios icàaluíná. ¹² Yá náimaca:

“¡Básita, amén! ¡Wacàlidacué Wacuèriná Dios iináwaná íwaliwa cayábéericani, wàacué nacái icàaluíná! ¡Máini cáalacáica Wacuèriná Dios, wàacué írì cayábéeri, cáimiétaquéeri iyúcué waicacani, máiníri cachàinica íiwitáise càiripináta èeri càimíri imáaláawa! ¡Básita, amén!” còi náimaca.

¹³ Néeseté abéeri néená níái nacuèrináináca isutáca yéemíawa núa. Yá íimaca nulí: “¿Píalásica cawinácaalí níái idèniyéica cáaléeri nanáawani cabalèeriwa, síisáanácaalí nacái nàanàa?” còi íimaca nulí. ¹⁴ Néese núumaca írì: “Càmita núalíawa. Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni”, núumaca írì. Néese íimaca nulí: “Nadéca namusúacawa manuírì yùuwichàacáisi íicha. Dios idéca imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha, neebáidacáiná Cordero itàacái, yái Cordero yéetéericatéwa nabáyawaná íwalíise.

¹⁵ “Iná yéewa nàyaca Dios yàasu yàalubáisi íipunita. Náibaida írìpiná táiyápinama, èeríapinama nacái yàasu templo chènuníseeri írìcu. Yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata iyaca náapicha icùacaténá nía.

¹⁶ Càmita quirínama máapica nía, càmita quirínama macàla nawàwa nacái. Càmita èeri yeemá níawa. Uuléeri nacáíwa càmita íisa nía quirínama.

¹⁷ Yái Cordero iyéerica yàalubáisi íipunita icùapiná níawa càide iyúwa pastor icùacaalí ipìranáí ovejawa cáininéeri iyú. Yá Cordero imàacaca nàiraca úni yèerica nacáuca càimíri imáaláawa. Dios nacái itunúapiná náicha natuyíáa”, còi íimaca nulí.

8

El séptimo sello y el incensario de oro

¹ Néese nuicácaté Cordero iwàsáaca cuyàluta íichani, yái sietená namanùbaca nadactuánacani, yá masánaca macáita chènuniré cawàwanáta media hora. ² Néese nuicáca siete namanùbaca ángel íbàluèyéicawa Dios íipunita. Yàaca nalí siete namanùbaca trompeta. ³ Néese áiba ángel yàanàaca. Idèniaca quichái yàalu oro yáawamírìca. Yá ángel íbàlùacawa altar íipunita. Nàaca írì manùba pumèníri isàni. Yèewiàdaca pumèníri isàni nëewi níái nasutáanáca Dios íicha, macáita Dios yàasu wenáiwicaca. Néese ángel yeemáca pumèníri isàni altar íinata, yái altar oro yáawamírìca íbàluèricawa yàalubáisi íipunita. ⁴ Càita pumèníri íisalená imichàacawa ángel icáapi íicha chènuniré Dios íipunita, yáapicha yái nasutáanáca Dios íicha, níái Dios yàasu wenáiwicaca. ⁵ Néese ángel yeedáca quichái yàaluca, yá ipuníadaca yàalu quichái iyú altar íinatáiseeri quicháica. Néese ángel yuucaca quichái yàalu chènuníse cáli íinatálépiná. Yá nuémíaca madécaná énu isàna, madécaná tàacáisi nacái. Nuicáca madécaná énu icànaca mèlumèluwaca. Cáli nacái icusúacawa.

Las trompetas

⁶ Néese níái siete namanùbaca ángel idèniyéica siete namanùbaca trompeta nabàlùacawa napùlliacaténá nàasu trompetawa.

⁷ Yái idábáanéerica ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá granizo íba nacáiyéi yúuwàacawa cáli íinalaté quichái yáapicha yèewièricawa írái iyú. Yá yeemáca madécaná cáli. Macái néená níái máisibéyéica cálica, abéeri néená yeemácawa. Yeemáca nacái manùbéyéi áicu. Macái néená níái máisibéyéica áicuca, abéeri néená yeemácawa. Yeemáca nacáíwa macáita masicái iyéerica cáli íinata.

⁸ Néese pucháibáaná ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá áiba wawàsi yúuwàacawa manuírì úni yáaculé, yái wawàsi manuírìca dúli nacáiri íicacánáwa, yeeméericawa quichái iyú. ⁹ Néese madécaná manuírì úni nachacamàacawa írái iyú. Macái néená níái máisibéyéica manuírì

única, abéeri néená ichacamàacawa iráí iyú. Manùbéeyéí néetácawa iyéeyéica manuírí úni yáaculé. Ata alénácaalí manuírí úni ichacamàacawa iráí iyú, yá macáita néetácawa iyéeyéica úni yáaculé, càita nacáí manùbéeyéí nave imáalàacawa, lancha nacáiyéica yéeyéicawa úni yáacubàa. Macáí néená níái máisibéeyéica naveca, abéeri néená imáalàacawa náicha.

¹⁰ Néese máisibáaná ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá manuírí dùlpùta nacáiri yúuwàacawa chènuníise yeeméericawa cachàiníri quicháí iyú. Yá dùlpùta nacáiri yúuwàacawa madécaná inanába yáaculé, únibàa nacáí, úni imusúacatáisecawa cáli irícuíse nacáí. ¹¹ Yáí dùlpùta ípidenéeri Ipisíiri. Yá macáí néená níái máisibéeyéica única, abéeri néená ichacamàacawa ipisíiri iyú. Yá madécaná wenàiwica néetácawa úni iyú, ipisíiricáináni.

¹² Néese báinúacáaná ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá imáalàacawa máisibáaná néená èeri icamalánáca, máisibáaná yéená nacáí quéeri icamalánáca, máisibáaná néená nacáí níái dùlpùta nacamalánáca. Càita catáca máisibáaná néená nacamalánáca. Càmita nacáí nacàna máisibáaná néená èeríapi, táiyápi nacáí.

¹³ Néeseté nuémiaca néré, yá nuémiaca áiba ángel áwa nacáiri imáidaca cachàiníri iyú idècunitàacá yáalanícawa cáli iwicáubàa machacànita. Yá ímaca: “¡Máinícué piùwichàapinácawa, piacué èeri mìnánáca báawéeyéica íiwitáise, casànapinácaalí áiba trompeta mamáalàacata, áiba máisiba ángel ipùlléyèipináca mesúnamáita!” càí ímaca.

9

¹ Néeseté nuémiaca cinconá imanùbaca ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá nuicáca áiba ángel dùlpùta nacáiri íicacánáwa iricuèricatéwa chènuníise cáli ínatalépiná. Nàaca irí llave yàacùacaténá utàwi inùma yáí máinírica depuúwaca. ² Néese ángel yàacùaca utàwi inùma máinírica depuúwaca. Yá ísa imichàacawa utàwi inùma irícuíse càide iyúwa yùucanási ísalená. Yáí ísa utàwi irícuíserica catáca imànica èeri icamaláná, macáí cáuli nacáí. ³ Néese wiríchu nacáiyéí namusúacawa ísa yéewíse, yá nàacawa cáli ínatàbàa. Níái wiríchu nacáiyéica nadèniaca náíwiwa náucacaténá wenàiwica càide iyúwa chália yúucáaná wía. ⁴ Iwàwacutápiná càmita nàuwichàida masicáí idàwinèericawa cáli ínata, macáí bànacalé nacáí, macáí áicu nacáí canánama. Abèta iwàwacutápiná nàuwichàidaca wenàiwica canéeyéica irí Dios ípidená napùdàlicu. ⁵ Iwàwacutápiná nàuwichàidaca wenàiwica cinco imanùbaca quéeripiná, càmita quéwa íbatàa wiríchu inúaca wenàiwica. Yáí icáicha cáiwica wenàiwica íríní càide iyúwa chália yúucáaná wía.

⁶ Néenialípiná wenàiwica nacutáca néetácáténáwa quéwa càmita náalimápiná néetácawa. Máiní nawáwapiná néetácawa, quéwa yéetácáisi càimírípiná íbàa nía.

⁷ Níái wiríchu càica níade iyúwa caballonáí úwináí ichùnièeyéica namànicaténá ùwicáí. Nadèniaca corona oro yáawamírí náíwita íwaliwa. Wiríchunáí càiyéí inànde iyúwa wenàiwica inàni. ⁸ Nadèniaca nacáí náíwita íbánáwa càide iyúwa inanáí íwita íbáná. Nadèniaca nacáí nayéiwa càide iyúwa león cháwi nacáiri iyéí. ⁹ Nadèniaca náimamiwa càide iyúwa hierro náucutalícuwa, ipícháná áibanáí isutáaca nía. Casànaca nàanabáí idècunitàacá náalanícawa càide iyúwa wéemianá manùbéeyéí caballo yàabàli isàna ipiacawa itéeyéica madécaná carro ùwicáí nérépiná. ¹⁰ Nadèniaca nacáí nasípiwa càide iyúwa chália íwi. Náíwi idènièrica icáichawa yúuwichàidacaténá wenàiwica cinco quéeripiná. ¹¹ Níái wiríchu nadèniaca náiwacaliwa, yáí ángel icuèrica utàwi máinírica depuúwaca. Ángel ípidená Abadón hebreo itàacáí iyú, Apolión griego itàacáí iyú, ímáanáca “Imáalàidèeri wía”.

¹² Yácata idàbàanéeri yúuwichàacáisi manuíríca yàanèeripináca èeri mìnáná íwali. Péemíacué cayába, nàyaca pucháiba yúuwichàacáisi mamáalàacata yàanèeyéipináca mesúnamáita.

¹³ Néese seisná ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá nuémiacaté tàacáisi imuséricawa nèewíse níái altar iculuwí báinúaca, yáí altar oro yáawamíríca, iyéerica Dios ípunita. ¹⁴ Yáí tàacáisi ímaca seisná ángel irí ipùlléerica yàasu trompetawa: “Píwasàa báinúaca ángel idacuèeyéicawa manuírí inanába nëemibàa ípidenéeri Eufrates”, càí ímaca. ¹⁵ Yá iwàsàca báinúaca ángel nanúacaténá madécaná èeri mìnáná. Macáí néená níái máisibéeyéica wenàiwicaca abéeri néená yéetápinácawa náicha. Níái báinúaca ángelca Dios idacuacaté nía iwàsàcaténá nía áiba èeripiná. Abéerita Dios yáalièrica càinácaalí horapiná, èeripiná nacáí, quéeripiná nacáí. ¹⁶ Nuémiaca càisimalénácaalí úwináí níái yéeyéipinácawa caballo ínata. Nàacawa doscientos millones namanùbaca úwináica.

¹⁷ Nuicáca càí níái cabaloca yéenáíwanási nacáiri irícuíse. Níái yéeyéicawa caballo ínata nadèniaca nabàle dàalèeriwa náucutabàawa, yáí dàalèeri bàlesica quíirèeri, capiralèeri nacáí, éewéeri nacáí. Caballonáí nadèniaca náíwita wa càide iyúwa león cháwi nacáiri íwita. Imusúacawa caballonáí inùmalícuíse: quicháí, ísa nacáí, azufre nacáí, yáí éewéeri íba yeeméericawa máiní ùlèeri iyú. ¹⁸ Yásí madécaná èeri mìnánáí néetápináwa, iyú yáí imusúacawa caballonáí inùmalícuíse, yáí quicháí, ísa nacáí, azufre nacáí. ¹⁹ Níái cabaloca nadèniaca nachàiniwa nanùma irícuísewa, nasípi néeni nacáíwa. Nasípi ipùta càiri íicacánáwade iyúwa àapi íwita. Nasípi iyúwa nanúapiná wenàiwica.

²⁰ Quéwa níai wenàiwicaca iyéeyéicáwaca mamáalàacata, càmiyíeyicáwaca caballonái inúaca, càmita nawenúadapiná náiwitáisewa ícha yái báawéerica namàñirica. Càmita nayamáida nàaca demonio icàaluñiná, ídolo icàaluñiná nacái, yái cuwáinái yéenáiwana oroírca, platéeri nacái, broncéeri nacái, ibéeri nacái, àicúiri nacái. Níara ídologa càmita náalimá naicáca, càmita nacái néemla, càmita nacái nèepuníwa. ²¹ Càmita èeri mìnanaí iwènúada íiwitáisewa ícha yái nanúanaca wenáiwica, namàñináca nacái namáliyédewa, nayéedúana nacái, naimáana nacái áiba yáapícha càmfíchúaca náinusíwa, càmfírca nacái nanírísíwa.

10

El ángel con el rollito escrito

¹ Néseté nuicáca áiba cachàñiri ángel iricuèricawa chènuníse. Yá yéepuèriwa acalèe iyú, idèniaca árawáli íiwita itéesebàawa. Inàni icànaca càide iyúwa èeri icànana. Càiri icàwade iyúwa waicáana quichái. ² Idèniaca cuyàluta icáapi iricuwa, abéeri cuyàluta achúmèerína yàactacanéerica. Yá ángel ibàlúadaca yàabàli yéewápuwáisewa manuiri úni yáaculé. Yá ibàlúadaca abémàa yàabàli apáuwáisewa chuitaliré. ³ Néese imáidaca cachàñiri iyú càide iyúwa león cháwi nacáiri íchacaalí. Idècanámi imáidaca, yái siete namanúbaca ènu natàanica nasàna iyúwa. ⁴ Idècanámi casànaca ènunái, yá nuínáidacawa nutànànanápinaté ènunái itàcái, quéwa nuémíaca tàacáisi chènuníseeri. Yá ímaca nulí: “Pibàa tàacáisi áibanái ícha, yái tàacáisi siete namanúbaca ènu náiméerica íwali. Picá pitànaa yái náiméerica íwali”, càì ímaca nulí.

⁵ Néese yái ángel nuíquéerica ibàlúericawa manuiri úni yáaculé, chuitaliré nacái, yá imicháidaca icáapi yéewápuwáisewa chènuniré. ⁶ Yá icàlidaca Dios yàasu tàacáisi cáimietacanéeri iyú, yái Dios iyéerica càiripinàta èeri càmiiri imáalàawa, yái idàbéericaté capiraléeri cáli, nía nacái chènuníseyéyí cáli, nía nacái iyéeyéica cháí èeri írca, manuiri úni nacái, nía nacái iyéeyéica úni yáaculé. Yá ímaca: “Càmita quirínama Dios idècuníwa. ⁷ Yá yàanàpinácaalí sietená ángel yéenáiwana idàbacatáipinàta ipùliaca yàasu trompetawa, yásí Dios imáaláidapiná imànicani, yái ibéericaté wenáiwicanái ícha, càide iyúwa icàlidáanaté yàasu wenáiwicanái írwa, níai profetaca”, càì ímaca.

⁸ Néseté nuémíaca àniwani yái tàacáisi chènuníseerica. Itàanica núapícha àniwa, ímaca nulí: “Pia peedáca cuyàluta yàacúacanéerica icáapírca yái ángel ibàlúericawa manuiri úni yáaculé, chuitaliré nacái”, càì ímaca nulí. ⁹ Néese núacawa ángel yáatalé, yá nusutáca íchani yái cuyàluta achúmèerínaca. Yá yàaca nulíni. Ímaca nulí: “Peedáni, piyáani. Idècunitàcá piyáacani, yá puchíhacani pinúma írca càide iyúwa mába ituni, quéwa piyapícuwa írca, yásí ípisícáni”, ímaca nulí.

¹⁰ Néese nuedáca achúmèerína cuyàluta ángel icáapi írcaise. Yá nuyáacani. Puchíhacani nunúma írca, quéwa idècanámi nuwetúacani, yá ípisícáni nudèerícué. ¹¹ Néese náimaca nulí: “Iwàwacutá picàlidaca tàacáisi àniwa Dios inúmálcúise manubéeyéi wenáiwica íwali, manubéeyéi cáli néeseeyéi íwali nacái, nàwali nacái itàaníyéica áiba tàacáisi iyú, nacuèrinánái íwali nacái”, náimaca nulí.

11

Los dos testigos

¹ Néseté nàaca nulí cáaléeri metro sitúa nacáiri. Yá nuémíacaté tàacáisi ímèerica nulí: “Aqualé, pialimáida Dios yàasu templo, nasutácalu Dios ícha; pialimáida altar nacái, càisimaléná metrocaalí nadèniaca. Piputáa nacái càisimalénacaalí wenáiwica yéeyéica Dios icàaluñiná néenibáa. ² Picá quéwa pialimáida templo ibàacháwalená, néese pimàacani. Nadéca nàaca templo ibàacháwalená càmiyíeyí judío írí. Yá nabawáidapináni nàabàli yáapíréwa yái yàcalé mabayawanéerica Jerusalén iyacaléná, idècunitàcá nactuapinàcani cuarenta y dos quèeriwa. ³ Yá nubànùpiná pucháiba nùasu wenáiwicawa nacàlidacaténá nutàacái nunúmálcúise míl doscientos sesenta èeri. Nadènapiná nabàlewa cùlúiri wáluma cáucúiri, iyúwa nabàle iyáaná níai ícháaníyéica yéetéeyéimiwa íwali”, ímaca nulí.

⁴ Níai pucháiba icàlídéeyéipináca tàacáisi Dios inúmálcúise, níacata pucháiba olivo yéetaná, níacata nacái pucháiba lámpara ibàlúeyéicawa Dios ípunita, yái icuèerica canánama. ⁵ Aibacaalí iwàwa imànica nalí báawéeri níai pucháibaca, yásí quichái imusúacawa nanúmálcúise, níai pucháibaca, yá neemápináca macáita nàuwidenáwa. Càita iwàwacutá yéetácawa cawínacaalí iwàwéerica imànica nalí báawéeri. ⁶ Níai pucháiba nadènapiná nachàniwa nabàllicaténá capiraléeri cáli ípichaná unía yúuwàacawa néenialípiná idècunitàcá nacàlidaca tàacáisi Dios inúmálcúise. Nadènia nachàniwa nacái nawenúadacaténá úni írái iyú. Yá náalimá nabànúaca macái íiwitáaná yúuwichàacáisica cáli íwali iyúwata nawàwáana.

⁷ Néese idècanámi namáaláidaca nacàlidaca tàacáisi Dios inúmálcúise, yásí caluéri cuwéesi imusuèripinácawa utàwi depuúwéeri írcaise imànipiná úwicái náipunita. Imawèniadapiná níawa, yásí inúaca nía. ⁸ Yá nachéecami írlapináwa carretera írcaibàa manuiri yàcalé írca,

Jerusalén iyacàlená, áibanáimi itàtàacatalécaté Náiwalaci cruz iwali. Espiritu Santo imàacaca wáallacawa Jerusalén iyacàlená mìnánái nàyaca càide iyúwaté Sodoma iyacàlená mìnánáimi iyáanáté, iyúwa nacái Egipto yàasu cáli néeséeyéi iyáaná. ⁹ Néese máisiba èeri y mediopiná manùbéeyéi wenàiwica macái cáli néeséeyéi naicáidapiná nachéecami írì, níái icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalicuise. Càmita nabatàapiná áibanái ibàllaca nía. ¹⁰ Casimáipináca èeri mìnánái iwàwa néetácanáamiwa níái icàlidéeyéimica. Casimáica èeri mìnánái iwàwa iná nàapiná nalíwàaca cawèníri, níacáiná pucháiba profetamica yúuwichàidaca èeri mìnánái.

¹¹ Quéwa máisiba èeri y medio idénáami, yásí Dios icàucáidapiná nía àniwa, yásí namichàapiná nabàlùacawa, yá máini cáalupináca èeri mìnánái iicáca níái pucháibaca. ¹² Néese néemiapiná cachàiníri tàacáisi chènuníseerica. Yá ímapiná pucháiba írì: “¡Pimichàacuéwa sísaara!” càipiná ímaca nalí. Yásí namichàapináca chènuniré acalèe yèewiré nàuwidenái yèewísewa. ¹³ Yáta cáli icusúapináwa máini cachàiníri iyú Jerusalén iyacàlená néenibàa, yá manùbéeyéi capíi nàuwàapináwa. Macái néená níái diéyéica capíca, abéeri néená yúuwàapináwa. Yá sietè mil namanùbaca Jerusalén iyacàlená mìnánái néetápináwa cáli icusúacái iyú. Yá máini cáalupináca wenàiwica iyéeyéica mamáalàacata. Yá nàapiná Dios icàaluíná yái iyéerica chènuniré.

¹⁴ Yácata pucháibáaná yúuwichàacáisi manuírì yàanèeripináca èeri mìnánái iwali, quéwa yàanàapiná caquialéta yára máisibáaná yúuwichàacásica.

La séptima trompeta

¹⁵ Néese sietená àngel ipùllaca yàasu trompetawa, yáté nuémíaca cachàiníri tàacáisi chènuniré. Yá náimaca:

“Wáiwacali Dios icùapiná macái èeri mìnánái Cristo yáapichawa, yái Cristo Dios imàaqueérica icùaca canánama. Yá icùaca macáita càiripináta, èeri càmíri imáalàawa”, càì náimaca.

¹⁶ Néese veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái yáawinèeyéicawa yàalubái ínatawa Dios ípunita nàuwàa nalíacawa nanùmáawawa Dios írì nàacaténá icàaluíná. ¹⁷ Yá náimaca:

“Wàaca píri cayábèeri, pía Wáiwacali Dios cachàinírìca náicha canánama, pía iyéericaté bàaluité, iyéerica nacái síudaca, iyéeripiná càiripináta. Wàaca píri cayábèeri cachàinícáiná píiwitáise. Pidéca pidàbaca picùaca macáita.

¹⁸ Calúaca píapicha níái èeri mìnánáica, quéwa báawaca píicáca yái namànírica. Idéca yàanàca néenáiwaná piùwichàidacatáipináta yéetéeyéimiwa báawéeyéi íiwitáise, píacaténá nacái cawèníri nalí, níái íibaidéeyéica píripiná, nía nacái profeta icàlidéeyéica tàacáisi pínumalicuise, nía nacái píasu wenàiwicaca, nía nacái yéeyéica picàaluíná, sùmanái nacái, béeyéi nacái. Idéca yàanàca néenáiwaná pímalàidacatáipináta macáita cawínacaalí báawéeyéica imànica èeri mìnánái íiwitáise”, càì náimaca.

¹⁹ Néeseté nuicáca Dios yàasu templo chènuníseeri yàacuacawa, yá naicáca Dios yàasu yàalusí nacáiri templo írìcuírìca, yái yàalusica imàaqueérica nawàwalica Dios imànicatè wawàsi israelita yàawirináimi yáapicha icùanàpináté nía. Néese manùba énu icànaca, néemiaca manùba tàacáisi, énu isàna manùba nacái, cáli icusúa nacáiwá, granizo manuínaméeyéi íba nacáiyéi yúuwàacawa cáli ínatalé nacái.

12

La mujer y el dragón

¹ Néeseté nuicáca manuírì yéenáiwanáisi nacáiri chènuniré, abéechúa inaná yéepuèchúawa èeri icamaláná iyú. Udèniaca quèeri ùabàli yáapíse. Udèniá nacái corona uíwita iwaliwa, abéeri corona doce namanùbaca dùlupùta iyaca iwali. ² Idèericuichúacáwa úái inanáca. Yá úicháanica cáiwicáiná ulíni umusúadacaténá iicá èeri. ³ Néese nuicáca áiba wawàsi chènuniré, péemiacué cayába, nuicáca manuírì màanu quíirèeri quéwa. Idèniaca sietè namanùbaca íiwitawa, diez ichàle imanùbaca nacái. Idèniaca corona íwita iwaliwa yáalimáwanama. ⁴ Yái màanu íibàca manùbéeyéi dùlupùta ísipi iyúwa. Yúucaca nía cáli ínatalépiná. Macái néená níái máisibéeyéica dùlupùta, abéeri néená icaláacawa cáli ínatalé. Yái màanuca íbàlùacawa inaná ípunita. Màanu icùaca iyáacaténá uiri idècanacáita imusúacawa. ⁵ Úái inaná umusúadaca iicá èeri yái aslali icuèripináca macái èeri mìnánái cachàiníri iyú. Néeseta quéwa Dios yeedáca uiri chènuniré, ímáanáca Wáiwacali, yá Dios itéca yàataléwani yàalubái ínataléwa. ⁶ Úái inaná upíacawa manacúali yúuculé, chuírì cáli nérépiná, canácatalé wenàiwica. Aléera iyaca ulí úyacatalépiná, Dios ichùnìericatè ulípiná. Néré nàapiná uyáapináwa mil doscientos sesenta èeripiná.

⁷⁻⁸ Néese nuicáca namànica ùwicái chènuniré. Yái àngel íiwacaliná ípidenéeri Miguel, yàasu àngelnái nacái namànica ùwicái màanu ípunita. Yái màanuca, nía nacái yàasu àngelnáica, namànica ùwicái Miguelnái ípunita, quéwa Miguelnái imawèniadaca nía, iná màanunái càmita quírìnama náalimá nàyaca chènuniré. ⁹ Càita náucacani chènuníse yái manuírì màanuca, yái bàaluitéeri àapica ípidenéeri Diablo, ímáanáca “Icháawáidèeri waináwaná iwali”, ípidenéeri

nacái Satanás, ímáanáca “Wàuwidesàiri”, yái ichìwàidéerica macái èeri mìnánái. Yácata nàquèeri chènuníse cáli ínatalépiná, yàasu ángelnái nacái náucacawa yáapicha chènuníse.

¹⁰ Néese nuémíaca cachàiníri tàacáisi chènuníse. Yá ímaca: “Wacuèriná Dios idéca iwasaaca wía. Dios idéca yáasáidaca íwítáise cachàiníriwa icùacaténá macáita. Dios imàacapíná Cristo icùaca yáapicha macáita, yái Cristo Dios ibànuèricaté. Idéca Wàuwidesàiri yùucacawa chènuníse, yái icháawàidéerica wéénánái íináwaná ìwali, icháawàidéerica naináwaná ìwali Wacuèriná Dios íri èeríapinama, táiyápinama nacái, icháawàaca naináwaná ìwali.

¹¹ Wéénánái nadéca namawèniadaca Wàuwidesàiri neebáidacáiná Cordero itàacái, yái Cordero yéetéericatéwa wáichawalíná, nacálidacáiná nacái naináwaná ìwaliwa Jesucristo yáasunáica nía, càmícáiná nacái nawènuadaca náiwítáisewa Jesucristo ícha èwita áibanái inúacáaníta nía.

¹² ¡Casíimáicué piwàwawa, píacué iyéeyéica chènuníre! ¡Quéwa píacué èeri mìnánáica, máinícué piùwicháapínacawa, yácáiná Diabolo icháawàidéerica waináwaná ìwali, idéca iricùacawa chènuníse píatalécué máiníri calúaca íwítáise, yáaliacáináwa iyaca íri malééná èeri!” còi náimaca.

¹³ Néese yái màanuca yáaliacáináwa náucacaténí chènuníse cáli ínatalé, yá ípiacawa úami úái inanáí imusúadéechúaca íicá èeri. ¹⁴ Quéwa náaca ulí pucháiba ùanabáipíná manuínaméeyéi úái inanáica, càide iyúwa áwa yàanabái, yéewanápiná úalacawa màanu ícha chuíri cáli nérépiná, canácatalé wenáiwica alé úyacatalépiná, nàacatalépiná uyáapíná máisiba camu y medio piná.

¹⁵ Yá màanu imusúadaca úni inumálicúsewa inanáí yáamiwáisepiná, càide iyúwa inanába, isicúmáidacaténá úa yéesacái iyú, úái inanáica. ¹⁶ Cálita quéwa iyúudáaca úa, yá yàacúacawa inumási nacáiri cáli yéewiré iwétúacaténá inanába màanu imusúadéerica inumálicúsewa. ¹⁷ Néese máiní calúaca yái màanuca inanáí yáapicha. Yá yàacawa imànicaténá úwi náipunita níái uenibeca áibanái, yeebáidéeyéica càide iyúwa Dios ichùulianá nía, icálidéeyéica nacái naináwaná ìwaliwa Jesús yáasunáica nía.

13

Los dos monstruos

¹ Néeseté nuicáca màanu ibàlúacawa manuíri úni icàinalená íinata, yá nuicáca cachàiníri cuwèesi caluéri nacái imusúacawa manuíri úniacúise. Yái cuwèesi idèniaca siete namanúbaca íwítawa, diez namanúbaca nacái ichàle. Idèniaca corona ichàle ìwaliwa yáalimáwanama. Macái íwita imanúbaca idèniaca ípídenáwa itàaníyéica casaquèeri iyú Dios ìwali, icálidéeyéica Dioscasa yái cuwèesica. ² Yái cuwèesi càiride iyúwa cháwi íicacánáwa. Idèniaca yàabàliwa càide iyúwa sálu yàabàli. Idèniaca nacái inumawa càide iyúwa león cháwi quíirèeri nacáiri. Néese màanu imàacaca íwítáise cachàiníriwa cuwèesi íri, yéewacaténá caluéri cuwèesi ichùuliacawa mantubéeyéi wenáiwica cachàiníri iyú. ³ Abèeri néená níái caluéri cuwèesi íwítaca idèniaca icháuná báawéeriwa imàaqueericaté íwita yéetácawa, quéwa cháunási ichùniacawa, yá íwita icáucáacawa àniwa. Yá macáita èeri mìnánái máiní nánáidacawa naicáidaca caluéri cuwèesi íri, neebáida nacái càide iyúwa ichùulianá nía. ⁴ Yá wenáiwica náaca màanu icáaluíniná yácáiná màanu imàacaca caluéri cuwèesi icúaca èeri mìnánái. Náaca nacái cuwèesi icáaluíniná. Náimaca: “Máiní cachàiníri náicha canánama yái caluéri cuwèesica. ¡Canácata yáaliméerica ípéliacani!” còi náimaca.

⁵ Màanu imàaca nacái canúmaséecani, yái caluéri cuwèesica, itàanicaténá casaquèeri iyú Dios ìwali. Yá imàacaca cuwèesi ichùuliacawa èeri mìnánái cachàiníri iyú cuarenta y dos quèeri. ⁶ Cuwèesi itàaníca casaquèeri iyú Dios ìwali, itàaníca nacái báawéeri iyú Dios ípídená ìwali, itàaníca nacái báawéeri iyú Dios iyacále ìwali, nàwali nacái níái iyéeyéica chènuníre. ⁷ Màanu imàaca nacái caluéri cuwèesi imànica úwi Dios yáasu wenáiwicanái ípunita. Yá cuwèesi imawèniadaca nía. Màanu imàacaca cuwèesi ichùuliacawa macái èeri mìnánái. ⁸ Macái èeri mìnánái nàapíná caluéri cuwèesi icáaluíniná, cawinácaalí càmíyéica idèniaca ípídená imàníca Cordero yéeyéica icáuca càmíri imáalaawa, yái Cordero nanuèricaté. ⁹ Cáuwiyyéicaalícué píá, píemíacúe cayába yái tàacáisi númèeripínacúe píri:

¹⁰ “Iwàwacutácaalícué náibàaca píá, yásí náibàacué píawa; iwàwacutácaalícué nanúaca píá espada machete nacáiri iyú, yásí nanúacué píá espada iyúwa”, càicué númaca píri.

Iná iwàwacutácué píideniaca piùwicháanáwa matuíbanáiri iyú, peebáidacúe mamáaláacata, píacué Dios yáasu wenáiwicaca.

¹¹ Néese nuicáca áiba caluéri cuwèesi imusúacawa cáli iricúise. Idèniaca pucháiba ichàlewa càide iyúwa oveja ichàle, quéwa itàaníríca càide iyúwa màanu itàaníná. ¹² Idèniaca íwítáise cachàiníriwa imànicaténá macáita càide iyúwa idàbáanéeri cuwèesi imàníná idècunitáca iyaca caluéri cuwèesi yáapicha. Yá ichùuliacawa macáita èeri mìnánái náaca idàbáanéeri cuwèesi

icàaluíná, yá imichèericawa yéetácáisi íicha. ¹³ Imàni yàacawa nacáí madécaná yáí càmírica áiba idé imànica, ichùullaca nacáí quicháí yúuwàacawa chènuniise wenàiwicanáí iicápiná. ¹⁴ Yáí idábáanéeri caluéri cuwèesi imàacaca pucháibáaná cuwèesi imànica yáapicha yáí càmírica wenàiwica idé imànica, ichiwáidacaténá èeri mìnaná. Yá pucháibáaná cuwèesi ichùullaca namànica caluéri cuwèesi yéenáíwaná yáí idábáanéerica cuwèesica idènièrica icháunáwa espada machete nacáiri yáami quéwa iyaca quiríta, cáucani. ¹⁵ Namàacaca pucháibáaná cuwèesi yàaca idábáanéeri cuwèesi yéenáíwaná icáucapiná. Yá ichàiniadaca yéenáíwanáisi yéewanápiná itàanica, ichùullacaténá nacáí nanúaca macáí wenàiwica càmíyíeica yàa icàaluíná, yáí idábáanéerica cuwèesi yéenáíwanáca. ¹⁶ Ichùullaca nacáí natànanápiná cuwèesi yéenáíwaná macáí wenàiwica icáapi yéewápuwáise íwali, càmicaalí nacáapi, néese napùdàllicu áibata, macáí sùmanáí, béeyéí nacáí, cáasuíyéí nacáí, catúulécaneéyeyéí nacáí, nía nacáí yèepuníyíeicawa máiwacalínáwaca, nía nacáí íbaidéeyéica mawèníri iyú áibanáí irí. ¹⁷ Iná canáca yáaliméeri iwèniàca, iwèndáanápiná nacáí canácaalí irí yáí cuwèesi yéenáíwanáca, yáí cuwèesi ípidenáca, càmicaalí ípidená, néese ípidená yàasu número áibata.

¹⁸ Iná iwàwacutá cáalíacáica wía. Péemiacaalícúe cànacaalí ímáaná, yá iwàwacutácué plialacawa cuwèesi yàasu número íwali, wenàiwica yàasu númerocáináni. Yácata yáí númeroca, seiscentos sesenta y seis namanúbaca.

14

El canto de los 144,000

¹ Néeseté, péemiacué cayába, nuicáca Cordero ibàlùacawa Sión yàasu dúli íinata. Nàyaca yáapicha ciento cuarenta y cuatro mil namanúbaca wenàiwica catàneyéí ipùdàllicu Cordero ípidená iyú, Yáaniri Dios ípidená iyú nacáí. ² Néese nuémíaca manuiri tàacáisi chènuniiséeri càide iyúwa wéemianá madécaná inanába isàna, càì nacáide iyúwa wéemianá cachàiníri ènu isàna tírírícaalí, càì nacáide iyúwa wéemianá madécaná inuèyéica yàasu arpawa namànicaténá música. ³ Yá nacántàaca wàlisàì canción yàalubáisi néenibàa, nàacuèsemi nacáí níai báinúaca cáuyéí àngel, nacuèrináisi yàacuèsemi nacáí. Canáca áibanáí yáaliméeri yéewáidacawa nacántàanápinácuéí canciónca, níawamita ciento cuarenta y cuatro mil namanúbaca èeri mìnanáí, Dios iwàsèeyéica cháí èeri iricúise. ⁴ Níacata càmíyíeica íimá inanáí yáapicha. Nàacawa Cordero yáapicha àta alénacaalí yàawa. Níacata Dios iwàsèeyéica irípináwa càide iyúwa idábáanéeri ofrenda èeri mìnanáí yèewáise, Cordero irípiná nacáí. ⁵ Càmíyéita chàhíwa masacàcáiná náiwitáise.

Los mensajes de los tres ángeles

⁶ Néese nuicáca áiba àngel yáalaníacawa cáli iwicáubàa machacànita, idènièri cayábèeri tàacáisi càmíri imáalàawa icàlidacaténáni èeri mìnanáí irí, macáí cáli néesèeyéí irí nacáí, macáí yàawírí irí nacáí, macáí wenàiwica itàaníyéica áiba tàacáisi iyú, macáí wenàiwica íiwitáaná irí nacáí. ⁷ Yá ímaca cachàiníri iyú: “Peebáidacué Dios itàacáí. Píacué nacáí irí cayábèeri, máinicáinácué mawíénica péenáíwaná Dios icàlidacatápináta èeri mìnanáí iináwaná íwali, yúuwichàidacaténá nía nabáyawaná íwalísewa. Iná píacué Dios icàaluíná, yáí idábèericaté capíralèeri cáli, yáí cálica nacáí, puíwèeri ùni nacáí, ùni càmíri puíwa nacáí”, càì ímaca.

⁸ Néese áiba àngel yàacawa idábáanéeri àngel yáamiwáise. Yá ímaca: “Idéca imáalàacawa yáí manuiri yàaléca, Babilonia iyacàlená, idéca imáalàacawa. Babilonia iyacàlená mìnánáimi náalimáidacaté macáí cáli néesèeyéí namànínápiná náapicha nabáyawanáwa máiní báawèeri”, càì ímaca.

⁹⁻¹⁰ Néese áiba àngel yàacawa náamiwáise. Yá ímaca cachàiníri iyú: “Áibacaalí yàaca caluéri cuwèesi icàaluíná, yéenáíwanáisi icàaluíná nacáí, áibanáicaalí imàaca natànáaca caluéri cuwèesi ípidená napùdàllicu, nacáapi íwali áibata, yá Dios yúuwichàidapiná níawa báawanama máiní báawèeri yúuwichàacáisi iyú. Dios yúuwichàidapiná níawa quicháí ùlèeri béecaná iyú, ípidenèeri azufre, Dios yàasu àngelnáí yàacuèsemi, Cordero iicápiná nacáíwa. ¹¹ Yáí quicháí ísalená imichàacawa càiripináta èeri càmíri imáalàawa, yáí quicháí yúuwichàidèerica nía. Canácatáita nayamáidawa nàuwichàacáí íchawa, èeríapi, táiyápi nacáí, cawínacaalí yéeyéica caluéri cuwèesi icàaluíná, yéenáíwanáisi icàaluíná nacáí, nía nacáí imàaquèeyéica natànáaca nàwali caluéri cuwèesi ípidená”, càì ímaca.

¹² Iná iwàwacutácué cachàinica plíiwitáise, píacué Dios yàasu wenàiwicaca, píideníacaténácué píuwichàanáwa matuibanáiri iyú, píacué yeebáidéeyéica càide iyúwa Dios ichùullaná, yeebáidéeyéica nacáí Jesús itàacáí.

¹³ Néese nuémíaca áiba tàacáisi chènuniiséeri. Yá ímaca nulí: “Pitànàa yáí tàacáisica: ‘Casímáica cawínacaalí yéetèyèepínacawa siúcáisede yeebáidéeyéica mamáalàacata Wáiwacali itàacáí’, càì pitànàaca”, ímaca yáí tàacáisica. Néese Espíritu Santo ímaca: “¡Básíicata, casímáica nía, nayamáidapináwa nàuwichàacáí íchawa, yácáiná yáí cayábèerica namànírícaté áibanáí irí yáapínacawa náapicha!” càì ímaca yáí Espíritu Santoca.

La cosecha de la tierra

¹⁴ Néeseté, péemiacué cayába, nuicácaté cabalèeri acalèe. Yá nuicáca abèeri yáawinéericawa acalèe íinata càiride iyúwa aslali iicacánáwa. Idèniaca oroíri corona íiwita íwaliwa. Idènia nacái macàpuuíri wisuanási yéecuacanéeri. ¹⁵ Yá áiba ángel imusúacawa Dios yáasu templo chènuníséeri íicha, yá imáidaca cachàiníri iyú írí yái yáawinéericawa acalèe íinata. Íimaca írí: “Písiaca píasu wisuanási macàpuuíri iyúwa, peedácaténá itúiná iyacaná. Idéca yàanáca yáasu èeri weedácaténáni, músicáináni, yái itúinásiaca iyéerica cáli íinata”, càí íimaca. ¹⁶ Néese yái yáawinéericawa acalèe íinata ísiaca yáasu macàpuuíri wisuanási iyúwa cáli íwalibáa, yá yeedáca itúnási cáli íicha.

¹⁷ Néese áiba ángel imusúacawa Dios yáasu templo írícúise chènuníséeri, idèniérica nacái macàpuuíri wisuanási yéecuacanéeri. ¹⁸ Yá áiba ángel yàacawa altar íicha, yái ángel icuèrica quichái. Yá imáidaca cachàiníri iyú írí yái ángel idèniérica macàpuuíri wisuanási yéecuacanéeri. Yá íimaca írí: “Píwíchùa nía píasu wisuanási macàpuuíri iyúwa, peedá uva iyacaná abéyéeri uva yéetaná íicha iyéerica cáli íinata, quíiracáiná níái iyacanáca uvaca”, càí íimaca. ¹⁹ Néese ángel iwíchùaca nía yáasu macàpuuíri wisuanási iyúwa, yá yeedáca uva iyacaná cáli íicha. Yá yúucaca uva iyacaná manuúri yáalusí írículé napsúacatalépiná uva ituní. Yái yáalusí íimáanáca càicanide iyúwa Dios yáasu yúuwichàacáisi, yúuwichàidacatalépináta báawéeyéi wenáiwica. ²⁰ Yá napsúaca uva iyacaná méetáculé yácalé íicha. Yá madécaná írái imusúacawa yáalusí íicha. Yái írái yéesáidaca áta caballo yáasu freno néenibáa idepuúwaca. Trescientos namanúbaca kilómetros idècuni imusúacawa yáalusí íichawa yái írāica.

15

Los ángeles con las siete últimas calamidades

¹ Néeseté nuicáca chènunírè áiba manuúri yéenáíwanási nacáiri icaluadéerica nuicáca: siete namanúbaca ángelnái idèniyéyica siete namanúbaca yúuwichàacáisi manuúri. Níacata namáaláidáanaca macáita. Idécanáami siete namanúbaca yúuwichàacáisi yàanáca èeri mnanái íwali, yásí imáaláacawa Dios yáasu yúuwichàacáisi cháí èeri írícúirica.

² Nuicá nacái càiride iicacánáwa iyúwa manuúri úní asáiri yáaculé càide iyúwa waicáaná vidrio yéewladéeriwa quichái yéewi. Nuicáca wenáiwica imawèniadéeyéyica caluéri cuwèesi, cámicáiná nàa ícáaluíniná, yáasu yéenáíwanási nacái. Càmita nacái namáaca natánáaca nàwali caluéri cuwèesi ípidená yáasu número. Yá nabálùacawa idùlepi yái manuúri úní asáirica yáaculé, nadènlaca arpa Dios yéerica nalí. ³ Yá nacántáaca Moisés yáasu canción, yái Dios yáasu wenáiwica íbaidéericaté Dios írípíná. Nacántaa nacái Cordero yáasu canción. Yái canción íiméerica càí:

“¡Máiníri cayábaca macáita yái pímaníríca càmíríca wadé wamànica, pía Wacuèriná Dios, cachàiníri náicha canánama! Píacata icuèri macáita machacàníri iyú, báisíri iyú nacái, pía icuèrica macái cáli néeséeyéi.

⁴ Macáita nàapíná píiméetacanáwa, cáalucáiná naicáca pía. Macáita nacái nàapíná píri cayábéeriwa, pía Wáiwacalica. Píacáiná abéerita mabáyawanéeri. Macái cáli néeséeyéi nàanáapíná píataléwa, yá nàapínáca pícáaluínináwa naicáciná pícúaca macáita machacàníri iyú”, càí nàimaca.

⁵ Néeseté nuicáca yáacúacawa yái templo iyéerica chènunírè, yái templo mabáyawanéeri Dios iyéerica írícú. ⁶ Yá siete namanúbaca ángel namusúacawa templo írícúise idèniyéyica siete namanúbaca yúuwichàacáisi manuúri. Lino yáawamica nabáale masaquèeri mèlumèluúri nacái. Nadènia nacái nàwaliabàawa cáucuíri cinturón oroíri nàucutalícubàawa. ⁷ Néese abèeri néená níái báinúaca cáuyéi ángel yáaca náalimáwanama abéechúa bacáa yáawami oroíchúata, níái siete ángelca. Níái bacáa ípunyéyíwa Dios yáasu yúuwichàacáisi iyú, yái Dios iyéerica cáiripínáta, èeri càmíri imáaláawa. ⁸ Yái templo chènuníséerica ípuníacawa ísa iyú, imusúerica Dios yáatanáise, yái Dios iyéerica ícamaláná mèlumèluúri írícúwa, yái Dios máiníri cachàinica íiwitáise. Yá canáca yáalíméeripíná íwalúacawa templo írículé áta namáaláacatalétawa níái siete namanúbaca yúuwichàacáisica siete namanúbaca ángel idèniyéyica.

16

Las copas del castigo

¹ Néese nuémíaca cachàiníri tàacáisi templo írícúséeri, yái templo iyéerica chènunírè. Yá íimaca nalí níái siete namanúbaca ángelca: “Píacuéwa, pícasáaca yúuwichàacáisi cáli íinalaté, yái Dios yáasu yúuwichàacáisi iyéerica siete namanúbaca bacáa írícú”, càí íimaca nalí.

² Iná idábáanéeri ángel yáaca ícasáaca yáasu bacáa íisawa cáli iwéré. Yá cacháunáca èeri mnanái idèniyéyica caluéri cuwèesi yéenáíwaná napudálicu, macái wenáiwica yéeyéyica cuwèesi yáasu yéenáíwanási ícáaluíniná. Báawéeri cháunási imusúacawa nàwalíse, yáasaca ímànica nasáni.

³ Néese pucháibáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa manuírí úni yáaculé. Yá macáí manuírí úni ichacamàacawa yéetáními íranámi iyú. Yá macáita néetácawa iyéeyéica manuírí úni yáaculé.

⁴ Néese máisibáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa macáí inanába yáaculé, macáí úni yáaculé nacáí, úni imusúcatáiseacawa cáli írícúise. Yá nachacamàacawa írái iyú. ⁵ Néese nuémíaca ángel yáí icuèrica úni, ímaca Dios írí:

“Pidéca piùwichàidaca nía machacàníri iyú, pía Dios mabáyawanéerica, iyéerica siùcade, iyéerica nacáí bàaluité. Cayábacata piùwichàidaca nía.

⁶ Nadéca nanúaca piasu wenàiwica, piasu profetanáí nacáí. Siùca pidéca piaca nàirapíná írái. Cayábacata piùwichàidaca nía càí, néetácáténáwa, nanúacáínaté piasu wenàiwica”, ímaca.

⁷ Néese nuémíaca nacáí áiba tàacáisi altar írícúiseeri, yá ímaca: “¡Báiscata, Wacuèriná Dios, cachàiníri náicha canánama! ¡Pidéca pimànica càide iyúwaté píimáaná! ¡Yácata nabáyawaná íveni! ¡Pidéca piùwichàidaca nía machacàníri iyú!” càí ímaca.

⁸ Néese báimtuacáná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa èri íwali. Yá yèpùacawa máini ùléléerica yáí èri icamalánáca. Yá èri icamalánáca yeemáca wenàiwica càide iyúwa quicháí yeemáaná wía. ⁹ Yá wenàiwicanáí yeemácawa ùléleri iyú báawanama, yá nacúisa náichawa Dios báawéeri iyú, yáí Dios íbanuèrica nàwali yùuwichàacáisi, càmita nacáí nawènúada náiwitáisewa neebáidáanapíná càide iyúwa Dios ichùullaná nía.

¹⁰ Néese cinconá ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa caluéri cuwèsi yàalubáí ínátalé. Yá catáca èeri, caluéri cuwèsi yàasu cáli icuacataléca wenàiwica. Néese yàasu wenàiwica naamíadaca nanènewa yùuwichàacáisi iyú. ¹¹ Nacúsaca Dios báawéeri iyú, yáí Dios chènuníseerica yùuwichàidacáiná nía cáiwíri iyú, cháunási iyú nacáí. Càmita nacáí nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íchawa.

¹² Néese seisná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa manuírí inanába yáaculé ípidenéeri Eufrates. Yá chuica yáí inanába yéewacáténá nachàbacawa chuiri cáli ínatabàa, níara icuèyéica cáli iyéerica èri imusúcatáisewa.

¹³ Néeseté nuicáca máisiba demonio casaquèyeyéi íiwitáise. Abéeri demonio imusúacawa màanu inùmalcuíse, áiba demonio imusúacawa caluéri cuwèsi inùmalcuíse, áiba demonio nacáí imusúacawa cachíwéeri iwicùlidéeri inùmalcuíse. Níái demonio casaquèyeyéi íiwitáise cayéide iyúwa balùta iicacánáwa. ¹⁴ Demoniocáiná nía yáaliméyéica imànica yáí càimíríca wenàiwica yáalimá imànica. Néese demonionáí nàacawa macáí èri mìnánáí icuèrinánáí yàatalé, nàwacáidacáténá nacuèrinánáí namàinínápiná ùwicáí Dios ípunita áibaalípiná Dios yàasu èeripíná máiníri caiyéinínáca, yáí Dios cachàiníríca náicha canánama.

¹⁵ Wáiwacali ímaca walí: “Péemiacúe cayába, nùapínácawá néese ániwa ísicúasiwata càide iyúwa cayéedéeri yàanàacaalí càmicatáipínáta wenàiwicanáí icùa nùanàca. Casímáica iwàwa cawínácaalí icuèrica nùanàanápiná, íbaidéeri nacáí nullípiná àta nùanàacataléta, ípíchaná íbáiníacawa nuwéré íbáyawaná ìwalísewa”, càí ímaca Wáiwacali.

¹⁶ Néese demonio casaquèyeyéica íiwitáise nàwacáidaca macáí èri mìnánáí icuèrinánáí alé ípidenacataléca Armagedón hebreo itàacáí iyú.

¹⁷ Néese sietená ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa cáuli írícubàa. Yá nuémíaca cachàiníri tàacáisi imusúacawa chènuníseeri templo írícúise yàalubáisi yèewíse. Yá ímaca: “¡Yácata imanùbaca!” càí ímaca. ¹⁸ Néese énu icánaca mèlumèlúri iyú, nuémíaca nacáí manùba tàacáisi, casàncaca nacáí énu madécana. Yá cáli icusúaca nacáíwa máini cachàiníri iyú, máini cachàiníri náicha macáí cáli icusúacáí waiquéerica cháí èeri írícu. ¹⁹ Néese manuírí yàcalé íseríaca yèewiwa máisibawaca, cálicáiná yàacùacawa cáli icusúacáí iyú. Yá namáalàacawa níái yàcaléca macáí cáli ínatéyeyéica iyaca. Néese Dios iwàwalíca manuírí yàcalé Babilonia, yùuwichàidacáténáni manuísíwata. ²⁰ Macáí iwàwata nasawíacawa manuírí úni yáaculé. Manuínaméyeyéi dúli nacáí namáalàacawa canánama. ²¹ Granizo yúuwàa nacáíwa chènuníse wenàiwica íwali, yáí granizo manuínaméyeyéi íba nacáiyéi cuarenta namanùbaca kilonaméeri cawáwaná ímíaca, àta wenàiwicanáí icuacataléta íchawa Dios báawéeri iyú, ìwalíse yáí yùuwichàacáisica granizo yúuwèeríca nàwali, máinícáiná báawacani.

17

Condenación de la gran prostituta

¹ Néeseté nuicáca abéeri ínená níái siete namanùbaca ángel idènièyéica siete namanùbaca bacàa. Yá ímaca nulí: “Aquiálé, núsáidaca piicá yùuwichàacáisi yàanèeripínáca ùwali úái íiméechúaca manùbéeyéi aslanáí yáapícha plata ìwalínápiná yáawínéechúacawa manùbéeyéi úni inàniacubàa. ² Macáí cáli icuèrinánáí cháí èeri írícuyéica nadéca naimáca úapícha nàcawéeyéi íchawa. Nía nacáí èeri mìnánáí nadéca nacámaca úasu íracalési ípuírí iyú, umàaquéerica nalí naimácaténá úapícha”, ímaca nulí.

³ Néese yáí ángel itéca núa manacúali yùuculé, càinawàiri, canácatalé wenàiwica. Yá nuicáca inaná yáawinéechúawa quíiréeri cuwèesi íinata. Cuwèesi íipidená madécáná ichanáacawa cuwèesi ìwalíise, yáí íipidená íiméerica “Dioscata núa”. Idèniaca siete namanùbaca íiwitawa, diez nacái namanùbaca ichàle. ⁴ Uái inanáica udèniaca ubàlewa capíralesíwéeri íicacánáwa, quíiréeri nacái. Udèniá nacái madécáná tùliquìchi, oroírí, cawenìchúa íba nacái, cawenìchúa perla nacái. Udèniá nacái bacàa ucáapírícuwa, abéechúa bacàa oro yáawamíchúa ipuniéechúawa iyú ubáyawaná umàníríca manuísíwata Dios íiquéerica máini báawéeri iyú, yáí uimáanáca manùbéeyéi yáapícha casaquèeri iyú ùacaténá cuwáiná yéenáíwaná icàaluíná, níái ídoloca. ⁵ Udèniá uípídenáwa íbàacanáta upùdàlicuwa: “Manuírí Babilonia iyacàlená, uái náatúaca macái inaná íiméeyéica aslaná yáapícha plata ìwalínápiná, náatúaca nacái macái èeri mìnánáica imàníyeyéica íbáyawanáwa náacaténá cuwáiná icàaluíná, níái ídoloca”, càí ímáanáca yáí uípídenáca. ⁶ Yáté nuicáca ucámaca uái inanáica uíracáiná náiranámi, níái Dios yáasu wenàiwicamica, náiranámi nacái níái nanuýeyéica neebáidacáiná Jesús itàacái. Nudécánámi nuicáca úa, yá máini nuínáidacawa manuísíwata nuicáidaca ulí, càmicáináté núaliáwa càinácaalí íimáaná yáí yéenáíwanási nacáirica.

⁷ Néese ángel íimaca nulí: “¿Cáná yéewa máini cáulenáca píchani? Yáca numàacapíná píaliacawéera càinácaalí íimáaná, uái inanáica, càinácaalí íimáaná nacái yáí caluéri cuwèesi ítéerica úa, idènièrica siete namanùbaca íiwitawa, diez namanùbaca nacái ichàle. ⁸ Yáí caluéri cuwèesi píiquéerica íyacaté, quéwa càníiri ìya síuca. Néese ímusúapínáwa depuúwéeri utáwi írícúise, nésecáwa ímáaláapínáwa. Eeri mìnáná yáapíná caluéri cuwèesi icàaluínáwa, macáita canéeyéica íipidená ichanáacawa cuyáluta írícu èeri ípíchawáiseté, yáí cuyáluta idènièrica náipidená macái wenàiwicaca Dios yéeyéica ícáuca càníiri ímáaláwa. Quéwa èeri mìnáná máinírípíná cayábaca naicáca yáí caluéri cuwèesi íyeyéica bàaluité, néese yéetácatéwa, quéwa yéepuèripínáwa cáuca àniwa.

⁹ “Síucade péemàlúca cayába, píacué cáaliacáiyéica, píaliacaténácuéwa càinácaalí íimáaná: Níái siete namanùbaca íiwitaca íimáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca dúli, inanáí yáawinéechúacawa íinata. ¹⁰ Íimáanáca càicanide iyúwa nacái siete namanùbaca nacuèrináná ícuýeyéica wenàiwica néeninàa. Cinco namanùbaca nacuèrinánáí nadéca nacaláacawa, yá nadéca néetáacawa. Abéeri néená ícúaca wenàiwica síuca. Aiba yàanáapínáwa ícúacaténá wenàiwica. Quéwa yàanáapínácaalí, yá ícúapíná wenàiwica maléená èeri. ¹¹ Yáí caluéri cuwèesica ìyaca bàaluité, néese yéetácatéwa, yácata ochonáca nacuèrinásàiri, quéwa abéeri néenacani, níái siete namanùbacaca, yá nacái ímáaláapínáwa.

¹² “Níái diez namanùbaca ichàle píiquéeyéica íimáanáca càicanide iyúwa diez namanùbaca nacuèrinánáí càníiyeyéica idàba ícúaca wenàiwica. Quéwa nacúapíná níawa maléená èeriwa yáapícha yáí caluéri cuwèesica. ¹³ Yá abédanamata náíwítáise níái diez namanùbaca nacuèrinánáí náibaidáanápíná caluéri cuwèesi írí, namànicaténá càide iyúwa iwàwáaná, namàacáanápíná nacái caluéri cuwèesi ícúaca náasu cáli néeséeyéi. ¹⁴ Yá namànipíná úwícáí Cordero ípunitawa quéwa Cordero ímawéníadapíná níawa, cachàínírícáiná níacha canánama èeri mìnáná ícuèrinánáica. Níacáiná nacái Cordero yáapícheyéica, Cordero ídèca ímáidaca nía, ídèca nacái yeedáca nía yáasu wenàiwicapínáwa, nadéca nacái neebáidaca itàacái éwita náuwíhàacáanítawa”, càí íimaca nulí yáí ángelca.

¹⁵ Yáí ángel íimaca nulí àniwa: “Pídeca píicáca uái íiméechúaca manùbéeyéi aslanáí yáapícha plata ìwalínápiná, yáawinéechúawa manuínaméeyéi úni ináníacubáa. Níái manuínaméeyéi úni ímáanáca càicanide iyúwa macái íiwítáaná wenàiwica namanùbaca, macái cáli néeséeyéi nacái, macái wenàiwica ítáaníyeyéica áiba tàacáisi iyú nacái cháí èeri írícúyeyéica. ¹⁶ Níái diez namanùbaca ichàle píiquéeyéica, íimáanáca càicanide iyúwa nacuèrinánáí íyeyéica caluéri cuwèesi yáapícha. Máini báawaca naicápiná uái íiméechúaca aslanáí yáapícha plata ìwalínápiná. Yá náucaca úa abéechúata, mabàleta. Néese nayáapíná uínámi, yá neemápiná uchéecami quícháí iyú. ¹⁷ Dioscáiná ídèca ímàacaca náináidacawa namànínápiná càide iyúwa iwàwáaná namànica, íná níái diez namanùbaca ícuýeyéica cáliquéi, abédanamapínáta náíwítáise náapíchawáaca neebáidáanápíná caluéri cuwèesi itàacái, namàacáanápíná nacái ícúaca náasu cáli néeséeyéi, àta íchàbacatalétawa macáita càide iyúwa Dios ícalídáanáte. ¹⁸ Uái inanáí píiquéechúaca, yácata manuírí yácaléca íchùulíerica macái cáli ícuèrinánáí”, càí íimaca nulí yáí ángelca.

18

La caída de Babilonia

¹ Néeseté àniwa nuicáca áiba ángel írícúacawa chènuníise. Yá cachàíníríca íiwítáise. Cáli icánaca iyú yáí ángel ícamaláná cayábéerica. ² Yá íimaca máini cachàínírí iyú: “¡Ídèca ímáaláacawa yáí manuírí yácalémica Babilonia íyacàlená, ídèca ímáaláacawa! ¡Yá demonionáí ìyaca néeninàa! ¡Macái íiwítáaná báawéeyéi demonio ícúacani yáí yácalémica!

¡Macái íiwitáaná báawéyéi màsibèe, casaquèyéi cuìpíra nacái nadéca namànica nabànwawa néenibàa, namùlubè nacáiwá!

³ Níacáiná macái èeri mìnanaí nadéca nacámaca ùasu ñiracalésí ipuíri iyú, imàaquéechúaca yáawawa nalí naimácáténá úapicha. Níái icuèyéica cáli canánama cháí èeri ñricuýéica nadéca naimáca úapicha, úái càmicíchúaca náinusíwa. Nía nacái cacharreroca cháí èeri ñricuýéica nadéca càasuca nía úapicha, ùyacáiná máini càasuíri iyú umànicaténá ubáyawanáwa máaléquéeri iyú”, càí íimaca.

⁴ Néese nuémíaca áiba tàacáisi chènuníséeri. Yá íimaca:

“Pimusúacuéwa yàcalé íicha, píacué cáininéyéica nuicáca, ipíchanacué pimànica pibáyawanáwa úapicha, ipíchanacué nacái ñuwichàidaca píá úapicha.

⁵ Máinicáiná manuíríca ubáyawaná, íná iwàwacutá Dios yúuwichàidaca úa. Dios yáalíacawa íwali, yái ubáyawanáca.

⁶ Piùwichàida úa íwalíse yái báawéerica umàníríca áibanái íri, yá piùwichàida úa cachàiníri iyú pucháiba yáawirícatáí yáwanái íicha yái báawéerica umàníríca áibanái íri.

⁷ Càide iyúwa cachàiníiná uicáca úawawa, uedáaná nacái ulíwa macái cawèníri, càita nacái piùwichàida úa, pimàaca uicháanica. Uumacáiná uwàwalicúsewa: ‘Núacata icuèchúaca macái wenàiwica. Canacátáita nuícháaníwa càide iyúwa maníríchúami íicháaníná’, úumaca uínáidacawa ulíwa.

⁸ Iná yéewa abé èeri ñricu yàanàpiná ùwali yái ùuwichàanápínacawa, yásí uícháanicawa umápicawa, yá uetápiná nacáiwá. Néese uemápinácawa quichái iyú macáita, cachàinicáiná Wacuèríná Dios íiwitáise, yái yúuwichàidéeripínáca úa”, íimaca.

⁹ Néese níái icuèyéica cáliquéí, íiméyéica úapicha càmicíchúaca náinusíwa, níái iyéyéicaté càasuíri iyú úapicha, yá náicháanípiná cáiwíri iyú ùwali, naicácáiná uemámíca. ¹⁰ Yá nabàlùapínacawa déeculé uícha, cáalucáiná naicáca ùuwichàanacawa. Yá náimaca nalíwáaca:

“¡Catúulécánaca waicáca píra, píá yàcalé manuíríca Babilonia, yái yàcaléca cachàinírímicá! Aquialénamata abé hora ñricu, Dios idéca yúuwichàidaca píá”, cáipíná náimaca.

¹¹ Nía nacái cacharreroca cháí èeri ñricuýéica, náicháanípiná nacái ùwali. Yá máini achúmaca nawàwa nacái càmicáiná quirínama wenàiwica iwènia náicha nàasu natéerica.

¹² Natécaté néré oro, quírameníri plata nacái, cawèníyéí íba nacái, perla nacái, cayábéeri wáluma líno nacái, wáluma capíralesíwéeri íicacánáwa nacái, wáluma seda nacái, quíréeri nacái, macái íiwitáaná àicu pumèníri isàni nacái, macái wawàsi nacái namàníríca marfil imànicaná, macái wawàsi nacái namàníríca cawèníri àicu imànicaná, bronce imànicaná nacái, hierro imànicaná nacái, cawèníri íba mármol imànicaná nacái. ¹³ Natécaté nacái canela, casàníri nacái, incienso pumèníri isàni nacái, pumèníri mirra nacái, perfume nacái, uva ituní ipuíri nacái, séenási nacái, cayábéeri harina nacái, trigo ituíná nacái. Natécaté nawéndacaténá nacái napíranáíwa pacá, oveja nacái, caballo nacái, carro nacái, wenàiwicanái nacái nawéndacaténá nía yàcalé mìnanaí íri. ¹⁴ Cacharrerónái náimapíná yàcalé íri:

“¡Canáca píri lyacanási cawènírica, caséericaté píyáaca! ¡Idéca yúucacawa pícha càiripínáta píasu cawèníri yàcásica, macái píasu cayábéeri wáluma nacái! ¡Canacátáita píana nía àniwa!” náimaca.

¹⁵ Níái iwéndéyéicaté càiri wawàsi yàcalé mìnanaí íri, yeedéyéicaté nacái nalíwa plata yàcalé mìnanaí íicha, nabàlùapínáwa déeculé yàcalémi íicha, cáalucáiná naicáca yàcalémi yúuwichàanáwa. Yá náicháanípiná cachàiníri iyú, máini achúmaca nawàwa. ¹⁶ Yá náimapíná nalíwáaca:

“¡Catúulécánaca waicáca yái manuírí yàcalémíca! Yàcalé mìnanaími nadèniacaté nabàlewa cayábéeri líno, wáluma capíralesíwéeri íicacánáwa nacái, quíréeri nacái. Cachílanáca nía nacái oro iyú, cawèníri íba iyú nacái, perla iyú nacái.

¹⁷ ¡Yá abéerícúseta, abéeri minuto ñricu, idéca imáalàacawa macáita nàasumi cawèníricá!” náimaca.

Macáita idèniyéica nave lancha nacáiri, nía nacái cacharreroca yéyéicawa nave ñricu, nía nacái íbaidéyéica nave ñricu, yéyéicawa manuírí úni yáacubàa, nabàlùapínáwa déeculé yàcalémi íicha. ¹⁸ Naicápiná yàcalémi íisalená imíchàacawa yàcalémi íicha, yásí náimaca náicháanica cachàiníri iyú: “¡Canácata áiba manuírí yàcalé càide iyúwa yái yàcalé cayábéeriquéí!” náimaca. ¹⁹ Yá namutúapíná cáli ichùmalé náiwita ínatabàwawa, càide iyúwa náiwitáise íyáaná máinicáiná achúmaca nawàwa. Yá náicháanípináca cachàiníri nasàna iyúwa. Yá náima:

“¡Catúulécánaca waicáca yái yàcalé manuírímicá! Yàcalé yàasu cawènírimi iyú nadéca càasuca namànica níawawa, níái idèniyéica yàasu nawewa lancha nacáiri manuírí úni yáacubàa. Aquialénamata abéeri hora ñricu idéca imáalàacawa macái yái yàcalémíca”, náimaca.

²⁰ Quéwa casímáicué píwàwa yàcalémi íwali, píacué íyéyéica chènunírí, píacué nacái Dios yàasu wenàiwíca, píacué nacái apóstolca, píacué nacái profetaca, ícalídeyéica tàacáisi

Dios inùmalicúise. Casímáicué piwàwa Dioscáiná idéca yùuwichàidaca yái yàcalémica ìwallíse macáita yái báawéerica umànírícatécué pírí.

²¹ Néese nuicáca áiba cachàiníri ángel imíchàidaca manuírí íba macàpucuírí. Yá manuíca yái íbaca càide iyúwa manuírí íba nàulùanápíná iyú trigo ituíná. Néese ángel yúucaca yái manuírí íbaca manuírí úni yáaculé. Yá ímaca:

“Càita nacái piúcápináca, píamálàacawa ráunamáita, píá yàcalé manuíríca Babilonia iyacàlená. Yá canáca nàalimáaná nèepùa nàanàaca píá àniwa.

²² Càmita nacái néemiápiná nasàna píasu calle írìcubàa, níái inuèyéica sànasi arpa iyú, nía nacái icántèyéica, nía nacái ipùlièyéica íwa, trompeta nacái. Canáca nacái íbaidéeyéi néenibàa canacáiná náibaidéeripíná. Càmita nacái nàulùapíná ituínási.

²³ Càmita napucúadapíná lámpara néenibàawa. Càmita nacái namànìpíná matrimonio, máinicáinaté cachàiníri naicáca níawawa níái yàcalémi yàasu cacharreroca, nía nacái yàcalé mìnánáimi naméeráidacaté canánama èeri mìnánái Dios ícha nàasu mállíacáisi iyúwa.

²⁴ Nanúacaté Dios yàasunái profetamica icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalicúise, nía nacái Dios yàasu wenàiwicamica, nía nacái canánama nanuèyéicaté neebáidacáiná Dios itàacái, cháí èeri írìcu”, ímaca yái ángelca.

19

¹ Néeseté àniwa nuémíaca cachàiníri tàacáisi nacáiri, càide iyúwa wéemíaná manùbéeyéi wenàiwica itàacái lyéeyéica chènuniré. Yá náimaca cachàiníri iyú:

“¡Aleluya! Wàacué Wacuèriná Dios írìwa cayábéeri Dioscáiná idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, wàacué icàaluíníná, máini cachàiníri íwítáise Wacuèriná Diosca.

² Yácáiná Dios yùuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica machacàiníri iyú. Idéca yùuwichàidaca úái inanáí íiméechúacaté asianái yáapícha plata ìwalínápíná, úái iwènúadéechúacaté macái èeri mìnánái íwítáise namànicaténá báawéeri naimácáinaté úapícha càmlichúaca náinusíwa. Dios idéca ímáalàidaca úa unúacáinaté wenàiwica íbaidéeyéica Dios írìpíná”, náimaca.

³ Néese náimaca àniwa:

“¡Aleluya! Wàacué Dios írì cayábéeri. Yái uísalená imíchàacawa càiripínáta, èeri càmirí imáalàawa”, náimaca.

⁴ Néese níái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánáica, nía nacái báinúaca cáuyéi ángel náuwàa nallacawa nanùmáawawa Dios ípunita nàacaténá icàaluíníná, yái yáawinéericawa yàalubái ínatawa. Yá náimaca: “¡Báisita, amén! ¡Aleluya, wàacué Dios írì cayábéeri!” náimaca.

⁵ Néese nuémíaca cachàiníri tàacáisi yàalubáisi néeséeri. Yá ímaca:

“¡Placué írì cayábéeri, yái Wacuèriná Diosca, macáitacué píá íbaidéeyéica írìpíná, píacué nacái yéeyéica Dios icàaluíníná, píacué sùmanái, béeyéi nacái canánama!” càí ímaca.

La fiesta de las bodas del Cordero

⁶ Néese nuémíaca nacái áiba tàacáisi nacáiri càide iyúwa wéemíaná madécáná wenàiwica imáidáná, càide iyúwa nacái wéemíaná manùbéeri màladàca isàna, càide iyúwa nacái wéemíaná casànéeyéi ènu manuíyái tírìricaalí. Yá náimaca:

“¡Aleluya, wàacué cayábéeri Wacuèriná Dios cachàiníri írìwa, yái cachàiníríca náicha canánama, idàbacáiná icùaca macáita!

⁷ Yá casímáicué wía, wayanídacéwa manuísíwata. Wàacué Dios írì cayábéeri. Idéca Cordero yèenáwaná yàanàaca yeedácatáipínáta írìwa yàacawéetúapínáwa. Uái yàacawéetúapíná udéca uchùnàca úawawa.

⁸ Idéca imàacaca ùwalica ubàlewa cayábéeri lino, masaquèeri nacái, mèlumèlúiri nacái. Yái cayábéeri wáluma lino ímáanáca càcanide iyúwa yái cayábéerica Dios yàasu wenàiwicanái imàníríca”, càí náimaca.

⁹ Néese ángel ímaca nulí: “Pitànàani: ‘Casímáica níái wenàiwicaca Dios imáidéeyéica Cordero yàasu matrimonio nérèpíná, yeedápinácaalí írìwa yàacawéetúapínáwa’, càí pitànàacani”, ímaca nulí. Néese ímaca nulí àniwa: “Yái tàacáisi núcàlidéerica pírí, báisíiri tàacáiscani Dios inùmalicúiséerica”, ímaca nulí.

¹⁰ Yá nubàlùacawa nùlulú ipùata iyúwa ángel írì nùacaténá icàaluíníná, quéwa ángel ímaca nulí: “Píca pímaní càí. Núcata íbaidéeri Dios írìpíná càide iyúwa píá, nía nacái péenánái icàlidéeyéica mamáalàacata naináwaná ìwaliwa Jesús yàasunáica nía. Píá Dios icàaluíníná”, ímaca nulí. Yácáiná Espírítu Santo imàaquéerícaté profetanái icàlidaca tàacáisi Dios inùmalicúise, yácata Espírítu imàaquéerica Jesús yàasu wenàiwica icàlidaca iináwaná ìwali.

El jinete del caballo blanco

¹¹ Néseté nuicáca capirálèeri cáli yàacùacanéerica chènuníse, Dios iyacàle nacái, yá péemiacué cayába, nuicáca cabalèeri caballo. Yái wenàiwica yáawinéericawa caballo ínata, yácata Wáiwacali, ípidenèeri Cayábèeri íiwitáise, Machiwéeri nacái. Machacànfiri iyú yúuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica, imànica nacái náipunita úwicái. ¹² Yá mèlumèlúiri ituí càide iyúwa waicáana quichái ipèrù. Idèniaca madécaná corona íiwita íwaliwa. Idèniaca ípidenáwa íwaliwa, quéwa abéerita Wáiwacali yáaliawa cànínacali ímáaná yái ípidenáca. ¹³ Wáiwacali ináawani idéca yáapúacawa irái yáaculé, yá idèniaca ípidenáwa, Dios itaacái. ¹⁴ Chènuníseeyéi úwi náacawa yáamiwáise. Nadèniaca nabàlewa cayábèeri wáluma lino cabalèeri, masaquèeri nacái. Náacawa náalimáwanama cabalèeri caballo ínata. ¹⁵ Wáiwacali yúuwichàidapiná èeri mnanái itaacái cachànfiri iyúwa, macái cáli néeséeyéi càmíyéica yeebáida itaacái. Yúuwichàidapiná níawa cachànfiri iyú. Yá imáalàidapiná wenàiwica imàníyéica íbáyawanáwa máinfiri báawaca Dios íicáca, yái Dios cachànfirica náicha canánama. Imáalàidapiná níawa càide iyúwa wenàiwica íbawàidacaali uva íyanáca ípisúacaténá uva ituní. ¹⁶ Idèniaca ípidenáwa ináawani íwaliwa, icuuchuí íwaliwa nacái: “Nacuèrínásàiri, níái macái cáli icuèrínánáica. Náiwacali nacái níái macái èeri mnanái íwacananáica”.

¹⁷⁻¹⁸ Néese nuicáca áiba ángel íbalùericawa èeri ituí írucu. Yá íimaca cachànfiri iyú wáchulinái írú yáalaníyécawa chènunibàa: “Caquialécué, píwacáidáyacuéwa píyáacaténacué píyáacaléwa cadénama yái yáacási Dios ichùnièripínacué píri. Píyáacaténacué píyáacaléwa nainámi níái ichùuliyéicaté wenàiwica, nía nacái úwi íwacananáimica, nía nacái wenàiwicanáimi cachànfiriyéica, nía nacái caballomica, nía nacái yéeyéimicawa caballomi ínata, nía nacái macái wenàiwicamica, nía nacái ílibaidéeyéimica mawènfiri iyú áibanái írú, nía nacái yéepuníyémicawa máiwacaliyéimica, nía nacái sùmanáimica, Déeyéimica nacái”, càí íimaca yái ángelca wáchulinái írú.

¹⁹ Néese nuicáca yái caluéri cuwèesi, nía nacái ichùuliyéica èeri mnanái. Nuicá nacái náapicha náasu úwinái iwacáidáyacuéyécawa namánicatená úwicái Wáiwacali ípunita yái yáawinéericawa cabalèeri caballo ínata, náipunita nacái yáasu úwinái yéeyéicawa yáapicha chènuníse. ²⁰ Yá náibàaca caluéri cuwèesi. Náibàaca nacái cachiwéeri iwicùlidéerica, imànírira yái càmírira wenàiwica idé imànica idècunitaacá iyaca caluéri cuwèesi yáapicha, ichiwáidacatená wenàiwica imaaquéyéica nachanàidaca caluéri cuwèesi ípidená nàwali, nía nacái yéeyéica cuwèesi yéendáwaná icàaluíná. Yá náucaca caluéri cuwèesi quichái írículé icáuca yáapichatawa, yáasu cachiwéeri iwicùlidéeri yáapichawa manuírú quichái írículé, yáara manuírú yáawa nacáirica ípucuéricawa mamáalàacata cachànfiri azufre iyú, càiripinèerita iyaca. ²¹ Néese yái Wáiwacali yáawinéericawa caballo ínata inúaca cuwèesi yáasu úwináimi macáita. Inúaca nía itaacái iyúwa ímusuéricawa inúmaliicúse. Yá macáita wáchuli nayáaca nayáacaléwa cadénama úwinái ichéecami yéetéeyéimicawa àta cadécataléta níái wáchulica.

20

Los mil años

¹ Néseté nuicáca ángel írúacawa chènuníse. Idèniaca llave ícáapi írucuwa yáacuèripiná iyú depuítèeri utáwi inúma. Idèniaca nacái manuírú cadena ícáapi írucuwa. ² Néese ángel íbàaca màanu, yái bàalutèeri àpica, idènièrica ípidenáwa cà: Diablu, ímáanáca “Icháwàidèeri waináwaná iwali”, Satanás nacái, ímáanáca “Wáuwidesàiri”. Ángel ídacúaca màanu cadena iyú mil camuú piná. ³ Néese ángel yúucaca màanu depuítèeri utáwi írículé. Yá ángel íbàliaca utáwi inúma. Íbàliaca utáwi inúma cachànfiri iyú màanu iwicúwa àta imáalàacatalétawa yái mil camuúca, ípíchaná màanu ichiwáidaca èeri mnanái. Néese mil camuú idénáami, yá íwáwacutápiná nawasàaca màanu àniwa malééná èeripínata.

⁴ Néese nuicáca madécaná yàlubáisi. Níái yáawinéeyécawa yàlubáisi ínata nacúapiná wenàiwica náuwichàidacatená cawínacáali imàníyéica íbáyawanáwa. Nuicá nacái wenàiwica yéetéeyéimicawa nawichuèyéicaté íicha íwita nacálidacáinaté Jesús íináwaná iwali, nacálidaca nacái Dios itaacái áibanái írú. Càmíyéicaté yáa caluéri cuwèesi icàaluíná, yáasu yéendáwanási nacái. Càmitaté namáaca áibanái nachanàidaca caluéri cuwèesi ípidená napudálicu, nacápi íwali áiba. Yá nëepúpápináwa cáuca àniwa, yá nacúapiná wenàiwicanái Cristo yáapicha mil camuúpiná. ⁵⁻⁶ Yácata idábánèeri namicháanácawa. Casímáica nía, mabáyawanéeyéica nía nacái, níái imichèeyéipínacawa yéetácáisi íicha idábánèerica namicháanácawa. Yá machàinica náicha yáara pucháibáná yéetácáisi. Sacerdotepínaca níawa ílibaidéeyéica Dios írúpiná, Cristo írú nacái. Yá nacúapiná wenàiwicanái Cristo yáapicha mil camuúpiná. Quéwa áibanái yéetéeyéimicawa càmitaacá namicháapínáwa yéetácáisi íicha àta imáalàacatalétawa yái mil camuúca.

Derrota del diablo

⁷ Néese mil camuú idénáami, yási ángelnái namusúadapiná Satanás írúicúse yái nadacúacatalécami. ⁸ Yá ímusúapínáwa ichiwáidacatená macái èeri mnanái, nía nacái

lipidenéeyéica Gog, Magog nacái. Yá iwacáidapíná nía namànicaténá úwicái. Chínamáipínáca níai úwica càide iyúwa càina ituíná.

⁹ Yá nàapináwa namanùbaca iyúwa chínamáinama níai úwica, Israel yàasu cáli ínatalé, yá nabàlùapináwa iteesebàa yái Dios yàasu wenàiwica iyacàleca, yái yàcalé cáininéerica Dios iicáca. Néseta quéwa Dios ibànùapiná quichái chènuniise, yási yeaméca macáita níai úwináimica. ¹⁰ Néese Diablo, yái Satanás icháwàidéerica waináwaná iwali, yái ichiwáidéerica wenàiwica, Dios yúucapináni quichái iriculé, yáara manuiri yàawa nacáirica ipucuéricawa iyaca mamáalàacata cachàiníri azufre iyú, alé iyacatalépináca yái caluéri cuwèesica, yá nacái yàasu cachiwéeri iwicùlidéerica. Yá nàuwichàapináwa càiripináta èeripinama, táiyápinama nacái, èeri càmfíri imáalàawa.

El juicio ante el gran trono blanco

¹¹ Néeseté nuicáca manuiri yàalubáisi cabaléeri. Nuicá nacái yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata. Yá cáliquéi, yá nacái capiraléeri cáli chènuniiséerica nachalíacawa, yá canáca nía quirinama, Dios imáalàidacáiná nía, yái Dios yáawinéericawa yàalubáisi íinata. ¹² Néese nuicá níai yéetéeyéimicawa canánama, níai manuínaméeyéica, nía nacái púbeeyéica. Yá nabàlùacawa yàalubáisi íipunita. Néese cuyàluta náacúacawa. Yàacúacawa nacái áiba cuyàluta idènièrica wenàiwicanái lipidená idènièyéica icáucawa càmfíri imáalàawa. Néese icálidaca naináwaná iwali níai yéetéeyéimicawa, càide iyúwa nalééná cuyàluta iricúise naináwaná, càinácaalíté namániná idècunitàacá cáuca nía. ¹³ Macái wenàiwica yéetéeyéicatéwa manuiri úni yáaculé namusúacawa úni yáacúise, yá nabàlùacawa Dios íipunita. Macáita nacái yéetéeyéimiwa nàanàca yéetácáisi íicha, cáliculli íicha nacái, sísaanácaalíté néetácawa. Yá icálidapíná naináwaná iwali canánama càinácaalíté namániná idècunitàacá cáuca nía. ¹⁴ Néese yúucaca yéetácáisi quichái iriculé; yúucaca infierno quichái iriculé nacái, yái infierno báawéeyéimi íiwitáise yúuwichàacataléacawa. Yúucaca nía quichái iriculé, yái manuiri yàawa nacáirica ipucuéricawa iyaca mamáalàacata quichái iyú. Yácata pucháibáaná yéetácáisica, yái manuiri yàawa nacáirica ipucuéricawa quichái iyú càiripinéerita iyaca. ¹⁵ Yá macáita wenàiwica canéeyéica lipidená ichanáacawa cuyàluta iricu, yási yúucaca nía quichái iriculé, yái manuiri yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata quichái iyú, canacáiná nàipidená cuyàluta iricu, yái cuyàluta idènièrica wenàiwicanái lipidená idènièyéica icáucawa càmfíri imáalàawa.

21

El cielo nuevo y la tierra nueva

¹ Néeseté, núa Juan, nuicáca wálisài capiraléeri cáli, nuicá nacái wálisài cháí cáli, imáalàapinácáináwa yáara idábáanéerimica capiraléeri cálica, cháí idábáanéerimica cálica nacái. Canáca quéwa manuiri úni. ² Néese nuicáca mabáyawanéeri yàcalé, yái wálisài Jerusalénca. Iricúacawa chènuniise Dios yàatanáise. Cayábéerica yái yàcaléca Dios iwicùnièrica cayába. Cayábéeri iicacánáwa càiride iyúwa inaná iicacánáwa udècanámi udècanámi ubàle cawèníriwa úacawéeri irípináwa, ipíchawáise umànica matrimonio yáapicha. ³⁻⁴ Néeseté nuémíaca cachàiníri tàacáisi Dios yàalubái iricúiséeri, yái yàalubáisi Dios yáawinacatáicawa, icúacaténá canánama. Yá còi íimaca: “Péemia cayábani, siúcáise de Dios iyaca èeri mnanái yáapicha. Yèepunípináwa náapicha, icúapiná nacái níawa. Dioscata yàacawéeridapiná nía, Nacuèrinápiná nacáicani. Dios itunúapiná náicha natuíyáa macáita. Canáca yéetácáisi néré. Càmfíyéipiná ícháani néenibà. Càmita achúma nawáwa. Canáca cáiwíri yácáiná idéca imáalàacawa càiripináta canánama yáara quéechéerimicaté iyaca”, íimaca nulí.

⁵ Néese Dios, yái yáawinéericawa manuiri yàalubáisi íinata, icúacaténá canánama, íimaca: “Péemia cayába, numànica nùyaca macáita wálisàita àniwa”, íimaca. Néese íima nulí àniwa: “Pitànàacani, càide iyúwa nùmáaná píri, báisíricáiná nutàacáica íná píalimá peebáidacani”, íimaca nulí yái Diosca.

⁶ Yá íimaca nulí nutànàacaténá tàacáisi: “Nudéca numáalàidaca numànicani. Núacata yái iyéericaté èeri ipíchawáiseté, núacata nacái yái namáalàidáaná canánama càide iyúwa las letras alfa y omega. Cawinácaalí macaléerica iwáwa, núaca lirawa úni yèeri icáuca càmfíri imáalàawa, mawèníri iyú quéwa núaca lirani”, íimaca nulí nutànàacaténáni. ⁷ Yá íimaca nulí àniwa yái Diosca: “Cawinácaalí imawènladéeyéica báawéeri, nutàacáica nía nacái casaquéeyéica íiwitáise, nía nacái inuèyéica wenàiwica meedá, nía nacái iiméeyéica áiba yáapicha càmfíchúaca nánusíwa, càmfírca nacái nanírísíwa, nía nacái camàliquéeyéica, nía nacái yèeyéica ídolo cuwáinái yéenáwaná icáaluíná, nía nacái macáita cachiwéeyéica, iwàwacutápiná náacawa manuiri quichái iriculé yái manuiri yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata azufre iyú, máiníri

ùleca, càiripinérita iyaca. Yái quichái lípidenéri ‘Pucháiba yàawiríeri yéetácásica’ , ímaca nulí yái Diosca.

La nueva Jerusalén

⁹ Néeseté áiba ángel yáanàca nùatalé, abéeri néená níai siete namanùbaca ángelca idèniyéicaté siete namanùbaca bacàa ipuniyéicawa iyú yái siete namanùbaca yùuwichàacáisi Dios ibànuèripináca namáalàidáaná canánama yùuwichàacásica cháí èeri iricuírca. Yái ángel ímaca nulí: “Aqualé, nùásáidacaténá piicá ùara Cordero yàacawéetúapínáca”, ímaca nulí yái ángelca. ¹⁰ Néese Espíritu Santo imàacaca nuicáca ángel itéca núa, yéenáíwanási nacáiri iyúta quéwa, alé chènuníri dúli ínatalé. Néese ángel yáasáida nuicáca Cordero yàacawéetúta, yái cayábéeri yàcalé mabáyawanéerica, ípidenéri Jerusalén, iricuèricawa chènuníse Dios yàatanáise. ¹¹ Yái yàcaléca mèlumèluírca ni Dios icamaláná iyú. Mèlumèluíri càide iyúwa cawèníri íba cabalèeri ípidenéri jaspe, cuniéri quéwa iyúwa cayábéeri vidrio. ¹² Yái yàcalé idèniaca itéesewa iwáináwa chènunírca, manuíri nacái. Yái iwáiná idèniaca doce namanùbaca inùmawa. Macái inùmata abéeri ángel ibàlùaca icùacani. Macái inùmata náipidená ichanàacawa doce namanùbaca yàawírca Israel itaquenánámica. ¹³ Nuicáca másiba inùma iwáiná iwali este iwéé, másiba nacái inùma nàyaca norte iwéé, másiba nacái inùma nàyaca sur iwéé, másiba nacái inùma nàyaca oeste iwéé. ¹⁴ Yái yàcalé iwáiná doce namanùbaca íba yáapíséeyéi náalimáwanama náipidená ichanàacawa níai doce namanùbaca apóstol yèepuniyéicatéwa Cordero yáapícha.

¹⁵ Yái ángel itàanírca núapícha idèniaca oroíri metro yáalimáidacaténá yàcalé, ibàlài néeséeri iwáiná nacái, inùma nacái. ¹⁶ Yái yàcaléca abédanaméerita ibàlài icáalaca. Néese ángel yáalimáidaca metro iyúni yái yàcaléca. Dos mil doscientos namanùbaca kilómetros icáalaca, càita nacái icáalaca ichènunica, càita nacái icàcumá icáalaca. Abédanamata icáalaca yái yàcaléca. ¹⁷ Néese ángel yáalimáidaca iwáiná yàcalé itéeséerica. Sesenta y cinco namanùbaca metros ichènunica càide iyúwa èeri mìnánai yáalimáidáaná wawási.

¹⁸ Yái iwáináca yáawami cabalèeri íba cawèníri ípidenéerica jaspe. Yái yàcaléca yáawami orota càide iyúwa masaquèeri vidrio. ¹⁹⁻²⁰ Doce namanùbaca manuínaméeyéi íba iwáiná yáapíse. Íba imanùbaca ichanèerica iwali abéeri íwitáaná cawèníri íba: jaspe, cabalèeri íba; zafiro, capiralèeri, cuniéri íba; ágata, capiralèeri eruamàwaca, samànèeri íba; esmeralda, ípulèerisíwa, cuniéri íba; ónice, éewéeri, samànèeri íba; cornalina, quíirèeri, cuniéri íba; crisólito, éewéeri, cuniéri íba; berilo, ípulèeri, cuniéri íba; topacio, éewéeri, cuniéri íba; crisoprasa, éewaca nacáiri, samànèeri íba; jacinto, chubénaméeri, cuniéri íba; amatista, capiralesíwéeri, cuniéri íba; ²¹ Níai yàcalé inùmaca doce namanùbaca yáawami perlata, cabalèeri íba cawènírca. Inùma imanùbaca imàníri abéeri perla ícha, iwáiná inùmapiná. Yái yàcalé yáasu manuíri carretera yáawami orota, cuniéri vidrio nacáiri.

²² Canáca templo yàcalé írca nasutàcalupináca Dios ícha. Yàcalé imanúicata nàca Dios icàaluíná, yái cacháinírca náicha canánama, nàca Cordero icàaluíná nacái. ²³ Càmita iwàwacutá èeri icànaca yàcalé iwali, quèeri nacái, icànacáiná iwali yái Dios, Cordero nacái nacamalánáca. ²⁴ Macái cáli néeséeyéi yèepunicawa yàcalé icamalá írca. Wenàiwica íwacanáiná natéca nàasu cawèníriwa yàcalé írculé. ²⁵ Yàcalé inùmaca canánama canácatáita íbàlìawa èeriapi. Canáca catá néré. ²⁶ Natéeripiná nàasu cawèníriwa néré yàcaléírulé, níai macái èeri mìnánai càasuíyéca. ²⁷ Quéwa báawéeyéi íwitáise canácatáita yéewaná nawàlucawa néré. Cawinácaalí íiméeyéca áiba yáapícha càmirica nanírísíwa, càmlíchúaca nacái náinusiwa, nía nacái cachíwéeyéca, canácata yéewanápína nawàlucawa néré. Níawamita idèniyéica ípidenáca ichanàacawa Cordero yáasu cuyàluta írca, yái cuyàlutaca idènièrica náipidená canánama níai Dios yèeyéca ícauca càmiri imáalàwa.

22

¹ Néeseté ángel yáasáida nuicáca masaquèeri inanába, yèeri wacáuca càmiri imáalàwa. Asáiri yáaculé manuísíwata càide iyúwa waicáaná vidrio. Yái inanába imusúacawa Dios yáalubái yéewíse, yái yáawinacatáicawa Cordero yáapícha, nacúacaténá canánama. ² Yái inanába iwatáacawa bamuchúambàa yàcalé yáasu manuíri carretera yèewibàa. Aícu nabàlucawa carretera íduplepíba, càita nacái abéemàawáise nabàlùata nacáíwa néenibàa. Yái àicuca, yácata yèerica wacáuca càmiri imáalàwa. Idèniaca iyacanáwa, doce yáawírca yáaca iyacanáwa macái camuíta. Quèeri imanùbacata càyacanácani. Yái àicu íbáináca cayábéeri dabéca ichùnìerica macái èeri mìnánai. ³ Yàcalé írca, canácatáita íya wawási Dios íiquèerica iyúwa báawéeri. Dios, Cordero yáapícha, ípidenéerica Jesucristo, nactuapiná èeri mìnánai néenibàa. Nàasu wenàiwicanái yáaca nacàaluíná. ⁴ Naicáwa Dios inàni néréwa. Nadèniapiná Dios ípidená napùdàlicuwa. ⁵ Canáca néré catéeriwa. Níai íyèeyéipínaca néenibàawa càmita iwàwacutá napucúadaca lámpara, càmita nacái iwàwacutá èeri icànaca nàwali. Wáiwacali Diosta icànapiná nàwali. Nacúapiná macáita Cordero yáapícha càiripináta, èeri càmiri imáalàwa.

La venida de Jesucristo está cerca

⁶ Néeseté ángel ímaca nulí: “Báisiricata yái tàacásica, íná yéwa pialímá peebáidacani macái piwàwalicúsewa. Yá nacái Wáiwacali Dios, yái imàaquéerica profetanái icàlidaca tàacáisi inùmalcúise, idéca íbànùaca yàasu ángelwa yáasáidacatená yàasu wenàiwicanái irí cainácaalí ichàbàanápínáwa mesúnamáita”, ímaca nulí yái ángelca.

⁷ Wáiwacali ímaca walí: “¡Péemiacué cayábani, nùanàpiná mesúnamáita! ¡Casímáica nawàwa cawinácaalí yeebáidéeyéica yái tàacásica Juan itànèerica cuyàluta írìcu, yái icàlidéerica cainácaalí ichàbàanápínáwa!” còi ímaca yái Wáiwacalica.

⁸ Núa Juan, núacata yái yéemièrica, iiquéerica nacái macáita yái tàacásica. Idécanáami nuémiacani, nuicácani nacái yái wawàsica, yá nubàlùacawa nùlulù ipùata iyúwa ángel irí nùacatená icàaluíniná, yái yáasáidéerica nulí yái tàacásica. ⁹ Quéwa ángel ímaca nulí: “Picá pimàni còi. Núacata piacawéeriná íbaidéerica Dios írípíná piápicha, péenánái yáapicha nacái níai profetaca icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalcúise, náapicha nacái níai yeebáidéeyéica tàacáisi pitànèerica cháí cuyàluta írìcu. Píaca abéerita Dios icàaluíniná”, ímaca nulí.

¹⁰ Néese ímaca nulí àniwa: “Picá píbàani áibanái ícha yái tàacáisi pitànèerica cháí cuyàluta írìcu, icàlidéerica cainácaalí ichàbàanápínáwa, mawiénicáiná yái èerica”, ímaca. ¹¹ Cawinácaalí imàníyéica íbáyawanáwa, nía nacái casaquèeyéica íiwitáise, iwàwacutá nawénùadaca náiwitáisewa nabáyawaná íchawa caquialéta. Cawinácaalí nacái cayábéeyéica íiwitáise iwàwacutá namànica cayábéeri mamáalàacata, nía nacái masaquèeyéica íiwitáise iwàwacutá nèepunicawa mamáalàacata mabáyawanéeri iyú”, ímaca.

¹²⁻¹³ Wáiwacali ímaca walí: “¡Péemiacué cayábani, nùanàpiná mesúnamáita! Yásí nutéca cawèníri, yá nacái yúuwichàacásica numàaquéeripínáca macáita wenàiwica irí náalímáwanama càide iyúwa imanúicanama nadéca namànica cayábéeri, báawéeri áibata. Núacata yái iyéericaté èeri ipichawáiseté; núacata nacái yái namáalàidáaná canánama càide iyúwa las letras alfa y omega. Núacata yái idábéericaté macáita, imáalàidèeripíná nacáiwica macáita”, ímaca.

¹⁴ Casímáica cawinácaalí masaquèeyéica imànica íiwitáisewa báawéeri ícha yéewacatená nayáaca nayáacaléwa yái àicu iyacaná yèerica nacáuca càmíri imáalàawa, yéewanápiná nacái nawàlùacawa iwáiná inùma írìcubàa wálisài Jerusalén iyacàlená írìculé. ¹⁵ Déeculé yàcalé ícha náyaca níara casaquèeyéica íiwitáise, nía nacái camàliquèeyéica, nía nacái íiméeyéica áiba yáapicha càmíchúaca náinusíwa, càmírica nacái nanírísíwa, nía nacái inuèyéica wenàiwica meedá, nía nacái yèeyéica ídolo cuwáiná yéenáiwana icàaluíniná, macáita nía nacái casímáiyéica ichiwáidaca áibanái wenàiwica.

¹⁶ “Núa, Jesús, nudéca nubànùaca nùasu ángelwa icàlidacatenácué píri yái tàacásica, nalípiná macáita yeebáidéeyéica nutàacái, iwacáidáyaquèeyéicawa yàcalé imanùbaca. Núacata yái rey David itaquèerináica. Núacata nacái idábèeripínáca Dios yàasu èeri máini cayábéeri càiride iyúwa mèlumèlúri dùlupùta ichanèericawa mèlumèluwaca mapisáisiwata èeri imanùbaca”, ímaca yái Jesúsca.

¹⁷ Yái Espíritu Santo, úa nacái Cordero yàacawéetúpíná náimaca Jesús irí: “¡Aqualé!” còi náimaca Jesús irí. Macáitacué pía yéemiéyéica yái tàacásica, “¡Aqualé!” còi píimacué Jesús irí. Macáitacué pía nacái iwàwéeyéica icáuca càmíri imáalàawa, aqualécué, peedácué píriwani mawèníri iyú, càide iyúwa macaléeyéi iwàwa iwàwáaná íraca úni.

¹⁸ Yá nùalàacué pía cachàiníri iyú macáitacué pía yéemiéyéica yái tàacáisi Juan itànèerica cháí cuyàluta írìcu, icàlidéerica cainácaalí ichàbàanápínáwa. Aibacaalí itùculhada néeni áiba tàacáisi àniwa, Dios yúuwichàidapíná yái wenàiwica yúuwichàacáisi iyú, yái yúuwichàacáisi Juan itànèerica íwali cháí cuyàluta írìcu. ¹⁹ Aibacaalí yúucaca tàacáisi cuyàluta írìcúseta yái icàlidéerica cainácaalí ichàbàanápínáwa, càmita Dios imàaca iyáaca iyáacaléwa àicu iyacaná yèeri wacáuca càmíri imáalàawa, càmita nacái Dios imàaca iyaca mabáyawanéeri yàcalé írìcu, yái àicu, yái yàcaléca nacái waléeyéica íwali cháí cuyàlutaca írìcu.

²⁰ Yái Wáiwacali Jesús icàlidéerica walíni yái tàacásica ímaca: “Báisíta, nùanàpiná mesúnamáita”, còi ímaca yái Wáiwacalica.

Néeseté núumaca: “Báisíta, amén. ¡Aqualé, Wáiwacali Jesús!” còi núumaca.

²¹ Nusutácué Wáiwacali Jesús ícha píripínácué imànínápinácué píri cayábéeri.